1

108. h. 4,5.

DOMI NUS ILLU MINA TIO MEA

Taylor Institution.

CORPUS IURIS SUEO-GOTORUM ANTIQUI.

Volumen IV.

Samling
af
Sweriges Gamla Lagar,

PÅ
KONGL. MAJ:TS NÅDIGSTE BEFALLNING
UTGIFVEN AF

D. C. J. Schlyter.

Fjerde Bandet. SÖDERMANNALAGEN.

LUND, 1838, i BERLINGSKA *Boktryckeriet.*

CODEX IURIS SUDERMANNICI,

CUM NOTIS CRITICIS, VARIIS LECTIONIBUS, GLOSSARIO
ET INDICE NOMINUM PROPRIORUM.

Södermanna-Lagen.

UTGIFVEN

AF

D. C. J. Schlyter.

LIBRARY OF THE TAYLOR INSTITUTION
UNIVERSITY
20 FEB. 1934
OF OXFORD

PRAEFATIO.

I. De codicibus Iuris Sudermannici manuscriptis.

1. Codex membranaceus Bibliothecae Regiae Stockholmiensis, sign. B 53. Hic codex, tergino tegumento compactus, habet, praeter unum folium membranaceum in initio voluminis, et aliqua folia chartacea scripturae vacua in initio et fine libri inserta, 96 folia 8¼ pollices Suec. alta et 6¼ poll. lata, quorum ultimum continet duas ultimas lineas iuris Sudermannici, et, sub rubrica: *æruis köp balkir*, initium antiquioris codicis iuris urbici, ***Biærköa rætter*** dicti, post aliquod temporis intervallum et alio atramento quam ius Sudermannicum scriptum, attamen eadem forte manu. Hoc fragmentum finitur verbis: *wolikin man sum kære .a. annan fori foghatanom*. Probabile est continuationem dicti codicis scriptam fuisse folio absciso, de quo exiguum tantum segmentum restat; pluraque forte folia porro sequentia deperdita sunt. Si, ut verisimile est, totus codex iuris urbici hic additus fuerit, ille codex, proprie in usum urbis Stockholmiae compositus, in hoc apographo, ut videtur, urbi cuidam Sudermanniae fuit accommodatus; sicut ex apographo eiusdem codicis adhuc exstante, quod recentiori codici iuris Vestrogotici adnexum est, adparet illud usui priscae urbis Ludosiae fuisse destinatum [1]). — In interiori

---

1) Vide VGL. pag. XIX.

FÖRETAL.

I. Om handskrifterna af Södermannalagen.

1. En Kongl. Bibliotheket i Stockholm tillhörig pergamentscodex, sign. B 53. Denne i skinnband bundne codex har, utom ett i början inhäftadt pergamentsblad, och några rena pappersblad i början och slutet af boken, 96 blad af 8¼ Svenska tums höjd och 6¼ tums bredd, af hvilka det sista innehåller de två sista raderna af Södermannalagen, samt, under rubrik: æruis köp balkir, *början af den äldre Stadslagen, eller så kallade Bjärköarätten, skrifven något senare och med annat bläck än Södermannalagen, men tilläfventyrs af samma hand. Detta fragment slutas med orden:* wolikin man sum kære .a. annan fori foghatanom. *Fortsättning af nämnda lag har troligen funnits på ett bortskuret blad, hvaraf blott en smal remsa återstår, och flera derefter följande blad torde hafva gått förlorade. Om, såsom sannolikt är, hela Bjärköarätten här varit tillagd, har denna egentligen för Stockholm författade lag troligen varit i denna handskrift lämpad för någon stad i Södermanland, likasom den ännu i behåll varande handskrift af samma lag, hvilken är bifogad Vestgötalagens yngre codex [1]), visar att den varit använd i Lödöse. — På inre sidan af främre permen är i 16:de*

---

1) Se VGL. sid. XIX.

parte antici tegumenti saeculo XVI scriptum est: *Supermanna Lagh*, et infra alia manu: *Konung monss eriksons Lag Smeek;* in inferiori vero margine postici tegumenti legitur nomen *Nic Bure.* Folio membranaceo in initio libri inserto Latinae quaedam sententiae saeculis XVI et XVII sunt adnotatae; ultimo vero foliorum chartaceorum deinde sequentium scripsit Hadorph: *Sudermanna Lagen, efter hwilken den tryckta publicerat ähr.* Hic codex ante medium saeculum XIV, vel haud longe post annum 1327, exaratus esse videtur; scripturae specimen exhibet Tab. I. Incipit a praefatione, quae habet rubricam ***Prologus;*** deinde sequuntur liber de iure ecclesiastico ceterique iuris Sudermannici libri. Singuli libri in initio habent rubricas et indices capitum ornatos signo ¶ ante et litteris numeralibus post quemque titulum, utrisque exaratis rubro pigmento duorum generum in alterutra linea alternantium, quorum alterum rubidius est, alterum vero accedit ad croceum vel latericium colorem. Tituli librorum, una cum litteris numeralibus ordinem eorum indicantibus, in summo margine foliorum minio sunt scripti, ut *I*^{us}. *Kirkiu. Balker.*, *II*^{us}. *Kununx. Balker.* &c. Prologus singulique libri ornantur litteris initialibus grandioribus, pigmento rubro duorum generum antea commemoratorum exaratis. Capita quoque, in nova linea incipientia, distinguuntur rubricis, ac litteris initialibus rubris altitudine duabus scripturae lineis aequalibus. Litterae maiusculae, in textu occurrentes, ac saepe quoque littera *v* vocabula incipiens, rubra lineola notantur; signum ¶ rubrum haud raro in

århundradet skrifvet: Suþermanna Lagh, ***samt nedanför af annan hand:*** Konung monss eriksons Lag Smeek; ***nederst på bakre permen läses namnet*** Nic Bure. ***På pergamentsbladet i början af boken äro några Latinska sentenser i 16:de och 17:de århundradena anteknade; och på det sista af de derefter följande pappersbladen har Hadorph skrifvit:*** Sudermanna Lagen, efter hwilken den tryckta publicerat åhr. ***Denne codex synes vara skrifven i förra hälften af 14:de århundradet, eller ej långt efter år 1327; prof af stilen lemnar Tab. I. Den börjar med företalet, som har rubriken*** Prologus; ***derefter följa KyrkBalken och de öfrige Balkarne af SML. I början af Balkarne äro rubriker, samt förteckningar på Flockarnes innehåll, hvilka äro prydda med teknet ¶ framför och Romerska siffror efter hvar titel, båda med rödt bläck af tvänne på hvarannan rad omväxlande slag, af hvilka det ena är mörkare rödt, och det andra närmar sig till gult eller tegelfärg. Balkarnes titlar jämte deras ordningsnummer äro skrifna med röda bokstäfver öfverst på sidorna, såsom*** I^{us}. Kirkiu. Balker., II^{us}. Kununx. Balker. ***&c. Företalet och Balkarne äro prydda med stora begynnelsebokstäfver, målade med de nämnda tvänne slagen af röd färg. Äfven Flockarne utmärkas med rubriker och en mot två raders höjd svarande röd begynnelsebokstaf på ny rad. Stora bokstäfver inuti texten, och ofta bokstafven*** v ***i början af ord, äro märkta med ett rödt streck; ett rödt ¶ finnes ej sällan inuti texten, men aldrig i capitlens början. Bokstafven*** þ ***brukas här, ej i dess ställe***

textu occurrit, numquam vero in initio capitum. Littera *þ* hic frequens est, nec eius loco occurrit *th;* at interdum *þ* vel *th* loco litterae *t*, vel *t* pro *þ;* quarum rerum exempla infra sunt adferenda. Quoque *ð* hic saepe occurrit. Interdum *ʀ* pro *r* in initio vocabulorum invenitur 2). Praeter usitatiores abbreviationes, hic saepe abbreviata occurrunt verba ***böte, bötin, bötis, bötas, kununger, kunungi, malseghande*** &c. 3). Ordo verborum nonnullis locis signis " vel + est emendatus 4). Vocabula vel litterae omissae multis locis supra lineam sunt additae, quod nonnullis quidem locis propria scribae manu factum esse evidens est 5), plerisque vero dubium est anne rec. man. sit factum 6). Litterae vel vocabula errato scripta multis locis sunt deleta 7); plerumque alia illorum locis sunt scripta 8). Quatuor lineis folii 64 recti, totoque folio eodem verso, continentibus partem capitis 4, maiorem partem capitis 5, totumque fere caput 6 KöpB., scriptura fere extrita est; haec tamen maximam partem distincte omnino legi possunt; pauca tantum vocabula penitus adeo

th; *men väl stundom* þ *eller* th *i stället för* t, *eller* t *för* þ, *kvarpå exempel nedanför skola anföras. Äfven* ð *förekommer här ofta. På några ställen finnes* ʀ *i stället för* r *i början af ord* 2)*. Utom de vanligare förkortningarne, förekomma här ofta orden* böte, bötin, bötis, bötas, kununger, kunungi, malseghande *&c. förkortade* 3)*. Ordens ordning är på några ställen rättad genom teknen " eller +* 4)*. Uteglömda ord eller bokstäfver äro på många ställen tillsatta ofvanför raden; på några ställen finnes detta tydligen vara gjordt egenhändigt af skrifvaren* 5)*, men på de flesta torde det vara gjordt af senare hand* 6)*. Misskrifna bokstäfver eller ord äro på många ställen utplånade* 7)*; merendels äro andra i deras ställen skrifna* 8)*. På fyra rader af första sidan af fol. 64, och hela andra sidan af samma blad, innehållande en del af Fl. 4, större delen af Fl. 5, och nästan hela Fl. 6 KöpB., är skriften nästan utplånad; dock kan det mesta häraf med fullkomlig säkerhet läsas; endast några ord äro så alldeles utplånade, att man ej kan urskilja*

---

2) Ex. c. ***ʀytþiæ, ʀa, ʀawm, ʀugh*** &c. Cfr. Tab. I.

3) Vide Tab. I.

4) Vide not. 96. pag. 72; not. 13. p. 163; not. 6. p. 168.

5) Vide not. 31. pag. 20; not. 14. p. 25; not. 8. p. 61.

6) Vide not. 78. pag. 21; not. 38. p. 38; nott. 43, 58. p. 41; not. 72. p. 44; not. 11. p. 47; not. 50. p. 75. &c.

7) Vide not. 17. pag. 5; not. 1. p. 10; not. 97. p. 42; not. 21. p. 56. &c.

8) Vide not. 58. pag. 11; not. 91. p. 12; not. 46. p. 16; not. 49. p. 18; not. 22. p. 27; not. 52. p. 38. &c.

2) T. ex. ʀytþiæ, ʀa, ʀawm, ʀugh *&c. Jfr. Tab. I.*

3) Se Tab. I.

4) Se not. 96. sid. 72; not. 13. s. 163; not. 6. s. 168.

5) Se not. 31. sid. 20; not. 14. s. 25; not. 8. s. 61.

6) Se not. 78. sid. 21; not. 38. s. 38; nott. 43, 58. s. 41; not. 72. s. 44; not. 11. s. 47; not. 50. s. 75. &c.

7) Se not. 17. sid. 5; not. 1. s. 10; not. 97. s. 42; not. 21. s. 56. &c.

8) Se not. 58. sid. 11; not. 91. s. 12; not. 46. s. 16; not. 49. s. 18; not. 22. s. 27; not. 52. s. 38. &c.

sunt deleta, ut discerni nequeat quid scriptum fuerit [9]). In margine multis locis diversis manibus recentioribus adnotata sunt vocabula, quae respiciunt ea quae in textu leguntur; ex. c. ad KgB. 2: *götom oc gutom;* ad GB. 6: *braass oc fingergull* &c. Respectu habito orthographiae huius codicis, haec observari merentur:

hvad som varit skrifvet [9]*). I brädden finnas på många ställen af åtskilliga yngre händer ord anteknade, som hafva afseende på textens innehåll; t. ex. vid KgB. 2:* götom oc gutom; *vid GB. 6:* braass oc fingergull *&c. I afseende på orthographien i denna handskrift må anmärkas:*

e saepe occurrit pro *æ* vel *a*, ex. c.
e *förekommer ofta för* æ *eller* a, *t. ex.*

annet, hittes, hughnaþer, hærranne, höre, kununne, ring röre, sinne, siælwen, waþe &c.

i pro *æ* vel *a:*
i *för* æ *eller* a:

föris, helghi, kirkiuni, kænnis.

a pro *æ* vel *e:*
a *för* æ *eller* e:

aghar, gangar, giwar, hawar, raþar, warþar &c.

ey pro *e:*
ey *för* e:

eynan, eynest, eyn sac, heym, heyter &c.

ei pro *e:*
ei *för* e:

weit, sweintuna.

e pro *o* vel *u:*
e *för* o *eller* u:

hemelike, saclöse, þæsse.

ö pro *o:*
ö *för* o:

böin, böt, bötin, möþer.

w pro *u:*
w *för* u:

wm, awm, rawm.

th pro *t:*
th *för* t:

eth, foth, gullith, mykith, ruthna, sianguranith, wathnum, weth &c.

d vel *ð* pro *t:*
d *eller* ð *för* t:

banzmaled, gilð, oqualð.

ll pro *ld:*
ll *för* ld:

elle, ellin, gillæ, giællin, oskylli, walla &c.

---

[9]) Cfr. nott. 71, 74, 85. pag. 128; not. 90. &c. p. 129.

[9]) Jfr. nott. 71, 74, 85. sid. 128; not. 90. &c. s. 129.

þ pro *t*, et contra:

þ *för* t, *och tvärtom:*

aþertan, cluþra, ogræwiþ, þiuþrar; aflat, howtdukar, tiggiænde, þiufnat &c.

r in fine vocabulorum saepe omittitur:

r *utelemnas ofta i slutet af ord:*

a komo, bolbyæ, granna, hunda, wiku &c.

Litterae saepe duplicantur:

Bokstäfver fördubblas ofta:

laan, maal, waar, been, heemdir, see, egghin, vphænggiæ, hijt, lijn, sijn, þijt, ball, mall, siæll, hemmuls man, soknnamen, swinnin, vgnne, minnnæ (BB. 29: 1. not. 22.), *byrriæs, þihærræþa, læntte, ræntter, huus* &c.

Litterae simplices pro duplicibus:

Enkla bokstäfver för dubbla:

ligin, lægin, manin, sanan &c.

Litterae transponuntur:

Bokstäfver omflyttas:

broþrus, egn, eknti, eng, klostres, sola sætris, wang, öldyrke.

Litterae omittuntur:

Bokstäfver utelemnas:

bygh(d)fastum, lan(d)boe, ho(f)þi, hö(f)þe, ær(f)þær, sial(f)sins, ater gan(g)s, byr(g)þæ, hemföl(g)d, manhel(g)d, þrætyl(p)tum, ap(t)na, cris(t)ning, gip(t)ning, gæs(t)ning &c.

Consonantibus similibus in duobus vocabulis concurrentibus, altera nonnunquam omittitur:

Då lika consonanter i två ord sammanstöta, uteslutes stundom endera:

sifscap(s) spiæll (KkB. 15: 3.), *wærð(s) sins* (JB. 4: 1.), *hwar(t) þeræ* (ÆB. 6: 3.), *lang(t) þeræ* (BB. 21: 1.).

Nonnullis locis praepositio vel pronomen cum nomine quod respicit, quasi in unum vocabulum contrahitur:

På några ställen finnes en præposition eller ett pronomen sammandraget till ett ord med det dertill hörande nomen:

amorum, KgB. 1. *awerkum*, KgB. 5: pr. *afæti feasins*, KgB. 12: 3.

Hic codex, quem in textu secutus sum, in notis littera A insignitur.

Denna handskrift, hvilken jag lagt till grund för texten, är i noterna utmärkt med bokstafven A.

2. Codex membranaceus Regiae Bibliothecae Hafniensis, sign. N:o 2237 in nova collectione regia. Hic codex tegumento tergino munitus habet 82 folia 10 poll. alta et 8 poll. lata; scriptus est, ut videtur, haud longe post

2. En Kongl. Bibliotheket i Köpenhamn tillhörig pergamentscodex, sign. N:r 2237 i nya Kongl. samlingen. Denne i skinnband bundne codex har 82 blad af 10 tums höjd och 8 tums bredd; den är troligen skrifven ej annum 1335[10]). In interiore parte tegumenti legitur nomen *Hans Hanssönn Bilfeld;* in inferiore vero margine primi folii: *Gabrielis Posse.* Hunc codicem neque viderat Åkerman, cum a. 1666 ex codice A. ederet ius Sudermannicum, nec Hadorph, cum decem post annis in praefatione ad codicem sub nomine iuris Dalici editum vulgaret confirmationem iuris Sudermannici. Lundius vero, qui notis ad ius Uplandicum inseruit capp. 4-6 KöpB. SML., ex hoc codice transscripta, tam illo loco[11]), quam in notis ad commentitiam epistolam Agapeti, a se editam[12]), commemorat hunc codicem, quem ad bibliothecam a Consiliario Regio iam defuncto Claudio Fleming relictam pertinere narrat; et aliis quoque locis verba facit de eodem codice[13]), qui, ut videtur, post annum 1685, quo de vita decessit Fleming, ad eius notitiam pervenerat. Alia res, quae testatur Lundi-

långt efter år 1335[10]*). Innantill på permen läses namnet* Hans Hanssönn Bilfeld, *och nederst på första bladet:* Gabrielis Posse. *Denne codex var hvarken känd af Åkerman, då han år 1666 efter cod. A. utgaf Södermannalagen, eller af Hadorph, som tio år senare i företalet till den så kallade Dalelagen införde stadfästelsen af SML. Men Lundius, som efter denna handskrift i anmärkningarne till Uplandslagen aftryckt Fl. 4-6 KöpB. SML., nämner så väl der*[11]*), som i anmärkningarne till den af honom utgifna diktade Agapeti Bulla*[12]*), denna handskrift såsom tillhörande aflidne Kongl. Rådet Friherre Claes Flemings efterlemnade bibliothek; och han omnämner på flera ställen samma handskrift*[13]*), hvilken förmodligen först efter Flemings år 1685 timmade död hade kommit till hans kunskap. En annan omständighet som vitnar derom, att Lundius haft*

---

10) Hic commemoratur iter solemne a Rege Magno Erici filio dicto anno factum. Vide Add. 1: 9. Iamque confirmatio iuris Sudermannici, qualis in hoc codice legitur, habet Scaniam titulo Regis additam; ita vero in archetypo huius edicti a. 1327 editi, scriptum esse non potuit.

11) *Ius vetus Upl.* &c. pag. 181.

12) *Notae ac observationes in literas Rom. Pontificis Agapeti II* &c. pag. 12, 28.

13) Diss. *de modis acquirendi res potissimum soli,* Ups. 1700, p. 41. *De iustitia et iure Sueonum,* Ups. 1703, p. 55. Quod posteriori loco, mentione facta codicum iuris Sudermannici, Scanici et Dalici ab Åkerman et Hadorph editorum, dicit, "meliores exstare codices manu exaratos et Sudermannicarum et Dalicarum et Scandianarum (sic) legum," id, quod ad ius Sudermannicum adtinet, de codice supra commemorato intelligi potest.

10) Här omtalas att Konung Magnus Eriksson ofvannämnda år red sin eriksgata. Se Add. 1: 9. Också har i stadfästelsen Skåne redan i denna handskrift blifvit insatt i Konungens titel, der det ej kunde finnas i det år 1327 skrifna originalet.

11) Ius vetus Upl. &c. *sid. 181.*

12) Notae ac observationes in literas Rom. Pontificis Agapeti II &c. *sid. 12, 28.*

13) Diss. de modis acquirendi res potissimum soli, *Ups. 1700, s. 41.* De iustitia et iure Sueonum, *Ups. 1703, s. 55. Hvad han på senare stället, sedan han omnämnt Åkermans och Hadorphs editioner af Södermanna-, Skåne- och den så kallade Dalelagen, ytrar, att bättre handskrifter finnas af alla tre dessa lagarne, det kan, hvad SML. beträffar, förstås om den ifrågavarande handskriften.*

um suis manibus tractasse hunc codicem, ea est, quod in vocabulo *eriks gata* littera *e* ubique diligenter est erasa[14]; qua re in memoriam revocatur alius codex manuscriptus a Lundio valde celebratus[15], collatis iis, quae Lundius fabulatur de "antiquis manuscriptis codicibus," ubi dictum vocabulum *e rikzgatu* scriptum esse perhibet[16]. Postea hic codex fuit in dominio Secretarii Archivi Antiquitatum Helin[17]. Notitiam eius habuisse videtur Abrahamsson[18]. Inter collectiones a N. R. Brocman relictas, et in Bibliotheca Regia Stockholmiensi adservatas, non tantum capita quaedam ex hoc codice a. 1758 transscripta exstant, verum etiam codex iuris Sudermannici typis vulgatus, in cuius margine notatae sunt varietates ex eodem manuscripto codice; adnotationes Brocmanni indicant hunc codicem iam isto tempore fuisse in dominio inclutissimi Dani Iac. Langebek, qui illum, ut videtur, a di-

denna handskrift i sina händer, är den, att i ordet eriks gata *bokstafven* e *här på alla ställen är med omsorg utplånad*[14]*, hvilket erinrar om förhållandet med en annan handskrift, som blifvit mycket omtalad af Lundius*[15]*, äfvensom om hvad Lundius berättar om gamla handskrifter, der nämnda ord skall vara skrifvet* e rikzgatu[16]. *Sedermera tillhörde denna handskrift Sekreteraren vid Antiqvitets-Archifvet Helin*[17]. *Den synes hafva varit känd af Abrahamsson*[18]. *Bland N. R. Brocmans efterlemnade, till Kongl. Bibliotheket i Stockholm hörande samlingar finnas ej allenast åtskilliga ur denna handskrift år 1758 afskrifna stycken, utan ock ett exemplar af den tryckta Södermannalagen med i brädden anmärkta varianter ur samma codex; af Brocmans härvid gjorda anteckningar finnes att boken redan vid nämnda tid tillhörde Danske Justitierådet och Archivarien Jac. Langebek, som förmodligen hade köpt* cto Helin sibi comparaverat, nisi forte per plures manus transiisset liber. Quod in isto codice, cuius in sequentibus sub N:o 17 mentio est facienda, adnotavit Solander, nempe codicem, de quo nunc sermo est, inveniri in bibliotheca Comitum Fleming, id neminem moveat, cum non constet quo tempore scripta sit illa adnotatio, quae praeterea non alio fundamento niti videtur, quam iis quae Lundius longo ante tempore de hoc codice narraverat. In bibliotheca a Langebek relicta hic liber exstitit [19]); in auctione publica a. 1777 habita eum emit Kofod Ancher; in ingenti librorum collectione ab eo relicta, duodecimque post annis hastae subiecta, quoque erat hic codex [20]); tunc, ni fallor, immigravit in Bibliothecam Regiam, ubi nunc adservatur. — Folia huius codicis duo priora, quae olim, ut quoque scripturae conformatio testatur, in fine libri posita fuerunt, continent confirmationem Regis Magni Erici filii; fol. 3 recto legitur prologus; eodem folio verso incipit ipse iuris codex. Scripturae specimen exhibet Tab. II. Saepe hic occurrit *þ*, plerumque tamen eius loco *th* vel *ð*; distinctio litterarum *ð* et *d* haud neglecta est, at lineola, qua notatur *ð*, saepe, pariter ac lineola per litteram *ö* ducta, valde tenuis est, ut vix adpareat. Duplex *ll* ubique, cum non sequitur nota quaedam abbreviationis, una, interdum duabus virgulis transversis ornatur; *l*

---

[14] Cfr. not. 2. pag. 46; nott. 22, 23, 25. p. 188-190.

[15] Vide UplL. Addenda, pag. 455.

[16] Vide ÖGL. v. *eriks gata.*

[17] Wilde, *Sueciae Historia pragmatica,* Stockh. 1731, pag. 157. Cfr. istius operis versionem Suecanam: *Svenska Stats-Författningars eller Almänneliga Rätts Historie,* Stockh. 1749, pag. 320. Wilde quoque in observationibus ad Pufendorfs *Inledning til Svenska Statens Historie,* P. 2, Stockh. 1743, pag. 346, commemorat hunc codicem, quem dicit esse optimum iuris Sudermannici codicem manuscriptum. Quod de Rege Emundo dicitur in cap. 2. KgB. (Add. 1: 3.), id ad hunc codicem attraxit Wildei attentionem.

[18] Ad Cod. Christoph. KgB. 5. not. d, pag. 135.

[14] *Jfr. not. 2. sid. 46; nott. 22, 23, 25. s. 188-190.*

[15] *Se UplL. Addenda, sid. 455.*

[16] *Se ÖGL. v.* eriks gata.

[17] *Wilde,* Sueciae Historia pragmatica, *Stockh. 1731, sid. 157. Jfr. Svenska öfversättningen:* Svenska StatsFörfattningars eller Almanneliga Rätts Historie, *Stockh. 1749, sid. 320. Äfven i anmärkningarne vid Pufendorfs* Inledning til Svenska Statens Historie, *2:dra Del. Stockh. 1743, sid. 346, omtalar Wilde denna handskrift, som der upgifves vara "det bästa manuscriptet af Södermanna lagen." Det är hvad som der i KgB. 2. talas om Emund sleme (Add. 1: 3.), hvilket ådragit denna handskrift Wildes upmärksamhet.*

[18] *Vid Landslagen, KgB. 5. not. d, sid. 135.*

den af nyssnämnde ***Helin****, så framt den ej gått genom flera händer.* ***Solanders*** *antekning i den handskrift, som i det följande skall omtalas under N:r 17, att nu ifrågavarande handskrift var till finnandes i Grefvarne* ***Flemings*** *bibliothek, förtjenar ingen upmärksamhet, då man ej vet huru gammal denna antekning är, och den dessutom synes grunda sig endast på* ***Lundii*** *vida äldre upgift. Boken fanns i* ***Langebeks*** *efterlemnade bibliothek* [19]), *och köptes på auktion 1777 af* ***Kofod Ancher****, bland hvars efterlemnade, 12 år senare på auktion sålda betydliga boksamling den också var* [20]); *den lär då hafva kommit till Kongl. Bibliotheket, der den ännu finnes. — De två första bladen i denna handskrift, hvilka fordom, såsom man äfven af stilen kan sluta, haft sin plats i slutet af boken, innehålla Konung* ***Magnus Erikssons*** *stadfästelse; på första sidan af fol. 3 läses företalet, och på andra sidan af samma blad börjas sjelfva lagboken. Prof af stilen visar Tab. II. Här förekommer ofta* þ, *men merendels i dess ställe* th *eller* ð; *skilnaden emellan* ð *och* d *är temligen noga iakttagen; men det streck hvarmed* ð *utmärkes, är ofta, likasom strecket genom* ö, *ganska fint och knappt synligt. Det dubbla* ll *är alltid, då ej ett förkortningstecken derefter följer, märkt med ett, stundom* quoque et *n* in fine vocabulorum saepe lineola notantur. Abbreviationes raro occurrunt; ad minus usitatas pertinent *r* uno loco et *s* pluries nota abbreviationis insignita. Singuli libri, in nova pagina incipientes, in principio habent rubricas et indices capitum; postea incipit textus litteris initialibus grandioribus rubris ac caeruleis; talibus quoque ornantur confirmatio et prologus. Capita, quae incipiunt in nova linea, habent rubricas et litteras initiales alternatim rubras vel caeruleas. Partitio librorum in capita eatenus differt ab illa, quam habet cod. A, ut plerosque libros in plura capita dividat codex, de quo nunc sermo est [21]. Litterae maiusculae in textu occurrentes rubra lineola ornantur; sectiones textus quoque rubro signo ¶ denotantur. In summo foliorum margine non, ut adsolet, tituli librorum, sed litterae numerales ordinem eorum indicantes rubris litteris sunt scriptae, ut *I balk*er, *II balk*er &c. Adnotatio, quam antiquior quidam codex, ut videtur, in margine scriptam habuit, hic, rubris litteris exarata, in textum irrepsit [22]. Post finem cuiusque libri plures paginas scripturae vacuas reliquit scriba, eum sine dubio in finem, ut ibi postea inseri possent additamenta; quod tamen non factum est nisi ad calcem libri de rebus immobilibus [23], atque inter libros de coniugiis et de successionibus, ubi tabulam inseruit scriba, ostensuram cursum lu-

---

[19]) Invenitur in catalogo typis vulgato: *Biblioth. Langeb.* Havn. (1776) pag. 554, sub N:o 47.

[20]) *Catalogi Librorum ... Petri Kofod Ancher, Pars III,* Havn. 1789, pag. 39, sub N:o 180.

[19]) *Den finnes uptagen i den tryckta katalogen:* Biblioth. Langeb. *Havn. (1776) sid. 554, under N:r 47.*

[20]) Catalogi Librorum ... Petri Kofod Ancher, Pars III, *Havn. 1789, sid. 39, N:r 180.*

två tvärstreck; äfvensom l *och* n *i slutet af orden ofta äro prydda med ett litet streck. Förkortningar förekomma sällan; till de mindre vanliga hör att* r *på ett ställe, och* s *flerestädes, finnas genom förkortningstecken utmärkta. Balkarne börjas på ny sida, med rubriker och förtekningar på Flockarnes innehåll, hvarefter texten följer, prydd med stora röda och blå begynnelsebokstäfver, hvarmed äfven stadfästelsen och företalet äro försedda. Flockarne, som äfven äro försedde med rubriker, börjas på ny rad, med omväxlande röda eller blå begynnelsebokstäfver. Indelningen i Flockar är här i så måtto afvikande från den som finnes i cod. A, att de fleste Balkarne här äro delade i flere Flockar* [21]. *Stora bokstäfver inuti texten äro märkte med ett rödt streck; afdelningar af texten äro äfven utmärkta med ett rödt* ¶. *Öfverst på sidorna finnas ej, såsom vanligt, Balkarnes titlar, utan deras ordningsnummer, skrifne med röda bokstäfver, såsom* I balk*er,* II balk*er &c. En anmärkning, som troligen i en äldre handskrift stått i brädden, har här fått sin plats inuti texten med röda bokstäfver* [22]. *Vid slutet af hvar Balk har skrifvaren lemnat flera sidor oskrifna, troligen på det att der framdeles måtte kunna införas tillägg, hvilket dock endast skett vid slutet af JordaBalken* [23]*, samt emellan Giptninga- och ÆrfdaBalkarne, der skrifvaren infört en tabell, som skall ut-*

---

[21] Cfr. not. 4. pag. 6. &c.

[22] Vide not. 45. pag. 154.

[23] Vide not. 7. pag. 83.

[21] *Jfr. not. 4. sid. 6. &c.*

[22] *Se not. 45. sid. 154.*

[23] *Se not. 7. sid. 83.*

nae per zodiacum, ac tempora, quibus venam secare salutare esse creditum est. Postea non solum abscissa sunt folia a scriba praetermissa, sed etiam pars additamenti calci libri de rebus immobilibus adiecti eadem ratione periit[24]); si, ut verisimile est, ultima verba libri de emtione rerum mobilium scripta fuerint in initio folii postea abscissi, haec res caussa est cur, alia ut videtur manu, in inferiori margine folii proxime antecedentis illa verba sunt addita[25]). Pluribus locis partim in margine partim inter lineas verba sunt addita vel emendationes factae; quaedam evidenter debentur diversis manibus recentioribus; de ceteris vero non certo decidi potest utrum ab ipso scriba an alia manu facta sint. Ex his nonnulla, ut videtur, scripta sunt eadem manu eodemque atramento ac ea, quae in fine cap. 2 JB. leguntur[26]); haec tamen, etiamsi alia manu quam totus hic codex scripta sint, cum duas lineas expleant, antequam sequens caput scriberetur iam addita fuisse evidens est; littera quoque initialis istius periodi rubra lineola ornatur, haud minus quam ceterae litterae maiusculae. Etiamsi ponatur scribam hoc loco spatium scripturae vacuum reliquisse eam ob caussam, quod quaedam obscura essent in codice quem secutus est, haec tamen coaeva manu sunt addita. Ea etiam, quae recentiori manu scripta esse evidenter adparet, tamen, uno loco ex-

visa månens gång genom djurkretsen, och när det på grund deraf ansågs vara nyttigt att låta öpna ådren. Sedan hafva icke allenast de af skrifvaren obegagnade bladen blifvit bortskurna, utan ock en del af det nyssnämnda tillägget vid slutet af JordaBalken har på samma sätt gått förloradt[24]*); och om, såsom troligt är, de sista orden af KöpmalaBalken varit skrifna i början af det der bortskurna bladet, så är detta orsaken dertill att de blifvit, troligen af annan hand, tillagda i nedre kanten af nästföregående bladet*[25]*). På flera ställen äro rättelser och tillägg gjorda dels i kanten och dels emellan raderna; några af dessa äro tydligt af olika, senare händer; men om de öfriga kan man ej med visshet afgöra om de äro af bokens skrifvare eller af annan hand. Några af dessa senare synas vara skrifna af samma hand och med samma bläck som slutet af Fl. 2 JB.*[26]*), hvilket dock, om det än är skrifvet af annan hand än det öfriga af denna handskrift, måste, då det uptager två fulla rader, vara skrifvet innan den nästföljande Flocken skrefs; också är begynnelsebokstafven i detta stycke prydd med ett rödt streck, ej mindre än andra stora bokstäfver. Ville man ock antaga att skrifvaren här lemnat rum för något som i hans original varit otydligt, så är i alla fall tillägget gjordt af en samtidig hand. Äfven det som tydligen är af senare hand, är dock, med ett un-*

---

24) Cfr. not. 31. pag. 191.
25) Cfr. not. 25. pag. 135.
26) Vide not. 41. pag. 69.

24) Jfr. not. 31. sid. 191.
25) Jfr. not. 25. sid. 135.
26) Se not. 41. sid. 69.

cepto [27]), ex saeculo XIV sunt. Marginibus codicis a bibliopego circumcisis, plures litterae in margine adnotatae perierunt [28]). Praeter additamentum calci libri de rebus immobilibus ab ipso scriba adiectum, de quo mentio iam est facta, pluribus locis additamenta haud parvi momenti ipsi textui sunt inserta; omnia haec additamenta, in unum locum congesta, in fine libri exhibere, maxime conveniens mihi visum est [29]). Capita 11 et 12 KirkB. in hoc codice sunt praetermissa; primae tamen lineae cap. 11 postea, alia forte manu, sunt additae [30]). Vocabula errato scripta quibusdam locis rubris lineolis sunt inducta, aliis autem subiectis punctis notata; interdum utroque modo mendum est indicatum [31]). Ubi agitur de iure pignoris privata auctoritate capiendi *(nam)*, hic codex, quod mirum videtur, tales continet sanctiones, quae evidenter antiquiores sunt quam eae, quae in cod. A. leguntur [32]); alias vero haud minus evidens est quod additamenta, quae in codice de quo nunc sermo est, leguntur, capita recentiore tempore sancita contineant. Etiam quod ad linguae ingenium attinet, in hoc codice vestigia adparent recentio-

dantag [27]), från 14:de århundradet. Då bokens kanter blifvit af bokbindaren skurna, hafva i marginalanteckningarne flera ord gått förlorade [28]). Utom det förut omtalade, af skrifvaren egenhändigt gjorda tillägget vid slutet af JordaBalken, finnas här på flera ställen i sjelfva texten betydliga tillägg; alla dessa tillägg har jag funnit tjenligast att samla på ett ställe i slutet af boken [29]). Deremot äro Fl. 11 och 12 KyrkB. i denna handskrift utlemnade; början af Fl. 11 är dock senare tillagd, tilläfventyrs af annan hand [30]). Misskrifna ord äro på några ställen öfverstrukna med röda streck, på andra utmärkta med undersatta punkter; stundom äro de på båda sätten rättade [31]). Såsom besynnerligt må här anmärkas att denna handskrift i frågan om rättigheten att göra nam *innehåller stadganden, som uppenbarligen äro äldre än de som finnas i cod. A [32]), då det annars är lika uppenbart att de tillägg, som finnas i den nu ifrågavarande handskriften, äro senare stadganden. Äfven språket i denna handskrift röjer spår af en senare tid, då dess gamla former allt mera rå-*

---

[27] Vide not. 54. pag. 104.

[28] Vide not. 32. pag. 28; not. 20. p. 30; not. 5. p. 37. &c.

[29] Vide Add. 1-11.

[30] Cfr. not. 21. pag. 30.

[31] Cfr. not. 28. pag. 2; not. 77. p. 3; not. 79. p. 21; not. 53. p. 41; not. 34. p. 79; not. 55. p. 80; not. 32. p. 112. &c.

[32] Vide not. 39. pag. 86. Sanctio, qua vetatur pignus privata auctoritate capere, quaeque occurrit ÞgB. 11: 2, in hoc codice omissa est; vide not. 91. pag. 183. In Add. 9. quoque sermo est de iure capiendi *nam*.

[27] *Se not. 54. sid. 104.*

[28] *Se not. 32. sid. 28; not. 20. s. 30; not. 5. s. 37. &c.*

[29] *Se Add. 1-11.*

[30] *Jfr. not. 21. sid. 30.*

[31] *Jfr. not. 28. sid. 2; not. 77. s. 3; not. 79. s. 21; not. 53. s. 41; not. 34. s. 79; not. 55. s. 80; not. 32. s. 112. &c.*

[32] *Se not. 39. sid. 86. Förbudet att göra* nam, *i ÞgB. 11: 2, är här uteslutet; se not. 91. sid. 183. I Add. 9. förekommer äfven rättigheten att göra* nam.

ris aevi, quo veteres formae magis magisque in oblivionem venerunt. Ita haud raro terminatio nominativi singularis *er* hic omittitur, ex. c.

kade i glömska. Så uteslutes här ej sällan ändelsen er *i nominativus singularis, t. ex.*

eð, festipænning, hordom, klærk, kærlek, lot, prest, scruð &c.

Ita *annan* in nominativo saepe occurrit pro *annar*[33]), *nokon* pro *nokor*[34]), *æghandes* pro *æghanda* (gen.)[35]), *i sit hus* pro *i sinu huse*[36]). De orthographia id tantum observetur, *uu* nonnumquam hic occurrere pro *u* vel *v:*

Så förekommer annan *i nominativus ofta i stället för* annar[33]), nokon *för* nokor[34]), æghandes *för* æghanda *(gen.)*[35]), i sit hus *för* i sinu huse[36]). *I afseende på orthographien må endast anmärkas att här några gånger förekommer* uu *för* u *eller* v:

uuraker, uurangum.

ch haud raro pro *k:*

ch *ej sällan för* k:

folscho, inrichis, klærcha, minschis, richan, richi, skylschap, stokfischa, særlicha, uscha barn, ælschia &c.

Hunc codicem littera B insignivi.

Jag har beteknat denna handskrift med bokstafven B.

Hoc loco quoque commemorandae sunt eae adnotationes ex hoc codice, quae leguntur in recentiore illo iuris Uplandici codice manuscripto, ad Bibliothecam Academiae Upsaliensis pertinente, cuius mentio fit in praefatione ad ius Upl. pagg. VIII - X, ubi quoque narratur illum codicem calci quorundam librorum additas habere excerptiones ex iure Sudermannico et Vestmannico. Harum excerptionum prima, calci libri KgB. fol. 30 adiecta, ita sonat:

På detta ställe må nämnas de anteckningar ur denna codex, som finnas i den Upsala Akademi-Bibliothek tillhöriga yngre handskrift af Uplandslagen, hvilken är beskrifven i företalet till nämnda lag sidd. VIII - X, hvaräst äfven nämnes att vid slutet af några Balkar i samma handskrift finnas tillägg ur Södermanna- och Vestmannalagarne. Den första af nämnda anteckningar, vid slutet af KgB. fol. 30, lyder sålunda:

Vthi Wesmanna lagenn nempnes intet vm Riket, thess biscopzdöme eller lagmans döme, Ey heller huru konunger skall wælias, hylles och Swärie, Menn Södermannelagenn förmäler her om klarligenn, dogh sommastädz med androm ordom.

---

33) Cfr. not. 53. pag. 109.
34) Vide not. 31. pag. 49.
35) Vide not. 12. pag. 68; not. 92. p. 77.
36) Vide not. 72. pag. 133.

33) Jfr. not. 53. sid. 109.
34) Se not. 31. sid. 49.
35) Se not. 12. sid. 68; not. 92. s. 77.
36) Se not. 72. sid. 133.

In margine hoc loco citatur: "*Söderm: in fine 3 Cap:;*" quod evidenter respicit illud additamentum codicis B, quod in Add. 1. legitur; ex eodem additamento postea plures sequuntur adnotationes: *Nw hafuer konunger Erichzgatu sina ridit* &c.; *Twsend åhrom, Tryhundrade åhrom* &c.; *Konunger äger i lande och lagsagw huarie* &c. (§§. 7 - 9. ibid.) Aliae breviores adnotationes ex libris iuris Sudermannici KgB., ÆB. et GB. hic leguntur, ex quibus adparet scribam usum esse eodem iuris SM. codice B. Hae adnotationes praeterea nihil continent, quod mihi visum sit dignum ut observaretur.

3. Codex membranaceus iuris communis R. Magni Erici filii ac iuris urbici, pertinens ad Regiam Bibliothecam Stockholmiensem, sign. B 5 b. Hic codex saeculo XIV ad finem vergente scriptus, habet 213 folia 9½ poll. alta et 7 poll. lata; tegumento tergino munitus est. In initio habet calendarium &c.; foll. 9 et sequentia continent prologum et librum KirkB., utrumque ex iure Sudermannico[37]. Capita libri KirkB. ornantur litteris initialibus alternatim caeruleis vel rubris; plerumque incipiunt in nova linea. Fol. 19 finitur dictus liber; eodem folio verso picta est tabula consanguinitatis; fol. 20 recto legitur adnotatio rec. manu facta; eodem folio verso incipit ius commune, quo finito fol. 139 sequitur ius urbicum. Ultima folia continent tabulam ostendentem numeros aureos, litteras dominicales &c. annorum 1449 - 1544; haec

Härvid är i brädden åberopadt: "Söderm: in fine 3 Cap:;" *hvilket tydligen åsyftar det tillägg i cod. B, som här läses i Add. 1, utur hvilket ock derefter följa flera utdrag*: Nw hafuer konunger Erichzgatu sina ridit *&c.;* Twsend åhrom, Tryhundrade åhrom *&c.;* Konunger äger i lande och lagsagw huarie *&c. (§§. 7 - 9. ibid.) Flera smärre anteckningar ur SML:s KgB., ÆB. och GB. finnas här, af hvilka man ser att samme cod. B. af SML. blifvit af skrifvaren begagnad. Dessa anteckningar innehålla för öfrigt intet, som jag funnit förtjena att anmärkas.*

3. En pergamentscodex af K. Magnus Erikssons Landslag och Stadslagen, tillhörig Kongl. Bibliotheket i Stockholm, sign. B 5 b. Denne i senare hälften af 14:de århundradet skrifne codex har 213 blad af 9½ tums höjd och 7 tums bredd; är bunden i skinnband. I början af boken finnes ett calendarium m. m.; foll. 9 och följande innehålla företalet till Södermannalagen[37]) samt KyrkBalken af samma lag. Flockarne i KyrkB. hafva omväxlande blå eller röda begynnelsebokstäfver, och börjas merendels på ny rad. KyrkB. slutas fol. 19; på andra sidan af samma blad är målad en slägttafla; fol. 20 innehåller på första sidan en anteckning af senare hand; på andra sidan börjas Landslagen, efter hvars slut fol. 139 Stadslagen följer. De sista bladen innehålla en tabell, utvisande gyllentalen, söndagsbokstäfverna m. m. för åren 1449 - 1544; men den-

---

[37] Cfr. not. 1. pag. 4.

[37] Jfr. not. 1. sid. 4.

vero tabula rec. manu scripta est, quamobrem ex illa de aetate codicis nihil concludi potest. Hunc codicem appellavi C; cum eo maxime conveniunt illi, qui in sequentibus commemorantur sub N:is 15 (in capp. 5 et seqq.) et 23; cognati quoque, quamvis mendis referti, sunt codices N:is 28, 29, 30 notati.

4. Codex membranaceus iuris communis R. Magni Erici filii, ad Bibliothecam Academiae Hafniensis pertinens, sign. N:o 52 in 4:o ex collectione Arnae-Magnaeana. Hic codex tegmine tergino elegantiore ornatus, habet 98 folia 8¼ poll. alta et 6 poll. lata. Primo folio, diversas adnotationes, quae ex parte extritae sunt legique non possunt, continente, legitur nomen *Sten Brahe*. Foll. 2-11 continent librum KirkB. ex iure SM. saeculo XIV ad finem vergente scriptum; ac foll. 12-98 ius commune medio saeculo XV exaratum. Capita libri KirkB. incipiunt in nova linea; ornantur litteris initialibus alternatim caeruleis vel rubris; rubricis quoque distinguuntur. Foll. 8-11 valde pallida est scriptura, in ultima pagina insuper detrita; attamen, paucis exceptis vocabulis, legi potest. Fol. 8 ac initio fol. 9 scriptura rec. manu ac nigriore atramento est renovata; attamen ubique adparent quae primum scripta sunt[38]. Calci libri KirkB. additum est cap. 7 ÆrfB. SML.[39] Hunc codicem D appellavi.

5. Codex membranaceus iuris com-

na tabell är skrifven af senare hand, och länder ej till någon uplysning om bokens ålder. Denna handskrift kallas här C; närmast dermed öfverensstämmande äro de handskrifter, som i det följande äro uptagna under N:r 15 (i Fl. 5. o. f.) och N:r 23; äfvensom, ehuru mycket felaktiga, de som beskrifvas under N:r 28, 29, 30.

4. En pergamentscodex af K. Magnus Erikssons Landslag, tillhörig Universitets-Bibliotheket i Köpenhamn, sign. N:r 52 in 4:o af Arne-Magneanska samlingen. Denne i så kalladt välskt band bundne codex har 98 blad af 8¼ tums höjd och 6 tums bredd. På första bladet, som innehåller åtskilliga till en del utnötta och oläsliga anteckningar, läses namnet Sten Brahe. *Foll. 2-11 innehålla KyrkB. af SML., skrifven i senare hälften af 14:de århundradet; och foll. 12-98 Landslagen, skrifven i mediet af 15:de århundradet. Flockarne i KyrkB. börjas på ny rad, med omväxlande blå eller röda begynnelsebokstäfver, och äro försedde med rubriker. Foll. 8-11 är skriften ganska blek, och på sista sidan dessutom nött, men dock, med undantag af några få ord, läslig. Fol. 8 och i början af fol. 9 är skriften af senare hand med mörkare bläck updragen; dock kan man öfverallt urskilja den ursprungliga skriften[38]. I slutet af KyrkB. är tillagd Fl. 7 ÆrfB. SML.[39] Jag har kallat denna handskrift D.*

5. En pergamentscodex af K. Mag-

---

38) Cfr. not. 72. pag. 34.

39) Cfr. not. 31. pag. 46; not. 35. p. 67.

38) Jfr. not. 72. sid. 34.

39) Jfr. not. 31. sid. 46; not. 35. s. 67.

munis R. Magni Erici filii, ex bibliotheca Excellentissimi Comitis M. Brahe in Skokloster. Hic codex versus finem saeculi XIV scriptus, ac tegumento tergino munitus, habet 144 folia membranacea 10¼ poll. alta et 7½ poll. lata, praeter folia nonnulla chartacea in fine voluminis inserta. In interiori parte tegumenti pictum est scutum in duas partes, alteram viridem, auream alteram, divisum; in viridi parte saeculo XVI scriptum est: *Her nils ærngitzelson J hambersta lagman y Södmanland;* alia quoque manu eiusdem aetatis in tegumento scriptum est: *her Nils Erngislesons Laghbok.* Infra dictam picturam adnotatum est: *Denna Boken har Carl Gustaf Nilsson Bielke fådt af Adolph Carlsson Mörner d. 9 Martii A:o 1751. i Stockholm.* Recentior huius codicis dominus in sequentibus commemorabitur, ubi demonstrabitur eundem codicem aliquando in numerum codicum iuris Sudermannici errato fuisse relatum. — Folia duo priora continent adnotationes recentioribus manibus factas; foll. 3-8 calendarium eadem manu exaratum ac ipse iuris codex; foll. 9-21 prologum[40] et librum KirkB. ex iure SM. Divisio dicti libri in capita convenit cum cod. B; capita, in nova linea incipientia, ornantur litteris initialibus alternatim caeruleis vel rubris. Scriptura pallida est; quibusdam locis rec. manu et nigriore atramento renovata. Calci libri KirkB. foll. 21, 22 additum est cap. 10 KgB. UplL.[41]; ius commune incipit fol. 23. Fol. 133 legitur adno-

nus Erikssons Landslag, tillhörig H. E. Riksmarskalken m. m. Herr Grefve M. Brahes bibliothek på Skokloster. Denne i slutet af 14:de århundradet skrifne, i skinnband bundne codex har, utom några i slutet inhäftade pappersblad, 144 pergamentsblad af 10¼ tums höjd och 7½ tums bredd. Innantill på permen är målad en tvådelad, grön och guldfärgad sköld, i hvars gröna fält är i 16:de århundradet skrifvet: Her nils ærngitzelson J hambersta lagman y Södmanland; *äfvensom särskildt finnes af en annan men samtidig hand på permen skrifvet:* her Nils Erngislesons Laghbok. *Nedanför skölden är antecknadt:* Denna Boken har Carl Gustaf Nilsson Bielke fådt af Adolph Carlsson Mörner d. 9 Martii A:o 1751. i Stockholm. *En senare egare af denna handskrift skall jag i det följande omnämna, då jag kommer att visa att densamma blifvit genom mistag hållen för en handskrift af Södermannalagen. — De två första bladen innehålla anteckningar af senare händer; foll. 3-8 ett calendarium, skrifvet af samma hand som lagboken; foll. 9-21 företalet till SML.*[40] *och samma lags KyrkB., hvars indelning i Flockar här öfverensstämmer med cod. B. Flockarne börjas på ny rad med omväxlande blå eller röda begynnelsebokstäfver. Skriften är blek; på några ställen af senare hand uphulpen med svartare bläck. Efter KyrkB:s slut är foll. 21, 22 tillagd Fl. 10 KgB. UplL.*[41]; *Landslagen börjas fol. 23. Fol. 133* tatio rec. man. saeculo XV addita de heredibus Boëthii Iohannis filii, quae docet huius neptim ex filio nuptam fuisse Nicolao Erengisli filio; fol. 135 legitur series Regum Sueciae christianorum, quae pertingit ad Albertum, duabus vero manibus recentioribus in sequenti folio continuata est ad Ericum Pomeranum, et porro ad Carolum Canuti filium. Hunc codicem appellavi E.

---

[40] Cfr. not. 1. pag. 4.

[41] Cfr. not. 31. pag. 46.

[40] *Jfr. not. 1. sid. 4.*

[41] *Jfr. not. 31. sid. 46.*

6. Codex membranaceus iuris communis R. Magni Erici filii, pertinens ad bibliothecam Engeströmianam Stockholmiae adservatam. Hic codex, quem a. 1459 scriptum esse ex adnotatione calci iuris communis addita adparet, habet 123 folia 8 poll. alta et 6 poll. lata; munitus est tegmine tergino, cuius dorso impressus est titulus: *Gamla lagen uti handskrift.* Folio chartaceo in initio voluminis adnotavit Excellentissimus postea defunctus Comes L. von Engeström se a Comite Magno Stenbock a. 1810 dono accepisse hunc codicem, qui antea fuerat in dominio Cubicularii C. U. Gadde. Foliis decem prioribus leguntur calendarium aliaeque adnotationes ex parte recentioribus manibus scriptae. Foll. 11-20 continent prologum[42]) et librum KirkB. ex iure SM.; hic liber in triginta capita divisus est; attamen haec divisio non omnino convenit cum ea, quam habent cod. B. &c., quamvis secundum indicem capitum eam cum ista convenire oporteret[43]). Capita, in nova linea incipi-

läses en af senare hand från 15:de århundradet tillagd anteckning angående Bo Jonssons arfvingar, hvaraf ses att Nils Erengislason var gift med en sondotter af Bo Jonsson; fol. 135 finnes en förtekning på christne konungar i Sverige, som går till Albrecht, men af tvänne senare händer på följande bladet är fortsatt till Erik af Pomern, och vidare till Carl Knutsson. Denna handskrift är här kallad E.

6. En pergamentscodex af K. Magnus Erikssons Landslag, tillhörig Engeströmska Bibliotheket i Stockholm. Denne, enligt anteckning vid slutet af Landslagen, år 1459 skrifne codex har 123 blad af 8 tums höjd och 6 tums bredd; är bunden i skinnband, på hvars rygg läses titlen: Gamla lagen uti handskrift. *På ett pappersblad i början af boken är af framlidne H. E. Statsministren Grefve L. von Engeström antecknadt att han år 1810 fått denna handskrift till skänks af Grefve Måns Stenbock, och att den förr hade tillhört Kammarjunkaren C. U. Gadde. På de första 10 bladen finnes ett calendarium med flera anteckningar, till en del af senare händer. Foll. 11-20 innehålla SML:s företal[42]) och KyrkB., den senare indelad i 30 Flockar; dock är denna indelning ej alldeles öfverensstämmande med den som finnes i cod. B. m. fl., ehuru den enligt förteckningen på Flockarne borde vara det[43]). Flockarne börjas på ny rad, med röda be-*

---

42) Cfr. not. 1. pag. 4.
43) Cfr. not. 57. pag. 26; not. 88. p. 44.

42) Jfr. not. 1. sid. 4.
43) Jfr. not. 57. sid. 26; not. 88. s. 44.

entia, habent litteras initiales rubras. Ultimo capiti, quod hic desideratur, spatium relictum est; in fine codicis, inter alia quae addidit rec. man., scriptum est cap. 22 KirkB. UplL., cum inscriptione: *Thettæ capitulum bör ath sta sith* (lege *sisth*) *j kirkio balken.* Fol. 20 verso incipit ius commune, post cuius finem foll. 111 et seqq. leguntur ius antiquum aulicum ac diversa, quae addiderunt recentiores manus. Hunc codicem littera F insignivi.

7. Codex membranaceus iuris communis R. Magni Erici filii, in Regia Bibliotheca Hafniensi adservatus, sign. N:o 2196 in 4:o ex collectione Thottiana. Hic codex tegmine tergino compactus habet 105 folia 9¼ poll. alta et 6½ poll. lata; medio saeculo XV scriptus est. Ultimum folium inter alia continet adnotationem scriptam a *Jörenn Påsse,* qui indicat se hunc librum a socero suo *Gabriell Cristersonn* (Oxenstjerna) *Friherre till Mörby* relictum, a. 1591 in Steninge accepisse. Hunc codicem fuisse inter libros Iacobi Langebek, adparet ex adnotatione in catalogo Bibliothecae Regiae, quae docet hunc eundem esse codicem, qui designatur in *Bibliotheca Langeb.* pag. 554, sub N:o 42. In initio codicis legitur prologus [44]) et liber KirkB. ex iure SM. Hic liber convenienter codici B. dividitur in capita, quae incipiunt in nova linea, littera initiali alternatim rubra vel caerulea ornata. Calci dicti libri, foll. 10-12, errato

gynnelsebokstäfver. För sista Flocken, som här saknas, är rum lemnadt; i slutet af boken är, bland tillägg af senare hand, skrifven Fl. 22 KyrkB. UplL., med öfverskrift: Thettæ capit*ulum* bör ath sta sith (*läs* sisth) j kirkio balken. *På andra sidan af fol. 20 börjas Landslagen, efter hvars slut foll. 111 o. f. läses en gammal Gårdsrätt, samt åtskilliga af senare händer gjorda tillägg. Denna handskrift är här beteknad med F.*

7. En pergamentscodex af K. Magnus Erikssons Landslag, tillhörig Kongl. Bibliotheket i Köpenhamn, sign. N:r 2196 in 4:o af Thottska samlingen. Denne i skinnband bundne codex har 105 blad af 9¼ tums höjd och 6½ tums bredd; är skrifven i medlet af 15:de århundradet. Sista bladet innehåller bland annat en anteckning af Jorenn Påsse, *som låter veta att han år 1591 bekommit denna bok på Steninge efter sin svärfar* Gabriell Cristersonn (*Oxenstjerna*) Friherre till Morby. *Att den tillhört Jac. Langebek, finnes af en anteckning i Kongl Bibliothekets katalog, som visar att denna handskrift är den samma som uptages i* Bibliotheca Langeb. *sid. 554, under N:r 42. I början af boken finnes SML:s företal [44]) och KyrkB. Flockarne i den senare börjas på ny rad, med omväxlande röda eller blå begynnelsebokstäfver; indelningen öfverensstämmer med cod. B. I slutet af KyrkB., foll. 10-12, är af mis-*

---

[44]) Cfr. not. 1. pag. 4.

[44]) *Jfr. not. 1. sid. 4.*

additum est cap. 10 KgB. UplL., quod in fine libri iuris communis de iure regio locum habere oportuisset[45]. Ius commune incipit fol. 12; illo finito foll. 103-105 sequuntur adnotationes recentioribus manibus factae. Appellavi hunc codicem G.

8. Codex membranaceus iuris communis R. Magni Erici filii, pertinens ad Archivum Regni Stockholmiense. Hic codex medio saeculo XV scriptus, praeter aliqua folia chartacea in fine voluminis, habet 116 folia 8 poll. alta et 6 poll. lata; tegumento tergino compactus est. Nomen prisci domini, Hanss Hanssonn, a. 1603 adnotatum, legitur fol. 109. In initio libri calendarium scriptum est eadem manu qua ipse iuris codex; foll. 8-16 continent prologum[46] librumque KirkB. ex iure SM. Capita dicti libri incipiunt in nova linea, littera initiali alternatim caerulea vel rubra ornata; divisio in capita convenit cum cod. B. Illo libro fol. 16 finito, sequitur ius antiquum aulicum; ius commune incipit fol. 18; calci illius foll. 104-109 adnotationes recentioribus manibus sunt additae. Foll. 110-116 continent aliud calendarium antiquiore manu exaratum. Hunc codicem appellavi H.

9. Codex membranaceus iuris communis R. Magni Erici filii, ex bibliotheca Excellentissimi Comitis M. Brahe in Skokloster. Hic codex tegmine tergino munitus habet 131 folia 9 poll. alta et 6¼ poll. lata. Folia octo priora continent librum KirkB.

tag tillagd Fl. 10 KgB. UplL., hvilken skulle haft sin plats i slutet af KgB. i Landslagen[45]*. Denna börjas fol. 12; efter Landslagens slut följa foll. 103-105 anteckningar af senare händer. Jag har kallat denna handskrift G.*

8. En Kongl. Riks-Arkifvet i Stockholm tillhörig pergamentscodex af K. Magnus Erikssons Landslag, skrifven i medlet af 15:de århundradet. Denne codex har, utom några i slutet inhäftade pappersblad, 116 blad af 8 tums höjd och 6 tums bredd; är bunden i skinnband. Fol. 109 har Hanss Hanssonn *anteknat sig som egare år 1603. I början finnes ett calendarium, skrifvet af samma hand som lagboken; foll. 8-16 innehålla SML:s företal*[46] *och KyrkB. Flockarne i den senare börjas på ny rad, med omväxlande blå eller röda begynnelsebokstäfver; indelningen öfverensstämmer med cod. B. Efter KyrkB:s slut fol. 16 följer en Gårdsrätt; Landslagen börjas fol. 18; efter dess slut foll. 104-109 äro anteckningar af senare händer tillagda. Foll. 110-116 innehålla ännu ett calendarium, skrifvet af äldre hand. Denna handskrift är här kallad H.*

9. En pergamentscodex af K. Magnus Erikssons Landslag, tillhörande H. E. Riksmarskalken m. m. Herr Grefve M. Brahes bibliothek på Skokloster. Denne i skinnband bundne codex har 131 blad af 9 tums höjd och 6¼ tums bredd. De 8 första bladen innehålla SML:s KyrkB., ex iure SM., medio saeculo XV scriptum. Dictus liber pari ratione ac cod. B. in capita divisus est; haec incipiunt in nova linea, littera initiali rubra ornata. Hic codex vitiis refertior est quam quilibet ex iis, qui antea sunt commemorati. Ultimum caput Ostrogotiae est accommodatum[47]. Calci libri KirkB. adnotationes recentioribus manibus sunt additae. Foll. 11-129 continent ius commune antiquiore manu saeculo XIV ad finem vergente exaratum. Ultimis duobus foliis nonnulla adnotarunt recentiores manus. Appellavi hunc codicem I.

---

[45] Cfr. not. 31. pag. 46.

[46] Cfr. not. 1. pag. 4.

[45] *Jfr. not. 31. sid. 46.*

[46] *Jfr. not. 1. sid. 4.*

10. Codex membranaceus iuris communis R. Magni Erici filii, pertinens ad Bibliothecam Academiae Upsaliensis, sign. N:o 25. Hic codex saeculo XV ad finem vergente exaratus ac tegmine tergino munitus habet 83 folia $8\frac{5}{8}$ poll. alta et $6\frac{1}{2}$ poll. lata; foll. 54-57 tamen chartacea sunt, et loco duorum foliorum membranaceorum deperditorum inserta. Folia undecim priora continent prologum[48] et librum KirkB. ex iure SM. Capita dicti libri, in nova linea incipientia, habent litteras initiales alternatim fuscas vel rubras; divisio in capita convenit cum cod. F, ad quem hic codex ceteroquin etiam saepe accedit. Fol. 11 incipit ius commune, cuius calci adnotationes quasdam ultimo folio addiderunt recentiores manus. Hunc codicem K appellavi.

11. Codex Regiae Bibliothecae Stockholmiensis, in 4:o, sign. B 17, continens ius commune R. Magni Erici

skrifven i medlet af 15:de århundradet. Flockarne börjas här på ny rad, med röda begynnelsebokstäfver; indelningen är den samma som i cod. B. Denna handskrift är mera felaktig än någon af de förutnämnda. Sista Flocken har blifvit lämpad för Östergötland [47]. Efter KyrkB:s slut följa anteckningar af senare händer. Foll. 11-129 innehålla Landslagen, skrifven af en äldre hand i senare hälften af 14:de århundradet. På de två sista bladen finnas anteckningar af senare händer. Denna handskrift är af mig kallad I.

10. En pergamentscodex af K. Magnus Erikssons Landslag, tillhörande Upsala Akademi-Bibliothek, sign. N:r 25. Denne i senare hälften af 15:de århundradet skrifne, i skinnband bundne codex har 83 blad af $8\frac{5}{8}$ tums höjd och $6\frac{1}{2}$ tums bredd; foll. 54-57 äro dock af papper senare insatta i stället för två förlorade pergamentsblad. De 11 första bladen innehålla SML:s företal [48] och KyrkB. Flockarne i KyrkB. börjas på ny rad, med omväxlande bruna eller röda begynnelsebokstäfver; indelningen är lika med den i cod. F, med hvilken denna handskrift äfven i öfrigt ofta öfverensstämmer. Fol. 11 börjas Landslagen, efter hvars slut på sista bladet några anteckningar af senare händer äro tillagda. Jag har kallat denna handskrift K.

11. En Kongl. Bibliotheket i Stockholm tillhörig handskrift in 4:o, sign. B 17, innehållande K. Magnus E-

---

47) Vide not. 6. pag. 45.
48) Cfr. not. 1. pag. 4.

47) Se not. 6. sid. 45.
48) Jfr. not. 1. sid. 4.

filii in chartis saeculo XV ad finem vergente scriptum. Hic codex tergino tegumento munitus habet 161 folia, praeter multa folia scripturae vacua in fine libri. In initio voluminis recentius inserta sunt 11 folia adnotationes recentioribus manibus factas continentia; nomina sua prisci domini *Oluff Hisinng* et *Petrus Thomæ Mylonius* hic signarunt. In interiori parte tegumenti legitur: *Michill Hisings Book*. Primo folio scriptum est: *Thenna Laghbook är Sudermanna Laghen;* ab Hadorphio vero observatum est: *Detta ähr intet Sudermannelagen.* Foll. 12-20, quorum quatuor sunt membranacea, continent adnotationem de hereditatibus a sacerdotibus relictis, atque prologum 49) et librum KirkB. ex iure SM.; haec alia manu, eaque, ut videtur, paullo antiquiore quam ius commune sunt scripta; partem vero capitis 20 totumque cap. 21 KkB. scripsit rec. man. versus finem saeculi XV. Capita incipiunt in nova linea; habent litteras initiales rubras. Foliis chartaceis mutilatis, verba quaedam in capp. 4, 6, 15 et 16 perierunt. Folium continens capp. 7 et 8 maximamque partem capitis 9 deperditum est; in fine folii proxime antecedentis rec. man. calci cap. 6 addidit ea, quae continet UplL. KkB. 7: 1, 2. 50) Cap. 14 hic praetermissum est 51). Calci libri KirkB. eadem manu, quae scripsit ultimum caput illius libri, foll. 19, 20 additae sunt regulae iudicum ex iure VG. et series Regum Sueciae chri-

rikssons Landslag, skrifven på papper i senare hälften af 15:de århundradet. Denne i skinnband bundne codex innehåller 161 blad, utom en mängd rena blad i slutet. På de första senare inhäftade 11 bladen finnas anteckningar af senare händer; såsom bokens egare hafva Oluff Hisinng *och* Petrus Thomæ Mylonius *här skrifvit sina namn. Innantill på permen läses:* Michill Hisings Book. *På första bladet är skrifvet:* Thenna Laghbook är Sudermanna Laghen; *hvaremot af Hadorph är påmint:* Detta ähr intet Sudermannelagen. *Foll. 12-20, af hvilka 4 äro af pergament, innehålla en anteckning om arf efter prester, samt SML:s företal 49) och KyrkB., skrifvet af annan och, som det synes, något äldre hand än Landslagen; en del af 20:de och hela 21:sta Fl. KkB. äro dock skrifne af en senare hand från slutet af 15:de århundradet. Flockarne börjas på ny rad, med röda begynnelsebokstäfver. Derigenom att pappersbladen blifvit skadade, hafva några ord gått förlorade i Fl. 4, 6, 15 och 16. Ett blad, innehållande 7:de, 8:de och största delen af 9:de Flocken, har gått förloradt; nederst på föregående bladet är vid slutet af Fl. 6 af senare hand tillagdt UplL. KkB. 7: 1, 2. 50) Fl. 14 är här förbigången 51). Efter KyrkB:s slut äro, af samma hand som skrifvit sista Flocken af denna Balk, foll. 19, 20 tillagda VGL:s domareregler samt en förteckning på christna Konungar i Sverige, hvilken slutas*

---

49) Cfr. not. 1. pag. 4.
50) Cfr. not. 27. pag. 22; not. 19. p. 27.
51) Cfr. not. 8. pag. 34.

49) Jfr. not. 1. sid. 4.
50) Jfr. not. 27. sid. 22; not. 19. s. 27.
51) Jfr. not. 8. sid. 34.

stianorum, quae pertingit ad Albertum. Fol. 21 incipit ius commune, quo finito foll. 105-161 sequuntur diversae adnotationes partim eadem manu qua ius commune, partim recentioribus manibus factae. Appellavi hunc codicem L.

12. Codex chartaceus in 4:o continens ius commune R. Christophori, et pertinens ad Regiam Bibliothecam Hafniensem, sign. N:o 2204 in collectione Thottiana. Hic codex saeculo XV ad finem vergente scriptus et tegmine tergino compactus, habet, praeter folia scripturae vacua in fine voluminis, 285 folia, quorum 23-197 continent ius commune, et 202-215 librum KirkB. ex iure SM. Capita dicti libri incipiunt in nova linea, habentque litteras initiales rubras; maior pars cap. XIV est praetermissa [52]). In initio et fine voluminis adnotationes recentioribus manibus sunt factae. Fol. 22 leguntur nomina ***Jöns Hanson*** et ***clas Jörænson,*** quorum virorum posterior, ut videtur, frater fuit quinque fratrum et sororum, quos annis 1577-86 in ***Buby*** natos esse, in interiori parte postici tegumenti, ubi quoque occurrit nomen gentilicium ***Stierneskiöldh,*** adnotatum est. Cum libro KirkB. in hoc codice, quem littera M insignivi, maxime conveniunt ii codices, qui in sequentibus recensentur sub N:is 18, 19, 21, 22, 24-27.

13. Codex membranaceus iuris communis R. Magni Erici filii, pertinens ad Regiam Bibliothecam Parisiensem, sign. N:o 10503, ac in catalogo notatus titulo: ***Lois provinciales***

med Albertus ***(Albrecht). Fol. 21 börjas Landslagen, efter hvars slut foll. 105-161 följa åtskilliga anteckningar, dels af samma hand som skrifvit Landslagen, dels af senare händer. Jag har kallat denna handskrift L.***

12. En papperscodex in 4:o af K. Christoffers Landslag, tillhörig Kongl. Bibliotheket i Köpenhamn, sign. N:r 2204 i Thottska samlingen. Denne i senare hälften af 15:de århundradet skrifne, i skinnband bundne codex har, utom rena blad i slutet, 285 blad, hvaraf 23-197 innehålla Landslagen, och 202-215 SML:s KyrkB. Flockarne i KyrkB. börjas på ny rad med röda begynnelsebokstäfver; större delen af Fl. 14 är förbigången [52]). ***I början och slutet af boken finnas anteckningar af senare händer. Fol. 22 läsas namnen*** Jons Hanson ***och*** clas Jörænson, ***hvilken senare troligen varit bror till fem syskon, hvilka innantill på bakre permen, der äfven slägtnamnet*** Stierneskioldh ***förekommer, äro antecknade såsom födda på*** Buby ***åren 1577-86. Med KyrkB. i denna handskrift, hvilken jag kallat M, öfverensstämma närmast de som i det följande upptagas under N:r 18, 19, 21, 22, 24-27.***

13. En pergamentscodex af K. Magnus Erikssons Landslag, tillhörig Kongl. Bibliotheket i Paris, sign. N:r 10503, och i katalogen upptagen under titel: Lois provinciales

---

[52]) Cfr. not. 15. pag. 35.

[52]) Jfr. not. 15. sid. 35.

et ordonnances concernant les Eglises et la discipline ecclesiastique de Suède. Hic codex versus finem saeculi XV ut videtur scriptus, ac tegmine tergino rubro compactus, habet 100 folia $7\frac{7}{8}$ poll. alta et $5\frac{5}{8}$ poll. lata. In fine codicis legitur liber KirkB. iuris SM., qui incipit fol. 89 decemque folia occupat. Hic liber, sicut in cod. B. &c., divisus est in 30 capita, quae incipiunt in nova linea, litteris initialibus rubris ornata. Calci libri KirkB., eadem manu qua scriptus est ipse codex iuris, addita est adnotatio valde memorabilis de quibusdam mutationibus iuris Sudermannici, ad librum KirkB. pertinentibus, anno 1325 sabbato ante diem Simonis et Iudae (i. e. die XXVI Octobris) factis. Huic adnotationi, ex qua adparet caussa quarundam maioris momenti diversitatum in codicibus dicti libri manuscriptis, locum adsignavi in Add. 12.[53]) Tres ultimae paginae huius codicis continent diversas recentiores adnotationes. Littera N insignivi hunc codicem, cuius notitiam debeo laudabili curae Magistri in Academia Upsaliensi docentis C. I. Tornberg, qui etiam accuratum apographum libri KirkB. ac adnotationis illi subnexae mihi officiose transmisit; ob quae benevolentiae specimina gratam mentem publice testificari mihi volupe est.

14. Codex membranaceus iuris urbici, pertinens ad Regiam Bibliothecam Stockholmiensem, sign. B 44. Hic codex versus finem saeculi XV scriptus terginoque tegmine compactus, habet

et ordonnances concernant les Eglises et la discipline ecclesiastique de Suède. *Denne troligen i slutet af 15:de århundradet skrifne och i rödt skinnband bundne codex har 100 blad af $7\frac{7}{8}$ tums höjd och $5\frac{5}{8}$ tums bredd. I slutet af handskriften finnes SML:s KyrkB., som börjas fol. 89, och uptager 10 blad. KyrkB. är, i likhet med cod. B. &c., indelad i 30 Flockar, som börjas på ny rad, med röda begynnelsebokstäfver. Efter KyrkB:s slut följer, af samma hand som sjelfva lagboken, ett ganska märkvärdigt tillägg, angående åtskilliga till KyrkB. hörande ändringar som år 1325 lördagen före Simons och Judæ dag (d. ä. den 26:te October) blifvit gjorda i Södermannalagen. Denna anteckning, som visar anledningen till åtskilliga betydliga olikheter som finnas i handskrifterna af nämnde KyrkB., har jag meddelat i Add. 12.[53]) De sista tre sidorna af denna handskrift innehålla åtskilliga senare anteckningar. Jag har kallat denne codex N. Det är genom Docenten vid Upsala Universitet, Herr Magister C. J. Tornbergs berömvärda omtanka jag erhållit underrättelse om denna handskrift, äfvensom han benäget meddelat mig en noggrann afskrift af KyrkB. och det dervid fogade tillägget; och det är med största nöje som jag för denna beredvillighet får offentligen förklara min erkänsla.*

14. En pergamentscodex af Stadslagen, tillhörig Kongl. Bibliotheket i Stockholm, sign. B 44. Denne i slutet af 15:de århundradet skrifne, i skinnband bundne codex har 72

---

53) Cfr. not. 31. pag. 46.

53) Jfr. not. 31. sid. 46.

72 folia 8¾ poll. alta et 6¼ poll. lata. Ius urbicum, cuius primum folium deperditum est, continetur foll. 1-62 primaque pagina folii 63; postea sequitur liber KirkB. ex iure SM., qui incipit fol. 63 verso et finitur fol. 72. Capita dicti libri incipiunt in nova linea litteris initialibus rubris; divisio in capita convenit cum cod. B. &c. Ultimum caput, sicut in cod. I, Ostrogotiae est accommodatum[54]. Appellavi hunc codicem O.

15. Codex chartaceus in 4:o, ad Bibliothecam Academiae Upsaliensis pertinens, sign. N:o 16, ac continens ius commune R. Christophori, ineunte saeculo XVI scriptum. Hunc codicem tegumento tergino elegantiore compactum, olim in dominio fuisse Dan. Solandri, Professoris Upsaliensis († 1786), ex adnotatione primo folio facta constat. Habet 184 folia, quorum 13 priora continent diversas adnotationes recentioribus manibus scriptas, foll. 14-33 indicem alphabeticum ad ius commune, et foll. 34-46 librum KirkB. ex iure SM., cuius libri capita quatuor priora eadem manu qua dictus index scripta sunt, capp. 5 vero et sequentia alia manu, quae etiam ius commune exaravit. In capp. 5 et sequentibus alium etiam quam in antecedentibus scriba secutus est codicem, cum cod. C. saepe convenientem. Capita incipiunt in nova linea, litteris initialibus rubris. Libro KirkB. folio 46 finito, sequuntur adnotationes Latine scriptae. Foll. 49-162 continent ius commune, foll. 163-184 recentiores adnotationes. Hunc codicem P appellavi.

blad af 8¾ tums höjd och 6¼ tums bredd. Stadslagen, hvaraf första bladet fattas, uptager foll. 1-62 samt första sidan af fol. 63; efter dess slut följer SML:s KyrkB., som börjas på andra sidan af fol. 63 och slutas fol. 72. Flockarne i KyrkB. börjas på ny rad med röda begynnelsebokstäfver; indelningen öfverensstämmer med cod. B. &c. Sista Flocken är, likasom i cod. I, lämpad för Östergötland[54]. Denna handskrift är här kallad O.

15. En Akademi-Bibliotheket i Upsala tillhörig papperscodex in 4:o, sign. N:o 16, innehållande K. Christoffers Landslag, skrifven i början af 16:de århundradet. Denne i välskt band bundne codex, som, enligt anteckning på första bladet, tillhört Professorn i Upsala Dan. Solander († 1786), har 184 blad, af hvilka de 13 första innehålla åtskilliga anteckningar af senare händer, foll. 14-33 ett alphabetiskt register till Landslagen, och foll. 34-46 SML:s KyrkB., af hvilken senare de 4 första Flockarne äro skrifne af samma hand som registret; men Fl. 5 o. f. af en annan hand, som äfven skrifvit Landslagen. Äfven har i Fl. 5 o. f. ett annat, med cod. C. ofta öfverensstämmande original blifvit af skrifvaren följdt. Flockarne börjas på ny rad med röda begynnelsebokstäfver. Efter KyrkB:s slut fol. 46 följa Latinska anteckningar. Foll. 49-162 uptagas af Landslagen; foll. 163-184 innehålla senare anteckningar. Jag har kallat denna handskrift P.

---

54) Cfr. not. 6. pag. 45.

54) Jfr. not. 6. sid. 45.

16. Codex chartaceus in 4:o, continens ius commune R. Christophori, ac pertinens ad Regiam Bibliothecam Stockholmiensem, sign. B 42. Hic codex ineunte saeculo XVI scriptus ac involucro membranaceo munitus, praeter folia quaedam in initio voluminis, recentiores continentia adnotationes, inter quas legitur nomen cuiusdam *Hans Hinderson*, qui anno 1611 fuit huius codicis dominus, habet 194 folia, quorum 24 priora continent indicem alphabeticum ad ius commune, foll. 25-36 librum KirkB. ex iure SM., cuius libri capita, litteris initialibus rubris ornata, incipiunt in nova linea. Fol. 36 incipit ius commune, cuius calci foll. 171-194 diversae adnotationes, ex parte recentioribus manibus, sunt additae. Littera Q insignivi hunc codicem; apographum ex eo transscriptum infra occurrit sub N:o 20, ad quod prope accedit ille codex, qui sub N:o 31 locum obtinuit.

17. Codex chartaceus in 4:o, continens ius commune R. Magni Erici filii, ac pertinens ad Bibliothecam Academiae Upsaliensis, sign. N:o 33. Hunc codicem tegmine tergino elegantiore munitum anno 1533 esse scriptum, ad calcem iuris communis est adnotatum. Habet 176 folia, quorum tria priora continent recentiores adnotationes, foll. 4-14 vero librum KirkB. ex iure SM., cuius libri capita, in nova linea incipientia, habent litteras initiales rubras. Folia deinde proxime sequentia continent adnotationes recentioribus manibus factas. Ius commune fol. 19 incipit ab indice capitum libri de iure regio; cuius tamen indicis prior pars, folio abscisso, periit. Iure communi fol. 157 finito, sequuntur adnotationes

16. En papperscodex in 4:o af K. Christoffers Landslag, tillhörig Kongl. Bibliotheket i Stockholm, sign. B 42. Denne i början af 16:de århundradet skrifne, med pergamentsomslag försedde codex har, utom några blad i början, som innehålla senare anteckningar, och der en Hans Hinderson skrifvit sitt namn såsom egare år 1611, 194 blad, hvaraf de 24 första innehålla ett alphabetiskt register öfver Landslagen, foll. 25-36 SML:s KyrkB., hvars Flockar börjas på ny rad, med röda begynnelsebokstäfver. Fol. 36 börjas Landslagen, efter hvars slut foll. 171-194 följa åtskilliga anteckningar, till en del af senare händer. Denna handskrift är af mig kallad Q; en afskrift deraf förekommer i det följande under N:r 20, med hvilken åter den handskrift, som är uptagen under N:r 31, är nära beslägtad.

17. En papperscodex in 4:o af K. Magnus Erikssons Landslag, tillhörig Upsala Akademi-Bibliothek, sign. N:r 33. Denne, enligt anteckning vid slutet af Landslagen, år 1533 skrifne, i välskt band bundne codex har 176 blad, hvaraf de 3 första innehålla senare anteckningar, och foll. 4-14 SML:s KyrkB., hvars Flockar börjas på ny rad, med röda begynnelsebokstäfver. De nästföljande bladen innehålla anteckningar af senare händer. Landslagen börjas fol. 19 med förteckningen på capitlen i Konungs-Balken; dock saknas förra häften af denna förteckning, derigenom att ett blad blifvit bortskuret. Efter Landslagens slut fol. 157 följa anteckningar diversis manibus additae. Hunc codicem, a me littera R insignitum, olim fuisse in dominio cuiusdam Petri Æstonis ex adnotatione fol. 44 adparet; postea eum possedit Dan. Solander, Professor Upsaliensis, qui primo folio confusim adnotavit: "Tit. Regius huius legisterii Smekiani desumtus est ex tit. reg: legis Sudermanniae editae 1327. quae perfectissima est omnium atque in bibliotheca comitum Flemmingorum invenire est. Codex Suderm: impressus imperfectusque est editusque 1347. (sic!) cfr. comment. ms. Lund: in c. II. K. B. LL."

18. Codex chartaceus in 4:o, continens ius commune R. Christophori, et pertinens ad Regiam Bibliothecam Hafniensem, sign. N:o 2200 in collectione Thottiana. Hic codex, praeter folia scripturae vacua in fine voluminis, habet 184 folia, quorum tamen decem priora non aliud continent quam titulum *Swerigis Landzlagh* rubris litteris exaratum, et nomen *Hellewiig Hardenberg*, utrumque fol. 1 scriptum. Foll. 11, 12 continent partem constitutionis Calmariensis de anno 1474, eadem manu qua ipse codex iuris scriptam. Foll. 13 et sequentibus legitur liber KirkB. ex iure SM., et fol. 26 incipit ius commune, quo finito foll. 168-184 sequuntur adnotationes ex parte rec. manu scriptae. Hic codex eadem manu exaratus est qua cod. M. antea commemoratus, cum quo in libro KirkB. magna quoque est congruentia. In margine adnotationes adiecit alia manus

af åtskilliga händer. Denna handskrift, hvilken jag beteknat med R, har tillhört en Petrus Æstonis, enligt antekning fol. 44, och sedermera Professorn i Upsala Dan. Solander, som i en förvirrad antekning på första bladet säger att KonungsBalken i K. Magnus Erikssons Landslag är tagen ur KonungsBalken af den år 1327 utgifna Södermannalagen, hvilken (naturligtvis menas en handskrift) var den fullkomligaste af alla, och fanns i Grefvarne Flemings bibliothek; den tryckta SML. vore deremot ofullkomlig och utgifven 1347 (sic!); *hvarvid åberopas Lundii handskrifna commentarius öfver cap. 2 KgB. LL.*

18. En papperscodex in 4:o af K. Christoffers Landslag, tillhörande Kongl. Bibliotheket i Köpenhamn, sign. N:r 2200 af Thottska samlingen. Denne codex har, utom rena blad i slutet, 184 blad, hvaraf dock de 10 första ej äro mera begagnade, än att fol. 1 har titlen Swerigis Landzlagh *med röda bokstäfver, och namnet* Hellewiig Hardenberg. *Foll. 11, 12 innehålla en del af Calmare Recess af 1474, skrifven af samma hand som lagboken. Fol. 13 o. f. innehålla SML:s KyrkB., och fol. 26 börjas Landslagen, efter hvars slut foll. 168-184 följa anteckningar till en del af senare hand. Denne codex är skrifven af samma hand som den förut beskrifne cod. M, med hvilken den i KyrkB. nära öfverensstämmer. I brädden finnas antekningar af en annan, nära sam-*

eiusdem fere aetatis, quae etiam in textu quibusdam locis nonnulla mutavit 55), ac ea forte addidit, quae de Ostrogotia in fine dicti libri leguntur 56). Cfr. 19.

Hunc codicem, et eos, qui in sequentibus enumerantur, eo numero insignivi, sub quo in hoc elencho commemorantur.

19. Codex chartaceus in 4:o, continens ius commune R. Christophori, ac pertinens ad Regiam Bibliothecam Hafniensem, sign. N:o 2201 in collectione Thottiana. Exteriori parti tegumenti impressus est titulus *Svenske Logbog;* infra leguntur litterae ***L T,*** ac infimo loco numerus anni ***M. D. LIII,*** quo, ut videtur, hoc tegumentum confectum est. Hic codex 189 foliis, praeter quaedam folia scripturae vacua in initio et fine voluminis, constans, ex codice sub proxime antecedente numero 18 commemorato versus finem saeculi XV est transscriptus. Omnia quae ille codex habet, iis exceptis quae ibi in fine libri addidit rec. manus, hic sunt transscripta, ideoque etiam, foll. 4 et sequentibus, liber KirkB. ex iure SM., una cum iis quae ille codex habet in margine adnotata, in textu mutata ac in fine dicti libri addita 57). Cum illo codice hoc apographum omnino convenit, mendis scripturae aliisque erratis exceptis (veluti cum adnotationes, quas ille codex in margine habet, hic quibusdam locis in textum irrepserunt). Foll. 17-180 con-

tidig hand, hvilken äfven på några ställen gjort ändringar i texten 55), och möjligtvis också det tillägg angående Östergötland, som finnes i slutet af KyrkB. 56) Jfr. 19.

Denna handskrift, äfvensom de nedanför beskrifna, har jag utmärkt med den nummer, under hvilken de äro uptagna i denna förtekning.

19. En papperscodex in 4:o af K. ***Christoffers*** *Landslag, tillhörig Kongl. Bibliotheket i Köpenhamn, sign. N:r 2201 i Thottska samlingen. Utanpå permen är tryckt* Svenske Logbog, *derunder bokstäfverna* L T, *och nederst årtalet* M. D. LIII, *då boken förmodligen fått sitt nuvarande band. Denne codex, som har 189 blad, utom några rena blad i början och slutet, är en i slutet af 15:de århundradet gjord afskrift af nästföregående N:r 18. Allt hvad i originalet finnes, med undantag af hvad der i slutet är tillagdt af senare hand, finnes här afskrifvet, således äfven, fol. 4 o. f., SML:s KyrkB., med de der i originalet gjorda anteckningar i brädden och ändringar i texten, samt det i slutet gjorda tillägget 57). Med undantag af skriffel och andra mistag (såsom då de i brädden af originalet gjorda anteckningar här på några ställen blifvit inryckta i texten) öfverensstämmer denna afskrift alldeles med sitt original. Foll. 17-180 in-*

---

55) Vide nott. 48, 52. pag. 16; not. 98. p. 19; not. 51. p. 20. &c.

56) Vide not. 26. pag. 45.

57) Vide not. 26. pag. 45.

55) Se nott. 48, 52. sid. 16; not. 98. s. 19; not. 51. s. 20. &c.

56) Se not. 26. sid. 45.

57) Se not. 26. sid. 45.

tinent ius commune, quo finito eadem sequuntur quae in isto codice sunt addita.

20. Codex chartaceus in 4:o, continens ius commune R. Christophori, et pertinens ad Regiam Bibliothecam Stockholmiensem, sign. N:o 13. Hic codex, quem anno 1555 scriptum esse ad calcem iuris communis est adnotatum, habet 179 folia, quorum octo priora continent adnotationes recentioribus manibus factas; inter has una legitur fol. 8, qua ***Dauidh Sitthon*** notum facit se hunc codicem anno 1637 dono accepisse ab ***Erico Danielis Achrelio;*** foll. 9-26 continent indicem alphabeticum ad ius commune; foll. 27-37 librum KirkB. ex iure SM., transscriptum ex cod. Q; fol. 37 incipit ius commune, cuius calci foll. 169-179 adnotationes recentioribus manibus sunt additae. — Cfr. 31.

21. Codex chartaceus in 4:o, continens ius commune R. Christophori, ex libris Adsessoris I. C. Möllersten. Hic codex, quem, sicut codicem nuperrime commemoratum, anno 1555 scriptum esse, ad calcem iuris communis est adnotatum, praeter folia quaedam scripturae vacua in initio voluminis, habet 221 folia, quorum foll. 1-14 continent diversas constitutiones, foll. 15-28 librum KirkB. ex iure SM., cum cod. M. convenientem; foll. 29-200 ius commune, cuius calci additae sunt recentiores adnotationes. — Cfr. 22.

22. Codex chartaceus in 4:o, continens ius commune R. Christophori, ex Bibliotheca Academiae Upsaliensis, sign. N:o 17. Hic codex, eadem manu qua cod. 21 scriptus, habet, praeter folia scripturae vacua in initio et fine vo-

nehålla Landslagen, hvarefter följa de efter nämnda original afskrifna tilläggen.

20. En papperscodex in 4:o af K. Christoffers Landslag, tillhörig Kongl. Bibliotheket i Stockholm, sign. N:r 13. Denne, enligt anteckning vid slutet af Landslagen, år 1555 skrifne codex har 179 blad, hvaraf de 8 första innehålla anteckningar af senare händer, deribland en fol. 8 af Dauidh Sitthon, *som tillkännagifver att han år 1637 fått boken till skänks af* Erico Danielis Achrelio; *foll. 9-26 innehålla ett alphabetiskt register öfver Landslagen; foll. 27-37 SML:s KyrkB., afskrifven efter cod. Q; fol. 37 börjas Landslagen, efter hvars slut foll. 169-179 följa anteckningar af senare händer. — Jfr. 31.*

21. En papperscodex in 4:o af K. Christoffers Landslag, tillhörig Herr Assessorn J. C. Möllersten. Denne, likasom den näst förut beskrifne codex, enligt anteckning vid slutet af Landslagen år 1555 skrifne codex har, utom några rena blad i början, 221 blad, af hvilka foll. 1-14 innehålla åtskilliga stadgar, foll. 15-28 SML:s KyrkB., öfverensstämmande med cod. M; foll. 29-200 Landslagen, efter hvars slut följa senare anteckningar. — Jfr. 22.

22. En papperscodex in 4:o af K. Christoffers Landslag, tillhörig Upsala Akademi-Bibliothek, sign. N:r 17. Denne codex är skrifven af samma hand som den näst föregående N:r 21. Den har, utom rena blad i bör-

luminis, 164 folia, quorum 13 priora continent easdem constitutiones quae in initio cod. 21 leguntur, foll. 14-23 librum KirkB. ex iure SM., qui liber, etsi vitiis refertior, maxime convenit cum dicto codice, ex quo tamen non est transscriptus; principium capitis I, usque ad verba: *Nw willia bönder* &c., hic omissum est 58). Ius commune occupat foll. 24-157; postea sequuntur adnotationes recentioribus manibus additae.

23. Codex chartaceus in 4:o, continens ius commune R. Christophori una cum iure urbico, ex libris Consiliarii Collegii Cameralis Stockholmiensis, L. Fägersten. Hic codex saeculo XVI ad finem vergente scriptus est; ultimo folio adnotatum est eum inter libros Regis Adolphi Frederici anno 1771 in auctione publica venum ivisse, ac postea in dominio Lectoris A. E. Lönberg fuisse. Praeter folia scripturae vacua in medio ac fine voluminis, hic numerantur 347 folia, quorum novem priora continent vulgares regulas iudiciales, foll. 10-21 librum KirkB. ex iure SM., cuius calci diversae additae sunt adnotationes; foll. 26-185 continent ius commune, foll. 186-190 explicationem antiquorum vocabulorum &c.; foll. 191-298 ius urbicum, quo finito diversae sequuntur adnotationes, ex parte rec. man. additae. Liber KirkB. hic proxime accedit ad cod. C.

24. Codex chartaceus in fol., ex Bibliotheca Gymnasii Scarensis, continens ius commune R. Christophori ac ius urbicum; iam commemoratus in praefatione ad ius Upl. pag. XLII,

jan och slutet, 164 blad, hvaraf de 13 första innehålla samma stadgar som läsas i början af N:r 21, foll. 14-23 SML:s KyrkB., hvilken, ehuru mera felaktig, närmast öfverensstämmer med nämnde codex, efter hvilken den dock ej är afskrifven; början af Fl. 1, intill orden: Nw willia bönder *&c., utelemnas här 58). Landslagen uptager foll. 24-157; hvarefter följa anteckningar af senare händer.*

23. En papperscodex in 4:o af K. Christoffers Landslag och Stadslagen, tillhörig Herr Kammarrådet L. Fägersten i Stockholm. Denne i senare hälften af 16:de århundradet skrifne codex blef, enligt anteckning på sista bladet, år 1771 såld på auktion efter Konung Adolf Fredrik, hvarefter Lector A. E. Lönberg varit dess egare. Utom rena blad inuti boken och i slutet deraf finnas här 347 blad, hvaraf de 9 första innehålla de vanliga domarereglorna, foll. 10-21 SML:s KyrkB., hvarefter följa åtskilliga anteckningar; foll. 26-185 innehålla Landslagen, foll. 186-190 uttydning på gamla ord m. m., foll. 191-298 Stadslagen, hvarefter följa åtskilliga anteckningar, till en del af senare hand. KyrkB. är här närmast öfverensstämmande med cod. C.

24. En Skara Gymnasii-Bibliothek tillhörig papperscodex in fol., innehållande K. Christoffers Landslag och Stadslagen, förut beskrifven i företalet till UplL. sid. XLII, un-

---

58) Cfr. not. 45. pag. 8.

58) Jfr. not. 45. sid. 8.

sub N:o 80. Liber KirkB. ex iure SM., qui foll. 27-33 legitur, convenit cum cod. M. &c.

25. Codex chartaceus in 4:o, continens ius commune R. Christophori, ex Bibliotheca Academiae Lundensis. Hic codex, ut fol. 8 adnotatum est, scriptus est Vexioniae anno 1586; olim fuit in dominio cuiusdam Andreae Benedicti, cuius nomen legitur fol. 23. Habet 220 folia, quorum octo priora continent constitutionem Calmariensem de anno 1474, foll. 12-23 librum KirkB. ex iure SM., convenientem cum cod. M. &c.; foll. 24-193 ius commune, fol. 194 librum DoblareB. ex iure urbico, et foll. 195-209 regulas iudiciales; denique sequuntur recentiores adnotationes. — Cfr. 26, 27.

26. Codex chartaceus in 4:o, continens ius commune R. Christophori; ex bibliotheca Excellentissimi Comitis M. Brahe in Skokloster. Hic codex versus finem saeculi XVI scriptus, habet 172 folia, quorum undecim priora continent librum KirkB. ex iure SM., ex cod. 25 transscriptum. Fol. 11 incipit ius commune, cuius calci fol. 170 additus est liber DoblareB. ex iure urbico; de quo libro tamen nonnulla in fine, deperditis quibusdam foliis, perierunt. Folia duo ultima continent recentiores adnotationes.

27. Codex chartaceus in 4:o, ex Bibliotheca Gymnasii Vexionensis, continens ius commune R. Christophori. Saeculo XVI ad finem vergente scriptus est hic codex; habet 145 folia, quorum 12 priora continent librum KirkB. ex iure SM., convenientem cum codd. 25 et 26, his vero

der N:r 80. SML:s KyrkB., som här finnes foll. 27-33, öfverensstämmer med cod. M. &c.

25. En papperscodex in 4:o af K. Christoffers Landslag, tillhörig Lunds Akademi-Bibliothek. Denne codex som, enligt anteckning fol. 8, är skrifven i Vexiö år 1586, och fordom har tillhört en Andreas Benedicti, hvars namn läses fol. 23, har 220 blad, hvaraf de 8 första innehålla Calmare Recess af 1474, foll. 12-23 SML:s KyrkB., öfverensstämmande med cod. M. &c., foll. 24-193 Landslagen, fol. 194 DoblareB. af Stadslagen, och foll. 195-209 Domarereglorna, hvarefter följa senare anteckningar. — Jfr. 26, 27.

26. En papperscodex in 4:o af K. Christoffers Landslag, tillhörande H. E. Riksmarskalken m. m. Herr Grefve M. Brahes Bibliothek på Skokloster. Denne i slutet af 16:de århundradet skrifne codex har 172 blad, hvaraf de 11 första innehålla SML:s KyrkB., afskrifven efter föregående N:r 25. Landslagen börjas fol. 11; efter dess slut fol. 170 finnes DoblareB. af Stadslagen, hvaraf dock slutet fattas, derigenom att några blad gått förlorade. De två sista bladen innehålla senare anteckningar.

27. En Vexiö Gymnasii-Bibliothek tillhörig papperscodex in 4:o af K. Christoffers Landslag, skrifven i senare hälften af 16:de århundradet. Den har 145 blad, hvaraf de 12 första innehålla SML:s KyrkB., öfverensstämmande med N:r 25 och 26, men mera felaktig än dessa.

mendis refertiorem. Foliis quibusdam deperditis, initium dicti libri hic desideratur, usque ad verba: ***bönder laga hwss ther byggia,*** in cap. 2: pr.; idemque valet de parte capitum 4:ti, 6:ti et 7:mi. Fol. 12 incipit ius commune, quod in fine mutilum est. Folia duo ultima continent adnotationes de discrepantia codicum iuris antiqui et novi, i. e. iuris communis Magnaeani et Christophoriani.

28. Codex chartaceus in 4:o, continens ius commune R. Christophori, ex Bibliotheca Academiae Upsaliensis, sign. N:o 56. Hic codex saeculo XVI ad finem vergente scriptus, habet 199 folia, quorum 22 priora continent diversas adnotationes, foll. 23-170 ius commune, cuius calci additae sunt diversae adnotationes; ac denique foll. 188-199 librum KirkB. ex iure SM., qui hic appellatur ***Strängnäs Stichtz Kyrckio Lagh*** [59]). Dictus liber vitiis scatet; praeterea vero proxime accedit ad cod. C.

29. Codex chartaceus in fol., continens ius commune R. Christophori, ex bibliotheca Illustrissimi Liberi Baronis A. S. Rålamb in praedio Scanensi Strö. In interiori parte tegumenti adnotatum est nomen priscae huius codicis dominae ***Kirstin Iacopsdotter,*** una cum numero anni 1592, quo, ut videtur, scriptus est codex. Folia hic continentur 129, quorum primum habet titulum: ***Sweriickes Beschreffne lag*** &c., foll. 2-9 legitur liber KirkB. ex iure SM., et foll. 10-115 ius commune, quo finito sequuntur ius aulicum R. Erici XIV &c. Li-

Derigenom att flera blad gått förlorade, saknas här början af KyrkB., intill orden: bönder laga hwss ther byggia, *i Fl. 2: pr.; äfvensom en del af 4:de, 6:te och 7:de Flockarne. Landslagen börjas fol. 12; slutet deraf fattas. De två sista bladen innehålla anteckningar om olikheter emellan gamla och nya lagen, d. ä. Magnus Erikssons och Christoffers Landslagar.*

28. En papperscodex in 4:o af K. Christoffers Landslag, tillhörig Upsala Akademi-Bibliothek, sign. N:r 56. Denne i senare hälften af 16:de århundradet skrifne codex har 199 blad, hvaraf de 22 första innehålla åtskilliga anteckningar, foll. 23-170 Landslagen, hvarefter följa åtskilliga anteckningar, och slutligen foll. 188-199 SML:s KyrkB., som här kallas Strängnäs Stichtz Kyrckio Lagh [59]*). KyrkB. är upfylld af fel, men för öfrigt närmast öfverensstämmande med cod. C.*

*29. En papperscodex in fol. af K. Christoffers Landslag, tillhörig Herr Baron A. S. **Rålambs** boksamling på Strö i Skåne. På inre sidan af permen är såsom bokens egarinna anteknad* Kirstin Jacopsdotter, *jämte årtalet 1592, då boken troligen blifvit skrifven. Här finnas 129 blad, hvaraf fol. 1 innehåller titlen:* Sweriickes Beschreffne lag *&c., foll. 2-9 SML:s KyrkB., och foll. 10-115 Landslagen, efter hvars slut följer K. Erik 14:des Gårdsrätt m.*

---

59) Cfr. not. 1. pag. 6.

59) Jfr. not. 1. sid. 6.

ber KirkB. convenit cum cod. C, at vitiis vehementer laborat.

30. Codex chartaceus in 4:o, continens ius commune R. Christophori, ac pertinens ad Regiam Bibliothecam Stockholmiensem, sign. N:o 12. In interiori parte tegumenti nomina sua scripserunt prisci domini huius codicis, ***Suante*** et ***Libert Rosenstråle,*** annis 1631 et 1672. Tam ex titulo codicis, quam ex adnotatione in fine, adparet hunc codicem anno 1580 esse scriptum. Habet 166 folia, quorum 19 priora continent diversas adnotationes; foll. 21-38 librum KirkB. ex iure SM., et foll. 40-166 ius commune, quod alia manu, eaque paullo antiquiore quam antecedentia, scriptum est; quam antiquiorem manum, ut videtur, respicit numerus anni nuperrime dictus. Liber KirkB. hic, sicut in codicibus proxime praecedentibus, vitiis valde refertus est; praeterea vero maxime convenit cum cod. C. Calci dicti libri addita sunt tria capita, quorum primum ex regulis iudicialibus iuri VG. adnexis transscriptum est (VGL. IV. 12.) [60].

31. Codex chartaceus in 4:o, continens ius commune R. Christophori, ex bibliotheca Nobilissimi L. Gyllenhaal in praedio Vestrogotico Höberg. In interiori parte antici tegumenti nomen suum scripsit ***Canutus Petrij,*** qui dominus huius codicis fuit anno 1641; primo vero folio ***Johan Andersson*** notum fecit se codicem anno 1673 dono accepisse a ***vördige och vällerde Herr Christopher i tämpta;*** in infimo margine eiusdem folii legi-

m. KyrkB. öfverensstämmer med cod. C, men är mycket felaktig.

30. En papperscodex in 4:o af K. Christoffers Landslag, tillhörig Kongl. Bibliotheket i Stockholm, sign. N:r 12. På inre sidan af permen hafva Suante ***och*** Libert Rosenstråle ***anteknat sig som egare åren 1631 och 1672. Titelbladet, äfvensom en antekning i slutet af boken, visar att den är skrifven år 1580. Denne codex har 166 blad, hvaraf de 19 första innehålla åtskilliga antekningar, foll. 21-38 SML:s KyrkB., samt foll. 40-166 Landslagen, skrifven af en annan något äldre hand än det föregående; på hvilken äldre hand det sistnämnda årtalet troligen syftar. KyrkB. är, likasom i de nästföregående handskrifterna, ganska felaktig, men för öfrigt mest öfverensstämmande med cod. C. I slutet af KyrkB. tilläggas 3 capitel, hvaraf det första är håmtadt från VGL:s domareregler (VGL. IV. 12.)*** [60].

31. En papperscodex in 4:o af K. Christoffers Landslag, tillhörig Herr Majoren L. Gyllenhaal på Höberg i Vestergötland. På inre sidan af första permen har Canutus Petrij ***anteknat sig som bokens egare år 1641, och på första bladet har*** Johan Andersson ***låtit veta att boken blifvit honom år 1673 förärad af*** vördige och vällerde Herr Christopher i tämpta; ***nederst på samma blad lä-***

---

[60] Cfr. not. 43. pag. 8; not. 31. p. 46.

[60] *Jfr. not. 43. sid. 8; not. 31. s. 46.*

tur nomen *Petrus Unge.* In interiori parte postici tegumenti adnotatum est codicem fuisse inter libros a Lund, Pastore Ekbyensi, relictos. Hic codex, anno 1586 sine dubio scriptus (numerus anni 86 legitur foll. 114 et 159), habet 174 folia, quorum foll. 2-148 continent ius commune, cuius calci diversae adnotationes sunt additae; foll. 160-174 continent librum KirkB. ex iure SM., in cuius capite ultimo lineae quaedam in fine, folio deperdito, perierunt. Liber KirkB. convenit cum cod. Q, proxime vero accedit ad cod. 20.

32. Codex chartaceus in 4:o, continens ius commune R. Christophori, et pertinens ad Regiam Bibliothecam Stockholmiensem, sign. N:o 40. Adnotationes tam in interiori parte tegumenti quam fol. 181 nominant priscum codicis dominum *Jahann Anderssonn;* posteriori loco alius quidam nominatur codicis dominus, *Svenn Anderssonn* in Stybbe, iudex in territorio Skåning. Adnotatio in fine iuris communis docet hunc codicem Lidecopiae anno 1579 esse scriptum. Habet 182 folia, quorum primum ornatur picto insigni gentis Ekebladianae, sub quo leguntur litterae *I. A.* (i. e. Iahan Andersson); foll. 2-14 continent librum de iure ecclesiastico in 32 capita divisum (index capitum vero 30 tantum habet titulos), qui ex codicibus iuris Upl. et SM. ita est compositus, ut duo capita priora hausta sint ex iure SM., etsi in cap. 1 quaedam, et ipsa prima verba, ex iure UplL. sunt immixta; cap. 3 est UplL. KkB. 3; deinde sequuntur SML. cap. 4; UplL. cap. 4; SML. cap. 5: 1; UplL. 7: pr, 1-5; SML. 7: pr,

ses namnet Petrus Unge. *På inre sidan af sista permen är anteknadt att boken funnits bland aflidne Kyrkoherden Lunds i Ekby boksamling. Denne codex, som utan tvifvel är skrifven år 1586 (årtalet 86 finnes foll. 114 och 159), har 174 blad, hvaraf foll. 2-148 innehålla Landslagen, efter hvars slut följa åtskilliga antekningar; foll. 160-174 innehålla SML:s KyrkB., der några rader i slutet af sista Flocken saknas, derigenom att ett blad gått förloradt. KyrkB. öfverensstämmer med cod. Q, och ännu mera med N:r 20.*

32. En papperscodex in 4:o af K. Christoffers Landslag, tillhörig Kongl. Bibliotheket i Stockholm, sign. N:r 40. Antekningar både på inre sidan af permen och fol. 181 nämna en Jahann Anderssonn *såsom bokens förre egare; en annan antekning på senare stället upgifver* Svenn Anderssonn *i Stybbe, lagläsare i Skånings härad, såsom bokens egare. Denne codex är, enligt antekning vid slutet af Landslagen, skrifven i Lidköping år 1579; den har 182 blad, hvaraf fol. 1 är prydt med Ekebladska slägtens vapen, hvarunder läsas bokstäfverna* I. A. *(d. ä. Iahan Andersson), foll. 2-14 innehålla en KyrkB. i 32 Flockar (ehuru förtekningen på Flockarne endast uptager 30 titlar), hvilken är sammansatt af UplL:s och SML:s KyrkBalkar, sålunda att de 2:ne första Flockarne äro hämtade ur SML., dock så att i Fl. 1 något, och deribland de första orden, är inblandadt ur UplL.; Fl. 3 är UplL. KkB. 3; derefter följa SML. Fl. 4; UplL. Fl. 4; SML. Fl. 5: 1; UplL. 7: pr, 1-5; SML. 7:*

1. commixta cum UplL. 7: 6-9; porro UplL. 9: 1. et SML. capp. 9 et sequentia. Foll. 15-162 continent ius commune, cuius calci adnotationes, ex parte recentioribus manibus, sunt additae.

33. Codex chartaceus in 4:o, continens ius commune R. Christophori, et pertinens ad Bibliothecam Engeströmianam Stockholmiae adservatam. Ex adnotatione calci iuris communis addita adparet hunc codicem scriptum esse Lidecopiae eodem anno ac ab eodem scriba quo praecedens cod. 32. Habet, praeter folia scripturae vacua, 223 folia, quorum quatuor priora continent diversas adnotationes, et foll. 5-16 librum de iure ecclesiastico ex codicibus iuris SM. et Upl. compositum, attamen alia prorsus ratione quam cod. 32. Dictus liber in 31 capita divisus est. Folium, quod continuit cap. 1 et initium capitis 2, deperditum est. Quae de cap. 2 restant, ea ex cap. 2 KirkB. UplL. exscripta sunt, et incipiunt verbis: ***Bönder husz å kyrckio booll föra,*** §. 1. Deinde sequuntur UplL. KirkB. 3-5, 7, 9: 1; 11: pr, 1; 12, 13; SML. KirkB. 10: 3; 11; UplL. KkB. 14: pr, 1-6, 9, 10; SML. KkB. 13 et initium cap. 14[61]); UplL. 6: 4, 7, 8; 15: pr; SML. 15: pr; UplL. 15: 3; SML. 15: 4; 16, 17: pr; UplL. 16-18; SML. 18: 1; 19-21. Foll. 17-21 continent statutum Arosiense (quod vulgo ordinantia appellatur) de a. 1527 &c.; foll. 22-180 ius commune, cuius calci diversae adnotationes sunt additae.

pr, 1, sammanblandadt med UplL. 7: 6-9; vidare UplL. 9: 1, och SML. 9:de och följande Flockarne. Foll. 15-162 innehålla Landslagen, hvarefter följa anteckningar, till en del af senare händer.

33. En papperscodex in 4:o af K. Christoffers Landslag, tillhörig Engeströmska Bibliotheket i Stockholm. Denne codex är, enligt anteckning vid slutet af Landslagen, skrifven i Lidköping samma år och af samme man som nästföregående N:r 32. Den har, utom rena blad, 223 blad, af hvilka de fyra första innehålla åtskilliga anteckningar, och foll. 5-16 en KyrkB., sammansatt af SML:s och UplL:s, dock helt annorlunda än N:r 32. KyrkB. är här delad i 31 Flockar. Första bladet af dess text, innehållande Fl. 1 och början af Fl. 2, saknas. Det som är qvar af Fl. 2, är hämtadt ur UplL. KirkB. 2, och börjas med orden: Bönder husz å kyrckio booll föra, *§. 1. Derefter följa UplL. KirkB. 3-5, 7, 9: 1; 11: pr, 1; 12, 13; SML. KirkB. 10: 3; 11; UplL. KkB. 14: pr, 1-6, 9, 10; SML. KkB. 13 och början af 14[61]); UplL. 6: 4, 7, 8; 15: pr; SML. 15: pr; UplL. 15: 3; SML. 15: 4; 16, 17: pr; UplL. 16-18; SML. 18: 1; 19-21. Foll. 17-21 innehålla Vesterås Ordinantia af 1527 m. m.; foll. 22-180 Landslagen, efter hvars slut följa åtskilliga anteckningar.*

---

[61] Cfr. not. 15. pag. 35.

[61] Jfr. not. 15. sid. 35.

34. Codex membranaceus et chartaceus in 4:o, pertinens ad Regiam Bibliothecam Stockholmiensem, sign. C 66. Hic codex habet 199 folia, quae quarta ex parte sunt membranacea; continet collectionem legum Danicarum saeculo XV ad finem vergente scriptam. Inter alia hic leguntur: foll. 1-26 excerptio ex iure Siellandiae antiquiore, quae cognita est sub nomine *Arvebogen* (liber de hereditatibus); foll. 26-97 ius Scanicum &c. Foll. 132-146 continent Danicam versionem libri KirkB. ex iure SM., cui non alius inscriptus est titulus quam rubrica primi capitis *Huar cristen.* Dictus liber divisus est in 34 capita, quae incipiunt in nova linea litteris initialibus rubris, et quibusdam locis distinguuntur rubricis ei similibus, quam habet primum caput. Praeter multa minora, tota capita 16 et 21 praetermissa sunt in hoc pariter ac ceteris codicibus continentibus hanc versionem, quae praeterea cognita est ex editione a **Thorkelin** typis vulgata, de qua in sequentibus sermo erit; quamvis ille editor secutus est codicem manuscriptum mendis refertiorem, novisque vitiis hoc opus ipse ulterius corrupit.

34. En pergaments- och papperscodex in 4:o, tillhörig Kongl. Bibliotheket i Stockholm, sign. C 66. Denne codex, som har 199 blad, af hvilka en fjerdedel är pergament, innehåller en i senare hälften af 15:de århundradet skrifven samling af Danska lagar, hvaribland foll. 1-26 det under namn af Arvebogen *kända utdrag ur den äldre Siellandslagen, foll. 26-97 Skånelagen m. m. Foll. 132-146 innehålla en Dansk öfversättning af SML:s KyrkB., utan annan öfverskrift än rubriken för första capitlet* Huar cristen. *Denne KyrkB. är indelad i 34 capitel, som börjas på ny rad med röd begynnelsebokstaf, och på några ställen äro försedda med rubriker, lika den vid 1:sta capitlet. Utom många smärre stycken, äro hela Fl. 16 och 21 förbigångna i denna så väl som de öfriga handskrifterna af denna öfversättning, hvars beskaffenhet för öfrigt är känd af* ***Thorkelins****, ehuru efter en felaktigare handskrift utgifna och genom nya fel ytterligare vanställda tryckta uplaga, hvarom framdeles skall talas.*

35. Codex chartaceus in 4:o, pertinens ad Regiam Bibliothecam Hafniensem, sign. N:o 3137 in antiqua collectione regia. Hic codex 610 foliis constans, continet collectionem legum maximam partem Danicarum, saeculis XV et XVI scriptam. In initio voluminis inter alia leguntur codices Iuris Iutici et Siellandici; foll. 381-428 continent ius Scanicum, quod, ut in fine adnotatum est, a. 1499 scripsit *Joh. Martini doctor et monachus*

35. En papperscodex in 4:o, tillhörande Kongl. Bibliotheket i Köpenhamn, sign. N:r 3137 i den gamla Kongl. samlingen. Denne af 610 blad bestående codex innehåller en samling af till större delen Danska lagar, skrifven i 15:de och 16:de århundradena. I början af boken finnas ibland annat Jutska och Siellandslagarne; foll. 381-428 innehålla Skånelagen, skrifven, enligt anteckning vid slutet, år 1499 af Joh. Martini do-

in sora; foll. 456-465 librum KirkB. ex iure SM., Danice versum, cui nullus inscriptus est titulus; et foll. 466-610, cum titulo *Sueriges lagbogh,* ius commune R. Magni Erici filii, ad cuius calcem adnotatum est *leges Sancti Erici Regis Suecie* scriptas esse a dicto monacho a. 1509 *Jn curia Archiepiscopi Lundensis dicta Flygingæ.* De versione Danica libri KirkB. ex iure SM. idem valet, quod ad cod. 34 est adnotatum.

36. Codex chartaceus in 4:o, pertinens ad Bibliothecam Academiae Hafniensis, sign. N:o 23 ex collectione Arnae-Magnaeana. Hic codex, praeter folia scripturae vacua in initio ac fine voluminis, habet 140 folia, quorum foll. 1-53 continent praefationem iuris Iutici, ius Siellandiae antiquius et ius ecclesiasticum Siellandiae ab Absalone Archiepiscopo sancitum; quae a. 1494 in Kallundborg esse scripta, in fine est adnotatum. Postea sequuntur statuta aliaeque adnotationes partim Latine partim Danice, diversis manibus saeculo XVI scriptae; inter haec foll. 114-120 legitur liber KirkB. ex iure SM. Danice versus, qui eadem manu scriptus esse videtur qua cod. 37, cum quo hic fere convenit, quamvis uterque habet menda sibi propria, neuterque ex altero transscriptus est. Dictus liber in 22 capita divisus est. Interiori parti tegumenti adlita est chartae schedula, in qua saeculo XVII adnotatum est hunc codicem a. 1515 a Birgero, Archiepiscopo Lundensi, donatum esse "pro usu Sedis Lundensis"; quod sine dubio transscriptum est ex adnotatione in antiquiore huius codicis tegumento facta.

ctor et monachus in sora; *foll. 456-465 SML:s KyrkB. på Danska, utan någon öfverskrift, samt foll. 466-610, med titel* Sueriges lagbogh, *K. Magnus Erikssons Landslag, vid hvars slut är anteknadt att* leges Sancti Erici Regis Suecie *äro skrifna af nyssnämnde munk år 1509* Jn curia Archiepiscopi Lundensis dicta Flygingæ. *Om den Danska öfversättningen af SML:s KyrkB. gäller det samma som vid N:r 34 är anmärkt.*

36. En papperscodex in 4:o, tillhörig Universitets-Bibliotheket i Köpenhamn, sign. N:r 23 af Arne-Magneanska samlingen. Denne codex har, utom rena blad i början och slutet, 140 blad, hvaraf foll. 1-53 innehålla företalet till Jutska lagen, den äldre Siellandslagen samt Ärkebiskop Absalons Sielländska Kyrkrätt, skrifna, enligt antekning vid slutet, på Kallundborg år 1494; hvarefter följa, af olika händer i 16:de århundradet skrifna stadgar och andra antekningar dels på Latin dels på Danska; deribland foll. 114-120 SML:s KyrkB. på Danska, hvilken synes vara skrifven af samma hand som nästföljande N:r 37, med hvilken den ock är temligen öfverensstämmande, ehuru hvardera har sina egna fel, och ingendera är afskrifven efter den andra. KyrkB. är här indelad i 22 capitel. På inre sidan af permen är klistrad en papperslapp, som innehåller en i 17:de århundradet skrifven antekning derom, att denna bok blifvit år 1515 skänkt af Ärkebiskopen i Lund Birger "pro usu Sedis Lundensis." *Detta är utan tvifvel afskrift af en antekning på ett äldre band till denna bok.*

37. Codex chartaceus in 4:o, pertinens ad Regiam Bibliothecam Hafniensem, sign. N:o 3124 in antiqua collectione regia, ac continens ius Scanicum aliasque leges maxima ex parte Danicas. Hic codex olim pertinuit ad bibliothecam Rostgardianam, quae publica auctione a. 1726 Hafniae habita divendita est 62). In interiore parte tegumenti legitur: ***Liber Tychici Asmundij Superatt. Scan. 1570,*** exteriori vero lateri tegumenti impressum est: ***T A 1570.*** Fol. 1 nomen suum scripsit ***Olaus Laurentij,*** qui a. 1654 fuit huius codicis dominus. Praeter folia scripturae vacua in initio ac fine voluminis, hic codex habet 277 folia, quorum 145 priora continent ius Scanicum una cum iure ecclesiastico Scaniae et aliis, quae eadem manu saeculo XVI ad finem vergente sunt scripta; inter ea quae postea diversis manibus sunt addita, foll. 206-214, eadem, ut videtur, manu ac ius Scanicum, scripta est versio Danica libri KirkB. ex iure SM., cum titulo: ***Jus ecclesiasticum sweuorum inter clerum et laicos.*** Dictus liber divisus est in capita, quae quibusdam locis habent litteras initiales rubras, aliis vero titulos, aliis utroque modo insigniuntur, aliis denique in nova tantum linea incipiunt; nonnullis vero locis in nova linea incepit scriba, quamvis novum caput non videtur voluisse designare. Scripturae conformatio testatur dictum librum, ac quoque, ut videtur, ius Scanicum maximamque partem eorum, quae in hoc codice sunt addita, scri-

37. En papperscodex in 4:o, tillhörig Kongl. Bibliotheket i Köpenhamn, sign. N:r 3124 i den gamla Kongl. samlingen, och innehållande Skånelagen med flera till största delen Danska stadgar. Denna handskrift har fordom tillhört Rostgaardska bibliotheket, som såldes på auktion i Köpenhamn år 1726 62). På inre sidan af permen läses: Liber Tychici Asmundij Superatt. Scan. 1570, *och utanpå permen är tryckt* T A 1570. *Fol. 1 har* Olaus Laurentij *anteknat sig som egare år 1654. Denne codex har, utom rena blad i början och slutet, 277 blad, hvaraf Skånelagen med Kyrkrätten och flera af samma hand i senare hälften af 16:de århundradet skrifna tillägg uptaga foll. 1-145; ibland de derefter följande, af olika händer skrifna tilläggen finnes foll. 206-214, troligen skrifven af samma hand som Skånelagen, den Danska öfversättningen af SML:s KyrkB., med titel:* Jus ecclesiasticum sweuorum inter clerum et laicos. *Här finnes en indelning i capitel, hvilka på några ställen hafva röda begynnelsebokstäfver, på andra ställen titlar, på andra åter båda, på andra endast börjas på ny rad, hvilket sistnämnda äfven finnes på några ställen der meningen ej synes hafva varit att börja nytt capitel. Stilen vitnar att denna KyrkB., och troligen äfven Skånelagen samt det mesta af tilläggen i denna handskrift*

---

62) Invenitur in catalogo typis vulgato: ***Bibliotheca Rostgardiana,*** Hafn. 1725, pag. 486, sub N:o 408.

62) Den finnes uptagen i den tryckta katalogen: Bibliotheca Rostgardiana, *Hafn. 1725, sid. 486, under N:r 408.*

pta esse ab eodem Dano, qui olim possedit unum ex codicibus iuris Vestrogotici manuscriptis, ibique suas observationes adiecit [63]); ex adnotatione in alio manuscripto codice facta constat nomen istius Dani fuisse ***Hans Lauritzön,*** eumque circa annum 1590 vixisse [64]). Qui cognitum habet qualia sint ea, quae ille ad ius VG. adnotavit, ei mirum videri non potest quoque hoc opus monstrosis mendis esse deformatum, ex. c. cum in cap. 7 ***dynrum*** redditur per ***dwer*** (columbas); cap. **13** ***wigning*** per ***vrtningh;*** cap. 15 ***fiarþa*** per ***frændhæ; misfall*** per ***Jndfald; frillubarn*** per ***fwllebrand,*** et sic porro. — Apographum dicti libri saeculo XVIII ab Islando quodam ex hoc codice transscriptum, connexum cum apographo iuris Scaniae ecclesiastici a Kofod Ancher ex codice collectionis Arnae-Magnaeanae in Bibliotheca Academiae Hafniensis, sign. N:o 37 in 4:o, transscripto, adservatur in Regia Bibliotheca Hafniensi, sign. N:o 550 in 4:o ex collectione Kalliana [65]). Ad initium illius apographi in margine adnotavit Ancher: "Exscriptum ex Codice Tychici Asmudii (sic) Superatt. Scan."; ad vocem ***Sweuorum,*** quam recte habet apographum, adnotavit: "***Scanorum*** ni fallor"[66]). Thorke-

är skrifvet af samme Dansk, som fordom egt en af Vestgötalagens handskrifter, och der gjort sina anmärkningar [63]); af en anteckning i en annan handskrift är det bekant, att denne Dansk hetat Hans Lauritzön och lefvat omkring år 1590 [64]). Då man känner beskaffenheten af hans anmärkningar vid VGL., kan man ej undra deröfver, att äfven detta arbete blifvit vanställdt genom vidunderliga fel, såsom då han i Fl. 7 gör dynrum ***till*** dwer ***(dufvor); Fl. 13*** wigning ***till*** vrtningh; ***Fl. 15*** fiarþa ***till*** frændhæ; misfall ***till*** Jndfald; frillubarn ***till*** fwllebrand ***o. s. v. — En i 18:de århundradet af en Isländare gjord afskrift af denna KyrkB., sammanhäftad med en af Kofod Ancher gjord afskrift af Skånska Kyrkrätten efter cod. N:r 37 in 4:o i Arne-Magneanska samlingen på Universitets-Bibliotheket i Köpenhamn, finnes på Kongl. Bibliotheket i Köpenhamn, sign. N:r 550 in 4:o af Kallska samlingen [65]). Vid början af denna afskrift har Ancher i brädden anteknat:*** "Exscriptum ex Codice Tychici Asmudii (sic) Superatt. Scan."; ***vid ordet*** Swenorum, ***som rätteligen står i afskriften, har han anmärkt:*** "Scanorum ni fallor" [66]). ***Thor-***

---

[63] Vide VGL. praef. pag. XVI, XIX.

[64] Vide UplL. praef. pag. XLI, XLII.

[65] Catalogus bibliothecae ab Abr. Kall, Professore Hafniensi, relictae, cuius codices manuscripti in Regiam Bibliothecam Hafniensem transierunt, typis vulgatus est cum titulo: ***Bibliotheca Kalliana, sive index librorum quos possidebat Abr. Kall.*** Havn. 1822, in 8:o.

[66] Vocabulum ***sweuorum,*** quod in autographo alias distinctum omnino est, ea tantummodo ex caussa tam perperam legi

63) Se VGL. föret. sid. XVI, XIX.

64) Se UplL. föret. sid. XLI, XLII.

65) Katalogen öfver den af Etatsrådet och Professorn Abr. Kall efterlemnade boksamling, hvars handskrifter kommo till Kongl. Bibliotheket i Köpenhamn, är tryckt med titel: Bibliotheca Kalliana, sive index librorum quos possidebat Abr. Kall. *Havn. 1822, in 8:o.*

66) Ordet sweuorum, *i originalet för öfrigt alldeles tydligt, har endast derigenom kunnat så orätt läsas, att en till* lin, qui, pariter ac Ancher, perperam legit *Scanorum,* ex eodem manuscripto codice, ex quo transscriptum est illud apographum, edidit hunc librum de iure ecclesiastico, in opere suo: *Samling af Danske Kirke-Love,* Hafniae 1781, pag. 31-43, ubi non nisi per talem errorem locum obtinere potuit. De editione huius Danicae versionis a Thorkelin vulgata, ulterius sermo erit in secunda parte huius praefationis.

38. Codex chartaceus in 4:o, pertinens ad Regiam Bibliothecam Hafniensem, sign. N:o 2125 in collectione Thottiana. Hic codex habet 183 folia, quorum 104-179 continent ius Scanicum, scriptum a. 1557; in praecedentibus vero varia diversis manibus versus finem saeculi XVI sunt scripta, inter quae foll. 77-84 legitur ius ecclesiasticum Scaniae, et foll. 84-95 versio Danica libri KirkB. ex iure SM. in 31 capitibus, cum titulo: "*Enn andenn Kirckelow Offuer Syndre och Norre Hallandt.*" Cap. 8 hic omissum est, eius vero loco in cap. 10 quaedam sunt inserta, quae nullus ex ceteris manuscriptis codicibus mihi cognitis, dictum librum continentibus, habet[67]). Praeterea de hoc codice, quantum ad librum KirkB. ex iure SM. attinet, idem valet, quod de cod. 36 dictum est.

39. Codex membranaceus, ex bibliotheca Excellentissimi Comitis M. Brahe in Skokloster, continens ius commune R. Magni Erici filii, cum libro KirkB. ex iure Ostrogotico. Hic codex

kelin, hvilken, likasom Ancher, orätt läst Scanorum, *har, efter samma handskrift som i nämnda afskrift är följd, utgifvit denna KyrkB. i sin* Samling af Danske Kirke-Love, *Köpenhamn 1781, sid. 31-43, der den endast genom ett sådant mistag kunde få plats. Thorkelins edition af ifrågavarande Danska öfversättning skall vidare omtalas i andra afdelningen af detta företal.*

38. En papperscodex in 4:o, tillhörig Kongl. Bibliotheket i Köpenhamn, sign. N:r 2125 i Thottska samlingen. Denne codex har 183 blad, af hvilka foll. 104-179 innehålla Skånelagen, skrifven år 1557, och det föregående af boken åtskilliga af olika händer i slutet af 16:de århundradet skrifna stycken, hvaribland foll. 77-84 Skånska Kyrkrätten, och foll. 84-95 den Danska öfversättningen af SML:s KyrkB. i 31 capitel, med titlen: "Enn andenn Kirckelow Offuer Syndre och Norre Hallandt." *Här saknas Fl. 8, men i dess ställe är i Fl. 10 inflickadt ett tillägg, som ej finnes i någon af de andra mig bekanta handskrifterna af denna KyrkBalk*[67]*). För öfrigt gäller om denna handskrift af SML:s KyrkB. det samma som är sagdt om N:r 36.*

39. En H. E. Riksmarskalken m. m. Herr Grefve M. Brahes bibliothek på Skokloster tillhörig pergamentscodex, innehållande K. Magnus Erikssons Landslag, med KyrkB.

---

potuit, quod punctum ad litteram *e* pertinens a scriba omissum est. Vide Tab. II.

67) Cfr. not. 15. pag. 25; not. 43. p. 28.

bokstafven e *hörande prick blifvit af skrifvaren glömd. Se Tab. II.*

67) Jfr. not. 15. sid. 25; not. 43. s. 28.

in praefatione ad ius OG. pag. XI, XII sub N:o 6 commemoratus, habet prologum iuris SM., qui folio 10 verso scriptus est eadem manu qua ius commune, saeculo XIV ad finem vergente.

af Östgötalagen. Denne i företalet till ÖGL. sidd. XI, XII under N:r 6 beskrifne codex har ur SML. lånat dess företal, hvilket på andra sidan af fol. 10 är skrifvet, af samma hand som Landslagen, i senare hälften af 14:de århundradet.

40. Codex chartaceus in fol., continens ius commune R. Christophori, ac pertinens ad Regiam Bibliothecam Stockholmiensem, sign. B 28; antea commemoratus in praefatione ad ius Upl. pag. XLIV, sub N:o 87. Prologus iuris SM., maxime conveniens cum cod. L., hic legitur in altera pagina folii titulum continentis, eadem manu qua ius commune, saeculo XVI ad finem vergente, scriptus.

40. En Kongl. Bibliotheket i Stockholm tillhörig papperscodex in fol. af K. Christoffers Landslag, sign. B 28; förut beskrifven i företalet till Uplandslagen sid. XLIV, under N:r 87. SML:s företal, närmast öfverensstämmande med cod. L, läses här på andra sidan af titelbladet, skrifvet, af samma hand som Landslagen, i senare hälften af 16:de århundradet.

41. Codex chartaceus in fol., ad Bibliothecam Gymnasii Scarensis pertinens, ac continens ius urbicum et ius commune R. Christophori; antea commemoratus in praefatione ad ius Upl. pag. XXX, XXXI sub N:o 49; mentio huius codicis quoque est facta in editione mea iuris Vestrogotici, not. 1. pag. 77. Inter alia quae rec. man. saeculo XVI ad finem vergente sunt addita, quoque legitur prologus iuris SM., foll. 164, 165.

41. En Skara Gymnasii-Bibliothek tillhörig papperscodex in fol., innehållande Stadslagen och K. Christoffers Landslag; förut beskrifven i företalet till UplL. sidd. XXX, XXXI, under N:r 49, och äfven omnämnd i VGL., not. 1. sid. 77. Ibland annat som af yngre hand i senare hälften af 16:de århundradet är tillagdt, finnes här äfven SML:s företal, foll. 164, 165.

42. Codex chartaceus in fol., continens ius urbicum et ius commune R. Christophori; ex libris Rever. Pastoris L. F. Barvander; antea commemoratus in praefatione ad ius Upl. pag. XLIII, sub N:o 82. Fol. 97 verso legitur, cum inscriptione: ***Thetta stycket finner mann Fremst i then gamble lagbooken***, prologus iuris SM. eadem manu scriptus qua codices iuris urbici et communis, saeculo XVI ad finem vergente.

42. En papperscodex in fol. af Stadslagen och K. Christoffers Landslag, tillhörig Herr Kyrkoherden L. F. Barvander, och förut beskrifven i företalet till UplL. sid. XLIII, under N:r 82. På andra sidan af fol. 97 läses här, med öfverskrift: Thetta stycket finner mann Fremst i then gamble lagbooken, *SML:s företal, skrifvet af samma hand som Stads- och Landslagarne, i senare hälften af 16:de århundradet.*

43. Codex membranaceus iuris communis R. Christophori, pertinens ad Bibliothecam Academiae Upsaliensis, sign. N:o 29. Hic codex medio saeculo XVI scriptus, habet, praeter quaedam folia scripturae vacua in initio et fine voluminis, 154 folia 7¼ poll. alta et 5¼ poll. lata. Prologum iuris SM., cum titulo: *Förspråk opå Laghboken*, primo folio scripsit rec. man. ineunte saeculo XVII.

44. Codex chartaceus in 4:o, ex libris Celeb. E. S. Bring, Professoris Lundensis, continens ius commune R. Christophori; antea commemoratus in praefatione ad ius Upl. pag. LV, sub N:o 122. Prologus iuris SM. foll. 14, 15 scriptus est eadem manu qua ipse iuris codex, a. 1587.

45. Codex chartaceus in 4:o, continens ius commune R. Christophori, ac pertinens ad bibliothecam Generosissimi Comitis C. F. Horn in praedio Uplandico Ekebyholm; antea commemoratus in praefatione ad ius Upl. pag. LII, sub N:o 114. Hic codex incipit a prologo iuris SM., scripto eadem manu qua ius commune, versus finem saeculi XVI.

46. Hic numerus adsignatur confirmationi iuris SM. a R. Magno Erici filio datae, qualis haec confirmatio, ex manuscripto exemplari iam deperdito, edita est ab Hadorph, in praefatione ad codicem sub nomine iuris Dalici editum. Hac de re ulterius dicendum est in secunda parte huius praefationis.

47. Codex membranaceus iuris communis R. Magni Erici filii ac iuris urbici, pertinens ad Regiam Bibliothecam Stockholmiensem, sign. B 2;

43. En i medlet af 16:de århundradet skrifven pergamentscodex af K. Christoffers Landslag, tillhörig Upsala Akademi-Bibliothek, sign. N:r 29. Denna handskrift har, utom några rena blad i början och slutet, 154 blad af 7¼ tums höjd och 5¼ tums bredd. SML:s företal, med öfverskrift: Förspråk opå Laghboken, *är här på första bladet tillagdt af senare hand i början af 17:de århundradet.*

44. En papperscodex in 4:o af K. Christoffers Landslag, tillhörig Herr Professor E. S. Bring i Lund; förut omnämnd i företalet till UplL. sid. LV, under N:r 122. SML:s företal är här skrifvet foll. 14, 15, af samma hand som Landslagen, år 1587.

45. En papperscodex in 4:o af K. Christoffers Landslag, tillhörig Herr Grefve C. F. Horns boksamling på Ekebyholm i Upland; förut beskrifven i företalet till UplL. sid. LII, under N:r 114. Denna handskrift börjas med SML:s företal, skrifvet af samma hand som Landslagen, i slutet af 16:de århundradet.

46. Under denna nummer uptages K. Magnus Erikssons stadfästelse af SML., sådan denna stadfästelse, efter en numera förlorad handskrift, blifvit af Hadorph utgifven i företalet till den så kallade Dalelagen. Härom skall jag vidare tala i andra afdelningen af detta företal.

47. En Kongl. Bibliotheket i Stockholm tillhörig pergamentscodex af K. Magnus Erikssons Landslag och Stadslagen, sign. B 2; förut be-

antea commemoratus in praefatione ad ius Upl. pag. XXI, sub N:o 25. Inter alia quae in initio voluminis in charta ineunte saeculo XVII scripta sunt, quoque legitur confirmatio iuris SM. a R. Magno Erici filio data.

48. Codex membranaceus iuris communis R. Magni Erici filii, pertinens ad Bibliothecam Gymnasii Calmariensis; antea commemoratus in praefatione ad ius Upl. pag. XV, sub N:o 14. Confirmatio iuris SM. a dicto rege data, in charta exarata est in initio voluminis, inter alia quae saeculo XVII hic sunt scripta.

49. Codicillus chartaceus, constans 15 foliis in 4:o, pertinens ad Archivum Regni Stockholmiense, ac continens apographa diversorum statutorum saeculorum XIV et XV, medio saeculo XV scripta, ex quibus novissimum est de a. 1457. Fol. 8 legitur confirmatio iuris SM. a R. Magno Erici filio data, quae tamen hic ita est mutata, ut speciem referat confirmationis codicis iuris totius regni communis[68]; attamen hic quoque mentio fit legiferi Sudermanniae Laurentii Ulphonis filii ceterorumque auctorum iuris SM.; nec mutatus est dies dictae confirmationi adscriptus. A diversis manibus recentioribus haec confirmatio accepit inscriptiones: "*lagha stadge*," "*Confirmation öfwer Swenske laghbooken*."

Enumeratis omnibus manuscriptis codicibus mihi cognitis, qui ius Suder-

skrifven i företalet till UplL. sid. XXI, under N:r 25. Ibland annat som på de främst i boken inhäftade pappersbladen är i början af 17:de århundradet skrifvet, finnes äfven K. Magnus Erikssons stadfästelse af SML.

48. En Gymnasii-Bibliotheket i Calmar tillhörig pergamentscodex af K. Magnus Erikssons Landslag; förut beskrifven i företalet till UplL. sid. XV, under N:r 14. K. Magnus Erikssons stadfästelse af SML. finnes här på papper i början af boken, ibland andra afskrifter från 17:de århundradet.

49. Ett Kongl. Riksarkifvet i Stockholm tillhörigt häfte af 15 pappersblad in 4:o, innehållande i medlet af 15:de århundradet gjorda afskrifter af åtskilliga stadgar från 14:de och 15:de århundradena, bland hvilka den yngsta är af år 1457. Fol. 8 läses K. Magnus Erikssons stadfästelse af SML., som dock här är så förändrad, att den skall hafva utseende af en stadfästelse af en för hela riket gällande lagbok[68]*; likväl nämnas äfven här Södermanna lagmannen Laurens Ulfsson och SML:s öfriga författare, äfvensom datum är oförändradt. Af olika senare händer har denna stadfästelse fått öfverskrifterna:* "lagha stadge," "Confirmation öfwer Swenske laghbooken."

Då jag nu upräknat alla mig bekanta handskrifter, som innehålla mannicum aliquamve eius partem continent, quoque commemoranda est adnotatio, quae legitur inter collectiones a N. R. Brocman relictas et in Regia Bibliotheca Stockholmiensi adservatas, et ex qua concludi posset codicem quendam iuris SM. manuscriptum usque ad tempus Brocmanni exstantem postea deperditum esse. Inter dictas collectiones, sub N:o 20 in 4:o invenitur commentarius, secundum adnotationem Brocmanni, "ex msto Auctoris Domini Jchsel inform. nob. pueror. Regi Seruientium" de progenie Ingevaldi Estridae filii, cui insertum est apographum notis instructum illius adnotationis de heredibus Boëthii Iohannis filii, quae legitur in codice E. sub N:o 5 supra commemorato, quem auctor dicti commentarii se invenisse narrat. Inter ea quae ad illum codicem designandum adfert auctor, mira rerum perturbatione narrat librum de iure Regio convenire cum eodem libro in iure Uplandico, ceteros vero libros esse ex iure Sudermannico; cum tamen re vera liber KirkB. ex iure SM. sit transscriptus, ceteri autem libri ex iure communi Magnaeano; at accurata descriptio armorum hic pictorum, series regum ceteraque omnia quae de hoc codice commemorantur, ante omnia vero apographum adnotationis de heredibus Boëthii Iohannis, ne minimum quidem locum relinquunt dubitationi, quin codex ab auctore citatus is sit quem dixi; memorabile sane documentum quantam fidem mereantur ea, quae de codicibus manuscriptis olim sunt narrata. Fas enim esset credere diligentem et curiosum Brocman, quam-

---

[68] Cfr. nott. 15, 40, 45, 56, 62, 74, 81. pagg. 1-4.

[68] *Jfr. nott. 15, 40, 45, 56, 62, 74, 81. sidd. 1-4.*

Södermannalagen eller någon del deraf, bör jag äfven omnämna en bland Assessorn N. R. Brocmans på Kongl. Bibliotheket i Stockholm förvarade efterlemnade samlingar befintlig antekning, som kunde gifva anledning till den slutsats, att en ännu på Brocmans tid exsisterande handskrift af SML. sedermera gått förlorad. Bland nämnda samlingar finnes under N:r 20 in 4:o en, enligt Brocmans antekning, "ex msto Auctoris Domini Jchsel inform. nob. pueror. Regi Seruientium" *afskrifven upsats angående Ingevald Estridssons afkomlingar, hvaruti finnes intagen en med anmärkningar försedd afskrift af den antekning om Bo Jonssons arfvingar, som finnes i den här under N:r 5 beskrifne cod. E, hvilken den nämnda upsatsens författare säger sig hafva "öfverkommit." I beskrifningen på denna handskrift upgifver författaren genom en besynnerlig förvillelse att KonungsBalken här är lika med den i Uplandslagen, och att de öfriga Balkarne äro af Södermannalagen, i stället för att i sjelfva verket KyrkB. är af SML., och de öfriga Balkarne af Magnus Erikssons Landslag; men den noggranna beskrifningen på det här målade vapnet, konungalängden, och allt öfrigt som angående denna handskrift förmäles, samt framför allt afskriften af anteckningen om Bo Jonssons arfvingar, lemna ej rum för ringaste tvifvel derom, att ju den beskrifne codex är den nyssnämnde; ett märkligt bevis derpå, huru föga man kan lita på äldre upgifter angående handskrifter.*

Man borde väl kunna förmoda att den flitige och noggranne Broc-

vis non ipse erat auctor dicti commentarii, tamen vidisse codicem manuscriptum tantae raritatis; cum vero, ut videtur, id non fecerit, vel saltem non correxerit confusam narrationem de eo, quod praecipue contineret ille codex, hac in re facile inveniri potuit caussa dolendi iacturam vetusti codicis iuris SM. manuscripti, qui re vera numquam exstitit.

man, ehuru ej sjelf författare till nämnda upsats, dock skulle hafva sett den åberopade märkvärdiga handskriften; men emedan han sannolikt icke gjort det, och åtminstone icke rättat den förvirrade upgiften om denna handskrifts egentliga innehåll, har man häraf lätt kunnat hämta anledning till att beklaga förlusten af en gammal handskrift af SML., som i sjelfva verket aldrig funnits.

II. De prioribus iuris Sudermannici editionibus.

II. Om Södermannalagens äldre editioner.

1. *Sudhermanna Laghen, Effter Dhen Stormechtigste, Höghborne Furstes och Herres, Herr Carl then Ellofftes Sweriges, Göthes och Wändes Konungs . . . Befalning Vthaff ett gamalt MS:^{to} som finz in Archivo Regni, medh flijt affskrifwin och medh the andra Laghbökerne jämfördt Af Claudio Åkerman. Cum Gratia & Privilegio S. R. M. Sveciæ. Tryckt i Stockholm, hoos Ignatium Meurer, Kongl. Booktr. medh egen bekostnadt, Åhr 1666.* In fol.

Haec editio pertinet ad illam collectionem, cuius generalem titulum exhibet praefatio ad ius Ostrogoticum pag. XX, ubi quoque dictum est totam collectionem illam, excepto iure Vestrogotico, editam esse ab Åkerman, I. U. Doctore ac Professore in Academia Dorpatiensi designato, cuius tamen nomen tantum in titulis codicum iuris Sudermannici ac Vestmannici, antea typis non vulgatorum, expressum est. Ius Sudermannicum occupat 44 folia notis numeralibus Arabicis signata, praeter titulum unumque folium praefationem editoris continens. Codex manuscriptus in titulo commemoratus, quem secutus est editor, idem est qui nunc pertinet ad Regiam Bibliothecam Stockholmiensem, quemque ego quoque in textu secutus

Denna edition hör till den samling, hvars allmänna titel är anförd i företalet till Östgötalagen sid. XX, der det äfven är anmärkt, att hela samlingen, med undantag af Vestgötalagen, är utgifven af J. U. Doctorn och utnämnde Professorn vid Universitetet i Dorpt Åkerman, hvars namn dock endast är utsatt på titelbladen till Södermanna- och Vestmannalagarne, som icke förut voro af trycket utgifna. Södermannalagen uptager 44 med Arabiska siffror numererade blad, utom titelbladet och ett blad innehållande utgifvarens företal. Den på titelbladet omnämnda handskrift som här blifvit följd, är den samma som nu tillhör Kongl. Bibliotheket i Stockholm, och af mig blifvit lagd till grund för texten.

sum. Collatio cum ceteris iuris codicibus, de qua etiam in titulo mentio fit, adparet ex locis parallelis in margine adnotatis. Quae manuscriptus codex continet, ea hic quoque inveniuntur, non excepto fragmento codicis *Biærköa rætter* calci addito; confirmatio autem R. Magni Erici filii hic non magis quam in manuscripto codice invenitur. Lacuna, quam in libro de emtionibus rerum mobilium habet manuscriptus codex, hic indicata est[69]), addita rogatione haud ita bene composita, ut is, qui forte haberet perfectum codicem manuscriptum, illum in medium proferret. Orthographiam manuscripti codicis non exacte servavit Åkerman; ex. c. *c* ubique mutavit in *k;* at quoque turba hic deprehenditur vitiorum maioris momenti, quorum pleraque incuriae sunt tribuenda, ex. c. *a* pro *hawi,* KkB. 4; *Vm Edhä sum standa eller atergagna,* pro: *Vm hiona lagh oc frænscimis spiælð,* KkB. 15: rubr. (cfr. KkB. ind. 16.); *til stok ok stubba* pro *stok til stubba,* BB. 16; *anfiardhunger* pro *fiarþunger,* BB. 18; *mannum* pro *manna witnum,* BB. 23; *äller dödh skadha* pro *ei döþ æller scaþa,* BB. 32; *at Edhe* pro *oc eþer,* MB. 24. &c.; quaedam autem emendationum nomine consulto facta esse videntur, ex. c. *fränsämis* pro *fræncimis,* KkB. ind. 15; *hwilikin* pro *hulikin,* KkB. 4. et passim; *thyniä* pro *þyn,* KkB. 5; *fyrst* pro *fyrstum,* ÆB. 6; *bot* pro *böt,* MB. 1. aliisque locis. Singula vocabula multis locis sunt omissa; interdum plura verba sunt praetermissa, ut: *eller sarghar,* KkB.

Den äfven på titelbladet omtalade jämförelsen "medh the andra Laghbökerne" visar sig uti de i brädden antecknade parallelställen. Hvad den följda handskriften innehåller, finnes ock här; till och med i slutet fragmentet af Bjärköa-Rätten; deremot finnes K. ***Magnus Erikssons*** *stadfästelse lika litet här, som i den nämnda handskriften. Den i handskriften befintliga luckan i KöpB. är här anmärkt*[69]*), med en tillagd, ej särdeles väl sammansatt anmodan till den, som möjligen kunde hafva "ett fulkomligit Manuscriptum," att "thet samma låta framkomma."* ***Åkerman*** *har ej noga följt handskriftens orthographi; t. ex.* c *har han öfverallt förändrat till* k; *men här finnes ock en mängd fel af större betydenhet, hvaraf de flesta måste tillskrifvas vårdslöshet, t. ex.* a *för* hawi, *KkB. 4;* Vm Edhä sum standa eller atergagna, *för:* Vm hiona lagh oc frænscimis spiælð, *KkB. 15: rubr. (jfr. KkB. ind. 16.);* til stok ok stubba *för:* stok til stubba, *BB. 16;* anfiardhunger *för* fiarþunger, *BB. 18;* mannum *för* manna witnum, *BB. 23;* äller dodh skadha *för* ei döþ æller scaþa, *BB. 32;* at Edhe *för* oc eþer, *MB. 24. &c.; men en del synes skola föreställa rättelser, t. ex.* fränsämis *för* fræncimis, *KkB. ind. 15;* hwilikin *för* hulikin, *KkB. 4. och på flera ställen;* thyniä *för* þyn, *KkB. 5;* fyrst *för* fyrstum, *ÆB. 6;* bot *för* böt, *MB. 1. och på flera ställen. På många ställen äro enskilda ord förbigångna; stundom äro flera ord utelemnade, såsom:* eller sarghar, *KkB.*

---

[69]) Vide nott. 71, 85. pag. 128.

[69]) Se nott. 71, 85. sid. 128.

21; *Liggi fore þem sami stemnudagher,* BB. 12; *oc þen sum ei will wæþiæ. böte sum sagt ær,* BB. 16; *han agher,* MB. 1; *a þy,* þgB. 6. Addita haud raro sunt vocabula, ut: *än (tho at),* KkB. 11; *grudh ok (gislum sinum),* KgB. 2; *ok (Konu festä),* GB. 1: rubr. *med (andrum blodhsäre),* MB. 3. &c.; verba: *äpter. Sigher — a XII,* þgB. 6, hic bis leguntur; verba: *Här byrias* &c. in initio librorum KirkiuB. et KunungsB. post indices capitum repetuntur; *III. (marker)* hic additur, recte quidem ipsa re spectata, at repugnante manuscripto codice, BB. 18.[70] Notae abbreviationum in manuscripto codice occurrentes, per ignorantiam saepe perperam sunt lectae, ex. c. *marker* ubique pro *markum, marka,* ac quoque pro *mark;* at contra interdum *mark* pro *marker; Biskupi, Preste,* pro *biscuper, prester,* KkB. 9; *forer* pro *forum,* BB. 3; *Kununger* pro *kunungi,* KgB. 11. &c.; *Malsägher* ubique pro *malsæghandi* vel *malsæghanda.* Interdum neglectae sunt notae abbreviationum, ut *Prest(er),* KkB. 10, 11; *Nämd(er),* KkB. 21: rubr.; *Kunung(er),* BB. 15; *Ligg(er),* BB. 21; *fiardhung(er),* BB. 24; *sigh(er),* KpB. 9; *drap(ar)a,* MB. 14; *at(er),* þgB. 8. &c. *II* in manuscripto codice mutatum est in *twä* pro *twæggia,* MB. 15. Signa transpositionis in manuscripto codice nonnullis locis occurrentia non vidit vel non intellexit editor; quamobrem hic legitur *fyrrä sum* pro *sum fyrræ,* JB. 6; *thiufnadh fullan* pro *fullan þiufnaþ,* þjB. 3: rubr.; *med XL. markum ater* pro *ater. mæþ .XL. marcum,* þjB. 11.

21; Liggi fore þem sami stemnudagher, *BB. 12;* oc þen sum ei will wæþiæ. böte sum sagt ær, *BB. 16;* han agher, *MB. 1;* a þy, *þgB. 6. Ej sällan äro ord tillagda, såsom:* än (tho at), *KkB. 11;* grudh ok (gislum sinum), *KgB. 2;* ok (Konu festä), *GB. 1: rubr.* med (andrum blodhsäre), *MB. 3. &c.; orden:* äpter. Sigher — a XII, *þgB. 6, stå här att läsa två gånger; orden:* Här byrias *&c. vid Kyrko- och KonungsBalkarnes början, äro uprepade efter slutet af förtekningarne på Flockarne;* III. (marker) *tillägges här väl i sjelfva saken riktigt, men emot handskriften, BB. 18.*[70] *Ofta äro förkortningstecknen i handskriften af okunnighet orätt lästa; t. ex.* marker *öfverallt för* markum, marka, *och äfven för* mark; *men deremot stundom* mark *för* marker; Biskupi, Preste, *för* biscuper, prester, *KkB. 9;* forer *för* forum, *BB. 3;* Kununger *för* kunungi, *KgB. 11. &c.;* Malsägher *öfverallt för* malsæghandi *eller* malsæghanda. *Stundom äro förkortningstecknen förbisedda, såsom* Prest(er), *KkB. 10, 11;* Nämd(er), *KkB. 21: rubr.;* Kunung(er), *BB. 15;* Ligg(er), *BB. 21;* fiardhung(er), *BB. 24;* sigh(er), *KpB. 9;* drap(ar)a, *MB. 14;* at(er), *þgB. 8. &c.* II *i handskriften är förvandladt till* twä *i stället för* twæggia, *MB. 15. De i handskriften på några ställen förekommande omflyttningstecken har utgifvaren ej sett eller ej förstått; således står här* fyrrä sum *för* sum fyrræ, *JB. 6;* thiufnadh fullan *för* fullan þiufnaþ, *þjB. 3: rubr.;* med XL. markum ater *för* ater. mæþ .XL. marcum, *þjB. 11.*

---

70) Cfr. not. 91. pag. 106.

70) Jfr. not. 91. sid. 106.

Iuris Sudermannici versio Latina a Loccenio conscripta, invenitur in collectione, quae commemoratur in praefatione ad ius OG. pag. XXII. Loco libri KirkB. hic tantum legitur adnotatio, qua dicitur dictus liber "convenire cum prioribus titulis de iure ecclesiastico" (sc. iuris VG. ac OG. quae hoc volumen in praecedentibus continet) "ideo hic brevitatis causa praeteritus esse vel omissus."

2. Notis ad ius Uplandicum una cum Latina versione Loccenii Upsalis a. 1700 editum [71]), pag. 183, 184, Lundius inseruit capita 4-6 KöpB. SML., quae in editione Åkermanni mutila sunt, hic vero ex cod. B. completa et Latina versione donata. Lundius non exacte secutus est dictum codicem manuscriptum, nec vero in iis quae habet editio typis vulgata, illam omnino est secutus, sed in his iam dictam editionem, iam manuscriptum codicem, nullo ordine observato, respexit. Orthographia neque in iis quae ex editione typis vulgata sunt transscripta, nec in iis quae suppeditavit manuscriptus codex, accurate est observata.

3. Praefationi ad codicem sub nomine *Dahle Laghen*, Stockholmiae in fol. a. 1676, vel decem annis postquam typis vulgatum esset ius Sudermannicum, editum, Hadorph inseruit confirmationem iuris SM. a R. Magno Erici filio datam. Cum Hadorph hac in re secutus sit codicem postea deperditum, confirmationem ab eo vulgatam commemoravi

En af Loccenius utarbetad Latinsk öfversättning af SML. finnes i den samling, som är omnämnd i företalet till ÖGL. sid. XXII. I stället för KyrkBalken finnes här dock endast den anmärkning, att denna Balk öfverensstämmer med de förra KyrkBalkarne (neml. VGL:s och ÖGL:s, hvilka finnas i det föregående af boken), och derför för korthetens skull här är förbigången.

2. I anmärkningarne till den i Upsala år 1700 tryckta Uplandslagen med Loccenii Latinska öfversättning [71]), sid. 183, 184, har Lundius infört de i Åkermans edition defekta Fl. 4-6 KöpB. SML., der luckorna med begagnande af cod. B. blifvit fyllda, och Latinsk öfversättning bifogad. Lundius har här icke helt och hållet följt nämnde codex, men icke heller alldeles följt tryckta uplagan i de stycken som der finnas; utan han har i dessa stycken, utan tecken till plan, följt än den tryckta uplagan än handskriften. Orthographien är ej noggrannt iakttagen, hvarken i det som är taget ur tryckta uplagan, eller i det som är lånadt ur handskriften.

3. I företalet till den så kallade Dahle Laghen, *tryckt i Stockholm in fol. år 1676, således tio år efter det att SML. var utgifven, har Hadorph infört K. Magnus Erikssons stadfästelse af sistnämnda lag. Då Hadorph härvid följt en numera förlorad handskrift, har jag omnämnt hans edition af stadfästelsen i första afdelningen af det-*

---

[71]) Vide UplL. praef. pag. LXIV.

[71]) Se UplL. föret. sid. LXIV.

in prima parte huius praefationis sub N:o 46. Hadorph non esse secutum codicem B, evidens est; manuscriptus codex quo usus est fere convenit cum apographis ex saeculo XVII, quae a me N:is 47 et 48 sunt insignita; versus finem saeculi XVI, ni fallor, fuit scriptus. Qua re manifestum est codicem B. a. 1676 Hadorph fuisse incognitum; sicut certum est Åkerman decem annis ante notitiam eius non habuisse.

4. Danicam versionem libri iuris SM. de iure ecclesiastico ex cod. 37 edidit G. I. Thorkelin in opere: *Samling af Danske Kirke-Love,* Hafniae 1781 in 4:o, pag. 31-43, sub titulo: ***Ius ecclesiasticum Scanorum inter clerum & laicos.*** Quod dictus liber in ista collectione locum obtinere potuerit, id, ut antea ostensum est [72]), tribuendum est falsae lectioni vocabuli *sweuorum* in manuscripto codice occurrentis. Quod Thorkelin, praeter dictum manuscriptum codicem, nullum noverit de iis codicibus dictam versionem continentibus qui Hafniae adservantur, ne dicam codicem Stockholmiensem, inde concludi potest, quod nullas adtulit lectionum varietates, nec, codices Hafnienses inter se conferens, potuisset quin intelligeret cod. 37 mendis esse longe refertiorem quam cod. 35, eamque ob caussam se oportere sequi hunc codicem, vel saltem ex eo adferre meliores lectiones quae ibi non uno tantum loco inveniuntur. Turbae illi vitiorum, qua scatet manuscriptus codex quem

ta företal under N:r 46. Att Hadorph här ej följt cod. B, är uppenbart; den handskrift han begagnat har temligen nära öfverensstämt med de afskrifter från 17:de århundradet, som blifvit af mig beteknade med N:r 47 och 48; troligen har det varit en afskrift från slutet af 16:de århundradet. Häraf är klart att cod. B. ännu år 1676 var Hadorph obekant; likasom det är visst att Åkerman tio år förr ej kände densamma.

4. Den Danska öfversättningen af SML:s KyrkBalk är efter cod. 37 utgifven af G. J. Thorkelin i Samling af Danske Kirke-Love, *Köpenhamn 1781 in 4:o, sid. 31-43, under titel:* Ius ecclesiasticum Scanorum inter clerum & laicos. *Att denne KyrkB. här kunnat få en plats, härleder sig, såsom jag förut visat [72]), från en oriktig läsning af det i handskriften förekommande ordet* sweuorum. *Att Thorkelin ej kännt någon annan af de i Köpenhamn förvarade handskrifter af nämnda öfversättning, än den af honom följda, för att icke tala om den Stockholmske codex, kan man sluta dels deraf, att han ej anfört några varianter, dels deraf att han vid jämförelse emellan de Köpenhamnska handskrifterna ej hade kunnat undgå att finna att cod. 37 var vida felaktigare än cod. 35, och att han derför hade bort följa den senare, eller åtminstone anmärka de riktiga läsarter som der på flera ställen finnas. De många fel, hvaraf handskriften hvimlar, har*

---

72) Supra pag. XXXVII, XXXVIII.

72) Ofvanför sid. XXXVII, XXXVIII.

secutus est, multa nova menda addidit Thorkelin, ex. c. in ipso titulo, ut antea est observatum, *Scanorum* pro *sweuorum; tage* pro *Aage, Sewæ* pro *stwæ, hwerken* pro *hwecken, klercker* pro *klockere, mwe* pro *velle, III* pro t^{e} (i. e. *tönde,* tonna), *III* pro duobus cum dimidio et *I* pro sesquialtero, utroque in manuscripto codice consueto modo expresso[73]); *thre* pro *IIII; Jus (patronatus)* omittitur, et sic porro; quo factum est ut textus in hac editione multo corruptior sit quam in manuscripto codice. Praeter haec menda, quae inscitae lectioni aliive incuriae sunt tribuenda, observetur editorem, praesertim pag. 34 et seqq., textum in minutas particulas dissecuisse, qua re interdum interruptus est contextus orationis.

III. De hac iuris Sudermannici editione.

Confirmatio R. Magni Erici filii, quae in cod. A. desideratur, eamque ob caussam quoque abest in codice iuris SM. ab Åkerman edito, hic edita est ex cod. B, collatis tam recentioribus apographis, quae ad meam notitiam venerunt, quam editione Hadorphii in praefatione ad codicem sub nomine iuris Dalici editum[74]). Ex apographis recentioribus unum (49) habet dictam confirmationem ita transformatam, quasi esset confirmatio codicis iuris totius regni communis[75]). Sed etiam qualis in cod. B. exstat,

Thorkelin tillökt med en mängd nya; t. ex. i sjelfva titlen, såsom förut är anmärkt, Scanorum *för* sweuorum; tage *för* Aage, Sewæ *för* stwæ, hwerken *för* hwecken, klercker *för* klockere, mwe *för* velle, III *för* t^{e} *(d. ä.* tönde, *tunna),* III *för halftredje och* I *för* $1\frac{1}{2}$*, i handskriften på vanligt sätt utmärkt*[73]*);* thre *för* IIII; Jus (patronatus) *utelemnas, o. s. v.; hvarigenom texten här blifvit ännu mera vanställd än den är i handskriften. Utom dessa fel, som uppkommit genom oriktig innanläsning eller annan vårdslöshet, må anmärkas att utgifvaren, i synnerhet sid. 34 o. f., företagit sig att sönderdela texten i små stycken, hvarigenom sammanhanget stundom blifvit afbrutet.*

III. Om närvarande edition af Södermannalagen.

Konung Magnus Erikssons stadfästelse, hvilken ej finnes i cod. A, och derför saknas i Åkermans edition af SML., är här tryckt efter cod. B, och jämförd med de yngre afskrifter deraf som kommit till min kunskap, äfvensom med Hadorphs edition i företalet till den så kallade Dalelagen[74]*). I en af de yngre afskrifterna (49) har stadfästelsen blifvit så förändrad, som om den skulle vara stadfästelse af en för hela riket gällande lagbok*[75]*). Men äfven sådan som stadfästelsen finnes i cod. B, afviker den i så mät-*

---

[73]) Vide Tab. II.

[74]) Cfr. not. 1. pag. 1.

[75]) Cfr. pag. XLI. supra.

[73]) Se Tab. II.

[74]) Jfr. not. 1. sid. 1.

[75]) Jfr. sid. XLI. ofvanför.

haec confirmatio eatenus discedit a primitiva sua forma, ut Magnus ibi appelletur rex Scaniae, cuius rei caussa haec est, quod scriptor huius codicis post a. 1335 exarati, ibi inseruit titulum regis eo tempore usitatum[76]); quae mutatio postea transiit in recentiora quoque apographa, id etiam, quod secutus est Hadorph[77]). In praefatione ipsoque iuris codice secutus sum cod. A; nec, quo minus hoc fieret, impedivit lacuna quam in libro KöpB. habet hic codex, quae lacuna praeterea re ipsa in paucis tantum vocabulis consistit. At contra cod. B. non tantum diversa continet recentiora additamenta, sed universa linguae conformatio recentior est in hoc codice, quo ideo textus fundari non potuit. Attamen quoque in cod. A. recentiores sanctiones irrepere potuerunt, quibus mutatus est textus a. 1327 confirmatus; ita, ut videtur, res se habet cum iure capiendi ***nam,*** qua de re cod. B. continet antiquiores sanctiones[78]). Sicut de confirmatione nuper observatum est, ita quoque prologus iuris SM. ea ratione est mutatus, ut posset esse praefatio ad codicem iuris totius regni communis[79]); ac re vera hic prologus legitur in quibusdam manuscriptis codicibus (39-45) qui praeterea de iure SM. nihil continent.

to från sin ursprungliga tydelse, som Magnus der kallas Skånes Konung, hvilket härrör deraf, att skrifvaren af denne efter år 1335 skrifne codex, infört Konungens titel sådan den på den tiden var bruklig[76]); och har denna ändring sedermera influtit äfven i de yngre afskrifterna, och deribland också den, som af Hadorph blifvit följd[77]). I företalet så väl som sjelfva lagboken har jag följt cod. A. Något hinder häremot har ej legat i den här befintliga lucka i KöpB., hvilken lucka dessutom i sjelfva verket inskränker sig till några få ord. Men deremot innehåller cod. B. ej allenast åtskilliga senare tillägg, utan språket är i allmänhet yngre i denna handskrift, hvilken derför ej kunnat läggas till grund för texten. Dock kunna äfven i cod. A. nyare stadganden hafva influtit, hvarigenom den år 1327 stadfästade texten blifvit ändrad; såsom förhållandet troligen är i frågan om rättigheten att göra nam*, i hvilket ämne cod. B. innehåller äldre stadganden[78]). Likasom om stadfästelsen nyss är anmärkt, så har äfven SML:s företal blifvit så förändradt, att det skulle passa såsom företal till en för hela riket gällande lagbok[79]); också finnes detta företal i flera handskrifter (39-45), som för öfrigt ej innehålla något*

---

[76] Cfr. not. 10. pag. VI.

[77] Ex ratione supra commemorata, Hadorph non ex ipso autographo edidisse dictam confirmationem, observat Lagerbring, *Svea Rikes Historia*, III. pag. 246. not. 1.

[78] Cfr. pag. XI. supra.

[79] Vide not. 13. pag. 4.

[76] *Jfr. not. 10. sid. VI.*

[77] *Att af ofvannämnda skäl, Hadorph ej kan hafva aftryckt denna stadfästelse efter originalet, anmärker Lagerbring,* Svea Rikes Historia, *III. sid. 246. not. 1.*

[78] *Jfr. sid. XI. ofvanför.*

[79] *Se not. 13. sid. 4.*

Ipsum textum iuris in §§ divisi, qua in re curandum non censui signum ¶ in manuscriptis codicibus occurrens, quod respexit Åkerman. Cum haud paucis illis manuscriptis codicibus iuris communis ac urbici, qui habent librum de iure ecclesiastico ex iure SM., eadem omnino ratione egi, quam in edendo iure Upl. observavi [80]); idque ea quoque in re, quod litteris (C, D &c.) antiquiores illos melioresque codices insignivi, ex quibus omnes adnotatae sunt minoris etiam momenti varietates (iis tantum observatis exceptionibus, quae in praefatione ad ius Upl. sunt indicatae); recentiores contra vel mendosiores codices illa nota numerali (18 &c.) signavi, sub qua commemorantur in prima parte huius praefationis. Eos quoque manuscriptos codices, qui continent librum KirkB. ex iure SM. Danice versum (34 - 38), citavi, quoties id operae pretium esse visum est. Additamenta maioris momenti quae quibusdam locis habet cod. B, in unum locum congesta, in fine libri exhibui (Addit. 1-11.); primum eorum in §§ divisi. Additamentum quod ultimo loco posui (12), ex cod. N. haustum, valde memorabile est, ea ex ratione quod notitiam praebet quarundam mutationum libri iuris SM. de rebus ecclesiasticis, quae factae erant a. 1325, ideoque duobus annis antequam a rege confirmaretur hic iuris codex; videmus iam dicto anno exstitisse codicem iuris Sudermannici, eumque iam tunc "*gambla laghbokin*" appellatum; qua ex re iure concludere possumus istum "anti-

af SML. Sjelfva lagbokens text har jag indelat i §§, hvarvid jag ej kunnat göra afseende på det i handskrifterna förekommande teknet ¶, efter hvilket Åkerman i denna del rättat sig. Med den icke obetydliga mängd af handskrifter af Landslagarne och Stadslagen, der SML:s KyrkBalk är intagen, har jag förfarit alldeles efter samma plan som vid Uplandslagens utgifvande blifvit följd [80]); äfven i det afseendet att jag med bokstäfver (C, D &c.) utmärkt de äldre och bättre handskrifter, ur hvilka alla äfven obetydligare olikheter (med de i företalet till UplL. upgifna undantag) blifvit anmärkta; hvaremot yngre eller felaktigare afskrifter blifvit beteknade med den ordningsnummer (18 &c.), hvarunder de finnas uptagna i första afdelningen af detta företal. Äfven de handskrifter, som innehålla SML:s KyrkB. i Dansk öfversättning (34-38) har jag anfört så ofta anledning dertill förekommit. De betydliga tillägg som finnas på flera ställen i cod. B, har jag samlat på ett ställe i slutet af boken (Addit. 1 - 11.); det första af dessa tillägg har jag indelat i §§. Det sista (12:te) derefter följande tillägget, hämtadt ur cod. N, är af stor märkvärdighet i anseende dertill, att det lemnar underrättelse om åtskilliga ändringar i SML:s KyrkBalk, hvilka blifvit gjorda år 1325, således två år förr än denna lagbok erhöll kunglig stadfästelse; man ser här att redan nämnda år fanns en "sudhermanna laghbok," *som här till och med kallas* "gambla laghbokin;" *och man kan häraf med skäl*

---

80) Vide UplL. praef. pag. LXXIII, LXXIV.

80) Se UplL. föret. sid. LXXIII, LXXIV.

quum iuris codicem," in quo iam a. 1325 mutationes sunt factae, compositum esse regnante Birgero, eodem tempore quo ius Upl. vel paullo post, quamvis, ob dissidium inter clericos et reliquos provinciae incolas in confirmatione commemoratum, aliave impedimenta, non ante a. 1327 rite confirmaretur, et quamvis Magnus Erici filius, fere verbo tenus transscribendo confirmationem iuris Upl., ad tempus quo ipse regnavit eas transtulit praeparationes ad codicem iuris Sudermannici conscribendum, quae revera iam factae erant diebus Regis Birgeri[81].

Quod ad glossarium adtinet ea observentur, quae in praefatione ad ius Uplandicum sunt dicta. Vocabula quae occurrunt in glossariis trium voluminum huius operis praecedentium, notata sunt asterisco (*) in fine adposito; si vocabulum quoddam in uno tantum vel duobus ex his glossariis inveniatur, non vero in omnibus, asterisco addita est nota numeralis, indicans tale vocabulum solum vel novissime occurrere in glossario eius voluminis, quod illa nota insignitur. Ita ex. c. praepositiones *a, af* notantur *, quo indicatur haec vocabula occurrere in tribus glossariis praecedentibus; ad nomina *a, abyrþ, afals drap* &c. nota *3 significat haec vocabula inveniri in glossario iuris Upl., quod primum habet v. *afalds drap,* ad vocabula *a* et *abyrþ*

sluta att denna "gamla lagbok," hvari redan år 1325 ändringar gjordes, blifvit författad under Konung Birgers regering, vid samma tid som UplL. eller kort derefter, ehuru den i anseende till den i stadfästelsen omnämnda oenighet emellan klerkerna och landsmännen, eller andra hinder, ej blef formligen stadfästad förr än år 1327, och ehuru Magnus Eriksson, genom att nästan alldeles afskrifva stadfästelsen på Uplandslagen, till sin regeringstid förflyttat de förberedelser till utarbetande af en lagbok för Södermanland, som i sjelfva verket redan hade egt rum i Konung Birgers dagar[81].

I afseende på Glossarium åberopar jag hvad i företalet till Uplandslagen blifvit sagdt. De ord som förekomma i glossarierna till alla tre föregående banden af detta verk äro utmärkta med en vid slutet tillsatt stjerna (*); vid de ord som finnas i ett eller två af dessa glossarier, men ej i alla tre, är vid stjernan tillagd en siffra, som utmärker att ordet endast eller senast förekommit i glossarium till det band som med siffran betecknas. Så äro t. ex. præpositionerna a, af *utmärkta med *, som visar att dessa ord förekomma i alla tre föregående glossarierna; vid nomina* a, abyrþ, afals drap *&c. betecknar *3 att dessa ord finnas i UplL:s glossarium, som åter vid* a *och* abyrþ vero delegat ad ius VG.; *af hogga* signatur *2, quod denotat ius OG., ubi non delegatur ad ius VG. Ubi in his designationibus discrepans quaedam scribendi forma indicatur, id semper respicit glossarium proxime antecedens, in quo occurrit idem vocabulum; ibi vero, quoties opus est, similis data est significatio; quod est observandum si quis non inveniat vocabulum quoddam in iis glossariis ubi tamen re vera occurrit. Ex. c. ad v. *skarþa,* de cuius significatione ad ius OG. delegavi, notata scribendi forma *skærþa* non respicit glossarium iuris OG., sed iuris Upl., ubi indicatur forma *skarþa* in iure OG., cuius glossarium designat formam *skærda* in iure VG. Idem valet de vocabulo *sukn,* quod in glossario iuris Upl. scribitur *sykn*, in glossario autem iuris OG. *sökn,* ubi denique delegatur ad v. *syknt* in iure VG. Ad v. *ovormaghi* signum * indicat hanc vocem occurrere in omnibus prioribus glossariis; eam vero in glossario iuris OG. non invenit is, qui ignorat eam ibi scribi *ughurmaghi,* quod in glossario iuris Upl. ad h. v. indicatur. Cum itaque recentissimum ex prioribus glossariis quae habent vocabulum quoddam, indicet non tantum an in antecedente quodam glossario occurrat idem vocabulum, sed etiam discrepantem scribendi formam, quae forte observanda est, superfluum fuit hic duplicibus designationibus augere prolixitatem, ponendo ex. c. ad v. *skarþa,* *1 *skærda,* *2 *skarþa,* *3 *skærþa;* ad *sukn,* *1 *syknt,* *2 *sökn,* *3 *sykn,* et sic porro. Talis prolixitas in continuatione huius operis maior semper molestior-

---

[81] Hac re confirmari videtur id, quod antea suspicatus sum, *Juridiska afhandlingar, 1:sta häft.*, Ups. 1836, pag. 7, codicem nempe iuris SM. iam a. 1319, aliqua saltem ex parte, fuisse conscriptum.

[81] *Härigenom synes den förmodan vinna bekräftelse, som jag yttrat i mina* Juridiska afhandlingar, *1:sta häft., Upsala 1836, sid. 7, att SML. redan år 1319 varit, åtminstone till en del, författad.*

hänvisar till VGL., men deremot för första gången uptager ordet afalds drap; af hogga *är beteknadt med* *2, *som hänvisar till ÖGL., der åter ingen hänvisning till VGL. finnes. Då vid dessa hänvisningar ett olika stafsätt är utmärkt, syftas härmed alltid på det nästföregående glossarium der ordet förekommer; der är åter, då det behöfts, likadan anvisning lemnad; hvilket är att iakttaga om man ej får rätt på ordet i de glossarier der det skall finnas. T. ex. vid* skarþa, *der jag i afseende på ordets bemärkelse hänvist till ÖGL., syftar deremot det anmärkta stafsättet* skærþa *ej på ÖGL:s utan på UplL:s glossarium, som åter hänvisar till* skarþa *i ÖGL:s, der åter stafsättet* skærda *i VGL. tillkännagifves. Samma förhållande är med ordet* sukn, *som i UplL:s glossarium skrifves* sykn, *och i ÖGL:s* sökn, *hvarifrån ändtligen hänvises till* syknt *i VGL. Vid* ovormaghi *utmärker* * *att ordet är uptaget i alla glossarierna; men man finner det dock ej i ÖGL:s glossarium, om man ej vet att det der skrifves* ughurmaghi, *hvilken uplysning lemnas i UplL:s glossarium vid detta ord. Då således det sista af de föregående glossarier der ett ord förekommer, tillkännagifver ej allenast huruvida ordet finnes i något föregående glossarium, utan ock det afvikande stafsätt som i sådant fall kan vara att iakttaga, så har det icke behöfts att här öka vidlöftigheten med dubbla hänvisningar, t. ex. vid* skarþa, *1 skærda, *2 skarþa, *3 skærþa; *vid* sukn, *1 syknt, *2 sökn, *3 sykn, *o. s. v. En sådan vidlöftighet skulle i fortgången af detta verk blifva ännu större och* que evaderet, nullam tamen veram adferens utilitatem.

Indicare denique oportet editioni huius voluminis, quamvis omni studio acceleratae, longam moram adtulisse non tantum Academica negotia, quae his quatuor annis mihi fuerunt perficienda, sed etiam duas diversas domicilii commutationes multis curis molestiisque multoque temporis dispendio connexas; priorem nempe qua a. 1835 Upsalas, posteriorem qua anno proxime praeterito Lundam demigravi. Spero autem posthac nulla posterioris saltem generis impedimenta esse exstitura, sed opus omni promotum iri industria, quam valetudo viresque concesserint.

Lundae die XIV Decembris
MDCCCXXXVIII.

besvärligare, utan att medföra något verkligt gagn.

Slutligen bör jag tillkännagifva att utgifvandet af detta band, oaktadt all den möda som blifvit använd för dess påskyndande, blifvit betydligen fördröjdt dels genom de Akademiska göromål jag under de sistförflutna fyra åren bestridt, dels genom två särskilda, med mångahanda omsorger och besvärligheter samt mycken tidspillan förknippade flyttningar, först till Upsala år 1835, och sedan till Lund sistlidet år. Men jag hoppas att framdeles åtminstone inga hinder af senare slaget skola inträffa, och att arbetet derför skall hädanefter komma att fortgå med all den drift som helsa och krafter medgifva.

Lund d. 14 December 1838.

EXPLICATIO LITTERARUM, QUIBUS CODICES MANUSCRIPTI ETC. SIGNIFICANTUR.

A. Codex Bibliothecae Regiae Stockholmiensis, B 53. (vide supra pag. I.)

B. Cod. Bibl. Reg. Hafniensis, N:o 2237 in nova collect. regia (vide pag. V.).

C. Cod. Bibl. Reg. Stockholm. B 5 b. (vide pag. XIII.)

D. Cod. Bibl. Acad. Hafn. N:o 52 in 4:o ex çollect. Arnae-Magn. (vide pag. XIV.)

E. Cod. Excellentissimi Comitis M. Brahe (vide pag. XIV.).

F. Cod. Bibl. Engeströmianae (vide pag. XVI.).

G. Cod. Bibl. Reg. Hafn. N:o 2196 in 4:o ex collect. Thott. (vide pag. XVII.)

H. Cod. Archivi Regni Stockholm. (vide pag. XVIII.)

I. Cod. Excellentissimi Comitis M. Brahe. (vide pag. XVIII.)

K. Cod. Bibl. Acad. Upsal. N:o 25. (vide pag. XIX.)

L. Cod. Bibl. Reg. Stockholm. B 17. (vide pag. XIX.)

M. Cod. Bibl. Reg. Hafn. N:o 2204 in 4:o ex collect. Thott. (vide pag. XXI.)

N. Cod. Bibl. Reg. Parisiensis, N:o 10503. (vide pag. XXI.)

O. Cod. Bibl. Reg. Stockholm. B 44. (vide pag. XXII.)

P. Cod. Bibl. Acad. Upsal. N:o 16. (vide pag. XXIII.)

Q. Cod. Bibl. Reg. Stockholm. B 42. (vide pag. XXIV.)

R. Cod. Bibl. Acad. Upsal. N:o 33. (vide pag. XXIV.)

18 - 49. Codices, qui his numeris notantur in elencho codicum manuscriptorum (vide pagg. XXV - XLI.).

Locc. Loccenius, Iuris Sudermannici versio Latina (vide pag. XLVI.).

CONSPECTUS OPERIS.

Codex iuris Sudermannici.

Confirmatio Regis Magni (Conf.) . . . . pag. 1.

Prologus (Prol.) . . . . 4.

Kirkiu balker (KkB.) . . . . 6.

Kununx balker (KgB.) . . . . 46.

Gipninga balker (GB.) . . . . 55.

Ærfþæ balker (ÆB.) . . . . 60.

Jorþa balker (JB.) . . . . 67.

Bygninga balker (BB.) . . . . 84.

Köpmala balker (KpB.) . . . . 124.

Manhælghis balker (MB.) . . . . 135.

Þiufnaþa balker (ÞjB.) . . . . 161.

Þingmala balker (ÞgB.) . . . . 172.

Additamenta . . . . 184.

Glossarium . . . . 197.

Index nominum propriorum . . . . 333.

Addenda et emendanda . . . . 336.

(*Confirmatio.*) [1])

Magnus sun hærtugh eriks með guz naðum konunger suearikis ok[2]) norghis ok scane helsar alla them ([3]thæssa book höra ok[4]) sea með guðz quæðio ok sinne. Thy[5]) at[6]) forne lagha rætte seen uirðninga uærðe. tha comber stundum sua til. at umskiptis thæn lagha[7]) staðge sum skipaðer[8]) ær til at ræta kranca manna siði. ok með iamnaðe af læghia manna missæmyo. for thy at[9]) sua sum timæn fram[10]) liðir ok mæn fran falla. ok andre til foðas. sua ymseas manna samuæra. ok[11]) fore thy at i langum tima kunnu mang[12]) fal hænda. ok[13]) for thy at i gamblum laghum hittis sompt með faum orðom sat.[14]) æi sua lyuslica sum ([15]uiðer thorf. ok fore thæssin fal giörs umskipte. baðe i kirkiu ræt ok lanzlaghum.[16]) sua at sompt ær af laghat. sompt með faum orðom fullat. ok sompt allungis nyskipat. Nu hauer uar troen[17]) thiænisto man hærra laufrinz ulphson suðermanna laghman. os tryglica kunnughat af aldra thera aluum sum boa ok byggia i suðermanna lande. at i thera laghum sum ströningum hafðos[18]) i flerom bokum hittis sompt æi allungis skælikt. somt myrklica sat.[19]) ok sompt thungt ([20]a at lita. ok fore thy bað han os með mögheliche bön af aldra thera aluum sum i suðermanna lande 1

---

1) Hanc constitutionem habet B; om. vero A. Collata est cum apographis 47, 48, 49, et cum editione Hadorphii (in praefatione ad codicem sub nomine *Dahle Lagen* editum), qui secutus est apographum nunc non exstans (46).

2) 46. 47. 48. 49. om. *ok*.

3) 46. 47. 48. *thetta Bref see* &c.

4) 49. *eller*.

5) 46. *Tha.* 48. *Thâ.* 47. *Tâ.* Lege *Tho.*

6) 46. *a.*

7) 47. *helga.*

8) 47. 48. *skapader.*

9) 46. 47. 48. om. *at.*

10) 46. 47. 48. om. *fram.*

11) 46. 47. 48. om. *ok.*

12) 46. 47. 48. add. *ny.*

13) 46. 47. 48. add. *ather.*

14) 46. 47. 48. *sett.*

15) 49. *widhertorffte, sompt oc thungkt at aatliita oc sompt hafdis ströningom j flerom bokom, oc sompt hittes ey alzstinges skelighit Oc thy badho oss medh mögheligh*e *bön the wisaste godho men i rikeno, at ny* &c.

16) 46. 47. 48. *i Keysare Lagum.*

17) 47. 48. *tro.*

18) 46. 47. 48. *hafwes.*

19) 46. *saght.* 47. 48. *sagat.*

20) 47. 48. *till att altite.* 46. *till alt alijte.*

uisasti[21]) æru. at ui af særlicum naðom skipaðin[22]) boot[23]) os uærðelica ok them tharflica[24]) a mote thæssum thera thunga. ok ([25]thy them otharflict[26]) uare. æn ui dualdum noquara stund sua.[27]) thæssa bön[28]) at höra. fore thy at ui uildom æi gamul lagh oskællica um skipta. ok æi ny[29]) onytlica[30]) til hitta. tho[31]) um siðe. siðan ui thiklaren[32]) þær um biðne uarum. ok os mangfaldelica[33]) uistes þunge ok misfal þær mæn hafðo af them gamblo laghum. tha ([34]gauum ui iaquæðe til þæssa bön. æn thær til at thæt giorðis görlica sum euærðelica scal uæra. tha buðum ui ([35]hærra laufrenze laghmanne. sum i ([36]thæssi book fyrra hauer næmder uærit. at han lagðe uin a með þem uitrastu sum i suðermanna lande æru.[37]) at scuða huat gamul lagh uærit haua. ok[38]) huat i nyom[39]) sculde skipas ok saman sætias.[40]) han fulförðe[41]) uart buð með uærðskyldoghom skunda.[42]) ok ualde með sic tolf[43]) uara ærlica riddara. sum[44]) uart rað æru. ok hær nemnas ([45]ok i suðermanna lande iorðæghanda æru. Hærra knuter magnuss*un* laghman af[46]) uæstragötlande. ([47]Hærra niclæs abiornsun. hærra uluer abiornss*un*. hærra eringisl næskonungss*un*. hærra karl næskonungs*sun*. hærra erik thuris*un*. hærra staphan röriksson. hærra thörchil andress*un*. hærra thord bonde. hærra anund[48]) rörikss*un*. hærra magnus niclæss*un*. hær-

---

21) 46. *wistande.*
22) 46. 49. *skipadum.*
23) 46. 47. 48. sic. B. 49. *book.*
24) 47. 48. *torfliga.*
25) 49. sic. B. om. *thy.* 46. 47. 48. *otarwum. Än wij dwaldoms nakra swa stund thessa* &c.
26) 49. *othorffwelighit.*
27) 49. om. *sua.*
28) B. v, *bön* bis scripta, priori loco rubra lineola est inducta.
29) 47. 48. *nytt.*
30) 46. *orättelika.*
31) 46. 49. *Tha.* 47. 48. *Tå.*
32) 46. *tiklärmer.*
33) 46. 47. 48. 49. sic. B. *mangfadelica.*
34) 49. *haffuom wy ia qwædhe til thessa bön giffuit, æn* &c.
35) 49. *warom thro thienista man herre laurens vlffson sudhermanna laghman at skodha* &c.
36) 46. 47. 48. *thesso brewe.*
37) 46. 47. 48. add. *badi.*
38) 46. 47. 48. add. *sa.*
39) 49. add. *laghum.*
40) 49. add. *medh flerom them wisasto Rikesens mannom.*
41) 46. 47. 48. *fulbordi.*
42) B. Litt. *sk* extritae, rec. man. saec. XVI sunt renovatae. 46. 47. 48. *skyndi.*
43) 46. 47. 48. om. *tolf.*
44) 46. add. *i.*
45) 49. om. *ok — æru.*
46) 49. *i.*
47) 46. 47. 48. om. *Hærra niclæs abiornsun.*
48) 46. 47. 48. *Amund.*

ra ingiuald æzstriða sun. Siðan thæssi alli hafðo umuælt.49) giörlica50) gamul
lagh scoðat. ny dictat. saman sat ok iui seet. tha lysto the them laghum ok
laghbook a mangum lanzthingum them allum51) ahorandum52) thær um
uarðaðe. Framaleðes53) siðan alle með samsæt ok utan genmæle uiðer
them laghum glaðlica takit hafðo. undan taknum at enosto tuem punctum. en
ær um kirkiu gif.54) annar ær55) um testament. (56for thy at um þænne
tu haua sic lanzmænnene ok biscopen ok klærkane æi æn sampt eller iuir eno
comit.57) tha como (58the sama uare59) ærlico mæn atter til uar (60sum
(61fyrra næmdir æru. ok kunnughaðo os huat i thæsso inale syst uar. Nu
eptir sua giort. ok fore böön aldra thera (62i suðermanna lande byggia. tha
af konunglico ualde giuum, ui fullan lagha ræt ok krapt them samu nya 2
laghum. þær63) i (64thæssi book thiklica65) næmd æru.66) ok staðgum ok
staðfestum. uærnum67) ok tröstum them til æuærzlica68) alit með thæssa book69)
skialum. Ællas70) uilium ui71) af sama konunglico ualde. ok72) binðom
starkleca73) allum them (74thær byggia i suðermanna lande i thæsse book
för75) næmdom. at sua lyuft um76) the uilia unde uarum naðum uæra. ok
æi konunglicha hæmd thola. tha litin til ænga andra lagha i domum. sacum.
ok aldra handa77) laghmalum utan til thæssa. þær78) með sua mangfalde bön
æru79) af os fangin. með sua myklum athugha saman scriuað. með sua almæn-

---

49) 49. *iwilaghdt.*
50) 46. 47. 48. om. *giörlica.* 46. add. *ok.*
51) 46. 47. 48. om. *allum.*
52) 49. *ahörandom.* 46. *a hörande.* 47. 48. *ärandenn.*
53) 46. 47. 48. *Framlethis.* 49. om. h. v.
54) 46. 47. 48. *Kirkiegraf.* Male. 49. add. *oc.*
55) 49. om. *ær.*
56) 49. *ther rikesens mæn oc klerkane haffua sik ey æn vm sampt* &c.
57) 49. *wordhit.*
58) 46. 47. 48. om. *the — ærlico.*
59) 49. om. *uare.*
60) 46. 47. 48. om. *sum — æru.*
61) 49. *fornæmde.*
62) 49. om. *i — byggia.*
63) 46. 47. 48. *är.*
64) 46. *thesso brewe.*
65) 46. 47. 48. *tikle.*
66) 46. 47. 48. om. *æru.*
67) 46. 47. 48. *warnum.*
68) 46. 49. *ewerdelika.*
69) 46. *brefz.*
70) 46. *Elliges.* 49. om. h. v. 47. 48. add. *tå.*
71) 46. 47. 48. add. *ok.*
72) 46. 47. 48. om. *ok.*
73) 49. *storligha.*
74) 49. om. *thær — suðermanna lande.*
75) 46. 47. 48. *tikle.*
76) Lege *sum.* 46. 47. 48. *är.*
77) B. *sacum* additum est, at rubra lineola inductum.
78) 46. 47. 48. *är.*
79) 46. 47. 48. 49. sic. B. *ær.*

nelict iaquæðe til comin. ok af os sua rætlica[80]) staðgað. ok til fullan lagha ræt skipað. ([81]Ui uilium ([82]framleðes ok starkleka biuðum.[83]) at allir almænnelicha ok huar um sic the sum[84]) byggia i suðermanna lande litin at þem samu laghum utan alt genmæle. Nu thær til at thætta se alt uiterlict. tha latum ui ([85]thæssa booc scriua ok[86]) stærkia ok fast giöra með uaro incighli. ([87]Giuin uar thæsse book i suðerköpinge. eptir uars hærra byrð. ([88]thusand arom. thry hundraða arom tiughu arom. ok siunda areno a sancta lafrinza dagh.

Prologus. [1])

1 Guð alzwaldughær[2]) scapare[3]) himils ok iorþæ[4]) ok alz þæs þær innan ær han gaf fyrste[5]) lagh ok satti moysi ([6]J hender at kunnugha[7]) þem fore[8]) sinu folki ok æptir gudz buþi kiændi han þem at[9]) byggiæ wiþer ræt ok lagh. Ok[10]) swa biuþer ok een wældughær[11]) kununger swea ([12]ok götæ ok normanna magnus sun hærtugh eriks allum ([13]suþermannum wiþer rætwisi[14])

---

80) 46. 47. 48. add. *stadd.*

81) 47. 46. 48. sic. B. *Nu.* 49. om. *Ui — genmæle.*

82) 47. 48. *frambdeles.* 46. *ok framledis starklika* &c.

83) 46. 47. 48. sic. B. *biuðium.*

84) 46. 47. 48. *ther.*

85) B. Rec. man., quae pallidam scripturam hoc loco renovavit, mutavit litt *æ* in *e.* 46. 47. 48. *thätta bref.*

86) 46. 49. om. *ok.*

87) 46. 47. 48. *Giwit war Bref thätta i* &c.

88) 46. *M CCC XXVII. a Sancti Laurentii Affton.* 47. 48. *1327. a S. Laurentze aften.* 49. *MCCCXXVII die sancti laurencii martyris.*

1) Hunc prologum habent ABCEFGHKL. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. — BEFGHKL. &c. om. rubr. *Prologus.* C. habet rubr. *Her byrias kirkio balker.*

2) 41. 44. 45. *alzmechtiger.*

3) F. om. *scapare.*

4) CGL. &c. *iordh.*

5) EFGHK. &c. om. *fyrste.* C. *förslo.* L. 40. *först.*

6) 44. *hender emellum.*

7) 40. 45. *kungöra.*

8) L. om. *fore.*

9) EFGHK. &c. om. *at.*

10) BEFGHKL. &c. om. *Ok.*

11) BEFGHKL. &c. *wældugher* (om. *een*). 43. add. *Herre och.*

12) L. 40. 44. om. *ok.* EFGHK. 39. 42. 43. om. *ok — eriks.*

13) EFGHKL. 39. 40. 42. 43. *j rike sino widh* &c.

14) BCL. &c. *rætuisu.* EFGHK. &c. *ræt.*

ok lagh byggiæ. ok sænder[15]) book þæssæ þer[16]) skipaþ[17]) ær almænni[18]) til styrslæ[19]) baþe rikum ok fatökum. ([20]ok[21]) skiæl wara[22]) mællum[23]) ræt ok oræt. Rætwisum ok sniællum til tröst ok hughnaþer.[24]) æn[25]) orættum ok wrangum til rætningær.[26]) Ok ([27]ærum wi skyldughir ok wilium i[28]) laghum þæssum fölghiæ[29]) gamblum æptir dömum.[30]) ([31]mæð rætwissu skipaþum ([32]ok sannind[33]) saman[34]) sattum af forfæþrum warum.[35]) ei swa nyt at[36]) skipæ ok at[37]) sætiæ at wi gamalt forderwm[38]) þæt længi mеð skiælum warit hawar. Vtan af fornum ræt ok af[39]) gamblum lanzlaghum þet vt wælliæ ok af taka ok J book þæssæ saman sætiæ sum nytlict[40]) ær.[41]) þæt vtan[42]) lyckiæ[43]) þungi ær at.[44]) þæt ok ([45]til fyllæ[46]) af fat[47]) ær. ok ([48]allum ([49]moghi wara[50]) ([51]gagn ok hughnaþer at. ([52]Hawm wi[53]) þæsse

---

15) CEFGHKL. &c. add. *them.*
16) CEFGHK. &c. *som.*
17) A. *skipaþer* scriptum est, at litt. *er* sunt deletae.
18) C. om. *almænni.* L. 40. *almoganum.* EFGHK. &c. *allom.*
19) 39. 43. *styrsll.* 41. *Styrslo.* 40. *styrelse.*
20) L. 40. om. *ok — oræt.* C. &c. *swa at skel æra skipat mellan* &c.
21) EGH. &c. add. *wisar.* FK. 42. add. *wisar ræt.*
22) EFGHK. &c. om. *wara.*
23) B. *mællin*, et sic in sequentibus. CEFGH. *mellan.* 42. *emillan.* 43. *emellom.* Et sic rece. passim.
24) B. *hughnaðar.* CEFGHKL. &c. *hugnad* v. *hughnat.*
25) CFKL. &c. *oc.*
26) FEGHK. &c. *rætning.* C. (44.) 45. *ræt oc redde* (45. *räddo).* L. 40. *styrilsæ.* 39. 43. add. *oc næfst.*
27) EFGHK. &c. *wiliom wi oc sculum j* &c.
28) BEFGHK. 39. 41. 42. 43. sic. ACL. 40. 44. 45. om. *i.*
29) CL. 40. 44. add. *j.*
30) L. 40. *æpterdömilsum.*
31) BEFGHK. &c. om. *mæð — skipaþum.*
32) L. 40. om. *ok — saman sattum.*
33) 42. 43. om. *sannind.*
34) BEFGHK. &c. om. *saman.*
35) F. add. *Oc.* L. 40. om. quae in hoc prologo sequuntur.
36) BEFGHK. &c. om. *at.*
37) BCEFGHK. &c. om. *at.*
38) B. *forderuin.* C. add. *ey.*
39) BCEFGHK. &c. om. *af.*
40) 41. 44. *Nyttogt.*
41) C. 41. add. *Oc.*
42) 41. 42. 43. *Vthe.*
43) C. &c. add. *som.*
44) C. om. *at.*
45) B. *tilfulla.*
46) C. 45. add. *som.*
47) BCEFG. 39. *afat* v. *afaat.* H. *a faat.* K. *aa faat.* 45. *åfat.* 42. *aå fatt.* 41. *åfàth.*
48) 43. *almoga gagna, och Hugnadt kan wara ått.*
49) B. *mughi.* C. *maghe.* FK. 42. *wardhe gangn* &c. 41. *åth gagn och Hugnader är, ock Haffwom* &c.
50) B. *uæra*, et sic in sequentibus fere ubique. EH. om. *wara;* sed E. habet v. *vardha* infra post v. *at* rec. man. additam. G. *wardha.*
51) C. *til gagn oc hugnat Oc hafum* &c.
52) EFGHK. 39. 42. 43. 45. om. quae in hoc prologo sequuntur; F. vero add. *thes hielpe oss fadhir oc son och then helghe ande Amen.* GK. add. *Amen.*
53) B. 41. om. *wi.*

samu[54]) book ([55]með dighri winn ok mycli vmhughsan[56]) almænni til þarwa saman sat. ([57]skipt ok skipat hana innan tiu laghabalka. ok þem meþ flokkum vt merct balkana swasum[58]) hær scriwas ok næmpnis hwar[59]) æptir andrum.

¶ Kirkiu balker.	.J^{us}.
¶ Kununx balker.	.II^{us}.
¶ Gipninga[60]) balker.	.III^{us}.
¶ Ærþær[61]) balker.	.IIII^{us}.
¶ Jorþæ balker.	.V^{us}.
¶ Bygningæ balker.	.VI^{us}.
¶ Köpmala balker.	.VII^{us}.
¶ Manhelghis balker.	.VIII^{us}.
¶ þiufnaþa balker.	.IX^{us}.
¶ þingmala balker.	.X^{us}.

([1]***Hær byriæs kirkiu*** ([2]***balker.*** ([3]***oc tæliæs i hanum flockar*** ([4]***.XXI. af þæssum malum.***[5])

	¶ Vm[6]) kirkiu bygning.[7])	.J^{us}.
2	¶ Vm kirkiu bool ok þe huus[8]) þer sculu[9]) a[10]) byggiæs.	.II^{us}.
	¶ Vm kirkiu scruð.	.III^{us}.

---

54) C. 41. 44. om. *samu.*

55) C. 44. *samman sæt* medh *store vmhuxan. almoghanom til gagn oc tharfwa;* om. cetera.

56) 41. *winhogsan.*

57) 41. om. sequentia.

58) B. *sua sat. sum.*

59) B. sic. A. *hwart.*

60) B. *Giptninga.*

61) Pro *Ærfþær.* B. *Erfda.*

1) CHLOP. &c. om. rubricam. F. habet rubr. *kyrkio balker.* R. rubr. *Tabula.* 21. rubr. *Tafflan J Kyrckio balcken.* 24. 29. &c. habent titulum *Kyrkio Balckenn.* 28. habet titulum: *Här Begynnes Strängnäs Stichtz Kyrckio Lagh;* om. vero indicem capitum.

2) K. om. *balker — malum.*

3) EGIN. 23. om. *oc — malum.*

4) B. *thrætighi. ok sighs aff* &c. Q. 20. om. *.XXI. — malum.*

5) B. add. *fyrst.*

6) EFGHKLMPQR. &c. *Först vm.* 30. primo loco habet titulum: *Om Gudz tienst och ett Christeligitt leffuerne;* secundo vero eum, qui in textu primo loco legitur.

7) 32. 33. add. *och om the dagzwärka nidher fälla.*

8) BCDFK. &c. add. *sum.*

9) R. om. *sculu.*

10) I. om. *a.*

❡ Vm[11]) prest ok clokkara. ([12]huru[13]) ([14]þem scal ([15]wæliæ ok taka. *.IIII*^{us}.

❡ Vm kirkiu wigsl[16]) ([17]ok skirsl[18]) ok biscups gengierð. *.V*^{us}.[19])

❡ Vm[20]) tiunð[21]) ([22]af sæð aldri. *VI*^{us}

❡ Vm quiktiund.[23]) *.VII*^{us}.

❡ Vm quinnæ[24]) inleðning. *.VIII*^{us}.[25])

❡ Vm ([26]barna crisning.[27]) æller[28]) man scriptæ. ok lik wighiæ. *.IX*^{us}.[29])

❡ ([30]Vm forbuð ok messu falð.[31]) *.X*^{us}.

❡ Vm siælægipt.[32]) *.XI*^{us}.

❡ Vm testament. *.XII*^{us}.

❡ Vm hiona wigning. *.XIII*^{us}.

❡ Vm þiufnað i kirkiu.[33]) *.XIIII*^{us}.

❡ ([34]Vm hionalagh. ok[35]) fræncimis spiælð. *XV*^{us}.

---

11) N. *nu vm*, et sic in sequentibus.

12) INO. &c. om. *huru — taka.*

13) QR. &c add. *man.*

14) M. &c. *the skulu wælias och taghas.* CEFGHK. &c. *the sculu welias*, om. *ok takas.*

15) Q. &c. om. *wæliæ ok.*

16) MPR. &c. *wigilse.* 25. 26. *wigningh.*

17) INOR. &c. om. *ok skirsl.* FK. om. *ok — gengierð.*

18) MPQ. &c. *skirilse.* 21. 22. *skärillsze.*

19) BEGHIKNO. 32. 33. add. titulum: *Vm kirkiu uighsl spillas.* F. add. titulum: *Hwar som kyrkio wighslom spiller.*

20) O. *Nu vm*, et sic in sequentibus passim.

21) OI. *tionda.*

22) EFGHK. om. *af sæð aldri.*

23) OI. *qwiktionda.* BEFGHIKNO. &c. add. *ok offer dagha.* QR. &c. add. *oc offer.*

24) FIKMOR. &c. *qwinno.*

25) Q. &c. hoc loco inserit titulum capitis XI *Vm siela gifft;* textus vero capitum iustum servat ordinem.

26) C. &c. *barn kristna.*

27) B. &c. *cristning.*

28) BCEFGHIKNO. &c. om. *æller.*

29) BEFGHIKNO. 32. 33. add. titulum: *Vm presta forfal.*

30) B, cum quo fere conveniunt EFGHIKNO. 32. 33, loco huius tituli habet tres titulos:
❡ *Vm messu fal.* (man. paullo rec. in marg. add. *oc þe maal preste kunnu vitæs.)* *XII*^{us}
❡ *Vm forbuð ok æn man uarðer saker uiðh biscop.* *XIII*^{us}
❡ *Vm bansatter man uil æi kirkiu ryma.* *XIIII*^{us}.

31) R. add. *ok huru biscoper næpse Tritzskom lekman.*

32) B. Manus paullo rec. add. *Oc stafkarl þör.*

33) I. 32. *kyrkio gaardh.* BEFGHKNO. 33. add. *eller kirkiu garðe.*

34) B, cum quo fere conveniunt EFGHIKNO. 32. 33, loco titulorum quatuor in textu sequentium habet hos octo titulos:
❡ *Vm frænzimis spiæl.* (manus paullo rec. in marg. add. verba quaedam iam detrita, quorum tantum ultimum *fæ* legi potest; cfr. not. ad textum capitis) *XIX*^{us}
❡ *Vm hionalagh ok hordom.* *XX*^{us}
❡ *Æn kona kiænne giptum manne barn. eller hæfð.* *XXI*^{us}
❡ *Vm eða maal.* *XXII*^{us}

❡ Vm eþæ sum[36]) standa eller aterganga. *XVIus.*
❡ Vm helgha dagha[37]) brut ok scriptermaal.[38]) *XVIIus.*
❡ Vm banzmaal ok kirkiugarþa. *XVIIIus.*
❡ Vm brut mællin clærk ok lekmanz.[39]) *XIXus.*
❡ Vm friþ meþ guzlikama. *.XXus.*[40])
❡ Vm næmdir þem biscuper raþar[41]) ([42]halwm meþ kunungi. *.XXIus.*[43])

([44]*Vm kirkiu bygning. .Jus.*

HWar[45]) cristin man[46]) cristnam[47]) ([48]will bæræ scal a crist eynæn[49]) at[50]) troa ([51]þy at[52]) han ær ([53]enwaldugher i guddome ok þrefaldugher[54]) at[55]) namni. faþer. ok[56]) sun. ok þæn helghi anð.[57]) han böð ok[58]) sit namn i kirkiu dyrkæ[59]) ok þær innæn[60]) bönir sinæ til hans at[61]) föræ. ok þer[62])

❡ *Vm scripta maal. XXIIIus*
❡ *Vm hælgha dagha brut. XXIIIIus*
❡ *Vm banzmaal. XXVus*
❡ *Vm kirkiu garðer liggir niðri. XXVIus.*

35) R. add. *om.*

36) C. &c. add. *sculu.*

37) CMP. &c. *helghadags.*

38) CDMPQR. &c. *scriptamaal.* L. 30. *scriptomaal.*

39) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. *lekman.*

40) B, cum quo fere conveniunt EFGHIKNO. 32. 33, add. titulum: *Vm thæn sum stiæls til at taca guðz licama.*

41) EFGHK. om. *raþar.*

42) IL. *hafua;* male. MP. &c. om. *halwm meþ kunungi.*

43) 30. add. tres titulos:
23. Om Dommarens embete.
24. Om Crono brut.
Om den siukes Bekennelse.

44) EGHKNP. hic habent rubr. *Hær byrias kirkio balker.* CEFGHIKLMNOPQR. &c. hic et in sequentibus ubique om. rubricas capitum.

45) 22. om. quae in principio huius capitis leguntur: *Hwar — scriwaþ waru.*

46) CEFGHIKNO. &c. add. *som.*

47) BCDEHKLMNOPQ. &c. *crist namn;* in L. vero *krist* rec. man. mut. in *kristin.* 28. 30. *Christi Nampn.* FGIR. &c. *cristit nampn.*

48) LMPQR. &c. om. *will;* in L. vero rec. man. post v. *bæra* supra lineam add. *skal.* 21. *bær, Scall* &c.

49) B. &c. *enan.* 21. &c. om. b. v.

50) ILPQR. &c. om. *at.*

51) EGHIKN. *thyt* (I. *tydh) han* &c.

52) F. &c. om. *at.*

53) LMPQR. &c. *eenfaldher.* 28. 30. *eenfaldigher.* 34. &c. *en.* 29. 32. *welldoger.* I. *emvæl högher gudhdomenom.*

54) BCDEFGHILMNOPQR. &c. *thræfalder.*

55) IR. *i.*

56) 24. 25. &c. om. *ok.*

57) CEFHIKNO. &c. *ande.*

58) BDEGHILMNOPQR. &c. om. *ok.*

59) I. add. *han thær til nadhe kalla han bödh.*

60) C. &c. om. *innæn.* 21. *jnne.*

61) LMPQR. &c. om. *at.*

62) C. &c. add. *innan.*

han sic[63]) til naþa kalla.[64]) Han böð ok folke sinu offer ok tiunð[65]) ræt-
lika[66]) göræ i laghum þem[67]) moyses scref. Þæt biuz ok fyrst i laghum
warum. ([68]til gud hawa tro rættæ.[69]) crist[70]) ([71]buð[72]) halda kirkiu byg-
giæ ok boa lata sum wi sculum allir[73]) sökiæ quickir[74]) ok döþir. J þæssæ
wæruld[75]) comande oc af farande.[76]) Þær næst[77]) offer ok tiunð eptir guz
buþi rætlika göræ. swa sum wi ok[78]) eptirdöme[79]) hawm af ([80]þæn rætwisæ
abel adams sun. sum tiunð giorþi fyrst[81]) guþi þæckæ[82]) sum scriptin segher
af.[83]) ok af andrum helghum[84]) forfæþrum[85]) warum[86]) fyr æn lagh scri-
waþ waru. §. 1. ¶ ([87]Nu wilia bönder kirkiu af nyu byggiæ ([88]þe sculu
luf[89]) af biscupi ([90]taka.[91]) ([92]Luf ær af biscupi takit farin bönder heym[93]) 3
*til sokn ok lægin siælwir stæmpnudagh a[94]) allum þem innæn soknar[95]) æru.[96])
Jorþ eghander warin allir skyldugher rikir ok fatöker daxwærke[97]) til lata
eptir bonda tal.[98]) Eptir iorþægho sinni aghi[99]) hwar byggiæ ([100]ok aka.[1])

---

63) BEFGHIKNO. 32. om. *sic.*
64) M. &c. *bidhia.*
65) I. *thyondha,* et sic, aut *tyondha,* in sequentibus.
66) BDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *rætlika.*
67) 21. add. *som.*
68) C. &c. *at hafua til guds retta tro.*
69) EFGHIKNO. 32. *wara.*
70) R. &c. *Cristi.* L. *krist,* rec. man. mut. in *kristin.* F. *kristit.*
71) I. *bödh kyrkyo* &c.
72) FKO. 21. add. *at.*
73) LMPQR. &c. om. *allir.*
74) 30. *leffuandes.*
75) FHK. *wæreld.* ELNP. *wærald.* CGIMOQR. &c. *werld.*
76) 30. *affgångande.*
77) L. *æpther.*
78) ILNO. &c. om. *ok.*
79) LMPQ. &c. *æptherdömilse.*
80) BEFGHIKNOR. *them.* C. &c. *abel retwisa adams* &c.
81) BD. *fyrste.*
82) O. 32. *thækkan.* LMPQR. &c. om. h. v. I. *tækkeligha.* N. *thæklika.* 28. *tolcka.* 29. *tolckan.*
83) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *af.*
84) I. om. *helghum.*
85) M. &c. *forellrom.*
86) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *warum.*
87) QR. 20. 30. 31. hic incipiunt novum caput. 29. hoc loco incipit caput primum.
88) O. &c. *tha skulu the lof* &c.
89) BC. &c. *loff* v. *lof.*
90) HI. *hawa.* K. *takno Farin* &c.; cfr. not. 92. infra.
91) C. &c. add. *Tha.*
92) BDEFGHLMPQR. &c. *lowe aff biscope taknu. farin* &c. NIO. *oc lofue* &c. ut B. &c. Cfr. not. 90. supra. 21. *Sedan fari* &c. 22. *tå the haffua loff aff biscope tagit, Farin* &c.
93) B. &c. *hem.*
94) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *a.*
95) CGNO. &c. *sokn.* I. om. h. v.
96) 21. add. *och.*
97) O. add. *ther.*
98) CEGHILNOPQR. &c. *tali.* EFGHKNO. &c. add. *oc.*
99) BEFGHIKLNOQR. &c. *agher* v. *æghir.*
100) L. &c. om. *ok aka.*

Fællir nocor þæn[2]) eghande[3]) ær i[4]) sokn daxwærke niþer i kirkiu byggning fore þryzku[5]) skylð.[6]) þa æru kirkiu wæriændæ[7]) til bunðni[8]) pant hans taka. fore daxwærke eth[9]) .IIII. penninga. swa fore annet.[10]) ([11]ok þriþiu.[12]) þæt moghu[13]) þe göræ vtan dom. ok ([14]kræwin æ daxwærkin full[15]) vt þær[16]) meþ. Kan nocor swa enbender[17]) wara at han will ei byggiæ ok fællir niþ*er* daxw*ær*ken[18]) flere æn þry. þa fylli[19]) ater[20]) daxwærken ok a[21]) m*ar*k*er* þre. ([22]liggin þa til samu[23]) kirkiu byggning. Ær nocor þæn i sokn[24]) bönder kunnu ei ræt af fa til þeræ[25]) kirkiu byggning ok þora[26]) han ei sökiæ fore sinæ þryzsku.[27]) þa ma pr*e*ster ([28]fore hanum guzlikama[29]) vppe halda. ([30]þ*ær* til at[31]) han hawar ([32]þeræ kirkiu ræt giort. baþe vm daxwærken[33]) ok ([34]swa vm boot ([35]sum sagt[36]) ær. ([37]wari* swa skilt vm[38]) kirkiu byggning.

---

1) A. *aa* scriptum fuisse videtur, at posterius *a* deletum est.
2) IR. om. *þæn*. FK. 24. add. *som*.
3) EFGHIKNO. &c. *iordhæghande*.
4) 22. add. *the*.
5) 37. *trishedh*. 34. add. *eller fortradenhed*. 35. 36. add. *æller fortrodenhed*. 37. add. *eller fortrwdhenhed*.
6) CEFGHKLMNOPQR. &c. *sculd*.
7) 28. 31. *Kyrckiowarderna*.
8) I. om. *til bunðni*. 24. *Pligtoge*.
9) BC. &c. *ett* v. *eet*.
10) B. &c. *annat*.
11) I. *tridhia oc fyærdha*; at verba *oc fyærdha* lineolis sunt inducta.
12) BCDEGHIKLMNOPQR. &c. *thriðia*. F. &c. *tridhie*.
13) BD. *mughu*. CFIKLNPQR. *magho*. M. &c. *mâgho*. 18. &c. *mâga*.
14) C. 23. *tho daxuerkin fwl krefuin ther medh*.
15) Q. &c. *fult*. FK. *siin*.
16) FKM. &c. om. *þær*.
17) L. *eenlundher*. 29. *en better*. 22. *tresker*. 28. *affnugher*.
18) CDEFGHIKLMNOPQR. &c. *daxuerke*.
19) BDEGHLNPR. *fulli*.
20) C. &c. *wp*.
21) N. om. *a*. C. &c. *medh*.
22) LMPQR. &c. om. *liggin þa*. CEFGHIKNO. &c. *oc the liggin* (FHK. *leggin*) *til* &c.
23) BI. &c. *samæ* v. *sama*. C. &c. om. h. v.
24) CEFGHIKLMNOPQR. &c. add. *som*.
25) C. &c. *the samu*. 21. &c. *the*. 22. *Samma*.
26) FK. add. *the*.
27) 28. *tredskheet skull*. 37. *trwgxskab skyldh*.
28) I. *honum oppe haldhe fraan gudhz lykama*.
29) LMPQR. &c. om. *guzlikama*. 34 – 38. *gutz tienistæ*. 25. 26. *tienist*.
30) 25. 26. *till thes han* &c.
31) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *at*.
32) BD. *there*. LMPQR. &c. *the*. I. *ræth gyorth fore syk*; om. quae in hoc cap. sequuntur.
33) BCDEFGHKLMNOPQR. &c. *daghswærke*.
34) Q. &c. om. *swa*. BDEFGHKLMNOPR. &c. om. *swa vm*.
35) MP. &c. om. *sum sagt ær*.
36) FK. *sagdh*. H. *sak*. Male.
37) CNO. &c. om. *wari* — *byggning*.
38) MP. &c. *i*.

Vm kirkiu bol oc þe huus sum þær sculu a byggiæs. II^u^.

Nv scal bool til kirkiu læggiæ.39) þa scal kirkiæ attung hawa halffemto40) ortugh41) vm42) by allan. ligger43) i fiællum44) .V. þyniæ45) sæþe46) ok .X.47) lassa48) egn49) þet50) scal hon hawa i þem by51) frælst (52a wiþ oc53) watn. þ*ær* sculu bönder lagha huus a54) byggiæ ok pr*e*sti i hænder sætiæ. þe55) æru56) siu. Stowa stekara huus.57) laþa.58) Kornhærberghi.59) Wistahuus.60) (61Symnhuus.62) ok63) fæhuus.64) Þe huus (65scal presti i hænder sætiæ wel boin66) ok vpbyghð.67) gömi siælw*er* siþan pr*e*ster at husum sinum swa68) sum han will69) þarwir70) af71) hawa. ok sokn72) engin warnaþ73) fore74) þem75) vppi76) halda.77) Vtan þe kunnu fore ellis78) sculð ruthna79) niþer.80) ællæ81) brinnæ.82) Kumber (83af (84bæru elle (85bruni þen vp.

---

39) CEFGHIKMNO. &c. *leggias.* QR. &c. *liggia.* 30. *byggiass.*
40) B. *halua fæmto.*
41) I. 30. *attungh.*
42) EFGHIKNO. *ofuer.* 32. *y.*
43) FK. 24. om. *ligger.*
44) M. &c. *fullom.* Male.
45) G. *thyni.* 25. &c. *tunna.*
46) C. &c. om. *sæþe.* 30. *åker.*
47) 30. *20.*
48) CFR. &c. *las.*
49) Pro *eng* v. *æng.* CBEFGHIKLMNOPQR. &c. sic.
50) BCEFGHIKLNOPQR. &c. sic. AD. *þa.* M. &c. *then.* 21. &c. *them.*
51) I. om. *by.* CLMPQR. &c. add. *som.*
52) LMPQ. &c. *agher* v. *ægher.* C. &c. *ager a;* male. R. *hafwir.* I. *ær viidh vatn oc vakwm.*
53) BCDEFGHLMNOPQ. &c. sic. KR. om. *oc.* A. add. *a.* Cfr. not. 52. praecedentem.
54) M. &c. om. *a.*
55) EFGHIKNO. add. *hws.*
56) INO. 32. *ægha vara.*
57) CEN. &c. *stekerhus.* F. *steghare hwss.* H. 23. 25 — 29. 34. *stegherhws.* 37. 36. 38. *stegers.*
58) A. *lagha* antea fuit scriptum.
59) 28. om. *Kornhærberghi.*
60) CFILMNOPQR. &c. *wisthws.*
61) CF. 23. *sofnhus.* EHM. &c. *Sofuhws.* 21. *soffuahus.* 24. *Fähws, och hemmelig hws, The* &c.
62) 28. add. *Stall.*
63) FK. om. *ok.*
64) I. *stal.*
65) BEFGHIKLMNOPQR. &c. *sculu preste* (I. *prestom*) *i hænder sætias.*
66) 24. *well ferdoge.*
67) I. *bygdh.* LMPQR. &c. *vm bygdh;* male.
68) I. om. *swa.*
69) BEFGHIKNO. &c. add. *sialuer.*
70) IM. &c. *tharff.*
71) F. *at.* Male.
72) C. &c. add. *hafui sidhan.*
73) CEFGHIKLMNOPQR. &c. *wardhnat* v. *wardhnadh.*
74) C. &c. om. *fore.* 22. *om.* 28. *aff.*
75) LMPQR. &c. add. *at.*
76) 22. om. *vppi.*
77) BEHNO. *uppe halde.*
78) COR. &c. *aldher.* GM. &c. *allir.* 24. &c. *Ålder.* N. *elle.* I. *eldhe.* Q. &c. *eld.*
79) BC. &c. *rotna* v. *rutna.* H. *rötna.*
80) I. 24. om. *niþer.*
81) BCEFHILNPR. &c. *eller*, et sic in sequentibus passim.
82) I. *brænna.* BEFGHIKNO. 32. add. *thor-*

come þæn waþa eþe fore sic[86]) sum ellin[87]) bar. ok waþa boot[88]) .VII. *marker*.
Fylghir[89]) ei[90]) eþe[91]) ok tilbuþi laghlika. wari þa waþe[92]) i wilia
wærke.[93]) Komber þen elder af omne[94]) eller ærni.[95]) wari ogilder. waþabotena
scal þen[96]) vpbæræ[97]) scaþan fik. ([98]bönder sculu hanum husin[99])
([100]ater vpbyggiæ[1]) sum fyrræ.[2]) §. 1. ¶ Nu ([3]kan ([4]warþa at p*re*ster ok soknamæn
4 delæs wiþer[5]) vm laghahus.[6]) ([7]segher han[8]) ferre wara æn hawa[9])
þorfte.[10]) Ranzsakin þet af andrum soknum bönder ([11]ok p*re*ster swa mangi
sum[12]) þem ([13]a sember[14]) þer til næmnæ. ok swasum[15]) þe scuþa[16])
([17]þeræ mællin ok[18]) sinæ sannind[19]) ([20]fore bindæ. ([21]swa ([22]nöghin sik

---

ua thön (EFGHIKNO. 32. *the*) *hus ok alt* (I. 32. om. *ok alt*) *thaak uiðir*. (I. om. *uiðir*) *thæt sculu bönder uppe halda*. D. eadem habet in summo margine rec. forte man. addita. LMPQR. &c. add. *Tharffua the hws* (M. om. *hws*) *all thak* &c. ut B. &c. C. &c. add. *Tarfuas them husom oc* &c. ut B. &c. Cfr. Add. 12.

83) R. *ther bruni j aff berw eldhe, brinna the wpp*. 22. *then skada aff bæri ellder, och brinna the vp*.

84) BDEGLMOPQR. &c. *bæru elde*. F. *bornom elde*. 32. *wtboren elde*. K. *bærin elde*. CH. &c. *barn eelde;* male. I. *barn vadha eldher then brinni vp;* male.

85) BCDEFGHKOPQR. &c. sic. AN. *brinni*. L. *bruni oc brinna then vp*. M. &c. *skadhi och brinna then wp*. Cfr. nott. 83, 84. praecedentes.

86) L. om. *sic*.

87) B. &c. *eldin*.

88) I. om. *boot*.

89) 21. &c. *Fyller*. CLMPQR. &c. add. *han*.

90) I. om. *ei*. Male.

91) A. Loco v. *eþe* antea scriptum fuit *wa*.

92) R. *badhe*. 22. *boott*.

93) CEFGHIKNOR. &c. *wilia werkum*.

94) EGHK. *ofne*. CN. 29. *ofn*. O. *oghn*. FQ. 23. &c. *vgne* v. *wgn*. I. *vngh*. LP. *osinne*. R. *osmunne*. M. &c. *wngxmunne*.

95) BD. *arni*. CEFHKLNOPQR. &c. *ærin*. I. *arin*. 25. 26. 27. *Ærlen*.

96) I. 28. *han*.

97) CEFGHIKLMNOPQR. &c. add. *som*.

98) I. om. *bönder — fyrræ*.

99) EFGHKNOQ. &c. om. *husin*. MP. &c. *skadan*.

100) BEFGHKNO. &c. om. *ater*. LMPQR. &c. *aterbyggia*.

1) BEFGHKNO. add. *sua*.

2) C. &c. *för*.

3) C. &c. *kunno prester* &c.

4) R. om. *warþa at*.

5) FK. om. *wiþer*.

6) B. &c. *lagha hus*.

7) C. &c. *prester siger them færre* &c.

8) BEFGHIKNO. 32. *annar*.

9) I. *han*.

10) C. &c. *torf*.

11) CI. &c. om. *ok prester*.

12) EFGHIKNO. 22. om. *sum*.

13) C. &c. *vmsember oc* &c.

14) EFGHIN. 24. add. *at*. K. add. *at the*. O. add. *oc*.

15) B. &c. *swa sum*.

16) BDEFGHIKLMNOPQR. &c. sic. A. *scaktta*. C. &c. *skilia thet at*.

17) I. 24. *them i mellom*.

18) M. &c. *aa*.

19) 30. *samuit*.

20) FIL. &c. *forbiudha*. Male.

21) I. *enghen presther oc böndher* ¶ *Item Dyrffvis* &c. Male.

22) C. &c. *scal prester oc socnamen lata sik at nöghia*.

at[23]) baþi[24]) *prester* ok bönder. §. 2. Dyrwis[25]) ok[26]) engin *prester* til[27]) föræ kirkiu bols garð af þem stað ([28]han ([29]byghþer war af soknnenne. vtan þeræ[30]) goðwilia[31]) ok biscups orluf.[32]) vtan ([33]han a[34]) sin egghin cost byggi ([35]oc ei[36]) soknnenne.[37]) §. 3. Prester oc kirkiu lanboa[38]) warin[39]) skylddughir ok vndibundnir.[40]) ([41]broa byggiæ.[42]) wæghæ[43]) rytþiæ.[44]) garþa[45]) giærþæ.[46]) wargha garþa byggiæ[47]) sum andre bönder byggiæ[48]) æller ([49]bötin sum lagh sighiæ oc laghmander[50]) skil.[51])

Vm kirkiu scruð.[52]) ([53]*böker oc mæssu clæþe. III*^{u}.

Til[54]) kirkiu ([55]scal scruð köpæ böker oc[56]) mæssu clæþe[57]) oc[58]) altaraclæþe. kalk[59]) oc[60]) clukkur oc ([61]scruð allan. þen hon wiþer þorf ([62]guþi þiænist meþ göræ.[63]) ([64]baþe quickum oc döþum. J wæruld ok af

---

23) M. &c. om. *at*.
24) BDEFGHKLMNOPQR. &c. om. *baþi*.
25) 21. 22. &c. *Dierffues*.
26) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *ok*.
27) C. &c. om. *til*. BCEFGHIKNO. &c. add. *at*.
28) C. &c. *som socnen han bygde*.
29) EFGHIKNO. &c. *soknen bygdhe*.
30) CEFGHIKNO. &c. *socnamanna*.
31) 20. 24. &c. *goda willia*.
32) BC. &c. *orloff* v. *orlof*.
33) N. *bygge a sin egen kost. oc* &c.
34) 20. 31. *aff*.
35) C. &c. om. *oc ei soknnenne*.
36) BDEFGHKLMNOPR. &c. add. *a*. IQ. &c. add. *aff*.
37) BDEFGHIKNO. 32. *soknamanna*. LMPQR. &c. *bondanna*.
38) B. &c. *landboa*. C. &c. *landbo*. 32. *Landbönder*.
39) INO. 32. add. *alle*.
40) CINO. &c. *til bundhne*.
41) 24. 25. 26. 27. om. *broa byggiæ*.
42) O. 32. add. *oc*.
43) BCDEFGHKLMNOPQR. &c. sic. A. *wæghiæ*. I. *vægho*.
44) BCD. &c. *ryðhia* v. *ryðia*.
45) EFGHIKNO. 32. add. *byggia. oc*.
46) CEFGHIKNO. &c. add. *oc*.
47) EFGHIKNO. 32. om. *byggiæ*. C. &c. *uppe halda*.
48) CEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *byggiæ*.
49) K. *swa som lagh och laghmadhir skill*. Male.
50) EFGHIKLMNOPQR. &c. *laghmadher*. I. 28. add. *ath*.
51) I. rubr. litt. add. *Mærk væl oc göm*.
52) D. add. *sum hun scal haua*.
53) BD. om. *böker oc mæssu clæþe*.
54) F. *Ujdh*. I. *Um*.
55) BDLPQ. &c. *scruðh scal* (Q. &c. add. *man) köpa* &c. IMR. &c. *skrwdh skaal köpas* &c. EFGHKNO. *skrudh sculu köpas* &c. C. &c. *skrudh sculu böker oc messokledhe köpas*.
56) I. om. *oc*.
57) R. *messo redhe*.
58) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *oc*.
59) EFGHKN. *kalker* v. *kalkir*. I. *kalkar*. O. *kalkor*.
60) K. om. *oc*. I. *æller*.
61) CR. &c. *skrudher aldher*. K. *all annan scrwdh thæn* &c.
62) M. &c. *gudz*. EFGHIKNO. *till guz thiænist. oc soknamen* (I. *soknamanna*) *widher thorfuo. quikke oc dödhe*.

hiælpæ meþ. þet coste oc[65]) bönder sum kirkiu byghþu. ([66]warþar hær[67]) nocot[68]) a fat[69]) i þy hon[70]) wiþþorf[71]) þet[72]) ei ([73]orkar soknen fyllæ[74]) læggis[75]) þa[76]) til af[77]) kirkiu[78]) tiunð oc hænnæ til aghum[79]) meþ biscups raþe. ¶ Kan siþan framleyþis[80]) hænni nocot[81]) bristæ ([82]þet sum[83]) guþi til höre þiænist meþ at[84]) göræ. þa scal p*re*ster[85]) kirkiu wæriændæ[86]) wiþ*er*[87]) wara. vm þre[88]) sunnudagha[89]) ([90]böter a raþa oc ([91]til fænktæ þet[92]) a faat[93]) ær. Raþa þe ei böter a þa[94]) swa ær til sagt. bötin[95]) þre[96]) m*arker*. ([97]eynæ biscupi .I.[98]) p*re*sti. oc[99]) .I.[100]) kirkiu. Glömir p*re*st*er*[1]) wara kirkiu wæriændæ wiþ*er*. ok koma siþan nocor fall[2]) innæn. þ*ær*[3]) guz þiænist ma[4]) hindræs af. böte p*re*ster .III.[5]) m*arker* .I.[6]) biscupi .I.[7]) kirkiu[8])

---

63) LMPQR. &c. add. *oc kristnom mannom.*
64) C. &c. om. *baþe — hiælpæ meþ.*
65) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *oc.*
66) C. &c. *formagho the ey alt thet köpa. oc brister ther nokot innan. tha fullis til af* &c.
67) BEFGHIKLNOQ. &c. *thær.*
68) G. om. *nocot.*
69) DEHO. *afat* v. *afaat.* R. *afath.* I. *afaath.* BFGKLM. *affat* v. *affaat.* N. *affath.* Q. *affaath.* 18. 20. 24. 25. 26. &c. *affätt, åfäät, åfätt, ååfätt* v. *åffätt.*
70) M. &c. *som.*
71) B. &c. *uiðerthorf.*
72) BDLMPQR. &c. *thær.*
73) Q. 20. *orka soknamen.*
74) BDEFGHIKLNOPQR. &c. *fulla.*
75) P. *lægge.*
76) BDEFGHIKLNOPQR. &c. *thæt.* M. &c. *ther.*
77) K. om. *af.*
78) BDEFGHIKLMNOPQR. &c. sic. C. &c. *kirkionna.* A. *kirkiuni.*
79) BDFGMOQ. &c. *tillaghum.* CEHIKLNPR. *til laghom.*
80) C. *framledhis.* BD. *framaleðes.* LMPQR. &c. *framdelis.* EFGHIKNO. 24. om. h. v.
81) Q. &c. om. *nocot.*
82) C. &c. *som ther til höre at gudhi thienist medh göra.*
83) I. om. *sum.*
84) BEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *at.*
85) I. add. *oc.* Male.
86) 28. *Kyrckiowerderna*, et sic in sequentibus.
87) F. 28. om. *wiþer.*
88) B. *threa*, et sic passim.
89) LMPQ. &c. add. *at.* R. &c. add. *at the.*
90) C. &c. *at the radhen ther a böter Göra thæ thet ey tha them ær swa til sakt* &c.
91) O. *tilfa.* 24. *tilflya.*
92) 22. 24. add. *som.*
93) B. v. *affat* omissa, supra lineam est addita. In ceteris codicibus h. v. variis modis scribitur; cfr. not. 69. supra.
94) DL. om. *þa.*
95) L. add. *tha.*
96) 28. om. *þre;* alia man. supra lineam add. *40.*
97) B. &c. *ena.* C. 28. &c. *biscope kirkio oc preste.*
98) LMPQR. &c. *andhra.*
99) ILR. &c. om. *oc.*
100) LMPQR. &c. *thridhia.*
1) BCEFGHIKLMNOPQR. &c. add. *at.*
2) 24. *förfall.* G. add. *wth.*
3) DBEFGHKLMNOPQR. &c. *þe.*
4) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *ma.*
5) O. *siex.* Male.
6) C. &c. om. *.I.* I. add. *mark.*
7) C. &c. om. *.I.* LMPQR. &c. *adhra* v. *andhra.*

.I.[9]) kirkiu wæriændum. ❡ Nu delæ kirkiu wæriændæ wiþ*er*[10]) pr*e*st sin[11]) at han ([12]þem ei[13]) warat[14]) haw*er*. wari þet a soknnamanna witnum. oc böte þen þeræ[15]) þe fællæ.

([16]*Vm prest oc clockara.* *IIII*^{us}.

Nv[17]) ær kirkiæ ([18]til lyctæ komin læst[19]) oc wel böin[20]) sum hon wara scal. ([21]þa scal kirkiæ[22]) pr*e*st[23]) hawa. þæn[24]) heyter[25]) rætlika[26]) til kirkiu komin sum biscupi oc soknnamannum a[27]) sember. þrea pr*e*sti aghu[28]) soknnamen i wali hawa. biscup*er* ([29]hawi[30]) wald[31]) een af[32]) taka þylikan[33]) han will. Biscup*er* aghar oc[34]) þem[35]) kirkiu giwa sum[36]) faþurlikan[37]) ræt haw*er* til ([38]kirkiu þeræ.[39]) þ*ær*[40]) clærkæ kalla ius patronatus. ❡ Nu ær pr*e*ster til kirkiu[41]) komin meþ biscups ok soknnamanna[42]) goðwiliæ[43]) ([44]ok eptir ([45]þet at kirkiæ giwin[46]) ær þa scal[47]) kirkiæ[48])

---

8) I. *presthe.* BCDEFGHILMNOPQ. &c. add. *ok.*
9) CI. &c. om. *.I.* LMPQR. &c. *thridhia.*
10) L. *medh.*
11) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *sin.* EFGHIKNO. &c. add. *oc sighia.*
12) C. &c. *hafuer them ey warat widher wari* &c.
13) NO. add. *swa.* R. &c. add. *widher.*
14) 24 *attwaratt.* 25. 26. 27. *warnadt.*
15) I. &c. om. *þeræ.* LN. &c. add. *som.*
16) B. *Huru prest ok kloccara scal taca.*
17) I. *Naar kyrkia* (supra lineam add. *ær*) *til* &c.
18) 34 — 38. *all (37. alth) fulkomen och væll tiil rede tha* &c.
19) K. 24. om. *læst.*
20) B. &c. *wælboin.* 21. 22. *välboatt.* C. &c. *wæl til redho.*
21) H. om. *þa scal.*
22) CLMPQR. &c. *hon.*
23) LMPQR. &c. *kyrkio prest.*
24) C. &c. add. *prester.*
25) B. &c. *hetir.* C. &c. *ær.*
26) EFGHIKN. add. *wara.*
27) C. &c. *vm.*
28) BC. &c. *agha* v. *ægha*, et sic in sequentibus passim.
29) C &c. *taki ther af en.*
30) I. add. *ther.*
31) EFGHKNO. 24. add. *ther.*
32) K. om. *af.*
33) CEGHK. &c. *tholkin.* NFO. *tholikin.* LIMPQR. &c. *hwilkin.* 28. *holcken.*
34) I. 22. om. *oc.*
35) K. add. *clærke.*
36) Adde: *han will wna sum.* Cfr. UplL. KirkB. 5.
37) CEFGHNO. *fadherlikin.*
38) EFGHIKNO. *the kirkio. som klerka* (O. om. *klerka*) &c. C. *henna thet kalla* &c. 23. *henna thet kallas pä latyne Jus patronatus.*
39) BLP. *there.* QR. &c. *thera.*
40) B. &c. *sum.* Q. &c. *thet.* Cfr. not. 38. supra.
41) L. om. *kirkiu.*
42) R. add. *radhe, ok.*
43) EFGHIKNO. &c. *wiliæ.* 20. &c. *godha: willia.*
44) C. &c. *tha hon ær swa gifwin tha* &c.
45) BDEFGHKLMNOPQR. &c. om. *þet.* I. om. *þet at.*

([49]af ([50]bondum hanum[51]) i hænder sætiæs.[52]) ([53]oc ([54]allar scruþar hænnær. oc pr*e*st*er* sæti[55]) clokkara[56]) scruð i hender. §. 1. ¶ Clockare a[57]) þæssum lundum[58]) af pr*e*sti oc soknnamannum takas.[59]) soknamæn sculu þre mæn i wali hawa þe[60]) sum kirkiu nytliki[61]) æru.[62]) pr*e*st*er* ([63]hawi wald[64]) een[65]) af taka slikan[66]) ([67]han will.[68]) Prest*er* ok soknamæn aghu fore[69]) clockara warþa[70]) sum han toko. æn han kan kirkiu scaþa[71]) vm[72]) scruð hænnæ. §. 2. ¶ Nu hawar clockare wið kirkiu lyklum[73]) takit. kan swa illa warþa[74]) at kirkiæ brinder[75]) vp af liusum ell*er*[76]) elde þem[77]) clockare in bær.[78]) folghi[79]) swa[80]) þem branda waþe[81]) sum allum andrum ([82]þer seghiæs[83]) scal af[84]) framaleþis.[85]) ([86]Aþertan manna eþer ær

---

46) A. Loco v. *ginin* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.
47) Q. &c. om. *scal.*
48) G. om. *kirkiæ.* C. &c. *hon.* 18. Rec. man. supra lineam add. *inuentarium.*
49) 21. om. *af bondum.*
50) LMPQR. 18. 19. 20. 31. om. *bondum.* BEFGHIKNO. 32. *biscopi.* C. 22. 23. 25 — 30. *biscope eller* (25. &c. add. *aff*) *hans vmbudhi.* 34. (35 — 38.) *biscop eller aff hans embitz prestenom.* D. *bondum* scriptum fuisse videtur; hac vero voce deleta, eius loco rec. forte man. posuit *biscopi*, in marg. addens: *eller af hans vmbuði.* 24. *honnom Präste y hännder* &c. Cfr. not. 49. praecedentem et Add. 12.
51) C. &c. *prestenum.*
52) BEFGHIKLMNOPQR. 18. (ubi. rec. man. haec verba lineola induxit) 19 — 21. 24. 31. 32. add. *eller* (LQR. &c. add. *oc*) *aff* (21. om. *aff*) *hans umbuði* (I. *bvdhi*). Cfr. not. 50. supra.
53) C. &c. medh *allom skrudhe henna.*
54) DBEFGHIKLMNOPQR. &c. *alder scruðer.*
55) C. &c. add. *sidhan.*
56) 34 — 38. add. *eller diegen.*
57) C. &c. *scal.*
58) I. add. *skal.* Male.
59) EFGHIKNO. 32. *wælias.*
60) LMPQ. &c. *them.*
61) O. 25. &c. *nyttoghe* v. *nyttighe.*
62) C. &c. add. *Oc.* BEFGHIKLMNOPQR. &c. add. *hælder* (LMOPQR. &c. *oc hæller*) *clærka æn lekmæn æn* (M. &c. *om*) *the hittas.* D. eadem fere habet rec. man. in marg. addita.
63) C. &c. *taki ther aff en then han wil.*
64) EFGHIKLMNOPQR. &c. add. *ther.*
65) R. om. *een.*
66) CEFGHIKLMNOPQR. &c. *then.* I. *ther.*
67) BDEFGHIKNO. *hanum thykker licastan uæra.*
68) LMPQR. &c. add. *oc likaster ær.*
69) R. *same.* Male.
70) LMPQR. &c. add. *the.*
71) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. add. *göra.*
72) 22. 24. *å.* 32. *på.*
73) BCEFGHIKLMNOPQR. &c. *nyklum.*
74) I. &c. *vara.* 25. 26. *hendha.*
75) B. *brænder.* EFGHIKNO. *brennis.*
76) R. &c. add. *af.*
77) M. &c. add. *ther.*
78) CDEFGKNOQ. &c. *inbar.*
79) 22. *Fylle.*
80) M. &c. om. *swa.*
81) B. &c. *branda uaða.* C. &c. add. *swa.*
82) C. &c. *som framdelis siys. Atertan* &c.
83) BEFHLNOPR. 24. *sighias.* Q. &c. *skilias.*
84) 18. 19. om. *af.* Q. &c. *Oc;* male.
85) DEGHKNO. *framleðes.* CFILMPQR. &c. *framdelis.*
86) B. *Attertan.* C. *Atertan.* EFGHIKLNOPQ. &c. om. *Aþertan — waþa bot.*

waþa eþ*er*. ([87]oc .VII. m*arker* ær[88]) waþa bot. ([89]Fyllir han ei ([90]þen eþ. böte kirkiuni .XVIII. m*arker*. ([91]þe liggin til hænnæ[92]) byggning. §. 3. ¶ Nu ([93]ær clockare fore þiænist sinæ[94]) skyldugher[95]) hawa[96]) ([97].IIII. penningæ[98]) af bonda hwarium[99]) i sokn ær. oc af[100]) ([1]hwarium lef oc lefs sull.[2]) Clockare ær skyldugh*er*[3]) ringæ[4]) til alla tiþæ.[5]) p*re*sti oc[6]) sokn[7]) ([8]fullæ þiænist göræ. §. 4. ¶ ([9]Kan[10]) swa warþa[11]) at banδ ([12]af clocko lusna wari[13]) þa clockare[14]) wiþ*er* kirkiu wæriændæ[15]) vm sunnudagh en.[16]) annæn oc[17]) þriþiæ. firi sokn at þe raþin[18]) böter[19]) a. kan siþan clocka niþ*er* falla[20]) han haw*er* þem laghlika ([21]wiþ*er* warat oc slar[22]) clocka[23]) clockara i hell.[24]) bötis[25]) ater meþ .VII.[26]) m*arkum*. oc ([27]allær þen scaþe

---

22. *med 18 manna eder, Eller bötte* &c. (ut L. &c., vide not. 89. infra.)

87) M. &c. om. *oc — waþa bot.*

88) C. &c. om. *ær.*

89) C. 23. *Fullar.* B. *fellir han thæn* &c. EFGHIKNO. 32. *Giter han ey wadha edh gangit böte* &c. LMPQR. &c. *eller böthe XVIII marker til the samæ kyrkio bygningh.*

90) C. &c. *edhin böte* &c.

91) EFGHIKNO. 32. om. *þe liggin.*

92) H. *kirkiona.*

93) C. &c. *scal klokkare hafua fore sina thienist fyra* &c.

94) N. om. *sinæ.*

95) O. &c. add. *at.*

96) FK. om. *hawa.*

97) 28. *halffuer span korn aff hwariom bonde i sochnen är effter Vpsala spau, eller så mänge peningar som hau gäller i näste köpstadh om Tomesmesso. Är ock Klockaren skyllugh* &c.

98) 24. add. *Eller Een skeppa korn.*

99) BEFGHIKNO. 32. add. *sum.*

100) IO. 31. om. *af.*

1) BDEFGHIKLMNOPQR. &c. *husfru* (HI MOPQR. &c. *hustru*) *huarre leff* &c.

2) BDEHN. *sughl.* LMOPQR. &c. *sughul, sogill, soghel* v. *sughill.*

3) BCFGKL. &c. add. *at.*

4) BCDEFGHIKLMOPR. &c. *ringia.*

5) BDEFGHIKLMNOPR. &c. add. *ok.* L. supra lineam add. *ok gen like.*

6) P. om. *oc.*

7) 22. &c. *soknamen.*

8) G. om. *fullæ.* C. &c. *til hulla* (lege *fulla*) *tienist wara.*

9) EFGHIKNO. 32. *Nu kan thet swa* &c. C. &c. *Nu kunno band* &c.

10) BDLMPQR. &c. add. *nu.*

11) BDEFGHIKLMNOPQR. &c. *nara.*

12) BCDEGHILMNOPR. &c. *a.* FK. *oc klokkor.*

13) 25. 26. *warne.*

14) 34 – 38. *diegn eller clockere.*

15) I. *kyrkyouæriandhom.*

16) I. 28. om. *en.*

17) F. om. *oc.*

18) R. *taghen.* C. &c. add. *ther.*

19) I. 28. *booth.*

20) CEFGHIKLMNOPQR. &c. add. *tha.*

21) 25. 26. *tilsagt och widerwarnat och* &c.

22) BDEFGHIKLMNOQ. &c. *sla.*

23) BDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *clocka.* C. &c. *hon.*

24) BH. *hel.* CEILOPR. *hæl.* FKN. &c. *hæll.* 20. &c. *hiell.*

25) LR. 30. *böthe.*

26) 21. *sex.*

27) B. &c. *alder.* RI. &c. *allan then* (I. om. *then*) *skadha.*

þ*ær*28) clockare ma29) fa af30) clockum.31) (32þön liggiæ i waþa botum33)
þem34) bötin35) kirkiæ wæriænder.36) Nu brister clocka siþan niþ*er*37) kirkiu
wæriænder æru wiþ*er* waraþe oc raþa38) ei böter39) a. giællin at*er* (40clocko
meþ .III. m*arkum.* (41liggin þar til clocko köps. (42Æru ei kirkiu wæriændæ
wiþ*er* waraþe. oc kan clocka niþ*er*43) falla. oc44) clockara i hæl sla.45)
liggi ogilder. Brister oc46) clocka af þy at47) clockare wildi ei þem48) til
sighiæ. böte clockare49) .III. m*arker.* (50þe ligin ok51) til52) clocko köps. ¶
Hwar53) sum clocko ringi54) vtan clockarans buð.55) böte þre öræ.56) (57þem
taki clockarin.58) brister oc59) clocka i þy. böte (60at*er* kirkiu61) clocko swa
goþa sum62) hon63) war.64) Faar han65) (66scaþa af67) ell*er* slar68) hon69)
6 han i hiæl.70) wari ogilder.71) (72Hulikin man73) scaþa faar af (74clocko

---

28) BCDEFGHILMNOPQR. &c. om. *þær.* K. *thæn.*
29) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. *can.*
30) Q. &c. *a.*
31) BDEGHILMNOPQR. &c. *clocco.*
32) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. *liggi i* (l. *a*) &c.
33) CLMOPQR. &c. add. *ok.*
34) K. &c. *then.*
35) I. om. *bötin.*
36) B. &c. *kirkiu uæriænda.*
37) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *niþer.*
38) I. add. *tha.* 22. &c. add. *the.*
39) I. *booth.*
40) 22. *allan skadan, och å 3 marck.*
41) BCEGHIKLMNOPQR. &c. *ok þe liggin* (KM. &c. *læggen*) *til* &c. F. *oc them leggen til* &c.
42) 30. om. *Æru — clocko köps.*
43) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *niþer.*
44) BDOPR. om. *oc.*
45) HNO. om. *sla.*
46) LMPQR. &c. om. *oc.*
47) 21. &c. om. *at.*
48) BEFGHIKNO. 32. om. *þem.*
49) A. Loco ultimae h. v. litterae *e* antea scriptum fuit *a.* BCDEFGHIKNO. &c. *han.*
50) CLMPQR. &c. om. *þe ligin ok.* F. *them legge til* &c.
51) EFGHIK. om. *ok.*
52) K. add. *the.*
53) 24. 30. *Ho.*
54) CEFGHKLMNOQR. &c. *ringer.*
55) I. *budhi.* 24. *loff.* 34. 35. 37. 38. *mynna.*
56) I. *mark.* O. add. *oc.*
57) LMPQR. &c. *klokkarenom Brister* &c.
58) 28. *kyrckian.*
59) LM. &c. om. *oc.*
60) LMPQR. &c. *hona ater swa* &c.
61) CO. &c. om. *kirkiu.* F. *kirkionne.*
62) I. om. *sum.*
63) F. &c. add. *för.*
64) C. &c. add. *then som ringhe.* L. supra lineam add. *ok III mark medh.*
65) M. &c. *man.* EFGHIKNO. 32. add. *ther.*
66) C. &c. *ther af nokon skadha eller dödh wari alt ogilt.*
67) LMPQR. &c. add. *henne.*
68) P. om. *slar.*
69) EFGHK. om. *hon.*
70) B. *hel.* DEGHILMOPR. &c. *hæl.* FKNQ. &c. *hæll.*
71) BCEFGHIKNO. &c. *ogilt.*
72) BFIKPQR. &c. *Huilkin;* et sic B. in sequentibus ubique. CO. *Hulkin.* EHN. *Holkin.* 25. 26. 28. 29. om. *Hulikin — ogilt.*
73) FK. 30. add. *som.*
74) 37. 38. *knebel* (pro *clocko clæppi*).

clæppi75) wari ogilt. Nu kunnu þe wiþer delæs76) kirkiu wæriænder ok clockarans arw*ar*.77) hwat (78lagh warat war ell*er* ei þet liggi til .XII. manna (79i sokn þere80) þ*ær*81) þe sighiæ baþin82) ia wiþer.

Vm kirkiu wigsl oc skirsl oc biscups gengiærþ. V^{us}.

Kirkiæ83) ær84) byghþ oc p*re*ster til komin. (85nu wilia bönder hana wighiæ lata. þa sculu þe til biscups fara.86) biþiæ han kirkiu wighiæ. biscup*er* læggi87) (88stæmpnudagh (89a meþ soknamannum nar han koma will. ok90) bönder (91cost til raþin (92þen biscup*er* hawa scal þa han kirkiu wighi.93) Biscup*er* scal94) meþ .XII. mannum oc95) .XIIII. hestum koma (96til kirkiu þeræ97) þre98) m*ar*k*er* scal han firi kirkiu99) wigsl100) hawa. (1Þættæ ær þen coster2) bönder sculu (3hanum4) raþa (5oc han6) hawa scal. (7Þrigiæ þyniæ öll.8) en þyn (9hwetebröð (10oc rugbröð. (11ens þyniæ byugbröð.12)

---

35. *knewel.* 34. *clocke eller aff clæbel.* 36. *klocke eller aff knæffuelen.*
75) D. *kæppi.*
76) R. *talas.* Male.
77) 30. *Arfuinger.*
78) I. *laagh vaar æller ey lygge* &c. Male.
79) C. &c. *af sokninne som the* &c.
80) BEH. *theræ.* DFGIKMNOPQR. &c. *þerra.*
81) 21. 22. *them.*
82) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. *baðe.*
83) MCLOPQR. &c. *Nu ær kirkia bygdh* &c.
84) I. om. *ær.*
85) LMQR. &c. *tha.* CP. &c. *oc wilia tha bönder* &c.
86) CEFGHIKLMNOPQR. &c. add. *oc.*
87) FK. add. *han.*
88) EFGHIKN. *dagh.* O. *soknamannom dagh fore nar* &c
89) BCDEFGHIKLMNPQR. &c. om. *a meþ.*
90) P. 31. om. *ok.*
91) EFGHIKNO. &c. *sculu kost till radha.*
92) R. om. *þen — wighi.*
93) CEFGHIKLMNOPQ. &c. *wighir.*
94) CP. &c. add. *ther.*
95) MR. &c. om. *oc.*
96) CP. &c. om. *til kirkiu þeræ.*
97) B. *þere.* D. *þerre.* EFGHIKNO. *thera.* LMQR. &c. *the.* CEFGHIKLMNOPQR. &c. add. *oc.*
98) B. *Threa*, et sic in sequentibus passim. 18. *III*, rec. man. mutatum in *XII.* 28. *2.*
99) BEFGHIKLMNOQR. &c. om. *kirkiu.*
100) CP. &c. *wigning.* MR. &c. *wigilse.*
1) CP. &c. *Thenna kost sculu böndher honum* &c.
2) EFGHIKNO. &c. add. *som.*
3) BEFGHIK. om. *hanum.* NO. *ther til radha* (O. *redha*) *som biscopir hafua skal.*
4) EFGHIK. add. *till.*
5) CP. &c. *som.* I. om. *oc — scal.*
6) EFGHK. *biscoper.*
7) 28. *3 tönnor.* 29. *3 tynor.* 30. *tre tynnor.*
8) Q. &c. add. *oc.*
9) O. *hwete oc rugh til brödh.*
•10) C. &c. om. *oc — byugbröð.* 22. *2 tynnor rogbröd, och 3 tynnor biugbrödh.*
11) EGHIKLNO. *een thyn.* FMPQR. &c. *een thön* v. *tön.* 24. *Eenn tynna.*
12) O. *biog til brödh.* FK. add. *oc.*

tu[13]) flesk ([14].IIII. faar .VIII. höns .II. gæs. ([15]siþan æn[16]) þ*æ*r til ([17]scal han hawa .III.[18]) pund smör .II.[19]) osta[20]) ([21].IIII. stokfiska.[22]) þ*æ*r til ([23]scal han hawa .V. m*arker* wax ([24]halwan þriþiæ þyn hestæ korn.[25]) ([26]femtij fang[27]) hö. skipi þænnæ cost sum[28]) han will.[29]) Nu kan biscup*er* mællin walborgha[30]) messu oc[31]) michiæls messu koma ([32]kirkiu at wighiæ. warin þa bönder ([33]saklösir vm wax ok hestæ korn.[34]) Beþes biscup*er* ([35]kirkiu at[36]) wighiæ. oc syniæ bönder hanum[37]) cost þen nu saghðer[38]) ær.[39]) aghi biscup*er* wald[40]) forbuþa[41]) þem.[42]) §. I. ([43]Hwar sum[44]) kirkiu wixlum[45]) spieller[46]) meþ nocrum sacum ([47]hwarium lundum þet kan til koma haldi[48]) biscupi cost vppi firi skiærsl.[49]) oc böte hanum[50]) þre[51]) m*arker*.

---

13) 24. add. *ll.* Male. 34 — 37. add. *flycke* v. *flicke.* 38. add. *sider.*
14) 31. *III får VII höns* &c. R. om. *.IIII. — osta.*
15) CEFGHIKLMNOPQ. &c. om. *siþan — hawa.*
16) BD. om. *æn.*
17) BD. om. *scal han hawa.*
18) M. 18. 19. 21. 22. 24 — 27. *tw.*
19) 22. add. *pund.*
20) EFGHKNO. add. *oc.*
21) 22. om. *.IIII. stokfiska.*
22) FKLMNPR. &c. *stoffiska.* 21. 38. *pund fiska.*
23) CP. &c. om. *scal han hawa.*
24) O. *XV spæn hæsta korn.* 30. 31. *3 tynnor heste kornn.*
25) BDEFGHIKLMNOQR. &c. add. *ok.*
26) B. &c. *fæmtighi.* 34 — 38. *ffempten* v. *XV.* 30. om. *femtij — hestæ korn.*
27) 28. *fampnar.* 29. 31. *fampn.*
28) CP. &c. *huru.*
29) M. om. *will.*
30) BC. *ualborgho.*
31) A. v. *oc* omissam supra lineam add. scriba.
32) F. om. *kirkiu.* INO. om. *kirkiu at wighiæ.*
33) 24. *fri för wax* &c.
34) FK. *hestafodhir.*
35) I. om. *kirkiu at wighiæ.*
36) BCDEFGHKLMNOPQ. &c. om. *at.*
37) CP. &c. om. *hanum.*
38) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. sic. A. 29. *saght.*
39) O. 24. add. *tha.*
40) GMO. &c. add. *at.*
41) CFHILMOPQR. &c. *forbiudha.*
42) CP. &c. add. *æn kirkio wigsl spillas;* quae verba sine dubio in antiquiore quodam codice, qui a verbis mox sequentibus incepit novum caput, rubris litteris fuerunt scripta. Cfr. not. 43. sequentem.
43) BEFGHIKNO. 32. hoc loco incipiunt novum caput. B. habet rubr. *Vm kirkiu uighsl spillas.*
44) I. om. *sum.*
45) M. &c. *wigilse.*
46) B. *spiællar.* DL. *spieldær.* CEFGHIKMNPQR. &c. *spiller.* O. *spille.*
47) LMQR. &c. *hwilkom.* 22. *huruhunda thet* &c. 24. *huruledes thett* &c. CP. &c. *huru thet helst kan* &c. EFGHIKNO. *huru thet helzt till komber.*
48) EFHKNO. 32. add. *han.* G. add. *tha.* I. add. *tha han.*
49) BDEGHO. *skirsl.* FKL. *skyrsl.* C. &c. *skærslom.* P. *skirslom.* M. &c. *skirilse.* 21. &c. *skärillse.*
50) I. &c. om. *hanum.*
51) 18. *III,* rec. man. mutatum in *IX.*

(52 Kan53) nocor þen54) göræ. þen55) engu56) hawer (57 wiþer hættæ. oc rymir58) .vndan. haldi59) sokn cost60) firi skiærslum61) kirkiu eller kirkiu garþe62) warin63) liþugh64) vm65) botena.66)

Vm tiund. .VI^{us}

Nv ærum wi skyldughi at67) tiunda68) af alle69) sæð ware. Tiunð scal (70 i akrum af tæliæs71) (72 byriæ73) at74) þem skyli75) fyrstum76) vp skars77) oc (78 af bars79) oc tæliæ swa til tiu. byriæ owan (80 at akri oc lyctæ wiþ ændæ. byriæ ater *þær*81) wiþ ændæ82) tæliæ.83) oc lyctæ owan warþa.84) fari swa æ85) mæþæn86) akra winnæs.87) (88 ei scal korn89) mællum akra bæræ.90) Tiund þæsse91) scal i þry skiptes92) taki *prester* (93 en

---

52) EFGHIKNO. &c. *Nu kan.* CP. &c. *Gör thet nokor som engho* &c.
53) BDEFGHIKLMNOQR. &c. add. *thæt.*
54) BDEFGHIKNO. &c. om. *þen.*
55) EFGHIKLMNOQR. &c. om. *þen.* BDEFGHIKLMNOQR. &c. add. *sum.*
56) IO. *enkthe.*
57) F. om. *wiþer.* CP. &c. *widhersetia.* 32. 29. *widder wâga.*
58) O. add. *han.*
59) EFGHIKNO. &c. add. *tha.*
60) COP. &c. add. *vppe.*
61) BDEGHOPQR. &c. *skirslum.* FIKL. 32. *skyrslom.* M. &c. *skirilse.* 21. 22. *skärillse.* 24. *skyrelse.*
62) B. &c. *kirkiu garða.* EFGHKNO. 32. *kirkiogardz.* BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. add. *ok.*
63) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. *uæri* v. *wari.*
64) CP. &c. *lidughe.* Q. 20. *lidugt.*
65) 22. *för.*
66) Q. &c. *böter.*
67) FIK. 22. om. *at.*
68) 24. *giffua Tionnd.*
69) Q. 20. 24 — 27. 31. om. *alle.*
70) I. *aff aakrom tælias.*
71) R. &c. *aff taghas.*
72) P. om. *byriæ — tiu.*
73) FK. add. *förstom.*
74) FGHIK. &c. *aa.* QR. &c. *aff.*
75) 30. *röök.* 25. 27. *traffwa.* 26. *Tarffwa* (lege *Traffwa*). O. add. *ælla röke.* FK. 30. add. *som.*
76) CFGK. &c. *först.*
77) CFGMNR. &c. *vpskærs.*
78) A. v. *af* omissam supra lineam add. man. forte rec. FCMR. &c. *aff bærs.*
79) B. Verba: *byria atter thær við ænda* hic errato addita, ipse lineola rubra induxit scriba.
80) I. &c. *a.* F. 29. om. *at akri.*
81) PR. &c. om. *þær.*
82) O. add. *at.*
83) 21. &c. om. *tæliæ.*
84) BEGHM. &c. *ouanwærðo.* CFKLNO. 29. *ofwanwardo.* 21. &c. *offuan veder.* 24. *öffuerst.*
85) BDEFGHIKLMNOR. &c. om. *æ.*
86) LD. 20. *mæn.* IQ. medh.
87) CIMPQ. &c. *winna.*
88) CP. &c. om. *ei — bæræ.*
89) R. &c. om. *korn.*
90) BEFGHIKLMNOR. &c. *bæras.*
91) LMQR. &c. *Thenne* v. *Thænna.* I. om. h. v.
92) B. &c. *skiptas.*
93) I. *enskylth.* Male.

skyl.[94]) twa[95]) före bonde hem til sijn. ([96]oc i þry[97]) skipti.[98]) en ([99]lot
7 kirkiuni[100]) annæn biscupi.[1]) ([2]þriþiæ ([3]fatökum mannum. bönder aghu
p*re*sti ([4]til tiunð sinnæ sighiæ ([5]þa þe[6]) laþa wilia ([7]vm þrea sunnudagha
([8]oc lagha wærn vm halda. Warþar hon[9]) ei gömð innæn þe[10]) þriæ[11]) sunnudagha. oc warþ*er* hon[12]) ætin ell*er* spilt. böte þ*en* ater tiunð sum[13]) þet[14])
vlti[15]) at[16]) p*re*ster scaþa fik. Hawi oc[17]) p*re*st*er* siælw*er* scaþa æn[18]) han ei
gömer[19]) innæn þe þriæ[20]) sunnudagha.[21]) oc ærum wi[22]) skyldughir ([23]at
tiunda af alle þe sæð sum[24]) ([25]man arwþer[26]) i iorþena.[27])

---

94) O. 30. *röök.* 24. *deell.* EFGHIKNO. &c. add. *oc.*

95) FK. *swa.* Male.

96) CP. &c. om. *oc — skipti.*

97) 18. *try,* rec. man. mutatum in *tu.*

98) R. 31. *skiptas.*

99) I. *deel thaky kirkian annan byskopir.*

100) BDEFGHKLMNOQ. &c. *kirkiu.* CP. &c. add. *oc.*

1) BDEFGHIKLMNOQR. 18 — 22. 24 — 26. 31. add. *utan thær sum* (DFILR. &c. om. *sum*) *biscops sætagærð* (EHINOQR. &c. *sætugardher;* GFK. *sætugardhar;* L. *sætha gardh;* 31. *sätis gård*) *ær.* (FK. *ærw*) *Thæt scal uara ræt mæðal korn bondans. Nu sighir biscops lænsman æi gilt korn uara. thæt scal uæra a tuæggia granna* (GQR. &c. *manna*) *uitnum eller nagranna.* (R. *granna*) *huat þæt gilt ær eller æi. fella the han. halde tha prester* (NO. om. *prester*) *uppi* (DK. om. *uppi;* Q. &c. add. *for honom*) *reðscap* (D. *reðskapi;* 24. *reede;* 25. 26. *redho*) *hans a pascha dagh.* (EFGHKL MNOQR. &c. add. *ther*) *til han ræt gör* (I. *halle honum vppe fraan gudz bordh om paska tiidh. ther til* &c.). D. tamen haec, partim inter lineas, partim in inferiore margine, incertum an ab ipso scriba, addita habet. Cfr. Add. 12.

2) CP. &c. *oc tridhia lutin fatigom* &c. EFGHKNO. *Thridhi lutin scal gifuas fatökum* &c. I. *Then trydi delen skal gyffwas fatighom* &c.

3) LMQR. &c. *luten scal bonde fatikom mannom skipta Böndher* &c.

4) I. *til syghia om syn tyondha tre sonodagha vardher tyondhe æthin* &c. 21. 24. *tillsegia om sin tjondh, tå the* &c.

5) FK. *thre sunnodagha til forenne tha the wilia ladha oc latha wærn* &c.

6) H. om. *þe.*

7) CP. &c. *Oc vm thre sunnodagha wern vm haldha.*

8) Q. &c. om. *oc — sunnudagha.*

9) O. *tiond.*

10) F. &c. om. *þe.*

11) B. &c. *thre.* D. *þrea.*

12) D. om. *hon.*

13) LMPQR. &c. om. *sum.*

14) I. &c. om. *þet.*

15) B. &c. *uulti.* C. &c. *wlte.* FK. *wolte.*

16) FK. *thet.*

17) I. om. *oc.* R. add. *then.*

18) 21. &c. *om.*

19) O. 30. add. *tiond.*

20) B. &c. *threa.* C. &c. *thre.*

21) DLMQR. &c. *dagha.* L. add. *Höð tyund haffwi bönder. fore at the förin preste korn tyund heem.*

22) CP. 29. om. *wi.*

23) C. &c. om. *at.* P. om. *at tiunda.*

24) BDEFGHIKNO. om. *sum.*

25) LMQR. &c. *wi ærwodhum.* 24. *wy så.* 25. 26. *wy æriom.*

26) BDI. *æruoða* v. *aruoða.* C. &c. *ærfuodhar.*

27) L. Calci h. cap. rec. man. add. ea, quae UplL. KkB. 7: 1, 2. continet. Folio deperdito sequentia desunt, usque ad verba: *man skripta* &c., cap. 9: 2.

Vm quik tiunð.[28]) *VIIus.*

Quik tiunð ærum wi oc[29]) skyldughir at[30]) göræ. ([31]tiundæ kalf hwarn.[32]) ([33]tiundæ gris hwarn. ([34]tiundæ lamp[35]) hwart.[36]) ([37]tiunda kið[38]) hwart. tiunda gaas hwaria.[39]) Nu kan ei[40]) foster[41]) swa ([42]at wæxæ[43]) at tiunð giti[44]) af[45]) giort.[46]) giwi[47]) þa[48]) .II. penninga firi ([49]kalf.[50]) penning firi gris. ([51]oc swa[52]) firi gaas. firi lamp[53]) oc kið samuleð. firi fyll[54]) fyræ[55]) penninga. ¶ Bönder sculu quich tiunð sinæ[56]) til kirkiu föræ. kalf ([57]niu nata gamblan ([58]oc swa gris. ([59]kið manaþa gamalt. lamb[60]) oc gaas[61]) vm michiæls messu.[62]) ([63]warþe prester siælwer ([64]tiund sinni. Ok æghum wi[65]) tiunda af allum fiskum[66]) swa[67]) oc ([68]af allum dyurum ok[69]) fughlum.[70])

---

28) B. add. *ok offerdagha.*
29) CEGHIMNOPQR. &c. om. *oc.*
30) MQR. &c. om. *at.*
31) I. *hwar thyondha kalff. griis gaas. llamb. kydh. Nw kan* &c.
32) FHK. om. *hwarn.*
33) CP. &c. om. *tiundæ gris hwarn.* Cfr. not. 39. infra.
34) Q. &c. om. *tiundæ — kið hwart.*
35) B. &c. *lamb.*
36) CP. &c. add. *oc.*
37) 22. om. *tiunda kið hwart.*
38) 34 — 38. *höns.*
39) P. add. *oc griis.*
40) G om. *ei.* Male.
41) MNPQ. &c. *folster.*
42) BDEGHIKMNOQ. &c. *af.* CP. &c. *til rekkia at* &c.
43) BE. *uaxa.* FHIKNO. 32. *wara.* G. *wardha.*
44) I. add. *ey.*
45) EFGHIKNO. om. *af.*
46) FI. &c. *giorz.*
47) M. &c. *haffwi.*
48) MPR. &c. om. *þa.*
49) I. *griis ok for gaas kydh oc for lamb samuledh for fyllis pæningh. ffor föll IIII pæningha.* K. *griis pænningh fore gass* &c.
50) R. &c. add. *en.*
51) F. 22. om. *oc.* Q. &c. *gaass lamb oc kiidh hwarthera for en pening fore föll* &c.
52) BDEFGHMNOR. &c. *pænning.*
53) B. &c. *lamb.*
54) BCEHO. *fyl.* DKPR. &c. *föl.* FIMNQ. &c. *föll.*
55) B. *fiura.*
56) I. &c. om. *sinæ.*
57) MQ. &c. *X* v. *thio.* 29. *månattan gamblan.* 28. *månadh gammal.*
58) I. *swa kydh griis oc IX nattha, llamb* &c.
59) R. *manadha gamblan, lamb* &c.
60) P. om. *lamb.*
61) B. *gæs.*
62) I. 28. add. *tiidh.*
63) I. om. *warþe — sinni.*
64) P. &c. *om tiondh sina.*
65) I. om. *wi.*
66) BDEGIMNOQR. &c. *fisclekum.* 34. *fiske lege.* 37. 36. *fiskeleyæ.*
67) CIP. &c. om. *swa.*
68) INQ. &c. om. *af.* CP. &c. om. *af allum.*
69) I. om. *ok.*
70) P. In marg. alia man. add. *ok af by the by haffwa.* 30. add. *och Bijom.* 28. add. *och aff alla notadregtom som om wintren draghas, och aff hanung.*

oc[71]) af humbla þe þ*ær*[72]) humbla garþa hawa. §. 1. Þæsse höghtiþis dagha aghu bönder oc husfrur[73]) sit offer[74]) til altara bæræ. penning bonde[75]) annæn husfru. Juladagh.[76]) Kyndil messu dagh. Pascha dagh.[77]) Pingizdagha dagh.[78]) Ware frua[79]) ([80]dagh. þ*e*n fyrre.[81]) Helghuna messu[82]) dagh. ([83]Kirkiu messu dagh.[84]) ([85]oc swa[86]) husfrur altara byrþir ([87]sinæ. Ær ei bonde ([88]ell*e*r husfru heyma[89]) arættum[90]) offer dagh. offrin þa[91]) ([92]helghan dagh þer[93]) næst ær eptir þe hem koma. Siter bonde quer[94]) oc will ei ([95]ræt vm[96]) offrit[97]) sit göræ[98]) ([99]firi pascha. þa ma p*re*st*er* fore hanum þiænist vp[100]) halda.[1]) §. 2. Nu giw*er* p*re*st*er* bondą sac[2]) vm[3])

---

71) I. om. *oc*.
72) CIP. &c. om. *þær*. BEFGHKNO. &c. *sum*.
73) CHMOPQR. &c. *hustrur*, et sic in sequentibus.
74) BCDEFGHIKMNOPQR. &c. sic. A. add. *oc*.
75) H. om. *bonde*. BCDEFGHMNOPQR. &c. add. *ok*.
76) BEFGHIKNO. 32. 34 — 38. add. *Thrættanda dagh;* in 38. vero tam h. v. quam sequentem *Kyndelmösse* lineola induxit scriba. D. Man. paullo rec. in marg. add. *þrettanda dagh*. Cfr. nott. 83, 84. infra, et Add. 12.
77) C. &c. om. *dagh*.
78) C. &c. om. *dagh*. 24. om. *Pingizdagha dagh*.
79) BDEFGHKMNOPQR. &c. *fru*.
80) I. *dyra dagh. hælgona mæsso dagh* &c.
81) Q. &c. *dyra*.
82) 20. R. 30. *helgamesso*.
83) C. *kirkmesso dagh*. BEFGHIKMNOPQR. 18 — 22. 24 — 29. 31. 32. 34. 36. 37. om. h. v. D. habet h. v. lineola inductam.
84) MPQR. 18 — 22. 24. 31. add. *oc trættonde dagh*.
85) EFGHKNO. 32. *Swa* (NO. 32. *Tha*) *sculu oc* (K. om. *oc*) *husfrur a lande altaræ byrdhir* (FK. *altara byrdh;* O. *altara læghe;* 32. *althare*, om. *byrdhir*) *bæra. Ær* &c. I. *Tha skolo alla hustrur a landh altara byrdh bæra. Ær* &c.
86) Q. &c. om. *swa*. CP. &c. add. *sculu*. MQR. &c. add. *ægha*.
87) CMPQR. &c. *bæra Ær* &c.
88) MQR. &c. om. *eller husfru*.
89) B. &c. *hema*.
90) Pro *a rættum*. B. &c. sic.
91) BEFGHIKNO. &c. add. *a*.
92) BD. *hælgha dagh*. F. *næstom helgha dagh ther æpter* &c. EGHK. *nestan helghan dagh ther epter ær the* &c. CP. &c. *nestan helghan dagh epter thet the* &c. OIN. 32. *næstom hælgho dagh ther æpter ær* (I. om. *ær*) *at the* &c. MQR. &c. *then næsta helge dagh ther æpther tha han hem komber*.
93) BD. *thæn*.
94) CFGIMNOPQR. &c. *quar*. I. add. *om hælghan dagh*.
95) F. om. *ræt vm*. I. *offer fram göra Tha* &c. K. *vm offer dagh offer sit* &c. EGH. *vm offerdagh sit* &c. N. *vm offerdagh. offir sith framgöra fore* &c. O. *a rættom offer dagh* &c. ut N.
96) Q. &c. *aff*.
97) CBDFMPQR. &c. *offer*. Cfr. not. 95. supra.
98) F. add. *vm helghan dagh*.
99) 22. om. *firi pascha*. Cfr. not. 1. infra.
100) BCEFGHIKMNOPQR. &c. *uppi*.
1) 22. add. *om pásca*.
2) 24. *skull*.
3) IR. *for*.

tiunð at[4]) hana[5]) stulit hawer. siþan ([6]hon war af[7]) tald. wæri bonde[8]) sic firi þe sac swa[9]) sum bonde firi bonda. Sigher *prester* at han hawer ([10]orættæ tiunð giort. stande þet a sial bondans[11]) ok wæri þet[12]) meþ eþe ([13]ens sins.

Vm quinnæ inleþning.[14]) *VIII*^{u}

Nv[15]) will kuna i kirkiu ganga[16]) eptir barn sit ([17]eller bonda. giwi ([18]*presti* firi inleðning .II. örtugha[19]) penninga.[20]) oc *prester*[21]) fae[22]) hænni lius. Syn *prester* hænni inleðning. *böte*[23]) .III. m*arker* .II. biscupi. oc[24]) .I. bonda.[25])

Vm barna cristning. man scriptæ. oc lik wighiæ. IX^{u}. 8

Nv kan *prester* buð fa barn[26]) cristnæ[27]) man *scriptæ*[28]) ok lik wighiæ. ([29]Fyrst scal han[30]) man scriptæ oc[31]) hanum redscap[32]) göræ.[33]) ([34]þy at

---

4) BCDEFGHIKMNOPQR. &c. add. *han.*

5) I. om. *hana.* 18. *hona*, rec. man. mutatum in *honom;* et sic mox infra *hon* mutatum in *han.*

6) I. *tyonde vaar aff thaldher.* 22. *han hade henne afftalldt.*

7) R. om. *af.* Q. &c. *vp.*

8) M. &c. om. *bonde.*

9) FK. 24. om. *swa.*

10) 18. &c. *orættan.* NO. *ey rætta.* I. *ey rættan tyonda.*

11) CP. &c. *hans.*

12) KMQR. &c. *sik.*

13) CKOP. &c. *sielf sins.* Q. &c. *sin all ena.*

14) A. Litt. *þ* omissam supra lineam add. miniator.

15) 28. habet hoc cap. post cap. IX. 38. om. hoc cap., eius loco quaedam infra in cap. X inserens (vide not. 43. pag. 28.).

16) BFK. *ga.*

17) 20. 24 — 29. 31. om. *eller bonda.* GO. *bonde giffui* &c.

18) R. om. *presti firi.*

19) B. *örtugh.* CP. &c. *örtoger.* OQR. &c. *ortogher.*

20) I. om. *penninga.*

21) BD. 31. om. *prester.* EFGHIKMNOQR. &c. *han.*

22) CP. &c. *scal fa.*

23) D. add. *firi.*

24) KQR. om. *oc.*

25) BDFIKOQR. &c. *bondanum.* M. &c. *landbonom.* 34 — 37. add. *och prest scal fange henne linss.*

26) CP. &c. add. *at.*

27) BDMQR. &c. add. *ok.*

28) 30. *Schriptomåll giöra.*

29) O. 28. *tha skal han först man* &c.

30) I. 30. om. *han.*

31) K. om. *oc.*

32) 24. *rätt.*

33) R. add. *j.*

guðfaþer ok guðmoþer moghu[35]) i þrangum[36]) barn döpæ i watni oc ([37]ei i[38]) nocro[39]) andru.[40]) ([41]J namn faþurs oc suns oc þes[42]) helghi[43]) anda. þet barn ma[44]) i wigþæ iorþ læggiæ[45]) oc arf taka. Liw*er* þet barn þa scal þet[46]) til[47]) kirkiu bæræ[48]) oc p*rester*[49]) ([50]til fyllæ[51]) þet sum ([52]þy barne ([53]a faat war[54]) ([55]i cristendom. þen döþe ma længst biþæ.[56]) ([57]Dör mänder[58]) o scriptaþer oc[59]) ([60]p*rester* hawar[61]) buð fangit ([62]oc ær vtan forfall. böte p*rester*[63]) .III. m*arker* .II. biscupi. oc[64]) .I. manzcins arwm. oc[65]) swa[66]) firi barn æn[67]) þet heyþit[68]) dör ([69]oc hawer[70]) p*rester* buð fangit.[71]) böte samu sac oc skipti[72]) samuleð. §. 1. Nu kan prester buð fa lik at[73]) wighiæ oc comber ei[74]) ligger lik[75]) owight[76]) inni[77]) vm[78]) nat enæ andra oc þriþiæ.[79]) b*öte* p*rester* .III. m*arker* firi[80]) nat hwaria. ([81]Af sac[82]) þæsse taki biscup*er* þriþiung annæn þe[83]) iorþ

---

34) EFGHKN. *thyt gudhfadher* &c. I. *För thy gudfadher* &c.
35) I. add. *the.*
36) 26. *nödh trångom.*
37) CP. &c. *j engo andro.*
38) G. om. *i.*
39) IM. &c. om. *nocro.*
40) MQ. &c. add. *wætzsko.*
41) 30. *och säija så , iag döper tig i nampen — Andes Ammen.*
42) F. 29. om. *þes.*
43) BCDEFGIKMNOPQR. &c. *hælgha.* H. &c. *helghe.*
44) BCDEFGHIKMNOPQR. &c. *scal.*
45) EFGHIKMNOP. &c. *leggias.* QR. 20. *liggia.* 22. *komma.*
46) F. add. *barn.*
47) R. *j.*
48) CEFGHIKMNOPR. &c. *bæras.*
49) F. om. *prester.* CP. &c. add. *scal.*
50) F. *fulla til thet* &c. EGHNO. *fulle till. thet* &c. K. *fylle thet* &c. I. *fylle thet til som* &c.
51) B. &c. *fulle.* DMR. &c. *fullæ* v. *fulla.*
52) CDP. &c. om. *þy.* BEFGHIKMNOQR. &c. om. *þy barne.*
53) BCDEHO. &c. *afat, afaat* &c.; cfr. not. 69. pag. 14.
54) CGPR. &c. *ær.*
55) I. om. *i cristendom.*
56) C. 26. *bidhia.* Male.
57) FK. hoc loco incipiunt novum caput.
58) CEFGHIKMNOPQR. &c. *man.*
59) BDEGH. om. *oc.*
60) BEFGHIKNO. 32. *hauer prester buð* &c.
61) D. om. *hawar.*
62) M. &c. om. *oc — forfall.*
63) BCDEFGHIKMNOPQR. &c. om. *prester.*
64) FI. om. *oc.*
65) DMQR. &c. om. *oc.*
66) I. om. *swa.*
67) FK. &c. *wm.*
68) B. &c. *heðit.*
69) CP. &c. *vm prester hafuer budh fangit Nu kan* &c.
70) D. om. *hawer.*
71) I. add. *oc ær vthan förfaldh.* O. add. *tha.*
72) BEFGHIKNO. &c. *skiptis.*
73) CIP. &c. om. *at.*
74) FK. add. *oc.*
75) H. om. *lik.*
76) I. om. *owight.*
77) EFGHK. om. *inni.*
78) DIMQR. &c. om. *vm.*
79) BCDEGO. 23. *thriðiu.*
80) I. om. *firi.*
81) CP. &c. *Ther taki biscoper af tridiung* &c.
82) K. om. *sae.*

attu[84]) lik ([85]iwi förþis.[86]) þriþiæ[87]) arwa[88]) þes döþæ. Faar ei p*re*st*er* bud af bonda ok ligg*er* lik[89]) owigt. vm[90]) þre næt*er*. böte bonde ([91]samu sac oc skiptis[92]) samuleð[93]) ([94]sum ([95]fyrræ ær sagt. Vtan p*re*st*er*[96]) taki malsæghanda[97]) ræt.[98]) æn lik föris ([99]owigt iwir[100]) and*ra*[1]) manna bolstaþi.[2]) §. 2. ([3]Þættæ æru[4]) p*re*stins forfall æn[5]) han ([6]walder. eth[7]) ær þet. at[8]) han[9]) ei buð fik.[10]) Annæt ær.[11]) æn biscup*er* hafþi[12]) hanum stempt. Þriþiæ æn[13]) han ([14]i sotta siang laghe.[15]) oc[16]) fiarþa æn[17]) han messu seghi[18]) þa han buð fik man[19]) sc*ri*ptæ. ([20]Ær p*re*st*er* vtan þæsse[21]) forfall. þa[22]) wæri sic meþ ([23].II. p*re*stum oc[24]) siælw*er* þriþi. ([25]Dele p*re*st*er* oc

---

83) FK. &c. add. *som.*
84) CEFGHIKMNOPQR. &c. add. *som.*
85) B. *yuir.* C. &c. *ofuer.* R. *öfuer.* P. &c. *öuerfördhes.*
86) CEGHKNOPQ. &c. add. *oc.*
87) M. om. *þriþiæ.* Male. CP. &c. add. *takin.*
88) B. *aruar.*
89) INO. &c. add. *inne.*
90) BDEFGHKMQR. &c. om. *vm.*
91) CP. &c. *samuleedh oc* &c.
92) 21. &c. *skifftte.*
93) 20. 25. &c. *samuledhes* v. *sammaledes.*
94) CP. &c. om. *sum — sagt.*
95) BDEFGHIKMOQR. &c. *saght ær. utan* &c. N. *sak ær. Wtan* &c.
96) B. *presten.*
97) FG. *maalsighiande.* K. *maalsæghianda.* Et sic in sequentibus.
98) BDEGHINO. 32. *lotin* v. *loth.*
99) BCDEFGHIKNPQR. &c. sic. Cfr. nott. 100, 1. sequentes. 28. om. *owigt.* A. *iwir owigt and*ra &c.
100) O. *vm.*
1) M. &c. *naagra.*
2) BCFIKNOPR. &c. *bolstaða.* EGH. *boostadha.*
3) N. *Thæsse.* BEFGHIKNO. 32. hoc loco incipiunt novum caput; B. cum rubr. *Vm præsta forfall.*
4) F. add. *nv.*
5) FK. *vm.*
6) CP. &c. om. *walder — han.*
7) B. &c. *et.*
8) FK. om. *at.*
9) D. om. *han.*
10) CP. &c. *faar.*
11) BCDEFGHIKMNOPQR. &c. om. *ær.*
12) IP. &c. *haffwer.*
13) 22. &c. *om.*
14) I. *synk ær. thet fyærdha* &c.
15) CP. 23. *la.* 22. 24. *lagh.*
16) CMPQR. &c. om. *oc.*
17) 22. &c. *om.*
18) BCDEFGHIKMNOPQR. &c. *saghðe.* 25. &c. *hadhe.*
19) L. post lacunam (vide not. 27. pag. 22.) a v. *man* iterum incipit. CEFGHIKNOP. &c. add. *at.*
20) I. *Nær presther — forfal ær tha* &c.
21) C. *thesson.* F. 30. *thessen.* LMQR. &c. *themna* v. *thenne.*
22) A. Loco litt. *þ* antea scriptum fuit *k.* R. om. *þa.*
23) BCDEFGHKLMNOPQR. &c. *tuægia præsta eðe. ok* (CP. &c. om. *ok*) &c. I. *twæygghia prestha vithnom oc* &c. 25—27. *twæyga manna witne och* &c.
24) O. 32. add. *han.*
25) BCEFGHKNP. &c. *Dela.* LMQR. &c. *Delir* v. *Deler.* O. 24. *Nw dela.* I. *Deler presther vidher bondha oc sygher syk* &c.

bonde. sigher p*r*est*er* sic buð ([26]af bonda ei hawa[27]) fangit. witi[28]) ([29]þa bonde þæt[30]) meþ .XII. mannum at p*r*est*er* buð fik.

Vm ([31]forbuþ oc mæssu fall.[32]) Xus

Gör p*r*est*er* messu fall vm helghan dagh.[33]) b*öte* .III. m*arker* .II. biscupi oc[34]) .I. soknnene.[35]) vtan han[36]) forfall hafþi[37]) af ([38]siukdom ell*er* ([39]buð af biscupi ([40]hawa fangit. Witi þet meþ .II. p*r*estæ eþe oc[41]) ([42]sialsins þriþiæ.[43]) §. 1. Nu aghu bönder til kirkiu coma. p*r*est*er* ær skyldugh*er* helgha dagha oc fasto dagha biuþæ.[44]) Biuþer p*r*ester oc glömer[45]) bonde. ([46]wari saker at .III. m*arkum*. ([47]b*öte* .II. biscupi oc[48]) .I. p*r*esti. Glömer p*r*est*er* oc biuþer ei bondum.[49]) böte ([50].III. m*arker* .II. biscupi oc[51]) .I. bondum. For all þön[52]) mall[53]) p*r*esti kunnu witas þa ([54]scal han kallas firi sin[55]) for man. oc þ*ær* ([56]han annættigiæ[57]) wæris ell*er* fællis. §. 2.

---

26) LMQR. &c. om. *af bonda.*
27) P. om. *hawa.*
28) FK. &c. *witne.*
29) GPR. &c. *thet bonde medh* &c.
30) BCEFHIKLMNOQ. &c. om. *þæt.*
31) B. om. *forbuþ oc.*
32) B. Man. paullo rec. nigris litteris in marg. add. *oc þe maal presti* (litt. *esti* sunt abscissae) *kunnu vitæs.*
33) L. In summo margine ab ipso scriba est additum: *som forehælgdh ær fore.*
34) IK. om. *oc.*
35) FO. &c. *soknamannom.*
36) R. om. *han.* CP. &c. add. *san.*
37) BCDEFGHKLMNOPQR. &c. *haui.* I. &c. *haffwer.*
38) CP. &c. *biscope. eller siukdom witi medh* &c.
39) 22. *han haffuer bud aff biscope fångitt.*
40) BDEFGHKLMNOQR. &c. om. *hawa.* I. om. *hawa fangit.*
41) DLMPQR. &c. om. *oc.*
42) Pro *sialfsins.* B. &c. sic. CIOP. &c. *sielffuer tridhi.*
43) 38. loco cap. VIII omissi (vide not. 15. pag. 25.) hic, sub titulo: *Om kirckeganngh*, inserit: *Om löffuerdagen skall Bonde prest bede at hand om söndagen sin hustru i Kirchen will indlede. Och skall quinde offre sin heers offer, som i Sognen aff arildz tid seðuannligt verit haffuer: Bröd ost, Smör, flesk, pendinge: effter Sognens brug och vane.*
44) 22. 32. *lysa.* CP. &c. add. *oc lyusa.*
45) BO. *glöme.* M. *gömer;* male.
46) INO. &c. *böthe III mark II byskope* &c.
47) CP. &c. om. *böte.* 22. om. *böte — presti.*
48) IK. om. *oc.*
49) I. om. *bondum.* P. 30. add. *fasto.*
50) CP. &c. *biscope twa* marker *oc* &c.
51) KR. om. *oc.*
52) BCEFGHIKLMNOPQR. &c. *the.* D. *thy.*
53) B. &c. *maal.* L. add. *ther.*
54) BDEFGHIKLMNOQR. &c. *callis fore* &c.
55) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. *hans.*
56) Q. &c. om. *han.* CP. &c. *antygge werias eller fellas.* FIKNO. *skal han antighe wærias ellir fællas.*
57) B. *antuægia.* D. *antwigia.* I. *anthiggya.* NP. *antiggia.* O. *antigia.* FG. *antighe.* KQR. *antigge.* C. *antygge.* EH. *antyge.* L. *anthinghia.* 24. 32. *antingia.* M. *antinghe.* 21. 22. *antinge.* 25. &c. *antingen.*

Ei ma biscup*er* ell*er* p*re*ster nocon[58]) i forbuð sætiæ vtan firi[59]) þæssin[60]) 9 mall. ([61]þet ær[62]) scr*i*pt. tiunð. kirkiu tilaghur[63]) oc[64]) p*re*stæ. oc firi all[65]) andelik[66]) mall. þ*ær* ei moghu lekmæn iwer dömæ. oc ei firi ([67]fæ giælð. ¶ ([68]Nu kan mander[69]) sak*er* warþa. þa lati biscup*er* han til mana[70]) ræt göræ. vm[71]) ([72]sunnudagh een.[73]) annæn oc þriþiæ. meþ brewi sinu. oc[74]) vndi scr*i*pt ganga. Nu will han ei ræt göræ. oc ei[75]) biscups buð standa[76]) innæn[77]) .III. sunnudagha. hawi þa[78]) biscup*er* wald a fiarþa sunnudaghinum[79]) han i forbuð sætiæ. ([80]Siter[81]) siþan[82]) i forbuþi[83]) .III. sunnudagha. böte .III. m*arker* firi ([84]sunnudagh een.[85]) annæn oc þriþiæ. Siter[86]) siþan[87]) æn[88]) i forbuþi vm[89]) iamlanga allan[90]) böte ei þy mera ([91]firi forbuþit. Will[92]) ([93]ei æn þa ræt göræ. oc sit*er*[94]) quer[95]) i samu[96]) forbuþi. þa lyusi[97]) biscuper han i ban. Siter[98]) siþan[99]) iamlangan[100]) allan[1]) i banni. Hawi þa kunung*er* wald at dömæ han[2]) vndi swerð. oc ar-

---

58) B. *nokran.* D. *nocorn.*
59) F. om. *firi.*
60) E. &c. *thesse.* C. *thesson.* LP. &c. *thessom.*
61) I. om. *þet ær.*
62) P. Rec. man. add. *for.*
63) DFGMOPQR. &c. *tillaghar.* CEHIKLN. &c. *til laghor.* B. *til laghar.*
64) EFGHK. *eller.*
65) M. om. *all.*
66) R. *gudhdeligh.*
67) O. *giæld*, om. *fæ.* 32. *annar giäldh.*
68) BEFGHIKNO. 32. hoc loco incipiunt novum caput. B. habet rubr. *Vm forbuð æn man uarðer saker uið biscop.* D. supra lineam add. *capitulum.*
69) IO. *madher.* CEFGHKLMPQR. &c. *man.*
70) CEFGHKLMPQR. &c. add. *at.*
71) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *vm.*
72) I. *tre sonodagha* medh &c.
73) P. &c. add. *oc.*
74) Q. &c. om. *oc.*
75) FP. om. *ei.*
76) I. *haldha.* 30. 34. &c. *lyda.*
77) 21. add. *the.*
78) I. om. *þa.*
79) B. &c. *sunnudaghi.* C. &c. *sunnodag.* R. *dagh.*
80) 21. 22. 24. 32. om. *Siter — þriþiæ.*
81) BCEFGHIKLMNOPQR. &c. add. *han.*
82) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *siþan.*
83) Q. &c. add. *j.*
84) LMQR. &c. *hwan thera Sithir* &c.
85) EFGHK. add. *swa for.*
86) CEFGHIKLMNOPQR. &c. add. *han.*
87) INO. 32. om. *siþan.*
88) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *æn.*
89) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *vm.* 21. add. *natt.*
90) O. add. *tha.*
91) LMQR. &c. om. *firi forbuþit.*
92) CEFGHIKLNOQR. &c. add. *han.*
93) I. *en ey ræth* &c. P. *tha han ey ræt* &c.
94) G. om. *siter.*
95) CFGILMNOPQR. &c. *quar.*
96) BCDEFGHKLMNOPQR. &c. *sama.*
97) CDEFGHIKLMNOPR. &c. *lyse.* Q. &c. *lyser.*
98) EFGHILMNOPQR. &c. add. *han.*
99) EFGHK. om. *siþan.*
100) BCDEFGHLMNOPQR. &c. *iamlanga.*
1) L. add. *iffwi.*
2) C. &c. om. *han.*

war hans ærwin[3]) goz hans. §. 3. ¶ ([4]Nu kan maþ*er*[5]) þen[6]) laghlika ær forbuþaþ*er*[7]) ([8]eller ([9]i ban sætt*er*[10]) þryzscas[11]) wiþ*er*[12]) kirkiu at[13]) rymæ. ([14]kan messu fall ([15]fore hans skylð[16]) warþa. böte han ([17]firi messu fall .III. m*arker*.[18]) p*rest*er[19]) oc soknamæn warin saclösir.

Vm siælæ gipt.[20]) *.XI^us.*

Nv[21]) kan ([22]bonde ell*er* husfru döiæ.[23]) ([24]þa ær p*re*ster skyldugher[25]) þem[26]) .IIII.[27]) sialamessu[28]) sighiæ .I. at[29]) vtferþæ dagh andra[30]) ([31]siunda dagh. þriþiæ[32]) at[33]) ([34]XXX. dagh.[35]) Fiarþa[36]) ([37]at iamlanga mote. þer ær[38]) p*rest*er skyldugher firi hawa[39]) half[40]) m*ark* penninga.[41]) Firi

---

3) OCP. &c. *takin* v. *taki.*
4) BEFGHIKNO. 32. hoc loco incipiunt novum caput. B. habet rubr. *Vm banzsatter mander uil æi kirkiu ryma.*
5) B. &c. *man.*
6) CFKLMPQR. &c. add. *som.*
7) BDEFGHIKLMNOPQR. &c. sic. A. *forbuþer.* C. 23. *borbudadher.* 31. *förbudin.*
8) EFGHK. om. *eller — sætter.*
9) 22. 33. *bansatter.* 28. *banlyster.*
10) BCDNOP. &c. *satter.*
11) O. add. *han.*
12) R. add. *til.* Male.
13) BDEFGHIKLMNOQR. &c. om. *at.*
14) CP. &c. *oc yörs messofall fore hans sculd. böte* &c.
15) Q. &c. om. *fore — messu fall.*
16) CEFGHIKLMNOPR. &c. *sculd.*
17) I. om. *firi messu fall.*
18) BDEFGHKLMNOPQR. &c. add. *ok.*
19) C. &c. om. *prester.*
20) B. Rec. man. nigris litteris in marg. add. *ok stafkarl dör;* at litt. *ok st* sunt abscissae. Cfr. not. 32. pag. 7.
21) B. Diversitas quaedam scripturae testatur quae de hoc cap. habet hic codex, ea aut a manu paullo rec. aut post intervallum quoddam temporis ab ipso scriba esse addita. Cum inutile duceret scriba duo capita non confirmata transscribere, vacuas reliquit lineas sex in folio ultimas, ubi postea additum est quantum de hoc cap. illae lineae capere potuerunt. Cfr. not. 50. pag. 31.
22) 24. *man eller kona.*
23) B. *döa.* C. &c. *dö.*
24) 24. om. *þa — iamlanga mote.*
25) 21. add. *före.*
26) CP. &c. om. *þem.*
27) 21. om. *.IIII.*
28) ECFGHIKLMNPQR. &c. *sialamessor.* P. add. *at.*
29) I. *a.* 30. 32. *om.*
30) CEFGHIKLMNOPQR. &c. add. *at.* 32. add. *Om.*
31) CBDEGHKLMNOPQR. &c. sic. F. *syunda,* om. *dagh.* A. *sunnudagh.* I. *syndagh.* 28. 29. *söndagh.*
32) BEHO. *Thridiu.*
33) FI. *aa.* 32. *om.*
34) C. *thrætyughunda.* NP. *thretyunda.* I. *XIII;* male. MOQR. &c. *maanada mothe Fiærdha* &c. 25. &c. *mànadadag fierdhe* &c. L. 33. *manadha mote. ther ær* &c.
35) P. add. *oc.*
36) BCEHNO. 23. *Fiærdu.*
37) I. *a iamlongha daagh ther mothe.*
38) K. om. *ær.*
39) H. om. *hawa.* EFGHKNO. &c. add. *ena.*
40) KM. &c. *halfua.* R. 26. om. h. v.

barn ([42]sum ældræ ær æn tolf ara .II. öræ.[43]) ([44]oc sighi[45]) .II. sialamessur.[46]) Firi barn[47]) yngræ ær[48]) æn[49]) .XII. ([50]ara[51]) giwi[52]) öre. ([53]oc sighi .I. sialamessu[54]) ([55]firi þes sial. ([56]æn faþ*er* oc moþ*er* aghu til þrigiæ m*ar*-*ka*. All þe barn til arfs æru comin. hwat þe æru yngri ell*er* ælldri oc[57]) aghu þe[58]) til þrigiæ marka giwin p*r*esti[59]) fulla sialagipt.[60]) ([61]Þet innis folk[62]) i husum sitir meþ andrum[63]) þet[64]) giui[65]) presti fulla sialagipt. æn þet[66]) aghar[67]) til .III. m*arka*. ([68]Aghar þet minnæ. giwi þy eynest[69]) at[70]) þet wili ([71]nocot giwa ([72]oc ei ællæs.[73]) §. 1. Dör stafkarl.[74]) i sokn. samu þiænist[75]) wari[76]) p*r*est*er* hanum[77]) skyldugher sum bonda[78]) ([79]þo at[80]) han ([81]ei[82]) aghi vtan pik oc skræppu.[83]) Nu dör wæghfarande man[84]) i sokn bonde[85]) han ligg*er*[86]) ([87]at fae[88]) p*r*esti buð. hanum[89]) rezscap[90]) gö-

---

41) I. om. *penninga.*
42) 22. *12 åra gamullt 2 öra.*
43) Q. &c. add. *peninga.*
44) 24. om. *oc — sialamessur.*
45) CIMP. &c. *sighia.* R. add. *före.*
46) CFLP. &c. *messor.*
47) O. &c. add. *som.*
48) BCEFGHIKLMNPQR. &c. om. *ær.*
49) D. om. *æn.*
50) B. Continuatio huius cap., una cum integro cap. proxime sequente, desideratur, etsi nullum vestigium abscissi folii adparet. Cfr. not. 21. pag. 30.
51) CP. &c. add. *gamalt.*
52) CLMPQR. &c. om. *giwi.* CEFGHIKLMNOPQR. &c. add. *en.*
53) 24. om. *oc — marka.*
54) CFP. &c. *messo.*
55) DEFGHIKLMNOQR. &c. om. *firi þes sial.*
56) O. &c. *vm.* K. *Fadhir oc modhir æn the til thriggia marka;* male.
57) M. &c. om. *oc.*
58) DCEGHLNOPQ. &c. *þön.* IK. om. h. v.
59) I. om. *presti.*
60) I. *syælorökth.* Male.
61) DCEFGHIKLMNOPQR. &c. sic (cfr. nott. 62 — 65. sequentes). A. 29. 31. om. *þet — sialagipt.*
62) 33. *inhyszes folck.* 37. *indhwsses folck.* K. add. *inne.* F. add. *thet inne.*
63) CP. &c. *andro folke.* EFGHK. add. *döör.*
64) ILMNOQR. &c. om. *þet.*
65) F. add. *thet.*
66) L. om. *þet.*
67) DEGHK. *a.*
68) I. om. *Aghar þet minnæ.* 24. om. *Aghar — ællæs.*
69) DEFGHIKNO. *enæst* v. *enast.* CLMPQR. &c. *eens.* 32. *åth enaste.* LMQR. &c. add. *nokot.*
70) R. *æn.* 28. 32. *om.* 21. 22. *efftter.*
71) LMOQR. &c. om. *nocot giwa.*
72) EFGHIKNO. 32. *eller ey.* ¶ *Döör* &c.
73) CMPQR. &c. *ellers.* L. 30. *annars.* 25. &c. *eliest.*
74) 37. 36. 38. *stackarl.*
75) LMQR. &c. *redhscap.*
76) FK. *ær.*
77) MQ. &c. om. *hanum.*
78) O. &c. add. *æn.*
79) L. *thy.* FR. *togh.* 26. &c. *doch.* IM. &c. *tha.* EGHK. *thot han* &c.
80) F. &c. om. *at.*
81) I. *atte ey meer en piik* &c.
82) 22. add. *mera.*
83) R. *skæppo.* Male.
84) K. om. *man.*
85) LMQR. &c. add. *then.* CINOP. &c. add. *som.*

ræ. prest*er* ([91]a af hanum hawa fulla sialagipt. æn[92]) han a[93]) til .III. m*arka*. ([94]a han minnæ. ([95]æn til III. m*arka*. þa[96]) taki prest*er* þriþiung. af[97]) þy han aghar.[98]) oc arwar hans[99]) ([100]twa lyti. Bonde þen[1]) lik ligg*er* inni[2]) at.[3]) hwar þet warþa[4]) kan sighi til grannum ([5]oc nagrannum þe æru skyldughi lik[6]) til iorþa[7]) fölghiæ. oc wiþ*er* wara þa lik iorþas. Hwar sum[8]) buð faar oc comb*er* ei böte .III. öræ. þem þ*ær*[9]) lik til[10]) iorþa[11]) forþa.[12]) ell*er* wæri sic meþ tweggiæ manna eþe.[13]) at han sanð[14]) forfall hafþi[15]) ell*er*[16]) ei buð fik. Kunnu þe ei þæsse samu[17]) III. öræ. vtan dom[18]) fa. þa sökin[19]) eptir þy sum[20]) skils vm[21]) eyn sac[22]) bonda.

Vm testamænt. XII^ut.

Nv[23]) will man til[24]) kirkiu ell*er* klostra[25]) fore sial sinæ giwa.[26]) Hawi wald[27]) giwa hwarn tiunda penning. æ hwat han giwar hæll*er*[28]) iorþ ell*er* lös öre.[29]) af gambla[30]) byrð sinni. Giw*er* man iorþ[31]) til klostres[32]) ell*er*

---

86) CP. &c. add. *hema.* INO. 32. add. *inne.*
87) I. *hoos agher presthe bodh ffændha* (lege *sændha*) *honum* &c.
88) O. *skal fa.* 32. *Bör fä.* 24. *giffui.*
89) F. add. *oc.*
90) C. &c. *redscap.* 25. &c. *reedha.* 24. *sinn reeda.* CP. &c. add. *at.*
91) CFGLMOPQR. &c. *ager* v. *ægher;* et sic passim. I. *aff honum haffvi* &c.
92) O. &c. *vm.*
93) D. om. *a.*
94) I. 29. om. *a — þa.*
95) LMQR. &c. om. *æn — marka.*
96) CDEFGHKLMNOPQR. &c. om. *þa.*
97) I. add. *allo.*
98) R. add. *til.*
99) M. &c. om. *hans.* CP. &c. add. *takin.*
100) CE. *twaluti.* F. *twæluti.* KI. *twælyti.*
1) P. &c. *ther.*
2) F. om. *inni.*
3) L. *ær.* Male.
4) LMQR. &c. *vara.* 30. *henda.*
5) DEFGHLMNOQ. &c. *eller.* R. om. *oc nagrannum.*
6) DCEGHKMNOPQR. &c. *liki.*
7) IMO. &c. *iordh.*
8) CDP. &c. om. *sum.*
9) ILMNOQR. &c. *som.*
10) CP. 23. om. *til.*
11) IO. &c. *iord.* P. add. *oc.*
12) LIMQR. &c. *fördho.*
13) 24. *wittne.*
14) C. &c. *san.*
15) EGH. *hafui.*
16) CP. &c. add. *han.*
17) CEFGHIKLMPQR. &c. om. *samu.*
18) EFGK. *domæ.* H. *dömæ.*
19) M. &c. add. *wth.*
20) CM. &c. om. *sum.*
21) F. om. *vm.*
22) C. &c. *ensak.*
23) B. om. totum hoc caput. Cfr. not. 21. pag. 30; not. 50. p. 31.
24) I. om. *til.*
25) CEFGHIKMNOPQR. &c. *kloster.* L. *clostirs.*
26) O. add. *tha.*
27) LO. &c. add. *at.*
28) EFGHIKNOQ. &c. om. *hæller.* 22. &c. add. *i.*
29) CDEFGHKLMNOQ. &c. *lösöra.*
30) DCEFGHIKLMNOPQR. &c. *gambli.*

kirkiu.[33]) ([34]hawin[35]) ærwingiæ walð þe iorþ at*er* lösæ innæn nat oc[36]) iamlanga.[37]) vm han[38]) ræt*ter* ærwingi ær. oc ær[39]) ei[40]) wiþ*er*[41]) þa hon gifs.[42]) ([43]æl*ler* ær oc[44]) owormaghi. æl*ler*[45]) ([46]oc vt lændis. ([47]þa æn[48]) ræt*ter* ærwingi ær wiþ*er*. þa hon gifs[49]) ([50]til kirkiu el*ler* clostres.[51]) oc sigh*er* ia wiþ*er*. þa[52]) stande þe gif[53]) fast oc full oc hawi[54]) engin wald[55]) ([56]framaleyð þa[57]) gif[58]) at*er* kalla. Sighiæ[59]) rætti ærwingiæ ei[60]) ia til oc ([61]orka ei siælwir lösæ.[62]) ([63]löse þa næster byrþa man. §. 1. ¶ Nu will man aflinga iorþ firi sial sinæ giwa swenum[64]) el*ler* frændum. el*ler* oc[65]) andrum mannum[66]) þem han[67]) sial*wer* will. giw*er*[68]) han[69]) held[70]) oc helbryþæ[71]) giwi ([72]halft þet[73]) han aflat haw*er*. giw*er*[74]) i sotta siang.[75])

---

31) 26. add. *eller lösöra.* Male.
32) Pro *klosters.* DLMQ. sic. CEFGHIKNOPR. &c. *kloster.*
33) 30. add. *för Siäll syna.*
34) F. *hawe ærffwinge* &c.
35) INO. &c. add. *tha.*
36) L. 29. om. *oc.* 21. add. *år.*
37) IO. &c. *aar.*
38) O. *thet.*
39) I. *vaar.* O. 32. add. *han.*
40) KNO. 32. add. *tha.*
41) CP. &c. *widherstaddher.*
42) I. *gaffs.* O. add. *til kirkio ælla closter.*
43) 24. om. *æller — gifs.*
44) DEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *oc.*
45) CDEFGHIKLMNOPQR. &c. add. *ær.*
46) DEFGHIKLMNOQR. &c. om. *oc.* 21. *ær rettuilling, Ær retter arffuinge vider* &c.
47) LCMPQR. &c. *Ær rætter æruingi vidher* (CP. &c. *widerstaddher*).
48) I. add. *han.*
49) I. *gaffs.*
50) CP. &c. *oc sigher ia widher æ huat gifs heldher til kirkio eller kloster stande* &c.
51) Pro *closters.* DLMQ. &c. sic. EFGHIKNOR. &c. *kloster.* Cfr. not. 50. praecedentem.
52) O. om. *þa.*
53) FHMOQR. &c. *gifft.* L. *giæff.* I. *gaffva.*
54) I. add. *tha.*
55) G. add. *ærffuingia.*
56) D. *framaleð.* EGHINO. *framledhis.* FK. 29. om. h. v. CLMPQR. &c. *hona framledhis* (MPQR. &c. *framdelis*) *aterkalla* (P. *aterlösa*).
57) FIO. &c. *the.*
58) FHIO. &c. *gifft.*
59) O. add. *oc.*
60) CEFGHKP. &c. add. *ther.*
61) CP. &c. *orkar han ey sielfuer* &c.
62) I. om. *lösæ.*
63) LIMOQR. &c. *lösin tha næste* (M. &c. *siælffue;* R. add. *frænder, ok*) *byrdha mæn.*
64) I. &c. *wenom.*
65) CEFGHIKNOP. &c. om. *oc.* CP. &c. add. *nokrom.*
66) CLMPQR. &c. om. *mannum.*
67) I. om. *han.*
68) P. &c. *gifua.*
69) CP. &c. om. *han.*
70) DFQ. 20. *hell.* CEGHIKLMNOPR. &c. *heel* v. *heell.*
71) D. *helbrydu.* CEFGHIKN. 23. *helbrygdo.* M. &c. *helbrygda.* Q. &c. *helbrögda.* L. *helbrigdha.* O. *helbrigdho;* add. *tha.* P. *helbreyda.* R. *helbrigho.* 24. &c. *helbregda.*

giwi[76]) þriþiung. Kan nocor a þe afling tala[77]) mæþan[78]) han liwande ær. oc will han ([79]hanum at*er*[80]) wnna[81]) hawi þæs wald. Alla aflinga iorþ[82]) ma oc[83]) man firi sial[84]) sinæ[85]) giwa ([86]æn han will.

([87]*Vm hiona wigning.* *XIII*^{us}.

Nv kunnu[88]) hion til kirkiu[89]) coma[90]) wigning beþæs.[91]) þ*ær*[92]) a p*re*st*er* lysæ[93]) firi þem sunnudagha þriæ.[94]) æn[95]) nocor weth[96]) forfall i þy hionalaghi. Siþan scal p*re*st*er* spyriæ at[97]) hwar sum[98]) rætt*er*[99]) giptermander[100]) ær[1]) firi wigning þeræ[2]) oc firi lius hwart. ([3]hawi p*re*st*er*[4]) .II. örtugha[5]) penninga.[6])

Vm þiufnaþ i kirkiu.[7]) *XIIII*^{us}.

Nv ([8]kan þiuwer i kirkiu garþe stiælæ. ([9]ær þet minnæ æn half m*ark*.

---

72) D. Rec. man., quae pallidam scripturam renovavit, mutavit h. v. in *hellt*. 28. om. h. v. 27. om. *halft — giwi.*
73) CP. &c. om. *þet.* Q. &c. *then.*
74) CFILMNOPQR. &c. add. *han.*
75) O. 32. add. *tha.*
76) M. &c. om. *giwi.*
77) H. om. *tala.* 18. &c. add. *thale;* male.
78) FK. *men.* LMQR. &c. *tha.*
79) LM. &c. *hona atir vinna.*
80) N. *arff.*
81) CEHKOPQ. *vnna.* I. &c. *vinna;* cfr. not. 79. supra. O. add. *tha.*
82) O. 28. om. *iorþ.*
83) IPR. &c. om. *oc.*
84) L. 28. om. *sial.*
85) P. om. *sinæ.*
86) I. 24. om. *æn han will.*
87) B. Rubrica hic desideratur; *Vm* scriptum est at deletum.
88) R. *kan.*
89) I. om. *kirkiu.*
90) CEFGHIKLMNOPQR. &c. add. *oc.*
91) P. om. *beþæs.*
92) LMQR. &c. *tha.*
93) BL. &c. *lyusa.*
94) DB. *þrea.* C. &c. *thre.*
95) O. &c. *vm.*
96) B. &c. *uet.* KLMQR. &c. add. *ther.*
97) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *at.*
98) EFGHIKNO. &c. om. *sum.*
99) M. &c. om. *rætter.*
100) BD. *giptar mander.* EH. *giptarmadher.* G. *giptamadher.* I. *gyffthamadher.* FKLMQ. *gipto madhir.* NR. *giftomadher.* 20. *gipthomander.* C. *gipterman.* 21. *gifftaman.* 22. *giffteman.* OP. &c. *gipto man.* 24. 30. *gifftoman.*
1) Q. &c. om. *ær.*
2) L. om. *þeræ.*
3) EFGHK. 24. *scal prester hafua twa* &c. O. *giwi preste* &c.
4) Q. &c. om. *prester.*
5) BL. 29. *örtugh.* CIOR. &c. *örtoger.*
6) I. om. *penninga.*
7) BD. add. *eller kirkiu garðe.*
8) L. *stiæl thyuir j kirkio gardhe;* loco eorum, quae in hoc cap. sequuntur, add. *Thetta capitulum staar scriuat i thiuua balkenom;* at in libro codicis iuris communis Magnaeani de furtis non aliud habet caput de furtis in coemeterio quam id, quod ad illum librum pertinet, ab hoc plane diversum.

böte .III. m*arker*. ([10]eynæ kunungi. ([11]andra kirkiu.[12]) þriþiæ[13]) biscupi.[14]) ([15]Hwar sum af sialfri kirkiu stial. böte biscupi[16]) firi banzmaled[17]) .VI. m*arker*. oc firi þiufnaþen æn[18]) þet ær[19]) half m*ark*.[20]) ([21]XL. m*arker*. XX. m*arker* kirkiu[22]) X.[23]) kunungi. oc[24]) .X.[25]) biscupi. Stial maþer[26]) af andrum i kirkiu böte þen þiufnað epti lanz laghum.[27]) ([28]eptir þy sum[29]) han[30]) mætin[31]) warþer. oc[32]) .III. m*arker* biscupi firi ([33]kirkiu friþ. 11

Vm ([34]hiona lagh oc frænscimis spiælð.[35]) XV^{us}.

Alla staþi *þær* hæfþ kan koma i skylscap[36]) ([37]ell*er* sifscap[38]) innæn þriþiæ man. böte biscupi[39]) ([40]hwar þeræ .III. m*arker*. ([41]Komber[42]) a þriþiæ man böten baþen .III. m*arker*. Komber[43]) a fiarþa.[44]) b*öte* .VI. öræ. hwart[45]) þeræ. Comb*er*[46]) a femtæ[47]) wari saklöst[48]) baþe firi[49]) bot[50]) oc fastu. ([51]Nu kan hordomb*er* *þær*[52]) ([53]wara i comin[54]) gange ([55]vm

---

9) CP. &c. *thet minna ær en half* &c.
10) B. &c. *ena*. 22. *till treskiftes, konunge, kyrckio, och biscope.*
11) I. *ena byskope oc ena presthe for banzmalith, VI mark for tywfnadhin* &c.
12) BCEGHNOPQR. &c. add. *ok*.
13) BOR. *thriðiu*.
14) 33. *härradhe*.
15) B. *Hua*. C. *Hulkin*. P. &c. *hwilken*. M. 18. 19. 21. 22. 24 — 27. 33. om. quae in hoc cap. sequuntur.
16) P. 30. om. *biscupi*.
17) B. &c. *banzmalet*.
18) O. &c. *vm*.
19) R. om. *ær*.
20) N. 28. add. *wærth*. 32. add. *wärde*. I. add. *böthe*.
21) CP. &c. om. *XL*. marker.
22) NO. 32. add. *oc*.
23) CEFGHINOP. &c. add. *m*arker.
24) IR. om. *oc*.
25) CEFGHINO. &c. add. *m*arker.
26) CEFGHKOPQR. &c. *man*.
27) CP. &c. add. *oc*.
28) QR. &c. om. *eptir þy*.
29) CIP. &c. om. *sum*.
30) F. *tyuffnadh*.
31) BDI. 31. *miætin*.
32) BEFGHIKNO. 32. add. *böte*.
33) BEFGHKNOQR. &c. *kirkiu friðhin*. CP. &c. *fridbrutit*.
34) B. om. *hiona lagh oc*.
35) B. Rec. man. nigris litteris in marg. add. *oc man faldir ii synd meþ fæ*.
36) CEHIO. &c. *skyldscap*.
37) I. 29. 32. om. *eller sifscap*.
38) F. *syskanaskapp*.
39) CP. &c. add. *fore*.
40) BCDEFGHKLMNOPR. &c. *huart*. I. om. *hwar þeræ*.
41) EFGHIKLMQR. &c. om. *Komber — m*arker.
42) BNO. 32. add. *thæt*.
43) O. 32. add. *thet*.
44) BEFGHIKLMNOQR. &c. add. *man*.
45) L. &c. *hwar*.
46) O. 32. add. *thet*.
47) FIO. &c. add. *man*.
48) I. &c. *saak löös*.
49) FK. om. *firi*.
50) O. add. *oc skript*.
51) I. om. *Nu — dömis*.
52) FK. 28. om. *þær*.
53) CP. &c. *innan koma gange* &c.

þet hor swa[56]) sum[57]) all annur[58]) ([59]sum eptir ([60]lanz laghum dömis.[61]) §. 1. Comber[62]) manni misfall[63]) til. at[64]) han faller i synð meþ fæ. oc haw*er*[65]) þyþulagh[66]) meþ þy. warþ*er*[67]) sander at[68]) þy male. ell*e*r ([69]bar oc[70]) a[71]) takin wiþer.[72]) þa scal baþe[73]) man oc[74]) fæ i iorþ græwa[75]) ell*e*r brænnæ.[76]) ei moghu þe[77]) lif nytæ.[78]) §. 2. ❡ ([79]Kan skilnaþer[80]) i hionalaghi warþa. b*öte* þet þeræ[81]) .III. m*arker* sum skilnaþi[82]) walder. walla[83]) baþin böte hwart þeræ .III. m*arker*. §. 3. ([84]Nu six þættæ vm hormals bot. ([85]Hwar sum hor gör meþ oskylli kunu.[86]) b*öte* .III. m*arker* hwart[87]) þeræ. ([88]Samu bot wari vm[89]) twæfalt hor. Kan manni siþan[90]) hændæ alt[91]) saman göræ hor. fræncimis[92]) spiæll. ([93]guðsiwilagh spiæll. ell*e*r sifscap[94]) spiæll. bötis[95]) ([96]þ*ær* hwart[97]) eptir sinni sak. ❡ Nu gi-

---

54) FK. add. *ther*.
55) F. *edher nm som* &c.
56) CKLMNOPQR. &c. om. *swa*.
57) CFKLMNOPQR. &c. add. *vm*.
58) M. &c. add. *hoor*.
59) BDEFGHKLMNOQR. &c. om. *sum*. CP. &c. om. *sum — dömis*.
60) 24. *lagenn*.
61) BDEFGHKLMNOQR. &c. *dömas*.
62) BCDEGHLMNOQR. &c. *Coma*.
63) I. *misfælle*.
64) FK. *thet*.
65) L. om. *hawer*.
66) BEGH. *thyðilagh*. QR. *thydhelagh*. CN. *thydhalagh*. P. &c. *tydhelagh*. 20. &c. *tidelagh*. FK. *thybho lagh* (sic).
67) LMQR. &c. add. *han*.
68) R. &c. *a*.
69) LMQ. &c. om. *bar oc*.
70) IR. &c. om. *oc*.
71) DLMQ. &c. om. *a*.
72) I. *vardher*.
73) I. om. *baþe*.
74) C. om. *oc*.
75) BCEHLNOQ. 23. *graua*. IP. &c. *graffvas*. R. &c. *grefuas*.
76) R. &c. *bremnas*. 32. *brinna*. O. add. *oc*.
77) CP. *thön*.
78) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. *nyuta*.
79) BEFGHIKNO. 32. hoc loco incipiunt novum caput; B. cum rubr. *Vm hionalagh ok hordom*. I. &c. *Nw kan*.
80) BD. *skiælnaðer*.
81) I. 28. om. *þeræ*.
82) BD. *skiælnaðe*.
83) B. &c. *ualda*. KLMOPQR. &c. add. *the*. I. 24. add. *the thet*.
84) CP. &c. *Thetta six vm* &c. EGHINO. 32. om. *Nu — hormals bot*. FK. om. *Nu — hwart þeræ*.
85) EGH. *Gör man hoor* medh &c.
86) I. *hoorkonu*. NO. 32. *quinno*.
87) P. &c. *hwar*.
88) BDLMQR. &c. *Sama*. CEFGHKP. *Sami*. INO. 32. om. *Samu — hor*.
89) BDEGHLMQR. &c. *fori*.
90) R. add. *ather*.
91) CP. &c. om. *alt*.
92) CEFHLNP. 23. *frendzemis*. K. *frændzæmis*. IMOQ. &c. *frændksæmio*.
93) BK. *guziua laghs*. DEGHLO. *guzciuialax*. N. *gudzifuio lags*. M. &c. *gudzsöffwia lagx*. QR. *gudzsöffwalagx*. P. &c. *gudzsofwalagx*. I. *gudhsofuia*. 20. 29. 31. om. *guðsiwilagh spiæll. eller sifscap spiæll*.
94) CB. &c. *sifskaps*. O. 32. *skylskaps*. F. *syskanaskaps*. I. *systra*.
95) O. &c. *böte*.
96) CMOP. &c. om. *þær*. I. om. *þær hwart*.
97) L. &c. add. *thera*.

w*er* bonde husfru sinni[98]) ([99]ell*er* husfru bonda sinum sak vm hor vppenbarlika firi kirkiu[100]) sokn[1]) firi[2]) þingi ([3]ell*er* öldyrke.[4]) ([5]festi þet þeræ .XII. manna eþ fore sic sum sakin gifs. giter eþin gangit wari sac löst. falz at eþe. *böte* biscupi .III. m*arker* firi horit. Hawi oc[6]) engin man[7]) walð bonda ell*er* husfru ([8]firi hor sac giwa. vtan hwart[9]) þeræ giwin[10]) ([11]sinni mællin. vtan[12]) þe warþin[13]) inni takin. ell*er* witni warin[14]) til sum saghu ([15]til gangu oc fran gangu.[16]) þa ma biscups læensman fa[17]) ([18]af þem lagh ell*er* penninga.[19]) ([20]Nu kunnu þön[21]) wæries[22]) firi þe sac. þa bötin

---

98) N. add. *saak.* I. add. *skuldh.*

99) 20. 31. om. *eller — sinum.*

100) INO. 32. om. *kirkiu.*

1) BEFGHIKLMNOQR. &c. add. *eller.*

2) CEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *firi.*

3) BEFGHIKLMNOQ. &c. om. *eller öldyrke.* 34 — 38. *a gathe steffna eller i ölhuss.*

4) Pro *öldrykke.* D. *öldrycki.* CPR. &c. *öldrykio.* 23. *öl drycko.*

5) BEFGHIKNOQR. 20. 31. *fylghia þar twæggia manna witni granna eller* (I. 31. *oc*) *nagranna hauin tha* (F. om. *tha;* I. *ther*) *thön* (F. *the;* I. om. h. v.) *ængin ui:orð sik mæð laghum* (O. add. *at*) *uæria. utan uærin fæld eptir thy* (F. add. *som*) *lagh sighia.* (QR. &c. *skilia;* I. add. *æller vppenbaar rætte*) *Haui* &c. B. vero habet verba *fylghia — nagranna*, a scriba omissa, in marg. addita; litt. *fylg, gia, ni* et *na* in extrema folii ora scriptae, sunt abscissae. CP. 23. (28.) 29. (30. 32.) *æru ther tweggia manna witne til af grannom eller nagrannom hafuin tha thön enkte witzordh* &c. ut B. &c. LM. 18. 19. 21. 22. 24 — 27. om. *festi — horit;* L. vero loco horum verborum habet spatium unius lineae scripturae vacuum.

6) DLMQR. &c. om. *oc.* B. Hanc v. omissam supra lineam add. scriba.

7) BEFGHIKNOPR. &c. om. *man.*

8) LMQR. &c. *vm.* FK. om. *firi hor.* 32. *hoorsack giffua.*

9) L. &c. *hwar.*

10) BDEFGHIKLMNPQR. &c. *giui.* O. *gifwer andro.*

11) BC. &c. *sin i mellin* v. *mellom.*

12) 22. *Eller.*

13) BEHILNOPQR. &c. *uarða.* KF. *warin.* INO. 32. add. *badhin.*

14) M. &c. *ærin.* I. 30. *voro.* 21. &c. *æra.*

15) 21. 22. *them tillgånga och frångånga.* 25. &c. *honom tillgånga eller frågånga.*

16) EF. *fragango.*

17) F. *tagha.*

18) B. om. *af þem;* at duo verba, quorum posterius tantum *þöm* legi potest, prius vero obscurum est, in marg. sunt addita.

19) B. add. *Thæmma lundum raðe thæn sum kiærir thrim mannum. ok thrim thön tu sum sakin gifs. af grannum eller nagrannum innan soknar. fællas þön tu. uærin fæld. Nu kunnu thön uærias firi the sac. þa uærin saclös.* EFGHIKLMNOQR. 18 — 22. (24 — 27. 31. 32.) add. *Thennæ lundom radhe then som* (LMQR. &c. add. *til;* F. add. *kæti*) *kiærir threm mannom oc threm thön* (O. *the*) *tw* (GQR. 20. om. *tw*) *som* (L. om. *som*) *sakin gifs. aff grannum ellæ nagrannum. innan soknæ. Fellas thön* (IO. &c. *the*) *tw.* (IMR. &c. om. *tw;* MOR. &c. add. *tha*) *wari feld. Wærias thön.* (LMOQ. &c. *the;* FK. add. *tw;* LM. &c. add. *fore the sak;* Q. &c. add. *fore sak;* O. add. *tha*) *wari* (F. add. *wardh oc;* R. add. *wardh aff*) *saklös.* CP. 23. (28. 29. 30.) add. *Verias thön fore the sak wari saklös Fellas thön wari feld Radhe thrim mannom then som kærir oc trim thön tw som sakin gifs aff innan soknamannom* (P. add. *oc*) *grannom eller nagrannom* (P. 30. om. *eller nagrannom*).

scrukwitni[23]) .III. m*arker*. I. kunungi. oc[24]) .I. malseghanda[25]) .I. hundare.[26]) §. 4. ¶ ([27]Kænnir ogipt kuna ([28]giptum manni barn. oc[29]) maþ*er*[30]) dyl baþe barn[31]) oc hæfd. þa scal[32]) kunan[33]) ([34]han wiþer bindæ ([35]hema a þingfiællum[36]) ([37]sialf hon meþ II. manna witnum. oc[38]) .XII. manna eþe.[39]) wari kuna[40]) sialf i[41]) for eþe. Giter kuna[42]) swa han wiþ*er* bundit. hete þa[43]) han[44]) faþ*er* at þy barne. oc ([45]ær þet barn frillubarn. Falz hon[46]) at eþe. stande eþer quer[47]) ([48]til ([49]þes at[50]) barn warþ*er*[51]) .XV. ara gamalt. oc witi þa sialft sic til faþurs meþ samu witnum ell*er*[52]) eþe sum vm moþ*er* sagþis.[53]) stande sialft i for eþe. Git*er* ([54]eþ swa inbundit
12 sum skilt ær. wari þa þæn man ([55]faþ*er* at þy barne oc hete frillubarn[56])

---

20) BCEFGHIKLMNOPQ. 18 — 32. om. *Nu — hundare.*

21) R. *the.*

22) DR. *værias.*

23) D. *scrocvitnin.* R. *sköck withnen.*

24) DR. om. *oc.*

25) DR. add. *oc.*

26) R. add. *kerer ey malsægande Tha ma lensman s* (?) *XXVII et sequenti twært a moth Et XXVII in fine sed et hic et tamen practicatur ita.* In codice quem secutus est scriba, quaedam hoc loco fuisse scripta, quae ille recte legere non potuit, manifestum est.

27) BEFGHIKNO. 32. hoc loco incipiunt novum caput; B. cum rubr. *Vm æn kona kænne giptum manne barn eller hæfð.* CP. &c. *Viter.*

28) FK. &c. *giptomanne.* Male.

29) BDEFGHK. om. *oc.* BDEFGHIKNO. 32. add. *thæn.*

30) D. *mander.* BEFGHIKNO. 32. *man.* Q. &c. om. h. v. CLMPR. &c. *han.*

31) EFGHK. 32. *barns.*

32) N. *ma.*

33) BEFGHKLNO. &c. *kona.*

34) I. *biuda hema* &c. Male.

35) P. *a tingfiellom henna sielffhon* &c. 25. &c. *A tinge medh* &c. 24. 28. om. *hema — hon.*

36) B. *thingfialum.* MQ. &c. *tingh fiölom.*

37) BDILMNOQR. &c. *sialfs hans međ* &c. EFGHK. *sialfsins.* medh &c.

38) A. Man. ut videtur rec. supra v. *oc* scripsit *eller.*

39) LMOQR. &c. add. *oc.*

40) LMQR. &c. *hon.*

41) R. &c. om. *i.*

42) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. *hun.*

43) BEFGHIKN. &c. om. *þa.*

44) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *han.*

45) BDEGHLMNOQR. &c. *uæri frillubarn.* I. *vari thet fryllo barn.* P. *thet ær frillobarn.* FK. *hete frillo barn.*

46) R. &c. *han.* Male.

47) CFGIKLMNOPQR. &c. *quar.*

48) CILMNOPQR. &c. *ther till barn* &c.

49) BDEGH. om. *þes at.*

50) FK. 29. om. *at.*

51) O. *ær.*

52) A. Loco v. *eller* aliud quoddam vocabulum (forte *ok*, cfr. not. 38. supra) antea fuit scriptum. BCDEFGHIKLMNOPQR. ceterique omnes *ok.*

53) LMOQR. &c. add. *oc.*

54) EFGHK. *edher swa widhbundit.* LMQR. &c. *barn edh swa gangit som skilt* (M. &c. *slikt;* R. &c. *sakt*) *ær tha hæte then man* &c.

55) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. *barna fađer. ok* &c.

56) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. sic. A. *frillubarne.*

hans. Falz57) at eþe (58oc wizorþum þa dömis þet barn vt lændis59) oc aghi60) þet ei lanzwist61) hawa.

Vm eþa maal. XVIm.

Nv seer62) biscups lænsmaþer63) siælwer eþ sin oc stawar.64) (65eller oc66) hans ræt67) vmbuð. hawi aldrig wald þen eþ68) ater kalla. Stander bondans eþer .III. sunnudagha owæþiæþer oc oqualder.69) aghi (70walð aldrig (71þen eþ ater calla. §. 1. ❡ Nu kan eþer gangas72) firi raan eller73) þiufnaþ.74) kan75) siþan þiufnaþer manni a76) hænder leþes.77) eller i husum hans78) hittes.79) gange80) þen eþer til fasta81) oc fæbota.82) §. 2. Swer man eþ oc giwer siþan penninga fore sama mall. hawi þen sialwer eþ83) sin ruwit.84) oc gange þen eþer til fasta85) oc fæbota.86) eller87) sweri meþ .XII. manna eþe at han ei (88penninga fore þet89) bötte.90) §. 3. Ganga twe mæn lagh91) wæriæ92) baþe eth93) mall. oc æru94) iamskiala. witin95) .XII. mæn hwart96) þeræ sannare hawer97) raþe halwi98) næmð hwart99) þeræ.

---

57) FHK. 30. add. *hon.* LMQR. &c. add. *thet.*
58) FKLMQR. &c. om. *oc wizorþum.*
59) 37. *ælendes.*
60) CLMPQR. &c. *aiger* v. *ægher.*
61) CP. &c. *landwist.* I. *landhe wiist.*
62) C. &c. *see.* I. &c. *sygher;* male.
63) BD. *lens mander.* CEFGHIKLMNOPQR. &c. *lensman.*
64) FK. *straffar.* Male.
65) F. om. *eller — þen.*
66) CP. &c. om. *oc.*
67) GMPQ. &c. *retta.*
68) BCDEFHIKNOP. &c. *eðin.*
69) I. *qualder.* Male.
70) B. &c. *aldrigh uald.*
71) LMQR. &c. *han ater. kalla.*
72) P. 29. *gangha.*
73) N. 29. add. *fore.*
74) CP. &c. add. *oc.*
75) P. 30. om. *kan.*
76) M. &c. *i.*
77) B. &c. *leðas.*
78) L. add. *takas eller.*
79) B. &c. *hittas.*
80) I. add. *ok.*
81) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. *fastu.* Recte. Cfr. tamen §. 2. huius cap. et þgB. 3: 1.
82) O. &c. *fæböte.* I. *fæ böta.*
83) I. om. *eþ.*
84) FIKMNPQ. &c. *riffwit.* R. om. h. v.
85) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. *fastu.* Cfr. not. 81. supra.
86) I. *fæ böta.*
87) M. &c. *oc.*
88) CP. &c. *ther fore pæningha bötte.*
89) BDEFGHIKLMNOQR. &c. add. *maal.*
90) EFGHK. 24. *gaff.*
91) 28. *Eedh.* CILMOPQR. &c. add. *oc.*
92) O. 32. add. *the.*
93) BC. &c. *ett* v. *eet.* F. om. h. v.
94) K. add. *badhe.*
95) KO. &c. add. *thet.*
96) BCDEFGHIKNP. &c. *huar.* ILMQR. &c. *hvilkin.* O. *hulkin.*
97) O. &c. add. *oc.*
98) D. *halfri.*
99) BCDEFGHIKLMNOPR. &c. *huar.*

Nu kunnu þe ei[100]) baþe[1]) iamskiala wara. wari[2]) þen warþer[3]) lagha eþ haw*er*[4]) gangit.[5]) þen olagha eþ gik. gange[6]) at*er* vtan næmð[7]) baþe til fastu oc fæbota.[8]) §. 4. Siþan lycter witni[9]) oc ([10]asöris eþar alli[11]) orætlika ([12]gangas. oc at*er* gans[13]) warþa þem agh*er*[14]) biscup*er* til[15]) fastu oc fæbota cræwiæ.

*Vm ([16]hælgha dagha brut oc script*ermal*. XVIIus.*

Taker man ([17]lön sc*r*ipt af p*r*esti.[18]) vppinbara p*r*est*er*[19]) script ([20]hans.[21]) böte p*r*ester[22]) sac hans alla.[23]) oc[24]) bonde wari saclös. Yppis[25]) af andrum oc[26]) ei af p*r*esti. ([27]stande sc*r*ipt bondans. ([28]biscup*er* raþe firi fastu ([29]hans oc fæböta.[30]) §. 1. ([31]Nu kan man[32]) bierghas[33]) a[34]) ([35]helgha dagha ([36]þet ær vm anð[37]) oc waar a þen[38]) dagh sum[39]) fasta oc forhelð[40])

---

100) D. 31. om. *ei.* Male.
1) CEFGHIKP. &c. om. *baþe.*
2) Q. &c. *wardher.* FKO. 30. add. *tha.*
3) BCEFGHIKNOP. &c. add. *sum.*
4) C. 23. om. *hawer.*
5) CP. &c. add. *Oc.*
6) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. add. *han.*
7) O. 32. *edh.*
8) I. *fæ böta.*
9) B. &c. *lyctar uitni.* BCDEFGHIKLMNOPQR. 18—24. (28.) 29 — 32. add. *ok giptar uitni.*
10) F. *a sorin edhir.* 32. *edzöris edhe.*
11) FK. *eller.* BEFGHIKLMNOQR. &c. add. *þe.*
12) 21. &c. *gangna vardher, them* &c.
13) B. &c. *atergangs.* I. *ather gangne.* FKMR. 32. *atergangas.*
14) BDEFHIKN. *a.*
15) G. om. *til.*
16) B. *scripta maal,* om. *hælgha dagha brut oc.*
17) I. *scripth lönlika aff* &c.
18) O. 32. add. *oc.*
19) CP. &c. add. *sidhan.*
20) M. 18. &c. *han böther* v. *böthe sak* &c.
21) O. 30. add. *tha.*
22) LQR. &c. om. *prester.*
23) K. *ælla.* F. *eller.* Male.
24) BD. om. *oc.*
25) F. *vppes.* LMOQR. &c. add. *thet.*
26) K. om. *oc.*
27) BCEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *stande script bondans.*
28) EFGHKNO. 32. *Radhe* (O. *radher*) *biscoper fore* &c. CILMPQR. &c. *Radhe* (I. &c. *Radher*) *tha biscoper fore* &c.
29) I. inserit verba *hans oc fæböte* infra post v. *hælgha dagha.*
30) BCDEFGHMNOPQR. &c. *fæbot.* KL. *fæbotæ.*
31) BEFGHIKNO. 32. hoc loco incipiunt novum caput; B. habet rubr. *Vm hælgha dagha brut.*
32) FK. om. *man.*
33) BCEFGHIKNO. &c. *bærghas.* P. *berghias.* LMQR. &c. *ærwodha.* 25. &c. *arbeta.* Et sic fere in sequentibus.
34) FKO. &c. *vm.* LMQR. &c. *vppa.* 24. 27. *På.*
35) LMQR. &c. *helghan dagh.* PC. &c. *helgha tima, hwat thet ær,* (C. &c. om. *ær*) *om waar eller an.*
36) 22. 24. om. *þet ær.* Q. &c. om. *þet — sum.*
37) BCEFHIKLNOPR. &c. *an.*
38) BEFGM. &c. *them.* K. *thom.*
39) BCDEFGHKMNOPQR. &c. om. *sum.* I. *ær.*

ær firi at.[41]) ([42]þe aftna[43]) þem til höre.[44]) bierghis[45]) til sola sætris[46]) ([47]at sac lösu. ([48]Kan[49]) siþan bierghas[50]) allan daghin annæn[51]) til sola sætris[52]) ell*er*[53]) sunnudagh siælwen.[54]) *böte* III. m*arker*. Nu[55]) kan̄ han[56]) bierghas[57]) anna mællin þæssæ aftna[58]) eptir[59]) miþian aftan ([60]til sola sætris.[61]) *böte* III. öræ. Biergs[62]) epti sola sæt*er*[63]) ell*er*[64]) oc allan[65]) daghin[66]) eptir.[67]) *böte* III. m*arker*. ([68]Kan man bierghas vm þe[69]) helgha dagha[70]) sum ei ær fasta ell*er* forhelð[71]) firi.[72]) *böte* VI. öræ. þæssæ[73]) böter ([74]firi helgha dagha[75]) brut.[76]) taki biscup*er* alla.[77])

---

40) BCEFGHKLNQR. &c. *forhælgh.* IO. &c. *for hælgdh.* D. *forhehgð* (sic). MP. *fore helgh.* 18. *fore hælgdh.*

41) BDEFGHIKLMNOPQR. &c. om. *at.* P. add. *a.*

42) BDEGHIKLMNOQR. &c. *them.* 22. *afftanen, then dag tilhöre.*

43) A. Litt. *t* omissam supra lineam add. man. forte rec.

44) BCDEFGHLOPQ. &c. *höra.* O. 30. add. *tha.*

45) LMQR. &c. *erfuodhe.*

46) BDEGHILMNOQ. &c. *sola sætirs.* FK. *solsæters.* R. 28. *solasether.* 22. &c. *sollen sættes.*

47) M. &c. *saklösth.*

48) LMQR. &c. *Ærwodhar han allan* &c.

49) CINOP. &c. add. *han.*

50) CP. &c. om. *bierghas.*

51) FKP. 30. om. *annæn.* Cfr. not. 52. sequentem.

52) DEGHILMNOQ. &c. *solasæters.* FK. *soolsæters.* R. *solasæther.* 22. &c. *solen sættes.* FK. add. *then andra daghin.*

53) B. *sola* additum est, at rubris lineolis inductum.

54) B. &c. *sialuan.* O. 30. add. *tha.*

55) I. om. *Nu.*

56) CQ. &c. om. *han.* P. 30. *man.*

57) LMQR. &c. *ærfwodha.*

58) A. Litt. *t* hic quoque supra lineam est addita. Cfr. not. 43. supra.

59) GQ. &c. *eller.*

60) 22. &c. *in till solen sættes.*

61) BDEGHIKLMNOQ. &c. *sola sæters.* F. *sollsæters.* R. *solasæter.* 30. *Soll sätt åhr.* O. add. *tha.*

62) B. *bierghis.* CP. &c. *Bers.* EFGHKNO. 32. *Berghas.* I. *Bergars.* LMQR. &c. *Ærfuodhar han.* P. &c. add. *man.*

63) 22. *solen sættes.* 25. &c. *Soll åhr saat.* 30. *soll sätt är.* 28. *soll sättningh.*

64) K. om. *eller.*

65) MR. &c. *annan.*

66) P. &c. add. *ther.*

67) INO. 32. *annan.*

68) MLQR. &c. *Ærwodhar man aa the* (L. *them*) &c.

69) H. *thre.* Male. E. *thre* scriptum est, at *r* deletum.

70) BDLN. *hælghu dagha.* P. 29. *helgha,* om. *dagha.*

71) BCEFGHKLNQR. &c. *forhælgh.* DMO. &c. *forhelgð.* P. *forehelgh.*

72) O. 30. add. *tha.*

73) I. add. *helgha dagha.*

74) EFGHK. om. *firi helgha dagha brut.*

75) BDO. *hælghu dagha.* IN. &c. *hælghadax.*

76) L. om. *brut.*

77) H. om. *alla.* I. add. *booth.*

Vm banz maal ([78]oc kirkiu garþa. XVIII^{us}.

Nv kunnu mæn bæries[79]) vm[80]) helghan[81]) dagh ([82]swa at ([83]manheld scarþas[84]) meþ ([85]fullum sarum eller drapum. taki biscup*er* þ*ær*[86]) .III. 13 m*arker*. wærs han firi malseghanda.[87]) ([88]wari warþ*er* firi biscupi. Falz han oc[89]) firi malseghanda.[90]) b*öte* biscupi sum ([91]sagt ær.[92]) ([93]Dræpæ flere mæn een man vm helghan dagh ([94]þ*ær* bötis[95]) ei vtan ([96]enonga böt[97]) firi.[98]) hwat þet ær[99]) .III. m*arker* eller[100]) .VI.[1]) Dræpæ flere mæn[2]) en man vm suknudagh[3]) böten alle .III. m*arker* biscupi.[4]) Dræp*er* man p*re*st ællæ annæn[5]) clærk. b*öte* biscupi .VI. m*arker* firi banzmalit[6]) III. m*arker*[7]) firi manheldena.[8]) oc .III. m*arker* æn[9]) þet ær[10]) ([11]giort vm[12]) helghan[13]) dagh. §. 1. ([14]Ligger kirkiu garþer niþri barliþa[15]) vm[16]) sunnudagh en.[17]) annæn. oc þriþiæ. siþan syn ær a comin. b*öte* biscupi firi sun-

---

78) B. om. *oc kirkiu garþa.*
79) B. &c. *bærias.*
80) CP. &c. *a.*
81) CBDEFGHIKLMNOQR. &c. sic. P. &c. *helghon.* A. *heghau.*
82) EH. *swat* (pro *swa at*).
83) BDEGHIMNOR. &c. *manhælghð.* CL. 23. *manhelg.* Q. &c. *manzhelgd.* P. *man j helgh sarghas;* male.
84) I. *scadhas.*
85) Q. &c. *fulsaarom.*
86) I. *tha.*
87) O. add. *tha.*
88) Q. &c. om. *wari — malseghanda.*
89) KLMR. &c. om. *oc.*
90) O. 30. add. *tha.*
91) CN. 29. *sak.* IL. *for ær sakth.*
92) 28. add. *warder och någon beslagen med oquädins ord på kiyrkio gårde böthe 3* marker.
93) Q. 20. 31. om. *Dræpæ — eller .VI.*
94) 21. *Bötte alle biscope Sex marck, Dræpa flere* &c.
95) K. *böte.*
96) 25. &c. *enn Biscops boot.*
97) A. *böter* scriptum fuisse videtur, at litt. *er* sunt deletae. B. &c. *boot.*
98) BEFGHKNO. 32. add. *æ.* I. add. *a.*
99) BILNO. 32. add. *hælder.*
100) L. om. *eller.*
1) I. 24. add. *mark.*
2) CP. &c. om. *mæn.*
3) B. *siuknan dagh.* D. *sychnandagh.* IO. *syknan dagh.* CEFGKLMNPQR. &c. *söknandagh.* H. 30. *soknan dagh.* 24. *Sökenn dagh.* 28. *Söchnedagh.* 27. *soknedagh.*
4) CP. &c. om. *biscupi.*
5) BDEFGHIKLMNOQR. &c. om. *annæn.*
6) LMNQR. &c. add. *oc.*
7) P. om. marker.
8) BCEGHNPQ. &c. *manhælghena.* DLMOR. &c. *manhelgðena.* FK. *munhelghena;* male. I. *hældhena.*
9) FKO. &c. *wm.*
10) L. *war.*
11) FK. om. *giort.*
12) F. om. *vm.* CEGHILMNPQR. &c. *a.*
13) I. *hælghom.*
14) BEFGHIKNO. 32. hoc loco incipiunt novum caput. B. habet rubr. *Vm kirkiu garðer ligger niðri.*
15) GIO. 32. *barlica.* R. *barlighe.* 23. &c. *barligha.* 30. om. h. v.
16) BDEGHILMNOQR. &c. om. *vm.* 32. add. *helgon dagh eller.*
17) I. add. *oc.*

nudagh hwarn ([18].III. m*arker*. Ligg*er*[19]) siþan niþri vm alt ar.[20]) *böte* ei þy[21]) mera. ([22]Hulikin man[23]) hest ellæ annæt[24]) fæ[25]) later sialswiliande[26]) i kirkiu garð. *böte*[27]) kirkiu[28]) .III. öræ.[29]) ell*er* wæri sic meþ eþe .III.[30]) manna.

Vm brut mællin ([31]clærks oc lekmanz. XIX^{us}.

Nv bryter clærker ([32]til lekmanz i hwat[33]) sakum þet kan helst[34]) wara. þa kære bonde a. clærk[35]) firi hans formanni þem[36]) kirkiu dom haw*er*. bryter lekman ([37]til clærk.[38]) þet[39]) ([40]a clærker[41]) a þingi kæræ.[42]) lekman agher hanum þer swara meþ laghum ell*er* lagha botum. ¶ Nu kunnu kirkiuna[43]) hion til andra manna[44]) brytæ. ællæ andri mæn ([45]til þeræ. stande þet til lanz lagha æ hwat sak þet[46]) wara kan. ([47]Delæ mæn vm kirkiu iorþ.[48]) ([49]ell*er* nocra andra[50]) iorþ. þet agher, i lanz laghum wara. vndi kununx dom standa oc[51]) laghmanzsins[52]) skilu. ¶ Alla staþi[53]) þ*ær* biscup*er* will ei bondum ræt göræ.[54]) ([55]dom förin bönder[56]) sic[57]) vndir ku-

---

18) C. &c. om. *.III.* marker.
19) LMQR. &c. add. *han.*
20) IOQ. &c. *aarith.*
21) 32. *tesz.*
22) BFIKLOPQR. &c. *huilkin.* C. *Hulkin.* EHN. *Holkin.* O. 32. hoc loco errato incipiunt novum caput.
23) F. om. *man.* I. add. *som.*
24) 21. om. *annæt.*
25) I. om. *fæ.*
26) BD. *siælfsuiliande.* CEFGHIKLMNOPQR. &c. *sielfuiliandis.*
27) D. add. *þerre.* LMQR. &c. add. *the samu.*
28) 32. *biscope.*
29) I. *örthogher.*
30) P. 21. 30. *tneggia.*
31) BD. *clærk ok lekman.*
32) CIOP. &c. *widh leekman.* 21. *mott leckman.*
33) M. &c. add. *motto æller.*
34) BCDEFGHKLMNPQR. &c. om. *helst.*
35) I. *presth.*
36) IO. add. *som.*
37) COP. &c. *widh.* I. *mothe klærkir.*
38) 30. *Prest.*
39) P. &c. *tha.*
40) K. om. *a.* I. *klærkir a thinge kære.*
41) LMQR. &c. *han.*
42) O. &c. add. *oc.*
43) BCDEGHLNOPQR. &c. sic. FK. *kyrkionne.* IM. &c. *kyrkio.* A. *kirkiuni.*
44) EFGHK. *men.*
45) IO. 32. *mothe them.*
46) FK. add. *helzt.*
47) O. 32. hoc loco errato incipiunt novum caput.
48) LQ. &c. om. *iorþ.*
49) R. om. *eller — iorþ.*
50) K. om. *andra.*
51) 22. *eller.*
52) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. *laghmans.*
53) M. &c. *stadz.*
54) O. add. *tha.*
55) CP. 23. *förin bönder dom sin vndher* &c. LMQR. &c. *fören tha böndir doom*

nung sin. Alla iorþa delor oc58) iorþa awærkan. hwat59) þet60) warþar61) clærka eller lekmæn.62) stande vndi (63lanzlagh oc laghmanzsins64) skilu.

Vm friþ mæþ guzlikama. XXus.

Alli seen þer i guzfriþi65) oc þe helgha66) kirkiu sum guzlikama67) fölghiæ. oc þær ær68) i flok oc i69) folghi70) meþ.71) Hwar sum þen72) friþ bryter innæn73) kirkiu garþi74) eller vtan. wari þet75) swa gilt sum þet giort wari i kirkiu siælwri. oc þo76) hwart77) epti sinum brutum. ¶ Nu fa mæn78) delæ. sigher annær sic79) i friþi þen80) scaþa fangit hawa. oc81) annær (82sigher nei. witi83) þet84) .XII.85) mæn af þe86) sokn.87) Raþe halwi næmð hwar þeræ. §. 1. (88Stiæls nocor man89) til at90) taka guzlikama siþan hanum forbuþat91) ær. böte92) biscupi .II.93) marker oc .I.94) (95presti. Syn96) pre-

---

vnde konung sin. (M. &c. *konungx syn*) *Alla* &c.

56) BDEFGHIKNO. 32. 33. sic. A. add. *sin.* Cfr. not. 55. praecedentem.

57) I. om. *sic.*

58) M. &c. add. *alth.*

59) Q. 20. *hwar.*

60) M. 21. *ther.*

61) I. *vardha kan.*

62) M. &c. *lekman.*

63) I. *laymanz skylu oc hans laghom.*

64) BCDEFGHIKLMNOPQR. &c. *laghmanz.*

65) B. &c. *guz friði.*

66) BCDEFGHIKLNOPQ. &c. *hælghu.*

67) CBDEFGHIKLMNOPQR. &c. sic. A. *guzlika.* R. add. *ma.*

68) BINO. 33. *æru.* EFGHK. &c. *æra.*

69) BCDEFGHKLMNOPQR. &c. om. *i.*

70) CP. &c. *farnöta.*

71) R. om. *meþ.*

72) A. Rec. ut videtur man. supra lineam add. *æ*, ut legeretur *þennæ.* K. om. *þen.* BCDEFGHILMNOPQR. &c. *þænna.*

73) L. add. *kirkio eller.*

74) BCDEFGHIKLMNOPQ. &c. *kirkiu garð.* R. *kirkio gardha.*

75) R. *tha.*

76) FR. *tog.* 29. 32. *doch.* I. *tha.* 21. 24. &c. *tâ* v. *thâ.*

77) IN. &c. *hvar.*

78) F. 33. *the.*

79) FK. 33. om. *sic.*

80) BDEFGHKNO. *þem.* P. 30. *thenna.*

81) BDLQR. &c. om. *oc.*

82) CINOP. &c. *ey witi* &c.

83) BINO. 32. *uitin.*

84) I. *then.* Q. &c. add. *medh.*

85) F. om. *.XII.*

86) BEFGHIKNO. &c. om. *þe.* LMQR. &c. add. *samma.*

87) O. &c. add. *oc.*

88) BEGHINO. 32. hoc loco incipiunt novum caput. B. habet rubr. *Vm nokor stials til taca guz licama.* I. *Stiæl man syk til* &c.

89) CP. &c. om. *man.*

90) BDLMR. &c. om. *at.*

91) FCIKLOPQ. &c. *forbudhit.*

92) 23. add. *tree* marker.

93) F. *III.*

94) 23. add. *mark.*

95) Q. &c. om. *presti — oc .I.*

96) BDILMNOR. &c. add. *ok.*

st*er* hanum guzlikama sum ræt hawar giort. *bõte*[97]) ([98]III. m*arker*. II. biscupi[99]) oc[100]) .I. malseghandanum.[1]) 14

*Vm næmd*er *þem biscup*er *raþ*er *halwm meþ kununge.* *XXI*^{u}.

Jwir[2]) all þe mall þer[3]) sighias aghu[4]) baþe crona oc kirkiæ næmð raþa. Bryter man[5]) friþ ([6]i strængenæsi vm pæters messu ell*er*[7]) sancta[8]) botwiþa dagh ([9]at[10]) botwiþa[11]) kirkiu. ell*er* vm æskils messu i æskilstunum.[12]) Dræper man annæn ([13]ell*er* sarghar i ([14]þem samfundum. *bõte* kun*ungi*[15]) XX. m*arker* ([16]oc biscupi[17]) .XX. m*arker*[18]) firi friþ brutit. ([19]ok raþe halwi næmd kununx maþ*er*[20]) oc biscups. oc halwi þen sakin gifs. þe sculu[21]) baþe wiþer wara. ([22]lensman kununx oc swa[23]) biscups. ok takin bot vp swa[24]) sum skilt[25]) ær.[26]) ([27]Nu ær sagt vm kirkiu ræt. guð han[28]) göme[29]) os ([30]alla slæt. Amen.[31])

---

97) CIP. &c. add. *prester.*
98) LMR. &c. *twa markir biscope* &c.
99) B. &c. sic. A. *bicupi.*
100) FM. &c. om. *oc.*
1) BCDEGHLMNOPQ. &c. *mals æghanda.* K. *maalsæghianda.* F. *malsighiande.*
2) F. om. hoc cap.; rec. vero man. in fine codicis forte errato add. cap. 22. KirkB. UplL.
3) LMQR. &c. *som.* BDEGHIKNOP. &c. *hær.*
4) BEGHIKLMNOQR. &c. *aghir.* C. &c. *æghe.*
5) L. om. *man.*
6) I. *vm pædharsmesso i lynköpungh. vm skæra torsdaagh sama stadz vm olafs mæsso i skæninghe. vm laurenci i sodherköpungh Dræpir* &c. O. *vm pætarsmæsso ij lynköpunge æller olafmæsso ij skæninge dræper* &c.
7) R. &c. om. *eller.* BDEGHKLMNQ. &c. *ok.* CP. &c. add. *a.* LQR. &c. add. *om.*
8) M. &c. om. *sancta.*
9) L. &c. *vidh.* Q. &c. *j.* M. &c. om. *at botwiþa kirkiu.*
10) CP. &c. add. *sancte.*
11) C. *bothwido.*
12) 25. 26. 27. add. *eller i Vpsala om Ericksmesso.*
13) KLMQ. &c. om. *eller sarghar.*
14) 21. *tolckom.* I. *then samfundh.*
15) MLPQR. &c. *biscope.*
16) 30. om. *oc — marker.*
17) LMPQR. &c. *konunge.*
18) KO. om. *marker.*
19) K. *ælla wæri sik meth tholf mannom Radhe* &c.
20) CGMPQR. &c. *man.* IL. *men.*
21) BCDEGHIKLMNOPQR. &c. add. *ok.*
22) I. *lensmen.* LMQR. &c. *konungs man oc* &c.
23) BCDEGHIKLMNOPQR. &c. om. *swa.*
24) KLP. &c. om. *swa.*
25) MKR. &c. *sakt.* L. *skath* (lege *sakth*).
26) O. Rec. man. add. *Jtem vary oc om samu fredh oc sak om pasca pingxdaga oc jull.* 18. Ipse, ut videtur, scriba, etsi alio atramento usus, add. *Jtem i Östhergötland ær samma rätt om larenss-*

***H**ær byriæs kununx balk*er *oc tæliæs i hanum flockar .XII.*[1]) *oc sighiæ af þæssum malum.*

¶ Huru kunung scal wæliæ.	*.J^{us}*
¶ Vm eriks gatu.[2])	*.II^{us}.*
¶ Vm wigsl kununx.	*III^{us}.*
¶ Vm orættæ heemdir.	*.IIII^{us}.*
¶ Vm hemsoknir.	*.V^{us}.*
¶ Vm quinnæ friþ.	*.VI^{us}.*
¶ Vm kirkiu friþ. oc þings friþ.	*VII^{us}.*
¶ Vm hamblan.	*.VIII^{us}.*
¶ Vm ezöris böter.	*.IX^{us}.*[3])
¶ Vm kununx leþung.	*.X^{us}.*[4])
¶ Vm roþa ræt.	*.XI^{us}.*
¶ Vm warþ halð.	*.XII^{us}.*

---

mässo i Sۥderköpungh, om pæders messo i Linköpungh, om olaffzmæsso i Skenynghe. 19. quoque hacc habet.

27) MO. &c. om. sequentia.

28) PQ. om. *han.*

29) P. *beware.*

30) I. *fran allan vaadha til liiff oc syæl AMEN.*

31) DKNPR. 28. om. *Amen.* R. add. *Explicit Titulus Dictus kirkiobalk*er *Sit Deo laus.* D. sub rubr. *Her six vm clerca arf,* add. *Swa ær stat um clerca arf* &c., vide cap. 7. ÆrfB. N. add. *Anno domini MCCCXX^o quinto* &c., vide Addit. 12. EG. add. caput ad librum *konungs balker* in codice iuris communis Magnaeano pertinens: *Nw biudher konunger wth lith ok ledhungh* &c. (UplL. KgB. 10.) 30. add. tria capita: *23. Hoo som rätter domare skall och will wara* &c., vide VGL. IV. 12. *24. Hender thet sig så at fästeman belegrer festo pigo sino, och Rådhe henne med Barne, och wijes sedann medh Brude skrud, Crans eller Krono. Warder thett vppenbart, och med Quinno Reknigh till ledh, då skall festoman för Cronobrutt, böta 40 march, Kyrkione, Konunge, och Herrade, och ett ½ ℔ wax Kyrkione Och komma ingo dölio vider, Ty gud vill at Echtoskapet skall wara rentt och obesmittet. 25. Alt thet man eller quinno, vthi sinn ytterste tid, bekenner, och gör sinn Eed vppå, som ther wederbärs, Huartt hann äger andrum gäld, eller andra ägha honom heller om all Annor måll, thet skall alt bliffue fultt och stadugdtt, Dog så att tre män skule ther wederuare, å des wgne* (lege *wegne*) *som gällett skall gella, heller om Annor saak Och Eed gånge om weder tarffe och Suerie at the sådant aff hans mund Denn Siuches hörtt haffue.*

1) B. *fæmtan.*

2) B. Prima h. v. littera *e* hic et in sequentibus ubique est erasa.

3) B. add. titulum: *Vm ezöris næmdir.*

4) B. add. duos titulos:

¶ *Vm them sum forna hannu ryua. XII^{us}*

¶ *Vm intekter konunghs. XIII^{us}*

huru[5]) *kunung scal wæliæ.* J^{us}.

LAnð þorwa kunung wiþ*er*. Þry folklanð meþ alt swearikis raþ[6]) sculu amorum[7]) fyrstum kunung taka. þet æru ([8]tiunda. attunda. ok fieþrunda. vplanda laghman scal han wiþ vpsala fyrst til kununx dömæ. þ*ær* næst suþermanna laghman. ok swa ösgötæ laghman. siþan hwar laghman eptir annæn. tihærræþa. wesgötæ.[9]) wærma.[10]) Nærkiu[11]) ok westmanna. þe aghu allir han til cronu ok til[12]) kununx döme skiliæ. landum raþa[13]) riki styræ. lagh styrkiæ ok friþ halda. þa ær han[14]) dömder til vpsala öþæ.

Vm eriks gatu.[15]) II^{us}.

Kvnung*er*[16]) scal eriks gatu riþa. þa aghu þe hanum gislæ sætiæ ok eþa sweriæ. han a landum lagh giwa ok friþ at sweriæ. Af vpsalum sculu hanum vplænninggiæ[17]) til strængenes fölghiæ. þ*ær* aghu suþermæn wiþ*er* hanum taka. ok fölghiæ meþ gruþum[18]) gislum til sweintuna. Þær sculu ösgötæ mötæ hanum meþ gislum sinum ok fölghiæ ginum lanð sit til miþian scogh a hulawiþ. Smalænþingiæ sculu hanum þ*ær* meþ gislum sinum mötæ. ok fölghiæ til iunabek. Wesgötæ sculu þ*ær* hanum mötæ meþ gruþum oc gislum sinum. oc fölghiæ swa til romundaboþa. Þer sculu nærkiu hanum mötæ ok folghiæ swa ginum lanð sit. til vphugha bro. Þer sculu westmæn með gruþ oc friþ hanum mötæ oc fölghiæ til östens bro. Vplænþingiæ sculu þer hanum mötæ. oc folghiæ swa til vpsala. þa ær þen kunung*er* til lanð oc rikis laghlika komin með vpseum[19]) ok suþermannum. götum ok gotum. ok allum smalænþingium. þa hawer han riþit rættæ eriks gatu.

---

[5]) B. *Vm huru.*

[6]) A. Loco litt. *r* primum scriptum est *i.*

[7]) Pro *a morum.* B. sic.

[8]) B. *attunda fiæðrunda ok tiunda. Vplanda* &c.

[9]) B. *væstgöta.*

[10]) B. sic. A. *wermanna.*

[11]) A. *Nækiu* scriptum est, at *r* supra litt. *æ* additum. B. *Nærikiu.*

[12]) B. om. *til.*

[13]) B. add. *ok.*

[14]) B. om. *han;* at h. v. supra lineam add. rec. man.

[15]) Cfr. not. 2. pag. 46.

[16]) B. loco eorum, quae textus in hoc capite ac proxime sequente continet, in uno capite ea habet, quae in Add. 1. leguntur: *Ett konunghs riki* &c.

[17]) A. *vplængiæ* primum fuit scriptum.

[18]) Adde *ok.*

([20]*Vm wigsl kununx.* *IIIus.*

Kvnunger scal af ærkibiscupi ok lydbiscupum til cronu wighiæs. Siþan ær han skyldugher kunung*er* wara oc crono bæræ. Þa agher han vpsala öþæ duladrap oc dana arf. þa ma han þiænistu mannum sinum læn giwa. bref at scriwa oc gengierþer vt biuþæ i hulikit lanð han coma will. Warþer goþer kunung*er*. þa lati guð han længi liwæ.

*Vm orættæ hæmd*er. *IIIIus.*

Hær byries ezöre kununx. oc aldra högstæ hærra i sweariki.[21]) ¶ Fyrstæ ær þet. Hwar sum hæmnis a annæn man æn a þen sama gierning giorþi. þet ([22]wari a XII. manna witnum. i þy hundare þet giort war. hwat a sama man war giort[23]) ell*er* a annæn. ell*er* hwat skilnaþi[24]) þeræ mællum war. §. 1. ¶ Annæt ær þættæ. hwar sum hæmnis a gruð oc göræ sæt. ell*er* a gangin lagh. ell*er* a[25]) lagha til mæli. þet scal oc hundaris næmð wita hwat sæt war gör ell*er* ei.

Vm hemsoknir. *.Vus.*

Riþær man hem at andrum ell*er* gang*er* oc gör hanum hemsokn. hwat þe æru en ell*er* flere þes wiliandis hanum scaþa göræ. ell*er* nokrum i hans garþe. Fyrstæ þer[26]) þe i garð coma. til bloz sla. sargha ell*er* dræpæ. basta ell*er*[27]) bindæ nocon þen saclös ær. Þa allir þeer i flok oc i[28]) fölghi æru

---

19) Lege *vpsueum.*

20) B. om. hoc caput, etsi titulum eius habet in indice capitum; quae hic occurrunt, inserit capiti antecedenti. Cfr. not. 16. pag. 47, et Add. 1.

21) B. *sueriki.*

22) B. *scal uæra a* &c.

23) B. *hæmt.*

24) B. *skiælnaði.*

25) B. *ok.*

26) B. om. *þer.*

27) B. *ok.*

28) B. om. *i.*

saman hawa ezöre kununx brutit. oc ær hwar þeræ hovz man[29]) fore sic. þe aghu allir biltugha[30]) læggies. oc þeræ goz til skiptis ganga. Nu kunnu þe riþande ell*er* gangande i garð coma. oc engum scaþa göræ vtan brytæ huus. Kiæri siþan nocor[31]) hemsokn til þeræ. þa wærin sic meþ ([32].XII. manna eþe oc bötin .III. m*arker* firi husbrutit æn ei ær mera[33]) scaþi gör þy at 16 þ*ær* ær höt meþ litlu böt. Ok kan þen falla fang biuþ*er*. þet ær þ*en* hemsokn will göræ. Warþer han slaghin. sar gör ellær dræpin innæn garð oc grindastolpa.[34]) liggi ogilder awerkum[35]) sinum. §. 1. Nu kan nocor annær þ*en* ei ær bondans hiona firi owinum sinum bondans garð sökiæ i[36]) nöð þrangum þa aghu þes arwa æn han warþ*er* dræpin ell*er* sar gör bo skiptæ ok böter taka oc þen ([37]i friþ biþiæ sum iorþena atti han scaþa fik a. §. 2. Hwar sum mæn hittæs satte[38]) i garþe oc skilies osatter æn þo at ([39]gierninger comin þeræ mællum. þa ær ei ezore[40]) ell*er* hemsokn gör. vtan han gangi af þem garþe oc i annæn faar sic wapn ell*er* fölghi. oc[41]) gang*er* swa ater oc gör til þ*en* fulla gierning. þa ær þet hemsokn. §. 3. ¶ Rymir man at garþe firi owinum sinum. skiuter til hans ell*er* caster. faar þ*en* scaþa af[42]) i garþe ær stadder þet ær hemsokn. §. 4. Görs landboa hemsokn swa at ezöre bryz a hanum meþ sarum ell*er* drapum. þa agher han baþe bo skiptæ oc i friþ biþiæ. Bryz ezörit a annæn oc ei a lanðboan. þa aghi þen bo skiptæ ezörit ær brutit a. ok þ*en* ([43]i friþ biþiæ iorþina a.

Vm quinnæ friþ. VI^{us}.

TAker man kunu meþ walð. synis a hænni ell*er* a hanum a syn þ*ær* co-

---

29) B. *houuzman.*
30) B. *biltughi.*
31) B. *nokon.*
32) B. *thrætylptum eðe.*
33) B. *mere.*
34) B. *grindastað.*
35) Pro *a werkum.* B. sic.
36) B. *með.*
37) B. *biðin the i frið sum* &c.
38) B. *sate.*
39) B. *gærning kome.*
40) Pro *ezöre.*
41) B. om. *oc.*
42) B. om. *af.*
43) B. *biði i frið iorðena a.*

min44) ær þeræ mællum. ell*er*45) ær þet swa nær by ell*er* wæg at höræ ma op oc a callan. warþ*er* þet laghlica skierscutat þa a hundaris næmð þet46) wita hwat *þær* ær sant vm. Taker man kunu með walð oc warþ*er* þer takin oc gripin með.47) a ferski gerning oc witna han þer til .XII. mæn. þa a han vndi swerð dömes. §. 1. Taker man kunu með walð. Dræp*er* kuna han i þy. oc witnæ swa XII. mæn.48) Liggi ogilder. §. 2. Tak*er* man kunu með wald. Rymir af lande með hænni. warþer han laglica wnnin49) til walzgierning.50) þa a han aldri friþ fa. fyr æn (51kununne gipter maþer biþer firi hanum.

Vm kirkiu friþ. oc þinx friþ. VIIus.

Siter man a kirkiu wæg ell*er* a þinx wæg fore andrum. dræp*er*. sarghar. ell*er* til blǫz slar. han hawer brutit kununx ezöre. Komber ei drap ell*er* sar ell*er* bloðwiti þeræ mællum. þa ær höt með engu böt. Skil þem a kirkiu wæg ell*er* a þinx wægh. ei af langri awnð vtan af52) braþom gierningum. 17 þet ær ei kununx ezöre. §. 1. Fara mæn fran53) kirkiu ell*er* þingi. fara54) nocot ærende annerstað55) oc ei genstan56) hem. sæz forsat firi þem oc fa scaþa af.57) *þær* ær ei kirkiu friþ*er* ell*er* þinx58) brutin.

Vm hamblan. VIIIus

TAker man annæn oc59) leþir til stok. hogg*er*60) af hænder ell*er*61) föter. þet ær kununx ezöre. vtan þet come i wapna skipti. §. 1. Gör kuna ell*er* owormaghi þylica gierningar. bötin með lagha botum. ei ma kuna ell*er* owormaghi friþ lös warþa.

---

44) B. sic. A. *comit.*
45) B. add. *ok.*
46) B. om. *þet.*
47) B. om. *með.*
48) B. om. *mæn.*
49) B. *wunnen.*
50) B. *ualzgerninga.*
51) B. *konunna giptar man.*
52) B. om. *af.*
53) B. *fra.*
54) B. add. *þe.*
55) B. *annar stað.*
56) B. *gensta.*
57) B. om. *af.*
58) B. add. *friðir.*
59) B. om. *oc.*
60) B. *hugger,* et sic in sequentibus ubique.
61) B. *ok.*

*Vm ezöris böter. IX^us^*

Þæssin[62]) mall wi hawm nu vp talt þe æru kununx ezöre. oc aldra högstæ hærranne[63]) i sweariki.[64]) Hwar sum þ*æ*r bryter amot. han haw*er* forgiort allu þy han a owan iorþena. swa mangi sum þe æru. oc swa lanzwist. oc biltugh*er* læggies vm[65]) alt rikit. oc aldri i friþ coma fyr æn þ*en* biþer firi hanum sum han bröt til. Nu ma engin annærs forwærkæ. ei faþ*er* suns. oc ei sun faþurs. oc[66]) ei broþ*er* broþurs.[67]) oc engin annærs forgöræ. Skiptis aldra þeræ luter fyrst af[68]) saclösir æru. oc taki hwar þeræ[69]) sin lut af[70]) sum han a i bono. Siþan hans luter sum brutliker ær skiptis i þry. en lot taki malseghanden.[71]) annæn kun*unger*. þriþiæ hundare. Biþer malseghanden[71]) firi hanum. ell*er* hans arwar. þa ma kununger hanum friþ giwa. Löse sic i friþ wiþ kunungin[72]) međ .XL. m*arkum*. §. 1. ❡ ([73]Þa næmdir sculu göræs vm ezöris brut. þ*æ*r aghu wiþ*er* wara baþe þ*en* sum kiærir. oc swa þ*en* sum sakin gifs. oc raþe halwi næmđ hwar þeræ. Hulikin[74]) þe næmđ wær međ sinum eþe. wari han warþ*er*. þen þe fællæ wari han fælder. §. 2. Æ hwar mæn hittes satter[75]) oc skilies osatter.[76]) þ*æ*r ær ei ezöre brutit. §. 3. Hwar sum hysir oc hemir[77]) vm enæ nat. þen sum biltugher ær sworin oc dömder. b*öte* III. m*arker*. Hysir han flere nætt*er*. b*öte* XL. m*arker*. ell*er* wæri sic međ eþe þrætyltum.[78]) Hwar sum hysir oc hemir[77]) friþlösæn man innæn þ*en* dagh hanum ær laghaþer[79]) wari saclös.

---

62) B. *Thæssi.*
63) B. *herranna.*
64) B. *sueriki.*
65) B. *ut.* Male.
66) B. om. *oc.*
67) B. sic (*brođors*). A. *broþrus.*
68) B. add. *sum.*
69) B. om. *þeræ.*
70) B. om. *af.*
71) B. *malsæghande.*
72) B. *konung.*
73) B. hic incipit novum caput, cum rubrica: *Vm ezöris bötir* (lege *næmdir;* cfr. not. 3. pag. 46.).
74) B. add. *sum.*
75) B. *satir.*
76) B. *osatir.*
77) B. *hemar.*
78) B. *thrætylptum.*
79) B. *lagđer.*

Vm kununx leþung. .X^us.

Nv biuþer kunung*er* lyð80) oc leþung vt. þa scal matu til skips bæræ. þen
scal fara *þær*81) ælzter ær a færð. Delæ mæn vm ferþenæ. þa fari þen
hamnamæn82) til witnæ. Saar83) man i by annæn æn han boor i. oc sar
attung fullan. fari swa opta han sum þ*en* man by sar halwan.84) Sar han
18 minnæ æn attung. bærin þa saman flere. *þær* til attunger ær fulder. fari siþan
þen þeræ fyrstæ85) bær lut*er*86) til. vm alla kununx vt gierþir sculu
bönder .XIIII. natum fyrræ buð fa æn þe hana göræ sculu. vtan kununx fall
warþi87) at han fyrræ þorwe. §. 1. ❡ (88Hwar sum dirwis89) til forna
hamnu rywæ. vtan með styræmanz raþe oc alz skipalags.90) b*öte* III. m*arker*.
I. kun*ungi*. andra skiplaghi.91) þriþiu malsegh*anda*. §. 2. Siter hamna
quer vm vt gierþ*ir* kun*unx*. b*öte* III. m*arker*. Siter quer annur oc þriþiæ.92)
b*öte* III. m*arker* hwart93) þeræ. oc meþ vt gierþir.94) wari (95oc ei bot
þy mere vtan alder fiarþunger fælli. Fællir siþan fiarþung*er* fuller. b*öte* X.
m*arker*. Fellir halft skiplagh. b*öte* XX. m*arker*. Fellir skiplagh alt. b*öte*
XL. m*arker*. §. 3. ❡ (96Nu sculu kununx vt gierþ*ir* in takas. þa scal þer
styreman af skiplaghi firi wara.97) wita hwar ræt gör ell*er* ei. Kan inteckiu98)
man nocrum sac wilia giwa at han99) haw*er* ei fult100) giort. wæri þen1)
sic með styremanni sinum. oc twem wiþ*er* waro mannum. oc XII. manna
witnum. af fiarþungi þem sama sum han ær af. at han haw*er* fult giort.

---

80) B. *lið*.
81) B. om. *þær*.
82) B. *hamnu mæn,* add. *uilia*.
83) A. *Slar* primum scriptum est.
84) B. *allan*.
85) B. *förste*.
86) B. *lot*.
87) B. add. *sua*.
88) B. hic incipit novum caput, cum rubrica: ***Vm them sum forna hamnu ryua.***
89) B. *dyruis*.
90) B. *skiplaghs*.
91) B. add. *ok*.
92) B. *thriði*.
93) B. *huarn*. Lege *hwar*.
94) B. *utgærð*.
95) B. *æi the boot mere* &c.
96) B. hic incipit novum caput, cum rubr. ***Vm intecter konungs.***
97) B. add. *ok*.
98) B. *intekiu*.
99) B. om. *han;* at h. v. supra lineam add. man. paullo rec.
100) B. *ræt*.
1) B. om. *þen*.

Engin ma lagh firi kun*unx* vt gierþ*ir* ganga. ei hamna ell*er* fiærþung*er*. ei halft hundare. oc æn[2]) siþær helt.

Vm roþa ræt. XI^{us}.

COmber skip vtan warþ oc wacu. þa wari þet i fullum roþa ræt. Stiæl man a skipi minnæ æn half m*ark*. b*öte* III. m*arker* til þræskiptis. I. styremanni. andra malsegh*anda*. þriþiæ[3]) hasætum allum. Stiæl half m*ark* ell*er* mera b*öte* IX. m*arker* til þræskiptis sum sagt ær. Slar man annæn ell*er* sarghar. warin þa a comor[4]) gillæ at[5]) m*arkum* VI. Synis hwarte blat ell*er* bloþoct. wari bardaghe[6]) gilder at .III. m*arkum*. Warþ*er* manni with[7]) oc ær ei sander at. wæri sic með .VI. mannum. þrim framman segl. oc þrim aptan. Sættæ[8]) þe þæssin mall mæþan þe vti æru með skipara witnum sex oc styrimanz. warin saclösir þa þe hem coma. Sættes[9]) þe ei fyr. bötin þa sac eptir lanzlaghum hema. warþ*er* man hoggin fullum sarum ell*er* döþum dræpin. mæn[10]) kunung*er* ær vti ell*er* hans fult vm buð. þ*ær* bötis kun*ungi* firi friþ brutit .XL. m*arker*. Gierningæ[11]) þeræ liggin i gildi sinu æ[12]) halw dyrræ æn þa þet hema wari giort. skiptin þe bot. styriman.[13]) malsegh*ande* oc hasæter[14]) aller. §. 1. ℭ Caster man annæn meþ wilia vtbyrþis i haf. æru til .II. manna witni. af skiparum. b*öte* III. m*arker* firi þet borþ til 19 lanz weth.[15]) Firi þet[16]) til hafs weth[15]) .VI. m*arker*. Kan þet afwaþa til coma. wari saclöst. §. 2. ℭ Gör styriman a sigling a[17]) andrum. böte hanum scaþa ater ([18]oc með .III. m*arker*. §. 3. Ræne[19]) man hamn af andrum. b*öte* III. m*arker*. Gör hanum scaþa mera.[20]) giælli at*er* fullum giællum.

---

2) B. om. *æn*.
3) B. *thriðiu*.
4) B. add. *hans*.
5) B. *með*.
6) B. sic. A. *bardaþi*.
7) B. *uit*.
8) B. *Sæta*.
9) B. *Sætas*.
10) B. *mæðan*.
11) B. *Gerningar*.
12) B. om. *æ*.
13) B. add. *ok*.
14) B. *hasætar*.
15) B. *uet*.
16) B. add. *borð*.
17) B. om. *a*.
18) B. *með thrim marcum*.
19) B. *Rænir*.
20) B. *mere*.

Allir sculu hamn firi kunungi rymæ. swa firi biscopi[21]) oc[22]) iarle. ell*er* formanni þem kunung*er* haw*er* firi sic sath.[23])

Vm warþ hald. XIIw.

TAker styriman warð firi brygiu sinni. warþ*er* man scorin i warþe. *böte* VI. öræ. Kan siþan scaþi i skip coma. innæn af lande ell*er* vtan af sio. ell*er* warþer[24]) stolit af skipi. *böte* warð maþ*er* scaþa at*er* oc meþ .III. m*arker*. æn þen warþer ei fangin[25]) gierning giorþi. Fællir þen warð styreman til næmnir.[26]) *böte* VI. öræ. §. 1. Far nocot[27]) skip hem fyrræ[28]) æn allum ær orlof[29]) giwit. hawi firifarit sinæ[30]) ferð. oc giwi vt skipwistenæ oc meþ .XL. m*arker*. §. 2. ❡ Nu þorwo mæn lanð sit[31]) firi hær gömæ. oc warþa vt sætiæ. vt warþ. in warþ. oc byæwarþ. Fællir man byæwarþ þen hanum buþin ær. ell*er* warþ*er* scorin i warþe. *böte* III. öræ.[32]) Fellir man[33]) in warð. ell*er* warþ*er* scorin. *böte* VI. öræ. wari ensac þeræ i warþe æru með hanum. Fellir vt warþ þen bötis warþer heter. ell*er* warþ*er* scorin i hanum. *böte* III. m*arker*. þ*ær*[34]) comber i baþe karl oc kun*unger*. wari þen malseghande sum scar. Fellir man lyznu warð. comber scaþe a lanð. *böte* IX. m*arker*. Takin ([35]twalyte þe scaþan fingu oc kun*unger* þriþiung. Gang*er* scaþi gönum byæwarð at hanum owarandis. *böte* III. m*arker*. skiptis[36]) sum sagt ær. Comber scaþi gönum bötis warð at hanum owarandis a lanð. *böte* XL. m*arker* til þræskiptis. ❡ Þættæ æru wizorð þeræ warð halda. wita þet með witnum þem sum[37]) hörþu öpæ þry hær op. Orka þe ei þem witnum. oc hæries lanð ell*er*[38]) brænnis. bötin sum skilt ær. Görs scaþi engin. warin saclösir firi bot. Bönder oc bolfaste mæn sculu39) i warð næmnes oc ei löskamæn40) ell*er* kunur. Engin ma oc annæn i warð firi sic sætiæ. vtan han warþe firi brut hans æn han brytæ (41kundi. swa sum firi sic siælwen æn han brytæ kan.42) vtan þen se bolfaster. §. 3. ¶ Þættæ æru forfalð þeræ warð sculu halda. Ligger man siuker ell*er* saar. ell*er* haw*er*43) döþen warþnat44) firi dorum. ell*er* ær elder höghre æn hawa þorf. ell*er* ær kallaþer af kun*ungi*. ell*er* ær (45a fiæti feasins.46) Þænni forfall ma han47) fyllæ með .II. mannum. oc siælw*er* þriþi. wari þ*ær* með saclös. Falz at witnum þem. böte sum fyrræ ær skilt. hwaria sac eptir brutum sinum.48) ¶ Kununx balker oc skipwister.49) lyktes nu hær swa. Himnæ kununger þ*en* wældughi50) crist*er*. giwi os himiriki fa.51)

---

[21] B. sic. A. om. *biscopi*.
[22] B. *eller*.
[23] B. *sat*.
[24] B. *uarða*.
[25] B. add. *sum*.
[26] B. *næmne*.
[27] A. *nocor* primum scriptum est.
[28] B. *fyr*, et sic, aut *för*, in sequentibus passim.
[29] A. *orolf* antea scriptum fuisse videtur.
[30] B. *sinni*.
[31] B. om. *sit*.
[32] A. *marker* antea scriptum fuit.
[33] B. om. *man*.
[34] B. om. *þær*.
[35] B. *tuæ lote þe sum scaða* &c.
[36] B. *skiptins*.
[37] B. om. *sum*.
[38] B. *ok*.

Hær byriæs gipninga1) balker. oc tæliæs i hanum flockar .VI. oc six (2i þem fyrstæ.

¶ Huru man scal sic3) kunu festæ. .*Jus*.
¶ Vm bryðlöps4) gierþir. .*IIus*.
¶ Vm giptar mall. .*IIIus*.
¶ Vm hor. .*IIIIus*.
¶ Vm hemfölgþir. *Vus*.
¶ Huru5) hion skilias barnlös at. .*VIus*.

---

39) B. *aghu.*
40) B. *löscæ mæn.*
41) B. *can. sum* &c.
42) B. *kunni.*
43) B. add. *ok.*
44) B. *uarnað.*
45) B. sic. A. *afæti.*
46) Pro *fea sins.* B. sic.
47) B. *thæn.*
48) B. om. *sinum.*
49) B. *skipuistar.*
50) B. sic. A. *wældugh*er.
51) B. add. ea quae in Add. 2. leguntur: ¶ *Thæssa lund scal* &c.
1) B. *giptninga.*
2) B. *af thæssum malum.*
3) B. om. *sic.*
4) B. *brölöps.*
5) B. *Vm.*

Huru man scal kunu fæstæ. J^{us}.

MAþer will sik kunu biþiæ með raþe skylðæstæ6) frændæ sinne.7) Han scal þen man at hittæ rætter ær gipninga8) maþer. Faþer wari (9giptarmaþer dotter sinnæ. Ær ei han til wari þa broþer. Ær ei broþer til. warin þa fæþernes frænder þe skylþastu með möþernes frændæ raþe þeræ næstu. Hwem þe hana fæstæ. wari þet laghlica fest. Hawi oc10) engin walð þe festu ater brytæ. vtan *þær* (11hittis sanð forfall innæn. oc raþe12) biscup*er* skilnaþe þeræ. §. 1. ❡ Hulikin mö af faþers13) raþe gang*er* ell*er* moþ*or*. wari skilð baþe wið fæþerne oc möþerne. vtan hon fae naþer af þem liwandum oc þe forgiwin hænni þet. Ænkiæ (14ma siælf raþa giptu sinni. meþ faþurs raþe oc skylþasta frændæ.

*Vm brölöpis*15) *giærþ*er. II^{us}.

Nv raþær man til brölöps i bruðlöpis16) timum þrim innæn iamlanga enum. ❡ Nu faar þen man sic frændæ flok oc fölghi. oc far eptir festikuno sinni. at beþes hana.17) þa syns hon hanum. en tima oc swa annæn tima. böte gipt*ar*maþ*er* hænnæ18) .III. m*arker* firi19) hwariu sinni (20*þær* han hanum sunde sum laglica til festikunu sinni beðis. ❡ Nu far han þriþiæ timæ eptir festikunu sinni. oc syns hanum þa sum fyrræ. sanki þa frænder oc flok sin.21) taki siþan hana hwar22) hana faar. oc hete23) kuna laghtakin oc ei walðtakin. þen böte .XL. m*arker* hana rænir af hanum. malsegh*anda*24) XX. m*ar*-

---

6) B. sic. A. *skylðlæstæ.*
7) B. *sinna.*
8) B. *giptninga.*
9) B. *giptninga maðer dottor* &c.
10) B. om. *oc.*
11) B. *hittas san* &c.
12) B. add. *tha.*
13) B. *faðurs.*
14) B. *raðe siælf giptu* &c.
15) B. *brölöps.*
16) B. *brölöps.*
17) B. *hona.*
18) B. om. *hænnæ.*
19) B. om. *firi.*
20) B. *þem sum laghlica* &c.
21) A. *sinu* scriptum est, at *u* ab ipso scriba deletum. B. add. *ok.*
22) B. add. *han.*
23) B. add. *the.*
24) B. *malsæghandamum.*

ker. X.[25]) kun*ungi* oc .X.[25]) hundare. §. 1. ¶ Nu comber han eptir festiku-
nu[26]) sinni. þa kan skilnaþ*er* warþa mællin þeræ. þ*ær*[27]) til riþa oc þeræ
sum firi æru. þ*ær* liggi hwar i gildi sinu. þe warin i twæböte þ*ær*[27]) til riþa. 21
oc þe i enböte sum firi æru. warþe þ*ær* hwar wærkum sinum. §. 2. ¶ Nu
kan alt wel wara. bruðgumi gen bruð coma. oc fölghi hans með hanum. þe
sculu i friþi þijt coma. oc swa þeþan fara. Kan brytes i man held[28]) þeræ
sum þiit æru rætlika buþini.[29]) þa warin þe i twæböte. Hittes þe at
([30]buþni oc obuþni. wari buþin i twæböte oc obuþin i enböte. Faar obuþin
misfyrmilse a sic. oc[31]) ær ei fullum sarum sarghaþ*er* ell*er* döþum dræpin.
([32]wari ogilt þet han fik.

Vm gipter maal. III^{us}.

Nv beþes þe giptar orð sum manninum æru skylþast*er*. þa scal kuna i bruþa sæti ganga med orlofwe skylþasta manna hænnær.[33]) þen skyldasti scal giptar orþum raþa. ell*er* oc þen giptæ sum haw*er* hans orlof þ*ær* til. §. 1. Nu hawa bruðmæn wið bruð takit. oc[34]) af garþe fara. þem kan mot a wæghum mötæ. þa kan þem misfyrmæs i þy mote. liggi þet i twæböte. Gierning*ar* þa sum þe kunnu göræ liggin i enböte. ¶ Bruðmæn sculu bruð hem til bonda sins warþa. oc i siang hans. Kan hænni misfyrmæs i þeræ gömo. þ*ær* bötis at*er* burin oc oburin. Fyrst kuna siælf með attatighi m*arkum*. siþan uskabarn tu. sun oc dottor. þ*ær* ligg*er* dotter i attatighi m*arkum*. oc sun i .XL. m*arkum*. Swa skiptis þæssi bot. þen tak*er* halft sum bruð ær skylþast*er*. oc halft kun*unger* oc hundare. Vskabarna bot. Taki halft bruðgumi oc halft kun*unger* oc hund*are*. Warþer bruð dræpin i siang[35]) með bruðguma sinum. ell*er* bruðgumi siælwer. *þær*[36]) bötis hwart þeræ at*er*[37]) með hundraþa *markum*. taki halwa bot skyldaste man hwars þeræ.[38]) halwa kun*unger* oc hundare. §. 2. ¶ Nu scal bruðgumi bruð sinæ a hindradagh[39]) heþeræ[40]) oc morghin gif hænni giwa. Giw*er* i engnum.[41]) witin þet fastar oc forskialamæn. þa æn han giw*er* i lösörum. stande þet a witnum þeræ[42]) i bruðlöpe waru. §. 3. ¶ Gipningar[43]) allar *þær* saman æru comnar með laghum suþermanna aghi maþ*er*[44]) twalyti[45]) i lösum penningum þeræ oc kuna þriþiung. ¶ Kunnu þön iorþ afla mæþan þön saman æru. aghi oc *þær* maþer af[46]) twa lyte.[47]) oc kuna þriþiung.

---

[25]) B. add. *marker*.
[26]) A. *u* additum est, at ab ipso scriba deletum.
[27]) B. *sum*.
[28]) B. *manhælghð*.
[29]) B. *buðni*.
[30]) B. *buðin ok obuðin*.
[31]) B. om. *oc*.
[32]) B. *tha uæri alt thæt ogilt sum han fik*.
[33]) B. om. *hænnær*.
[34]) B. add. *the*.

Vm hor. IIII^{us}

KAn kuna hor göræ gangar i siang þe annur ær gipt til. warþ*er* hon *þær* takin. oc[48]) af þe kunu sum[49]) til þeræ siang ær laghgipt. warþ*er* ok[50]) 22 styft af hænni næser[51]) ell*er* örun. ell*er* synis skyrð a clæþum hænnær. wari þet ogilt. oc böte husfrunni .III. m*arker* firi siangaranith., wari þet ensac hænnær. aghi *þær* i hwarte karl ell*er* kun*unger*. Hete siþan kuna þön horstacka. ¶ Nu kan hænni warþa kiænt hor ([52]oc ær ei takin wiþ*er*. stande þa[53]) fore með eþe .XII. manna. oc wari þa warð fore þe sac. oc firi[54]) oquæþins orþe. Falz hon fore þe sac. böte husfrunni sum skilt ær. þet ær ensac hænnær. oc böte biscupi .III. m*arker* firi hor.[55]) §. 1. ¶ Kan maþer[56]) taka annæn i siang meþ husfru[57]) sinni. Dræp*er* þen man baþe sa-

---

35) A. Loco v. *siang* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.
36) B. om. *þær*.
37) B. om. *ater*.
38) B. add. *ok*.
39) B. *hinderdagh*.
40) B. *heðra*.
41) B. *eghnum*.
42) B. add. *sum*.
43) B. *Giptningar*.
44) B. *mander*, et sic in sequentibus passim.
45) B. *tua loti*.
46) B. om. *af*.
47) B. *loti*.
48) B. om. *oc*.
49) B. om. *sum*.
50) B. om. *ok*.
51) B. *næsar*.
52) B. *uarðer æi* &c.
53) B. om. *þa*.
54) B. om. *firi*.
55) B. *horit*.
56) B. *man*.

man kunu oc man. þön dömes baþin ogilð. oc vtan kirkiu garð. þet aghu XII. mæn wæriæ ell*er* fællæ. Comber mannin odræpin vndan. oc haw*er* þo a sic fulla a syn. warin a comor hans allar ogildær oc *böte* III. m*arker*. wari (58oc þet ensac bondans. Nu ær ei a syn a hanum ell*er* (59af grip*er* nocor takin. wæri sic meþ eþe XII. manna. Falz han60) at þem eþe. *böte* bonda sum skilt ær.61) oc biscupi .III. m*arker* firi hor.62)

(63*Hær six vm hemfölghþir. Vut.*

Nv kan bonde sun sin giptæ wilia. ell*er* dottur. mælær með þem hemfölgð64) faþ*er* oc moþ*er*. ¶ Kan han þem fran sic snöð at65) lata oc will enkti giwit hawa. aghi þen þeræ wizorð stemnu mæn wilia fölghiæ. þe þa wiþer waru. han gaf.66) kuna oc man saman festus. Æru oc67) engin witni til af stemnu mannum sum wiþ*er* gif waru. aghi þa giwande wizorð oc ei tiggiænde.68) §. 1. Nu kan faþ*er* hemfölgð vt giwa. hawi. æ men69) faþ*er* oc moþ*er* liwer.70) oc bærin ater siþan i sama garð til skiptis. taki þa71) hwar swa sum byrþaþ*er* ær til. Kunnu oc þe forgöræ hemfölð72) sinni stande þa73) þet fyrst i luteno74) þeræ sum forgiort ær. oc þet ater75) ær bærin til skiptis. §. 2. ¶ Nv kan þen man giptæs hwarte ær comin at fæþerne ell*er* möþerne. ell*er* kuna manni. Kunnu misfall i coma annæt þeræ76) fran andru77) falla.78) gange þa79) skipti þeræ epti lagha gipning80) með allu þy þön æru at comin. §. 3. ¶ Nu kan kuna giptæs manni þem þ*ær*81) bröþer haw*er* flere með sic i bo.

---

57) A. *n* additum est, at ab ipso scriba deletum.
58) B. om. *oc þet.*
59) B. *agriper.*
60) B. om. *han.*
61) B. om. *ær.*
62) B. *horit.*
63) B. om. *Hær six.*
64) B. *hemfylgðir.*
65) *ut* legendum videtur.
66) B. add. *ok.*
67) B. om. *oc.*
68) B. *þiggande.*
69) B. *mæðan.*
70) B. *liua.*
71) B. *siðan.*
72) B. *hemfylgðh.*
73) B. om. *þa.*
74) B. *lote.*
75) B. *epti.*
76) B. om. *þeræ.*
77) B. sic. A. *andra.*
78) B. *dör.*
79) B. *thær.*
80) B. *giptning.*
81) B. *sum.*

þa wilia þe fæþerne sinu skiptæ. þa scal kuna hemfölgð sinæ frælsæ hawa.
swa myclæ sum hon war með witnum in comin i bo þeræ. oc þe skiptin
fæþerne sinu. Nu sighiæ þe hemfölgð hænnæ minnæ[82]) wara. oc hon sigher
mera.[83]) wari þet a þeræ manna witnum. sum wiþer waru. þa þet[84]) vt
23 gafs oc in förþis i þeræ fæþernes garð. Hawer hon ei swa witni til. þa sculu
þe með twæggiæ manna witnum. oc .XII. manna eþe. wita hænni fult vt
giwit.

Æn hion ([85]kunnu barnalös skiliæs at. VI^{u}.

Nv kunnu hion barnlös at skiliæs. dör maþer fyrræ æn kuna. taki hwart þeræ siang epti annæt.[86]) med allu þy þær til höre. Liwer kuna eptir bonda sin. aghi kirkiu clæþe sijn. hællær þe bætri æn þe wærre. þet scal wara stæniszæ oc kiurtill. iwirclæþe oc howtdukar[87]) twe. braz oc fingergull. ([88]æn fæ aghi hon ([89]eknti mera. ¶ Liwer mander[90]) eptir kunu sinæ. aghi hest. saþul. oc kirkiu clæþe sijn. oc fiur[91]) folk wapn. vtan skipti oc enkti ænfæ[88]) mera. Nu ær talt vm giptær mall. göme guð os baþe lif oc siæll.[92])

Hær byriæs ærfþæ balker. oc tæliæs i hanum flockar siu.[1]) oc six af þæssum malum.[2])

¶ Vm bryst arf. .J^{u}.
¶ Vm kullar arf. .II^{u}.[3])

---

82) B. *minni.*
83) B. *mere.*
84) B. add. *baðe.*
85) B. ***skilias barnlös at.***
86) B. *annan.*
87) B. *houuðdukar.*
88) B. *enfæ.*
89) B. *æynte meer.*
90) B. *man.*
91) B. *fiughur.*
92) B. add. *AmeN.*
1) B. *.XI.*
2) B. sic. A. om. ***malum.***
3) B. add. titulum: ***Vm þe uærðöra til byrð sculu biuðas.***

❡ Vm frillubarns arf. *IIIus*.[4])
❡ Vm biltugha manz arf. oc rantakna kunu barns arf. *IIIIus*[5])
❡ Vm giæld eptir döþæn *Vus*.
❡ Vm ofsinnis[6]) arf. ([7]oc æn man[8]) dræp*er*[9]) til arfs. *VIus*.
❡ Vm clærkæ arf þe hær infödde æru. *VIIus*.

Vm bryst arf. Jus.

LIwa barn eptir bonda. þa ær þet ræt at barn ærwen[10]) faþur[11]) sin. ([12]Æn ei ær barn til. ærwen þa barnabarn swa sum eghen barn. oc swa moþ*or* sum faþ*ur*. Æru ei þön til. Ærwi[13]) þa faþ*er* oc moþ*er*. Ær ei faþ*er* ell*er* moþ*er* til. ærwin þa syster oc bröþ*er*. Æru ei þe[14]) til. ærwin þa broþurs barn swa sum eghin broþ*er*. oc slict syster barn sum syster. Æru ei broþurs barn ell*er* syst*er* barn til. ærwi þa faþurs faþ*er*. ell*er* ([15]faþurs *moþer*. ell*er* moþ*or* faþ*er*. ell*er* moþ*or* moþ*er*. Liw*er* nocot þeræ taki þet arf vp.[16]) þön æru all iamnarwa. Æru ei þön[17]) til. þa ærwi faþurs broþ*er*. ell*er* faþurs syster. ell*er* moþor broþ*er* ell*er* moþor syster. þæssin all æru[18]) iamnarwa. Liw*er* eth af þem taki þet arf vp. Ær oc[19]) eknte þeræ til. ([20]taki þa bröllungar oc syslungar halft af[21]) a fæþerne oc halft af[21]) a möþerne hawi oc[22]) engin wald at quæliæ ell*er* i byrð lösæ. §. 1. ❡ Nu þer broþ*er*[23]) oc syster ær-

---

4) B. add. titulum: *Vm barn þe eptir faður döðan föðas;* cui rec. man. add. *oc æn frillubarni pennigæ* (sic) *vexæ.* Litt. *ni* in v. *frillubarni,* margine folii absciso, perierunt.

5) B. add. titulum: *Vm kona uarðer rantakin.*

6) B. sic. A. *ofsimis.*

7) B. ex sequentibus facit novum titulum: *Æn man* &c.

8) A. v. *man* omissam supra lineam add. scriba.

9) B. add. *annan.*

10) B. *ærue.*

11) B. sic. A. *faþurs.*

12) B. *Barn ok barna barn æruin sua sum all samsyzkin uarin. Æru æi* &c.

13) B. *æruin.*

14) B. *thön.*

15) A. Loco v. *faþurs moþer* antea scriptum fuit *moþer. eller.*

16) B. om. *vp.*

17) B. *the.*

18) B. add. *ok.*

19) B. om. *oc.*

20) B. *takin bröðlungar ok systlungar* &c.

21) B. om. *af.*

22) B. *thær.*

23) B. *bröðer.*

we[24]) faþ*er* oc moþ*er*. þa ærwe æ[25]) broþ*er* twa lute[26]) oc syst*er* þriþiung.
24 oc taki broþeren[27]) i bolbynum oc syst*er* i omæghnum. oc göre syster lot
swa gillæn[28]) i omæghnum[29]) sum broþ*or*[30]) lot*er* ær i bolbynum. Æru
bolbyæ flere æn en. þa taki syst*er* lot sin i bolbynum sum broþ*er*. Nu æru
syzkine flere æn eth. oc bolby ei mera[31]) æn en. þa taki yngstæ syzkine lot
sin næstæ[32]) solo. oc ælztæ fierst. oc hawi æ yngstæ syzkine walð fyrstæ lot
vpbæræ. siþan swa hwart sum gamalt ær til.

Vm kullar arf. IIus

Dör faþ*er* ell*er* moþ*er* oc liwa barn eptir baþe ([33]sunder kullar oc sam kullar oc hawa þön ærft faþ*ur* ell*er* moþ*or*. dör siþan eth af samsyzkinum. taki ([34]lote twa samkullar oc þriþiung sunderkullar warin hwat þe moghu[35]) flere ell*er* fære[36]) ei fa þe mera. §. 1. ¶ Kan faþ*er* ell*er* moþ*er* barn sit með taar oc trægha ærwæ. hawi oc[37]) engin wald þet arf[38]) quæliæ ell*er* i byrð lösæ. Stander[39]) bryst arf til þriþiæ manz wari ([40]þa þes byrð sum ærft hawar. ¶ Comber bac arf i fyr æn þriþi man haw*er* ærft. gange þa egn i byrð. þa sum ærft war vt af. Hwart yrtugh[41]) lanð þ*ær* af ganga[42]) korn oc penninga fore twa m*a*rk*er*. ([43]þ*ær* ei gangar baþe af. giwi þriþiungi minnæ. ¶ ([44]Þættæ æru þe wærþöre[45]) sum biuþa scal til byrð. Gull oc silf. korn. reþo penninga nöt ([46]oc hestæ. oc clæþe oscorit. oc ei andra wærþöre.[47]) Hwar sum buþi fölghir til byrð innæn nat oc iamlanga swa sum

---

24) B. *ærua.*
25) B. om. *æ.*
26) B. *loti.*
27) B. *broðor.*
28) B. *goðan.*
29) B. *umeghnomen.*
30) B. *broðors.*
31) B. *meer.*
32) B. *næst.*
33) B. *sundercolla ok samcolla.*
34) B. *tualoti samkullar* &c.
35) B. *sen.*
36) B. *færre.*
37) B. om. *oc.*
38) B. add. *at.*
39) B. add. *ok.*
40) B. *ok þæt þæs* &c.
41) B. *örtugh.*
42) B. *ganger.*
43) B. om. þær — *minnæ.*
44) B. hic incipit novum cap. cum rubrica: *Vm the uærðöra til byrð scal biuða.*
45) B. *uærðöra.*
46) B. om. *oc hestæ.*
47) B. *uerðöra.*

sagt ær. hawi walð byrð lösæ. biuþer ei swa.[48]) hawi þen iorþ sum ([49]ærft haw*er*.

Vm frillu barns arf. III^{us}.

Aflar man barn i löskalæghi. aghi þet barn epti faþur sin[50]) .III. m*arker* ell*er*[51]) hwarn tiunda penning. aflar man flere barn með samu kunu. ell*er* oc með annare þe fa ei þy mera æn sagt ær. æn þo at þön[52]) flere seen. Nu kan eth af þem arf[53]) þættæ vp taka. siþan coma flere oc eptir kæræ. aghi[54]) ei bondans arwa. þy mera vt at[55]) giwa æn .III. m*arker*. þet barnit penningana haw*er* vp takit.[56]) giwi hinum andrum vt ([57]af. sum sic gitæ þ*ær* til vnnit.[58]) will ei ell*er* vt giwa. þa sökis vt með laghum. Þæssin barn standen swa moþ*or* arf sum aþalkunu barn. §. 1. ❡ Giptis maþ*er* með samu kunu han lighrat haw*er* standen þe barn[59]) arf oc vrf.[60]) baþe fæþ*er*ne oc möþerne. will ([61]ei giptæs meþ hænni.[62]) b*öte*[63]) XII. öræ. at frændæ þocka.[64]) Taki þet rætt*er* giptarmaþ*er*. ærwi oc ei þet barn mera fram i æth.[65]) §. 2. ❡ Nu kan ofræls man barn afla með frælse kunu. ell*er* oc fræls með ofrælse. gange þ*ær* barn til bætre halw. §. 3. Aflas barn i hordome. ell*er* i fræncimis spiæll. stande þet barn hwarti faþurs arf ell*er* moþor. §. 4. ([66]Nu föþis barn siþan faþ*er* döþ*er* ær. synis quikt[67]) oc draghar[68]) anda til oc fran.[69]) taki þet barn faþurs arf. Nu sighiæ fæþernes frænder. at

---

48) B. add. *til.*
49) B. *hauer at arue fangit.*
50) B. om. *sin.*
51) B. add. *ok.*
52) B. om. *þōn.*
53) A. *af* primum fuit scriptum.
54) B. *agha.*
55) B. om. *at.*
56) B. *upburit.*
57) B. om. *af. sum.*
58) B. *uunnit.*
59) B. add. *baðe.*
60) B. *orf,* et sic in sequentibus.
61) B. *han ok ængum lundum giptas* &c.
62) B. add. *sum fyr ær saght.*
63) B. add. *tha.*
64) B. add. *botum.*
65) B. *æt.*
66) B. hic incipit novum caput cum rubrica: *Vm barn the eptir faður döðan föðas;* cui rec. man. in marg. add. (*oc æn*) *frillu barnæ* (*pennin*)*gæ vexæ;* at litterae in parenthesi positae, sunt abscissae. Cfr. not. 4. pag. 61.
67) B. sic. A. *quicker.*
68) B. *dræghir.*
69) B. *fra.*

þet barn war ei liwande föt. wari þet a eþe oc witnum þa[70]) quinnæ þ*ær* inni waru. þa þet barn[71]) föt war. wilia þaar[72]) swæriæ. at þet barn war liwanðe föt. swæri þet frænder hænnær tolf ell*er* skylðe mæn stande siælf i for eþe. Æru ei frænder ellær ([73]skyllær mæn til. swæri þa með bygð fastum mannum. slikum hon kan þa[74]) fa oc stande siælf i for eþe. ℭ Nu dör moþ*er* fran barne. oc faþ*er* liw*er* epti. þa sighiæ möþernes frænder. at þet[75]) barn war ei liwandis[76]) föt. ell*er* do fyr æn moþ*er*. wari þet a þeræ quinnæ witnum oc eþe þ*ær*[77]) inni waru þa þet barn föt war. wæri þa bondin arf þet með eþe XII. manna. oc[78]) stande siælw*er* i for eþe. wari þer ofrælse[79]) kunu eþ*er* swa gilder sum frælse.[80]) Hawer ei bonden ([81]þæssen witnin fore sic. aghi wizorð engin til þet arf. §. 3. ℭ Nu kunnu frillubarne penninga wæxæ[82]) oc dör siþan barnlöst. liw*er* faþ*er* oc[83]) moþ*er* eptir. ærwe halft hwart þeræ. Æru ei faþ*er* ell*er* moþ*er* til. gange þa þet arf swa[84]) sum all annur arf.

Vm biltugha manz arf. oc nantakna kunu barns arf. IIII^{us}.

UArþer maþer[85]) biltugh*er* laghaþ*er*.[86]) Rymir af lande oc kuna hans með hanum. oc[87]) aflar barn með hænni mæþan þön vtlændis æru. ell*er* waru aflat[88]) fyrræ. þe barn aghu arf oc vrf standa. Rymir man oc husfrun[89]) siter quær stiæls hem oc aflar barn með hænni. þet barn a ei arf taka. barn[90]) þet heter rishufþi.[91]) §. 1. ℭ Nu kan biltughum[92]) manni[93]) nocot arf

---

70) B. om. *þa.* Legendum videtur *þera.*
71) B. om. *barn.*
72) B. add. *sua.*
73) B. *skyldemæn.*
74) B. om. *þa.*
75) B. om. *þet.*
76) B. *liuande.*
77) B. om. *þær.*
78) B. om. *oc.*
79) B. *ofrælsa.*
80) B. *frælsa.*
81) B. *thæssi uitni firi* &c.
82) B. *uaxa.*
83) B. *eller.*
84) B. om. *swa.*
85) B. *man.*
86) B. *laghðer.*
87) B. om. *oc.*
88) B. *aflað.*
89) B. *husfru.*
90) B. om. *barn.*
91) B. *rishofðe.*
92) B. *biltugha.*
93) B. add. *eller hans barne.*

til falla mæþan han vt lændis ær. Faar han friþ i hans daghum. (94taki baðe arf ok vrf. faar ei friþ i hans daghum. takin þa þe arf95) næst96) æru inlændis. §. 2. ¶ (97Nu kan kuna rantakin warþa. (98oc aflar barn i þy. warþer mannin laghvnnin99) þ*ær* til með .XII. mannum. stande þet barn100) arf oc vrf. æ hwar þy kan arf til falla.

Vm giælð æptir döþæn. V^{us}.

Nv kunnu giælð eptir döþan wara. þa warin arwar þes1) skyldughir þet giæld giællæ. af þy goz þ*ær* eptir ær. fyr æn þe skiptin2) mællin sijn. Kunnu þe skiptæ gozsit fyr æn giælð æru gullin þes döþæ. þa hawin arwane 26
gullith þet giælð innæn fyræ3) manaþa siþan skipt ær. Ær oc swa at þe ei gullith hawa innæn þ*en* dagh sum nu4) sagt ær. oc skiptæ þe gozsit fyrræ. þa see þ*en* sak*er* (5til þriggiæ m*a*rka sum ogullith haw*er*. b*öte* (6I. m*ark* kun*ungi*. I. malsegh*anda* oc .I. hundare. Þær ær hwar þeræ malseghande fore sic sum giællæ attu. þ*en* man taki malseghanda m*ark* sum epti giældeno kiærer oc þ*ær* til talar. §. 1. Nu wilia þe dyliæ giællit. ær þet minnæ æn .XL. m*arker*. dyli þet með twem witnum7) oc .XII. (8manna eþe. Ær þet oc9) .XL. m*arker*. þa dyli með þrætylptum eþe. Nu ær þet giælð með liwande10) manna witnum vt sat. ell*er* með brewm. hawi11) wizorð þ*en* sum eptir kiærir. oc ei þ*en* dyliæ will.

---

94) B. sic. A. om. *taki — daghum.*
95) B. om. *arf.*
96) B. *næstu.*
97) B. hic incipit novum caput, cum rubr. *Vm kona uarðer rantakin.*
98) B. *uarðer barn aflat i thy.*
99) B. *laghuunnin.*
100) B. add. *baðe.*
1) B. om. *þes.*
2) B. *skipta.*
3) B. *fiura.*
4) B. om. *nu.*
5) B. *at thrim marcum* &c.
6) B. *ena konunge ena malsæghanda ok thriðiu hundare.*
7) B. sic. A. *mannum.*
8) B. *mannum. ær* &c.
9) B. om. *oc.*
10) B. *liuanda.*
11) B. add. *þa.*

Vm ofsinnis[12]) *arf* ([13]*oc æn man dræper til ærfs. VI*^{us}.

KAn swa illa warþa at bonde oc husfru oc barn[14]) þeræ með þem tappas all sænder i watni saman. farande i skipi. ell*er* a[15]) ise. hwaria leþes þet hændæ kan. ell*er* oc all sænder i elde brinnæ.[16]) ell*er*[17]) hær a lanð coma. oc swa dræpin warþa. oc ([18]weit þet engin hwar þer længst liw*er*. ell*er* fyrstum dör. þer gange fæþerne til fæþ*er*nes. oc möþ*er*ne til möþ*er*nes. §. 1. ¶ ([19]Nu kan oc swa illa hændæ at barn dræpær faþur sin ell*er* faþ*er* barn sit. með wilia gierning ellær barn moþor ell*er* moþ*er* barn sit.[20]) þ*ær* ma engin annæn til arfs dræpæ. Dræp*er* faþ*er* barn sit. þet ærft haw*er* moþ*or* sinæ. oc[21]) aghar þet barn syzkine flere sum han ær ei faþer at. takin þön arf eptir þet[22]) dræpit warð. Aghar han barn sum drap. þa gangen þön fran arwe. þ*ær* giællæ þe[23]) faþurs gierninga at.[24]) Dræp*er* moþer barn sit. wari[25]) lagh samu sum sagt ær. §. 2. ¶ Dræp*er* maþ*er* stiupbarn sit. taki moþ*er* arf vp æn hon liw*er*. oc barnsins fæþ*er*nes frænder takin arwa böter. Nu sighiæ frænder barnsins. at moþ*er* ræð siælf með bonda sinum barn sit dræpæ. wæri þa hon sic með þrætylptum eþe. oc stande siælf i foreþe. Falz hon at þem eþe. takin fæþernes frænder barnsins baþe bot oc arf. Giter hon sic wart. þa[26]) taki arf ept*ir* barn sit. oc faþ*er*nes[27]) frænder takin[28]) arwa böter. Dræp*er* kuna stiupbarn sit. wari lagh samu sum skilt ær. §. 3. ¶ Nu dræp*er* man swer sin ell*er* swæru. takin frænder skyldaste þes dræpin war arwa bot. oc[29]) husfru hans sum drap taki arf eptir faþ*ur* ell*er* moþ*or*. ([30]Hwar þeræ hæll*er*

---

12) B. sic. A. *ofsimis.*
13) B. om. *oc — arfs.*
14) B. *börn.*
15) B. *at.*
16) B. *brenna.*
17) B. add. *ok.*
18) B. *uet þær ængin. huar tha lægnst* (sic) *liuir* &c.
19) B. hic incipit novum caput, cum rubrica: *Vm man dræpir annan til arfs.*
20) B. om. *sit.*
21) B. om. *oc.*
22) B. add. *sum.*
23) B. *thön.*
24) B. om. *at.*
25) B. *uærin.*
26) B. om. *þa.*
27) B. *fæðernes.*
28) B. om. *takin.*
29) B. om. *oc.*
30) Pro *Hwart þeræ.* B. sic.

dræpit warþ.[31]) Nu kan hænni sak giwas at hon ræð þet drap með bonda 27
sinum. wæri sic með þrætylptum eþe. ([32]wari siælf i foreþe. §. 4. Æ hwar þen dræp*er* han ærwæ skulli. þa wari han skilder wið arf. oc giter han sic ei wart þ*ær* fore. b*öte* hundraþa m*arker* oc XL.[33]) witin þet .XII. men með eþe sinum hwat hællær[34]) dræpit war til arfs eller ei.

([35]*Vm clærka arf þe hær infödde æru. VIIus*.

Swa ær stat vm clærka arf oc p*re*stæ. at hulikin p*re*st*er*[36]) kirkiu haw*er*. ([37]þa wari skyldugh*er* kirkiu eptir sik lata swa mykit sum[38]) han fore sik tok. þa han til hænnær com sum clærka kalla inuentarium. Af þy goz sum þ*ær* ær iwir at. Þa[39]) hawi p*re*ster walð testament sit[40]) göræ. giwa oc giællæ giælð sijn. oc[41]) swa ærwe eptir sic[42]) lata göræ. oc heþer allan. þ*en* eptir ([43]döðan ær skylduct at wara. Alt þet siþan þ*ær* ær iwir at. þet takin[44]) rætt*er* arwar hans ept*ir* lanz laghum.

*Hær byriæs iorþa balk*er. *oc tæliæs i hanum flockar .XVIIIus.*[1]) *oc six*[2]) *af* ([3]*þæssum malum.*

❡ Vm iorþa clandan. *.Jus.*
❡ Huru byrþæmæn vm iorþ delæ. *.IIus.*
❡ Vm afraþa giælð. *.IIIus.*

---

[31] B. *uar.*
[32] B. *ok stande siælf* &c.
[33] B. *tiughu.*
[34] B. om. *hællær.*
[35] D. sub rubr. ***Her six vm clerca arf*** addit hoc caput calci libri de iure ecclesiastico. Cfr. not. 31. pag. 46.
[36] B. add. *sum.*
[37] D. *han ær skyldugh*er &c.; verba *han ær* autem fere extrita sunt.
[38] D. om. *sum.*
[39] B. D. om. *þa.*
[40] B. D. om. *sit.*
[41] B. D. om. *oc.*
[42] D. om. *sic.*
[43] B. D. sic. A. om. *döðan ær.*
[44] B. D. *æruin.*
[1] Lege *.XVIII.* B. *fem ok tiughu.*
[2] B. sic. A. add. *i þem fyrstæ.*
[3] B. sic. A. pro *þæssum malum* habet *þæs.*

❡ Æn[4]) bröþer delæ vm ([5]iorþæ köp. oc vm þranga köp. *IIII*^{us}.
❡ Vm syzkine ([6]iorþa skipti. *V*^{us}.
❡ Vm æn flere bindæ köp a en. .*VI*^{us}.
❡ Vm aterköps ſasta. .*VII*^{us}.[7])
❡ Æn bonde ma husfru sinæ[8]) iorþ sæliæ. *VIII*^{us}.[9])
❡ Vm iorþa wæð sæþning.[10]) .*IX*^{us}.[11])
❡ Vm gipt oc afrað. .*X*^{us}.[12])
❡ Vm[13]) landboe scal iorþ atersighiæ. .*XI*^{us}.[14])
❡ Vm iorþa köp[15]) oc skipti. .*XII*^{us}.
❡ Vm vrſielle. .*XIII*^{us}.
❡ Huru landboe ma a scogh aka. .*XIIII*^{us}.[16])
❡ Vm bolagh. .*XV*^{us}.
❡ Vm inlaxſæ. .*XVI*^{us}.
❡ Huru faþer a barnum sinum[17]) iorþ firi föþo biuþa. .*XVII*^{us}.
❡ Æn[18]) nocor six ur iorþa delo. .*XVIII*^{us}.

([19]*Vm iorþa clandan. J*^{us}.

MAþer clandar iorþ i by. þa scal synæmæn til kalla. þen byr aghar[20])
til brut oc byæmals ganga. þa ganger þen man til clandat hawer. oc sic kiænnir.
þa swarar þen sum a bor. oc sic kiænnir. aghi þa aboande wald oc wiz-
28 orþ sic firi fæþerne wæriæ með byrþamannum[21]) sinum. Nu sigher þen

---

4) B. *Vm.*
5) B. *iorð ok* &c.
6) B. *skipti iorða.*
7) B. add. titulum: *Vm man ean iorð sina i konungs eller biscops yarð böta.*
8) B. *sinna.*
9) B. add. titulum: *Vm man iord köpir ok thæn dör salt hauer.*
10) B. *uæðsætning.*
11) B. add. duos titulos:
❡ *Æn man sighir iorð af andrum köpt kaua ok annar dyl. XII*^{us}
❡ *Vm ouormagha föðo thorua. XIII*^{us}.
12) B. add. titulum: *Æn landboe ma hus af iorð æghandes föra.*
13) B. *Huru.*
14) B. add. titulum: *Vm landboe ok iorðæghande um gipt dela.*
15) B. *köpt.* Male.
16) B. add. titulum: *Æn man hauer eghn i annars bolstaði.*
17) B. om. *sinum.*
18) B. *Vm.*
19) B. Rubricam hoc loco omisit miniator.
20) B. *scal.*
21) B. *bya mannum.*

sit fæþerne wara sum clandat haw*er*. oc fölghiæ swa hanum full witne. at han oc faþ*er* firi hanum ræþu baþe gipt oc afraþ. aghi oc[22]) han walð ([23]firi sit fæþerne wæriæ. warin þ*ær* baþin[24]) iamskilæ. Kome oc[25]) hwar þeræ til þinx med þrætylptum eþe. Næmne siþan hwar þeræ .VI. mæn. þe .XII. aghu ranzsaka hwar þeræ sannare haw*er*. oc til þes þeræ eþwitis.[26]) þe .XII. wilia[27]) ganga at oswornum[28]) þrætylpta[29]) eþenum. fylli þa þen eþ sin þe med ganga. oc aghi ([30]þen iorþ þe fölghiæ. oc þen see skild*er* wið iorþ sum þe fran ganga.

Huru byrþæ mæn vm iorþ delæ. .IIus.

Nv kunnu twe mæn delæs wiþ*er* vm byrð at köpæ. annær sigh*er* sic næmir[31]) wara i[32]) byrð. þa wari þ*en* næmir byrð sinæ lösæ[33]) sum næmir wari ærwæ. æn ærwæ skulli. oc lagh biuþi sic[34]) til byrð sinne.[35]) sum i laghum skilt ær. æru þe baþir iam skyller. warin oc ([36]baþin iamnær byrð at köpæ. §. 1. ¶ Nu haw*er* byrþaman iorþ sinæ laglica[37]) salt. ept*ir* þy sum lagh hawa skilt. oc byrðþamæn oquælt[38]) latit standa iw*ir* stæmnu dagha. oc ei til buþit. Hawi þa þ*en* iorþ sum[39]) köpt haw*er*. hawi oc engin walð þe iorþ framaleð[40]) quæliæ ell*er* atala. §. 2. Kan maþer sæliæ fæþerne sit oc köpæ annæt goz. ell*er* oc skiptæ. wari þa þet fæþerne oc byrð oc ei aflinga iorþ. þet a rættum byrðþamannum biuþas æn falt heter. §. 3. ([41]Alla aflinga iorþ sum ei ær af byrð köpt. þa[42]) hawi þ*en* wald sum aflat haw*er*. giwa oc giællæ oc sæliæ hwem han will.

---

22) A. v. *oc* omissam supra lineam add. man. forte rec.
23) B. *sik fore fæðerne* &c.
24) B. *baðe.*
25) B. om. *oc.*
26) B. sic. A. *eþer witis.*
27) B. sic. A. add. *með.*
28) B. *suornum.* Male.
29) B. *thrætylptum.*
30) B. *han iorð sum þe* &c.
31) B. *nærmer*, et sic infra.
32) B. om. *i.*
33) B. *köpa.*
34) B. om. *sic.*
35) B. *sinna.*
36) B. *baðer iamner* &c.
37) B. om. *laglica.*
38) B. *oqualt.*
39) B. om. *sum.*
40) B. add. *at.*
41) B. Quae in hoc cap. sequuntur, ea pallidiori atramento, et forte alia manu quam cetera, scripta sunt.
42) B. om. *þa.*

Vm afraþa giælð. III^{us}.

Nv kan landboe afrað af mera[43]) giællæ æn til hittis. A[44]) rættu byæmale. þa scal[45]) alla eghanda saman calla. oc þem til sighiæ. wilia eghand*ar*[46]) ei til coma. þa halde landboe at saclösu afraþum vppi. Nu coma eghandar til byar. þa scal hwar þeræ wæriæ med eþe at*er*tan manna alt þet[47]) minnæ ær æn örtugh. Ok[48]) alt þet sum örtugh ær ell*er* örtugh[49]) mera. wæri þet með þrætylptum eþe. þa haw*er*[50]) hwar þeræ wart sum afrað haw*er* takit ökningar allar warin af lagþar. oc eþar allir[51]) standen. Landboar afrað ei mera[52]) af giællin æn i rættu byæbruti hittis. wari þet landboans scaþi at[53]) han ei eghanda fyrræ til sagþe. Kan en af þem sum wæriæ skulli eþ sin fællæ. giælle at*er* lanðboa gipt oc afrað. oc með .III. m*arker* 29 til þræskiptis. oc þe skiptin iorþ sum wart hawa.

*Æn bröþ*er *delæ vm* ([54]*iorþa cöp oc vm þranga cöp.*[55]) *IIII*^{us}.

Delæ bröþ*er* vm egn ell*er* byrðþamen. þeræ ma hwarghin fore andrum ([56]fæþerne hindræ þ*ær* a hwar ([57]þeræ andrum wærð ell*er* wiþ*er*giell leþæ. Fölghiæ þ*ær*[58]) fuller fastar. þa[59]) stande swa skyldræ manna cöp sum oskyldræ. Nu kunnu twe men egn cöpæ. annær ær byrðþæman[60]) til. oc annær ei. aghi byrþæman iorþ oc þ*en* wari wiþ*er* skilder sum[61]) ei agh*er* byrð til. §. 1. Nu kan manni nöð til coma oc þrang. þa will han iorþ sinæ sæliæ. biuþe þe iorþ byrþamannum sinum fyrst hema at þeræ með granna witnum. þ*ær* næst at kirkiu með sokna witnum. oc[62]) swa a þingi með þinx

---

43) B. *mero.*
44) B. *i.*
45) B. add. *han.*
46) B. *æghanda.*
47) B. add. *sum.*
48) B. om. *Ok.*
49) B. om. *örtugh.*
50) B. add. *sua.*
51) B. sic. A. *allar.*
52) B. *mere.*
53) B. *æn.*
54) B. *iorð ok* &c.
55) B. *köpt.* Male.
56) B. *fæðerna thær* &c. Male.
57) B. *a annan uærð* &c.
58) B. add. *sua.*
59) B. *thær.*
60) B. *byrðamander*, et sic infra.
61) B. om. *sum.*
62) B. om. *oc.*

witnum. Nu delæ þe ([63]sinæ mællum annær sigher lagh buþit wara oc annær ei. wari þa[64]) þet a .XII. manna witnum. Raþe halwi næmð hwar þeræ. wilia .XII. men swa sighiæ oc witnæ at iorþ þe[65]) ær lagh buþin i lagh þingum. oc byrþæman wilde ei lösæ. þa hawi þ*en* iorþ sum cöpti. oc[66]) ær byrþæmaþer in lændis. þa liggi firi hanum[67]) lagha stæmnudagher byrð sinæ[68]) lösæ.[69]) þet ær dagh oc manaþ*er*. Kan han[70]) vt lændis wara.[71]) þa liggi firi hanum dagh oc iamlangi. Ok[72]) löser han ei i þænnæ[73]) stæmnudaghum byrð sit[74]) at*er*. aghi þa[75]) eknti wald siþan losæ. hawi þ*en* iorþ sum cöpti með oclutraþu oc oquældu.[76]) ❡ Witnæ swa[77]) .XII. men með byrðþamanni at iorþ þe ær ei lagh buþin sum sagt ær. dömes þa iorþ i byrð. oc hin til ([78]wærð sins sum cöpt hafþi. oc þ*en* b*öte* III. m*a*rkar sum salde.

Vm syzkinæ iorþa skipte. V^{us}.

Uill man skiptæ vndan. syst*ur* ell*er* broþur fæþ*er*ne þeræ. Þen sum skiptæ will. han scal læggiæ þem þriæ[79]) byiæ i wal.[80]) þet a rætt*er* byrþaman göræ. Firi þy skipti liggi stæmnudagh*er* nat oc iamlangi. hawi þön eknti walð fyr wiþ annæn skiptæ. J[81]) byum ær byrþaman skyldugh*er* þem iorþ fa sum ([82]lös iorþ ær innæn. þet scal wara bondaby oc ei kununx ell*er* walzmanna. §. 1. ❡ Nu kan wara at syster ell*er* broþ*er* skiptæ iorþ sinne. vndan næstæ byrþamanni. þe ei ma vndan byrð ganga. oc stander þet skipti oqualð[83]) vm nat oc manaþ siþan iamlange ær vti. ([84]þa scal þet skipti fast

---

63) B. *sin i mellum.*
64) B. om. *þa.*
65) B. om. *þe.*
66) B. om. *oc.*
67) B. add. *sum byrðamander ær.*
68) B. add. *at.*
69) B. add. *æn han uil.*
70) B. *thæn.*
71) B. add. *sum rætter byrðamander ær.*
72) B. om. *Ok.*
73) B. *thæmma.*
74) Lege *sinæ.* B. om. h. v.
75) B. om. *þa.*
76) B. *oqualdu.*
77) B. om. *swa.*
78) Pro *wærðs sins.* B. sic.
79) B. *threa.*
80) A. *wald* scriptum est, at *d* ab ipso scriba deletum.
81) B. add. *them.*
82) A. Loco v. *lös* aliud vocabulum antea fuit scriptum. B. *lösiorð ær* &c.
83) Pro *oqualt.* B. sic.
84) B. *þæt skipti scal fast* &c.

oc fult standa.85) Hawi siþan framaleð engin walð til þet skipti quæliæ ell*er* clanda. Tolf men sculu þet86) wita æn iorþin hawer laglica i byrþa buþi warit swa sum skilt ær. oc swa æn byrðþaman böz til i stæmnudagha laglica at lösæ. Sighiæ þe .XII.87) at iorþ war ei laglica vpbuþin swa sum fyrræ ær skilt. dömis þa iorþ i byrð. oc þ*e*n *böte* III. m*arker*88) ohemult haw*er* skipt. I.89) malseghanda. andra (90kun*ungi*. þriþiu hundare.91)

Vm92) æn flere bindæ cöp a en. VI^{us}.

Kunnu twe ell*er* þri köp ell*er* skipti a en gripæ. sighiæ iorþ af hanum fangit hawa. Fölghir93) þem allum fullar94) fasta rætter. hawi þa95) þ*e*n wizorþ (96sum fyrræ cöpti. oc97) þ*e*n cræwi wærð sit at*er* senær98) cöpti. oc III. m*arker* með fore þet at hanum war ohemult salt. XII. men witin þet hulikin þeræ fyrræ cöpti. Haw*er* en þeræ hæfþet99) vndir sic. takit (100af gipt oc afrað. aghi þa þ*e*n með fullu cöpe. Nu haw*er* engin swa hæfþæt. aghi þa þ*e*n egn. hemuls man með stander. Gielle þ*e*n at*er* wærð þem sum eptir wærþe sinu a han gitæ fasta1) bundit þ*ær* twem et salde. oc .III. m*arker* með firi ohemult salt.2) §. 1. Nu kunnu æn twe cöp a en gripæ með fastum. oc hwarghin þeræ haw*er* (3hæfþet iorþ ell*er* (4af gift takit sum sagt ær. þa dyl salin at han hwarghum þeræ salt haw*er*. fyllin þa a han fullan fasta ræt. oc hawi hwar þeræ5) halwa iorþ. ell*er*6) halft (7wærþe hwar oc

---

85) B. add. *ok.*
86) B. om. *þet.*
87) B. om. *.XII.*
88) B. add. *sum.*
89) B. *ena.*
90) B. *hundare ok thriðiu konunge.*
91) B. sic (cfr. not. 90. praecedentem). A. *hunda.*
92) B. om. *Vm.*
93) B. *fylghi.*
94) B. *fulder.*
95) B. om. *þa.*
96) A. *fyrræ sum* scriptum est, at iustum verborum ordinem adpositis signis indicavit scriba.
97) B. om. *oc.*
98) B. *senna.*
99) B. *hæfðat.*
100) B. *afgipt.*
1) B. sic. A. *fastan.*
2) B. om. *salt.*
3) B. *hæfð a iorð.*
4) B. *afgipti.*
5) B. om. *þeræ.*
6) Lege *oc.*
7) B. *uærð ok* &c.

halwa bot. Æru þe oc flere wari lagh samu.8) §. 2. Æn sighiæ twe af enum iorþ hawa fangit. annær sigh*er* skipt hawa. oc annær cöpt. haw*er* hwarghin þeræ9) hæfþæt iorþena þa gifs þem wizorð sum skipti giorþe. Annær bindi fasta epti wærþe sinu10) sum cöpte. þen b*öte* III. m*arker* sum11) o hemult salde.

Vm ater cöps fasta. VII^us^.

Nv kan bonda þrængiæ egn sinæ wæþ sætiæ i bygð hema með wæþiæ fastum oc stæmnudagh fori læggiæ. Þa scal han með samu12) fastum at*er*lösæ. sum þa13) wiþ*er* waru þa han egn sinæ vt satti. ell*er*14) arwm þeræ. Nu will þen ei wiþ*er* wærþe taka sum egn sat war. þa scal wærþ takum i hænder sætiæs.15) oc bonde siælw*er* egn sinne raþa sum vt satti. Hin taki wærþ þa hanum synis. (16Fölghiæ þe17) ei hanum sum egn wæþ sath18) hafþi.19) (20fylli þa ater cöps fasta. Aghi þa þen egn sum fangit hawar. §. 1. ℭ (21Kan man bötæ iorþ sinæ i kununx garð ell*er* biscups. þ*ær* (22sculu stæmnudagha firi liggiæ þre þinx dagha. byrðþamen sculu þe iorþ at*er*lösæ i þem þrim wikum. Æru byrþamen vtan hundaris. liggi firi þem nat oc manaþ*er*. Will þa lænsmaþer23) ei wiþ wærþe taka. þa sculu byrþamæn wærþ a þingi 31 biuþa oc takum i hænder sætiæ. byrþamæn (24raþe egn lænsman taki wærþ

---

8) B. *sama.*
9) B. om. *þeræ.*
10) B. om. *sinu.*
11) B. om. *sum.*
12) B. *sama.*
13) B. om. *þa.*
14) B. add. *ok.*
15) B. *sætia.*
16) Sequentia mutilata et turbata esse videntur. Ita fere, ni fallor, legendum est: *tolf mæn skulu þet wita hwat buþit war eller ei. fölghiæ þe hanum sum egn wæþ sath hafþi. fylli þa aterköps fasta. fölghiæ þe ei hanum. aghi þa* &c. Cfr. §. 1, et UplL. JB. 9: 1.
17) B. om. *þe.*
18) B. *utsat.*
19) B. sic (*hafðe*). A. *hafþo.*
20) B. *fulle atterköps fasta.*
21) B. hic incipit novum caput, cum rubrica: *æn man can iorð sina i konungs eller biscops garð böta.*
22) B. sic. A. *stæmnudagha firi læggiæ.*
23) B. *lænsmander,* et sic in sequentibus.
24) B. *raðen egn. ok lænsman* &c.

þa hanum synis. Ær ei swa buþit. þa hawi þen, iorþ sum fangit haw*er*. XII. mæn sculu þet[25]) wita. hwat buþit war ell*er* ei. Raþe halwi næmð hwar þeræ.[26]) hulikin domare atercöps fasta ([27]eþ dömer fram[28]) fyrræ æn .XII. mæn hawa witnat sanninð *þær* vm. b*öte* III. m*arker*. oc domin hans[29]) wari ogilder.

Æn bonde ma husfru sinnæ iorþ sæliæ. VIII^{us}.

Nv will bonde ([30]kunu sinne iorþ sæliæ. æru[31]) ei barnum[32]) bundin. þa hawi ei walð hænnæ iorþ at sæliæ. vtan iaquæþi hænnæ oc skyldasta frændæ hænnæ. Æru þön barnum bundin. oc wræk*er*[33]) þem[34]) nöð til. þa hawi walð at sæliæ bægiæ þeræ.[35]) twa luti bondin af iorþ sinne. oc en[36]) þriþiung af husfrunne[37]) iorþ. Æ hwar bonde[38]) sæl ell*er* skipt*er*[39]) iorþ husfru sinne.[40]) þa þen sum cöp*er* bindi fasta baþe a bonda oc ([41]swa a husfru. §. 1. ¶ ([42]Cöp*er* man iorþ af andrum. oc dör þen sum salt hawar. wilia siþan ærwingiæ hans clanda oc quæliæ þe iorþ þa scal þen sum cöpti bindæ fullan fasta ræt a þem. með þy at *þær* ær sun i faþurs stað.[43]) oc æ hwar sum annæn[44]) ærw*er*. han ærwi swa let sum liuft i þæssu[45]) male.

Vm ([46]iorþa wæþ sætning. IX^{us}.

Nv kan maþ*er* egn cöpmannum wæðsætiæ. han scal þet með witnum oc ful-

---

25) B. om. *þet*.
26) B. om. *þeræ*.
27) A. Loco verborum *eþ dömer* alia quaedam antea fuerunt scripta.
28) B. sic. A. om. *fram*.
29) B. om. *hans*.
30) B. *husfru sinna*.
31) B. add. *thön*.
32) A. Litt. *r* omissa supra lineam est addita.
33) B. *uuraker*.
34) B. om. *þem*.
35) B. om. *þeræ*.
36) B. om. *en*.
37) B. *husfruna*.
38) B. add. *eller*.
39) B. *skipti*.
40) B. *sinna*.
41) B. om. *swa a*.
42) B. hic incipit novum caput, cum rubr. *Vm man iorð köpir ok thæn dör sum salt hauer*.
43) B. add. *ok broðor i broðors stað*.
44) B. *annar*. Male.
45) B. sic. A. *þæsse*.
46) B. sic. A. *wæþ sætning iorþ*. Cfr. ind. capp.

lum fastum göræ. oc swa vt sætiæ. þ*æ*r til stæmnudagh firi læggiæ. Swa
scal oc bonde aterlösæ. með fastum at[47]) stæmnudaghum sum han þet[48]) vt
sæter. Nu sigh*er* cöpman iwir stæmnudagh iorþ hawa standit. oc bonda eknti
buþit[49]) hawa. þa scal han ([50]þe egn eptir stæmnudagh[51]) vp biuþa i þrim
þingum rættum byrþamannum i þy hundare iorþ ligger. Lösæ ei byrþamen
at*er* eptir swa buþit. hawi þa þ*e*n iorþ[52]) fangit haw*er*. Nu sighiæ þe sum
lösæ wilia. at þe iorþ war[53]) ei laglica vpbuþin. Wite þa cöpman hana[54])
vpbuþna ([55]hawa warit. med sex mannum af cöpstaþi þy[56]) sum iorþin[57])
war vt sat. oc sex af lande. i þy hundare iorþin ligg*er* i.[58]) at hon laglica
vpböz. Wilia þe .XII. þet swæriæ at laglica war vpbuþit. þa hawi þ*e*n iorþ
sum fangit haw*er*. Kan bonde siþan dyliæ at han aldri þe egn vt satte. hawi
þa cöpman walð með fastum sinum. þe egn wæriæ i þy hundare sum[59])
hon ligg*er*. Giter cöpman swa wart. giwi þ*e*n egn vt sum wæðsæt[60]) hafþi. 32
oc[61]) með oþalbrut.[62]) Haw*er* þænni[63]) man byrþamen sinæ með þinx
witnum wiþer warat. fyr æn egn[64]) war laglica burt gangin vndan þem.
wari saclös. haw*er* ei swa giort. *böte* III. m*arker* til þræskiptis. §. 1. ❡
([65]Nu kan man[66]) sighiæ iorþ af andrum cöpt hawa. annær dyl oc sigh*er*
nei firi sic.[67]) at han ei ([68]salde. aghi þa þ*e*n wizorð sum fastar fölghiæ. þe
sum wiþ*er* waru. ([69]witin oc þön tu sum wærð matu. þ*e*n hawi þa eknti
walð nei[70]) sighiæ sum salde. §. 2. Hwar sum iorþ faar með cöp ell*er* skip-

---

47) B. *ok.* Male.
48) B. om. *þet.*
49) B. *tilbuðit.*
50) A. Verba *þe egn* omissa supra lineam add. man. forte rec.
51) B. *stemnudagha.*
52) B. add. *sum.*
53) B. *ær.*
54) B. add. *laghlica.*
55) B. *uara með* &c.
56) B. om. *þy.* Lege *þem.*
57) B. *iorð.*
58) B. om. *i.*
59) B. om. *sum.*
60) B. *uæðsat.*
61) B. om. *oc.*
62) B. *oðulbrut.*
63) B. *thæn.*
64) B. *byrð eghn.*
65) B. hoc loco incipit novum caput, cum rubr. *æn man sighir iorð af andrum köpt haua ok annar dyl.*
66) B. *mander,* et sic in sequentibus passim.
67) B. om. *sic.*
68) B. *salt hafði. aghi thæn* &c.
69) B. *ok uitni þön* &c.
70) B. *ne.*

ti laglica af andrum. oc haw*er* hona[71]) o clandaþa oc oqualda vm þry aar. swa at engin þ*ær* a talar. hawi siþan engin walð. þe iorþ sum[72]) swa længi haw*er* oqualð standit. cluþra[73]) ell*er* clanda ell*er* atala. vtan han[74]) kunni wara ([75]hær fangin[76]) oc swa længi vt lændis wara.[77]) ell*er* þet see owormaghi. þy at engin ma owormagha iorþ sæliæ ell*er* skiptæ. vtan til bætræ. oc þo ([78]með skyldasta manna raþe. §. 3. Þ*ær* sum twe men delæ vm iorþ. oc ær hon sain. þa aghi þ*en* sæð sum iorþ winder. §. 4. ¶ ([79]Kunnu owormagha ellær withwillingæ föþo þorwa.[80]) þa moghu næstæ[81]) frænder sæliæ iorþ ell*er* lös öre[82]) þeræ þem til föþo. þa scal þ*en* sum iorþ cöp*er*. taka fasta af rættum eghanda. oc[83]) af næstum frændum þeræ. Clutras þet siþan. bindi þa fasta a rættan[84]) eghanda. oc a næstu frænder hans. Firi witwilling oc owormagha aghu frænder baþi swara oc sökiæ.

Vm gipt oc afraþ. X^{us}.

Giptar man iorþ af andrum stande þeræ gipt vm nat oc manaþ. þa ær gipt laghstandin. Atta ar scal gipt standa fore þem sum giptaþe. aghi ([85]hwarghin þeræ wald fore andrum rywæ. vtan eghandin kunni til þrængiæ siælwen[86]) a boa. giwi þa landboanum ([87]af gipt þe sum oannaþ ær. oc træþis lön með æn træt ær. oc raþe eghande siælwer iorþ sinni. §. 1. Hulikin landboe sum minnæ haw*er* æn örtugh lanð iorþ. oc siter quar[88]) vm afraþ. viti gullit med ens sins eþe. ell*er* giwi vt afraþ oc bot enga með. warþ*er* þet örtugh lanð fult. oc siter quar vm afraþ iwir miþ fastu. giwi vt afraþ oc .III. öræ.

---

71) B. *hana.*

72) B. om. *sum.*

73) B. *clutra.*

74) B. *thæn man.*

75) B. *hærfangin.*

76) A. *fangit* primum scriptum est.

77) B. om. *wara.*

78) B. Verba *með skyldasta* omissa, in marg. sunt addita.

79) B. hic incipit novum caput, cum rubr. *vm ouormagha föðo thorua.*

80) B. sic. A. *þorwo.*

81) B. *næsto.*

82) B. *lösöra.*

83) A. Loco v. *oc* antea scriptum fuit *af.*

84) B. sic. A. *rættum.*

85) B. *ængin uald* &c.

86) B. *sialuum.*

87) B. *atter gipt the* &c.

88) B. *quer,* et sic in sequentibus.

at a witum.[89]) ell*er* witi afraþ fyrræ vt giwit. siter quar vm ar eth. witi
gullit međ twem[90]) oc siælw*er* þriþi. vm annæt arit[91]) međ .VI. mannum. 33
vm þriþiæ meþ twem oc tolf. æn þet ær örtugh lanđ ell*er* mera. Falz han
at þem witnum ell*er* eþe. giwi vt afraþ. oc a *marker* III. §. 2. ([92]Haw*er* landboe
huus af nyu bygt a þe iorþ han at afraþum haw*er* haft. þe huus scal
han iorþ eghanda biuþa a þrim þinx daghum þa han bort far af iorþ þeræ.[93])
Will ei eghandin[94]) til sijn cöpæ. þa före landboe ([95]þe huus af at saclösu[96])
innæn nat oc iamlanga. Förir han[97]) ei af sum sagt ær. þa hawin þe huus
forstandit sic. §. 3. Tak*er* siþan eghandin[98]) vndan ell*er* næmir[99]) i eghna
lotum þem han giptat haw*er*. wari þet a witnum þeræ sum wiþ waru þa
gipt festis. §. 4. Nu kan maþ*er*[100]) iorþ þe giptaþ ær ([1]i skipti ell*er* i cöpe
fa. þa scal *þær* gipt fore lanđboa sta.[2])

Huru lanboe[3]) *scal iorþ atersighiæ. XI*^{us}.

Nv kan landboa fatöct hændæ giter ei bole vppi haldit. þy han giptat haw*er*. ell*er* will[4]) af fara oc bole vp sighiæ. þa scal han rættum eghanda a þingi til sighiæ. oc annæn landboa a bol biuþa. Fölghiæ swa hanum full þinx witni. fari at saclösu hwart han will. Haw*er* han ei ([5]þingwitni swa sum sagt ær. halde þa lanđboe afraþum vppi oc skyllum allum til bolax stæmnu. coma siþan fall innæn. þem giælle landboe oc eghande wari saclös. §. 1. ¶ ([6]Delæ men vm iorþ. annær sigh*er* giptaþa wara. oc annær ([7]ei. þa

---

89) B. *auitinu* quoque legi potest.
90) B. add. *mannum.*
91) B. om. *arit.*
92) B. hic incipit novum caput, cum rubr. ***vm landboe ma hus af iorð æghandes föra.***
93) B. *þere.*
94) B. *æghande.*
95) B. om. *þe huus.*
96) B. sic. A. *saclöse.*
97) B. add. *ok.*
98) B. *æghande.*
99) B. *næmnir.*
100) B. *man.*
1) B. *međ cöp eller i skipti fa.*
2) B. *standa.*
3) B. ***landboe.***
4) B. add. *ok.*
5) B. *things uitni sum* &c.
6) B. hic incipit novum caput, cum rubr. ***vm landboe ok iorðæghande um gipt dela.***
7) B. *sighir nei fori. tha* &c.

hawi þ*en* wizorð[8]) gipt sigh*er* gifnæ wara með tweggiæ bygð fasta manna witnum. oc eþe .XII. manna. §. 2. Fester man gipt með witnum oc giæller ei[9]) þaghar.[10]) Træþe. sae. skieri oc slae. at saklösu. Förir siþan bort af. at gipt ogullne. *böte* III. *marker* vm aar et.[11]) swa vm annæt oc þriþiæ. haw*er* han oc siþan[12]) vm bolateckiu alla. ei ær bot þy mere. vtan giælli vt gipt oc afraþ með swa mang þe ogullin[13]) æru. §. 3. ¶ Giptar man iorþ af[14]) andrum. oc þ*en* dör sum giptaþe fyrræ æn bolateckiæ ær vti. þa stande gipt fore arwm hans til stæmnudax. Hwar sum giptar iorþ vndan andrum fyr æn hanum ær laglica af sagt. *böte* III. *marker* fore vndigipt.

*Vm iorþa cöp oc skipte. XII^us^*

Skiptæ mæn eghnum eller cöp göræ ([15]sinne mællum. annær sigh*er* af næmning wara vndan takna. oc[16]) annær sigher nei. witin þet fastar þeræ. sum

34 wiþ*er* cöp ell*er* skipti waru. Hwat af næmning war gör ell*er* ei. oc ([17]warin cöp ell*er* skipti epti þeræ witnum. §. 1. Wiþ*er* cöp ell*er* skipti sculu wara .XII. fastar oc twa[18]) wiþ*er*waru men þe sculu a þingi ellær firi kirkiu sokn takas.[19]) §. 2. Skiptæ men egnum swa at fult gifs gen fullu. oc lict[20]) mote liku. wari þet byrþæ lut*er* hans sum han innæn haw*er* skipt. Stander siþan skipti þet nat oc manaþ. þa ær þet lagstandit. §. 3. Kunnu willir[21]) mællum skipti giwas. will þ*en* skipti[22]) rywæ sum gaf. hawi fore giwit penningum sinum. swa oc æn han fullar ei skipti. þa wari þet ogilt. Will oc þ*en* rywæ sum willir tok. giwi ater willir. ell*er* witi at*er* ([23]gifnæ með samu fastum wiþ skipti waru. §. 4. ([24]Gör man baþe cöp oc skipti.

---

8) B. add. *sum*.
9) B. sic. A. om. *ei*.
10) B. *thæghar*.
11) B. om. *et*.
12) B. om. *siþan*.
13) B. v. *oguldin* omissa, in marg. est addita.
14) B. om. *af*.
15) B. *sin i mellum*.
16) B. om. *oc*.
17) B. *uæri köp ok skipti* &c.
18) B. *tue*.
19) B. *giuas*.
20) B. add. *ær*.
21) B. *uildir*, et sic infra.
22) B. om. *skipti*.
23) B. sic. A. *gipt gipnæ með* &c.
24) B. om. *Gör — byrð*.

þa kan skipti mera wara æn cöp. þ*ær* gifs skiptis fastum wizorð. oc ei cöp fastum. Ær oc cöp mera æn skipti. aghin þa cöp fasta wald oc wizord. oc dömis þa iorþ i byrð. §. 3. Skiptær nocor wiþer withwilling ell*er* owormagha þet ær ogilt. þy at þe moghu eknti cöp ell*er* skipti göræ. vtan skyldasta frændæ raþ.25) faþurs ell*er* moþ*or* hwart þeræ hællær liw*er*. ¶ Skipter faþer bort owormagha26) möþ*er*ne. ell*er* moþ*er* owormagha fæþ*er*ne. ell*er* andri skyldastu27) mæn barna oc owormagha skiptæ þeræ goz bort. þa moghu þe skiptæ i bætræ oc ei i wærræ. Ær þet ei swa skipt. þa hawi barn wald. þa þet til28) moghanda alder comber til sit goz aterganga oc skipti at29) brytæ. vtan þet wili þa siælft med goðwilia (30þem latit hawa sum fangit haw*er*.

Vm vrfielde. XIII^{us}.

Ligger vrfielder i by. oc ær flut fielder. Fölgh*er* ei forn hæfþ. Rör ell*er* garþ*er*. gange at*er* i sama by. han ær vt af gangin með lösnum at saclösum þem sum hæfþæt haw*er*. þul han stæmningar. ell*er* callas syn til hans sum hæfþat hawar fiell. giwi þa vt fiell. oc b*öte* III. m*arker* til þræskiptis. Giw*er* han vt fiell vtan sac. þa scal han m*ark* hawa firi þyniæ sæþe. öre firi lassar31) egn.32) Ok33) halder læng*er* siþan fult ær til buþit. giwi vt34) fiell oc sæð mæþer. oc þ*en* særti penninga takum i hænder sum til biuþer. §. 1. ¶ Ligg*er* vrfielder i by. fölghir forn hæfþ. Rör ell*er*35) garþ*er* oc mat gierð. liggi han þem firi fæþ*er*ne. Ligger oc þ*en* fielder (36sum flere byar (37agho i by æn en. þe sum han agho. hawin oc38) þe þ*en* fiell firi fæþerne sit.

---

25) B. add. *ok.*
26) B. *fæðerni* hic additum, at lineola inductum est.
27) B. *skylde.*
28) B. sic. A. om. *til.*
29) B. *atter.*
30) B. *þæn haua lata sum* &c.
31) B. *lassa.*
32) Pro *eng.* B. sic.
33) B. om. *Ok.*
34) B. add. *sæð;* at puncta h. v. subiecit scriba.
35) B. *ok.*
36) Legendum videtur: *i by sum flere agho i æn en.*
37) B. *æn en agho um kring. the* &c.
38) B. om. *oc.*

Huru lanboe[39] *ma a scogh aka. XIIII^{us}.*

Agher man örtugh i by. vndi landboa. þa ma landboe fullum öki a scogh aka. oc[40] haw*er* ei ([41]mer æn half örtugh aki halwm öki. hawer eknti i by. aghi oc eknti i scoghe. oc æ hwar man egher iorþ i by þ*æ*r scogh*er* ligg*er* til. þa agh*er* þ*e*n scogh sum iorþ agh*er*. hawi oc[42] engin wizorð wiþ scogh at[43] kænnæs þ*e*n[44] ei iorþ a. þe scoghin stander a. Haw*er* man öre fullan i by. þa moghu þe[45] frælst vp a scogh aka. baþe eghande oc landboe. Kan of hogg a scogh göræs. aghi þ*e*n wizorþ sum scoghi[46] skiptæ will. §. 1. Kan delæ i þ*e*n by coma lanðboe i byggir. han scal rættum eghanda til sighiæ. iorþ eghande agh*er* firi iorþ sinæ baþe swara oc sökiæ. wæriæ ell*er* vt giwa oc ei landboe. §. 2. Æ hwar man grip*er* til hemuls manz. þa scal han i laghþingum fram coma oc[47] wæriæ. ell*er* oc[48] forfalz witni hans. stande delæ i quarstaþa[49] þ*æ*r til swarande comber. §. 3. Nu kan landboe aw*er*kan ell*er* garþafall göræ. ell*er* annæt nocot i lagh manna brytæ. warþe siælw*er* brutum sinum. §. 4. ([50]Haw*er* man egn i annærs manz[51]) bolstaþi. oc will ei andrum byggiæ lata.[52] ell*er* siælw*er* fara. þa sculu byæmen eghanda a þingi til sighiæ. hwat han ær þ*æ*r ell*er* ei. Will han hwarti byggiæ andrum ell*er* giærþæ garþa. þa takin þe dom af domarenum at giærþæ vm ak*er* oc egn[53] a sama þingi. oc slaghin[54] enginæ. oc hawin fore ærwoþe sit. oc bonde sum iorþ a. halde vt giærþum vppe. þ*e*n böte garþafall[55] sum enginæ slar.

---

39) B. *landboe.*
40) B. om. *oc.*
41) B. sic. A. *mæn* (pro *mer æn*).
42) B. om. *oc.*
43) B. om. *at.*
44) B. add. sum.
45) B. om. *þe.*
46) B. om. *scoghi.*
47) B. sic. A. om. *oc.*
48) B. om. *oc.*
49) B. *querstaðu.*

50) B. hic incipit novum caput, cum rubr. *æn man hauer eghn i annars bolstaði.*
51) B. om. *manz.*
52) B. om. *lata.*
53) Pro *eng.* B. sic.
54) B. *slain.*
55) B. *garða slar fal* scriptum est, at v. *slar* lineola inducta est, punctis simul subiectis.

Vm bolagh. XV^{ui}.

Vill man bolagh læggiæ með andrum. þer sculu .XII. men wiþ*er* wara. þa þe bolagh læggiæ. þe sculu oc ([56]þet wita huru længi þeræ bolagh scal standa. bætris[57]) þeræ goz bætris firi baþum. kan þet oc minzcas minzkis firi baþum. §. 1. Nu ær bolax stæmna[58]) vti. oc þe wilia bo sinu skiptæ. þa will annær mera af bo þy sic kænnæ. oc andrum minnæ lata.[59]) vari þet a þeræ .XII. manna[60]) witnum sum wiþer waru. þa þe bolagh lagþu. skiptis oc eptir þy sum þe witnæ. Halder siþan annær þeræ[61]) firi andrum. oc will ei vt giwa 36 eptir þæssum[62]) witnum oc eþe. *böte* III. *marker* firi ofhaldit.[63]) §. 2. Vill man bolagh rywæ firi stæmnudagh. *böte* þ*en* þeræ[64]) .III. *marker* sum ([65]rywir af sinum enskyllum penningum. oc rywi swa. Hawi[66]) siþan hwar sit eptir bolax fasta witnum.

Vm inlax fæ. XVI^{ui}.

Lægger man penninga in til annærs manz. ell*er* andra coste hwat þet hælst ær. man til gömo in sæter. þa scal hanum þet sama vt warþa þ*en* sum in hafþi takit. Nu kan þ*en* at*er* kræwiæ sum in satti. þa dyl hin oc sigher nei firi. viti þa han sum vt cræw*er* in til þes sum dyl með twæggiæ manna witnum oc XII. manna eþe. at þet war in sat sum han vt cræwer. git*er* ei swa in witnat. þa wæri hin sic með twem oc .XII. Stiæls ell*er* brinder ell*er* walltax bæggiæ þeræ saman. hawin ([67]oc baþen scaþan. ær ei þet. þa fae þet sama at*er* vt. sum han in til gömo takit hafþi eptir þem witnum sum nu[68]) skilt ær.

---

[56] B. om. ***þet wita.***
[57] B. ***bætras.***
[58] B. sic. A. ***stæmnu.***
[59] B. om. ***lata.***
[60] B. om. ***manna.***
[61] B. om. ***þeræ.***
[62] B. ***thæssa.***
[63] B. sic. A. ***vp haldit.***
[64] B. om. ***þeræ.***
[65] B. sic. A. ***rywæ will. rywi af sins enskyllum*** &c.
[66] B. ***hauin.***
[67] B. ***baðe scaða.***
[68] B. om. ***nu.***

Huru faþer ([69]aghar barnum sinum iorþ firi föþo biuþa. *XVII^us^.*

COmber manni ell*er* kunu ældi ell*er* sot til. þa æru barn skyldugh faþ*ur*
oc moþ*or* föþæ til döþeræ dagha.[70]) ([71]æ hwat þön aghu minnæ ell*er* mera
til. oc agh*er* bondin minnæ[72]) iorþ æn han sic til föþo sinnæ hulpit git*er*
wiþer. æru barn bondans eth tu ell*er* flere. þa scal faþ*er* barnum sinum iorþ
a þingi biuþa. wilia þe[73]) wiþ*er* taka. þa warin skyldugh faþer oc[74]) moþ*or* föþæ.
oc cost fore þem vppe[75]) halda. halft annæt ar fore örtugh lanð iorþ sum
afgildi ær baþe korn oc penninga. Giælder örtughin ei vtan snöþæ penninga.
þ*ær*[76]) scal han ens ars föþo ([77]cost af hawa. Ælztæ barnit ([78]agh*er* fyrstum
wiþer han taka oc vppe halda. þ*ær* næst swa hwart sum þet ær aldruct
til. Hwart barn ær skyldught[79]) faþ*ur* ell*er* möþ*or*[80]) swa længi föþæ.
þ*ær* til at[81]) swa mykit ær nöt sum þet[82]) eptir han döþæn ærwæ skulli. broþ*er*
broþers lot. oc syst*er* syster loth.[83]) Nu will eth barn ei wiþ*er* taka.
þa þet þeræ sum faþ*ur* ([84]ell*er* möþ*or* föþ*er*. taki þet at þem[85]) döþum
fyrste firi cost sin fult. æn þo at ei se[86]) mera til. æn þet barn[87]) costaþi a
hanum[88]) mæþan han lifþi ell*er* moþ*er*. Kan oc nocot mera eptir þem döþum[89])
wara. taki þa hwart syzkine sin lot fullan epti þy sum hwariu[90])
37 þeræ til rættæ bær. oc lagh skiliæ. Samu lagh warin vm frænder sum barn
löse döiæ[91]) sum nu ([92]ær sagt. wari þen næst*er* at föþæ sum næst*er* ær
at ærwæ. ❡ Kunnu syzkine ([93]sinni mællum delæ. sigh*er* eth swa sin cost

---

69) B. *a barnum iorð* &c.
70) B. *döðradagha.*
71) B. *huat the agha mera eller minna. ok* &c.
72) B. *minni.*
73) B. *thön.*
74) B. *eller.*
75) B. om. *vppe.*
76) B. add. *firi.*
77) B. om. *cost af.*
78) B. *scal först uiðir taca* &c.
79) B. sic. A. *skyldugh.*
80) B. *moðor.*
81) B. om. *at.*
82) B. sic. A. *þe.*
83) B. *lot.*
84) B. om. *eller möþ*or.
85) B. *hanum.*
86) A. Loco v. *se* antea scriptum fuit *m.*
87) B. om. *barn.*
88) B. *han.*
89) B. *döð.*
90) B. sic. A. *hwarium.*
91) B. *döa.*
92) B. *æru saghð.*
93) B. *sin i mellum.*

hawa til buþit sum annæt. wari þet a .XII. manna witnum þeræ sum þe sijn skiæll til halda. Ærwingiæ warin skyldugh*ir* faþ*ur* oc moþ*or* föþæ oc vppi halda æn þem fatöct[94]) sot ell*er* alder[95]) hændæ kan. hwat þe[96]) aghu penninga til ell*er* ei. Wræker[97]) sun ell*er* dotter faþer ell*er* moþ*or* ([98]bort. *böte* III. m*arker* swa opta[99]) þön þet göræ. wari ensac þeræ sum[100]) wrækin æru.

Æn nocor six vr iorþa delo. XVIII^{us}.

Delæs twe byiæ[1]) wiþ*er* vm iorþ. þa sigher sic en granni bort af þe delo firi þingi fyrræ æn wæþies til skiælæ. Kunnu siþan granna tappa. þa wari han saclös. winnæ oc granna. þa wari skilder baþe wiþ iorþ oc bot þe þ*ær* scal firi takas. Comber han til swara oc wæþier með grannum oc skil sic siþan wiþ*er*. *böte* III. m*arker*. oc wari swa[2]) wiþ þem skilder. hwat þe hæller.[3]) winnæ ell*er* tapa þe delo. §. 1. ¶ Fester man fasta eþ a iorþ. oc will siþan wæriæ með fæþ*er*nes eþ.[4]) ell*er* biuþ*er* fæþ*er*nes eþ. oc will fulla fasta eþ. ell*er* baþe vp biuþ*er* a örtugh enæ. oc will fulla vppa[5]) twa. þet sculu .XII. men fyrræ skiæræ æn þ*ær*[6]) sweris. ¶ Hær ær talder iorþa balker. iorþ mun engin þrytæ. Fore þe iorþ wi byggium hær a. guð giwi os himiriki nyuta.[7])

---

94) B. sic. A. add. *hænder*.

95) B. sic. A. add. *þem*.

96) A. v. *þe* omissam supra lineam add. man. forte rec.

97) B. *Wraker*.

98) B. *bötin threa* m*ar*ker &c.

99) B. *opt*.

100) B. om. *sum*.

1) B. *byar*.

2) B. *siðan*.

3) B. om. *hæller*.

4) B. *eðe*.

5) B. *up a*.

6) B. *eðer*.

7) B. add. ea, quae in Add. 3. leguntur: *Hær sighs huru man* &c.

Hær byriæs bygninga balker. oc tæliæs i hanum flockar .XXXIII.[1]) af þæssum malum.

	¶ Huru by scal sa.	*J*^{us}.
	¶ Vm þiufnaþ af warfangum.	*.II*^{us}.
	¶ ([2]Huru men sculu akrum skiptæ.	*III*^{us}
	¶ Vm forar oc ra förning.	*.IIII*^{us}.
	¶ Vm axa plokkan oc lesning.[3])	*.V*^{us}.[4])
	¶ Vm in tect af acrum eller engium.	*.VI*^{us}.
	¶ Vm lagha wærner.[5])	*.VII*^{us}
	¶ Vm ogildæ garþa.	*.VIII*^{us}.[6])
	¶ Vm ([7]olagha þiuþran.	*.IX*^{us}[8])
	¶ Vm wægha ginum[9]) acra liggiæ.[10])	*.X*^{us}.[11])
	¶ Vm tompta skipti.	*.XI*^{us}.
	¶ Vm diki oc torfskyrþer.	*XII*^{us}
	¶ Vm rydningar oc nyiæ vpgiærþir.	*XIII*^{us}
	¶ Vm bolstaþa skiæl.	*XIIII*^{us}.
38	¶ Vm of hog a gisninga scogh oc[12]) skipan.	*XV*^{us}.
	¶ Vm barka löpning.[13])	*.XVI*^{us}.
	¶ Vm ([14]döf wiþ oc timber hog.[15])	*.XVII*^{us}.[16])
	¶ Vm waþa elð.	*.XVIII*^{us}.

---

1) B. *thri ok fiurætighi.*
2) B. *Vm akra skipti ok akra auærkning.*
3) B. add. *ok corn laðning.*
4) B. add. duos titulos:
¶ *Vm æzl görs i acrum eller i ængium. VI*^{us}
¶ *Vm acra spiæl eller ængia. VII*^{us}.
5) B. add. *ok styld mælestang ok auærcan i ængium.*
6) B. add. titulum: *Vm ancosta styld.*
7) B. *tiuðran,* om. *olagha.*
8) B. add. titulum: *Vm grind uarðer nið castað.*
9) B. *gönum,* et sic in sequentibus ubique.
10) B. om. *liggiæ.*
11) B. add. duos titulos:
¶ *Vm ærta styld ok böno. to styld ok rofna. XV*^{us}
¶ *Vm kaal styld löcha ok treagarz. XVII*^{us} (lege *XVI*^{us}).
12) B. sic. A. om. *oc.*
13) B. add. *ok ekis clandan.*
14) B. *döuið.*
15) B. add. *ok næfra löpning.*
16) B. add. titulum: *Vm hæsles hug ekis ok apuld ok aftect i scoghe.*

¶ Vm scogha gang17) eptir diurum.18) .*XIXus*.
¶ Vm a færþ a wathnum.19) .*XXus*.20)
¶ Vm quærnæ bygning. .*XXIus*.
¶ Vm bata tect oc21) nota stylð.22) .*XXIIus*
¶ Vm röræ ruf (23i bolstaþa skiælum. .*XXIIIus*.
¶ Vm broar oc wæghæ ryðning.24) *XXIIIIus*.
¶ Vm synæmaal. .*XXVus*.
¶ (25Vm legho ruf oc porsbrut. .*XXVIus*
¶ Vm wargha garþa.26) *XXVIIus*.
¶ Vm friþ a gisninga scogha.27) *XXVIIIus*
¶ Æn28) man nytiær29) fæ annærs olowandis.30) *XXIXus*.
¶ Vm bi æn þe hittæs. .*XXXus*.
¶ Vm öyæ skipan. .*XXXIus*.
¶ Æn fæ gör fæ scaþa. .*XXXIIus*.
¶ Vm scaþa þen man gör fæ. .*XXXIIIus*.

Huru by scal sa. Jus.

Bönder wilia sæð sinæ byriæ. þa scal hwar laghwærn31) wiþ annæn halda. Ær þiæli32) vr iorþ þa scal fastan garð giærþæ. ligger þiæle quar i iorþ. giærþin með stikilstör *þær* til þiæle32) vr iorþ gangar. Halde swa

---

17) B. *scogha gangu.*

18) B. add. *ok gildran.*

19) B. add. *ok scaða af not uacum.*

20) B. add. duos titulos:
¶ *Vm uærka bygning ok quærna ström. XXVIIIus*
¶ *Vm roða rum ok uatn tæppu ok leðnad. XXIXus.*

21) B. om. *oc.*

22) B. add. *ok strand sætning;* quibus porro rec. man. in marg. add. *skypabræn.*

23) B. *ok bolstada skiælnað.*

24) B. *ryðningar.*

25) B. hunc titulum in duos dividit:
¶ *Vm legho ruf ok thön lön legho folk scal haua. XXXVus*
¶ *Vm pors brut. XXXVIus.*

26) B. add. *ok næt.*

27) B. *scogh.*

28) B. *Vm.*

29) B. *nyuter.*

30) B. add. *eller mærke alægger.*

31) B. *lagha uærn.*

32) B. *thiali.*

hwar[33]) wærn wiþ*er* annæn. oc þ*en* swa giærþ*er* wari saclös. Nu kan man fællæ oc ei swa[34]) giærþæ. ligg*er* niþri garþ*er* hans vm wiku enæ. b*öte* III. öræ.[35]) swa firi andra oc þriþiu. wari en sac byiæmanna. Ligg*er* niþri vm manaþ eptir þet at[36]) sæð ær byriæþ. b*öte* III. m*arker* til þræskiptis. kun*ungi*. hundare. oc malsegh*anda*. Firi manaþ annæn[37]) oc þriþiæ. b*öte* samuleð. Kunnu garþa flere niþri liggiæ æn þri firi bonda þem sama. wari ([38]ei sac hans þy mere. §. 1. All þriggiæ öræ sac. ær ensac malsegha*nda*. oc scal ([39]sökiæs ept*ir* þy sum hær skils. oc all naam seen af lagþ. i allum sacum. vtan i kununx vt gierþum oc þet giælð minnæ ær æn þre öræ. bonde scal ensac sinæ sökiæ vt með domum oc næmð. ept*ir* domaræns dome scal han sex men næmnæ. Þe sculu med bonda hem til þes fallin ær fara. oc sac vt cræwiæ af hanum en tima. annæn tima. oc þriþiæ tima. Nu will han ei vt giwa eptir þy sum dömt ær. ökis þa sac hans med þrim markum. 39 ([40]oc söke þet lænsmaþ*er* vt með hundare til þræskiptis. þe sex sum þriggiæ öræ bot scullu vt cræwiæ. oc bonda ræt fa þem scal domare a þingi næmnæ. Kan nocor af þem nei moti sighiæ. oc ei með bonda fara wilia. wari sak*er* at þrim örum. oc þet wari gilt sum þe göræ ept*ir* domarens dome fara. warin swa mangi sum þe moghu. Ok æ hwar bonde faar ei ræt eptir þy sum skilt ær. þa b*öte* III. m*arker* han sum þryzscas. oc vt með ensac bondans. Söke þet lensmaþ*er* sum sagt ær.

Vm þiufnaþ af waarfangum. II^{us}.

Stiæl man af warfangum bondans arþo af sila. b*öte* örtugh. Stiæl tömæ.

---

[33]) A. *lagh* supra lineam add. man. ut videtur rec.

[34]) B. add. *fel*. Scriba in eo, ut videtur, fuit, ut scriberet *fella*.

[35]) B. add. *ok*.

[36]) B. om. *at*.

[37]) B. sic. A. *annæt*.

[38]) B. sic. A. *ensac bondans ekki böter han þy mera*.

[39]) B. *nöðas ok næmas til sacören. sua scal ok næmas til allan þæn sacöre sum ut dömes. huem han hælzt til höre*. Ex iis, quae textus huius capitis in sequentibus continet, nihil habet.

[40]) Lege: *til þræskiptis. oc söke þet lænsmaþer vt með hundare. þe sex* &c.

böte öre. Stiæl sila með allu. *böte* III. öræ. Stiæl arþer. *böte* III. öræ. Firi arþaskeþer[41]) samuleð. Þættæ ær alt ensac bondans. oc sökis vt sum skilt ær. Stiæl man bill af arþre. *böte* III. m*arker* til þræskiptis. Stiæl tinnæ vr ak*er*harwi[42]) bondans. annæn. oc þriþiæ. *böte* öre. firi hwarn ensac bondans. Stiæl man harw alla oc ak*er* iwi bolstaþa deld[43]) enæ. *böte* III. m*arker*. swa firi andra oc þriþiu. Före[44]) siþan bort m*eð* allu oc sunder hogg*er*. sænker ell*er* brænnir. *böte* XL. m*arker* kun*ungi*. malsegh*anda* oc hund*are*. Kan þet manni witas. oc ær ei takin með. wæri .XL. marka sac með þrætylptum eþe. III. m*arka* sac m*eð* .XII.[45]) mannum. þriggiæ öræ sac með twem oc siælw*er* þriþi. §. 1. ¶ Nu æru akra saþe. oc garþ*ar* vp giærþir alli. þa sculu þe i friþi wara.[46]) oc sæð manna. Hogg*er* man ell*er* bryter. störmal eth. annæt. oc þriþiæ. *böte* öre. firi hwart. en sac bondans. Hogg*er* man ell*er* bryt*er* lið a garþe þet ginum ma ganga alskuna fæ. ell*er*[47]) all hiorð *böte* III. m*arker* til þræskiptis. oc gielle at*er* all spiellin. warþ*er* ei[48]) takin wiþ*er*. wæri sic með eþe .XII. manna. oc þ*en* giælle þa spiæll at*er* sum garð atte.

([49]*Huru mæn sculu acrum sinum skiptæ. IIIus.*

Nv wilia men akrum sinum skiptæ. þ*ær* scal ʀa niþ*er* sætiæ. oc forar æriæ. ([50]swasum synis allum ræt wara. Siþan skera men[51]) ak*er* sin ept*ir* ʀawm sattum oc for*um* arþum. finder þa nocor at han mishalden ær. cræwi ræt[52]) af grannum sinum. Vilia þe hanum ræt göræ. warin saclösir allir. Ær ei hanum ræt giort. þa scal han til kirkiu fara. oc[53]) af sokn syn til calla. sex men scal hwar þeræ næmnæ. Vill þen ei næmð göræ sac ær giwin. þa næm-

---

41) B. *arðer skeðer.*

42) B. sic (*aker hærui*). A. *arkerharwi.*

43) B. sic. A. *delæ.*

44) B. *förer.*

45) B. add. *ok tuem.*

46) B. v. *vara* omissa est, at in marg. addita.

47) B. add. *ok.*

48) B. add. *man.*

49) B. *vm acra skipti ok acra awærchan.*

50) B. *sum allum synis ræt* &c.

51) B. *man.*

52) B. sic. A. *rættum.*

53) B. om. *oc.*

40 ni han[54]) alla synæmen[55]) wær ær halden. þet heter nöð syn. Nu comber syn hem[56]) til by. firi gang*er* rætter malsegh*ande*. han scal by firi synæmannum brytæ. þe sculu hanum fölghiæ swa with han will firi ganga. Ær aferð gör i aker delð enne. wæri sic með ens sins eþe. þ*en* sum giorþi at han for willer oc owijs. oc giælle at*er* korn ept*ir* miezmanna eþe. Gör man aferð i delð annare. wæri þet með sic oc g*ra*nna[57]) sinum. oc giælle at*er* korn sum sagt ær. Gör aferð i delð þriþiu. wæri þet med sic oc twem grannum sinum. oc giælle at*er* corn sum fyrræ skilt ær. Æi ma han willer vm alt[58]) giærþe længer ganga. Comber man siþan a delð fiarþa.[59]) böte .III. m*arker* til þræskiptis. swa firi femto delð oc siætto. wari þet a þeræ manna eþe sum þ*ær* til waru næmdir. hwat a wærkat ær ([60]ell*er* ei. oc giælle at*er* corn sum þe sighiæ. oc[61]) með bot sum sagt ær. ei warþ*er* bot þön mere.[62]) Samu lagh æru vm aferþ*ir*[63]) i engium sum i akrum oc þo hwart eptir sinu gildi. ❡ Æ hwarium lundum man aw*er*kar annærs iorþ oc förir ekn ti af bort. giælle corn firi corn. oc hö firi hö. tak*er* bort með allu. ***böte*** sum skilt ær.

Vm fora[64]) oc raförning. IIII^{us}.

Nv æriæ men forar i akrum sinum.[65]) ell*er* waþa waþ i engium. synis ræt i rawm oc ær wranct i miþiu. gielle at*er* þet han takit haw*er* með miezmanna eþe. oc wari saclös firi bot. Ligg*er* waþ a sama man i engium. wari samu lagh. Ligger a flere æn a[66]) en. warin allir saclösir. Hwar sum[67]) raförning gör a annæn orætlika i deld enne. ***böte*** III. m*arker*. swa firi andra. oc þriþiu. eller wæri þet með .XII. manna eþe. Ær þet[68]) giort vm alt giærþe. ei warþa eþa þes flere. oc ei bot þy mere.

---

54) B. ***thæn.***
55) B. ***syn.***
56) B. om. ***hem.***
57) B. sic. A. ***grannum.***
58) B. sic. A. ***all.***
59) B. ***fiærðio*** (sic).
60) B. om. ***eller ei.***
61) B. om. ***oc.***
62) B. ***mera.***
63) B. ***afærðe.***
64) B. ***forar.***
65) B. om. ***sinum.***
66) B. om. ***a.***
67) B. om. ***sum.***
68) B. add. ***ok.***

Vm axa plockan oc lesning.[69]) *V^u.*

Hwar sum plockar ax af akrum annærs. warþ*er* fangin þ*ær*[70]) með. oc af tect af[71]) hanum takin. orkar han sic[72]) sokiæ sum scaþan haw*er* fangit. söki en ak*er* með tweggiæ manna witnum. oc .XII. manna eþe. Kiennir[73]) hanum vm flere. warþ*er* takin með. -söke með þrem[74]) witnum oc .XVIII. manna eþe. Faar han swa sökt. *böte* þen ax plokeaþe .IX. *marker* til þræskiptis. ɡ Hwar sum les ax a scornum acri. warþ*er* af tect af hanum takin. söke han með ens sins eþe. Kiennir hanum vm twa. söke han með sic 41 oc granna sinum. Kiennir hanum vm þriæ.[75]) swæri til hans með ([76]sic. oc andrum twem. Orkar han swa[77]) sokiæ med witnum a han. *böte* III. oræ. þ*en*[78]) ax las. firi ak*er* hwarn. wari en sac bondans. sökis eptir þy sum skilt ær i laghum. Plockar man skyl[79]) en. warþ*er* takin með. *böte* III. *marker* til þræskiptis. Kiennis hanum vm flere. wæri sic með eþe .XVIII. manna. ell*er* *böte* sum skilt ær. §. 1. Stiæl man neek vndan skyli[80]) annærs oc sæter vndi sin. warþ*er* takin með. *böte* III. *marker* til þræskiptis. warþ*er* ei takin með. wæri sic með eþe .XII. manna. Hittis takit vndan þrim skyulum.[81]) ell*er* þrim flere. *böte* IX. *marker* til þræskiptis. Kiennis hanum. oc hittis ei takit. wæri sic með eþe .XVIII. manna. Falz at eþe. sökis eptir lanzlaghum sum skilt ær. ɡ Ryw*er* man skyul[82]) innæn oc stander hell[83]) vtan. ell*er* stiæl bort með allu. bær hem i laþu sinæ vndir þak oc þræggiæ. warþ*er* sander at oc takin með. giælle halsin.[84]) will malseghande hanum lif vnna. þa[85]) *böte* XL. *marker* til þræskiptis. warþ*er* ei takin

---

[69]) B. add. *ok korn laðning.*
[70]) B. om. *þær.*
[71]) A. Loco litt. *a* antea scriptum fuit *k.*
[72]) B. add. *at.*
[73]) A. Loco litt. *nmir* alia quaedam antea fuerunt scripta.
[74]) B. *thrim.*
[75]) B. *threa.*
[76]) B. om. *sic. oc.*
[77]) B. add. *at.*
[78]) B. add. *sum.*
[79]) B. *skyul.*
[80]) B. *skyuli.*
[81]) B. *skylum.*
[82]) B. *skyl.*
[83]) B. *hel.*
[84]) B. *hals sin.*
[85]) B. om. *þa.*

með. hawi wizorð wæriæ sic með þrætylptum eþe. Falz at eþe. *böte* sum sagt ær. §. 2. ¶ Nu laþa men corn sit. þa kunnu sumi oscurith[86]) hawa. þa scal þ*en* sum[87]) laþa will. sic wægh skera. corn saman bindæ. oc a sama acri sætiæ. ax vp læsæ oc þ*ær* hos læggiæ. Akar iwi en aker oskurin. *böte* III. m*arker*. ([88]swa firi annæn. oc þriþiæ. til þræskiptis. oc spiell botins at*er* epti miezmanna eþe.[89]) Kan þ*en* dyliæ sum[90]) akit haw*er*. þa scal syn af sokn til næmnæs. oc wita hwaþan þ*en* wægher leþer. Wari þet a þeræ witnum. hwem þe wilia þ*en* wægh til leþæ. þa hawi han wizorþ wæriæ sic með twem oc .XII. ell*er* *böte*[91]) sum skilt ær. Akar man iwir ax olæsin. ([92]ak*er* iwi skipte enne. *böte* III. öræ. swa firi andra. oc þriþiu. wari en sac þeræ sum ax oc akra attu. Akar oc siþan iwir gierþe alt. wari sac ei þy mere. Skene[93]) öker með manni. ell*er* kan lös slippa. gielle at*er* spiell oc bot enga. §. 3. ¶ Hwærwer skyul[94]) a akre vti. gang*er* engin wiþ*er* takit haw*er*. þa a[95]) þ*en* swæriæ fyrstæ skyul atte gr*a*nna eþ. oc siþan allir ept*ir* swæriæ sum[96]) i by saman[97]) boa. A eþ sworin sculu þe[98]) þ*en* skyul
42 allir saman at*er* gieldæ. Fellir nocor þeræ[99]) eþ. oc will ei swæriæ gieldi[100]) þ*en* skyl ater oc a .III. m*arker* til þræskiptis. ¶ Nu kan bonde skyl hawa mis takit. tak*er* annærs oc hans stander quar. gielde swa goþan skyl at*er* sum han took. oc ens sins eþ með. at han wænti sin wara. oc ei annærs. wari þ*ær* með saclös. §. 4. ([1]Warþ*er* etzl[2]) gör i acrum ell*er* i[3]) engium. tax þet fæ in sum þ*en* scaþa giorþi.[4]) þa sigh*er* bonden sum þet fæ agh*er* at garþa walda. þa scal han wæþ sætiæ til skiælæ firi fæ sit. oc syn til garþa hawa.

---

86) B. *oscörit.*
87) B. *man.*
88) B. om. *swa -- þriþiæ.* Cfr. not. 89. sequentem.
89) B. add. *böte ok sua firi annan ok thriðia.*
90) B. om. *sum.*
91) B. *bötin.*
92) B. *firi aker skipt ena böte* &c.
93) B. *Skener.*
94) B. *skyl,* et sic infra.
95) B. *scal.*
96) B. om. *sum.*
97) B. *sama.*
98) B. om. *þe.*
99) B. om. *þeræ.*
100) A. Litt. *e* omissa, supra lineam est addita.
1) B. hic incipit novum caput, cum rubr. *vm etzl giors i akrum eller engium.*
2) B. sic. A. *erzl;* primum *erl,* ut videtur, fuit scriptum.
3) B. om. *i.*
4) B. sic (*giorðe*). A. *giorþu.*

Sigher syn at garþa walða. þa gieldi at*er* spiell þ*en* sum garþa agh*er*. Sigh*er* at otama fæ wlti. gielde þa spiell at*er* þ*en* sum[5]) otama fæ atte. Gielder ater fyr æn ([6]in laþas. wari saclös. Gielder at*er* siþan vndan þac oc þræggiæ. b*öte* III. m*arker* til þræskiptis. ell*er* witi fyrræ ([7]at*er* gullit. með twem oc tolf. ¶ ([8]Nu synis[9]) spiell i acrum ell*er* engium. oc ekuti ær in takit. Kiennir man enum g*ra*nna sinum at hans fælaþi þ*en* scaþa giorþo.[10]) wæri þ*ær* bonde fæ sit med twem mannum oc ([11]siælw*er* þriþi. Kiennir flerum æn enum. wæri hwar þeræ sic[12]) með eþe sum sagt ær. Hulikin sum eþ fællir. gielde þ*en* spiell at*er* eptir miezmanna witnum oc með .III. öræ. bondans en sac.

Vm intect af acrum æller ængium. VIus.

TAker man in af acrum ell*er* engium[13]) fælaþi annærs. Warþ*er* þet[14]) rænt vr handum hanum. b*öte* VI. öræ. þ*en* rænti en sac bonda.[15]) Comber in tect i garþ oc i[16]) gömo bondans. Warþ*er* siþan rænt af hanum ell*er* stolin[17]) vt. b*öte* þ*en* .III. m*arker* til þræskiptis sum þet giorþe. ell*er* wæri sic með .II. oc .XII. §. 1. Nu kan fæ in takas oc spiell engin synes.[18]) löse þa bonde fæ sit at*er* með lagha lösn. ¶ Þættæ ær lagha lösn. IIII. hors firi örtugh. IIII. nöt firi örtugh. ([19]IIII. swin samuleð. VIII. geter firi örtugh. swa oc faar. firi .VIII. ges þet sama. §. 2. Nu comb*er* þ*en* fæ ægh*er* biuþ*er* ræt firi þet. oc[20]) þ*en* will ei vt giwa sum in tok. biuþi þa hin skiælæ wæþ sum fæ ægh*er* med witnum twæggiæ bygð fasta manna. Kan þ*en* ei[21]) wilia wiþ*er* taka sum[22]) in tect giorþe. þa sæti hin wæð sit andrum manni i hænder með

---

5) B. om. *sum.*
6) B. *inlaz.*
7) B. *ut guldit.*
8) B. hic incipit novum caput, cum rubrica: *vm akra spiæl eller ængia.*
9) B. *synas.*
10) B. *giorðe.*
11) B. *siæluum sic thriðia.*
12) B. *fæ sit.*
13) B. add. *sinum.*
14) B. om. *þet.*
15) B. *bondans.*
16) B. om. *i.*
17) B. *stolit.*
18) B. *synas.*
19) B. *sua ok atta faar. atta geter firi örtugh. fiughur suin samuleð. firi atta gæs* &c.
20) B. om. *oc.*
21) B. om. *ei.* Male.
22) B. om. *sum.*

samu witnum han með sic haw*er*. Will siþan þet fæ ei vt giwa. oc halder þy
43 læng*er* inni æn nat enæ. dör nocot af þy fæ. þa gielle quikt at*er* (23firi döt eptir miezmanna orþum. oc með .III. *marker* til þræskiptis. Miezmen (24agho scaþa mieta manna mællin þe sculu wara twe. næmni sin hwar þeræ sum wiþ*er* delæs. Nu will þen ei ræt25) biuþa sum fæ agh*er*. Læggi þa han sum in took hins warnaþ a. dör siþan nocot af þy. liggi ogilt. Delæ þe vm in tectenæ. sigh*er* sic annær ræt hawa til buþit. oc annær ei. stande þet a witnum þeræ sum26) wiþ*er* waru þa han til böð oc skiælæ wæð sætti.27) §. 3. Nu kierir bonde til þes sum in haw*er* takit. at han (28laþi lön at þet fæ. oc ei laglica lysti. wæri þet með .II. *gra*nnum ell*er* nagrannum sinum oc (29sjælw*er* þriþi. Falz at þem witnum. giældi at*er* fæ sum skilt ær. oc *böte* með .III. *marker* til þræskiptis.

*Vm lagha wærnær.*30) *VIIus.*

Lagha wærn scal hwar wiþ annæn halda til martins messu. æn miswæþer ell*er* þrang walla kunnu. Kan nocor swa illa wiliþer31) wara at han lat*er* corn sit at þranga lösu til anx standa siþan allir vpburghit32) hawa. Comber þa spiell wiþ sæd hans. wari ogilt. Nu sigher han þrang walla. oc annær ei. wari þet a .XII. soknamanna33) eþe. Raþe halwi næmð hwar þeræ. Alle þe swa halda lagha wærne34) sum sagt ær. warin saclösir. þen fyrræ ryw*er* *böte* III. *marker*. ¶ Vm engiæ scal man lagha wærn til mikiels messu halda. Hwar sum fyrræ ryw*er*. oc liþum vpcast*ær*. *böte* sum nu sagt ær. §. 1. ¶ Nu bæræ men mælæ stang vt a eng sinæ. oc wað stang. ær mælæ stang mærkt eptir rætto byæbruti. hwar þe stang stiæl ell*er* sunder

---

23) B. *gen döðo.*
24) B. *at scaða mieta manna mellum sculu* &c.
25) B add. *til.*
26) B. om. *sum.*
27) B. *satti.*
28) B. *lagði lön a þæt* &c.
29) B. *sialuum sic thriðia.*
30) B. add. *ok styld mælestang ok auærcan i engium.*
31) B. *uiliaðer.*
32) A. Litt. *h* omissa supra lineam est addita. B. *burghit.*
33) B. sic. A. *stæmnu manna.* Cfr. cap. 8 : 2.
34) B. *uern;* add. *um acra.*

hogg*er*. b*öte* III. m*arker*. Warþer ei takin wiþ*er*. wæri sic[35]) með eþe XII. manna. Stiæl man ell*er* sunder hogg*er* þa stang i waþi stander. b*öte* III. öræ. §. 2. Mælæ men engiæ sinæ með stang oc waþa epti. sighiæ þet alle ræt wara. warin saklösir. Kan en eptir kiæræ. sigh*er* sic ei fult hawa. þa sculu byiæmen til coma oc með hanum aseæ. Vilia þe hanum ei ræt göræ. þa scal syn af sokn næmnæ. halwa næmð[36]) hwar þeræ. Vill ei þ*en* sac ær giwin til coma. næmni þa han[37]) alla syn sum eptir kiærir. Nu comber syn til byiæ. þ*en* far firi sum eptir[38]) kiærþe mælæ stang a lægg*er*. synis a ferþ i delð enne. giælde at*er* hö eptir miezmanna eþe. oc siælfs sins með at han for willer oc owijs. Synis i andri giælle at*er* hö sum fyr. oc sweri með sic oc g*ra*nna sinum. at han willer for. Synis a ferþ i þriþiu. giælle at*er* 44
hö ept*ir* miezmanna witnum med eþe sinum. oc .II. g*ra*nna ell*er* nag*ra*nna sinæ at han willer for. Ei ma þ*en* *m*an længg*er* willer fara. Hittis awærkat i fiarþa[39]) delð. b*öte* III. m*arker*. swa firi femto oc siatto. oc gielle hö at*er*[40]) eptir miezmanna eþe. Ær oc siþan[41]) awærkat vm alt[42]) eng. wari ei bot þy mere.

Vm ogilda garþa. VIII^{w}

Nv kunnu garþa niþri liggiæ fæ i engiæ ganga oc scaþa göræ. ligg*er* barlið a garþe. annæt. oc þriþiæ. Vilia synæmen swa sweriæ. at þ*ær* synis hwarte ny handwirki[43]) ell*er* forn. oc æru spiell gönum gangin. þ*ær* giellins spiell at*er* af þem sum garþa attu. oc bötin[44]) með firi hwart lið[45]) .III. m*arker*. til þræskiptis. Kunnu lið a garþe wara. oc æru brutin niþ*er*. synis innæn manna handwirki.[43]) oc witnæ swa .XII. men. wæri þa bonde garþ sin med .II. manna witnum oc .XII. manna eþe. at han stoð wigh*er* oc w*æ*l boin vm

---

[35] B. om. *sic*.

[36] B. om. *næmð*.

[37] B. *thæn*.

[38] B. om. *eptir*.

[39] B. *fiærðo*.

[40] B. om. *ater*.

[41] B. om. *siþan*.

[42] B. add. *gerðe*.

[43] B. *handuærki*.

[44] B. *bötis*.

[45] B. *barlið*.

byrgþa tima. oc gielle at*er* spiell gönum lið æru gangin oc bot enga. Falz at eþe. *böte* III. m*arker* firi lið eth. swa firi annæt oc þriþiæ. Warþi oc[46]) ei bot ([47]þe mere æn þo at lið æru flere. §. 1. ❡ Allir aghu farliþum warþa swa þ*en* minnæ agh*er*[48]) i by sum þ*en*[49]) mera. Kan farlið niþri liggiæ. þa scal þ*en* farliþi warþa ([50]senestum ginum akar. Gitæ byiæmen han wiþ*er* bundit. *böte* III. m*arker.* Gitæ þe ei bötin alle ([51]þe sac. þo ei mera æn han ensamin bötæ sculdi. §. 2. Nu kan nocor eng til anx sætiæ at þrangalösu. siþan alle hawa hö sinu burghit. wari ogilt. Sigh*er* annær þrang walla. oc annær ei. wari þet a soknamanna witnum. Raþe halwi næmð hwar þeræ. Sighiæ þe[52]) þrang walla. wari gilt eptir miezmanna eþe. §. 3. Akar man iw*ir* eng oslaghit. ak*er* iw*ir* delð enne.[53]) *böte* III. m*arker.* swa firi andra. oc þriþiu. Akar siþan iw*ir* eng alt. warþ*er* ei sac þe[54]) mere. Gang*er* engin wiþ aku þeræ. þa scal syn af sokn næmnæ.[55]) wari a witnum þeræ hwaþan þen wægh*er* leþ*er*. Hwem þe firi bindæ. hawi walð wæriæ sic með .II. manna witnum. oc .XII. manna eþe. Falz at eþe. *böte* sum skilt ær. Nu haw*er* man sic wægh slaghit. hö saman ræfst. oc ligg*er* a sama teghe. þen swa gör. aki ([56]at saclösu. Ak*er* man iwer eng oslaghna. ell*er* ak*er*[57]) o scorin. stande firi hanum hwarte lof ell*er* legha. §. 4. Kan at*er* legha i by
15 liggiæ. rætt*er* eghande will ei at garþum gömæ. þa sculu byiæmen firi þing ell*er* sokn doma til taka. gardsto hans at saclösu ([58]lið at*er* tæppæ. Lat*er* man eng[59]) sinæ wardlösu[60]) liggiæ vm ar et. halder ([61]engin vt skyllum vppi. hwarte firi garþum ell*er* vt giærþum. giwi vt eng.[59]) ell*er* .III. m*arker.* swa vm annæt oc þriþiæ ar. Gange þe bot til þræskiptis. §. 5. ([62]Stiæl

---

46) B. om. *oc.*
47) B. *þy mere at lið* &c.
48) B. *hauer.*
49) B. om. *þen.*
50) B. *sum senstum gönum ak*er.
51) B. *sac æi mere* &c.
52) B. om. *þe.*
53) B. *ena.*
54) B. *thy.*
55) B. add. *ok.*
56) B. *saclös. Ak*er &c.
57) B. sic. A. add. *iwir corn.*
58) B. *liðtæppa. Latir* &c.
59) Pro *egn.* B. *eghn.*
60) B. *uarðalösu.*
61) B. *ængi utsculd.*
62) B. hic incipit novum caput, cum rubr. ***vm ancosta styld.***

man anhærwe ell*er* hæfla. læssi stang. ell*er* crok rep. tömæ ell*er* sila a engium vti. *böte* öre firi hwart þeræ. Stiel þistlar af wagni. *böte* III.[63]) öræ. þættæ ær alt en sac bondans. sökis vt sum skilt ær. Stiæl hiul vndan wagni. fellir anbyrgð bondans. *böte* III. öræ. Stiel hiul annæt. ell*er*[64]) all finghur.[65]) *böte* III. m*arker*. Stiæl wang[66]) með allu reþe. *böte* IX. m*arker* til þræskiptis. Stiel vr husum eth af þæssum ancostum. *böte* eptir miezmanna orþum. Tak*er* man vm antima wang[67]) annærs olowandis. hawer þo i lysi[68]) oc ei i londum. *böte* III. m*arker*. Tak*er* anna mællum. böte .III. öræ.

Vm ([69]orættæ þiuþran. IX^{us}.

Þiuþrar[70]) man hest i acri annærs ell*er* hellær. warþ*er* þ*ær* in takin med þiuþ*er* staka.[71]) ell*er* heldo. oc synis[72]) spiell i acri. *böte* III. m*arker*. Warþ*er* in takin oc synis spiell eknti. wari saclös. Kan spiell synes.[73]) warþ*er* ei in[74]) takin með. wæri sic med eþe .XII. manna. ell*er* *böte* sum sagt ær. Þiuþrar a ren ell*er*[75]) lindu swa ner[76]) at þet[77]) biter af acri. *böte* at*er* corn ept*ir* þy spiell mietæs. með eþe ens sins. Fellir eþ. *böte* III. öræ. Þiuþrar a lindu annærs. Warþ*er* takin wiþ*er* hoggin vp torwa oc þiuþ*er*staki. *böte* III. öræ. ell*er* wæri sic með eþe .III. manna. Þiuþrar man i eng siælfs sins oc gang*er* a annærs i sama hægnaþe. *böte* III. öræ. Riþ*er* man i annærs eng þ*ær* han a eknti siælw*er* i. þiuþrar.[78]) oc ær hon oslaghin. warþ*er* vp hoggin torwa oc þiuþ*er* hell.[79]) *böte* III. m*arker*. warþ*er* ei takin með. wæri sic með eþe .XII. manna. §. 1. Riþ*er* wæghfarande man ginum eng.

---

63) A. *XII* primum scriptum fuisse videtur.
64) B. add. *ok*.
65) B. sic. A. *fighur*.
66) B. *uaghn*.
67) B. *uagn*.
68) B. *lyuse*.
69) B. *tiuðran*, om. *orættæ*.
70) B. *Tiuðrar*, et sic in sequentibus.
71) B. *tiuðer staca*, et sic in sequentibus.
72) B. *synas*.
73) B. add. *ok*.
74) B. om. *in*.
75) B. add. *a*.
76) B. *nær*.
77) A. Loco v. *þet* antea scriptum fuit *biter*. B. om. *þet*. Forte legendum *hæster*.
78) B. sic (*tiuðrar*); add. *thær*. A. *þiuþer*.
79) B. *tiuder hel*.

hawi þiuþ*er*[80]) fem famna langt oc[81]) slae niþ*er* þiuþ*er*staca i miþium wægh. Hwar sum[82]) han bort wræker. *böte* III. öræ. Rænir af hanum þing hans. *böte* III. m*arker*. Slar han annærs[83]) stað þiuþ*er*staca niþer. oc bet*er* i eng. *böte* III. öræ. þ*æ*r ma bonde saclös[84]) hanum vppi halda. til þes[85]) han ræt gör. §. 2. ([86]Far wæghfarande man ginum grinð. castar hænni bort vr. warþ*er* takin með.[87]) *böte* III. öræ. Hogg*er* sund*er* með allu. eller bryt*er*. *böte* III. m*arker*. warþ*er* ei takin wiþ*er*. wæri sic[88]) med eþe .XII. manna. Coma spiell ginum þe grinð. giellin halft[89]) þe grinð
46 warþa sculðu. oc halft[90]) þe fæ attu. ([91]sum scaþa giorþe. §. 3. ¶ Ligger grinð niþri sunnudagha mællum. *böte* III. m*arker* þe hænni warþa attu. Ligg*er* skemb*er* giellin at*er* spiell. oc boot enga.

Vm wæghæ ginum acra. X^us^.

Ligg*er* wægh*er* ginum acra. han scal wara swa breþ*er* at twe wægnir moghu mötes a hanum. þ*æ*r scal renæ gözl folghiæ. ([92]þre fota oc en þwærfoth hwarn wægh til. Ligg*er* ren ginum acra þe man riþ*er* at. hon scal swa bred wara. at twe moghu mötes a hænni. þ*æ*r scal gözl fölghiæ. ([93]twa fota oc en þwærfot*er*. Kan gangu ren i acri liggiæ. þ*æ*r scal gözl folghiæ.[94]) ([95]foter oc þwærfoter. Lægg*er* man siþan wægh annæn iw*ir* ak*er* saþan. *böte* III. öræ. §. 1. ¶ ([96]Stiel man ærter eller bönur i acri tak*er* i famn sic. warþ*er* takin wiþ. *böte* öre. warþer ei takin wiþ. wæri sic með eþe ens sins. Taker ([97]man byrþi oc a bac lægg*er*. warþ*er* fangin með. *böte* III. öræ.

---

80) B. *tiuðer.*
81) B. om. *oc.*
82) B. om. *sum.*
83) B. *annar.*
84) B. *saclösu.*
85) B. om. *þes.*
86) B. hic incipit novum caput, cum rubr. ***vm grind uarðer nið castað.***
87) B. *uið.*
88) B. om. *sic.*
89) B. *half spiæl.*
90) B. *half.*
91) B. *scaða giorðo.*
92) B. *thry fiæt ok thuærfiæt huarn* &c.
93) B. *tu fiæt ok thuærfiæt.*
94) B. sic. A. om. *fölghiæ.*
95) B. *fiæt ok thuærfiæt.*
96) B. hic incipit novum caput, cum rubr. ***vm ærta styld ok böno to styld ok rofna.***
97) B. *han byrð.*

warþ*er* ei fangin med. wæri sic með eþe .III. manna. Riþ*er* til bind*er* byrþi oc a[98]) hest lægger. warþ*er* takin með. b*öte* III. m*arker*. warþ*er* ei takin með.[99]) wæri sic með eþe .XII. manna.[100]) §. 2. Gang*er* man ginum rofna wærk.[1]) taki fem rowor at saclösu. Tak*er* flere oc warþ*er* takin med. b*öte* öre. Taker[2]) byrþi oc a bak lægg*er*. b*öte* III. öræ. Riþar man[3]) eller ror til. Lægg*er* i skip ell*er* a hest bac. warþ*er* takin wiþ. b*öte* III. m*arker*. ell*er* wæri sic með eþe .XII. manna. §. 3. ([4]Stiæl[5]) kal ell*er* lökæ vr garþe manz. warþ*er* takin með. b*öte* III. öræ. Bind*er* byrþi oc a bac lægg*er*. warþ*er* takin með. b*öte* III. m*arker*. warþ*er* ei takin með. wæri sic með eþe .XII. manna. §. 4. ¶ Comber[6]) man olowandis innæn[7]) trægarþ annærs. stiel fruct ell*er* bryter træ. warþ*er* takin með. b*öte* III. m*arker*. Varþ*er* ei takin med.[8]) wæri sic með eþe .XII. manna.

Vm tompta skipte. XIus.

Uilia men i by tomptum sinum skiptæ. þe sculu allir tompta stemnu[9]) raþa. hawi þen wizorþ. by rymæ will. oc ei þen þrænggiæ will. wari þ*ær* slicar halw*er* by sum halw*er*. oc slicar fiarþunger sum fiarþung*er*. Nu kan oferi[10]) i tompt liggiæ. þ*ær* scal gözl til læggiæ. swa sum syni mæn[11]) sighiæ iampt wara. Þe bönder sculu allir far wægh læggiæ til byær oc fran. Nu ær by bygþer. kan siþan halw*er* by delæ wiþ*er* halwan. hawi þen wizorþ rymæ will. Delær fiarþung*er* wiþ by allan. aghe[12]) wizorþ engin. Kan man eptir tompt sinne kiæræ. þa aghi swa þen wizorþ minnæ agh*er* i by. sum þen mera a. þer synum 47 til halda. haw*er* han[13] wiþ*er* giælð giwit i tomptum ell*er* i[14] acrum. wari saclös. Synis ei synæmannum swa. giwi vt tompt[15] með oþulbruti[16] ([17].III. m*arkum* vm ar. swa vm annæt. oc þriþiæ. §. 1. ❡ Delæ twe vm tompt*er*. hawi þ*en* wizorþ solskipt will hawa. wari all hamarskipt af lagð. oc hawi engin wizorþ. Nu ær tompt teghs moþ*er*. Tegher scal eptir tompt liggiæ. hwar sum annæt brut will a læggiæ. aghe[18] wizorþ engin. Haw*er* annæt brut a warit. aghe þ*en* wizorþ eptir tompt will læggiæ. mællum bilz oc byrþæ[19] oc ept*ir* rætte solskipt. oc sighi swa laglica[20] til skiptis. Siþan skiptin þe træþom oc ei acrum saþom. Nu will ei þ*en* swa skipti biuz. hawi þa ak*er* sin tu ar at[21] saclösu. i gierþe hwariu. gange siþan alder[22] by til rætte[23] solskipt.[24]

---

[98]) B. add. *bac.*

[99]) B. *uið.*

[100]) B. add. *Stiæl lin eller hamp af akri eller ur uatni. uarðer takin með. böte threa marker. uarðer æi takin með. uæri sic með eðe tolf manna.*

[1]) B. *rofna uret.*

[2]) A. Loco v. *Taker* antea *warþer* fuit scriptum.

[3]) B. om. *man.*

[4]) B. hic incipit novum caput, cum rubr. *vm kaal styld löka ok threagarz.*

[5]) B. add. *man.*

[6]) B. sic. A. *Com.*

[7]) B. sic. A. add. *i.*

[8]) B. *uið.*

[9]) A. *stenum* quoque legi potest.

[10]) B. *oföre.*

[11]) B. *asyna mæn.*

[12]) B. add. *han.*

*Vm dike oc torf skyrþ*er. *XII*^{us}.

Nv sculu men diki græwæ[25] vm acra sinæ. ligg*er* diki mællum akers oc garþa. liggi vtan byæmal. Lagha diki a siu fota[26] breþ[27] wara. Þorwo men diki[28] acra mellum gange halft[29] a hwars þeræ lot. Kan acra delð vt at diki rinnæ. græwi þ*ær* hwar firi acre sinum. Haw*er* man diki ogræwiþ[30] i deld enne. *böte* III. öræ. swa firi andra. oc þriþiu. Skiptin þe[31] bot allir þe sum græwit hawa. Ær oc siþan ogræwit til mikiels messu. *böte* ei þy merc.[32] Haw*er* siþan epti þet vm alt gierþe ogræwit til winter dagha. *böte* III. m*arker* til þræskiptis. ❡ Kan man ell*er* fæ scaþa i diki lytæ.[33] wari ogilt. Mötæ byælanð andra bolstaþa dikum þem scorin æru. oc fa þe scaþa af sum grauit hawa. a aker ell*er* eng. at hini wilia ei watn fran sic leþæ. böten þe sum[34]) scaþa walla. swa[35]) sum skilt ær. Liggi fore þem sami[36]) steinnudagh*er*. §. 1. ¶ Græw*er* man torf ell*er* skiær firi annærs manz acri. oc bær a sin ak*er*. þet heter gözlæ ran. b*öte* III. m*arker*. Græw*er* oc bær ei bort af. wari saclös. ([37]Græw*er* man torf vtan ʀa oc före a sin ak*er* wari saclös. Nu will annær ([38]skipt a torf skyrð ingierþis göræ oc annær ei. hawi þ*en* wizorþ skiptæ will.

---

[13] B. om. *han*.

[14] B. om. *i*.

[15] B. v. *tompt* omissa est, at in marg. addita.

[16] B. *oðalbruti*. A. perperam add. *oc*.

[17] B. *threa* marker *um aar ok sua* &c.

[18] B. *haui*.

[19] B. *byrghða*.

[20] B. *rætlicha*.

[21] B. om. *at*.

[22] B. sic. A. *all*.

[23] B. *ræta*.

[24] B. add. ea, quae in Add. 4. leguntur: ❡ *Rymir man af tomt* &c.

[25] B. *graua*, et sic in sequentibus.

[26] B. *fiæta*.

[27] B. *bret*.

[28] B. *dikia*.

[29] B. sic. A. *half*.

[30] B. *ograuit*.

[31] B. *there*.

[32] B. *mera*.

[33] B. *liuta*.

Vm ryþninga[39]) oc nyæ vpgiærþer. XIII^us.

Ryþer man ell*er* renser i acrum ell*er* i[40]) engium ingierþis aghi han wizorþ taka af baþe ʀugh oc rowr. læggi[41]) siþan til iamföris. aghi þa han wizorþ. ʀa will ni*þer* sætiæ oc ei þ*en* stangfall will a læggiæ. Halder siþan længer þ*ær* til synæmen til coma. giwi þa vt oc mcð .III. m*arker* til þræskiptis. §. 1. ¶ Gör man iorþ vp vtgierþis. oc haw*er* ei ([42]af wisning til hawi oc nyti[43]) 48 vm þry ar. Haw*er* han fulla a wisning. hawi þa þ*ær* til hanum fyllis ruth gen ruþu. oc skiptin siþan sum þem baþum[44]) a sember. Hwar sum tak*er* firi andrum ruðningar[45]) vtgierþis þem han ruth haw*er*. oc ligg*er* full a wisning at*er*[46]) firi sum han ryþiæ ma. ([47]wilia swa synæmen witnæ. giwi at*er* rydning oc a. m*arker* III. Ær ei a wisning til. gange at*er* sum sagt ær. at saclösu til ræt byæmal. §. 2. Stander ([48]faster garþ*er* gierþ*er* mellin aker oc ruþu. þa warþin þ*er* fastgarþe.[49]) oc wretæ garþ ([50]moghu þe at[51]) saclösu ni*þer* fellæ þ*ær* til wreter tax in til ræt byæbrut.

---

34) B. om. ***sum.***
35) B. om. ***swa.***
36) B. sic. A. ***samu.***
37) B. Verba: ***grauer — saclös*** omissa sunt at in margine addita; litterae quaedam in extrema folii ora scriptae, scilicet ***torf, (f)öre*** et ***(u)æri,*** perierunt.
38) B. sic. A. ***skiptæ*** (pro ***skipt a***).
39) B. ***ryðhningar.***
40) B. om. ***i.***
41) B. ***liggi.***
42) B. ***auisning.***
43) B. ***nyuti.***
44) B. om. ***baþum.***
45) B. ***ryðningar.***
46) B. ***til.***
47) B. ***uitna sua synamæn. giui*** &c.
48) B. ***fastgarðer.***
49) B. sic. A. ***fastgierþe.***
50) B. sic. A. ***þe moghu.***
51) B. om. ***at.***

Vm bolstaþa skiæl. XIIII^{ut}.

Nv wilia men bolstaþa sinæ með garþe skiliæ i[52]) acrum ell*er* engium. þa hawi han[53]) wizorþ ([54]halft gierþ*er*. þen sum fellir. halde botum vppi ([55].III. m*arkum*. Möter hiorþwalþ*er* acrum ell*er* engium annærs byær. halden þe garþa[56]) vppi sum acra ([57]ell*er* engiæ aghu. han wari saclös hiorþwall ([58]egh*er*. Mötes hiorþwalþ*er* byæ mellum. þ*ær* agh*er*[59]) hwarghin firi andrum in taka. Vtan han wili ensamin gierþæ vm sic. þ*ær* ma engin nöþga annæn til. Tak*er* man in af hiorþwalle at garþe ogierþum. b*öte* III. m*arker*. §. 1. Garþa byæ mellum sculu ræt allir mellin ring röre[60]) standa. hittis ei ring röre. aghi[61]) garþ*er* wizorþ. §. 2. ¶ Nu æru garþa[62]) med gamble fornhæfþ a annærs bolstaþ niþ*er* satte. þe garþa[62]) sculu at saclösu standa. sigh*er* han garþe bort af. sum iorþ ægh*er*[63]) mællum bilz oc byrghar.[64]) taki þa ([65]hin garþ sin bort af at saclösu. oc þen warþe sielw*er* garþsto sinne sum by agh*er*. Nu sigh*er* annær ([66]garþin ei laglica wara vp sagþan. wari þet a soknamanna witnum. Raþe halwe næmð hwar þeræ. §. 3. Alle þe garþa agha[67]) ([68]sum liggiæ vm akra ell*er* engiæ. warin skyldugh*ir* ([69]laghwærn hwar wiþ annæn halda. Ligg*er* fiæld*er* i akrum ell*er* i[70]) engium. fölghe garþ*er* engin. þa scal hanum byrghiæ mæþæn þe byrghiæ sum garþum vppi halda. Byrgh*er* ei þa oc coma siþan spiell wiþ*er*. wari ogilt. Coma spiell ([71]i fyrræ. þa bötis at*er* spiæll með miezmanna eþe.

---

52) B. *a.*
53) B. *thæn.*
54) B. *sum garð half gerðer.*
55) B. *threa marker.*
56) B. *garðum.*
57) B. *aghu. ok ængia. ok han* &c.
58) B. *a. Mötas hiorðualla* &c.
59) B. *a.*
60) B. *ringröra.*
61) B. add. *thær.*
62) B. *garðar.*
63) B. *a.*
64) B. *byrghða.*
65) A. Loco verborum *hin garþ* antea scriptum fuit *garþ sin.*
66) B. *æi uæra garðe laghlica upsaght.*
67) B. *aghu*, et sic in sequentibus passim.
68) B. om. *sum liggiæ.*
69) B. *lagha uærn uið* &c.
70) B. om. *i.*
71) B. *fyr a. bötins atter með* &c.

([72]*Vm ofhug a gisninga scogh ok skipan. XVus.*

Hogger[73] man eek i scoghe annærs. ([74]minnæ æn i fiughur clywæ ma. *bö-*
te III. öræ. hogg*er* þa i fiughur clywæ ma. swa at axul æmni ([75]nyt*er* af
göræ loti hwarium. *böte* VI. öræ. en sac bonda. Hogg*er*[76] þe aldin bær.
böte III. m*arker* til þræskiptis. swa firi andra oc þriþiæ.[77] Böte ([78]oc ei þy
mera. vtan han en fiarþung hoggi af fullum gisninga scoghe þ*ær* a ma skipa
.XL. swin. Hogg*er* fiarþung fullan. *böte* X. m*arker*. Hogger halwan.[79] *bö-* 49
te XX. m*arker*. Hogg*er* allan. *böte* XL. m*arker*. Brænnir man scogh. wari
i samu[80] gilde vm botena. Þen[81] het*er* gisninga scogh*er* a ma skipa .X.
swin oc ei þen minne ær. Öþer man þen scogh. *böte* X. m*arker*. öþ*er*[82] þen
.XX. swin ma a skipa. *böte* XX. m*arker*. Öþer[82] þen .XXX. swin ma a
skipa. *böte* XXX. m*arker*.[83] Þæsse[84] bot taki halwa malsegh*ande*.[85] hal-
wa kun*unger* oc hund*are*. §. 1. ¶ Nu wilia mæn swin siin[86] a scogh ski-
pa. þa scal skipas[87] örum. oc örtughum. swa sum allum a sember. Löpæ
swin scogha mællum. þa sculu þön at*er* löses. meþ laghaskilning[88] þrim sin-
num. Fiughur swin firi örtugh. Nu löpæ swin ([89]scogha mællum þycclæ.
oc warþa in takin. þa hawin æghander alle[90] walð eth swin af taka. slict
þe wilia. oc skiptæ ([91]sinni mællin. æn swinnin[92] æru flere æn fem. Æru
þe ([93]ei flere æn fem. lösins at*er* með lagha[94] lösning.[95] sum sagt ær.[96]

---

[72] B. sic. A. omissa rubrica, errato connectit hoc caput cum antecedente. Cfr. ind. capp.

[73] B. in principio huius cap. inserit ea, quae in Add. 5. leguntur: *Nu aghu mæn* &c. Post haec sequuntur ea, quae textus hoc loco habet.

[74] B. *minni æn fiughur cluua. böte* &c.

[75] B. *nyutir giöra af lot* &c.

[76] B. add. *ek.*

[77] B. *thriðiu.*

[78] B. *æi mera fyr æn fiærðunger ær huggin af* &c.

[79] B. add. *scogh.*

[80] B. *sama.*

[81] B. *Thæt.*

[82] B. add. *man.*

[83] B. add. *Öðer gisninga scogh fullan. böte sum fyrra saght ær.*

[84] B. *Thæssa.*

[85] B. add. *ok.*

[86] B. om. *siin.*

[87] B. add. *eptir.*

[88] B. *lagha skiling.*

[89] B. *a scogh thiklar.*

[90] B. add. *saman.*

[91] B. *sin i mellin.*

[92] B. *suin.*

[93] B. *fære æn* &c.

[94] B. om. *lagha*, at rec. man. add. *lagh.*

[95] B. *skiling.*

[96] B. add. *fyr.*

Runi ma[97]) saclösu mællum scogha löpæ. Alt þet fæ sum aldin æt*er*. ma man in taka af aldin scoghe sinum. swa sum af akrum ell*er* engium. oc losis vt *með* lagha lösnum.

Vm barka löpning.[98]) *XVI*^{us}.[99])

BArkar man ek þe aldin bær. warþ*er* bar oc a takin með .II. manna witnum. *böte* III. m*arker* firi ek enæ.[100]) swa firi andra oc þriþiæ.[1]) Orkar ei ([2]lösæ sic. þa ma han bindæ oc hustrykæ[3]) æn han warþ*er* laghlica[4]) þ*ær* til wnnin. Kan hanum a hænd*er* leþes ell*er* i husum hittes. aghe ei wizorþ annur at wæriæ sic með.[5]) vtan han leþe til fanga manz sins.[6]) ell*er* til stums[7]) oc stubba. þ*ær* han bark löpte[8]) af. oc skiærskute þ*ær* maal sit. Witis[9]) manne at han haw*er* ek bark löpt. oc warþ*er* ei takin með. wæri sic með eþe .XII. manna. firi ek enæ. ([10]witis hanum vm ([11]andra ell*er* vm flere. wæri sic með eþe .XVIII. manna. ell*er* *böte* IX. m*arker*. ¶ Comber man bort með barke. oc warþ*er* ei takin með. clandas þ*en* barker firi hanum a gatu[12]) i garþe ell*er*[13]) i husum. ællær hwar þet hælzst ær. ([14]Ær han stampaþ*er*. þa wæri sic með eþe .XII. manna. Ær ei stampaþ*er*. þa leþe bark[15]) til stoks með .VI. mannum. Sweriæ þe barkin til ([16]þe ek aldin bær. þa *böte* III. m*arker* firi ek enæ. swa firi andra oc þriþiæ.[17]) þe samu .VI. ([18]men witin huru manga[19]) eker barklöptæ æru. ei warþ*er* ([20]bö-

---

97) B. add. *at*.
98) B. add. *ok ekis clandan.*
99) A. connexo cap. XV cum XIV (cfr. not. 72. pag. 101.), hic habet *XV*^{us}.
100) B. add. *ok*.
1) B. *thriðiu*.
2) B. *böta. þa* &c.
3) B. *huðstryka*.
4) B. *með rætum laghum*.
5) B. om. *með*.
6) B. om. *sins*.
7) B. *stumns*.
8) B. *barlöpte*. Male.
9) B. *Kiænnis*.
10) A. Loco verborum *witis — eller* antea, ni fallor, scriptum fuit *swa firi andra oc þriþiæ*.
11) B. om. *andra eller vm*.
12) B. *gatum*.
13) B. om. *eller*.
14) B. *can þæn barker stampaðer uæra. þa* &c.
15) A. *ek* antea scriptum fuisse videtur.
16) B. *sama stok. þa* &c.
17) B. *þriðiu*.
18) B. *uitin ok huru* &c.
19) A. Littera ultima *a* omissa, supra lineam est addita.
20) B. *botin thy höghre æn* &c.

tin mere æn .IX. m*arker*. §. 1. ¶ Hwar sum hogg*er* i annærs scoghe. *böte* sum fyrræ ær sagt. Hogg*er* man ek oc comb*er* vt af[21]) scoghe meδ hænne. oc[22]) war*þer* siþan clandaþ firi hanum a wægh ell*er* i garþe hema[23]) siþan 50 ek fran stubba com.[24]) þa scal han sum clandar meδ .III. ([25]*marka* wæþning. oc .VI. manna witnum ek til stubba leþæ. sökis þ*ær* alt saman stock*er* oc stubbe. oc fyllæ swa þe .VI. men[26]) meδ sinum eþe. at þ*en* stock*er* ær af sama stubba. þa *böte* han[27]) .III. m*arker* Firi ek enæ. swa firi andra. oc þriþiæ.[28]) Ei war*þer* bot ([29]þe mere at ek*er* æru flere. vtan han hogge fiarþung ell*er* mera af fullum gisninga scoghe. Nu will han ei wæþiæ sum ek clandas firi. hawi þa þ*en* walδ ([30]oc wizorþ sum kiærir oc wæþiær. meδ þem samu .VI. leþæ stok til stubba. oc þ*en*[31]) sum ei will wæþiæ. *böte* sum sagt ær. oc wari saclös vm wæþningenæ. Haw*er* lof ell*er* legho firi sic. wari wizorþ hans.

Vm döf wiþ oc timber hogh.[32]) *XVII*^{us}.

Hogg*er* man i scoghe annærs timb*er* ell*er* döfwiþ. war*þer* takin meδ. *böte* III. öræ. firi las et. swa firi annæt oc þriþiæ. Hogg*er* flere æn þry. oc war*þer* takin wiþ.[33]) *böte* III. m*arker*. var*þer* ei takin wiþ.[33]) wæri sic m*eδ* eþe .XII. manna. Hogg*er* i scogha skiælum. hygger sit wara. þa scal syn til næmnæ. sum scuþa scal baþe stumn oc stubba. ær þa iorþ meδ snio þact. þa scal sama syn ep*tir* walborgha[34]) messu til coma ([35]at siæ bolstaþa skiæl þeræ. haw*er* han hoggit swa fiærræn[36]) skiælum at bolöxe ma til casta. wæri sic[37]) meδ eþe sinum oc .II. manna meδ sic. at han wild*er* for oc hughþe

---

21) B. *u.*
22) B. om. *oc.*
23) B. add. *eller hwar thæt hælst ær.*
24) B. *comber.*
25) A. Loco verborum marka *wæþning* antea scriptum fuit *manna.*
26) B. om. *men.*
27) B. om. *han.*
28) B. *thriðiu.*
29) B. *thy mere. þo at þa uærin flere.*
30) B. om. *oc wizorþ.*
31) B. *han.*
32) B. add. *ok næfra löpning.*
33) B. *meδ.*
34) B. *ualborgho.*
35) B. *ok sea.*
36) B. *fiærre.*
37) B. om. *sic.*

sit wara. Hogg*er* siþan fiær*mer* skiælum. warþ*er* takin með. oc fölghia[38]) swa full ([39]af tect witne. aghe þ*ær* aftæct wizorþ. með .II. manna witnum oc siælw*er* han þriþi. Fölgh*er* ei aftæct ell*er* witne. wæri sic með ([40]eþe .XII. manna. Falz at eþe. b*öte* III. m*arker*. §. 1. ¶ Löp*er* man næw*er* i scoghe annærs. b*öte* III. öræ. firi ([41]manz byrþi enæ. swa firi andra oc þriþio. Löp*er* siþan mera oc bort bær. b*öte* III. m*arker*. §. 2. Hogg*er* man löf stak. oc[42]) löp*er* ([43]næw*er* buncka i scoghe annærs.[44]) ell*er* slar hö stak i scogh ængium annærs. oc lat*er* quart standa. hawi forw*er*ket arwoþe sinu. oc bot enga ([45]vt giwi. Före han bort oc warþ*er* siþan[46]) takin með. b*öte* III. m*arker*. Comb*er* vndan oc warþ*er* ei takin með. ([47]wæri sic með eþe .XII. manna. Falz at eþe. b*öte* sum skilt[48]) ær. §. 3. ¶ ([49]Hogg*er* man na hasl i scoghe annærs. b*öte* öre. firi byrþi enæ. swa firi andra oc þriþio.[50]) Alla öris böter ([51]taki malseghande siælw*er*. Hogg*er* siþan mera. b*öte* III. m*arker*. §. 4. Hogg*er*[52]) ek olowandis axul digra i scoghe annærs. b*öte* öre. firi ek enæ.[53]) swa firi andra[54]) oc þriþio. Hogg*er* las ell*er* bazfarm. b*öte*
51 III. m*arker*. swa firi annæn oc þriþiæ. Ei warþ*er* ([55]bot þy mere. at han mera hogge. §. 5. Hwar sum hogg*er* apalð[56]) i scoghe annærs. þe minni[57]) ær æn bæru træ. b*öte* öre. firi enæ. swa firi andra oc þriþio. Hogg*er* fiarþo. b*öte* III. m*arker*. Hogg*er* man[58]) ell*er* barkar vm kring þe apalð[59]) bæru træ ær. b*öte* III. öræ. firi ([60]hwaria. Hogg*er* ell*er* barkar fiarþa.[61])

---

38) B. sic (*fylghia*). A. *fölgher*.

39) B. *aftecta uitni.*

40) B. *tolf mannum.*

41) B. *manz byrð. sua* &c.

42) B. om. *oc.*

43) B. *næfra bunka.*

44) B. om. *annærs.*

45) B. *með. förir bort* &c.

46) B. add. *bar ok.*

47) B. *tha ma han sic uæria með* &c.

48) B. *saght.*

49) B. hic incipit novum caput, cum rubr. ***vm hæsles hug ok ekis ok apuld. ok aftekt i scoghe.***

50) B. add. *Hugger las eller batzfarm. böte siæx öra. sua firi annat ok thriðia.*

51) B. *takin malsæghanda siæluir.*

52) B. add. *man.*

53) B. add. *ok.*

54) B. om. *andra;* at h. v. in marg. add. rec. man. saec. XV.

55) B. *the boot mere. Huar* &c.

56) B. *apul.*

57) A. *minnæ* primum scriptum est.

58) B. sic. A. *vlan.*

59) B. *apuld.*

60) B. *ena sua firi andra ok thiðiu.* (lege *thriðiu.*) *hugger* &c.

61) B. *the fiærðo.*

böte III. *marker*. swa firi ſæmto. oc siætto. til þræskiptis. Warþ*er* oc þe bot ei mere. §. 6. ¶ Tak*er* man annæn i scoghe sinum. han ma af hanum til skiælæ oc ([62]til wiþ*er* mæle taka yxe. ell*er* clæþe hans. med witnum .II. manna. þ*ær* comber han ei nei firi sic. sum bar ellr[63]) a takin ær. vtan han giti sic wart med lof ell*er* legho. Git*er* han[64]) sic þer með wart. taki at*er* aſtæct sinæ. oc warin baþe saclöse. Nu delæs þe wiþ*er* vm af tæctenæ. Sigher þen ([65]sit haw*er* mist at han rænt*er* war i[66]) siælfs sins scoghe. ell*er* oc annærstaþ.[67]) þa hawi hin wizorþ sum af tæct giorþe. þænnæ wiþ*er* bindæ með ([68].II. manna witnum. þem wiþ*er* waru. þa han af tect giorþe. til skiælæ oc ei til ran. ([69]Ær oc ei þe witne til. þa hawi wizorþ þen af tect war ([70]gör til. wæriæ sic *með* II. byghfastum[71]) mannum.

Vm waþa elð. XVIII^us^.

COmber elder vp af ([72]vgnne ell*er* ærne. oc brind*er* vp af hanum bondans huus. oc *gra*nna hans. þ*ær* ær scaþi ([73]mykyl oc engin bot. §. 1. Nu kan eld*er* i laþu bæræs af drængium bondans. oc ([74]kan vp brinnæ af hanum baþe laþa oc korn. þa scal ([75]þen sum eldin bar .XVIII. manna eþ ([76]firi sic[77]) biuþa oc .VII. *marker* ([78]ær waþa bot. þet scal man i taka hænder sætiæ. Falz at eþenum oc folgh*er*[79]) ei til buþi. *böte* XL. *marker*. þær comb*er* waþe i wiliawærks bot. Ær þa bonde siælw*er*. ell*er* bondans sun i laþu með drængium. wari ogilt baþe at eþum[80]) oc botum. §. 2. Nu bær

---

62) B. *uiðermæla taca öxe* &c.
63) B. *ok.*
64) B. om. *han.*
65) B. *mist hauer. at* &c.
66) B. *a.*
67) B. add. *kuar thær ær.*
68) B. *tuem mannum them* &c.
69) B. *Æru æi* &c.
70) B. *giorð. uæria* &c.
71) B. *bygðfastum.*
72) B. *omne eller arne. varðer han höghre æn haua thorf. brinna up bondans* &c.
73) B. *mykil. ok sac engin. Nu* &c.
74) B. *höghre uarða æn haua thorf. brinder up baðe* &c.
75) B. *han sum eld* &c.
76) B. om. *firi sic.*
77) A. Loco v. *sic* antea scriptum fuit *biuþa.*
78) B. *uaða boot i taca* &c.
79) B. *fylghi.*
80) B. sic. A. *eþeum.*

man elð husa mællum. þ*æ*r agh*er*[81]) hwar wærkum[82]) sinum warþa. Kan
þ*e*n elder ([83]lös warþa. oc brænne vp huus et. þet ær waþa bot .VI. öræ.
oc eþ*er* .XII. manna. Falz at eþe. böte .VII.[84]) m*arker* til þræskiptis. Brinder
garþ*er* vp með allu. en ell*er* flere. ell*er* oc allær by. þ*æ*r scal man biuþa
([85]firi sic .XVIII. manna eþ. oc .VII. m*arker* waþa bot. Falz at þem eþe. b*öte*
XL. m*arker*. Ei warþ*er* bot þy mere at baþe ([86]brinne vp barn oc bonde.
§. 3. ❡ Kan bonde elð til scoghs bæræ. will brænnæ ryzl oc ruþu. giærþe
sit sic til þarwa byggiæ. Kan ([87]gisninga ek i giærþe standa. oc eld*er*
wiþare ganga æn hawa þorf. brænne[88]) vp ek enæ. b*öte* III. öræ. swa firi
andra. oc þriþiæ. wari[89]) en sac þeræ scogh agha.[90]) Brænnir fiarþo. b*öte*
52 þrea[91]) m*arker*. swa firi[92]) fæmto oc siatto. til þræskiptis. Brænnir man ek
vtan gisning[93]) scogh. wari þ*æ*r alt iamt ek oc gran. ([94]Brænnis hæsle scogh*er*.
oc brinder vp runne en. b*öte* III. öræ. swa firi annæn. oc þriþiæ.
Brænnir fiarþa. b*öte* III. m*arker*. swa firi fæmtæ oc siattæ. Brænnir[95]) siþan
flere. ei warþ*er*[96]) bot þy mere. Nu gang*er* elder þenne ([97]wiþare æn
þorf. þa scal han sighiæ til bygð oc byæmannum. oc g*ra*nna til kalla. ([98]gitæ
þe siþan hulpit. wari þ*e*n saclös sum eldin slæpte. Gitæ þe ei. þa biuþe
firi sic .XVIII. manna eþ. at brinnande brande. oc waþa bot .VII. *marker*.
Sæti i taka hænd*er*. Fyll*er*[99]) han þ*e*n eþ ([100]sum skilt ær. b*öte*
VII. m*arker*. Falz at eþe. b*öte* XL. m*arker*. Brind*er* minnæ æn fiarþunger
af byæ scoghe. wari .VI. öræ. waþa bot. med eþe .XII. manna. æn han

---

81) B. *a.*
82) B. *handuircum.*
83) B. *uiðar ganga ok höghre uarða æn haua thorf. brinder et hus at enasto up. thær ær uaða boot* &c.
84) B. *siæx.*
85) B. om. *firi sic.*
86) B. *brinder barn* &c.
87) B. *gisminga* (sic) *eke.*
88) B. *brennir.*
89) B. om. *wari.*
90) B. *attu.*
91) B. sic. A. om. *þrea.*
92) B. add. *andra.* Male.
93) B. *gisninga.*
94) B. *Brænnir hæsli scogh. brænnir up runna* &c.
95) B. *brinna.*
96) B. *ær.*
97) B. *sum saght ær. uiðar æn man uil. þa* &c.
98) B. *gitir hulpit. uæri saklös. Gitir æi hulpit. tha biuðe* &c.
99) B. *fullar.*
100) B. *böte sum skilt ær. falz* &c.

haw*er* byæmannum til sagt.[1]) oc gat[2]) ei hulpit. Haw*er* ei swa[3]) til sagt.[1]) oc falz at eþe. b*öte* III. m*arker*. swa firi annæn oc þriþiæ. §. 4. Swa scal man allum waþa eþum fölghiæ. Hawi æ[4]) fæbot i taka handum. oc biuþe waþa eþ a þingi. oc fylli i[5]) laghþingum. dömis þa han i friþ sum fult biuþ*er*. oc laglica haw*er* tilbuþi fölght. §. 5. Brænnir man ek með waþa i gisninga scoghe. b*öte* III.[6]) öræ swa firi andra oc þriþio. Brinder alder scogher b*öte* VII. m*arker* waþa bot. en sac þeræ ([7]sum scogh attu. oc wæri sic med eþe .XVIII. manna. at ([8]þ*en* elder com af waþa oc ei af wilia. Falz at eþe. b*öte* XL. m*arker* æn brænder ær fulder gisninga scogher. wari oc[9]) ei bot þy mere. at scogha brinnin[10]) flere. Skiptis þe bot sum fyrræ[11]) ær skilt. §. 6. Bær nocor eld olowandis i scogh annærs. kunnu garþa[12]) brinnæ vp af þem elde. giærþe at*er* garþa vp[13]) at saclösu. swa goþa þe fyrræ[11]) waru. will han ei giærþa. þa b*öte* III. m*arker* firi garþa deld enæ. swa firi andra oc þriþio. *böte* oc[14]) ei þy mera. at garþa flere vpbrinnin.[15]) §. 7. ❡ Witis[16]) manni at han scogh hawer brænt af eldsto sinne. þ*ær* scal syn til hawa a ([17]sama areno fyr æn[18]) snio iorþ þæcker. oc witin þæt synæmæn. hwat þ*en* elder com af hans eldsto ellær ei. Komb*er* ei syn til sum sagt ær. aghi þa walð at[19]) wæriæ hwart epte sinu gilde. böte þy ens bot at han eþ firi sic fæll*er*.[20]) Witis manni bæru eld*er*. oc han dyl. warþ*er* ei takin wiþ*er*. stande nei firi hanum oc wizorþ.

---

1) B. *saghat.*
2) B. *gitir.*
3) B. om. *swa.*
4) B. om. *æ.*
5) B. *a.*
6) B. *siæx.*
7) B. *scogh aghu.*
8) B. *thæt com með uaða ok æi með uilia.*
9) B. om. *oc.*
10) B. *bremin* (lege *brennin*).
11) B. om. *fyrræ.*
12) B. *garðar.*
13) B. om. *vp.*
14) B. om. *oc.*
15) B. *brennin.*
16) B. *Kiænnis.*
17) B. *samu are.*
18) B. om. *æn.*
19) B. om. *at.*
20) B. *felle.*

Vm scogha gang[21]) *æptir diurum.*[22]) *XIX*^{us}.

TAk*er* man ekorna.[23]) Fyr æn XIIII. natum epte mikiæls messu i[24]) scoghe
53 sinum. ell*er* annærs. warþ*er* takin med. *böte* III. m*arker* til þræskiptis. wari þen malseghande sum han tok. warþer ei takin með. aghe oc[25]) engin walð til hans at kæræ. vtan þe scogh attu. Tak*er* man[26]) icorna epti kyndilmessu.[27]) warþ*er* takin[28]) með. b*öte* III. m*arker*. warþ*er* ei takin með. kære oc[29]) engin til hans. vtan þe scogh attu. Hitt*er* man ikorna i scoghe sialfs sins. oc löp*er* firi hanum i scogh annærs manz faar han swa þæt diur. at han ei bakna[30]) ell*er* flatu sæter. taki at saclösu. Gör ([31]bakn ell*er* sæter flatu. b*öte* III. öræ. firi ([32]bakn eth. swa firi annæt oc þriþiæ. warþ*er* ei takin með. wæri sic með eþe .II. manna. oc siælw*er* þriþi. §. 1. ¶ Gildræ[33]) man i scoghe annærs oc gör ([34]fast wirke. b*öte* III. m*arker*. Stiæl man[35]) v[36]) gildrum annærs. b*öte* III. m*arker*. §. 2. Gör vplöpur a scoghe.[37]) ell*er* dragh*er*[38]) spiut firi diurum. ell*er* ([39]græwer grawa. warþe hanw*er*kum[40]) sinum. æn nocor kan þer af scaþa liutæ. Gang*er* man a spiut. liut*er* scaþa af oc ei döþ. oc ær firi lagha lysning. warin[41]) a komo[42]) hans en[43]) fiarþung*er* af fuldre bot. Ganger fæ a spiut gielle fiarþung af fulle[44]) bot. ([45]Ær ei gildre lagh lyst. gielde at*er* fullum gieldum. Alt þæt þ*ær* kan i coma. hwart epti sinu gilde. swa sum þet[46]) skils framleþis[47]) i broa fallum.[48]) §. 3. ¶ Kan diur sarghat warþa af spiutum manz ([49]fölgh*er* han siælw*er* sum spiut drogh. taki þet diur

---

[21]) B. *scogha gango.*
[22]) B. add. *ok giltan.*
[23]) B. *icorna.*
[24]) B. *a.*
[25]) B. *tha.*
[26]) B. *han ok.*
[27]) A. Loco litt. *n* primum scriptum fuit *l*. B. add. *ok*.
[28]) B. *taker*. Male.
[29]) B. om. *oc.*
[30]) B. *baghnar.*
[31]) B. *baghn eller sæter up flatur.*
[32]) B. *baghn en sua firi annan* &c.
[33]) B. *Giltar.*
[34]) B. *fastuirki.*
[35]) B. om. *man.*
[36]) B. *ur,* et sic in sequentibus passim.
[37]) B. *scoghum.*
[38]) B. *drægher.*
[39]) B. *grauer grauar.*
[40]) B. *handuircum.*
[41]) B. *uæri.*
[42]) Pro *a komor.*
[43]) B. om. *en.*
[44]) B. *fuldri.*
[45]) B. *Æru æi laghlyst* &c.
[46]) B. om. *þet.*
[47]) B. *framaleðes.*
[48]) B. *broa flokkinum.*
[49]) B. *ok fylghi siæluer* &c.

at saclösu. æ[50]) hwar han þæt hitter. Folgher ei siælw*er* diure þy oc kan þet[51]) hittæ en[52]) annær[53]) man. hawi þa han ([54]diur at saclösu sum þet hitt*er*. Kænnes .II. mæn wiþ*er* diur et. þ*ær* scal syn ([55]til kalla. til handw*er*ke þeræ. Aghe þ*en* þeræ[56]) diur synæmæn wilia með witna. §. 4. Hwar sum stial diur v garþum[57]) ell*er* af spiutum. ell*er*[58]) oc af gildrum annærs manz. *böte* epti ([59]miezmanna orþum. §. 5. Gör man gildre i scoghe a handw*er*ke[60]) annærs.[61]) ell*er* tak*er* bort med allu. warþ*er* ([62]takin med. *böte* III. m*arker*. ([63]warþ*er* ei takin m*eð*. wæri sic med eþe .XII. manna. ell*er* *böte* sum skilt[64]) ær.

Vm afærþ a watnum.[65]) *XXus.*

FAr man olowandis a fiske watn annærs m*eð* ([66]nætium. miærþra. elðe. eller liustru. ell*er* oc andrum fisketolum. warþ*er* fangin med. *böte* III. öræ. æll*er* wæri sic m*eð* eþe .II. manna. Far man i ([67]fiskelek annærs. oc spill*er* fore þem sum æghand*er* æru. *böte* III. m*arker*. Stiæl ([68]fiska v miærþrum. ell*er* af nætium. *böte* III. m*arker*. Warþ*er* ei takin wiþ*er*. wæri sic með eþe .XII. manna. ([69]Dragha mæn wint*er* not a watne[70]) annærs. warþ*er* takin med *böte* alt notalagh[71]) .III. m*arker*. ([72]warþa ei takne m*ed*. wæri sic m*ed*. eþe .XII. manna. ([73]Hawa þe lof ell*er* legho fore sic. warin saclö- 54
sir. Hawi oc engin wald. ([74]mer a annæn biuþa. æn han ær æghande at.

---

50) B. om. *æ*.
51) B. add. *dyur*.
52) B. om. *en*.
53) B. *annan*, et sic in sequentibus passim.
54) B. *at saclösu sum dyur hittir*.
55) B. *haua til handuirka* &c.
56) B. om. *þeræ*.
57) B. *grauum*.
58) B. om. *eller*.
59) B. *thy miætzmæn fore ganga. Giör* &c.
60) B. *handuirki*, et sic in sequentibus.
61) B. add. *ok*.
62) B. *thær takin uiðer. böte* &c.
63) B. *Ær æi bar ok atakin. uæri* &c.
64) B. *saght*.
65) B. add. *ok scaða af not uacum*.
66) B. *næt. miærða. eld* &c.
67) B. *fisklek manna. spillir fore them æghande ær* &c.
68) B. *man fiska ur miærðum* &c.
69) B. *Drægher man*.
70) B. *uatn*.
71) B. *skiplagh*; at h. v. lineola est inducta; *notlagh* in margine scriptum est.
72) B. *varðer æi takin* &c.
73) B. *Hauer han fore sic lof eller legho. uæri saclös*.
74) B. *mera lof a annan binda. æn* &c.

Hwar ([75]mera will hemula andrum. b*öte* siælw*er* sac þe samu. oc þen wari saclös sum[76]) firi sic haw*er*[77]) lof ell*er* legho. §. 1. ¶ Riþ*er* man i notwak niþ*er* i vpdræt. ell*er* i[78]) niþ*er*sætiu. tappas man ell*er* hester. oc ær hon mærkt. wari ogilt. Ær hon ei mærkt. b*ötis* maþ*er* at*er*[79]) með .VII. m*arkum*. Gangare m*eð* .XII. örum. Rinnare m*eð*. mark. Hors með .VI. örum. Æ hwat annæt þ*ær* kan i tappas. bötis at*er*[79]) m*eð* fiarþunge af fulle[80]) bot þere sum þet wirþis firi. §. 2. Nu wilia mæn not byggiæ þe siælwi æghand*er*[81]) æru at watnum. oc sumi wilia ei. ær þem laglica til sagt firi sokn sum ei wilia byggiæ. þa hawin þe wizorþ sum[82]) byggiæ wilia. oc þe moghu saclöst andra mæn[83]) m*eð* sic i notalagh[84]) taka. at watne oskipto. Kan en skiptæ wilia. oc annær ei. þa[85]) hawi þen wizorþ sum[82]) skiptæ will. Hwar sum nocot[86]) byggir fyrræ æn ([87]rættum æghandum ær laglica til sagt. b*öte* III. m*arker* til þræskiptis. Nu ær not saman gör. m*eð* siælwræ æghanda wilia. nyw*er* siþan en firi allum þem.[88]) b*öte* III. m*arker*. §. 3. ¶ ([89]Byggir man fastwirkis wærkæ. a bolstaþe annærs. hæfþar vm ar eth. b*öte* III. m*arker*. swa vm ar[90]) annæt oc þriþiæ. Hæfþar læng*er*. b*öte* ei þy mera. Gör man wærka a sialfs sins wasalighre. ell*er* gr*æ*walighre. ær þæt[91]) ingiærþis. bygge hwar firi teghe sinum. Ær vtgiærþis. bygge epte ([92]rættum byæbrutum. §. 4. Ligg*er* ströms watn til by. sum quærnæ moghu[93]) i byggiæ. ell*er* fiske garþa. skiptin ([94]þem æghander epti rættu byæbruti.[95]) will annær byggiæ. oc annær ei. hawi þen wizorþ byggiæ will.

---

[75] B. *sum mera hemular* &c.

[76] B. om. *sum*.

[77] B. v. *hawer* omissa, in marg. est addita.

[78] B. om. *i*.

[79] B. om. *ater*.

[80] B. *fuldri*.

[81] B. *æghanda*.

[82] B. om. *sum*.

[83] B. om. *mæn*.

[84] B. *notlagh*.

[85] B. om. *þa*.

[86] B. *not*.

[87] B. *til ær saght æghandum siælwum*. *böte* &c.

[88] B. om. *þem*.

[89] B. hic incipit novum caput, cum rubr. *vm wærca bygning ok quærna ström*.

[90] B. om. *ar*.

[91] B. om. *þæt*.

[92] B. *rætu byabruti*.

[93] B. *ma*.

[94] B. *þæt æghanda* &c.

[95] B. sic. A. *byæbrutu*.

Haw*er* awisning (96giort þem. ell*er* haw*er* at göræ. stande bygning hans
oqualð. Ær ei awisning til. giwi þa penninga þem bygt haw*er*.97) oc skip-
tin siþan98) bygning þeræ. Niute arwoþe sit at saclösu þen sum bygþe. þ*ær*
til ræt (99skipti ær a komit. §. 3. (100Nu agher by1) a baþin2) lanð. þa scal
þriþiung*er* af watne lös löpæ. þæt scal wara wiþ (3hulikit lanð æghandar
alle siælwe wilia. Tak*er* granne annær vtmer. oc annær vpmer. þ*ær* ma en-
gin þwærtæppæ firi andr*um*. vtan (4liggin æ fiske watn iamföris. Nu mötæs
(5byæ twe i miþströme. (6Læggin forryme swa sum baþum a semb*er*. Byg-
giæ þe a baþin7) lanð. swa at hwazke8) spill*er* acrum ell*er* engium. hawin at
saclösu. Spillir acrum ell*er* ængium. oc witnæ swa synæmæn. görin þa for-
ryme a oc b*ötin* III. m*arker* til þræskiptis. Hwar sum tæppir roþa rum 55
firi wæghfarandum9) mannum. b*öte* III. m*arker*. Nu10) sigh*er* annær wiþ*er*
þorwa.11) oc annær ei. wari þæt a .XII. manna12) witnum. Leþ sunð. þ*ær*13)
almanna leþ het*er*. scal wara .X. alna breþ.14) bata leþ .V. alna. hwar þem
tæppir. b*öte* sum skilt15) ær.

Vm quærnæ bygning. XXI^us^.

Bygg*er* man watnquærn.16) will siþan nocor með walzw*er*kum þe bygning vpcasta vtan dom. oc lagha til mæle. hwar þæt gör. b*öte* XL. m*arker*. oc quærn swa goþa (17at*er* sum hon war fyrræ. Taki malsæghande af þe bot .XX. m*arker*. oc .XX. m*arker* kun*unger* oc hund*are*. oc hwar (18þ*ær* ær i

---

96) B. *leða a þæn til beðes stande* &c.
97) B. add. *ok æruoðe alaght.*
98) B. *sua baðe.*
99) B. *skipt ær a comin.*
100) B. hic incipit novum caput, cum rubr. *vm uatn tæppu roða rum ok leð sund.*
1) B. add. *uatn.*
2) B. *baðe.*
3) B. *huart land æghanden siæluer hælder uilia.*
4) B. *þær liggin fiski uatn til iamföres.*
5) B. *byar tuer.*
6) B. *liggin forrymi af sum them baðum* &c.
7) B. *baðe.*
8) B. *haurte* (lege *huarte*).
9) B. *uæghfaranda.*
10) B. om. *Nu.*
11) B. add. *roða rum.*
12) B. *synamanna.*
13) B. *thæt.*
14) B. *bret.*
15) B. *saght.*
16) B. add. *eller uæðerquærn.*
17) B. *sum hon uar. atter þem scaða löt. Taki* &c.
18) B. *thæn thær uar i flok ok fylghi* &c.

flok ell*er* i fölghi me*ð*. *böte* III. *marker* til þræskiptis. Nu kunnu ([19]giærninga mællum þeræ coma. sum firi æru. oc þeræ sum til coma. wari þæt i eþzöris malum oc stande[20]) til .XII. manna. Raþe halwe næmð hwar þeræ. kærænde oc swarande. §. 1. Ligg*er* mylnustaþ*er* bolstaþa mællum. hawi halwan mylnustaþ. hwar bolstaþ*er*. swa ([21]lang þeræ skel liggiæ til. Ligg*er* mylnustaþ*er* innæn byæbolstaþ. han scal brytæs til öræ. oc örtugha. taki swa hwar sin lot. sum ([22]han ær æghande til i bynum. Nu kunnu quærnastaþa[23]) flere wara[24]) æn en mællum bolstaþa. þem scal brytæ til marklanda. þ*æ*r agh*er*[25]) hwar walð quærnnastaþ sin byggiæ sum will æll*er* fællæ. §. 2. ¶ Ængin ma andrum quærnastaþ til scaþa byggiæ. ei þ*en* owan byggir. swa at han tæppir vp a ak*er* æll*er* æng. ei oc þ*en* niþan[26]) bygg*er*. swa at han spill*er*[27]) fore þem sum[28]) owan byggiæ. Nu kan man kæræ til ([29]þ*en* quærn haw*er* byggt. oc sighiæ ak*er* sin[30]) oc æng wara spilt at bygning hans. þa sculu[31]) .XII. synæmæn til næmnes. Raþe halwe næmð hwar þeræ sum wiþ*er* delæs. Swæriæ þe .XII. at þe[32]) byggning ([33]ær ei scaþaliker.[34]) stande þa quar at saclösu. witna þe oc[35]) at hon scaþar ak*er* æll*er* æng. þa scal þe bygning vpcasta. oc þ*en*[36]) sum bygþi. *böte* VI. m*arker*. Stæmmir man þe quærn niþan til ær bygð. swa at þön[37]) giter ei gangit[38]) owan til ær bygð.[39]) witna swa .XII. mæn. Ryme vp þ*en* bygþe. oc *böte* VI. m*arker*. Samu lagh skilies vm wærkæ. sum vm mylnudamma. Engin ma andrum til scaþa byggiæ. æll*er*[40]) sit fortaka. vtan han hæte wiþ lagha botum.

---

19) B. *gerningar uarða mællin thera fore æru. ok thera til* &c.
20) B. add. *thæt.*
21) Pro *langt þeræ.* B. sic.
22) B. *æghande ær i bynum til.*
23) B. *quærna staðir.*
24) B. *liggia.*
25) B. *aghe.*
26) B. add. *til.*
27) B. *suævi.*
28) B. om. *sum.*
29) B. *them sum quærn haua bygt.*
30) B. om. *sin.*
31) B. add. *thær.*
32) B. add. *tolf æ,* at haec lineolis sunt inducta, subiectisque punctis notata.
33) B. *ængin scaða gior. stande quær* &c.
34) Lege *scaþalik.*
35) B. om. *oc.*
36) B. *han.*
37) B. *the.*
38) B. add. *sum.*
39) B. om. *bygð.*
40) B. add. *andrum.*

þylikum sum[41]) nu ær skilt. §. 3. Kan folk æll*e*r fæ scaþa liutæ. af wæþ*er*quærn æll*e*r watnquarn i quærnadamum. æll*e*r[42]) i wærkum wari ogilt.

Vm bata tæct ([43]*oc nota styld.* *XXII*^{us}.

TAk*er* man farkost annærs. baat. æll*e*r ekiu. far af lande. oc a annæt m*eð* olowandis. b*öte* III. öræ. þæt het*er*[44]) stigh öre. warþ*er* ei takin m*eð*.[45]) wæri 56
sic m*eð* eþe .II. manna. oc siælw*er* þriþi. Tak*er* farcost manz i fiskeleke.[46]) Hogg*er* v lase. oc bort fore. b*öte* III. m*arker*.[47]) Gör man annæn stransattan.[48]) b*öte* III. m*arker*.[49]) ([50]warþ*er* sand*er* at m*eð* fullum witnum. warþ*er* ei sand*er* at. wæri sic m*eð* eþe .XII. manna. Stiæl siþan baat ell*er*[51]) ekiu. not ell*er* næt. ell*er* annur fiske tool. b*öte* epti þy sum þiufnaþ*er* ([52]miætin warþ*er*. §. 1. Före man skyrþ[53]) a not æll*er* a[54]) næt oc spill*er* firi andrum. stiæl ei bort með allu. b*öte* III. m*arker*. Brænnir man skip ([55]firi andrum bætræ æn .III. m*arker*. b*öte* XL. m*arker*. vtan waþe folghe. Giæld*er* þæt minnæ. b*öte* III. m*arker*. Nu sigher annær skip wara bætræ æn .III. m*arker*. oc annær wærræ. wari þæt a witnum þeræ manna. sum[56]) þæt skip saghu fyr[57]) æn þæt brænt war.[58]) §. 2. All þe[59]) maal sum syn scal til wara. þ*ær* scal rætt*er* malsæghande firi ganga.[60]) Fara synæmæn þ*ær* ([61]a til synæ. sum ei ær firi rætt*er* malsæghande. b*öte* III. m*arker*. Stumn synir alla þe[62])

---

41) B. om. *sum.*
42) B. add. *ok.*
43) B. *nota styld. ok strandsætning.* (*skipa bræning* in marg. add. man. rec.)
44) B. *hete.*
45) B. *uið.*
46) B. *fisleke* (sic).
47) B. add. *Roor af hundære ok i annt.* (lege *annat.*) *böte threa* marker.
48) B. *strandsattan.*
49) Adde *æn han.*
50) B. *huar sander uarðer at thæssum malum. böte sum saght ær. varðer æi takin með. uæri* &c.
51) B. om. *eller.*
52) B. *miætz. förir* &c.
53) B. *skyurð.*
54) B. om. *a.*
55) B. *annars. bætra* &c.
56) B. om. *sum.*
57) B. *fyrra.*
58) B. *uare.*
59) B. *þön.*
60) B. *uæra.*
61) B. *at syna. sum* &c.
62) B. om. *þe.*

siþan hawas sum af ær laþit akrum ell*er* ængium. warin ogilda. Þiala[63]) synir alla sum göræs epte wint*er* nat til tompta skiælæ ællær andra röræ. ([64]warin ogildar. Hwar sum malsæghande gör syn m*eð* orættu. b*öte* III. m*arker.* synæmæn warin saclösir.

Vm[65]) *röra ruf* ([66]*i bolstaþa skiælum.* *XXIII*^{us}.

Hwar sum ryw*er* ra a bolstaþe annærs. æll*er*[67]) gör annæn orætlica. warþ*er* gripin wiþ[68]) m*eð* fullum witnum. þa scal syn þer til næmnæ. witnæ siþan[69]) synæmæn swa. at þ*ær* synis ra ruwin[70]) oc annær gör. Söke þa ([71]han sum mannen grep wiþ raförning þo[72]) m*eð* .VI. manna witnum oc þrætylptum eþe. Git*er* swa sökt. þa misti þen halsin sum ra gamblan vpcastaþe. oc nyæn giorþe annæn.[73]) æll*e*r löse sic m*eð* .XL. m*arkum.* Git*er* oc[74]) ei swa sökt. þa scal þen sum sakin[75]) gifs. wæriæ sic m*eð* eþe þrætylptum. Git*er* han sic swa wart. wari saclös. Falz at eþe. b*öte* ([76]sum skilt ær. oc han wari saclös sum af tæct giorþe. §. 1. ¶ Nu delæ mæn vm bolstaþa skiæl sin. delis wiþ*er* garþ*er* ok[77]) rinnanda watn. aghe þ*ær* garþ*er* wizorþ.[78]) delæs wiþ*er* þræstene oc ring rör. aghe ([79]þa ræt ring röre wizorþ firi allum. Ær ei ring röre til. skili þa bolstaþa i miþwatne innæn awm. æll*er*[80]) sundum. þa[81]) gifs þem wizorþ oc ei[82]) hwarium bæcki. §. 2. ¶ Nu ([83]wilia mæn giærþæ mællum bolstaþa sinæ.[84]) þ*ær* saman coma giærþe tu. oc[85]) annær haw*er* i træþe. oc annær will sa. þ*ær* agh*er* hwar by halwan garþ wiþ annæn

---

63) B. *Thiæla.*
64) B. sic. A. om. *warin ogildar.*
65) B. *bols* additum est, at lineolis inductum.
66) B. *ok bolstaða skiælnað.*
67) B. *ok.*
68) B. add. *ok aftect af hanum takin.*
69) B. om. *siþan.*
70) B. add. *eller.*
71) B. *sic han sum aftcet giorðe með* &c.
72) Vox *þo* delenda esse videtur. Cfr. not. 71. praecedentem.
73) B. om. *annæn.*
74) B. add. *sic.*
75) B. *sac.*
76) B. *niu* marker. *ok* &c.
77) B. sic. A. *æller.*
78) B. add. *delas uiðir garðer. ok þræstene. haui þræstene uizorð.*
79) B. *e ræt ringrör* &c.
80) B. *ok.*
81) B. om. *þa.*
82) B. add. *i.*
83) B. *cunnu mæn uilia gærða mællin* &c.
84) B. *sin.*
85) B. om. *oc.*

giærþæ. swa oc þ*ær* ængiæ saman coma twæggiæ byæ. Mötes oc baþe86) akra oc ængiæ mællum bolstaþa. (87wari lagh þe samu. Möter oc88) hiorþwald*er* 57 acrum æll*er* ængium annærs byæ.89) haldin þe garþum90) vppi. sum akra æll*er*91) ængiæ agha. oc92) þe warin saclösir sum93) hiorþwald*er* til höre. Mötæs (94hiorþlötæ twa. sin af by hwarium. (95annur minne oc annur mere. þa ma hwars þeræ hiorþ96) vm andra ganga. oc hwarghin þeræ97) firi andrum in taka. vtan annær wili vm sic98) giærþæ. Liggiæ twe byæ saman. haw*er* annær hiorþlöt. oc annær ei.99) Leghi firi sic þ*en* ænga haw*er*. swa sum han wiþ*er* comber.

*Vm broar oc wægha ryþninga.*100) *XXIIIIus.*

Alle agha1) broa byggiæ oc wægha ryþiæ. swa þ*en* minnæ aghar2) i by. sum þ*en* mera agh*er*. Ligg*er* kirkiu bro niþri vm sunnudagh en. b*öte* III. öræ.3) swa firi annæn. oc þriþiæ. wari ensac malsæghanda. þe b*ötin* sum fællæ. oc þe warin saclösir sum byggiæ. Kirkiu bro scal wara þriggiæ alna breþ. Ligg*er*4) niþri læng*er*. æn vm þre sunnudagha. b*öte* III. m*arker* til præskiptis. Fællir5) man byæ bro sum fælæþi scal (6iw*ir* fara at. hon scal wara .IIII. alna breþ. Ligg*er* niþri vm viku enæ. b*öte* III. öræ. swa firi andra oc þriþiæ.7) Takin malsæghanda8) bot þæssæ. Ligg*er* læng*er* niþri. b*öte* III. m*arker* til þræskiptis. Kan scaþi af þe9) bro koma. fall*er* i folk æll*er* fæ. b*ötin* ater

---

86) B. om. *baþe.*
87) B. *uærin lagh samu.*
88) B. om. *oc.*
89) B. *byar.*
90) B. *garðe.*
91) B. *ok.*
92) B. om. *oc.*
93) B. om. *sum.*
94) B. *hiorđualla tue.*
95) B. *annar minni ok annar mere. þær ma* &c.
96) B. sic. A. *hiorþer.*
97) B. om. *þeræ.*
98) B. *sit.*
99) B. *ænga.*
100) B. *ryðningar.*
1) B. *aghu.*
2) B. *a.*
3) A. Loco v. *öræ* antea *marker*, ut videtur, scriptum fuit.
4) B. add. *hun.*
5) B. *Felle.*
6) B. *um fara. hun* &c.
7) B. *thriðiu.*
8) B. *malsæghandar.*
9) B. *thæssi.*

scaþa þe sum bro byggiæ sculdu.[10]) oc bot *með* sum skilt ær. Fæll*er* man bolstaþa bro. þe almanna wægh*er* ligg*er* iw*ir* ([11]at. giældis *með* þrim *markum* vm ar et. swa vm annæt. oc þriþiæ. æn synæmæn hana fællæ. gange[12]) bot til þræskiptis. §. 1. ¶ Dör. fræls man i bro. b*ötis* ater *með* .VII. m*arkum*.[13]) ofræls *með* .III. m*arkum*. Kan manne armb*er* æll*er* been bristæ. liggi alt i waþa botum.[14]) Bryt*er* hest*er* sic i bro. æll*er* oc[15]) annæt fæ.[16]) liut*er* döþ af. liggi hwart i lagha giældum sinum. Gangare i .XII. örum. Rinnæri i mark. Hors i .VI. ör*um*. vxe[17]) i half m*ark*. Ko oc quighande[18]) i þrim örum. Swin. faar. ([19]get. þriggiæ ara gambla[20]) i. öre. Æru þe[21]) yngre. warin gilð vm[22]) örtugh. firi hwart arit.[23]) Ei warþ*er* þe boot[24]) mere. Fanger þættæ fæ scaþa i brovm oc dör ei af. wari böt með fiarþunge af þæssum ([25]lagha botum. §. 2. Halde lænsmaþ*er* kununx syn[26]) til þæssæ broa. oc wari malsæghande firi þem i twem manaþum vm iamlanga enum.[27]) þæt ær .XIIII. natum firi mikiæls mæssu. oc XIIII. natum æpti. oc annæn tima i ([28]maymanaþe vm somarin. Swa scal oc han syn[29]) halda. vm wægha ryþning.[30]) Siþan haw*er*[31]) kununx lænsmaþ*er*.[32]) ænkti wald vm[33]) broa æll*er* wægha mera quæliæ æn nu ær[34]) sagt. vtan rætt*er* malsæghande wari
58 firi hanum sum ([35]scaþan fik. §. 3. Ligg*er* attunx bro niþri. oc[36]) ær ei fört iwi fara böte attung*er* .V. m*arker*. en sac kununx. Ligg*er* niþri fiarþunx bro. b*öte* fiarþung*er* .X. m*arker*. Ligg*er* niþri halfhundaris bro. ([37]b*öte*

---

10) B. *sculu.*
11) B. *gildis með* &c.
12) B. add. *the.*
13) B. add. *ok.*
14) B. *uaða giældum.*
15) B. om. *oc.*
16) B. add. *ok.*
17) B. *oxe.*
18) B. *quiande.*
19) B. *ok geter. thrigia* &c.
20) B. *gamul.*
21) B. *thön.*
22) B. *með.*
23) B. *aar.*
24) B. sic. A. om. *boot.*
25) B. *laghgiældum. Halde* &c.
26) B. *synir.*
27) B. *en.*
28) B. *maghmanaðe um somar.*
29) B. *synir.*
30) B. *ryðhningar.*
31) B. *haui.*
32) B. *lænsman.*
33) B. om. *vm.*
34) B. sic. A. om. *ær.*
35) B. *scaða fangit hauer.*
36) B. om. *oc.*
37) B. *bötis með tiughu marcum.*

XX. m*arker*. Ligg*er* niþri hundaris bro. (38*böte* at*er* með .XL. m*arkum*. þæsse broa böt*er* alle æru en sac kununx. Hittis oc39) malsæghande þ*en* sum40) scaþa haw*er* fangit. i þæssum brovm bötis at*er* scaþi sum han miæz. oc með .III. m*arker* til þræskiptis. Æru þæsse broa skiptæ. þa41) warin þe saclöse sum42) broat hawa. oc þe bötin sum broa fællæ. Æru oskipta. *bötin* alle bot enæ. Sigh*er* annær skipt wara oc annær ei. wari þæt a .XII. manna43) witnum. §. 4. Forne wægha oc gambla broa.44) agha wizorþ hawa. Engin ma (45nyæ bro vptaka oc gambla niþ*er* fællæ. vtan hundaris næmd oc domarans46) dom. Tak*er* fyrræ nyæ47) vp. oc fæll*er* gambla niþ*er*. *böte* III. m*arker* til þræskiptis.

Vm synæ maal. .XXVus.

Næmnis48) syn af sokn æll*er* af þingi. þa sculu synæmæn rættum malsæghanda fölghiæ, æll*er* *bötin* III. m*arker*. Nu synæ þe maal þættæ.49) sum þe æru50) til næmde. þa sculu synæmæn æpte byrgþa manaþ i þrim laghþingum til biuþas. will ei51) þa malsæghande til þinx koma. oc eþ fore þem stawa. warin þa synæmæn saclöse alle þe sum52) swa hawa til buþiz. oc malsæghand*e* *böte* III. m*arker*. firi þy at han ei com (53til þinx. oc eþ firi þem stawaþe. Sitiæ þe quar.54) oc han cræw*er* (55þem synæ. *böte* þa hwar þeræ .III. m*arker*. Nu sighiæ þe hawa til buþiz. oc han sigh*er* nei. wari þæt a .XII. manna witnum. oc56) naþe halwe næmð hwar þeræ. ¶ Næm-

---

38) B. *bötis með* &c.
39) B. om. *oc.*
40) B. om. *sum.*
41) B. om. *þa.*
42) B. om. *sum.*
43) B. *synamanna.*
44) B. *broar.*
45) B. *nyar uptaca.*
46) B. *domara.*
47) B. *nyar.*
48) B. in principio huius cap. inserit ea, quae in Add. 6. leguntur: *Uil man haua synir* &c.
49) B. *thæt.*
50) B. *uaru.*
51) B. sic. A. om. *ei.*
52) B. om. *sum.*
53) B. om. *til þinx.*
54) B. om. *quar.*
55) B. *böte huar* &c.
56) B. om. *oc.*

nis maþ*er*[57]) i syn. oc ær ei siælw*er* nærstæd*er*.[58]) wari saklös. Stand*er* syn ocræfd[59]) til wint*er* nat. wari siþan liþugh. oc aghe wald engti þa syn mera cræuiæ.

Vm legho ruf ok ([60]pors brut. XXVIus.

Legh*er*[61]) bonde man. æll*er* kunu. giw*er* þem festi penning. æll*er* ganga
þön a ([62]mala oc a math mæþ hanum. Skiliæs þe siþan ([63]fran bonde firi
stæmnudagh sin.[64]) giwin at*er* bonda fæstipenning. oc legho swa myklæ mæþ.
sum han þem lowaþe.[65]) Wræk*er* oc[66]) bonde þem[67]) bort vtan sac. biu-
þæs þe siþan at*er* til hans mæþ .II. g*ra*nna witnum. æll*er* nag*ra*nna. oc han
will þem ei ([68]ater taka. b*öte* þa[69]) bonde III. öræ. oc þe[70]) warin siþan
hwar þem wara lyst*er*. §. 1. Kunnu legho hion siuk firi bonda warþa. oc
byrgþ hans niþ*er* fællæ briste þa[71]) swa mykit i legho þeræ. sum i dax-
w*ær*kum brist*er* firi bonda. §. 2. ❡ Legho stæmno[72]) agho twa vm iam-
langan[73]) wara. en ær[74]) af þingix daghum[75]) oc til martins mæssu. annur
59 ([76]siþan at*er* til þingixdagha. Siunæt*er* mællum hwars stæmnudax moghu
þön[77]) liþugh wara. oc ei læng*er*. siþan sculu þe wiþ legho taka. Alle[78])
agha þe legho ganga. sum[79]) minnæ hawa æn til þriggiæ marka. Hwar þem
hyser. æll*er* hemer. siþan þem ær legha oc fæste pænning*er* buþin. oc[80])
wilia ei wiþ*er* taka. b*öte* III. m*arker*.[81]) §. 3. ❡ ([82]Hwar sum pors bryt*er*.

---

57) B. *man.*
58) B. *nær stadder.*
59) B. *ocrafðh.*
60) B. *the lön legho folk scal haua.*
61) B. Vox quaedam (*man?*) hic addita, primum rubra lineola inducta est, postea deleta.
62) B. *mat ok mala með bonda. skilias* &c.
63) B. *uið han fore* &c.
64) B. om. *sin.*
65) B. *fest hafði.*
66) B. om. *oc.*
67) B. *legho hion.*
68) B. *intaka.*
69) B. om. *þa.*
70) B. om. *þe.*
71) B. om. *þa.*
72) B. *Legho stemnur.*
73) B. *iamlanga.*
74) B. om. *ær.*
75) B. *þingizdaghum.*
76) B. *thæðan ok til þingizdagha.*
77) B. *the.*
78) B. *All.*
79) B. om. *sum.*
80) B. add. *thön.*
81) B. add. ea, quae in Add. 7. leguntur: ❡ *Thætta æru thön lön* &c.
82) B. hic incipit novum caput, cum rubr. *vm pors brut.*

firi olafs mæssu. warþer takin mæþ. æll*er* hittis *mæþ* ranzsakan i husum hans. *böte* III. m*arker* til þræskiptis. Hawi oc[83]) ængin walð ([84]til hans at kæræ. vtan þe porskær attu

Vm wargha garþa.[85]) .XXVII^{us}.

Alle sculu wargha garþa byggiæ. hwar fiærþung*er* af hundare vm sic. Hwar sum fæll*er* manzlot. *böte* III. öræ.[86]) ensac þeræ sum byggiæ. Bönd*er* agha oc[87]) wargha næt hawa .II. famna bonde hwar. *þær* ma oc[87]) engin fræls vm wara. Nu kunnu ([88]wargha a bolstaþa manna koma oc scaþa göræ. þa sculu bolstazmæn allum[89]) fiærþunge buþ fa. Hwar sum þæt buþit[90]) sit*er*. oc comb*er* ei. *böte* III. öræ.[91]) §. 1. Lat*er*[92]) sic nocor *þær* til wargha at dræpæ. Dræp*er*[93]) gamblan wargh. æll*er* öþ*er* cull allan *mæþ* vngum warghum. giwi hanum bonde hwar i fiarþunge þem en smapænning. Hwar ([94]biorn dræp*er* giwi hanum bonde hwar i fiarþunge ([95]þem ær. en swenskan penning. vtan han dræpi þæt diur i scall *mæþ* andrum. §. 2. ([96]Fæll*er* fiarþung*er* all*er* wargha garþ niþ*er*. æll*er* hawer[97]) ei næt. *böte* III. m*arker*.[98]) Kan man þryzcas. oc[99]) will ei til scall coma. ([100]æn þo at han buþ far. þa hawin bönd*er* ([1]wall þe sum i scall waru[2]) pant hans taka. til .III. öræ. vtan dom. Wræk*er* han þem fran sik *mæþ* wighe oc wrezhænde.[3]) *böte* III. m*arker* til þræskiptis.[4])

---

83) B. om. *oc.*
84) B. *a han kiæra annar æn the* &c.
85) B. add. *ok næt.*
86) B. add. *ena thera sac*, at haec lineola sunt inducta.
87) B. om. *oc.*
88) B. *uarghar a bolstaði* &c.
89) B. om. *allum.*
90) B. *buð.*
91) B. hoc loco inserit ea, quae textus in fine huius cap. habet: *Fellir fiærðunger alder — til thræskiptis.* Cfr. not. 96 infra.
92) B. *Lær.*
93) B. add. *han.*
94) B. *sic uagha uið biorn at dræpa. gitir scaðat han til döz. giui hanum* &c.
95) B. om. *þem ær. en.*
96) B. supra inserit ea, quae hic in textu sequuntur. Cfr. not. 91.
97) B. sic. A. *hawa.*
98) B. add. *huilkin bonde æi hauer næt. böte .III. öra.*
99) B. om. *oc.*
100) B. *tha han buð fa.*
1) B. *uald sum* &c.
2) B. *æru.*
3) B. *uærn.*
4) B. sic. A. *þre.*

Vm friþ a gisninga scogha.[5]) *XXVIII*^{us}.

Nv wilia mæn friþ lysæ. a gisningæ scogh[6]) sijn. iwi nut. oc aldin. *þær* sculu alle æghandar[7]) ([8]garþ vm giærþæ oc wærn vm halda. Fæll*er* nocor oc ligg*er* garþ*er* hans niþri.[9]) b*öte* III. öræ. Ligg*er* garþ*er* barliþa m*æþ* allu. oc ([10]witnæ swa synæmæn. b*öte* III. m*arker*. Comber otama fæ[11]) ginum garþ. wald*er* fæ oc ei garþ*er*. lösis þa[12]) vt m*æþ* lagha lösning.[13]) swa sum ſyrræ skilt ær. §. 1. Skipar nocor swin sijn a scog. þen ([14]sum ei haw*er* firi sic hemult. b*öte* III. m*arker*. §. 2. Tak*er* man aldin æll*er* nyt*er* i gisninga scoghe annærs. Tak*er* mera æn han git*er* i hanzsca sinum burit. b*öte* III. öræ. Tak*er* byrþe oc a bak lægg*er*. æll*er* a hæste bort före.[15]) b*öte* III. m*arker*. §. 3. Aldin scal man vm .VI. wiku[16]) warþa. Brist*er* nocot i wiku tali. briste oc swa mykit i aldin legho.

Æn man nytiær fæ annærs olowandis.[17]) *XXIX*^{us}.

Molk*ær* kuna ko annærs olowandis.[18]) warþ*er* takin wiþ*er* m*æþ* .II. manna witnum. ([19]b*öte* III. m*arker*. Molk*ær* hon faar æll*er* geet annærs. warþ*er* takin wiþ m*æþ* ([20]witnum .II. manna. b*öte* III. öræ. Stiæl man skællo af fæ annærs. oc will*er* *þær* mæþ hiorþ alla. b*öte* III. öræ. Bryt*er* af iarn bogha m*æþ* allu. b*öte* III. m*arker*. §. 1. Hwar sum mærke lægg*er* a annærs mærke. hwat þæt ær döt æll*er* quikt. oc[21]) ær þæt bætræ æn halw*er* öre. b*öte* III. m*arker*. Ær þæt swa got sum halw*er* öre. æll*er* oc minnæ[22]) wært. b*öte*

---

5) B. *scogh.*
6) B. sic. A. *scogha.*
7) B. v. *æghendæ* omissa, in marg. est addita.
8) B. *garða gærða.*
9) B. *ouighir.*
10) B. *uitnar syn sua. böte* &c.
11) B. v. *fæ* omissa, supra lineam est addita.
12) B. om. *þa.*
13) B. *lösn.*
14) B. *han hauer æi hemul fore sic. böte* &c.
15) B. *förir.*
16) B. *uikur.*
17) B. add. *eller mærke a læggeꝛ.*
18) B. om. *olowandis.*
19) B. om. böte *III.* marker.
20) B. *thylicum uitnum. böte* &c.
21) B. om. *oc.*
22) B. sic. A. *minnæ.*

III. öræ. Delæ twe vm bols mærke eth. þa aghe þ*en* ([23]þeræ wizorþ firi sit wæriæ sum i handum haw*er*. æn mærkin þeræ æru lijk. oc[24]) æ hwar mæn delæ vm lik mærke. þa hawi ([25]æ þæt gambla bols mærkit wizorþ. oc þem gifs walð at wæriæ sum þæt[26]) haw*er*.

Vm bi æn þe hittæs. XXXus.

KAn maþ*er* bistok hittæ a bolstaþ[27]) sinum. wari hans sum hitt*er*. hitt*er* i bolstaþe annærs ingiærþis. hawi firi þak. oc fyndæ lön[28]) engin. Hitt*er* vtgiærþis. aghe þriþung[29]) af. oc byæmæn alle .II. lute.[30]) Sighiæ twe hawa bistok en hit. aghe ([31]þ*en* þeræ fyndæ lot fyrstum lyste. §. 1. Nu swærmæ bi. oc flyghæ i scogh annærs manz. oc han följh*er* sum bi[32]) agh*er* til stok oc hul. oc mærk*er* sama træ. lysir swa firi byæmannum sinum.[33]) hawi ængin wald hanum þem fortaka. Comb*er* annær æptir. ok kiænnis wiþ*er* samu bi. aghe þ*en* ([34]þeræ wizorþ sum fyrræ lyste. Flygh*er* bi swærmb*er* i aldin træ oc hogg*er* man þæt niþ*er*. *böte* III.[35]) öræ. Flygh*er* i döfwiþ. hogge at saklösu. §. 2. Gang*er* man i scogh annærs *mæþ* bikar oc bland. warþ*er* fangin *mæþ*. *böte* III.[36]) *marker*. Stiæl bistok warþ*er* ([37]takin wiþ*er*. *böte* XL. *marker*. warþ*er* ei takin[38]) wiþ*er*. wæri sic *mæþ* eþe þrætyltum.[39])

Wm öiæ skipan. XXXIus.

Före[40]) man fæ sit i öyær annærs olowandis. æ[41]) hwat fæ þæt wara kan.

---

23) B. *uizorð at uæria* &c.
24) B. om. *oc*.
25) B. *gamalt bolsmærke* &c.
26) B. sic. A. *i handum* (pro *þæt*). Cfr. UplL. ViþB. 27: 1.
27) B. *bolstaði*.
28) B. *fynda lot*.
29) B. *thriðiung*.
30) B. *lyti*.
31) B. *han fynda lot sum fyrst lysti*.
32) B. *by* (pro *bi*).
33) B. om. *sinum*.
34) B. om. *þeræ wizorþ sum*.
35) B. *siæx*.
36) B. in fine lineae habet *III.*, incertum anne rec. man. additum.
37) B. *fangin með. böte* &c.
38) B. *fangin*.
39) B. *thrætylptum*.
40) B. *Förir*.
41) B. om. *æ*.

Hwar sum þæt fæ in tak*er*. han42) scal þy laglica lysæ. firi sokn (43æller a þingi. Comb*er* þen æpt*ir* sum æghandæ ær. oc biuþ*er* ræt firi44) sit. han scal giwa öre firi hæst. Swa oc firi45) nöt þæt sum46) gamalt ær. Firi (47kalf oc kiþ. bukka. æll*er* hwat annæt fæ þæt wara kan. giwi halwan48) öre (49firi hwart eth. Lösir han ei fæ sit at*er*.50) oc ræt tilbiuþ*er* innæn þre sunnudagha. liggi siþan hans warnaþ*er* a sum agh*er*. kan fæ51) þæt spillæs æll*er* döiæ.52) wari scaþi hans sum ei wilde (53fæ sit at*er* lösæ. Nu kunnu þe delæ vm þæt fæ. sigh*er* (54han sum atte. at þæt com þ*ær*55) hanum owitandis a þa (56öyæ. æll*er* oc at han57) dref nöþ þ*ær* in. wæri þæt m*æþ* .II. mannum oc siælw*er*58) þriþi. oc taki59) swa fæ sit at*er* vtan lösn. Falz at eþe giwi lösn sum skilt ær. §. 1. Lat*er* man fæ sit vtan andra60) æghanda lof. i þa öyær
61 han agh*er*61) siælw*er* innan lot.62) wari þa lösn þæs fea.63) halwu minnæ64) æn fyrræ skilt war.

Æn fæ gör fæ scaþa. XXXIIus.

Hittis65) at owita fæ. bit*er* hæst*er* annæn æll*er* slar. nöt stangar. galt*er* hogg*er*. hund*er* bit*er* liut*er* scaþa oc ei döþ af. wari bot fiarþung*er* af þy (66þæt miætit warþ*er* sum scaþa löt. oc bondin hawi siælw*er* fæ sit. Slar yrknaþa67) fæ annæt68) swa til scaþa at bonde git*er* þæt ei nytiæt vndi vk. æll*er* silæ. þa scal han sum fæ atte. þæt sum69) scaþa giorþe hinum fa silafylning70)

---

42) B. om. *han.*
43) B. *ok thingi.*
44) B. add. *fæ.*
45) B. om. *firi;* at *for* in marg. add. rec. man.
46) B. om. *sum.*
47) B. *kalua. kiðh. bokka* &c.
48) B. *halua.*
49) B. om. *firi hwart eth.*
50) B. om. *ater.*
51) B. om. *fæ.*
52) B. *döa.*
53) B. om. *fæ sit ater.*
54) B. *thæn atte* &c.
55) B. om. *þær.*
56) B. *ö. eller at* &c.
57) B. sic. A. *hanum.*
58) B. add. *han.*
59) B. add. *siðan.*
60) B. *aldra.*
61) B. *a.*
62) B. om. *lot.*
63) B. *fæ.*
64) B. *minni.*
65) B. *Hittas.*
66) B. *sum fæ thæt scaða löt uarðer miætit fore. ok haui sialuer bonde fæ sit.*
67) A. Litt. *k* omissa supra lineam est addita.
68) B. sic. A. *annæn.*
69) B. om. *sum.*
70) B. *sila fylling.*

vm ny oc niþa.71) æll*er* böte fiarþung af (72lagha giælde. §. 1. Dræp*er* fæ annæt alict oc selict. aghin þa73) baþen74) þæt quicka. oc baþen74) þæt döþæ. oc ei bot andra. Nu kan wærræ fæ dræpæ þæt bætræ. æll*er* oc þæt bætræ dræpæ þæt wærræ. liggi þæt fæ i laghagiælde.75) hwart æpti sinu wærþe swa sum skilt ær i broa flockenum. §. 2. Kunnu hunda76) manz annærs fæ bitæ. þæt ei ær yrknaþa fæ. wari saclöst. æn þæt liut*er* ei döþ æller scaþa af. Dör þæt fæ77) af þy biti. giwi quict firi döt epti miæzmanna orþum þ*en*78) hunð atte.

Vm scaþa þen man gör fæ. XXXIII^{ue}.

KAst*ær* man at fæ annærs. kan wærræ79) taca æn han wilde. giælde at*er* q*u*ikt firi döt. oc swæri m*æþ* eþe ens sins. at þæt aldrigh hans wili war. Slar han m*æþ* (80fastræ hanð oc harms wilia. giælde fæ at*er* m*æþ* fullum giældum. eptir miezmanna witnum. oc m*æþ* .III. m*arker* til þræskiptis. æll*er* wæri sic m*æþ* .XII. manna eþe. §. 1. Biþ*er* man annæn fæ sinu hiælpa. hæste81) bloþ lata. æll*er* andrum costum. kan wær til coma. æn han wilde sum hanð a bar. wæri (82þa sic m*æþ* eþe ens sins. at þæt ei m*æþ* hans wilia (83til com. æll*er* b*öte* fiarþung af fuldre bot. §. 2. ¶ Lægg*er* man æll*er* skiut*er* fæ annærs m*æþ* siælſs sins84) wilia. swa at gorvndat warþ*er*. b*öte* III. m*arker*. Rörir siþan æll*er* niþ*er*sænkir. b*öte* niu. m*arker*. oc (85giælde þem fæ sit sum scaþan fik. Dræp*er* man hunð annærs. b*öte* III. öræ. firi garð hunð. Firi icorna hund æll*er* hiorþ hunð oc86) swa firi mio hund .XII. öræ. Firi kywerne87) .III. m*arker*. Stiæl man (88höns. gæs. gris. æll*er* dræp*er* annars.

---

71) B. *neða.*
72) B. *laghgiælde.*
73) B. om. *þa.*
74) B. *baðe.*
75) B. *laghgiælde.*
76) B. *hundar.*
77) B. om. *fæ.*
78) B. add. *sum.*
79) B. *uær.*
80) B. *fastri hænde.*
81) B. add. *sinum.*
82) B. om. *þa sic.*
83) B. *uar. eller* &c.
84) B. om. *sins.*
85) B. *attergildi. með them fæ sins sum scaða fic.*
86) B. om. *oc.*
87) B. *köuerne.*
88) B. *eller dræper höns. gæs. grisi eller cat* &c.

æller kat annærs. giælde ([89]a*te*r sum miætit warþ*er*. §. 3. Hawi engin wald annærs fæ taka. æller sic til nyttæ[90]) hawa. oc ei ancoste manz. vtan han hawi þæt m*æþ* goðwilia þæs sum rætt*er* æghande ær at. warþ*er* han þ*ær* takin m*æþ*. oc hawer[91]) ei rætlika fangit. þa b*öte* oc þiufw*er* hete. ❡ Wari swa talt vm byggninga ræt. gömum han görlica alle slæt. at wi mattin[92])
62 swa i iorþriki bo. at guþ giwi os allum himirikis ʀo.[93])

*Hær byrriæs köpmala balk*er. *oc tæliæs i hanum flockar* ([1].*XIIII. oc six i þem fyrstæ.*

❡ Vm köp mæþ wingan. .*J*^{us}[2])
❡ Vm torgha[3]) köp. .*II*^{us}.
❡ Æn nokor sæll cristnan man. .*III*^{us}.[4])
❡ Vm þe köp husfru ma göræ. .*IIII*^{us}.[5])
❡ Vm hæstæ cöp oc skipti ([6]oc fræstmark. *V*^{us}.
❡ Vm giælð oc laan. .*VI*^{us}.
❡ Vm legho a hæst æller andra coste. .*VII*^{us}
❡ Vm wæðsætning. .*VIII*^{us}.
❡ Vm borghan. .*IX*^{us}.
❡ Vm gæstning oc rættæræ. .*X*^{us}.
❡ Vm þem sum[7]) walzgiærninga göræ.[8]) *XI*^{us}.
❡ Vm mutur oc aftökis fæ. .*XII*^{us}.[9])

---

89) B. *þæt atter sum þæt miætit uarðer.*
90) B. *nocra nyt.*
91) B. add. *thæt.*
92) B. *mughin.*
93) B. add. *amen.*
1) B. *attertan af thæssum malum.*
2) B. add. titulum: *Vm cöp gulz ok silfs.*
3) B. *torgh.*
4) B. add. titulum: *Vm bonde giuir manni eller konu frelsi.*
5) B. add. titulum: *Vm boscaps cöp.*
6) B. *fræstmarc. ok forcöp.*
7) B. om. *sum.*
8) B. add. *ok þera böter.*
9) B. add. titulum: *Vm laghmanz panninga. domara ok styrimanz.*

❡ Vm gengiærþ10) oc skiutagiærþ. *.XIIIus.*
❡ Vm gæstning fatökræ manna. *.XIIIIus.*

Vm cöp mæþ wingan. Jus.

Göræ mæn af lande cöp innæn cöpstaþe. wiþ*er* cöpstaz mæn. æll*er* cöpstaz mæn wiþ*er* lanzmæn vm skæpt wapn æll*er* scorin clæþe. vm clöwæt æll*er* howat. þ*ær* sculu wiþ*er* wara wingana mæn twe byfast*ir* oc bolfast*ir*. oc witnis mæn11) .II. af lande oc .II. af12) cöpstaþe. Comb*er* man epti oc clandar sigh*er* af sic stulit wara. þa scal þen cöpt haw*er* til winganamæn13) leþæ m*æþ* samu witnum sum14) wiþer waru. Kumber ei winganaman15) fram firi sic þen sum salde. giælde þa wærþ at*er* þem cöpt hafþe. oc b*öte* III. m*arker* til þræskiptis firi at han ohemult wingaþe. Hwar sum cöp*er*16) vtan þæsse witne sum nu17) sact ær. clandas siþan þæt firi hanum giwi at*er* wærþ oc bot m*æþ* sum skilt ær. §. 1. ❡ (18Cöp*er* man gull ell*er* silw*er*19) giort eller ogiort af andrum æn af gullsmiþinum20) siælwm. Find*er* þen (21sum cöper at þ*ær* ær flærþ innæn. taki þa han at*er* sit22) sum salde. oc wæri sic m*æþ* eþe .XII. manna. at han wiste þ*ær* ei swik mæþ wara. Falz at eþe. b*öte* III. m*arker*. Dyl at han ei23) salde. dyli m*æþ* (24wizorþom þeræ sum wiþ*er* waru oc af wiste. æll*er* giwi at*er* wærþ oc bot m*æþ* sum skils. §. 2. Sæl gulsmiþ*er* nocrum fals i gulli æll*er* i25) silwre. þa scal þæt til stæz leþæ. Warþ*er* skært þa26) hawi hwar sum fangit haw*er*. Ær þæt oskært. giwi gullsmiþ*er* wærþ at*er* hanum sum cöpt hafþe. oc hawi siælw*er*

---

10) B. *gengerðer.*
11) B. v. *men* omissa est, at in marg. addita.
12) B. sic. A. om. *af.*
13) B. *uinganaman.*
14) B. om. *sum.*
15) B. sic. A. *winganamæn.*
16) B. *cöpe.*
17) B. om. *nu.*
18) B. hic incipit novum caput, cum rubr. *vm köp gulz ok silfs.*
19) B. *silf.*
20) B. *gulsmiði.*
21) B. *cöpte. at* &c.
22) B. om. *sit.*
23) B. om. *ei.*
24) B. *samu uizorðom. eller giui* &c.
25) B. om. *i.*
26) B. om. *þa.*

flærþ sinæ. oc *böte* III.[27]) m*arker*. Kan smiþ*er* dyliæ oc will ei at*er* taka
63 flærþ þe han salt ([28]hafþe. Hawi wizorþ þ*en* sum cöpte m*æþ* .II. byæmannum af cöpstaþe. oc .II. bygð fastum mannum af landeno[29]) han til salu ([30]sinnæ bindæ. oc til bot sum sagt ær. §. 3. Will man gullsmiþi gull sit æll*er* silw*er* i hænd*er* sætiæ[31]) at göræ. þæt scal han[32]) skært in warþa m*æþ* witnum .II. manna. af cöpstaþe. oc .II. af lande.[33]) Kan siþan þ*en* sighiæ sum[34]) gull æll*er* silw*er* atte. at þæt ær ei swa skært at*er* fangit. sum han þæt[35]) vt fik. wari þ*æt* a þeræ witnum sum[36]) wiþ*er* waru. wæriæ þe smiþin wari warþ*er*.[37]) oc taki lön sijn. Fællæ þe han. hete þiufw*er*. oc *böte* þiufnat[38]) epti miæzmanna[39]) eþe.

Vm torgha[40]) *cöp. IIus.*

Köper man wax. salt[41]) rökilse smör flut æll*er* talgh a torghe af andrum. oc æ hwar man sigh*er* flærþ cöpta ell*er* salda wara. þa næmni hwar þeræ sum cöpte oc ([42]þen sum salde .II. bygðfasta mæn af lande oc .II. af cöpstaþe. þe sculu wita hwat flærþ ær salð ell*er* ei. wæriæ þe han sum salde wari saklös. Fællæ þe han. *böte* III. m*arker* firi ([43]flærþ salu. Swa scal oc[44]) alla staþi *bötas*. þ*ær* flærþ hittis i cöpum. oc taki þen ater wærþ sit[45]) sum cöpte. oc ([46]han hawi flærþ sum salde. §. 1. ¶ Cöp*er* man eller borghar clæþe i cöpstaþe. oc[47]) m*æþ* sic bær bort siþan vp ær[48]) mælt. oc[47]) warþ*er* war wiþ*er* fyr æn han af cöpstaþe fari. at hanum ær fals i hænder ([49]sæt. anwarþe þa at*er* clæþit þem hanum salde. oc cræwi at*er* pen-

---

27) B. *siæx*.
28) B. *hauer. haui tha uizorð* &c.
29) B. *lande*.
30) B. *binda ok boot* &c.
31) B. *fa*.
32) B. om. *han*.
33) B. add. *sua sum saght ær*.
34) B. om. *sum*.
35) B. om. *þæt*.
36) B. add. *tha*.
37) B. *saclös*.
38) B. *thyufnað*.
39) A. Litt. *ma* omissae supra lineam sunt additae.
40) B. *torgh*.
41) B. add. *eller*.
42) B. om. *þen sum*.
43) B. *flærð salda*.
44) B. om. *oc*.
45) B. om. *sit*.
46) B. *þæn flærð* &c.
47) B. om. *oc*.
48) B. sic. A. om. *ær*.
49) B. *sat. anduarðe atter* &c.

ninga sinæ æn han nocra vt gaf. oc cöpman wæri sic m*æþ* .II. oc .XII. at han ei wise50) sic hawa fals salt. Falz at eþe. b*öte* III. m*arker*. §. 2. Gör byæman51) cöp a torghe. hwat hæll*er* han cöp*er* quikt ell*er* döt. oc kan þ*æt* siþan52) clandas firi hanum. wæri sic m*æþ* .II. mannum. oc (53skiæri sic þ*ær* m*æþ* vr þiufwa. oc hin swæri54) til sins sum clandaþe m*æþ* witnum oc taki sit at*er*. oc55) þ*en* lete epti wærþe sinu sum cöpte.

Vm56) nocor sæl cristnan man. IIIus.

HAwi oc55) ængin cristin man walð sin iam*cri*stin sæliæ. (57firi þy. þa *cri*ster58) salder war. þa löste han oc frælsaþe cristna mæn alla. Hwar sum frælsan man sæl. b*öte* XL. m*arker*. Sæl *cri*stnan man oc ær þræl hans warþe59) þa fræls m*æþ* þe salu þ*en* salder war60) oc aldrigh siþan ofræls. han sum cöpte taki wærþ sit61) at*er* vtan bot. §. 1. (62Giw*er* bonde manne ell*er* kunu frælse af garþe sinum. Kunnu þem pænninga wæxæ.63) oc bonden64) will siþan at*er* taka65) oc wiþ*er* kiænnæs þem oc penninga þeræ. Aghin þa þe66) walð sic fræls wita m*æþ* .XVIII. manna eþe. þe sculu oc67) þ*æt* wita hwat bonde þem frælsæ68) gaf ell*er* ei firi sokn æll*er* þingi. Hawi oc67) 64 ængin walð annæn til gef þrælz taka.

Vm þe cöp husfru ma göræ. IIIIus.

Hwar sum cöp*er*69) wiþ husfru bondans vtan witu hans. aghe bonde wald

---

50) B. *uissi*.
51) *man* legendum videtur.
52) B. om. *siþan*.
53) B. *siax eptir. uæri þær með urthyuua.*
54) B. sic. A. *fari*. Cfr. ÞjB. 8: 1; UplL. KöpB. 2: 2.
55) B. om. *oc*.
56) B. *æn*.
57) B. *thy at tha* &c.
58) A. Rec. man. mut. in *cristus*.
59) B. *uæri*.
60) B. *ær*.
61) B. om. *sit*, at h. v. supra lineam add. rec. man.
62) B. hic incipit novum caput, cum rubr. *æn bonde giuir manni eller konu frælsi*.
63) B. *uaxa*.
64) B. *bonde*.
65) B. *calla*.
66) B. *thön*.
67) B. om. *oc*.
68) B. *frælsi*.
69) B. *cöpe*.

þæt cöp at*er* kalla. æn *þæt* ær mera æn til öris. Ængin ma oc[70]) wiþ bondans barn cöp göræ mera æn til .IIII. pænninga. vtan hans witu. Hwar mera gör. b*öte* III. m*arker*. vtan ([71]*þæt* ([72]si a torghe giort. All torgh cöp aghu gilð wara. §. 1. ¶ ([73]Sigh*er* ma*þer* hawa cöpt af andrum boscap allan sum han stander. *þæt* scal a witnum ([74]þera ([75]twægia wara sum wærþ matu. oc þeræ fiuræ sum bo oc huus matu. oc XII. manna eþe af sokn ([76]þeræ sum *þæt* cöp war giort innan. Git*er* han ei swa fullat eþ oc witne. wari fuld*er* ransma*þer*.[77]) giælde oc æghanda[78]) at*er* bo swa got sum *þæt* miætit war*þer*[79]) oc .XII. m*arker* m*æþ* en sac malsæghanda oc .XL. m*arker* firi ranit til þræskiptis.

Vm hæstæ cöp oc skipti oc fræst mark.[80]) V^{us}.

Skiptæ mæn hæstum ell*er* andrum þingum.[81]) stand*er* *þæt* skipti til þriþiæ solasæters. oc hitt*er* engin last ([82]a þy skipt war. innæn þe[83]) fræst mark. Aghe þa[84]) hwarghin þeræ wald skipti *þæt* ell*er* cöp rywæ. Haw*er* annær þeræ .II. manna witne m*æþ* sic. at þy skipti war fyrra vp sagt. Hawi wald rywæ æn han will. ([85]Ryw*er* annær þera siþan fræstmark ær vti. b*öte* III. m*arker*. §. 1. Cöp*er* man wiþ annæn æller skipt*er*[86]) a torghe wænd*er* hwar þeræ bak gen andrum ([87]*þær* ma hwarghin þeræ cöp *þæt* ell*er* skipti rywa.

---

70) B. om. *oc.*
71) A. Verba: *þæt — oc XII.* fere extrita sunt; attamen, paucis exceptis, legi possunt. Åkerman, in editione sua, haec maximam partem praetermittit, lacunam tamen indicans.
72) B. *cöp se a* &c.
73) B. hic incipit novum caput, cum rubr. *vm boscaps cöp.*
74) A. Verba: *þera sum* ita sunt extrita, ut vestigia tantum litterae *þ* et notae abbreviati *m* restent. Cfr. not. 71. supra.
75) B. sic. A. om. *twægia wara.*
76) B. *there þæt* &c.
77) B. *rans mander.*
78) B. om. *æghanda.*
79) B. *uar.*
80) B. add. *ok forcöp.*
81) B. add. *i lanzlaghum.*
82) B. *i thy sum skipt* &c.
83) B. *þæt.*
84) B. om. *þa.*
85) A. De iis, quae in hoc cap. sequuntur, maximaque parte sequentis capitis, usque ad verba *II. mannum* &c., vel omnibus quae fol. 64 verso scripta sunt, idem valet quod not. 71. supra dictum est. Åkerman haec quoque praetermittit.
86) B. *skipti.*
87) B. *thera ma huarghin cöp* &c.

þy at firi (88torgha cöpum ell*er* skipti ligg*er* engin fræstmark. Samu lagh æru vm (89hærmæn. swa oc vm hirþmæn oc wægfarande mæn æn nocor gör cöp ell*er* skipti *mæþ* þem. §. 2. Hwar sum andr*um* gör forcöp90) oc ær fæstipænning*er* a giwin *böte* III. m*arker*. (91Nu kan han ei wærþ fa sum fæsti penning takit (92haw*er* af þem sum cöpte þa lagmæle til hans (93oc stande cöp þeræ fast oc fult. Söki siþan epti wærþe sinu sum skilt ær i laghum.

(94*Vm giæld oc lan. VI*us.

Giæld*er* man andrum giæld sit oc tak*er* siþan at*er*95) olaghlica. *böte* III. m*arker*. Nu giæld*er* man giæld andrum. oc96) han *mæþ* witnum wiþ*er* tak*er* wari *þæt*97) i þæs warnaþe sum wiþer tok. oc98) han wari saklös sum guldit haw*er*. §. 1. Göra mæn aftökis fæ af cöpe sinu taki *þæt* kunung*er*. §. 2. Tak*er* man laan af andrum. laan scal læænde at*er*99) bæres. ei ma *þæt*100) misfaras. *þæt* scal fullum giældum at*er* giællæs æpt*ir* þy sum gr*an*na wilia swæriæ (1þe *þær* nær waru þa *þæt* vt læntis. Sigh*er* annær laan wara oc annær ei.2) Aghe þen wizorþ sum læntte *mæþ* II. mannum oc siælwer 65
þriþi wita at lænt war.

*Vm legho a hæst eller andra coste. VII*us.

Legh*er* man af andrum hæst. skiut. vxa.3) ell*er* hwat4) *þæt* wara kan. Ta-

---

88) B. *torgh cöpum liggia* &c.
89) B. om. *hærmæn — vm.*
90) A. Vox *forcöp* ceteris quidem est obscurior; attamen litterae discerni possunt.
91) A. Verba *Nu kan* deleta omnino sunt.
92) A. Verba *haw*er *af* sunt deleta.
93) A. De verbis *oc stande* idem valet, quod not. 90. supra dictum est.
94) A. De hac rubrica idem valet, quod not. 90. supra dictum est. Cfr. not. 85. pag. 128.
95) B. add. *þæt.*
96) B. om. *oc.*
97) B. om. *þæt.*
98) B. om. *oc.*
99) B. *hem.*
100) B. *laan.*
1) B. *sum nær* &c.
2) A. Vox *ei* deleta omnino est.
3) B. *oxa.*
4) B. add. *þingi.*

k*er* han þæt ospilt. þ*æt* scal oc5) ospilt at*er* warþa. Nu sigh*er* þen sum atte. at þæt spiltis af hans hanw*er*kum6) sum legt hafþi. wæri (7han sic m*æþ* XII. manna eþe. oc giwi vt legho sum han lowat8) hafþi. Falz at eþe. giælde bondanum sith at*er* swa got sum han þæt tok.

Vm wæþsætning. VIII^{us}.

Sæter man andrum wæþ. hwat þe æru mere ell*er* minne m*æþ* .II. manna (9witne. oc lægger stæmnudagh firi. Kunnu þe10) wæþ brinnæ oc bondans goz11) m*æþ*. wari scaþi bæggiæ þeræ. Stiæls ell*er* waltax bæggiæ þeræ saman. Lysc þ*æt* bonde firi sokn æll*er* þingi. wari oc scaþi bæggiæ þeræ. Ær ei bæggiæ þeræ stulit. Æll*er* waltakit. giælde at*er* bonda wæþ swa (12got. sum han þ*æt* tok. Ær stæmnudagh*er* vt gangin firi wæþium13) sum vt (14waru sat. oc löstis ei fyr at*er*. þa biuþins þön vp i þrim laghþingum. oc hawi æn þa walð at15) lösæ wæþ sijn. Lösir ei a þriþiæ þinge. þa sculu þe wæþ (16þ*ær* miætæs. Æru þe bætre æn giældit ær. þa giwi hanum17) pænninga til sum18) atte. swa mykit þe bætre æru.19) Æru wæþ minnæ wærþ æn giældit. þa fylle þen til sum20) giældæ sculde. swa mykit sum brast i giælde.

Vm borghan. IX^{us}.

Borghar man pænninga firi annæn m*æþ* witnum. oc wiþ*er* waru mannum giælde þæt sama han borghat hafþe.21) Hwat þ*æt* ær minnæ ell*er* mera. æn þen will ei giældæ sum han borghaþe firi. Ær ei witne til. wæri sic

---

5) B. om. *oc.*
6) B. *handuircum.*
7) B. *sic þa með* &c.
8) B. *mælt.*
9) B. *bygðfasta uitnum. ok* &c.
10) B. *þön.*
11) B. om. *goz.*
12) B. *goð sum han þem tooc.*
13) B. sic. A. *wæþningæ.*
14) B. *æru sat. ok lösas æi atter.*
15) B. om. *at.*
16) B. *miætas a thingi. æru* &c.
17) B. *them.*
18) B. add. *uæð.*
19) B. *uaru.*
20) B. om. *sum.*
21) B. *hauer.*

m*æþ* eþum. æpti þy sum giældit ær til. sum borghat ([22]war firi. Falz at eþe giælde borghanz man[23]) sum sagt ær. Sigher annær mera borghat wara oc annær minnæ. giælde vt borghans maþ*er*[24]) swa mykit han wiþer kiænnis. oc eþ m*æþ* at han ei mera borghaþe.[25]) §. 1. Nu delæ mæn vm. annær sigh*er* pænninga borghaþa wara. oc annær man.[26]) Ær man borghaþ*er*. ([27]anwarþe han fran sic. oc wari saclös. Æll*er* giælde vt mansins sac þ*ær* han borghat ([28]hafþe firi. Sigh*er* han hwarte borghat hawa. dyli æpte þy sum[29]) sakin ær til. æn ei æru witni til. at han borghaþe. war þ*æt* giort[30]) firi þinge ell*er* sokn. witin þæt .XII. mæn hwat borghat war æll*er* ei.

Vm gæstning oc rættaræ. X^{us}.

Kunung magn*us* skipaþe lagh þæsse nærwarande þem ([31]fyrsto oc witarsto[32]) i hans raþe waro. mæþ raþe oc goþwilia flæstu þeræ bæzstu i rikinu waru.[33]) oc gaf þ*æt* i lagh. at engin wægfarande man ma nocon m*æþ* walð gæstæ. æll*er* mæþ walzgiærningum nokrum sit af hændæ. Engin ær oc wægfarande manne skyldugh*er* at[34]) giwa. æll*er* cost vppe halda ællæs[35]) han siælw*er* will.[36]) vtan firi fulla pænninga. §. 1. wægfarande mæn sculu rættara at[37]) hittæ. Han scal þem wisæ hwar þe sculu cost firi[38]) penninga fa. siælw*er* scal han þem[39]) folghiæ. will þen man gæst*er* ær[40]) rætt*er* til. hwarte giwa ell*er* sæliæ. b*öte* III. m*arker*. oc gæst*er* folghi rættara. han ær hanum skyldugh*er* firi fulla penninga cost fa. will ei rættare hanum cost ([41]sæliæ. æll*er* rætlica rætta han. b*öte* VI. m*arker*. kun*ungi*. hund*are* oc 66

---

22) B. *ær. falz* &c.
23) B. *borghans mander.*
24) B. *borghans man.*
25) B. *borghat hafði.*
26) B. sic; at *æi* supra lineam errato est additum. A. pro *man* habet *ei.*
27) B. *anduarðe han fram. ok* &c.
28) B. *hauer. Sighir* &c.
29) B. om. *sum.*
30) B. *borghat.*
31) B. om. *fyrsto oc.*
32) B. *uitrasto.*
33) B. om. *waru.*
34) B. om. *at.*
35) B. *utan.*
36) B. *uili.*
37) B. om. *at.*
38) B. add. *fulla.*
39) B. *með.*
40) B. *uarðer.*
41) B. *fa fore fulla pænninga. eller* &c.

malsæghan*da*. §. 2. Nu kan þem askiliæ. gæstin oc bondan sum han war til rætt*er*. æll*er* gæst oc rættara. þæt sculu .XII. mæn wita af fiarþunge þæs hundaris. þem42) han lyste firi at han ei rezscap firi pænninga sinæ fic. þe .XII. sculu *þær* sannind vm letæ. oc þen þe *þær* til bindæ sum43) hanum rezscap sunde. b*öte* sum fyrræ sagt ær. §. 3. Coma gæste til rættara. han ma til bonda hwars II. mæn oc .II. hæstæ rættæ. fram scal han gæst rættæ. oc ei at*er*. Ei ma oc langt mællum rættara wara. Bonde scal gæste sæliæ corn oc hö oc (44föþo fa. þen han hawa þorfte æpt*ir* þy sum þæt giælder oc gangar i þem cöpstaþe *þær*45) næst ær. Ær nocor þen til. sum46) sitiæ will a almanna wæghi firi wægfarande (47mæn oc sæliæ þem þeræ þorft. hawi walð sæliæ swa sum han wiþ*er* comber. §. 4. Will bonde hwarte giwa ell*er* sæliæ. þa sæti gæst*er* pænninga48) takum i hænd*er* *mæþ* witnum .II. manna sum *þær* næst byggiæ. swa manga sum þæt ær wært sum49) han til þarwa sinnæ hawa wilde. Taki siþan saclös50) þarw*ir* sinæ. §. 5. Til garþa kununx. biscups.51) riddara. oc swenæ sum *mæþ* örs þiænæ oc p*re*stæ ma ei rættæs.

*Vm þem*52) *walzgerningæ göræ.*53) *XI*^{w}.

Ok gaf kunung magn*us* i lagh oc i54) ræth. at hwar sum dirwis55) til bondum ofriþ göræ. goz þeræ mæþ walzw*er*kum þem af taka. at bönd*er* moghu han vtan bardagha fanga oc firi kunung föræ. þo *mæþ* skiælum56) at biuþ*er* han ræt firi sic. oc böter firi57) brut sijn innan .VI. wikur. mæþ .XL. *markum*. wari saclös. Gör han ei ræt innan þen dagh. þa sculu bönd*er* kununx lænsmanni til sighiæ. han scal58) þen man firi kunung föræ *mæþ*

---

42) B. *þe.*
43) B. *at.*
44) B. *föðocost annan eptir thy thæt* &c.
45) B. om. *þær.*
46) B. om. *sum.*
47) B. *mannum at sælia þem tharuir sina. haui* &c.
48) B. add. *sina.*
49) B. om. *sum.*
50) B. *saclöst.*
51) B. add. *ok.*
52) B. add. *sum.*
53) B. add. *ok thera böter.*
54) B. om. *i.*
55) B. *dyruis.*
56) B. *skiæl.*
57) B. om. *firi.*
58) B. *a.*

bondum. wari þen[59]) sak*er* at .III. m*arkum*. ([60]sum ei comb*er* þa han buþ far. þen at fanga walzg*er*ninga haw*er* giort til bonda. war*þer* han ei takin a færske g*er*ning sum walzg*er*ning witis. þa wæri[61]) sic m*æþ* eþe .XII. manna. 67 oc þe warin sak*ir* at .XII. m*arkum* til þræskiptis. sum saklösæn man[62]) fangaþu. æn han git*er* sic wart. Comb*er*[63]) vndan. þa hawi .VI. viku[64]) dagh firi sic. ([65]At*er* coma oc böte brut sijn innan þ*en* dagh. oc wari saclös. Comb*er* ei at*er* sum sagt ær. þa agh*er*[66]) næmdin han fællæ. oc siþan scal han ([67]af lande rymæ. §. 1. ([68]Göræ nocors þeræ swenæ þylica g*er*ninga sum walzmæn æru. oc hald*er* han þem siþan[69]) .XV. dagha eptir þæt kununx bref[70]) comit ær. wari ([71]þa han sak*er* at XL. m*arkum*. Dyl þæt at han þem ei hiolt siþan i ([72]sinu huse dyli m*æþ* ens sins eþe. Hwar sum[73]) annær þylica mæn hald*er* .XV. næt*er* epti þ*æt* sum nu[74]) sagt ær. *böte* XL. m*arker*. æll*er* wæri sic m*æþ* eþe þrætylptum. §. 2. Kan manne witas walzg*er*ning[75]) þo at han ei nær war. þa[76]) wæri sic m*æþ* .XII. mannum. þem þ*æt* wistu. hwar han war. þa þe g*er*ning giorþis. æll*er* *böte* sum sagt ær.[77])

Vm mutur.[78]) *XII.*

Framaleþ[79]) war þæt stat. at engin matti[80]) taka mutur af andrum. Tak*er* lagh man mutur firi dom sin. giwi kununge mutur[81]) oc miste laghmanz dö-

---

59) B. add. *man.*
60) B. *æi uil coma tha* &c.
61) B. *ma han uæria.*
62) B. om. *man.*
63) B. add. *han.*
64) B. *uikna.*
65) B. *comber atter innan thæn dagh. ok bötir brut sin. uæri saclös.*
66) B. *a.*
67) B. *land ryma.*
68) B. *Haua nocors hærra suena tha gerninga giort. halder* &c.
69) B. om. *siþan.*
70) B. v. *breff* omissa, in marg. est addita.
71) B. *þæn hærra sakir* &c.
72) B. *sit hus.*
73) B. om. *sum.*
74) B. om. *nu.*
75) B. sic. A. *walzgerningær.*
76) B. om. *þa.*
77) B. add. ea, quae in Add. 8. leguntur: ¶ *Thætta sculu the böta* &c.
78) B. add. *ok aftökis fæ.*
79) B. *Framaleðes.*
80) B. *ma.*
81) B. *mutu.*

me sit. Tak*er* domare mutur.[82]) giwi at*er* mutu[83]) þem hana giwit hafþe.[84]) miste dom sin. oc *böte* XL. m*arker*.[85]) Tak*er* næmdaman mutu. giwi at*er* mutu oc *böte* samuleþ. Hulike[86]) andre mæn sum[87]) mutur taka. giwin at*er* mutur. oc *bötin*[88]) XL. m*arker*. af þæsse bot taki .II. lyti[89]) kun*unger*. oc þriþiung þ*en* sum[90]) kæri. oc sannan[91]) gör at. oc laghlica wiþ*er* bind*er* ([92]þ*en* sum mutur tok. §. 1. ❡ Giælder man andrum giæld sit.[93]) Hwat þæt ær hælzt. ([94]æll*er* andra coste. Liggi þæs[95]) warnaþ*er* a siþan[96]) sum wiþ*er* haw*er* takit. oc[97]) þ*en* si[98]) saclös sum guldit haw*er*. §. 2. Göræ mæn aftökis fæ af cöpe sinu. æll*er* skipte. oc will hwarghin þeræ wiþ*er* kænnis[99]) taki þæt kununger.[100])

Vm gengiærþ[1]) *oc skiuta giærþ. XIII^{us}.*

Hawi oc[2]) engin hærra walð. a þæt læn[3]) geng*er*þ biuþa sum[4]) hanum ær giwit af kununge. oc ængin lænsman hwarte a bönder æll*er* landboa. Ei ma oc laghman a bonda cost fara. þa han þincta[5]) will. vtan nocor man hanum biuþa wili hem til sijn. §. 1. Hulikin hærra ell*er* lænsman hæstæ sinæ i hundare ([6]sænd*er* at föþæ oc foþra. Hawi forgiort hæstænæ oc þem taki kunungin. §. 2. Hwar sum[7]) skiut annærs tak*er*. vtan han hawi þær til kununx vppit[8]) bref. ([9]tak*er* vtan lof ell*er* legho af rættum æghanda. warþ*er*

---

82) B. *mutu.*
83) B. sic. A. *mut*ur.
84) B. add. *ok.*
85) B. add. *Tak*er *lensman mutu. giui atter mutu. misti lænit ok böte furætighi* m*ar*ker.
86) B. add. *siðan.*
87) B. om. *sum.*
88) B. add. *samuleð.*
89) B. *luti.*
90) B. *til.*
91) B. sic. A. *sannind.*
92) B. *han sum mutu toc.*
93) B. om. *sit.*
94) B. om. *æller andra coste.*
95) B. *hans.*
96) B. om. *siþan.*
97) B. om. *oc.*
98) B. *se.*
99) B. *kiænnas.*
100) B. *thæn konungs læn hauer;* postea sequitur totum caput, quod in Add. 9. legitur: *vm laghmanz pænninga* &c.
1) B. *gengærðir.*
2) B. om. *oc.*
3) B. sic. A. *lanð.*
4) B. om. *sum.*
5) B. *thinga.*
6) B. *sænde at foðra* &c.
7) B. om. *sum.*
8) B. *opit.*
9) B. *eller utan lof ok legho* &c.

([10]fangin *þær* m*æþ*. taki *þær*, firi þiufs ræt. oc bindis[11]) wiþ m*æþ* þylikum witnum sum annær þiuwer.

Vm gæsning[12]) *fatökra manna. XIIII*^{us}. 68

Föris fatöct folk byiæ mællum æller bonda. þæt wanfört ær. þa wari bonde skyldugh*er*. þæt hysæ oc föþæ vm enæ nat. slican tima dax þæt til hans can coma. ei ma han samu dagh[13]) þæt fran sic wraka.[14]) Hwar sum[15]) þ*æt* fran sic wræk*er*. ([16]lyter þ*æt* döþ æll*er* ſaar annæn scaþa af. wari þæt. a .XII. manna witnum. af ([17]þeræ sokn sum þ*æt* war giort innan. Raþe halwe næmd hwar þeræ kærænde oc swarande. wæriæ þe han sum[18]) sac ær giwin. wari saclös. Fællæ þe han. b*öte* VII. m*arker* at waþa bot i hwat scaþa þ*æt* hælzt wara[19]) kan. Ængu eþabuþi agh*er*[20]) han *þær* firi[21]) folghiæ. ❡ Ei ma gud þem glömæ. sum hysæ fatökan[22]) oc þen ömæ. Crist*er* wilde siælw*er* mannum nær. fatök*er* oc gæst*er* ganga. Han giwi os firi gæsning[23]) hær. ([24]Heme oc huus ([25]i himirike fanga.

Hær byriæs manhælghis balker oc tæliæs i hanum flockar .XXXVI.[1]) *oc six i þem fyrstæ.*

❡ Vm sar *þær* fæ kan göræ.[2]) *.J*^{us}

❡ Æn owormaghi sarghar man. *.II*^{us}.

---

10) B. *fangit með* &c.
11) B. *bindins.*
12) B. *gæstning.*
13) B. *naat.*
14) B. *uræca.*
15) B. om. *sum.*
16) B. *ok lyuter af döð eller annan scaða. uæri* &c.
17) B. *sokn there þæt uar innan.*
18) B. om. *sum.*
19) B. *uarða.*
20) B. *a.*
21) B. om. *firi.*
22) B. *fatöka.*
23) B. *gestning.*
24) B. *hemohus i* &c.
25) B. Verba: *i himiriki fanga Amen,* quae sine dubio in sequenti folio fuerunt scripta, illo abscisso, in inferiori prioris folii margine sunt addita.
1) B. *siutan ok tiughu.*
2) B. add. *manni.*

¶ Vm wiliawærk i sarum. *.III*^{us}.
¶ ([3]Huru længe man scal sarum warþa. *.IIII*^{us}.
¶ Vm lyti. *V*^{us}.
¶ Vm af hogh. *.VI*^{us}.
¶ Vm waþa böter i sarum. *.VII*^{us}.
¶ Vm bardagha oc sar. *.VIII*^{us}.
¶ Vm pust oc bloþlæti. *.IX*^{us}.
¶ Vm höghsto sar. *.X*^{us}.
¶ Vm lækeræns[4]) til buþ. *.XI*^{us}.
¶ Vm sar i ([5]hemfriþ. kirkiufriþ. oc þinxfriþ. *XII*^{us}.[6])
¶ Vm morþ oc ʀan. *.XIII*^{us}.
¶ Æn man rænir af andrum scaþa man hans. *XIIII*^{us}.
¶ Vm handraghit[7]) ʀan. *.XV*^{us}.
¶ Vm lut ʀan. *.XVI*^{us}.
¶ Vm drap þ*ær*[8]) fæ ([9]kan göræ manne. *XVII*^{us}.
¶ Vm owormagha drap oc galins manz. *XVIII*^{us}.
¶ ([10]Vm waþa drap af handwirkum. *XIX*^{us}
¶ Vm a falz drap. *XX*^{us}.
¶ Vm waþa böter sum eþ*er* fölghiær.[11]) *.XXI*^{us}.
¶ Vm dula drap oc dana arf. *.XXII*^{us}.
¶ Vm sporgiæld i drapum. *.XXIII*^{us}.
¶ Æn[12]) flere dræpæ en man.[13]) *.XXIIII*^{us}.
¶ Vm lik ran oc til buþ firi drap. *.XXV*^{us}.
¶ Vm twæbötis drap.[14]) *.XXVI*^{us}.

---

3) B. sic. A. *Længe man* &c.
4) B. *lækirs.*
5) B. *hemfriðhi kirkiu friðhi ok things friðhi.*
6) B. add. titulum: *Vm kona uarðer barðh sargaðh eller dræpin.*
7) B. *handræghit.*
8) B. *þæt.*
9) B. *giör manni eller uilli dyur hemföð.*
10) B. sic. A. hoc loco habet titulum *Vm a falz drap*, et postea titulum *Vm waþa drap.* Cfr. rubricas capp. XIX et XX inscriptas.
11) B. *fylghir.*
12) B. *Vm.*
13) B. om. *man.*
14) B. add. *ok morðh uapn;* quibus porro rec. man. add. *oc forsæte.*

¶ Vm þræbötis drap. .*XXVII*^{us}.
¶ Vm drap innan sianga. .*XXVIII*^{us}.
¶ Vm drap innan öyum. .*XXIX*^{us}.
¶ Vm torwo giæld. .*XXX.*^{us}.
¶ Vm drap mællum ([15]clærks oc lekmans. .*XXXI*^{us}. 69
¶ Vm forg*er*ninga drap. .*XXXII*^{us}.
¶ Vm hötning oc waþa scuf. .*XXXIII*^{us}.
¶ Vm oquæþins orþ. .*XXXIIII*^{us}.
¶ Vm þocca böter. .*XXXV*^{us}.
¶ Vm þe mall baþe gang*er* firi hals[16]) oc goz. *XXXVI*^{us}.

Vm sar þær *fæ kan göræ manne. J*^{us}.

Gör fæ manne bloþsar. hwat fæ þæt hælzt[17]) ær. wari böt mæþ öre. Ær þæt fulzære. wari bot .III. öræ. Æghande scal firi fæ sit warþa. han ([18]agh*er* oc þem læk*er* fa sum[19]) scaþa ſic. Biuþ*er* ei hanum læk*er*. b*öte* VI. öræ. firi laghslitit. Fölgh*er* lyti. wari böt m*æþ* .III. ör*um*. firi owita giærning.

Æn owormaghi sarghar man. II^{us}.

Slar owormaghi bloþsar manne.[20]) b*öte* III. öræ. firi fulsære .VI. öræ. Hwat þ*æt* kan wara i hofþe[21]) æll*er* i hulde. m*æþ* waþa giort æll*er* wilia. i friþi ællær friþa mællum. þa scal ([22]owormagha wæriande hanum læk*er* fa sum scaþan[23]) löt. æll*er* b*öte* VI. öræ. firi laghslitit. Nu will man[24]) owor-

---

15) B. *klærc ok lekman ok æn biltughir man draap gior.*
16) B. *liff.*
17) B. om. *hælzt.*
18) B. *a þem* &c.
19) B. om. *sum.*
20) B. *man.*
21) B. *hufdhi.*
22) B. sic. A. *owormaghe hanum warþanda læk*er &c.
23) B. *scaðha.*
24) B. *han.*

magha wæriæ. annæt hwart firi fulsære æll*er* bloþsære.[25]) Hawi þ*en* wizorþ sum kiæri.[26]) sökiæ sar sijn til owormagha m*æþ* .II. wiþ*er* waru mannum. oc .VI. manna eþe. Falz at eþe. þa hawi þ*en* wizorþ owormagha wæriæ will.

Vm wiliawærk i sarum. III^{us}.

Gör witande man andrum bloþsære. friþa mællum þæt huþswerf[27]) heter. b*öte* III. öræ. Gör fulla skeno. b*öte* VI. öræ. en sac þæs sum scaþan[28]) fic. Gör fullsære. swa at wiþ þorf[29]) baþe lijn oc læk*er*. b*öte* III. m*arker* firi sar et. swa firi annæt. oc þriþiæ. oc giwi half m*ark* til lækærs[30]) firi all ([31]þön. böte oc ei þy mera at sar æru[32]) flere. Takas siþan ben v sare. wari þæt ([33]i lækærns witnum. huru manigh[34]) þe waru.[35]) Böte firi ben eth. half femto örtugh. firi annæt .III. öræ. firi[36]) þriþiæ .VI. öræ. warin oc ei flere ben[37]) gild æn þry. Warþ*er* man sar gör i friþi aldra manna. ökis ([38]þa friþ brut hans m*æþ* .III. m*arkum*. oc alt þ*æt* i friþinum ökis taki ensamin malsæghande.

([39]Huru længe man scal sarum warþa. IIII^{us}.

Gör man andrum howþ sar æll*er* hulsar. þa scal[40]) w*er*kande sarum warþa. þ*ær* til vti ær nat oc iamlange. vtan han hawi siælw*er* wiþ sæt oc sarabot takit. Dör han siþan af þem sarum. wari þa bot i dözdrapeno byriæþ. oc hawin ærwingiæ ([41]þæs döþæ ei wald a þ*en* hæmpnæs[42]) sum sar gior-

---

25) B. *bloðhlæte.*
26) B. *kiærir.*
27) B. *huðsuarf.*
28) B. *scadha.*
29) B. *hafs.*
30) B. add. *bot.*
31) B. *thæm. böte æi* &c.
32) B. *uærin.*
33) B. *a lækers* &c.
34) B. *mang.*
35) B. *æru.*
36) B. *ok.*
37) B. om. *ben.*
38) B. *thær fridhbrut með* &c.
39) B. sic. A. *Længe man* &c.
40) A. Litt. *c* omissa supra lineam est addita.
41) B. om. *þæs döþæ.*
42) B. *hæmna.*

þe. vtan bot vt cræwiæ þe ([43]at*er* star. Sarum allum andrum. ([44]vtan hul-
sære oc howþsære. warþe ængin læng*er* æn þe æru at*er* hel[45]) oc huþ iwir 70
wæxin.[46]) §. 1. Alla öris böt*er* oc lytis böt*er*. oc alt þæt i friþinum ökis.
taki ensamin malsæghande.

Vm lyti. .V^{us}.

UArþer man hoggin i anliti sit. Följh*er* þ*æ*r lyti swa at þ*æt*[47]) synis iwi*r* þwært þing. Ok[48]) hyl hwarte hatt*er* æll*er* huwa. wæxir[49]) þæt ei af firi dagh oc iamlanga. wari lytis bot .III. m*arker*. §. 1. Hwar sum hogg*er* annæn fullum sarum. oc will dyliæ siþan ([50]g*er*ninga sinæ. þa hawi þ*en*[51]) wald scaþan[52]) haw*er* fangit. hwat hæll*er* han will sökiæ sar sijn m*æþ* witnum. æll*er* wiþer laghum taka.

Vm af hogg. VI^{us}.

VArþer manne af hog giort af limum hans. Fing*er* af hanum hoggin. friþa mællum. þ*æ*r ær bot .III. m*arker*. oc lytis bot .III. m*arker* firi fing*er* et. swa firi annæt. oc þriþiæ. Warþ*er* liþ*er* nocor ([53]af hoggin af fingre hwarium friþa mællum. þ*æ*r ær bot .III. m*arker*. J friþi halw dyrræ. Warþa all fing*er* af hoggin friþa mællum vtan þumulfing*er*. ([54]þ*æ*r wari lytis bot .X. m*arker*. oc[55]) sara bot .III. m*arker*. J friþi halw dyrræ. Lytis bot[56]) taki malsæghande. oc ([57]sarabot þræskiptis. Warþ*er* þumulfing*er* af hoggin. wari swa gilder sum all hin annur. baþe i sarum oc ([58]swa i lyti. þy at þumulfinger ær half hanð. Warþ*er* hanð af hoggin þ*æ*r ær lytis bot .XX. m*arker*.

---

43) B. *eptir stander.*
44) B. *æn hulsare eller houuðhsare.*
45) B. *held.*
46) B. *uaxin.*
47) B. om. *þæt.*
48) B. om. *Ok.*
49) B. *uaxir.*
50) B. *geringena. tha* &c.
51) B. add. *uizordh ok.*
52) B. *scaðha.*
53) B. *af fingri huariu huggin fridha* &c.
54) B. om. *þær wari.*
55) B. om. *oc.*
56) B. *Lytis bötir.*
57) B. *sara bötir thræskiptins.*
58) B. om. *swa i.*

oc59) sarabot .III. m*arker*. warþ*er* annur af hoggin. ligge i samu60) gilde. §. 1. ¶ Hogg*er* man fot af andrum. wari lytis bot .XX. m*arker*. oc59) sara bot .III. m*arker*. hogg*er* af annæn. (61ligge bot i samu gilde. Hogg*er* (62næsæ af andrum. wari lytis bot .XX. m*arker*. oc sara bot .III. m*arker* friþa mællum. i friþi halw dyrræ. Öghon oc öron. warin i samu63) gilde. baþe i sarum oc swa64) lyte. §. 2. Hogg*er* man af andrum hanð æll*er* fot swa at (65han git*er* sic ei *mæþ* hwargho hulpit. sit*er* þo quart wiþ. Æll*er* scaþa66) ögha. swa at han git*er* ei seet *mæþ*. böte fulla lytis bot67) firi hwart þeræ. Git*er* sic *mæþ* hanð æll*er* fote nocot68) hulpit. *mæþ* öghæ wægleth. meþ öræ nocot hört. wari lytis bot halw minnæ.69) oc sara bot (70swa sum fyrræ skilt ær. §. 3. ¶ Warþ*er* limber nocor af manne hoggin oc iorþas (71han at manne liwandis. Dör siþan siælw*er* (72*þær* æpti af samu sarnaþe. þær ær limb*er* hans gild*er* *mæþ* .XX. m*arkum*. oc siælw*er* han *mæþ* XL. m*arkum*.

*Vm waþa böt*er *i sar*um. *VII*us

KAst*ær* man iw*ir* huus æll*er* skiut*er*. Far scaþa af folk ell*er* fæ. witi þæt
w*er*kande til waþa *mæþ* .II. manna witnum. oc .XII. manna eþe. oc b*öte*
waþa bot. hwaria a komo *mæþ*73) sinu gilde. æn þo at döþum dræpin see.
71 Slar man fram firi sic. oc far þen scaþa (74sum bakum ær til. wari þæt wilia-
w*er*k fram ær giort. oc swæri *þæt* til75) waþa at*er* giorþis. oc b*öte* waþa
bot sum sagt ær. Cast*ær* man fram firi sic æll*er* skiut*er*. Faar þen scaþa
af (76sum firi ær stadd*er*. wari þy ens waþe. at baþen77) sighiæ waþa wa-

---

59) B. om. *oc.*
60) B. *sama.*
61) B. *uæri i sama gildi.*
62) B. *næsar af manni. uæri boot threa* marker *friðha mællum. i friði haluu dyrra. ok lytis boot tiughu* marker. *Öghon* &c.
63) B. *sama.*
64) B. om. *swa.*
65) B. *meðh huargho gitir han sic hulpit.*
66) B. *scaðhar.*
67) B. *lytis bötir.*
68) B. om. *nocot.*
69) B. *minni.*
70) B. *sum skilt ær.*
71) B. *at hanum liuandis. ok dör* &c.
72) B. *eptir. þær ær* &c.
73) B. *eptir.*
74) B. *af at bak hanum ær. uæri* &c.
75) B. om. *til.*
76) B. *fore ær. uæri* &c.
77) B. *baðe.*

ra. §. 1. Nu sættæs[78]) mæn vm þe acomur. þa sigh*er* lænsmaþ*er*[79]) at wiliaw*er*ks bot war[80]) böt. oc ei waþa. oc kiærir til þeræ sum sæt giorþo. wilia þe baþe i laghþingum ([81]swæriæ til ([82]waþa þ*en* scaþa. wærin[83]) saclösir. will ei ([84]þ*en* swæriæ sum acomur fik. þa wæri þ*en* sic sum[85]) g*er*ning giorþe. m*æþ* waþa eþe. æll*er* *bōte* wiliaw*er*ks bot til þræskiptis. æpti þy sum[86]) sac wara kan.

Vm bardagha oc sar. VIII^{us}.

UArþ*er* man barþ*er*. swa at fulla acomur synæs a hanum. æll*er* warþ*er*[87]) hoggin fullum sarum. han scal þem synæ lata. firi sokn æll*er* þinge. kiænnir han enum manne sar eth æll*er* slagh. söke þ*æt* mæþ .II. manna witnum. oc .XII. manna eþe. Kiænnir han[88]) vm tu æll*er* þry. söke all þem m*æþ* enne ([89]sökning. m*æþ* þriggiæ manna witne. oc .XVIII. manna eþe. Aghe oc[90]) ei wald a sama man mera sökiæ æn þry sar. æll*er* slagh. warþin oc ei flere gilð æn þry af þem han synæ let.[91]) Wit*er* man þæsse sar æll*er* slagh.[92]) flerum mannum. hawi wizorþ oc walð slica þrea han will wiþ þry sar bindæ oc ei flere. Göri siþan sökning[93]) til hwars þeræ m*æþ* .II. manna witnum oc .XII. manna eþe. Hawi oc engin wald mera sökiæ æn .III.. sar æller slagh at enum bardagha. hwat þ*æt* gör en man æll*er* flere. §. 1. Warþ*er* man slaghin blok hoggum friþa mællum. b*ōte* slagh eth m*æþ* þrim m*arkum.* swa firi[94]) annæt oc þriþiæ. Warþer giort i friþi ökis þa bot hans[95]) m*æþ* .III. m*arkum.* wari[96]) en sac malsægh*an*da. Synis ei ([97]acomur. wæris þa m*æþ* eþe .XII. manna.

---

78) B. *sætas.*
79) B. *lensman.*
80) B. *ær.*
81) B. *uaðha suæria. uærin* &c.
82) A. Loco verborum *waþa þen* antea scriptum fuit *þen scaþa.*
83) B. sic. A. *swærin.*
84) B. *han suæria acomo* &c.
85) B. om. *sum.*
86) B. om. *sum.*
87) B. om. *warþer.*
88) B. om. *han.*
89) B. *sokn. thrigia manna uitnum* &c.
90) B. om. *oc.*
91) B. *læt.*
92) B. *bardagha.*
93) B. *sokn.*
94) B. om. *firi.*
95) B. om. *hans.*
96) B. om. *wari.*
97) B. *acoma. uæris með* &c.

Vm pust oc bloþlæte. IXus.

Slar man annæn pust. synis hwarte blat ell*er* bloþoct. Görs þæt at kirkiu firi sokn. J öl dryckio98) a torghe. at baþstow æll*er* a þinge. wite þæt m*æþ* .II. manna witnum. oc .VI. manna eþe. oc þ*e*n b*öte* m*ark*99) pust gaf. Æru ei þæsse witne til. þa hawi wizorþ wæriæ sic. m*æþ* .II. oc .XII. §. 1. Gör bloþsar manne æll*er* slar til100) mæþ stang æll*er* stene. wari þ*æt* a samu witnum oc wizorþum sum sagt ær. vm pust. oc bötis þo hwart æpti sinu gilde. §. 2. Slar man tan vr hoþi1) annærs. b*öte* III. m*arker* firi tan enæ. swa firi andra. oc þriþiæ.2) oc .III. m*arker* lytis bot. ei mera.3)

Vm högsto saar. Xus.

72 Leþer man annæn til stok æll*er* stæþiu hogg*er* limi hans af hanum. Liggin þ*ær* limi þe i4) sinu gilde. oc b*öte* XL. m*arker*. en sac kununx. Tolf mæn sculu þ*æt* wæriæ æll*er* fællæ. Nu kunnu af hogg flere göræs. Warþ*er* man snöpt*er*5) sum annæt6) fæ. æll*er* frölimber (7af hanum hoggin m*æþ* allu. bötins þ*ær* at*er* þry vscabarn8) (9twe synir oc en dotter. Sun hwar m*æþ* .XL. m*arkum*. oc dott*er* mæþ. attatighi. m*arkum*. §. 1. (10Skærs tunga af manne. b*öte* XL. m*arker*. Dræp*er* siþan mæþ allu. wari drap gilð11) m*æþ* .XL. m*arkum*. §. 2. Warþer man barþ*er* blok hoggum æll*er* hoggin hulsarum12) swa at han dör af. oc13) faar þo formæle sijn. oc næmnir14) scaþa man sin. firi sc*r*iptæ faþur sinum. g*ra*nnum oc nag*ra*nnum. Hawin þa ærwingæ15) wald oc wizorþ16) sökiæ a sama man m*æþ* witnum .III. manna.

---

98) B. *öldrykki.*
99) B. *thre mark*er.
100) B. om. *til.*
1) Pro *hofþi.* B. *höfðe.*
2) B. *thriðiu.*
3) B. *uarðer the bot mere.*
4) B. sic. A. om. *i.*
5) B. *sneptir.*
6) B. om. *annæt.*
7) B. *með allu af hugin. bötins* &c.
8) B. *unscabarn.*
9) B. sic. A. *twa synir oc enæ dottor.*
10) B. *Skær tungu ur höse manni* &c.
11) Pro *gilt.* B. sic.
12) Legendum videtur *fulsarum* v. *fulsærum.*
13) B. om. *oc.*
14) B. *næmne.*
15) B. *æruingiæ.*
16) B. add. *at.*

oc .XVIII. manna eþe. Æru ei witne til. Aghe þa wæriænde[17]) wizorþ. wæriæ sic m*æþ* þrætylptum eþe. Hwar sum blokhoggum[18]) slaghin warþ*er*. Söke swa þem sum sagt ær vm sar. Dör man af blok hoggum. ligge i twæböte. Alt þæt sum[19]) ökis i twæbötis malum. ökis firi malsægh*anda* enum. oc ei firi[20]) andrum. §. 3. Hogg*er* man af andrum hand æll*er* fot. æll*er* limi andra oc biuþer ei lagha böt*er*. ell*er* orkar han ei bötæ. æll*er* fulla borghan firi sic sætiæ.[21]) giælde þa lim firi lim. oc lif firi lif. æn han dræpit hawer.

Vm lækærs tilbuþ. XI^us.

Gör man annæn saran. han scal hanum .III. lagha lækæræ biuþa. taki af en þen han will. Lagha læk*er* het*er* þen. sum[22]) helt haw*er* iarnhoggit sar. benbrut. hulsar. afhog. gönumlaghat sar.[23]) mæþ vndum twem. Hwar sum ei biuþ*er* swa lagha læker. oc lagha böt*er* m*æþ*. wari sak*er* at niu markum til þræskiptis. þæsse bot het*er* laghslit. oc b*öte* þo fulla saraböt*er*.[24]) æpti þy sum skilt ær.

Vm sar i ([25]hemfriþ. kirkiufriþ. oc þinxfriþ. XII^us.

Hogg*er* man annæn fullum sar*um* i siælsins[26]) heme. at kirkiu ell*er* a þinge. coma satte[27]) saman oc skiliæs osatte.[28]) þ*ær* ær sarabot .XL. m*arker*. taki halwa bot[29]) malsægh*ande*. oc halwa kun*unger* oc hund*are*. Kunnu lyte innan coma. warin swa[30]) gilð sum fyrræ sagt ær. Warþ*er* man slaghin i þæssum friþum bloþlæte oc ei fulsære. wari böt m*æþ* .VI. m*arkum*. taki[31])

---

17) B. *uercande.*
18) A. Loco litt. *k* antea scriptum fuit *þ*.
19) B. om. *sum.*
20) B. om. *firi.*
21) B. om. *sætiæ.*
22) B. om. *sum.*
23) B. v. *saar* omissa, supra lineam addita est.
24) B. *saraboot.*
25) B. *hemfriðhi. kirkiu friðhi ok thinghs friðhi.*
26) Pro *siælfsins.* B. *siælfs sins.*
27) B. *satir.*
28) B. *usatir.*
29) B. om. *bot.*
30) B. om. *swa.*
31) B. om. *taki.*

halft malsæghande.32) oc halft kun*unger* oc hund*are*. Söke bloþlæte m*æþ* .II.33) oc .XII. Fulsære. m*æþ* .III.33) oc .XVIII. §. 1. Gör man andrum flere sar æn eth. gang*er* wiþ a þinge at osökto oc fest*er* ræt34) firi brut sijn. b*öte* ei mera35) æn sara bot enæ. §. 2. Mötes II. mæn hogg*er* hwar þeræ36) annæn. oc37) fa baþen38) fulsære. warin bæggiæ þeræ sar gild. hwart æpti*r* acomo sinne. Ær lyti innan. bötis þ*ær* hwart (39ept*ir*. gilde sinu. lyte oc
73 sar ökæ.40) §. 3. (41Warþ*er* kuna barþ sarghat42) æll*er* dræpin. wari halw höghre43) at botum æn maþ*er*. vtan þ*ær* man gildis44) m*æþ* hundraþa m*ar*-*kum*. oc sara bot ær .XL. m*arker*.45) Hawi þa46) ei wald at sökiæ flere sar æn eth. Æru þe47) flere warin ogilð.

Vm morð oc nan. XIII^us.

LÆggiæ mæn sic a skip æll*er* a48) scogha oc lata49) sic til at morþa50) oc rænæ. Warþ*er* nocor gripin (51af þem. wiþ þylica g*er*ning. þa scal han til þinx föræs. XII. mæn sculu han þ*ær* wæriæ æll*er*52) fællæ. Wærs han firi þe sac. wari saclös Oc þen saclösan man bast*ær* ell*er* bind*er*. stokcar ell*er* fiætrar. b*öte* XL. m*arker*. Fællz53) þen nan witis æll*er* morþ. oc warþ*er* sand*er* at þe g*er*ning. dömis þa morþare a stægl. oc ransmaþ*er*54) vndi swerþ. §. 1. Warþ*er* man alt sænd*er* barþ*er*55) sar gör. oc rænt*ter*. þa scal han sökiæ (56scaþa man sin. m*æþ* .II. (57bygþamannum bofastum oc .XII. æpt*ir*. vm

---

32) B. sic. A. *malsghande*.
33) B. add. *mannum*.
34) B. om. *ræt*.
35) B. *meer*.
36) B. om. *þeræ*.
37) B. om. *oc*.
38) B. *baðe*.
39) B. *um sic lyti* &c.
40) B. *saar*.
41) B. hic incipit novum caput, cum rubr. *æn kona uarðer barð. sarghað eller dræpin.*
42) B. *sargaðh*.
43) B. *dyrri*.
44) B. *gildas*.
45) B. add. *uærin thær iamgild man ok kona at botum. Huar sum saar ær i fiurætighi marcha boot.*
46) B. om. *þa*.
47) B. *thön*.
48) B. om. *a*.
49) B. *læ*.
50) B. *myrða*.
51) B. om. *af þem*.
52) B. sic. A. *ælleæ*.
53) B. *Fals*.
54) B. *ransman*.
55) B. add. *ok*.
56) B. om. *scaþa;* at v. *man* lineolis est inducta, et *scaþaman* in marg. add.

all þry malin. oc þo bötis hwart epte gilde sinu. ([58]Giwi oc engin þ*en* lif æll*er* limi firi annærs. sum biuþ*er* fulla böt*er* firi sic ell*er* borghan.

Æn man rænir af andrum scaþaman hans. XIIII^{us}.

TAk*er* man þiuf ell*er* drap*ara*. æll*er* annæn scaþa man sin. warþ*er* siþan rænt*er* af hanum. *böte* þen .XL. m*arker*[59]) sum rænte. oc brut hans mæþ. æll*er* anwarþe.[60]) at*er* rættum malsægh*anda* scaþa man hans. Dyl han ranit. þa witi þæt[61]) þen ræntt*er* war.[62]) in til hans mæþ II. oc .XII. Git*er* han ei swa sökt. þa wæri sic þ*en* sakin gifs m*æþ* þrætylptum eþe. Falz at eþe. *böte* sum sagt ær. §. 1. Hald*er* nocor scaþa man annærs i garþe sinum. oc þol i þem garþe þing stæmnur oc ful tilmæle. söke þ*en* sic sum til talar i sama garþ. oc halde ([63]þen böt*er* vppi sum mannin haw*er* haldit. Far han til þinx. oc af six þem manni m*æþ* þinx witnum. wari saclös. oc þen man aghe ei siþan mera[64]) friþ a þinge æn annærstaþ. §. 2. Hogg*er* man annæn fullum sarum. æll*er* gör annur brut i ([65]lanzlaghum þem sum han agh*er* ei lif æll*er* limi firi giældæ. oc orkar han[66]) þem ei bötæ. æll*er* borghan firi sic fa. gange þa[67]) in til malsægh*anda* firi brut siin. oc löse m*ark* vm ar hwart. m*æþ* ærwoþe sinu.

Vm handraghit nan. XV^{us}.

RÆnir[68]) man af andrum til .IIII. pænninga ([69]oc dyl siþan. dyli m*æþ* eþe ens sins. æll*er* giælde at*er* pænning ([70]firi pænning. Giw*er* man andrum sac

---

57) B. *bygdfastum mannum ok* &c.
58) B. om. *Giwi — borghan.*
59) B. v. *march*er omissa, in marg. est addita.
60) B. *anduarðe.*
61) B. om. *þæt.*
62) B. *ær.*
63) B. *han botum uppi. man* &c.
64) B. *mere.*
65) B. *lanzlagh them han a æi* &c.
66) B. om. *han.*
67) B. om. *þa.*
68) A. *Nænir* miniatoris errore scriptum est, at nigro *R* addito erratum indicatum est. B. *Rænir.*
69) B. om. *oc dyl siþan.*
70) B. *með pænninge.*

firi ran til half *mark*. Söke þæt mæþ .II. manna witnum. oc .XII. manna eþe. þe sculu oc[71]) wita huru[72]) mykit ranit war.[73]) oc giældis at*er* ran[74]) 74 oc mæþ III. *marker*. Witis manne ran mera æn til half *mark*. Söke þæt *mæþ* .III. manna witnum. oc .XVIII. manna eþe. ([75]giælde at*er* ran oc *mæþ* .VI. *marker*. Gifs manne sac at han rænt haw*er* til .X. *marka* æll*er* mera. giælde ater ranit oc *mæþ* .XL. *marker*. Æn þen sum kærir[76]) git*er* sökt ([77]ranit in til hans. *mæþ* .VI. manna witnum. oc þrætölptum eþe. Git*er* ei swa sökt.[78]) hawi þa han wizorþ sac ær giwin. wæriæ half[79]) *mark* *mæþ* .II. oc .XII. mera æn half[79]) *mark*. oc minnæ æn .X. *marker*. ([80]wæri *þæt* *mæþ* .III. oc .XVIII. Tiu *marker* æll*er* mera. *mæþ* .VI. mannum oc þrim sinnum tolf. Falz at eþe oc witnum. *böte* sum fyrræ skilt ær.

Vm lot raan. XVIus

Alð[81]) þe skipte sum[82]) göræs sculu skyldra manna mællum. oc[83]) æpte lanzlaghum *mæþ* lot kafla.[84]) æll*er* oc[85]) *þær* hion kunnu barnlös skiliæs at. æll*er* i hwat skipte[86]) þæt hælzt wara kan. Hwar *þær* nocot hald*er* firi andr*um* quart nocra leþis. þæt til skiptis bæræ[87]) skulde. giwi vt þæt sama oc *mæþ* .III. *marker*. warþe oc[88]) ei þe bot mere.

Vm drap þæt *fæ* ([89]*kan göræ manne. XVIIus*.

Opta[90]) kunnu misfall til coma. oc kan fæ man dr*æ*pæ. Hwar sum[91]) *þæt*

---

71) B. om. *oc*.
72) B. sic. A. om. *huru*.
73) B. *ær*.
74) B. *ranit*.
75) B. *atter gildi fea. ok með* &c.
76) B. *kiære*.
77) B. *raan til* &c.
78) B. add. *thæn sac giuir sum saght ær*.
79) B. om. *half*, at h. v. in marg. add. rec. man.
80) B. om. *wæri þæt*.
81) B. *Al*.
82) B. om. *sum*.
83) B. om. *oc*.
84) B. *lot ok cafla*.
85) B. om. *oc*.
86) B. *skiptum*.
87) B. *bæras*.
88) B. om. *oc*.
89) B. *gör manni eller willi dyur hem föd*.
90) B. *Opt*.
91) B. om. *sum*.

fæ agh*er* sum man dræp*er*. hwat fæ þæt hælst wara kan. han scal m*æþ* þy fæ[92]) til þinx fara. laglica *þæt* i þrim lagþingum[93]) vt biuþa. oc bot m*æþ* arwm þæs sum[94]) sin hawa mist. *þæt* ær fiarþung*er* af fuldre bot. ([95]wilia ærwingæ wiþ taka. þa wari þen saclös sum vt biuþ*er* oc bot fyll*er*. ([96]wilia þe ei wiþ*er* taka. lati þa banan lösæn a fiarþa þinge. þen ([97]swa haw*er* til buþit sæti þa bot i taka hænd*er*. wari saclös siþan. §. 1. ¶ Hwar sum föþ*er*[98]) willi diur. æll*er* fughla[99]) hema. kunnu þe nocrum scaþa göræ annættigæ[100]) folke ell*er* fæ. han scal swa firi þem warþa swa[1]) sum firi sit[2]) fæ i allum sakum oc fallum þem warþa kunnu. §. 2. Nu kan arwe þæs dræpin ær sighiæ. at ei ([3]folgþis laglica bananum. æll*er* ei böt*er* buþna sum sculde. wæri ([4]þa han sic m*æþ* eþe .XII. manna þ*ær*[5]) a þinge waru. þa han fæ þæt sum drap giorþe[6]) laglica vt böþ.[7]) oc böt*er* m*æþ* sum sagt ær. Falz at eþe. *böte* XL. m*arker*. kan þæt ([8]fyrræ döæ. Folghiæ swa döþo sum quikku oc lægge niþ*er* a fyrstæ þinge. siþan þæt döt ær. oc bot m*æþ* sum skilt ær. oc wari siþan[9]) saclös. Nu gifs hanum sac. at han fæ þæt manz bani war. mæþ siælfs wilia drap. wæri sic[10]) m*æþ* .II. manna witnum. oc .XII. manna eþe. ([11]oc göre swa gilt döt sum q*ui*kt æpte miæzmanna[12]) orþum. Falz at þæssum wizorþum. *böte* XL. m*arker*.

---

92) B. om. *fæ*.
93) B. *thingum*.
94) B. om. *sum*.
95) B. *Vil æruinge uið taca. uæri* &c.
96) B. *Vil æi* &c.
97) B. *til biuðer. ok sæti boot* &c.
98) B. *föðe*.
99) A. Loco litt. *gh* aliae quaedam litterae antea fuerunt scriptae.
100) B. *antuigia*.
1) B. om. *swa*.
2) B. *sinu*.
3) B. *ær rætlicha fylght bananum ok böter* &c.
4) B. om. *þa han*.
5) B. *thera*.
6) B. om. *giorþe*.
7) A. Loco litt. *öþ* aliae quaedam litterae antea fuerunt scriptae.
8) B. *fæ fyrra dö. fylghi* &c.
9) B. om. *siþan*.
10) B. add. *tha*.
11) Legendum videtur: *æller göre* &c.; cfr. UplL. ManhB. 1 : 3. Recentiori vero, ut videtur, mutatione additis iis quae infra sequuntur: *Falz at þæssum* &c., verba: *æller göre — orþum* sine dubio delenda omnino fuissent, hoc vero per scribae negligentiam non facto, haec verba novo errato, *æller* in *oc* mutato, cum antecedentibus sunt connexa.
12) B. *metzmanna*.

Vm owormagha drap oc galins manz. XVIII^{u}.

75 Dræp*er* owormaghi man hwarium lundum han dræpæ kan. bötis þæt drap at*er* m*æþ* waþa botum. Will owormagha malsman *þæt* drap dyliæ. ([13]Söke þa hin in til hans. m*æþ* .III. manna witnum. oc .XVIII. manna eþe. Owormaghi heter þen yngre ær æn .XV. ara. Nu sigh*er*[14]) annær owormagha wara. oc annær ei. XII mæn sculu þæt wita oc ranzsaka. ald*er* hans m*æþ* sinum eþe. §. I. ¶ Warþ*er* man af wita þæt scal lysæs firi sokn oc gr*an*num. firi hundaris þinge eno. Skylde mæn[15]) sculu han i gömo hawa. kan han lös slippa siþan laghlyst[16]) ær firi hanum. man dræpæ. æll*er* by brænnæ. giælde by at*er* m*æþ* waþa botum .VII. m*arkum*.[17]) oc man drap samuleþ. ([18]Sara bot wari .J. III. örum. Ei warþa þæsse böt*er* höghre. þo at scaþi si[19]) mere. Swa scal arwe þæs manz baþe taka oc bötæ firi han. Ær ei lyst[20]) firi hanum sum sagt ær. warin[21]) g*er*ninga[22]) hans i wiliaw*er*ks botum. þe han gör til annærs. swa oc þa[23]) til hans göræs kunnu.

Vm waþa drap af handwirkum.[24]) XIX^{u}.

Lyuter man döþ[25]) i[26]) gildrum andra manna af spiutum æll*er* i[27]) gr*a*wm. Æru þe laghlyst[28]) fyrræ. wari gild*er* at[29]) .VII. m*arkum* waþa bot. Ær ei lyst[30]) firi. wari gild*er* ([31]at halwre bot. Far man[32]) sar annur oc ei döþ. wari böt m*æþ* fiarþunge af fuldre bot. §. 1. Græw*er*[33]) man brun æller andra graw*ar*. kan *þær* innæn fæ falla. oc lytæ[34]) döþ af. giælde at*er*[35])

---

13) B. *sökis thæt in* &c.
14) B. add. *han.*
15) B. *Sculdi mæn hans.*
16) B. *laghlyust.*
17) B. *mark*er.
18) B. *Sara böter uærin* &c.
19) B. *uarðhe.*
20) B. *lyust.*
21) B. add. *þa.*
22) B. *gernungar* (sic).
23) B. *the.*
24) B. sic. A. *handkum.*
25) A. v. *döþ* omissa, supra lineam est addita.
26) B. *af.*
27) B. om. *i.*
28) B. *laghlyust.*
29) B. *með.*
30) B. *lyust.*
31) B. *með halui boot.*
32) B. *han.*
33) B. *Grauer.*
34) B. *liuter.*
35) B. om. *ater.*

quict firi döt. taki han þæt döþæ (36þ*en* brun æll*er* graf atte. Falder i folk oc dör af. bötis at*er* m*æþ* waþa botum.37) Agh*er* en man brun. (38nytiær oc en oc ei flere af.39) b*öte* bot. ensamin. Lyter40) nocor scaþa af dikum. wari ogilt.

Vm afalz drap. XXus.

FAlder huus niþ*er*. æll*er* annur handw*er*ke manna. kan folk æll*er* fæ firi warþa. oc lyter41) döþ af. bötis at*er* m*æþ* fiarþunge af fuldre bot. §. 1. Hogg*er* man træ i scoghe. fæller42) a annæn. oc synis43) ei annur handw*er*ke a hanum. Fylle þ*ær* waþa eþ (44a hanum .XVIII. manna. oc waþa bot .VII. m*arker*. Fæll*er* træ a ök manz. æll*er* a annæt fæ. wari böt m*æþ* fiarþunge af fulle45) bot. §. 2. (46Cliwer man i træ eptir bön æller buþ annars. falder niþer oc far af döþ. wari gilder at halwi manz bot. Clyw*er*47) man (48i træ obiþin49) m*æþ* siælfs wilia fald*er* niþ*er* oc dör af. liggi ogild*er*. Nu kan arwe þæs döþæ. nocrum wita at han baþ æll*er* böþ hanum i træ fara.50) Dyli þa þæt m*æþ* þrætölptum eþe. æll*er* b*öte* sum sagt ær. Fald*er* man v træ. oc faar þ*en* scaþa af sum51) niþre ær stadd*er*. wari ogilt. Affall52) agho bötæs oc ei affall.53) vtan af54) sægl træ eno. §. 3. Ligg*er* wiþcast*er*55) i garþe. fald*er* a man oc slar i hæl. wari gilt56) m*æþ* waþa botum .VII. m*a*rkum. §. 4. Rætt*er* man sten æll*er* stoþ.57) falder a man oc slar i hæl. wari gild*er* m*æþ* waþa botum.

---

36) B. om. *þen — atte.*

37) B. add. *Allir aghu the boot böta. sum brun eller grauar attu.*

38) B. *ok nytiar. ok æi* &c.

39) B. om. *af.*

40) B. *Lyuter.*

41) B. *lyuta thær.*

42) B. *falder.*

43) B. *synas.*

44) B. om. *a hanum.*

45) B. *fuldri.*

46) B. sic *(Cliuir man i træ eptir bön eller buð annars. falder nidhir ok faar af dödh. uæri gildir at halui manz boot.).* A. om. *Cliwer — manz bot.*

47) B. *Cliuir.*

48) B. *með siælfs ualde ok obiðin i træ. falder* &c.

49) B. sic (cfr. not. 48. antecedentem). A. *obþin.*

50) B. *cliua.*

51) B. om. *sum.*

52) Lege *A fall.*

53) B. sic. A. *a fall.*

54) B. sic. A. om. *af.*

55) B. *uidha caster.*

56) B. *gildir.*

57) B. *studh.*

76 Dragh*er*[58]) man skip a land. æll*er* vtskiut*er*. biþ*er* flere m*æþ* sic. kan nocor þ*ær*[59]) firi lunnum æll*er* skipaborþe döþ lytæ.[60]) bötis at*er* m*æþ* waþa botum. §. 5. þæssum waþa botum fölgh*er* eþ*er* engin. §. 6. ❡ Tak*er* man þræl annærs til lans gang*er* ([61]i scogh m*æþ* hanum. hogga baþe træ eth. kan þæt træ a[62]) þræl falla oc i bæl sla. bö*tis* at*er* m*æþ* waþa botum. ([63]Lytæ þe baþe döþ af þy træ. Liggen oc[64]) baþe ogilde. §. 7. Hogga twe mæn træ eth. lytæ[65]) baþe döþ af. liggin ogilde. Lyter[66]) annær þeræ döþ. bö*te* þ*en*[67]) liw*er* .VII. m*arker* waþa bot.

*Vm waþa böter sum eþ*er *fölgher.* XXIus.

Sæt*er* man sic i saat oc will dyur skiutæ. warþ*er* man firi stadder. oc liut*er* döþ af. Han bötis at*er* mæþ .VII. m*arkum*. þ*ær* scal waþa eþ*er* firi[68]) festes .XVIII. manna. oc bot takum i hænd*er* sætiæs. oc til biuþæs a gript*ar* bakca.[69]) swa oc firi sokn. oc a hundaris þingum þrim. þ*en* swa biuþ*er*. han fölgh*er* lagha til buþi. §. 1. Dræp*er* faþer æll*er* moþ*er* barn sit. m*æþ* waþa oc ei m*æþ* wilia. ([70]oc liwa þön baþin. kiærc[71]) annæt þæræ til þæs sum ([72]dræpit haw*er*. þa scal þæt fæstæ waþa eþ. oc waþa[73]) bot biuþa sum sagt ær. Siþan ma[74]) engin til lagha æll*er* ([75]til bota qualia. Hwar sum fald*er*[76]) at waþa eþe. þa comb*er* þ*ær* waþe i wiliaw*er*k.

Vm dula drap oc dana arf. XXIIus.

KAn lik hittæs ærrat oc vndat i scoghum. a lötum. æll*er* a wæghum. kirkiu

---

58) B. *Drægh*er.
59) B. om. *þær*.
60) B. *lyuta*.
61) B. *til scoghs*.
62) B. sic. A. om. *a*.
63) B. *lyuta baðe* &c.
64) B. om. *oc*.
65) B. *lyuta*.
66) B. *lyuter*.
67) B. add. *sum*.
68) B. om. *firi*.
69) B. *gripta bacca*.
70) B. om. *oc — baþin*.
71) B. *kiærer*.
72) B. *drap. tha* &c.
73) B. om. *waþa*.
74) B. add. *thæt*.
75) B. *bota höghra quælia*.
76) B. *falz*.

æll*er* cöpstaþa mællum. oc hittis engin þen dræpit haw*er*. þæt het*er*[77]) dula drap. þ*æ*r scal hundare banaman finnæ.[78]) æll*er* botum vppe halda .XL. *markum*.[79]) Ær nocor þen til wiþ drap kænnis[80]) a þinge. æll*er* firi sokn wiþ*er* gang*er*. þa agh*er* ærwinge þæs dræpin ær. sac a han sökæ[81]) oc bot af hanum cræwiæ. Hittis lik ærat[82]) oc vndat innæn tompta ra. æll*er* vtan. vtan huus ell*er* i olæstum husum. þ*æ*r agh*er*[83]) oc hundare banaman hittæ.[84]) æll*er* botum vppe halda. hittis i læstum husum. bötis at*er* m*æþ* morþgiældum .XX. m*arkum* oc hundraþa. §. 1. Kunnu mæn a bolstaþe sinum lic hittæ. þa agha þe buþkafla vp skera. oc hundare allu buþ fa. oc .XII. mæn til næmnæ sum[85]) scuþa sculu oc synæ. hwat handw*er*ke synis[86]) a þy like ell*er* ei. Synis[87]) ei handw*er*ke a ([88]þy. þa ma oc engin böt*er*[89]) cræwiæ. ([90]Synis handw*er*ke a. þa scal hundare banaman finnæ æll*er* botum vppe halda. Skera ei bolstazmæn buþkafla vp[91]) oc hundaris mannum buþ fa. þa[92]) haldin siælwe botum vppe. Nu sigh*er* lænsman handw*er*ke a like wara. oc bönd*er* ei. wari þæt a .XII. manna witnum. þeræ sum lic saghu. §. 2. Allastaþe þ*æ*r mæn wita sannan banaman. wari hundare alt saclost firi botum. Fari þen æpte 77
scaþamanne sinum sum[93]) sin haw*er* mist. æn han will. §. 3. Kan han[94]) vtlænzk*er* wara. sum[93]) dræpin ær. comb*er* rætt*er* ærwinge hans innan nat oc[95]) iamlanga. ([96]þa agh*er* han arf vptaka. oc halwa bot[97]) .XX. m*arker*. oc .XX. m*arker* kun*unger* oc hundare. Comb*er* ei ærwinge innæn þen timæ. Taki kun*unger* baþe bot oc arf. æpte ([98]þen dræpin ær. æn han lekman ær. Kan han clærk*er* wara. taki biscup*er* arf. oc kun*unger* bot. Beþes kununx

---

[77]) B. *hete.*
[78]) B. *hitta.*
[79]) B. *mark*er.
[80]) B. add. *ok.*
[81]) B. *sökia.*
[82]) B. *errat.*
[83]) B. *scal.*
[84]) B. *finna.*
[85]) B. om. *sum.*
[86]) B. *synas.*
[87]) B. *Synas.*
[88]) B. *tha ma thær ok* &c.
[89]) B. add. *firi draap.*
[90]) B. *Synas handuirki. tha* &c.
[91]) B. om. *vp.*
[92]) B. om. *þa.*
[93]) B. om. *sum.*
[94]) B. *thæn.*
[95]) B. sic. A. om. *oc.*
[96]) B. *han ægher arf* &c.
[97]) B. add. *með.*
[98]) B. *dræpin. æn* &c.

man (99siæ goz þæs dræpin ær. oc (100han menar sum handamællum haw*er*. (1oc will ei til synæ lata. b*öte* III. m*arker*. Haw*er* han nocot af þy goze vndan2) forþat. före þæt at*er* m*æþ* eþe .XII. manna. at þæt ei mera war. Dör inlænzk*er* man oc comb*er* ei rætt*er* ærwinge hans innæn þry ar. oc wiþ arf kiænnis. Þa skiptis goz hans3) til kirkiu oc clostra firi siæl hans.

Vm sporgiælð i drapum. XXIII^{us}.

Mötæs twe mæn oc dræp*er* hwar þeræ annæn. ligge þ*ær* man gen manne i arwa botum. oc arwa þeræ bæggiæ. böte hwar þeræ4) kun*ungi* oc hund*are* VIII. örtugha oc .XIII. m*arker*. §. 1. Warþ*er* man dræpin oc þen will dyliæ sum drap. þa hawi ærwinge wald þæs dræpin ær. sökiæ sac til banamanz m*æþ* eþe þrætölptum. oc .VI. manna witnum. innan nat oc iamlanga. þa scal þen5) sum drap giorþe. fulla böt*er* firi sic biuþa. m*æþ* þinx ,witnum i manaþum þrim oc synæ lata. oc6) swa takum i hænd*er* sætiæ. Warþ*er*7) siþan æpte swa giort. þen8) dræpin firi þe9) sac. ligge þ*ær* hwar þeræ i gilde sinu. Haw*er* ei böt*er* buþit sum sagt ær. warþer siþan dræpin. ligge ogild*er*. oc arwa þæs (10dræpin ær. cræwin vt böt*er* æpt*ir* han. §. 2. ¶ Gæstæ mæn til bonda. dræp*er* gæst*er* annæn gæst. warþer banaman fangin. halde11) botum vppe. oc12) þen lete æpte scaþamani sinum. sin haw*er* mist. oc12) bonde sum huus atte wari saclös. §. 3. Dræp*er* man annæn.13) comb*er* til þinx. oc kænnis wiþer g*er*ningæ14) sinæ. Hawi þa malsæghande wald hwat han hæller will hæmnæ æll*er* wiþ botum taka. will han böt*er* taka. þa agh*er* han hawa .VIII. örtugha oc XIII. m*arker*. swa oc15) kun*unger* oc hund*are*. þæsse bot het*er* sporgiælð.

---

99) B. *sea goz hans sum dræpin* &c.
100) B. *thæn mena* &c.
1) B. om. *oc — lata.*
2) A. *vndat* primum est scriptum.
3) B. *thæt.*
4) B. om. *þeræ.*
5) B. *han.*
6) B. om. *oc.*
7) B. add. *æi*, at h. v. lineola inducta est, ac subiectis punctis notata.
8) B. om. *þen.*
9) B. *samu.*
10) B. *fyrra dræpin uar cræuin böter* &c.
11) B. add. *han.*
12) B. om. *oc.*
13) B. add. *ok.*
14) B. *gærning.*
15) B. om. *oc.*

Æn flere dræpæ en. XXIIII^us

Kunnu tiu mæn. æll*er* flere dræpæ en man. Alle agha þ*en* man fasta. oc þri af þem banamæn hetæ. en raþ bani. annær. halð bani. oc[16]) þriþi[17]) sand*er* drapare. ([18]hawin ærwingæ walð a slica þrea sökiæ ([19]sum þe wilia af þem sum skript hawa takit. Raþ bani sökis *mæþ* .II. oc .XII. bot hans .III. m*arker*. en sac malsægh*anda*. Hald bani *mæþ* .III. oc .XVIII. bot hans .IX. m*arker*. en sac malsægh*anda*. Sand*er* drapare.[20]) *mæþ* .VI. oc þrim 78 sinnum tolf. bot hans .XL. m*arker*. Dyliæ alle drap. git*er* oc ei malsægh*ande* þem[21]) wiþ bundit. wæri þa banaman sic *mæþ* eþe prætölptum. Hald bani *mæþ* eþe .XVIII. manna. Raþbani *mæþ* eþe .XII. manna. Falz oc[22]) eþ*er* firi þem. b*ötin* sum fyrræ sagt[23]) ær. §. 1. Witis manne at han dræpæ baþ æll*er* böþ. bæriæ æll*er* hogga. wæri sic[24]) *mæþ* eþe prætylptum. firi hog[25]) oc bardagha. *mæþ* eþe .XII. manna. æll*er* böte hwaria sac æpte sinu gilde.

Vm lik nan oc tilbuþ firi drap. XXV^us.

Rænir man lik. warþ*er* gripin wiþ. b*öte* XL. m*arker*. warþ*er* ei takin wiþ. wæri sic *mæþ* eþe prætylptum. æll*er* b*öte* sum sagt ær. §. 1. ❡ Will malsægh*ande* æpte þen dræpin ær. wiþ botum taka. oc[26]) þen will oc giærnæ bötæ sum drap giorþe. Kan goz hans ei gitæ fullat .XL. m*arker*. þa fællis slict af m*ark* sum af m*ark*. firi allum þem sum[27]) þ*ær* agha bot vptaka. oc skiptin alle þy sum til ær. Dræp*er* man annæn oc rymir siþan vndan,

---

16) B. om. *oc*.
17) B. sic. A. *þrþi*.
18) B. *haui æruinge* &c.
19) B. *han uil af them a uighualle uaro. Rudhbani scal sökias medh* &c.
20) B. *banaman*.
21) B. add. *malsæghande then*, at haec lineola sunt inducta.
22) B. om. *oc*.
23) B. *skilt*.
24) B. add. *fore drape*.
25) B. *hug*.
26) B. om. *oc*.
27) B. om. *sum*.

will ærwinge böt*er* taka. þa sökis bo hans æpte28) domum oc skiælum. oc takis vt29) æpte brutum. Nu scal þ*en* biuþa drap haw*er* giort. bot epti brutum. oc giæld ept*ir* döþan. han (30agh*er* tilbiuþæ a gript*ær* backa. firi sokn. oc a hundaris þingum þrim. Will malsægh*ande* wiþ botum taka. þa fæstins böt*er* a þinge. oc giældins æpte. Will han hæmnæ oc ei böt*er* taka. fæstins kun*unge* oc hund*are* böt*er* æpte brutum sum þem til höre. oc malsægh*anda* rætt*er*31) stande quar. Will drapare ei fæstæ æll*er* ræt göræ. sökis32) bot*er* af hanum æpte lanzlaghum. §. 2. Hoggas .II. mæn (33swa at annær lyt*er*34) döþ af. oc annær sar.35) wari drap gilt. oc sar ogilt. §. 3. Biscup*er* agh*er* i hwariu drape .III. m*arker*. vtan *þær* waþe36) fölghe æll*er* owita g*er*ning. §. 4. All sporgiælð sculu þræskiptæs.

*Vm twæbötis drap.*37) *XXVI*^us^.

DRæp*er* man annæn i forsate. hwar38) þæt hælzt ær. a lande æll*er* a39) watne. Ligge þ*en* i twæböte til comb*er* (40i attatighi m*arkum*. oc þ*en* i enböte forsat giorþe. Sigh*er* annær forsat wara giort. oc annær ei. wæri sic41) m*æþ* eþe þrætylptum. at han ei i forsate drap. Hogg*er* man i forsate annæn. warin42) sar hans i twæböte. æll*er* wæri sic43) m*æþ* eþe .XVIII. manna. §. 1. Warþ*er* man dræpin at syst*ur* æll*er* at44) dottor sinnæ. ligge i twæböte. fore þy at þa gatu han ei m*æþ* wapnum wart. §. 2. Dör man af blokhoggum ligge i twæböte. §. 3. Warþ*er* man dræpin af morþwapnum. ligge i twæböte. Kan 79 drapare ei warþa takin m*æþ*. wæri sic m*æþ* eþe þrætölptum. at han þ*en* man drap m*æþ* folkwapnum. oc ei m*æþ* morþwapnum.45) þættæ æru morþwapn tæl-

---

28) B. *međ.*
29) B. add. *boot.*
30) B. *a biuđa til a* &c.
31) B. *lotin.*
32) B. *sökins.*
33) B. om. *swa at.*
34) B. *lyuter.*
35) B. add. *af.*
36) B. sic *(uađe).* A. *ware.*

37) B. add. ***ok morđuapn;*** quibus porro rec. man. add. *Oc forsæte.*
38) B. *huart.*
39) B. om. *a.*
40) B. *attatighi marca.*
41) B. *thæt.*
42) B. *uæri.*
43) B. *þæt.*
44) B. om. *at.*
45) B. rubris litteris add. ***nota morđ h-***

gheknìwer matkniw*er*. arf af bogha.[46]) §. 4. Agha[47]) mæn maltmælæ[48]) saman. warþ*er*[49]) nocor dræpin af þem æll*er* sar gör. ligge i twæböte. §. 5. Comb*er* ([50]nocor obuþin. oc warþ*er* dræpin. ligge i enböte .XL. m*arkum*.[51]) g*er*ninga[52]) hans liggen[53]) i twæböte. §. 6. Warþ*er* yngri[54]) barn dræpit[55]) æn .XII. ara. ligge i twæböte. ær þæt ældræ ligge i enböte. §. 7. Kan owormaghi man dræpæ. *þæt* ær owita g*er*ning. wari ([56]bot þæs fiarþung*er* af fuldre bot. Aghe *þær* i hwarte. kun*unger* æll*er* biscup*er*. §. 8. Hwar sum[57]) hema dræpin warþ*er*. ær han fræls æll*er* ofræls. ligge i twæböte. §. 9. Comb*er* man hem til annærs mæþ lagh dömdo þinge cræw*er* vt sac sinæ. stand*er* þen a mot firi ær. m*æþ* wigh oc wæriu.[58]) will ei lagh dömdæ sac vt giwa. warþ*er* þ*e*n dræpin til comber. ligge i twæböte. ([59]oc þe i enböte firi æru. §. 10. Biuþer kunung*er* ([60]lyuþ oc leþung[61]) vt. skip ([62]ær vtgangit oc til læghis comit. warþ*er* *þær* siþan nocor dræpin. innæn firi borþe. æll*er* vtan firi[63]) bryggiosporþe. ligge i twæböte. §. 11. i allum þæssum drapum. scal man halbana.[64]) ʀaþbana. oc sanbana.[65]) swa wiþ drap bindæ sum fyrræ sagt ær. §. 12. Warþ*er* kuna dræpin. liggi i twæböte. Dræp*er* kuna man. ligge i enböte. §. 13. All twæböte. sculu swa skiptæs taki malsægh*ande* fyrst[66]) halwa bot. Half bot ([67]skiptis i þry. taki oc en lot. malsægh*ande*. twa kun*unger* oc hundare. §. 14. Kan heþit barn dræpas. *þær* warþ*er* ei bot mera[68]) æn .XL. m*arker*.

---

uapn. In antiquiori codice, quem secutus est scriba, haec, ni fallor, in marg. fuerunt adnotata.

46) B. *bugha.*
47) B. sic. A. add. *þe.*
48) B. *maltmæle.*
49) B. add. *thær.*
50) B. *ubuðin. uarðer hælslæghin. liggi* &c.
51) B. *marker.*
52) B. *gærningar.*
53) B. om. *liggen.*
54) B. *yngra.*
55) B. sic. A. *dræpin.*
56) B. om. *bot þæs.*
57) B. om. *sum.*
58) B. *uærn.*
59) B. *þæn i enböte fore ær.*
60) B. om. *lyuþ oc.*
61) B. *legðung.*
62) B. sic. A. *æru vtgangin.*
63) B. sic *(fore).* A. om. *firi.*
64) B. *haldbana.*
65) B. *sannan bana.*
66) A. *fyrsta* scriptum fuisse videtur; litt. *a* vero ab ipso scriba deleta est.
67) B. *thræskiptis. taki* &c.
68) B. *mere.*

Vm þræbötis drap. XXVII^{us}.

UArþ*er* man dræpin i stow[69]) siælfs sins. flyt*er* saman hör oc hiærne. ligge þen i þræböte .XX. m*arkum* oc hundraþa. Warþ*er* man[70]) dræpin i siang sinne. ligge i þræböte. wari kuna i sama gilde. warþ*er* oc ei kuna i þræböte. vtan þ*ær*. Kan man warþa dræpin i andrum husum innæn garþe sinum. *Æ*ll*er* i garþe siælwm. æll*er* oc swa nær garþe at skiutæ ma til m*æþ* spiuzskapte. wari gilder at hundraþa m*ar*kum. Warþ*er* man[71]) dræpin i hemelike[72]) huse. ligge i þræböte. §. 1. Warþ*er* owormaghi dræpin ([73]þen yngre ær æn siu ara. ligge i þræböte. §. 2. Warþ*er* man dræpin i kirkiu æll*er* i kirkiugarþe. æll*er* oc swa nær kirkiugarþe at na ma til m*æþ* spiuzskapte.[74]) ligge i þræböte. §. 3. Warþ*er* man dræpin i[75]) rættum þinx staþ i sattu þinge. ligge i þræböte. §. 4. Warþer ([76]smiþ*er* i smiþio dræpin. þ*ær* han stand*er* a giærning sinne. ligge i þræböte. §. 5. Far man at wæghe
80 ensamin. hitter lik firi sic liggiæ. fari til by ([77]þ*ær* næst ær. oc skærscute þ*ær* maal sit. Hittæ twe mæn en döþæn. fari annær þeræ at*er*. oc annær fram til næstæ by. oc[78]) skærscutin þ*ær* mal sit. at þe döþæn hitto. oc scaþa engin giorþo. Hawa þe ei[79]) swa giort. haldin þa botum vppe. æll*er* eþe þrætölptum. Falz[80]) at eþe. oc ([81]synis handw*er*ke a like. b*öte*[82]) XX. m*arker* oc hundraþa.

Vm drap innan sianga. XXVIII^{us}.

KAn man husfru sinæ sla. will raþa oc ei dræpæ. tak*er* wær æn han wilde. oc lyt*er*[83]) döþ af. wari þæt a .XII. manna eþe. hwat hæld*er* þæt war giort

---

69) B. *stuuu.*
70) B. om. *man.*
71) B. om. *man.*
72) Lege *hemeliko.* B. *almænninghis.*
73) B. *yngri æn* &c.
74) B. *spiutsaski.*
75) B. *a.*
76) A. Verba *smiþer i* omissa, in marg. add. scriba.
77) B. *þæs næsta. ok* &c.
78) B. om. *oc.*
79) A. v. *ei* omissa, supra lineam est addita.
80) B. *Fallas.*
81) B. *synas handuirki* &c.
82) B. *bötin.*
83) B. *lyuter.*

m*æþ* wilia æll*er* m*æþ*[84] waþa. wæriæ þe han. böte döz drap m*æþ* lagha botum. Fællæ þe han. þa dömis man a stægl firi g*er*ning sinæ. wilia frænder hænnæ hanum lif vnna inne sc*ri*pt sinæ vtlændis. oc böte bot inlændis .XX. m*arker* oc hundraþa. Dræp*er* kuna bonda[85] sin wari lagh samu. Fællis hon til drap. oc wiliaw*er*kæ.[86] dömis þa kuna vndi sten. ([87]Huliken þeræ annæn raþar til döz.[88] warþ*er* þ*en* fangin til banaman war[89] raþin. oc gang*er* wiþ þe g*er*ning þa dömis han til stægl m*æþ* bonda. Husfru vndi sten æn hon ræþ. Tolf mæn sculu hwart þeræ wæriæ. ællær fællæ æn þe morþraþ dyliæ kunnu. §. 1. Dræp*er* faþ*er* æll*er* moþ*er* barn sit. Æll*er* barn faþ*ur* æll*er* moþ*or*. broþ*er* æll*er* syst*er* broþ*or* sin. syst*er* æll*er* broþ*er* syst*ur* sinæ. þæssin[90] liggin all i þræböte. §. 2. All þræböte skiptins swa. taki halft malsægh*ande*. oc[91] halft kunung*er* oc hundare.

Vm drap innæn öyum. XXIX^{us}.

VArþ*er* man dræpin i[92] skærium vte. vtan varþ oc wacu. þ*ær* agh*er*[93] engin botum firi warþa. vtan rætt*er* drapare. æn han fangin warþ*er*. Warþ*er* man[94] dræpin innan warþ oc wacu. i þem öyum andra liggiæ vtan firi. þæt skiplagh sum[95] þe ö. liggir[96] til. agh*er* banaman finnæ innan nat oc[97] iamlanga. æll*er* botum vppe halda .XL. m*arkum*.[98] Ei warþa böt*er* þa mere i iamlanga enum. þo at mæn hittins dræpæne[99] flere.

Vm toruo giælð. XXX^{us}.

UArþ*er* man i skipi siuker æll*er* sar. kan swa længe liggiæ at allum leþis

---

84) B. om. *mæþ*.
85) B. *man*.
86) B. *uilia uærk*.
87) B. *Huilkit thera annat raðer* &c.
88) B. *döð*.
89) B. *uarð*.
90) B. *thæssi*.
91) B. om. *oc*.
92) B. *innan*.
93) B. *a*.
94) B. om. *man*.
95) B. om. *sum*.
96) B. sic. A. *liggi*n.
97) B. sic. A. om. *oc*.
98) B. *mark*er.
99) B. *dræpni*.

þ*ær*[100]) wiþ*er*. föræ skipara han a lanð vp.[1]) oc i iorþ læggiæ. fyr æn han m*æþ* allu döþ*er* ær. oc[2]) fara bort fran ([3]hanum. til comb*er* skip annæt i samu hamn. höræ mæn af skipi þy. man i iorþ ryniæ. oc hialpa hanum v iorþ. Kan siþan þen man wiþ fas oc kiæræ[4]) siælw*er* æpte scaþa sinum. wari gild*er* ([5]at þrinni hundraþa m*a*rkum. Taki halwa bot malsæghande. oc[6]) halwa kun*unger* oc hund*are*. Þættæ het*er* torwo giælð. Hawar[7]) talt warit. oc aldre takit.

Vm drap mællum clærks oc lekmanz.[8]) *.XXXI^{us}.*

81 DRæp*er* prest*er* æll*er* annær clærk*er*. lekman. þ*ær* agher[9]) biscup*er* kununx ræt. oc arwa þæs dræpnæ. takin[10]) malsæghanda ræt[11]) af botum. Dræp*er* lekman clærk. taki þ*ær* kunung*er* sin ræt. oc arwa hans takin[10]) sin lot af bot.[12]) §. 1. Kan man dræpin warþa. lekman æll*er* clærk*er*. oc ær ei rætt*er* malsægh*ande* inlændis þa þ*æt* kæris. wærs þæt drap firi þem sum[13]) a kære mæþan han borto ær. Comb*er* siþan malsæghanden[14]) hem. ([15]oc cræw*er* böter. wari wart firi hanum swa[16]) sum firi þem ([17]sum þ*ær* fyrstæ a talaþe. swa oc firi allum andrum. þ*ær* kunnu frammer a tala.[18]) §. 2. Dör þen man[19]) drap giorþe. fyrræ æn han laghsökt*er* ær. ([20]hawin arwa hans wizorþ. wæriæ sic m*æþ* þrætölptum eþe. æll*er* ([21]giælde lagha bot firi g*er*ningæ hans. §. 3. Gör biltugh*er* man drap. æll*er* annur brut mæþan han

---

100) B. om. *þær*.
1) B. om. *vp*.
2) B. om. *oc*.
3) B. *ok til* &c.
4) B. *kiærir*.
5) B. *meðh thry* (sic) *hundraða marcum*.
6) B. om. *oc*.
7) B. add. *æ*.
8) B. add. *ok æn biltughkir man draap gior*.
9) B. *taker*.
10) B. om. *takin*.
11) B. *lot*.
12) B. *botum*.
13) B. om. *sum*.
14) B. om. *malsæyhanden*.
15) A. Verba *oc cræwer böter* omissa, ab ipso scriba in marg. sunt addita.
16) B. om. *swa*.
17) B. *fyrst atalaðe*.
18) A. Loco v. *tala* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.
19) B. add. *sum*.
20) B. *haui tha aruar* &c.
21) B. *giældin lagha böter føre gerning hans*.

friþlös[22]) ær. böte æpte laghum siþan han ([23]i friþ comb*er*. warþ*er* han friþlös[24]) dræpin. ligge ogild*er*.

Vm forgerninga drap. XXXII^us.

KAn kuna man *mæþ* forg*er*ningum dræpæ wilia. warþ*er* bar oc takin wiþ. þa scal hon bindes oc til þinx föræs. oc ([25]*ger*ninga hænnær *mæþ* hænni. Tolf mæn sculu hona[26]) *þær* wæriæ æll*er* fællæ *mæþ* eþe sinum. wærs hon. wari saclös. Falz hon. *böte* XL. m*arker*. Dræp*er* *mæþ* allu. oc warþ*er* sanð.[27]) þa dömis hon til ([28]ball. oc arwa hænnæ ærwin goz æpte hona. wilia malsægh*andar*[29]) hænni lif vnna. oc böt*er* taka. þa *böte* .XX. m*arker* oc hundraþa. Skiptins sum annur þræböte. þ*en* hona fangaþe[30]) wari saclös firi banð. æ[31]) hwat hon wærs æll*er* ei.[32])

Vm hötning oc waþa scuf. XXXIII^us

Hötir man andrum *mæþ* sten æll*er* stang. æll*er* banawapnum. þa ær[33]) hött*er* þrim staþum gild*er*. i stuw bænke. i kirkiu. i[34]) satto þinge. Hwar *þær* höt*er*. *böte* III. m*arker*. æll*er* wæri sic *mæþ* eþe .XII. manna. §. 1. Tak*er* man wapn iwi höþe[35]) sinu.[36]) þæt annær wilde hanum scaþa *mæþ*. oc æru *þær* II. mæn til witnæ. hawi þ*en*[37]) wapn firi sit eghit. §. 2. Kan nocor skiuta[38]) annæn i eld. æll*er* i[39]) watn. af huse æll*er* v træ *mæþ* waþa oc ei *mæþ* wilia. lyt*er*[40]) þ*en* man döþ af æll*er* annæn scaþa. biuþe firi sic þ*en* sköf.

---

[22] B. *biltughir.*

[23] B. *frið s frið comber* (sic).

[24] B. om. *friþlös.*

[25] B. *forgerninga hænna með. Tolf* &c.

[26] B. *hana*, et sic infra.

[27] B. add. *at.*

[28] B. *baal. ok æruar* &c.

[29] B. *malsæghanda.*

[30] B. *fangit hafðe.*

[31] B. om. *æ.*

[32] B. *fellis.*

[33] B. sic. A. om. *ær.*

[34] B. *a.*

[35] Pro *höfþe.* B. *hofði.*

[36] B. *sic.*

[37] B. *thæt.*

[38] B. *skyuua.*

[39] B. om. *i.*

[40] B. *lyuter.*

waþa eþ oc waþa[41]) bot. Falz at[42]) eþe. böte firi wiliaw*erke*.[43]) scaþa hwarn æpte gilde sinu.

Vm oquæþins orþ. XXXIIII^us.

Opta coma af ondum[44]) orþum g*er*ninga onda.[45]) Hwar sum andrum giwer oquæþins orþ. firi kirkiu æll*er* þinge. æll*er* oc andrum samfundum manna. kallar han agna bak[46]) þræl ([47]æn han fræls ær. æll*er* annur ful namn. git*er* han sic for þy namne[48]) wart. *böte* þen .III. m*arker* han swa kallaþe.
82 Böte þen samuleþ sum[49]) annæn callar hæriansun.[50]) þiuf.[51]) æll*er* liughara iw*ir* þwart[52]) þing. oc git*er* han ei ([53]sannat at swa giort.

Vm þocka böter. XXXV^us.

UArþ*er* kununx man dræpin. taki kunung*er* .XL. m*arker* at[54]) þocka bot. warþ*er* iarls ell*er* biscups man dræpin. taki hwar þeræ .XII. m*arker* at þocca botum. warþ*er* þæs ([55]hærrans swen dræpin. sum baþe haw*er* stekara oc stallara. æll*er* þæs sum[56]) i kununx raþ ær. wari þ*ær* þocca bot .VI. *marker*. Gifs oc[57]) hwarghin þocca bot. vtan i drapum. Mæþ hundraþa marka bot.[58]) giwas ænga þocca böter.

*Vm þe mal baþe gang*er *firi lif oc goz. XXXVI^us.*

Hwar sum före awghan skiold eller rese hær mote sinum rættum[59]) kununge. æll*er* þy rike han inföder ær. Hawi forgiort iorþ oc goz allu þy han

---

41) B. om. *waþa*.
42) B. add. *them*.
43) B. *uilia uærk*.
44) B. *wandom*.
45) B. *uanda*.
46) B. add. *casnauargh. eller*.
47) B. om. *æn — namn*.
48) B. *onæmne*.
49) B. om. *sum*.
50) B. *hæriunsun*.
51) B. sic. A. *þiuþ*.
52) B. *thuært*.
53) B. *sannan at thy giort*.
54) B. om. *at*.
55) B. *hærra man dræpin* &c.
56) B. om. *sum*.
57) B. om. *oc*.
58) B. *botum*.
59) B. om. *rættum*.

agh*er*. oc halsin m*æþ* vm60) han fangin warþ*er*. Giſs nocrum manne sac vm þylica g*er*ninga.61) þa sculu .VI. af kununx raþ .XII. mæn til næmnæ sum han wæriæ sculu ællær fællæ. wæriæ þe han wari saclös. Fællæ þe han m*æþ* eþe sinum. gange þa (62iorþ oc goz hans vndi cronona. oc siælw*er* han vndi swærþ. §. 1. ¶ Hulikin man sin husbonda dræp*er*. æll*er* forraþ*er* rikan æll*er* fatökan. warþ*er* þ*ær* mæþ fangin. þa scal han dömes til stægl. iorþ oc goz hans til þræskiptis. kununge. hundare. oc malsæghanda. Alt þæt sum63) til ær. Kan bonda æll*er* brytiæ. legho dræng*er* æll*er* legho kuna. þræl æll*er* (64ambat. husfru þeræ ell*er* barn dræpæ æll*er* forraþa. þ*ær* dömis man til stægl. oc kuna vndi sten. oc penninga þeræ (65vm nocre æru. til þræskiptis. Giſs manne ell*er* kunu sac vm þylica g*er*ninga.66) þa sculu .XII. mæn a þinge þem wæriæ ell*er* fællæ m*æþ* sinum eþe. wæries þe warin saclös. Fællæs þe takin dom sum sagt67) ær. ¶ Nu ær sagt vm drap oc sar. oc scaþa þen man kan hændæ. Guþ han giwi os friþ oc ar. oc lif for vtan ændæ.68)

*Hær byries þiufnaþa balk*er. *oc tæliæs i hanum flocka*1) *.XVI. oc six i þem fyrstæ.*

¶ Vm snattara bot i þiuſnaþe. *.Jus.*
¶ Vm þriggiæ m*a*rka bot i þiuſnaþ. *.IIus.*
¶ Vm fullan þiuſnaþ. *.IIIus.*
¶ Vm lagha sökning a þiuſ. *.IIIIus.*

---

60) B. *æn.*
61) B. *gerning.*
62) B. om. *iorþ oc.*
63) B. om. *sum.*
64) B. *ambut them sialua. husfrur eller barn thera dræpa* &c.
65) B. *æn nocre til æru.*
66) B. *gerning.*
67) B. *skilt.*
68) B. add. *amen.*
1) B. *flokkar.*

❡ Æn2) man wænir þiufnaþ til annærs. *Vus.*
❡ Æn2) man giw*er* andrum sak firi band. *VIus.*
❡ Vm clandan i þiufnaþ. *.VIIus*
❡ Vm lezn oc leznfall.3) *.VIIIus*
83 ❡ Vm lezna forfall. *.IXus.*
❡ Vm bosdræt4) oc wiþ*er*taku þiuf. *.Xus.*
❡ Vm kirkiu þiuf oc ꝛynþiuf.5) *.XIus.*
❡ Vm ꝛanzsacan æpte þiufnaþe. *.XIIus.*
❡ Æn man fangar þiuf annærs. *.XIIIus.*
❡ Vm wægha fynd*er*. *.XIIIIus.*
❡ Vm watn fynder. *XVus.*
❡ Vm fynð i kirkiu. *.XVIus.*

Vm snattara bot i þiufnaþ. Jus.

Stiæl man halwan öre æll*er* minnæ. oc mera æn .IIII. penninga. oc6) warþ*er* takin m*æþ*.7) han ma til þinx föræ bundin mæþ þem þiufnaþe. oc m*æþ* .II. mannum han til þiufs swæriæ. hawi malsægh*ande* siþan wald ꝩm huþ hans æll*er* .III. öræ. bot. hwat8) han hæll*er* will.

Vm þriggiæ marka bot i þiufnaþ. IIus.

KAn man mera stiælæ æn halwan öre. oc minnæ æn half m*ark*. þa ma þen þiuf bindæ oc til þinx föræ m*æþ* .II. manna witnum. oc .XII. manna eþe. han til þiufs sökiæ. ([9]þæt scal a þinge framme wara m*æþ* hanum sum han stulit haw*er* oc miætæs. hawi siþan malsæghande wald. hwat han hæll*er* will öron af hanum skera. æll*er* .III. m*arker* at botum til10) þræskiptis taka.

---

2) B. *Vm.*
3) B. *leznafal.*
4) B. *boldret.*
5) B. *rundthyuf.*
6) B. om. *oc.*
7) B. *uið.*
8) B. *huart.*
9) B. *Thær scal a thingi með hanum frammi uæra thæt han stulit* &c.
10) B. sic. A. om. *til.*

Ei ma þiuw*er* baþitigiæ bötæ oc limi sinæ mistæ. will malsæghan*de* han liþughan giwa. siþan han til þiufs sworin[11]) ær. göri þæt a þinge oc wari saclös ([12]firi banð. Lænsman göme at þiuwe æn han will.

Vm ([13]fullan þiufnaþ. III^{us}

UArþ*er*[14]) þiufw*er* takin[15]) m*æþ* fullum þiufnaþæ half marc æll*er* mera. þa ma han basta oc bindæ oc til þinx föræ. Gang*er* wiþ at[16]) han stulit haw*er* aghe malsæghande walð hanum lif giwa. æll*er* vphænggiæ æn han will. Gang*er* han[17]) ei wiþ. þa söke malsægh*ande* han til sanan þiuf. m*æþ* .II.[18]) manna witnum. oc .XII. manna eþe. oc hænge vp siþan m*æþ* dome.[19]) Will malsægh*ande* siþan[20]) böt*er* af hanum taka. gange þe bot til præskiptis. oc þiufw*er* löse sic wiþ lot hwarn[21]) sum han wiþ comb*er*.

Vm laghasökning a þiuf. IIII^{us}.

VArþ*er* þiufw*er* lagh sökt*er* til fullan þiufnaþ sum sagt ær. oc slæpp*er* man hanum fyr æn domb*er* ær iw*ir* han gangin. *böte* III. m*arker*. Taki siþan[22]) þiuf sin hwar han git*er*. vtan i[23]) kirkiu friþ. Þiufw*er* agh*er* engin hemfriþ hawa. æn han ær laglica til ([24]þiufs vnnin. §. 1. Firi en þiufnaþ agha ei flere böt*er* bötæs æn en. Hwat han ær mere æll*er* minne. §. 2. a rættum þinxstaþ oc þinxdagh. þem fyrstæ æpt*ir* ([25]ær at þiufw*er* fangin 84 warþ*er* þa[26]) scal han dömæs ([27]æpte brutum sinum. oc miæzmæn sculu a þinge wita huru goþ*er* þiufnaþ*er* ær. sum ([28]stulin war. §. 3. ¶ Nu kan

---

11) B. *sorin.*

12) B. om. *firi banð.*

13) A. *þiufnaþ fullan.* scriptum est, at iustus verborum ordo adpositis signis est indicatus.

14) A. Litt. *þer* omissae supra lineam sunt additae.

15) B. *fangin.*

16) B. *thy.*

17) B. om. *han.*

18) B. *siæx.*

19) B. *domom.*

20) B. om. *siþan.*

21) B. sic. A. *hwariu.*

22) B. add. *atter.*

23) B. om. *i.*

24) B. *there sac forwnnin.*

25) B. *thæt thyuuer* &c.

26) B. om. *þa.*

27) B. *fore brut sin.*

28) B. *han stolit hauer.*

þiufw*er* fangin warþa m*æþ* fullum witnum. oc slipper[29]) lös manne fyr æn han lagsökt*er* ær til sac sinnæ a þinge. þa will han bonda sac giwa. firi fangilse sijn. oc sigh*er* sic þa til wizorþa comin wara. Hawi ei wald nocrum sac giwa. fyr æn han haw*er* sic siælwæn wart. firi þe brut han war fangin firi. oc sac vm giwin. §. 4. Warþ*er* þiufw*er* gripin m*æþ* fullum þiufnaþe. kan sic siælw*er* dræpæ i þy. sökis þen[30]) swa döþ*er* sum quick*er* m*æþ* witnum. oc hængis vp m*æþ* domum.

Æn man wænir þiufnaþ til annærs. V^{us}.

Giw*er* man andrum sac at han stulit haw*er* þem sum[31]) ei warþ*er* takin wiþ*er*. þa ær ([32]þen sum witis. til wizorþa comin. Falz han[33]) at þem. b*öte* æpti þy sum[31]) þiufnaþ*er* ær til. witis hanum vm half marc æll*er* mera. wæri sic m*æþ* eþe þrætölptum. æll*er* b*öte* IX. m*arker* til þræskiptis. Þæt het*er* wænslæ bot. Ær þ*æt* minnæ æn half marc. wæri sic[34]) m*æþ* eþe .XII. manna. æll*er* b*öte* III. m*arker*. Ær þ*æt* halw*er* öre æller minnæ. wæri sic m*æþ* .II. mannum oc siælw*er* þriþi. ellr b*öte* III. öræ. ([35]en sac malsægh*anda*.

*Æn man giw*er *andrum sac firi band.* VI^{us}.

KAn man andrum sac giwa firi band. oc sigh*er* ([36]sic vtan sac bundin hawa warit. oc wald förþan. Hawi þa hin wizorþ wæriæ sic m*æþ* witnum .VI. manna. oc eþe þrætölptum. æll*er* b*öte* XL. m*arker*. Hwar sum saclösen man ([37]bind*er*. bast*ær*. oc före swa til þinx. Will siþan dyliæ bandin. fællæ .XII. mæn han. b*öte* XL. m*arker*. wæriæ þe han. wari saclös. §. 1. Comb*er* man til þinx m*æþ* sannum þiufwe sinum. söke oc swæri sac til hans a þy sama þinge. hwat þ*æt* ær i fastu æll*er* vtan. ([38]vm hælghan dagh eller sukn. i fri-

---

29) B. *slæppir.*
30) B. *han.*
31) B. om. *sum.*
32) B. *han til* &c.
33) B. om. *han.*
34) B. om. *sic.*
35) B. om. *en sac malsægh*ande.
36) B. *han sic utan sac bundit haua ok ualdfört. haui tha uizorð* &c.
37) B. *bastar ok binder. före* &c.
38) B. *hælagher dagher eller sykn.*

þi ell*er* friþa mællum. oc taki vp þiufs ræt. Hawi ei domare walð dom sin syniæ a sama þinge þiuf at dömæ swa[39]) sum han laghsökis a til sac sinnæ. þ*ær* fulld*er* þiufnaþ*er* ([40]ær framme sum takin ær m*æþ* hanum.[41]) §. 2. Stiæl owormaghi hwat þ*æt* ær minnæ ell*er* mera. wari bot hans fiarþung*er* af ([42]fulle bot. þen sum moghande man bötæ sculde. Ei ma han lif sit firi styld æll*er* drap giældæ.

Vm clandan i þiufnaþ. VIIus.

Clandar man firi andrum skæpt wapn. ell*er* scorin clæþe.[43]) wari hwat þ*æt* hælzt ær. quict ell*er* döt. oc sigh*er* sit wara. þa haw*er* han þæssen[44]) wizorþ sum i handum haw*er*. gripa til hemföþo. ([45]hema giort. til lans ell*er* legho. til ([46]lysning. til wæþsætning. til cöps ell*er* gif. Hulikit eth af þæssum[47]) 83 wizorþum han ([48]til grip*er* fyrst. þa wæri þæt m*æþ* .II. bygdfasta manna witnum. oc .XII. manna eþe. ([49]swa sum skilt ær vm annur wizorþ.

Vm lezn oc leznafall. VIIIus.

Klandar man sit ell*er* i handum tak*er* annærs þ*æt* hanum af hænt ær. quict ell*er* döt. þa sigh*er* þen sic hawa fanga man sum[50]) i handum haw*er*. oc grip*er* til leznæ. han scal fanga man sin æn han innæn hundaris ær. i .III. þinx dagha framcoma. ell*er* winganaman[51]) oc sic af handum leþæ. æru þe baþe vtan hundaris. ligge firi hanum nat oc manaþ*er*. Æru þe baþe[52]) vtan

---

39) B. om. *swa.*
40) B. *frammi liggir. takin* &c.
41) B. add. *utan thæt se um iuladagh. eller paschadagh. ellær sunnudagh siæluan. eller þingizdaghadagh. eller um dymbildagha. þa ma æi thyuuer dömas. eller laghsökias. utan han stiæli af guði. ok the hælghu kirkiu. ok ær þar fangin með fullum thyufnaðe. tha ma thyuf at saclösu uphængia.*
42) B. *thy moghande* &c.
43) B. add. *höuat* (pro *houat*) *eller olöuat.*
44) B. *thæssi.*
45) B. *hemgærð. til* &c.
46) B. *lyusning. uæðhsætning ellær köps. Huilkit* &c.
47) B. *them.*
48) B. *fyrste til gripir. uæri* &c.
49) B. *Samu lagh uærin um gif æn han thær til gripir. sum skilt* &c.
50) B. om. *sum.*
51) B. sic. A. *winga man.*
52) B. om. *baþe.*

lanz[53]) oc lagh saghu. hawi firi sic nat oc[54]) iamlanga. Comb*er* han hemmuls man sin fram innan þem[55]) tima sum sagt ær. wari saclös. oc wingamanan ell*er* hemuls man swari sac þeræ[56]) oc sic af handum leþe. Faar hwarghin þeræ firi sic. oc git*er* ei sic af handum let. hete þa þiuw*er*. oc *böte* XL. m*arker*. Æn *þæt* ær half marc ell*er* mera sum clandat ær firi hanum. §. 1. Sigh*er* man sic a torghe hawa cöpt. witi *þæt* *mæþ* .II. bygd fastum mannum. oc .XII. æpte. wari *þær* *mæþ* vrþiuwa. oc hawi forcöpt wærþe sinu. þ*en* fyr[57]) atte swæri til sijn[58]) mæþ ens sins eþe. at han sic *þæt* aldrigh afhænde. Cöper cöpstaz maþ*er* ([59]nocot a torghe. witi þæt *mæþ* .II. manna witnum. oc .VI. manna eþe. æn *þæt* cöp clandas firi hanum. wari *þær* mæþ vrþiuwa. oc lete siælw*er* æpte wærþe sinu. oc[60]) hin swæri til sins sum atte. oc taki at*er* at saclösu. §. 2. Allastaþe *þær* man clandar nocot firi andrum. hwat *þæt* hælzt ær.[61]) þa scal *þæt* sum[62]) clandat ær takum i hænder sætiæs.[63]) oc þ*en* sum clandas firi agh*er* hemuls man sin letæ. oc fram leþæ firi sic. swa sum fyrræ skilt ær. §. 3. Ei ma lezn læng*er*[64]) ganga. æn til fæmtæ manz. Fæmte man aghe wald wæriæ sic.[65]) *mæþ* wizorþum þylicum sum[66]) fyrræ saghat[67]) æru. Falz at þem wizorþum. *böte* IX. m*arker*. Böte[68]) oc engin mera af þem sum[66]) clandat leþis til handa. fran þem fyrstæ ([69]sum clandaþis firi. þo at þæt fuld*er* þiufnaþ*er* wari.[70]) Gi*ter* ei þen sum fyrstum clandaþis[71]) firi sic af handum let. æll*er* wart *mæþ* wizorþum sum fyrræ sagt ær. *böte* XL. m*arker*. æn *þæt* ær fuld*er* þiufnaþ*er*. æll*er* mera. §. 4. Nu kan nocor dul biuþa. oc nei fore *þæt* til hans leþis. þa haw*er* han wizorþ sum leþ*er*. han wiþ bindæ *mæþ* witnum. æpte þy

---

53) B. *land.*
54) B. sic. A. om. *oc.*
55) B. *tha.*
56) B. *there.*
57) B. *fyrra.*
58) B. *sins.*
59) B. *a torghe uti. uili* &c.
60) B. om. *oc.*
61) B. *uæra can.*
62) B. om. *sum.*
63) B. *sætia.*
64) B. *længra.*
65) B. om. *sic.*
66) B. om. *sum.*
67) B. *saghđ.*
68) B. *böter.*
69) B. *thæt clandas* &c.
70) B. *se.*
71) B. *clandas.*

clandat[72]) ær til. Ær *þæt* half m*ark* ell*er* mera. binde *þæt* til hans m*æþ* .II. oc .XII. Ær *þæt* minnæ. witi *þæt* m*æþ* .II. oc .VI. Ær *þæt* halw*er* öre. ell*er* minnæ. witi *þæt* m*æþ* .II. oc siælw*er* þriþi. þer sum ei ær fuld*er* 86 þiufnaþ*er* i leznum wari bot .III. m*arker*. Hwar sum ei git*er* sic af handum let. b*öte* sum sagt ær. oc þiufw*er* hete. §. 5. Kan nocor til þræl[73]) leþæ. wæri eghande hans[74]) han ellr b*öte*[75]) swa sum firi frælsæn man. æller oc[76]) giwi malsægh*anda* þrælin vt firi brut sijn.

Vm læznæ[77]) forfall. IX^{us}.

NÆmnir man fanga man sin. oc comb*er* ei hanum fram innan lagha stæmnudagha. ell*er* wingana manni[78]) sum sagt ær. Kunnu forfall þæssin walda. eth ær þæt. æn[79]) han i sotta siang ligg*er*. æll*er* i sarum. Annæt ær[80]) æn han kan wara i rikisins þiænist. æll*er* i hærra syslu. Þriþiæ ær[81]) æn han i[82]) fiæti fea sins ær. Fiarþa ær.[81]) æn han ([83]döþan warnaþ firi durum haw*er*. æll*er* elð höghræ æn hawa þorf. Fæmtæ ær[81]) æn han ([84]vt lændis farin ær. þa scal han þæt wita mæþ II. bygdfastum mannum. æn han kan til nocra ([85]þæssa forfalla gripa. Comb*er* han hemuls manne sinum fram ([86]firi sic. warþe þa han baþe liuw oc leþo. oc[87]) þen wari saclös fran sic git*er* let.

Vm bosdræt oc wiþertaku þiuf. X^{us}.

Giw*er* man andrum sac vm bosdræt. at han haw*er* gangit vndi las oc nyclæ. oc spanat bo hans. ær þæt minnæ æn half marc. wæri sic m*æþ* .XII. man-

---

72) B. *clandet.*
73) B. *thræls.*
74) B. om. *hans.*
75) B. add. *fore han.*
76) B. om. *oc.*
77) A. Litt. *z* omissa supra lineam est addita. B. *lezna.*
78) B. sic. A. *wingana man.*
79) B. *at.*
80) B. om. *ær.*
81) B. om. *ær.*
82) B. *a.*
83) B. *can döðan uarðnað fore dorom haua.*
84) B. *can utlændis farin uara. tha* &c.
85) B. sic. A. *þæsse forfall.*
86) B. om. *firi sic.*
87) B. om. *oc.*

num. æll*er* *böte* III. m*arker*. Ær þæt half m*ark* æll*er* mera. wæri sic *mæþ* þrætölptum eþe. æll*er* *böte* XL. m*arker*. §. 1. Giw*er* man andrum sac. vm wiþ*er*taku þiufnaþ. sigh*er* wara i husum hans. þæt af (88hanum stulit war. dyl han þa oc sigh*er* nei firi. hittis siþan i husum hans. oc tax *þær* vt *mæþ* ranzsacan. oc wæþning. *böte* þa oc þiuw*er* hete. Gang*er* wiþ oc lægger ei dul a. wæri sic þa89) *mæþ* .XII. manna eþe. at han ei wiste (90at þæt stulit war. æll*er* *böte* III. m*arker*.

*Vm kirkiu þiuf. oc rynþiuf.*91) *XI*^{us}.

Hwar sum stiæl af andrum i kirkiu æll*er* i kirkiugarþe. æll*er* af siælwre kirkiu. warþ*er* gripin *mæþ*.92) hawi þær ei mera93) friþ æn annærs94) staþ. æ hwat tima þæt wara kan. Lagh sökis til sac sinnæ. æpte þy sum95) þiufnaþ*er* ær til. taki siþan þiufs ræt (96vp æpte þy brut æru til. §. 1. ¶ Nu kan þiufwer rymæ *mæþ* þy han stulit haw*er*. oc97) þen far æpte sit haw*er* mist. oc97) will scaþa man sin taka. Kan (98han hittæ oc i hæl sla. þa giwa arwa hans banamanne sac at han saclösan man99) drap. (100Kan þen man 87 wiþ*er* drap kiænnæs. oc sigh*er* sic þiuf sin dræpit1) hawa. þy at han kunne2) han ei fyrræ fa. wæri *þæt* *mæþ*3) eþe .XII. manna. wæriæ þe han.4) wari saclös. Fællæ þe han. *böte* manin5) at*er*.6) *mæþ* .XL. marcum.

Vm ranzsakan æpte þiufnaþe. *XII*^{us}.

VArþ*er* stulit af manne oc7) faar spordagha af hwart comit ær. oc will ran-

---

88) B. *sic stolit ær.*
89) B. om. *þa.*
90) B. *thæt stulit uæra. eller* &c.
91) B. *rundtyuf.*
92) B. *uið.*
93) B. *mere.*
94) B. *annar.*
95) B. om. *sum.*
96) B. *eptir brutum sinum.*
97) B. om. *oc.*
98) B. *i thy han i hælsla.*
99) B. om. *man.*
100) B. *han kiænnis uið thæt drap ok sighir* &c.
1) B. *dræpin.*
2) B. *kundi.*
3) B. *a.*
4) B. *banaman.*
5) B. *man.*
6) A. v. *ater* omissam post v. *marcum* addidit scriba, iustum verborum ordinem adpositis signis indicans.
7) B. om. *oc.*

zaca æpte þy. han scal i þen garþ ganga. *þær* han wænt*er*[8]) sit innæn wara. oc beþæs af þem ([9]sum garþen agha ranzaca æpte sinu m*æþ* .XII. bygdfasta manna witnum. Will þa han vtan wæþ husum sinum vplæsæ. oc synæ lata. ([10]Kan þæt þær hittæs han æpt*ir* far. ranzaki at saclösu. Hittis þæt swa i husum hans. hawi þa wizorþ at[11]) wæriæ sie. æll*er* af handum leþæ. Kan *þæt*[12]) hittæs i olæstum husum. stande lagh firi ([13]hanum sum husin agh*er*. swa sum firi[14]) andrum sacum þær[15]) man wænir til annærs. §. 1. Nu will man huus sin ei vplæsæ vtan wæþ oc ranzaca lata. þa sculu þe baþe wæþiæ ([16]vm .III. m*arker*. oc taka til taka. siþan scal ([17]han huus sijn vplæsæ. þen æpte sinu ([18]let*er* han scal þy namn giwa han mist haw*er*. oc þæs mærke sighiæ. Þri mæn sculu *þær* lösgiurþ*ir* inganga. oc iwin axlaþe. oc letins[19]) fyrræ at þe ei bonda abyrþ berin. vnde clæþum sinum. Kan ([20]þæt hittas þe æptir leta.[21]) oc ær windöghæ. æll*er* gap a þy huse niþre æll*er* vppe swa mykith[22]) þingh ([23]ma in föris at stande þa[24]) a wizorþum sinum. Ær ei gap æll*er* windöghæ a. oc tax *þær* vt[25]) stulit ær. *böte* þa þen lönæ wilde. oc þiuw*er* hete. ([26]han ma bindæ oc til þinx föræ. oc agrip m*æþ* hanum.[27]) malsægh*ande* söke han til þiufs m*æþ* þrætölptum eþe. taki siþan þiufs ræt vp.[28]) Hittis ænkte m*æþ* hanum. hwarte i ([29]læstum husum æll*er* i olæstum. wari saclös. oc taki vp wæþ fæ sith. §. 2. Nu will han[30]) hwarte ([31]vplæsæ. æll*er* wæþiæ mote þem ranzaca beþæs.[32]) þa mo-

---

8) B. *uænti.*
9) B. *garð ægher ranzacan eptir* &c.
10) B. *æn thæt hittas can han* &c.
11) B. om. *at.*
12) B. om. *þæt.*
13) B. *them hus ægher.*
14) B. add. *allum.*
15) B. *þem.*
16) B. *þrim marcum. ok tac til taca.*
17) B. *hans hus uplæsa.*
18) B. *leta. scal* &c.
19) B. *letas.*
20) B. *thær hittas þæt the* &c.
21) B. sic. A. add. *oc fyrra leta.*
22) B. add. *þyliet.*
23) B. *mughi införas* &c.
24) B. add. *bonde.*
25) B. add. *thæt.*
26) B. sic. A. *Kan man bindæ* &c.
27) B. add. *ok.*
28) B. om. *vp.*
29) B. *læsto husi. eller i olæsto.*
30) B. *thæn.*
31) B. sic. A. *wæþiæ. æller vplæsæ.*
32) B. *beðes.*

gho þe dyr hans vpstötæ. oc æpte þiufnaþe letæ. Hittis m*æþ* hanum þiufna*þer* þ*en*. þa *böte* oc þiufw*er* hete. oc sökis sum sagt ær. Hittis ei. *böte* þ*en* .III. m*arker*[33]) huus let brytæ. Kan þ*en* man huus sijn wilia wæriæ. oc coma þ*ær* ([34]i þeræ mællum sar æll*er* drap. wari þ*en* i enböte firi ær. oc[35]) þ*en* i tweböte[33]) til comb*er*. §. 3. Ær husfru hema oc ei bonde. hawi swa wald ranzaca þa[36]) þ*en* sit haw*er* mist. sum þa bonden[37]) siælw*er* hema wari. Ær hwarte þeræ hema. Ær bryti æll*er* deghiæ. broþ*er* æll*er* 88 barn i garþe. þe til allders æru comin. warin[38]) lagh samu. §. 4. Kan nocot clandas þæt af husfru ær cöpt. vtan witu bondans mera æn til öris. wæri sic m*æþ* cöpwitnum þ*en* i handum haw*er*. oc wari þær m*æþ* vrþiufwa. oc hawi forcopt[39]) penningum sinum. oc m*æþ* ([40].III. m*arker*. §. 5. Haw*er* man huusfolk[41]) i garþe sinum. warþe þ*en* firi þiufnaþe sum[42]) i huus kan coma. sum lasum raþ*er* oc nyclum. §. 6. Stiæl mander.[43]) oc warþ*er* fangin i lanzscape andru. sökis þ*ær* til þiufs ræt. æn malsæghande orkar. Orkar ei þ*ær* sökiæ. fore þa þiuf[44]) þijt han stulit haw*er*. oc söke han þ*ær* til sin ræt.

Vm[45]) *æn man fang*ær *þiuf annærs.* *XIII*^{us}.

TAk*er* man þiuf annærs oc þiufnaþ mæþ hanum. han scal firi þ*en* þiuf hawa[46]) half m*ark*. §. 1. Æltir man þiuf af hæst baki m*æþ* .III. manna witnum. lagh lyse ([47]hæst þ*en*. oc taki half marc at ([48]lagha lösn. Tak*er* hæst æll*er* hors a gangu innæn hundaris. lyse oc late at*er* þem sum ([49]han agh*er*. Aghe þær firi ænga pænninga. Tak*er* man hæst æll*er* hors vtan hundaris.

---

33) B. add. *sum.*
34) B. *thera i mællum.*
35) B. om. *oc.*
36) B. om. *þa.*
37) B. *bonde.*
38) B. *uæri.*
39) A. Loco v. *forcöpt* antea, ni fallor, scriptum fuit *forgiort.*
40) B. *threa mark*er.
41) B. *innis folk.*
42) B. om. *sum.*
43) B. sic. A. *man þ*ær.
44) A. *þiufs*, ut videtur, scriptum est, at *s* deletum. B. add. *hem.*
45) B. om. *Vm.*
46) B. v. *hawa* omissa, in marg. est addita.
47) B. *hæsti þem.*
48) B. sic. A. *saclösu* (pro *lagha lösn*).
49) B. *a. aghe thær* &c.

oc lysir hawi fore lysning50) öre. Ær þ*æt*51) lagh lyst. nyti52) m*æþ* domum. nytiær fyrræ b*öte* III. m*arker*.

Vm wægha fyndir. XIIIIus.

KAn maþ*er* fynd hittæ.53) han scal hænne lysæ54) firi wæghfarande55) mannum þem hanum fyrstæ56) mötæ. hwat þæt ær en æll*er* flere. swa firi by þem han fyrstum at comb*er*. Þ*ær* næst firi kirkiu oc þinge. þa ær þe fynd laghlyst. Aghe siþan þriþiung af hænne þ*en* sum57) hit haw*er*. hwat þ*æt*58) wara kan en æll*er* flere. Comb*er* þ*en* æpte sum tappaþe. oc i handum tak*er*. oc ær ei fynð (59laghlyst. þa b*öte* þ*en* (60sum hitte oc lönte. æpte miæzmanna eþe oc þiufw*er* hete.

Vm watn fynder. XVus.

Hitt*er* man flytande fynd.61) ær hon laglyst.62) aghe fynda lut af63) sum sagt ær. Dragh*er*64) fynd vp af grunne. aghe halwa fynd. æn hon laglyst62) ær. Comb*er* rætt*er* æghande. oc swær sic65) til sins. Hawi þa han fynd. oc66) þ*en* taki fyndælut67) sum hitte. Comb*er* ei þ*en* sum68) wiþ*er* kiænnis innæn nat oc iamlanga. þa scal fynd miætas.69) taki. kun*unger* twalyte.70) oc þriþiung þ*en* sum68) hitte.

Vm fynð i kirkiu. XVIus

Hitt*er* man fynð i kirkiu (71æll*er* i kirkiu garþe. æll*er*; i garþe hema fac

---

50) B. *lysninga.*
51) B. om. *þæt.*
52) B. *nyuti.*
53) B. add. *a gatum eller genlötum.*
54) B. *lyusa.*
55) B. *uæghfaranda.*
56) B. *fyrst.*
57) B. om. *sum.*
58) B. om. *þæt.*
59) B. *laghlyust. böte* &c.
60) B. om. *sum hitte oc.*
61) B. add. *ok.*
62) B. *laghlyust.*
63) B. om. *af.*
64) B. *Dræghir.*
65) B. om. *sic.*
66) B. om. *oc.*
67) B. add. *sin.*
68) B. om. *sum.*
69) B. add. *ok.*
70) B. *tualuti.*
71) B. om. *æller i kirkiu garþe.*

at*er* þem sum agh*er*. oc hawi fyndælut engin. §. 1. Allastaþi þ*ær* man fynð hitt*er*. Hwat þæt ær döt æller quict. göre þen sum hitt*er* sic vrþiufwa mæþ lysninga[72]) witnum. Swæri oc[73]) þen til sijn[74]) sum agh*er* oc tappat haw*er*.[75]) taki·swa sit at*er*. §. 2. ¶ Alle þe mæn sum goz hialpa vndan elde.
89 v.[76]) watne. æller firi hær. hawi[77]) ([78]þak firi ærwoþe sit oc ænga tiltalu[79]) sic nocot kiænnæ af þy goz þe hulpit hawa. mera æn rætt*er* æghande will þem m*æþ* goþwilia vnna. ¶ ([80]Ær nu talt sum i hawin hört. vm þiufnaþ oc æn[81]) fynd*er*. Bætre þem guþ þ*ær* oræt[82]) hawa giort. oc forlate os wara synder.[83])

Hær byriæs þingmala balker. oc tæliæs i hanum flockar ([1].XI. oc six i[2]) þem[3]) fyrstæ.

¶ Vm domara.	.*J*^{us}.
¶ Vm buþkafla.[4])	.*II*^{us}.
¶ Huru þing scal haldas.	.*III*^{us}.
¶ Huru man ([5]andrum til þing stæmnir.	*IIII*^{us}.[6])
¶ Huru man scal lagh fæstæ.	.*V*^{us}.
¶ Vm fæstu oc twætalu.[7])	.*VI*^{us}.
¶ Vm osiþugha manna næmdir.	.*VII*^{us}
¶ Vm wæþningar.	.*VIII*^{us}.
¶ Vm witnis maal.	.*IX*^{us}.

---

72) B. *lyusninga.*
73) B. om. *oc.*
74) B. *sins.*
75) B. add. *ok.*
76) B. *ur.*
77) B. *hauin.*
78) B. sic. A. *þa firi ærwoþe sit ænga* &c.
79) B. *tiltalan.*
80) B. *Nu ær talt* &c.
81) B. *sua.*
82) B. *urakni* (pro *urankt*).
83) B. add. *amen. amen. amen.*
1) B. *tolf af thæssum malum. ok* &c.
2) B. sic. A. om. *i.*
3) B. om. *þem.*
4) B. add. *ok thingfal.*
5) B. *scal andrum þingstæmna.*
6) B. add. titulum: *Æn man dör than sac ær giuin.*
7) B. *tuætalur.*

¶ Vm eþæ taka. feataka. oc wæþiætaka. *Xus.*
¶ Vm friþ i soknum. *.XIus.*

Vm domara. .Jus.

DOmara scal man swa wæliæ oc taka. Lænsmaþ*er* scal a þinge vpstanda. oc .XII. mæn af hundare næmnæ. þe sculu twa mæn til doms wæliæ. oc þem næmnæ sum nytlike æru. baþe kununge oc almænne. Kunung*er* agh*er*8) þem dom i hænder sætiæ. æll*er* oc9) þ*e*n hans walð þ*ær* til haw*er*. Þe samu domara agha þing sökiæ a hwarium þinx dagh. oc bondum lagh skiliæ. (10En scal þinx staþ*er* i hundare hwariu wara. Hwarn (11siunda dagh ma lænsmaþ*er*12) þing hawa a rættum þinx staþ. þy at enost optare.13) at han hawi kununx bref æll*er* buþskap fangit. Ei ma lænsmaþ*er*14) buþkaula vpskera oc hundare til þinx quæliæ. vtan buþscaper15) kunne coma a16) kununx wæghnæ. ællær laghmaþ*er*17) wili þing hawa. æll*er* nocor annær hærra þ*ær*18) kununx buþ haw*er* til hundaris wili þing halda.

Vm buþcafla oc þing fall. IIus

Nv kan buþcafle vpskeras. oc19) kununs20) buþ ær til hundaris comit. æll*er* kunnu walzg*er*ninga i hundare göræs. Buþcafle en scal i fiarþung hwarn. han scal rætlica fram ganga. oc ei at*er*. þ*ær* scal engin liþugh*er* vm sitiæ buþcafla at flytiæ. ei brytiæ21) æll*er* landboa hwem þe hælzt til höræ. vtan hærra garþa sum22) þe siælwe innan sitiæ. æll*er* þeræ sætugarþa sum m*æþ* örs þiænæ. Gang*er* buþcafle östæn i by. gange vt wæstæn. Gang*er* in23)

---

8) B. *a.*
9) B. om. *oc.*
10) B. om. *En — wara.*
11) B. sic. A. *sunnudagh.*
12) B. *læns man.*
13) B. *optar.*
14) B. sic (*lensmander*). A. *læsmaþer.*
15) B. sic. A. *buþscap.*
16) B. *af.*
17) B. *laghmander.*
18) B. *thæn.*
19) B. om. *oc.*
20) B. *konunghs.*
21) B. *brytiar.*
22) B. *þær.*
23) B. *i.*

90 sunnan. gange vt norþan. Hwar[24]) buþcafla will*er* æll*er* fæll*er*. swa at ei ([25]þing buþit ær fult. Fæll*er* en man. b*öte* III. öræ. Fæll*er* hamna all. b*öte* III. m*arker*. þem taki længsman. Fæll*er* fiarþung*er*. b*öte* X. m*arker*. Fæll*er* halft hundare. b*öte* XX. m*arker*. Fæll*er* alt hundare. b*öte* XL. m*arker*. taki bot kunung*er*.[26]) Faar lænsman fult þing. oc kununx buþscap*er* warþ*er* fullaþ*er*.[27]) warin all*ir* saclösir. ([28]þ*ær* ær fult þing þær XVI. mæn æru. vtan lænsman oc domara. oc ei ællæs. Fiure mæn af fiarþunge hwarium sculu þing sökiæ. hwarn þinx dagh. böte þingfall þ*en* sum þæt gör. Faar lænsman .XVI. mæn til þinx. vtan domara wari alt hundare saclöst. §. 1. ¶ Warþa walzg*er*ninga til bonda göræ. kuna m*æþ* walð takin. æll*er* drap giort. þ*ær* ma bonde at[29]) saclösu buþcafla vpskera. oc mæn til calla. Hwar[30]) þen buþcafla will*er* æll*er* fæll*er*. b*öte* III. m*arker* til þræskiptis. Sigh*er*[31]) annær buþcafla burit hawa. oc annær[32]) ei fangit hawa. Aghe þa[33]) þen wizorþ burit haw*er*. swæriæ til hans sum sic[34]) sigh*er* ei fangit hawa m*æþ* .II. oc .XII. Giter han swa sworit in til hans. þa b*öte* þen sum fyrræ[35]) skilt ær buþcafla fælde. ([36]Ær han bolstaðs[37]) maþ*er* sum quar siter. oc buþ haw*er* fangit. b*öte* III. öræ. Haw*er* han ei buþ fangit æll*er* buþcafla. wari saclös. þa æn han falz. b*öte* sum sagt ær. oc sökis vt þe en sac. swa[38]) sum fyrræ skilt ær.

Huru þing scal haldas. III^{us}.

LÆnsmaþ*er* scal þing halda friþa mællum. a rættum þingstaþ. oc ei annær staþ. Siu næt*er* scal[39]) mællum þing hwart wara. Ei ma lænsmaþ*er* optare

---

24) B. add. *sum.*
25) B. *fullas thing. thæt buðit ær. fellir* &c.
26) B. add. *Fellir man biscops thing. böte threa* marker. *ensac biscops. Fellir man laghmanz thing. böte þrea m*ark*er. uæri ensac hans.*
27) B. add. *biscops ok laghmanz.*
28) B. om. *þær — saclöst.*
29) B. om. *at.*
30) B. add. *sum.*
31) B. add. *nu.*
32) B. add. *sighir.*
33) B. om. *þa.*
34) B. om. *sic.*
35) B. om. *fyrræ.*
36) B. om. *Ær han.*
37) B. sic. A. *bolstax.*
38) B. om. *swa.*
39) B. *sculu.*

bönd*er* til þinx quæliæ. vtan sökt40) sworit se firi hanum. Fællis þa41) þing firi hanum.42) faar ei þa sac vt takit. b*öte* bolstaz maþ*er* .III. öræ. þen bỵæmæn wilia þ*ær*43) til witna at þing fall giorþe. Qual44) kununx læns-maþ*er* bönd*er* til þinx. sigh*er* sic kuňunx bref æll*e*r buþ hawa. oc haw*er* ei. skær þo buþcafla vp oc (45bönd*er* til þinx call*æ*r. þa (46böt*er* han .III. m*arker*. æll*e*r wæri sic m*æþ* eþe .XII. manna. Falz at eþe. b*öte* sum sagt ær. I. m*ark* kunungi. (47I. hund*are*. I. þem sum quælde waru. §. 1. Nu haw*er* han þing stæmt. þa sculu domara a þinge wara baþe48) æll*e*r annær þeræ. ær hwarghin þeræ þær. böten baþen49) .III. m*arker*. Æll*e*r witin forfall sijn hwar þeræ m*æþ* .II. mannum. Gitæ þe ei forfalz witne fylt. b*ötin* sum sagt ær. til þræskiptis. wari þ*e*n malsægh*ande* sin ræt (50firi domara skylð miste. Kiærir bonde til domara. at þe ei a þinge waru. stande 91 þ*æt* til .XII. manna. sum51) þa waru a þinge. hwat domara þ*ær* waru æll*e*r ei. Raþe halwe næmd hwar þeræ. (52Ær domare a þinge53) will ei bondum54) ræt dömæ. stande oc þ*æt* til .XII. manna. wari þ*e*n þeræ saclös sum næmnir.55) þ*e*n ei næmnir55) wari fæld*er*.56) oc b*öte* III. m*arker*. Hwar sum annær57) dömir. æn laghman oc næmninga mæn. æll*e*r oc þ*e*n domare sum rætlica takin ær i hundare. gange at*er* domb*er* hans. oc wari sak*er* at .III. m*arkum*. Gang*er* man lagh æpte dome hans. gange oc58) lagh at*er* til (59fasta oc til fæböta.

---

40) B. add. *eller*.
41) B. *nu*.
42) B. *lænsmanni*.
43) B. om. *þær*.
44) B. *Quæl*.
45) B. *þing callar*.
46) B. *böte lænsman threa* &c.
47) B. *andra hundæri. thriðiu them qualdi uaru*.
48) B. om. *baþe*.
49) B. *baðe*.
50) B. *hauer firi domara skyld mist*.
51) B. om. *sum*.
52) Verba *Ær — manna* hoc loco inepte intrusa, infra post verba böte *III.* marker addi potuissent.
53) B. add. *ok*.
54) B. *bonda*.
55) B. sic. A. *næmir*.
56) B. *fallin*.
57) B. *annan*. Cfr. not. 53. pag. 109.
58) B. add. *thön*.
59) B. *fastu ok fæboot*.

siþan synæmæn alle. oc næmdamæn saclösir. §. 2. Alla þem synæbanð oc soknabanð hawa fælt. scal næmð til göræ oc cræwiæ vt af þem þa sac þe waru fælde firi[4]) at. Wilia þe ei ræt göræ. ökis þa sac þeræ *mæþ* þrim m*arkum*. Söke þa sac vt lænsmaþ*er* *mæþ* hundare sum skilt ær fyrræ.

Vm fæstu oc twætalu. VI^{u}.

Fæst*er* man andrum pænninga mæþ witnum. will siþan ei giældæ. taki til doma oc söke þem vt[5]) sum skilt ær. vm lagha söknir.[6]) Fæst*er* man andrum penninga a þinge. aghe wizorþ ængin[7]) andrum guldit wita. vtan *mæþ* þem samu ([8]witnum sum þa a þinge[9]) waru. þ*ær*[10]) penningæ vt fæst*us*. Sigh*er* annær fæst wara oc annær ei. wari þ*æt* a þinx witnum. raþe halwe næmð hwar þeræ. Festir man[11]) pænninga annær staþ. oc ei a[12]) þinge. wite ([13]þem gulna *mæþ* .II. bygþfastum mannum. oc .XII. æpt*ir*. Sigh*er* annær fæst wara oc annær ei. wari þ*æt* a .XII. manna eþe. §. 1. ¶ Giw*er* lænsmaþ*er* bonda sac. at han haw*er* twætalu giort a þinge. haw*er* han rættan malsægh*anda* firi sic sum þæt kiærir.[14]) witin þ*æt* .XII. mæn i þy hundare. raþe halwe næmd hwar þeræ. Sighiæ þe .XII. at han haw*er* wart sic *mæþ* samu talu. oc wizorþum sum han til grep a fyrstæ þinge. wari saclös. Sighiæ þe at han haw*er* *mæþ* andre talu oc wizorþum sic wart. æn ([15]þem han fyrstum byriæþe at. b*öte* III. m*arker* firi twætalu. Haw*er* man lagh gangit *mæþ* andre[16]) talu æn *mæþ* samu. wari fallin. oc b*öte* sac æpte lanz-
93 laghum. oc .III. m*arker* firi twætalu. æn .XII. mæn fællæ han. §. 2. Þessum lundum ma twætala göræs. Comb*er* man til þinx. oc kiærir a annæn. han ma a þy fyrstæ þinge kiæræ hwat han will.[17]) Grip*er* han siþan ([18]til

---

[4]) B. om. *firi.*
[5]) B. add. *eptir.*
[6]) B. *sokner.*
[7]) B. add. *með.*
[8]) B. om. *witnum sum þa.*
[9]) B. add. *uið.*
[10]) B. *þa.*
[11]) B. om. *man.*
[12]) B. *fore.*
[13]) B. *þæt guldit.*
[14]) B. sic. A. *gör.*
[15]) B. *the han fyrste* &c.
[16]) B. *annare.*
[17]) B. *lystir.*
[18]) B. *framaleðes a laghthingum til nocra andra talu. æn* &c.

nocra andra talu. i laghþingum. æn þe samu han sic stadde ([19]vppa a fyrstæ þinge. oc will þ*ær* m*æþ* winnæ sin wiþ*er* delo man. þa sculu þ*æt* .XII. mæn wita. wari lagh samu vm þen til kiære. swa sum vm þen swarande ær. at æ hulikin þeræ sinæ talan vm[20]) wænd*er* bort af þy sum[21]) han staþlica grep til kiæru. æll*er* wizorþa a fyrstæ þinge. oc giw*er* þem sac vm twætalu rætt*er* malsægh*ande*. wærins æll*er* fællins. oc *bötin* sum skilt ær.[22])

Vm osiþugha manna næmder. VII^{ui}.

COmb*er* þen man til hundaris. oc call*æ*r þing fore sic. æll*er* stæmnir næmd sum en sac kununx haw*er*. han scal næmnæ af fiarþunge hwarium .III. mæn. Ranzaca m*æþ* þem oc spyriæ æpte þem mannum at illu ganga sum bilder at stene. stiælæ oc osiþughum g*er*ningum fölghiæ. þ*ær* scal rætt*er* malsægh*ande* firi wara. oc[23]) næmnæ scaþa man sin. Þænne stal af mik til fullan þiufnaþ half m*ark*. æll*er* mera. þa ær þæssum ([24]mannum namn giwit. oc wænis til þeræ. þæt scal a .XII. manna ([25]eþe standa. hwem þe wilia licastan þ*ær* til witnæ. æll*er* fran swæriæ.[26]) þen þe wæriæ wari saclös. baþe firi bot oc eþum. þen þe fællæ. wæri sic m*æþ* .XII. mannum i þrim lagþingum. Falz at wizorþum. b*öte* oc þiufw*er* hete. Ær þiufnaþer ([27]mera æn half m*ark*. æll*er* oc half m*ark*. *böte* IX. m*arker* til þræskiptis. firi wænslæ sac.[28]) Ær ([29]þæt minnæ b*öte* æpte þy sum skilt ær. vm þiufnaþ. i laghum.

Vm wæþningar. VIII^{ui}.

VÆþiæ mæn ([30]sinne mællum. æ hwat þe wæþiæ hælzt. oc[31]) æru til tak*ar*. þa tali[32]) þen til taka sins sum wæþiæt haw*er*. at han ræt fae vm wæþ

---

19) B. *up a i fyrsta* &c.
20) B. om. *vm.*
21) B. om. *sum.*
22) B. add. *Af boot thæssi. taki ena marc konunger. andra malsæghande. thriðiu thæn domin hauer.*
23) B. om. *oc.*
24) B. *manni næmni giuit*
25) B. *uitnum uæra. huem* &c.
26) B. *uitna.*
27) B. *til half marc eller mera. böte* &c.
28) B. *uænzlo sac.*
29) B. *thyufnaðer minni.*
30) B. *sin i mællum e huar ther* &c.
31) B. om. *oc.*
32) B. sic. A. *taki.*

fæ sit. oc söke han ([33]æpte lanzlaghum æn han kan ei annærs[34]) ræt fa. ær ei taki til. wari ogilt[35]) wæþ hans. §. 1. Wæþiær domare æpte dome sinum vndir laghman. oc tak*er* til taka. wæþiær ængin gen hanum. wari domb*er* hans gilder. Hwar sum delir a domarans dom vtan wæþ firi laghmanne. *böte* III. m*arker*. æn laghman skil hans dom gildæn. enæ m*ark* ku*nungi* andra laghmanne þriþio domara.[36]) §. 2. All*ir* þe ,e*þær*. oc sokner sum wæþiæs vndi laghmanz[37]) skilning.[38]) standen vndi hans dom. wæþiær bonde mote domara. oc tak*er* til taka. oc dömir han[39]) siþan a hans wæþ. *böte* 94 III. m*arker*. Hawi ([40]ængin walð bondan[41]) sökiæ fyr æn han at wizorþum fallin ær. Hwar sum delir vppa[42]) laghmans skilu. æll*er* dömir[43]) vtan wæþ.[44]) *böte* VI. m*arker*. will nocor wæþiæ þing fran garþe sinum. þæs hawi han wizorþ. Hawi oc[45]) ængin walð a*ter* brytæ domarans[46]) dom at owæþiæþo vndi laghman. oc ei ([47]laghmanzins dom vndi kunung vtan wæþ.[48])

Vm witnis maal. IX^{us}.

UArþer man stadder a ([49]þinge *þær* baþe kunung*er* oc biscup*er* æll*er* laghmander ær a. oc næmnis *þær* fram witne[50]) bæræ. oc bær *þær* fals witne. *böte* kun*ungi* III. m*arker* firi scruk witnit.[51]) . Haw*er* han eþ sworit. oc warþer[52]) at*er*gans.[53]) *böte* III. m*arker* biscupi. oc ([54]wari saclös firi ku*nungi*. §. 1. Hwar sum firi sokn æll*er* þinge biuþ*er* lagh. æll*er* witne oc

---

33) B. *um uæðfæ eptir laghum. æn* &c.
34) B. *ellas.*
35) B. *ogild.*
36) B. add. *Allir the eða utan dom gangas. uærin ogildir.*
37) B. sic. A. om. *laghmanz.*
38) B. *skilu.*
39) B. om. *han.*
40) B. sic. A. *bonden ængin walð.*
41) B. add. *at.*
42) B. *up a.*
43) B. *domar.*
44) B. *með uæðium.*
45) B. om. *oc.*
46) B. *domara.*
47) B. *laghmanz unde* &c.
48) B. add. ea, quae in Add. 11. leguntur: *Mote domorans dome* &c.
49) B. *thy thingi. konunger ær a biscoper eller laghmander. ok næmnis* &c.
50) B. add. *at.*
51) B. *scrok uitni.*
52) B. sic; add. *han.* A. *warþa.*
53) B. *atter brutin.*
54) A. Verba *wari saclös firi* sunt deleta.

fæs*ter*. fyll*er*[55]) þem i laghþingum.[56]) wari saclös. fæll*er* han lagþing firi sic. böte sac þe han fallin ær at æpte lanzlaghum. §. 2. ¶ Þær sum .XII. mæn sculu annæn wæriæ æll*er*[57]) fællæ. *þæt* scal wara ([58]i rættum lagþingum. wilia[59]) þe hwarte göræ. b*öte* næmð all .III. m*arker*. þe sum til binþas warin saclöse. Ok þe sum wiþ*er* delæs görin andra næmð a sama mal. Nu kan malsægh*ande* oc lænsmaþ*er* mæþ hanum kiæræ til þeræ sum i næmd waru. at þe wildu hwarte wæriæ æll*er* fællæ. þa moghu þe wæriæ sic m*æþ* .XII. mannum andrum æn m*æþ*[60]) þem samu i þe næmð waru. Gifs enum manne sac firi *þæt*. wæri sic m*æþ* .II. mannum oc siælw*er* þriþi. æll*er* b*öte* III. öræ. §. 3. Kiænnis nocor wiþ sac sinæ. oc fæst*er* firi[61]) sokn æll*er* þinge i alla þrea þriþiunga oc[62]) giæld*er* swa æpt*ir* wari saclös. giæld*er* ei æpt*ir* fæstunne. sokis ([63]þa m*æþ* lanzlaghum. §. 4. ¶ Hwar sum man scal sökiæ annæn m*æþ* witnum. *þær* han ei ær takin wiþ*er* swa sum vm drap sar. ran. þiufnaþ. æll*er* hwat *þæt* hælzt ær sum[64]) man scal m*æþ* witnum sökiæ. þæt scal han göræ m*æþ* frælsum mannum oc friþwitom. §. 5. ([65]þæssen witnen sculu bygþfast wara. vm inlaxfæ. bygþa skæl. lofswitne. lanzwitne. oc[66]) cöpwitne. leznawitne.[67]) oc lysninga witne. hær sculu alt bygfaste[68]) mæn wiþ*er* wara. oc swa wiþ*er* wæþning.

Vm eþa taka. feataka. oc wæþiæ taka. X^us^.

Fæs*ter* man eþ firi sokn æll*er* þinge. haw*er* firi sic taka oc witne. *þæt* he*ter* eþa taki. Fæst*er* man[69]) pænninga mæþ taka oc vitne þæt heter fea taki. wæþiær man[69]) wiþ annæn oc tak*er* til taka oc witne. *þæt* het*er* wæþiæ

---

55) B. *fylli.*
56) B. add. *ok.*
57) B. *ok annan.*
58) B. *a rætum thinghstað. ok laghthingum.*
59) A. *wælia* scriptum est, at punctum litterae *æ* subiectum, et *i* supra lineam additum.
60) B. om. *mæþ.*
61) B. sic *(fore)*. A. om. *firi.*
62) B. om. *oc.*
63) B. *eptir lanzlaghum.*
64) B. om. *sum.*
65) B. *Thæssi uitni.*
66) B. om. *oc.*
67) B. sic. A. *lenznawitne.*
68) B. *bygðfasti.*
69) B. om. *man.*

taki. Quæl nocor þæsse[70]) taka. oc sigh*er* at þe ei taka waru. þa gifs þem wizorþ sic i tak wita. Hwarium[71]) þeræ *mæþ* .II. mannum oc ([72]siælw*er* þriþi. Fylli swa bonde wizorþ sin. Kan taki siælw*er* dyliæ. at han ei[73]) taki war. wari þ*æt* a .XII. manna witnum sum wiþ*er* waru oc wistu hwat hæll*er* war. Raþe halwe næmð hwar þeræ sum wiþ*er* delæs. Fællæ þe takan. b*ōte* III. m*arker* firi[74]) at han wilde fællæ wizorþ bondans. wærs han wari bondin fallin at wizorþum sinum þy at han grep þ*ær* til taka oc ([75]witne sum han ei hafþe. §. 1. ❡ Nu delæs mæn wiþ*er* annær sigh*er* sic eþ[76]) fæst hawa. oc eþa taka hawa. annær sigh*er* pænninga fæsta[77]) wara. oc sigh*er* sic fea taka hawa. skilin oc[78]) þ*æt* .XII. mæn þeræ mællum. Dyl man fæstu. XII. mæn sculu oc[78]) þ*æt* wita. hwat sum fæst war. æll*er* hwem fæst war. oc hwar sum taki war. Halwe næmð raþe hwar þeræ.[79]) wær man sic firi malsægh*anda*. wari warþ*er* firi allum andrum.

Vm ([80]friþ i lagh soknum. XIus.

Allir sculu friþ hawa oc halda hælzt[81]) i þæssum timum. An friþ*er* byriæs. vm olafs mæssu oc stand*er* til mikiæls mæssu. Julafriþ*er* gang*er* in a iula apne.[82]) oc stand*er* til attunda dagh. æpte þrættunda[83]) dagh. Köpþinga[84]) friþ*er* i strængenæse gang*er* in vm freadax quæld æpte ascu oþinsdagh oc stand*er* til quælz vm huita sunnudagh. Waar friþ*er* gang*er* in vm miþfastu sunnudagh.[85]) oc stander til hælgha þorsdax.[86]) ❡ Nu ær skilt vm lagha friþ sum all*ir* sculu halda. Hwar sum annæn sök*er*[87]) i þænnæ fri-

---

[70] B. *thæssa.*
[71] B. *huar.*
[72] B. *sialuum sic thriðhia.*
[73] B. om. *ei.*
[74] B. add. *þæt.*
[75] B. *uitna. han* &c.
[76] B. v. *eð* omissa, supra lineam est addita.
[77] B. sic. A. *fæst.*
[78] B. om. *oc.*
[79] B. om. *þeræ.*
[80] B. *friði i soknum.*
[81] B. om. *hælzt.*
[82] B. *iula aptni.*
[83] B. *thrætanda.*
[84] B. sic. A. *Köpninga.*
[85] B. *sundagh.*
[86] B. *thors dagh.*
[87] B. *söke.*

þum.[88]) *böte* III. *mærker*. §. 1. Ok aghu mæn friþ hawa. *þær* kunung*er* biu*þer* vt leþung sin. All*i*r i þy hundare. æll*er* skiplaghi ([89]æru sum leþung*er* ær vt gangin af. baþe m*æþ* mannum oc matgiærþ. J andrum hundarum æll*er* skiplaghum sum liþugh sitiæ vm leþung. laghþingis oc sökis æpte lanzlaghum swa sum friþa mællum. §. 2. ¶ Æptir vtgiærþum kununx ma sokiæ oc næmnæ[90]) i allum friþum. ([91]Firi nocra andra saki ma ængin næmnæ hwarte i friþi æll*er* friþa mællum. vtan firi *þæt* giælð minnæ ær æn .III. öræ. *þær* ma næmnæs til i friþa mællum. Ma oc ængin man andrum af taka mera æn giælð ær til. ¶ Wari swa talt vm friþi. guð giwi os[92]) sin friþ. wi þorwm alle han wæl wiþ. Alle þe hijt wildu m*æþ* friþi coma. oc hær m*æþ* friþi wara. ([93]þe sculu oc m*æþ* friþi hæþan fara. Þem haw*er* iak allum friþdom[94]) fört. lagh saghu þæsse[95]) hawa hört. J friþi wari kunung*er* laghma*þer*[96]) oc lanð. þæt giwi os[97]) fa*þer* oc sun oc þæn hælghe anð. Friþer wari lyct[98]) at laghum oc lagha fallum. Naþer guz oc 96
friþer[99]) wari m*æþ* os allum. AmeN[100])

---

88) B. *frið*.
89) B. om. *æru sum*.
90) B. *næma*.
91) B. om. *Firi — giælð ær til*. Cfr. BB. 1: 1. et not. 39.
92) B. add. *allum*.
93) B. *sculu með* &c.
94) B. sic *(friðdom)*. A. *friþum*.
95) B. *thæssa*.
96) B. *laghmander*.
97) B. om. *os*.
98) B. sic. A. *lyster*.
99) B. add. *hans*.
100) B. v. *AmeN* deleta est.

(Additamenta.)[1]

1.[2])

12 Ett konunghs riki sum hetir sueariki. hauer i sik siu biscops döme ok niu laghmanz döme *með* landa mærum thera. fyrsta ær ærchibiscops dömet i upsalum. sum hauer i sic ett laghmanz' döme iuir al upland. Annat ær strengenæs biscops döme. sum hauer i sic tu laghlmanz[3]) döme. suðermanna land ok nærke. Triðia[4]) ær abo biscops döme. ([5]sum hauer i sik tu laghmanz döme. Fiærða ær lynköpinghs biscops döme. sum hauer j sik tu laghmanz döme östragötland ok öland. Fæmta ær uæxio biscops döme sum hauer i sik tihæraða laghmanz döme. Siætta ær schara biscops döme sum hauer j sik tu laghmanz döme. uæstra götland ok uærma land. Siunda ær uæstraaros biscops döme sum hauer i sik ett laghmanz dome næstmanna land ok dala. §. 1. ¶ Juir alt sueariki agh*er* æi konunglik krona ok konunger uæra utan en. han agh*er* styra ok raða borghum ok landum. upsala öðum. konunghs gooz. ok allum konunglicum ingiældum. ensac sina haua. dulgha draap ok dana arf. ok all saköris brut sin iuir alt suearichī sum lagh ok ræt ær i lande ok laghsaghu huarre. ¶ Ægnti af thæssum sum fyr æru saghð ma konung*er* með uilia sinum minscha fore them konunge eptir komb*er*. gör thæt nokor konunger. aghe thæn konung*er* uald eptir comber thæt með ræt att*er* taca æn han gitir. allir ok the i hans riki bygia ok boo aghu hanum lyðno halda. buð hans standa ok til thianistu uæra. særlicha a landamære land hans at uæria. ok æi

---

[1] Additamenta haec undecim priora habet cod. B, locis infra indicatis, textui inserta. Tanti sunt momenti, ut mihi visum sit praestare ea in unum locum congesta exhibere, quam, inter leviores lectionum varietates dispersa, suo quodque loco adnotare. Ultimum additamentum legitur in cod. N, ut infra adnotatur.

[2] B. habet hoc caput loco eorum, quae textus in capp. 2 et 3 KgB. continet. Cfr. not. 16. pag. 47; not. 20. p. 48.

[3] Lege *laghmanz*.

[4] Lege *Thriðia*.

[5] Verba *sum — laghmanz döme* hic errato sine dubio sunt addita. Finlandia enim non ante annum MCDXXXV in duos legiferatus erat divisa; his vero legiferatibus additis, summa legiferatuum esset undecim, non vero novem, ut supra dicitur. Cfr. M. E. LL. KgB. 1.

ytermer með hærfærð. utan goðuilia thera fangnum. §. 2. ¶ Nu ær til konunghs 13
rikit i suearichi konunger uæliænde. ok æi æruande æn the konung mist haua. thæssum lundum. at fyrnæmder laghmæn huar af laghsaghu sinne scal með samthyukiu[6]) aldra thera i laghsaghu boander æru. tolf mæn taca uitra ok snæilla[7]) með them a næmdom dagh ok tima til moro thinghs koma konung at uælia. Fyrstu röst agher laghmannen af uplandum haua ok the með hanum næmdir æru. ok thær næst laghman huar eptir andrum sua sum þe fyrra næmdir æru. §. 3. ¶ Huilkin en af inrichis födum. ok hælzst af konunga synum. æn the til æru af allum thæssum laghmanna röstum. ok lanzmanna till næmda. ell*er* ok flæstum uarðer til konunghs takin. sculu fyr næmder laghmen han til konunghs döma. a sama dagh ok stað agh*er* kon*unger* allum innan richis boandum trygdar eþe[8]) sina ganga. ¶ Fyrste articulus at han scal ælschia guð ok the hælghu kirkin. ok ræt hænna styrkia. oskadum allum konunglicum ræt. kronunna ok alz suerichis almogha. ¶ Annan articulus at han scal ælschia alla rætuiso ok sannind styrkia ok göma. ok alla uranguisu. osannind ok allan oræt niðir thrykkia. baðe með ræt ok konunglicho ualde sino. ¶ Thriði articulus at han scal trygg*er* ok troin konung*er* uæra allum almogha sinum. sua at han[9]) ængin fatökan fanga ell*er* richan. ell*er* epti buði sino fanga lata. ell*er* ok nocrom lundum fordærua. utan han se laghlicha fyr foruunnin sum lagh sighia i laghsaghu there gærningin giors. æi ok thera gooz them nokraleðis af taka. utan eptir laghum ok lagha domum. ¶ Fiærðe articulus. at han scal richi sino sueriki styra ok raða með inlænningium ok æi utlæn*nin*gium. ept*ir* thy sum gamul lagh ok siðuæne af alder hauer uarit. thy at æi agher utlænschær man i rað hans tacas. eð[10]) ok husum ell*er* landum raða. upsala öða alla. ok alt sua gamalt

---

6) Lege *samthykkiu.*
7) Lege *sniælla.*
8) Pro *eþa.*
9) Adde *skal.*
10) Lege *æi.*

kronunna goz. at ængin minnis[11] ell*er* ok af sanne sæghn uæt huru thæt fyrst unde kronuna kom. hus ok land með arlikum ingiældum thera ok landamærum. agh*er* konung*er* göma ok uæria ept*ir* makt sinne. sua at ægnte aff thæssum minschis fore them konungi ept*ir* komb*er*. þy at han agh*er* uald thæt með ræt att*er* taca æn han gitir. þy at ell*er* uurðe skyt konunghs döme greua döme ell*er* ok minna. thæn konung*er* suerichis landamære utuiðir. ær bætre æn emunde slemæ sum thæt með folscho sinne mykit minscaðe þa han kon*unger* uar. ¶ Fæmte articulus. at kon*unger* agh*er* liua uið upsala öða ok lagha arlica utskyldir aff landum sinum. ok ængin man[12] thunga ell*er* alaghu a land sin lægia. utan æi ymnungis inlænzsker almoghe með konunge sinum land i landamære at uæria með makt sialura thera. tha sculu land ok almoghe sua *með* pænningum sinum hialpa sum sialuum sik land at uæria fore utlænningum ok allum ovinum. eptir thy sum kon*unger* biscop*er* ok laghman ok bæzste ok uitraste i laghsaghu huarre stæðhia ok samthykkia sin i mællum. huru mykin hun[13] scal uæra ok ællæs læggi aldrigh kon*unger* alaghu a land sijn. æi aghir ok kon*unger* nokrum inlænzskum biuða ell*er* nöða iuir landamære *með* hærfærð fara utan goðuilia thera fangnum. ¶ Siatte articulus. at kon*unger* scal kirkiu. klærcum ok klostrum riddarum ok 14 suenum. huars þera goz. ok hionum alt gamalt[14] frælse thera halda. ok all gamul suerichis lagh. them sum almoghe haner með goðuilia ok samthykkiu uið takit. ok confirmerat af konungum fyr uærandum ok konunglicho ualde thera. halda styrkia ok uæria sua at ængin olagh gangin iuir ræt lagh thera. særlica at ængin utlenzskær ræt*er* dræghis iuir ok in i richit oos til lagh ok ræt. ængin ok ny lagh giuis almoghanum utan ia ok goðuilia thera fangnum. Han scal ok almogha sin allan friða ok frælsa. særlicha thæn spaka sum *með* spækt ok laghum uil fara ok liua. sua fore ostyrlicum ok uurangum[15]) inlænzschum sum fore utlenzschum. særlicha ok i aminnilse haua at styrkia ok halda kirkiu frið. þinghs frið. ok quinna frið ok hemfrið. allir friðir öchis ok ofriðer forganger ept*ir* thy sum kon*unger* ær til. ❡ Nu agh*er* kon*unger* eð sin suæria[16]) a book ok hælghodomum. hand sinne haldne. biðiande sik sua guð hullan baðe til sial ok lijf. ok iumfru sanctæ mariu. ok sanctæ iohannem baptistæ. ok all hælghon ok hælghædoma the han a halder. at han scal alla up talda ok fyr næmda articulos halda ok styrkia eptir kunnist ok bæzsto samuit sino. ok með uphaldne hand sinne guði ok almogha sinum a trygga tro loua. eð sin at halda uið allan almogha sin. uiðir ungan sum gamblan. uið oföddan sum föddan. uið okæran sum kæran. uið frauærande sum uið the nær uaro. ok konughs[17]) eð hörðo. ok i ængu bryta. utan hælder öchia með allu goðo. ok særlica með konunglicum kærlæk sinum. guðz kærlek se með konunge uarum. ok allum almogha hans. §. 4. ❡ Thæghar nokor ær sua aff laghmannum ok lanzmannum ualder ok til konunghs dömder. ok eða sina gangit. sum fyr ær saght. tha ær han laghlik*er* konung*er* iuir sueriki. tha ma han læn giua. riki sino styra ok allu thy fyr ær saght. thær til i richi sino af guði höghstadom haua iuir alla domara haua.[18]) ok almogha kiærumaal ept*ir* laghum ell*er* ok ept*ir* utlette fulle sannind. huat han hælder uil. §. 5. ❡ Nu agher laghmaðer af uplandum ok alder almoghe með hanum næær uærande tha kon*unger* toks thæssa eða ganga. ❡ Nu ær fyrste articulus at alder almoghe i sueriki boande sculu han firi konung halda. ok haua. ual[19]) hans ok allan konunglican ræt hans styrkia. ❡ Annar articulus at ui sculum hanum rætta lyðno halda. ok buð hans standa i allu thy suarlikt ær baðe fore guði ok mannum. hanum at biuða ok oos att giöra. allum ræt haldnum baðe hans ok uarum. ❡ Thriði articulus at ui sculum hanum hulle ok trone thiænisto mæn uæra. særlica með hærfærð til landamæris. land ok richi m*eð* hanum at uæria. ❡ Fiærðe articulus at almoghe sum af alder

---

[11] Altera lineola ultimi *n* est omissa, ut h. v. legi posset *mimis*.

[12] Lege *nyan*.

[13] Lege *alagha*.

[14] Litt. *ga* in fine prioris ac principio sequentis folii bis sunt scriptae.

[15] Pro *urangum*.

---

16) Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.

17) Lege *konunghs*.

18) Vox *haua* hoc loco est delenda.

19) Pro *uald*.

hauer uarit skatskyldugh*er*. ok æn ær. agh*er* ok scal alla lagha arlika utskyldir thera kon*unge* sinum utgöra m*eð* goðuilia utan thryzsku. hana[20]) flytia ok föra ept*ir* konunghs uilia ok ræt sialfra thera. ¶ Siðan scal laghmaðer ok almoghe alder eða thera suæria a book ok hælgha domum agh*er* laghmaðer hand sina halda. biðiande sik ok allum almoghanum sua guð hullan baðe til siæl ok lijf. ok iumfru sanctæ mariu ok sanctæ iohannem baptistæ. ok all hælghon ok hælghadoma þe han a halder. at the sculu alla uptalda ok fyr næmda articulos uiþ kon*ung* sin halda ok styrkia ept*ir* kunnist ok bæzsto samuit thera. ok m*eð* uphaldnum handum guði ok konunge sinum a trygga tro loua eða thera halda. ok með thæssum eðum ok trolouan sum laghmagher[21]) ok almoghe hauer suorit ok louat konunge sinum. bindz baðe unger ok gamal. ofödder sum föder. okiær sum kær. frauærande sum þe næær uaro. eða suoro ok tro louaðð. §. 6. ¶ J upsalum agh*er* konunger uighias ok kronas. ell*er* ok annar stað i richi sino eptir uilia ok fallum sinum. tho bælzst aff ærchibiscope fore uærðlæks skyld bæggia thera. §. 7. ¶ Nu fore þæn skyld. at konung*er* agh*er* lande ok laghsaghu huarre særlicha sina eða ganga sum han gik i upsalum. tha han fyrst til konunghs toks. ok almoghe hanum. ¶ Scal han eriks gatu[22]) sina riða rætsöles um land sin. byriande i upsalum eða at suæria allum them i uplanda laghsaghu boandes æru. ok the hanum. ok eðum gangnum. fylghia hanum iuir laghsaghu thera til strængenæs. thær agh*er* suðermanna laghman ok goðir mæn með hanum möta. ok þækkilika uið kon*unge* sinum taca. eð hans höra ok hanum suæria. ok eðum gangnum fylghia hanum iuir laghsaghu thera ok til suintuna. thær agh*er* ösgöta laghman ok goðir mæn með hanum möta ok thækkilica uið kon*unge* sinum taca. ok fylghia hanum til lynköpinghs. thær agh*er* kon*unger* allum ösgötum ok ölænningum eð sin suæria ok the hanum. ok eðum gangnum fylghia hanum iuir laghsaghu thera til miðian holauið. ok thær agher uirða laghmaðer ok smalænninga

---

[20] Lege *them*.

[21] Lege *laghmaðher*.

[22] Cfr. not. 2. pag. 46.

með hanum möta. ok thækkilica uid konunge sinum taca. ok fylghia hanum
til iunaköpinghs. thær agh*er* kon*unger* uirðum ok allum smalenningum eð
sin suæria ok the hanum. ok eðum gangnum. fylghia hanum til iunabæk.
thær agh*er* uesgöta laghmander ok goðir mæn með hanum möta. ok thækkilica
uið konunge sinum taca ok fylghia hanum til skara. thær agh*er* kon*unger*
allum uestgötum ok uærmum eð sin suæria ok the hanum. ok eðom gangnum
fylghia hanum iuir laghsaghu thera til romunda boða. thær aghir nærisk*er*
laghmaðer. ok goðe mæn með hanum möta ok fylghia hanum til örabro.
thær agh*er* kon*unger* allum them i nærische laghsaghu boandes æru eð sin
suæria. ok þe hanum. ok eðom gangnum fylghia hanum iuir laghsaghu thera
ok til arbugha. thær agh*er* uestmanna laghman ok goðir mæn með hanum
möta. ok thækkilicha uið kon*unge* sinum taca. ok fylghia hanum til uestraaros.
thær agh*er* konung*er* uestmannum ok allum them i dalum boandes æru
eð sin suæria. ok the hanum. ok eðom gangnum fylghia hanum iuir laghsaghu
thera til östens bro. ¶ Aff östens bro aghir konung*er* att*er* til upsala riða.
ell*er* ok annar stað eptir uilia ok fallum sinum. ¶ Nu hauer konung*er* eriks
gatu[23]) sina riðit ualder sum lagh sighia. ok með eðom ok orðom landum
ok lanzmannum sinum giort alt thæt han atte them at göra ok the hanum.
guð giöre han goðan ok gamblan. friðsaman ok thyrftelichan. ok æ thy aldre[24])
at han se rætuisare. ok gothom bætre. §. 8. ¶ Thusand arum þry
hundrað arom a nitanda areno ept*ir* uars hærra byrðh. uarð ærliks hærra
hærtogh eriks son af suerichi mychil höfðinge ok heðirlik*er* hærra magnus
kon*unger* suerichis schane ok norghis ualder ok til konunghs takin samu lund
sum fyr ær saght. sum ok gamal richis ræt ok siðuæne af alder hauer uarit
um konunga ual thera. æn tho at ual ok eða uaro æi i laghbokum sua *með* 16
script utlyster firi hans dagha. sum han nu siæluer i sinne till kömd giorðe
ok gaff til goðra eptir döma. §. 9. ¶ Kon*unger* agher i lande ok laghsaghu
huarre cost haua tha han eriks gatu[23]) sina riðir. eptir thy sum daghs fær-

---

23) Cfr. not. 2. pag. 46.

24) Pro *ældre*.

ðir hans æru til. til hialpande sua them laghsaghum han æi i comb*er*. sum them han með flokke sinum gönum riðir. sum ok giorðis thusand arom thry hundrað arom. thrætighi arom a fæmta areno æpt*ir* uars hærra byrð tha heðerlicher fyr næmder kon*unger* eriks gatu[25]) sina reðh.

2.[26])

19 ¶ Thæssa lund scal konungs leðung ut biuða. at snækkiur ok scutur sculu til reðo uæra um pingizdagha tiðh með them reðom þær til höre. Thætta sculu hamnu uapn uæra Skiolder ok suærð. spyut ok iarnhatter. Huar hamna scal haua muzo ell*er* panzara ell*er* ok plato. huar hamna scal ok hanbugha ok threa tylpte sköte haua. Af huarre hamnu. scal[27]) fiughur pund ok tiughu. tuælotina flesk ok thriðiungen smör. aghi siðan kon*unger* uald aftaca sua mykit hanum thækkiz. Thæſta[28]) scal lyusas huarn huitta sunnudagh i strengenæs.

3.[29])

34 ***Hær sighs huru man scal döma um atter gans eða.***

¶ Vm giptar eð.	*I^us^*
¶ Vm glafs eð.	*II^us^*
¶ Vm tolf manna eð.	*III^us^*
¶ Vm att*er*tan manna eð.	*IIII^us^*
¶ Vm thrætylptan eð.	*V^us^*
¶ Vm fasta ð[30])	*VI^us^*.

Uarðer giptar eðer ater dömder. þa scal thæn þær ær houuz man fori

---

25) Cfr. not. 2. pag. 46.

26) Hoc addit. calci cap. 12. KgB. adiectum est. Cfr. not. 51. pag. 55.

27) Adde *ut göra.*

28) Lege *Thætta.*

29) Hoc addit. post finem libri JorþaB. insertum legitur. Cfr. not. 7. pag. 83.

30) Lege *eð.*

ok the tue eðen hofða huar thera böte threa m*arker*. ok huar thæn i eðenum ær með them böte siæx öra. ok thæn eð sculu the alli fasta.

Glafs eðer hetir thæn utan dom suærs. uarðer han att*er* dömder. böte huar thæn i eðenum ær .VI. öra. ok ængin af them faste.

Uarðer thæn æðer att*er* dömder sum tue ok tolf suæria ok dömder ær orætlica af domarenum. tha scal houuz mannin ok the tue i foreðenum æru. huar thera böte threa m*arker*. ok huar thæn i eðenum ær. böte .VI. öra.[31]

4.[32]

¶ Rymir man af tomt sinni ok byggir suina nal með hus ok garðe. byggi 41
sua mykit sum hanum til bær i rætu bya bruti. hauer han meer bygt. ok 42
kiæris þær eptir. giui ut at ostemdu. ok uæri saclös. Halder længer ok thol
stemninga ok til mæle. böte threa mark*er* ok ryme aff ell*er* haui með loue
thera sum i by byggia.

5.[33]

Nu aghu mæn scogha saman. þe moghu allir scogh oskiptan at saclösu 43
hugga. Can ofhug a scogh uarða giort. ok uil een skipta. annar æi. þa gifs them uizorð skipta uil. Fiærðunger af by haui uald scogh til skiptis cræuia huat þe æru en ell*er* flere fiærðung æghu. the moghu scogh til skiptis cræwæ[34]) a thingi eno andru ok thriðiu. Vil en skipta ok annar æi. tha uæri thæn sak*er*[35]) thrim marcum skipti hindra. æn han a scogh aker at oskiptu siðan lagh krapt ær. sökis the bot ut eptir lanzlaghum. Landboe ma at saclösu threa eker hugga. ena til bat ell*er* ekio. andra til snækkiu bonaða. thri-

---

31) Sequenti folio abscisso, continuatio huius argumenti, quae ibi sine dubio fuit scripta, periit.

32) Hoc addit. calci cap. 11. BygnB. adiectum est. Cfr. not. 24. pag. 98.

33) Hoc addit. fronti cap. 15. BygnB. est antepositum. Cfr. not. 73. pag. 101.

34) Vox *crævæ* omissa est, at in marg. addita.

35) Adde *at*.

ðiu til kirkiu bygning. æi ma han saklösu mera hugga. Vil siðan annan[36] mera hug a scogh göra. ok annar frið a lægia. aghi tha friðmander uizorð skipt a lægia sua huarium sum i by æghir.

6.[37]

50 Uil man haua synir til tompta skiæla. bya skiala. scogha skiæla. til fiski uatn. ok quærna ströma. thær scal uæra æghanda syn. ok tolf mæn með them af sama fiærðung. sember æi them. þa sculu þe haua hundæris syn at ouæðiæðo. sember þem æi æn tha. þa sculu the uæðia til andra hundæris syn. threa m*arker*. raðe halui næmd huar thera. Af thy uæðfæ taki kon*unger* ena marc. andra malsæghande. thriðiu hundære. Sember them æi æn tha. þa sculu the uæðia undir folklanz næmd tolf marcum. the tolf m*arker* sculu sua skiptas. kon*unge* threa m*arker*. malsæghanda threa m*arker*. folklanz mannum siæx marker. Thætta ær folklanz næmd. tolf næmninga mæn af suðermanna lande. Æru the æi til. tha scal man taka goða sanninda mæn af lanz mannumen. ok fylla the samu næmder mæðer. Huat the tolf giöra með sinum eðe. uæri fult ok fast sua at þæn eð ma ængin atter bryta. æi kon*unger*. æn siðer annar. utan stande euærðelica.

7.[38]

51 ❡ Thætta æru thön lön legho mæn ok legho konu til höra. mannen scal haua ena marc pænninga. tu par sco. et par hanzsca fran pingizdaghum ok til martins mæssu. Quinnan scal haua þrea öra pæninga ok et par sco. atter fran martins mæssu ok til pingizdagha scal mannen haua half marc pænninga tu par sco. et par hanzska. Quinnan scal haua fem örtugh pænninga. ok et

---

[36] Pro *annar*.

[37] Hoc addit. in principio cap. 25. BygnB. insertum est. Cfr. not. 48. pag. 117.

[38] Hoc addit. cap. 26. BygnB. insertum est. Cfr. not. 81. pag. 118.

par sco. Huilkin them dyrra leghe. böte þrea marc. taca þön ok mere lön. bötin samuleð.

8.[39])

¶ Thætta sculu the böta sum ualzgerninga haua giort til bonda ok næmden 57
hauer felt. Fyrst scal malsæghandin atter haua sua mykit sum fore hanum 58
takit uar. ok með tolf *marker* af houuzmannenum. ensac malsæghandins. ok fiurætighi til thræskiptis fore ranit. ok huar thæn i floc ok farunöte uar með. giui huar sundir delis af sinum siælfs pænningum atta örtugha ok thrætan *marker*. thæt liggi til konungs ensac ok thera göz[40]) scal osköflat standa. ok tho tacum i hænder sætias til þæn dagh the frið beðas. ok han ær þem atter giuin.

9.[41])

vm laghmanz pænninga. domara ok styrimanz. XVI^{us}

Alli the sit æghit bröð æta. æ huem þe hælzst til höra. aghu laghmanz pæn- 58
ninga giöra. fiura suensca pænninga um aret. þe sculu ut göras fiurtan daghum eptir michiæls messu. huilkin tha þryzscas ok þem hauer æi þa ut giort. haui þa laghmander fult uald at næma til fiura pænninga. ok a threa öra. Domara pænninga ok styremanz pænninga sculu utgöras um martins messu. huilkin them hauer æi tha utgiort. hauin tha the uald at næma til sinna pænninga. ok a en öre. Næmninga mæn sculu haua en öre af huarre hundæris marc.[42])

---

39) Hoc addit. calci cap. 11. KöpB. adiectum est. Cfr. not. 77. pag. 133.

40) Pro *goz*.

41) Hoc caput post cap. 12. KöpB. insertum est. Cfr. not. 100. pag. 134.

42) Cfr. Add. 12.

10.[43]

79 Stæmnis manne ennæt thing a mot them konungs dom hauer. ell*er* biscope. ell*er* ok laghmanne. uæri laghstemder. utan han haui forfalz uitni. sum fyrra saght ær. æru æi thön til. böte threa mark*er* þem konunghs dom hauer: sua biscope ok laghmanne. Ær ok a them thingum thæn man kiære til at ostemdu. haui ægnti uald ell*er* uizorð annur. æn suara the kæro til hans bærs. ell*er* böte sum fyrra saght ær. fore thrysku sina.

11.[44]

81 Mote domorans[45]) dome scal man uæðia i fyrstu thrim thingum eptir at han hauer sin dom giuit a rætum thinghstað. uæðiar han thær eptir ell*er* kiærir a domarans dom. uærin uæð hans ogild. ok böte threa *marker*. æn laghmander döme hans dom gildan. ena kon*unge*. andra laghmanni. thriðiu domara. Samuleð scal man uæðia mot næmninga manni. sum domara. Skils hans domer gilder. bæri up threa *marker* af them uiðir han hauer uæðiat. ok uæri ensac hans. Skils han ogilder. böte siæx *marker* til thræskiptis. tua konungi. tua laghmanni ok tua bonda. Huar sum uæðiar mote laghmanz dome. haui uald uæðia a sama thingi han giuir dom sin a. hanum siæluum a horande.[46]) siæx *markum* mote hans tolf. uæðiar thær eptir. uæri uæð hans ogild. ok böte siæx *marker*. uæri ensac laghmanz.[47]) Vinder thæn uæðiat hauer. böte laghman tolf *marker*. siæx kon*unge*. ok siæx them uið han uæðiaðe.

12.[48]

Anno domini MCCCXX° quinto sabbato ante symonis et iude apostolorum

---

43) Hoc addit. insertum est cap. 4. þingB. Cfr. not. 85. pag. 177.

44) Hoc addit. calci cap. 8. þingB. est adiectum. Cfr. not. 48. pag. 180.

45) Lege *domarans.*

46) Lege *a hörande.*

47) Lege *laghmanz.*

48) N. habet hoc addit. calci libri KirkB. adiectum. Cfr. not. 31. pag. 46.

Waro thesse maal stadh j sudh*er*manna laghbok. oc sc*ri*fuat. nærwarande biscopenum oc hans capitulo. laghmannenom. oc h*er*ra staffane rörik*son* oc h*er*ra magnuse niclis*son*. m*edh* mangum adhrum godhum landzmannom Först wm prestins lagha hws. thorfuo thön alt tak widh*er* th*et* halde soknen wppe.[49]) Fællas kirkiowærianda wm kirkio skrudh till thriggia marka. thöm taki biscopir Glömir præstir wara kirkiowæ*rian*da widh*er* oc koma sidhan nokor fall innan. the gudz thiænist hindras aff. böte prestir thre m*arker*. twa kirkionne oc ena kirkio wæ*rian*da[50]) Kirkia skall j hender sætias prestenum aff biscope. ælla hans wmbudhi. oc thöm a kirkian gifuas som then preséntera th*e*r hafuir fadh*e*rlikan ræth till[51]) Wm kirkio wighsla spield. stande som j laghbokinne stander scrifuat.[52]) Tyund skall j thry skiptas. taki prestin en skyl. oc twa före bonde heem till siin. oc j thry skipte. een luth kirkio. annan biscope oc thridhia fatikom mannom. Wtan th*er* biscops sætugardh*er* ær.[53]) Thrættanda dagh iula wari off*er*dagh*er* oc ey kirkio messo dagh*er*[54]) Skyldar prestir bondan wm tyund. Wæri sik m*edh* laghum.[55]) Föra ey böndir liik laghlika till iordh. bötin twa m*arker* biscope. oc ena iordhæghandom[56]) Spitalin skal hafua en span korn aff hwarre hafno. Wm uanu oc geenedha stande som th*et* staar j gamble laghbokinne.[57]) Laghmanz pæninga agha alle wt gifua fyughur[58]) nattom æptir mikiælsmesso. ælla böte thre öra. Domara pæninga oc styremanz wm martens messo. ælla böte en öre Nempninga mæn skulu hafua en öre aff hwarre hundares mark Amen

---

49) Cfr. KkB. 2: pr. not. 82.
50) Cfr. KkB. 3.
51) Cfr. KkB. 4: pr. et not. 50.
52) Cfr. KkB. 5: 1.
53) Cfr. KkB. 6. et not. 1.
54) Cfr. KkB. 7: 1. nott. 76, 83, 84.
55) Cfr. KkB. 7: 2.
56) Cfr. KkB. 9: 1.
57) Cfr. KkB. 16: 3.
58) Lege *fyughurtan*. Cfr. Add. 9.

GLOSSARIUM

et

INDEX NOMINUM PROPRIORUM.

GLOSSARIUM.

A.

A, præp. 1) cum abl. på: in, ἐπί. *ligger* (sc. *hö*) *a sama teghe*, B. 8: 3. cfr. *Liggia*. *vari þæt a soknamanna vitnum* &c., vide *Vara*. *þæt barn kostaþi a hanum*, quod filius ad alendum patrem impendit. J. 17. *up a*, vide *Up*. 2) c. abl. i: in, ἐν. *a landamære land væria*, Add. 1: 1. *smiþer stander a gærning sinne*, M. 27: 4. *a færski gærning*, Kg. 6: pr. *taka hæst a gangu*, Þj. 13: 1. *a rættu byamale*, J. 3. *þæn þær ælster ær a færd*, vide *Ældri*. 3) c. acc. på: in, ἐπί. *komber (hæfþ) a þriþia man*, si (stuprum) incidat in homines (i. e. fiat inter homines) tertio cognationis vel adfinitatis gradu iunctos,)(*innan þriþia man*, Kk. 15: pr. *vaþ ligger a man*, *göra raförning a annan*, vide *Vaþ*, *Raförning*. *ægha* v. *byggia a baþin land*, vide *Land*. *a hælgha dagha*, *a þæn dagh*, Kk. 17: 1. 4) c. acc. i: in, ἐν. *hær komber a land*, Æ. 6: pr. *a skogh aka*, vide *Aka*. *göra andra næmd a sama mal*, Þg. 9: 2. 5) c. acc. till: ad. *mer a annan biuþa*, tillbjuda en annan mera: plus alii offerre. B. 20: pr. 6) c. acc. v. dat. emot: contra. *fa misfyrmilse a sik*, G. 2: 2. *laghasökning a þiuf*, Þj. 4: rubr. *eþsörit bryts a man* v. *manni*, Kg. 5: 4. Cfr. *Kæra*, *Sökia*. 7) vid: iuxta. *sitia* (i. e. habitare) *a væghi*, Kp. 10: 3. 8) c. acc. efter (något som förut är gjordt): post (rem antea factam). *hæmnas a grud ok göra sæt*, *a gangin lagh*, Kg. 4: 1. *a eþ svorin*, B. 5: 3. *dela* v. *kæra a domarans dom*, Þg. 8: 1; Add. 11. 9) c. acc. v. dat. angående, om: de. *legha a hæst*, Kp. 7: rubr. *fæsta fasta eþ a iorþ*, J. 18: 1. *fylla vaþa eþ a manni*, M. 20: 1. 10) adverbialiter, derutöfver: insuper. *ok a marker þre* v. *þrea öra*, Kk. 1: 1; J. 10: 1; B. 5: 3; 13: 1; Add. 9. *

A, f. å; amnis. B. 23: 1. *3

A, præs. ind. ab *ægha*, q. vide.

A boa, v. a. bebo, bo på (jordegendom): habitare (fundum). J. 1, 10: pr. *aghi aboande vald* &c. J. 1.

Abyrþ, f. (vide UplL.) Þj. 12: 1. *3

Af, præp. c. abl. 1) af: ab, de. *mæn af lande* v. *af skipi*, rustici v. nautae. Kp. 1: pr; M. 30. *syn af sokn* v. *þingi til kalla* v. *næmna*, i. e. ex paroeciae incolis, v. ex iis qui in iudicio adsunt. B. 3, 5: 2; 7: 2; 8: 3; 25. *siu (hiorþlöt) af by hvarium*, B. 23: 2. *taka* (sc. *þær*) *af baþe rugh ok rovor*, B. 13: pr. 2) af, ibland: ex, inter. *nokor af þem*, M. 26: 4. *taki* (sc. *þær*) *af en*, M. 11. 3) från: de, ex (loco &c.). *innan af lande*, *utan af sio*, Kg. 12: pr. *af lande ryma*, Kp. 11: pr. *gifa manni frælse af garþi sinum*, Kp. 3: 1. *rænter af manni*, B. 6: pr; M. 14: pr. *af sik stulit*, Kp. 1: pr. *af þin-*

gixdaghum, B. 26: 2. *af alder*, af ålder, från forntiden: antiquitus. Add. 1: 3, 5, 8. *ganga af faþurs raþe*, G. 1: 1. 4) om, angående: de. *af þæssum malum*, Kk. &c. rubr. *sum skriptin segher af*, Kk. 1: pr. *þær seghias skal af*, Kk. 4: 2. *þera sum* (sc. *þær) af riste*, Kp. 1: 1. 5) adverbialiter, bort, undan: aliorsum, e medio. *ryme af*, Add. 4. *skiptis af*, Kg. 9: pr. *lyti ræxir af*, M. 5: pr. *föra* &c. *bort af*, J. 11: 2; B. 12: 1; 14: 2. *föra af bort*, B. 3. *

A fall, n. (vide UplL.) ita legendum est M. 20: 2, ubi priori loco legitur *affall;* posteriori vero loco cod. A. perperam habet *a fall* pro *affall.* Vide nott. 52, 53. ibid. *3

Afals drap, n. (vide UplL.) M. 20: rubr. *3

A fat, vide *Af fat.*

Af bæra, v. a. bära bort: asportare. Kk. 6.

Affall, n. (vide UplL.) M. 20: 2. Cfr. *A fall.* *3

Af fara, v. n. 1) fara bort: abire. Kk. 1: pr. 2) afflytta: demigrare. J. 11: pr.

Af fat (a fat), adj. n. det som fattas: quod deficit. *þæt a. ær, varþa a.*, Prol.; Kk. 3, 9: pr. *3

Af föra, v. a. bortföra: avehere. J. 10: 2. *3

Af gildi, n. i. q. *afraþ.* J. 17.

Af gipt, f. städja för arrenderad jord: arrha pro praedio conducto. J. 6: pr, 1; 10: pr.

Af griper, m. (a *gripa)* borttagande af kläder eller annat från den, som blifvit funnen i en oloflig handling; eller saken som blifvit honom fråntagen: ademtio vestium aliusve rei pertinentis ad hominem in illicita actione deprehensum; v. res ei ita ablata (cfr. *Aftækt). taka a.*, G. 4: 1, ubi sermo est de viro in adulterio deprehenso. Cfr. *Agriper.*

Af gælda, v. a. erlägga, betala (afrad): pendere, solvere (vectigal pro conducto praedio). *afrad a.*, J. 3.

Afhogg, n. (vide ÖGL.) M. 6: pr; 10: pr; 11. *3

Af hogga, v. a. afhugga: amputare, decidere. Kg. 8: pr; M. 6: pr, 1. *2

Afhænda, v. a. 1) afhända (en annan något), fråntaga: auferre, eripere. Kp. 10: pr; Þj. 8: pr. 2) *a. sik*, afhända sig, förytra: alienare. Þj. 8: 1. *

Afla, v. a. 1) afla: procreare. *a. barn*, Æ. 3: pr; 4: 2. *a. barn mæþ kunu*, Æ. 3: 2; 4: pr. 2) förvärfva: adquirere. Kk. 12: 1; G. 3: 3; J. 2: 3. *

Afling, f. förvärfvande; äfven förvärfvad egendom: adquisitio; quoque bona adquisita. Kk. 12: 1, ubi *a.* idem denotat, quod antea appellatur *aflinga iorþ.* *3

Aflinga iorþ, f. aflingejord: fundus adquisitus. Kk. 12: 1; J. 2: 2, 3. *3

Af læggia, v. a. (vide UplL.) J. 3; B. 1: 1; 11: 1. *sompt ær af laghat*, Conf. *a. manna missæmio* (cfr. UplL.), ibid. *3

Af næmning, f. (vide UplL.) J. 12: pr. *3

Afraþ, n. afrad: vectigal e praediis. J. 3, 10: 1; 11: pr. *gipt* v. *afgipt ok a.*, J. 1, 3, 6: pr; 11: 2. *hava iorþ at -þum*, d. ä. på arrende: fundum conductum colere. J. 10: 2. *3

Afraþa gæld, n. afrads erläggande: solutio vectigalis a colono pendendi. J. 3: rubr.

Af sighia, v. a. c. dat. afsäga, uppsäga: abdicare, renuntiare. J. 11: 3. *-as*, afsäga sig: se abdicare. M. 14: 1. *3

Af taka, v. a. 1) borttaga, fråntaga: demere, auferre. *a. manni (goþs)*, Kp. 11: pr; Þg. 11: 2; Add. 1: 3. 2) taga undan: excipere. Add. 2. 3) uttaga, hämta: excerpere, libare. *af fornum ræt ... ut vælia ok a.*, Prol. *3

Aftan, vide *Aptan*.

Aftækt, f. (vide UplL.) *göra a.*, B. 17: 6; 23: pr. et not. 71. *a. varþer af manni takin*, B. 5: pr; 23: pr. not. 68. *a. aghe vitsorþ*, B. 17: pr. *delas viþer um -tena, taki ater a. sina*, B. 17: 6. Cfr. *Af griper*. *3

Aftækta vitni (af tect vitne), n. vitne om gjord *aftækt:* testis factae ademtionis vestium vel instrumentorum, *aftækt* dictae. *full a.*, B. 17: pr.

Af tælia, v. a. afräkna, räkna undan: dinumerare, numerando separare. *tiund a.*, Kk. 6, 7: 2.

Aftökis fæ, n. quid h. v. significet, ignoro; occurrit in formula: *göra a. af köpe sinu*, quae illicitam quandam pactionem in emtione venditione denotat. Kp. 6: 1; 12: 2. Locc. vertit: "si quis adimat quaedam bona de emtione aut permutatione sua." Lund. vero (in nott. ad ius Upl. p. 183.): "si in fraudem fisci rerum fiat emtio."

Af visning, vide *Avisning*.

Af vita, adj. indecl. afvita, galen: amens, mente captus. M. 18: 1. *3

Afærþ (aferd), f. åverkan i annans åker, äng eller fiskevatten: illicita usurpatio agri, prati vel aquae piscosae alius. B. 3, 7: 2; 20: rubr. *3

Agna baker, m. (vide VGL.) M. 34. *

A gripa, v. a. tillgripa: arripere. *vitsorþ a.*, i. q. *gripa til vitsorþa* (vide *Gripa*). Þg. 4: 3.

Agriper, m. tjufgods, som vid ransakning blifvit funnet i någons hus: res furtiva, facta investigatione in domo alicuius inventa. Þj. 12: 1. Alio sensu, pro *afgriper*, occurrit h. v. G. 4: 1. not. 59.

Ahora (pro *ahöra*), v. a. åhöra: audire, auscultare. Conf.; Add. 11. *3

Aka, v. n. 1) åka: curru vehi. B. 5: 2; 8: 3. *a. (up) a skogh* (cfr. UplL.), J. 14: pr; Add. 5. 2) göra körslar: vecturas facere. Kk. 1: 1. *

Aka, f. åkning: vectatio. B. 8: 3. *3

A kallan, f. (vide ÖGL.) Vide *Op*. *

Aker, m. åker: ager. Kk. 6; J. 14: 4; B. 2: 1. &c. *

Aker deld, akra deld, f. åkerteg: portio agri, ad aliquem vicinorum in pago pertinens. B. 3, 12: pr.

Akerharver, m. åkerharf: occa, pecten occatorius. B. 2: pr.

Aker skipt, f. i. q. *aker deld*. B. 5: 2. not. 92. *3 *(akra skipt)*

A koma, v. n. (vide UplL.) *syn ær a komin, skipti ær a komit*, Kk. 18: 1; B. 20: 4. *3

Akoma, f. åkomma: laesio corpori illata, vulnus. Kg. 11: pr; G. 4: 1; B. 19: 2; M. 7, 8: 1; 12: 2. *full a.*, M. 8: pr. *

Akra aværkan, f. åverkan å annans åker: illicita usurpatio alieni agri. B. 3: rubr. not. 49.

Akra aværkning, f. i. q. *akra aværkan*. B. ind. not. 2.

Akra skipti, n. delning af åkrar (emellan grannar i by): divisio agrorum (inter vicinos in pago). B. 3: rubr. not. 49.

A kæra, v. a. (vide UplL.) M. 31: 1. *3

Alagha, f. pålaga: indictio, tributum indictum. Add. 1: 3.

Alder, pron. 1) all: omnis. Conf.; Prol.; Kk. ind. 6. &c. *alt saman göra hor frændsimis spiæll* &c. Kk. 15: 3. *sökis alt saman stokker ok stubbe,*

B. 16: 1. *varþer man alt sænder barþer sar gör* &c. M. 13: 1. *mæþ allu*, alldeles, helt och hållet: prorsus, plane. B. 2: pr; 3, 5: 1; 9: 2; 18: 2; 19: 5; 22: 1; 28: pr; 29: pr; M. 10: pr, 1; 30, 32. 2) hel: totus. *al upland*, Add. 1: pr. *al hiord*, B. 2: 1. *by allan*, B. 11: pr. *harru alla*, B. 2: pr. *

Alder, m. 1) ålder: aetas. M. 18: pr. *til moghanda a. koma*, J. 12: 5. *til alders komin*, Þj. 12: 3. 2) fornålder: vetustas, priscum aevum. *af a.*, antiquitus. Add. 1: 3, 5, 8. 3) ålderdom: vetustas, senectus. Kk. 2: pr. not. 78; J. 17. *3

Aldin, n. (vide VGL.) B. 15, 16: pr.)(*nut*, B. 28: pr, 2. *

Aldin legha, f. lega för svin i annans ållonskog: merces, qua in silvam glandariam recipiuntur alieni sues. B. 28: 3.

Aldin skogher, m. ållonskog: silva glandaria. B. 15: 1. *2

Aldin træ, n. (vide VGL. v. *aldinviþer*.))(*döfriþer*, B. 30: 1.

Aldra handa, adj. indecl. allahanda: omnis generis. Conf. *3

Aldri (aldre), adv. aldrig: numquam. J. 9: pr; M. 30. &c. **(aldrigh)*

Aldrugher, adj. åldrig, gammal: aetate provectus. J. 17.

Aliker, adj. likadan: similis. B. 32: 1. *3

Alin (pl. *alnar*), f. aln: ulna. Vide *Breþer*. *3

Alit, f. (vide UplL.) Conf. *3

(Alita, v. a. (vide UplL.) Conf. not. 20.*)* *3

Alla staþi, *allastaþe*, adv. allestädes: ubique. Kk. 15: pr; 19; Kp. 2: pr; M. 22: 2; Þj. 8: 2; 16: 1. Scribitur *alla stadz*, Kk. 19. not. 53. *3

Allungis, adv. alldeles: omnino. Conf. *3

Almanna, adj. indecl. allmän: communis. Vide *Leþ*, *Vægher*. *3

Almoghe, m. (egentl. hela mängden: proprie universa multitudo; Isl. *múgi* v. *múgr*, multitudo) hela folket, (allmoge): universus populus. Prol. nott. 18, 55; Add. 1: 4, 5, 7. *alder a.*, *inlændsker a.*, *alz sverikis a.*, Add. 1: 3, 5.

Almænnelika, adv. i allmänhet: universe. Conf. *3

Almænneliker, adj. allmän: universalis. Conf. *3

Almænni, n. (vide UplL.) Prol.; Þg. 1. *3

Almænningis hus, n. afträdeshus: aedicula communi usui destinata, i. e. latrina. M. 27: pr. not. 72.

Alskuna, adj. indecl. (a *kyn*, genus) allsköns, allt slags: omnis generis. B. 2: 1.

(Alsmektiger, adj. allsmägtig: omnipotens. Prol. not. 2.*)*

(Alstinges, adv. alldeles: omnino. Conf. not. 15.*)* *3

Alsvaldugher, adj. allsvåldig, allsmägtig: omnipotens. Prol. *3 *(allvaldugher)*

Altara byrþ, f. (vide VGL. v. *altaralæghi*.) Kk. 7: 1.

Altaraklæþe, n. altarkläde: tegumentum altaris. Kk. 3. *3

Altari, m. altare: ara. Kk. 7: 1. *

Alva, vide *Halva*.

A læggia, vide *Læggia*.

Ambat, f. trälinna: serva. M. 36: 1. *

Aminnilse, ? åminnelse, åtanka: recordatio. *i a. hava*, cordi habere. Add. 1: 3.

Amot, vide *Mot*.

An, *and*, f. and, höst: messis, auctumnus.)(*var*, Kk. 17: 1. *anna mællum*,)(*um antima*, B. 8: 5.)(*um and ok var*, Kk. 17: 1. Cfr. M. L. Gulaþ. L. Landsl. 43, ubi tria tempora dicuntur esse *anna i millom;* primum scilicet *þegar sniór er af, oc til þess er plógr kemr útt;* secundum *er lokit er var orko oc til hey sláttar;* tertium denique *er hefst þá er andvirki er i gardi, oc helldr til þess er sniór kemr á spöni.* *3

Anbyrgd, f. höstarbete, bärgning: opera rustica auctumno facienda, messis. B. 8: 5.

And (gen. et acc. *anda*), m. 1) ande, andedrägt: spiritus, respiratio. *dragha anda,* Æ. 3: 4. 2) ande, andeligt väsende: spiritus, ens spirituale. *þæn hælghi a.,* Kk. 1: pr; 9: pr; Þg. 11: 2. *3 *(andi)*

Andeliker, adj. andelig: spiritualis. *andelik mal,* Kk. 10: 2. *3

An friþer, m. (vide ÖGL.) Þg. 11: pr. *3

Anger, m. sorg, bedröfvelse (ånger): angor, moestitia. *lata korn sit til angs standa, æng til angs sætia,* d. ä. till olägenhet för grannarne: in molestiam vicinorum. B. 7: pr; 8: 2. Ita quoque Ih. (Gloss. v. *leding*) h. v. explicat. Locc. vertit: "nulli bono," "nullum ad usum."

Anhærve, f.? (vel forte *anhærva,* si *e* finale pro *u* sit scriptum, ut in *saclöse, hemelike;* vel *anharver,* m. si *anhærve* sit acc. pl.) räfsa (till hopsamlande af höet): rastrum, quo corraditur foenum. B. 8: 5.

Ankosta styld, f. stöld af redskap som höra till landtbruket: furtum rerum ad opera rustica pertinentium. B. 8: 5. not. 62.

Ankostir (acc. *-ste*), m. pl. (vide UplL.) B. 8: 5; 33: 3. *3

Anliti, n. anlete: facies. M. 5: pr. *3

Anna, v. a. förtjena, förvärfva: mereri, adquirere. Vide *Oannaþer.* *3

Annars, adv. annars, annorlunda: aliter, alio modo. Þg. 8: pr.

Annarstaþ (annærs staþ), adv. 1) annorstädes: alibi. B. 9: 1; 17: 6; M. 14: 1; Þj. 11: pr; Þg. 3: pr; 6: pr; Add. 1: 6. 2) till annat ställe: ad alium locum. Kg. 7: 1; Add. 1: 7. *

Annattigia (annattiga), conj. antingen: sive. Kk. 10: 1; M. 17: 1. Varie scribitur ibid. in nott. * *(æntviggia)*

Antimi, m. andtid, skördtid: tempus messis. B. 8: 5. *2

Anvarþa (andvarda), v. a. öfverlemna: tradere. *ater a.,* Kp. 2: 1; M. 14: pr. *a. fran sik,* Kp. 9: 1. *a. fram,* ibid. not. 27. *(andvarþa)*

Apald (apuld, apul), f. (vide ÖGL.) B. 17: 5. *3

Aptan (aftan), m. 1) afton: vespera. *æptir miþian a. til solasætris,* a sexta hora post meridiem (vide VGL. v. *midaptan*) usque ad occasum solis (sc. aestivis mensibus, cum sol post sextam horam occidit). Kk. 17: 1. 2) dagen före en högtidsdag: dies festum quoddam praecedens. Ibid. Cfr. *Iula aptan.* *

Aptan, præp. bakom: pone. *a. segl,* vide *Segl.*

Ar, n. 1) årsväxt, gröda: annona. *friþer ok ar,* M. 36: 1. 2) år: annus. *ens ars föþokoster,* J. 17. *þusand arum* &c., Conf.; Add. 1: 8. *

Arf, n. 1) jord, fast egendom: bona immobilia (cfr. VGL.). *standa* v. *taka arf ok urf,* vide *Urf.* 2) arf: hereditas. *til arfs komin,* Kk. 11: pr. *fa iorþ at arve,* Æ. 2: 1. not. 49. *dræpa til arfs,* Æ. 6: 1, 4. Cfr. *Bak-, Bryst-, Dæna-, Kullar-, Ofsinnis arf.* *

Arf, f.? (Anglo-Sax. *arve,* Angl. *arrow,* Isl. *ör,* f. gen. *örvar*) pil: sagitta. *a. af bogha,* sagitta arcu emissa. M. 26: 3.

Arin, vide *Ærin*.

Arliker, adj. årlig: annuus. Add. 1: 3, 5.

Armber, m. arm: brachium. B. 24: 1. *3

Aros, m. (ab *a*, amnis, gen. *ar*, et *os*; Isl. *árós*) åmynning, prov. åros: ostium amnis. Vide *Væstruaros*, in ind. n. pr.

Arva bot, f. målsegandens (den dräpnes arfvinges) andel i dråpsböter: pars mulctae homicidii heredi occisi debita. Æ. 6: 2, 3; M. 23: pr. *1

Arvi, m. arfvinge: heres. Kk. 4: 4; 9: pr, 1. &c. Cfr. *Iamnarva*. *

Arvoþe (ærvoþe), n. arbete: labor. J. 14: 4; B. 17: 2; 20: 4. et not. 97; M. 14: 2; Þj. 16: 2. **(ærvuþi)*

Arvuþa, v. a. arbeta: laborare. Kk. 17: 1. nott. 45, 48, 57, 62, 68. *sæþ sum man -þer i iorþena*, Kk. 6. *2

Arþa, f. något till seltyg hörande ting; tilläfventyrs selpinne: res quaedam ad armamenta iumentorum pertinens; forte bacillus helcii. *stiæla a. af sila*, B. 2: pr. Locc. vertit: "funiculi et lorum," in margine addens: "quibus hoc alligatur."

Arþaskeþ, f. plogskakel: temo exterior aratri. B. 2: pr. Locc. vertit: "ista cornua, quae ab extrema parte aratri sedent." Ih. (Gloss. v. *skid*) credit h. v. significare "vomerem, quum forma laminam referat." At vomer *(bilder)* l. c. evidenter satis commemoratur.

Arþer (dat. *arþre*, acc. *arþer*), m. årder, plog: aratrum. B. 2: pr.

Arþer, part. pass. ab *æria*, q. vide.

Asea, v. a. påse, besigtiga: videre, inspicere. B. 7: 2. *3

A sigling, f. (vide UplL.) *göra a. (a) andrum*, Kg. 11: 2. *3

Asker, m. spjutsskaft: manubrium hastae. Vide *Spiutsasker*. *3

Askilia, v. impers. c. acc. tvista, vara oense: litigare, dissentire. *kan þem a.*, Kp. 10: 2.

Asku oþinsdagher, m. askonsdag, onsdagen efter fastlagssöndagen, så kallad af bruket i katholska kyrkan att på denna dag, då den stora fastan före påsk började, till ett tecken af botgöring beströ sig med aska: dies cineris et cilicii; ita appellatur feria quarta post dominicam Esto mihi, qua in ecclesia Romano-Catholica incipit tempus ieiunii festum paschatis antecedens (quamobrem quoque caput ieiunii dicitur) et homines, poenitentiam significaturi, cinere consperguntur. Þg. 11: pr.

A syn, f. 1) (vide UplL.) Kg. 6: pr. *full a.*, G. 4: 1. 2) syn, besigtning: inspectio. Vide *Asyna mæn*. *3

Asyna mæn, m. pl. i. q. *synamæn*. B. 11: pr. not. 11. *1

Asöris eþer, m. ed, som å kärandens sida gors till svarandens öfvertygande: iuramentum ab actoris parte ad reum convincendum datum. Kk. 16: 4. Ita quoque Ih. (Gloss. v. *svärja*) explicat v. *asvaru ed* in iure Scanico occurrentem. Locc. vertit: "iuramenta adiurata;" Ver. autem: "confirmatio iuramenti legalis, per iteratum alterius iuramentum."

At, præp. c. dat. 1) åt, till: ad (locum &c.). *ryma at garþe*, Kg. 5: 3. *ut at diki*, B. 12: pr. *by þem han fyrstum at komber*, Þj. 14. *kasta at fæ annars*, B. 33: pr. *at bak manni*, bakom: pone. M. 7: pr. not. 74. *göma at husum* &c., vide *Göma*. *præster skal spyria at hvar sum* &c., Kk. 13. 2) åt, för: ad, pro. *faþer at (barni)*, Æ. 6: 1. *hava iorþ at afraþum*, J. 10: 2. *þe gælla faþurs gærninga at*, Æ. 6: 1. 3) på, i: in. *ovan at akri*, Kk. 6. *at baþstovu*, M. 9: pr. *riþa at ren*, *fara at væghe*, B.

10: pr; M. 27: 5. *at illu ganga sum bilder at stene*, Þg. 7. *hema at þera, at systur æller at dottor sinna* (gen., sc. *husi*; cfr. VGL. et UplL.), J. 4: 1; M. 26: 1. *at utfærþa dagh, iamlanga mote*, Kk. 11: pr. *at stæmnudaghum*, J. 9: pr. *at enum bardagha*, M. 8: pr. *þæt þungi, gagn, hughnaþer ær at*, Prol. *han laþi lön at þæt fæ*, B. 6: 3. Cfr. *Enaster*. 4) vid: iuxta. *at kirkiu*, J. 4: 1; M. 9: pr; 12: pr. *at botviþa kirkiu*, Kk. 21. 5) hos: apud. *liggia (inni) at bonda*, Kk. 11: 1. 6) (vide ÖGL. sub 6.) *at hanum ovarandis, osvornum prætylpta eþenum, gipt ogullne, þem döþum, garþe ogærþum, brinnande brande, vatne oskipto, manne livandis*, Kg. 12: 2; J. 1, 11: 2; 17; B. 14: pr; 18: 3; 20: 2; M. 6: 3. *at enosto, prangalösu, osökto, ovæþiaþo, ostæmdu, oskiptu*, Conf.; B. 7: pr; 8: 2; 18: 2. not. 83; M. 12: 1; Þg. 8: 2; Add. 4-6, 10. Cfr. *Saklös*. 7) genom: per. *införas at (vindögha)*, Þj. 12: 1. 8) med: cum. *þem han fyrstum byriaþe at*, Þg. 6: 1. *sva nöghin sik at*, Kk. 2: 1. 9) till, som, i egenskap af: ad, ut, loco v. nomine (rei). *fa iorþ at arve*, Æ. 2: 1. not. 49. *at þokka, vaþabot, þokkabot*, Æ. 3: 1; Kp. 14; M. 35. *at botum*, Þj. 2. 10) till, i afseende på: habita ratione (rei). *prefaldugher at namni*, Kk. 1: pr. *ogilt at eþum ok botum*, B. 18: 1. *höghre* v. *iamgild at botum*, M. 12: 3. et not. 45. *æghande at (vatnum &c.)*, B. 20: pr, 2. *fallin at vitsorþum*, Þg. 8: 2. Cfr. *Sander*. 11) att (framför infinitiver): nota infinitivi (cfr. UplL.). *at beþas hana*, för att begära henne: ut eam petat. G. 2: pr. *at lita, til at ræta*, Conf. 12) *at* förekommer stundom utan särskild betydelse: h. v. interdum fere otiosa occurrit. *skal at troa*, Kk. 1: pr. *þa ma han... bref at skriva*, Kg. 3. *han böþ ... dyrka ok ... til hans at föra*, Kk. 1: pr, ubi v. *at* mihi non videtur esse nota infinitivi, sed cum praep. *til* connectenda. *þæn dagh sum fasta ok forhælgd ær firi at*, Kk. 17: 1. *þa sak þe varu fælde firi at*, Þg. 5: 2. *þæt goþs sum þær ær ivir at*, Æ. 7. *bya bro sum fælæþi skal ivir fara at, bolstaþa bro þe almanna vægher ligger ivir at*, B. 24: pr. *

At, conj. att: quod, ut. *firi at, þo at, æn þo at, þy at*, vide ***Firi***, ***Þo Þy***. *

A takin, adj. (vide UplL.) Vide *Bar*. *3

Atala, v. a. åtala, anställa rättegång: actionem instituere, litem movere. *firi þem fyrst -aþe*, i. e. actionem homicidii instituit. M. 31: 1. not. 17. *iorþ (qvælia æller) a.*, J. 2: 1; 9: 2. *1

Ater, adv. 1) tillbaka: retro.)(*fram*, Kp. 10: 3; M. 7: pr; 27: 5; Þg. 2: pr. Cfr. *Bæra*, *Böta* &c. 2) åter, å nyo: denuo, iterum. Kk. 6. 3) qvar: residuus. *þæt a. ær*, G. 5: 1. Cfr. *Avisning*. *

Ater bryta, v. a. bryta, uphäfva: rescindere. *fæstu, skipti, dom, eþ a.*, G. 1: pr; J. 12: 5. not. 29; Þg. 8: 2; 9: pr. not. 53; Add. 6. *3

Ater döma, v. a. döma ogild: irritum iudicare. *eþer varþer -mder*, Add. 3. *2

Ater fa, v. a. återgifva, återlemna: reddere. Kp. 1: 3; Þj. 16: pr. *3

Aterganga, v. n. 1) återgå: redire. *til sit goþs a.*, d. ä. återtaga: recipere. J. 12: 5. *urfiælder gange ater i by, ryþning gange ater til ræt byamal*, J. 13: pr; B. 13: 1. 2) återgå, förklaras ogild: irritum fieri. *eþer, domber, lagh gange ater*, Kk. 16: 3; Þg. 3: 1. *

Atergangs (atergans), adj. indecl. återgångs (ed): (iuramentum) irritum. *lyktarvitni* &c. *varþa a.*, Kk. 16: 4; Þg. 9: pr. *a. eþer*, Add. 3. *3

Atergildi, n. (vide UplL.) *a. fea*, M. 15. not. 75. *a. þem fæ sins sum* &c., pro *a. fæ sins þem sum* &c. B. 33: 2. not. 85. *3

Ater giva, v. a. återgifva: reddere. J. 12: 3; Kp. 1: pr; Add. 8. *3

Ater gælda, v. a. betala, ersätta: solvere, rependere. Kk. 4: 4; J. 3, 6: pr. &c. *fullum gældum a.*, vide *Gæld. by a. mæþ vaþa botum*, i. e. mulctam pro incenso pago pendere. M. 18: 1. *

Ater kalla, v. a. 1) återkalla: revocare. Kp. 3: 1. not. 65. 2) återkalla, yrka uphäfvande af en sak: revocare, agere de re rescindenda. *gif, eþ, köp a.*, Kk. 12: pr; 16: pr; Kp. 4: pr. *3

Ater koma, v. n. återkomma: revenire. Conf. *3

Aterköp, n. återköp, hvarigenom egaren af förpantad jord igenlöser den, eller bördemän återlösa jord som gått i mät för böter till konungen eller biskopen: emtio, qua fundus sive oppigneratus a domino redimitur, sive mulctae nomine regi vel episcopo cessus, a cognatis prioris domini reluitur. Vide *Aterköps fastar*. *3

Aterköps fastar, m. pl. gode män (*fastar*) som voro tillstädes vid återköp angående jord: testes rogati, qui aderant cum fundus oppigneratus vel mulctae nomine regi vel episcopo cessus redimeretur. J. 7: rubr. *aterköps fasta eþer*, ed, hvarigenom sådane fastar framdeles, vid upkommen tvist, intygade att återköp skett: iuramentum, quo tales testes, mota lite, adseruerunt emtionem antea factam. J. 7: 1. *fylla -sta*, i. e. *-sta eþ*, ibid. pr. *3

Ater legha, f. igenlagd åker: ager quiescens, incultus. B. 8: 4. *3 (*ater læghu iorþ*)

Aterlösa, v. a. återlösa: redimere; 1) intaget fäkreatur: pecus suum in alieno agro captum. B. 6: 1; 15: 1; 31: pr. 2) pant: pignus. J. 7, 9: pr; Kp. 8. 3) jord, som af en slägting antingen blifvit skänkt till kyrka eller kloster, eller ock såld: fundum a cognato quodam sive templo vel coenobio donatum, sive venditum. Kk. 12: pr; J. 4: 1. *3

Atersighia, v. a. (vide UplL.) *iorþ a.*, J. 11: rubr. *3

Ater sta, v. n. återstå: restare. M. 4: pr. *3 (*ater standa*)

Ater taka, v. a. återtaga: recipere. B. 26: pr; 31: pr. &c. *3

Atertan (aþertan, Kk. 4: 2.*)*, num. aderton: octodecim. Kp. rubr. not. 1. Cfr. *Eþer*. *3

Ater tæppa, v. a. täppa, stänga: claudere, (saepimento) obstruere. *gardsto lid a.*, B. 8: 4, ubi tamen aut v. *lid* aut v. *ater* (ut habet not. 58. ibid.) delenda videtur, nisi *a gardsto* legendum sit. *3

Athughi, m. (vide UplL.) Conf. *3

Atta, num. åtta: octo. J. 10: pr; B. 6: 1. not. 19. *

Attatighi, num. åttatio: octoginta. G. 3: 1; M. 10: pr; 26: pr. *2

Attundi, num. åttonde: octavus. *a. dagher æptir þrættunda dagh* (cfr. UplL.), Þg. 11: pr. *

Attunger, m. 1) (vide UplL. sub 2.) B. 24: 3. 2) (vide VGL.) Kk. 2: pr; Kg. 10: pr. *fulder a.*)(*halver by*, Kg. 10: pr. *

Attungs bro, f. bro, hvilken det

åligger en åtting (åttondedels härad) att bygga och underhålla: pons, quem struere debet octava pars territorii (hundredi). B. 24: 3.

Atvara, v. a. tillsäga: denuntiare. Kk. 3. not. 14. *3

Avisning (af visning), f. (vide UplL.) *haver* (sc. *han) ei a. til, ær ei a. til, haver han fulla a.* (cfr. UplL. sub b), B. 13: 1. *ligger full a. ater firi sum han ryþia ma,* om en fullt motsvarande lägenhet till odling ligger obegagnad: si alius locus culturae aptus, priorem plene aequiparans, incultus iaceat. Ibid. *haver* (sc. *han) a. giort þem, ær ei a. til,* har han anvisat åt dem (som yrka del i byggningen) ett annat tjenligt qvarnställe; finnes ej sådant ställe att anvisa: si alium locum molinae exstruendae idoneum iis (qui exstructae molinae participes fieri volunt) monstraverit; si talis locus non exsistat. B. 20: 4. *3

A viti, n. (vide UplL.) *givi ut … þre öra at -tum* (v. *-tinu),* J. 10: 1. *3

Avugher, adj. 1) afvig, bakvänd: inversus, retrorsus. *föra -ghan skiold mote kununge,* M. 36: pr. 2) afvig, motsträfvig: aversus, obstinatus. Kk. 1: 1. not. 17. *3

Avund, f. ovänskap: inimicitia. Kg. 7: pr; Þg. 4: 2. *

Aværka, v. a. olofligen bruka (annans jord): illicite usurpare (alienam terram). B. 3, 7: 2. *

Aværkan, f. (vide ÖGL. sub 1.) J. 14: 3; B. 7: rubr. not. 30. Cfr. *Akra-, Iorþa aværkan.* *3

Aværkning, f. i. q. *aværkan.* Vide *Akra aværkning.*

Ax, n. ax: spica. B. 5: pr, 2. *axa plokkan,* ibid. rubr. *3

Axul digher, adj. (vide UplL.) *ek a.,* B. 17: 4. *3

Axul æmni, n. ämne till en hjulaxel: materia axi conficiendo apta. B. 15: pr.

Aþalkunu barn, n. (vide VGL.) Æ. 3: pr. *

B.

Bak, n.? rygg: tergum. *taka* v. *binda byrþi ok a b. læggia,* B. 10: 1 - 3; 28: 2. *vænder hvar þera b. gen andrum* (cfr. UplL. v. *foter),* Kp. 5: 1. *þæn at b. hanum ær,* d. ä. bakom: is qui pone eum est. M. 7: pr. not. 74. Cfr. *Hæst bak.* *2

Bak arf, n. (vide VGL.) *komber b. i fyr æn þriþi man haver ærft,* om jord, som ännu icke två gånger gått i bröstarf inom slägten, tillfaller bakarfvingar; neml. om någon annan bakarfvinge än fader eller moder (t. ex. farfar eller farbror) ärfver den som förut ärft jord såsom möderne eller fäderne; ty om fader eller moder sjelf ärfver sitt barn som förut ärft den andre af föräldrarne, så ega slägtingarne på den motsatta sidan hvarifrån jorden kommit, enligt hvad i det nästföregående stadgas, ingen rätt till bördslösen: si fundus, antequam pervenerit ad tertium heredem in linea descendenti, cedat heredibus in linea adscendenti vel collaterali; nempe si alius quidam cognatus in linea adscendenti vel collaterali, quam pater aut mater (ex. c. avus paternus vel patruus) succedat in fundum defuncti maternum vel paternum; si enim pater aut mater heres sit filii, qui antea successerat in bona alterius parentis, nullum, ut in proxime antecedentibus statuitur, ius redimendi fundi competit cognatis ab altero la-

tere, a quo hereditas antea venerat filio. Æ. 2: 1. *

Bakki, m. (vide UplL.) Vide ***Griptar bakki.*** *3

Bakn (baghn), m. et n. (Isl. ***bákn***, moles, rude instrumentum, BH.) i. q. ***stampa*** (vide ÖGL.). B. 19: pr. Locc., Ver. et Ih. vertunt: tendicula; Ih. tamen, collato vocabulo Islandico, coniicit "*b.* eiusmodi denotare decipulam, quae in subeuntem feram graviora pondera demittit." Cfr. ***Flata.***

Bakum, adv. (dat. pl. a ***bak***) bakom: pone. ***þæn sum b. ær til***, M. 7: pr.

Bal (ball), n. bål: pyra, bustum. ***dömas til b.***, M. 32. *3

Balker, m. (vide VGL. sub 1.) Prol. ***kirkiu*** &c. ***b.***, Prol.; Kk. &c. rubr. Cfr. ***Laghabalker.*** *

Ban, n. (vide VGL.) ***liusa*** v. ***sætia man i b.***, ***sitia i banni***, Kk. 10: 2, 3. *

Banaman, m. baneman, dråpare: interfector. M. 22: pr, 1; 23: 1, 2; 24: pr; 28: pr; 29; Þj. 11: 1. ***sander b.***, a) verus interfector, M. 22: 2. b))(***raþbani*** et ***haldbani***, M. 24: pr. not. 20. *3

Banavapn, n. dödande vapen: arma letifera, instrumentum letale.)(***sten æller stang***, M. 33: pr.

Band, n. 1) band: vinculum. Kk. 4: 4. ***andrum sak giva firi b.*** (cfr. UplL.), Þj. 6: pr. ***dylia b.***, ibid. ***vari saklös firi b.***, M. 32; Þj. 2. 2) bevisning: probatio. Vide ***Syna-***, ***Soknaband.*** *

Bani, m. (vide UplL. sub 2.) M. 17: pr, 2. Cfr. ***Hald-***, ***Mans-***, ***Raþ-***, ***Sanbani.*** *

(Banlyster, adj. i. q. ***banzsatter.*** Kk. 10: 3. not. 9.) *3

Banzmal, n. (vide UplL.) Kk. 14, 18: pr. *

Banzsatter, adj. (vide UplL.) Kk. 10: 3. nott. 4, 9. *3

Bar, adj. (vide UplL.) ***b. ok*** v. ***æller a takin*** (cfr. UplL.), Kk. 15: 1; B. 16: pr; 17: 6; 19: 5. not. 63. ***b. ok takin mæþ*** v. ***viþ***, B. 17: 2. not. 46; M. 32. *3

Bardaghi, m. 1) (vide VGL.) Kg. 11: pr; Kp. 11: pr.)(***sar***, M. 8: pr. not. 92.)(***hog***, M. 24: 1. 2) slagsmål: pugna, dimicatio. ***þry sar æller slagh at enum b.***, M. 8: pr. *

Barka, v. a. afbarka: decorticare. ***b. ek***, B. 16: pr. ***b. um kring apald***, B. 17: 5. *3

Barka löpning, f. afbarkande: decorticatio. B. 16: rubr.

Barker, m. bark: cortex. B. 16: pr. *3

Barklöpa, v. a. i. q. ***barka.*** B. 16: pr.

Barlid, n. (vide UplL.) B. 8: pr. et not. 45. *3

Barliþa, adj. indecl. (vide UplL.) ***garþer ligger (niþri) b.***, Kk. 18: 1; B. 28: pr. Scribitur ***barlika***, Kk. 18: 1. not. 15. *3

Barn, n. 1) barn: infans. Kk. 9: pr. 2) barn, son eller dotter: filius v. filia, liberi. Æ. 1: pr; 2: 1. &c. ***æru ei*** (sc. coniuges) ***barnum bundin***, J. 8: pr. ***kænna manni b.***, ***dylia b.***, Kk. 15: 4. Cfr. ***Afla 1; Aþalkunu-***, ***Barna-***, ***Frillu-***, ***Stiup-***, ***Uskabarn.*** *

Barnabarn, n. barnbarn: nepos v. neptis. Æ. 1: pr. *3

Barna faþer, m. (vide UplL.) Kk. 15: 4. not. 55. *3

Barnlös (***barnalös***, G. 6: rubr.), adj. barnlös: orbus, liberis carens. G. 6; Æ. 3: 5; J. 17; M. 16. *3

Barþer, vide ***Bæria.***

Basta, v. a. (vide VGL.) ***b. ok*** v. ***æller binda (ok til þings föra)***, al-

litt. Kg. 5: pr; M. 13: pr; Þj. 3, 6: pr. *3

Bata leþ, f. båtled: fretum cymbis navigabile. B. 20: 5. *3

Bata tækt, f. olofligt tagande och begagnande af en annans båt: illicitus usus alienae cymbae. B. 22: rubr.

Bater, m. båt: cymba.)(***ekia***, B. 22: pr; Add. 5. *

Batsfarmber, m. båtlast: onus cymbae. B. 17: 3. not. 50; §. 4. *3

Baþe, conj. både: et (...et). Conf.; Prol. &c. H. v. nonnumquam otiosa occurrit (cfr. VGL.). ***skuþa baþe stumn ok stubba***, B. 17: pr. *

Baþir, pron. båda: ambo. ***baþe*** (sc. ***fasta eþ*** et ***fæþernes eþ***) ***up binþer***, erbjuder båda (ederna, eller egentligen endera, hvilken af dem som hälst): offert utrumque (vel proprie alterutrum) iuramentum (cfr. UplL. J. 23, ubi idem adcuratius exprimitur verbis: ***fæstir fasta eþ æller fyrning***). J. 18: 1. ***ægha*** v. ***byggia a baþiu land***, vide ***Land***. ***dræpa baþe saman kunu ok man***, G. 4: 1. ***bæggia þera***, J. 8: pr; 16; Kp. 8. *

Baþitigia, conj. (vide ÖGL.) Þj. 2. *2

Baþstova, f. badstuga: balneum. M. 9: pr. *3 ***(bastuva)***

Ben, n. 1) ben: os. M. 3. 2) ben: crus. B. 24: 1. *3

Benbrut, n. benbrott: fractio ossis. M. 11. *3

(Beslagen, adj. beslagen, öfvertygad (om brott): convictus (criminis). Kk. 18: pr. not. 92.)

Beta, v. n. beta: pascere. ***b. i æng***, B. 9: 1. *2

Beþas, v. dep. begära: petere. ***b. vigning*** &c. Kk. 13; G. 2: pr; 3: pr; Add. 8. ***b. sia***, M. 22: 3. ***b. (af manni) ransaka***, Þj. 12: pr, 2. ***b. kirkiu at righia***, Kk. 5: pr. ***til fæstikunu sinni b.***, G. 2: pr. Cfr. ***Til beþas***. *

Bikar, m. (vide ÖGL.) Vide ***Bland***. *2

Bilder, m. plogbill: vomer. B. 2: pr. ***at illu ganga sum b. at stene***, proverb., d. ä. göra sådant som man icke borde: in mala irruere, ut vomer se impingit lapidi, i. e. actiones facere, a quibus se abstinere oportet. Þg. 7. ***mællum bilz ok byrgþar***, allitt., emellan plöjningen (om våren) och bärgningstiden, d. ä. om sommaren: inter arationem (vernam) et messem, i. e. aestivo tempore. B. 11: 1; 14: 2.

Biltugha man, m. biltog man: vir proscriptus. Æ. 4: rubr, 1. not. 92.

Biltugher, adj. (vide VGL.) Æ. 4: 1; M. 31: 3. ***b. læggias***, Kg. 5: pr; 9: pr; Æ. 4: pr. ***b. svorin ok dömder***, Kg. 9: 3. *

Binda, v. a. 1) binda: ligare. ***man b. (ok huþstryka*** &c.), B. 16: pr; Þj. 1, 2, 12: 1. ***b. byrþi ok a hæst*** v. ***bak læggia***, B. 10: 1, 3. ***æru ei*** (sc. coninges) ***barnum bundin***, procreatis liberis quasi novo nexu iuncti. J. 8: pr. Cfr. ***Basta***, ***Saman binda***. 2) förbinda, förpligta: obligare, obstringere. ***mæþ þæssum eþum ... binds baþe unger ok gamal***, Add. 1: 5. Cfr. ***Fore binda; Til-, Undibundin***. 3) öfverbevisa: convincere. ***b. man viþ sar*** v. ***drap***, M. 8: pr; 26: 11. ***þæn þe þær til b.***, Kp. 10: 2. ***mæþ tvem byamannum*** &c. ***man til salu b.***, Kp. 1: 2. ***hvem þe (sc. þær) firi b.***, B. 8: 3. Cfr. ***Viþer binda***. 4) bevisa: probare. ***b. fasta, fasta ræt, köp, lof a man***, vide ***Fastar*** &c. ***binde þæt til hans mæþ tvem ok tolf***, Þj. 8: 4. Cfr. ***Inbinda***. *

Biorn, m. björn: ursus. B. 27: 1. *

Biskuper, m. biskop: episcopus. Conf.; Kk. 1: 1. &c. Cfr. *Lyd-*, *Ærkibiskuper; Domber*, *Ensak*, *Garþer*, *Lænsmaþer.* *

Biskops döme, n. biskopsstift: dioecesis. Add. 1: pr. *1

Biskops þing, n. ting, der biskopens domsrätt utöfvas: conventus iudicialis, ubi celebratur iurisdictio episcopi. Þg. 2: pr. not. 26.

Bistokker, m. bistock, ihåligt träd, der en bisvärm satt sig: alveus, truncus cavus, ubi examen apum nidum fecit. B. 30: pr, 2.

Bi sværmber, m. bisvärm: examen apum. B. 30: 1.

Bit, n. bett: morsus. B. 32: 2.

Bita, v. a. bita: mordere. B. 9: pr; 32: pr, 2. *3

Biugbröd, n. bjuggbröd, kornbröd: panis hordeaceus. Kk. 5: pr.

Biuþa (impf. pl. 1. pers. *budum*, Conf.), v. a. 1) erbjuda: offerre. Æ. 2: 1; J. 2: 2; 4: 1; B. 11: 1; 26: 2. &c. *b. (lagha* v. *fulla) böter (firi sik)*, M. 10: 3; 11, 13: 1; 17: 2; 23: 1; 25: 1. cfr. *Vapa bot. b. ræt (firi sik* v. *fæ sit)*, B. 6: 2; 31: pr; Kp. 11: pr; Þg. 4: pr. *b. eþ (firi sik)*, J. 18: 1; B. 18: 1-3. cfr. *Vaþa eþer. fult b.*, neml. böter och ed: mulctam una cum iuramento offerre. B. 18: 4. *b. lagh æller vitni*, Þg. 9: 1. *dul b. ok nei*, Þj. 8: 4. *annan landboa a bol b.*, d. ä. skaffa i sitt ställe: alium colonum loco sui offerre. J. 11: pr. *mer a annan b.*, vide *A 5. b. fang*, vide *Fang. b. manni hem til sin*, i. e. invitare. Kp. 13: pr. *buþin*, invitatus (ad nuptias),)(*obuþin*, G. 2: 2. *biuþas*, dep. erbjuda sig: se offerre. *b. þe ater til hans*, B. 26: pr. Cfr. *Lagh-*, *Til-*, *Up-*, *Ut biuþa.* 2) befalla, påbjuda: iubere, indicere. Conf.; Prol.; Kk. 1: pr; 10: 1; Kg. 12: 2; Kp. 13: pr; Þg. 2: pr. not. 25; Add. 1: 3, 5. *han baþ æller böþ*, M. 20: 2; 24: 1. Cfr. *Ut biuþa.* *

Biþa, v. n. bida: exspectare. Kk. 9: pr. *3

Biþia, v. a. 1) bedja: rogare, precari. Conf.; Kk. 5: pr; B. 33: 1; Þg. 4: 1. *b. firi manni*, Kg. 6: 2; 9: pr. *i friþ b.*, Kg. 5: 1, 4. *b. sik sva guþ hullan* &c. Add. 1: 3, 5. *b. flere mæþ sik*, neml. till hjelp: alios ad opem sibi ferendam vocare. M. 20: 4. *han baþ æller böþ*, vide *Biuþa 2.* Cfr. *Obiþin.* 2) begära: petere, expetere. *sik kunu b.*, G. 1: pr. *

Biærghas, v. dep. arbeta: laborare. Kk. 17: 1. *3

Bland, n. blandning: mixtura. *ganga mæþ bikar ok b.*, allitt. (cfr. ÖGL.) B. 30: 2. *2

Blar, adj. blå: lividus. *synis hvarte blat æller bloþogt*, Kg. 11: pr; M. 9: pr. *3

Blok, m. block; egentligen en stock, äfven ett stort och oarbetadt stycke sten eller metall: proprie truncus; quoque lapis vel massa metalli grandior ac infecta. Inde

Blokhogg, n. ett svårt slag, tilldeladt med ett groft men icke egentligen dödande verktyg: ictus immanis, instrumento gravi non vero per se letali inflictus. *varþa slaghin -gum*, M. 8: 1; 10: 2. *varþa barþer -gum æller hoggin hulsarum*, M. 10: 2. *döa af -gum*, M. 10: 2; 26: 2. Locc. vertit: "magna et iterata verbera;" Ih.: "verbera graviora;" ac Ver.: "verbera dura et densa: svåra och mustiga slängiar." Cfr. *Skena.*

Bloþ, n. blod: sanguis. *hæste b. lata*, B. 33: 1. *sla (man) til bloþs*, slå blodvite: levius vulnus infligere,)(*sargha*, Kg. 5: pr; 7: pr. *

Bloþlæte, n. blodvite: levius vulnus.)(*fulsære*, M. 2. not. 25; 12: pr. *3

Bloþogher, adj. blodig: cruentus. Vide ***Blar***. *2

Bloþsar, n. i. q. ***bloþlæte***. ***göra*** v. ***sla manni b***.)(***fulsære***, M. 1, 2.)(***sla til mæþ stang æller stene***, M. 9: 1. Cfr. ***Bloþsære***. *3

Bloþsære, n. i. q. ***bloþlæte***.)(***fulsære***, M. 2. ***göra manni b***.)(***full skena*** et ***fulsære***, M. 3.

Bloþriti, n. i. q. ***bloþlæte***.)(***sar***, Kg. 7: pr. *

Bo, n. (vide UplL.) Kg. 9: pr; J. 15: 1; Kp. 4: 1; M. 25: 1. ***bo ok hus***, Kp. 4: 1. ***hava bröþer mæþ sik i bo***, G. 5: 3. ***bo skipta***, vide ***Skipta***. Cfr. ***Spana***. *

Boa, bo, 1) v. n. bo: habitare. Kg. 10: pr; B. 5: 3; 33: 3. ***b. ok byggia***, allitt. Conf.; Add. 1: 1. ***i laghsaghu*** &c. ***boande***, Add. 1: 2, 3, 5, 7. Cfr. ***A boa***. 2) v. a. inreda, tillreda, reparera: instruere, adornare, reparare. ***kirkiu byggia ok b.***, Kk. 1: pr. Cfr. ***Væl boin***. *

Bofaster, adj. i. q. ***bolfaster***. M. 13: 1. *3

Boghi, bughi, m. 1) båge: arcus, res arcuata. Vide ***Iarn boghi***. 2) båge att skjuta med: arcus sagittarius. M. 26: 3. Cfr. ***Hanbughi***.

Bok, f. bok: liber. Conf. (ubi hoc edictum ita appellatur); Prol.; Kk. 3. ***sværia a b. ok hælghodomum hand sinne haldne***, svärja med hand hållen å Biblen eller någon annan andelig bok samt helgons qvarlefvor: Bibliis aliove sacro libro reliquiisque sanctorum manu tactis iusiurandum dare (cfr. VGL. v. ***hælghidomber***). Add. 1: 3, 5. Cfr. ***Laghbok***. *

Bol, n. gård, landtgods: praedium. Kk. 2: pr; J. 11: pr. Cfr. ***Kirkiu bol***. *

Bolagh, n. bolag: societas bonorum. J. 15: pr. ***b. læggia***, J. 15: pr, 1. ***b. ryva***, ibid. §. 2. *3

Bolaghs fastar, m. pl. (vide UplL.) J. 15: 2. *3

Bolaghs stæmna, f. 1) (vide UplL. sub 1.) J. 15: 1. 2) i. q. ***bolatækkia***; etsi v. ***b***. in hoc sensu sine dubio rectius scribenda esset ***bola stæmna*** (a ***bol***); sicut v. ***bolatækkia*** procedente tempore detorta est in ***bolaghs tækkia*** (cfr. ÖGL. v. ***bolagh***). J. 11: pr. *3

Bolatækkia, f. (a ***bol*** et ***tækkia***) giftostämma, arrendetid: tempus, in quod conducitur fundus. J. 11: 2, 3.

Bolby, m. (vide ÖGL.))(***omæghnir***, Æ. 1: 1. *3

Boldræt, f.? i. q. ***bosdræt***. Þj. ind. not. 4.

Bolfaster, adj. (vide UplL.) Kg. 12: 2. ***byfaster ok b.***, allitt. Kp. 1: pr. ***bönder ok -ste mæn***, allitt. (cfr. VGL. v. ***bokarl***), Kg. 12: 2. *3

Bols mærke, n. (vide UplL.) B. 29: 1. ***gamalt b.***, bomärke, som egarne af en viss gård af ålder brukat: nota, qua diu usi sunt praedii cuiusdam domini (sermo enim est de eo casu, quando alter litigantium habet antiquam domicilii notam, alter vero personale, ut dici potest, signum, illi simile). Ibid. Cfr. UplL. Viþ. 27: 1. et gloss. h. v. *3

Bolstaþa bro, f. bro, hvilken det tillhör en by att underhålla: pons, quem struere debet pagus quidam. B. 24: pr.

Bolstaþa deld, f. i. q. ***deld***. B. 2: pr.

Bolstaþa skæl, n. 1) gränsskilnad emellan byar: confinium pagorum. B. 14: rubr; 23: 1. 2) råmärke emellan byar: lapis terminalis inter pagos. B. 17: pr. *3

Bolstaþa skælnaþer, m. i. q. ***bolstaþa skæl 1***. B. 23: rubr. not. 66.

Bolstaþer, m. (vide UplL.) Kk. 9: 1; B. 14: pr; 21: 1; 23: 1, 2; 27: pr. ***b. sin, annars (mans)***, J. 14: 4; B. 14: 2; 20: 3; 23: pr; 30: pr; M. 22: 1. ***byaland -þa***, B. 12: pr. Cfr. ***Byabolstaþer.*** *

Bolstaþsmaþer, m. jordegande man i by: dominus fundi in pago siti. B. 27: pr; M. 22: 1; Þg. 2: 1; 3: pr.

Bolöxe, f.? (a ***boler***, truncus corporis vel arboris; non vero ab adj. ***bâl***, ingens, ut credit Ih.) bolyxa (som brukas till träns fällande): ascia; securis grandior (qua caeduntur arbores). B. 17: pr. De mensura l. c. constituta, cfr. Gr. p. 54. seq. Quod vero ibid. p. 504. dicitur de tali securi: ”***in Schweden findet es sich bei allen grossen Gütern zum Zeichen ihrer Berechtigung Holz im Wald zu fällen***,” id nulla nititur veritate.

Bonaþer, m. (a ***boa 2)*** tillredning, inredning: instructio, paratio. Vide ***Snækkiu bonaþer.*** *3

Bondaby, m. bondby: pagus, qui in dominio est hominum de plebe.)(***kunungs (by) æller valdsmanna***, J. 5: pr.

Bonde, m. 1) bonde, jordegare: vir proprium fundum habens. Kk. 1: 1. &c.)(***landboe***, Kp. 13: pr. ***bönder ok bolfaste mæn***, vide ***Bolfaster. þy at baþe brinne up barn ok b.***, allitt. B. 18: 2. Cfr. ***Husbonde.*** 2) (gift) man: maritus. Kk. 8, 15: 3; G. 3: 1; 6. &c. 3) egare: dominus (rei cuiusdam). Kp. 7, 8. *

Borgh, f. borg, befäst slott: arx munita, castellum. ***raþa borghum ok landum*** (vel ***husum ok landum***, ut idem infra exprimitur), Add. 1: 1. coll. §. 3.

Borgha, v. a. 1) gå i borgen (för): fideiubere. ***b.***, absolute, Kp. 9: 1. ***b. pænninga (firi annan)***, Kp. 9. ***gældit sum borghat var firi, sak þær han borghat hafþe firi***, ibid. ***b. man***, ibid. §. 1. 2) borga, köpa på kredit: emere in diem v. non numerata pecunia. ***b. klæþe***)(***köpa***, quod discrimen respicitur verbis infra occurrentibus: ***æn han nokra (pænninga) ut gaf***, Kp. 2: 1. *

Borghan, f. borgen: fideiussio. Kp. 9: rubr. ***biuþa v. fa b. firi sik***, M. 13: 1; 14: 2. ***fulla b. firi sik sætia***, M. 10: 3. *

Borghans maþer, borghans man, m. borgensman, loftesman: fideiussor. Kp. 9: pr.

Bort (burt), adv. bort: aliorsum. ***b. fara, skipta*** &c. J. 10: 2; 12: 5. &c. ***egn var b. gangin undan byrþamannum***, J. 9: pr. ***b. af*** v. ***af b.***, vide ***Af 5. b. ur***, B. 9: 2. *

Borto, adv. borta: alibi, procul. ***b. vara***, M. 31: 1. *3

Borþ, n. 1) bord: mensa. ***guþs b.***, i. e. sacra coena. Kk. 6. not. 1. 2) skeppsbord: latus navis. ***innan firi -þe æller utan firi bryggiosporþe***, allitt., vide ***Bryggiosporþer. böte*** ... ***firi þæt b. til lands vet*** (cfr. UplL.), Kg. 11: 1. Cfr. ***Skipaborþ, Utbyrþis.*** *

Bosdræt, f.? i. q. ***bospænd*** (vide ÖGL.). Þj. 10: pr., ubi hoc crimen ita describitur: ***han haver gangit undi las ok nykla ok spanat bo hans.*** Cfr. UplL. h. v. *3 ***(bodræt)***

Boskaper, m. (vide ÖGL.) Kp. 4: 1, ubi h. v. quoque complectitur aedificia, ut ex verbis ***bo ok hus*** infra occurrentibus adparet. ***-ps köp***, ibid. not. 73. *2

Bot, f. 1) bot, förbättring, hjelp: reparatio, remedium. ***skipa b.***, Conf. ***böter a raþa***, Kk. 3, 4: 4. 2) bot, böter: mulcta. Kk. 1: 1; 5: 1. &c. ***lagha böter***, Kk. 19; Kg. 8: 1. &c. ***fullar böter***, M. 13: 1; 23: 1. ***fiær-***

þunger af fuldre b., B. 19: 2; 20: 1; 33: 1; M. 17: pr; 19: pr; 20: pr, 1; 26: 7; Þj. 6: 2. *half b.*, G. 3: 1; M. 19: pr; 22: 3; 26: 13. *þriggia öra* v. *marka b.*, Þj. 1, 2: rubr. Cfr. *Biuþa 1, Enonga: Arva-, Broa-, Fæ-, Hormals-, Lytis-, Lækers-, Mans-, Sara-, Snattara-, Vaþa-, Viliaværks-, Uskabarna-, Vænsla-, Þokka-, Öris bot* v. *böter; En-, Tvæ-, Þræböte.* 3) (vide UplL. sub 3.) Vide *Eþsöris böter.* *

Botriþa dagher, m. (vide UplL.) Kk. 21. *3

Branda vaþe, m. (vide UplL.) Kk. 4: 2. *3 *(brandvaþi)*

Brander, m. brand, brinnande: incendium. *biuþa eþ at brinnande -de* (cfr. UplL.), B. 18: 3. Cfr. *Branda raþe.* *3

Braz, ? spännen och andra till klädslen hörande prydnader af guld eller silfver: fibulae aliaque ornamenta aurea vel argentea, ad vestitum pertinentia. *b. ok fingergull*, G. 6. Huic voci respondere videntur verba: *spænger som kyrkio klæde henna til höra*, StL. G. 9. An huc pertineant Isl. *bras*, n. ferrumen, *brasa*, ferruminare, vel Anglo-Sax. *bræs*, aes, incertum mihi videtur.

Braþer, adj. (vide VGL. sub 1.) *af -þum gærningum*, Kg. 7: pr. *3

Bref, n. 1) bref: epistola. Kk. 10: 2; Kg. 3. *kunungs (uppit) b.*, Kp. 11: 1; 13: 2; Þg. 1, 3: pr. 2) skriftligt betyg: litterae testificationes continentes. Æ. 5: 1. *

Breþer, adj. bred: latus. B. 10: pr. *tiu* v. *þriggia alna b.*, B. 20: 5; 21: pr. *siu fota* v. *fiæta b.*, B. 12: pr. *

Brinna, v. n. 1) brinna: ardere. Vide *Brander.* 2) upbrinna: comburi. Kk. 2: pr; Æ. 6: pr; J. 16; B. 18: 5; Kp. 8. *b. up*, B. 18: 6. Cfr. *Upbrinna.* *

Brista (impf. *brast*), v. n. 1) brista, gå sönder: frangi. Kk. 4: 4; B. 24: 1. *klokka brister niþer*, decidendo frangitur. Kk. 4: 4. 2) brista, fattas: deficere, deesse. Kk. 3; B. 26: 1; 28: 3; Kp. 8. *

Bro, f. bro: pons. Kk. 2: 3; B. 24. Cfr. *Attungs-, Bolstaþa-, Bya-, Fiarþungs-, Halfhundaris-, Hundaris-, Kirkiu bro.* *

Broa, v. a. bygga eller reparera bro: pontem struere vel reficere. *b.*, absolute, B. 24: 3. *

Broa böter, f. pl. böter för försummad byggnad eller reparation af bro: mulcta neglectus pontis struendi vel reficiendi. B. 24: 3.

Broa fall, n. (vide UplL.) *sum þæt skils framleþis i -lum*, d. ä. i den flocken som handlar om broafall: in capite illo, ubi agitur de neglectu pontis struendi vel reficiendi (sc. B. 24.) B. 19: 2. *3

Broa flokker, m. den flock, som handlar om broar: caput illud, ubi de pontibus agitur (sc. B. 24.). B. 19: 2. not. 48; 32: 1.

Broþer (gen. broþurs), m. broder: frater. Kg. 9: pr. &c. Cfr. *Faþurs-, Moþor broþer.* *

Brud, f. (vide ÖGL.) G. 2: 2; 3: 1, 2. * *(bruþ)*

Brudgumi, m. brudgumme: sponsus. G. 2: 2; 3: 1, 2. *3 *(bruþgome)*

Brudlöp (brölöp), n. bröllopp, gästabud som anställdes af brudgummen dagen efter den, då bruden hade flyttat hem till honom: convivium nuptiale, a sponso datum postridie eius diei, quum nova nupta ad domicilium eius migraret. G. 2: pr; 3: 2. Ita quoque in iure VG., OG. et Upl. h.

v. est explicanda. Cfr. *Brölöpis gærþ.* * *(bryllöp)*

Brudlöpis timi, m. (vide UplL.) G. 2: pr. *3 *(bryllöps timi)*

Brudmæn, m. pl. (vide VGL.) G. 3: 1. *3 *(bruþmæn)*

Brunder, m. brunn: puteus. M. 19: 1. *3

Bruni, m. (a *brinna*) brand, vådeld: incendium. Kk. 2: pr. *2

Brut, n. 1) brytande: fractio. Vide *Ben-, Hus-, Pors brut.* 2) öfverträdande: violatio. Vide *Dom-, Friþ-, Helgha dagha brut.* 3) pl. brott: delictum. Kk. 19: rubr; Kg. 12: 2; J. 14: 3; Kp. 11: pr; M. 12: 1; 14: 2; 31: 3; Þj. 4: 3; 8: 5. *böta b. (sin)*, Kp. 11: pr; M. 14: pr. *æptir þy b. æru til*, Þj. 11: pr. *hvaria sak æptir -tum sinum*, Kg. 12: 3. *takis ut (bot) æptir -tum, biuþa bot æptir -tum, dömas æptir -tum sinum* (i. q. *æptir þy b. æru til)*, M. 25: 1; Þj. 4: 2. Cfr. *Epsöris brut.* 4) böter för brott: mulcta delicti. Vide *Oþal-, Saköris brut.* 5) delning: divisio. *b. a læggia*, B. 11: 1. *b. ok byamal*, J. 1. Cfr. *Byabrut.* *

Brutliker, adj. (vide UplL.) Kg. 9: pr. *3

Bruþa sæti, n. brudsäte, brudstol: sella genialis, in qua sedet femina, dum nuptui collocatur. *i b. ganga*, G. 3: pr.

Brygia, f. brygga, skeppsbro: pons litoreus. Kg. 12: pr. *3

Bryggiosporþer, m. (vide ÖGL.) *innan firi borþe æller utan firi -þe*, inom fartyget eller utom fartyget på bryggan hvarvid det ligger: in ipsa navi vel extra navem in ponte cui adiacet navis. M. 26: 10. *3

Bryst arf, n. (vide ÖGL.) Æ. 1: rubr. *stander b. til þriþia mans*, om jord gått två gånger i böstarf inom slägten, innan den kommer i bakarf: si fundus bis transeat ad heredes in linea descendenti, antequam cedat heredibus in linea adscendenti vel collaterali (cfr. *Bak arf*). Æ. 2: 1. *3

Bryta, v. a. 1) bryta, sönderbryta &c.: frangere, perfringere &c. *b. lid, grind* &c. B. 2: 1; 9: 2; 10: 4. *lid niþer b.*, B. 8: pr. *b. pors*, B. 26: 3. *hæster -ter sik* (cfr. UplL.), B. 24: 1. *b. af (sc. fæ) iarnbogha*, B. 29: pr. 2) upbryta: effringere. *b. hus*, Kg. 5: pr; Þj. 12: 2. 3) bryta, öfverträda, ej iakttaga: violare, non servare. *i engu b.*, Add. 1: 3. *friþ b.*, Kk. 20: pr; 21. Cfr. *Epsöre.* 4) förbryta sig, begå brott: peccare, delinquere. Kg. 9: pr; 12: 2. *b. til mans*, Kk. 19; Kg. 9: pr. *b. i lagh manna*, J. 14: 3. *b. i manhælgd mans*, G. 2: 2. 5) uphäfva: rescindere. *skipti b.*, J. 12: 5. Cfr. *Ater bryta.* 6) dela: dividere. *b. mylnustaþ til öra ok örtugha* v. *til marklanda*, B. 21: 1. *by b.*, d. ä. visa huru egorna efter hans påstående böra delas: ostendere divisionem agrorum, quam iustam esse contendit. B. 3. *

*Bryti (*pl. *brytia)*, m. (vide VGL.))(*bonde*, M. 36: 1.)(*landboe*, Þg. 2: pr.)(*deghia*, Þj. 12: 3. *

Brænna, 1) v. a. bränna: cremare. *b. man ok fæ, harvu, skogh* &c., Kk. 15: 1; B. 2: pr; 15: pr; 18: 3, 5, 7; 22: 1; M. 18: 1. *b. ryþsl ok ruþu*, B. 18: 3. *land hærias æller -nis*, Kg. 12: 2. Cfr. *Skipa brænning, Up brænna.* 2) v. n. brinna, upbrinna: flagrare, comburi. B. 18: 5. not. 10; §. 6. n. 15. *

Bröd, n. bröd: panis. *sit æghit b. æta*, Add. 9. Cfr. *Bing-, Hvete-, Rugbröd.* *3

Bröllungi, commun. brylling: patruelis. Æ. 1: pr. *

Brölöp, vide ***Brudlöp.***

Brölöpis gærþ, brydlöps gærþ, f. (vide UplL.) G. ind. 2; cap. 2: rubr. *3 *(bryllöps gærþ)*

Bukker, m. bock: hircus. B. 31: pr. *3

Bunki, m. (vide UplL.) Vide *Næfra bunki.* *3

Burghit, vide *Byrghia.*

Burin, adj. (part. pass. a *bæra*) född: natus. G. 3: 1. Cfr. *Oburin.* *3 *(borin)*

Buþ, n. 1) bud: nuntius. *hava kunungs b. (til hundaris), kunungs b. ær komit*, Þg. 1, 2: pr; 3: pr. *fa b. (af manni)*, Kk. 9, 10: pr; Kg. 10: pr. &c. *fa manni b.*, vide *Fa.* Cfr. *Sitia.* 2) ombud: mandatarius. Vide *Umbud.* 3) begäran: rogatus. Kk. 4: 4. 4) befallning: mandatum, iussum. Conf.; Prol.; Kk. 1: pr; Add. 1: 3. *bön æller b.*, M. 20: 2. Cfr. *Standa; For-, þing buþ.* 5) tillbud, erbjudande: oblatio. *buþi fölghia til byrþ*, vide *Fölghia.* Cfr. *Byrþa-, Eþa-, Tilbuþ.* *

Buþkafle, m. (vide VGL.) *b. upskæra*, M. 22: 1; Þg. 1, 2, 3: pr. *b. flytia* &c. Þg. 2. *

Buþskaper, m. budskap, befallning genom bud: iussum per nuntium datum. *kunungs b.*, Þg. 1, 2: pr; 4: pr. *3

By, vide *Byr.*

Byabolstaþer, m. (vide UplL.) B. 21: 1. *3

Bya bro, f. i. q. *bolstaþa bro.* B. 24: pr.

Byabrut, n. 1) (vide UplL. v. *byamal 1.) æptir rættu -ti* v. *rættum -tum*, B. 7: 1; 20: 3, 4. 2) (vide UplL. v. *byamal 2.) ræt b.*, J. 3; B. 13: 2; Add. 4. *3

Byaland, n. i. q. *byabolstaþer.* B. 12: pr. *3

Byamal, n. (vide UplL. sub 2.) *a rættu -li*, J. 3. *liggi utan b.* (cfr. UplL.), B. 12: pr. *gange ater til ræt b.*, B. 13: 1. *ganga til brut ok -ls*, allitt. J. 1. *3

Byaman, m. 1) pl. (vide UplL. sub 1.) J. 1. not. 21; 14: 4; B. 1: pr; 7: 2; 8: 1, 4; 18: 3; 30: pr, 1; Þg. 3: pr. *bygd ok -mæn*, allitt. B. 18: 3. 2) (vide UplL. sub 2.) Kp. 1: 2; 2: 2; posteriori tamen loco perperam scriptum esse videtur; cfr. not. 51. ibid. *3

Bya skogher, m. (vide VGL.) B. 18: 3. *3

Bya skæl, n. i. q. *bolstaþa skæl 2.* Add. 6. *3

Byavarþer, m. (vide UplL.) Kg. 12: 2. *3

Byfaster, adj. i. q. *bolfaster. b. ok bolfaster*, allitt. Kp. 1: pr.

Bygd, f. (vide UplL.) *egn væþsætia i b. hema*)(*egn köpmannum væþsætia*, J. 7: pr. coll. 9: pr. *til b.* (i. q. *bygþamannum) ok byamannum*, allitt. B. 18: 3. *

Bygdfaster (byghfaster), adj. i. q. *bolfaster.* Æ. 3: 4; J. 11: 1; B. 6: 2; 17: 6; Kp. 1: 2; 2: pr; 8. not. 9; M. 13: 1. n. 57; Þj. 7, 8: 1; 9, 12: pr; Þg. 6: pr; 9: 5.

Byggia, v. a. 1) bygga: exstruere (aedificia &c.). *b. kirkiu, hus, kirkiubols garþ, broa* &c. Kk. 1, 2: pr, 2, 3. &c. Cfr. *Upbyggia.* 2) inrätta, tillreda: struere, parare. *b. varghagarþa, not*, Kk. 2: 3; B. 20: 2; 27: pr. 3) bebygga: aedificiis instruere. *b. qværnastaþ, svinavall*, B. 21: 1, 2; Add. 4. *by ær bygþer*, B. 11: pr. 4) odla, bruka (jord): colere (terram). *gærþe b.*, B. 18: 3. 5) utarrendera: locare (fundum). *egn andrum b.*, J. 14: 4, ubi v. *lata* priori loco addita, in cod. B. vero omissa, delenda esse videtur. 6) v. n. bo: habitare (in loco). Conf.; J. 14: 1; 18: 1; Kp. 10: 4; Add. 4. ***boa ok b.*, *b. ok bo*,** allitt. Conf.; Add. 1: 1. ***b. viþer ræt ok lagh*,** cum iure legibusque habitare, i. e. ius legesque accipere et observare. Prol. *

***Bygning*,** f. 1) byggning, reparation: aedificatio, reparatio. Kk. 4: 2. ***værka*, *qværna b.*,** B. 20: 3. not. 89; 21: rubr. Cfr. ***Kirkiu bygning*.** 2) landtbruk: cultura terrae. ***bygninga balker*,** Prol.; B. rubr. 3) (vide UplL. sub 3.) B. 20: 4; 21: pr, 2. *

***Bygninga rætter*,** m. lagar angående landtbruk: ius circa culturam terrae. B. 33: 3.

Bygþaman*,** m. bofast man: vir fixam sedem v. habitationem habens. ***-mæn bofastir*,** allitt., i. q. ***bofastir v. ***bygdfastir mæn*.** M. 13: 1. *3

Bygþa skæl*,** n. (a ***byggia 5) i. q. ***bygninga vitni*** (vide UplL.). Þg. 9: 5, ubi h. v. respondet v. ***bygninga vitni*** in iure Upl. Þg. 9: 5.

Byr*, *by (gen. ***byar*,** J. 3; B. 11: pr. ***byiæ*,** B. 7: 2.), m. by: pagus. Kk. 2: pr; Kg. 6: pr; J. 1. &c. ***alder b.***)(***garþer*,** B. 18: 2. ***delar fiarþunger viþ by allan*,** d. ä. hela den öfriga byn: si quadrans pagi litiget cum ceteris omnibus pagi incolis. B. 11: pr. ***halver b.*,** Kg. 10: pr; B. 11: pr. ***kunungs (b.) æller valdsmanna*,** J. 5: pr. ***lysa firi by*,** i. e. coram pagi incolis. Þj. 14. ***þæn sum skipta vil han skal læggia þem þria bya i val*,** den af syskonen, som vill tillskifta sig jorden, skall erbjuda egaren jord i tre byar, hvilkendera han vill, till skifte: is frater vel ea soror, qui vel quae iure cognationis fundum alienandum offerenda permutatione suum vult facere, fundos in tribus pagis sitos domino offerto, ex quibus ille eligat quemcumque voluerit; hunc esse sensum verborum paullo obscurorum, necesse visum est explicare sequentibus verbis: ***þæt a rætter byrþaman göra*.** J. 5: pr. Cfr. ***Bryta 6*; *Bonda-*, *Bolby*.** * ***(by)***

Byrd*,** f. 1) bärande: portatio. Vide ***A-*, *Altara byrþ*.** 2) börda: onus. B. 10: 1. not. 97. Cfr. ***Mans byrd*.** 3) födelse: nativitas. Conf.; Add. 1: 8, 9. 4) slägtskap: cognatio. ***næmir i b.*,** J. 2: pr. ***þæn sum ei agher b. til*,** den som ej är beslägtad med säljaren: is qui iure cognationis non nititur. J. 4: pr. 5) slägt: cognati. ***i b. lösa*,** lösa jord tillbaka till slägten, då den genom bakarf kommit till en annan slägt: fundum, qui adscendentium successione transiit a paternis defuncti cognatis ad maternos, vel contra, facta redemtione retrahere ad illam gentem, in cuius dominio antea fuerat. Æ. 1: pr; 2: 1. ***gange egn i b.*,** d. ä. jorden må lösas af den slägt, till hvilken den förut hade hört: fundum redimere licet illis cognatis (sive paterni sive materni generis), ad quorum familiam antea pertinuerat. Æ. 2: 1. ***iorþ dömis i b. (cfr. UplL.), J. 4: 1; 5: 1; 12: 4. ***iorþ þe ei ma undan b. ganga*,** som ej må förytras, så att den går ifrån slägtingarne (om de vilja lösa den): fundus, quem non licet in fraudem cognatorum (redimere volentium) alienare. J. 5: 1. ***aflinga iorþ sum ei ær af b. köpt*,** d. ä. af slägtingar, eller bördköpt: fundus adquisitus, non vero a cognatis emtus. J. 2: 3. 6) (vide UplL. sub 5.) ***gamul b.*,** Kk. 12: pr., ubi tamen v. ***byrþ*** quoque res mobiles respicere videtur; cfr. HelsL. h. v. ***vari þa þæt fæþerne ok b.*,** d. ä. såsom vederlag: fundus emtione vel permutatione acceptus loco hereditarii esto. J. 2: 2. ***b. köpa*,** börda: redimere fundum hereditarium a domino vendendum. J. 2: pr. *b. (sina ater) lösa*, lösa sådan jord, då den antingen af egaren förytras, eller genom bakarf kommit till en annan slägt: redimere talem fundum, sive a domino alienetur, sive, domino mortuo, adscendentium successione transierit ad aliam familiam. Æ. 2: 1; J. 2: pr; 4: 1. *laghbiuþa sik til b. sinna*, erbjuda sig att börda: offerre se ad redimendum fundum. J. 2: pr. *fölghia buþi til b.*, idem. Æ. 2: 1. *biuþa værþöra til b.*, d. ä. till att lösa jorden med: merces offerre, quibus redimatur fundus. Ibid. *vari þa (sc. iorþ) þæs b. sum ærft haver*, d. ä. han behålle jorden: fundum habeto is, qui eum hereditate accepit (nullo scilicet redimendi iure competente aliis defuncti cognatis, paternis sive maternis). Ibid. *3

Byrd eghn, f. i. q. *byrþa luter*. J. 9: pr. not. 64.

Byrghia (sup. *burghit*), v. a. c. dat. 1) (vide UplL. sub 1.) B. 7: pr. not. 32; 8: 2. Cfr. *Upbyrghia*. 2) (vide UplL. sub 2.) B. 14: 3. *

Byrgþ (gen. *byrghar* v. *byrþæ*, pro *byrghþar* v. *byrgþæ*), f. hö- och sädesbärgning: frugum foenique collectio, messis. B. 26: 1. Cfr. *Bilder*, *Anbyrgd*. *2

Byrgþa manaþer, m. skördmånad: mensis messis. *æptir -þ i þrim laghþingum*, nemligen sedan tingen efter höstfridens slut åter börjats: postquam, finitis feriis auctumnalibus, iterum incepit iudiciorum celebratio. B. 25. coll. Þg. 11: pr.

Byrgþa timi, m. (vide ÖGL.) B. 8: pr. *2

Byria, v. a. börja: incipere. Kk. rubr; 6; Kg. 4: pr. &c. *sæþ sina b.* (cfr. ÖGL.), B. 1: pr. *vari bot i döþsdrapeno -aþ*, då skola för dråpet erläggas böter, uti hvilka inberäknas de förut erlagda såramålsböterna: homicidium luitor mulcta, de qua deducitor mulcta vulnerationis antea soluta. M. 4: pr. *

Byrþa buþ, n. hembjudande åt slägtingarne af jord som förytras: fundi alienandi oblatio cognatis facienda. J. 5: 1.

Byrþa luter, m. jord, som är underkastad börd: fundus, quem, si alienetur, redimere possunt cognati. *vari þæt b. hans*, sc. eius, qui fundum illum facta permutatione accepit. J. 12: 2. *3

Byrþamaþer, ***byrþaman***, m. slägting: cognatus. J. 1, 2: 1; 4, 5, 7: 1; 9: pr. *bröþer æller -mæn*, i. e. alii cognati, J. 4: pr. *næster b.*, Kk. 12: pr; J. 5: 1. *rætter b.*, J. 2: 2; 4: 1. not. 71; 5: pr; 9: pr. *3

Byrþaþer, adj. beslägtad: cognatus. *sva sum (han) b.ær til*, efter sin slägtskap (nemligen om barn finnas af olika kullar): secundum cognationis rationem (si nempe proles diversorum coniugiorum exsistat; quod clarius exprimitur verbis: *systir ok broþir æptir byrþ sinni*, UplL. Æ. 8: 1.). G. 5: 1.

Byrþi, f. börda: onus. B. 17: 3. *taka* v. *binda b. ok a bak* v. *hæst læggia* ( )(*taka i famn sik*), B. 10: 1-3; 28: 2. Cfr. *Mans byrþi*. *

Bækker, m. bäck: rivus. B. 23: 1.

Bænker, m. bänk: scamnum. Vide *Sturu bænker*.

Bæra, v. a. 1) bära: portare, ferre. Kk. 2: pr; 6. &c. *b. manni abyrþ*, Þj. 12: 1. *til skiptis (ater) b.*, G. 5: 1; M. 16. *lan ater b.*, Kp. 6: 2. *b. kristnam*, Kk. 1: pr. *hand a (fæ) b.*, neml. för att bota det: manum (pecudi medendae) admovere. B. 33: 1. *kæru til mans b.*, Add. 10. *þæn fyrsta bær luter til*, den, på hvilken lotten först faller: is, quem primum sors designat. Kg. 10: pr. *bærin saman flere*, d. ä. förene sig: plures consociantor. Ibid. Cfr. *Af-, Upbæra.* 2) framföra: proferre. *vitne b.*, Þg. 9: pr. 3) frambringa, bära (frukt): producere, (fructus) ferre. *b. aldin*, B. 15: pr; 16: pr. Cfr. *Bæru træ.* 4) föda, framföda: gignere, partum edere. Vide *Burin.* 5) tillkomma: pertinere. *æptir þy sum hvarin þera til rætta bær*, J. 17. Cfr. *Til bæra.* *

Bæria, v. a. slå: verberare.)(*hogga*, M. 24: 1. *barþer*)(*hoggin*, M. 8: pr.)(*sarghaþer* v. *sar gör*, M. 12: 3; 13: 1. *varþa barþer blokhoggum*, M. 10: 2. *bærias*, dep. slås: verberibus pugnare. Kk. 18: pr. *

Bæru elder, m. buren eld: ignis portatus. Kk. 2: pr. *vitis manni b.*, d. ä. att han vållat eldsvåda genom eld som han burit: si quis accusetur de portato igne, quo factum est incendium. B. 18: 7.

Bæru træ, n. (vide UplL.) B. 17: 5. *3

Bætra, v. a. bättra: meliorem reddere. J. 15: pr; Þj. 16: 2. *

Bætri, adj. bättre: melior. G. 6; B. 22: 1. &c. *skipta til* v. *i bætra*, J. 9: 2; 12: 5. Cfr. *Halva. bæster*, superl. Kp. 10: pr; Add. 1: 3, 5. *

Bön, f. bön, begäran: rogatio, precis. Conf.; Kk. 1: pr. *b. æller buþ*, M. 20: 2. *

Böna (gen. pl. *böno*), f. böna: faba. B. 10: 1. et not. 96. *3

Böta, v. a. 1) ersätta: rependere. *b. ater klokko, tiund, skaþa* &c., Kk. 4: 4; 6; Kg. 11: 2. &c. 2) försona sitt brott genom böter, böta: delictum mulcta expiare, mulctam solvere. *b. þiufnaþ, sak, garþafall, brut sin, affall, þingfall*, Kk. 14, 17: pr; Kg. 11: pr; J. 14: 4; Kp. 1: 3; 11: pr; M. 14: pr; 20: 2; Þg. 2: pr. *vari böt mæþ fiarþunge af lagha botum, mæþ öre* &c. B. 24: 1; M. 1, 12: pr; 19: pr. *drap bötis ater*, M. 18: pr. *burin ok oburin, maþer, gangare* &c. *bötis ater (mæþ siu markum, vaþa botum* &c.*)*, G. 3: 1; B. 20: 1; 24: 1; M. 19: 1; 20: pr, 4, 6; 21: pr; 22: pr; Þj. 11: 1. *b. ater bro*, böta för ogild bro: mulctam ob pontem ruinosum pendere. B. 24: 3. *b. iorþ sina i kunungs garþ*, lemna sin jord i betalning för böter till konungen (egentligen till konungens länsman som bor på en kungsgård): fundum suum mulctae loco exactori regio (in praedio regio habitanti) cedere. J. 7: 1. Cfr. *Höta.* *

Bötis varþer, m. (vide UplL.) Kg. 12: 2. Cfr. *Ut varþer.* *3

D.

Dagher, m. 1) dag: dies. Vide *Attundi; Botviþa-, Dymbil-, Döþra dagher* &c. 2) dygn: dies civilis, dies cum nocte. Kp. 11: 1; 14. *d. ok manaþer, d. ok iamlangi*, vide *Manaþer, Iamlangi.* 3) bestämd, förelagd dag eller tid: dies praefinitus, spatium concessum. *sex viku d.*, Kp. 11: pr. *innan þæn dagh*, Æ. 5: pr; Kp. 11: pr. *manni dagh læggia*, Kk. 5: pr. not. 88. *þæn d. hanum ær laghaþer*, Kg. 9: 3. Cfr. *Stæmnudagher.* 4) *daghar*, pl. lifsdagar, lifstid: tempus vivendi. Æ. 4: 1; Add. 1: 8. *

Daghs færd, f. dagsresa: iter diurnum. Add. 1: 9.

Dags værke, n. dagsverke: opera diurna. Kk. 1: 1; B. 26: 1. *

Damber, m. (vide UplL.) Vide *Mylnu-, Qværnadamber.* *3

Dana arf, n. (vide VGL. et UplL.) Kg. 3; M. 22: rubr; Add. 1: 1. *

Deghia, f. (vide VGL.) Þj. 12: 3. *3

Dela, v. n. tvista: litigare. *mæn d. (um kirkiu iorþ &c.)*, Kk. 9: 2; 19, 20: pr; Kg. 10: pr. &c. *mæn dela sina* v. *sinni mællum*, J. 4: 1; 17. *dela mæn (sc. þær) um*, Kp. 9: 1. *d. viþer annan*, Kk. 3; B. 11: pr. *d. a domarans dom utan væþ, d. uppa laghmans skilu utan væþ*, fortsätta tvisten sedan dom af domaren eller lagmannen blifvit fälld, utan att hafva vädjat: litem a iudice territoriali vel legifero iudicatam appellatione non facta continuare. Þg. 8: 1, 2. — ***Delas***, dep. tvista inbördes: inter se litigare. *viþer d.*, Kk. 2: 1; 4: 4; J. 2: pr. &c. *delis viþer garþer ok rinnanda vatn*, om å ena sidan gärdsgård och å den andra rinnande vatten påstås vara bolstadaskäl: si alter in saepimento, in flumine vero alter contendat esse confinium. B. 23: 1. Cfr. ***Viþer delo maþer***. *

Dela, f. tvist: lis. J. 14: 1, 2; 18: pr. Cfr. ***Iorþa dela***. *

Deld, f. 1) (vide UplL.) B. 3, 4, 7: 2; 8: 3; 12: pr. Cfr. ***Aker-, Bolstaþa deld***. 2) detta ord förekommer äfven om ett stycke gärdsgård, som tillhör en af grannarne i en by att underhålla: h. v. quoque occurrit de parte saepimenti, quam struere debet unus ex vicinis in pago. Vide ***Garþa deld***. *3

Digher, adj. 1) tjock: crassus. Vide ***Axul digher***. 2) stor: magnus, ingens. Prol. *

Diki, n. dike: fossa, incile. B. 12: pr; M. 19: 1. *lagha d.*, B. 12: pr. *

Dikia, v. a. dika: incilia fodere. B. 12: pr. not. 28. *2

Dikta, v. a. uptänka: excogitare. *ny (lagh) d.*, Conf. *3

Dirvas, vide ***Dyrras***.

Diur, n. villdjur: fera. Kk. 7: pr; B. 19: pr, 3, 4; 27: 1; M. 21: pr. Cfr. ***Villi diur***. *

Domara pænningar, m. pl. en årlig utskyld till domaren: tributum annuum iudici territoriali debitum. Add. 9, 12.

Domare, m. 1) domare: iudex. Add. 1: 4. 2) (vide UplL. sub 2.) J. 7: 1; 14: 4; B. 1: 1; 24: 4; Kp. 12: pr; Þj. 6: 1; Þg. 1, 2: pr; 3: 1; 4: 3; 8: 1, 2; Add. 3, 11. *

Domber, m. 1) tillstånd: status, conditio. Vide ***Friþdomber***. 2) dom: iudicium, sententia. Conf.; Kk. 1: 1; 11: 1; B. 21: pr; Þg. 3: 1; Add. 3. *kunungs d.*, Kk. 19. *laghmans d.*, Kp. 12: pr; Add. 11. *domarans d.*, J. 7: 1; B. 1: 1; 24: 4; Þj. 6: 1; Þg. 8: 1, 2; Add. 11. (ultimo enim loco verba: *skils hans domer gilder* potius referenda videntur ad iudicem, de quo in antecedentibus sermo est, quam ad *næmninga man*, ut mihi aliquando visum est; cfr. librum a me editum *Juridiska afhandlingar, 1 häft*. Ups. 1836. p. 216. not.) *dom taka*, J. 14: 4; M. 36: 1. *giva d.*, Add. 11. *sökia bo mans æptir domum ok skælum*, M. 25: 1. *sökia ut mæþ domum ok næmd*, B. 1: 1. *æptir laghum ok lagha domum*, Add. 1: 3. *nyti mæþ domum*, d. ä. efter gifven dom: post latam sententiam. Þj. 13: 1. *hænge up (þiuf) mæþ dome*, Þj. 3, 4: 4. *d. ganger ivir man*, Þj. 4: pr. *væþia æptir dome*, Þg. 8: 1. *dela* v. *kæra a domarans dom*, vide ***Dela***, ***Kæra***. 3) domsrätt: iurisdictio. *högsti d.*, Add. 1: 4. *mæn til doms vælia, manni dom i hænder sætia*, Þg. 1. *þæn domin haver*, i. e. iudex. Þg. 6: 2. not. 22. *þæn kunungs dom haver*, Add. 10. *þæn kirkiu dom haver*, Kk.

19. ***mista dom sin***, removeri ab officio iudicis. Kp. 12: pr. *

Dombrut, n. (vide UplL.) Þg. 4: 3. *3

Dom föra, v. a. (vide UplL.) ***d. sik undir kunung***, Kk. 19. *3

Domi, m. i. q. ***domber 2***. Kk. 11: 1. not. 18. ***doma til taka***, B. 8: 4; Þg. 6: pr. *2

Dragha (drægha), v. a. draga: trahere. ***d. skip a land***, M. 20: 4. ***d. fynd up af grunne***, Þj. 15. ***d. vinternot***, B. 20: pr. ***d. anda til ok fran***, Æ. 3: 4. ***d. spiut (firi diurum)*** (cfr. ÖGL.), B. 19: 2, 3. ***d. utlændskan ræt in i rikit***, Add. 1: 3. Cfr. ***Handraghin***. *

Drap, n. dråp: caedes, homicidium. Kk. 18: pr; Kg. 5: 4; 7: pr; M. 10: 1; 18: pr. &c. ***d. göra***, de pecore, M. 17: 2. ***d. innan sianga*** (cfr. UplL. v. ***innan siænga drap***), M. 28: rubr. Cfr. ***Afals-***, ***Dala-***, ***Döþs-***, ***Forgærninga-***, ***Man-***, ***Tvæbötis-***, ***Vaþa-***, ***Þræbötis drap***. *

Drapare, m. dråpare: homicida. M. 14: pr; 25: 1; 26: 3. ***rætter d.***, M. 29. ***sander d.***)(***raþbani*** et ***haldbani***, M. 24: pr. *

Driva, v. a. drifva, nödga: compellere, cogere. B. 31: pr. *2

Drykker, m. dryckslag: compotatio. Vide ***Öldrykker***. *3

Drykkia, f. i. q. ***drykker***. Vide ***Öldrykkia***. *2

Drænger, m. (vide ÖGL.) B. 18: 1. Cfr. ***Legho drænger***. *

Dræpa, v. a. dräpa: occidere. Kk. 18: pr; 21; Kg. 5: pr; 6: 1; 7: pr; G. 3: 1; 4: 1; Æ. 6: 1; M. 10: 1, 3; 18. &c. De fera occisa, B. 27: 1. De pecore occidente vel occiso, B. 32: 1; 33: 2; M. 17: pr, 2. ***döþum dræpin*** ( )(***hoggin*** v. ***sarghaþer fullum sarum***), Kg. 11: pr; G. 2: 2; M. 7: pr. ***mæþ forgærningum d.***, M. 32. ***sik siælver d.***, Þj. 4: 4. ***d. annan til arfs***, Æ. 6: 1, 4. Cfr. ***Odræpin***. *

Dræt, f.? (vide UplL.) Vide ***Bol-***, ***Bos-***, ***Updræt***; ***(Nota drægt)***. *3

Duker, m. duk: mappa, pannus. Vide ***Hovuþduker***. *3

Dul, n. nekande: infitiatio. ***d. a læggia***, neka: negare. Þj. 10: 1. ***d. biuþa ok nei***, Þj. 8: 4. *3

Duladrap (dulgha drap), n. 1) (vide UplL. sub 1.) M. 22: pr. 2) (vide UplL. sub 2.) Kg. 3; Add. 1: 1. *3

Dræiia, v. n. dröja: cunctari. Conf. *3

Dylia, v. a. 1) neka, förneka: negare, infitiari. J. 6: 1; 9: pr; B. 5: 2; 18: 7; Kp. 1: 1, 2; 11: 1; M. 15. 23: 1; Þg. 10: pr. ***d. gærninga sina***, ***ran***, ***drap***, ***morþraþ***, ***band***, ***fæstu***, M. 5: 1; 14: pr; 18: pr; 24: pr; 28: pr; Þj. 6: pr; Þg. 10: 1. ***d. barn ok hæfþ***, Kk. 15: 4. ***d. ok sighia nei firi (sik)***, J. 9: 1; 16; Þj. 10: 1. 2) (vide UplL. sub 2.) ***d. gæld***, Æ. 5: 1. ***d.***, absolute, ibid. ***d. æptir þy sum sakin ær til***, Kp. 9: 1. ***d. mæþ ens sins eþe***, Kp. 11: 1; M. 15. ***d. mæþ vitsorþum þera sum viþer raru***, Kp. 1: 1. ***d. mæþ tvem vitnum ok tolf manna eþe***, Æ. 5: 1. ***d. mæþ prætylptum eþe***, Æ. 5: 1; M. 20: 2. *

Dymbildaghar, m. pl. (vide ÖGL.) Þj. 6: 1. not. 41. *2

Dyr, adj. dyr: carus, qui care constat. ***halvu dyrra*** v. ***dyrri*** (cfr. UplL.), Kg. 11: pr; M. 6: pr, 1; 12: 3. not. 43. *3

Dyr (dat. ***durum*** v. ***dorum)***, n. pl. dörr: ianua. Þj. 12: 2. ***hava döþan (varþnaþ) firi durum***, Kg. 12: 3; Þj. 9; Þg. 4: pr. et not. 65. *

Dyrka, v. a. (vide UplL.) Kk. 1: pr. *3

Dyrt, adv. dyrt: care, magno pretio. *dyrra*, compar. Add. 7. *3

Dyrvas (dirvas), v. dep. djerfvas, fördrista sig: audere. *d. til (föra* &c.), Kk. 2: 2; Kg. 10: 1; Kp. 11: pr.

Döfviþer (pro *döþviþer)*, m. (vide UplL.))(*aldintræ*, B. 30: 1.)(*timber, ek, apald*, B. 17: pr. coll. §. 4, 5. *3 *(döþviþer)*

Döia, döa (impf. *do*, Æ. 3: 4.), v. n. dö: mori. Kk. 9: pr; 11; G. 6; J. 17; B. 31: pr; M. 17: 2. &c. *

Döma, v. a. döma: iudicare. Kk. 10: 2; 15: pr. &c. *laghman, næmninga man, domare dömir*, Þg. 3: 1. *laghmander dömir domarans dom gildan*, Add. 11. *d. manni ræt*, Þg. 3: 1. *d. undi sværþ* v. *sten, a* v. *til stægl*, vide *Sværþ* &c. *d. fram*, vide *Fram. d. i friþ*, vide *Friþer. iorþ dömis i byrd*, vide *Byrd 5. dömas ogilder*, G. 4: 1. *biltugher svorin ok dömder*, Kg. 9: 3. *eþer sum dömder ær*, d. ä. som på grund af gifven dom är gången: iuramentum secundum latam sententiam datum. Add. 3. *þing hem til mans d.*, Þg. 4: 3. *til kunungs d.*, Kg. 1; Add. 1: 3, 4. *dömder til upsala öþa*, Kg. 1. Cfr. *Ater-, Ut döma; Lagh dömder.* *

Döþer, adj. död, liflös: mortuus, inanimus. Kk. 9: pr, 1; Æ. 3: 4; 5: pr. &c. Cfr. *Dyr, Qvikker.* *

Döþer, m. dod: mors. *skaþa biorn til döþs*, B. 27: 1. not. 94. *raþa annan til döþs*, M. 28: pr. *döþum dræþin*, vide *Dræpa.* Cfr. *Liuta.* *

Döþra dagher, m. dödsdag: dies mortis. J. 17. *3

Döþsdrap, n. dråp: caedes, homicidium. M. 4: pr; 28: pr. *3

E.

Eghande, vide *Æghande.*

Eghin, adj. egen: proprius. Kk. 2: 2; Æ. 1: pr; M. 33: 1. *

Egn, f. egor, jord som man eger: solum, fundus quem aliquis habet. Æ. 2: 1; J. 4: pr; 6: pr; 7, 9: pr; 12: pr, 2; 14: 4.)(*lösörar*, G. 3: 2. Cfr. *Byrd-, Omæghn.* *

Egn, pro *eng* v. *æng*, vide *Æng.*

Eghna loter, m. jordlott, stycke jord som man eger: portio terrae, fundus quem aliquis habet. J. 10: 3.

Ek, f. ek: quercus. B. 15: pr; 16, 17: 4; 18: 3, 5; Add. 5. Cfr. *Gisninga ek.* *3

Eke, n. eke, ekar: quercus (plur.). B. 16: rubr. not. 98; 17: 3. n. 49. Cfr. *Gisninga eke.* *3

Ekia, f. (vide VGL.))(*bater*, B. 22: pr; Add. 5. *2

Ekki, adv. icke: non. B. 1: pr. not. 38. **(ækki)*

Eknti, pro *enkti*, vide *Ængin.*

Elder, m. eld: ignis. Kk. 2: pr; 4: 2. &c. *elder ær* v. *varþer höghre æn hava þorf* (cfr. UplL.), Kg. 12: 3; B. 18: pr. not. 72; §. 1. n. 74; Þg. 4: pr. *hava eld höghra æn hava þorf*, Þj. 9. *e. ganger viþare æn (hava) þorf*, B. 18: 3. *e. ganger viþar ok varþer höghre æn hava þorf*, B. 18: 2. not. 83. Cfr. *Bæru-, Vaþa elder.* *

Eldsto, f. (Isl. *elld-stó*) eldstad: focus. B. 18: 7.

Elli, vide *Ældi.*

(Embete, n. ämbete: officium. Kk. ind. not. 43.*)*

En (*eyn*, Kk. 1: pr. &c. *eth* pro *et*, Kk. 1: 1. &c. acc. *eynæn*, Kk. 1: pr.), 1) num. en: unus. Conf.; Kk. 1: 1. &c. *en granni*, J. 18: pr. *en fiarþunger*, B. 19: 2. *bot ena*, B. 24: 3. *et konungs riki*, Add. 1: pr., ubi v. *et* idem significare videtur, quod infra §. 1. exprimitur verbis: *ivir alt sveariki agher æi … konunger væra utan en.*

firi hvart et, pro quoque. B. 31: pr. *en þera*, J. 6: pr. 2) adj. ensam: solus. *a krist enan*, Kk. 1: pr. *malsæghanda enum*, M. 10: 2. *af sægl træ eno*, M. 20: 2. *ens sins* (cfr. UplL.), vide *Eþer*. 3) pron. samme: idem. *et mal*, Kk. 16: 3. *a en (*sc. *man), af enum (*sc. *manni)*, J. 6. *diur et*, B. 19: 3. *enum manni*, M. 8: pr. *en þiufnaþ*, Þj. 4: 1. *sælia tvem et*, i. e. eandem rem. J. 6: pr. *ivir eno koma*, komma öfverens: convenire, consentire. Conf. 4) articulus indefinitus. *en annar man*, B. 19: 3. *

Enaster (enoster), adj. (superl. ab *en*) ende: solus. *at -sto*, endast: solum. Conf.; B. 18: 2. not. 83.

Enbender, adj. tredsk, envis, prov. enbänt: contumax. Kk. 1: 1. Origo h. v. non liquet. Ih. eam deducit a *bænda*, flectere, et *en*, quod dicit "in compositione firmitatem pertinacemque nisum vel renisum denotare."

Enbetter, adj. (Isl. *einbeittr*, audax, intrepidus, BH.) envis, prov. enbetten: contumax. Kk. 1: 1. not. 17.

Enböte, n. enkel bot: simplex mulcta. *vari* v. *liggi i e.*)(*tvæböte*, G. 2: 1, 2; 3: 1; M. 26: pr, 5, 6, 9, 12; Þj. 12: 2. *3

Enfalder, adj. enkel, en: simplex, unus. Kk. 1: pr. not. 53. *3

Enfæ (æn fæ), n. mans eller hustrus fördel af oskift bo: res ex bonis coniugum indivisis soli marito vel uxori superstiti cedentes. G. 6.

Eng, vide *Æng*.

Enlundher, adj. (Isl. *einlyndr*) egensinnig: pertinax. Kk. 1: 1. not. 17.

Ennæt þing, n. ting, der ett mål efter en enda stämning afgörs, såsom här förhållandet är med de ting som hållas af konungens domhafvande, biskop eller lagman: iudicium, in quo caussa post unicam citationem ad finem perducitur; tale scilicet, in quo regis nomine, vel ab episcopo vel legifero iudicatur. Add. 10. *2

Enonga, adj. indecl. ende: unicus. *e. bot*, Kk. 18: pr. *3 *(enunga)*

Enost (eynest), adv. (ab *enaster*) endast: solum. *þy (at) e. at* (cfr. ÖGL.), Kk. 11: pr; Þg. 1. *3

Ens, adv. endast: solum. *þy ens . . . at*, B. 18: 7; M. 7: pr. *3

Ensak (eyn sak), f. ensak: mulcta, quae uni tantum cedit. Kg. 12: 2; G. 4: pr; J. 17; B. 5: 2; 18: 3, 5; 27: pr; M. 3; Þg. 2: 1. *e. malsæghanda*, B. 1: 1; 24: pr; Kp. 4: 1; M. 8: 1; 24: pr; Þj. 5; Add. 8. *e. bonda*, Kk. 11: 1; G. 4: 1; B. 1: pr. not. 38; §. 1; 2, 5: pr; 6: pr; 8: 5; 15: pr; Þg. 4: 1. *e. byamanna*, B. 1: pr. *e. biskups*, Þg. 2: pr. not. 26. *e. domara*, Add. 11. *e. laghmans*, Þg. 2: pr. not. 26; Add. 11. *e. kunungs*, B. 24: 3; M. 10: pr; Add. 1: 1; 8. *þæn man sum e. kunungs haver*, den som upbär konungens ensak; troligen den samme som dömde på konungens vägnar: is qui recipit mulctam regi cedentem; idem, ut videtur, qui regis nomine iudicabat. Þg. 7. *

Ensamin, adj. ensam: solus. B. 8: 1; 14: pr; M. 3, 4: 1; 19: 1; 27: 5. *

Enskyller, adj. enskild: privatus. J. 15: 2. *3

Envaldugher, en vældugher, adj. (vide UplL.) *e. kununger svea* &c. (cfr. UplL.), Prol. *e. i guddome*, Kk. 1: pr., ubi tamen pro *e.* forte legendum est *enfalder*, ut habet not. 53. ibid.; sic enim citata verba accuratius essent opposita sequentibus: *þrefaldugher at namni*. *3

Eptir, vide *Æptir*.

Eriks gata, f. (vide ÖGL.) *riþa (rætta) e.*, Kg. 2; Add. 1: 7, 9. Quanta fides tribuenda sit Lund., qui nar-

rat h. v. "in antiquis manuscriptis codicibus scribi *e rikzgatu*" (cfr. ÖGL. h. v), ex iis iudicari potest, quae Kg. ind. not. 2. dicuntur; cum quibus conferantur ea, quae in praefatione de cod. B adferuntur, quaeque in addendis ad ius Upl. pag. 455. de alio codice narrantur. *3

Eriksmessa, f. Eriks messa: festum S. Erici, die XVIII Maii celebratum. Kk. 21. not. 12.

Etzl, ? (ab *æta*) ätande; förekommer om skada som fäkreatur gör i åker eller äng: esus; hic occurrit de damno a pecore in agro vel prato facto. B. 5: 4. et not. 1. Ita quoque Ih. (Gloss. v. *ertzl*) h. v. intellexit; et iam Locc. vertit verba: *varþer etzl* (v. *erzl*, ut habet cod. A) *gör*, "si consumta sit pars frugum aut foeni ab alicuius pecore."

Eværdelika, adv. (vide UplL.) Conf.; Add. 6. *3

Eþabuþ, n. tillbud af vådaed: oblatio iuramenti de damno casu dato. Kp. 14.

Eþa mal, n. mål angående ed: caussa ubi de iuramento agitur. Kk. 16: rubr.

Eþa taki, m. (vide ÖGL.) Þg. 10. *3

Eþer, m. ed: iuramentum. *lagha, olagha e.*, Kk. 16: 3. *eþ biuþa, fæsta, ganga, sværia, fylla, inbinda, sea, fælla, halda, aterkalla, ryva*, vide ***Biuþa*** &c. *eþe fölghia*, vide ***Fölghia***. *fællas at eþe*, vide ***Fælla***. *mæþ eþum ok orþum*, allitt., verbis iureiurando firmatis. Add. 1: 7. *ens sins e.*, B. 5: 3; 9: pr. cfr. ***Dylia***, ***Sværia***, ***Sökia***, ***Vita***, ***Væria***. *siælfs sins e.*, *tvæggia manna e.*, vide ***Væria***. *mæþ eþe sinum ok tvæggia granna æller nagranna sina*, B. 7: 2. *sværia granna eþ*, B. 5: 3. *vita mæþ tvæggia præsta eþe ok sialfsins þriþia*, Kk. 10: pr. *miætsmanna e.*, B. 3, 4, 5: 2; 7: 2; 8: 2; 14: 3; Kp. 1: 3; Þj. 14. *miætsmanna e. ok siælfs sins mæþ*, B. 7: 2. *þriggia manna e.*, vide ***Væria***. *sex manna e.*, vide ***Sex***. *Tolf manna e.*, vide ***Tolf***. *atertan manna e.*, Kk. 4: 2; B. 18: 1-3; Add. 3. cfr. ***Vita***, ***Væria***, ***Vaþa eþer***. *sökia mæþ þrim* v. *þriggia manna vitnum ok atertan manna eþe*, vide ***Sökia***. *þrætylpter e.*, vide ***Þrætylpter***. Cfr. ***Atergangs***; ***Asöris-***, ***Fasta-***, ***For-***, ***Fæþernes-***, ***Giptar-***, ***Glafs-***, ***Trygdar-***, ***Vaþa-***, ***Þrætylpta eþer***. *

Eþsöre, n. 1) (vide VGL. sub 1.) *e. kunungs ok aldra högsta hærra i sveariki*, Kg. 4: pr; 9: pr. *bryta e.*, Kg. 9: 2. *bryta kunungs e.*, Kg. 5: pr; 7: pr. *e. bryts a man* v. *manni*, Kg. 5: 4. 2) (vide VGL. sub 2.) Kg. 5: 2. *kunungs e.*, Kg. 7: pr; 8: pr. *

Eþsöris brut, n. edsöresbrott: crimen, quo violatur iusiurandum regium *(eþsöre)*. Kg. 9: 1.

Eþsöris bötir, f. pl. (vide UplL.) Kg. 9: rubr.; sed perperam pro *eþsöris næmdir*, ibid. §. 1. not. 73. *3

Eþsöris mal, n. edsöresmål: caussa violati iurisiurandi regii. B. 21: pr.

Eþsöris næmd, f. nämnd i edsöresmål: nemda in caussis de violato regio iuramento. Kg. ind. not. 3.

Eþviti, n. (vide UplL.) *til þæs þera -tis þe tolf vilia ganga*, d. ä. med hvilkendera af tylftarederna de vilja forena sig: ad utrumcumque ter duodecim virorum iuramentum illi duodecim accedant. J. 1. *3

F.

Fa, v. a. 1) få: accipere. *kost fa*, Kp. 10: 1. *rætlika fa*, B. 33: 3. *utan goþvilia þera fangnum*, Add. 1: 1, 3. *hvar hana far*, ubicumque eam capere

possit. G. 2: pr. *viþ fas,* vederfås, komma sig: reviviscere, convalescere. M. 30. Cfr. ***Buþ 1, Friþer, Rætter.*** 2) förvärfva: adquirere. J. 6: pr, 2; 7: 1; Kp. 1: 2. *iorþ fa mæþ* v. *i köp æller skipti,* J. 9: 2; 10: 4. 3) fasttaga, fånga: capere, deprehendere. B. 19: pr; Þj. 11: 1. *varþa fangin (mæþ* v. *viþ),* Kg. 12: pr; B. 5: pr; 10: 1; 20: pr; 30: 2. et nott. 37, 38; Kp. 13: 2. &c. Cfr. ***Hær fangin.*** 4) gifva, lemna: dare, tradere. Kk. 8; J. 5: pr; Kp. 10: 1. et not. 41; §. 3. *fa manni buþ,* Kk. 11: 1; B. 27: pr; M. 22: 1. Cfr. ***Ater-, Ut fa.*** 5) skaffa: parare, in medium adferre &c. *bonda ræt fa,* B. 1: 1. *fa manni læker,* M. 1, 2. *fa manni silafylning,* B. 32: pr. *fa borghan firi sik,* M. 14: 2. *fa sik vapn æller fölghi* v. *frænda flok ok fölghi,* Kg. 5: 2; G. 2: pr. Cfr. ***Tilfa.*** 6) (vide VGL. sub 6.) *fa mæn dela,* Kk. 20: pr. 7) (vide VGL. sub 7.) *far han sva sökt,* B. 5: pr. *far ei þa sak ut takit,* Þg. 3: pr. *

Fair, pron. pl. få: pauci. Conf. *fære, ferre,* compar. Kk. 2: 1; Æ. 2: pr. *

Faler, adj. fal: venalis. *f. heta,* J. 2: 2. *3

Fall, n. 1) fall: casus (quo res cadit). Vide ***A-, Af-, Stangfall.*** 2) fall, händelse, omständighet: casus, eventus. Conf.; Kk. 3; M. 17: 1; Add. 12. *lagha f.* (cfr. UplL.), Þg. 11: 2. *utan kunungs f. varþi at* &c. Kg. 10: pr. *æptir vilia ok fallum sinum,* efter som han vill och honom är lägligt: secundum suam voluntatem et opportunitatem. Add. 1: 6, 7. Cfr. ***For-, Misfall.*** 3) försummelse: neglectus. J. 11: pr. *han haver sin eþ gangit til fulz ok ei til falz,* Þg. 5: pr. Cfr. ***Broa-, Garþa-, Leþsna-, Mæssu-, Þing fall.*** *

Falla, v. n. 1) falla: cadere. *f. i synd,* Kk. 15: 1. Cfr. ***Til falla.*** 2) dö: mori. *kan þæn f.,* si occidatur. Kg. 5: pr. *kan annat þera falla fran andru,* de coniugibus, G. 5: 2. Cfr. ***Fran falla.*** 3) (vide UplL. sub 3.) *f. at vaþa eþe,* M. 21: 1. *fallin at vitsorþum,* Þg. 8: 2; 10: pr. 4) (vide UplL. sub 4.) *þæn fallin ær,* B. 1: 1. *vari fallin,* Þg. 6: 1. *fallin at sak,* Þg. 9: 1. *

Fals, n. (vide UplL.) *sælia f., sætia manni f. i hænder,* Kp. 1: 2; 2: 1. *3

Fals vitne, n. falskt vitnesmål: falsum testimonium. Þg. 9: pr.

Famn, m. 1) famn: complexio amborum brachiorum. *taka (ærter* &c.*) i f. sik,* B. 10: 1. 2) (vide ÖGL.) B. 9: 1; 27: pr. *3

Fang, n. 1) (vide UplL. sub 3.) *f. hö,* Kk. 5: pr. 2) kamp, brottande: luctatio. *þæn f. biuþer* (cfr. UplL.), Kg. 5: pr. 3) pl. förnödenhetsvaror, redskap &c.: utensilia (Isl. item). Vide ***Varfang.*** *

Fanga, v. a. 1) få: accipere. *heme ok hus i himirike f.,* Kp. 14. *f. skaþa,* B. 24: 1. 2) fånga, gripa: comprehendere, capere. Kp. 11: pr; M. 32; Þj. 13: rubr; Add. 1: 3. *

Fanga man, m. (vide UplL.) *hava f.,* Þj. 8: pr. *næmna f.,* Þj. 9. *leþa til -ns,* B. 16: pr. *3

Fangilse, n. pl. fängslande: captivitas, vinctio et deductio in iudicium vel carcerem. Þj. 4: 3. *1

Far, n. får: ovis. Kk. 5: pr; B. 6: 1; 24: 1; 29: pr. *3

Far, n. (Isl. item) spår: vestigium. Þg. 4: pr. not. 66.

Fara, v. n. 1) fara, gå: proficisci, ire. Kk. 1: 1; 5: pr. &c. *f. i skipi,* Æ. 6: pr. *skip far hem,* Kg. 12: 1. *fælæþi far ivir bro,* B. 24: pr. *i træ f.,* d. ä. klifva: adscendere in arborem. M. 20: 2. *f. a fiskevatn annars,* B. 20: pr. *þæn skal f.,* d. ä. utgå i leding: in expeditione bellica exito. Kg. 10: pr. *þæn far firi,* går forut: praegreditur. B. 7: 2. *vilder f.*, vide *Vilder. f. til syna*, företaga förrättande af syn: adgredi ad habendam inspectationem iudicialem. B. 22: 2. *f. nokot ærende,* Kg. 7: 1. *f. til sins*, gå till sitt, återtaga sitt: accedere ad rem suam, i. e. eam recipere; Kp. 2: 2. not. 54, ubi tamen *fari* perperam sine dubio scriptum est pro *sværi.* Cfr. *Af-, Firifara; Vægh-farande.* 2) flytta: migrare. J. 11: pr. Cfr. *Af fara 2.* 3) göra, handla: agere. *fari sva* &c. Kk. 6. *mæþ spækt ok laghum f. ok liva*, Add. 1:3. Cfr. *Misfara.* 4) v. a. (vide UplL. sub 3.) *f. egn*, J. 14: 4. *

Farkoster, m. farkost, fartyg: navigiolum. B. 22: pr.

Farliþ, n. (vide UplL.) B. 8: 1. *-þum varþa* (cfr. UplL.), ibid. *3

Farmber, m. (vide UplL.) Vide *Batsfarmber.* *3

Farunöte, n. (vide VGL.) Vide *Flokker.* *

Far vægher, m. farväg: via curribus apta. B. 11: pr. *3

Fasta, f. 1) (vide VGL. sub 1.) Kk. 10: 1. not. 49; Þj. 6: 1. 2) (vide VGL. sub 2.) *f. ok* v. *æller forhælgd,* vide ***Forhælgd.*** 3) (vide VGL. sub 3.) Vide ***Miþ fasta.*** 4) fasta, hvilken såsom penitens ålägges enskilda personer: ieiunium, quod poenitentiae loco alicui indicitur. *bot ok f.*, verldsligt straff och penitens: poena tam civilis quam ecclesiastica. Kk. 15: pr. *f. ok fæböter*, Kk. 16: 1-4; 17: pr; Þg. 3: 1. *

Fasta, v. a. (vide ÖGL.) *man* v. *eþ f.*, undergå penitens för dråp eller återgångsed: occisi hominis vel irriti iuramenti caussa subire poenam ecclesiasticam. M. 24: pr; Add. 3. *

Fasta eþer, m. (vide UplL.) J. 18: 1; Add. 3. Cfr. *Aterköps fastar.* *3

Fastar, m. pl. (vide UplL.) J. 7: pr; 9: pr, 1; 12: pr, 1, 3. *fullir f.*, J. 4: pr. *f. ok forskialamæn,* allitt. G. 3: 2. *mæþ vitnum ok fullum fastum,* J. 9: pr. coll. 12: 1. *f. givas, takas*, J. 12: 1. et not. 19. *taka f. af rættum æghanda*, J. 9: 4. *köp a man gripa mæþ fastum*, J. 6: 1. *binda f. a ræt-tan æghanda* (cfr. UplL.), J. 9: 4. *binda f. a bonda ok husfru*, J. 8: pr. *binda f. (a man) æptir værþe sinu* (cfr. UplL.), J. 6: pr, 2. *mæþ fastum egn væria*, J. 9: pr. Cfr. *Aterköps-, Bolaghs-, Köp-, Skiptis-, Væþia fastar.* *3

Fasta rætter, m. den i lagen föreskrifna bevisningen med fastar: probatio per firmatores *(fastar)* iure praescripta. *fylla* v. *binda fullan -ræt a man*, J. 6: 1; 8: 1. *fulder f. fölghir manni*, J. 6: pr.

Faster, adj. 1) fast: firmus. *f. garþer*)(*vreta garþer*, B. 13: 2. *gærþa fastan garþ*)(*gærþa mæþ stikilstör,* B. 1: pr. cfr. ***Fastgarþer.*** *sla (fæ) mæþ fastri hand*, d. ä. med något som man håller fast i handen: instrumento, quod manu firmiter tenetur, ferire,)(*kasta at fæ.* Locc. vertit: "manu valida"; Ih. vero (Gloss. v. *lös*) "deliberata manu." B. 33: pr. Cfr. *Bo-, Bol-, By-, Bygdfaster.* 2) fast, gällande: firmus, ratus. *gif, skipti, köp stande fast ok full* v. *fult*, Kk. 12: pr; J. 5: 1; Kp. 5: 2. *væri fult ok fast*, Add. 6. *

Fastgarþer, m. fast gärdsgård: firmum saepimentum.)(*vreta garþer*, B. 13: 2. et not. 48. Cfr. ***Faster 1.***

Fast göra, v. a. stadfästa: confirmare. Conf.

Fasto dagher, m. (vide ÖGL.) *binþa -gha*, Kk. 10: 1. *

Fast virke, n. 1) en vid marken fästad inrättning till villdjurs fångande eller dödande: instrumentum ferarum capiendarum vel occidendarum caussa terrae adfixum. B. 19: 1. 2) i. q. *fastvirkis værki*, q. vide.

Fastvirkis værki, m. anläggning i en ström till fisks fångande: opus piscium capiendorum caussa in flumine exstructum. B. 20: 3.

Fatöker, adj. fattig: pauper. Prol.; Kk. 1: 1; 6. &c. *

Fatökt, f. fattigdom: paupertas. J. 11: pr; 17. *3

Faþer, m. fader: pater. Kk. 1: pr; 9: pr. &c. Cfr. ***Barna-, Faþurs-, Gud-, Moþor-, Skripta faþer; Forfæþir.*** *

Faþurliker, adj. faderlig: paternus. *f. rætter*, ius patronatus. Kk. 4: pr; Add. 12. *3

Faþurs broþer, m. farbroder: patruus. Æ. 1: pr. *

Faþurs faþer, m. farfar: avus paternus. Æ. 1: pr. *3

Faþurs moþer, f. farmor: avia paterna. Æ. 1: pr. *

Faþurs syster, f. faster: amita. Æ. 1: pr. *

Fea taki, m. (vide UplL.) Þg. 10: 1. *fæster man pænninga mæþ taka ok vitne þæt heter f.*, ibid. pr. *3

Femtij, num. femtio: quinquaginta. Kk. 5: pr. **(fæmtighi)*

Fiarþi, num. fjerde: quartus. Kk. 9: 2; 10: 2; 11: pr. &c. * *(fiærþi)*

Fiarþunger, m. 1) fjerdedel: quadrans. *f. af fuldre bot*, vide ***Bot 2.*** *f. af lagha botum* v. *lagha gælde*, B. 24: 1; 32: pr. *f. af þy þæt miætit varþer*, B. 32: pr. *f. af gisninga skoghe* v. *bya skoghe*, B. 15: pr; 16: 1; 18: 3. *f. af by*, Add. 5. *f. af hundare*, B. 27: pr. *f. hundaris*, Kp. 10: 2. 2) (vide UplL. sub 2.) Kg. 10: 3; B. 24: 3; 27: 1, 2; Þg. 2: pr; 7; Add. 6.)(*hamna* et *halft hundare*, Kg. 10: 3; Þg. 2: pr. *alder* v. *fulder f.*)(*hamna*, Kg. 10: 2. 3) (vide UplL. sub 3.) Add. 5.)(*halver by*, B. 11: pr. * *(fiærþunger)*

Fiarþungs bro, f. bro, hvilken det åligger en fjerding (fjerdedels härad) att bygga och underhålla: pons, quem struere debet quadrans territorii (hundredi). B. 24: 3.

Finger, m. et n. finger: digitus. M. 6: pr. Cfr. ***Þumulfinger.*** *3

Fingergull, n. gyllene fingerringar: annuli aurei. G. 6.

Finna, v. a. 1) finna: invenire. *f. banaman*, M. 22: pr, 1; 29. 2) befinna: comperire. B. 3; Kp. 1: 1. *3

Firi, *fore*, præp. c. dat. v. acc. 1) framför (ställe): pro, ante (locum). *f. bryggiu, tunnum, borþe*, Kg. 12: pr; M. 20: 4; 26: 10. *f. akre, teghe sinum*, B. 12, 20: 3. *löpa f. manni*, B. 19: pr. *hitta lik f. sik liggia*, M. 27: 5. *sla fram f. sik*, M. 7: pr. *vara* v. *varþa f. stadder*, M. 7: pr; 21: pr. *f. varþa* (cfr. UplL.), M. 20: pr. *þæn f. ær*)(*þæn at bak manni ær*, M. 7: pr. not. 76. coll. not. 74. *f. fara*, vide ***Fara 1.*** *malsæghande ganger f. (sc. syn)*, B. 3, 22: 2. *æptir þy miætsmæn f. ganga*, i. q. *æptir miætsmanna orþum*, B. 19: 4. not. 59. *hava rættan malsæghanda f. sik*, Þg. 6: 1. *utan* (nisi) *rætter malsæghande vari f. hanum (sc. lænsmanni)*, B. 24: 2. *hava (taka ok) vitne f.*

sik, Æ. 3: 4; Þg. 10: pr. *fa vinganaman f. sik*, Þj. 8: pr. *hemulsman sin fram leþa f. sik*, Þj. 8: 2. *vinganaman* v. *hemulsmanni fram koma f. sik*, Kp. 1: pr; Þj. 9. *utan f.*, vide *Utan.* 2) framför (i jämforelse): prae (in comparatione). *aghe vitsorþ f. allum*, B. 23: 1. 3) inför: coram. *f. synamannum, væghfarande mannum, laghmanni*, B. 3; Þj. 14; Þg. 8: 1. *f. by, kirkiu, kirkiu sokn, sokn, þingi*, vide *Byr* &c. *föra man f. kunung*, Kp. 11: pr. *kalla þing f. sik*, Þg. 7. 4) före (tid): ante (tempus). *f. pascha, olafsmæssu*, Kk. 7: 1; B. 26: 3. *f. stæmnudagh*, J. 15: 2; B. 26: pr. 5) i stället för: pro, loco (alterius). *f. sik*, Kg. 11: 3; 12: 2. *taki annan taka f. þæn* &c. Þg. 5: pr. 6) såsom: pro, ut. *f. fæþerne*, J. 13: 1. *f. sit eghit*, M. 33: 1. 7) för, för . . . skull: ob, propter. *havi þak f. ærvoþe sit*, Þj. 16: 2. *havi (sc. þær) f. þak*, B. 30: pr. *þe mal baþe ganger f. lif ok goþs*, M. 36: rubr. *þær f.*, vide *Þær. f. at*, derför att: propterea quod. Kp. 1: pr; Þg. 10: pr. 8) om, angående: de. *sighia nei (sc. þær) firi*, J. 16. *væria sik* v. *værias f. sak*, Kk. 7: 2; 15: 3; G. 4: pr. *hvem þe (sc. þær) f. binda*, B. 8: 3. *siþan laghlyst ær f. hanum, ær ei lyst f. hanum*, M. 18: 1. *ær ei lyst (sc. þær) f.*, nisi *firi* hoc loco pro *fyrra* sit scriptum, M. 19: pr. 9) i afseende på: respectu habito rei. *saklös f. bot (ok eþum)*, Kk. 15: pr; Kg. 12: 2; B. 4; M. 22: 2; Þg. 7. *malsæghande f. broum*, B. 24: 2. *stæmnudagher f. væþium*, Kp. 8. *hialpa goþs f. hær*, Þj. 16: 2. 10) för, till förmån, skada &c. för: pro, in commodum, detrimentum &c. alicuius. *hava lof æller legho f. sik*, B. 20: pr. *hava sex viku dagh f. sik*, Kp. 11: pr. *han komber ei nei f. sik*, B. 17: 6. *sitia a væghi f. væghfarande mæn*, Kp. 10: 3. *leghohion varþa sink f. bonda*, B. 26: 1. *klanda f. manni*, vide *Klanda. halda nokat qvart f. andrum*, M. 16. *taka f. andrum*, B. 13: 1; Add. 8. *garþer ligger niþri f. bonda*, B. 1: pr. Cfr. *Uphalda, Uppi halda.* 11) for: pro. *f. (fulla) pænninga*, Kp. 10: pr, 1, 2. 12) adverbialiter, tillstädes, närvarande: praesto, praesens. *f. vara*, a))(*til koma* v. *riþa* (vide UplL.), G. 2: 1; B. 21: pr; M. 26: 9; Þj. 12: 2. b) vara tillstädes: adesse. Kg. 10: 3; B. 22: 2; Þg. 7. *ær f. lagha lysning*, vide *Lysning. standa f. mæþ eþe tolf manna*, G. 4: pr. *arisning liggær ater f.*, vide *Arisning.* 13) (vide ÖGL. sub 11.) Vide ***Firifara***, ***Fore giva*** &c. **(fore)*

Firifara, v. a. förlora genom att fara bort: abeundo perdere. *havi -rit sina færd*, d. ä. det anses som om det ej hade gjort någon resa: iter neglexisse censetor. Kg. 12: 1. *3 *(fore fara)*

Firi læggia, ***fori læggia***, v. a. förelägga: praefinire. *stæmnudagh f.*, J. 7: pr; 9: pr; Kp. 8. *3 *(fore læggia)*

Fiske garþer, m. (vide VGL.) B. 20: 4. *1

Fiskeleker, ***fiskleker***, m. (vide UplL.) Kk. 7: pr. not. 66; B. 20: pr; 22: pr. Danice scribitur *fiske lege*, *fiskeleyæ*, Kk. 7: pr. not. 66. *3

Fisker, m. fisk: piscis. Kk. 7: pr; B. 20: pr. Cfr. ***Stokfisker***. *3

Fisketol, n. fiskredskap: instrumentum piscatorium. B. 20: pr; 22: pr. *3

Fiske vatn, n. fiskevatten: fluvius v. lacus piscosus. B. 20: pr, 5; Add. 6. *3

Fiughur kluva, adj. indecl. (a *klyva*) som kan klyfvas i fyra delar: qui in quatuor partes findi potest. B. 15: pr. not. 74.

Fiuratighi, num. fyratio: quadraginta. B. rubr. not. 1; Add. 8. *

Fiure, num. fyra: quatuor. Þg. 2: pr. n. *fiughur*, B. 8: 5. &c. *fiur*, G. 6. acc. m. et gen. *fiura*, Kp. 4: 1; Add. 9. *fyræ*, Kk. 7: pr; Æ. 5: pr. *i fiughur klyva*, d. ä. i fyra delar: in quatuor partes findere. B. 15: pr. *

Fiurtan, num. fjorton: quatuordecim. Add. 9. *(*fiughurtan*)*

Fiælder, m. i. q. *urfiælder*. J. 13. *(kirkia) ligger i fiællum*, Kk. 2: pr. *f. ligger i akrum æller i ængium*, B. 14: 3. Cfr. *Flut-*, *Urfiælder*.

Fiæll, n. fjäll, berg: mons. Vide *Þingfiæll*. *1 *(fiall)*

Fiærran, adv. et præp. c. dat. fjärran: procul. *sva f. skælum*, B. 17: pr. *fiærmer*, compar. fjärmare: remotius. *f. skælum*, ibid. *fiærst*, superl.)(*næsta solo* (cfr. ÖGL.), Æ. 1: 1. * *(fiærmer)*

Fiæt, n. 1) fjät, spår: vestigium. *vara a* v. *i -ti fea sins* (cfr. UplL.), Kg. 12: 3; Þj. 9; Þg. 4: pr. Cfr. *Þværfiæt*. 2) fot (mått): pes (mensura). B. 10: pr. nott. 92, 93, 95; 12: pr. n. 26. *

Fiætra, v. a. fjätra: compede vincire. *stokka æller f.*, M. 13: pr. *3

Flata, f. gillerstock eller snara, utsatt till villdjurs fångande eller dödande: truncus vel laqueus, ferarum occidendarum vel capiendarum caussa positus. *göra bakn æller sætia flatu*, B. 19: pr. Ih. vertit verba *bakn æller f.* "tendiculae aut decipulae"; ac quoque Locc. et Ver. haec verba synonyma esse crediderunt. Cfr. VML. h. v.

Flokker, m. 1) flock, sällskap: coetus hominum, caterva. *riþa mæþ -ke sinum*, Add. 1: 9. *vara i f. ok farunöte*, Kk. 20: pr. not. 70; Add. 8. *vara i f. ok* v. *æller i fölghi*, Kk. 20: pr; Kg. 5: pr; B. 21: pr. *sanka frænder ok f. sin* (pro *frænda flok*; cfr. UplL. v. *asker*), G. 2: pr. Cfr. ***Frænda flokker***. 2) capitel: caput, titulus. Prol.; Kk. &c. rubr. Cfr. ***Broa flokker***. *

Flut, n. flott, fett: adeps. Kp. 2: pr. *3 *(flot)*

Flut fiælder, m. (a *flytia*) flyttbar urfjäll; så kallas en sådan, som ej är utmärkt med rå och rör eller gärdsgård, och i hvilken icke heller är gammal häfd; derför att egaren måste mot lösen utgifva den till delegarne i byn der den ligger: solum separatum mobile v. non firmum; ita appellatur solum alias *urfiælder* dictum, quando neque limitibus nec saepibus nec longa possessione munitum est, ideoque cum vicinis in pago, certo pretio dato, est communicandum. J. 13: pr.

Flya, v. a. gifva, lemna, prov. fly: dare, tradere. Vide *Tilflya*.

Flyta, v. n. flyta: natare. *flytande fynd*, fynd som hittas flytande på vattnet: res quae aquae innatans invenitur. Þj. 15. Cfr. *Hör*.

Flytia, v. a. föra: ferre. *f. buþkafla*, Þg. 2: pr. *f. ok föra*, allitt. Add. 1: 5. *2

Flærþ, f. (vide UplL.) *þær ær f. innan*, Kp. 1: 1. *f. sælia, köpa, ater taka* &c. Kp. 1: 2; 2: pr. *3

Flærþ sala, f. försäljning af falsk vara: venditio mercis fallacis. Kp. 2: pr.

Flæsk, n. fläsk, svinkött: lardum. Add. 2. *tu flæsk*, två fjerdingar eller halfva fläsksidor af ett slagtadt svin: duae succidiae dimidiatae, duo quadrantes suis. Kk. 5: pr.

Folk, n. 1) krigshär: exercitus (cfr. ÖGL. sub 2.). Vide ***Folkland***, ***Folk-***

vapn. 2) folk: populus. Prol.; Kk. 1: pr. 3) enskilda menniskor: singuli homines. *fatökt f.*, Kp. 14. *f. æller fæ*, B. 21: 3; 24: pr; M. 7: pr; 17: 1; 20: pr. Cfr. *Hus-*, *Inhyses-*, *Innis-*, *Legho folk.* *

Folkland, n. landskap: provincia, maius territorium. 1) (vide UplL.) *þry f.*, Kg. 1. 2) förekommer här äfven om Södermanland: hic quoque occurrit de Sudermannia. Vide *Folklands mæn*, *-næmd.* *3

Folklands mæn, m. pl. hela landskapets inbyggare: totius provinciae incolae. Add. 6. *3

Folklands næmd, f. nämnd, bestående af män från hela landskapet: nemda, constans viris ex tota provincia nominatis. Add. 6.

Folkvapn, n. pl. stridsvapen: arma bellica.)(*morþvapn*, M. 26: 3. *fiughur f.*, utan tvifvel sköld, svärd och hjelm; det fjerde troligen spjut: ex his armis tria sine dubio sunt scutum, gladius et galea; quartum, ni fallor, hasta. G. 6. coll. Add. 2. et ÖGL. G. 15; Vaþ. 6: 1. *3

Folska, f. dårskap, oförstånd: stoliditas. Add. 1: 3. *1

For, f. (vide ÖGL.) *æria forar*, B. 3, 4. *2

Forbuþ, n. mindre bann: excommunicatio minor. *sætia man i f.*, *sitia i -þi*, Kk. 10: 2. *böta firi -þit*, d. ä. derför att han sitter i förbud: ob perseverantiam in excommunicatione. Ibid. *

Forbuþa, v. a. c. dat. v. acc. (vide UplL.) Kk. 5: pr; 10: 3; 20: 1. *3

Fordærva, v. a. förderfva: perdere, corrumpere. Prol.; Add. 1: 3. *3

Fore, vide ***Firi***.

Fore binda, v. a. förbinda, förpligta: obligare, devincire. *sina sannind f.*, Kk. 2: 1.

Fore giva, v. a. c. dat. förlora genom att gifva, förgäfves bortgifva: dando perdere, frustra impendere. *f. pænningum sinum*, J. 12: 3. *2 *(firi giva)*

Forellrar, m. pl. förfäder: maiores. Kk. 1: pr. not. 85.

Foreþer, m. (vide VGL.) *vara i -þe*, Kk. 15: 4; Æ. 6: 3; Add. 3. *standa i -þe*, Kk. 15: 4; Æ. 3: 4; 6: 2, 3. not. 32. *2

Forfall, n. förfall, hinder: impedimentum. Kk. 3. not. 2; 9: pr, 2; 10: pr. &c. Cfr. *Lepsna forfall.* *

Forfalls vitni, n. 1) (vide UplL.) J. 14: 2; Þg. 4: pr; Add. 10. 2) bevisning om förfall: probatio impedimenti. *fylla* v. *fulla f. (mæþ tvem mannum ok siælver þriþi)*, Þg. 3: 1; 4: pr. *3

Forfæþir, m. pl. förfäder: maiores. Prol.; Kk. 1: pr. *3

Forganga, v. n. förgås, dämpas: perire, exstingui. Add. 1: 3. *1

Forgiva, v. a. förlåta: ignoscere. G. 1: 1.

Forgærning, f. (vide ÖGL.) *dræpa man mæþ -gum*, *-gar til þings föra* (cfr. UplL.), M. 32. et not. 25. *3

Forgærninga drap, n. (vide UplL.) M. 32: rubr. *3

Forgöra, v. a. c. dat. v. acc. 1) (vide UplL. sub 1.) Kg. 9: pr; Kp. 13: 1; M. 36: pr. 2) förskingra: disperdere. G. 5: 1. * *(foregöra)*

Forhælgd, ***forhælgh*** ***(forheld)***, f. (vide VGL.) *fasta ok* v. *æller f.*, Kk. 17: 1. *

Forköp, n. köp till förfång för en annan som förut köpt samma sak: emtio in fraudem prioris emtoris. *göra andrum f.*, Kp. 5: 2. Lund. (in nott. ad Jus Upl. pag. 183.) vertit: "sese immiscere emtioni inter alios initae."

Forköpa, v. a. c. dat. genom köpande förlora: emendo perdere. *havi -pt værþe sinu* v. *pænningum sinum*, Þj. 8: 1; 12: 4.

Forlata, v. a. förlåta: ignoscere. Þj. 16: 2. *3

Formagha, v. a. förmå: posse. Kk. 3. not. 66. *3

Forman, m. (vide UplL.) *f. þæn kununger haver firi sik sat* (cfr. UplL.), Kg. 11: 3. *præster skal kallas firi sin f., kæra a klærk firi hans -nni*, Kk. 10: 1; 19. *

Formæle, n. pl. tal, talförmåga: loquela, facultas loquendi. *far f. sin*, si, accepto gravi vulnere, antequam moriatur, loqui potuerit. M. 10: 2. Ih. eadem verba, alio loco occurrentia, perperam vertit: "ita tamen, ut ultimam voluntatem edere possit." *1

Forn, adj. gammal: antiquus. *f. hamna, handrirki, vægher*, Kg. 10: 1; B. 8: pr; 24: 4. *f. rætter*, Prol. *-ne lagha rætter*, Conf. *

Fornhæfþ, f. gammal besittning: antiqua possessio. J. 13. *gamul f.*, B. 14: 2.

Forraþa, v. a. förråda, genom förräderi tillskynda döden eller föra i olycka: prodere, necem vel exitium alicui parare. *dræpa æller f.*, M. 36: 1.

Forryme, n. (a *ryma*) rum, som vid vattenverks anläggande i en ström, lemnas öppet: spatium ubi, operibus in flumine exstructis, libere currit aqua. *læggia* v. *göra f.*, B. 20: 5.

Forsat *(forsæte*, M. 26: rubr. not. 37.*)*, n. försåt: insidiae. *f. sæts firi manni*, Kg. 7: 1. *göra f., dræpa annan i f.*, M. 26: pr. *3 *(forsæti)*

Forskialamæn, m. pl. i. q. *fastar. fastar ok f.*, allitt. G. 3: 2. H. v. originem debet locutioni: *firi fæst skilia* (vide ÖGL. v. *fæst 2*), quamobrem dubium non videtur quin *f.* proprie is appellaretur, cuius esset inter firmatores *(fastar)* verba facere, quique in iure VG. dicitur *styrifaster*. In diplomate de a. 1325, a Br. citato, nominatur vir "qui huiusmodi vendicionis pronunciator seu promulgator exstitit qui wlgaliter dicitur *forskialamander.*"

Forstanda sik, v. rec. (vide UplL.) J. 10: 2. *3 *(forestanda)*

Fortaka, v. a. 1) forut taga bort för en annan: praeripere. *f. hanum þem (sc. bi)*, B. 30: 1. 2) (vide UplL. sub 2.) *f. andrum sit*, B. 21: 2. *3

Forvunnin, adj. förvunnen: convictus. Add. I: 3. *f. til sak*, Þj. 4: pr. not. 24. *1

Forværka, v. a. c. dat. förverka: delictum committendo perdere. *f. arvoþe sinu*, B. 17: 2. *ængin ma annars (sc. goþs) f.*, Kg. 9: pr. *

Forþa, v. a. befordra, skaffa åstad, föra: promovere, devehere. *lik til iorþa f.*, Kk. 11: 1. *goþs undan f.*, M. 22: 3.

Foster, n. afföda, (foster): proles. Kk. 7: pr. *3

Foter, m. 1) fot: pes. Kg. 8: pr; M. 6: 1, 2; 10: 3. Cfr. *þværfoter.* 2) fot (mått): pes (mensura). B. 10: pr; 12: pr. *

Foþer, n. foder: pabulum. Cfr. *Hæsta fodhir.* *2

Foþra, v. a. fodra: alere, pabulum dare. *föþa ok f.*, allitt. Kp. 13: 1.

Fram, adv. fram: in medium, ad locum &c.)(*ater*, vide *Ater 1. sla f. firi sik*, M. 7: pr. *aterköps fasta eþ f. döma*, J. 7: 1. *ærva f. i æt*, d. ä. efter sin far och fäderneslägtingar: capere hereditatem a patre vel paternis cognatis relictam. Æ. 3: 1. *

Framaleþ, ***framaleþis***, vide ***Framleþis.***

Framgöra, v. a. framgifva: proferre. Kk. 7: 1. not. 95.

Framkoma, 1) v. n. framkomma, tillstädeskomma: advenire. J. 14: 2. 2) v. a. c. dat. v. acc. framskaffa: producere, curare ut alius adveniat. ***vinganaman, fangaman sin*** v. ***fangamanni sinum f.***, Kp. 1: pr; Þj. 8: pr; 9. *3

Fram leþa, v. a. framleda: producere, in medium proferre. ***hemulsman sin f. firi sik***, Þj. 8: 2.

Framleþis (framaleþis, framaleþ, framleyþis, framaleyd, framdeiis), adv. 1) sedermera: postea. Kk. 3, 12: pr; J. 2: 1; 5: 1; Þg. 6: 2. not. 18. ***f. . . . þa komo þe*** &c. Conf. 2) vidare, ytterligare: ulterius, porro. Kp. 12: pr. ***vi vilium f.*** Conf. 3) framdeles: in posterum, posthac. Kk. 4: 2; B. 19: 2. *

Fram lida, v. n. framlida, fortgå: progredi, procedere. ***timen -der***, Conf.

Framman, præp. framfor, framom: ante, prae. ***f. segl***, vide ***Segl.***

Framme, adv. framme: praesto. Þj. 2, 6: 1. *

Frammer, adv. ytterligare, sedan: ulterius, postea. M. 31: 1.

Fran, præp. från: a, de, ex. ***til byar ok f.***, B. 11: pr. ***vatn f. sik leþa***, B. 12: pr. ***þæn sum þe*** (sc. ***tolf mæn***) ***f. ganga***, d. ä. med hvilken de icke vilja svärja: is cum quo iurare nolunt. J. 1. ***þær til vitna æller f. sværia***, d. ä. frikänna: a reatu iuramento suo absolvere. Þg. 7. *

Fran falla, v. n. falla ifrån, dö: decedere, mori. Conf. *3 ***(fra falla)***

Fran ganga, f. bortgång: discessus. Kk. 15: 3. *3 ***(fraganga)***

Fraværande, adj. frånvarande: absens. Add. 1: 3, 5.

Freadagher, m. fredag: dies Veneris (Freiae). Þg. 11: pr. *1

Frillubarn, n. (vide UplL.) Kk. 15: 4; Æ. 3: rubr, 5. *

Friþa, v. a. freda, skydda: tueri, protegere. Vide ***Frælsa.***

Friþbrut, n. 1) (vide VGL.) ***böte firi -tit*** (cfr. UplL.), Kk. 14. not. 33; 21; Kg. 11: pr. 2) (vide UplL. sub 2.) ***f. ökis mæþ þrim markum***, M. 3. *

Friþdomber, m. i. q. ***friþer 1. þem haver iak allum -dom fört***, Þg. 11: 2.

Friþer, m. 1) fred, lugn: pax, tranquillitas. M. 36: 1; Þg. 11: 2; Add. 1: 3. ***akrar*** &c. ***skulu i -þi vara***, B. 2: 1. ***friþ a (skogh) læggia***, Add. 3. ***friþ lysa a gisninga skogh sin***, B. 28: pr. ***dömis han i friþ*** (cfr. UplL.), B. 18: 4. Cfr. ***Ofriþer.*** 2) (vide VGL. sub 2.) ***friþ halda, sværia*** (de rege), Kg. 1, 2. ***kunungi mæþ gruþ ok friþ möta***, i. e. promissa pace. Kg. 2. ***ægha friþ***, M. 14: 1. ***friþ bryta***, Kk. 20: pr; 21. ***friþ beþas***, Add. 8. ***i friþ biþia***, Kg. 5: 1, 4. ***lösa sik i friþ***, Kg. 9: pr. ***manni friþ giva***, ibid. ***friþ fa***, Kg. 6: 2; Æ. 4: 1. ***i friþ koma***, Kg. 9: pr; M. 31: 3. Cfr. ***Qvinna friþer.*** 3) (vide UplL. sub 3) ***i þæssum -þum*** (sc. ***i siælfsins heme*** &c.), M. 12: pr. ***i -þi***, Kk. 20: pr; G. 2: 2;)(***-þa mællum***, M. 2, 6: pr, 1; 8: 1. ***i -þi aldra manna***)(***-þa mællum***, M. 3. ***þæt i -þinum ökis***, M. 3, 4: 1. ***f. mæþ guþslikama***, Kk. 20: rubr. ***guþsf. ok þe hælgha kirkiu***, Kk. 20: pr. ***havi þær ei mera friþ*** &c. (cfr. UplL.), Þj. 11: pr. Cfr. ***Hem-, Kirkiu-, þings friþer.*** 4) (vide ÖGL. sub 3.) Þg. 11. ***lagha f.***, ibid. pr. ***f. i soknum***, Þg. ind. 11; cap. 11: rubr. not. 80. ***f. i laghsoknum***, Þg. 11: rubr. ***-þa mællum***, Þg. 3: pr; 11: 1;)(***i friþi***, Þj. 6: 1; Þg. 11: 2. Cfr. ***An-, Iula-, Köþþinga-, Var friþer.*** *

Friþlös, adj. (vide VGL.) Kg. 8: 1; 9: 3; M. 31: 3. *2

Friþmander, m. man som vill freda (skog): vir, qui defendere v. tueri vult (silvam). Add. 5.

Friþsamber, adj. fridsam: pacificus. Add. 1: 7.

Friþviter, adj. fri: liber (cfr. UplL.). *mæþ frælsum mannum ok -tum*, allitt. Þg. 9: 4. *3

Frukter, m. frukt: fructus. B. 10: 4. *3

Fræls, adj. fri: liber. *f. man* v. *kona*, Æ. 3: 2, 4; B. 24: 1; Kp. 3: pr; M. 26: 8; 34; Þj. 8: 5. *sik frælsan vita*, Kp. 3: 1. *þær ma ængin f. um vara*, sc. immunis retibus parandis. B. 27: pr. *hemfölgd sina -sa hava*, d. ä. fri från delning: dotem divisione exemtam tenere. G. 5: 3. Cfr. ***Friþviter***, ***Ofræls***. *

Frælsa, v. a. 1) frälsa, befria: liberare. *lösa ok f.*, Kp. 3: pr. 2) (vide VGL.) *almogha friþa ok f. fore ostyrlikum* &c. Add. 1: 3. *3

Frælsi, n. 1) frihet: libertas. *giva manni æller kunu f. af garþe sinum*, d. ä. frigifva: manumittere. Kp. 3: 1. 2) (vide VGL. sub 2 et 3.) *alt gamalt f. þera* (sc. *kirkiu*, *riddara* &c.), Add. 1: 3. *2

Frælst, adv. fritt: libere. *f. up a skogh aka*, J. 14: pr. *f. ægha viþ ok vatn*, d. ä. hafva skog och vatten inom sina gränsor: silvam et aquam libere, i. e. intra suos fines, habere. Kk. 2: pr. *3

Frænda flokker, m. (vide UplL.) *fa sik f. ok fölghi*, allitt. G. 2: pr. *3

Frændi, m. frände, slägting: cognatus. Kk. 12: 1; G. 1. &c. *-der æller skylde mæn*, per pleonasmum ut videtur, Æ. 3: 4. Cfr. ***Flokker 1***, ***Fæþerne***, ***Möþerne***. *

Frænsimis spiæll, n. blodskam, lägersmål i förbudna (egentligen skyldskaps-) leder: incestus (proprie inter consanguineos). Kk. 15: rubr; Æ. 3: 3.)(*sifskaps spiæll* et *guþsivilagh spiæll*, Kk. 15: 3. *3

Fræstmark, f. v. n.? frestetid, en tid af tre dagar, under hvilken det tilläts den som köpt eller tillskiftat sig en häst eller annat rörligt ting, att försöka saken och rygga köpet eller skiftet: tempus probationis, spatium trium dierum, quibus emtum vel permutatione acceptum equum aliamve rem mobilem probare, ac emtionem vel permutationem factam rescindere licuit ei, qui illam rem adquisiverat. Kp. 5: pr, 1. *3

Frölimber, m. frölem; så kallas manlig födslolem: membrum seminale; ita appellatur membrum genitale masculorum. M. 10: pr.

Fughl, m. fågel: avis. Kk. 7: pr; M. 17: 1. *3

*(**Fulborda**,* v. a. i. q. *fulföra*. Conf. not. 41.*)*

Fulder, adj. 1) (vide UplL. sub 1.) *full dagsværki*, *þiænist* &c. Kk. 1: 1; 4: 3. &c. Cfr. ***Aftækta vitni***, ***Akoma***, ***A syn 1***, ***Attunger 2***, ***Avisning***, ***Borghan***, ***Bot***, ***Fastar***, ***Fasta rætter***, ***Fiarþunger***, ***Gisninga skogher***, ***Gæld***, ***Lytis bot***, ***Pænninger***, ***Ransmaþer***, ***Roþa rætter***, ***Rætter***, ***Sar***, ***Sarabot***, ***Sialagipt***, ***Skena***, ***Til mæli***, ***Vald***, ***Vitni***, ***Umbud***, ***Þing***, ***Þing buþ***, ***Þiufnaþer***, ***Öker***, ***Öre***. — ***Fult***, n. absolute (vide UplL.). *f. (til) biuþa*, *göra*, *ut giva*, *taka*, Kg. 10: 3; G. 5: 3; J. 13: pr; 17; B. 18: 4. *sigher sik ei f. hava*, i. e. plenam portionem suam. B. 7: 2. *f. gen fullu*, J. 12: 2. *ganga eþ til fulz ok ei til falz*, Þg. 5: pr. 2) fullkomligt gällande: ratus. *ægha mæþ fullu köpe*, J. 6: pr. *faster ok f.*, vide ***Faster 2***. *

Fuler, adj. ful, skamlig: turpis. ***ful namn***, M. 34.

Fulföra, v. a. utföra, verkställa: perficere. Conf. *3

Fulla (præs. *fullar*, sup. *fullat*), v. a. 1) fylla: explere. ***mæþ faum orþum f.***, Conf. ***nokot a fat f.***, Kk. 3. not. 74. ***goþs giter ei -lat fiuratighi marker***, M. 25: 1. ***þing -las***, i. e. numerus hominum conventui iudiciali necessarius completur. Þg. 2: pr. not. 25. Cfr. ***Tilfulla.*** 2) fullgöra: perficere, peragere. ***f. (vaþa*** v. ***fasta) eþ***, Kk. 4: 2. not. 89; J. 18: 1; B. 18: 3. not. 99. ***f. eþ ok vitne***, Kp. 4: 1. ***f. forfalls vitne***, Þg. 4: pr. ***f. skipti***, J. 12: 3. ***buþskaper varþer -aþer***, Þg. 2: pr. 3) i. q. *fylla 3*. ***dagsværki ater f.***, Kk. 1: 1. not. 19. 4) i. q. *fylla 4*. ***f. aterköps fasta***, J. 7: pr. not. 20. *

(***Fulsar***, n. i. q. *fulsære*. Kk. 18: pr. not. 85.)

Fulsære, n. fullsår: plenum vulnus. M. 12: 2.)(***bloþsar***, M. 1, 2.)(***bloþsære*** et ***full skena***, M. 3.)(***bloþlæte***, M. 2. not. 25; 12: pr. *

Fyll, n. föl: pullus equinus. Kk. 7: pr. *(*fyl*)

Fylla (præs. *fyllir*, sup. *fylt*), v. a. 1) fylla: explere. ***nokot a fat f.***, Kk. 3. ***f. næmd mæþ mannum***, Add. 6. Cfr. ***Til fylla***, ***Silafylning.*** 2) fullgöra: perficere. ***f. (vaþa) eþ***, Kk. 4: 2; J. 1; B. 18: 3, 4. ***f. vaþa eþ ok vaþa bot***, M. 20: 1. ***f. lagh æller vitne***, Þg. 9: 1. ***f. forfalls vitne (mæþ tvem mannum ok siælver þriþi)***, Þg. 3: 1; 4: pr. not. 70. ***f. vitsorþ***, Þg. 4: 3; 10: pr. ***f. fullan fasta ræt a man***, J. 6: 1. 3) (vide UplL. sub 3.) ***f. manni ruth gen ruþu***, B. 13: 1. ***f. bot***, M. 17: pr. ***dagsværki ater f.***, Kk. 1: 1. 4) (fullt) bevisa: (plene) probare. ***f. forfall mæþ tvem mannum ok siælver þriþi***, Kg. 12: 3. ***sex mæn f. mæþ sinum eþe***, B. 16: 1. ***f. aterköps fasta***, J. 7: pr. *3

Fynd, f. fynd: inventio, res inventa. Þj. 15, 16: 2. ***f. hitta***, Þj. 14, 15, 16: pr, 1. ***flytande f.***, Þj. 15. Cfr. ***Vatn-***, ***Vægha fynd.*** *3

Fyndaloter, m. (vide ÖGL.) B. 30: pr. et not. 28; Þj. 15, 16: pr. *2

Fynda lön, n. pl. i. q. *fyndaloter*. B. 30: pr.

Fyrnæmder, adj. förenämnd: antea commemoratus. Add. 1: 2, 5, 9.

Fyrra, adv. förr, forut: antea. Conf.; Kk. 2: pr; 9: 1; Kg. 10: pr. &c. *

Fyrre, adj. förre: prior. Kk. 7: 1. ***fyrster***, superl. 1) först: primus. Kg. 4: pr; Æ. 1: 1. &c. 2) förnämst: princeps, summus. Kp. 10: pr. *

Fyrst, adv. först: primum. Kk. 1: pr; 9: pr; Kg. 1. &c. *

Fyrsta, adv. först: primum. Kg. 10: pr; B. 5: 3; M. 31: 1; Þj. 14. ***f. þer*** (h. v. delenda videtur) ***þe i garþ koma***, cum primum &c. Kg. 5: pr.

Fyrste, adv. först: primum. Prol.; J. 17; Þj. 7. not. 48.

Fyrstum, adv. först: primum. Kk. 6; Kg. 1; Æ. 6: pr; J. 17; B. 30: pr; Þj. 8: 3; 14. *1

Fyr værande, adj. forn, som förr varit: priscus, qui antehac fuit. Add. 1: 3.

Fæ (gen. *fea*, B. 31: 1; M. 15. not. 75. &c. *fæ*, B. 33: 2. not. 85. ***feusins*** pro *fear* v. ***fea sins***, Kg. 12: 3.), n. 1) fä, fäkreatur: pecus. Kk. 15: 1; 18: 1; B. 2: 1. &c.)(***villi diur æller fughlar***, M. 17: 1. ***nokot af þy fæ***, ex iis pecoribus. B. 6: 2. Cfr. ***Fiæt 1***, ***Folk***; ***Otama-***, ***Ovita-***, ***Yrknaþa fæ.*** 2) (vide UplL. sub 2.) Vide ***Aftökis-***, ***En-***, ***Inlaghs-***, ***Væþfæ.*** *

Fæbot, f. boter: mulcta. B. 18: 4. Cfr. ***Fasta 4.*** *3

Fæ gæld, n. gäld, skuld: debitum, aes alienum.)(*skript* &c. Kk. 10: 2. *3

Fæhus, n. fähus och stall: bovile et equile. Kk. 2: pr. *3

Fælaþi, n. fäkreatur, boskap: pecora. B. 5: 4; 6: pr; 24: pr.

Fælla, v. a. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *f. træ a annan*, M. 20: 1. 2) afdraga, minska: subtrahere, deminuere. *fællis slikt af mark sum af mark*, M. 23: 1. 3) hindra: impedire. *f. anbyrgd mans*, B. 8: 5. *f. þing*, Þg. 2: pr. not. 26. *þing fællis firi lænsmanni*, Þg. 3: pr. 4) försumma (något som skall göras): negligere. *f.*, absolute, Kg. 10: 2.)(*gærþa*, B. 1: pr; 14: pr; 28: pr.)(*byggia*, B. 21: 1; 24: pr. *f. bro*, B. 24: pr, 3. *f. manslot (af varghagarþi)*, B. 27: pr. *f. buþkafla*)(*villa*, Þg. 2. *f. varþ, byavarþ* &c. Kg. 12: pr, 2. *f. eþ (firi sik), eþer falz firi manni*, Kk. 4: 2. not. 89; J. 3; B. 5: 3, 4; 9: pr; 18: 7; M. 24: pr. *taki fæller lagh firi manni* v. *vitsorþ bondans*, Þg. 5: pr; 10: pr. *f. laghþing firi sik*)(*fylla lagh æller vitne i laghþingum*, Þg. 9: 1. Cfr. *Niþer fælla.* 5) forklara oduglig: inutilem (ruinosum) pronuntiare. *synamæn f. bro*, B. 24: pr. 6) (vide ÖGL. sub 4.) Kk. 6. not. 1. *fælla* v. *fællas*)(*væria* v. *værias*, Kk. 10: 1; 15: 3. not. 19; 18: pr; G. 4: pr; Kp. 1: 3; 2: pr; Þg. 5: pr; 6: 2. *fællas til drap*, M. 28: pr. *fællas til þriggia marka*, Add. 12. *synaband ok soknaband f.*, Þg. 5: 2. Cfr. *Næmd, Tolf.* 7) *fællas* (vide UplL. sub 4.). *f. at eþe* ( )(*gita eþ gangit* &c.), Kk. 15: 3, 4; G. 4: 1. &c. *f. at (eþe ok) vitnum*, Kg. 12: 3; B. 6: 3; M. 15. *f. at (eþe ok) vitsorþum*, Kk. 15: 4; M. 17: 2; Þj. 5, 8: 3; Þg. 7. *

Fænkta, v. a. (prov. item; a *fang*) skaffa: comparare. *til f. þæt a fat ær*, Kk. 3. Cfr. ÖGL. v. *forfængta.* *2

Færsker, adj. färsk: recens. *takin (ok gripin) a -ki gærning*, Kg. 6: pr; Kp. 11: pr. *3

Færþ, f. färd, resa: iter. Kg. 10: pr; 12: 1. Cfr. *A-, Daghs-, Hærfærþ; Utfærþa dagher.* *

Fæsta, v. a. 1) fästa: figere. Vide *Stadfæsta.* 2) fästa, trolofva: despondere. *f. kunu manni*, G. 1: pr. *kuna ok man fæstas saman*, G. 3: pr. 3) utfästa: (firmiter) promittere. *f. gipt* ( )(*gælda*), J. 10: 3; 11: 2. *f. legho*, B. 26: pr. not. 65. *f. böter*, M. 25: 1. *f. ræt firi brut sin*, M. 12: 1. *f.* (sc. *böter) i alla þrea þriþiunga*, Þg. 9: 3. *f. (manni) pænninga (mæþ taka ok vitne)*, Þg. 6: pr; 10. *f. (fasta* v. *vaþa) eþ (firi sik, hava firi sik taka ok vitne)*, Kk. 15: 3; J. 18: 1; M. 21; Þg. 10. *f. lagh*, Þg. 5: pr; 9: 1. *f. sokn*, vide *Sokn.* Cfr. *Ut fæsta.* *

Fæsta, f. 1) fästning, trolofning: sponsalia. G. 1: pr. 2) utfästelse, lofte (om böters erläggande eller ed): promissio (mulctae vel iuramenti). Þg. 6: rubr. *lagha f.*, Þg. 4: 3. not. 82. *gælda æptir fæstunne*, i. e. secundum datum promissum. Þg. 9: 3. *dylia f.* (cfr. UplL.), Þg. 10: 1. *

Fæstikuna, f. fästeqvinna: sponsa. G. 2: pr, 1. *

Fæstipænninger, m. 1) fästepenning, städja till legohjon: arrha mercenario data. B. 26: pr, 2. 2) handpenning vid köp af lös egendom: arrha in emtione rei mobilis data. Kp. 5: 2. *3

Fæþerne, n. 1) fäderne (slägt): paternum genus. Æ. 6: pr. *-nes frænder*, Æ. 3: 4; 6: 2.)(*möþernes frænder*, G. 1: pr. 2) fädernearf: hereditas a patre relicta; a) i allmänhet:

generatim. G. 3: 3.)(*möþerne,* G. 1: 1; 3: 2; Æ. 3: 1. *gange f. til -nes ok möþerne til möþernes* (cfr. UplL.), Æ. 6: pr. b) i synnerhet fädernejord: speciatim fundus paternus. J. 1, 2: 2; 4: pr; 5: pr.)(*möþerne,* J. 12: 3. *sik* (dat.) *firi f. væria,* försvara jorden såsom sitt fäderne, d. ä. bevisa att han ärft den: probare se fundum hereditate accepisse. J. 1. *liggi urfiælder þem firi f.,* d. ä. de behålla den såsom en orubblig (ärfd) egendom: fundus ille, haud secus ac (alius) hereditate acceptus, in firmo eorum esto dominio. J. 13: 1. *

Fæþernes eþer, m. ed derom, att man ärft jord (egentligen af sin far): iuramentum, quo probatur fundum hereditate (proprie a patre) esse acceptum.)(*fasta eþer,* J. 18: 1.

Fæþernes garþer, m. fädernegård: praedium paternum. G. 3: 3.

Fölghi, n. följe, medfölje: comitatus. Kg. 3: 2; G. 2: 2. Cfr. ***Flokker 1, Frænda flokker.*** *3 *(fylghi)*

Fölghia, v. a. c. dat. 1) följa, efterfölja: sequi. Prol.; B. 3, 19: 3; 23. &c. *dombrut -ghir,* Þg. 4: 3. 2) medfölja: sequi, comitari. Kk. 11: 1; 20: pr; Kg. 2; Kp. 10: 1. *f. bana, f. sva döþu sum qvikku* (sc. *til þings*), M. 17: 2. *eþer -ghir vaþa botum,* M. 20: 5; 21: rubr. *þær skal rena göþsl f.,* B. 10: pr. 3) finnas, vara till (i en viss sak): adesse, exsistere (in re quadam). *fastær f. manni,* J. 9: 1. *-ghir þem fuller fasta rætter,* J. 6: pr. *f. þær fulär fastar,* J. 4: pr. *f. hanum full (þings) vitne,* J. 1, 11: pr. *f. full aftækt vitne, -ghir ei aftækt æller vitne,* B. 17: pr. *fornhæfþ -ghir* (sc. *urfiælli*), J. 13. *garþer ængin -ghir* (sc. *fiælli*), B. 14: 3. *vaþe -ghir (æller ovita gærning),* B. 22: 1; M. 23: 3. *lyti -ghir,* M. 1, 3: pr. 4) hålla med: stare, facere cum aliquo. *þæn stæmnumæn vilia f.,* G. 5: pr. *þæn þe* (sc. *tolf mæn*) *f.,* J. 1. *f. þe ei hanum,* J. 7: pr. cfr. not. 16. ibid. 5) (vide UplL. sub 5.) *f. buþi til byrd,* tillbjuda sig att lösa jorden: se offerre ad redimendum fundum. Æ. 2: 1. *f. (lagha) tilbuþi, f. eþe ok tilbuþi,* vide ***Tilbuþ.*** *f. eþalbuþi,* Kp. 14. *f. vaþa eþum,* B. 18: 4. *f. branda vaþa,* Kk. 4: 2. 6) göra, lägga sig på: facere, sectari, operam dare. *f. osiþughum gærningum,* Þg. 7. * *(fylghia)*

För, adj. duglig, i stånd: par, bene comparatus. *ær ei fört ivir (bro) færu,* B. 24: 3. Cfr. ***Vanför; lam-, Oföre.*** *

Föra, v. a. 1) föra: vehere, ducere. Kk. 1: pr; 2: 2; 6. &c. *bort f.,* B. 2: pr; 17: 2. &c. *förir ænkti* (sc. *korn* v. *hö*) *af (iorþ) bort,* B. 3. *förir siþan bort* (sc. *korn* v. *hö*) *af* (sc. *akri* v. *æng*), J. 11: 2. Cfr. ***Flytia; Af-, Dom-, Ful-, In-, Vald föra; Raförning.*** 2) tillföra, tillfoga, göra: ferre, inferre. *þem haver iak allum friþdom fört,* Þg. 11: 2. *f. skyrþ a not,* B. 22: 1. *

Föþa, v. a. 1) föda, framföda: gignere, parere. *föþas,* nasci. Æ. 3: 4. *inrikis födder, ofödder sum födder,* Add. 1: 3, 5. Cfr. ***In-, Ofödder; Til födas.*** 2) föda, underhålla: alere. J. 17; Kp. 14; M. 17: 1. *f. ok foþra,* allitt. Kp. 13: 1. Cfr. ***Hem födder.*** *

Föþa, f. föda: alimentum, victus. J. 9: 4; 17; Kp. 10: 3. *

Föþokoster, m. (vide UplL.) J. 17; Kp. 10: 3. not. 44. *3

G.

Gagn, n. gagn: utilitas. Prol. *3

Gagna, v. a. gagna: utilitatem afferre. Prol. not. 48.

Galin, adj. galen, rasande: furiosus. *g. man,* M. 18: rubr. *

Galter, m. galt: verres. B. **32**: pr. *3

Ganga *(ga,* Kk. 8. not. 16.*)*, v. n. 1) gå: ire.)(*riþa,* Kg. 5: pr. *vilder g.*, B. 3. *-ger* (sc. *hæster) a annars* (sc. *æng)*, B. 9: pr. *i kirkiu g. æptir barn sit æller bonda,* Kk. 8. *g. a mala ok a mat mæþ bonda,* vide *Mali. til g., g. mæþ* v. *fran manni*, J. 1. *g. af fuþurs raþe,* G. 1: 1. *rætter malsæghande -ger firi,* B. 3, 22: 2. *böte æptir þy miætsmæn firi g.*, d. ä. föreskrifva: ut aestimatores praecipiunt. B. **19**: 4. not. 59. *þe mal lif ok goþs -ger firi*, M. **36**: rubr. *buþkafle skal fram g. ok ei ater,* Þg. 2: pr. *g. undir skript,* Kk. **10**: 2. *eþer -ge til fastu ok fæbota,* Kk. **16**: 1, 2. *g. at illu,* Þg. 7. *g. fran arve,* Æ. 6: 1. *g. undir las ok nykla ok spana bo mans,* Þj. **10**: pr. *iulafriþer* &c. *-ger in,* i. e. incipit. Þg. **11**: pr. *g. in til mans* (cfr. UplL.), M. **14**: 2. *-ge þæt arf sva* &c. Æ. **3**: 5. *gange um þæt hor sva* &c. Kk. **15**: pr. *skipti þera -ge* &c. G. 5: 2. *skaþi -ger gönum varþ, spiæll g. gönum (garþ),* Kg. **12**: 2; B. 8: pr. *korn* &c. *-ger af (iorþ),* Æ. 2: 1. *g. til skiptis* v. *præskiptis,* Kg. 5: pr; B. **24**: pr. *byr agher til brut ok byamals g.*, J. 1. *-ge egn i byrd,* Æ. 2: 1. *egn var burt -gin undan byrþamannum,* J. 9: pr. *-ge halft (diki) a hvars þera lot*, B. **12**: pr. *domber -ger ivir man,* Þj. 4: pr. Cfr. ***Ater-, For-, In-, Legho-, Viþer-, Ut ganga.*** 2) (vide UplL. sub 2.) *æptir þy sum þæt gælder ok -ger,* secundum vulgare pretium. Kp. **10**: 3. 3) v. a. (vide UplL. sub 3.) *eþ g.*, Kk. **15**: 3; **16**: 1, 3; Add. 1: 4. *lagh g.*, Kk. **16**: 3; Kg. **4**: 1; **10**: 3; Þg. **3**: 1; 6: 1. *

Ganga, f. gång: itus. *taka hæst æller hors a -gu* (cfr. ÖGL.), Þj. **13**: 1. Cfr. ***Fran-, Skogha-, Til ganga.*** *3

Gangare, m. gångare, passgångare: tolutarius (cfr. ÖGL. v. *ganga 1.*).)(*rinnare,* B. **20**: 1; **24**: 1.

Ganger, m. gång: itus. Cfr. ***Skogha ganger.*** *3

Gangu ren, m. (vide UplL.) B. **10**: pr. *3

Gap, n. gap, öpning: hiatus, apertura. *g. ær a huse*, Þj. **12**: 1. *2

Garþa deld, f. ett stycke gärdsgård, som tillhör en af grannarne i en by att underhålla: pars saepimenti, quam struere debet unus ex vicinis in pago. B. **18**: 6.

Garþafall, n. (vide UplL.) *g. göra, böta*, J. **14**: 3, 4. *3

Garþer, m. 1) gärdsgård: saepes. J. **13**; B. **1**: pr; **2**: 1; **5**: 4; **8**: pr, 4; **12**: pr; **14**: pr; **18**: **6**; **23**: 1, 2; **28**: pr. &c. *faster g.*, vide ***Faster 1.*** Cfr. ***Gærþa; Fast-, Fiske-, Kirkiu-, Vreta garþer; In-, Utgærþis.*** 2) inhägnad plats: locus circumsaeptus. *stiæla kal* &c. *ur -þe* (i. e. *trægarþe*) *mans,* B. **10**: 3. *stiæla diur u -þum* (i. e. *varghagarþum*), B. **19**: 4. Cfr. ***Humbla-, Kirkiu-, Træ-, Vargha garþer.*** 3) (vide VGL. sub 3.) B. **16**: 1; M. **14**: 1; **20**: 3; Þj. **16**: pr.)(*hus*, B. **16**: pr; M. **27**: pr.)(*hus et* et *alder by,* B. **18**: 2. *innan garþ ok grindastolpa,* Kg. 5: pr. *koma i garþ ok i gömo mans,* B. **6**: pr. *giva manni æller kunu frælse af -þe sinum*, Kp. **3**: 1. Cfr. ***Kirkiu bols garþer.*** 4) gård, landtgård, hemman: praedium. *kunungs, biskops g.*, J. 7: 1; Kp. **10**: 5. *riddara* &c. *-þar*, Kp. **10**: 5. Cfr. ***Fæþernes-, Sætugarþer.*** *

Garþ hunder, m. gårdshund: canis villaticus v. villam custodiens. B. **33**: 2.

Garþsto, f. (vide ÖGL.) B. **8**: 4; **14**: 2. *2

Gas (pl. ***gæs, ges)***, f. gås: anser. Kk. **5**: pr; **7**: pr; B. **6**: 1; **33**: 2. *

Gata, f. väg: via. B. 16: pr; Þj. 14. not. 53. *

*(**Gava**, f. i. q. **gif 2**.* Kk. 12: pr. not. 53.*)* *

Gen, præp. c. dat. 1) till mötes: obviam. ***g. brud koma***, G. 2: 2. 2) emot: adversus, versus &c. ***vænda bak g. andrum***, Kp. 5: 1. *ligge man g. manni*, M. 23: pr. ***gælde qvikt ater g. döþo***, B. 6: 2. not. 23. *fult gifs g. fullu*, J. 12: 2. ***væþia g. domara***, Þg. 8: 1. *

Geneþer, m. i. q. ***tvæsværi*** (vide ÖGL.). Add. 12. coll. Kk. 16: 3. *1

Gengærþ, f. sammanskott af lifsmedel till konungen på hans resor, eller till biskopen då han kom till en socken för att inviga kyrkan: commeatus, sive regi itinera facienti, sive episcopo paroeciam templi consecrandi caussa visitanti allatus. Kg. 3. ***biskups g.***, Kk. 5: rubr. Talem commeatum alii poscere prohibentur, Kp. 13: pr. *

Genlöt, f. idem, ut videtur, ac ***gata***, cui vocabulo h. v. per allitterationem subnectitur, Þj. 14. not. 53. Ih. vertit h. v. aliis locis occurrentem ac cum v. ***gata*** connexam: "pascuum limitaneum", quod ita dici statuit, "quia in eo concurrunt limites, vel, quod idem est, quia alterum alteri obversum est"; quae tamen explicatio, mera sine dubio coniectura nixa, non videtur posse defendi. Cum eadem formula ***a gatum ok genlötum*** quoque occurrat in codice iuris urbici antiquiore, vulgo ***Biærköa rætter*** dicto, cap. 11, vix aliquid cum v. ***löt***, pascuum, commune habere posse videtur, nisi forte dicendum sit ***genlöt*** proprie significare viam ad pascua ducentem. Cfr. VML. h. v.

Genmæle, n. motsägelse: contradictio. Conf. *3

Gensta, genstan, adv. genast: illico. Kg. 7: 1. *

Get, f. get: capra. B. 6: 1; 24: 1; 29: pr. *3

Gif, f. 1) gåfva (det som gifves): donum. Vide ***Kirkin-, Morghin gif***. 2) gåfva (kontrakt): donatio. Kk. 12: pr; G. 5: pr; Þj. 7. * *(gæf)*

Gilda, v. a. göra gild, bestämma böter för en sak eller en dräpen menniska: mulctam pro re quadam vel occiso homine determinare. ***(bro) gildis mæþ þrim markum***, B. 24: pr. not. 11. ***man -dis mæþ hundraþa markum***, M. 12: 3. *2

Gilder, adj. 1) gällande, giltig: valens, ratus. Æ. 3: 4; B. 1: 1; Kp. 4: pr; Þg. 5: pr; 8: 1; Add. 11. Cfr. ***Ogilder***. 2) god, af ett visst värde: bonus, certi cuiusdam pretii. ***gilt korn***, Kk. 6. not. 1. ***göre systur lot sva gillan*** &c. Æ. 1: 1. ***göre sva gilt döt (fæ) sum qvikt***, M. 17: 2. Cfr. ***Ogilder***. 3) för hvilken skall bötas: pro quo mulcta penditur. ***vari g. at (þrinni) hundraþa markum***, M. 27: pr; 30. ***akoma*** &c. ***vari gild at sex*** v. ***þrim markum*** &c. Kg. 11: pr. &c. ***g. mæþ fiuratighi markum*** v. ***vaþa botum***, M. 6: 3; 10: 1; 20: 3, 4. ***g. um örtugh***, B. 24: 1. ***vari sva g.*** &c. Kk. 20: pr; M. 6: pr; 12: pr. ***sar*** v. ***drap vari gilt***, M. 12: 2; 25: 2. ***varin ei flere ben*** v. ***sar gild æn þry***, M. 3, 8: pr. ***hötter ær þrim staþum g.***, M. 33: pr. ***vari gilt æptir miætsmanna eþe***, d. ä. i den händelsen skall bötas, och tillika den skadan ersättas, som af fäkreatur blifvit gjord på hans hö: in illo casu mulcta penditur, una cum compensatione damni a pecore foeno eius illati. B. 8: 2. Cfr. ***Iam-, Ogilder***. *

Gildi, n. förhållande eller värde, i afseende på beloppet af böter, som i ett visst mål skola erläggas: taxatio v. pretium, ratione habita mulctae in quadam caussa solvendae. ***kvart*** v. ***kvar***

akoma v. *sak* v. *skaþi æptir* v. *mæþ sinu g.,* B. 3, 18: 7; 19: 2; M. 7: pr; 9: 1; 12: 2; 13: 1; 24: 1; 33: 2. *liggi* (sc. occisus) *i g. sinu,* G. 2: 1; M. 23: 1. *liggin limir i sinu g.*, M. 10: pr. *gærningar liggin i g. sinu æ halvu dyrra* &c., mulcta cuiusque delicti duplo maior esto. Kg. 11: pr. *ligge (bot)* v. *vari i samu g.,* M. 6: pr, 1; 27: pr. *vari i samu g. um botena,* B. 15: pr. Cfr. *Af-, Atergildi.* *2

Gildra, v. a. gillra: pedicas v. decipulas ponere. B. 19: 1.

Gildran, f. gillrande: collocatio pedicarum v. decipularum. B. ind. not. 18.

Gildre, n. giller: pedica, decipula. B. 19: 1, 2, 4, 5; M. 19: pr. *3

Gilta, v. a. i. q. *gildra.* B. 19: 1. not. 33.

Giltan, f. i. q. *gildran.* B. 19: rubr. not. 22.

Ginum, vide ***Gönum.***

Gipt, f. 1) i. q. *gif 1.* Vide *Sialagipt.* 2) i. q. *gif 2.* Kk. 12: pr. nott. 53, 58. 3) städja för arrenderad jord: arrha pro praedio conducto. J. 1, 3, 10: pr, 3, 4; 11: 1-3. Cfr. *Af-, Undigipt.* *

Gipta, v. a. 1) bortgifta qvinna: feminam nuptui dare. *g.,* absolute, G. 3: pr. *kuna -tis manni,* G. 5: 3. *siang þe kuna ær gipt til,* G. 4: pr. (cfr. UplL. Æ. 3: pr.) Cfr. *Gipter.* 2) (vide ÖGL. sub 2.) *g. sun sin æller dottur,* G. 5: pr. *man kan -tas ælier kuna manni,* ibid. §. 2. *-tas mæþ kunu,* Æ. 3: 1. 3) arrendera: conducere (praedium). *g. iorþ, eghnalöti, bol,* J. 10: pr, 3, 4; 11: pr, 1, 3. *g. iorþ af andrum,* J. 10: pr; 11: 3. *g. iorþ undan andrum,* d. ä. till förfång för en äldre landbo, som ännu ej är upsagd: conducere fundum in fraudem prioris coloni, cui nondum est denuntiatum de migrando. J. 11: 3. *

Gipta, f. gifte, äktenskap: nuptiae, coniugium. G. 1: 1. *

Giptar eþer, m. en ed, ovisst af hvad slag: iuramentum quoddam, incertum cuius generis. Add. 3, ubi de tali iuramento, et de iuramento duodecim virorum idem sancitur. Ad illustrandum h. v. sensum, cognitae v. *gipt* significationes nihil conferre videntur. Cfr. *Giptar vitni.*

Giptar mal, n. 1) (vide UplL. sub 1.) G. 3: rubr. 2) giftermål, äktenskap: nuptiae, coniugium. G. 6. *

Giptarmaþer *(gipter maþer, giptermander;* cfr. Kk. 13. not. 100, ubi h. v. varie scribitur*),* m. (vide VGL.) Kg. 6: 2; G. 1: pr; 2: pr. *rætter g.,* Kk. 13; Æ. 3: 1. *

Giptar orþ, n. i. q. *giptar mal 1. beþas g., -þum raþa,* G. 3: pr.

Giptar vitni, n. idem, ut videtur, quod *giptar eþer.* Kk. 16: 4. not. 9.

Gipter, adj. gift: matrimonio iunctus. Kk. 15: 4. Cfr. *Lagh-, Ogipter.* *

Giptning *(gipning),* f. 1) i. q. *giptar mal 1. skipti mans ok kunu gange æptir iagha g.,* i. e. secundum normam solemni formula *giptar mal* dicta praefinitam. G. 5: 2. coll. 3: 3. et UplL. Æ. 3: pr. 2) i. q. *giptar mal 2. -gar allar ... aghi maþer* &c., d. ä. i alla giftermål: in omnibus coniugiis. G. 3: 3. *giptninga balker,* Prol., G. rubr.

Giptninga maþer, m. i. q. *giptarmaþer. rætter g.,* G. 1: pr.

Gislar, m. pl. gislan: obsides. *kunungi g. sætia,* Kg. 2. *kunungi möta* v. *fölghia mæþ (gruþum ok) -ium,* ibid. *3

Gisninga ek, f. fruktbärande ek, hörande till ållonskog: quercus glandifera, ad silvam glandariam pertinens.)(*ek utan gisninga skogh,* B. 18: 3. Cfr. *Gisninga skogher.*

Gisninga eke, n. fruktbärande ekar, hörande till ållonskog: quercus glan-

diferae, ad silvam glandariam pertinentes. B. 18: 3. not. 87.

Gisninga skogher, m. ållonskog, så stor att ett visst antal svin der kunna gödas: silva glandaria, in qua certus suum numerus glandibus saginari potest. B. 18: 3, 5; 28: pr, 2. *þæn heter g. a ma skipa tiu svin,* B. 15: pr. *fulder g.,* B. 15: pr; 16: 1; 18: 5; quorum locorum primus addit explicationem: *þær a ma skipa fiuratighi svin.* Prior pars h. v., ut quoque credidit Ih., deducenda videtur a *gæta,* custodire (vide VGL. et ÖGL.); quod si ita sit, denominatio *gisninga skogher* idem exprimit quod *værnkallaþer skogher* (vide UplL.).

Gita (impf. *gat,* B. 18: 3. pl. *gatu,* M. 26: 1.), v. a. gitta, kunna, förmå: posse. *g. tiund giort, eþ gangit, man viþer bundit* &c. Kk. 7: pr; 15: 3, 4. &c. *hvar* v. *æn han giter,* Þj. 4: pr; Add. 1: 1, 3. *qværn giter ei gangit,* B. 21: 2. *goþs giter ei fullat fiuratighi marker,* M. 25: 1. *

Giva, v. a. 1) gifva: dare. *givande*)(*þiggiande,* G. 5: pr. *g. iaqværde,* Conf. *g. manni oqvæþinsorþ,* M. 34. *manni gifs vitsorþ* v. *vald,* J. 6: 2; B. 29: 1. &c. *g. manni læn,* Kp. 13: pr. *g. presti kirkiu,* Kk. 4: pr. *lagh g.,* a) gifva, stadga lagar: leges dare, statuere. Prol. b) försäkra att man ej skall kränka lagarne: spondere se leges non esse violaturum. Kg. 2. *g. dom,* Add. 11. *g. lif æller limi firi annars,* M. 13: 1. *namn g.,* vide *Namn.* Cfr. ***Friþer 2, Sak; Ater-, Fore-, For-, Ut giva.*** 2) skänka: donare. Æ. 7.)(*sælia,* Kp. 10: 1, 4.)(*gælda ok sælia,* J. 2: 3. *g. fore sial sina,* Kk. 12. 3) medgifva, eftergifva: concedere. *g. manni lif,* Þj. 3. 4) gifva lag, stadga: legem sancire, statuere. *g. i lagh (ok i ræt),* Kp. 10: pr; 11: pr. *sum han giorde ok gaf,* Add. 1: 8. *

Giurþer, adj. omgjordad: cinctus. Vide ***Lösgiurþer.*** *2

Gladlika, adv. gladligen, med glädje: laete. Conf.

Glafs eþer, m. (Isl. *glapp,* n. mala fortuna; *glapna,* deficere, errare; *glöp,* n. pl. inconsiderantia; *glæpr,* praecipitatio, &c.; cfr. UplL. v. *glöpa orþ*) en af obetänksamhet eller förhastande gången ed; så kallas ed, som utan dertill gifven dom blifvit gången: iuramentum inconsiderate v. praecipitanter factum; ita appellatur iuramentum non lata praevia sententia datum. *g. hetir þæn utan dom sværs,* Add. 3. Cfr. VGL. v. *löpis eþer.*

Gor, m. (vide VGL.) *2 Inde

Gorunda, v. a. såra (fäkreatur), så att tarmarne skadas och gorret kommer ut genom såret: (pecus) ita vulnerare, ut, laesis ilibus, faex effluat. B. 33: 2. Cfr. SkL. v. *gornidings værk.*

Gotar, m. pl. Gotländningar: insulae Gotlandiae incolae. Kg. 2. *3 *(gutar)*

Goþer, adj. god: bonus. Kk. 4: 4; Kg. 3. &c. *goþir mæn,* Add. 1: 7. *goþir sanninda mæn,* Add. 6. *sva got sum halver öre,* B. 29: 1. *huru g. þinfnaþer ær,* Þj. 4: 2. *

Goþs, n. gods, egendom (i allmänhet, fast eller lös, eller bäggedera): bona (generatim, mobilia vel immobilia, vel utraque). Kk. 10: 2; Æ. 5: pr; 7; J. 15: pr; M. 22: 3; 25: 1; Þj. 16: 2; Add. 1: 3; 8. *lif ok g.,* M. 36: rubr. *iorþ ok (sc. annat) g.,* M. 36. *forgöra iorþ ok g. allu,* ibid. pr. *þera g. (a) til skiptis ganga, g. þera þem af taka, g. þæs dræpin ær,* i. e. bona mobilia. Kg. 5: pr. (coll. 9: pr.); Kp. 11: pr; M. 22: 3. *sælia* *fæþerne sit ok köpa annat g., skipta þera g. bort, kunungs, kirkiu* &c. *g.*, i. e. bona immobilia. J. 2: 2; 12: 5; Add. 1: 1, 3. *

Goþvili, m. fri vilja, samtycke: liberum arbitrium, consensus. *utan* v. *mæþ -lia mans,* Kk. 2: 2; 4: pr; B. 33: 3; Kp. 10: pr; Add. 1: 1, 3. *utan þæt vili siælft mæþ -lia* &c. J. 12: 5. *mæþ -lia unna* v. *utgöra* &c. Þj. 16: 2; Add. 1: 5. *

Graf, f. grop: fossa; M. 19: 1; t. ex. till villdjurs fångande: ex. c. fovea. B. 19: 2, 4. not. 57; M. 19: pr. *3

Gran, f.? gran: abies. B. 18: 3.

Granni, m. granne: vicinus (cfr. ÖGL.). J. 18: pr; B. 3, 5: 4; 18: pr, 3; 20: 5. &c. Cfr. *Sværia, Vitni, Væria, Nagranni.* *

Gravalighre, n. ett till fiskeverks anläggande tjenligt ställe, troligen sådant, der vattnet är djupare och bottnen bildar en grop: locus operibus piscatoriis idoneus, talis, ut videtur, ubi fundus depressior est fossaeque similis, aqua vero altior.)(*vasalighre*, B. 20: 3.

Greva döme, n. grefskap: comitatus, regio comiti subiecta. Add. 1: 3.

Grind, f. grind: porta clathrata. B. 9: 2, 3. *

Grindastaþer, m. ställe der en grind står: locus, ubi posita est porta clathrata. *innan garþ ok -aþ,* allitt. Kg. 5: pr. not. 34.

Grindastolpi, m. grindstolpe: fulcrum portae clathratae. Vide *Garþer 3.* *3.

Gripa, v. a. 1) gripa, fånga: comprehendere, capere. *g. man viþ raförning,* B. 23: pr. *varþa takin ok gripin a færski gærning,* Kg. 6: pr. *varþa gripin mæþ fullum þiufnaþe*, Þj. 4: 4. *varþa gripin viþ* v. *mæþ*, B. 23: pr; M. 13: pr; 25: pr; Þj. 11: pr. Cfr. *Af-, Agriper; A gripa.* 2) *g. til* (vide UplL.). *g. til (kæru æller) vitsorþa, talu, svara* (cfr. UplL.), Þj. 7; Þg. 4: 4; 6: 1, 2. *g. til hemulsmans, taka ok vitne*, J. 14: 2; Þg. 10: pr. *g. til hemföþo, leþsna, forfalla* &c. Þj. 7, 8: pr; 9. 3) bevisa: probare. *tve g. köp (æller skipti) a en,* J. 6: pr, 1. *

Gript, f. grift, graf: sepulcrum. *3 Inde

Griptar bakki, m. brädden af en graf: labrum sepulcri. *a g.* (cfr. UplL. v. *grava bakki*), M. 21: pr; 25: 1.

Grunn, n. grund, botten (af ström eller sjö): fundus (fluminis vel maris). Þj. 15.

Gruþ, f. frid och säkerhet: pax v. incolumitas (cfr. ÖGL.). *möta* v. *fölghia kunungi mæþ -þum ok gislum*, Kg. 2. *möta kunungi mæþ g. ok friþ,* ibid. *hæmnas a g. ok göra sæt* (cfr. UplL. h. v., et librum meum pag. 219. cit. p. 59-62.), Kg. 4: 1. *

Græva *(grava*, B. 12: pr. not. 25.*)*, v. a. 1) gräfva: fodere. *g. diki, gravar, brun,* B. 12: pr; 19: 2; M. 19: 1. Cfr. *Ogrævin.* 2) nedgräfva: defodere. *man i iorþ g.*, Kk. 15: 1. 3) upgräfva: effodere. *g. torf,* B. 12: 1. *(grava)

Guddomber, m. guddom, det gudomliga väsendet: divinitas, natura divina. Kk. 1: pr.

Gudfaþer, m. gudfader: pater spiritualis (cfr. VGL.). Kk. 9: pr. *1

Gudmoþer, f. gudmoder: mater spiritualis (cfr. VGL.). Kk. 9: pr. *1

Gudsivilagh spiæll, n. (vide UplL.) Kk. 15: 3. *3

Gull, n. guld: aurum. Æ. 2: 1; Kp. 1: 1-3. Cfr. *Fingergull.* *

Gullsmiþer, m. guldsmed: aurifex. Kp. 1: 1-3. *3

Guþsfriþer, vide *Friþer 3.*

Guþslikami, m. (vide UplL.) Kk. 1: 1; 20: 1. *fölghia g., friþer mæþ g.* (cfr. UplL.), Kk. 20: rubr., pr. *3

Gæf þræl, m. (vide ÖGL.) *taka annan til -ls,* Kp. 3: 1. *3

Gæld, n. 1) betalning, ersättning: solutio, compensatio. *sva mykit sum brast i -de,* Kp. 8. *(mæþ) fullum -dum atergælda,* Kg. 11: 3; B. 19: 2; 33: pr; Kp. 6: 2. Cfr. *Afraþa-, Viþer gæld.* 2) skatt, pålaga: tributum. Vide *Ingæld.* 3) gäld, skuld: aes alienum, debitum. Æ. 5, 7; B. 1: 1; Kp. 6: pr; 8, 9: pr; 12: 1; Þg. 11: 2. Cfr. *Fæ gæld.* 4) boter: mulcta. *biuþa g. æptir döþan,* M. 25: 1. *lagha g.,* i. q. *laghgæld,* q. vide. Cfr. *Morþ-, Spor-, Torvo-, Vaþa gæld.* *

Gælda, gælla (part. pass. *guldin, gullin*), v. a. 1) erlägga, betala, ersätta: pendere, solvere, rependere. *g. gipt, pænninga*)(*fæsta,* J. 11: 2; Þg. 6: pr. *(iorþ) giva ok g.* (i. e. in solutum dare) *ok sælia,* J. 2: 3. *g. afraþ,* J. 3. *g. gæld,* Æ. 5: pr; 7; Kp. 6: pr; 12: 1. *g. manni fæ sit,* B. 33: 2. *vita (afraþ) guldit,* J. 10: 1; Þg. 6: pr. *örtughin -der ei utan snöþa pænninga*)(*afgildi ær baþe korn ok pænningar,* J. 17. *-di ut (gipt &c.),* J. 11: 2; B. 5: 4. not. 7; Kp. 9. *g. annars gærningar at* (cfr. VGL.), Æ. 6: 1. Cfr. *Af-, Ater gælda; Ogullin.* 2) böta: mulctam solvere. B. 9: 2; 19: 2.)(*fæsta,* Þg. 9: 3. *g. böter, lagha bot,* M. 25: 1; 31: 2. *g. fall,* J. 11: pr. *(bro) -dis mæþ þrim markum,* B. 24: pr. 3) mista för begånget brott: ob commissum crimen perdere. *g. lif (æller limi),* M. 14: 2; Þj. 6: 2. *g. halsin,* B. 5: 1. *g. lim firi lim ok lif firi lif,* M. 10: 3. 4) gälla (i värde): valere (certo pretio). *-der þæt (skip) minna (æn þre marker),* B. 22: 1. *æptir þy sum þæt -der ok ganger,* allitt. Kp. 10: 3. *

Gærning, f. 1) görande: factio. Vide *Forgærning.* 2) (vide ÖGL. sub 2.) Kg. 11: pr; M. 5: 1; 23: 3. &c. *ondar -gar,* M. 34. *göra g. (til annars),* Kg. 4: pr; 8: 1; M. 18: 1. &c. *-gar koma manna mællum* (cfr. UplL.), Kg. 5: 2; B. 21: pr. *göra til annan fulla g.,* i. e. *dræpa* &c. Kg. 5: 2. coll. pr. *-gar hænnar mæþ hænni (til þings föra),* i. e. res venenatas. M. 32. Cfr. *Braþer, Færsker; Ovita-, Valds-, Vilia gærning.* 3) handtverksarbete: opus fabrile. *standa a g. sinne,* opere occupari. M. 27: 4. *

Gærþ, f. 1) görande: factio. Vide *Brölöpis-, Hem-, Upgærþ.* 2) utskyld, gärd: tributum, vectigal. Vide *Gen-, Mat-, Skiuta-, Ut gærþ.* *

Gærþa (part. pass. *gærþer*), v. a. gärda, bygga gärdsgård: saepire. *g.,* absolute, J. 14: 4; B. 18: 6; 23: 2. cfr. *Fælla 4.* *garþ g.,* Kk. 2: 3; J. 14: 4; B. 23: 2; 28: pr. *g. fastan garþ* ( )(*g. mæþ stikilstör*), B. 1: pr; 13: 2. *g. um sik,* B. 14: pr; 23: 2. *garþa up g.,* B. 2: 1; 18: 6. Cfr. *Half gærþa, Ogærþer.* *

Gærþe, n. 1) gärde i åker eller äng: ager v. pratum consaeptum. B. 11: 1; 23: 2. *alt g.*)(*deld* v. *skipt en* &c. B. 3, 4, 5: 2; 7: 2. not. 42. 2) inhägnad skogslott: portio silvae consaepta. B. 18: 3. *

Gæsta, v. a. gästa: hospitari. *g. man mæþ vald,* Kp. 10: pr. *g. til bonda,* M. 23: 2. *

Gæster, m. gäst: hospes. Kp. 10: 1-4; 14; M. 23: 2. *

Gæstning (gæsning), f. (vide UplL.) Kp. 10: rubr; 14. *g. fatökra manna,* Kp. 14: rubr. *3

Göma, v. a. 1) förvara: custodire. *g. at þiuve,* Þj. 2. 2) bevara, taga vara på: conservare. *g. tiund, land* &c. Kk. 6, 21; Kg. 12: 2; G. 6; Add. 1: 3. *g. at husum* v. *garþum,* Kk. 2: pr; B. 8: 4. 3) iakttaga: observare. Kk. 2: 3. not. 51. *gömum han (sc. bygninga ræt) görlika,* B. 33: 3. *

Göma, f. förvar: custodia. G. 3: 1; M. 18: 1. *pænninga* &c. *til g. in sætia* v. *in til g. taka,* J. 16. Cfr. *Garþer 3.* *

Gönum, ginum (cfr. B. ind. not. 9.), præp. c. acc. genom: per. Kg. 2; B. 2: 1; 8: 1. &c. *spiæll æru g. (barlid) gangin,* B. 8: pr. *skaþi ganger g. byavarþ,* i. e. hostes irrumpunt per medias excubias. Kg. 12: 2. *

Gönumlaghaþer, adj. genomstungen: transfixus. *-ghat sar mæþ undum tvem,* M. 11. *3

Göra (part. pass. *gör,* n. *giort*), v. a. 1) göra: facere. *g. syn,* B. 22: 2. *gör sæt,* Kg. 4: 1. *sar gör,* vide *Sar. etzl varþer gör, aftækt var gör, valdsgærningar varþa göra* (part. pass.), B. 5: 4; 17: 6; Þg. 2: 1. *not ær saman gör,* B. 20: 2. Cfr. *Gærning, Næmd, Rætter; Fast-, For-, Kun-, Up göra; Hema giorþer.* 2) gifva, erlägga: dare, pendere. *g. offer ok tiund, qviktiund, utgærþ, laghmans pænninga,* Kk. 1: pr; 7: pr; Kg. 10: pr; Add. 9. *göre sva gilt döt sum qvikt* (cfr. UplL.), M. 17: 2. Cfr. *Fram-, Utgöra.* 3) arbeta (metall): facere (opus ex metallo), formare. *g. gull æller silver,* Kp. 1: 1, 3. Cfr. *Ogiorþer.* *

Görlika, adv. (vide UplL.) Conf.; B. 33: 3. *3

Götar, m. pl. (vide UplL.) Kg. 2. Cfr. *Svear; Ves-, Ösgötar.* *3

Göþsl, ? 1) i. q. *göþning* (vide ÖGL.). B. 10: pr; 11: pr. Cfr. *Rena göþsl.* 2) gödsel: stercus, laetamen. Vide *Göþsla ran.* *2

Göþsla ran, n. rån af gödsel; så kallas det, om man skär torf på en annans åkerren, och lägger på sin åker: raptio laetaminis; ita dicitur delictum eius, qui caespites in margine agri alieni effodit suoque agro imponit. B. 12: 1. Cum meliorationis nomine margo certae latitudinis addatur agro, cui adiacet via vel semita (B. 10: pr.), h. v. videtur deberi lusui verborum, cui locum dedit duplex v. *göþsl* significatio, qua meliorationem et speciatim laetamen denotat.

H.

Haf, n. haf: mare. Kg. 11: 1. *3

Hald, n. hållande: retentio &c. Vide *Of-, Varþ hald.* *3

Halda (impf. *hiolt,* Kp. 11: 1.), v. a. c. dat. v. acc. 1) hålla: tenere. *hand sina h. a bok ok helghodomum, helghadomar þe han a -der,* Add. 1: 3, 5. Cfr. *Up-, Til halda.* 2) qvarhålla: retinere. J. 13: pr; B. 13: pr; Kp. 11: 1; M. 14: 1; Add. 4. *h. firi andrum,* J. 15: 1; M. 16. *inni h,* B. 6: 2. Cfr. *Up-, Uppi halda.* 3) underhålla: sustinere, habere. *(lagha) værn* v. *laghværn um (tiund* &c.*)* v. *viþ annan h.,* Kk. 6; B. 1: pr; 7: pr; 14: 3; 28: pr. *friþ h.,* Kg. 1. Cfr. *Uppi halda.* 4) skaffa, hålla: praebere, providere. *kost h.,* Kk. 5: 1. Cfr. *Uppi halda.* 5) behandla: tractare. *han (sc. sum) vær ær -den,* den som säger sig vara förfördelad (vid åkrens delning): is qui dicit se detrimentum accepisse (in divisione agri). B. 3. Cfr. *Mishalda.* 6) hålla, anse: habere. *han firi kunung h. ok hava,* Add. 1: 5. 7) hålla, förrätta: habere, facere. *varþ h.,* Kg. 12: 2, 3. *þing h.,* Þg. 1, 3: pr. *syn* v. *synum h.,* B. 11: pr; 24: 2. 8) hålla, iakttaga: servare, observare. *h. krist buþ, friþ, kunungi lyþno, kirkiu* &c. *frælse,* Kk. 1: pr;

Þg. 11: pr; Add. 1: 1, 3. *eþ* &c. *h.*, Add. 1: 3, 5. *allum ræt -dnum,* ibid. §. 5. *

Haldbani (halbani), m. (vide VGL.))(*sander drapare,* M. 24: pr.)(*sanbani,* M. 26: 11. *

Halffemti, num. half femte: quatuor cum dimidio. Kk. 2: pr; M. 3.

Half gærþa, v. a. gärda till hälften: dimidia ex parte saepire. *garþ h.,* B. 14: pr. not. 54.

Halfhundare, n. ett halft härad (hundare): dimidium territorium (hundrédum). Inde

Halfhundaris bro, f. bro, hvilken det åligger ett halft härad att bygga och underhålla: pons, quem struere debet dimidium territorium (hundredum). B. 24: 3.

Half mark, f. half mark: dimidia marca. Kk. 14; Kg. 11: pr; M. 3. &c. *h. pænninga,* Kk. 11: pr; Add. 7. *

Hals, m. hals: collum. *gældi* v. *misti* v. *havi forgiort -sin* (cfr. UplL.), B. 5: 1; 23: pr; M. 36: pr. *h. ok goþs,* M. ind. 36. *3

Halva (alva), f. hälft, sida: dimidia pars, latus. *gange barn til bætre -vu* (cfr. ÖGL. v. *alf), Æ.* 3: 2. *af aldra þera -vum* (cfr. UplL.), Conf. *

Halver, adj. half: dimidius. *h. bot, byr, hundare, mansbot, næmd, öker, öre, örtugh,* vide *Bot* &c. *halft annat,* J. 17. *h. þriþi,* Kk. 5: pr. *halft,* absolute, hälften: dimidium. Kk. 12: 1; G. 3: 1; Æ. 1: pr; 3: 5. &c. *halvu dyrra* v. *höghre,* d. ä. dubbelt: duplo. Kg. 11: pr; M. 6: pr, 1; 12: 3. *halvu minna,* hälften: dimidio. B. 31: 1; M. 6: 2. *

Hamarskipt, f. gammal och mindre noggrann delning af by: vetus et minus ordinata pagi divisio.)(*solskipt,* B. 11: 1. Cfr. UplL. v. *hamar.*

Hamblan, f. (vide UplL.) Kg. 8: rubr. *3

Hamn, f. hamn: portus. Kg. 11: 3; M. 30. *3

Hamna, f. (vide ÖGL.) Add. 2, 12.)(*alt skiplagh,* Kg. 10: 1.)(*(alder) fiarþunger,* Kg. 10: 2, 3; Þg. 2: pr. Cfr. UplL. h. v. *3

Hamnu mæn (hamnamæn), m. pl. (vide UplL.) Kg. 10: pr. *3

Hamnu vapn, n. pl. vissa vapen som hvar hamna skulle hålla, för att dermed utrusta den man, som från hamnan skulle utgå i leding: certa arma, quibus quaevis regio *hamna* dicta instruere debuit virum, in expeditionem bellicam emittendum. Add. 2.

Hamp, ? hampa: cannabis. B. 10: 1. not. 100.

Han, pron. pers. han: ille. *til hans,* till honom: ad eum. Kk. 1: pr; B. 26: pr; M. 18: 1. *

Hanbughi, m. (Isl. *handbogi*) handbåge, vanlig båge (som med blotta händerna spännes och hålles spänd): arcus manuarius (qui solis manibus tenditur tensusque tenetur). Add. 2. Cfr. librum meum supra pag. 219. cit. p. 97.

Hand (dat. *hænde,* B. 33: pr. not. 80.), f. hand: manus. *mæþ fastri h.,* vide ***Faster 1.*** *þumulfinger ær half h.,* M. 6: pr. *hand a (fæ) bæra,* vide ***Bæra 1.*** *i -dum hava,* B. 29: 1; Þj. 7, 8: pr; 12: 4. *handamællum hava,* M. 22: 3. *taka i -dum (annars),* Þj. 8: pr; 14. *sætia lugh, hus* &c. *i hænder manni,* vide ***Sætia.*** *takum i hænder* v. *i taka hænder sætia, hava fæbot i taka -dum,* vide ***Taki.*** *leþa manni a hænder* v. *til -da, sik af -dum leþa,* vide ***Leþa.*** *ræna ur handum manni,* B. 6: pr. Cfr. ***Vreþs hand, Afhænda.*** *

Hand, ? slag: genus. Vide ***Aldra handa.*** *3

Handamællum, vide ***Hand.***

Handraghin, adj. (vide UplL.) *-ghit ran,* M. 15: rubr. *3

Handski (hanzski), m. handske: chirotheca. B. 28: 2; Add. 7. *2

Handværki, handvirki, n. 1) gerning, som verkställes med händerna: actio quae manibus fit. *varþa -kum sinum,* B. 18: 2. not. 82; 19: 2. *spillas af mans -kum,* Kp. 7. *(manna) h. synis (a garþe* v. *manni* v. *like)* (cfr. UplL. v. *handa værk*), B. 8: pr; M. 20: 1; 22: 1; 27: 5. 2) ett med händer gjordt verk: opus manu factum. B. 19: 3, 5; M. 19: rubr. *hus æller annur h. manna,* M. 20: pr. *2

Harmber, m. harm, vrede: dolor, ira. *3 Inde

Harms vili, m. vredesmod: iratus animus. B. 33: pr.

Harva, f. harf: occa, pecten occatorius. B. 2: pr. Cfr. *Anhærve.* *2

Harver, m. i. q. *harva.* Vide *Akerharver.* Cfr. *Anhærve.*

Hasl, f. hassel: corylus. B. 17: 3. *3

Hasæti, m. rodare: remex. Kg. 11: pr. *3

Hatter, m. (mans) hatt: pileum (virile). *hyl hvarte h. æller huva,* allitt. M. 5: pr. Cfr. *Iarn hatter.* *3

Hava (impf. pl. 3. p. *hafdo,* pass. *hafdos,* Conf.), v. a 1) hafva: habere. *havi þæn iorþ,* d. ä. behålle: teneto. J. 2: 1. *þæn lata h.,* d. ä. behålla: tenere. J. 12: 5. not. 30. *ensak kunungs h.,* Þg. 7; cfr. *Ensak.* *viþ hafs baþe lin ok læker,* i. e. adhibetur. M. 3. not. 29. *vara skyldugher* v. *skola* v. *ægha (ater) h.,* d. ä. erhålla: accipere. Kk. 4: 3; 5: pr; 11: 1; Þj. 13: pr; Add. 8. *þær ær prester skyldugher firi h. half mark, havi prester tva örtugha,* i. e. accipito. Kk. 11: pr; 13. 2) hålla: habere, celebrare. *syn* v. *stumn syn h.,* B. 5: 4; 18: 7; 22: 2; Add. 6. *þing h.,* Þg. 1. 3) hålla, anse: habere. *han firi kunung halda ok h.,* Add. 1: 5. 4) framhafva, föra: adducere, adferre. *h. fæbot i taka handum,* vide *Taki.* 5) v. aux. (vide ÖGL. sub 4.) *vill ænkti givit h.* (cfr. *vill takit hava,* UplL. M. 30: pr.), G. 5: pr. *utan þæt vili þem latit h.,* i. e. *lata,* J. 12: 5, nisi legendum sit: *þæn lata hava,* ut habet not. 30. ibid. *

Hel (hell, held), adj. 1) hel)(half &c.: totus. *helt hundare*)(*halft,* Kg. 10: 3. 2) hel, oskadd: integer, sartus tectus. B. 5: 1. 3) frisk: sanus vegetus. *h. ok helbryþa,* allitt. Kk. 12: 1. 4) helad, läkt: sanatus. *sar æru ater h.,* M. 4: pr. *

Hela (part. pass. *helder,* sup. *helt),* v. a. hela, bota: mederi, sanare. *h. sar,* M. 4: pr. not. 45; 11. *3

Helagher, adj. helig: sanctus. *þæn helghi and,* Kk. 1: pr; 9: pr; Þg. 11: 2. *þe helgha kirkia,* vide *Kirkia.* *helghir forfæþer,* Kk. 1: pr. * *(hælægher)*

Helbryþa (helbrygdo, helbrygda &c.), adj. helbregda, frisk: sanus, vegetus. Vide *Hel 3.* *3

Helda, f. (vide VGL.) B. 9: pr. * *(hælda)*

Helgha dagha brut, n. (vide ÖGL.) Kk. 17: 1. *3 *(hælghudagha brut)*

Helghi dagher (acc. *helghan dagh,* pl. acc. *helgha dagha*), m. helgdag: dies festus. Kk. 7: 1; 10: pr, 1; 17: 1; 18: pr; Þj. 6: 1. *

Helghidomber, m. (vide VGL.) *sværia a bok ok helghodomum hand sinne haldne,* Add. 1: 3, 5. cfr. *Bok.* *biþia sik sva guþ hullan ... ok all helghon ok helghadoma þe han a halder,* ibid. *1

Helghi þorsdagher, m. (vide ÖGL.) Þg. 11: pr. *

Helghon, n. (aflidet) helgon: homo post mortem in sanctorum numerum relatus. Vide *Helghidomber, Helghuna messu dagher.*

Helghuna messu dagher, m. (vide VGL.) Kk. 7: 1. *1

Hell, m. pinne, plugg: paxillus. Vide *þiuþer hell.* *2 *(hæl)*

Hella, v. a. (vide VGL.) B. 9: pr. *3 *(hælda)*

Hem (heme), n. hem, boning: domus. M. 12: pr. *h. ok hus,* Kp. 14. *

Hem (heym), adv. hem: domum. Kk. 1: 1; 6; Kg. 5: pr. &c. *

Hema, v. a. hysa, härbärgera: domo recipere. Vide *Hysa.* *3

Hema (heyma), adv. hemma: domi. Kk. 7: 1; 15: 4; Kg. 11: pr; J. 4: 1. &c. Cfr. *Bygd.* *

Hema giorþer, adj. hemgjord: domi factus. *gripa til -rt,* i. q. *til hemgærd.* Þj. 7.

Heman, adv. hemifrån: domo. Þg. 4: pr. not. 69. *2

Hemeliker, adj. hemlig: occultus. *-kt hus,* hemlighus, afträde: latrina. M. 27: pr.

Hemfriþer, m. (vide VGL.) M. 12: rubr.; Þj. 4: pr; Add. 1: 3. *3

Hem födder, adj. hemma född eller underhållen: domi alitus. M. 17: rubr. not. 89.

Hemfölgd, f. (vide VGL. sub 1 et 2.) G. 5: pr, 1, 3. *

Hemföþa, f. (vide ÖGL.) *gripa til h.,* Þj. 7. *3

Hemgærd, f. (vide UplL.) *gripa til h.,* Þj. 7. not. 45. *3

Hemohus, n. hemvist, boning: domicilium. Kp. 14. not. 24.

Hemsokn, f. hemgång: securitatis domesticae violatio. Kg. 5: pr, 2, 3. *göra (manni) h.,* ibid. pr, 2, 4. *

Hemul, adj. (vide ÖGL.) Vide *Ohemult.* *3

Hemula, v. a. öfverlåta en rättighet åt en annan (med skyldighet att försvara ett sådant öfverlåtande): ius quoddam in alium transferre (cum obligatione ad defendendam talem translationem). B. 20: pr. *

Hemuls man, m. (vide ÖGL.) J. 6: pr; 14: 2; Þj. 8: pr, 2. *3

Hemult, hemul, f. hemul, försvar för en rättighet, genom upgifvande af den person, af hvilken man fått rättigheten åt sig öfverlåten: defensio iuris cuiusdam, quae efficitur laudando auctorem v. eum, a quo aliquis illud ius in se translatum accepit. *þæn sum ei haver firi sik h.,* d. ä. som ej kan bevisa att han af behörig person fått åt sig öfverlåten rättigheten att släppa svin i skogen: is qui non potest probare se ius (sues in silvam mittendi) a iusta persona in se translatum accepisse. B. 28: 1. *3

Heta (heyta, Kk. 4: pr.*),* v. n. heta, kallas: appellari. Kk. 4: pr; 15: 4; G. 2: pr; Add. 1: pr. *æn (þæt) falt heter,* d. ä. är: si venalis sit (fundus). J. 2: 2. *h. bötisvarþer, nödsyn, gisninga skogher, almanna leþ, huþsverf, laghslit, duladrap, torvogæld, glafseþer,* Kg. 12: 2; B. 3, 15: pr; 20: 5; M. 3, 11, 22: pr; 30; Add. 3. *h. horstakka, rishufþi, lagha læker, ovormaghi, banaman,* G. 4: pr; Æ. 4: pr; M. 11, 18: pr; 24: pr. *hete þiuver,* B. 33: 3; Kp. 1: 3; Þj. 8: pr, 4. &c. *

Heþer, m. heder: honor. *h. alder þæn æptir dödan ær skyldugt at vara,* i. e. ultimi honores, solemnia exsequiarum. Æ. 7. *3

Heþerliker, adj. hederlig: honestus, illustris. Add. 1: 8, 9.

Heþin (heyþin), adj. odöpt (om barn): non baptizatus (de infante). Kk. 9: pr; M. 26: 14. *

Heþra, v. a. hedra: honorare. G. 3: 2. *3

Hialpa, vide *Hiælpa.*

Himin, himil, m. himmel: coelum. Prol. *himna kununger,* coelorum rex. Kg. 12: 3. *3

Himiriki, n. himmelrike: coelorum

regnum. Kg. 12: 3; J. 18: 1; B. 33: 3; Kp. 14. *3

Hin, pron. 1) den andre: ille, alter. J. 7: pr; 16; B. 6: 2; 12: pr. &c. 2) den (som): is (qui). B. 6: 2; 17: 6; Kp. 2: 2. 3) artic. def. *h. annar,* Æ. 3: pr; M. 6: pr. *

Hindra, v. a. hindra: impedire. Kk. 3; Add. 5, 12. *þera ma hvarghin fore andrum fæþerne h.,* ingendera (af bröderna eller andra sins emellan lika nära bördemän) må förtaga arfjorden för den andre, eller hindra honom från att börda (utan de få lösa hvar sin del): neuter (fratrum vel aliorum cognatorum pari gradu venditori iunctorum) alteri praeripiat fundum hereditarium, vel impediat ne alter illum redimat (sed ambo pro rata parte redimant fundum). J. 4: pr.

Hindradagher, m. (vide VGL.) G. 3: 2. *

Hion, n. pl. 1) man och hustru: maritus et uxor. Kk. 13; G. 6; M. 16. 2) husfolk, tjenstfolk: servi, aliique homines ad domum pertinentes. *kirkiunna h.,* "familiae in bonis ecclesiarum commorantes, sive per villicos regantur, sive per colonos, sive per inquilinos, sive etiam per novalium excultores," ut rem explicant Litterae Reg. die 29 Iulii 1281 datae.)(*klærker,* Kk. 19. *kirkiu* &c. *goþs ok h.,* Add. 1: 3. Cfr. *Legho hion.* *

Hiona, n. (vide ÖGL.) *bondans h.,* Kg. 5: 1. *3

Hionalagh, n. hjonalag, äktenskap: coniugium. Kk. 13, 15: 2. *

Hiona vigning, f. vigsel: benedictio nuptialis. Kk. 13: rubr. *3

Hiorþ, f. (vide ÖGL.) B. 2: 1; 23: 2; 29: pr. *3

Hiorþ hunder, m. fähund, vallhund: canis pecuarius. B. 33: 2. *2

Hiorþlöt, f. betesmark: pascuum. B. 23: 2. *3

Hiorþvalder, m. i. q. *hiorþlöt.* B. 14: pr; 23: 2. *3

Hirþman, m. drabant, hofman: satelles, aulicus. Kp. 5: 1. *3

Hitta, v. a. 1) hitta, finna: invenire. B. 19: pr, 3; 30: pr; Kp. 5: pr. &c. *i husum -tas,* de re furtiva vel alio illicito modo capta, Kk. 16: 1; B. 16: pr; 26: 3; Þj. 10: 1. *-tas takit* v. *aværkat,* B. 5: 1; 7: 2. *banaman h.,* M. 22: pr. *hittas,* pass. finnas, vara till: inveniri. Conf.; G. 1: pr; J. 3; B. 14: 1; 24: 3; Kp. 2: pr. *til hittas,* idem. J. 3. Cfr. *Til hitta.* 2) råka, träffa: offendere, convenire. *hittas,* dep. råkas: convenire. *h. sattir,* vide *Satter.* 3) *at hittas,* dep. komma i slagsmål, slås: pugnam conserere, pugnare. G. 2: 2; B. 32: pr. 4) besöka, gå till: adire, visitare. *man at h.,* G. 1: pr; Kp. 10: 1. *

Hiælpa, hialpa, v. a. c. dat. hjelpa: opem ferre. *h. manni* v. *fæ,* Kk. 3; B. 33: 1; M. 30. *h. sik til föþo sinna,* J. 17. *h. sik mæþ hand* &c. M. 6: 2. *h. goþs undan elde,* Þj. 16: 2. *h. land at væria,* Add. 1: 3. *h.,* absolute, B. 18: 3. *til h.,* Add. 1: 9. *

Hiærne, m. hjärna: cerebrum. Vide *Hör.*

Hofda, v. a. börja: incipere. *h. eþen,* börja eden; säges här om vitnena som svuro i föreden: initium facere iuramenti; hic dicitur de testibus iuramentum praevium, *foreþer* dictum, facientibus. *þe tve eþen h.,* i. q. *þe tve i foreþenum æru,* Add. 3. *2

Hog, hug, n. 1) huggning: caesio. *göra h. a skogh,* Add. 5. Cfr. *Af-, Blok-, Of-, Timber hogh.* 2) sårande: vulneratio.)(*bardaghi,* M. 24: 1. * *(hug)*

Hogga *(hugga,* Kg. 8: pr. not. 60.*)*, v. a. 1) hugga: (securi, gladio &c.) caedere. *h. æller bryta,* B. 2: 1. *h. finger* &c. *af manni,* M. 6, 10: 3. *h. farkost mans u lase,* B. 22: pr. *h. sunder,* vide ***Sunder***. Cfr. *Af-, Up hogga; larnhoggin.* 2) hugga ned, fälla (träd): caedere (arbores). *h. ek, fiarþung af fullum gisninga skoghe,* B. 15: pr; 16: 1. &c. *h. i skoghe,* B. 16: 1; 17: pr. *h. löfstak,* B. 17: 2. *aldintræ niþer h.,* B. 30: 1. 3) såra; i synnerhet göra fullsår: vulnerare; praesertim plenum vulnus infligere. M. 5: pr; 12: 2; 26: pr.)(*bæria,* M. 24: 1. *h. annan* v. *varþa -gin fullum sarum,* Kg. 11: pr; M. 5: 1; 14: 2.)(*varþa barþer,* M. 8: pr.)(*varþa slaghin bloþlæte,* M. 12: pr. *varþa -gin hulsarum,* M. 10: 2. *hoggas,* dep. mutuis ictibus pugnare. M. 25: 2. 4) bitas (om galt): mordere (de verre). B. 32: pr. * *(hugga)*

Hor, n. hor: adulterium. Kk. 15: pr, 3; G. 4. *tvæfalt h.,* Kk. 15: 3. *

Hordomber, m. hordom: adulterium. Kk. 15: pr; Æ. 3: 3. *3

Hormals bot, f. böter för hor: mulcta adulterii. Kk. 15: 3.

Hors, n. 1) sto: equa.)(*hæster,* Þj. 13: 1.)(*gangare* et *rimare,* B. 20: 1; 24: 1. 2) häst eller sto: equus aut equa.)(*nöt,* B. 6: 1. *2

Horstakka, f.: (vide UplL.) G. 4: pr. *3

Hovaþer, adj. (ab *hover,* ungula solida) som har hofvar: ungulis solidis praeditus. *klövat (sc. fæ) æller hovat,* Kp. 1: pr; Þj. 7. not. 43.

Hovuþ (dat. *hofþe, hoþi, höþe),* n. hufvud: caput. M. 2, 9: 2. *taka vapn ivir h. sinu,* fråntaga en annan ett vapen, t. ex. ett svärd, just då det af den andre svänges öfver ens hufvud, i afsigt att dermed göra skada: abripere ab alio arma (ex. c. gladium) capiti suo imminentia. M. 33: 1. *

Hovuþduker *(howtduker),* m. hufvudkläde: supparus, amictorium. G. 6. *3

Hovuþ sar, n. sår tillfogadt hufvudet: vulnus capiti illatum. M. 4: pr.

Hovuþs man, m. hufvudman: princeps; 1) i brott: in reatu. Kg. 5: pr.)(*þæn i flok ok farunöte var,* Add. 8. 2) i edgång: in iureiurando. Add. 3. *

Hovuþsære, n. i. q. *hovuþ sar.* M. 4: pr.

Hvar (n. *hvart),* pron. hvar: quisque. *h. um sik,* Conf. *h. æptir andrum* v. *annan,* Prol.; Kg. 1. *hvart et,* B. 31: pr. *annat hvart,* antingen: sive. M. 2. *

Hvar (n. *hvat* v. *hvart),* pron. hvilken: quis. *h. þæt varþa kan,* eho: quicumque. Kk. 11: 1. *hvat hæller var,* Þg. 10: pr. *h. þera (hæller)* &c. Æ. 6: 3; J. 1, 12: 5. *æ hvat sak* v. *fæ þæt vara kan,* Kk. 19; B. 31: pr. *(æ) hvat sakum, þingi, skaþa* v. *tima þæt kan (hælst) vara,* Kk. 19; Kp. 7. not. 4; 14; Þj. 11: pr. *hvat skilnaþi þera mællum var,* Kg. 4: pr. Cfr. ***Lund,*** ***Æ***. *

Hvar, adv. hvar: ubi. Vide ***Fa 1,*** ***Æ***. *

Hvarghin (dat. *hvarghum;* n. *hvarte,* dat. *hvargho),* pron. ingendera: neuter, nullus. B. 14: pr; Kp. 9: 1; M. 6: 2; Þg. 9: 2. *h. þera,* J. 4: pr; 6: 1, 2; 10: pr; B. 23: 2. &c. *hvarte þera,* neuter. Þj. 12: 3. *

Hvarghin, adv. ingenstädes, aldrig: nusquam, numquam. M. 35. *

Hvaria leþes, adv. på hvad sätt som hälst: quocumque modo. Æ. 6: pr.

Hvart, adv. hvart, hvarthän: quorsum. J. 11: pr; Þj. 12: pr. *2

Hvarte, n. a pron. *hvarghin,* q. vide.

Hvarte *(hvazke,* B. 20: 5.*)*, conj. hvarken: neque. *h. … æller,* Kg. 11: pr; G. 4: pr; 5: 2. &c. *

Hvat, conj. 1) antingen: utrum. *h. … æller,* Kk. 4: 4; 6. not. 1; Kg. 4: pr; J. 7: 1; 12: pr; B. 3; Kp. 2: pr. &c. 2) ehvad: sive. *(æ) h. … æller,* Kk. 11: pr; 19; Kg. 5: pr; J. 17. &c. *(æ) h. hæller … æller,* Kk. 12: pr; J. 18: pr; Kp. 2: 2. *

Hvaþan, adv. hvadan, hvarifrån: unde. B. 5: 2; 8: 3. *3

Hvetebröd, n. hvetebröd: panis triticeus. Kk. 5: pr.

Hug, Hugga, vide ***Hog, Hogga.***

Hugher, m. håg, sinne: animus. Vide ***Athughi.*** *3

Hughnaþer (gen. *-þer* pro *-þar*), m. hugnad: solamen, gaudium. *tröst ok h., gagn ok h.,* Prol.

Hughsan, f. (vide VGL.) Vide ***Umhughsan.*** *1 *(huxan)*

Hviter, adj. hvit: albus. Vide ***Sunnudagher.*** *3

Hul, n. 1) hål (i träd): cavum (arboris). B. 30: 1. 2) bröst- eller bukhåligheten: cavitas pectoris vel abdominis. Vide ***Hulsære.***

Huld, n. kött: caro. *i hofþe æller i -de,* M. 2. Cfr. UplL. h. v. *

Hulder, adj. 1) huld, nådig: propitius. *biþia sik sva guþ hullan* &c. Add. 1: 3, 5. 2) tillgifven: pius, fidelis. *hulle ok trone þiænistomæn,* ibid. §. 5. *1

Hulikin *(hvilkin, hulkin, holkin),* pron. 1) hvilken: quis. *h. þera,* J. 6: pr. 2) hvilken som hälst: quicumque. Kk. 4: 4; 18: 1; Kg. 9: 1. &c. *æ h. þera,* Þg. 6: 2. * *(hvilikin)*

Hulsar, n. i. q. *hulsære.* M. 11.)(*hovoþsar,* M. 4: pr. *hoggin -rum,* M. 10: 2, ubi tamen pro *-rum* legendum videtur *fulsarum* v. *fulsærum.*

Hulsære, n. (vide UplL.))(*hovuþsære,* M. 4: pr. Cfr. ***Hulsar.*** *3

Humbla garþer, m. humlegård: agellus lupulo consitus. Kk. 7: pr.

Humbli, m. humle: lupulus. Kk. 7: pr. *3

Hundare, n. 1) härad: territorium (hundredum). Kk. 15: 3; Kg. 4: pr; Kp. 13: 1. &c.)(*skiplagh,* Þg. 11: 1; cfr. *Skiplagh. halft h.*)(*helt* v. *alt h.,* Kg. 10: 3; Þg. 2: pr. cfr. ***Halfhundare.*** *fiarþunger -ris* v. *af h.,* vide ***Fiarþunger 1.*** *innan* v. *utan -ris,* J. 7: 1; Þj. 8: pr; 13: 1. *öre af hvarre -ris mark,* d. ä. af hvar mark, hvilken såsom böter eller på annat sätt tillfaller häradet: ex quaque marca, quam mulctae nomine vel alia ratione capit hundredum. Add. 9, 12. 2) häradets invånare: incolae hundredi. *h. skal banaman finna, h. allu buþ fa,* M. 22: pr, 1. *h. til þings qvælia,* Þg. 1. *sak ut sökia mæþ h.,* B. 1: 1; Þg. 5: 2. *3

Hundaris bro, f. bro, hvilken det åligger ett härad att bygga och underhålla: pons, quem struere debent totius territorii (hundredi) incolae. B. 24: 3.

Hundaris mæn, m. pl. häradets invånare: incolae territorii (hundredi). M. 22: 1.

Hundaris næmd, f. (vide VGL. v. *hæraþsnæmd.*) *utan h.,* d. ä. utan föregången syn af häradsnämnd: sine inspectatione a nemda hundredi antea habita. B. 24: 4. *h. skal vita hvat … æller* &c. Kg. 4: 1. *h. a vita hvat þær ær sant um,* Kg. 6: pr. *3

Hundaris syn, f. (vide UplL.) Add. 6. *3

Hundaris þing, n. häradsting: conventus iudicialis hundredi. *firi sokn ok grannum firi -ge eno,* M. 18: 1. *firi sokn ok a -gum þrim,* M. 21: pr; 25: 1. *3

Hunder, m. hund: canis. B. 32: pr, 2; 33: 2. Cfr. *Garþ-, Hiorþ-, Ikorna-, Mio hunder.* *

Hundraþa *(hundrad,* Add. 1: 8, 9.*)*, num. hundrade (och tjugo): centum (et viginti). *þry h.*, Conf.; Add. 1: 8, 9. *vari gilder at þrinni h. markum,* M. 30. *böte h. marker ok tiughu* v. *tiughu marker ok h.,* Æ. 6: 4. not. 33 (ubi textus pro *tiughu* habet *XL*); M. 27: 5; 28: pr; 32. *bötis ater mæþ morþgældum* v. *ligge i þræböte tiughu markum ok h.,* M. 22: pr; 27: pr. *bötis ater mæþ* v. *vari gilder at h. markum,* i. e. CXX. G. 3: 1; M. 27: pr. *h. marka bot,* i. e. CXX. M. 35. *

Hus, n. 1) hus: domus. Kk. 2: rubr.; J. 10: 2; Kp. 4: 1. &c. *lagha h.,* Kk. 2: pr, 1; Add. 12. Cfr. *Bryta 2, Hem, Hemeliker, Hitta 1, Sitia; Almænningis-, Fæ-, Hemo-, Stekara-, Symn-, Vistahus.* 2) befäst slott: arx munita. Add. 1: 3. *

Husbonde, m. husbonde: dominus. *dræpa* &c. *sin h.,* M. 36: 1. *

Husbrut, n. upbrytande af hus, inbrott: effractura. Kg. 5: pr. *2

Husfolk, n. husfolk: homines ad domum alicuius pertinentes. Þj. 12: 5. *3

Husfru *(hustru,* Kk. 4: 3. not. 1; 7: 1. not. 73.*)*, f. husmoder, (bondes) hustru: materfamilias, uxor. G. 4; Æ. 4: pr. &c.)(*bonde,* Kk. 7: 1; 11: pr; 15: 3. &c. *bonde æller bryti h. þera* &c. M. 36: 1. *

Huva, f. (vide ÖGL.) Vide *Hatter.* *2

Huþ, f. hud: cutis. M. 4: pr. *havi vald um h. hans* (cfr. UplL.), Þj. 1. *

Huþstryka *(hustryka),* v. a. hudstryka: virgis caedere. B. 16: pr. *3

Huþsverf.? (Isl. *sverfa,* limare, descobinare; inde, ni fallor, hodiernum nostrum verbum *svarfva*) hudens afskafning; så kallas mindre sår: rasura cutis; ita appellatur levius vulnus. *bloþsære þæt h. heter,* M. 3.

Hværva, v. n. (Isl. *hverfa*) försvinna, komma bort: disparere, amitti. B. 5: 3. *2

Hyggia (impf. *hughþe*), v. a. tänka, mena: cogitare, credere. *h. sit vara,* credere rem suam esse. B. 17: pr. *

Hylia, v. a. hölja, betäcka: tegere. M. 5: pr. *

Hysa, v. a. hysa, härbärgera: domo recipere. Kp. 14. *h. ok* v. *æller hema*, Kg. 9: 3; B. 26: 2. *3

Hæfli (vel forte *hævil,* si *hæfla* sit acc. pl.), m. (ab *hævia,* attollere) hötjuga: furca, qua attollitur foenum. B. 8: 5.

Hæfþ, f. 1) besittning: possessio. *hava h. a iorþ,* J. 6: 1. not. 3. Cfr. *Fornhæfþ.* 2) lägersmål: stuprum, concubitus. Kk. 15: pr, 4. *

Hæfþa, v. a. bruka, nytja (jord eller fiskevatten): colere, uti (fundo vel aqua piscosa). J. 13: pr; B. 20: 3. *h. iorþ,* J. 6: 2.)(*taka afgift,* ibid. §. 1. *h. (sc. iorþ) undir sik,* d. ä. bruka sjelf eller genom landbo: ipse vel per colonum uti fundo. Ibid. pr. *

Hægnaþer, m. inhägnad jord: solum consaeptum. B. 9: pr. *2

Hæl *(hiæl),* n. död: mors. *sla man i hæl,* Kk. 4: 4; M. 20: 3, 4, 6; Þj. 11: 1. *

Hælgd, hælgh, f. 1) helg, högtid: festum. Vide *Forhælgd.* 2) fred, säkerhet: pax, securitas. Vide *Manhælghd.* *

Hæller, adv. häldre: potius. *h. ... æn,* G. 6. *hvat h. ... æller,* vide *Hvat. hvar* v. *hvat h.,* vide *Hvar. hælst,* superl. hälst: potissimum. Þg. 11: pr; Add. 1: 3, 6. *i hvat sakum* v. *skaþa þæt kan hælst vara,* Kk. 19; Kp.

14. *hvem þe hælst til höra,* Þg. 2: pr. * *(hælder)*

Hælslæghin, adj. ihjälslagen: occisus. M. 26: 5. not. 50.

Hæmd, f. 1) hämnd: vindicta privata. *oræt h.,* Kg. 4: rubr. 2) straff: poena. *kununglika h. þola,* Conf. *

Hæmna (n. part. pass. *hæmt,* Kg. 4: pr. not. 23.), v. a. hämnas: ulcisci. *h.,* absolute, M. 23: 3; 25: 1. *h. a man,* M. 4: pr. not. 42. — ***Hæmnas,*** v. dep. idem. *h. a man,* M. 4: pr. *h. a annan man æn a þæn sama gærning giorþi,* Kg. 4: pr. *h. a gruþ ok göra sæt,* ibid. §. 1. *

Hænda, v. a. c. acc. v. dat. hända: accidere. *fatökt, skaþi* &c. *-der man,* J. 11: pr; 17; M. 36: 1. *kan manni h. göra hor,* Kk. 15: 3. *mang fall kunnu h.,* Conf. *hvaria leþes þæt h. kan, kan sva illa h.,* Æ. 6: pr, 1. *3

Hængia, v. a. uphänga: suspendere. Vide *Uphængia.* *

Hær, m. här: exercitus. Kg. 12: 2; Æ. 6: pr; M. 36: pr; Þj. 16: 2. *3

Hærbærghi, n. (vide VGL. sub 2.) Vide *Kornhærbærghi.* *3

Hær fangin, adj. tillfångatagen i krig: bello captus. J. 9: 2.

Hærfærd, f. härfärd, krigståg: expeditio bellica. Add. 1: 1, 3, 5. *1

Hæria, v. a. (vide UplL.) *land -as æller brænnis,* Kg. 12: 2. *

Hæriansun, m. djefvulsson (ett oqvädinsord): filius diaboli (convicii genus). M. 34. Ita iam Locc. et Ver. explicarunt h. v., quae sine dubio originem debet nomini *Herian,* quo Odinum appellari, non uno tantum loco docet Edda; christiano vero aevo Odinum ceteraque ethnicismi idola in malorum daemonum numerum esse relata, notissimum est (cfr. E. G. Geijer, *Svea Rikes häfder,* I. p. 267.); quo factum est, ut v. *hærian* in diversis compositionibus habeat malam significationem. Ita haec v. *hæriansun* in antiquis legibus pluribus locis occurrit inter convicia (vide BjærkR. cap. 20; StL. RådstB. 31; Marg. Gårdsr., apud Hadorph ad calcem cod. BjærkR. p. 33; ius aul. Dan. apud K. Rosenvinge, *Samling af gamle Danske Love,* V. p. 26.); *drengium ok herians sonum,* i. e. iuvenibus nequissimis, legitur in *þättr Þorsteins Uxaföts,* inter *Fornmanna Sögur,* III. B. Havn. 1827, p. 121; vocabula Isl. *herians-kall, herians-kerling* cognita sunt, mihi tamen, quantum memini, obvia non fuerunt (occurrit illud quidem in *þättr Þorleifs iarlaskálds,* inserto *Ol. Tryggv. Saga,* ed. Skalh. 1689, P. 1, p. 206; at in recentiore editione, *Fornmanna Sögur,* III. B. p. 97, legitur *heliar karl*). Danico vocabulo *hæriænskeeth, herinsketh* redditur Latinum nequitia, *Den ældste Danske Bibel-Oversættelse, udg. af* Chr. Molbech, *Kiöbenh.* 1828, p. 190, 191, 463; *lögen oc herrenskedt,* mendacium et nequitia, occurrit in Christ. II Ordin. cap. 65, ubi Rosenvinge credit vocem *h.,* sibi omnino incognitam, significare "*fornærmelige Yttringer eller Bagvaskelse mod sin Herre*" (l. c. IV. p. 108, 524); apud Danicum auctorem saeculi XVI, Paulum Eliae, legitur: *hærinske oc skalkhed* (Molbech, l. c. in gloss.); Germanicum *herienslicken,* depravate, Wisby StL. II. cap. 13, ex eodem fonte esse derivatum, manifestum est. — Quod v. *hæriansun* recentiori tempore, cum iam incognita esset propria eius significatio, mutata est in *horenson,* id similitudini tantum soni falsaeque etymologiae est tribuendum, nihil vero ad explicandam originem veramque significationem illius vocabuli confert. Ih., cui id quod de nomine Odini attulerat Ver., "penitus incompertum" est, quique ideo de manifesta re dubitat, de origine v. *h.* diversas adfert coniecturas, quibus nixus, h. v. iam "filium exsulis," iam "filium prostibuli" significare credit; at haec recensere superfluum est. Ab Ih. parum abludit Rosenvinge, l. c. V. p. 586. Recte vero in Lexico Mythologico Eddae Saem. P. III, Havn. 1828, adnexo, p. 692, h. v. vertitur: "Herianis sive Odini filius."

Hærman, m. krigsman: miles. Kp. 5: 1.

Hær op, n. (vide UplL.) Kg. 12: 2. *3

Hærra, m. herre: dominus; ita appellantur 1) Gud: Deus. *var h.,* Conf.; Add. 1: 8, 9. 2) konungen, riddare m. fl.: rex, equites &c. (cfr. VGL. sub 2.) Conf.; M. 35; Þg. 1; Add. 1: 8; 12. *aldra högstir hærrar i sveariki,* Kg. 4: pr; 9: pr. *h. garþar,* Þg. 2: pr. 3) länsherre: minister regius (cfr. UplL. sub 3.))(*lænsman,* Kp. 13: pr, 1. *h. ... a þæt læn* &c., ibid. pr. 4) enskild herre eller husbonde: herus, dominus. *vara i h. syslu,* Þj. 9. *

Hærtugh, m. härtig: dux. Conf.; Prol.; Add. 1: 8. *3

Hæsle, n. (ab *hasl*) hasselbuskar: coryli. *-es hug,* B. 17: 3. not. 49.

Hæsle skogher, m. hasselskog: coryletum. B. 18: 3.

(***Hæstafodhir,*** n. hästfoder: pabulum equarium. Kk. 5: pr. not. 34.) *2

Hæsta korn, n. hafre: avena. Kk. 5: pr. *2

Hæsta köp, n. hästköp: emtio equorum. *h. ok skipti,* Kp. 5: rubr. *3

Hæst bak, n.? hästrygg: dorsum equi. *læggia a h.,* B. 10: 2. *ælta þiuf af -ki,* d. ä. från en stulen häst på hvilken han rider: furem depellere ab equo surrepto, cui insidet. Þj. 13: 1.

Hæster, m. 1) häst: equus v. equa. Kk. 5: pr; 18: 1; G. 6; Æ. 2: 1. &c. 2) häst: equus.)(*skiut,* Kp. 7.)(*hors,* Þj. 13: 1. *

Hætta, v. a. (vide UplL.) Vide *Viþer hætta.* * *(hæta)*

Hæþan, adv. hädan: hinc. Þg. 11: 2. *3

Höfdinge, m. höfding, förste: princeps. Add. 1: 8. *2

Högher, adj. 1) hög: altus. Cfr. *Elder.* 2) stor (till antal &c.): magnus (numero). *höghre böter,* M. 18: 1. *kuna vari halvu höghre at botum æn maþer* (cfr. UplL.), M. 12: 3. *aldra högstir hærrar,* Kg. 4: pr; 9: pr. *högsto sar,* vide *Sar.* *

Höght, adv. högt, mycket: alte, magne, multum. *til lagha æller bota höghra qvælia* (cfr. UplL. v. *qvælia 2*), M. 21: 1. not. 75. *3

Höghtiþis dagher, m. (vide UplL.) Kk. 7: 1. *3

Höns, n. (vide ÖGL.) Kk. 5: pr; 7: pr. not. 38; B. 33: 2. *3

Hör, m. lin: linum. *flyter saman h. ok hiærne,* allitt., om linet, d. ä. lakanet, bestänkes med (den i sin egen stuga dräpnes) hjärna: si linum, i. e. culcita, adspergatur cerebro (eius, qui in suo ipsius cubiculo occiditur). M. 27: pr. Locc. perperam vertit: "ut cerebrum per aurium meatus fluat." Cum citatis verbis idem casus depingatur, qui in praecedentibus proponitur verbis: *varþer man dræpin i stovu siælfs sins,* neque audiendus est Ih., qui statuit *hör* hoc loco pro *hior,* gladius, esse scriptum, ut sensus sit: "si gladius ad cerebrum penetraverit" (Gloss. v. *hior*), nec Ver., qui credit pro *hör* legendum esse *har* vel *hös.* Si quid l. c. esset emendandum, potius coniicere vellem citata verba proprie pertinere ad ca-

sum in sequente periodo positum: *varþer man dræpin i siang sinne.* *3

Höra, v. a. 1) höra: audire. Conf.; Kg. 6: pr. &c. *bön h.,* Conf. Cfr. *Ahora.* 2) tillhöra: pertinere (ad aliquem v. aliquid). *þær til hörer,* G. 6. Cfr. *Til höra.* *

Hös, m. hufvud, hufvudskål: caput, cranium. *skæra tungu ur höse manni,* M. 10: 1. not. 10.

Hö stakker, m. höstack: meta foeni. B. 17: 2. *3

Höta, v. a. höta, hota: minari. *h. andrum mæþ sten* &c. M. 33: pr. *hötter ær þrim staþum gilder,* ibid. *höt ær mæþ litlu* v. *ængu böt,* Kg. 5: pr; 7: pr. *

(Hö tiund, f. hötionde: decimae ex foeno. Kk. 6. not. 21.*)*

Hötning, f. hötande: comminatio. M. 33: rubr.

I.

I, pron. I: vos. Þj. 16: 2. *2 *(ir)*

I, præp. c. dat. v. acc. 1) i: in. *skipta hæstum* &c. *i landslaghum*)(*a torghe,* Kp. 5: pr. not. 81. coll. §. 1. *i (bot) ægha,* M. 26: 7. *dræþer kuna han i þy, aflar barn i þy, kan þiuver sik dræpa i þy,* Kg. 6: 1; Æ. 4: 2; Þj. 4: 4. *sarabot vari i þrim örum,* M. 18: 1. *i koma,* vide *Koma.* 2) inom (tid eller rum): intra (tempus vel locum). *i stæmnudaghum,* J. 4: 1. *land i landamære væria,* Add. 1: 3. *

Ia, 1) interj. ja: omnino, certe. *sighia ia viþer* v. *til,* Kk. 12: pr. 2) ut subst. n. ja, bifall: adsensus. *utan ia ok goþvilia þera fangnum,* Add. 1: 3. *

Iak, pron. jag: ego. Þg. 11: 2. *

Iamföri, n. (vide UplL.) *læggia* v. *liggia til -ris,* B. 13: pr; 20: 5. not. 4. *iamföris,* adverbialiter, B. 20: 5, nisi *til i.* legendum sit. *3

Iamgilder, adj. (vide VGL.) M. 12: 3. not. 45. *

Iamkristin, m. jämnchristen, medchristen: socius christianae fidei. Kp. 3: pr.

Iamlangi, m. 1) (vide VGL. sub 1.) *at -ga mote,* Kk. 11: pr. 2) år: annus. *um -gan,* B. 26: 2. *(um) -gan allan,* Kk. 10: 2. *innan* v. *um* v. *i -ga enum,* G. 2: pr; B. 24: 2; M. 29. *i. ær uti,* J. 5: 1. *nat ok i.,* J. 5: pr; M. 4: pr; Þj. 8: pr. *innan nat ok i.,* Kk. 12: pr; Æ. 2: 1; J. 10: 2; M. 22: 3; 23: 1; 29; Þj. 15. *dagher ok i.,* J. 4: 1; M. 5: pr. *

Iamn, adj. 1) lika: par, aequus. *sighia iamt vara,* B. 11: pr. *vari þær alt iamt ek ok gran,* d. ä. lika mycket bötes för båda slagen: ratione mulctae pendendae aequales sunto. B. 18: 3. 2) lika när: aeque propinquus. *iamner byrd at köpa,* J. 2: pr. not. 36, nisi *iamnær* legendum sit. * *(iæmpn)*

Iamnarva, adj. indecl. (vide VGL.) Æ. 1: pr. * *(iæmpn ærva)*

Iamnaþer, m. billighet: aequitas. Conf. *

Iamnær, adj. lika när: aeque propinquus. J. 2: pr., nisi *i.* pro *iamner* v. *iamnir* sit scriptum. *3 *(iæm nær)*

Iamskiala, iamskila, adj. indecl. lika i afseende på bevisning (om två vederparter, som båda lagligen gå ed): par ratione probationis (de duobus litigatoribus, utrinque legitimum dantibus iuramentum). Kk. 16: 3; J. 1.

Iam skylder, adj. (vide VGL.) J. 2: pr. *2

Iaqvæþi, n. ytradt bifall: adsensus pronuntiatus. Conf.; J. 8: pr. *3

Iarl, m. (vide ÖGL.) Kg. 11: 3. *iarls man,* M. 35. *3

Iarn boghi, m. järnbåge (hvarmed skällan bindes vid halsen på en ko):

circulus ferreus (quo tintinnabulum collo vaccae suspenditur). B. 29: pr.

Iarnhatter, m. järnhatt, hjelm: galea. Add. 2.

Iarnhoggin, adj. (vide UplL.) *-git sar,* M. 11. *3

Ikorna hunder, m. en hund, som brukas vid ekorrejagt: canis ad venandos sciuros adhibitus. B. 33: 2.

Ikorni, ekorni, m. ekorn, ekorre: sciurus. B. 19: pr. *3 *(ykorni)*

Ilder, adj. ond: malus. *at illu ganga,* Þg. 7. cfr. *Bilder.* *

Illa viliaþer (illa viliþer), adj. illvillig, illasinnad: malevolus. B. 7: pr. *2

In, adv. in: intro. *ganga, sökia, rita in til mans,* vide *Ganga 1* &c. *

Inbinda, v. a. åstadkomma bevisning: probationem adferre. *eþ i.,* Kk. 15: 4. *3

Infödder, inföder, adj. (vide VGL.) Æ. 7: rubr.; M. 36: pr. *1

In föra, v. a. införa: inferre, invehere. G. 5: 3; Þj. 12: 1. *3

Inganga, v. n. ingå: introire. Þj. 12: 1. *

Ingæld, n. ingäld, inkomst: reditus, vectigal. Add. 1: 1, 3. *1

Ingærþis, adv. inom hägnad, å inhägnade egor: intra saepimenta. B. 12: 1.)(*utgærþis,* B. 20: 3; 30: pr. *i akrum æller i ængium i.*)(*utgærþis,* B. 13: pr. coll. §. 1. *2

(Inhyses folk, n. i. q. *innis folk.* Kk. 11: pr. not. 62.*)* *3

In koma, v. n. inkomma, införas: inferri, invehi. G. 5: 3. *3

Inlaghsfæ, n. inlagsfä, deponeradt gods: depositum, res deposita. J. 16: rubr.; Þg. 9: 5. *3

In laþa, v. a. i. q. *laþa.* B. 5: 4.

Inleþning, f. hustrus kyrktagning efter giftermål eller barnsbörd: feminae introductio in ecclesiam post nuptias vel puerperium. Kk. 8. *3

In læggia, v. a. inlägga: deponere. *pænninga til mans i.,* J. 16. Cfr. *Inlaghsfæ.* *3

Inlændis, adv. inom landskapet (Södermanland): intra provinciam (Sudermanniam). Æ. 4: 1; J. 4: 1; M. 28: pr; 31: 1. *3

Inlændsker, adj. inländsk, Svensk: indigenus, Svecus. M. 22: 3; Add. 1: 3. *2

Inlænninger, m. inländning, Svensk man: indigena, Svecus. Add. 1: 3. *2

Inna, v. a. vinna, emottaga: adsequi, accipere. *i. skript sina* (cfr. UplL.), M. 28: pr. *

Innan, præp. c. gen. dat. v. acc. 1) i: in. *i. by, aum, köpstaþe, sokn,* J. 5: pr; B. 23: 1; Kp. 1: pr; 4: 1; 14. *i. soknar,* Kk. 15: 3. not. 19. *i. hundaris,* Þj. 8: pr; 13: 1. *i. rikis,* Add. 1: 3. *i. garþe sinum,* M. 27: pr. *garþar sum þe i. sitia,* Þg. 2: pr. *koma i. trægarþ,* B. 10: 4. *i. byabolstaþ,* B. 21: 1. *drap i. sianga,* vide *Drap. ægha lot i. (öium),* B. 31: 1. *ær lyti i. (sari),* M. 12: 2. *synis* (sc. *þær*) *i. manna handvirki,* B. 8: pr. *skipta bok i. tiu laghabalka,* Prol. *þær i.,* Prol.; Kk. 1: pr; G. 1: pr; Kp. 1: 1; M. 19: 1. Cfr. *Koma.* 2) inom: intra. *i. tompta ra,* M. 22: pr. *i. þria sunnudagha,* Kk. 6, 10: 2. *i. lagha stæmnudagha,* Þj. 9. *i. fyra manaþa, sex vikur,* Æ. 5: pr; Kp. 11: pr. *i. nat ok iamlanga,* vide *Iamlangi 2. i. iamlanga enum,* G. 2: pr. *i. þriþia man*)(*a þriþia man,* Kk. 15: pr. 3) innan, före: ante (tempus). *i. þæn dagh,* Kg. 9: 3. 4) adverbialiter, a) inifrån: ab interiori parte. *i. af lande,* Kg. 12: pr. b) innantill: intrinsecus.)(*utan,* B. 5: 1. *i. firi borþe*)(*utan firi bryggiosporþe,* M. 26: 10. c) in: intro. *þæt sum han i. haver skipt,* d. ä. tillskiftat sig: id quod permutatione accepit. J. 12: 2. *

Innan sokna mæn, m. pl. inom soknen boende män: viri intra paroeciam habitantes. Kk. 15: 3. not. 19.

Inni, adv. inne: intus. *lik ligger i. at bonda,* Kk. 11: 1. *i. vara*, adesse. Æ. 3: 4. *i. halda,* B. 6: 2. *

Innis folk, n. inhysesfolk: inquilini, tugurii incolae. *hava i. i garþe sinum,* Þj. 12: 5. not. 41. *þæt i. i husum siter mæþ andrum,* Kk. 11: pr. Cfr. VGL. v. *innismaþer.*

Inni takin, adj. (vide ÖGL. sub 1.) Kk. 15: 3. *3

Inrikis, adv. inrikes: intra (hoc) regnum. Add. I: 3. *

Insighli, n. insegel, sigill: sigillum. Conf. *3

In sætia, v. a. insätta, inlägga: deponere. J. 16. *2

Intaka, v. a. 1) emottaga: accipere. Kg. 10: 3; J. 16; B. 26: pr. not. 68. 2) (vide VGL. sub 1.) B. 5: 4; 6, 9: pr; 14: pr; 15: 1; 23: 2; 31: pr. 3) intaga jord, inhägna mark: solum saepire. B. 13: 2. *

Intekiu man, m. (ab *intaka 1*) uppbördsman: vectigaliarius. Kg. 10: 3.

Intekt, f. 1) ingäld, inkomst: reditus, vectigal. *kunungs -ter,* Kg. 10: 3. not. 96. 2) intagande af andras fäkreatur på sina egor; äfven det intagna fäkreaturet: captura alieni pecoris quod aliquis in suo agro invenit; quoque pecus ita captum. *i. af akrum æller ængium,* B. 6: rubr. *göra i., dela um i.,* ibid. §. 2. *i. komber i garþ,* i. e. pecus captum. Ibid. pr.

In varþa, v. a. inlemna: committere, tradere. Kp. 1: 3.

In varþer, m. vakt, som i krigstider utsattes på passande ställen i det inre af landet: excubiae tempore belli idoneis locis in partibus provinciae interioribus positae.)(*byavarþer* et *utvarþer,* Kg. 12: 2. Cfr. *Lyznuvarþer.*

In vitna, v. a. bevisa med vitnen: testibus probare. J. 16.

Iorþ, f. 1) jord: terra. Prol.; Kk. 6, 9: pr; 15: 1; J. 18: 1; B. 1: pr; M. 30. *lik til -þa forþa,* Kk. 11: 1. 2) jord, mark: ager, solum. Kk. 9: 1; Kg. 9: pr. 3) jord, fast egendom: fundus, bona immobilia. Kk. 12: pr; G. 3: 3. &c. *i. i by*)(*skogher*, J. 14: pr. *i. ok goþs,* vide *Goþs. iorþa balker,* Prol.; J. rubr.; 18: 1. Cfr. *Aflinga-, Kirkiu-, Lös iorþ.* *

Iorþa, v. a. jorda, begrafva: humare, sepelire. Kk. 11: 1; M. 6: 3. *

Iorþa aværkan, f. (vide ÖGL.) Kk. 19. *3

Iorþa dela, f. jordatvist: lis de bonis immobilibus. Kk. 19; J. 18: rubr. *3

Iorþa klandan, f. klander af jord: vindicatio rei immobilis. J. 1: rubr.

Iorþa köp, n. jordaköp: emtio venditio rerum immobilium. J. 4: rubr. *i. ok skipti,* J. 12: rubr. *3

Iorþa skipti, n. jordaskifte: permutatio rerum immobilium. J. 5: rubr. *

Iorþriki, n. jordrike: regnum terrarum.)(*himiriki,* B. 33: 3. *3

Iorþægha, f. jordegendom: bona immobilia, quae aliquis habet. *æptir -gho sinni,* secundum pretium fundorum, quos quisque in paroecia habet. Kk. 1: 1.

Iorþæghande, m. jordegare: dominus fundi. Conf.; Kk. 1: 1. et not. 3; Add. 12.)(*landboe,* J. 10: 2; 11: 1. not. 6; 14: 1. *

Is, m. is: glacies. Æ. 6: pr.

Ivin axlaþer, adj. (vide UplL.) Þj. 12: 1. *3

Ivir, ivi, præp. c. dat. v. acc. 1) öfver: super. *kasta i. hus,* M. 7: pr. *föra lik i. iorþ,* Kk. 9: 1. *aka i. aker,* B. 5: 2. *fylghia kunungi i. laghsaghu,* Add. 1: 7. *i. þvært þing,* M. 34. *byabro sum fælæþi skal i. fara at,* *bolstaþa bro þe almanna vægher ligger i. at,* B. 24: pr. *i. eno koma,* vide *En 3.* 2) utöfver: trans, ultra. *i. landamære,* Add. 1: 3. *i. stæmnudagh, miþfastu,* J. 2: 1; 9: pr; 10: 1. *goþs sum þær ær i. at,* Æ. 7. 3) öfver, i: per. *i. al upland, alt svæariki,* Add. 1: pr, 1. 4) angående, om: de. *döma* &c. *i. mal,* Kk. 10: 2; 21. *

Ivirklæþe, n. (vide UplL.) G. 6. *3

Ivi sea, v. a. (vide UplL.) Conf. *3

Iul, n. pl. jul: festum nativitatis Christi. *þrættande dagher iula,* Add. 12. *

Iula aptan, m. julafton: vigilia nativitatis Christi. Þg. 11: pr. *

Iuladagher, m. juldag: dies nativitatis Christi. Kk. 7: 1; Þj. 6: 1. not. 41. *3

Iulafriþer, m. (vide UplL.) Þg. 11: pr. *

Iumfru, f. jungfru: virgo. *i. sancta maria,* Add. 1: 3, 5.

K.

Kafli, m. kafle: cylindrus, bacillum. Vide *Buþ-, Lot kafli.* *3

Kal, ? (Isl. n.) kål: brassica. B. 10: 3. *1

Kalker, m. (vide VGL.) Kk. 3. *

Kalla, v. a. 1) kalla, tillkalla: vocare. *prester skal -las firi sin forman,* Kk. 10: 1. *bönder til þings k.,* Þg. 3: pr. *k. þing (firi sik),* Þg. 3: pr. not. 45; 7. *syn -las til mans,* J. 13: pr. *-laþer af kunungi,* Kg. 12: 3. *krist sik til naþa k.,* d. ä. åkalla: invocare. Kk. 1: pr. Cfr. *Ater-, Saman-, Til kalla; A kallan.* 2) kalla: appellare. *k. ius patronatus,* Kk. 4: pr. *k. man agnabak* &c. M. 34. *

Kalver, m. kalf: vitulus. Kk. 7: pr; B. 31: pr. *

Karl, m. 1) karl: vir. Vide *Stafkarl.* 2) enskild man: privatus vir. *baþe k.* (d. ä. häradet: hundredum) *ok kununger, hvarte k. æller kununger,* Kg. 12: 2; G. 4: pr. *

Kasnavargher, m. mordbrännare: incendiarius. M. 34. not. 46. * *(kaxna vargher)*

Kasta, v. a. kasta: iacere, coniicere &c. *k. annan utbyrþis i haf,* Kg. 11: 1. *k. til mans,* Kg. 5: 3. *k. at fæ,* B. 33: pr. *bolöxe ma til k.,* B. 17: pr. *k. ivir hus, k. fram firi sik,* M. 7: pr. *k. grind niþ* v. *bort ur,* B. 9: 2. et not. 86. Cfr. *Upkasta.* *

Kaster, m. kast, hög, stapel: strues. Vide *Viþkaster.* *3

Katter, m. katt: felis. B. 33: 2. *3

Kirkia (g. pl. *kirkiu,* M. 22: pr, 3.), f. 1) kyrka: aedes sacra. Kk. 1. &c. *i k. ganga æptir barn sit æller bonda,* Kk. 8. *prester (sum) k. haver,* Æ. 7. *firi k. æller* v. *ok þinge,* d. ä. kyrko- eller tingsfolket: coram hominibus ad aedem sacram vel iudicium convenientibus. M. 34; Þj. 14. 2) kyrka, församling: ecclesia.)(*krona,* Kk. 21. *þe helgha k.,* Kk. 20: pr; Þj. 6: 1. not. 41; Add. 1: 3. cfr. *Friþer 3. kirkiu balker,* Prol.; Kk. rubr. Cfr. *Domber 3, Hion 2.* *

Kirkiu bol, n. (vide VGL.) Kk. 2: rubr. *

Kirkiu bols garþer, m. prestgårdsbyggnader: aedificia ad habitationem sacerdotis pertinentia. Kk. 2: 2.

Kirkiu bro, f. bro på kyrkväg: pons in via ad aedem sacram ducente. B. 24: pr.

Kirkiu bygning, f. (vide VGL.) Kk. 1: 1; Add. 5. *3

Kirkiu friþer, m. 1) (vide VGL.) Kg. 7: 1; M. 12: rubr.; Þj. 4: pr; Add. 1: 3. 2) den fred och säkerhet som kyrkan sjelf njuter: securitas, qua ipsa fruitur aedes sacra. Kk. 14. Eandem significationem h. v. habet UplL. Kk. 18: 1. Cfr. *Friþer 3.* *3

Kirkiugarþer, m. 1) (vide VGL. sub 1.) Kk. 18: 1. 2) (vide VGL. sub 2.) Kk. 5: 1; 14, 18: 1; 20: pr; M. 27: 2; Þj. 11: pr; 16: pr. *þön dömes utan -rþ,* d. ä. till begrafning utom kyrkogården: lata sententia sepeliuntor extra coemeterium. G. 4: 1. *

Kirkiu gif, f. i. q. ***sialagipt.*** Conf.

Kirkiu iorþ, f. (vide VGL.) Kk. 19. *3

Kirkiu klæþe, n. pl. kyrkkläder, helgdagsklädning: vestis festa. G. 6. *3

Kirkiu lagh, n. pl. (vide UplL.) Kk. rubr. not. 1. *3

Kirkiu landboe, m. (vide VGL.) Kk. 2: 3. *1

Kirkiu lykil, m. kyrknyckel: clavis aedis sacrae. Kk. 4: 2.

Kirkiu messu dagher, m. (vide VGL.) Kk. 7: 1; Add. 12. *3 ***(kirkmæssu dagher)***

Kirkiu nykil, m. i. q. ***kirkiu lykil.*** Kk. 4: 2. not. 73. *2

Kirkiu prester, m. kyrkoherde: curatus. Kk. 4: pr. not. 23. *3

Kirkiu rætter, m. (vide ÖGL.) Kk. 21.)(***landslagh,*** Conf. *3

Kirkiu skruþer, m. i. q. ***skruþer.*** Kk. 3: rubr.; Add. 12.

Kirkiu sokn, f. kyrksocken: paroecia. *firi k.* (cfr. UplL.), Kk. 15: 3; J. 12: 1. *

Kirkiu vigsl, f. kyrkinvigning: consecratio aedis sacrae. Kk. 5.

Kirkiu vigsla spield, n. i. q. ***vixla spiæll*** (vide ÖGL.). Add. 12.

Kirkiu vægher, m. (vide VGL.) Kg. 7: pr. *

Kirkiu væriande, m. (vide VGL.) Kk. 1: 1; 3, 4: 4; Add. 12. Scribitur ***kyrkiovärd,*** Kk. 1: 1. not. 7; 3. not. 86. *3

Kirkiu þiuver, m. (vide UplL.) Þj. 11: rubr. *3

Kiurtil, m. kjortel: palla muliebris, inferior pars vestis muliebris.)(***stænisza,*** G. 6. *3

Kiþ, n. kid, kidling: haedus, capella. Kk. 7: pr; B. 31: pr. *

Kland, n. (vide UplL.) Þj. 8: 4. not. 72. *

Klanda, v. a. (vide ÖGL.) *k. iorþ* &c. J. 1; Þj. 8: pr; 12: 4. *k. ok qvælia iorþ,* allitt. J. 8: 1. *iorþ klutra æller k. æller atala,* J. 9: 2. *k. (bark &c.) firi manni,* B. 16; Kp. 1: pr; 2: 2; Þj. 7, 8: pr, 1-3. *skipti qvælia æller k.,* allitt. J. 5: 1. *k.,* absolute, Kp. 1: pr; 2: 2. *-dat leþis manni til handa, æptir þy -dat ær til,* d. ä. den klandrade saken: res litigiosa. Þj. 8: 3, 4. Cfr. *O klandaþer.* *

Klandan, f. (vide UplL.) B. 16: rubr. not. 98; Þj. 7: rubr. Cfr. ***Iorþa klandan.*** *3

Kliva (klyva), v. n. klifva: scandere. M. 20: 2. *3

Klokka, klukka, f. klocka: campana. Kk. 3, 4: 4. *

Klokkare, m. klockare: aedituus. Kk. 4. *

Klokko klæpper, m. kläpp: pistillum campanae. Kk. 4: 4. A Danis vertitur: *klæbel, knebel* v. *knevel,* not. 74. ibid. *3

Klokko köp, n. köp af klocka: emtio campanae. Kk. 4: 4. *3

Kloster, n. kloster: coenobium. Kk. 12: pr; M. 22: 3; Add. 1: 3. *

Klutra (kluþra), v. a. i. q. ***klanda.*** J. 9: 4. Cfr. ***Klanda, Oklutraþer.*** *3

Klyva, v. a. klyfva: findere. B. 15: pr. Cfr. ***Fiughur kluva.***

Klæpper, m. kläpp: pistillum campanae. Vide ***Klokko klæpper.*** *3

Klærker, m. klerk: clericus. Conf.; Kk. 4: pr; Æ. 7; Add. 1: 3.)(***lekman,*** Kk. 4: 1. not. 62; 19; M. 22: 3; 31: pr, 1. *prester æller annar k.* (cfr. UplL.), Kk. 18: pr; M. 31: pr. *-ka arf ok presta,* Æ. 7. *

Klæþe, n. 1) kläde, tyg: pannus. Æ. 2: 1; Kp. 2: 1. Cfr. *Altaraklæþe.* 2) pl. kläder: vestimenta. G. 4: pr; B. 17: 6; Kp. 1: pr; Þj. 7, 12: 1. Cfr. *Ivir-, Kirkiu-, Mæssu klæþe.* *

Klövaþer, adj. (a *klöf,* ungula bifida) som har klofvar: ungulis bifidis praeditus. Vide *Hovaþer.*

Kniver, m. knif: culter. Vide *Mat-, Tælgheknivver.* *2

Koma, v. n. 1) komma: venire. *til arfs komin,* Kk. 11: pr. *at (fæþerne æller möþerne) komin,* G. 5: 2. *vara til lagha* v. *vitsorþa komin,* vide *Lagh, Vitsorþ. ivir eno k.,* vide *En 3. vaþe komber i viliaværk* v. *viliaværks bot* (cfr. UplL.), B. 18: 1; M. 21: 1. *þær komber i baþe karl ok kununger,* d. ä. taga del i boterna: partes mulctae capiunt. Kg. 12: 2. *dela komber i by,* J. 14: 1. *af ondum orþum koma gærninga onda,* M. 34. *elder komber af omne,* Kk. 2: pr. *skaþi komber af bro,* B. 24: pr. *spiæll k. ginum grind,* B. 9: 2. *skaþi komber i skip* v. *a land,* Kg. 12: pr, 2. *spiæll komber viþ sæd mans,* B. 7: pr. Cfr. *Undan; Ater-, Fram-, In-, Soman-, Til-, Viþer-, Up koma.* 2) tillkomma, hända: accidere, fieri. *hæfþ komber i skyldskap, a þriþia man* &c. Kk. 15: pr. *utan þæt kome i vapnaskipti,* Kg. 8: pr. *gærning, drap* &c. *komber manna mællum,* Kg. 5: 2; 7: pr; B. 21: pr. *asyn ær komin þera mællum,* Kg. 6: pr. *fall, lyte k. innan,* Kk. 3; J. 11: pr; M. 12: pr; Add. 12. *misfall* v. *spiæll k. i,* G. 5: 2; B. 14: 3. *bakarf komber i,* Æ. 2: 1. *kan hordomber þær vara i komin,* Kk. 15: pr. Cfr. *A-, Til koma.* 3) v. a. c. dat. (vide UplL. sub 3.) *k. vaþa eþe firi sik,* Kk. 2: pr. *han komber ei nei firi sik,* B. 17: 6. Cfr. *Framkoma 2.* *

Konunger, vide *Kununger.*

Korn, n. säd: seges, frumentum. Kk. 6; Æ. 2: 1; J. 17; B. 3, 5: 2; 7: pr; 9: pr; 18: 1; Kp. 10: 3; Add. 12. Cfr. *Hæsta-, Mæþal korn.* *

Kornhærbærghi, n. sädesbod: cella frumentaria. Kk. 2: pr. *3

Korn ladning, f. sädens införande i ladan: segetis illatio in horreum. B. 5: rubr. not. 69.

Korn tiund, f. (vide UplL.) Kk. 6. not. 21. *3

Kosta, v. a. bekosta, bestå: praebere, sumtus rei suppeditare. Kk. 3. *k. a manni,* J. 17. *

Koster, m. 1) kost, spis, föda: cibus. Kk. 5: pr; J. 17; Kp. 10: 1; Add. 1: 9. *(firi) manni kost uppi halda,* Kk. 5: 1; J. 17; Kp. 10: pr. Cfr. *Föþokoster.* 2) kostnad, bekostnad: impensa. *a sin eghin k.,* Kk. 2: 2. *a bonda k.,* Kp. 13: pr. 3) pl. saker, egodelar: res, utensilia. J. 16; Kp. 7: rubr.; 12: 1. Cfr. *Ankostir, Farkoster.* 4) sätt: modus. *hæste bloþ lata ælier andrum -tum (sc. hiælpa),* B. 33: 1. *

Kranker, adj. ond: malus. Conf. *3

Krapter, m. kraft: robur. *lagha rætter ok k.,* Conf. *3 *(krafter)*

Kringer, m. krets: circus. Vide *Um kring.* *1

Kristin, adj. christen: christianus. Kk. 1: pr. et not. 47; 3. n. 63; Kp. 3: pr. Cfr. *Iamkristin.* *

Kristendomber, m. dop: baptismus. Kk. 9: pr. *

Kristna, v. a. döpa: baptizare. Kk. 9: pr. *

Kristnam, n. (pro *krist* v. *krists namn*) Christi namn: nomen Christi. Kk. 1: pr.

Kristning, f. dop: baptismus. *barna k.,* Kk. 9: rubr. *3

Krok rep, n. ett rep hvarmed hölasset ombindes, och vid hvars ända är fästad en krok, medelst hvilken repet fasthåller ändan af lässestången: funis, quo circumligatur vehes foeni, quique munitus est unco, qui adnectitur perticae foeni comprimendi caussa vehi impositae. B. 8: 5.

Krona, f. 1) krona: corona. *kununglik k.,* Add. 1: 1. *-nu bæra,* Kg. 3. *til -nu vighias,* ibid. 2) kronan, den kungliga magten: regia auctoritas. Add. 1: 3.)(*kirkia,* Kk. 21. *þe aghu han til -nu ok til kunungsdöme skilia,* Kg. 1. *gamalt -nunna goþs,* Add. 1: 3. *gange iorþ ok goþs hans undi -nunna,* M. 36: pr. *3 *(kruna)*

Krona, v. a. kröna: coronare. Add. 1: 6.

Krævia, v. a. kräfva, fordra: exigere, appellare. *k. ræt* v. *bot (af manni),* B. 3; M. 22: pr, 1; 31: 1. *k. dagsværke,* Kk. 1: 1. not. 14. *k. skogh til skiptis,* Add. 5. *syn k.,* B. 25. *han kræver þem syna (*gen. a *syn,* ut Isl. *krefia einn máls,* BH.*),* ibid. *k. (eþa) til fastu ok fæbota,* Kk. 16: 4. *ater k.,* J. 6: pr; 16; Kp. 2: 1. *k. ut,* Þg. 5: 2. Cfr. *Lagh-, Ut krævia; Okræfder.* *

Kulder, m. 1) (vide ÖGL.) Vide *Sam-, Sunder kulli.* 2) kull (af varg-ungar): nidus, proles (lupae). B. 27: 1. * *(koller)*

Kullar arf, n. (vide UplL.) Æ. 2: rubr. *3 *(kollar arf)*

Kuna, f. 1) qvinna: femina. Kk. 8, 13: 3, 4; Kg. 8: 1. &c. *taka k. mæþ vald,* vide *Taka.* Cfr. *Fæsti-, Legho kuna.* 2) hustru: uxor. G. 1: pr; 3: 3. &c. Cfr. *Aþalkunu barn.* * *(kona)*

(Kungöra, v. a. i. q. *kunnugha.* Prol. not. 7.*)*

Kunna (præs. conj. *kunni,* J. 10: pr. *kundi,* Kg. 12: 2.), v. a. 1) veta, förstå: scire, intelligere. Vide *Kunnist.* 2) kunna: posse. *kunnu þe ei* &c. Kk. 11: 1. 3) (vide VGL. sub 3.) *þe kunnu rutna, kan varþa, kan klokka niþer falla, kunnu þer viþer delas, hvar þæt varþa kan, æn han bryta kundi, utan æghandin kunni til þrængia, kan spiæll synas* &c. Kk. 2: pr, 1; 4: 4; 11: 1; Kg. 12: 2; J. 10: pr; B. 9: pr. &c. *

Kunnist, f. ? kunskap, förstånd: scientia, intelligentia. Add. 1: 3, 5. *3

Kunnugha, v. a. kungöra, tillkännagifva: notum facere, indicare. Conf.; Prol. *3

Kununga synir, m. pl. konungasöner: filii regum. Add. 1: 3.

Kununga val, n. konungaval: electio regis. Add. 1: 8.

Kununger (konunger, Conf. &c.*),* m. konung: rex. Kk. 19; Kg. 1. &c. *kimna k.,* Kg. 12: 3. *k. svea ok göta ok normanna,* Prol. *k. svearikis ok norghis ok skane,* Conf. *kunungs balker,* Prol.; Kg. rubr.; 12: 3. Cfr. *Bref 1, Buþ 1, Byr, Domber 2, Döma, Ensak, Eþsöre, Garþer 4, Karl 2, Leþunger, Læn, Lænsmaþer, Maþer, Raþ, Ut gærþ.* *

Kunungliker, adj. kunglig: regius. Conf.; Add. 1: 1, 3. *3

Kunungs döme, n. 1) konungamagt: regia potestas. Vide *Krona 2.* 2) konungarike: regnum. Add. 1: 3. *3

Kunungs riki, n. konungarike: regnum. Add. 1: pr, 2. *1 *(konongsriki)*

Kunungs rætter, m. (vide UplL.) M. 31: pr. *

Kyn, n. slag: genus. Vide *Alskuna.* *

Kyndilmessa, f. (vide VGL.) B. 19: pr. *kyndilmessu dagher,* dies II Februarii. Kk. 7: 1. *

Kyverne, n. (vide ÖGL.) B. 33: 2. *2 *(köværne)*

Kænna, v. a. 1) lära, undervisa:

docere, instituere. Prol. 2) tillvita, beskylla: obiicere, accusationem alicui intendere. ***k. manni,*** Kk. 15: 4; B. 5: pr, 1, 4; 16: pr. not. 9; 18: 7. n. 16; M. 8: pr. ***kunu varþer kænt hor,*** G. 4: pr. 3) ***sik k.,*** vilja tillegna sig, påstå något vara sitt: velle sibi appropriare, rem suam esse contendere. J. 1, 15: 1. ***havi ænga tiltalu sik nokot k. af þy goþs,*** d. ä. fordra någon del deraf såsom belöning: partem aliquam rei praemii nomine sibi appropriare. Þj. 16: 2. 4) ***kænnas viþer,*** a) vilja tillegna sig: velle sibi appropriare. ***viþer skogh*** &c. ***k.,*** J. 14: pr; B. 19: 3; 30: 1; M. 22: 3. b) erkänna: fateri. ***viþ drap k.,*** M. 22: pr; Þj. 11: 1. Cfr. ***Viþer kænnas.*** *

Kær, adj. kär: carus. Add. 1: 3, 5. Cfr. ***Okær.***

Kær, n. kärr: palus. Vide ***Porskær.*** *3 *(kærr)*

Kæra, v. a. (vide VGL.) ***k. a man,*** Kk. 19; B. 26: 3. not. 84; Þg. 6: 2. ***k. (hemsokn) til mans,*** Kg. 5: pr; B. 6: 3; 19: pr. &c. ***þæt kæris,*** M. 31: 1. ***æptir (gældi, skaþa sinum) k.,*** Æ. 3: pr; 5; B. 7: 2; M. 30; Add. 4. ***k.,*** absolute, Kk. 15: 3. not. 19; Kg. 9: 1; B. 16: 1; Kp. 12: pr; M. 2, 15; Þg. 4: pr. ***k. a domarans dom,*** i. q. ***dela a domarans dom*** (vide ***Dela***), Add. 11. Cfr. ***A-, Til kæra.*** *

Kæra, f. käromål: actio. ***k. æller vitsorþ,*** Þg. 6: 2. ***k. bærs til mans, svara þe kæro,*** Add. 10. *3

Kærande, m. kärande: actor.)(***svarande,*** B. 21: pr; Kp. 14. *3

Kærleker (kærlek), m. kärlek: amor. Add. 1: 3. *1

Kærumal, n. käromål, rättegångsmål: actio v. caussa iudicialis. Add. 1: 4. *1

Köp, n. köp: emtio. J. 4: pr; Kp. 1: pr. &c.)(***gif,*** Þj. 7.)(***skipti,*** J. 6: pr; 9: 2; 10: 4; 12: 1, 4, 5. &c. ***k. göra***)(***skipta eghnum,*** J. 12: pr. ***k. mæþ vingan,*** Kp. 1: rubr. ***flere binda k. a en,*** J. 6: rubr. ***tve gripa k. a en,*** ibid. pr, 1. ***ægha mæþ fullu köpe,*** ibid. pr. Cfr. ***Ater-, For-, Hæsta-, Iorþa-, Klokko-, Torgh-, Þranga köp.*** *

Köpa, v. a. köpa: emere. Kk. 3; J. 2: 1; 4: pr. &c.)(***sælia,*** J. 2: 2; 8, 9: 1, 4; Kp. 2: pr.)(***skipta,*** J. 2: 2; 6: 2; 8: pr; Kp. 5: 1. ***k. viþ annan,*** Kp. 4: pr; 5: 1. Cfr. ***Byrd 5, 6; Forköpa.*** *

Köp fastar, m. pl. (vide UplL.))(***skiptis fastar,*** J. 12: 4. *3

Köpmal, n. (vide ÖGL.) ***-la balker,*** Prol.; Kp. rubr. *3

Köpman, m. köpman: mercator. J. 9: pr; Kp. 2: 1. *3

Köpstaþer, m. stad: urbs. Kp. 2: 1; 10: 3; M. 22: pr.)(***land,*** J. 9: pr; Kp. 1: pr, 2, 3; 2: pr. *3

Köpstaþs maþer, m. stadsbo: urbis incola. Kp. 1: pr; Þj. 8: 1.

Köpvitni, n. (vide UplL.) Þj. 12: 4; Þg. 9: 5. *3

Köpþing, n. marknad: conventus mercatorius. *3 Inde

Köpþinga friþer, m. marknadsfred i Strängnäs, från fredags aftonen efter askonsdagen, till aftonen första söndagen i fastan; utan tvifvel i anledning af en på lördagen emellan dessa två dagar i Strängnäs hållen marknad (den samma som ännu kallas Samting, och intill närvarande tid varit hållen vid förste söndagen i fastan, men de senaste åren mot slutet af Februarii månad): pax nundinaria, quae Strengnesiae valuit a vespera feriae sextae ante dominicam Invocavit (vel primam in quadragesima) ad vesperam huius dominicae, idque sine dubio propter conventum mercatorium die Saturni inter illos duos dies celebratum, eundem qui nostro quoque tempore

appellatur *Samting*, et usque ad recentissimum tempus habitus fuit circa dominicam Invocavit, ut de suo aevo narrat Tuneld, *Geographie öfver Sverige;* in cuius operis novissima editione (P. I. Stockh. 1827, p. 343.) idem refertur, quamvis ille conventus iam coepit stato tempore haberi, versus finem mensis Februarii. Þg. 11: pr.

L.

Ladning, f. *(a laþa)* (sädens) införande i ladan: illatio (segetis) in horreum. Vide *Korn ladning.*

Lafrinza dagher, m. (vide VGL.) Conf. *3 *(laurinza dagher)*

Lagh, n. lag, sällskap: societas. Vide *Bo-, Nota-, Skiplagh.*

Lagh, n. pl. 1) lag: lex, ius. Conf.; Kk. 1: pr. &c. *l. supermanna,* G. 3: 3. *gamul (sverikis) l., ny, ræt l.,* Conf.; Add. 1: 3. *rætter ok l.,* Prol.; Add. 1: 1, 3. *rætvisi ok l.,* Prol. *mæþ spækt ok laghum fara ok liva,* Add. 1: 3. *l. giva, i l. giva,* vide *Giva 1, 4. l. skipa, styrkia,* vide *Skipa, Styrkia. sum l. sighia,* Kk. 2: 3; Add. 1: 3, 7. *sum i laghum skilt ær, sum l. skilia* v. *hava skilt,* J. 2: pr, 1; 17; Kp. 5: 2. *domara agha bondum l. skilia,* Þg. 1. *bryta i l. manna,* J. 14: 3. *mæþ laghum ut sökia,* Æ. 3: pr. *æptir laghum ok lagha domum,* Add. 1: 3. *friþer vari lykt at laghum,* Þg. 11: 2. Cfr. *Kirkiu-, Lands-, Olagh.* 2) ed: iuramentum. *l. biuþa, fæsta, ganga, fælla, mæþ laghum væria,* vide *Biuþa* &c. *sak ær til lagha komin,* Þg. 4: 4. *l. stande firi hanum,* Þj. 12: pr. *viþer laghum taka,* M. 5: 1. *qvælia til lagha æller til bota,* M. 21: 1. *svara mæþ laghum æller lagha botum,* Kk. 19. *fæsta l. æller sokn,* Þg. 5: pr. *fa l. æller pænningu,* Kk. 15: 3. *æptir laghum æller ok æptir utlette fulle sannind,* i. e. secundum iuramenta in quavis caussa data, vel ulterius facta veritatis investigatione (cfr. librum meum pag. 319. cit. p. 52, 53.). Add. 1: 4. *

Lagha, adj. indecl. laga, laglig: legitimus. Vide *Bot 2, Diki, Eþer, Fall 2, Friþer 4, Fæsta 2, Giptning 1, Gæld 4, Hus 1, Lysning, Læker, Lösn, Lösning, Rætter, Sokn, Stadge, Stæmnudagher, Tilbuþ, Til mæli, Utskyld, Værn, Olagha.* *

Laghabalker, m. lagbalk: liber v. sectio codicis iuris. Prol. *3

Laghahus, vide *Hus.*

Laghaskilninger, lagha skilinger, m. laga losen eller ersättning (för svin som blifvit intaget i annans skog): legitima compensatio (qua redimitur sus in aliena silva captus). B. 15: 1. *3 *(laghskillinger)*

Laghasökning, f. lagsökning, lagligt åtal: legitima actio v. accusatio. *l. a þiuf,* Þj. 4: rubr.

Lagh biuþa, v. a. lagligen erbjuda: legitime offerre (cfr. ÖGL. sub 2.). J. 4: 1. *l. sik til byrd sinna,* J. 2: pr. *

Laghbok, f. lagbok: codex iuris. Conf.; Add. 1: 8. *supermanna l., gambla -kin,* Add. 12. *

Lagh dömder, adj. lagligen domd (att goras eller gifvas): legitime iudicatus (ut fiat vel detur). *-mt þing, -md sak,* M. 26: 9. *1

Laghgipter, adj. (vide ÖGL.) *kuna ær -pt til þera siang,* G. 4: pr. *

Laghgæld, laghagæld, n. (vide UplL. sub 1.) B. 24: 1. et not. 25; 32: pr, 1. *3

Lagh krævia, v. a. lagligen fordra: legitime petere. *siþan lagh krapt* (pro *lagh kraft,* n. part. pass.) *ær,* sedan påstående blifvit väckt om skogens delning: instituta iam actione de silva dividenda. Add. 5. *2

Laghlika, adv. lagligen: legitime. Kk. 2: pr; 4: 4; 10: 3. &c. Cfr. *Olaghlika.* *

Laghliker, adj. laglig: legitimus. Add. 1: 4. *2

Laghlysa, v. a. (vide ÖGL.) B. 19: 2; M. 18: 1; 19: pr; Þj. 13: 1; 14, 15. *

Laghmal, n. (vide VGL.) Conf. *3

Laghmander, laghmaþer, laghman, m. lagman: iudex provincialis, legifer. Kp. 13: pr; Þg. 1, 9: pr; 11: 2; Add. 1: 2-5; 9-12.)(*domare,* Kp. 12: pr; Þg. 3: 1; 8: 1; Add. 11. *suþermanna l.,* Conf.; Kg. 1; Add. 1: 7. *uplanda, tihæraþa, værma, nærikia l.,* Kg. 1. *ösgöta, vesgöta, vestmanna l.,* Kg. 1; Add. 1: 7. *l. af uplandum, virda, nærisker l.,* Add. 1: 2, 5, 7. *l. af væstragötlande,* Conf. Cfr. *Domber 2, Döma, Ensak, Skila, Skilia, Skilning.* *

Laghmans döme, n. 1) lagmansämbete: iudicis provincialis officium. Kp. 12: pr. 2) lagmansdöme, lagsaga: provincia legiferi, legiferatus. Add. 1: pr. *1

Laghmans pænningar, m. pl. en årlig utskyld till lagmannen: tributum annuum iudici provinciali debitum. Add. 9, 12.

Laghmans þing, n. lagmansting: iudicium provinciale, a legifero habitum. Þg. 2: pr. not. 26.

Laghmæla, v. a. lagligen tilltala, anställa åtal: actionem instituere. *l. til mans,* Kp. 5: 2.

Laghsagha, f. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *höra l.,* Þg. 11: 2. 2) (vide ÖGL. sub 2.) Add. 1: 2, 3, 7, 9. *land ok l.,* allitt. Þj. 8: pr; Add. 1: 1, 7, 9. *uplanda, nærisk l.,* Add. 1: 7. *

Laghslit, n. 1) forsummelse att erbjuda läkare åt en sårad: negligentia eius, qui vulnerato non offert medicum (cfr. UplL.). *böta firi -tit,* M. 1, 2. 2) böter för sådan försummelse: mulcta ob talem negligentiam pendenda. *þæsse bot heter l.,* M. 11. *3

Lagh sokn, f. lagsökning, utsökning af böter: legitima exactio mulctae. *friþer i -num,* Þg. 11: rubr.

Laghstandin, adj. lagstånden, som stått i laga tid (så att den ej mera kan rubbas): qui, iusto tempore (retractandi) praeterlapso, stabilis evasit. *þa ær gipt l.* v. *skipti -dit,* J. 10: pr; 12: 2. *3

Laghstæmna, v. a. lagligen stämma: legitime in ius vocare. Add. 10. *2

Laghsökia, v. a. (vide ÖGL.) M. 31: 2; Þj. 6: 1. not. 41. *-as til sak sinna,* Þj. 4: 3; 6: 1; 11: pr. *-kter til fullan þiufnaþ,* Þj. 4: pr. *3

Laghtakin, adj. lagligen tagen: legitime captus. *l. ok ei valdtakin,* G. 2: pr. *3

Lagh vara, v. a. (vide ÖGL.) Kk. 4: 4. *

Laghvinna, v. a. (vide UplL.) *varþer man -vunnin þær til,* Æ. 4: 2. *

Laghværn, f. laglig hägnad: legitimum saepimentum. *l. hvar viþ annan halda,* B. 1: pr; 14: 3.

Laghþing, n. pl. (vide UplL.) *til binþas, væþ up biuþa, ut biuþa, svara, væria sik i þrim -gum,* i. e. intra tres septimanas. B. 25; Kp. 8; M. 17: pr; Þg. 4: 3; 7. *iorþ ær laghbuþin, fram koma, sværia til vaþa, fylla vitsorþ* v. *lagh æller vitne, ræt göra i -gum,* J. 4: 1; 14: 2; M. 7: 1; Þg. 4: 3; 9: 1; i. q. *i þrim -gum,* ut manifestum est ex Þg. 4: 3, ubi idem quod dicitur *i -gum* mox infra plenius exprimitur verbis *i þrim -gum. i (sc. þrim) -gum*)(*a (fyrsta) þingi,* B. 18: 4; Þg. 6: 2. *i rættum -gum,* Þg. 9: 2. *fælla l. firi sik,* Þg. 9: 1; cfr. *Fælla 4.* *3

Laghþinga, v. a. (vide UplL.) *i andrum hundarum* &c. *-gis ok sökis,* Þg. 11: 1. *3

Lamb, lamp, n. lamm: agnus. Kk. 7: pr. *3

Lan, n. 1) lån: commodatum. Þj. 7. *taka þræl til lans*, M. 20: 6. 2) den lånta saken: res commodata. Kp. 6: 2. *

Land, n. 1) land, jord: terra, solum.)(*haf, sior, vatn*, Kg. 11: 1; 12: pr; M. 26: pr. *föra man a l. up*, M. 30. *dragha skip a l.*, M. 20: 4. *fara af -de ok a annat*, d. ä. från den ena stranden af en ström, ett sund eller en sjö till den andra: ab altera ripa fluminis, freti vel lacus ad alteram navigare. B. 22: pr. *ægha* v. *byggia a baþin l.*, d. ä. flodens båda stränder: in utraque fluminis ripa. B. 20: 5. Cfr. *Bya-, Mark-, Örtugh land.* 2) land, landskap: provincia. Kg. 1-3, 12: 2; Æ. 6: pr; Add. 1: 1, 3, 7. *l. ok laghsagha*, vide *Laghsagha 2. laghmaþer ok l.*, Þg. 11: 2. *l. ok landsmæn*, Add. 1: 7. *-dum raþa (ok) riki styra, til l. ok rikis komin, l. ok riki væria*, Kg. 1, 2; Add. 1: 5. *ængin hærra … a þæt l.* &c. Kp. 13: pr. not. 3, ubi tamen pro *l.* sine dubio legendum est *læn*. Cfr. *Ryma, Folkland, Inlændis, Inlændsker, Inlænninger, Utlændis* &c. 3) landet, landsbygden: rus. Kk. 7: 1. not. 85. Cfr. *Köpstaþer.* *

Landamære, n. 1) (vide VGL.) *ivir l., hærfærd til -ris*, d. ä. rikets gräns: fines regni. Add. 1: 3, 5. 2) område af jord inom vissa gränsor: regio, terra intra certos fines sita. *siu biskupsdöme* &c. *mæþ -rum þera, hus ok land mæþ ærlikum ingældum þera ok -rum, land a l. væria* &c. Add. 1: pr, 1, 3. *2

Landboe, m. landbo, arrendator: colonus. Kg. 3: 4; J. 10: 1, 4; 14: pr, 3; Þg. 2: pr; Add. 3.)(*æghande*, J. 3, 10: pr, 2; 11: pr; 14: 1.)(*iorþæghande*, vide *Iorþæghande.*)(*bonde*, Kp. 13: pr.)(*bryti*, Þg. 2: pr. Cfr. *Kirkiu landboe.* *

Landslagh, n. pl. landskapets allmänna lag: commune provinciae ius.)(*kirkiu rætter*, Conf. *gamul l.*, Prol. *böta, dömas, taka, sökia* &c. *æptir -ghum*, Kk. 14, 15: pr; Kg. 11: pr; Æ. 7; B. 5: 1; Þg. 11: 1. *sökia mæþ -ghum*, Þg. 9: 3. *standa til -gha* v. *undir l. ok laghmans skilu, i -ghum vara* (cfr. UplL.), Kk. 19. *skipta hæstum* &c. *i -ghum*)(*a torghe*, Kp. 5: pr. not. 81. coll. §. 1. *göra brut i -ghum*, crimina committere quae secundum commune ius (non vero ut violationes iuramenti regii) puniuntur. M. 14: 2. *

Landsmæn, m. pl. 1) landskapets inbyggare: provinciae incolae. Add. 6, 12.)(*biskopen ok klærkane*, Conf. *laghmæn ok l., land ok l.*, Add. 1: 3, 4, 7. 2) landtmän, landtboar: ruricolae.)(*köpstaþs mæn*, Kp. 1: pr.

Landsskap, n. i. q. *land 2.* Þj. 12: 6. *3

Landsvist, f. (vide VGL.) *hava l.*, Kk. 15: 4. *han haver forgiort l.*, Kg. 9: pr. *3

Landsþing, n. lagmansting, ting för hela landskapet (Södermanland): conventus iudicialis provinciae (Sudermanniae). Conf. *3

Langer, adj. lång: longus. *fem famna* (gen.) *l.*, B. 9: 1. *l. timi*, Conf. *l. avund*, Kg. 7: pr. *

Langt, adv. långt: longe. B. 21: 1; Kp. 10: 3. *længra, længer*, compar. B. 3, 7: 2; Þj. 8: 3. et not. 64. *3

Lansvitni, n. vitne om lån: testis de commodato. Þg. 9: 5. *3

Larensmæssa, f. (vide ÖGL.) Kk. 21. not. 26. *2 *(lafrinzs mæssa)*

Las, m. lås: sera. *hogga farkost mans u lase*, d. ä. hugga den lös från den lås, hvarmed den är fästad vid stranden: navigium alienum ictibus securis seiungere a sera qua litori adfixum est. B. 22: pr. *raþa lasum ok nyklum*, Þj. 12: 5. *ganga undir las ok*

nykla ok spana bo mans, Þj. 10: pr. cfr. ***Spana.*** *

Lass, las (gen. ***lassar***), n. lass: vehes, plaustrum onustum. B. 17: pr, 4. ***lassar*** v. ***tiu lassa æng*** (cfr. VGL.), Kk. 2: pr; J. 13: pr. *

Laster, m. last, fel: vitium. Kp. 5: pr. *3

Lata (impf. ***let,*** M. 8: pr; Þj. 12: 2.), v. a. 1) lemna, öfverlemna: tradere, relinquere. ***late ater hæst,*** Þj. 13: 1. ***kirkiu æptir sik l. sva mykit*** &c. Æ. 7. ***andrum minna l.,*** J. 15: 1. ***þem latit hava,*** J. 12: 5. cfr. ***Hava 5.*** ***til syna l.,*** lemna godset att synas, tillåta besigtning: bona inspicienda exhibere. M. 22: 3. ***l. sik til at*** &c. (cfr. UplL.), B. 27: 1; M. 13: pr. Cfr. ***Til lata.*** 2) släppa: dimittere. ***bana lösan l.,*** M. 17: pr. ***þem (sc. sun æller dottur) fran sik snöþ l.,*** G. 5: pr. ***l. fæ i kirkiugarþ*** v. ***öiar,*** Kk. 18: 1; B. 31: 1. ***hæste bloþ l.,*** d. ä. åderlåta: sanguinem mittere. B. 33: 1. Cfr. ***Forlata.*** 3) mista: perdere. Vide ***Bloþlæte.*** 4) v. aux. a) låta (ske), tillåta: sinere (ut fiat). ***l. oqvælt*** v. ***qvart standa,*** J. 2: 1; B. 17: 2. ***l. syna, ransaka,*** Þj. 12: pr, 1. ***l. hava,*** J. 12: 5. not. 30. Cfr. ***Byggia 5.*** b) låta (göra), föranstalta: curare (faciendum). ***l. bok skriva, kirkiu byggia*** v. ***vighia*** &c. Conf.; Kk. 1: pr; 5: pr. &c. ***sar syna l.,*** M. 8: pr. ***hus l. bryta,*** Þj. 12: 2. ***gud lati*** &c. Kg. 3. *

Laþa, v. a. införa (säd eller hö) i lada: horreo condere (segetes vel foenum). ***l. korn sit,*** B. 5: 2. ***l.,*** absolute, Kk. 6. ***siþan af ær laþit akrum æller ængium,*** B. 22: 2. Cfr. ***Ladning, In laþa.*** *1

Laþa, f. lada: horreum. Kk. 2: pr; B. 5: 1; 18: 1. *

Lefs sufl, n. (vide ÖGL.) Vide ***Lever.*** *2

Legha, f. 1) (vide ÖGL. sub 1.) ***biuþa manni l. ok fæstipænning, viþ l. taka,*** B. 26: 2. ***l. a hæst,*** Kp. 7: rubr. ***hava lof æller l. firi sik*** (cfr. UplL.), B. 16: 1; 20: pr. ***gita sik vart mæþ lof æller l.,*** B. 17: 6. ***stande firi hanum hvarte lof æller l.*** (cfr. UplL.), B. 8: 3. ***utan lof æller l.,*** Kp. 13: 2. ***gripa til lans æller l.,*** Þj. 7. 2) (vide ÖGL. sub 2.) B. 26: pr, 1; Kp. 7. Cfr. ***Aldin legha.*** *

Leghia, v. a. (vide ÖGL.) ***l. man,*** B. 26: pr; Add. 7. ***l. af andrum hæst*** &c. Kp. 7. ***leghi firi sik*** (i. q. ***fore sinni hiorþ,*** UplL. Viþ. 17: 5.) ***þæn ænga (sc. hiorþlöt) haver,*** B. 23: 2. *

Legho drænger, m. legodräng: servus mercenarius. M. 36: 1. *

Legho folk, n. i. q. ***legho hion.*** B. 26: rubr. not. 60. *3

Legho ganga, v. n. arbeta för lega hos andra: operas suas aliis locare. B. 26: 2. Cfr. VGL. v. ***legha 1.***

Legho hion, n. pl. (vide VGL.) B. 26: pr. not. 67; §. 1. *3

Legho kuna, f. legoqvinna: ancilla mercenaria. M. 36: 1; Add. 7. *3

Legho man, m. i. q. ***legho drænger.*** Add. 7. *1

Legho ruf, n. (vide UplL.) B. 26: rubr. *3

Legho stæmna, f. (vide UplL.) B. 26: 2. *3

Leker, m. lek: lusus. Vide ***Fiskeleker.*** *3

Lekman, m. (vide VGL.) Kk. 10: 2.)(***klærker,*** vide ***Klærker.***)(***prester æller annar klærker,*** M. 31: pr. *3

Lesa, vide ***Læsa.***

Leta, v. a. 1) leta, söka: quaerere. ***l. hemulsman sin,*** Þj. 8: 2. ***l. æptir sinu, æptir þiufnaþe,*** Þj. 12: 1, 2. ***l. æptir skaþamanni sinum,*** M. 23: 2. ***l. æptir værþe sinu*** (cfr. UplL.), Kp. 2: 2; Þj. 8: 1. 2) undersöka: inquirere. *letins at þe ei bonda abyrþ bærin,* Þj. 12: 1. *l. sannind,* Kp. 10: 2. Cfr. ***Utleta.*** *

Lever, m. brödkaka, lef: placenta panis. *l. ok lefs sufl,* Kk. 4: 3. *2

Leþ, f. 1) väg: via. *almanna l.* (cfr. UplL.), B. 20: 5. Cfr. ***Bata leþ, Framleþis.*** 2) sätt: modus. Vide ***Hvaria-, Nokraleþis; Samuled.*** *

Leþa, v. a. leda, föra: ducere, ferre. *l. man* v. *bark til stok,* Kg. 8: pr; B. 16: pr; M. 10: pr. *l. ek* v. *stok til stubba,* B. 16: 1. *l. (gull æller silver) til stæþs,* Kp. 1: 2. *vatn fran sik l.,* B. 12: pr. *hvaþan þæn vægher leþer, hvem þe vilia þæn vægh til l.,* B. 5: 2; 8: 3. *l. andrum værþ* &c., i. e. tradere. J. 4: pr. *l. avisning a annan,* i. q. *göra andrum avisning,* B. 20: 4. not. 96. *l.* (sc. rem litigiosam) *til annars,* Þj. 8: 4, 5. *l. manni til handa,* i. q. *til mans,* Þj. 8: 3. *l. (þiufnaþ) manni a hænder,* Kk. 16: 1; B. 16: pr. *l. til vinganaman,* Kp. 1: pr. *l. til fangamans æller til stums ok stubba,* B. 16: pr. *l. frän sik,* Þj. 9. *sik af handum l.,* Þj. 8: pr, 3, 4; 12: pr. Cfr. ***Fram-, Væghleþa; Inleþning.*** *

Leþas, v. dep. impers. ledas: pertaedere. *allum -þis þær viþer,* M. 30.

Leþer, adj. led, ledsam: molestus, odiosus. *ærva sva let sum liuft,* J. 8: 1. *varþe baþe liuen ok leþo,* Þj. 9. *3

Leþsn, f. (vide ÖGL.) Þj. 8: 3. *gripa til -na,* ibid. pr. *þær sum ei ær fulder þiufnaþer i -num,* då den klandrade saken, som skall ledas till fångesman, ej utgör full tjufnad, d. ä. minst en half marks värde: ubi res litigiosa ad auctorem deducenda non habet pretium pleni furti, i. e. minimum dimidiae marcae. Ibid. §. 4. *

Leþsnafall (leznfall, Þj. ind. 8.), n. (vide UplL. sub 1.) Þj. 8: rubr. *3

Leþsna forfall, n. hinder mot fullgörandet inom rätt tid af bevisningen om sin åtkomst af en klandrad sak: impedimentum, ob quod probatio iustae adquisitionis rei litigiosae intra tempus iure praefinitum fieri non potest. Þj. 9: rubr.

Leþsnavitni, n. (vide UplL.) Þg. 9: 5. *3

Leþ sund, n. (vide UplL.) B. 20: 5. *3

Leþunger, m. (vide UplL. sub 1.) *kunungs l.,* Kg. 10: rubr. *kunungs -ng ut bîuþa,* Add. 2. *kununger biuþer ut -ng sin,* Þg. 11: 1. *kununger biuþer lid ok -ng ut,* Kg. 10: pr; M. 26: 10. *3

Lid (lyd, lyuþ), n. krigshär: exercitus, copiae. Vide ***Leþunger.*** *3 *(liþ)*

Lid, vide ***Liþ.***

Lida, v. n. gå, förlida: ire, progredi. Cfr. ***Fram lida.*** * *(liþa)*

Lidtæppa, v. a. (vide ÖGL.) B. 8: 4. not. 58. *2 *(liþ tæppa)*

Lif, n. 1) kropp: corpus. *l. ok siæl,* Kk. 21. not. 30; G. 6; Add. 1: 3, 5. 2) lif: vita. *l. nyta,* Kk. 15: 1. *unna manni l.,* B. 5: 1. &c. *l. for utan ænda,* M. 36: 1. *l. ok goþs,* ibid. rubr. Cfr. ***Gira 1, 3; Gælda 3.*** *

Liggia (impf. conj. *laghe,* Kk. 9: 2.), v. n. 1) ligga: iacere. *l. i sottasiang* v. *sarum,* Kk. 9: 2; Þj. 9. *-ger (sc. hö) a sama teghe,* sc. ubi sectum est. B. 8: 3. *kirkiugarþer, garþer, farlid, grind, bro -ger niþri,* Kk. 18: 1; B. 1: pr; 8: pr, 1; 9: 3; 24: pr, 3; 28: pr. *l. ogilder,* vide ***Ogilder.*** *l. i træböte,* vide ***Træböte.*** *l. i attatighi markum,* G. 3: 1. *l. i gildi sinu,* vide ***Gildi.*** *-gi (bot) i samu gildi,* M. 6: pr, 1. *-gi (skaþe) i vaþa botum,* Kk. 4: 4; B. 24: 1. *tegher skal æptir tomt l.,* B. 11: 1. *fiskevatn -gin iamföris,* B. 20: 5. *l. til iamföris,* B. 13: pr. not. 41; 20: 5. n. 4.

vaþ -ger a sama man, B. 4. *-gi* (i. e. esto) *han (sc. fiælder) þem firi fæþerne,* J. 13: 1. *-gi hans varnaþer a,* B. 31: pr; Kp. 12: 1. 2) vara belägen: situm esse. *l. i fiælhum,* Kk. 2: pr. *tve byar l. saman,* d. ä. gränsa till hvarannan: confines sunt. B. 23: 2. 3) vara bestämd, förordnad: statutum v. constitutum esse. *firi torghaköpum -ger ængin fræstmark,* Kp. 5: 1. *stæmnudagher* v. *nat ok manaþer -gi firi (manni* v. *skipti),* J. 4: 1; 5: pr; 7: 1; B. 12: pr; Þj. 8: pr. 4) *l. til,* tillhöra: pertinere. *skiplagh sum þe ö -ger til,* M. 29. *by þær skogher -ger til,* J. 14: pr. *ströms vatn -ger til by,* B. 20: 4. *l. til kirkiu bygning* v. *klokko köps,* Kk. 1: 1; 4: 2, 4. *þæt -gi til kunungs ensak,* Add. 8. *þæt -gi til toif manna,* Kk. 4: 4. *

Lighra, v. a. lägra: stuprare. Æ. 3: 1. *3

Lighre, n. läge: situs. Vide *Grava-, Vasa lighre.* *3

Likami, m. lekamen, kropp: corpus. Vide *Guþslikami.* *3

Liker, adj. 1) lik: similis. *lik mærke,* B. 29: 1. *likt mote liku,* J. 12: 2. *hvem þe vilia likastan þær til vitna,* Þg. 7. Cfr. *A-, Se-, Þyliker.* (2) *likaster,* superl. likast, bäst: optimus. Kk. 4: 1. nott. 67, 68.) *3

Lik ran, n. plundring af lik: mortui hominis spoliatio. M. 25: rubr. *3

Limber, m. lem:, membrum. M. 6: pr, 3; 10: pr, 3; 13: 1; 14: 2; Þj. 2. Cfr. *Frölimber.* *3

Lin, n. 1) lin: linum. B. 10: 1. not. 100. 2) linne: linteum. *þorf viþ baþe l. ok læker,* allitt. M. 3. *

Linda, f. (vide ÖGL.) B. 9: pr. *2

Lita, v. a. 1) nöjas med: contentum esse. *þungt a at l.,* Conf. (Cfr. *Alita.*) 2) rätta sig efter, följa: observare, sequi. *l. til lagha, l. at laghum,* ibid. *

Litil, adj. liten: parvus. *þær ær höt mæþ litlu böt,* Kg. 5: pr. *

Liva (impf. *lifþi,* J. 17.), v. n. lefva: vivere. Kk. 9: pr; Kg. 3. &c. *l. viþ upsala öþa,* Add. 1: 3. *

Livande, livandis, adj. lefvande: vivus. Kk. 12: 1; Æ. 3: 4. &c. *at manni l.,* medan han lefver: homine vivo. M. 6: 3. *af þem -dum,* G. 1: 1. *

Liughari, m. ljugare: homo mendax. M. 34.

Lius (lys), n. 1) ljus: lux. *i l. ok ei i löndum,* uppenbarligen, och ej i hemlighet: non clam sed palam. B. 8: 5. 2) ljus (att bränna): candela. Kk. 4: 2; 8, 13.

Liusa, v. a. lysa, kungöra: publicare. Kk. 13. not. 93; Add. 2. *l. man i ban,* Kk. 10: 2. Cfr. *Lysa.*

Liuslika, adv. (vide VGL.) Conf. *3

Liustra, f. (vide UplL.) B. 20: pr. *3 *(lystra)*

Liuta (lyta; impf. *löt),* v. a. få: accipere. *l. döþ,* B. 19: 2; 21: 1; 32: pr, 2; Kp. 14; M. 19, 20: pr, 4, 6, 7; 21: pr; 25: 2; 28: pr; 33: 2. *l. skaþa,* B. 12: pr; 19: 2; 21: pr. not. 17; §. 3; 32: pr, 2; M. 2, 19: 1; 33: 2. *3

Liuver, adj. ljuf, behaglig: dulcis, iucundus. *sva liuft um* (lege *sum*) *þe vilia* &c. (cfr. UplL.), Conf. Cfr. *Leþer.* *3

Liþ, lid, n. (vide UplL.) B. 8: pr. *hoygga æller bryta l. a garþe,* B. 2: 1. *ryva (sc. lagha værn) ok liþum upkasta,* B. 7: pr. *l. ater tæppa,* nisi potius legendum sit: *ater lid tæppa,* ut *lid tæppa* sit unum vocabulum, B. 8: 4. Cfr. *Bar-, Farliþ.* *

Liþer, m. led: articulus. M. 6: pr. *3

Liþugher, adj. (vide ÖGL.) Kk. 5: 1; B. 25, 26: 2; Þj. 2; Þg. 2: pr; 11: 1. *

Lof (luf), n. lof, tillåtelse: venia. Kk. 1: 1; B. 31: 1; Add. 4. ***mera l. a annan binda æn han ær æghande at,*** d. ä. freda sig med bevisning derom, att man erhållit af en annan tillåtelse att bruka det, som den andre ej är egare till: probare se ab alio accepisse veniam utendi re, cuius dominus alter non est. B. 20: pr. not. 74; ubi tamen textus meliorem lectionem habere mihi videtur. Cfr. ***Legha 1.*** *3

Lofsvitni, n. (vide UplL.) Þg. 9: 5. *3

Loter, luter, m. 1) lika del, lott: pars aequalis. Kk. 6; M. 26: 13; Add. 12. ***tver lytir***)(***þriþiunger,*** Kk. 11: 1; Kg. 12: 2. not. 35; G. 3: 3. et not. 45; Æ. 1: 1; 2: pr. &c. ***lösa sik viþ lot hvarn*** &c. (cfr. UplL.), Þj. 3. Cfr. ***Tvalyti.*** 2) del (i allmänhet): pars (qualiscumque). B. 15: pr. 3) andel: portio rata, ad aliquem pertinens. Kg. 9: pr; G. 5: 1; Æ. 1: 1; J. 17; B. 12: pr; 21: 1; 31: 1; M. 31: pr. ***broþor, systur l.,*** Æ. 1: 1; J. 17. Cfr. ***Fynda-, Malsæghanda-, Mansloter.*** 4) lott: sors. ***lot upbæra,*** Æ. 1: 1. Cfr. ***Bæra 1.*** 5) sak: res. Vide ***Byrþa-, Eghna loter.*** *

Lot kafli, m. en kafle som, på ett nu obekant sätt, brukades vid lottning: bacillum quo, modo nostro tempore incognito, in sortitione facienda usi sunt veteres (Cfr. UplL. v. ***loter 3***). ***göra skipte mæþ l.,*** M. 16.

Lot ran, n. vägrande att utlemna en sak som skall skiftas genom lottning: contumacia eius, qui non vult exhibere rem sortitione dividendam. M. 16: rubr. Ita quoque in iure Upl. h. v. explicanda esse videtur. *3

Lova, v. a. 1) tillåta: permittere. Vide ***Olovandis.*** 2) lofva: promittere. B. 26: pr; Kp. 7; Add. 1: 3, 5. Cfr. ***Trolovan.*** *2

Lund, f. sätt: modus. ***þæssum, þæmma, ængum, nokrum -dum,*** Kk. 4: 1; 13: 3. not. 19; Æ. 3: 1. not. 61; Þg. 6: 2; Add. 1: 2, 3. ***(æ) hvarium -dum,*** på hvad sätt som hälst: quibuscumque modis. Kk. 5: 1; B. 3; M. 18: pr. Cfr. ***Samu-, þæssa lund.*** *

Lunnar, m. pl. (vide ÖGL.) M. 20: 4. *3

Lusna, v. n. losna: laxari, solvi. Kk. 4: 4. *3 ***(losna)***

Luter, vide ***Loter.***

Lydbiskuper, m. (vide UplL.))(***ærkibiskuper,*** Kg. 3. *3

Lydna, f. lydnad: obedientia. Add. 1: 1, 5. *2 ***(luþna)***

Lykil, m. nyckel: clavis. Vide ***Kirkiu lykil.*** *1

Lykkia, v. a. lycka, stänga: claudere. Vide ***Utan lykkia.*** *3

Lykt, f. slut: finis. ***til -ta komin,*** Kk. 4: pr. ***vari sva þær l. at laghum hans*** (cfr. ***væri þæt las fore prætylftum eþe,*** UplL. Þg. 5: 2.), Þg. 5: pr. ***friþer vari l. at laghum*** (cfr. UplL.), Þg. 11: 2. *3

Lykta, v. a. lykta, sluta: finire. Kk. 6; Kg. 12: 3. *3

Lyktar vitni, n. ed derom, att en annan ed blifvit lagligen gången: iuramentum, quo probatur aliud iuramentum legitime esse factum. Kk. 16: 4. coll. Þg. 5: pr., ubi de eo, qui tali iuramento probavit se antea legitimum dedisse iuramentum, dicitur: ***vari sva þær (v. vari þæt) lykt at laghum hans*** (cfr. ***Lykt***). Ih. vertit: "solutionis testes" (Gloss. v. ***luka***).

Lysa, v. a. c. dat. v. acc. kungöra, tillkännagifva: publicare, indicare. B. 6: 3; 30: pr; 31: pr; Þj. 13: 1. ***l. man i ban,*** Kk. 10: 2. not. 97. ***l. firi byamannum, sokn*** &c. B. 30: 1; Kp. 8, 10: 2; M. 18: 1; Þj. 14. ***l. firi hionum,*** i. e. futurum coniugium proclamare. Kk. 13. ***l. laghum ok laghbok,*** d. ä. offentligen upläsa: in publico recitare. Conf. *friþ l. a gisninga skogh,* B. 28: pr. Cfr. *Firi 8, Liusa; Lagh-, Utlysa; Banlyster.* *

Lysning, f. kungörande: promulgatio. Þj. 13: 1. *gripa til l.* (cfr. UplL.), Þj. 7. *ær firi lagha l.,* finnes laga lysning, d. ä. är det forut lagligen kungjordt att giller &c. är utlagdt: si adsit legitima promulgatio, i. e. si antea legitime promulgatum sit pedicas &c. esse positas. B. 19: 2. *3

Lysninga vitni, n. (vide UplL.) Þg. 9: 5. *göra sik urþinva mæþ -num* (cfr. UplL.), Þj. 16: 1. *3

Lysta, v. impers. lysta, behaga: libere, placere. *hvar þem vara -ter,* B. 26: pr. *3

Lyti, n. (vide ÖGL.) M. 1, 5: pr; 12: pr.)(*sar,* M. 6: pr, 1; 12: 2. not. 40.)(*saröke,* M. 12: 2. *3

Lytis bot, f. (vide ÖGL.) M. 4: 1; 5: pr; 6: pr; 9: 2.)(*sarabot,* M. 6: pr, 1, 2. *full l.,* M. 6: 2. *2

Lyznu varþer, m. (a *lyda,* audire, auscultare; unde hodiernum verbum *lyssna*) i. q. *invarþer.* Kg. 12: 2.

Læa, v. a. 1) låna (ut): commodare. *lan skal læande ater bæras,* Kp. 6: 2. 2) *l. sik til* (vide UplL.). *l. sik til vargha at dræpa, l. sik til at myrda* &c. B. 27: 1. not. 92; M. 13: pr. not. 49. *

Læggia (impf. *laþi,* B. 6: 3. part. pass. *laghaþer,* Kg. 9: 3; Æ. 4: pr. *lagder,* ibid. in nott.), v. a. 1) lägga: ponere, collocare. *barn i vigþa iorþ l.,* Kk 9: pr. *l. sik a skip æller a skogha,* M. 13: pr. *l. alaghu a land,* Add. 1: 3. *mælestang a* (sc. *iorþ*) *l.,* B. 7: 2. *stangfall a l.,* B. 13: pr. *brut a l.,* B. 11: 1. *skipt, friþ a* (*skogh*) *l.,* Add. 5. *mærke a* (sc. *fæ*) *l.,* B. 29: rubr. not. 17. *l. mærke a annars mærke,* B. 29: 1. *dul* v. *viu a l., varþnaþ annars a l.,* vide *Dul* &c. *ærvoþe a l.,* B. 20: 4. not. 97. *lön at l.,* vide *Lön. bolagh l.,* J. 15: pr, 1. *bol til kirkiu l.,* Kk. 2: pr. *l. forryme,* B. 20: 5. *l. vægh ivir aker,* B. 10: pr. *l. til iamföris,* B. 13: pr. *mannum þria bya i val l.,* J. 5: pr. Cfr. *Af-, In-, Niþer læggia; Alagha, Ater legha, Tillaghur.* 2) bestämma, förordna: statuere, constituere. *manni dagh l.,* Kg. 9: 3. *stæmnudagh a l.,* Kk. 1: 1; 5: pr. *biltugher -as,* vide *Biltugher.* Cfr. *Firi læggia.* 3) sticka: pungendo vulnerare. *l. æller skiuta fæ,* B. 33: 2. Cfr. *Gönumlaghaþer.* *

Læghi, n. (vide UplL. sub 2.) *skip ær til -is komit,* M. 26: 10. *3

Læker, m. läkare: medicus. M. 1-3, 11: rubr. *lagha l.,* M. 11. *

Lækers bot, f. läkarelön: merces medico data. M. 3. not. 30, nisi pro *bot* legendum sit *gæf.*

Læn, n. (vide UplL.) *(þiænistumannum sinum) l. giva,* Kg. 3; Add. 1: 4. *þæn kunungs l. haver,* Kp. 12: 2. not. 100. *hærra ... a þæt l. sum hanum ær givit af kununge,* Kp. 13: pr. *mista lænit,* Kp. 12: pr. not. 85. *3

Læna, v. a. i. q. *læa 1.* Kp. 6: 2. Cfr. *Ut læna.* *3

Længi, adv. länge: diu. Prol.; Kg. 3; J. 9: 2; M. 4: rubr.; 30. *længer,* compar. B. 6: 2; 13: pr. &c. *længst,* superl. Kk. 9: pr; Æ. 6: pr. *

Lænsmaþer, lænsman, m. 1) (vide UplL. sub 1.) J. 7: 1; B. 1: 1; Kp. 12: pr. not. 85; M. 7: 1; 22: 1; Þj. 2; Þg. 1, 2: pr; 3: pr; 4: 2; 5: 2; 6: 1; 9: 2.)(*hærra,* Kp. 13: pr, 1. *kunungs l.,* Kk. 21; B. 24: 2; Kp. 11: pr; Þg. 3: pr. 2) (vide UplL. sub 2.) *biskups l.,* Kk. 6. not. 1; 15: 3; 16: pr; 21. *

Læsa (impf. *las*), v. a. plocka, samla: legere, colligere. *l. ax,* B. 5: pr. Cfr. *Up læsa, Olæsin.* *1

Læsa, v. a. läsa, stänga: claudere. *kirkia ær til lykta komin læst* &c. (cfr. ÖGL.), Kk. 4: pr. *hittis (lik &c.) i læstum husum,* M. 22: pr; Þj. 12: 1. Cfr. *Olæster, Uplæsa.* *

Læsning, f. plockning, samlande: collectus. B. 5: rubr., ubi h. v.,)(*plokkan,* denotat collectionem spicarum ex agro messo.

Læssi stang, f. lassmed, en stång som lägges ofvanpå hölasset, för att kunna fastare ombinda det: pertica, quae vehi foeni firmius circumligandae imponitur. B. 8: 5.

Löf stakker, m. (vide UplL.) B. 17: 2. *3

Löker, m. ört, växt, (lök): herba. *kal æller lökar,* B. 10: 3. *1 *(loker)*

Lön, n. pl. lön, betalning: pretium, compensatio. B. 26: rubr. not. 60; Kp. 1: 3; Add. 7. Cfr. *Fynda-, Træþis lön.* *

Lön, f. döljande: occultatio. *l. at fæ læggia,* d. ä. dölja: occultare. B. 6: 3. *

Löna, v. a. dölja: occultare. Þj. 12: 1; 14. *1

Lönd, f. döljande: occultatio. *hava i liusi ok ei i -dum,* allitt. B. 8: 5. *2

Lönlika, adv. lönligen: clam. Kk. 17: pr. not. 17. *2

Lön skript, f. hemligt kyrkstraff: privata poenitentia. Kk. 17: pr. *2 *(lönda skript)*

Löpa, v. n. 1) löpa, springa: currere. B. 15: 1; 19: pr. Cfr. *Uplöpa.* 2) rinna: fluere. B. 20: 5. *

Löpa, v. a. afbarka: decorticare. *l. næver,* B. 17: 1. Cfr. *Barklöpa; Barka-, Næfra löpning.* *3

Lös, adj. 1) lös: solutus, liber. *elder varþer l.,* B. 18: 2. *l. löpa,* de aqua, B. 20: 5. *lösan lata,* M. 17: pr. *lösir pænningar,* G. 3: 3. Cfr. *Slippa.* 2) (vide ÖGL. sub 2.) Vide *Barn-, Friþ-, Sak-, Varþ-, Þranga lös.* *

Lösa, v. a. 1) befria från träldom: servitute liberare. Kp. 3: pr. 2) lösa med penningar: pecunia redimere; a) lösa ett fäkreatur, som af en annan blifvit intaget: pecus suum in alieno agro vel silva glandaria captum redimere. *lösis ut mæþ lagha lösnum* v. *lösning,* B. 15: 1; 28: pr. Cfr. *Aterlösa 1.* b) lösa från straff medelst böters erläggande: mulcta solvenda a supplicio redimere. *l. sik,* B. 16: pr; 23: pr. *l. sik viþ lot hvarn,* Þj. 3. *l. sik i friþ viþ kunungin,* Kg. 9: pr. c) lösa jord, som af en slägting antingen blifvit skänkt till kyrka eller kloster, eller ock såld, bortskiftad eller pantsatt: redimere fundum, a cognato quodam sive templo vel coenobio donatum, sive venditione vel permutatione alienatum, sive oppigneratum. Kk. 12: pr; J. 4: 1; 5: 1; 9: pr. *byrd sina l.,* J. 2: pr; 4: 1. *i byrd l.,* vide *Byrd 5.* Cfr. *Aterlösa 3.* 3) betala, godtgöra: solvere, rependere. *l. mark um ar hvart mæþ ærvoþe sinu,* M. 14: 2. *

Lösgiurþer, adj. (vide VGL. h. v., et ÖGL. Add. p. 402.) Þj. 12: 1. *3

Lös iorþ, f. (Isl. *laus jörd,* terra levis, quae facile conteritur,' BH.) lös (eller fri) jord; härmed synes sådan jord menas, som är i sjelfegande bönders besittning: terra soluta (vel libera); ita, ut videtur, talis appellatur terra, quae est in dominio hominum de plebe; ut adeo verba: *i byum* ... *þem sum l. ær innan* explicentur mox sequentibus: *þæt skal vara bondaby ok ei kunungs æller valdsmanna.* J. 5: pr. Locc. vertit. "terra, quae soluta et vacans est."

Löskalægki, n. lönskaläge: stuprum. Æ. 3: pr. *

Löskamaþer, m. lösker man: vir

vagus, qui non habet certum domicilium.)(***bönder ok bolfaste mæn,*** Kg. 12: 2. * ***(löska)***

Lösn, f. lösen: redemtio; a) som af delegare i by gifves för urfjäll: qua pagi incolae redimunt solum separatum ***urfiælder*** dictum. J. **13**: pr. b) för intaget fäkreatur: qua pecus in alieno agro captum redimitur. B. **31**: pr. ***lagha l.,*** B. **6**: 1; **15**: 1; **28**: pr. not. 13. c) för egendom, som af en annan blifvit tagen från en tjuf: quae datur cum aliquis recipit rem suam ab alio, qui eam a fure cepit. Þj. **13**: 1. *

Lösning, f. i. q. ***lösn b. lagha l.,*** B. **15**: 1; **28**: pr.

Lösöre, m. lösöre: res mobilis.)(***iorþ,*** Kk. **12**: pr; J. **9**: 4.)(***egn,*** G. **3**: 2. *

Löt, f. betesmark: pascuum. M. **22**: pr. Cfr. ***Gen-, Hiorþlöt.*** *

M.

Magha (præs. conj. ***moghi,*** Prol. ***mughi,*** Þj. **12**: 1. not. 23. in inf. non occurrit), v. n. 1) kunna: posse. Kk. **3, 4**: 4; Kg. **6**: pr; B. **10**: pr; **13**: 1; **15**: pr; **17**: pr; M. **27**: pr; Þg. **6**: 2. ***varin sva mangi sum þe moghu,*** B. **1**: 1. ***varin hvat þe moghu flere æller fære,*** Æ. **2**: pr. Cfr. ***Formagha.*** 2) måga, vara berättigad (att göra): ius habere (aliquid faciendi). Kk. **1**: 1; **9**: pr; **10**: 2; **15**: 1. &c. 3) skola, böra: debere, oportere. ***þæn döþe ma længst biþa,*** Kk. **9**: pr. ***ei ma langt mællum ræt-tara vara,*** Kp. **10**: 3. 4) må: v. aux. optativae significationis. ***þæt allum moghi vara gagn at,*** Prol. ***at vi mattin sva*** &c. B. **33**: 3. *

Maimanaþer, m. Maj månad: mensis Maius. B. **24**: 2.

Makt, f. ***(a magha)*** magt: potestas. Add. **1**: 3. (Cfr. ***Alsmektiger.***)

Mal, n. 1) tal: sermo. Vide ***Giptar mal.*** 2) (vide VGL. sub 2.) Conf.; Kk. rubr.; **10**: 1, 2; B. **25**; M. **27**: 5. &c. Cfr. ***Banz-, Eþa-, Eþsöris-, Kæru-, Köp-, Lagh-, Skripter-, Syna-, Tvæbötis-, Vitnis-, Þingmal.*** *

Mal, n. mått: mensura. Vide ***Bya-, Störmal.*** *3

Mali, m. lega, lön: merces. ***ganga a m. ok a mat mæþ bonda,*** allitt. (cfr. ÖGL.), B. **26**: pr. *

Malsman, m. målsman: tutor, curator. ***ovormagha m.,*** M. **18**: pr. *2

Malsæghanda loter, m. målsegandens andel i böter: portio mulctae actori cedens. M. **25**: 1. not. 31.

Malsæghanda rætter, m. målseganderätt: ius actoris, i. e. mulcta ei debita. Kk. **9**: 1; M. **25**: 1; **31**: pr. *2

Malsæghande, m. 1) målsegande: privatus actor.)(***kununger*** et ***hundare,*** Kk. **15**: 3. &c.)(***kununger*** et ***folklands mæn,*** Add. **6**.)(***biskuper,*** Kk. **18**: pr; **20**: 1. ***rætter m.,*** B. **3, 22**: 2; **24**: 2; **25**; M. **14**: pr; **31**: 1; Þg. **6**: 1, 2; 7. ***þæn man taki -da mark,*** d. ä. den tredjedelen af böterna, som tillkommer målseganden: illam marcam (i. e. trientem mulctae trium marcarum) quae privato actori debetur. Æ. **5**: pr. ***læns-maþer kunungs vari m. firi broum,*** d. ä. har rätt att anställa åtal: ius agendi habet. B. **24**: 2. Cfr. ***Ensak.*** 2) svarande, som i ett mål kan tilltalas: reus, contra quem actio in caussa quadam institui potest. ***þær ær hvar m. fore sik,*** Æ. **5**: pr. *

Maltmæle, n.? tilläfventyrs malning af säd: forte molitura frumenti. M. **26**: 4. Posterior h. v. pars a ***mala,*** molere, deduci posse videtur; voci vero ***malt,*** quae polentam hodieque denotat, significationem frumenti molendi tri-

buit Gudmundus Andreae in Lex. Isl. Ad h. v. explicandam nihil conferre videtur v. ***maltgierning,*** quae occurrit in iure urbico Hafniae a R. Erico Pomerano confirmato (K. Rosenvinge, ***Saml. af gamle Danske Love,*** V. p. 129.), quaeque Latine exprimitur verbis "factura brasei," in statuto eiusdem urbis de a. 1294 (l. c. p. 104.). Locc. vertit verba: ***agha mæn m. saman,*** "si qui bynen aut polentam inter se metiantur."

Man, vide ***Maþer.***

Mana, v. a. mana, upmana: admonere. Vide ***Til mana.*** *3

Manaþer, m. månad: mensis. Æ. 5: pr; B. 1: pr; 24: 2; M. 23: 1. ***at -þa mote,*** Kk. 11: pr. not. 34. ***-þa gamal,*** Kk. 7: pr. ***dagher ok m.,*** J. 4: 1. ***nat ok m.,*** J. 7: 1; 10: pr; 12: 2; Þj. 8: pr. ***nat ok m. siþan iamlunge ær uti,*** J. 5: 1. Cfr. ***Byrgþa-, Muimanaþer.*** *

Man drap, n. dråp: homicidium. M. 18: 1. *2

Mangfaldelika, adv. mångfaldigt: multifariam. Conf. *3

Mangfalder, adj. mångfaldig, mycken: multiplex, multus. Conf. *3

Mangi (n. ***manigh,*** forte lapsu calami, M. 3.), pron. pl. många: multi. Conf.; Kk. 2: 1; Kg. 9: pr. &c. ***sva mang þe*** (sc. ***afraþ***) ***ogullin æru,*** d. ä. för så många år: vectigalia omnia nondum pensa. J. 11: 2. *

Manhælghd, manhæigh (manheld), f. (vide ÖGL.) Kk. 18: pr. ***m. skarþus mæþ fullum sarum ælier draþum,*** ibid. ***kan brytas i m. þera,*** G. 2: 2. *3

Manhælghi, n. i. q. ***manhælghd. -is balker,*** Prol.; M. rubr. *

Mans bani, m. mandråpare (om fäkreatur): homicida (de pecore). M. 17: 2. *3

Mans bot, f. mansbot, dråpsbot: mulcta homicidii. ***half m.,*** d. ä. 20 markers böter: mulcta viginti marcarum. M. 20: 2.

Mans byrd, f. i. q. ***mans byrþi.*** B. 17: 1. not. 41.

Mans byrþi, f. (vide UplL.) B. 17: 1. *3

Mansloter, m. (vide UplL.) B. 27: pr. *3

Mark, f. 1) mark (vigt): marca librata. ***fem marker vax,*** Kk. 5: pr. 2) mark penningar: marca monetalis. Kk. 1: 1. &c. ***m. pænninga,*** Add. 7. Cfr. ***Hundare 1, Hundraþa, Half mark.*** *

Markland, n. (vide UplL.) ***bryta til -da*** (cfr. UplL.), B. 21: 1. *3

Martins mæssu, f. (vide VGL.) B. 7: pr; 26: 2; Add. 7, 9, 12. *

Mata, f. mat: cibus. Kg. 10: pr. *1

Mater, m. mat: cibus. Vide ***Mali.*** *

Matgærþ, f. utskylder af matvaror till leding: contributio cibariorum ad expeditionem bellicam. ***leþunger ær ut gangin baþe mæþ mannum ok m.,*** Þg. 11: 1. ***fölghir forn hælþ ... ok m.,*** d. ä. om viss utskyld af matvaror är ålagd sådan jord: si fundo illi certa contributio cibariorum sit imposita. J. 13: 1.

Matkniver, m. matknif, bordsknif: culter cibarius. M. 26: 3.

Maþer, man (mander, Kk. 9: pr; 10: 2; G. 3: 3. not. 44; J. 9: 1. not. 66. &c.), m. 1) menniska: homo. Conf.; Kk. 1: pr; 6, 9: pr, 2; Kp. 3: pr. &c.)(***fæ*** v. ***hæster,*** B. 12: pr; 20: 1; M. 1. ***fore gudi ok mannum,*** Add. 1: 5. ***þriþi, fiarþi, femti m.,*** en som är beslägtad i tredje &c. led: tertio &c. consanguinitatis gradu coniunctus. Kk. 15: pr. ***leþsu ganger til femta mans*** (cfr. UplL.), Þj. 8: 3. ***stander brystarf til þriþia mans, fyr æn þriþi m. haver ærft,*** vide ***Bryst arf, Bak arf.*** Cfr. ***Almænni.*** 2) man: vir.)(***kuna,*** G. 1:

pr; 3: pr.)(*qvinna,* Add. 7. 3) (gift) man: maritus.)(*kuna,* G. 3: 3; 6. 4) tjensteman, tjenare: minister. *kunungs m.,* Kk. 21; M. 22: 3; 35. *iarls m.,* M. 35. *biskups m.,* Kk. 21; M. 35. Cfr. *Lænsmaþer, þiænistu man.* *

Mena. v. a. (vide ÖGL.) M. 22: 3. *2

Mera, adv. ytterligare, sedan: ulterius, postea. B. 25. *3

Mere, adj. större: maior. Kg. 5: pr; 10: 2; 11: 3; G. 5: 3; J. 12: 4; B. 1: pr; 3. &c. *Mera, mer,* n. absolute, mera: plus. Kg. 11: pr; G. 6; Æ. 1: 1; 2: pr; J. 3, 14: pr; B. 20: pr. &c. dat. *mero,* J. 3. not. 43. *örtugh m.,* mera än örtug: plus quam ortuga. J. 3. *

Meþ, vide *Mæþ.*

Mikials mæssa, f. (vide VGL.) Kk. 5: pr; 7: pr; B. 7: pr; 12: pr; 19: pr; 24: 2; Þg. 11: pr; Add. 9, 12. *

Minnas, v. dep. minnas: meminisse. Add. 1: 3. Cfr. *Aminnelse.*

Minne, adj. mindre: minor. G. 5: 3; J. 17; B. 1: 1; 15: pr. &c. *Minna,* n. absolute, mindre: minus. Kk. 11, 14; Kg. 10: pr; 11: pr; J. 3. &c. *þriþiungi m.,* Æ. 2: 1. *halvu m.,* vide *Halver.* *

Minska, v. a. forminska: minuere. J. 15: pr; Add. 1: 1, 3.

Mio hunder, m. (Isl. *miöhundr,* a *miör,* gracilis, tener; Dan. *mynde*) jagthund: canis venaticus. B. 33: 2.

Misfall, n. 1) olycklig händelse: infelix v. funestus casus. Kk. 15: 1; G. 5: 2; M. 17: pr. 2) olägenhet, skada: molestia, calamitas. Conf. *3

Misfara, v. a. förfara, förstöra, illa medfara: disperdere, male tractare. Kp. 6: 2.

Misfyrma, v. a. c. dat. mishandla: violare, vim inferre. G. 3: 1. *3

Misfyrmilse, f.? mishandling: laesio, violatio. *fa m. a sik,* G. 2: 2.

Mishalda, v. a. förorätta: iniuria afficere. B. 3. *1

Missæmia, f. missämja: dissidium, lites. Conf.

Mista, v. a. mista: perdere, amittere. Kp. 12: pr; Þj. 2. &c. *m. halsin,* B. 23: pr. *þæn sit haver mist,* B. 17: 6; Þj. 11: 1; 12: 3. *þæn sum sin haver mist,* den hvars slägting är dräpen: is cuius cognatus occisus est. M. 22: 2; 23: 2. *arvum þæs* (sc. *döþa*) *sum sin hava mist,* M. 17: pr. *

Mis taka, v. a. (vide ÖGL.) B. 5: 3. *2

Misvæþer, n. elakt, för sädesbärgningen hinderligt väder: tempestas foeda, messi adversa. B. 7: pr.

Miþer, adj. (vide VGL.) *til miþiau skogh* v. *holavid, i miþium vægh,* Kg. 2; B. 9: 1; Add. 1: 7. *m. aptan,* vide *Aptan 1.* *

Miþ fasta, f. (vide VGL.) J. 10: 1. *2

Miþfastu sunnudagher, m. (vide ÖGL.) Þg. 11: pr. *2

Miþia, f. midt: medium (rei). *i -iu* (cfr. UplL.), B. 4. *3

Miþströmber, m. (vide ÖGL.) *i -me,* B. 20: 5. *2

Miþvatn, n. medlersta delen af en å eller ett sund: medium flumen vel fretum. B. 23: 1.

Miærþri, miærdi, m. (vide ÖGL.) B. 20: pr. *3 *(mærþri)*

Miæta *(mæta,* impf. pl. *matu),* v. a. 1) värdera: aestimare, taxare. *m. þiufnaþ, værd, skaþa, spiæll* &c. Kk. 14; J. 9: 1; B. 6: 2; 9: pr; 22: pr; 24: 3; 32: pr; 33: 2; Kp. 4: 1; 8; Þj. 2, 15. 2) (vide ÖGL. sub 2.) *þa skal sak hans -as,* Þg. 4: 3. * *(mæta)*

Miætsmæn, m. pl. mätismän, värderingsmän: aestimatores. *m. agho skaþa miæta þe skulu vara tve næmni sin hvar þera,* B. 6: 2. *m. skulu a þinge vita* &c. Þj. 4: 2. *-manna eþer,* vide *Eþer. æptir þy m. fore ganga,* B. 19: 4. not. 59. *æptir -manna orþum,*

B. 6: 2; 8: 5; 19: 4; 32: 2; M. 17: 2. *æptir -manna vitnum,* B. 5: 4; 7: 2; 33: pr. *3 *(mætsmæn)*

Moghande, adj. (vide VGL.) ***m. man***)(***ovormaghi,*** Þj. 6: 2. ***koma til -da alder,*** J. 12: 5. *

Molka, v. a. mjölka: mulgere. B. 29: pr. *3

Morghin gif, f. (vide UplL.) G. 3: 2. *3 *(morghon gæf)*

Morþ, n. mord: homicidium occultum. M. 13: pr. *

Morþa, v. a. mörda: occulte interficere. M. 13: pr. Scribitur ***myrda,*** not. 50. ibid. **(myrþa)*

Morþare, m. (vide VGL.) M. 13: pr. *

Morþgæld, n. högre dråpsböter: gravior homicidii mulcta (cfr. UplL.). M. 22: pr.. *3

Morþraþ, n. råd eller andra ord eller gerningar, hvarigenom man förmår en annan att begå dråp (eller egentligen mord): consilia aliave dicta vel facta, quibus aliquis alium inducit ad caedem (proprie occultam) committendam. M. 28: pr. Cfr. VGL. v. ***hælraþ.***

Morþvapn, n. mordvapen, verktyg för mord: homicidii occulti instrumenta. M. 26: 3, ubi ea instrumenta enumerantur, quae ad hoc genus sunt referenda.

Mot, n. möte: occursus. ***kan þem m. a væghum möta, i þy mote,*** G. 3: 1. ***iamlanga*** v. ***manaþa m.*** (cfr. UplL.), Kk. 11: pr. et not. 34. Inde 1) ***a mote, a mot, amot,*** a) ut præp. c. dat. emot: contra. Conf.; Kg. 9: pr; Add. 10. b) adverbialiter, ***a mot,*** emot: contra. ***standa a m.,*** M. 26: 9. 2) ***mote,*** abiecta præp. ***a,*** a) præp. emot: contra. J. 12: 2; M. 36: pr; Þj. 12: 2; Þg. 8: 2. b) adv. emot: contra. ***nei m. sighia,*** B. 1: 1. *

Moþer, f. moder: mater. Kk. 11: pr; G. 1: 1. &c. ***tompt ær teghs m.*** (cfr. UplL.), B. 11: 1. Cfr. ***Faþurs-, Gud-, Moþor moþer.*** *

Moþor broþer, m. morbror: avunculus. Æ. 1: pr. *

Moþor faþer, m. morfar: avus maternus. Æ. 1: pr. *

Moþor moþer, f. mormor: avia materna. Æ. 1: pr. *3

Moþor syster, f. moster: matertera. Æ. 1: pr. *3

Mun, v. aux. defect. (vide UplL.) ***iorþ m. ængin þryta,*** J. 18: 1. *3

Muta, f. (vide VGL. sub 2.) Kp. 12: pr. *1

Muza, f. (Isl. ***mussa,*** "cucullus, cucullio, Germ. ***mütze;*** hodie vulgo thorax virilis exterior," BH.) harnesk: lorica. Add. 2, ubi adparet ***m.*** loricae genus a ***plata*** diversum fuisse, non vero ***m.*** idem fuisse quod ***plata*** v. ***platbrynia,*** ut crediderunt Reenhjelm, in nott. ad ***Thorst. Vikingss. S.,*** Stockh. 1671, p. 88, et S. L. Gahm Pehrsson, in tractatu ***om fordna Svenska stridsvapn,*** inserto T. II operis ***Kongl. Stadgar*** &c. ***angående Svea Rikes Landt-Milice,*** Stockh. 1765. Cfr. HelsL. h. v.

Mykil, adj. stor, mycken: magnus. Conf.; Prol.; G. 5: 3; B. 18: pr. &c. ***m. höfdinge,*** Add. 1: 8. ***Mykit,*** n. absolute, mycket: multum. ***sva m.,*** tantum. J. 17; B. 28: 3. Cfr. ***Mykit.*** *

Mykit, adv. mycket: multum, valde. Add. 1: 3. *1

Mylnudamber, m. qvarndamm: agger molaris. B. 21: 2. *3

Mylnustaþer, m. (vide VGL.) B. 21: 1. *3

Myrda, vide ***Morþa.***

Myrklika, adv. mörkt: obscure. Conf. *3

Mæla, v. a. 1) föra talan, tilltala: agere, iure experiri. Cfr. ***Laghmæla.***

2) lofva, utfästa: promittere, spondere. G. 5: pr; Kp. 7. not. 8. *2

Mæla, v. a. mäta: metiri. B. 7: 2. Cfr. *Up mæla*. *3

Mæle stang, f. mätstång: pertica, decempeda. B. 7: 1, 2. *2

Mæli, n. tal: sermo. Vide *For-, Gen-, Til-, Viþer mæli*. *3

Mællum (mællin, mællan), præp. c. gen. emellan: inter. *m. ræt ok oræt, akra* &c. Prol.; Kk. 6. &c. *þera m.*, Kk. 2: 1; Kg. 4: pr; G. 2: 1. *i þera m.*, Þj. 12: 2. *manna m.*, B. 6: 2. *friþa m.*, vide *Friþer 3, 4*. *i friþa m.*, Þg. 11: 2. *anna m.*, vide *An*. *m. hilz ok byrgþar*, vide *Bilder*. *sunnudagha m*, d. ä. från den ena söndagen till den andra: inter duos dies dominicos, i. e. per totam septimanam. B. 9: 3. *sin i m., sinni* v. *sina m.*, vide *Sin*. *handamællum*, vide *Hand*. *

Mæn, conj. medan: dum. Kk. 6. not. 86; Kg. 11: pr. *æ m.*, G. 5: 1. Cfr. *Mæþan*. *

Mærke, n. märke: signum, nota, character. B. 29: 1; Þj. 12: 1. *læggia m. a annars m.* (cfr. UplL.), B. 29: 1. Cfr. *Bols mærke*. *

Mærkia, v. a. 1) märka: signare. B. 7: 1; 30: 1. *ær hon (sc. notrak) -kt*, si foramen erecto quodam signo indicatum sit. B. 20: 1. Cfr. *Ut mærkia*. 2) märka, iakttaga: observare. Kk. 2: 3. not. 51. *2

Mæssa, f. 1) messa: missa. Kk. 9: 2. 2) i. q. *sialamæssa*. Kk. 11: pr. nott. 46, 54. 3) högtid: festum. Vide *Kyndil-, Larens-, Martins-, Mikials-, Olafs-, Pæters-, (Thomes-,) Valborgha-, Æskils mæssa; Helghuna-, Kirkiu messu dagher*. *

Mæssu fall, n. (vide ÖGL.) Kk. 10: pr, 3. *3

Mæssu klæþe, n. pl. messkläder: vestimenta liturgica. Kk. 3. *3

Mæssu reþe, n. i. q. *mæssu klæþe*. Kk. 3. not. 57.

Mæþ, meþ (mæþer, J. 13: pr. *mæder*, Add. 6.), præp. c. dat. 1) med: cum, per (cfr. ÖGL.). *varþe fræls m. þe salu*, Kp. 3: pr. 2) jämte, tillika med: una cum. *i skall m. andrum*, B. 27: 1. *valde m. sik tolf* &c. Conf. *biþia flere m. sik*, M. 20: 4. *han dömis til stægl m. bonda*. M. 28: pr. *træggia manna m. sik*, B. 17: pr. *m. allu*, vide *Alder 1*. 3) hos: apud. *sitia i husum m. andrum*, Kk. 11: pr. *hittis ænkte* v. *þiufnaþer m. hanum*, Þj. 12: 1, 2. *þiufnaþer ær takin m. manni*, Þj. 6: 1. 4) jämnlikt, enligt: convenienter, secundum. *sökia m. landslaghum*, Þg. 9: 3. *m. þy at*, derför att: quoniam. J. 8: 1. 5) adverbialiter, derjämte, tillika: praeterea, simul. *ok böte m. þre marker*, B. 6: 3; 8: pr. *ok* (sc. *givi*) *ut m. ensak bondans*, B. 1: 1. *ok atergildi m. þem fæ sins sum* &c. (pro: *ok m. atergildi fæ sins þem sum* &c.), B. 33: 2. not. 85. *ok þre marker m., bot ænga m., afraþ m., sæd m., ens sins eþ m., siælfs sins* (sc. *eþ*) *m.* &c. J. 6: pr; 10: 1; 11: 2; 13: pr; B. 5: 3; 7: 2. &c. *ok m. utgærþir, þre* v. *fiuratighi marker, opalbrut, bot* &c. Kg. 10: 2; 11: 2; 12: pr, 1; J. 9: pr; B. 3. &c. *

Mæþal korn, n. säd af ordinär godhet, hvarken af bästa eller sämsta slaget: frumentum mediocre, neque optimi nec pessimi generis. Kk. 6. not. 1.

Mæþan (medh, Kk. 6. not. 86.), conj. medan: dum. Kk. 12: 1; Kg. 11: pr; G. 3: 3. &c. *æ m.*, Kk. 6; G. 5: 1. not. 69. Cfr. *Mæn*. *

Mö, f. mö: virgo. G. 1: 1. *3

Mögheliker, adj. möjlig: qui fieri potest. *mæþ -ke bön* (cfr. UplL.), Conf. *3

Möta, v. a. c. dat. möta: obviam venire. *m. manni,* Kg. 2; Þj. 14; Þg. 4: pr; Add. 1: 7. cfr. *Mot. byaland m. dikum, hiorþvalder möter akrum,* B. 12: pr; 14: pr; 23: 2. ***Mötas,*** dep. (cfr. UplL.) *mæn m.,* M. 12: 2; 23: pr. *vægnir, hiorþvallar, akrar* &c. *m.,* B. 10: pr; 14: pr; 23: 2. *

Möþerne, n. 1) möderne (slägt): maternum genus. Æ. 6: pr. *-nes frænder,* G. 1: pr; Æ. 3: 4. 2) mödernearf: hereditas a matre relicta; a) i allmänhet: generatim. Vide ***Fæþerne 2 a.*** b) i synnerhet mödernejord: speciatim fundus maternus. J. 12: 5. *

N.

Na, v. a. nå: contingere. *na til (kirkiugarþs) mæþ spiutsskapte,* M. 27: 2. *

Nagranni, m. (vide UplL.))(*granni,* Kk. 6. not. 1; 11: 1; 15: 3. nott. 5, 19; B. 6: 3; 7: 2; 26: pr; M. 10: 2. *3

Nam, n. (vide VGL.) B. 1: 1. *

Namn, n. namn: nomen. Kk. 1: pr; M. 34. *i n. faþurs* &c. Kk. 9: pr. *han skal þy n. giva,* d. ä. nämna saken: nominare rem. Þj. 12: 1. *þa ær þæssum mannum n. girit,* d. ä. namn af tjuf: nomen furis iis datum est. Þg. 7. Cfr. ***Kristnam.*** *3

Nar, adv. när: quando. Kk. 5: pr. * *(nær)*

Nat, f. 1) natt: nox. Kg. 9: 3; Kp. 14. not. 13. Cfr. ***Vinter nat.*** 2) dygn: dies civilis, dies cum nocte. Kk. 7: pr; 9: 1; Kg. 10: pr; B. 6: 2; 19: pr; 24: 2; Kp. 11: 1; 14; Add. 12. *n. ok iamlangi* v. *manaþer,* vide ***Iamlangi, Manaþer.*** *siu næter,* Þg. 3: pr; 4: pr. cfr. ***Siunæter.*** *

Naþer, f. pl. nåd: gratia, misericordia. Conf.; Kk. 1: pr; G. 1: 1; Þg. 11: 2. *3

Nei, interj. nej: neutiquam. *n. (moti) sighia,* Kk. 20: pr; J. 9: 1; 11: 1. not. 7; 12: pr; B. 1: 1; 25. *dylia ok sighia n. firi (sik),* vide ***Dylia 1.*** *dul biuþa ok n.,* vide ***Dul.*** *stande n. firi hanum ok vitsorþ,* B. 18: 7. *han komber ei n. firi sik,* B. 17: 6. * *(ne)*

Nek, f. (v. *neker,* m.?) kärfve, prov. nek: merges. B. 5: 1.

Nitande, num. nittonde: undevigesimus. Add. 1: 8. *1

Niu, num. nio: novem. Kk. 7: pr; Add. 1: pr. *

Niuta (nyta), v. a. njuta: frui. Kk. 15: 1; J. 18: 1; B. 13: 1. not. 43; 20: 4. Sed *nyuta* sine dubio perperam pro *nytia* et *nyta,* B. ind. not. 29; cap. 15: pr. not. 75; Þj. 13: 1. n. 52. *3

Niþa, n.? nedan: luna decrescens. *um ny ok n.* (cfr. VGL.), B. 32: pr. *3

Niþan, adv. nedanför: infra. B. 21: 2. *n. til,* idem. Ibid. *3

Niþer *(nid,* B. 9: 2. not. 86.), adv. ned: deorsum. *riþa i notvak n.,* B. 20: 1. *n. rutna, falla, hogga* &c. Kk. 2: pr; 4: 4; B. 30: 1. &c. *

Niþer fælla, v. a. försumma, underlåta: negligere. *n. dagsværke, byrgþ,* Kk. 1: 1; B. 26: 1. *n. vreta garþ, bro, vargha garþ,* d. ä. försumma att underhålla: omittere saepem &c. struere. B. 13: 2; 24: 4; 27: 2. *3

Niþer læggia, v. a. nedlägga: deponere. *lægge niþer* (sc. mortuum pecus) *a fyrsta þinge,* M. 17: 2. *3

Niþersænkia, v. a. nedsänka: submergere. B. 33: 2.

Niþer sætia, v. a. nedsätta: ponere, deponere. *ra, garþa n.,* B. 3, 13: pr; 14: 2. *3

Niþersætia, f. nedsättning: depositio. B. 20: 1, ubi sermo est de foramine glaciei, ubi demergitur rete. Cfr. ***Notvak.***

Niþer þrykkia, v. a. nedtrycka: deprimere. *allan oræt n.,* Add. 1: 3.

Niþre, adv. 1) nere: in imo. *n. liggia,* vide *Liggia 1. n. stadder,* M. 20: 2. 2) nedantill: subtus.)(*uppe,* Þj. 12: 1. *3

Nokor, pron. någon: aliquis. Kk. 1: 1. &c. *n. þera* (pron. pers.), Æ. 1: pr; B. 5: 3. *n. þera* (pron. dem.) *sum* &c. Kp. 11: 1. Scribitur *noqvar,* Conf. *Nokot,* n. absolute, något: aliquid. Kk. 3, 11: pr. dat. *nokro,* Kk. 9: pr. *

Nokot, adv. något, i någon mån: aliquatenus. M. 6: 2.

Nokraleþis, adv. på något sätt: aliquo modo. M. 16; Add. 1: 3.

Normæn, m. pl. Norrmän: Norvegi. Prol.

Norþan, adv. i norr: a septemtrione. Þg. 2: pr. *

Not, f. not: verriculum. B. 20: 2.)(*næt,* B. 22: pr, 1. Cfr. *Vinter not.* *3

(***Notadrægt,*** f.? (vide UplL.) Kk. 7: pr. not. 70.) *3

Notalagh (notlagh), n. sällskap af personer som draga not: societas hominum verriculum trahentium. B. 20: pr, 2.

Nota styld, f. stöld af not: furtum verriculorum. B. 22: rubr.

Notvak, f. vak som görs på isen då vinternot skall dragas: foramen glaciei, verriculi hiberni trahendi caussa factum. *riþa i n. niþer i updræt æller i niþersætin,* d. ä. i en af dè tvänne större vakar, af hvilka den ena är gjord för notens nedläggande under isen, och den andra för dess updragande: una cum equo, quo aliquis vehitur, incidere in maius foramen glaciei, quod verriculi sive demittendi sive tollendi caussa factum est. B. 20: 1. Cfr. *Vinter not.* Sermonem l. c. non, ut credidit Locc., esse de casu eo tempore facto, cum demittitur vel tollitur verriculum, manifestum est ex eo, quod ibidem statuitur de foramine antea erecto quodam signo indicato vel non indicato.

Nut (pl. *nyter),* f. nöt: nux. B. 28: pr, 2. *3

Ny, n. ny, nymåne: novilunium. Vide *Niþa.* *3

Nykil, m. nyckel: clavis. Vide *Las, Kirkiu nykil.* *

Nyr, adj. ny: novus. Conf.; Prol.; B. 8: pr; 13: rubr. *af nyu,* Kk. 1: 1; J. 10: 2. *3

Nyskiþaþer, adj. nystadgad: novo iure sancitus. Conf. *3

Nyt (gen. *nytta,* pro *nyttar*), f. bruk: usus. B. 33: 3. *3

Nyta, v. n. (vide ÖGL.) *axul æmni nyter göra* &c. B. 15: pr. *3

Nytia, v. a. nytja: uti. B. 13: 1; 29: rubr.; 32: pr; M. 19: 1; Þj. 13: 1. *3

Nytliker, adj. nyttig: utilis. Prol.; Kk. 4: 1; Þg. 1. Scribitur *nyttoger,* Prol. not. 40. Cfr. *Onytlika.*

Næfra bunki (næver bunki), m. (vide UplL.) B. 17: 2. *3

Næfra löpning, f. afflående af näfver: decorticatio betulae. B. 17: rubr. not. 32.

Næfst, f. näpst: castigatio, poena. Prol. not. 26. *3

Næma (næmna, J. 10: 3. not. 99; Þg. 11: 2.), v. a. 1) (vide VGL.) *n. til saköre* v. *pænninga,* B. 1: 1. not. 39; Add. 9. *nöda ok n.,* allitt. B. 1: 1. not. 39. *sökia ok n.,* Þg. 11: 2. 2) undantaga för sin räkning (någon del af jord som man sålt eller utarrenderat): eximere, sibi reservare (partem quandam fundi venditi vel alii locati). J. 10: 3, ubi verba *taker undan* et *næmir* idem significant; cfr. cap. 12: pr., ubi *afnæmning* dicitur *vara undan takin.* *

Næmd, f. (vide VGL.) Kk. 16: 3; Þg. 5: 1; 9: 2. *stæmna n.,* Þg. 7. *göra*

n. (a mal), Kg. 9: 1; B. 3; Þg. 5: 2; 9: 2. *raþe halvi n. hvar þera*, Kk. 16: 3; 20: pr; Kg. 9: 1; J. 4: 1; 7: 1; B. 7: pr; 8: 2; 14: 2; 21: pr, 2; 25; Kp. 14; Þg. 3: 1; 6: pr, 1; 10; Add. 6. *krona ok kirkia raþa n., raþe halvi n. kunungs maþer ok biskups ok halvi þæn sakin gifs*, Kk. 21. *syn; næmna halva n. hvar þera*, B. 7: 2. *i n. vara*, Þg. 9: 2. *n. vær mæþ sinum eþe* v. *fællir*, Kg. 9: 1; Kp. 11: pr; Add. 8. *sökia ut mæþ domum ok n.*, B. 1: 1. coll. Þg. 5: 2. *osiþugha manna -der*, nemdae ad inquirendum de malefactoribus nominatae. Þg. 7: rubr. Saepe verbis *tolf mæn* notatur nemda; vide *Tolf*. Occurrunt tamen, etsi non expresso nomine *næmd*, exempla nemdae octo virorum, Kp. 2: pr., vel sex, Kk. 15: 3. not. 19; B. 1: 1 (coll. Þg. 5: 2.); 16; immo numerus virorum nominandorum arbitrio litigantium permittitur, Kk. 2: 1; sed quatuor illi viri, quorum mentio fit Kp. 1: 3, nomine nemdae venire non posse videntur, etsi dicuntur *fælla* v. *væria*, prout fabrum suo testimonio convincunt, nec ne. Cfr. ***Epsöris-, Folklands-, Hundaris næmd.*** *

Næmdaman, m. (vide ÖGL.) Kp. 12: pr; Þg. 5: 1. Cfr. ***Næmninga man.*** *

Næmna, v. a. 1) nämna, namngifva: nominare. Conf.; Prol.; Þg. 1; Add. 1: 2. *n. skaþaman* v. *fangaman sin*, M. 10: 2; Þj. 9; Þg. 7. *-nas fram (sc. a þinge) vitne (at) bæra*, Þg. 9: pr. Cfr. ***Fyrnæmder***. 2) utnämna, förordna: designare, eligere. *tolf mæn (til) n.*, M. 22: 1; 36: pr; Þg. 1. *-ni hvar þera sex mæn*, J. 1; B. 3. *-ni halva næmd hvar þera*, B. 7: 2. *n. af fiarþunge hvarium þre mæn*, Þg. 7. *man i syn n.*, B. 23. *(tolf) synamæn (til* sc. *mals) n.*, B. 3, 21: 2; 25. *syn (af sokn) (til) n.*, B. 3. not. 55; 5: 2; 7: 2; 8: 3; 17: pr; 23: pr; 25. *n. sex mæn*, de iudice vel actore, B. 1: 1. *-ni hvar þera tva bygdfasta mæn af lande ok tva af köpstaþe*, Kp. 2: pr. *þæn sum -nir*, sc. dimidiam nemdae partem, Þg. 3: 1. *ransakin sva mangi sum þem a sæmber þær til n.*, Kk. 2: 1. *-ni sin* (i. e. unum, sc. *miætsman*) *hvar þera*, B. 6: 2. *man til* v. *i varþ n.*, Kg. 12: pr, 2. *þe mæþ hanum* (sc. *iaghmanni*) *næmdir æru*, sc. ad eligendum regem, Add. 1: 2. *af ... landsmanna til næmda* (sc. *röstum*), votis popularium ad eligendum regem designatorum. Ibid. §. 3. *

Næmna, vide ***Næma***.

Næmni, n. namn: nomen (cfr. VGL.). *þa ær þæssum manni n. givit* (cfr. ***Namn***), Þg. 7. not. 24. Cfr. ***Onæmne.*** *1

Næmninga man, m. i. q. ***næmdaman***. Þg. 3: 1; Add. 6, 9, 11, 12. Quae his locis sanciuntur, praesertim Add. 6, 9, 12, ea indicare videntur hoc titulo designari viros, e quibus constabant illae nemdae, quarum mentio fit Þg. 7.

*(**Næpsa**,* v. a. näpsa: castigare. Kk. ind. not. 31.*)*

Nær, adj. när: propinquus. Vide ***lamnær***. ***nærmer, næmir***, compar. J. 2: pr. et not. 31. ***næster***, superl. *n. by*, M. 27: 5. et not. 77. *n. byrþaman*, Kk. 12: pr; J. 5: 1. *næste frænder*, J. 9: 4. *þe næstu (sc. frænder) æru*, Æ. 4: 1. not. 96. *n. at föþa (sc. frænder)*, J. 17. *

Nær, adv. et præp. c. dat. 1) nära: prope. *n. by, garþe* &c. Kg. 6: pr; M. 27: pr, 2. *sva n. (sc. akri)*, B. 9: pr. *n. vara*, vara tillstädes: adesse. Kp. 6: 2; 11: 2; Add. 1: 3, 5. ***næst***, superl. Kk. 7: 1; Æ. 4: 1. *n. solo* (cfr. ÖGL.), Æ. 1: 1. not. 32. *þær n.*, vide ***Þær***.

Cfr. ***Næsta.*** 2) hos: apud. ***n. mannum,*** Kp. 14. *

Nærisker, adj. Nerikes: Nericius. ***n. laghmaþer, -sk laghsagha,*** Add. 1: 7.

Nærkiu (pro ***nærkiur),*** m. pl. Nerikesboar: Nericiae incolae. Kg. 2. *3 ***(nærikiar)***

Nær stadder, nærstæder, adj. närvarande: praesens. ***ær ei siælver n.,*** neml. då han nämnes: ipse absens est, sc. dum inspector nominatur. B. 25.

Næsar (næser, næsæ), f. pl. (vide VGL.) G. 4: pr; M. 6: 1. *

Næsta, præp. (a ***nær)*** närmast: proxime. ***n. solo*** (cfr. ÖGL. v. ***nær***), Æ. 1: 1. *3

Næt (dat. pl. ***nætinum),*** n. nät: rete. B. 20: pr; 27: 2. Cfr. ***Not, Vargha næt.*** *3

Næver, n.? näfver: cortex betulae. ***löpa n.,*** B. 17: 1. *3

Næver bunki, vide ***Næfra bunki.***

Nöd, f. nöd, trångmål: necessitas, angustiae. J. 4: 1; 8: pr; B. 31: pr. *1

Nöda, v. a. nödga: cogere. ***biuþa æller n.,*** Add. 1: 3. ***n. ok næma,*** allitt. B. 1: 1. not. 39. *1 ***(nöþa)***

Nöd syn, f. (Isl. ***naudsyn***) nödvändighet: necessitas. ***þæt heter n.,*** säges genom en ordlek om den händelse att, i anseende till svarandens tredska, käranden måste nämna alla ledamöterna i en syn: dicitur lusu verborum de eo casu, cum propter contumaciam rei, necesse est actori omnes viros inspectionem ***(syn)*** habituros nominare. B. 3.

Nöd þrang, f. i. q. ***nöd.*** Kk. 9: pr. not. 36; Kg. 5: 1.

Nöghia sik, v. rec. (a ***nogh,*** satis) nöja sig: satis habere, contentum esse. Kk. 2: 1.

Nöt, n. nöt, oxe eller ko: bos.)(***hæster,*** Æ. 2: 1; B. 31: pr; 32: pr.)(***hors,*** B. 6: 1. *

Nöta (n. part. pass. ***nöt),*** v. a. förtära: consumere. J. 17. *

Nöte, n. sällskap: societas. Vide ***Furunöte.*** *

Nöþga, v. a. nödga: cogere. B. 14: pr. *1 ***(nögha)***

O.

O, part. insep. supinis praefixa (cfr. ÖGL.). Vide ***Ogullit, Oskurit.*** *3

Oannaþer, adj. ej förtjent eller förvärfvad: non adquisitus. ***afgipt þe sum -aþ ær*** (cfr. ÖGL. v. ***gift 1),*** J. 10: pr. *3

Óbiþin, adj. (a ***biþia)*** oombedd: non rogatus. M. 20: 2. *3

Oburin, adj. ofödd: nondum natus. G. 3: 1.

Obuþin, adj. (a ***biuþa)*** obuden (till bröllopp eller annat gästabud): non invitatus (ad nuptias aliudve convivium). G. 2: 2; M. 26: 5.

Odræpin, adj. ej dräpen: non occisus. G. 4: 1.

Offer, n. (vide VGL.) Kk. 1: pr; 7: 1. *

Offer dagher, m. (vide VGL.) Kk. 7: 1; Add. 12. *3

Offra, v. a. (vide VGL.) Kk. 7: 1. *

Ofhald, n. (vide UplL.) J. 15: 1. *3

Ofhatult, ? (ab ***hata***?) tilläfventyrs ledsamhet, förtret: forte molestia; nisi h. v. corrupta sit, et ***oftaiu*** (cfr. UplL.) legendum. Þg. 4: 2. not. 75.

Ofhogg, n. 1) (vide UplL. sub 1.) ***göra o. a skogh,*** J. 14: pr; Add. 5. 2) (vide UplL. sub 2.) B. 15: rubr. *3

Ofriþer, m. ofred, våld: hostilitas, violentia.)(***friþer,*** Add. 1: 3. ***göra manni -þ,*** Kp. 11: pr. *3

Ofræls, adj. (vide UplL.))(***fræls,*** Æ. 3: 2, 4; B. 24: 1; M. 26: 8. ***varþe aldrigh o.,*** Kp. 3: pr. *3

Ofsinnis arf, n. (vide UplL.) Æ. 6: rubr. *3;

Ofödder, adj. ofödd: nondum natus. Add. 1: 3, 5.

Oföre (oferi), n. olägenhet, hinder: incommodum, impedimentum. B. 11: pr.

Ogilder, adj. 1) ogild, ej gällande: irritus. J. 7: 1; 12: 3, 5; B. 22: 2; Þg. 8: pr, 1. not. 36; Add. 11. 2) oduglig: non rite comparatus v. iustae qualitatis. B. 8: rubr. 3) ogild, (gerning eller skada) för hvilken böter eller ersättning ej eger rum: impunitus, (factum v. damnum) quod nulla mulcta nec compensatione luitur. Kk. 4: 4; G. 2: 2; 4; B. 7: pr; 12: pr; 14: 3; 20: 1; 21: 3; M. 12: 3; 19: 1; 25: 2. *vari (sc. elder) o.,* Kk. 2: pr. *vari -lt,* neml. om fäkreatur gör skada på hans hö: si foeno eius damnum inferant pecora. B. 8: 2. *vari -lt baþe at eþum ok botum,* då eger hvarken vådaed eller böter rum: neque dator iuramentum de damno casu facto, nec penditor mulcta. B. 18: 1. 4) ogild, för hvilken ej bötes (om han dräpes eller omkommer eller får annan skada): pro quo (si occidatur vel pereat vel aliud damnum accipiat) nulla mulcta solvitur. *vara o.,* Kk. 4: 4. *liggia o. (a værkum sinum),* Kk. 4: 4; Kg. 5: pr; 6: 1; B. 6: 2; M. 20: 2, 6, 7; 23: 1; 31: 3. *dömas o.,* G. 4: 1. *

Ogiorþer, adj. (vide UplL.) Kp. 1: 1. *3 *(ogörþer)*

Ogipter, adj. ogift: innuptus. Kk. 15: 4. *

Ogrævin, adj. ogräfven: non fossus. *-it diki,* B. 12: pr.

Ogullin, adj. obetald: non solutus v. pensus. J. 11: 2. *3

Ogulät, sup. ej betalt: non solvi v. pependi. *þæn sum o. haver,* pro *ei haver gullit,* Æ. 5: pr.

Ogærþer, adj. ogärdad: non saeptus. *at garþe -þum,* non exstructa saepe. B. 14: pr.

Ohemult, adv. (vide ÖGL.) *o. skipta, sælia, vinga,* J. 5: 1; 6: pr, 2; Kp. 1: pr. *2

O klandaþer, adj. (vide VGL.) *o. ok oqvalder,* allitt. J. 9: 2. *

Oklutraþer, adj. i. q. *oklandaþer. köpa (iorþ) mæþ -þu ok oqvaldu,* allitt., d. ä. lemna i betalning för jorden sådant, som ej genom klander frånvinnes säljaren: fundum emere rebus in solutum datis, quae adversus vindicationem tutae sunt. J. 4: 1. *3

Okræfder, adj. okräfd, ej fordrad: non postulatus. *syn stander -fd,* påstående görs icke om synens verkställande: postulatio non fit de inspectione habenda (ad quam viri iam nominati sunt). B. 25.

Okær, adj. okär, ovän: non carus, inimicus. Add. 1: 3, 5.

Olafs mæssa, f. (vide ÖGL.) Kk. 21. nott. 6, 26; B. 26: 3; Þg. 11: pr. *3

Olagh, n. pl. oriktig, ej gällande lag: lex ficta, vero iuri contraria.)(*ræt lagh,* Add. 1: 3. *2

Olagha, adj. indecl. olaglig: illegitimus, iuri contrarius. Kk. 16: 3; B. ind. 9. *2

Olaghlika, adv. olagligen: illegitime, iniuste. Kp. 6: pr. *2

Olovandis, adv. olofvandes: non data venia. B. 8: 5; 10: 4; 17: 4; 18: 6. &c. *

Olæsin, adj. ej upplockad eller samlad: non collectus. *ax o.,* B. 5: 2.

Olæster, adj. (vide ÖGL.) M. 22: pr; Þj. 12: pr, 1. *3

Omn (ofn), m. (Isl. *ofn,* Germ. *ofen,* Dan. *ovn)* ugn, spis, prov. omm: fornax. *o. æller ærin,* allitt. Kk. 2: pr; B. 18: pr. not. 72.

Omæghn, f. (vide ÖGL.))(*bolby,* Æ. 1: 1. *3 *(um egn)*

Onder, adj. ond: malus. M. 34. *1

Onytlika, adv. onyttigt, till ingen nytta: inutiliter, nulli usui. Conf. *3

Onæmne, n. skymfligt namn: nomen contumeliosum. M. 34. not. 48.

Op, n. rop: clamor. *op ok akallan,* allitt. Kg. 6: pr. Cfr. *Hær op.* *

Opt, adv. ofta: saepe. J. 17. not. 99; M. 17: pr. n. 90. Cfr. *Opta.* *

Opta, adv. ofta: saepe. Kg. 10: pr; J. 17; M. 17: pr; 34. *optare, optar,* compar. Þg. 1, 3: pr. Cfr. *Opt.* *1

Oqvalder, oqvælder, adj. oklandrad: de quo non mota est lis. *standa o.,* J. 2: 1; 5: 1; 9: 2; B. 20: 4. Cfr. *O klandaþer, Oklutraþer, Ovæþiaþer.* *3

Oqvæþins orþ, n. oqvädinsord: convicium. Kk. 18: pr. not. 92. *giva andrum o.,* M. 34. *vari varþ firi -þe,* i. e. liber esto ab ignominioso titulo *horstakka.* G. 4: pr. *

Orka, v. a. c. dat. orka, förmå: posse (facere). *o. fylla, lösa, sökia* &c. Kk. 3, 12: pr; B. 5: pr; 16: pr; M. 10: 3; 14: 2; Þj. 12: 6. *o. vitnum,* Kg. 12: 2. *

Orlof, orluf, n. tillåtelse: venia. Kk. 2: 2; G. 3: pr. *allum ær o. givit,* d. ä. tillåtelse att gå hem: venia domum abeundi omnibus est data. Kg. 12: 1. *3

Orþ, n. ord: verbum. Conf.; M. 34. *mæþ eþum ok orþum,* vide *Eþer.* Cfr. *Miætsmæn; Giptar-, Oqvæþins orþ.* *

Oræt, adv. orätt: iniuste. *o. göra,* Þj. 16: 2. *1 *(uræt)*

Orætlika, adv. orätt, olagligen: iniuste. (Conf. not. 30.) Kk. 16: 4; B. 4, 23: pr; Add. 3. *

Orætter, m. (vide VGL.))(*rætter,* Prol.)(*rætrisa,* Add. 1: 3. *3

Orætter, adj. 1) orätt, olaglig: iniustus, illegitimus. Kk. 7: 2; Kg. 4: rubr.; B. 9: rubr. *mæþ -tu,* olagligen: illegitime. B. 22: 2. 2) orättvis: iniustus (homo).)(*rætvis,* Prol. *3

Os, m. (Isl. item) åmynning, prov. os: ostium fluminis. Vide *Aros.*

Os, vide *Vi.*

Osannind, f. osanning: mendacium. Add. 1: 3. *2

Osatter (osater), adj. oense: discors, inimicus. Vide *Satter.* *

Osiþugher, adj. osedig, lastbar: pravus, sceleratus. *-ghir mæn, -ghar gærningar,* Þg. 7.

Oskader, adj. oskadd: illaesus. Add. 1: 3.

Oskipter, adj. oskift, odelad: non divisus. B. 20: 2; 24: 3; Add. 5. *at -tu,* innan skogen är skiftad: silva nondum divisa. Add. 5. *

Oskorin, oskurin, adj. 1) (vide VGL. sub 2.) *o. aker,* B. 5: 2; 8: 3. Cfr. *Oskurit.* 2) (vide VGL. sub 3.) *-rit klæþe,* Æ. 2: 1. *3

O skriptaþer, adj. (vide UplL. sub 1.) Kk. 9: pr. *3

Oskurit, sup. ej skurit: non messui. *sumi hava o.,* pro *ei skurit,* B. 5: 2.

Oskylder, adj. oskyld: non cognatus. Kk. 15: 3; J. 4: pr. *

Oskællika, adv. (vide UplL.) Conf. *3

Oskær, adj. förfalskad: fallacia corruptus. Kp. 1: 2. *3

Osköflaþer, adj. ej sköflad (såsom förverkad egendom): non direptus (de bonis damnati). Add. 8.

Oslaghin, adj. (vide VGL.) B. 8: 3; 9: pr. *

Ospilter, adj. (vide VGL.) Kp. 7. *3

Oster, m. ost: caseus. Kk. 5: pr.

Ostyrliker, adj. ostyrig: effrenatus. Add. 1: 3. *1

Ostæmder, adj. (vide ÖGL.) *at -du* (cfr. ÖGL.), Add. 4, 10. *2

Osvorin, adj. ej svuren: non iuratus. *at -rnum þrætylpta eþenum,* innan tretylftaeden blifvit gången: nondum facto iuramento triginta sex virorum. J. 1. *2

Osökter, adj. (vide VGL. sub 1.) *at -to,* M. 12: 1. *1 *(usokter)*

Otama fæ, n. (vide UplL.) B. 5: 4; 28: pr. *3

Ovan, adv. et præp. ofvan, ofvantill, ofvanför: superne, supra. *allu þy han a o. iorþena,* Kg. 9: pr. *o. at akri*)(*viþ ænda,* Kk. 6. *byggia o.,* B. 21: 2. *o. til,* ibid. *

Ovan varþa, adv. (Isl. *ofanverdr,* Alam. *ufuuertig,* Angl. *upward,* supernus; Anglo-Sax. *upveard,* Germ. *aufwärtz,* sursum; cfr. *Varþer*) ofvantill: superne.)(*viþ ænda,* Kk. 6.

Ovarandis, adj. indecl. ovarsam, ej upmärksam: non vigilans, incautus. Kg. 12: 2.

Ovigher, adj. ej i godt stånd: male comparatus, ruinosus. *garþer ligger o.,* B. 28: pr. not. 9. *3

Ovighþer, adj. (vide ÖGL.) *-ght lik* (cfr. ÖGL. v. *vighia 4*), Kk. 9: 1. *

Ovin, m. ovän: inimicus. Kg. 5: 1, 3; Add. 1: 3. *

Ovis, adj. ovetande: insciens. *fara viller ok o.,* B. 3, 7: 2. *1 *(uvis)*

Ovita fæ, n. oskäligt fäkreatur: pecus rationis expers. B. 32: pr.

Ovita gærning, f. en oförnuftig varelses (menniskas eller djurs) gerning: actio animalis (hominis vel bestiae) rationis expertis. M. 1, 25: 3; 26: 7.

Ovitandis, adj. indecl. ovetande: insciens. *hanum o.,* eo insciente. B. 31: pr.

Ovormaghi, m. (vide ÖGL.) Kk. 12: pr; Kg. 8: 1; J. 9: 2, 4; 12: 5; M. 18: pr; 26: 7; 27: 1.)(*moghande man,* Þj. 6: 2.)(*vitande man,* M. 2. coll. 3. *o. heter þæn yngre ær æn femtan ara,* M. 18: pr. *

Ovæþiaþer, adj. (vide UplL.) *eþer stander o. ok oqvalder,* allitt., d. ä. utan att deremot vädjas och klander anställes: de facto iuramento nulla lis, datis pignoribus, movetur. Kk. 16: pr. *at -þo,* Þg. 8: 2; Add. 6. *3

Oþalbrut, oþulbrut, n. böter för åverkan å annans jord eller den man bort till en annan utgifva: mulcta usurpationis soli alieni vel alii tradendi (cfr. ÖGL.). J. 9: pr; B. 11: pr. *2 *(oþulbrut)*

Oþarfliker, adj. onödig, onyttig: non necessarius, inutilis. Conf.

Oþarvi (otarvi), m. (vide UplL.) Conf. not. 25. *3

Oþinsdagher, m. onsdag: dies Mercurii. Vide *Asku oþinsdagher.* *2

P.

Panter, m. pant: pignus. *taka pant mans* (cfr. UplL.), Kk. 1: 1; B. 27: 2. *3

Panzari, m. (Isl. *pantsari,* lorica, paludamentum militare, interdum coriaceum, lineum vel laneum, BH.) pansarskjorta, kyller (af skinn eller lärft): lorica coriaria vel linea.)(*muza* et *plata,* Add. 2. H. v. non significasse loricam hamis aereis consertam (Isl. *hringa-brynia*) non tantum ex eo adparet, quod *p.* et *brynia* haud raro ut diversae res nominantur (vide M. L. GulaþL. LandvB. 11; *Hirdskrá,* ed. DOLMER, Hafn. 1666, cap. 34; *góda bryniu ok sterkan panzara, Sverris S.* cap. 163, inter *Formanna Sögur,* 8. B. p. 403; *brynio edur þungann panzara, Kongs-skugg-sio,* Sor. 1768, p. 376.), pariter ac *panzarahúfa* nominatur ut res a *stálhúfa* diversa, *Sverris S.,* l. c. p. 404. not. 2; sed indicatur etiam materia, ex qua veteres confecerunt huius generis vestem militarem, cum dicitur: *panzarar gerfir af blautum lereptum ok vel svartadum, Kongs-skugg-sio* p. 400; cum quibus conferantur ea, quae de armatura equorum leguntur, ibid. p. 403, 404.

Par, n. par: par. Add. 7.

Pascha dagher, m. påskdag: dies paschae. Kk. 6. not. 1; 7: 1; Þj. 6: 1. not. 41. *

Paschar, m.? pl. påsk: festum paschae. Kk. 7: 1. *

*(**Paska tidh,*** m.? påsktid: tempus circa festum paschae. Kk. 6. not. 1.*)*

Piker ?, käpp, staf: baculum. ***p. ok skræppa,*** Kk. 11: 1. *

Pingizdaghar, m. pl. pingst: festum pentecostes. B. 26: 2; Add. 7. ***-gha dagher,*** Kk. 7: 1; Þj. 6: 1. not. 41. *

Pingizdagha tidh, m.? pingsttid: tempus circa festum pentecostes. Add. 2.

Plata, f. (egentligen plåt: proprie lamina; Isl. item) harnesk: thorax ferreus.)(***muza,*** Add. 2.

Plokka, v. a. plocka: carpere. ***p. ax,*** B. 5: pr. ***p. skyl en,*** d. ä. afplocka axen på en skyl: spicas unius struis mergitum carpere. Ibid.

Plokkan, f. plockning: carptura. ***axa p.,*** B. 5: rubr. Cfr. ***Læsning.***

Pors, n.? pors: myrica gale Linn. ***bryta p.,*** B. 26: 3. Cfr. VGL. II. Forn. 49; Add. 4: 5.

Pors brut, n. afbrytande af pors: carptura myricae. B. 26: rubr.; §. 3. not. 82.

Porskær, n. kärr der pors växer: palus quae myricam fert. B. 26: 3.

Prester, m. 1) prest: sacerdos. Kk. 4: pr; 9: 2; 10: pr. Cfr. ***Klærker, Lekman.*** 2) kyrkoherde: curatus. Kk. 1: 1; 2, 3, 4: pr. &c. Cfr. ***Kirkiu prester.*** *

Pund, n. pund: pondo. Kk. 5: pr; Add. 2. *3

Puster, m. (vide UplL.). M. 9: pr, 1. *3

Pænninger, m. 1) pl. (lös) egendom: bona (mobilia). M. 36: 1; Add. 8. ***lösir -gar,*** G. 3: 3. ***-gar væxa manni,*** Æ. 3: 5; Kp. 3: 1. 2) pl. penningar: pecunia. Kk. 16: 2; Æ. 3: pr; J. 12: 3. &c.)(***andrir kostir,*** J. 16. ***fullir -gar,*** Kp. 10: pr, 1. ***korn ok -gar*** ( )(***snöþir -gar***), Æ. 2: 1; J. 17. cfr. ***Snöþer. mark, half mark, öre, örtugh -ga,*** vide ***Mark*** &c. Cfr. ***Lagh 2, Reþo, Fæstipænninger; Domara-, Laghmans-, Styremans pænningar.*** 3) (vide UplL. sub 3.) ***svensker pænninger*** ( )(***smapænninger***), B. 27: 1; Add. 9. cfr. ***Smapænninger. fiurir*** &c. ***-gar,*** Kk. 1: 1; 4: 3; 7: pr, 1; M. 15; Þj. 1; Add. 9. ***hvar tiundi p.*** (cfr. UplL.), Kk. 12: pr; Æ. 3: pr. ***gælda ater -ng firi -ng*** v. ***mæþ -ge,*** d. ä. det rånades fulla värde: plenum rei raptae pretium rependere. M. 15. et not. 70. *

Pæters messa, f. (vide ÖGL.) Kk. 21. et nott. 6, 26. *3 *(pedersmessa)*

Q.

Qvar, vide ***Qvær.***

Qværstaþi, m. (nisi in dat. pro ***-þa*** legendum sit ***-þu,*** a nomin. ***-þa,*** f.) i. q. ***qværstada.*** J. 14: 2.

Qvighande, n. (vide UplL.) B. 24: 1. *3

Qvikker, adj. lefvande: vivus. ***synis*** *(sc.* ***barn)*** ***-kt,*** Æ. 3: 4.)(***döþer,*** Kk. 1: pr; 3; B. 6: 2; 32: 1, 2; 33: pr; M. 17: 2; 19: 1. ***döt æller qvikt*** (cfr. UplL.), B. 29: 1; Kp. 2: 2; Þj. 7, 8: pr; 16: 1. *

Qvik tiund, f. qvicktionde: decimae pecorum. Kk. 7: pr. *

Qvinna, f. qvinna: femina. Kk. 8: rubr.; Æ. 3: 4; utroque loco in gen. pl.; in nom. sing. vero occurrit Add. 7. *3

Qvinna friþer, m. (vide VGL.) Kg. 6: rubr.; Add. 1: 3. *3

Qvædia, f. helsning: salutatio. ***hel-***

sar ... mæþ guþs q. ok sinni, Conf. *3 *(qveþia)*

Qvælder, m. afton, qväll: vespera. Þg. 11: pr. *

Qvælia, v. a. 1) oroa, besvära: vexare, molestiam alicui adferre. *hundare v. bönder til þings q.,* Þg. 1, 3: pr. 2) (vide ÖGL. sub 2.) *q. broa æller vægha,* B. 24: 2. *q. taka,* Þg. 10: pr. *skipti q. æller klanda, iorþ klanda ok q.,* J. 5: 1; 8: 1. *iorþ q. æller atala,* J. 2: 1. *q. (arf) æller i byrd lösa,* Æ. 1: pr; 2: 1. *til lagha ælier til bota q.* (cfr. UplL.), M. 21: 1. Cfr. *Oqvalder.* *

Qvær, qvar, adj. qvar: reses, quietus. *-rt halda,* qvarhålla: detinere. M. 16. Cfr. *Sitia, Standa.* *

Qværn, f. qvarn: molina. B. 20: 4; 21: pr, 2. Cfr. *Vatn-, Væþerqværn.* *

Qværnadamber, m. qvarndamm: agger molaris. B. 21: 3.

Qværnastaþer, m. (vide ÖGL.) B. 21: 1, 2. *2

Qværna strömber, m. (vide ÖGL.) B. 20: 3. not. 89; Add. 6. *2

Qværstada, f. (vide UplL.) *dela stande i -du* (cfr. UplL.), J. 14: 2. not. 49. *3

Qvæþa, v. a. säga: dicere. Vide *Iaqvæþi, Oqvæþins orþ.* *

R.

Ra, m. råmärke: limes. B. 3, 4, 13: pr; 23: pr. *utan ra,* i. q. *utgærþis,* B. 12: 1. Cfr. *Tompta ra.* *3

Raförning, f. i. q. *rabrut* (vide UplL.). B. 23: pr. *göra r. a annan,* flytta råmärke in på annans jord: terminum in alienum solum movere. B. 4, ubi sermo est de terminis portionum agri vel prati ad vicinos in pago pertinentium.

Ran, n. 1) rån: rapina. Kk. 16: 1; B. 17: 6; Kp. 4: 1; M. 13: pr; 14: pr; 15; Þg. 9: 4; Add. 8. Cfr. *Göþsla-, Lik-, Siangaran.* 2) den rånade saken: res rapta. M. 15. *handraghit r.,* ibid. rubr. 3) (vide UplL. sub 2.) Vide *Lot ran.* *

Ransaka, v. a. 1) (vide VGL.) Þj. 12: pr, 1-3. 2) undersöka: inquirere. Kk. 2: 1; Þg. 7. Cfr. *Tolf.* *

Ransakan, f. 1) i. q. *ransak* (vide VGL.). Þj. 10: 1; 12: rubr., pr. not. 9. 2) förekommer äfven om sökande i annans hus efter gods som annorlunda än genom stöld blifvit olofligen taget: h. v. quoque occurrit de rei non furto sed alio modo illicito captae investigatione in aliena domo. B. 26: 3. *

Ransmaþer, m. rånsman: raptor. M. 13: pr. *fulder r.,* Kp. 4: 1. *

Rantakin, adj. våldtagen: vi stuprata. Æ. 4: 2. *

Rar, adj. rå, fuktig: crudus, madidus. *ra hasl* (cfr. UplL.), B. 17: 3. *3

Raþ, n. 1) råd, tillstyrkande: consilium, suasio. *mæþ biskups, faþurs* &c. *raþe,* Kk. 3, 4: pr. not. 42; G. 1; J. 9: 2. *mæþ styremans r. ok alz skipalags,* Kg. 10: 1. *mæþ alt* (pro *alz) svearikis r.,* Kg. 1, ubi haec verba respicere videntur recentiorem illam formam electionis regis, quae plenius describitur in Add. 1; nisi forte dicendum sit verba *svearikis r.* denotare senatum regium. Cfr. librum meum pag. 219. cit. p. 5. seq. *mæþ r. ok goþvilia flæstu* &c. Kp. 10: pr. *utan skyldasta frænda r.,* J. 12: 5. *ganga af faþurs r.,* G. 1: 1. 2) föranstaltande: cura, procuratio. Vide *Morþraþ.* 3) råd, rådsforsamling: senatus. *kunungs r.,* Kp. 10: pr; M. 35, 36: pr; Add. 1: 3. *vart* (sc. regis) *r.,* Conf. *

Raþa (impf. *ræd v. ræþ,* pl. *ræþu;* part. pass. *raþin*), v. a. 1) skaffa, föranstalta: parare. *kost til r., kost bi-*

skupi r., Kk. 5: pr. *böter a r.*, Kk. 3, 4: 4. *r. til brölöps*, G. 2: pr. *r. annan til döþs* (cfr. *r. man hælraþum*, VGL. h. v. sub 2), M. 28: pr. *þæn til banaman var raþin*, den som, på den ena makans tillskyndelse; dräpit den andra: is qui, altero coniugum instigante, alterius factus est interfector. Ibid. *r. mæþ bondu sinum drap* v. *dræpa*, Æ. 6: 2, 3. Cfr. *Forraþa*. 2) råda öfver, disponera: praeesse, in sua potestate tenere. *landum* v. *riki sino (styra ok) r.*, Kg. 1; Add. 1: 1, 3. *r. lasum ok nyklum*, Þj. 12: 5. *r. egn* v. *iorþ (sinni)*, J. 7, 10: pr. *r. gipt ok afraþ*, J. 1. 3) råda, hafva rätt att besluta i en sak: ius rei decidendae habere. *r. skilnaþe þera, giptu sinni, giptarorþum*, G. 1, 3: pr. *r. næmd*, vide *Næmd*. *r. þrim mannum* &c. Kk. 15: 3. not. 19. *r. firi fastu mans*, Kk. 17: pr. *tomptastæmnu r.*, d. ä. deltaga i öfverläggningen och besluten vid den sammankomsten: consiliis in isto conventu interesse. B. 11: pr. 4) aga: castigare. *r. ok ei dræpa*, M. 28: pr. *

Raþbani, m. (vide VGL.))(*sander drapare*, M. 24: pr.)(*sanbani*, M. 26: 11. *1 *(rapsbani)*

Reda, Rede, vide ***Reþa, Reþe***.

Ren, f. (vide VGL.) B. 9: pr; 10: pr. Cfr. *Gangu ren*. *

Rena göþsl, ? fyllnad eller tillökning i jord, som gifves åt den, hvars åkerren stöter till en väg eller gångstig: complementum v. augmentum ei agro addendum, cuius margo confinis est viae vel semitae. B. 10: pr.

Rensa, v. a. rensa: purgare. *ryþia æller r. i akrum æller i ængium*, allitt., d. ä. på oupodlade ställen i åker eller äng bortrensa sådant som hindrar deras odling: locis in agris vel pratis sitis, nondum excultis, solum purgare a rebus culturam impedientibus. B. 13: pr.

Rep, n. rep: funis. Vide *Krok rep*. *3

Resa, v. a. resa, upresa: erigere. *r. hær mote kununge*, M. 36: pr. *2

Reþa (reda), f. (Isl. *reida*, praeparatio, promtitudo, BH.) reda, färdigt eller beredt skick: conditio rei, quae parata v. in promtu est. *til reþo vara*, vara tillreds, i ordning: in promtu, paratum esse. Kk. 4: pr. not. 20; Add. 2.

Reþe (rede), n. redskap, tillbehör: apparatus, instrumenta. B. 8: 5; Add. 2. Cfr. *Mæssu reþe*. *3

Reþo, adj. reda, beredd: paratus. *r. pænningar*, Æ. 2: 1. *3 *(reþa)*

Reþskaper, m. 1) hjelp, bistånd: opis, adiumentum. Kk. 11: 1. not. 75; Kp. 10: 2. 2) (vide UplL. sub 2.) *manni r. göra*, Kk. 9: pr; 11: 1. *r. mans uppi halda*, Kk. 6. not. 1. *3

Riddare, m. riddare: eques. Conf.; Add. 1: 3. *-ra garþar*, Kp. 10: 5. *3

Riki, n. rike: regnum. Kg. 1, 9: pr; Kp. 10: pr; M. 36: pr; Þj. 9; Add. 1: 1. &c. *land ok r.*, vide *Land 2*. *innan rikis*, Add. 1: 3. Cfr. *Himi-, Iorþ-, Kunungs riki; Inrikis*, et ind. n. pr. v. *Sveariki*. *

Ringia (ringa), v. a. ringa: movere campanam. *r. klokko*, Kk. 4: 4. *r.*, absolute, ibid. §. 3. *3

Ring rör, ring röre, n. (a *ringer*, circulus) femstenarör, som består af en sten i midten, och fyra i en krets deromkring satte stenar: terminus quinque constans lapidibus, quorum unus circumdatur ceteris quatuor in circulo positis. B. 14: 1.)(*þræstene*, B. 23: 1. *ræt r.*, ibid. Locc. vertit: "circularis terminus"; Ver. autem: "terminus lapidibus lege definitis circumsaeptus."

Rinna, v. n. 1) springa, löpa: currere. *kan akra deld ut at diki r.*,

d. ä. stöta eller gränsa till: attingere fossam. B. 12: pr. 2) rinna: fluere. B. 23: 1. *

Rinnare, m. springare; så kallas en häst med vanlig gång: cursor; ita appellatur equus vulgari modo pedes alternans (cfr. ÖGL. v. *rinna 1*). Vide ***Gangare.***

Rishufþi, m. (vide VGL. et UplL.) Æ. 4: pr. *

Riþa, v. n. et a. rida: equitare. Kg. 5: pr; G. 2: 1; B. 9: pr. &c. *r. eriksgatu,* Kg. 2; Add. 1: 7, 9. *

Ro, f. ro, hvila, lugn: quies, tranquillitas. *kimirikis ro,* B. 33: 3.

Roa, v. a. ro: remigare. B. 10: 2; 22: pr. not. 47. *3

Rofna værk, n. rofland: rapina. B. 10: 2.

Rova (g. pl. *rofna,* B. 10: 1. not. 96.), f. rofva: rapa. B. 10: 2. *taka af (sc. iorþ) baþe rugh ok rovur,* d. ä. ett år råg och ett annat rofvor: uno anno secale, altero rapas seminare. B. 13: pr. cfr. ÖGL. B. 28: 5; 32. *3

Roþa rum, n. (a *roþer,* rodd: remigatio) rum till roende: spatium remigio necessarium. B. 20: 5.

Roþa rætter, m. sjörätt: ius maritimum (cfr. UplL.). Kg. 11: rubr. *fulder r.,* ibid. pr. *3

Ruf, n. (vide ÖGL.) Vide ***Legho-, Röra ruf.*** *3

Rugbröd, n. rågbröd: panis e secali. Kk. 5: pr.

Rugher, m. råg: secale. Vide ***Rova.*** *

Rum, n. rum: locus, spatium. Vide ***Roþa rum.*** *3

Runi, m. fargalt: verres. B. 15: 1. *2

Runne, m. (Isl. *runnr*) buske: virgultum. B. 18: 3.

Rutna (ruthna), v. n. rutna: putrescere. *r. niþer,* carie collabi. Kk. 2: pr. *2

Ruþa, f. (vide UplL.))(*aker,* B. 13: 2. *brænna ryþsl ok r.* (cfr. UplL.), B. 18: 3. *3

Ryma, 1) v. a. a) (vide UplL. sub 1 a.) *r. hamn,* Kg. 11: 3. *r. kirkiu,* afhålla sig från kyrkan: abesse, se abstinere ab aede sacra. Kk. 10: 3. Cfr. ***Forryme.*** b) göra rymlig: spatiosum reddere. *by r.*)(*þrængia,* B. 11: pr. c) flytta bort: removere. *ryme af (sc. hus),* Add. 4. *ryme up (sc. qværn),* B. 21: 2. 2) v. n. a) flytta: migrare. *r. af tomt sinni,* Add. 4. b) fly: fugere. Þj. 11: 1. *r. at garþe,* Kg. 5: 3. *r. af lande,* Kg. 6: 2; Æ. 4: pr; Kp. 11: pr. *r. undan,* Kk. 5: 1; M. 25: 1. *3

Rymia, v. n. bullra: mugire, strepere. M. 30. Cfr. UplL. v. *rymia.*

Rynþiurer (rundtiurer), m. (vide UplL.) Þj. 11: rubr. *3 *(runþiurer)*

Ryva (sup. *ruvit,* part. pass. *ruvin*), v. a. 1) rifva: scindere. *r. skyl, lagha værn, not,* B. 5: 1; 7: pr; 20: 2. *r. ra,* upbryta och flytta råmärke: limitem effodere et movere. B. 23: pr. 2) återkalla, uphäfva: rescindere. *r. skipti, bolagh, köp,* J. 12: 3; 15: 2; Kp. 5: pr. *r. eþ sin,* Kk. 16: 2. *r. (gipt) fore andrum,* J. 10: pr. *r. forna hamnu* (forte pro *hamnur*), rescindere antiquam dispositionem, qua territoria in partes *hamnur* dictas divisa fuerunt. Kg. 10: 1. *

Ryþia (part. pass. *ruþer,* sup. *ruth*), v. a. (vide ÖGL.) B. 13: 1. *r. æller rensa i akrum æller i ængium,* ibid. pr. *fylla ruth gen ruþu,* ibid. §. 1. *r. vægh,* Kk. 2: 3; B. 24: pr. *3

Ryþning (rudning), f. 1) rödjning till odling (eller väganläggning): soli purgatio ideo facta, ut terra excoli (vel via sterni) possit. B. 13: rubr. Cfr. ***Vægha ryþning.*** 2) den till odling röjda jorden: solum, arboribus lapidibus-

que remotis, culturae praeparatum. B. 13: 1.

Rypsl, ? i. q. *rypning 2.* Vide *Ruþa.* *3

Ræfsa, v. a. räfsa: foenum pectine corradere. B. 8: 3. *3

Rækkia, v. a. (vide UplL.) Vide *Til rækkia.* *3

Ræna, v. a. 1) råna, med våld taga: rapere, vi capere. *r. af andrum,* G. 2: pr; B. 6: pr; 9: 1; M. 14: pr; 15. *r. hamn af andrum* (cfr. UplL.), Kg. 11: 3. *r. ur handum manni,* B. 6: pr. *þæn (sc. sum) rænti,* ibid. 2) röfva (person): spoliare. *morþa ok r.,* M. 13: pr. *r. man,* B. 17: 6; M. 13: 1; 14: pr. *r. lik,* M. 25: pr. *

Ræt, adv. 1) rätt, jämnt: recte, recta. *r. mællin ringröra,* B. 14: 1. 2) rätt, lagligen: recte, iuste. Vide *Oræt.* * *(rætt)*

Rætlika, adv. (vide VGL.) Conf.; Kk. 1: pr; 4: pr; G. 2: 2; B. 11: 1. not. 20. &c. Cfr. *Orætlika.* *

Rætning, f. rättelse: correctio. Prol. *3

Rætsöles, adv. (a *sol*) med solen, d. ä. lika med solens skenbara gång, eller från öster till söder och vidare till vester, norr och öster; prov. rättsöls ( )(ansöls): secundum solis cursum, i. e. ab oriente versus meridiem, et deinde ad occidentem, septemtrionem et orientem. *riþa r. um land,* Add. 1: 7.

Rætta *(ræta;* part. pass. *rætter)* v. a. 1) uprätta, upresa: erigere. *r. sten* &c. M. 20: 4. 2) rätta: corrigere. Conf. 3) (vide VGL. sub 1.) Kp. 10: 1-3, 5. *

Rættare, m. (vide VGL.) Kp. 10: 1-3. *3

Rætter (g. *rætta,* pro *-tar,* J. 17.), m. 1) rätt, lag: ius. *r. ok lagh,* Prol.; Add. 1: 1, 3. *utlændsker r.,* Add. 1: 3. *gamal rikis r.,* Add. 1: 8. *forn r.,* Prol. *fornir lagha -tir,* Conf. *giva i lagh ok i ræt,* Kp. 11: pr. *baþe mæþ ræt ok kunungliko valde sino,* Add. 1: 3. *mæþ ræt,* lagligen: iure, legitime. Add. 1: 1, 3. Cfr. *Bygninga-, Kirkiu-, Roþa rætter.* 2) (vide ÖGL. sub 2.) *skæl mællum ræt ok oræt,* Prol. *krævia ræt af manni,* B. 3. *ræt biuþa* v. *tilbiuþa,* vide *Biuþa 1, Til biuþa. bondum ræt döma,* Þg. 3: 1. *fæsta ræt firi brut sin,* M. 12: 1. *göra (manni) ræt,* Kk. 1: 1; 6. not. 1; 7: 1; 10: 2; 19, 20: 1. Kg. 10: 3; B. 3, 7: 2; 9: 1; Kp. 11: pr; M. 25: 1; Þg. 4: 3; 5: 2. *manni ræt fa,* B. 1: 1. *fa ræt (af manni),* Kk. 1: 1; B. 1: 1; Þg. 8: pr. *æptir ræt sialfra þera,* Add. 1: 5. Cfr. *Fasta-, Orætter.* 3) (vide UplL. sub 3.) *kirkiu r., kunungliker r.,* Add. 1: 3, 5. *sum hvariu þera til rætta bær,* d. ä. rätteligen: iuste. J. 17. Cfr. *Malsæghanda-, Kunungs rætter.* 4) (vide UplL. sub 4.) *faþurliker r.,* Kk. 4: pr; Add. 12. 5) (vide UplL. sub 5.) *fulder lagha r.,* Conf. 6) (vide UplL. sub 6.) *taki þiufs ræt,* Kp. 13: 2. *taki up þiufs ræt,* Þj. 6: 1; 11: pr; 12: 1. *sökia man til þiufs ræt, sökia þiuf til sin ræt,* Þj. 12: 6. *

Rætter, adj. 1) rätt, rättvis: iustus. Æ. 1: pr; B. 3, 7: 2. *ræt i raum ok vrangt i miþiu,* B. 4. *(manni) ær ræt giort,* B. 3; Þg. 5: pr. Cfr. *Orætter.* 2) rätt, laglig, verklig: iustus, verus. *r. tro, offerdagher, ærvingi, umbud* &c. Kk. 1: pr; 7: 1; 12: pr; 16: pr. &c. *ræt lagh)(olagh,* Add. 1: 3. Cfr. *Byabrut, Byamal, Byrþamaþer* &c. *

Rætvis, adj. rättvis, rättfärdig: iustus. Prol.; Kk. 1: pr; Add. 1: 7. *3

Rætvisa, f. i. q. *rætvisi.* Prol. et not. 14; Add. 1: 3.

Rætvisi, f. rättvisa: iustitia. Prol. *1

Röker, m. (vide ÖGL.) Kk. 6. nott. 75, 94. *2

Rökilse, ? rökelse: tus, suffimen. Kp. 2: pr. *3

Rör, n.? 1) rör, stenröse: acervus lapidum. Vide *Röra.* 2) råmärke: limes. *r. æller garþer,* J. 13. *tomptaskæl æller annur r.,* B. 22: 2. Cfr. *Ring rör.* *3

Röra, v. a. betäcka med stenröse: acervo lapidum obtegere. B. 33: 2.

Röra ruf, n. i. q. *rabrut* (vide UplL.). B. 23: rubr.

Röst, f. röst (vid val): suffragium. Add. 1: 2, 3.

S.

Sa (part. pass. *sain* v. *saþer*), v. a. så, beså: seminare. *sa attung, by,* Kg. 10: pr; B. 1: rubr. *sain iorþ, saþer aker,* J. 9: 3; B. 2: 1; 10: pr; 11: 1. *sa,* absolute, Kg. 10: pr; J. 11: 2; B. 23: 2. *

Sak, f. 1) (vide ÖGL. sub 1.) Kk. 15: 3; 17: pr; 19; Kg. 11: pr; B. 1: 1; M. 7: 1; 17: 1; Þj. 4: pr. not. 24; Þg. 11: 2. *giva manni s. (um tiund, um v. firi hor &c.),* Kk. 7: 2; 15: 3; 21; Kg. 9: 1; 10: 3; B. 3. &c. *i sakum ok aldra handa laghmalum,* Conf. *kirkiu vigslum spilia mæþ nokrum sakum,* Kk. 5: 1. *fiuratighi marka* &c. *s.,* B. 2: pr. *s. sökia a man* v. *til mans,* M. 22: pr; 23: 1; Þj. 6: 1. *laghsökias til s. sinna,* vide *Laghsökia. svara s.,* Þj. 8: pr. *svara til s.,* Þg. 4: 4. *væria s.,* B. 2: pr. *væria sik* v. *værias firi s.,* Kk. 7: 2; 15: 3; G. 4: pr. *fællas firi s.,* G. 4: pr. *utan s.,* utan anställd rättegång: non instituta actione. J. 13: pr. Cfr. *Vænsla sak.* 2) boter: mulcta. Kk. 9: pr, 1; B. 1: pr; 5: 2; 8: 1, 3; 18: pr. not. 73; Kp. 9: 1; Þg. 4: 3. *þriggia öra s.,* B. 1: 1. *s. hans ökis mæþ þrim markum,* B. 1: 1; Þg. 4: 3; 5: 2. *s. (sina) ut krævia, ut sökia, ut taka,* B. 1: 1; M. 26: 9; Þg. 3: pr; 5: 2. *laghdömda s. ut giva,* M. 26: 9. Cfr. *Ensak.* 3) skäl, orsak: caussa, ratio. *utan s.,* B. 26: pr; Þj. 6: pr. 4) pl. *saker,* skull: caussa. *firi vilda s.,* Þg. 4: 2. *

Saker, adj. saker, skyldig till straff: poenae obnoxius. *kan mander s. varþa,* Kk. 10: 2. *s. at þrim markum* &c. Kk. 10: 1; B. 1: 1; Kp. 11: pr, 1; M. 11. *s.* (adde *at*) *þrim markum,* Add. 5. *s. til þriggia marka,* Æ. 5: pr. *

Saklös, adj. 1) oskyldig: insons. Kg. 5: pr; 9: pr; Kp. 11: pr; M. 13: pr; Þj. 6: pr; 11: 1. 2) (vide VGL. sub 2.) Kk. 10: 3; 15: 3; 17: pr. &c. *s. firi bot (ok eþum),* vide *Firi 9. at -sum þem sum* &c. J. 13: pr. *at -su,* Kk. 17: 1; J. 3, 10: 2; 11: 2. &c. *saklösu,* adverbialiter, B. 9: 1. not. 84; 11: 1. n. 21; 15: 1; Add. 5. 3) (vide UplL. sub 3.) Kp. 6: pr; 9: 1; 12: 1. *vari s.*)(*halde garþa uppi,* B. 14: pr; 23: 2. *s. um vax ok hæstakorn,* Kk. 5: pr. *s. um væþning,* vide *Væþning. at -su,* J. 11: pr. *

Saklöst, adv. (vide VGL.) Kk. 17: 1. not. 47; B. 20: 2; Kp. 10: 4. not. 50. *

Saköre, m. saköre, boter: pecunia mulctatitia. B. 1: 1. not. 39. *3

Saköris brut, n. pl. i. q. *saköre.* Add. 1: 1. *1 *(saköre)*

Sala, f. försäljning: venditio. Kp. 1: 2; 3: pr. Cfr. *Flærþ sala.* *3

Sali, m. säljare: venditor. J. 6: 1. *2

Saman, adv. samman: una, coniunctim. *þön (sc. maþer ok kuna) æru s.,* G. 3: 3. *i by s. boa,* B. 5: 3. *byar liggia s.,* vide *Liggia 2. sökias s.,* B. 16: 1. *flyta s.,* M. 27: pr. *not ær s. gör,* B. 20: 2. *hö s. ræfsa,* B. 8: 3. *bæra s.,* vide *Bæra 1. alt s.,* vide *Alder 1. allir s.,* B. 5: 3. *baþe s.,* G. 4: 1. *stiæls* &c. *bæggia þera (sc. goþs) s.,* J. 16; Kp. 8. *

Saman binda, v. a. sammanbinda: colligare. ***korn s.,*** hopbinda säden i kärfvar: frumentum in fasces colligare. B. 5: 2.

Saman kalla, v. a. sammankalla: convocare. J. 3.

Saman koma, v. n. (vide UplL. sub 1.) ***tu gærþe koma saman,*** B. 23: 2. ***giptning ær -min,*** G. 3: 3. *3

Saman skriva (part. pass. ***-raþer***), v. a. sammanskrifva: conscribere. Conf. *3

Saman sætia, v. a. sammansätta: componere. Conf.; Prol. *3

Sama stads, adv. sammastädes: ibidem. Kk. 21. not. 6.

Samfunder, m. sammankomst, folksamling: conventus, coetus. Kk. 21. ***s. manna,*** M. 34. *2

Sami, pron. samme: idem. Conf.; Prol.; Kk. 1: 1; 9: pr, 1. &c. ***þæt sama,*** likaledes: similiter. B. 6: 1. *

Samkulli, m. (vide UplL.))(***sunderkulli,*** Æ. 2: pr. *

Samsyzkine, samsyzkin, n. (vide ÖGL.) Æ. 1: pr. not. 12; 2: pr. *3

Samsæt, f. enighet: concordia. Conf. *3

Samvit, n. förstånd, insigt: intelligentia. ***æptir bæsto s. sino*** v. ***þera,*** Add. 1: 3, 5. *3

Samuled, adv. på samma sätt, sammaledes, likaledes: eodem modo, pariter, similiter. Kk. 7: pr; 9: pr, 1; B. 1: pr; 2: pr; 6: 1; Kp. 12: pr; M. 18: 1; 34; Add. 7, 11. *

Samu lund, adv. sammalunda, på samma sätt: eodem modo, pariter. Add. 1: 8. *3

Samværa, f. sammanvaro, umgänge: commercium, conversatio. ***manna s. ymskas,*** Conf. *3

Samþykkia, v. a. vara af samma mening, samtycka: consentire. ***s. sin i mællum,*** Add. 1: 3. *3

Samþykkia, f. samtycke: consensus. Add. 1: 2, 3.

Sanbani, m. verklig dråpare: verus interfector.)(***haldbani*** et ***raþbani,*** M. 26: 11. *3

Sander, adj. 1) sann: verus. ***sann sæghn,*** Add. 1: 3. ***sann forfall,*** Kk. 11: 1; G. 1: pr. ***vita*** v. ***ransaka hvart þera sannare haver,*** Kk. 16: 3; J. 1. Cfr. ***Banaman, Drapare, Þiuver.*** 2) öfvertygad om brott, i synnerhet genom vitnen: criminis, praesertim testibus, convictus. ***varþa s.,*** M. 32. ***fæls þæn ... ok varþer s. at gærning,*** M. 13: pr. ***varþa s. at*** (sc. ***sak) mæþ fullum vitnum,*** B. 22: pr. ***varþa s. at ok takin mæþ,*** B. 5: 1. ***varþa s. at male æller bar ok a takin viþer,*** Kk. 15: 1. ***varþer manni vit ok ær ei s: at væri sik*** &c. Kg. 11: pr. ***göra man sannan at,*** Kp. 12: pr; M. 34. not. 53. *

Sanka, v. a. (vide ÖGL.) G. 2: pr. *

Sanna, v. a. (vide UplL.) ***giter han ei -nat at sva giort,*** formår ej öfverbevisa honom att han så gjort: non potest probare eum ita fecisse. M. 34, nisi legendum sit: ***sannan at þy giort,*** ut legitur in not. 53. ibid. *3

Sannind, f. 1) sanning: veritas. J. 7: 1; Add. 1: 3, 4. Cfr. ***Osannind.*** 2) (vide VGL.) Prol.; Kk. 2: 1. *

Sanninda man, m. (vide VGL.) ***godir -mæn,*** Add. 6. *

Sar, n. sår: vulnus. Kg. 5: 4; M. 2, 3, 4: pr; 7: rubr.; 12: 3; 19: pr; 25: 2; 26: pr; 36: 1; Þj. 12: 2; Þg. 9: 4.)(***bloþviti,*** Kg. 7: pr.)(***slagh*** et ***bardaghi,*** M. 8: pr.)(***lyti,*** vide ***Lyti. full sar,*** Kk. 18: pr. ***hogga annan fullum sarum,*** vide ***Hogga 3. fullum sarum sarghaþer,*** G. 2: 2. ***gönumlaghat s. mæþ undum tvem, iarnhoggit s.,*** M. 11. ***högsto sar,*** M. 10: rubr. ***göra manni s.,*** M. 1: rubr.; 12: 1. ***liggia i***

sottasiang æller i sarum, Þj. 9. Cfr. *Bloþ-, Hovuþ-, Hulsar; Ful-, Hulsære.* *

Sar, adj. sårad: vulneratus. *varþa* v. *liggia siuker æller s.,* Kg. 12: 3; M. 30. *göra annan saran,* M. 11. *s. gör,* sårad: vulneratus. Kg. 5: pr, 1; M. 3, 13: 1; 26: 4. *

Sarabot, f. sårabot: mulcta vulnerationis. M. 12: pr, 1, 3; 18: 1.)(*lytisbot,* M. 6: pr, 1, 2. *fullar -böter,* M. 11. *taka viþ sæt ok s.,* allitt. M. 4: pr. *

Sargha, v. a. såra: vulnerare. Kk. 21; B. 19: 3; M. 2: rubr.)(*sla til bloþs,* Kg. 5: pr; 7: pr.)(*sla,* Kg. 11: pr. *-aþer*)(*barþer,* M. 12: 3. *fullum sarum -aþer,* G. 2: 2. *

Sarnaþer, m. sårnad, sår: vulnus. M. 6: 3.

Sar öke, m. sår: vulnus.)(*lyti,* M. 12: 2. H. v. quoque occurrit in opere *Kununga styrilse,* ed. 1634, p. 83. (ed. 1669, p. 205.)

Sat, f. försåt, bakhåll: insidiae. *sætia sik i s.,* M. 21: pr. *3

Satter (sater), adj. (vide VGL.) *hittas* v. *koma saman sattir ok skilias osattir,* Kg. 5: 2; 9: 2; M. 12: pr. Cfr. *Osatter.* *

Saþul, m. sadel: ephippium. G. 6. *3

Sea (siæ, B. 17: pr; M. 22: 3. impf. pl. *saghu,* sup. *seet),* v. a. 1) se: videre. Conf.; Kk. 15: 3; B. 22: 1; M. 6: 2. *eþ (sin,* i. e. ab adversario suo dandum*) s.* (vide VGL.), Kk. 16: pr; Þg. 5: pr. Cfr. *A-, Ivi sea.* 2) syna, besigtiga: inspectare. B. 17: pr; M. 22: 3. *

Segl, n. segel: velum. *mæþ þrim (mannum) framman s. ok þrim aptan,* tre män som hafva sin plats i fartyget på rodarbänkarne framom (d. ä. för om) seglet (eller masten), och tre som hafva sin plats bakom (akter om) masten: cum tribus viris in transtris ante velum v. malum navis (i. e. versus proram) et tribus pone malum (i. e. versus puppim) sedentibus. Kg. 11: pr. Cfr. *Sægl træ.*

Seliker, adj. (forte a *sær* v. *sæ,* sibi) likadan, slik: similis. *aliker ok s.,* B. 32: 1.

Sent, adv. sent: sero. *senar, senna,* compar. J. 6: pr. *senstum, senestum,* superl. B. 8: 1. *3

Sex (siæx, B. 30: 1. not. 35. &c.*),* num. sex: sex. *sökia mæþ s. manna vitnum ok prætylptum eþe,* vide *Sökia 4. sökia mæþ s.* (sc. testibus) *ok þrim sinnum tolf,* M. 24: pr. *væria sik mæþ vitnum s. manna ok eþe prætylptum,* Þj. 6: pr. *væria mæþ s. mannum ok þrim sinnum tolf,* M. 15. *væria sik* v. *vita mæþ s. mannum,* Kg. 11: pr; J. 10: 1. *sökia mæþ trem viþervaru mannum ok s. manna eþe,* M. 2. *vita mæþ tvæggia manna vitnum ok s. manna eþe,* M. 9: pr; Þj. 8: 1. *væria sik mæþ trem mannum ok s. æptir,* Kp. 2: 2. not. 53. *vita mæþ trem ok s.,* Þj. 8: 4. *s. mæn sværia* v. *vita,* i. e. nemda sex viris constans. B. 16: pr. *s. mæn fylla mæþ sinum eþe, mæþ s. manna vitnum,* ibid. §. 1. *vita mæþ s. mannum af köpstaþi ok s. af lande,* J. 9: pr. * *(sæx)*

Sia, vide ***Sea.***

Sial (siæl, siæll), f. själ: animus. Kk. 11: pr; M. 22: 3. *stande þæt a s. bondans,* i. e. *væri þæt mæþ eþe ens sins,* ut sequentibus verbis eadem res exprimitur. Kk. 7: 2. Cfr. *Giva 2, Lif 1.* *

Sialagipt, f. (vide UplL. sub 1.) *full s.,* Kk. 11. *3 *(siælagift)*

Sialamessa, f. (vide VGL.) Kk. 11: pr. * *(siælamæssa)*

Sialfsins (sialsins, siælsins), pron.

indecl. pro *sialfs sins* (vide *Siælver*). Kk. 10: pr; 15: 4. not. 37; M. 12: pr. * *(siælfsins)*

Sialsviliande, adj. (vide VGL.) Kk. 18: 1. *2

Siang, f. säng: lectus. G. 3: 1; 4, 6; M. 27: pr. *drap innan -ga,* vide *Drap.* Cfr. *Sotta siang.* * *(siæng)*

Siangaran, n. (vide UplL.) G. 4: pr. *3 *(siænga ran)*

Sifskaper, m. svågerskap: affinitas.)(*skylskaper,* Kk. 15: pr. *3

Sifskaps spiæll, n. (vide UplL.))(*frænsimis spiæll,* Kk. 15: 3. *3

Sighia, seghia (pass. præs. *six,* impf. *sagþis,* Kk. 15: 3, 4. part. n. *saghat* v. *sagt,* Kk. 1: 1; Þj. 8: 3.), v. a. säga: dicere. Kk. 1, 2: 1, 3; 4: 2; 7: 2; 9: 2. &c. *s. messu, sialamessu,* Kk. 9: 2; 11: pr. *presti til tiund sinna s.,* tillsäga presten om tiondens afhämtande: denuntiare sacerdoti de decimis asportandis. Kk. 6. *s. til skiptis,* B. 11: 1. *garþe bort af s.,* tillsäga om gärdsgårdens borttagande: de saepe removenda denuntiare. B. 14: 2. *s. sik bort af delo,* J. 18: pr. *-as ur iorþadelo,* pro *sighia sik,* ibid. rubr. Cfr. *Ia, Nei; Af-, Ater-, Til-, Up sighia.* *

Sigling, f. segling: velificatio. Vide *A sigling.* *3

Silafylning, silafylling, f. i. q. *sila fylli* (vide UplL.). *fa manni s.,* B. 32: pr.

Sili, m. sele: lora, quibus currui adnectitur iumentum. B. 2: pr; 8: 5.)(*uk,* B. 32: pr. *3

Silver (acc. *silver* v. *silf*), n. silfver: argentum. Æ. 2: 1; Kp. 1: 1 - 3. *

Sin, n. gång: vicis. *firi hvariu sinni,* G. 2: pr. *þrim sinnum,* B. 15: 1. *þrim sinnum tolf,* M. 15, 24: pr. *

Sin, pron. pers. rec. gen. sig: sui. *til s.,* ad se. Kk. 6; J. 10: 2; Kp. 13: pr; Add. 12. *sværia til s.,* Þj. 8: 1; 16: 1. *s. i mællum,* Kk. 15: 3. not. 11; J. 4: 1. n. 63; 12: pr. n. 15. &c. *sinni* v. *sinne mællum,* Kk. 15: 3; J. 12: pr; 17. &c. *sinæ mællum,* J. 4: 1. *mællin sin,* Æ. 5: pr. dat. *sik,* G. 1: pr; B. 10: 1. &c. *

Sin, pron. poss. rec. sin: suus. *sværia til sins,* Kp. 2: 2; Þj. 8: 1. et not. 58; 15. not. 65; 16: 1. not. 74. *sværia sik til sins,* Þj. 15, nisi v. *sik* delenda sit. *þæn sum sin haver mist,* vide *Mista.* *ens sins eþer,* vide *Eþer.* *næmni sin* (i. e. unum) *hvar þera,* B. 6: 2. *sin* (sc. *hiorþlöt*) *af by hvarium,* B. 23: 2. Cfr. *Sialfsins, Siælver.* *

Sior, m. sjö: mare. Kg. 12: pr. *3

Sitia, v. n. 1) sitta: sedere. *s. a kirkiu væg fore andrum,* Kg. 7: pr. cfr. *Forsat.* 2) (vide ÖGL. sub 2.) *liþugher s.,* Þg. 2: pr; 11: 1. *s. i forbuþi* v. *banni,* Kk. 10: 2. *qvær s.,* a) blifva qvar: remanere.)(*ryma,* Æ. 4: pr. *q. s. i forbuþi,* Kk. 10: 2. *siter þo* (sc. *hand æller fot*) *qvart viþ,* i. e. adhaeret corpori. M. 6: 2. b) försumma (det som skall göras): negligere (quod faciendum est). Kk. 7: 1; B. 25; Þg. 2: 1; 4: 1. *q. s. um utgærþir* v. *afraþ,* Kg. 10: 2; J. 10: 1. 3) bo: habitare. *s. i husum,* Kk. 11: pr. *s. a væghi,* Kp. 10: 3. *garþar sum þe innan s.,* Þg. 2: pr. 4) v. a. försitta, försumma: negligere. *hvar sum þæt buþit siter,* B. 27: pr. *

Siukdomber, m. sjukdom: morbus. Kk. 10: pr. *2

Siuker, adj. sjuk: aegrotus. B. 26: 1. Cfr. *Sar.* *3

Siunæter, f. pl. sju dygn: septem dies. B. 26: 2. Cfr. *Nat 2.* *1

Siutan, num. sjuton: septemdecim. *s. ok tiughu,* tretiosju: triginta et septem. M. rubr. not. 1. *1

Siþan, adv. 1) sedan: postea. Kk. 2: pr; 3, 4: 4; 10: 2. &c. 2) vidare, ytterligare, åter: porro, vero. Kk. 5: pr; 15: 3; 16: 4; Kg. 10: 2; B. 3, 10: pr; 17: pr, 3; 18: 3; 22: pr; M. 3, 10: 1; Þg. 5: 1. 3) conj. sedan: postquam. Conf.; Kk. 7: 2. &c. *

Siþer, m. sed: mos. Conf. Cfr. ***Osiþugher.*** *

Siþer, adv. mindre: minus. ***æn s.,*** multo minus. Kg. 10: 3; Add. 6. *

Siþvæne, m. sedvane: mos. ***gamul lagh*** v. ***rætter ok s.,*** Add. 1: 3, 8.

(***Siælorökt,*** f. (a ***rökt,*** cura; vide UplL.) omvårdnad för själen: cura animi. Kk. 11: pr. not. 60.)

Siælver, pron. sjelf: ipse. Kk. 1: 1. &c. ***siælfs sins,*** sin egen: suus ipsius. B. 9: pr; 17: 6; 19: pr; 20: 3; 33: 2; M. 12: pr. not. 26; 27: pr. cfr. ***Eþer, Sialfsins. af sinum siælfs pænningum,*** Add. 8. ***mæþ siælfs vilia*** v. ***valde,*** vide ***Vili, Vald. s. þriþi,*** vide ***Fylla 2, Vita, Væria.*** *

Skakta, verbum sine dubio corruptum, pro quo legendum est ***skuþa,*** Kk. 2: 1. not. 16.

Skall, n. (vide ÖGL.) B. 27: 1, 2. *2

Skapare, m. skapare: creator. Prol.

Skapt, n. skaft: manubrium. Vide ***Spiutsskapt.*** *3

Skarþa, v. a. (vide ÖGL.) ***manhælgd -as,*** Kk. 18: pr. * ***(skærþa)***

Skatskyldugher, adj. skattskyldig: tributarius. Add. 1: 5.

Skaþa, v. a. c. dat. v. acc. skada: damnum inferre. Kk. 4: 1; B. 21: 2; M. 6: 2; 33: 1. ***s. biorn til döþs,*** B. 27: 1. not. 94. Cfr. ***Oskader.*** *2

Skaþaliker, adj. skadlig: nocivus, damnosus. B. 21: 2.

Skaþamaþer, m. (vide UplL.) ***s. mans,*** M. 10: 2; 13: 1; 14: pr, 1; 22: 2; 23: 2; Þj. 11: 1; Þg. 7. *3

Skaþi, m. skada: damnum. Kk. 2: pr; 4: 4; 6. &c. ***sla til s.,*** B. 32: pr. ***liuta s.,*** vide ***Liuta. kæra æptir s. sinum,*** M. 30. *

Skena, f. (vide VGL.) ***full s.***)(***bloþsære*** v. ***huþsverf*** et ***fullsære,*** M. 3. Hoc tamen laesionis genus, quod exprimitur verbis ***sla mæþ stang æller stene,*** M. 9: 1, minus grave est quam id, quod nomine ***blokhogg*** insignitur, M. 8: 1. *2

Skena, v. n. skena: furenter currere (de equis). B. 5: 2.

Skeþ, f. sparre, läkte: asser. Vide ***Arþaskeþ.*** *2

Skila, f. (vide ÖGL.) ***laghmans s.,*** Kk. 19; Þg. 8: 2. et not. 38. *3

Skilia, v. a. 1) skilja: separare. ***s. bolstaþa sina mæþ garþe,*** B. 14: pr. ***-li þa bolstaþa i miþvatne*** (rectius forsan: ***-li þ. b. miþvatn***), B. 23: 1. ***s. sik viþer (granna),*** J. 18: pr. ***-lder viþ fæþerne, arf, iorþ, baþe viþ iorþ ok bot,*** G. 1: 1; Æ. 6: 4; J. 1, 4: pr; 18: pr. ***skilias,*** dep.)(***saman koma,*** M. 12: pr.)(***hittas,*** Kg. 5: 2; 9: 2. ***-as at,*** G. 6; M. 16. ***-as fran manni,*** B. 26: pr. 2) impers. c. acc. tvista, vara oense: litigare, dissentire. ***skil þem a kirkiu væg,*** Kg. 7: pr. Cfr. ***Askilia.*** 3) stadga, förordna: statuere, ordinare. ***vari sva -lt, sum (i laghum) -lt ær, sum fyrra ær -lt, æptir þy sum -ls*** v. ***sum lagh s.*** v. ***hava -lt*** &c. Kk. 1: 1; 11: 1; 15: 4; 21; Kg. 12: 3; J. 2: pr, 1; 17. &c. ***samu lagh -as*** &c. B. 21: 2. ***-lin þæt tolf mæn þera mællum,*** Þg. 10: 1. 4) döma (i synnerhet om lagmannen): iudicare (praesertim de legifero). ***laghmander skil,*** Kk. 2: 3; Þg. 8: 1. ***þe (sc. laghmæn) aghu han til kronu*** &c. ***s.,*** Kg. 1. ***domber -ls gilder*** v. ***ogilder,*** Add. 11. ***domara agha lagh s.,*** Þg. 1. *

Skilinger, m. (vide UplL.) B. 15: 1. not. 95. Cfr. ***Laghaskilninger.*** *3

Skilnaþer (skiælnader), m. 1) skilnad, skilsmessa: separatio. Kk. 15: 2; G. 1: pr. 2) oenighet, strid: rixa. *s. ær* v. *varþer mællum manna,* Kg. 4: pr; G. 2: 1. 3) gräns: terminus. Vide *Bolstaþa skælnaþer.* *

Skilning, f. i. q. *skila. laghmans s.,* Þg. 8: 2.

Skiolder, m. sköld: scutum. Add. 2. Cfr. *Avugher.* *

Skip, n. skepp, fartyg: navis. Kg. 10: pr; 11: pr; 12: pr, 1; Æ. 6: pr; B. 10: 2; 22: 1. &c. *

Skipa, v. a. 1) förordna, stadga: statuere. Conf.; Prol. *s. lagh,* Conf.; Kp. 10: pr. Cfr. *Nyskipaþer.* 2) fördela: disponere, partiri. *skipt ok -pat,* allitt. Prol. *s. svin (sin) a skogh,* d. ä. släppa svin på ållonskog: mittere sues in silvam glandariam (cfr. ÖGL.). B. 15, 28: 1. *-pi þænna kost sum han vill,* d. ä. använde: pro libitu suo has res (inter suos homines) dispertito v. iis utitor. Kk. 5: pr. *

Skipaborþ, n. skeppsbord: latus navis. *firi lunnum æller -þe* (cfr. UplL. v. *borþ 2),* M. 20: 4.

*(**Skipa bræning, skypabræn**,* f. upbrännande af fartyg: incensio navis. B. ind. not. 22; 22: rubr. not. 43.*)*

Skipalagh, vide ***Skiplagh.***

Skipan, f. fördelning: dispositio, partitio. B. 15: rubr., ubi sermo est de dispositione silvae glandariae (cfr. UplL. v. *skogha skipan*). Cfr. *Öia skipan.* *

Skipare, m. båtsman, sjöman: nauta. Kg. 11: 1; M. 30.)(*styriman,* Kg. 11: pr. *3

Skiplagh (skipalagh), n. skeppslag; med undantag af två från UplL. hämtade ställen, der denna benämning skulle synas, likasom enligt UplL., utmärka en mot *hundare* svarande indelning af den närmast hafvet belägna delen af landet, förekommer detta ord här endast i frågan om utskylderna till Konungen; det är derför sannolikt att det samma som annars kallades *hundare,* i Södermanland i afseende på leding och utskylder benämndes *skiplagh:* societas navalis; exceptis duobus locis, ex iure Upl. transscriptis, ubi haec denominatio, pariter ac in iure Upl., posset videri significare divisionem eius partis provinciae quae mari adiaceret, divisioni in *hundare* parem (M. 29;)(*hundare,* Þg. 11: 1; cfr. UplL. M. 18; Þ. 14: 1.), v. *s.* hic tantum occurrit ubi de publicis vectigalibus agitur (Kg. 10: 1 - 3; *halft s.,* ibid. §. 2.); verisimile igitur est idem quod alias appellabatur *hundare,* in Sudermannia respectu habito expeditionis navalis et tributorum publicorum nomen *skiplagh* accepisse. Perperam pro *notalagh* h. v. occurrit B. 20: pr. not. 71. *3

Skipt, f. 1) delning: divisio. *ræt s.,* B. 20: 4. not. 99. *göra s. a torfskyrd,* B. 12: 1. *s. a læggia,* Add. 5. Cfr. *Hamar-, Solskipt.* 2) andel: portio (cfr. ÖGL.). B. 5: 2, ubi *skipte* pro *skipt* scriptum esse videtur. Cfr. *Aker skipt.* *

Skipta, v. a. 1) skifta, dela: dividere. Prol.; Kk. 9: pr, 1; Kg. 11: pr; G. 3: 1; 5: 3; B. 13: 1. &c. *af s.,* Kg. 9: pr. *i þry s.,* Kk. 6; Kg. 9: pr; M. 26: 13; Add. 12. *bo s.,* a) om bolagsgods: de bonis sociorum communibus. J. 15: 1. b) om förverkad (lös) egendom: de bonis damnati (mobilibus). Kg. 5: 1, 4. Cfr. *Þræskipta; Oskipter.* 2) skifta, byta: permutando alienare v. adquirere. J. 5.)(*sælia,* J. 8: pr; 9: 2.)(*köpa,* vide *Köpa. s. viþ annan,* J. 5: pr; 12: 5. *s. eghnum* ( )(*köp göra*), J. 12: pr, 2. *s. hæstum,* Kp. 5: pr. *bort s.,* J. 12: 5. *s. til* v. *i bætra* v. *værra,* J. 9: 2; 12: 5. Cfr. *Umskipta.* *

Skipti, n. 1) skifte, byte: permutatio. J. 5, 6: 2. &c.)(*köp,* vide *Köp.*

)(*iorþa köp, hæsta köp,* J. 12: rubr.; Kp. 5: rubr. Cfr. *Iorþa-, Vapna-, Umskipti.* 2) skifte, delning: partitio, divisio. G. 5: 2; 6; M. 16. *ræt s.*, B. 20: 4. *skogh til -is krævia,* Add. 5. *sighia til -is,* B. 11: 1. *til -is (ater) bæra,* G. 5: 1; M. 16. *til -is ganga,* Kg. 5: pr. Cfr. *Akra-, Tompta-, Þræskipti.* — Cfr. *Skipt 2.* *

Skiptis fastar, m. pl. (vide UplL.) J. 12: 4. *3

Skipvist, f. skeppsproviant; sammanskott af matvaror som under sjötåg egde rum: cibaria nautica; commeatus, ad expeditiones navales paratus. Kg. 12: 3. coll. 10: pr. *givi ut -stena,* d. ä. den proviant som för resan hade blifvit på skeppet emottagen: rependito cibaria expeditionis caussa in navem collata. Kg. 12: 1. *3

Skirsl, skærsl,? rening: purificatio, lustratio. Kk. 5: rubr., 1. Scribitur *skirilse, skærilse,* Kk. ind. not. 18; 5: 1. n. 49, 61. *1

Skiut, n. 1) sto: equa.)(*hæster,* Kp. 7. 2) (vide VGL.) Kp. 13: 2. *

Skiuta, v. a. 1) skjuta, fösa: propellere, trudere. *s. annan i eld* &c. M. 33: 2. Cfr. *Utskiuta.* 2) skjuta (med spjut eller båge): telo v. arcu iaculari. *s. diur,* M. 21: pr. *s. fæ*)(*læggia,* B. 33: 2. *s.*, absolute,)(*kasta,* M. 7: pr. *s. til mans*)(*kasta,* Kg. 5: 3. *s. til (garþs) mæþ spiutsskapte,* M. 27: pr. *

Skiuta gærþ, f. (vide VGL.) Kp. 13: rubr. *3

Skiura (impf. *sköf*), v. a. (vide VGL.) *s. annan i eld* &c. M. 33: 2. et not. 38. *

Skogha ganga, f. i. q. *skogha ganger.* B. 19: rubr. not. 21.

Skogha ganger, m. gång i skog (för att jaga): itio in silva (venandi caussa). B. 19: rubr.

Skogha skæl, n. 1) gränsskilnad emellan skogar: confinium silvarum. B. 17: pr. 2) råmärke emellan skogar: lapis terminalis inter silvas. Add. 6.

Skogher, m. skog: silva. Kg. 2; J. 14: pr. &c. Cfr. *Aldin-, Bya-, Gisninga-, Hæsle skogher.* *

Skogh æng, f. skogsäng, äng belägen i skogen: pratum silvaticum v. in silva situm. B. 17: 2.

Skor, m. sko: calceus. Add. 7. *2

Skot (gen. pl. *sköte,* pro *sköta* v. *skota),* n. pil: sagitta. *þrea tylpter sköta,* Add. 2. *

Skript, f. 1) skrift: scriptura. *sum -tin segher af,* de quo narrat scripta historia. Kk. 1: pr. Cfr. *Utlysa.* 2) kyrkestraff: poena ecclesiastica. Kk. 15: pr. not. 50. *undi s. ganga,* Kk. 10: 2. *s. taka* (cfr. ÖGL.), M. 24: pr. *inna s. sina utlændis* (cfr. UplL.), M. 28: pr. *sætia man i forbuþ firi s.* (cfr. ÖGL.), Kk. 10: 2. *uppinbara s. mans,* Kk. 17: pr. *stande s. bondans,* d. ä. den som uppenbarat den andres kyrkestraff, skall sjelf undergå detsamma: qui divulgavit poenam ecclesiasticam alteri impositam, ipse eam subito. Ibid. Cfr. *Lön skript.* *

Skripta, v. a. (vide ÖGL. sub 1.) *s. man,* Kk. 9: pr, 2. Cfr. *Oskriptaþer.* *

Skripta faþer, m. skriftefader: sacerdos (vel monachus) qui ab aliquo accipit peccatorum confessionem. M. 10: 2. *3

Skriptermal, n. mål, der kyrkestraff eger rum: caussa, ubi poena ecclesiastica irrogatur. Kk. 17: rubr.

Skriva (pl. n. part. pass. *skrivaþ),* v. a. skrifva: scribere. Conf.; Prol.; Kk. 1: pr; Kg. 3; Add. 12. Cfr. *Saman skriva.* *3

Skrukvitni, n. 1) falskt vitne: falsus testis. Kk. 15: 3. 2) falskt vitnesbörd: falsum testimonium. Þg. 9: pr. *2 *(skrokvitne)*

Skruþer, m. (vide ÖGL.) Kk. 3, 4: pr, 1. Cfr. *Kirkiu skruþer.* *

Skræppa, f. (vide VGL.) Kk. 11: 1. *

Skundi, m. skyndsamhet: celeritas. Conf. *3

Skuta, f. skuta; betyder här troligen mindre lastfartyg: celox; hic, ni fallor, denotat naviculam onerariam.)(***snækkia,*** Add. 2.

Skuver ?, *(a **skiuva**)* skuffning: impulsio. Vide ***Vaþa skuver.***

Skuþa (skoda), v. a. granska, undersöka: examinare, inquirere. Conf.; Kk. 2: 1; B. 17: pr. ***s. ok syna,*** M. 22: 1. *

Skyl, skyul, m. (vide UplL.) Kk. 6; B. 5: pr, 1, 3; Add. 12. *3 ***(skyler)***

Skyld (skuld), f. 1) afgift, utskyld: pensio, tributum. ***afraþ ok skyllir allar,*** J. 11: pr. Cfr. ***Utskyld.*** 2) skuld, förvållande: culpa. ***fore hans*** v. ***domara s.,*** Kk. 10: 3; Þg. 3: 1. 3) (för ...) skull: (alicuius rei) caussa, gratia. ***fore þryzsku, ellis, værdleks s.,*** Kk. 1: 1; 2: pr; Add. 1: 6. ***fore þæn s.,*** Add. 1: 7. *

Skylda, v. a. beskylla, tillvita: accusare, insimulare. Add. 12. *

Skylder, adj. skyld, beslägtad: cognatus. ***-de mæn,*** J. 4: pr; M. 16, 18: 1; cfr. ***Frændi. -daster,*** G. 3: pr, 1; J. 9: 2; 12: 5. ***-daste frænder,*** G. 1; Æ. 6: 3; J. 8: pr; 12: 5. Cfr. ***Iam-, Oskylder.*** *

Skyldugher, adj. 1) (vide ÖGL.) Prol.; Kk. 1: 1; 2: 3; 4: 3; 6. &c. ***heþer þæn æptir döþan ær -dukt at vara,*** Æ. 7. Cfr. ***Skat-, Værþskyldugher.*** 2) (vide UplL. sub 2.) ***s. hava fiura pænninga*** v. ***half mark, s. kununger vara,*** Kk. 4: 3; 11: pr; Kg. 3. *

Skylskaper, m. skyldskap: cognatio. Vide ***Sifskaper.***

Skyrþ, f. 1) skärning (skörd): sectura. Vide ***Torf skyrd.*** 2) sönderskärande, sönderrifning: dissectio, laceratio. ***föra s. a not,*** d. ä. skära sönder: dissecare, discindere. B. 22: 1. ***synis s. a klæþum,*** si vestes discissae appareant. G. 4: pr. *3

Skyt, adv. snart: cito. Add. 1: 3. *2 ***(sköt)***

Skæl (skial, Conf.*)*, n. pl. 1) skilnad: discrimen. ***s. mællum ræt ok oræt,*** Prol. 2) gräns: terminus. B. 17: pr. ***sva langt þera s. liggia til,*** i. e. confines sunt. B. 21: 1. Cfr. ***Bolstaþa-, Bya-, Skogha-, Tompta skæl.*** 3) förhållande, sätt, vilkor: conditio, ratio. ***þo mæþ -lum at*** &c., ea conditione. Kp. 11: pr. 4) skäl, skälig orsak: ratio, iusta caussa. ***mæþ -lum,*** Prol. 5) skäl, bevis: ratio, documentum. ***sum þe sin s. til halda,*** quorum indicio sua documenta committunt. J. 17, quem locum Locc. vertit: "ad quod (sc. testimonium) provocant." ***mæþ þæssa bok*** (i. e. huius edicti) ***-lum*** (cfr. UplL.), Conf. Cfr. ***Bygþa skæl, Iamskiala.*** 6) (vide UplL. sub 5.) ***æptir domum ok -lum,*** M. 23: 1. ***til -la,*** lagligen, i laga ordning: legitime, iusto ordine. ***til -la ok til viþermæle, til -la ok ei til ran*** (cfr. Isl. ***til skila ok raunar*** v. ***sanninda*** &c., vide ***Grágás,*** gloss. v. ***skil***), B. 17: 6. ***væþia*** v. ***væþ sætia til -la,*** J. 18: pr; B. 5: 4. cfr. ***Skæla væþ.*** *

Skæla væþ, n. (vide UplL.) ***biuþa*** v. ***sætia s.,*** B. 6: 2. Cfr. ***Skæl 6.*** *3

Skæliker, adj. (vide UplL.) Conf. Cfr. ***Oskællika.*** *3

Skælla, f. skälla: tintinnabulum. B. 29: pr.

Skæmber, adv. (compar. a ***skamt***) kortare: brevius. B. 9: 3. *3

*(**Skæppa,*** f. skäppa: modius. Kk. 4: 3. not. 98.*)* *2

Skæpta, v. a. (vide ÖGL.) ***skæpt vapn,*** Kp. 1: pr; Þj. 7. *2

Skær (dat. pl. ***-rium***), n. (vide ÖGL.) M. 29. *3

Skær, adj. ren, skär: purus. Kp. 1: 2, 3. Cfr. ***Oskær.*** *3

Skæra, v. a. 1) skära: secare. ***s. aker, skorin aker,*** B. 3, 5: pr. ***s.,*** absolute, metere agrum,)(*sla,* J. 11: 2. *s. sik vægh* (cfr. ÖGL.), B. 5: 2. *dikum þem (*sc. *sum) skorin æru,* i. e. ubi ager messus est. B. 12: pr. *skorin klæþe* (cfr. VGL.), Kp. 1: pr; Þj. 7. Cfr. *Upskæra, Oskorin.* 2) (vide UplL. sub 2.) *s. man i varþe* (cfr. UplL.), Kg. 12: pr, 2. *

Skæra, v. a. (egentligen rena: proprie purgare) 1) göra klar, utreda: rem ad liquidum perducere. *þæt skulu tolf mæn s.,* J. 18: 1. 2) visa vara ren, d. ä. oskyldig eller laglig: probare purum esse, i. e. insontem vel legitimum. *-ri sik þær mæþ urþiuva,* nisi pro *skæri* legendum sit *göri,* Kp. 2: 2. *s. eþ sin mæþ tolf þingsvitnum,* d. ä. bevisa att eden är lagligen gången: probare iuramentum suum legitime esse factum. Þg. 5: pr. *

Skæra þorsdagher, m. (vide VGL.) Kk. 21. not. 6. *3 *(skærþors dagher)*

Skærskuta, v. a. (vide VGL.) *s. mal sit,* B. 16: pr; M. 27: 5. *varþer þæt laghlika -tat,* Kg. 6: pr. *

Skærsl, vide *Skirsl.*

Sköfla, v. a. sköfla (egendom, såsom förverkad genom begånget brott): diripere (bona damnati). Vide *Osköflaþer.*

Sköte, vide *Skot.*

Sla (præs. conj. 3 pers. pl. *slain* v. *slaghin,* J. 14: 4.), v. a. 1) slå: ferire, percutere. *s. man i hæl,* vide *Hæl. s. til bloþs,* vide *Bloþ. slaghin bloþlæte,* M. 12: pr. *s.,* absolute,)(*sargha,* Kg. 11: pr. *slaghin*)(*sar gör,* Kg. 5: pr. *s. man pust,* M. 9: pr. *slaghin blokhoggum,* M. 8: 1; 10: 2. *s. til (mans) mæþ stang* &c. M. 9: 1. *niþer s.,* B. 9: 1. *hæster slar, s. (fæ) til skaþa,* B. 32: pr. Cfr. *Hælslæghin.* 2) slå äng: pratum caedere. *s. æng,* J. 14: 4. *s. höstak,* B. 17: 2. *s. sik vægh,* B. 8: 3. *s.,* absolute,)(*skæra,* J. 11: 2. Cfr. *Oslaghin.* *

Slagh, n. slag: ictus, verber. M. 8: 1.)(*sar,* ibid. pr. *3

Slember, adj. (vide VGL.) *Emunde sleme,* Add. 1: 3. *1

Sliker, adj. 1) slik, sådan: talis. *-kan tima,* hvilken tid: quocumque tempore. Kp. 14. *-kan* &c. *han vill* v. *þe vilia* v. *hon kan fa,* Kk. 4: 1; Æ. 3: 4; B. 15: 1; M. 8: pr; 24: pr; Þg. 4: 4. 2) likadan: similis. *vari s. halver by sum halver,* d. ä. tage lika mycket: tantumdem habeto. B. 11: pr. *Slikt,* n. absolute, lika mycket: tantumdem. Æ. 1: pr. *fællis s. af mark sum af mark,* M. 25: 1. *

Slippa, v. a. c. dat., vel v. n. (vide ÖGL.) *s. lös,* B. 5: 2; M. 18: 1. *s. lös manni,* nisi pro *-per* legendum sit *slæpper,* Þj. 4: 3. *3

Slita, v. a. (vide UplL.) Vide *Laghslit.* *

Slæppa, v. a. c. dat. v. acc. släppa: dimittere, liberare. *s. þiuvi,* Þj. 4: pr. *s. lös manni,* Þj. 4: 3. not. 29. *þæn sum eldin slæpte,* d. ä. lät den komma lös: is cuius negligentia fuit caussa incendii. B. 18: 3. *

Slæt, adv. (vide ÖGL.) Kk. 21; B. 33: 3. *3

Smalændingiar, m. pl. Smäländningar: Smalandiae incolae. Kg. 2; Add. 1: 7. *allir s.* (cfr. UplL.), ibid. *3

Smapænninger, m. Götisk penning: numulus Goticus (cfr. ÖGL. v. *smar*).)(*svensker pænninger,* B. 27: 1.

Smiþer, m. smed: faber (ferrarius &c.). Kp. 1: 2, 3; M. 27: 4. Cfr. *Gullsmiþer.* *3

Smiþia, f. smedja: officina fabri (ferrarii). M. 27: 4. *3

Snattara bot, f. (vide ÖGL.) Þj. 1: rubr. *2

Snio, m. snö: nix. B. 17: pr; 18: 7.

Sniælder, adj. klok: prudens. Prol.; Add. 1: 2. *

Snækkia, f. krigsskepp: navis bellica. Add. 2.

Snækkiu bonaþer, m. reparation af krigsskepp: reparatio navis bellicae. Add. 3.

Snöpa, v. a. snöpa: castrare. M. 10: pr. *3

Snöþer, adj. fattig: pauper. G. 5: pr. *-þir pænningar*)(*korn ok pænningar* (cfr. UplL.), J. 17. *3

Sokn (pl. *sokner* v. *söknir*), f. 1) socken: paroecia. Kk. 1: 1; 2: pr, 1, 2. &c. *firi s.* (cfr. VGL.), Kk. 4: 4; B. 8: 4; 20: 2; 31: pr; Kp. 3: 1; 8, 9: 1; M. 8: pr; 9: pr; 18: 1; 21: pr; 22: pr; 25: 1; Þg. 9: 1, 3; 10: pr. *syn af s. til kalla* v. *næmna,* vide *Af 1.* Cfr. *Kirkiu sokn, Innan sokna mæn.* 2) utsökning af böter: exactio mulctae. *lagha s.,* Þg. 6: pr. *friþer i -num,* Þg. ind. 11; cap. 11: rubr. not. 80. *eþar ok -ner* (cfr. UplL.), Þg. 8: 2. *göra s. til mans,* M. 8: pr. not. 93. *fæsta (lagh æller) s.,* Þg. 4: pr; 5: pr. Cfr. *Lagh sokn.* *

Soknaband, n. svarandens öfvertygande genom bevisning å kärandesidan: probatio ab actore contra reum allata.)(*synaband,* Þg. 5: 2.

Soknamæn, m. pl. (vide VGL.) Kk. 2: 1, 2. nott. 30, 37; 3, 4: pr, 1; 5: pr. &c. *

Sokna vitni, n. vitnesbörd af soknemän: testimonium incolarum paroeciae. *mæþ -num,* d. ä. i soknemännens närvaro: praesentibus incolis paroeciae. J. 4: 1.

Sol, f. sol: sol. *næsta solo,* vide *Næsta.* Cfr. *Rætsöles.* *3

Solasæter (gen. *-ters* v. *-tris*), n. (vide ÖGL.) Kk. 17: 1; Kp. 3: pr. Scribitur *solsättning,* Kk. 17: 1. not. 63. *

Solskipt, f. (vide UplL.))(*hamarskipt,* B. 11: 1. *ræt s.,* ibid. Quae ad h. v. explicandam in gloss. ad ius Upl. attuli, ea male intellexit K. Rosenvinge, qui narrat me *s.* explicasse per "*den oprindelige Fordeling af Jordlodderne mellem Bymændene ved Byens förste Anlæggelse*" (*Samling af gamle Danske Love,* III. p. 501.). At neque primitivam nec aliam quamcumque agrorum divisionem v. *s.* significare equidem statui; cum potius *s.* in regulari dispositione arearum, non vero in conformatione agrorum ad protypum arearum, ut crediderunt priores interpretes, multo vero minus in dimensione agrorum generatim (*rebning*), ut autumat Rosenvinge, consistere, satis perspicue a me explanatum esse crediderim; nec probari potest ius Iuticum alium huic v. tribuisse sensum. *3

Somar, m. sommar: aestas. B. 24: 2. * (*sumar*)

Sot, f. sjukdom: morbus. J. 17. *

Sotta siang, f. (vide ÖGL.) Kk. 9: 2; 12: 1; Þj. 9. *3

Spaker, adj. (vide VGL.) Add. 1: 3. *

Spana, v. a. locka: pellicere. *s. bo mans* (cfr. ÖGL.), Þj. 10: pr. *2

Spander (*span,* pl. *spæn*), m. (vide ÖGL.) Kk. 4: 3. not. 97; 5: pr. n. 24; Add. 12. *3

Spilla (*spiella,* Kk. 5: 1.), v. a. c. dat. v. acc. förderfva, förstöra: perdere. Kk. 5: 1; 6; B. 20: pr, 5; 21: 2; 22: 1; 31: pr; Kp. 7. Cfr. *Ospilter.* *

Spital, m. hospital: nosocomium. Add. 12. *3

Spiut, n. spjut: hasta. B. 19: 2 - 4; M. 19: pr; Add. 2. Cfr. *Dragha.* *3

Spiutsasker, m. i. q. *spiutsskapt.* M. 27: 2. not. 74.

Spiutsskapt, n. spjutsskaft: manubrium hastae. *sva nær garþe at skiuta ma til mæþ s., sva nær kirkiugarþe at nu ma til mæþ s.,* M. 27: pr,

2. De mensuris his locis constitutis, cfr. Gr. p. 59, 69.

Spiæll, n. (vide ÖGL.) B. 2: 1; 5: 2, 4; 6: 1; 7: pr; 8: pr; 9: pr, 2, 3; 14: 3. Cfr. *Frænsimis-, Gudsivilagh-, Kirkiu vigsla-, Sifskaps spiæll.* *

Spordaghi, m. (a *spyria;* Isl. *spurdagi)* spaning, kunskap (erhållen genom efterforskning), prov. spordager, spoldag, spyrdager: notitia (facta investigatione adepta). *fa s. af* &c. Þj. 12: pr.

Sporgæld, n. (vide UplL.) M. 23: 3; 25: 4. *3

Sporþer, m. (vide ÖGL.) Vide *Bryggiosporþer.* *3

Spyria, v. a. 1) söka, efterforska: quaerere, vestigare. *s. æptir þem mannum* &c. Þg. 7. Cfr. *Spordaghi.* 2) spörja, fråga: interrogare. *s. at,* Kk. 13. *1

Spækt, f. saktmod, fredlighet: mansuetudo, quieti mores. *mæþ s. ok laghum fara ok liva,* Add. 1: 3. *1

Sta, vide *Standa.*

Stadder, adj. (vide ÖGL.) *i garþe, a þinge s.,* Kg. 5: 3; Þg. 9: pr. *niþre s.,* M. 20: 2. *vara* v. *varþa firi s.,* M. 7: pr; 21: pr. Cfr. *Nær-, Viþerstadder.* *

Stadfæsta, v. a. stadfästa: confirmare. Vide *Stadga.* *3 *(staþfæsta)*

Stadga, v. a. (vide VGL.) Conf. *s. ok stadfæsta,* allitt. ibid. *3 *(staþga)*

Stadge, m. stadga: constitutio. *lagha s.,* Conf. *3 *(staþgi)*

Stafkarl, m. (vide VGL.) Kk. 11: 1. Danice scribitur *stackarl,* ibid. not. 74. *

Staki, m. stake: palus. Vide *Þiuþer staki.* *3

Stakker, m. stack: strues, meta. Vide *Hö-, Löf stakker.* *3

Stallare, m. (vide ÖGL.) *stekare ok s.,* allitt. M. 35. *2

Stampa, v. a. (vide UplL.) *ær han -aþer* (cfr. UplL.), B. 16: pr. *3

Standa (sta, J. 10: 4; Add. 12.), v. n. 1) stå: stare. *skogh -der a iorþ,* J. 14: pr. *skyl -der hel,* B. 5: 1. *korn -der til angs,* B. 7: pr. *köpa af manni boskap allan sum han stander,* Kp. 4: 1. *qvar s.,* B. 5: 3; 17: 2; 21: 2. *æptir s.,* återstå: restare. M. 4: pr. not. 43. *s. i foreþe,* vide *Foreþer.* *s. fore mæþ eþe tolf manna,* G. 4: pr. *-de a vitsorþum sinum,* i. e. defendito se iuramento. Þj. 12: 1. *s. a samu vitsorþum,* eandem probationem adferre. Þg. 4: 4. *s. mæþ manni,* J. 6: pr. *s. undir kunungs* v. *laghmans dom, laghmans skilu, landslagh,* Kk. 19; Þg. 8: 2. *s. til landslagha,* Kk. 19. *anfriþer* &c. *stander,* d. ä. varar: durat, permanet. Þg. 11: pr. Cfr. *Ater sta, Upstanda, Forstanda sik, Laghstandin.* 2) förblifva i samma skick: in eodem statu permanere. *goþs -der osköflat,* Add. 8. *syn -der okræfd,* B. 25. *s. (ovæþiaþer ok) oqvalder,* Kk. 16: pr; J. 2: 1; 5: 1; 9: 2; B. 20: 4. *s. i qvarstaþa,* J. 14: 2. *brystarf -der til priþia mans,* vide *Brystarf.* *eþer -der qvær,* Kk. 15: 4. *malsæghanda rætter -de qvar,* d. ä. erlägges icke: pars mulctae alias actori debita retinetor v. ne solvitor. M. 25: 1. *iorþ -der ivir stæmnudagh,* J. 9: pr. *gipt* v. *skipti -der (um) nat ok manaþ* v. *til priþia solasæters,* J. 10: pr; 12: 2; Kp. 5: pr. 3) gälla, vara beståndande: valere, ratum esse. Kk. ind. 16; J. 3, 4: pr; 10: 4; 11: 3; 15: pr; Add. 6, 12. *s. fast ok fult,* vide *Faster 2.* 4) gälla, ega rum: valere, admitti. *lagh -de firi hanum,* Þj. 12: pr. *nei -de firi hanum ok vitsorþ,* B. 18: 7. *-de firi hanum hvarte lof æller legha,* B. 8: 3. 5) bero, ankomma på: pendere (ab aliqua re). *-de þæt a vitnum þera* &c. G. 3: 2; B. 6: 2. *s. til tolf* *manna* v. *a tolf manna eþe,* B. 21: pr; Þg. 3: 1; 7. *-de þæt a sial bondans,* vide *Sial.* 6) inberäknas: computatione referri (ad summam aliquam). *-de þæt i luteno þera,* G. 5: 1. 7) v. a. rätta sig efter, lyda: obsequi, obedire. *s. biskups* v. *kunungs buþ,* Kk. 10: 2; Add. 1: 1, 5. 8) v. a. underkastas, undergå: subiici, subire. *-de skript bondans,* Kk. 17: pr. 9) v. a. vara berättigad till (arf): iure (hereditario) frui. *s. arf (ok urf),* Æ. 3: pr, 1, 3; 4: pr, 2. *

Stang, f. stång: pertica. B. 7: 1, 2; M. 9: 1; 33: pr. Cfr. ***Læssi-, Mæle-, Vaþ stang.*** *3

Stanga, v. a. stånga: cornibus ferire. B. 32: pr. *

Stangfall, n. mätning med stång (stångfall): mensura decempeda facta. *s. a læggia,* d. ä. mäta med stång: decempeda metiri. B. 13: pr. Ih., veram Locc. explicationem reiiciens, perperam vertit h. v. "saepimentum tumultuarium, factum a temere connexis perticis."

Starkleka, adv. kraftigt, firmiter. Conf. *3

Stava, v. a. (vide VGL.) *s. eþ,* Kk. 16: pr; B. 25. *

Staþer, m. ställe: locus. Kk. 2: 2; J. 8: 1; M. 33: pr; Add. 1: 3. Cfr. ***Bol-, Grinda-, Köp-, Mylnu-, Qværna-, Þings staþer; Annarstaþ, Alla staþi, Sama stads.*** *

Staþlika, adv. bestämdt: definite, firmiter. Þg. 6: 2.

Stekara hus, n. kök: culina. Kk. 2: pr. *3

Stekare, m. kock: coquus. Vide ***Stallare.*** *2

Sten, m. sten: lapis. *stang æller s.,* allitt. M. 9: 1; 33: pr. *s. æller stoþ,* allitt. M. 20: 4. *dömas undi s.,* d. ä. att stenas: ad poenam lapidationis damnari. M. 28: pr; 36: 1. Cfr. ***Bilder, Þræstene.*** *

Stigh öre, m. (a *stigha,* scandere) böter för olofligt begagnande af (eller egentligen instigande uti) en annans fartyg: mulcta illiciti usus (vel proprie inscensus) alienae navis. B. 22: pr.

Stikilstör, m. (Isl. *stikill,* apex cornu) en spetsig stör: palus cuspidatus. *gærþa mæþ s.,* d. ä. med störar, hvilkas spetsade ändar nedstötas i tjälen: saepire palis, qui in terra congelata defiguntur. B. 1: pr.

(***Stikt,*** n. (biskops-) stift: dioecesis. Kk. rubr. not. 1.)

Stiupbarn, n. (vide VGL.) Æ. 6: 2. *1

Stiæla, v. a. 1) smyga: occulte agere. *stiælas,* dep. (vide VGL.) Kk. 20: 1; Æ. 4: pr. 2) stjäla: furari. Kk. 7: 2; 14; Kg. 11: pr. &c. *s. bort,* B. 5: 1; 22: 1. *

Sto, f. ställe, plats (der något står): locus, statio (cfr. ÖGL. v. *garþ sto*). Vide ***Eld-, Garþsto.***

Stokfisker, m. stockfisk: salpa, gadus arefactus. Kk. 5: pr.

Stokka, v. a. (vide VGL.) *s. man*)(*fiætra,* M. 13: pr. *

Stokker, m. stock: truncus. *leþa annan til stok (æller stæþin),* Kg. 8: pr; M. 10: pr. *fölghia (bium) til stok ok hul,* B. 30: 1. *leþa bark til stoks, leþa stok til stubba, sökis alt saman s. ok stubbe* (cfr. UplL.), B. 16. Cfr. ***Bistokker.*** *

Stolpi, m. stolpe: palus. Vide ***Grindastolpi.*** * *(stulpi)*

Stova, f. (vide UplL.) Kk. 2: pr; M. 27: pr. Cfr. ***Baþstova.*** * *(stuva)*

Stoþ, f. stöd, stolpe: fulcrum. Vide ***Sten.*** * *(stuþ)*

Strandsatter, adj. tvungen att, i

brist på fartyg, sitta qvar på stranden (då man ville ut, t. ex. för att fiska): defectu navigii coactus ad remanendum in ripa (cum quis, ex. c. piscandi caussa, vellet navi exire; proprie in ripa positus). *göra annan -tan,* nemligen derigenom att man utan lof begagnar hans fartyg: aliena navi, venia non data, utendo, domino navis impedimentum inferre. B. 22: pr. Locc. perperam vertit: "si alio modo lembum ad ripam appellat."

Strandsætning, f. olofligt bruk af en annans fartyg, hvarigenom dettas egare blir strandsatt: illicitus usus alienae navis, quo fit ut dominus navis retineatur in ripa, i. e. impediatur a navigando. B. 22: rubr. not. 43.

Strömber, m. ström: flumen. Vide *Miþ-, Qværna strömber.* *3

Ströms vatn, n. rinnande vatten, ström: flumen. B. 20: 4.

Ströningum, adv. (vide UplL.) Conf. *3

Stubbe, m. (vide VGL. v. *stumber*), B. 16: 1. *leþa ek* v. *stok til -ba,* ibid. *leþa (bark) til stums ok -ba,* allitt., ibid. pr. *skuþa baþe stumn ok -ba,* B. 17: pr., ubi quoque duo vocabula *stumn* et *s.*, allitterationis caussa coniuncta, synonyma non vero opposita sunt (cfr. *Baþe*). *3

Stumn (gen. *stums* pro *stumns*), m. i. q. *stubbe,* q. vide. *2

Stumn syn, f. stubbsyn; så kallas en syn som hålles på åker eller äng om hösten, sedan blott stubben af säd eller hö står qvar: inspectio caudicum; sic appellatur inspectio in agro vel prato auctumno habita, postquam frumentum et foenum iam secta horreoque condita sunt. B. 22: 2.

Stund, f. (vide VGL.) Conf. *3

Stundum, adv. stundom: interdum. Conf. *3

Stuvu bænker, m. stugbänk: scamnum cubiculare. *i -ke,* i. e. in proprio suo cubiculo sedens. M. 33: pr.

Styld, f. stöld: furtum. B. 7: rubr. not. 30; Þj. 6: 2. Cfr. *Ankosta-, Nota styld.* *

Styra, v. a. c. dat. styra: regere. *riki s. (ok raþa),* Kg. 1; Add. 1: 3, 4. *s. ok raþa borghum ok landum* &c. Add. 1: 1. Cfr. *Ostyrliker.* *3

Styriman, m. (vide UplL.) Kg. 11: pr, 2; 12: pr. En styrman (eller tilläfventyrs flere) bodde inom hvart skeppslag, och hade deröfver inseende i afseende på det som angick ledingen och utskylderna till Konungen: unus gubernator navis (vel forte plures) habitavit in quavis regione *skiplagh* dicta, eique praefectus fuit respectu expeditionis bellicae et tributorum regi pendendorum (cfr. Jut. L. III. 1. seq.). *s. ok alt skiplagh,* Kg. 10: 1. *s. af skiplaghi,* ibid. §. 3. *væria sik mæþ -nni sinum* &c., d. ä. den styrman som hade inseende öfver skeppslaget eller den del deraf, der den tilltalade bodde: cum eo gubernatore, qui praeerat illi *skiplagh*, vel illi parti talis regionis, ubi habitabat is, cui actio intenderetur. Ibid. *3

Styremans pænningar, m. pl. en årlig utskyld till den inom skeppslaget boende styrmannen: tributum annuum gubernatori navis, ab incolis eius regionis *skiplagh* dictae ubi habitabat, pendendum. Add. 9, 12.

Styrkia, v. a. styrka: firmare, corroborare. *s. lagh, þe helghu kirkiu ræt* &c. Kg. 1; Add. 1: 3, 5. *3

Styrsl, f. styrelse: rectio. Prol. Scribitur *styrsla, styrelse,* ibid. nott. 19, 26. *3

Styva, v. a. (Isl. *stýfa*) afskära: abscidere, amputare. G. 4: pr. *1

Stægl, n. stegel, hjul: rota. *dömas* *a* v. *til s.* (cfr. UplL.), M. 13: pr; 28: pr; 36: 1. *3

Stæmma, v. a. (vide UplL.) *s. qværn,* B. 21: 2. *

Stæmna, v. a. 1) (vide ÖGL.) *ennæt þing -nis manni,* Add. 10. *s. næmd,* indicere convocationem nemdae. Þg. 7. Cfr. *Þingstæmna.* 2) (vide UplL. sub 3.) *biskuper hafþi hanum -mt,* Kk. 9: 2. *s. andrum til þing,* Þg. ind. 4. *s. man,* Þg. 4: 2. Cfr. *Laghstæmna, Ostæmder.* *

Stæmna, f. 1) sammankomst: conventus. Vide *Tompta stæmna.* 2) bestämd tid: constitutum tempus. Vide *Bolaghs-, Legho stæmna.* 3) stämning: citatio, vocatio in ius. Vide *Þing stæmna.* *

Stæmning, f. i. q. *stæmna 1. þula -gar,* J. 13: pr; Add. 4. *3

Stæmnudagher, m. (vide VGL.) *lagha s.,* J. 4: 1; Þj. 9. *-gh a læggia* v. *firi læggia,* vide *Læggia 2, Firi læggia. s. liggi firi (manni* v. *skipti),* J. 4: 1; 5: pr; 7: 1; B. 12: pr. *firi -gh,* J. 15: 2; B. 26: pr. *til -gs,* J. 11: 3. *i* v. *at -ghum,* J. 4: 1; 5: 1; 9: pr. *ivir -gh,* J. 2: 1; 9: pr. *s. ær ut gangin,* Kp. 8. *mællum hwars -gs,* B. 26: 2. *

Stæmnu mæn, m. pl. (vide ÖGL.) G. 5: pr., ubi sermo est de iis qui adfuerunt, cum celebrarentur sponsalia. Sed *stæmnu manna* perperam pro *soknamanna,* B. 7: pr. not. 33. *2

Stæniza, f. (vide UplL.) G. 6. Cum *s.* et *kiurtil* l. c. eadem videantur esse *tu ismugsklæþe,* quae commemorantur ÖGL. G. 15, coniici potest *s.* esse tunicam v. indumentum superioris partis corporis. *3

Stærkia, v. a. (vide VGL.) Conf. *3

Stæþ, n. städ: incus. Kp. 1: 2.

Stæþia, f. i. q. *stæþ.* M. 10: pr. *3

Stæþia (impf. *stadde,* part. pass. n. *stat),* v. a. 1) bestämma: definire, determinare. *s. ok samþykkia sin i mællum,* Add. 1: 3. *þe (tala) han sik stadde uppa,* d. ä. bestämde sig till, förklarade sig skola utföra: quam sibi propositam esse v. se allaturum esse pronuntiabat. Þg. 6: 2. 2) stadga, förordna: sancire, constituere. Conf. not. 80; Æ. 7; Kp. 12: pr; Add. 12. *

Stör, m. stör: palus. Vide *Stikilstör.* *2

Störmal, n. mellanrum emellan två störpar på en gärdsgård: "interstitium inter paria perticarum quae saepem sustinent," ut recte, ni fallor, h. v. explicat Ih. B. 2: 1. Locc. vertit: "sudes saepis, quae faciunt intervalla in (lege inter) duas perticas."

Stöta, v. a. stöta: ferire, percutere. Vide *Upstöta.*

Sva, adv. 1) så: sic, ita. Conf.; Kk. 1: 1; 2: 1. &c. *svat,* pro *s. at,* Kk. 18: pr. not. 82. *s. fore annat* &c., sic quoque, pariter. Kk. 1: 1. &c. *s. moþor sum faþur,* Æ. 1: pr. *s. sum,* sicut. Kk. 1: pr; 2: pr. &c. cfr. *Svasum. ok s.* a) och likaså: et pariter. Kk. 7: pr; 9: pr. &c. b) och äfven: et quoque. Kk. 1: 1; 7: 1; Kg. 9: pr, 1. &c. *s. ok,* Kk. 7: pr. 2) sedan, vidare: postea, porro. *tælia s. til tiu,* Kk. 6. *fölghia s. til* &c. Kg. 2. *fyrst ... þær næst ... ok s.,* J. 4: 1. 3) så: tam. *s. liuslika, enbender, mangi* &c. Conf.; Kk. 1: 1; 2: 1; 4: 4. &c. 4) huru: quam. *s. mangi sum þe æru,* ehuru många: quanticunque. Kg. 9: pr. *

Svar, n. (vide VGL.) *gripa til -ra,* Þg. 4: 4. *koma til -ra,* J. 18: pr. *

Svara, v. a. c. dat. (vide VGL.) *s. sak* v. *kæro,* Þj. 8: pr; Add. 10. *s. til sak,* Þg. 4: 4. *s.,* absolute, J. 1; Þg. 4: 3; 5: pr. *s. ok sökia,* J. 9: 4; 14: 1. *s. mæþ laghum æller lagha botum,* Kk. 19. *

Svarande, m. (vide VGL.) J. 14: 2.

)(*kærande,* vide *Kærande.*)(*þæn til kærer,* Þg. 6: 2. *3

Svarliker, adj. svarlig, som kan försvaras: qui defendi v. cuius ratio reddi potest. *-kt baþe fore gudi ok mannum,* Add. 1: 5.

Svasum, conj. såsom: sicut. Prol.; Kk. 2: 1; B. 3.

Svear, m. pl. (vide VGL.) *kununger svea ok göta,* Prol. Cfr. *Upsvear.* *3

Sven, m. tjenare: minister. Kk. 12: 1; Kp. 11: 1.)(*riddare,* Kp. 10: 5; Add. 1: 3. *hærra s.,* M. 35. *3

Svensker, adj. (vide VGL.) Vide *Pænninger 3.* * *(svænsker)*

Sufl, n. sofvel: obsonium. Vide *Lefs sufl.* *2

Svik, n. svek, bedrägeri: fraus. Kp. 1: 1.

Svina valder, m. svinavall: pascuum suarium. Add. 4. *3

Sukn, adj. (vide ÖGL.) *s. dagher*)(*helghi dagher,* Þj. 6: 1. **(sykn)*

Suknudagher, m. söckendag: dies profestus.)(*helghi dagher,* Kk. 18: pr.

Sum, part. relat. som: qui, ubi &c. Conf.; Kk. 1: pr. &c. *þæn s.* (cui) *egn sat var,* J. 7: pr. *han s. valdsgærning vitis,* Kp. 11: pr. *siþan s. af ær lapit* &c. B. 22: 2. Haec particula saepe omittitur, ex. c. *han ... vær ær halden,* B. 3. *ganger ængin viþer takit haver,* B. 5: 3. Cfr. *þæn.* *

Sum, conj. som, såsom: ut. *gælde ater s. miætit varþer,* B. 33: 2. *s. han stander,* Kp. 4: 1. *sva hvarium s.* (sc. *han) i by æghir,* Add. 5. Cfr. *Viþer koma, Svasum.* *

Sumer, pron. (vide VGL.) n. *sompt,* Conf. pl. *sumi,* B. 5: 2; 20: 2. *

Sun, m. son: filius. Conf.; Prol.; Kk. 1: pr. &c. Cfr. *Hæriansun, Kunungasynir.* * *(son)*

Sund, n. sund: fretum. B. 23: 1. Cfr. *Leþ sund.* *3

Sunder, adv. (vide VGL.) *s. hogga,* B. 2: pr; 7: 1; 9: 2. *

Sundir delis, adv. särskildt, för sig: separatim, singulatim. Add. 8.

Sunderkulli, m. (vide UplL.) Vide *Samkulli.* *

Sunnan, adv. från söder: a meridie. Þg. 2: pr. *

Sunnudagher, m. söndag: dies solis. Kk. 3, 4: 4; 6, 10: 2. &c.; sed *-gh* perperam pro *siunda dagh,* Kk. 11: pr. not. 31; Þg. 1. not. 11. *-gha mællum,* vide *Mællum.* *hviti s.,* förste söndagen i fastan: dominica quadragesimae v. Invocavit; non vero dominica Quasi modo geniti (v. proxima post pascha) quae etiam appellata fuit dominica In albis; nec festum pentecostes, quod Isl. appellatur *hvitasunna* v. *hvita-dagar,* Angl. *whitsunday, whitsuntide; hviti s.* enim fuisse diem quendam inter diem cinerum *(asku oþinsdagher)* et dominicam Laetare *(miþfastu sunnudagher)* manifestum est; certum quoque est *weisse suntag* in scriptis Germanicis medii aevi denotare dominicam Invocavit (vide HALTAUS, *Jahrzeitbuch der Deutschen des Mittelalters,* p. 213, 214.) et Vestrogoti nostri eodem sensu servant nomen *hvit söndag* (cfr. Ih. *Dial. Lex.* et HOF, *Dial. Vestrogot.*). Þg. 11: pr; Add. 2. Cfr. *Miþfastu sunnudagher.* *

Supermæn, m. pl. (vide UplL.) Prol.; Kg. 2. *-manna lagh,* G. 3: 3. *-manna laghbok,* Add. 12. *-manna laghman,* Conf.; Kg. 1; Add. 1: 7. *3

Svær, m. svärfader: socer. Æ. 6: 3.

Sværa, f. svärmoder: socrus. Æ. 6: 3.

Sværia, v. a. svärja: iurare. *s. eþ,* Kk. 16: 2; Kg. 2. &c. *s. friþ,* Kg. 2. *s. man til þiufs,* Þj. 1, 2. *s. (skaþa) til vaþa,* M. 7. *s. bark til ek,* B. 16: pr. *s. (sak) til mans,* B. 5: pr; Þj. 6: 1; Þg. 2: 1. *s. in til mans,* Þg. 2: 1. *s. til* *sin* v. *sins,* vide pron. pers. et poss. *Sin.* *hvem þe vilia likastan þær til vitna æller fran s.,* i. q. *fælla æller væria,* Þg. 7. *biltugher svorin ok dömder,* Kg. 9: 3. *s. mæþ eþe ens sins,* B. 33: pr; Þj. 8: 1. *s. mæþ sik ok granna sinum,* B. 7: 2. *s. granna eþ,* B. 5: 3. *s. mæþ tvem mannum,* Þj. 1. *s. mæþ sik ok andrum tvem,* B. 5: pr. *sex mæn s.,* B. 16: pr. *tolf mæn s.,* vide *Tolf.* *s. mæþ tolf manna eþe,* Kk. 16: 2. *s. mæþ trem ok tolf,* Þg. 2: 1. Cfr. *Sökia, Osvorin.* *

Sværma, v. n. svärma: examinare (de apibus). B. 30: 1.

Sværmber, m. svärm: examen (apum). Vide *Bi sværmber.*

Sværþ (sverd), n. svärd: gladius. Add. 2. *döma man undi s.* (cfr. UplL.), Kk. 10: 2; Kg. 6: pr; M. 13: pr. *gange undi s.,* M. 36: pr. *

Svæva, v. a. hålla (qvarn eller vatten) sväfvande eller stillastående: huc et illuc fluctuantem tenere (molinam vel aquam), motum v. cursum eius impedire. B. 21: 2. not. 27. Cfr. ÖGL. h. v. *2

Symnhus, n. (vide UplL.) Kk. 2: pr. *3

Syn, f. 1) syn: visus. Vide *A syn 1.* 2) (vide ÖGL. sub 2.) B. 22: 2. *æghanda s. ok tolf mæn mæþ þem,* Add. 6. *næmna s.* v. *man i s.,* vide *Næmna 2.* *s. kallas til mans,* J. 13: pr. cfr. *Til kalla.* *til syna lata,* M. 22: 3. *fara til syna,* B. 22: 2. *s. krævia, han kræver þem syna,* B. 23. cfr. *Krævia.* *s. hava,* B. 5: 4; 18: 7; Add. 6. *s.* v. *synum halda,* B. 11: pr; 24: 2. *göra s.,* B. 22: 2. *s. komber (a* v. *til),* Kk. 18: 1; B. 3, 7: 2; 18: 7. *s. vitnar,* B. 28: pr. not. 10. Cfr. *A syn 2; Hundaris-, Nöd-, Stumn-, Þiala syn.* *3

Syna, v. a. 1) bese, åskåda: contueri. *synas,* a) synas, visa sig: videri, apparere. Kg. 6: pr; 11: pr; G. 4: pr; Æ. 3: 4. &c. b) synas, tyckas: videri, aestimari. *svasum synis allum ræt vara,* B. 3. *synis ei synamannum sva,* B. 11: pr. c) synas godt, behaga: libere, placere. *þa hanum synis,* J. 7. 2) syna, besigtiga: inspectare. B. 23; M. 8: pr; 23: 1; Þj. 12: pr. *skuþa ok s.,* M. 22: 1. *

Synaband, n. bevisning genom anställd syn: probatio per inspectionem. Vide *Söknaband.*

Synamal, n. mål, hvari syn eger rum: caussa, in qua inspectio est habenda. B. 23: rubr.; Þg. 5: 1.

Synamæn (syni mæn, B. 11: pr.*),* m. pl. (vide ÖGL.) B. 3, 11: pr; 13: pr; 22: 2; 23; Þg. 5: 1. *s. til kalla,* J. 1. *(tolf) s. (til) næmna,* B. 3, 21: 2. *s. sværia,* B. 8: pr. *s. vitna,* vide *Vitna.* *vitin þæt s.,* B. 18: 7. *vari þæt a tolf-manna vitnum,* B. 24: 3. not. 43. *s. fælla,* B. 24: pr. Cfr. *Asyna mæn.* *3

Synd, f. synd: peccatum. Kk. 15: 1; Þj. 16: 2. *

Synia (impf. *sunde*), v. a. vägra: negare, denegare. Kk. 5: pr; 8, 20: 1; G. 2: pr; Kp. 10: 2; Þj. 6: 1. *

Sysa (aut *systa*? n. part. pass. *syst*), v. a. (vide VGL.) Conf. *3

Sysla, f. (vide ÖGL.) *vara i hærra-lu,* Þj. 9. *3

Syslungi, commun. sysling: matruelis. Æ. 1: pr. *3

Syster, f. syster: soror. Æ. 1. Cfr. *Faþurs-, Moþor syster.* *

Syzkine, n. syskon: frater vel soror. Æ. 1: 1; 6: 1; J. 5: rubr.; 17. Cfr. *Samsyzkine.* *

Sæd, f. 1) såning: sementis, satio. Vide *Byria.* 2) utsäde, säd som sås eller är sådd, eller växer: sementis, semen, seges. Kk. 6; J. 9: 3; 13: pr; B. 2: 1; 7: pr. * *(sæþ)*

Sæghn, f. sägen, berättelse: narratio. *af sanne s. vita,* Add. 1: 3.

Sægl træ, n. mast: malus. M. 20: 2. *3

*Sælia (*præs. *sæl,* sup. et n. part. pass. *salt),* v. a. sälja: vendere.)(*köpa,* J. 2: 1, 2; 4: 1; 6: pr; 8; Kp. 1: 2. &c.)(*skipta,* J. 2: 2; 8: pr; 9: 2.)(*giva,* J. 2: 3; Kp. 10: 1, 4. *

*Sæmia (*sup. *sampt),* 1) v. a. (vide VGL. sub 1.) *hava sik ei sampt æller ivir eno komit,* Conf. 2) v. impers. c. dat. åsämja: convenire (inter homines). *sæmber ei þem,* Add. 6. *sum þem a sæmber,* Kk. 2: 1; 4: pr; B. 13: 1; 15: 1; 20: 5. — Cfr. *Missæmia.* *

Sænda, v. a. sända: mittere. Prol.; Kp. 13: 1. *3

Sænder, adv. på en gång: simul. Æ. 6: pr; M. 13: 1. *

Sænkia, v. a. sänka: demergere. B. 2: pr. Cfr. *Niþersænkia.* *3

Særlika, adv. 1) särdeles, i synnerhet: speciatim, praecipue. *s. a landamære* &c., *s. at ængin* &c. Add. 1: 1, 3, 5. 2) särskildt, för sig: singulatim. *lande ok laghsaghu hvarre s.,* ibid. §. 7. *1

Særliker, adj. synnerlig: specialis, insignis. Conf. *3

Sæt, f. förlikning: litis compositio. *göra s., s. var gör,* Kg. 4: 1; M. 7: 1. Cfr. *Gruþ, Sarabot, Samsæt.* *

Sæti, n. säte, stol: sella, sedile. Vide *Bruþa sæti.*

*Sætia (*part. pass. *sætter* v. *satter),* v. a. 1) sätta: ponere. *s. bakna æller flatu,* B. 19: pr. *s. nek undi sin (skyl),* B. 5: 1. *æptir raum sattum,* B. 3. *s. sik i sat,* M. 21: pr. *forsat sæts firi manni,* Kg. 7: 1. *s. annan i varþ firi sik,* Kg. 12: 2. *manni gisla s.,* Kg. 2. *i ban sætter,* Kk. 10: 3. *s. borghan firi sik,* M. 10: 3. *s. lagh, hus* &c. *i hænder manni,* Prol.; Kk. 2: pr; 4: pr. &c. cfr. *Domber 3, Taki. s. (bot) i taka hænder,* vide *Taki. i sattu þinge,* in ipso conventu iudiciali. M. 27: 3; 33: pr. Cfr. *In-, Niþer-, Saman-, (Vidher-,) Ut sætia; Banz-, Strandsatter.* 2) förordna, stadga: constituere, sancire. Conf.; Prol. Cfr. *Forman.* 3) pantsätta: oppignerare. *þæn sum egn sat var,* J. 7: pr. *s. (manni) væþ* v. *skæla væþ,* vide *Væþ, Skæla væþ.* Cfr. *Ut-, Væþsætia.* *

Sætta, sæta, v. a. förlika: componere. *s. mal,* Kg. 11: pr. *sættas,* dep. (vide VGL.) M. 7: 1. *

Sætugarþer, m. sätesgård, gård der någon bor: praedium ubi aliquis habitat. *biskups s.,* Kk. 6. not. 1; Add. 12. *þera -þar sum mæþ örs þiæna,* Þg. 2: pr.

Sæþe, n. utsäde: sementis. *þynia* v. *fem þynia s.,* en åker, hvarpå en tunna eller fem tunnor säd kunna sås: ager in quo una orca (tonna) v. quinque orcae frumenti seminari possunt. Kk. 2: pr; J. 13: pr. *2

Sökia (sökæ, M. 22: pr.*),* v. a. 1) söka: quaerere. *-as saman,* passa tillhopa: congruere. B. 16: 1. 2) gå till, besöka: adire. *s. kirkiu, garþ mans, þing,* Kk. 1: pr; Kg. 5: 1; Þg. 1, 2: pr. Cfr. *Hemsokn.* 3) lagsöka, tilltala: convenire, appellare. *s. man,* Kk. 1: 1; Þj. 4: 4; 12: 2; Þg. 8: pr; 9: 4. *s. man til þiufs ræt,* Þj. 12: 6. *s. man mæþ ens sins eþe,* B. 5: pr. *s. man mæþ sik ok granna sinum,* ibid. *s. man til þiufs mæþ tvæggia manna vitnum ok tolf manna eþe,* Þj. 2, 3. *s. man mæþ tvem ... ok tolf æptir,* M. 13: 1. *s. man mæþ tvem ok tolf,* M. 24: pr. *s. man mæþ þrim ok atertan,* ibid. *s. man til þiufs mæþ þrætylptum eþe,* Þj. 12: 1. *s. man mæþ sex ok þrim sinnum tolf,* M. 24: pr. Cfr. *Laghsökia, Osökter.* 4) anställa åtal, åtala, utsöka: agere, exigere. *s.,* absolute, Kk. 11: 1; B. 1: 1. &c. *svara ok s.,*

J. 9: 4; 14: 1. *s. a man*, B. 5: pr; M. 10: 2; 24: pr. *s. in til mans*, M. 15, 18: pr. *s. sak a man* v. *til mans*, vide *Sak 1.* *s. sar sin (til mans)*, M. 2, 5: 1. *s. flere sar æn et* (cfr. UplL.), M. 12: 3. *s. bloplæte, fulsære, ran*, M. 12: pr; 15. *s. en aker*, B. 5: pr. *s. æptir værþe sinu* v. *utgærþum*, Kp. 5: 2; Þg. 11: 2. *s. böter af manni*, M. 25: 1. *s. ut mæþ domum ok næmd*, B. 1: 1. *s. sik*, utföra sin sak: caussam suam agere. B. 5: pr; 23: pr. nott. 71, 74; M. 14: 1. *utan sökt* (forte addendum *æller) svorit se firi hanum*, Þg. 3: pr., qui locus mendosus videtur; a Locc. vertitur: "nisi lis contestata coram ipso iurata sit." *s. mæþ tvem viþervaru mannum ok sex manna eþe*, M. 2. *s. mæþ tvæggia manna vitnum ok tolf manna eþe*, B. 5: pr; M. 8: pr; 15. *s. mæþ tvem ok tolf*, M. 12: pr. *s. mæþ þriggia manna vitnum ok atertan manna eþe*, M. 8: pr; 10: 2; 15, 18: pr. *s. mæþ þrim vitnum ok atertan manna eþe*, B. 5: pr. *s. mæþ þrim ok atertan*, M. 12: pr. *s. mæþ sex manna vitnum ok prætylptum eþe*, B. 23: pr; M. 15, 23: 1. 5) (vide UplL. sub 5.) Þg. 8: 2; 11: pr. *laghþinga ok s.*, Þg. 11: 1. *s. æptir* v. *mæþ landslaghum*, B. 5: 1; Þg. 9: 3; 11: 1. *bo mans sökis æptir domum ok skælum*, M. 25: 1. Cfr. *Ut sökia.* *

Sökning, f. lagsökning, åtal (och bevisning): actio (et probatio). *göra s. til mans, söki all þem* (sc. *sar*) *mæþ enne s.*, M. 8: pr. Cfr. *Laghasökning.*

T.

Tak, n. (vide ÖGL.) *væþia ok t. til taka* (cfr. UplL.), Þj. 12: 1. not. 16. *sik i t. vita* (cfr. UplL.), Þg. 10: pr. *

Taka, v. a. 1) taga: capere. *t. parvir sina*, Kp. 10: 4. *t. vapn ivir höfþe sinu*, vide *Hovuþ.* *t. pant mans*, Kk. 1: 1. *t. guþslikama*, Kk. 20: 1. *t. luf af biskupi*, Kk. 1: 1. *hittis takit*, i. e. si seges furto sublata inveniatur. B. 5: 1. *t. firi andrum*, B. 13: 1; Add. 8. *t. kunu mæþ vald*, a) med våld bortföra: vi deportare. Kg. 6: 2. b) våldtaga: vi stuprare. Kg. 6: pr, 1; Þg. 2: 1. *tak* v. *taka til t.*, vide *Tak, Taki.* Cfr. *Af-, Ater-, For-, In-, Mis-, Vald-, Undan-, Up-, Ut taka; Lagh-, Rantakin; Bata tækt.* 2) emottaga: accipere. Æ. 7; Kp. 1: 3; 3: 1; 7, 8. &c. *haver talt varit ok aldre takit*, haec mulcta in iure commemorata, numquam vero accepta fuit. M. 30. *t. til lans*, vide *Lan 1.* Cfr. *Domber 2, Fastar, Rætter 6, Skript 2, Viþ, Viþer taka.* 3) antaga, bestämma: accipere, constituere. *t. prest, klokkara* &c. Kk. 4: pr, 1; Kg. 1; Þg. 1, 3: 1; Add. 1: 5. *t. tolf mæn*, Add. 1: 2. *takas* v. *varþa takin til kunungs*, ibid. §. 3, 7, 8. *takas i kunungs raþ*, ibid. §. 3. *t. varþ firi brygiu*, Kg. 12: pr. 4) gripa, fasttaga: capere, prehendere. M. 14: pr; Þj. 4: pr; 11: 1; 13: pr. *takin (ok gripin) a færski gærning*, Kg. 6: pr; Kp. 11: pr. 5) träffa, råka på: deprehendere, invenire. G. 4; B. 17: 6; 19: pr. *takin viþer* (sc. *gærning*), G. 4: pr; B. 2: 1; 7: 1; 9: pr, 2; 10: 1, 2. &c. *takin mæþ*, B. 2: pr; 5: pr, 1; 9: pr, 2; 10: 1-4. &c. *t. i handum (annars)*, Þj. 8: pr; 14. *þiufnaþer ær takin mæþ manni*, Þj. 6: 1. Cfr. *Bar; A-, Inni takin.* 6) träffa, råka (om slag): ferire (de ictu). *kanværra t. æn han vilde*, B. 33: pr; M. 28: pr. *

Taki, m. (vide UplL.) Þg. 8: pr; 10. *taka (til) taka*, Þj. 12: 1; Þg. 5: pr; 8: 1, 2; 10: pr. *sætia værþ, pænninga* &c. *takum i hænder*, J. 7, 13: pr; Kp. 10: 4; M. 21: pr; 23: 1; Þj. 8: 2; Add. 8. *sætia (bot) i taka hænder*, B. 18: 1, 3;

M. 17: pr. *hava fæbot i taka handum,* B. 18: 4. *taka eþer,* Þg. 5: pr. *t. vill væria* v. *fælla,* d. ä. svärja eller icke svärja att partens ed är lagligen gången: vult v. non vult suo iuramento adserere iuramentum personae principalis legitime esse factum. Ibid. Cfr. *Eþa-, Fea-, Væþia taki.* *

Tal, n. tal, antal: numerus. *bonda t.,* Kk. 1: 1. Cfr. *Viku tal.* *

Tala, v. a. föra talan (vid domstol): iure agere. *t. a afling* &c. Kk. 12: 1; J. 9: 2; M. 31: 1. *þæn sum þær til talar,* Æ. 5: pr. *t. til mans,* Þg. 8: pr. Cfr. *A-, Til tala.* *

Tala, f. talan inför domstol (såsom kärande eller svarande): ratio agendi v. respondendi in iudicio. Þg. 6: 1, 2. Cfr. *Til-, Trætala.* *3

Talan, f. i. q. *tala.* Þg. 6: 2. Cfr. *Tiltalan.*

Talgh, f. talg: sebum. Kp. 2: pr. *3

Tamer, adj. tam: mansuetus, cicur. Vide *Otama fæ.* *3

Tan, f. tand: dens. M. 9: 2. *3

Tappa, v. a. (vide UplL.) Þj. 14, 16: 1.)(*rinna (sc. deto),* J. 18: pr. *tappas,* dep. omkomma: perire. Æ. 6: pr; B. 20: 1. *

Tar, m.? tår: lacryma. *meþ t. ok trægha,* allitt. Æ. 2: 1.

Tegher, m. (vide VGL.) B. 8: 3; 11: 1; 20: 3. *3

Testament, n. (vide UplL.) Conf.; Kk. 12: rubr.; Æ. 7. *3

Tidh, m.? tid: tempus. Vide *Paschu-, Pingizdagha tidh.* *1

Til, præp. c. gen., acc. v. dat. 1) till: ad. *fara t. syna,* B. 22: 2. *sla t. (sc. mans),* M. 9: 1. *sva langt þera skæl liggia t.,* sc. ad flumen. B. 21: 1. *beþas til fæstikunu sinni,* G. 2: pr. *laghsökias t. sak sinna,* Þj. 11: pr. *bakum, ovan, niþan t.,* vide *Bakum* &c. Cfr. *Ganga 1, Kæra, Liggia 4, Sværia, Sökia 4, Vita.* 2) ända till: usque ad. *t. þriggia marka, öris, fiura pænninga* &c. Kk. 11; Kp. 4: pr; M. 13. *til þæs,* donec. B. 9: 1. *þær t.,* vide *Þær.* 3) emot: contra. *göra gærning* v. *valdsgærning til mans,* Kg. 5: 2; Kp. 11: pr; M. 18: 1; Þg. 2: 1; Add. 8. Cfr. *Bryta 4.* 4) hos: apud. *gæsta t. bonda,* M. 23: 2. 5) adverbialiter a) beteknar *til* att något finnes eller är tillstädes: notat rem aliquam adesse v. exsistere. *t. vara,* exsistere, adesse. Kk. 15: 3; Kg. 11: 1; G. 1: pr; Æ. 1: pr. &c. *t. hittas,* idem. J. 3. *hava vitni* v. *avisning t.,* G. 5: 3; B. 13: 1. *æ hvat þön aghu minna æller mera t., hvat þe aghu pænninga t. æller ei,* J. 17. b) utmärker det ett visst förhållande: indicat certam proportionem. *æptir þy (sum) gældit* &c. *ær t.,* Kp. 9; Þj. 5, 8: 4; 11: pr; Þg. 4: 3; Add. 1: 3, 9. *hvar sva sum (han) byrþaþer* v. *æghande ær t.,* G. 5: 1; B. 21: 1. *sva hvart sum (þæt) gamalt* v. *aldrugt ær t.,* Æ. 1: 1; J. 17. 6) conj. till dess: donec. Kk. 6. not. 1. *

Tilaghur, vide *Tillaghur.*

Til beþas, v. dep. begära, göra anspråk: petere, postulare. B. 20: 4. not. 96. Cfr. UplL. v. *a beþas.*

Tilbiuþa, v. a. tillbjuda: offerre. *full, kost* &c. *t.,* J. 9: pr. not. 49; 13: pr; 17; M. 21: pr. *ræt t.,* B. 6: 2. et not. 25; 31: pr. *t.,* absolute, J. 2: 1; M. 17: pr; 25: 1. *til biuþas* (impf. *böz til,* sup. *til buþiz*), dep. tillbjuda sig: se offerre. J. 5: 1; Þg. 9: 2. *þa skulu synamæn t.,* nemligen att afgifva sitt edliga ytrande; ej att hålla synen, ty det skulle hafva skett förut: inspectores offerunto se ad iuratam sententiam edicendam, non vero ad inspectionem habendam, hoc enim antea factum esse oportuit. B. 25. coll. 22: 2. *3

Til bundin, adj. förbunden: obligatus. Kk. 1: 1; 2: 3. not. 40.

Tilbuþ, n. tillbud, erbjudande: oblatio. *lækers t.,* M. 11: rubr. *t. firi drap* (cfr. UplL.), M. 23: rubr. *fölghia (lagha) -þi* (cfr. UplL.), B. 18: 1, 4; M. 21: pr. *fölghia eþe ok -þi* (i. q. *fölghia eþabuþi*, Kp. 14; cfr. UplL. v. *asker*), Kk. 2: pr. *3

Til bæra, v. a. c. dat. tillhöra: pertinere (ad aliquem). Add. 4. *3

Tilfa, v. a. skaffa: adferre. Kk. 3. not. 91.

Til falla, v. a. c. dat. (vide UplL.) *arf kan manni t.,* Æ. 4: 1, 2. *3

Tilflya, v. a. skaffa: adferre. Kk. 3. not. 91.

Til fulla, v. a. i. q. *til fylla.* Kk. 9: pr. nott. 50, 51.

Til fylla, v. a. (vide UplL.) Prol.; Kk. 9: pr; Kp. 8. *3

Til födas, v. pass. (vide UplL.) Conf. *3

Til ganga, f. (vide UplL.) Kk. 15: 3. *3

Til halda, v. a. öfverlemna, anförtro: committere. Ita h. v. explicari posse videtur in locutione obscura: *sum þe sin skæl t.,* J. 17. Cfr. *Skæl 5.*

Til hitta, v. a. (vide UplL.) *ny lagh t.,* Conf. *3

Til höra, v. a. tillhöra: pertinere (ad aliquem). Kk. 3, 17: 1; B. 1: 1. not. 39; 23: 2; M. 25: 1; Þg. 2: pr; Add. 7, 9. *3

Til kalla, v. a. tillkalla: advocare. *synamæn, syn* &c. *t.,* J. 1; B. 3, 18: 3; 19: 3; Þg. 2: 1.

Til koma, v. n. vel v. a. c. dat. 1) tillkomma: advenire. J. 3; B. 7: 2; 13: pr; 17: pr; 18: 7; 21: pr; M. 26: pr, 9; 30; Þj. 12: 2. *lagh æru -min,* Conf. 2) hända, ske: accidere, fieri. Conf.; Kk. 5: 1; 15: 1; Kg. 11: 1; J. 4: 1; 17; B. 33: 1; M. 17: pr. *3

Til kæra, v. a. i. q. *kæra (til mans).* Þg. 6: 2. *3

Til kömd, f. tillkomst: adventus, accessus. *i sinni t.,* sc. ad regnum. Add. 1: 8. *2 *(tilkvæmd)*

Tillaghur *(tilaghur, til aghur),* f. pl. (vide UplL.))(*tiund,* Kk. 3, 10: 2. *3

Til lata, v. a. (vide UplL.) *dagsværke t.,* Kk. 1: 1. *3

Til mana, v. a. upmana: admonere. Kk. 10: 2.

Til mæli, n. tilltal: adloquium. *utan dom ok lagha t.,* B. 21: pr. *þola þingstæmnur* v. *stæmningar ok (full) t.,* M. 14: 1; Add. 4. *hæmnas a lagha t.* (cfr. UplL.), Kg. 4: 1. *

Til rækkia, v. a. räcka till: suppeditare, satis esse. Kk. 7: pr. not. 42.

Til sighia, v. a. c. dat. (vide ÖGL.) Kk. 3, 4: 4; 11: 1; J. 3. &c. *

Til tala, v. a. i. q. *kæra.* M. 14: 1. *3

Tiltala, f. talan, lagligt anspråk: actio, ius agendi. Þj. 16: 2.

Tiltalan, f. i. q. *tiltala.* Þj. 16: 2. not. 79.

Timber, n. (vide VGL.) B. 17: pr. * *(tymber)*

Timber hogh, n. huggning af timmer i annans skog: caesio lignorum aedibus contignandis aptorum in aliena silva. B. 17: rubr.

Timi, m. tid: tempus. Conf.; Kk. 17: 1. not. 35; M. 22: 3; Þj. 8: pr; 11: pr; Þg. 11: pr. *en, annan, þriþia tima,* G. 2: pr; B. 1: 1; 24: 2. *t. dags,* (cfr. UplL.), Kp. 14. *a næmdom dagh ok tima,* Add. 1: 2. Cfr. *An-, Brudlöpis-, Byrgþa timi.* *

Timni, m. (vide ÖGL.) B. 2: pr. *2 *(tindi)*

Tiu, num. tio: decem. Prol.; Kk. 6. *

Tiughu, num. tjugo: viginti. Conf.; Æ. **6**: 4. not. 33. &c. Cfr. ***Siutan.*** *

Tiund (tionde, m. Kk. ind. nott. 21, 23; **1**: pr. n. 65. &c.*)*, f. tionde: decimae. Kk. **1**: pr; **3, 6, 7**: pr, 2; **10**: 2; Add. **12**. Cfr. ***Hö-, Korn-, Qvik tiund.*** *

Tiunda, v. a. gifva tionde: decimas dare. Kk. **6, 7**: pr. *

Tiundi, num. tionde: decimus. Kk. **7**: pr; **12**: pr; Æ. **3**: pr. *

Tiþir, f. pl. (vide VGL.) Kk. **4**: 3. *

To, n. lin och hampa, prov. to: linum et cannabis. B. **10**: 1. not. 96. coll. not. 100.

Tol, n. redskap: instrumentum. Vide ***Fisketol.*** *3

Tolf, num. tolf: duodecim. ***beþas … mæþ t. manna vitnum,*** Þj. **12**: pr. ***t. manna eþer,*** Kk. **15**: 3; B. **18**: 2, 3; Kp. **4**: 1; M. **22**: 3; Add. **3**. ***standa fore mæþ eþe t. manna,*** G. **4**: pr. ***tvæggia manna vitni ok t. manna eþer,*** Kk. **15**: 4; J. **11**: 1; M. **8**: pr. ***sværia, vita, sökia, dylia, væria mæþ (tvæggia manna vitnum ok) t. manna eþe,*** vide ***Sværia*** &c. ***tve ok t. sværia,*** Add. **3**. ***sværi þæt frænder hænnar t.,*** Æ. **3**: 4. ***vita*** v. ***væria mæþ t. mannum,*** vide ***Vita, Væria. binda, sværia, vita, sökia, væria mæþ tvem ok t. (æptir),*** vide ***Binda*** &c. ***sökia*** v. ***væria mæþ sex ok þrim sinnum t.,*** vide ***Sökia 3, Væria.*** Ofta utmärkes med orden ***tolf mæn*** en nämnd: saepe verba ***tolf mæn*** denotant nemdam. ***t. mæn*** v. ***næmninga mæn,*** Add. **6**. ***t. mæn næmna,*** vide ***Næmna 2. t. synamæn til næmna,*** B. **21**: 2. ***þæt liggi*** v. ***stande til t. manna,*** Kk. **4**: 4; B. **21**: pr; Þg. **3**: 1. ***þæt skal a t. manna eþe standa,*** Þg. **7**. ***vari þæt a t. manna eþe,*** M. **28**: pr; Þg. **6**: pr. ***vari þæt a t. soknamanna eþe,*** B. **7**: pr. ***þæt vari a t. manna vitnum (raþe halvi næmd hvar þera),*** Kg. **4**: pr; J. **4**: 1; **15**: 1; **17**; B. **20**: 5; **24**: 3; **25**; Kp. **14**; M. **22**: 1; Þg. **7**. not. 25; **10**: pr. ***t. mæn skulu þær sannind um leta,*** Kp. **10**: 2. ***t. mæn skulu skuþa ok syna,*** M. **22**: 1. ***skilin þæt t. mæn,*** Þg. **10**: 1. ***þæt skulu t. mæn skæra,*** J. **18**: 1. ***t. mæn aghu ransaka,*** J. **1**. ***t. mæn skulu vita ok ransaka,*** M. **18**: pr. ***vitin þæt t. mæn mæþ eþe sinum,*** Æ. **6**: 4. ***vitin þæt t. mæn, t. mæn skulu þæt vita (raþe halvi næmd hvar þera),*** Kk. **16**: 3; **20**: pr; J. **5**: 1; **6**: pr; **7**: 1; **15**: pr; Kp. **9**: 1; **10**: 2; M. **15**; Þg. **4**: 4; **6**: 1, 2; **10**: 1. ***t. mæn vitna,*** Kg. **6**: pr, 1; J. **4**: 1; **7**: 1; **15**: 1; B. **8**: pr; **21**: 2; Þg. **7**. ***t. mæn sværia,*** J. **9**: pr; B. **21**: 2. ***t. mæn aghu væria æller fælla,*** G. **4**: 1; M. **10**: pr; **13**: pr; **28**: pr; **32, 36**; Þg. **9**: 2. ***t. mæn væria,*** Kp. **14**; M. **28**: pr; Þj. **6**: pr; **11**: 1; Þg. **7**. ***t. mæn fælla,*** Kp. **14**; M. **28**: pr; Þj. **6**: pr; **11**: 1; Þg. **4**: 3; **6**: 1; **7**. ***væri sik mæþ t. mannum,*** Kk. **21**. not. 19. ***væria sik mæþ styremanni sinum ok tvem viþervaro mannum ok t. manna vitnum,*** Kg. **10**: 3. ***varþa laghvunnin mæþ t. mannum,*** Æ. **4**: 2. coll. Kg. **6**: pr. ***skæra eþ sin mæþ t. þingsvitnum,*** Þg. **5**: pr. *3

Tompt, f. tomt: area. B. **11**; Add. **4**. *

Tompta ra, m. (vide UplL.) M. **22**: pr. *3

Tompta skipti, n. delning af bytomterna: divisio arearum pagi. B. **11**: rubr.

Tompta skæl, n. råmärke emellan bytomter: lapis terminalis inter areas in pago. B. **22**: 2; Add. **6**.

Tompta stæmna, f. sammankomst till öfverläggning om bytomternas delning: conventus, in quo deliberatur de divisione arearum pagi. B. **11**: pr.

Torf, n.? torf: caespes. B. **12**: 1. *3

Torf skyrd, f. (vide UplL.) B. **12**: 1. *3

Torgh, n. torg: forum. Kp. 2: pr, 2; 4: pr; 5: 1; M. 9: pr; Þj. 8: 1. *3

Torgh köp, torgha köp, n. (vide VGL.) Kp. 2: rubr.; 4: pr; 5: 1. *3

Torva, f. torfva: caespes. ***varþer up hoggin t. ok þiuþerstaki*** v. ***þiuþerkel,*** allitt., si excisi sint caespes et paxillus (in humo defixus). B. 9: pr. *

Torvo gæld, n. torfbot; så kallas den bot, som skulle erläggas för en menniska, som hade blifvit lefvande begrafven: mulcta caespiticia; ita appellatur mulcta pro homine pendenda, qui vivus erat sepultus (vel, ut rem exprimit ius Upl., depositus inter lapidem et caespitem, ***mællum stens ok torvo,*** M. 12: 7.). M. 30.

(Trave, m. trafve, skyl: strues mergitum frumenti. Kk. 6. not. 75.***)***

Tro, f. tro: fides. ***hava rætta t. til gud,*** Kk. 1: pr. ***t. lova, a trygga t. lova,*** Add. 1: 3, 5. *1

Troa, v. a. (vide VGL.) Kk. 1: pr. *3

Troin (pl. ***trone),*** adj. trogen: fidelis. Conf. ***trygger ok t.,*** allitt. Add. 1: 3. ***hulder ok t.,*** ibid. §. 5. *3

Trolovan, f. trohetslöfte: promissio fidei. Add. 1: 5.

Trygd, f. (a ***trygger)*** trofasthet: fides. Inde

Trygdar eþer, m. trohetsed: iuramentum de servanda fide. Add. 1: 3, ubi h. v. occurrit de iureiurando a novo rege dando.

Trygger, adj. trofast: fidelis. Vide ***Tro, Troin.*** *3

Tryglika, adv. (vide UplL.) Conf. *3

Træ, n. 1) träd: arbor. B. 30: 1; M. 20: 1, 6, 7; 33: 2. Cfr. ***Aldin-, Bæru træ.*** 2) mast: malus navis. M. 20: 2. Cfr. ***Sægl træ.*** *

Trægarþer (threagarþer), m. trädgård: hortus. B. 10: 3. not. 4; §. 4. *3

Træghi, m. (Isl. ***tregi***) sorg: moeror. Vide ***Tar.***

Træþa, v. a. (vide UplL.) J. 10: pr; 11: 2. *

Træþe, n. 1) plöjd (men ej besådd) åker: ager aratus (non vero consitus).)(***saþer aker.*** B. 11: 1. 2) träde: cessatio agri. ***hava (gærþe) i t.***)(***sa,*** B. 23: 2. *

Træþis lön, n. pl. (vide UplL.) J. 10: pr. *3

Tröst, f. trygghet: securitas. Prol. *1

Trösta, v. a. (vide UplL.) Conf. *3

Tvalyti (tvaloti, tvæloti), m. pl. två tredjedelar: bes.)(***þriþiunger,*** Kg. 12: 2; G. 3: 3; Æ. 2: pr. not. 34; Þj. 15; Add. 2. * ***(tvælöti)***

Tve, num. två: duo. Conf.; J. 6: pr. &c. Cfr. ***Annat-, Baþitiggia.*** *

Tunga, f. tunga: lingua. M. 10: 1. *3

Tvæböte, n. tvebote: duplex mulcta. M. 26: 13. ***liggia i t.,*** G. 3: 1; M. 10: 2; 26: pr, 1-6. &c. ***vara i t.,*** G. 2: 1, 2; M. 26: pr; Þj. 12: 2. *3

Tvæbötis drap, n. (vide UplL.) M. 26: rubr. *3

Tvæbötis mal, n. mål, der dubbla böter erläggas: caussa, in qua duplex mulcta penditur. M. 10: 2.

Tvæfalder, adj. tvefald: duplex. Vide ***Hor.*** *3

Tvætala, f. tvetalan; så kallas det, om antingen käranden eller svaranden under rättegången ändrar sin talan: sermo duplex v. discrepans; ita appellatur mutatio rationis agendi vel respondendi pendente lite ab alterutra parte facta. Þg. 6: 1, 2. *3

Tylpt, f. 1) (vide VGL. sub 1.) ***þrea -te,*** tretiosex: triginta et sex. Add. 2. 2) (vide VGL. sub 2.) Vide ***Þrætylpter.*** *

Tækkia, f. (a ***taka,*** conducere; vide UplL. v. ***taku skæl)*** lega (af jord): conductio (fundi). Vide ***Bolatækkia.***

Tælghekniver, m. (a ***tælghia,*** tälja: cultro asciare) täljknif: culter fabrilis. M. 26: 3.

Tælia, v. a. 1) räkna: numerare. Kk. &c. rubr.; Kk. 6. Cfr. ***Af-, Uptælia.*** 2) förtälja, upläsa, säga: recitare, dicere. ***nu ær talt um giptarmal, hær ær talder iorþa balker*** &c. G. 6; J. 18: 1; B. 33: 3; Þj. 16: 2; Þg. 11: 2. Cfr. ***Taka 2.*** *

Tæppa, v. a. (vide ÖGL.) B. 20: 5. ***t. (sc. vatn) up a aker æller æng,*** stämma vattnet, så att det öfversvämmar åker eller äng: aquam obstruere, ut inundet agrum vel pratum. B. 21: 2. Cfr. ***Ater-, Lid-, Þværtæppa; Vatn tæppa.*** *3

Tömber, m. töm: habena. B. 2: pr; 8: 5.

U. V.

U, vide ***Ur.***

Vagha, v. a. våga: audere. ***v. sik viþ*** &c. B. 27: 1. not. 94. (Cfr. ***Vidhervåga.)***

Vagn (vang; pl. ***vægnir),*** m. vagn: currus. B. 8: 5; 10: pr. *

Vak, f. vak: foramen glaciei. Vide ***Notvak.*** *3

Vaka, f. (vide UplL.) Vide ***Varþer.*** *3

Val, n. val: electio. Add. 1: 8. ***þrea presti*** &c. ***i v. hava*** v. ***læggia,*** Kk. 4: pr, 1; J. 5: pr. Cfr. ***Kununga val.*** *2

Valborgha messa, f. Valborgsmessa: festum Valpurgis, d. 1 Maii. Kk. 5: pr; B. 17: pr.

Vald (val, Add. 1: 5.***),*** n. 1) magt: potestas. ***kunungs v. styrkia,*** Add. 1: 5. ***af*** v. ***mæþ kununglikо -de,*** Conf.; Add. 1: 3. ***þæn kunungs v. þær til haver,*** Þg. 1. ***mæþ siælfs -de,*** af egen vilja: sua sponte. M. 20: 2. not. 48. 2) våld: vis, violentia. ***mæþ v. gæsta man,*** Kp. 10: pr. Cfr. ***Taka 1.*** 3) rättighet (att göra något): ius (aliquid faciendi). ***hava*** v. ***ægha v.,*** Kk. 4: pr, 1; 5: pr; 10: 2; 12: pr. &c. cfr. ***Huþ. hava fult v.,*** Add. 9. ***v. ok vitsorþ,*** vide ***Vitsorþ.*** *

Valda (valla; impf. ***wlti*** v. ***vlti),*** v. a. c. dat. v. acc. (vide ÖGL.) ***v. skilnaþi*** v. ***skaþa,*** Kk. 15: 2; B. 12: pr. ***v. þæt at*** &c. Kk. 6; Þg. 5: pr. ***prester -der,*** Kk. 9: 2. ***garþer, otama fæ*** &c. ***-der,*** B. 5: 4; 7: pr; 8: 2; 28: pr; Þj. 9. *

Valder, m. vall, mark: campus. Vide ***Hiorþ-, Svina-, Vighvalder.*** *

Valder, part. pass. a ***vælia,*** q. vide.

Vald föra, v. a. (vide VGL. sub 1.) ***binda man ok v.,*** Þj. 6: pr. *3

Valdsgærning, f. våldsgerning: violenta actio. Kg. 6: 2; Kp. 10: pr; 11: pr, 2; Þg. 2; Add. 8. *3

Valdsmaþer, m. öfverhetsperson, konungens ämbetsman: magistratus, minister regius. J. 5: pr; Kp. 11: 1.

Valdsværk, n. i. q. ***valdsgærning.*** B. 21: pr; Kp. 11: pr. *3

Valdtaka (valltaka, valtaka), v. a. (vide UplL. sub 1.))(***stiæla,*** J. 16; Kp. 8. *3

Valdugher, adj. väldig, mägtig: potens. Vide ***Als-, Envaldugher.*** *3

Vana, vocabulum, ut videtur, corruptum; pro ***uanu*** forte legendum est ***bann.*** Add. 12.

Vander, adj. ond, prov. van, vonn: malus. M. 34. nott. 44, 45. *3

Vanför, adj. (vide VGL.) Kp. 14. *3

Vapn, n. vapen: arma. Kg. 5: 2; Kp. 1: pr; M. 26: 1; 33: 1; Þj. 7. Cfr. ***Bana-, Folk-, Hamnu-, Morþvapn.*** *

Vapna skipti, n. (vide VGL.) Kg. 8: pr. *

Var, f. vår: ver. Kk. 17: 1. *

Var, adj. varse, upmärksam: attentus. ***varþa v. viþer*** (cfr. UplL.), Kp. 2: 1. *3

Var, pron. poss. vår: noster. Conf.; Prol.; Kk. 1: pr. &c. *3

Vara (væra, Prol. not. 50.***),*** v. n.

vara: esse. præs. conj. ***se,*** pl. ***seen,*** Conf.; Kk. 20: pr. &c. ***ærin,*** Kk. 15: 3. not. 14. ***si,*** Kp. 4: pr; 12: 1; M. 18: 1. ***vari,*** pl. ***varin,*** Kk. 15: 3; Kg. 11: pr. &c. impf. conj. ***vari,*** pl. ***varin,*** Kk. 20: pr; Kg. 11: pr; Æ. 1: pr. not. 12; J. 2: pr. ***vari þæt a soknamanna*** &c. ***vitnum, a tolf soknamanna eþe, a taka eþe, a þingsvitnum*** &c. Kk. 3, 6. not. 1; G. 5: 3; B. 7: pr; Þg. 5: pr; 6: pr. &c. cfr. ***Tolf, Vitni. firi, nær, til, viþ v.,*** vide ***Firi 12, Nær*** &c. Cfr. ***Fra-, Fyrværande; Samværa.*** *

Vara, v. a. (ab adj. ***var***) 1) se, blifva varse: videre, animadvertere. Vide ***Ovarandis.*** 2) (vide ÖGL.) Kk. 3. ***v. man viþer,*** Kk. 3; Add. 12. Cfr. ***At-, Lagh-, Viþer vara.*** *

Vare frua dagher, m. (vide VGL.) ***v. þæn fyrre*** (cfr. VGL. et UplL.), Kk. 7: 1, ubi recc. quidam codd. pro ***fyrre*** habent ***dyre,*** nott. 80, 81. *3

Varfang, n. pl. redskap till vårarbete, åkerredskap: "utensilia agricolae, verno tempore usurpanda," ut recte vertit Ih. B. 2: pr.

Var friþer, m. (vide ÖGL.) Þg. 11: pr. *3

Vargha garþer, m. (vide VGL.) Kk. 2: 3; B. 27: pr, 2. *3

Vargha næt, n. (vide VGL.) B. 27: pr. *2

Vargher, m. 1) (vide VGL. sub 1.) Vide ***Kasnavargher.*** 2) varg: lupus. B. 27: pr, 1. *

Varna, v. a. i. q. ***vara 2.*** Kk. 3. not. 14. *3

Varnaþer, vide ***Varþnaþer.***

Varþa, v. a. c. dat. v. acc. 1) vårda, sköta: custodire, curare. ***v. tiund sinni,*** Kk. 7: pr. ***v. farliþum, grind,*** B. 8: 1; 9: 2, 3. ***v. fastgarþe***)(***niþer fælla,*** B. 13: 2. ***v. garþsto sinni,*** B. 14: 2. 2) ansvara för: praestare (periculum rei, damnum &c.). ***v. værkum, brutum, handværkum sinum,*** G. 2: 1; J. 14: 3; B. 18: 2; 19: 2. ***v. sarum,*** M. 4: pr. ***v. firi brut mans,*** Kg. 12: 2. ***v. firi þiufnaþe,*** Þj. 12: 5. ***v. firi fæ sit*** &c. M. 1, 17: 1. ***v. firi klokkara,*** Kk. 4: 1. ***v. baþe liuvu ok leþo,*** Þj. 9. ***v. aldin um sex vikur,*** B. 28: 3. 3) öfverlemna, gifva: dare, tradere. ***v. botum firi (drap),*** M. 29. ***v. brud hem til bonda sins,*** G. 3: 1. ***ater v.,*** reddere. Kp. 7. Cfr. ***An-, In-, Ut varþa.*** 4) angå, röra: attinere, spectare. ***hvat þæt -þar klærka æller lekmæn,*** Kk. 19. Cfr. ***Um varþa.*** *

Varþa (impf. ***vard,*** conj. ***vurde,*** Add. 1: 3, 8.), v. n. 1) varda, blifva: esse, fieri. ***v. siuker æller sar,*** M. 30. ***hvar þæt v. kan,*** quicumque fuerit. Kk. 11: 1. ***firi v.,*** vide ***Firi 1.*** 2) ske, inträffa: fieri, accidere. ***messufall, skilnaþer*** &c. ***kan v.,*** Kk. 10: 3; 15: 2; G. 2: 1; B. 21: pr. not. 19; M. 17: 1. ***kan (sva illa) v. at*** &c. Kk. 2: 1; 4: 2, 4; Æ. 6: pr. *

Varþer, m. vård, vakt: custodia, excubiae. ***utan varþ ok vaku*** (cfr. ÖGL.), Kg. 11: pr; M. 29. ***innan varþ ok vaku,*** i. e. ***i þem öium andra*** (sc. ***öiar***) ***liggia utan firi,*** M. 29. ***varþ taka, ut sætia*** &c. Kg. 12: pr, 2, 3. Cfr. ***Bya-, Bötis-, In-, Lyznu-, Ut varþer.*** *3

Varþer, adj. (Isl. ***verdr,*** Alam. ***wart, wert,*** Anglo-Sax. ***weard;*** cfr. Graff, ***Althochdeutscher Sprachschatz,*** Th. I. p. 998-1011.) vänd (åt ett visst håll; deraf: någon vart, vestvart, invärtes, utvärtes, vedervärdig): versus (aliquorsum). Vide ***Ovan varþa.***

Varþ hald, n. vakthållning: excubatio. Kg. 12: rubr. *3

Varþlös, vardalös, adj. utan vård: sine cura. ***-su,*** adverbialiter, nisi ***-sa*** legendum sit, B. 8: 4.

Varþ maþer, m. vaktkarl, post: excubitor. Kg. 12: pr. *3

Varþnaþer**, **varnaþer**,* m. 1) (vide UplL. sub 1.) ***fore husum -aþ uppi halda, Kk. 2: pr. ***vari þæt i þæs -þe,*** Kp. 6: pr. ***liggi hans v. a,*** B. 31: pr; Kp. 12: 1. ***-aþ mans a læggia*** (cfr. ÖGL.), B. 6: 2. 2) (vide UplL. sub 2.) ***hava döþan -aþ firi durum,*** vide ***Dyr.*** *

Vasalighre, n. ett till fiskeverks anläggande tjenligt ställe, troligen sådant, der vattnet är grundt och vasar (gran- eller löfruskor) kunna nedsättas: locus operibus piscatoriis idoneus, talis, ut videtur, ubi flumen vel mare vadosum est ramulique abiegni vel frondei piscium alliciendorum caussa demitti possunt (cfr. ÖGL. v. ***vasi***). Vide ***Gravalighre.*** Opus piscatorium nostro tempore ***verke*** dictum, quoque appellatur ***mjärdeläger,*** interdum vero ***vase;*** vide von Wright, ***Skandinaviens fiskar, Bihang*** p. 8.

Vatn, n. 1) vatten: aqua. Kk. 9: pr; B. 12: pr. 2) sjö eller ström: lacus v. flumen. Æ. 6: pr; B. 20: pr, 2, 5. &c.)(***land,*** M. 26: pr. ***stiæla lin æller hamp ... ur -ni,*** nemligen der det är nedlagdt för att rötas, såsom ännu med linet brukas på vissa orter: furtim auferre linum vel cannabum quod, ut maceretur, in aqua demersum est (quae ratio lini macerandi adhuc quibusdam locis in usu est). B. 10: 1. not. 100. Cfr. ***Frælst; Fiske-, Miþ-, Ströms vatn.*** *

Vatn fynd, f. (vide UplL.) Þj. 15: rubr. *3

Vatnqværn, vatnqvarn, f. vattenqvarn: mola aquaria. B. 21: pr, 3. *3

Vatn tæppa, f. vattenupdämning: obstructio aquae. B. 20: 5. not. 100. *3

Vaþ, n. upgående af gränsen emellan ängslotter, med tillhjelp af upställda stänger: finium inter prata determinatio, ope perticarum in termino positarum facta (cfr. ***Vaþa, Vaþ stang,*** et ÖGL. v. ***vaþe***). ***vaþa v. i ængium***)(***æria forar i akrum,*** B. 4. ***v. ligger a man,*** gränsen är, genom liniens krökning, orätt upgången in på grannens jord: linea terminalis curvata est in detrimentum vicini. Ibid. ***stang stander i vaþi,*** B. 7: 1.

Vaþa, v. a. (egentligen gå: proprie vadere) upgå gräns (emellan ängslotter) i rät linie emellan de vid råmärkena upställda stänger: lineam terminalem (inter prata) ducere, recta progrediendo inter perticas in terminis positas. ***v. vaþ,*** B. 4. ***v.,*** absolute, B. 7: 2.

Vaþa bot, f. (vide VGL.) Kk. 2: pr; 4: 2; B. 18: 1-3; Kp. 14; M. 18, 19, 20: 1, 3-7. ***liggia i -tum,*** Kk. 4: 4; B. 24: 1. ***biuþa v.,*** B. 18: 3; M. 21: 1; 33: 2. ***böta v.,*** B. 18: 5; M. 7: pr. ***viliaværks bot ok ei vaþa*** (sc. ***bot***)***,*** M. 7: 1. *

Vaþa drap, n. vådadråp: homicidium casu factum. ***v. af handvirkum,*** M. 19: rubr.

Vaþa elder, m. vådeld: incendium fortuitum. B. 18: rubr. *3

Vaþa eþer, m. (vide VGL.) Kk. 2: pr; B. 18: 4; M. 7: 1; 21: 1. ***biuþa v.,*** B. 18: 4; M. 33: 2. ***fæsta v.,*** M. 21: 1. ***fæsta*** v. ***fylla v. atertan manna,*** M. 20: 1; 21: pr. ***atertan manna eþer ær v.,*** Kk. 4: 2. *

Vaþa gæld, n. i. q. ***vaþa bot.*** B. 24: 1. not. 14. *3

Vaþa skuver ?, skuffning med våda: impulsio involuntaria. M. 33: rubr.

Vaþe, m. 1) våda, fara: periculum. Kk. 21. not. 30. 2) (vide ÖGL.))(***vili,*** vide ***Vili. vari þa vaþe i viliaværke,*** Kk. 2: pr. cfr. ***Koma 1. vita*** v. ***sværia (skaþa) til v.,*** M. 7. ***utan (þær) v. fölghe,*** vide ***Fölghia 3.*** Cfr. ***Branda vaþe.*** *

Vaþ stang, f. stång som nedsättes i jorden till rättelse vid upgående af rågång (emellan ängslotter): pertica quae ponitur in confinio (pratorum), ut, ad eius ductum progrediendo, determinentur fines (cfr. *Vaþ, Vaþa*). B. 7: 1.

Vesgötar, m. pl. (vide VGL.) Kg. 2; Add. 1: 7. *-ta laghman*, Kg. 1; Add. 1: 7. *3 *(væstgötar)*

Vestmæn, m. pl. (vide UplL.) Kg. 2; Add. 1: 7. *-manna laghman*, Kg. 1; Add. 1: 7. *3 *(væstmæn)*

Ugn (oghn), m. i. q. *omn. u. æller ærin*, allitt. Kk. 2: pr. not. 94; B. 18: pr.

(Ungsmunne, m. *(*Isl. *ofns-munni)* ugnsmun: os fornacis. Kk. 2: pr. not. 94.)

Vi, pron. vi: nos. Conf.; Kk. 6, 7: pr. &c. gen. *var*, Conf. dat. et acc. *os*, Conf.; Kk. 21; Kg. 12: 3. &c. * *(vir)*

Vider, adj. vid: amplus, latus. Vide *Vit, Utvida.*

Vigh, n. strid: pugna. *standa a mot mæþ v. ok væriu*, allitt. M. 26: 9. *mæþ v. ok vreþshænde* v. *værn*, allitt. B. 27: 2. et not. 3. *3

Vigher, adj. i godt stånd: bene comparatus. *garþer stod v. ok væl boin*, allitt. B. 8: pr. Cfr. *Ovigher*. *3

Vighia, v. a. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *v. kirkiu*, Kk. 5: pr. *vigþ iorþ*, Kk. 9: pr. 2) kröna (konung): sacro ritu coronare (regem). *til kronu -as*, Kg. 3. *-as ok kronas*, Add. 1: 6. 3) (vide ÖGL. sub 4.) *lik v.*, Kk. 9: pr, 1. Cfr. *Ovighþer*. *

Vighvalder, m. (vide VGL.) M. 24: pr. not. 19. *

Vigning, f. 1) invigning: consecratio. *kirkiu v.*, Kk. ind. not. 16; 5: pr. n. 100. 2) vigsel: benedictio nuptialis. Kk. 13. Cfr. *Hiona vigning*. *3

Vigsl (vigilse, Kk. ind. not. 16; 5: pr. n. 100; §. 1. n. 45.), f. 1) invigning: consecratio. Vide *Kirkiu vigsl*. 2) kröning: coronatio (regis). *v. kunungs*, Kg. 3: rubr. *2 *(vixl)*

Vigsla spield, n. (vide ÖGL.) Vide *Kirkiu vigsla spield*. *2 *(vixla spiæll)*

Vika (gen. pl. *vikna* v. *viku*, Kp. 11: pr. et not. 64.), f. vecka: septimana. J. 7: 1; B. 1: pr; 24: pr; 28: 3; Kp. 11: pr. *

Viku tal, n. antal af veckor: numerus septimanarum. B. 28: 3.

Vild, f. 1) veld: favor alterutrius partis. *firi -da* (gen.) *saker*, Þg. 4: 2. 2) pl. *-dir* v. *villir*, vängåfva i penningar vid jordaskifte: donum pecuniarium in permutatione fundorum datum. *v. giva, taka, ater giva*, J. 12: 3. Ih. vertit: "epimetra, honoraria quae sponte dantur." *2

Vilder, viller, adj. (vide ÖGL.) *fara v. (ok ovis)*, B. 3, 7: 2; 17: pr. *v. ganga*, B. 3. *

Vili, m. vilje: voluntas. B. 33: pr.)(*vaþe*, Kg. 11: 1; B. 18: 5; M. 2. &c. *mæþ hans* v. *sinum vilia*, B. 33: 1; Add. 1: 1. *mæþ siælfs sins v.*, B. 33: 2. *mæþ siælfs v.*, a) upsåtligen: consulto. M. 17: 2; Þg. 5: pr. b) frivilligt, af egen vilja: sua sponte.)(*æptir bön æller buþ annars*, M. 20: 2. *æptir vilia ok fallum sinum*, Add. 1: 6, 7. *æptir kunungs v.*, Add. 1: 5. Cfr. *Goþ-, Harms vili; Illa viliaþer*. *

Vilia, v. a. vilja: velle. impf. *vildi*, Kk. 4: 4. &c. pl. 1. p. *vildom*, Conf. praes. conj. *vili*, Kk. 11: pr; B. 23: 2. *þæs -andis*, Kg. 5: pr. Cfr. *Sialsviliande*. *

Vilia gærning, f. upsåtlig gerning: actio consulto patrata. *mæþ v.*, Æ. 6: 1.

Viliaværk, n. i. q. *vilia gærning*. M. 7: pr; 28: pr; 33: 2. *v. i sarum*, M. 3: rubr. *þa vari* v. *komber vaþe i v.*, Kk. 2: pr; M. 21: 1. *3

Viliaværks bot, f. böter för upsåtlig gerning: mulcta actionis consulto patratae. M. 7: 1; 18: 1. *þær komber vaþe i v.*, B. 18: 1.

Villa, v. a. villa: turbare. *v. hiorþ* *alla,* B. 29: pr. *v. buþkafla* (cfr. UplL.), Þg. 2. Cfr. *Vitvillinger.* *3

Villi diur, n. (Isl. *villi-dýr*) villdjur: fera. M. 17: 1.

Vin, m. vän: amicus. Vide *Ovin.* *

Vin, vinn, f. (vide UplL.) *mæþ dighri v.,* Prol. *v. a læggia* (cfr. UplL.), Conf. *3

Vindögha, n. (vide ÖGL.) Þj. 12: 1. *3

Vinga, v. a. (vide VGL.) *okemult v.,* Kp. 1: pr. *2

Vingan, f. mäklares närvaro och biträde vid köp af lösören: praesentia et officium proxenetae in emtione venditione rei mobilis (cfr. VGL.). *köp mæþ v.,* Kp. 1: rubr. *1

Vinganaman, m. mäklare vid köp af lösören: proxeneta, qui in emtione venditione rei mobilis aderat (cfr. VGL. v. *vin 2*). Kp. 1: pr; Þj. 8: pr; 9.

Vinna (part. pass. *vunnin* v. *vnnin,* sup. *vunnit* v. *vnnit),* v. a. 1) vinna, segra: vincere. *v. iorþ* (cfr. ÖGL.), J. 9: 3. *v.,* absolute, ( )(*tappa,* sc. *delo*), J. 18: pr; Þg. 5: 1; Add. 11. *sik gita þær til vnnit,* Æ. 3: pr. *v. sin viþerdelo man* (cfr. UplL.), Þg. 6: 2. 2) öfverbevisa: convincere. *laghlika til valdsgærning* v. *þær til* v. *til þiufs vunnin,* Kg. 6: 2; B. 16: pr; Þj. 4: pr. Cfr. *Forvunnin, Laghvinna.* 3) *vinnas,* pass. finnas, vara till: exsistere, adesse. Kk. 6. *

Vinter dagher, m. vinterdag: dies hiemalis *til -gha,* till vintrens början: ad initium hiemis (forte idem respicitur tempus, quod nomine *vinternat* insignitur). B. 12: pr.

Vinter nat, f. vinternatt; så kallades natten till den 14:de October, då vintren ansågs taga sin början: nox hiemalis (prima); ita appellabatur nox diem XIV Octobris antecedens, qua hiems incipere censebatur. *æptir v. til v.,* B. 22: 2; 23. Etiamnunc apud Norvegos dictus dies appellatur *vetternet,* pariter ac dies XIV Aprilis *somarnet;* cfr. Finn Magnusen, *Specimen Calend. gent.* Eddae Saemund. Vol. III insertum, pag. 1015; Fougner Lund, ad *Bergens Gamle Bylov,* pag. 109. In privilegiis a R. Valdemaro IV anno 1361 urbi Lundae datis (K. Rosenvinge, *Samling af gamle Danske Love,* V. p. 64.) occurrit *vinthermodz ughe,* i. e. ea septimana, in quam incidit dies XIV Octobris; minime vero legendum est *vinthermaaneds uge,* ut perperam habet alius codex, quem tamen hoc loco meliorem praebere lectionem credit Rosenvinge (l. c. p. 594.).

Vinter not, f. not, som om vintren drages under isen, på det sätt, att två större vakar göras, den ena för notens nedläggande och den andra för dess uppdragande; och emellan dessa, i två rader, smärre vakar, emellan hvilka noten framskjutes under isen med tillhjelp af stänger: verriculum, quod hieme sub glacie trahitur, idque ea ratione, ut, duobus maioribus foraminibus factis, per alterum sub glaciem demittatur, per alterum tollatur verriculum; inter ista vero foramina duae sint series minorum foraminum, inter quae verriculum sub glacie protruditur ope perticarum. B. 20: pr. Cfr. *Den Svenska Fiskaren,* Stockh. 1826, p. 89-91. von Wright, *Skandinaviens fiskar, Bihang* p. 11.

Virdar, m. pl. Värendsboar: Verendiae incolae. *v. ok allir smalænningar,* Add. 1: 7. *-da laghmaþer,* d. ä. Värends och de till Tiohärad äfven hörande Finveds och Njudungs lagman: legifer Verendiae et regionum *Fineiþ* ac *Niuþung* ad legiferatum decem territoriorum quoque pertinentium. Ibid. Cfr. VGL. v. *Værænd,* ÖGL. v. *Sma-*

land, et librum meum *om Sveriges äldsta indelning i landskap* &c., p. 19 - 22. *Virðar* est vocabulum viros significans, in poësi Islandica occurrens; in indice ad *Kormaks Saga*, Hafn. 1832, ita explicatur: "*Virðar* ex *virð*, quod idem est ac *virðing*, denotat itaque homines magnificos, honoratos."

Virdninga værder, adj. (vide UplL.) Conf. *3

Virke, n. verk: opus. Vide ***Fast virke, Handværki***.

Virþa, v. a. värdera: aestimare. B. 20: 1. *3

Vis, adj. vis: sapiens. Conf. Cfr. ***Ovis***.

Visa, v. a. visa: monstrare. Conf.; Prol. not. 21; Kp. 10: 1. Cfr. ***Avisning***. *

Vist, f. vistande: mansio, commoratio. Vide ***Landsvist***. *

Vist, f. mat: cibus. Vide ***Skipvist***. *3

Vistahus (visthus), n. (vide UplL.) Kk. 2: pr. *3

Vit, n. vett, förstånd: ratio, mens. Vide ***Samvit, Afvita***. *

Vit, adv. (a ***vider***, amplus) vidt, vida: longe lateque. B. 3. compar. ***viþare, vidar***, vide ***Eider***. *3 (***viþari***)

Vita (præs. ***vet, veth, veit, væt***; impf. ***viste, vissi, vise***, pl. ***vistu***), v. a. 1) veta: scire. Kk. 13; Æ. 6: pr; Kp. 1: 1; 2: 1; 11: 2; Þg. 10: pr; Add. 1: 3. ***v. sannan banaman***, M. 22: 2. ***vitande man***)(***ovormaghi***, M. 3. coll. 2. Cfr. ***Ovitandis***. 2) vetta: vergere. ***til lands*** v. ***hafs v.***, Kg. 11: 1. *

Vita (n. part. pass. ***vit*** v. ***vith***, Kg. 11: pr.), v. a. 1) bevisa (med ed): probare (iuramento). ***v. afraþ utgirit***, J. 10: 1. ***v. (ater) gullit***, J. 10: 1; B. 5: 4; Þg. 6: pr. ***v. sik til faþurs***, i. q. ***v. faþur*** (vide UplL.), Kk. 15: 4. ***v. sik i tak***, Þg. 10: pr. ***v. mæþ vitnum***, Kg. 12: 2. ***v. mæþ ens sins eþe***, J. 10: 1. ***v. (forfall) mæþ tvem mannum***, Þj. 9; Þg. 3: 1. ***v. mæþ tvæggia presta eþe ok sialfsins priþia***, Kk. 10: pr. ***v. mæþ tvem (mannum) ok siælver priþi***, J. 10: 1; Kp. 6: 2; Þj. 8: 4; Þg. 10: pr. ***v. mæþ sex mannum***, J. 10: 1. ***v. mæþ tvæggia manna vitnum ok sex manna eþe***, M. 9: pr; Þj. 8: 1. ***v. mæþ tvem ok sex***, Þj. 8: 4. ***v. mæþ sex mannum af köpstaþi ok sex af lande***, J. 9: pr. ***v. mæþ tolf mannum***, Kk. 9: 2. ***v. (in til mans) mæþ tvæggia manna vitnum ok tolf manna eþe***, G. 5: 3; J. 16; M. 7: pr. ***v. (in til mans) mæþ tvem (bygdfastum mannum) ok tolf (æptir)***, J. 10: 1; B. 5: 4; M. 14: pr; Þj. 8: 1; Þg. 6: pr. ***v. sik frælsan mæþ atertan manna eþe***, Kp. 3: 1. 2) intyga, utlåta sig öfver: adfirmare, edicere. ***styreman skal v.***, Kg. 10: 3. ***vitin þæt fastar (ok forskiulamæn)***, G. 3: 2; J. 12: pr. ***syn skal v.***, B. 5: 2. ***vitin þæt synamæn*** v. ***miætsmæn***, B. 18: 7; Þj. 4: 2. ***sex mæn v.***, B. 16: pr. ***v. hvat flærþ ær sald æller ei***, de nemda octo virorum, Kp. 2: pr. ***hundaris næmd skal v., tolf mæn skulu v.***, vide ***Hundaris næmd, Tolf***. 3) svärja: iurare. ***vitin þön tu*** &c. J. 9: 1, nisi pro ***vitin*** legendum sit ***vitni***. Cfr. ***Eþviti***. 4) tillvita, beskylla: accusare. ***v. manni mal, bæru eld, valdsgærning*** &c. Kk. 10: 1; B. 18: 7; Kp. 11: pr, 2. &c. ***kan þæt manni vitas***, B. 2: pr. ***varþer manni vit***, Kg. 11: pr. ***vitis manni at*** &c. B. 16: pr; 18: 7. &c. ***þæn sum (sc. sak) vitis***, Þj. 5. *

Vita, f. vetskap: scientia, notitia. ***utan vitu mans***. Kp. 4: pr; Þj. 12: 4. *1

Viter, adj. (vide VGL.) ***v. ok sniælder***, Add. 1: 2. superl. ***vitraster*** v. ***vitarster***, Conf.; Kp. 10: pr. Cfr. ***Ovitafæ, -gærning***. *3

Viterliker, adj. veterlig: notus. Conf. *3

Viti, n. (vide UplL.) Vide *A viti.* *3

Vitna, v. a. 1) bevisa med vitnen: testibus probare. Vide *In vitna.* 2) vitna: testari, testimonium dicere. *tve mæn v. mæþ manni,* Þg. 4: 2. *þæn hamnumæn* v. *byamæn til v.,* Kg. 10: pr; Þg. 3: pr. 3) intyga (om nämnd): adfirmare, pronuntiare (de nemda). *tolf mæn v.,* vide *Tolf. tolf mæn v. man til (gærning)* (cfr. UplL.), Kg. 6: pr; Þg. 7. *synamæn v.,* B. 13: 1; 19: 3; 20: 5; 23: pr; 28: pr. *

Vitni, n. 1) bevis: probatio. *biuþa lagh æller v.,* Þg. 9: 1. *sökia mæþ -num a man,* B. 5: pr. *fölghia hanum full v. at* &c. J. 1. *vari þæt a samu -num ok vitsorþum* &c., allitt. M. 9: 1. *æru ei þæsse v. til,* ibid. pr. Cfr. *Giptar-, Lyktar vitni.* 2) vitnesbörd, bevisning genom vitnen: testimonium, probatio per testes. *mæþ tvæggia* v. *þriggia manna -num,* duobus v. tribus viris praesentibus. B. 6: 2; 16: pr; 17: 6; 29: pr; Þj. 13: 1. *mæþ -num tvæggia manna af köpstaþe ok tvæggia af lande,* Kp. 1: 3. *mæþ (tvæggia) granna -num,* J. 4: 1; B. 26: pr. *mæþ skipara -num sex ok styrimans,* Kg. 11: pr. *v. bæra,* Þg. 9: pr. *æru til tvæggia manna v.,* si testimonium ferant duo viri. Kg. 11: 1. *þæt skal vara a tvæggia granna -num æller nagranna,* Kk. 6. not. 1. *man viþer binda mæþ tvæggia manna -num,* B. 17: 6. *mæþ tvæggia manna -num ok siælver han priþi,* ibid. pr. *tvæggia manna v. ok sex manna eþer,* vide *Vita 1. tvæggia manna v. ok tolf manna eþer,* vide *Tolf. þriggia manna v. ok atertan manna eþer,* vide *Sökia 4. sex manna v. ok prætylpter eþer,* vide *Sex. fulla eþ ok v.,* Kp. 4: 1. *vari þæt a þera (manna) -num sum* &c. G. 5: 3; J. 10: 3; B. 22: 1; Kp. 1: 3; 4: 1. *stande þæt a -num þera* &c. G. 3: 2; B. 6: 2. *æptir þera -num,* J. 12: pr. *æptir bolags fasta -num,* J. 15: 2. *æptir miætsmanna -num,* vide *Miætsmæn. vari þæt i lækerns -num,* M. 3. Cfr. *Fals-, Sokna vitni.* 3) nämnds ytrande: sententia a nemda pronuntiata. *þæt vari a tolf manna -num,* vide *Tolf. vari þæt a* (sc. *tolf) soknamanna -num (raþe halvi næmd hvar þera),* Kk. 3. (coll. 4: 4.); B. 8: 2; 14: 2. *vari (þæt) a þera -num,* B. 5: 2; 8: 3. *væri sik mæþ styremanni sinum ok tvem viþervaro mannum ok tolf manna -num,* Kg. 10: 3. 4) vitne: testis. *dylia mæþ tvem -num ok tolf manna eþe,* Æ. 5: 1. *sökia man mæþ -num,* Þg. 9: 4. *sökia mæþ þrim -num ok atertan manna eþe,* B. 5: pr. *vita mæþ -num,* Kg. 12: 2. *fællas at -num,* vide *Fælla 6. mæþ -num ok viþervaru mannum,* allitt., praesentibus testibus. Kp. 9: pr. *mæþ -num ok fullum fastum,* J. 9: pr. coll. 12: 1. *varþa sander at* v. *gripin viþ* v. *fangin mæþ fullum -num,* B. 22: pr; 23: pr; Þj. 4: 3. Cfr. *Aftækta-, Forfalls-, Köp-, Lans-, Leþsna-, Lofs-, Lysninga-, Skruk-, Þings vitni.* *

Vitnis mal, n. (vide UplL.) Þg. 9: rubr. *3

Vitnis maþer, m. vitne: testis. Kp. 1: pr. *

Vitsorþ, n. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *havi v.,* Æ. 5: 1; M. 2. &c. *hava* v. *ægha v. (viþer) binda, vita, sökia, sværia,* B. 17: 6; Kp. 1: 2; 6: 2; M. 2; Þj. 8: 4; Þg. 2: 1. *havi* v. *aghe v. væria sik* v. *firi sit,* Kk. 15: 3. not. 5; B. 5: 1, 2; 16: pr; 17: 6; 29: 1; M. 9: pr. &c. *þætta æru v. þera vita* &c. Kg. 12: 2. *manni gifs v. vita* &c. Þg. 10: pr. *havi v. mæþ tvæggia manna vitnum* &c. J. 11: 1. *vald ok* v. *æller v.,* J. 1, 12: 4; M. 8: pr; 10: 2; Add. 10. *hava v.*

gripa til hemföþo &c. Þj. 7. *stande nei firi hanum ok v.*, B. 18: 7. *stande a -þum sinum* (i. e. *dyli*), Þj. 12: 1. *til -þa komin*, Þj. 4: 3; 5. *hava þing firi sik til -þa*, Þg. 4: 3. *vari v. hans*, B. 16: 1. *þær gifs skiptis fastum v.*, J. 12: 4. *aghi þæn þera* v. *givande v.*, i. e. ei creditur. G. 5: pr. 2) bevisningskraft: vis probandi. *garþer, aftækt* &c. *aghi v.*, B. 14: 1; 17: pr; 23: 1; 29: 1. 3) bevisning: probatio. *tala ok v.*, *kæra æller v.*, Þg. 6: 1, 2. *gripa til -þa*, Þj. 7; Þg. 4: 4; 6: 1, 2. *sak ær komin til lagha æller -þa*, Þg. 4: 4. *standa a samu -þum*, ibid. *vari þæt a samu vitnum ok -þum* &c., allitt. M. 9: 1. *væria sik mæþ þylikum* v. *samu (talu ok) -þum*, Þj. 8: 3; Þg. 6: 1. *dylia mæþ -þum þera sum viþer varu* &c. Kp. 1: 1. *fylla v.*, Þg. 4: 3; 10: pr. *fælla v.*, Þg. 10: pr. *fællas at -þum*, vide *Fælla 6*. *fallin at -þum*, Þg. 8: 2; 10: pr. 4) (vide ÖGL. sub 2.) *havi þæn v.* v. *gifs þem v. ryma vill, solskipt vill hava, skipta* v. *byggia vill*, B. 11, 12: 1; 20: 2; Add. 5. 5) (vide ÖGL. sub 3.) *havi ængin v. viþ skogh at kænnas*, J. 14: pr. *aghi v. skipt a læggia*, Add. 5. *havi vald ok v. leþa* &c. B. 16: 1. *aghi v. ængin til þæt arf*, Æ. 3: 4. *þæs havi han v.*, Þg. 8: 2. *havi þæn v. sum fyrra köpti* v. *sum fastar fölghia, gifs þem v. sum skipti giorþe*, d. ä. rättighet att behålla jorden: ius habeto retinendi fundum. J. 6: pr, 2; 9: 1. *aghe þæn v. sum fyrra lyste*, d. ä. rätt att behålla bina: ius habeto apes sibi habendi. B. 30: 1. *havi han v. halft gærþer*, d. ä. rättighet att vara fri för tilltal eller ytterligare påstående: immunis esto ab ulteriore postulatione;)(*halde botum uppi*, B. 14: pr. *forne væghar ok gambla broar agha v. hava*, d. ä. likasom rättighet att underhållas: id quasi ius habent, ut sarti tecti sustineantur. B. 24: 4. *hamarskipt havi ængin v.*, B. 11: 1. *

Vitvillinger, m. (vide UplL.) Kk. 12: pr. not. 46; J. 9: 4; 12: 5. *3

Viþ, viþer, præp. c. acc. v. dat. 1) vid: iuxta, ad, in. *v. ænda*, Kk. 6. *komber spiæll v. (sæd hans)*, B. 7: pr; 14: 3. cfr. *Viþer koma*. *v. gif* v. *köp æller skipti vara*, G. 5: pr; J. 12: pr. *v. vara*, Kk. 11: 1; 12: pr; 21; Kg. 9: 1; G. 5: pr, 3; J. 7: pr. &c. *takin v. (sc. gærning)*, vide *Taka 5*. *gripa man v. raförning, varþa gripin v. (gærning)*, B. 23: pr; M. 13: pr; 25: pr. *kænnas v.*, vide *Kænna 4*. *sighia ia v.*, Kk. 12: pr. *varþa var v.*, vide *Var*. *v. fas*, vide *Fa 1*. Cfr. *Binda 3, Þryzskas*. 2) med: cum. *göra köp* v. *köpa v. annan*, Kp. 1: pr; 4: pr; 5: 1. *dela v. annan, v. delas*, vide *Dela*. *halda eþ sin v. almogha*, Add. 1: 3. *byggia v. ræt ok lagh*, Prol. *gærþa halvan garþ v. annan*, B. 23: 2. *laghværn* v. *lagha værn hvar v. annan halda*, B. 1: pr; 7: pr; 14: 3. *minna æn han sik hulpit giter v.*, J. 17. *liva v. upsala öþa*, Add. 1: 3. Cfr. *Skilia 1, Skipta 2*. 3) emot: contra. *viþer laghum, kirkiu lyklum* &c. *taka*, Conf.; Kk. 4: 2; Kg. 2; G. 3: 1. &c. Cfr. *Viþer taka*. 4) (vide ÖGL. sub 4.) Vide *Lösa 2 b*. *

Viþare, vide *Vit*.

Viþer, m. 1) (vide ÖGL. sub 1.) Vide *Döfviþer*. 2) skog: silva. Kk. 2: pr. *

Viþer binda, viþ binda, v. a. öfverbevisa: convincere. *man (mæþ vitnum) v.*, B. 8: 1; Kp. 12: pr; 13: 2; M. 24: pr; Þj. 8: 4. *man v. mæþ tvæggia manna vitnum (ok tolf manna eþe)*, Kk. 15: 4; B. 17: 6. *3

Viþer delo maþer, m. (vide ÖGL.) Þg. 6: 2. *2

Viþer ganga, viþ ganga, v. a. c. dat. (vide VGL.) B. 5: 3; M. 12: 1; 22: pr; Þj. 3, 10: 1. *man ganger viþ aku* v. *gærning,* B. 8: 3; M. 28: pr. *

Viþergæld, n. vedergällning, ersättning: compensatio, pretium. B. 11: pr. *hvar þera a andrum værd æller v. leþa,* allitt., d. ä. den ene brodren skall åt den andre, som köpt jorden, och måste afstå en del deraf, gifva betalning för denna del: alter frater alteri, qui parti fundi emti cedere cogitur, solvito pretium illius partis fundi quam accipit. Locc. vertit: "ibi debent singuli aliis pretium vel redemtionem pro rebus soli emtis praestare." J. 4: pr. *2

Viþer hætta, viþ hæta, v. a. c. dat. (vide UplL.) *þæn ængu haver v.,* Kk. 5: 1. *hæta viþ lagha botum,* d. ä. böta: mulctari. B. 21: 2. *3

Viþer koma, viþ koma, v. n. 1) komma åt, hända: accidere, fieri. *spiæll koma viþer,* B. 14: 3. 2) förmå, kunna göra: facere posse. *sum han -mber* (cfr. UplL.), B. 23: 2; Kp. 10: 3; Þj. 3. *3

Viþer kænnas, v. dep. 1) (vide UplL. sub 1.) Kp. 3: 1; Þj. 15. 2) erkänna: fateri. Kp. 9: pr; 12: 2; M. 23: 3; Þg. 9: 3. *3 *(viþ kænnas)*

Viþer mæli, n. vedermäle, tecken, bevis: signum, indicium. *til skæla ok til v.,* B. 17: 6.

Viþerstadder, adj. närvarande: praesens. Kk. 12: pr. nott. 41, 47.

(Vidhersætia, v. a. i. q. *viþer hætta.* Kk. 5: 1. not. 57.*)*

Viþer taka, viþ taka, v. a. emottaga: accipere. J. 17; B. 6: 2; 26: 2; Kp. 6: pr; 12: 1; M. 17: pr; Add. 1: 3. Cfr. *Viþ 3.* *

Viþertaku þiufnaþer, m. i. q. *viþertaku þypti* (vide UplL.). Þj. 10: 1.

Viþertaku þiuver, m. (vide VGL.) Þj. 10: rubr. *3

Viþer vara, v. a. tillsäga: commonere, nuntiare. Kk. 3, 4: 4; J. 9: pr. *3 *(viþ vara)*

Viþer vara, v. n. vide *Viþ 1.* *3

Viþervaru man, m. (vide UplL.) *tolf fastar ok tve -mæn,* i. e. testes. J. 12: 1. *mæþ vitnum ok -mannum,* allitt., vide *Vitni 4.* *væria sik* v. *sökia mæþ tvem -mannum* &c. Kg. 10: 3; M. 2. *3

(Vider våga, v. a. i. q. *viþer hætta.* Kk. 5: 1. not. 57.*)*

Viþer þorva, viþ þorva, v. a. (vide UplL.) Kk. 2: pr. not. 82; 3; Kg. 1; B. 20: 5; M. 3; Þg. 11: 2; Add. 12. *sum -rf,* som det behöfves: ut opus est. Conf. *3

Viþkaster, viþa kaster, m. (vide UplL.) M. 20: 3. *3

Uk, n. ok: iugum. B. 32: pr.

Um, præp. c. acc. 1) omkring: circum. *um akra,* B. 12: pr; 14: 3. *gærþa um sik,* B. 14: pr; 23: 2. *hvars þera hiorþ ma um andra ganga,* B. 23: 2. 2) omkring, öfver: per. *um by allan,* Kk. 2: pr. *um alt gærþe,* B. 3. *um alt rikit,* Kg. 9: pr. 3) genom, öfver (ställe): per (locum). *bya bro sum fælæþi skal um fara,* B. 24: pr. not. 6. 4) om, angående: de. *vitis hanum um half mark,* Þj. 5. *kænna (manni) um flere (akra), um tu (sar),* B. 5: pr; M. 8: pr. *þe brut han var fangin firi ok sak (sc. var hanum) um girin,* Þj. 4: 3. *þær um,* Conf. *dela mæn (sc. þær) um,* Kp. 9: 1. *um æn flere* v. *man* &c. J. 6: rubr.; Þj. 13: rubr. *gilder um örtugh,* B. 24: 1. *væþia um þre marker,* Þj. 12: 1. 5) i afseende på: ratione (rei). *ræt göra um dagsværke* v. *offer, ræt fa um væþfæ sit,* Kk. 1: 1; 7: 1; Þg. 8: pr. *saklös um vax, liþugher um bot* v. *leþung,* Kk. 5; Þg. 11:

1. *sitia qvær um utgærþir* v. *afraþ,* Kg. 10: 2; J. 10: 1. *kirkiu skaþa um skrud hænna,* Kk. 4: 1. *bot um tvæfalt hor,* Kk. 15: 3. *vari i samu gilde um botena,* B. 15: pr. *lænsmaþer haver ænkti vald um ... qvælia,* B. 24: 2. *um ar (et), annat, þriþia,* pro uno anno &c. J. 10: 1; 11: 2; B. 8: 4; 11: pr; 24: pr. *þær um,* vide *Þær.* 6) om, på, i (tid): in (tempore), per (tempus). *um somarin,* B. 24: 2. *um sunnudagh, þre sunnudagha,* Kk. 3, 4: 4; 6. &c. *um iamlanga en, um arit,* quovis anno. B. 24: 2; Add. 9. *um nat ena, þre næter, iamlanga allan, alt ar, nat ok manaþ* &c. Kk. 9: 1; 10: 2; 18: 1; Kg. 9: 3; J. 5: 1. &c. 7) *um sik,* för sig: separatim. *allir almænnelika ok hvar um sik,* Conf. *hvar fiærþunger um sik,* B. 27: pr. *hvart um sik,* M. 12: 2. not. 39. *

Um, conj. om: si. Kk. 12: pr; M. 36; Kk. 9: pr. nott. 67, 69; §. 2. n. 5, 13, 17. &c. *

Umbud, n. ombud: mandatarius. *biskups u.,* Kk. 4: pr. nott. 50, 52; Add. 12. *ræt u.,* Kk. 16: pr. *fult u.,* Kg. 11: pr. *3

Umhughsan, f. betänkande: deliberatio. Prol.

Um kring, præp. c. acc. omkring: circum. J. 13: 1. not. 37; B. 17: 5. *1

Um side, adv. omsider: tandem. Conf. *3

Umskipta, v. a. (vide UplL.) Conf. *3

Umskipti, n. (vide UplL.) Conf. *3

Umsæmia, v. impers. c. dat. (vide UplL.) Kk. 2: 1. not. 13. *3

Um varþa, v. a. i. q. *varþa 3. þem þær -þaþe* (cfr. UplL.), Conf. *3

Umvæla, v. a. (vide UplL.) Conf. *3

Um vænda, v. a. omvända, ändra: convertere, mutare. Þg. 6: 2.

Und, f. (vide UplL.) *gönumlaghat sar mæþ -dum tvem* (cfr. UplL.) M. 11. *3

Unda, v. a. såra: vulnerare. Vide *Ærraþer, Gorunda.* *3

Undan, 1) præp. c. dat. undan: a, seorsum a. *hialpa goþs u. elde,* Þj. 16: 2. *stiæla hiul u. vagni,* B. 8: 5. *stiæla nek u. skyli annars,* B. 5: 1. *u. þak ok þræggia,* vide *Þak. gipta iorþ u. andrum,* vide *Gipta 3. skipta fæþerne* v. *iorþ u. systur æller broþur* v. *byrþamanni,* J. 5. *egn var burt gangin u. byrþamannum,* J. 9: pr. *iorþ ma ei u. byrd ganga,* J. 5: 1. 2) adv. undan, bort: e medio, abhinc. *koma u.,* G. 4: 1; B. 17: 2; Kp. 11: pr. Cfr. *Forþa, Ryma 2.* *

Undan taka, v. a. undantaga: excipere, eximere. Conf.; J. 10: 3; 12: pr. Cfr. *Næma 2.* *3

Undibundin, adj. (vide VGL.) Kk. 2: 3. *1

Undigipt, f. (vide ÖGL. v. *undi gæf*) J. 11: 3. *3

Undir, undi, præp. c. dat. v. acc. under: sub. *bæra hem u. þak ok þræggia,* B. 5: 1. *nytia fæ u. uk æller sila,* B. 32: pr. *sætia nek u. sin skyl,* B. 5: 1. *ægha örtugh i by u. landboa,* J. 14: pr. *standa u. kunungs dom* &c., vide *Standa 1. væþia u. laghman* &c. Þg. 8: 1, 2; Add. 6. *dom ater bryta (at ovæþiaþo* v. *utan væþ) u. laghman* v. *kunung,* d. ä. genom målets dragande under lagmannens eller domarens pröfning: latam sententiam impugnare, litem sub legiferum vel regem trahendo. Þg. 8: 2. *

Unger, adj. ung: iuvenis. Add. 1: 3, 5. *u. vargher,* B. 27: 1. *yngri,* compar. Kk. 11: pr; B. 24: 1. &c. *yngster,* superl. Æ. 1: 1. *

Unna, v. a. 1) älska: amare. Vide *Avund.* 2) (vide UplL. sub 2.) Þj. 16: 2. *u. manni lif,* B. 5: 1; M. 28: pr; 32. An huc pertineat locus obscurus et forte corruptus: *vill han hanum ater u.*, Kk. 12: 1, ubi quidam codices pro *u.* habent *vinna*, incertum mihi videtur. *3

Up, adv. up: sursum. *a land up*, M. 30. *garþa up gærþa*, vide *Gærþa*. *ryme up*, vide *Ryma 1*. *up a* v. *uppa* (contracte *på*, Kk. 17: 1. not. 34; 18: pr. n. 92.), i. q. *a*. *aka up a skogh*, *tæppa up a aker*, J. 14: pr; B. 21: 2. *uppa helghan dagh*, Kk. 17: 1. not. 34. *fulla (eþ) uppa tva (örtughar)*, J. 18: 1. *þe (tala) han sik stadde uppa*, Þg. 6: 2. *dela uppa laghmans skilu*, Þg. 8: 2. *

Upbiuþa, v. a. upbjuda, erbjuda: offerre. J. 5: 1; 9: pr; 18: 1; Kp. 8. *3

Upbrinna, v. n. upbrinna: comburi. Kk. 4: 2; B. 18: pr, 1-3, 6. *3

Up brænna, 1) v. a. upbränna: concremare. Kk. 4: 2. not. 75; B. 18: 2, 3. 2) v. n. upbrinna: comburi. Kk. 4: 2. not. 75. *3

Upbyggia, v. a. upbygga: exstruere. Kk. 2: pr. *3

Upbyrghia, v. a. inbärga (till slut): fruges colligere, messem peragere. B. 7: pr.

Upbæra, v. a. upbära, emottaga: accipere. Kk. 2: pr; Æ. 3: pr. not. 56; Add. 11. Cfr. *Loter 4*. *1

Updræt, f.? (vide UplL.) B. 20: 1, ubi sermo est de foramine glaciei per quod tollitur rete. Cfr. *Notvak*. *3

Upgærþ, f. (ab *up göra*) odling: cultura terrae. *nya -þer*, B. 13: rubr. *3

Up göra, v. a. göra nyodling: novale excolere. *iorþ u.*, B. 13: 1. *3

Uphalda, v. a. 1) hålla up, uplyfta: attollere, levare. *mæþ -dne hand*, Add. 1: 3, 5. 2) förhålla, undanhålla: retinere. *þiænist fore manni u.*, Kk. 7: 1. *3

Up hogga, v. a. uphugga: excidere. B. 9: pr. *3

Uphængia, v. a. uphänga: suspendere. Þj. 3, 4: 4; 6: 1. not. 41. *

Upkasta, v. a. (vide UplL.) *ra u.*, B. 23: pr. *bygning u.* (cfr. UplL.), B. 21: pr, 2. *ryva (sc. lagha værn) ok liþum u.*, factis aperturis saepem diruere. B. 7: pr. *3

Up koma, v. n. upkomma, tillkomma, härleda sig: exoriri. Kk. 2: pr; B. 18: pr. *3

Uplændingiar, m. pl. (vide UplL.) Kg. 2. *3

Up læsa, v. a. plocka up: colligere. *ax u.*, B. 5: 2.

Uplæsa, v. a. c. acc. v. dat. upläsa, öpna: reserare. *u. husum* v. *hus*, Þj. 12: pr, 1. *u.*, absolute, ibid. §. 2. *3

Uplöpa, f. en inrättning till villdjurs fångande, troligen af samma slag som nu kallas sprättsnara eller vippsnara, bestående i en stör, hvars ena ända är nedsatt i jorden, och vid den andra, som nedböjes till jorden, fästes en snara som gillras med en pinne, så att när djuret trampar på pinnen, löper ändan af stången up, då djuret blir hängande i snaran: decipula ferarum capiendarum caussa exposita; talis, ni fallor, qualis etiamnunc in usu est, constans pertica in terra defixa, ac ita curvata, ut alteri eius extremitati adnectatur laqueus humo positus, in quem incurrente fera, erigatur pertica, feramque suspensam in sublime tollat. Ih. vertit: "insidiae feris structae, quaeque calcatae sponte resiliunt." B. 19: 2.

Upmer, adv. högre up, ofvantill: superne. B. 20: 5.

Up mæla, v. a. upmäta: metiri, admetiri. Kp. 2: 1. *3

Uppa, vide *Up*.

Uppe, adv. ofvantill: superne. Þj. 12: 1. *2

Uppi halda, v. a. c. dat. v. acc. 1) i. q. *halda 3. garþum* v. *garþa u.,* B. 14: pr, 3; 23: 2. *varghagarþa u.,* Kk. 2: 3. not. 47. *þak u.,* Kk. 2: pr. not. 82; Add. 12. *bole u.,* J. 11: pr. *man u.,* J. 17. 2) i. q. *halda 4. manni kost u.,* Kk. 5: 1; Kp. 10: pr. *kost fore manni u.,* J. 17. *afraþum, utgærþum, utskyldum u.,* J. 11: pr; 14: 4; B. 8: 4. *varþnaþ fore husum u.,* Kk. 2: pr. *botum* v. *böter u.,* B. 14: pr; M. 14: 1; 22: pr, 1; 23: 2; 27: 5; 29. 3) uppehålla, qvarhålla: retinere. *manni u. (fran guds borþ),* Kk. 6. not. 1; B. 9: 1. 4) i. q. *uphalda 2. afraþum u.,* J. 3. *guþslikama fore manni u.,* Kk. 1: 1. *reþskap mans u.,* Kk. 6. not. 1. *

Uppin, adj. öppen: apertus, patens. *-it bref,* Kp. 13: 2. * *(opin)*

Uppinbara, v. a. (vide VGL.) Kk. 17: pr. *2 *(yppinbara)*

Uppinbarlika, adv. uppenbarligen: palam. Kk. 15: 3. *2 *(yppinbarlika)*

Up sighia, v. a. c. dat. v. acc. upsäga, afsäga sig, tillsäga om en saks uphörande eller uphäfvande: renuntiare, se abdicare, indicare rem cessaturam v. tollendam. *bole u.,* om landbo: de colono. J. 11: pr. *skipti u.,* Kp. 5: pr. *garþ u.,* tillsäga om dess borttagande: indicare saepem esse auferendam. B. 14: 2. *3

Upskæra, v. a. 1) skära (säd): secare, metere (segetes). Kk. 6. 2) (vide UplL.) Vide *Buþkafle.* *

Upstanda, v. n. upstå: surgere. Þg. 1. *3

Upstöta, v. a. slå up: percutiendo aperire. *dyr u.,* Þj. 12: 2.

Upsvear, m. pl. (vide UplL.) *u. ok suþermæn,* Kg. 2, ubi pro *upsveum* scriptum est *upseum.* *3

Uptaka, v. a. 1) upbära, emottaga: capere, accipere. *arf u.,* Æ. 1: pr; 3: pr; 6: 2; M. 22: 3. *bot u.,* Kk. 21; M. 25: 1. *væþfæ u.,* Þj. 12: 1. Cfr. *Rætter 6.* 2) inrätta, anlägga: instituere, condere. *nya bro u.,* B. 24: 4. *

Uptælia, v. a. (vide UplL.) Kg. 9: pr; Add. 1: 3, 5. *

Ur, u, præp. ur: ex. J. 18: rubr.; B. 1: pr; 16: 1. not. 21; 19: 1, 4. &c. *kasta grind bort ur,* B. 9: 2. *

Vranger, adj. 1) vrång, krokig, sned: pravus, obliquus. B. 4. 2) elak: malignus. Prol.; Add. 1: 3. *

Vrangt, adv. orätt: iniuste. *v. göra,* Þj. 16: 2. not. 82. *

Vrangvisa, f. vrångvisa, orättvisa: iniustitia.)(*rætvisa,* Add. 1: 3.

Vreta garþer, m. gärdsgård emellan en vret och öppen skog eller mark: saepes inter agellum recens excultum et silvam vel pascuum non consaeptum.)(*fastgarþer,* B. 13: 2.

Vreter, m. vret, intaga, nyodling: novale, agellus recens excultus. B. 10: 2. not. 1; 13: 2; illo loco *rofna v.* idem denotat, quod in textu appellatur *rofna værk* (novalibus enim seminare soluerunt rapas, cfr. pr. eiusdem cap.); hoc vero voces *v.* et *ruþa* synonymae sunt.

Vreþshand, f. (vide ÖGL.) *mæþ vighe ok -hænde,* allitt. B. 27: 2. *2

Urf, orf, n. ? (vide UplL.) *standa* v. *taka arf ok u.,* allitt. Æ. 3: 1; 4. *3 *(orf)*

Urfiælder, m. (vide UplL.) J. 13. *3

Urþiuva, adj. indecl. (vide VGL.) *göra sik u. mæþ lysninga vitnum,* Þj. 16: 1. *skæra sik u.,* Kp. 2: 2. *vari þær mæþ u.,* Þj. 8: 1; 12: 4. * *(orþiuva)*

Vræka, vraka, v. a. 1) drifva: agere. B. 27: 2; Kp. 14. *bort v.,* J. 17; B. 9: 1; 26: pr. 2) bortdrifva: pellere, propellere. J. 17. 3) v. n. vräka: iactari. *-ker þem nöd til,* J. 8: pr.; cfr. VGL. h. v. sub 6, ubi similis citatur locutio: *utan hænni -ki hunger til* &c., in qua pron. *hænni* in dat. positum testari videtur v. *v.* non habere significationem verbi activi. Attamen quoque conferantur verba: *han dref nöd þær in,* B. 31: pr. *

Uskabarn, n. (Isl. *óska-barn,* filius adoptivus, ab *óska,* optare) önskebarn, barn som man anses hafva önskat sig (men ej kunnat få, derför att man blifvit snöpt, eller ens brud dräpen): liberi optati; liberi, quos aliquis sibi optasse creditur (non vero progignere potuit, eam ob caussam, quod vir castratus fuerit, vel nova nupta occisa). *u. tu sun ok dotter,* G. 3: 1. *þry u. tve synir ok en dotter,* M. 10: pr.

Uskabarna bot, f. böter derför att en man (som blifvit snöpt eller hvars brud blifvit dräpen) förlorat hoppet om önskebarn: mulcta ob spem liberorum optatorum ademtam viro (qui castratus est, vel cuius sponsa est occisa). G. 3: 1. coll. M. 10: pr.

Ut, adv. ut: foras. *ut a æng,* B. 7: 1. *ut at diki,* B. 12: pr. *ok (sc. givi) ut mæþ ensak,* B. 1: 1. *

Utan, præp. c. gen. v. acc. 1) utanför, utom: extra. *u. varþ ok vaku, ra, gisninga skogh, hus,* Kg. 11: pr; B. 12: 1; 18: 3; M. 22: pr; 29. *u. hundaris,* J. 7: 1; Þj. 8: pr; 13: 1. *u. byamal,* B. 12: pr. *u. firi,* M. 29. 2) förutan: praeter. *u. hulsære, hærra garþa, lænsman, domara,* M. 4: pr; Þg. 2: pr. 3) utan: sine. *u. genmæle,* Conf. *for u.,* M. 36: 1. 4) adverbialiter, a) utifrån: ab exteriori parte. *u. af sio,* Kg. 12: pr. b) utantill: extra. *u. firi bryggiosporþe,* M. 26: 10. *skyl stander hel u.,* B. 5: 1. *

Utan, conj. 1) om ej, utan: nisi. *u. þe kunnu, han byggi* v. *varþe, hvart þera givin, malsæghande vari firi, han dræpi, ei ymnungis almoghe* &c. Kk. 2: pr, 2; 15: 3; Kg. 12: 2; B. 24: 2; 27: 1; Add. 1: 3. &c. 2) utom, undantagande: excepto, praeter. *u. þe skogh attu,* B. 19: pr. *u. enonga bot,* Kk. 18: pr. *u. til þæssa, firi þæssin mal, mæþ styremans raþe, i kunungs utgærþum, firi fulla pænninga, af sægl træ, i drapum, i kirkiu friþ,* Conf.; Kk. 10: 2; Kg. 10: 1; B. 1: 1; Kp. 10: pr; M. 20: 2; 35; Þj. 4: pr. *u. prester taki,* utom det att presten tager: excepto quod sacerdos &c. Kk. 9: 1. *

Utan, conj. utan, men: sed. *u. … þæt utvælia,* Prol. *u. bot ut krævia,* M. 4: pr. *

Utan lykkia, v. a. (vide UplL.) Prol. *3

Ut biuþa, v. a. 1) (a *biuþa 1*) bjuda ut, erbjuda (till utlemnande): offerre (rem tradendam). M. 17: pr, 2. 2) (vide UplL.) *u. gengærþer, (lid ok) leþung,* Kg. 3, 10: pr; M. 26: 10; Þg. 11: 1; Add. 2. *3

Utbyrþis, adv. (vide UplL.) *kasta man u.,* Kg. 11: 1. *3

Ut döma, v. a. (vide VGL.) *saköre u.,* B. 1: 1. not. 39. *2

Ut fa, v. a. i. q. *ut giva.* J. 16; Kp. 1: 3. *3

Utfærþa dagher, m. begrafningsdag: dies exsequiarum. Kk. 11: pr. *1

Ut fæsta, v. a. utfästa (till utgifvande): (dandum v. solvendum) promittere. *u. pænninga,* Þg. 6: pr. *2

Utganga, v. n. 1) utgå: exire. *skip ær -git, leþunger ær -gin,* M. 26: 10; Þg. 11: 1. *urfiælder ær -gin af by,* d. ä. odlad af någon jordegare i byn: agellus excultus est ab incola quodam illius pagi. J. 13: pr. 2) gå till ända, slutas: exire, finiri. *stæmnudagher ær -gin,* Kp. 8. *3

Ut giva, v. a. (vide ÖGL.) *u. skipvist, hemfölgd* &c. Kg. 12: 1; G. 5: 1, 3; Æ. 3: pr. &c. *3

Utgærþ, f. utskyld: tributum. B. 8: 4. *-þum uppi halda,* J. 14: 4. *kunungs -þir,* Kg. 10: pr, 2, 3; B. 1: 1; Þg. 11: 2. *3

Utgærþis, adv. utom hägnad: extra saepimenta.)(*i akrum æller i ængium ingærþis,* B. 13: 1. coll. pr.)(*ingærþis,* B. 20: 3; 30: pr.

Utgöra, v. a. (vide VGL.) Add. 1: 5; 9. *

Uti, adv. 1) ute: foris. *u. vara,* sc. cum expeditione navali, Kg. 11: pr. *a akre* v. *torghe u.,* B. 5: 3; Þj. 8: 1. not. 59. 2) ute, förliden: finitus. *iamlange, bolatækkia* &c. *ær u.,* J. 5: 1; 11: 3; 15: 1; Kp. 5: pr; M. 4: pr. *

Ut krævia, v. a. (vide UplL.) Kk. 1: 1; J. 16. *sak* v. *bot u.,* B. 1: 1; M. 4: pr; 23: 1; 26: 9. *3

Utleta, v. a. utforska: exquirere. *æptir -tte fulle sannind,* vide *Lagh 2.* *3

Utlysa, v. a. genom kungjord lag stadga, påbjuda: publicata lege statuere. *mæþ skript -ster,* Add. 1: 8.

Ut læna, v. a. utlåna: commodare. Kp. 6: 2. *2 *(ut lana)*

Utlændis, adv. utom landskapet (Södermanland): extra provinciam (Sudermanniam). Idem tamen hic est observandum, quod in gloss. ad ius Upl. de significatione h. v. dictum est. Kk. 12: pr; Æ. 4: pr, 1; J. 4: 1; 9: 2; Þj. 9. *dömas u.,* in exilium damnari. Kk. 15: 4. Cfr. *Skript 2.* *3

Utlændsker, adj. utländsk, från annat rike: exoticus, ex alio regno. M. 22: 3. *u. man, rætter,* Add. 1: 3. *

Utlænninger, m. utländning: alienigena, homo extra regnum (Sueciae) natus. Add. 1: 3. *2

Utmer, adv. längre ned, nedantill: inferius, infra.)(*upmer,* B. 20: 5. Cfr. *Ytermer.*

Ut mærkia, v. a. utmärka: designare. *balka mæþ flokkum u.,* Prol.

Utskiuta, v. a. utskjuta: propellendo educere. M. 20: 4.

Utskyld (utskuld), f. 1) hvad man är skyldig att utgifva: id, quod pendendum est. *-dum uppi halda firi garþum æller utgærþum,* B. 8: 4. 2) i. q. *utgærþ. lagha arlika -dir,* Add. 1: 3, 5. *3

Ut sætia, v. a. 1) utsätta: exponere. *varþ u.,* Kg. 12: 2. 2) utsätta, utlåna: mutuo dare. *gæld ær mæþ vitnum ut sat,* Æ. 5: 1. 3) pantsätta: pignori ponere. *egn* v. *væþ u.,* J. 7: pr. et not. 18; 9: pr; Kp. 8. *3

Ut sökia, v. a. 1) utsöka med rättegång: instituta actione petere. *mæþ laghum* v. *æptir landslaghum u.,* Æ. 3: pr; Add. 5. 2) utsöka efter gifven dom: rem iudicatam exigere. B. 2: pr; 8: 5; Þg. 2: 1; 6: pr. *mæþ hundare (sak) u.,* B. 1: 1; Þg. 5: 2. *

Ut taka, v. a. 1) uttaga, återtaga: recipere. Þj. 12: 1. *u.* (sc. *goþs) mæþ ransakan,* Þj. 10: 1. 2) (vide VGL.) M. 25: 1; Þg. 3: pr. *

Ut varþa, v. a. utlemna, utgifva: tradere, expendere. J. 16.

Ut varþer, m. i. q. *bötis varþer. u. þæn bötis varþer heter,* Kg. 12: 2.

Utvida, v. a. utvidga: dilatare. Add. 1: 3.

Ut vælia, v. a. utvälja: eligere. Prol.

Vulti, vide *Valda.*

Uxe, m. oxe: taurus (castratus). B. 24: 1; Kp. 7. * *(oxe)*

Vægha fynd, f. (vide UplL.) Þj. 14: rubr. *3

Vægha ryþning, f. vägrodjning: viarum munitio v. reparatio. B. 24: 2.

Vægher, m. 1) väg: via. Kg. 6: pr;

G. 3: 1; B. 5: 2. &c. *almanna v.*, B. 24: pr; Kp. 10: 3. Cfr. ***Ryþia; Far-, Kirkiu-, þings vægher.*** 2) sida: latus, pars. ***kvarn vægh til*** (cfr. UplL.), B. 10: pr. Cfr. ***Væghna.*** *

Væghfarande, adj. resande: iter faciens. *v. man,* Kk. 11: 1; B. 9: 1, 2; 20: 5; Kp. 5: 1; 10: pr, 1, 3; Þj. 14. *

Væghleþa, v. a. vägleda: viam monstrare. ***v. sik,*** viam invenire. ***giter sik ... mæþ ögha -leth,*** M. 6: 2.

Væghna, pl. def. et indecl. (vide VGL. sub 2.) ***a kunungs v.,*** Þg. 1. *3

Væla, v. a. (vide UplL.) Vide ***Umvæla.*** *3

Væl boin (vel böin), adj. väl inrättad, i godt stånd: bene instructus v. comparatus. ***hus ... v. ok upbyghd,*** Kk. 2: pr. ***kirkia ær læst ok v.,*** Kk. 4: pr. ***garþer stod vigher ok v.,*** allitt. B. 8: pr. *3

Vældugher, adj. väldig, mägtig: potens. Prol. not. 11; Kk. 1: pr. not. 53; Kg. 12: 3. *3 ***(valdugher)***

Vælia (impf. ***valde,*** part. pass. ***valder***), v. a. välja: eligere. Conf.; Kg. 1: rubr.; Add. 1: 2, 4, 7. ***prest*** &c. ***v. ok taka,*** Kk. ind. 4; Þg. 1. ***valder ok til kunungs takin,*** Add. 1: 8. ***mæn til doms v.,*** Þg. 1. ***kununger ær -ande,*** i. e. eligendus. Add. 1: 2. Cfr. ***Ut vælia.*** *3

Væna, v. a. 1) tro, mena: putare. B. 5: 3; Þj. 12: pr. not. 8. 2) (vide ÖGL.) ***v. (þiufnaþ*** v. ***sak) til annars,*** Þj. 5: rubr.; 12: pr; Þg. 7. *3

Vænda, v. a. vända: vertere. Kp. 5: 1; Þg. 6: 2. not. 20. Cfr. ***Um vænda.*** *3

Vænsla bot, f. böter för brott, från hvilket den anklagade fått, men ej kunnat fria sig med ed (förekommer här om böter för stöld): mulcta criminis, a cuius suspicione reus non potuit se iuramento liberare, quamvis hoc ei licuit (hic occurrit de mulcta furti). Þj. 5. coll. Þg. 7.

Vænsla sak, f. (vide UplL.) Þg. 7. *3

Vænta, v. a. tro, mena: putare. Þj. 12: pr. *3

Vær, vide ***Værra.***

Væria, v. a. 1) försvara: defendere. ***v. hus sin, land,*** Þj. 12: 2; Add. 1: 1, 3. ***v. man mæþ vapnum,*** M. 26: 1. 2) i synnerhet, försvara inför rätta: speciatim, in iudicio defendere. *v.*, absolute, J. 14: 2; B. 18: 7. ***v. sik (firi sak),*** Kk. 7: 2; Æ. 6: 2, 4; B. 16: pr; M. 34; Þj. 4: 3. &c. ***-as (firi sak),*** i. q. ***væria sik,*** Kk. 13: 3; M. 8: 1. ***v. ovormagha*** v. ***þræl,*** M. 2; Þj. 8: 5. ***aghe þa -ande vitsorþ*** (cfr. UplL.), M. 10: 2. ***v. egn*** v. ***iorþ (mæþ fastum),*** J. 9: pr; 14: 1. ***v. sak,*** B. 2: pr. ***tve mæn v. et mal,*** Kk. 16: 3. ***drap værs firi manni,*** M. 31: 1. ***v. firi sit,*** B. 29: 1. ***v. firi sit fæþerne, v. sik firi fæþerne mæþ byrþamannum sinum,*** J. 1. ***v. mæþ fæþernes eþe,*** J. 18: 1. ***v. sik mæþ laghum,*** Kk. 15: 3. not. 5; Þg. 4: 3; Add. 12. ***v. sik mæþ eþum,*** Kp. 9: pr. ***v. sik mæþ lof æller legho,*** B. 17: 6. ***v. sik mæþ köpvitnum,*** Þj. 12: 4. ***taki vill v.,*** vide ***Taki. tolf mæn v.,*** vide ***Tolf. v.)(fælla,*** vide ***Fælla 6, Næmd, Tolf. v. (sik) mæþ eþe ens sins,*** Kk. 7: 2; B. 3, 10: 1; 33: 1. ***v. mæþ eþe siælfs sins,*** Kk. 7: 2. not. 13. ***v. mæþ sik ok granna sinum,*** B. 3. ***v. sik mæþ tvæggia manna eþe,*** Kk. 11: 1; B. 20: pr. ***v. sik mæþ tvem (bygdfastum) mannum,*** B. 17: 6; Kp. 2: 2. ***v. sik mæþ tvæggia presta*** v. ***manna eþe ok siælver þriþi,*** Kk. 9: 2. not. 23; B. 19: pr; 22: pr. ***v. sik mæþ eþe sinum ok tvæggia manna mæþ sik,*** B. 17: pr. ***v. (sik) mæþ tvem (prestum*** v. ***mannum) ok siælver þriþi,*** Kk. 9: 2; B. 2: pr; 5: 4; 31: pr; Þj. 5; Þg. 4: 1; 9: 2. ***v. mæþ sik ok tvem***

grannum sinum, B. 3. *v. mæþ tvem grannum æller nagrannum sinum ok siælver þriþi*, B. 6: 3. *v. sik mæþ eþe þriggia manna*, Kk. 18: 1; B. 9: pr; 10: 1. *v. sik mæþ styremanni sinum ok tvem viþervaro mannum ok tolf manna* (sc. nemdae) *vitnum*, Kg. 10: 3. *v. sik mæþ sex mannum*, Kg. 11: pr. *v. sik mæþ tvem mannum ok sex æptir*, Kp. 2: 2. not. 53. *v. (sik) mæþ tolf manna eþe*, Kg. 5: pr; G. 4: 1; Æ. 3: 4; B. 2: 1; 4, 5: 1; 7: 1; 9: pr, 2; 10: 1. et not. 100; §. 2-4; 16: pr; 17: pr, 2; 19: 5; 20: pr; 22: pr; 33: pr; Kp. 1: 1; 7, 11: pr; M. 8: 1; 17: 2; 24, 33: pr; Þj. 5, 10: 1; 11: 1; Þg. 3: pr; 5: pr. *v. (sik) mæþ tolf mannum*, B. 2: pr; 17: pr. not. 40; Kp. 11: 2; Þj. 10: pr; Þg. 7, 9: 2. *v. (sik) mæþ tvæggia (bygdfasta) manna vitnum ok tolf manna eþe*, B. 8: pr, 3; M. 17: 2; Þj. 7. *v. (sik) mæþ tvem ok tolf*, J. 16; B. 5: 2; 6: pr; Kp. 2: 1; M. 9: pr; 15. *v. (sik) mæþ atertan manna eþe*, J. 3; B. 5: pr, 1; 16: pr; 18: 5; M. 24: pr; 26: pr. *v. mæþ þrim ok atertan*, M. 15. *v. (sik) mæþ þrætylptum eþe*, Kg. 5: pr. not. 32; 9: 3; Æ. 6: 2, 3; J. 3; B. 2: pr; 5: 1; 23: pr; 30: 2; Kp. 11: 1; M. 10: 2; 14: pr; 24, 25: pr; 26: pr, 3; 31: 2; Þj. 5, 10: pr. *v. sik mæþ sex manna vitnum ok eþe þrætylptum*, Þj. 6: pr. *v. mæþ sex mannum ok þrim sinnum tolf*, M. 15. *

Væria, f. värn, försvar: defensio. Vide *Vigh*.

Væriande, m. (vide UplL.) *ovormagha v.*, M. 2. Cfr. ***Kirkiu væriande***. *3

Værk, n. 1) verk, gerning: actio. *liggia ogilder a -kum sinum*, Kg. 5: pr. *varþa -kum sinum*, G. 2: 1; B. 18: 2. Cfr. *Valds-, Viliaværk*; ***Handværki, Aværka***. 2) arbete: opus, labor. Vide *Rofna værk*, ***Dagsværke***. — Cfr. ***Værki***. *

Værka, v. a. begå brott: crimen committere. *-ande*, den som begått (eller är anklagad för) brott: is qui crimen commisit (vel crimine accusatus est). M. 4: pr; 7: pr; 10: 2. not. 17. Cfr. ***Forværka***. *3

Værki, m. i. q. *fiske garþer*. B. 20: 3; 21: 2, 3. *-ka bygning*, B. 20: 3. not. 89. De opere piscatorio nostro tempore usitato et *verke* dicto, cfr. ***Den Svenska Fiskaren***, Stockh. 1826, pag. 104, 105. von Wright, ***Skandinaviens fiskar, Bihang*** p. 8. Cfr. ***Fastvirkis værki***. *3

Værmar, m. pl. Vermländningar: Vermelandiae incolae. Add. 1: 7. *-ma laghman*, Kg. 1. *værmanna*, gen. pl., Kg. 1. not. 10, ad nomin. *værmæn* referendum esset; sed ista lectio lapsui calami sine dubio est tribuenda.

Værn, f. 1) värn, försvar: defensio. Vide *Vigh*. 2) hägnad, stängsel: saepimentum. *v. halda*, B. 1: pr; 28: pr. *lagha v. halda*, Kk. 6; B. 1: pr. not. 31; 7: pr; 14: 3. not. 69. Cfr. ***Laghværn***. *

Værna, v. a. försvara, beskydda: defendere, tueri. *vi -num ok tröstum þem* (sc. *lagh*), Conf. *1

Værra, vær, adv. värre: peius. B. 33: pr, 1; M. 28: pr. *han* (sc. *sum*) *v. ær halden*, vide ***Halda 5***. *3 *(værr)*

Værri, adj. sämre: deterior, minoris pretii. G. 6; B. 22: 1; 32: 1. *skipta i -ra*, J. 12: 5. *

Væruld, f. verld: mundus. Kk. 1: pr; 3. *3 *(veruld)*

Værþ *(værþe*, J. 6: 1.*)*, n. (vide ÖGL.) J. 4: 1; 6, 7, 9: 1; Kp. 1: pr, 1; 2: pr, 2; 4: 1; 5: 2; Þj. 8: 1. *hvart æptir sinu -þe* (cfr. UplL.), B. 32: 1. Cfr. ***Viþer gæld***. *

Værþeliker, adj. värdig: dignus. Conf. *3

Værþer, adj. 1) (vide ÖGL. sub 1.)

B. 29: 1; Kp. 8, 10: 4. 2) värd: dignus. Vide *Virdninga værder.* *

Værþleker, m. värdighet: dignitas. Add. 1: 6.

Værþskyldogher, adj. (vide UplL.) Conf. *3

Værþörar (værþöre), m. pl. (vide VGL.) Æ. 2: 1. *3

Væstan, adv. i vester: ab occidente. Þg. 2: pr. *

(***Vætska,*** f. vätska: liquor. Kk. 9: pr. not. 40.)

Væxa (vaxa), v. n. 1) växa: crescere. *kan ei foster v.,* Kk. 7: pr. *huþ ær ivir væxin,* M. 4: pr. *væxir þæt ei af* (cfr. UplL.), M. 5: pr. 2) förökas: augeri. *kunnu manni pænningar v.,* Æ. 3: 5; Kp. 3: 1. *3

Væþ, n. pl. 1) pant: pignus. Kp. 8. *sætia v. manni,* B. 6: 2; Kp. 8. *v. sætia til skæla,* B. 5: 4. Cfr. *Væþsætia, Skæla væþ.* 2) (vide UplL. sub 2.) Þj. 12: pr, 1; Þg. 8: pr. 3) i synnerhet vädjande efter en fälld dom: speciatim pignora, quibus post latam sententiam certatum est (cfr. *Væþia 2.*). Add. 11. *utan v.,* non datis pignoribus, Þg. 8: 1, 2. *döma a bondans væþ,* d. ä. sedan han vädjat: post appellationem dato pignore factam. Þg. 8: 2. *

Væþer, n. 1) vind: ventus. Vide *Væþerqværn.* 2) väder, väderlek: tempestas. Vide *Misvæþer.* *3

Væþerqværn, f. väderqvarn: molina pneumatica. B. 21: pr. not. 16; §. 3. *3

Væþfæ, n. (vide UplL.) Þj. 12: 1; Þg. 8: pr; Add. 6. *3

Væþia, v. a. 1) hålla vad: pignoribus certare. B. 16: 1. *v. mote manni,* Þj. 12: 2. *v. viþ annan ok taka til taka,* Þg. 10: pr. *mæn v. sinne mællum,* Þg. 8: pr. *æ hvat þe v.,* i. e. de quacumque re. Ibid. *v. um þre marker,* Þj. 12: 1. *v. þing fran garþe sinum,* Þg. 8: 2. *v. til skæla,* vädja med vederparterna i en jordatvist vid rättegångens början: lite de re immobili ad iudicium delata, cum adversariis pignoribus certare. J. 18: pr. *v. mæþ grannum,* d. ä. tillika med grannarne, som med honom föra gemensam talan: una cum vicinis suis, litis consortibus. Ibid. Cfr. *Ovæþiaþer.* 2) (vide UplL. sub 2.) Add. 11. *domare -ar æptir dome sinum ok taker til taka,* Þg. 8: 1. *v. þrea marker, tolf markum,* Add. 6. *v. gen* v. *mote domara* v. *mote domarans* v. *laghmans dome* v. *viþ domara* v. *laghman,* Þg. 8: 1, 2; Add. 11. *v. mot næmninga manni,* Add. 11. *v. undir laghman* v. *laghmans skilning,* Þg. 8: 1, 2. *v. til andra hundaris syn* v. *undir folklands næmd,* Add. 6. *3

Væþia fastar, m. pl. (vide UplL.) J. 7: pr. *3

Væþia taki, m. (vide UplL.) Þg. 10: pr. *3

Væþning, f. (vide UplL. sub 1.) Þj. 10: 1; Þg. 8: rubr.; 9: 5; sed perperam Kp. 8. not. 13. *þriggia marka v.,* B. 16: 1. *vari saklös um -gena* (cfr. UplL.), ibid. *3

Væþsætia, v. a. pantsätta: oppignerare. *egn v.,* J. 7: pr; 9: pr.

Væþsætning, f. pantsättning: pigneratio. Kp. 8: rubr.; Þj. 7. *iorþa v.,* J. 9: rubr. *3

Y.

Ymnungas, v. dep. förmå: posse, valere. Ita sine dubio explicanda est h. v. mihi incognita. Add. 1: 3. Conferri potest v. *ympno,* satis, abundanter (vide *Kon. Styr.* ed. 1634, p. 46, 48, 63, 74. (ed. 1669, p. 118, 121, 156, 181.) unde hodiernum *ymnig,* uber; v. *y.,* si ex hoc fonte esset derivanda, posset verti: copia rei cuiusdam (ex. c. virium) gaudere, viribus pollere &c.

Ymska, v. a. ömsa, förändra: mutare. Conf. *3

Yppa, v. a. yppa, röja: patefacere, divulgare: Kk. 17: pr.

Yrknaþa fæ, n. (vide UplL.) B. 32: pr, 2. *3

Ytermer, adv. ytterligare, längre bort, utanför: ulterius, extra. *ei y. mæþ hærfærd,* sc. extra fines regni. Add. 1: 1. Cfr. *Utmer.*

Yxe, f.? yxa: securis. B. 17: 6. Cfr. *Bolöxe.* *3 *(öxe)*

Þ.

Þa, adv. 1) då: tunc. Conf.; Kk. 1: 1. &c. *æn þa,* vide adv. *Æn. þa æn,* men om: si vero. Kk. 12: pr; G. 3: 2; Þg. 2: 1. 2) (vide VGL. sub 2.) *þa komber,* Conf. *þa havi,* Æ. 7. 3) conj. då, när: cum. Kk. 3, 6, 9: 2. &c. *

Þaghar, þæghar, 1) adv. då: tunc. J. 11: 2. 2) conj. då, när: cum. Add. 1: 4. *

Þak, n. tak: tectum. Kk. 2: pr. not. 82; Add. 12. *bæra hem i laþu sina undir þ. ok þræggia,* allitt. B. 5: 1. *gælder ater undan þ. ok þræggia*)(*fyr æn in laþas* (cfr. ÖGL. v. *priskuldi*), ibid. §. 4. *3

Þak, f. tack: grates. *havi firi (ærvoþe sit) þ.,* B. 30: pr; Þj. 16: 2. *3

Þakter, vide *Þækkia.*

Þarf, f. (vide UplL.) Prol.; Kk. 2: pr; B. 18: 3; Kp. 10: 3. not. 47; §. 4. *taka -vir sina,* Kp. 10: 4. Cfr. *Oþarvi.* *3

Þarfliker, adj. (vide UplL.) Conf. Cfr. *Oþarfliker.* *3

Þeþan, adv. (vide UplL.) G. 2: 2. * *(þæþan)*

Þiala syn, f. *(a þiæli)* syn som hålles om vintren (egentligen medan tjälen är i jorden): inspectio hiberno tempore (proprie dum terra congelata est) habita. B. 22: 2. Ita quoque Locc. et Ver. recte intellexerunt h. v. Ih. vero, eam perperam deducens a *tialdra,* limes (vide VGL.), male vertit: "limitum inspectio."

Þiggia (tiggia), v. a. (vide ÖGL.) G. 5: pr. *

Þikla (þykkla), adv. ofta: saepe. Conf. nott. 65, 75; B. 15: 1. compar. *þiklar,* B. 15: 1. not. 89. *þiklaren,* Conf. *tiklarmer,* ibid. not. 32. *3

Þiklika, adv. i. q. *þikla.* Conf.

Þing, n. 1) ting, sak: res. B. 9: 1; Kp. 5: pr; 7. not. 4; Þj. 12: 1. 2) samling, sammankomst: coetus, conventus. *moro þ.,* Add. 1: 2. Cfr. *Köpþing.* 3) ting: conventus iudicialis. *fult þ.,* sc. *þær sextan mæn æru,* Þg. 2: pr. *þ. sökia,* Þg. 1, 2: pr. *þ. kalla, hava, halda,* vide *Kalla* &c. *þ. hem til mans döma,* Þg. 4: 3. *ivir þvært þ.,* vide *Þvær. firi -gi* (cfr. VGL.), Kk. 15: 3; J. 18: pr; B. 8: 4; Kp. 3: 1; 8, 9: 1; M. 8: pr; 34; Þj. 14; Þg. 9: 1, 3; 10: pr. *syn af -gi næmna,* B. 23. cfr. *Af 1.* Cfr. *Qrælia 1; Biskops-, Ennæt-, Hundaris-, Laghmans-, Lagh-, Landsþing.* 4) (vide VGL. sub 2.) *koma hem til annars mæþ laghdömdo -ge,* M. 26: 9. *væþia þ. fran garþe sinum,* Þg. 8: 2. *

Þinga, þingta, v. n. hålla ting, tingta: conventum iudicialem celebrare. Kp. 13: pr. Cfr. *Laghþinga.* *1

Þing buþ, n. (vide ÖGL.) *-þit ær fullt,* i. q. *buþskaper varþer fullaþer,* ut res in sequentibus exprimitur. Þg. 2: pr. *2

Þingfall, n. (vide UplL.) Þg. 2: rubr. *göra þ.,* Þg. 2: pr; 3: pr. *böta þ.,* Þg. 2: pr. *3

Þingfiæll, n. (Isl. *þingbrekka, lög-*

berg) tingshög, kulle eller bergsklippa, hvarpå ting hölls: clivus v. rupes, ubi celebratum est iudicium. *hema a -lum,* d. ä. på tinget i hennes hemort: in foro domicilii feminae. Kk. 15: 4.

þingmal, n. rättegångsmål: caussa forensis. *-la balker,* Prol.; Þg. rubr. *3

þingsdagher, m. (vide ÖGL.) J. 7: 1; 10: 2; Þj. 4: 2; 8: pr; Þg. 1, 2: pr. *3

þingsfriþer, m. (vide VGL.) Kg. 7: rubr.; M. 12: rubr.; Add. 1: 3. *kirkiu friþer æller þings (sc. friþer),* Kg. 7: 1. *3

þings mæn, m. pl. (vide VGL.) *mæþ tolf -manna vitnum,* Þg. 5: pr. not. 99. *

þingsstaþer, þingstaþer, m. (vide VGL.) Þg. 1. *rætter þ.,* M. 27: 3; Þj. 4: 2; Þg. 1, 3: pr; 9: 2. not. 58; Add. 11. *3

þingstæmna, v. a. (vide ÖGL.) *andrum* v. *annan þ.,* Þg. 4: rubr., 1. *þ.,* absolute, Þg. 3: 1; 4: 1. *2

þing stæmna, f. (vide ÖGL.) M. 14: 1; Þg. 4: pr. *2

þings vitni, þingvitni, n. (vide UplL. sub 1.) *mæþ -num,* J. 4: 1; 9: pr; M. 14: 1; 23: 1. *haver han ei þ., fölghia hanum full þ.,* J. 11: pr. *vari þæt a -num,* Þg. 6: pr. *skæra eþ sin mæþ tolf -num,* Þg. 5: pr. *3

þings vægher, m. (vide VGL.) Kg. 7: pr. *

þingta (þinkta), vide *þinga.*

þistel, m. (vagns-) tistel: temo. B. 8: 5.

þit, adv. dit: illuc. G. 2: 2; Þj. 12: 6. *

þiufnaþer, m. (vide ÖGL.) Kk. 14, 16: 1; B. 2: rubr.; 22: pr; Kp. 1: 3; Þj. 1. &c. *fulder þ.,* Þj. 3, 4: pr, 4; 6: 1. et not. 41; 8: 3, 4; Þg. 7. *-þa balker,* Prol.; Þj. rubr. Cfr. *Viþertaku þiufnaþer.* *

þiuver, m. tjuf: fur. Kk. 14; Kp. 13: 2; M. 14: pr; 34; Þj. 2. &c. *sander þ.,* Þj. 3, 6: 1. *hete þ.,* vide *Heta. sværia man til þiufs,* Þj. 1, 2. *sökia man til þiufs* v. *sannan þiuf,* Þj. 2, 3, 12: 1. *til þiufs vunnin,* Þj. 4: pr. *þiufs rætter,* vide *Rætter 6.* Cfr. *Kirkiu-, Ryn-, Viþertaku þiuver; Urþiuva.* *

þiuþer, n. (vide VGL.) *þ. fem famna langt,* B. 9: 1. * *(tiuþer)*

þiuþer hell, m. (vide ÖGL.) B. 9: pr. *2 *(tiuþer hæl)*

þiuþerstaki, m. i. q. *þiuþer hell.* B. 9: pr, 1.

þiuþra, v. a. (vide VGL.) B. 9: pr. * *(tiuþra)*

þiuþran, f. tjudrande: pecoris in pastu vinctio. B. 9: rubr.

þiæli, m. tjäle: congelatio terrae. B. 1: pr. Cfr. *þiala syn.*

þiæna, v. a. (vide UplL. sub 1.) *þ. mæþ örs,* vide *Ors.* *

þiænist (dat. *þiænist* v. *-stu*), f. 1) tjenst: ministerium. Kk. 3, 4: 3; 11: 1; Add. 1: 1. *vara i rikisins þ.,* Þj. 9. *guds þ.,* i. e. sacri ritus. Kk. 3; Add. 12. 2) den heliga nattvarden: sacra coena. *þ. fore manni uppe* v. *up halda,* Kk. 1: 1. not. 29; 7: 1. *

þiænistu man, m. 1) tjenare (i allmänhet), den som är beredd att tjena en annan: minister, ad obsequium paratus. Add. 1: 5. 2) (vide VGL.) Conf.; Kg. 3. *3

þo (tha, togh, doch, thå, tå, Kk. 11: 1. not. 79; 20: pr. n. 76.*),* adv. dock, likväl: tamen. Conf.; Kk. 20: pr; G. 4: 1. &c. *æn þo at,* om ock: etiamsi. Kk. 11: 1. not. 78; Kg. 5: 2. &c. *þo at,* idem. Kk. 11: 1; B. 16: 1. not. 29; Kp. 11: 2. &c. *thot,* pro *tho at,* Kk. 11: 1. not. 79. *

þokka bot, f. 1) (vide ÖGL. sub 1.) M. 33, ubi h. v., pariter ac in iure Upl., ad caedem, exclusa vulneratione, restringitur. 2) (vide ÖGL. sub 2.) Æ. 3: 1. not. 64. *3

þokki, m. i. q. *þokka bot 2. böte tolf öra at frænda -ka,* Æ. 3: 1. *3

þola, þula, v. a. utstå, lida: sufferre, pati. *þ. kununglika hæmd,* Conf. *þ. stæmningar* v. *þingstæmnur,* J. 13: pr; M. 14: 1; Add. 4. *

(***Tomesmessa,*** f. Thomedag: festum S. Thomae, d. XXI Decembris. Kk. 4: 3. not. 97.)

þora, v. a. töras, våga: audere. Kk. 1: 1. *

þorft, f. nödtorft, hvad som behöfves: necessitas, quae necessaria sunt. Kp. 10: 3.

þorsdagher, m. thorsdag: dies Iovis. Vide ***Helghi-, Skæra þorsdagher.*** *

þorva (præs. pl. 3. p. *þorvo;* impf. *þorfte*), v. a. behöfva, tarfva: egere, opus habere. Kk. 2: 1; Kg. 10: pr; 12: 2; J. 9: 4; B. 12: pr; Kp. 10: 3. Cfr. ***Elder, Viþer þorva.*** *

þrang, f. (vide VGL.) Kk. 9: pr; J. 4: 1; B. 7: pr; 8: 2. Cfr. ***Nöd þrang.*** *

þranga köp, n. försäljning, gjord i trångmål: emtio venditio in angustiis facta. J. 4: rubr.

þrangalös, adj. otvungen, utan nöd eller trångmål: nulla necessitate coactus. *at -su,* non urgente necessitate. B. 7: pr; 8: 2.

þrefaldugher, adj. trefaldig: trinus. Kk. 1: pr. Scribitur *thræfalder,* ibid. not. 54.

þri, num. tre: tres. J. 6: pr; B. 1: pr. &c. dat. ***þrem,*** B. 5: pr. ***þrinni,*** M. 30. acc. m. ***þrea, þriæ,*** Kk. 6, 13; J. 5: pr. &c. Cfr. ***Skipta 1.*** *

þriþi, num. tredje: tertius. Kk. 1: 1; 4: 4; 6. &c. *halver þ.,* Kk. 5: pr. *

þriþiunger (*þriþunger,* B. 30: pr.), m. tredjedel: triens. Kk. 9: 1; 12: 1. &c. *-gi minna,* Æ. 2: 1. *fæsta (sak) i alla þrea -ga,* Þg. 9: 3. Cfr. ***Loter 1, Tvalyti.*** *

þrykkia, v. a. trycka: premere. Vide ***Niþer þrykkia.***

þryta, v. a. vara utan, lida brist på: carere, indigere. *iorþ* (acc.) *mun ængin* (nom.) *þ.,* J. 18: 1.

þryzska, f. tredska: contumacia. Kk. 1: 1; Add. 1: 5; 10. *3

þryzskas, v. dep. (vide UplL.) B. 1: 1; 27: 2; Add. 9. *þ. viþer,* Kk. 10: 3. *3

(***Tritzsker, tresker,*** adj. tredskande: contumax. Kk. ind. not. 31; 1: 1. n. 17.)

þræböte, n. tredubbel bot: triplex mulcta. M. 32. *ligge i þ.,* M. 27: pr, 1-4; 28: 1.

þræbötis drap, n. dråp, för hvilket erläggas tredubbla böter: homicidium triplici mulcta luendum. M. 27: rubr.

þræggi, m. skjul: tegmen. Vide ***þak.*** *3

þræl, m. träl: servus. Kp. 3: pr; M. 20: 6; 34, 36: 1; Þj. 8: 5. Cfr. ***Gæf þræl.*** *

þrængia, v. a. 1) göra trång, tränga: angustare. *þæn þ. vill*)(*ryma,* B. 11: pr. 2) (vide VGL.) *kan man* (acc.) *þ.* &c., si necessitas eum cogat. J. 7: pr; 10: pr. *

þræskipta, v. a. (vide UplL.) M. 23: 4. *3

þræskipti, n. (vide UplL.) Kg. 11: pr; 12: 2; J. 3, 9: pr. &c. *3

þræstene, n.? ett råmärke, bestående af tre stenar: limes tribus lapidibus constans. B. 23: 1.

þrætighi, num. tretio: triginta. Kk. rubr. not. 4; Add. 1: 9. *

þrætinghundi, num. tretionde: trigesimus. Kk. 11: pr. not. 34. *3

þrættundi, þrættandi, num. tretonde: decimus tertius. *þ. dagher (iula)* (cfr. UplL.), Kk. 7: 1. nott. 76, 84; Þg. 11: pr; Add. 12. *

Þrætylpta eþer, m. i. q. ***þrætylpter eþer*** (vide ***Þrætylpter***). J. 1.

Þrætylpter, þrætölpter, adj. (vide VGL.) ***þ. eþer,*** J. 1; M. 27: 5; Add. 3. Cfr. ***Dylia 2, Sökia 3, 4, Væria 2.*** *

Þula, vide ***Þola.***

Þumulfinger, m. tumme: pollex. M. 6: pr. *

Þunger, adj. (vide UplL.) Conf. *3

Þungi, m. (vide UplL.) Conf.; Prol.; Add. 1: 3. *3

Þusand, num. tusende: mille. Conf.; Add. 1: 8, 9. *3

Þvær, adj. tvär: transversus. ***ivir -rt þing,*** tvärt öfver tinget, d. ä. tvärt öfver den krets som bildades af det vid tinget samlade folket: per transversum circulum, quem finxerunt homines in conventu iudiciali praesentes. M. 5: pr; 34. *2

Þværfiæt, n. i. q. ***þværfoter.*** B. 10: pr. nott. 92, 93, 95.

Þværfoter, m. mått af en fot på tvären: mensura pedis transversi. B. 10: pr., ubi auctarium unius ***þ.*** additur mensuris unius, duorum v. trium pedum ibi constitutis.

Þværtæppa, v. a. täppa tvärt öfver (en strom): obstruere (aquam) per transversum (flumen). B. 20: 5.

Þy, adv. (vide VGL.) ***æ þy ældre at*** &c. Add. 1: 7. ***ei þy mera*** v. ***mere,*** Kk. 10: 2; 18: 1; Kg. 10: 2; Æ. 3: pr; J. 11: 2; B. 1: pr. &c. cfr. B. 8: 3; 16: 1, ubi ***þe*** pro ***þy*** scriptum esse videtur. ***þy at*** (cfr. ÖGL.), Kk. 1: pr; Kp. 5: 1. &c. sed perperam Conf. ***þy ens at, þy (at) enost at,*** vide ***Ens, Enost.*** *

Þykkia, v. impers. tyckas: videri. Kk. 4: 1. not. 67. Cfr. ***Samþykkia.*** *

Þyliker, pron. dylik, sådan: talis. Kg. 8: 1; B. 21: 2; 29: pr. not. 20. &c. ***-kän han vill,*** quemcumque voluerit. Kk. 4: pr. *

Þyn (gen. s. et pl. ***þynia***), m. tunna: orca, (tonna). ***þynia*** v. ***fem þynia*** ***sæþe,*** Kk. 2: pr; J. 13: pr. ***en þyn hvetebröd, ens þynia biugbröd, þriggia þynia öl,*** Kk. 5: pr. *2

Þyrfteliker, adj. gagnande, nyttig: utilis, saluti (reipublicae) providens. Add. 1: 7. H. v. occurrit in prologo iuris Jutici, ubi respondet verbis "necessaria" et "utilis," in Decreto GRATIANI, cap. 2. Dist. 4; ut recte observavit K. ROSENVINGE, ***Samling af gamle Danske Love,*** III. p. 495.

Þyt, pro ***þy at*** (vide ***Þy***). Kk. 1: pr. not. 51; 9: pr. n. 34. *1

Þyþulagh, n. (vide UplL.) Kk. 15: 1. *3

Þæghar, vide ***Þaghar.***

Þækker, adj. täck, behaglig: gratus, acceptus. Kk. 1: pr.

Þækkia (part. pass. ***þakter***), v. a. (a ***þak,*** tectum) betäcka: tegere. B. 17: pr; 18: 7.

Þækkias, v. dep. täckas: placere. Add. 2.

Þækkilika, adv. på behagligt sätt, artigt: eleganter, officiose. Add. 1: 7.

Þæn, pron. dem. den: is. dat. f. ***þeræ,*** Kk. 1: 1; 4: pr; 5: pr; G. 4: pr; J. 10: 2; B. 8: 3; Kp. 4: 1. n. ***þy,*** B. 6: 2. &c. acc. f. ***þa,*** Æ. 2: 1; J. 2: 3; B. 15: pr; 25. pl. f. ***þa,*** G. 3: 1; M. 18: 1. gen. m. ***þeræ,*** J. 15: 1; B. 3. &c. f. ***þa,*** Æ. 3: 4. (nisi ***þera*** legendum sit). — ***þ. þera,*** Kk. 3; 15: 2; Kg. 10: pr. &c. ***þæt æru,*** Kg. 1. ***til þæs (at),*** donec. Kk. 15: 4; B. 9: 1. ***ei þæs flere,*** B. 4. ***ei þæs mera,*** Kk. 18: 1. not. 21. ***havi þæs vald*** v. ***vitsorþ,*** Kk. 12: 1; Þg. 8: 2. ***i, mæþ, æptir þy,*** vide ***I*** &c. ***fore þy,*** propterea. Conf.; Kp. 3: pr. ***fore þy at,*** Conf.; B. 25; M. 26: 1. Cfr. ***Þy, þæn, þæs,*** pro pron. pers. ***han, hans,*** Kg. 5: 2;

Æ. 5: pr; M. 17: pr; 23: 1; 26: 7; Þg. 4: 4. — Sequuntur exempla ad observationes syntacticas (vide VGL.). 1) *þ. rænti,* B. 6: pr. *þ. til kære,* Þg. 6: 2. *þ. sköf,* M. 33: 2. *þera varþ skulu halda,* Kg. 12: 3. 2) *hvar þ.,* Add. 3, 8. *nokor þ.,* Kk. 1: 1; 5: 1; Kp. 10: 3; M. 22: pr. *ængin þ.,* M. 22: pr. 3) *þæs viliandis,* Kg. 5: pr. *thes hielpe os* &c. Prol. not. 52. *

þæn, art. def. den: Graec. ὁ, ἡ, τὸ. *þ. helghi and,* Kk. 1: pr. *þæs helgha anda, þæs döþa,* Kk. 9: pr, 1; Æ. 5: pr. *þe* (acc. f.) *helghu kirkiu,* Add. 1: 3. *peræ* (g. pl. m.) *næstu* v. *bæstu,* G. 1: pr; Kp. 10: pr. *

þænni, pron. denne: hic. dat. f. *þæsse,* Kk. 9: 1. acc. m. *þænnæ,* B. 17: 6. pl. m. *þæssi,* Conf. dat. m. *þæssum,* Þg. 11: pr. *þæmma,* J. 4: 1. not. 73. *þænnæ,* J. 4: 1; Þg. 11: pr. n. *þæssum,* Prol. acc. m. *þæsse,* Kk. 7: 1. n. *þæssin,* Conf. *þænni, þænne,* Conf.; Kg. 12: 3; Þg. 4: pr. — *þætta æru,* Kk. 9: 2; Kg. 12: 2, 3; Æ. 2: 1; M. 26: 3; Add. 7. *

þær, adv. der: ibi. Kk. 1: pr; 6. &c. *þ. a,* Kk. 2: pr; J. 9: 2; B. 22: 2. *þ. af,* G. 3: 3; J. 17. *þ. amot,* Kg. 9: pr. *þ. firi,* Kk. 11: pr; 18: pr; J. 7: 1. &c. *þ. hos,* B. 5: 2. *þ. innan,* vide *Innan 1.* *þ. mæþ,* a) derigenom: eo. B. 5: 3; Kp. 2: 2. b) derjämte: praeterea. Kk. 1: 1. c) deri: in eo. Kp. 1: 1. *þ. næst,* Kk. 1: pr; Kg. 1; J. 4: 1; 17; Kp. 10: 3, 4; M. 27: 5; Þj. 14; Add. 1: 2. *þ. til,* a) dertill: ad illud. Kk. 2: 1; Kg. 6: pr; J. 9: pr; B. 11: pr. b) derjämte: praeterea. Kk. 5: pr; Add. 1: 4. c) dittills: usque ad id tempus (adv.). *þ. til at,* donec. Kk. 1: 1; J. 17. d) till dess: donec (conj.). Kk. 15: 4. not. 48; Kg. 10: pr; B. 1: pr; 13, 20: 4; M. 4: pr. e) till den ändan: eum in finem. Conf. *þ. viþer,* M. 30. *þ. um,* a) derom: de ea re. Conf.; Kg. 6: pr. b) i afseende derpå: respectu habito eius rei. B. 27: pr; Þg. 2: pr. *þ. æptir,* M. 6: 3; Add. 11. *

þær, part. rel. som: qui. Conf.; Prol.; Kk. 4: pr, 4; 11: 1. &c. *þ. kununger* &c. *ær a,* Þg. 9: pr. *þ. guds piænist ma hindras af, þ. seghias skal af, þ. af ganga korn ok pænningar,* Kk. 3, 4: 2; Æ. 2: 1. *þ. han borghat hafþe firi,* Kp. 9: 1. *þ. han a ænkti siælrer i,* B. 9: pr. *þ. han vænter sit innan vara,* Þj. 12: pr. *þ. ei moghu lekmæn ivir döma,* Kk. 10: 2. *þ. þe sighia bæþin ia viþer,* Kk. 4: 4. *sum þa a þinge varu þ.* &c., i. e. cum, quando. Þg. 6: pr. *fyrsta þ. þe* &c. Kg. 5: pr. *

þæssa lund, adv. på detta sätt: hoc modo. Add. 2.

þæt, pron. pers. n. (m. f. *han, hun*) det: illud. pl. f. *þar, þaar,* Kk. 4: 4; Æ. 3: 4. *þa,* Kk. 1: 1; B. 16: 1. not. 29; M. 26: 1. *til þera,* ad eos. Kk. 19; Kg. 5: pr. *vari a vitnum þera (sc. synamanna),* B. 8: 3. *þera mællum,* vide *Mællum.* *annar þera,* J. 15: 1; Kp. 5: pr; M. 20: 7. &c. *hvar þera,* vide *Næmd.* *hvarghin, hvarte, hulikin, nokor, þæn, ængin þera,* vide *Hvarghin, Hulikin* &c. *bæggia þera,* vide *Baþir.* *

Æ.

Æ, adv. alltid: semper. Kk. 1: 1; Kg. 11: pr; Æ. 1: 1. &c. *æ mæþan* v. *mæn,* vide *Mæþan, Mæn.* *æ hvar* v. *hvat* (pron.), Kk. 19; Æ. 6: 4; J. 8: 1; B. 20: 1; 31: pr; Þg. 8: pr. *æ hvarium lundum,* B. 3. *æ hvat ... hælder ... æller,* Kk. 12: pr. *æ hvar* (adv.), Kg. 9: 2; Æ. 4: 2; J. 8: pr; 14: pr, 2. &c. *æ hulikin þera,* Þg. 6: 2. *

Ægha (præs. *a, aghar,* Kk. 2: pr;

11. &c. *ægher,* B. 14: 2. pl. 3. pers. *aghu,* Kk. 11: pr; B. 14: 3. not. 67. &c. *agha,* B. 14: 3. conj. *aghi,* Kk. 1: 1. &c. impf. 3. pers. *atti,* Kg. 5: 1. pl. *attu,* Kk. 9: 1; B. 9: 2, 3. &c.), v. a. 1) ega: in dominio habere. Kk. 9: 1; 11. &c. *frælst æ. viþ ok vatn,* Kk. 2: pr. *aghi þær i (sc. i bot) hvarte karl* &c. G. 4: pr; M. 26: 7. 2) (vide VGL. sub 4.) *aghe þær firi ænga pænninga,* Þj. 13: 1. 3) (vide VGL. sub 5.) *æ. byggia, aka, tiunda, varþa, intaka* &c. Kk. 1: 1; 7: pr; B. 9: 3; 14: pr. &c. 4) (vide UplL. sub 5.) *þæt agher i landslaghum vara,* Kk. 19. *byr agher til brut ok byamals ganga,* J. 1. *leghostæmnur aghu tva vara,* B. 26: 2. *torghköp aghu gild vara,* Kp. 4: pr. *

Ægha, f. (vide UplL. sub 2.) Vide *Iorþægha.* * *(egha)*

Æghande, eghande (gen. *-des,* J. ind. not. 12; cap. 10: 2. n. 92.), m. (part. ab *ægha*) 1) egare: dominus (rei). J. 14: 4; B. 15: 1; 20: pr, 2, 4, 5; 28: pr; 31; Kp. 4: 1; M. 1; Þj. 8: 5.)(*landboe,* J. 3, 10: pr, 2, 3; 11: pr; 14: pr. *rætter æ.,* B. 8: 4; 20: 2; 33: 3; Kp. 13: 2; Þj. 15, 16: 2. *rætter æ.*)(*landboe,* J. 11: pr; 14: 1. *þæn æ. ær i sokn,* d. ä. jordegare: dominus fundi. Kk. 1: 1. *sum han ær æ. til i bynum,* secundum pretium fundi in pago siti, quem in suo dominio habet. B. 21: 1. *æghanda syn,* Add. 6. Cfr. *Iorþ-, Malsæghande.* 2) (vide UplL. sub 2.) *taka fasta af rættum æ., binda fasta a rættum æ.,* J. 9: 4. * *(eghandi)*

Ældi, elli, n.? (Isl. f.) ålder, ålderdom: vetustas, senectus. Kk. 2: pr; J. 17. *2 *(ælle)*

Ældri (aldri), adj. compar. (vide VGL.) Kk. 11: pr; M. 26: 6; Add. 1: 7. superl. *ælster,* Æ. 1: 1; J. 17. *þæn þær æ. ær a færd,* d. ä. den som längst varit hemma: is, qui diutissime domi sedit v. expeditione immunis fuit. Kg. 10: pr. *3

Æller, eller, conj. eller: vel. Kk. 2: pr; 4: 4. &c. Scribitur *ællæ, ellæ,* Kk. 2: pr; 18. *

Ælliges, adv. i. q. *ællæs 2.* Conf. not. 70. *3

Ællæs (eller), adv. 1) eljest, annars: alias, alioquin. Kk. 11: pr; Æ. 3: pr; Þg. 2: pr. *æ. vurde skyt, æ. læggi aldrigh,* Add. 1: 3. 2) för öfrigt: praeterea. *æ. vilium vi.* Conf. * *(æller)*

Ællæs, conj. om ej: nisi. *æ. han siælver vill,* Kp. 10: pr. *2 *(ælla)*

Ælskia, v. a. älska: amare. Add. 1: 3.

Ælta, v. a. (vide VGL.) Vide *Hæst bak.* *2

Æmni, n. ämne (hvaraf något kan göras): materia (rei cuidam conficiendae apta). Vide *Axul æmni.* *3

Æn, conj. om: si. Kk. 4: 1; 6. &c. *um æn,* vide *Um 4. þa æn,* vide *Þa 1. æn þo at,* vide *Þo.* *

Æn, conj. men: sed. Conf.; Prol. *

Æn, adv. 1) ännu, hittills: adhuc. Conf. *æn þa,* Kk. 10: 2; Kp. 8; Þg. 4: 3; Add. 6. 2) dessutom: praeterea. *æn þær til,* Kk. 5: pr. 3) ännu, ytterligare: praeterea, ulterius, porro. Kk. 10: 2; J. 6: 1, 2; Þg. 4: 3. *æn þær til at,* Conf. Cfr. *Siþer.* *

Ændi, m. 1) ände: extremitas. Kk. 6. 2) slut: finis. M. 36: 1. *3

Æng (pl. nom. et acc. *ængia,* dat. *ængium),* f. (n. B. 7: 2; 8: 3.) äng: pratum. J. 14: 4; B. 3, 4, 6: pr; 7, 23: 2. &c. Scribitur *egn,* Kk. 2: pr; J. 13: pr; 14: 4; at contra *eng* pro *egn,* B. 8: 4. Cfr. *Skogh æng.* *

Ængin, pron. ingen: nullus. n. *engti,* B. 25. *ænkti,* B. 24: 2. *eknti* v. *eknte,* Æ. 1: pr; J. 4: 1; B. 9: pr. acc. f. *enga,* B. 9: 3. g. pl. *ænga,* Conf. *þæn ænga (sc. hiorþlöt) haver,* B. 23: 2. *æ. þera,* Æ. 1: pr. *æ. þæn,* M. 22: pr. *ænkti,* n. absolute, intet: nihil. G. 5: pr; Þj. 12: 1. dat. *engu,* Kk. 5: 1; 9: pr. not. 37; Kg. 7: pr. *

Ænkia, f. enka: vidua. G. 1: 1. *

Æptir *(æpte, epti),* præp. c. acc. v. dat. 1) efter (i tid): post (ratione temporis). *gæld* (aes alienum) *æ. döþan,* Æ. 5: pr. *biuþa gæld* (mulctam) *æ. döþan,* M. 25: 1. *goþs þær æ.* (sc. *döþan) ær,* Æ. 5: pr. *æ. faþur döþan, æ. þem döþum,* Æ. 3: 4. not. 66; J. 17. *æ. þæn dræpin ær,* M. 25: 1. *æ. sva giort* v. *buþit,* Conf.; J. 9: pr; M. 23: 1. *hvar æ. andrum,* Prol. *æ. domarans dome,* post latam a iudice sententiam. B. 1: 1. *kæra æ. skaþa sinum,* M. 30. *væþiar han þær æ.*)(*i fyrstu þrim þingum,* Add. 11. *siþan þær æ.,* M. 6: 3. *siþan æ. þæt,* postea. B. 12: pr. *æ. þæt at,* postquam. Kk. 4: pr; B. 1: pr. *æ. at,* Add. 11. 2) (vide VGL. sub 2.) *fara* v. *koma æ. fæstikunu sinni, fara æ. skaþamanni sinum,* G. 2: pr, 1; M. 22: 2. *binda fasta æ. værþe sinu,* J. 6: pr, 2. *æ. (gældi, tompt sinni) kæra,* Æ. 3: pr; 5; B. 7: 2; 11: pr; Add. 4. Cfr. *Leta 1, Spyria 1, Sökia 1.* 3) enligt: secundum. *tegher skal æ. tompt liggia,* B. 11: 1. *æ. guds buþi,* Prol.; Kk. 1: pr. *æ. domum ok skælum, æ. brutum,* M. 25: 1. *hvart æ. sinni sak* v. *sinu værþe* &c. Kk. 15: 3; B. 32: 1. &c. *gælda æ. fæstunne,* Þg. 9: 3. *æ. þy sum skils,* Kk. 11: 1. &c. Cfr. *Brut 3, Miætsmæn, Vitni 2.* 4) adv. efteråt: postea. *mæla ok vaþa æ.,* B. 7: 2. *böter fæstins ok gældins æ.,* M. 25: 1. *vita mæþ tvem ok tolf æ.,* Þj. 8: 1; Þg. 6: pr. 5) qvar, återstående: residuus. *bot þe æ. stander,* quae restat. M. 4: pr. not. 43. *

Æptirdöme, n. 1) förut afgjord fråga, prejudikat: praeiudicium, quaestio antea decisa. *i laghum fölghia gamblum -mum,* Prol. 2) efterdöme: exemplum. Kk. 1: pr; Add. 1: 8.

Æpterdömilse, ? 1) i. q. *æptirdöme 1.* Prol. not. 30. 2) i. q. *æptirdöme 2.* Kk. 1: pr. not. 79.

Ærende, n. ärende: negotium. Kg. 7: 1. *1

Ærfþ, f. arf: successio ab intestato. *ærþær* v. *ærfþa balker,* Prol.; Æ. rubr. *

Æria (part. pass. *arþer),* v. a. ärja, plöja: arare. *æ. forar,* B. 3, 4. *3

Ærin, arin, m. eldstad: focus. Vide *Omn, Ugn.* *2

Ærkibiskuper, m. ärkebiskop: archiepiscopus. Kg. 3; Add. 1: 6. *3

Ærkibiskups döme, n. ärkebiskopsdöme, ärkestift: dioecesis archiepiscopalis. Add. 1: pr.

Ærliker, adj. hederlig: honestus. Conf.; Add. 1: 8. *1

Ærraþer, adj. ärrig: cicatricosus. *ærrat lik ok undat,* allitt. (cfr. UplL.) M. 22: pr. *3

Ærter, f. pl. ärter: pisa. B. 10: 1. *ærta styld,* ibid. not. 96. *3

Ærva, v. a. (vide VGL.) *æ. goþs mans, tva lute* &c. Kk. 10: 2; Æ. 1: 1. &c. *æ. faþur* &c. Æ. 1, 2. &c. *æ. (goþs) æptir faþur* &c. J. 17; M. 32. *æ.,* absolute, Æ. 1: pr. &c. *

Ærve, n. (Isl. *erfi*) i. q. *ærvisöl* (vide VGL.). Æ. 7.

Ærvingi, m. arfvinge: heres. Kk. 12: pr; J. 8: 1; 17; M. 4: pr. &c. *rætter æ.,* Kk. 12: pr; M. 22: 3. *

Ærvoþe, vide *Arvoþe.*

Æskils messa, f. (vide UplL.) Kk. 21. *3 *(eskilsmæssa)*

Æt *(æth),* f. (vide VGL.) Æ. 3: 1. *

Æværzliker, adj. evärdelig: sempiternus. Conf. *3

Ö.

Ö *(pl. öyar),* f. ö: insula. B. 31; M. 29. *3

Ögha, n. öga: oculus. M. 6: 1, 2. Cfr. *Vindögha.* *

Öia skipan, f. fördelning af holmar till bete för delegarnes fäkreatur: dispositio insularum, qua statuitur numerus pecorum quae cuique vicinorum in compascuas insulas mittere liceat. Locc. vertit: "immissio pecoris in insulam." B. 31: rubr. coll. §. 1.

Öker, m. (vide VGL.) B. 5: 2; M. 20: 1. *halver ö.,* en häst och enbetsvagn: unum iumentum cum curriculo,)(*fulder ö.,* J. 14: pr. *

Ökia, v. a. öka: augere. M. 3, 4: 1; 10: 2; Add. 1: 3. *sak* v. *bot hans ökis mæþ þrim markum,* B. 1: 1; M. 8: 1; Þg. 4: 3; 5: 2. *

Ökning, f. tillökning augmentum. J. 3.

Öl (öll), n. öl: cerevisia. Kk. 5: pr. *

Öldrykker (öldyrker), m. dryckeslag: symposium. M. 9: pr. not. 98. *firi -ke* (cfr. UplL.), Kk. 15: 3. *3

Öldrykkia, f. i. q. *öldrykker.* Kk. 15: 3. not. 4; M. 9: pr.

Ölænningar, m. pl. Öländningar: insulae Oelandiae incolae. Add. 1: 7.

Ömber, adj. (Isl. *aumr*) usel: miser. Kp. 14.

Öpa, v. a. ropa: clamare. *ö. þry hærop,* Kg. 12: 2. *3

Öra (pl. *örun* v. *öron*), n. öra: auris. G. 4: pr; M. 6: 1, 2; Þj. 2. *3

Öre *(gen. öris,* Kp. 4: pr; Þj. 12: 4. cfr. *Öris böter),* m. 1) (vide ÖGL. sub 1.) Kk. 11, 15: pr; 18: 1; Kg. 12: pr, 2. &c. *ö. pænninga,* Kk. 11: pr. not. 43; Add. 7. *halver ö.,* B. 29: 1; 31: pr; Þj. 1, 2, 5, 8: 4. Cfr. *Stigh öre.* 2) (vide UplL. sub 2.) *hava ö. fullan i by,* J. 14: pr. *skipa (æptir) örum ok örtughum, bryta til öra ok örtugha,* B. 15: 1; 21: 1. 3) pl. lös egendom: bona mobilia. Vide *Værþörar; Lös-, Saköre.* *

Öris böter, f. pl. (vide UplL.) B. 17: 3; M. 4: 1. *3 *(öra böter)*

Örs, n. häst: equus. *mæþ ö. þiæna* (cfr. VGL.), Kp. 10: 5; Þg. 2: pr. *3

Örtugh, f. 1) (vide ÖGL.) Kk. 18: 1. not. 29; B. 2: pr; 6: 1; 15: 1; 24: 1. *ö. pænninga,* Kk. 8, 13; Add. 7. *half fæmta ö.,* d. ä. halfannan öre: una ora cum dimidia. M. 3. *atta -gha ok þrættan marker* (cfr. ÖGL.), M. 23: pr, 3; Add. 8. 2) i. q. *örtugh land.* J. 3, 14: pr; 17, 18: 1. *half ö.,* J. 14: pr. *half fæmta ö.,* Kk. 2: pr. Cfr. *Öre 2.* *

Örtugh land (yrtugh land), n. (vide UplL.) Æ. 2: 1; J. 10: 1; 17. *3

Ösgötar, m. pl. (vide VGL.) Kg. 2; Add. 1: 7. *-ta laghman,* Kg. 1; Add. 1: 7. *

Östan, adv. från öster: ab oriente. Þg. 2: pr. *3

Öþa, v. a. (vide VGL.) B. 15: pr; 27: 1. *2

Öþar, m. pl. (vide VGL.) *upsala ö.,* Kg. 1, 3; Add. 1: 1, 3. *

INDEX NOMINUM PROPRIORUM.

Abel adams sun, Kk. 1: pr.

Abiorn, vide *Niclas, Ulver.*

Abo, (vide UplL.) *a. biskops döme*, Add. 1: pr. *3

Adamber, vide *Abel.* *3

Andres, vide *Þörkil.*

Anund röriksssun (Eka), riddare, rådsherre, en af Södermannalagens författare: eques, consiliarius regis, unus ex auctoribus huius codicis. Conf.

Arbughir, pl. staden Arboga: urbs Vestmanniae. Add. 1: 7.

Attunda (sc. land), (vide UplL.) Kg. 1. *3

Bonde, vide *Þord.*

Botviþa kirkia, (vide UplL.) Kk. 21. *3

Dalar, pl. Dalarne: Dalecarlia. Add. 1: pr, 7.

Emunde slema, (vide VGL.) Add. 1: 3. *1

Erik, 1) *hærtugh e.*, Hertig Erik Magnusson: dux Ericus, filius R. Magni. Vide *Magnus.* 2) *e. þurisun* (Bjelke), riddare, rådsherre, en af Södermannalagens författare: eques, consiliarius regis, unus ex auctoribus huius codicis. Conf. *1

Eringisl næskonungssun, riddare, rådsherre, en af Södermannalagens författare: eques, consiliarius regis, unus ex auctoribus huius codicis. Conf.

Fieþrunda (sc. land), (vide UplL.) Kg. 1. *3

Hulaviþer, holavider, (vide UplL.) *til miþian skogh a h.*, *til miþian h.* (cfr. UplL.), Kg. 2; Add. 1: 7. *3

Ingivald æstrida sun (Natt och da'g i längden), riddare, rådsherre, en af Södermannalagens författare: eques, consiliarius regis, unus ex auctoribus huius codicis. Conf.

Iohannes baptista, Johannes döparen. Add. 1: 3, 5. *1

Iunabækker, (vide VGL.) Kg. 2; Add. 1: 7. *3 *(önæbækker)*

Iunaköpinger, staden Jönköping: urbs Smalandiae. Add. 1: 7.

Karl næskonungssun, riddare, rådsherre, en af Södermannalagens författare: eques, consiliarius regis, unus ex auctoribus huius codicis. Conf.

Knuter magnussun, riddare, rådsherre, lagman i Vestergötland, en af Södermannalagens författare: eques, consiliarius regis, legifer Vestrogotiae, unus ex auctoribus huius codicis. Conf.

Krister, Christus. Kk. 1: pr; Kg. 12: 3; Kp. 3: pr; 14. gen. *krist*, pro *krists*, Kk. 1: pr. et not. 47. *kristnam*, pro *krists namn*, Kk. 1: pr. *3

Laurinz ulfson (Stengafvel), riddare, rådsherre, lagman i Södermanland: eques, consiliarius regis, legifer Sudermanniae. Conf.

Lynköpinger, (vide ÖGL.) Kk. 21. nott. 6, 26; Add. 1: 7. *-gs biskops döme*, Add. 1: pr. *2 *(liongköpunger)*

Magnus, 1) Konung Magnus Ladulås: Rex Magnus Birgeri filius. Kp. 10: pr; 11: pr. 2) *m. sun hærtugh eriks*, Konung Magnus Eriksson: Rex Magnus Erici filius. Conf.; Prol.; Add. 1: 8. 3) *m. niclassun* (Röde), riddare, rådsherre, en af Södermannalagens författare: eques, consiliarius regis, unus ex au-

ctoribus huius codicis. Conf.; Add. 12. 4) Vide *Knuter.* *

Maria, (vide VGL.) Add. 1: 3, 5. *1

Morar, pl. Moraäng vid Upsala: campus prope Upsalas. *a morum,* Kg. 1. *moro* (rectius *mora*) *þing,* Add. 1: 2. Cfr. librum meum p. 219. cit. p. 3.

Moyses, Moses. Prol.; Kk. 1: pr. *3

Niclas, 1) *n. abiornsun* (Sparre), riddare, rådsherre, en af Södermannalagens författare: eques, consiliarius regis, unus ex auctoribus huius codicis. Conf. 2) Vide *Magnus 3.*

Norghi, Norrige: Norvegia. Conf.; Add. 1: 8. *1 *(noregher)*

Nærikia, nærkia, nærke, Nerike: Nericia. Add. 1: pr. *-kiu laghman,* Kg. 1. *1

Næskonunger, vide *Eringisl, Karl.*

Romundaboþir, pl. (vide UplL.) Kg. 2; Add. 1: 7. *3

Röriker, vide *Anund, Staphan.*

Skane, Skåne: Scania. Conf.; Add. 1: 8. *1

Skarir, pl. (vide VGL.) Add. 1: 7. *skara biskops döme,* ibid. pr. *1

Skæninghe, (vide ÖGL.) Kk. 21. nott. 6, 26. *2

Staphan röriksson, riddare, rådsherre, en af Södermannalagens författare: eques, consiliarius regis, unus ex auctoribus huius codicis. Conf.; Add. 12.

Strængenæs, (vide VGL.) Kk. 21; Kg. 2; Þg. 11: pr; Add. 1: 7; 2. *s. biskops döme,* Add. 1: pr. (*s. stikt,* Kk. rubr. not. 1.) *3

Suderköpinger, (vide ÖGL.) Conf.; Kk. 21. nott. 6, 26. *2

Sudermanna land, Södermanland: Sudermannia. Conf.; Add. 1: pr; 6.

Sveariki, sveriki, Sverige: Suecia. Conf.; Kg. 1, 4: pr; 9: pr; Add. 1: pr, 1-4, 8. *3

Svintunir (sveintunir), pl. (vide UplL.) Kg. 2; Add. 1: 7. *3

Tihæraþ, pl. (vide UplL.) *-þa laghman,* Kg. 1. *-þa laghmans döme,* Add. 1: pr. *3

Tiunda (sc. land), (vide UplL.) Kg. 1. *3

Ulver, 1) *u. (hulmgersun,* cfr. VGL.) Vide *Laurinz.* 2) *u. abiornssun* (Sparre), riddare, rådsherre, en af Södermannalagens författare: eques, consiliarius regis, unus ex auctoribus huius codicis. Conf. *1

Uphugha bro, (vide UplL.) Kg. 2. *3

Upland, pl. Upland: Uplandia. *laghmaþer af -dum,* Add. 1: 2, 5. *-da laghman,* Kg. 1. *et laghmans döme ivir al u.,' -da laghsagha,* Add. 1: pr, 7. *3

Upsalir, pl. (vide VGL.) Kk. 21. not. 12; Kg. 1, 2; Add. 1: pr, 6, 7. (*-la span,* Kk. 4: 3. not. 97.) Cfr. gloss. v. *öþar.* *

Værma land, Värmeland: Vermelandia. Add. 1: pr.

Væstmanna land, Vestmanland: Vestmannia. Add. 1: pr. *1

Væstraaros, staden Vesterås, så kallad, i motsats mot *östra aros* eller Fyrisåns utlopp, af sin belägenhet vid Svartåns utlopp i Mälaren: urbs Vestmanniae, ita dicta ob situm iuxta ostium fluminis (cfr. gloss. v. *aros*). Add. 1: 7. *v. biskops döme,* ibid. pr.

Væstragötland, Vestergötland: Vestrogotia. Add. 1: pr. *laghman af v.,* Conf. *1

Væxior, (vide VGL.) *væxio biskops döme,* Add. 1: pr. *1

Þord bonde, riddare, rådsherre, en af Södermannalagens författare: eques, consiliarius regis, unus ex auctoribus huius codicis. Conf.

Þuri, vide *Erik.*

Þörkil andressun, riddare, rådsherre, en af Södermannalagens författare

tare: eques, consiliarius regis, unus ex auctoribus huius codicis. Conf.

Æskilstunir, pl. (vide UplL.) Kk. 21. *3 *(eskilstuna)*

Æstrid, vide ***Ingivald.***

Öland, Öland: insula Oelandia. Add. 1: pr.

Örabro, staden Örebro: urbs Nericiae. Add. 1: 7.

Östens bro, (vide UplL.) Kg. 2; Add. 1: 7. *3

Östragötland, Östergötland: Ostrogotia. Kk. 21. not. 26; Add. 1: pr. *2

ADDENDA ET EMENDANDA.

In hoc volumine.

Pag. **3.** not. 79. ***pro:*** **49.** sic. B. ***ær.*** *lege:* sic. B. **49.** ***ær.***

p. **8.** not. 48. lin. 2. pro: ***bæra*** lege: ***bæra***

p. **80.** not. 44. pro: sum. lege: ***sum.***

p. **205.** v. ***At,*** l. 2. post ***þo*** repone comma, quod sub prelo exsiluit.

p. **210.** v. ***Biskuper,*** l. 3. dele ***Domber.***

p. **227.** l. 6. ***pro:*** framfor ***lege:*** framför

p. **236.** v. ***Gangu ren, pro:*** m. ***lege:*** f.

p. **244.** v. ***Hel,*** l. 4. ***pro:*** sanus ***lege:*** sanus,

p. **259.** v. ***Kæra,*** l. 5. post: ***gældi,*** adde: ***tompt sinni,*** et l. 6. post: 7: 2; adde: **11:** pr;

p. **273.** v. ***Mæþ,*** l. 6. post: B. **27:** 1. adde: ***væþia m. grannum,*** J. **18:** pr.

p. **284.** inter vv. ***Roa*** et ***Rofna værk*** insere: ***Rofna vreter,*** m. nyodling, besådd med rofvor: novale rapis consitum. B. **10:** 2. not. 1.

p. **317.** v. ***Undir,*** l. 11, 12. ***pro:*** domarens ***lege:*** konungens

p. **319.** v. ***Vreter, pro:*** B. **10:** et seqq. ***lege:*** "B. **13:** 2, ubi voces ***v.*** et ***ruþa*** synonymae sunt. Cfr. ***Rofna vreter.***"

Praef. p. XIV. l. 15. ***pro:*** "tergino elegantiore" ***lege:*** "semicoriaceo"; idemque observandum est p. XXIII. l. 19, et p. XXIV. l. 29.

p. XV. l. 35. ultima vocis "vel" littera l in quibusdam exemplaribus vix adparet.

p. XX. l. 16. ***pro:*** **20,** ***lege:*** **19,**

p. XXI. l. 28. pro ***Buby*** sine dubio legendum est ***Büby.***

In vol. I.

Pag. **372.** v. ***Brullöp,*** cfr. SML. v. ***Brudlöp.***

p. **376.** v. ***Byrdi.*** Vox ***byrd*** quoque habet significationem oneris; vide SML. v. ***Byrd 2.***

p. **379.** v. ***Dana arver,*** cfr. UplL. v. ***Danar arf.***

p. **406.** v. ***Ganga.*** De significatione locutionis: ***ganga a griþ ok göra sæt,*** vide librum meum ***Juridiska afhandlingar, 1 häft.*** p. 60-62.

p. **451.** v. ***Legha,*** f. 1) Cfr. SML. v. ***Legho ganga.***

p. **470.** v. ***Næmdarmaþer.*** Quae sub 3) huic v. tribuitur significatio, ea delenda est; locis enim hic allatis sermo, ut videtur, est de nemda XXIV virorum. Cfr. librum supra cit. p. 224.

p. **471.** v. ***Nöþa.*** Verba: "nisi — legendum" deleantur. Cfr. SML. v. ***Nöda.***

p. **479.** v. ***Rishofþe,*** cfr. UplL. h. v.

p. **513.** v. ***Valdföra,*** cfr. librum supra cit. p. 59.

p. **550.** v. ***Festum terrae.*** Hoc genus festorum, ni fallor, respicitur in litteris Pontificis Clementis II, die 24 Apr. a. 1047 datis, ubi sermo est de "festivitatibus illorum sanctorum, quorum corpora requiescunt in archiepiscopatu." Liljegren, ***Diplomat.*** I. p. 37.

p. **570.** v. ***Vætursvidher.*** "Silva que dicitur Wætorskoger," commemoratur in litteris R. Magni die 26 Nov. 1289 datis. Liljegren l. c. II. p. 85.

In vol. II.

Pag. 236. v. ***Af liþa.*** Verba: ***siþan ·þer þriþia manne*** ita sunt explicanda: om omynden kommit, såsom arf eller å nyo gifven omynd, ej blott i 3:dje persons hand, utan från denna till en 4:de, innan den ursprunglige gifvaren dör, då omynden annars hade skolat återbäras: si dos hereditatis vel iterum datae dotis (cfr. G. 12.) nomine transierit non solum ad 3:am personam, sed porro ad 4:am, antequam moriatur is, a quo illa dos primum erat data, in quo casu alias reddenda erat dos, inter illius heredes dividenda (Æ. 10: pr.).

p. 248. v. ***Bryggiu sporþer.*** Verba: ***firi borþe***)(***firi ·þe*** ita potius sunt explicanda, ut illa denotent: in navi, haec vero: in ponte. Cfr. SML. h. v.

p. 328. v. ***Maþer 1.*** Verba: ***til þriþia mans,*** G. 16: 1, ita sunt explicanda: om omynden ej kommit längre än i 3:dje persons hand, då den dör, af hvilken den först blifvit gifven: si dos non ulterius quam ad 3:am personam transierit, quando is moritur, a quo primum data est dos. Cfr. ea, quae supra ad v. ***af liþa*** sunt adnotata.

p. 399. v. ***Glokolmber.*** Iis, quae in Addendis ad ius Upl. p. 455 sunt allata, adde Locc. iam, in Lex. iur., recte indicasse situm huius insulae.

In vol. III.

Pag. 291. v. ***At,*** l. 9, 10. *dele verba:* Cfr. ***Sva.***

p. 301. v. ***Brander.*** II. v. quoque habet significationem incendii, ad quam referendus est locus citatus V. 24: 2, una cum compositis vocabulis ***brandvaþi, vaþa brander.*** Cfr. SML. h. v.

p. 305. v. ***Byrþ,*** l. 4, 5. pro: "gradum" lege: "rationem"; sermo enim est de fratribus et sororibus qui utrumque vel alterutrum tantum parentem habent communem.

p. 326. v. ***Fugla ren,*** *pro:* m. *lege:* f.

p. 332. v. ***Gangu ren,*** *pro:* m. *lege:* f.

p. 336. v. ***Gæld,*** l. 3. Compositio ***laghgæld*** ad quartam significationem est referenda.

p. 339. v. ***Hamar,*** l. 10. Vox ***fiælhum,*** SML. Kk. 2, referenda est ad nominativum ***fiælder,*** ideoque huc non pertinet. Nullam vero inveni caussam recedendi ab iis, quae praeterea ad explicanda verba ***liggia i hambri*** attuli; quamvis ea male intellexit iurisconsultus ille, cuius verba citantur in ***Skandia,*** Vol. 9. p. 7. Qui Uplandiam vidit, is facile intelliget primos illius terrae cultores aedificia sua in petrosis collibus, quibus minores valles circumdantur, ponere potuisse, ut terrae culturae aptae parcerent; non tamen fertiles campos neglexisse, ut montes incolerent; quam sententiam satis absurdam meis verbis obtrudere placuit illi iurisconsulto. Quae vero l. c. ad rem melius explicandam, etsi coniecturae tantum nomine, adferuntur de malleo Thori, de cruce &c., ea me non movent.

p. 356. v. ***Kirkiu friþer.*** Locus citatus Kk. 18: 1. ad aliam significationem est referenda. Vide SML. h. v.

p. 368. v. ***Lighri 2.*** Quamvis distributio agrorum ad normam dispositionis arearum fuit conformanda, illa tamen dispositio non se ipsa fecit; nec hac in re ordo singularum portionum unica fuit quaestio, de qua lis oriri potuit; quamobrem contradictio, quae re vera non exsistit, non impedit quominus verba *lighri raþa* recte sint explicata in cod. Frid. B. 1: 3, ubi dicitur: "råde ... i huru många skiften åker och äng läggas må" (cfr. *Skandia,* 9. p. 12.). Attamen negandum non est illa verba quoque posse respicere dispositionem arearum.

p. 369. v. ***Livandi,*** adde explicationem: lefvande: vivus. Ibid. v. ***Liuþ,*** l. 1. pro: item, lege: idem,

p. 370. l. 5. dele ***Byrþa*** -. Ibid. v. ***Lotran,*** cfr. SML. h. v.

p. 383. l. 8. *pro:* 2: 2; *lege:* 2: 1, 2;

p. 393. v. ***Rætter,*** m. Compositio ***roþarætter*** ad primam significationem est referenda.

p. 408. v. ***Sporgæld,*** l. 9. ***post v.*** mulcta *adde:* primitus, *et* l. 16. ***post*** 6. *adde:* quod tamen recentiore iuris sanctione ita mutatum est, ut etiam ab homicida infitiante sed convicto, simplex mulcta penderetur, nisi alio quodam respectu gravius censeretur homicidium, M. 9: 3.

p. 452. v. ***þilæsunds bro.*** Cum ***Norra*** et ***Södra Til*** sint nomina duorum pagorum vel praediorum, sitorum iuxta viam publicam a Stockholmia ad Sictoniam ducentem, ubi transitur sinus Garnsviken; non dubium videtur quin ***þilæsunds bro*** fuerit pons illi freto olim impositus. Ibid. v. ***Öræsunds bro,*** cfr. VGL. v. ***Öræbro.***

Praef. p. LIV. De duobus manuscriptis codicibus, qui continent librum de iure ecclesiastico ex codicibus iuris Upl. et SM. compositum, vide SML. praef. p. XXXII, XXXIII, sub N:is 32, 33.

p. LXV. not. 34. Latina versio libri de iure ecclesiastico vulgata est una cum iure urbico, in opere: ***Sveciæ regni leges civiles aut civitatum ... a Ioh. Loccenio IC. in Latinam linguam traductæ,*** Holm. 1672, in fol., p. 145 - 168.

Tillkomne Subscribenter.

Stockholm.

Bonnier, A. Bokhandlare. 3 ex.
Taube, H. E. Grefve.
Wachtmeister, W. Grefve.

Lund.

Reuterdahl, H. Th. D:r, Akad. Biblioth.

Upsala.

Vestmanl. och Dala Nationsbibliothek.

Cod. A. (*Bibl. Stockholm. B 53.*) fol. 2 verso.

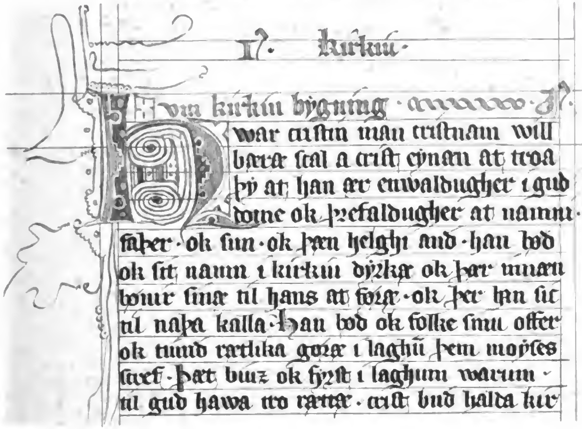

I. Kirkiu·

Um kirkiu bygning ·

Hwar cristin man cristnan will
bæra skal a crist eynan at troa
þy at han ær enwaldugher i gud
dome ok þrefaldugher at namni·
faþer· ok sun· ok þæn helghi and· han bod
ok sit namn i kirkiu dyrka ok þer minnan
bonir sina til hans at føra· ok þer han sic
til naþa kalla· Han bod ok folke sinu offer
ok tiund rætlika gøra i laghū þem moyses
skref· þæt biuz ok fyrst i laghum warum·
til gud hawa tro rætta· crist bud halda kir

·b̄· *bōte, bōtin, bōtis, bōtas.*   mꝫ *mæþ.*   þꝫ *þæt.*

wl᷑ *wæl, BB. 8: pr.*   dr̄a *dra, MB. 17: pr.*   wiliawk̄ *wiliawerke, MB. 33: 2.*

fæst᷑ *fastus.*   kun̄· *kununger, -unx, -ungi.*   hund᷑· *hundare.*

malsegh̄·, malseghā· *&c. malseghande, -anda, -andar.*

ꝛa, ꝛan, ꝛynþiuſ *&c.*

Cod. B. (*Bibl. Reg. Hafn. № 2237 in nova coll. reg.*) fol. 4.

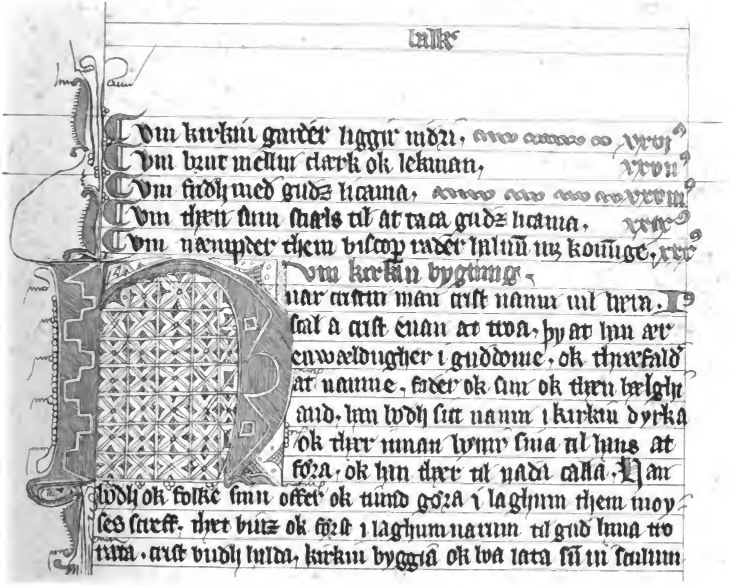

balk

Um kirkiu garder liggir odri, xxvi

Um brut mellum klark ok lekman, xxvii

Um firdh med gudz licama, xxviii

Um then sum skals til at taka gudz licama. xxix

Um næmpder them biscop rader halvu ok konunge, xxx

Um kirkiu bygning.

Nuar cristin man crist nanni uil vita. Han skal a crist eman at troa, þy at han ær enwældugher i guddome, ok thræfald at namne, fader ok sun ok then hælghi and. han budh sitt nanni i kirkiu dyrka ok ther innan bidia sina til hans at fora, ok han ther til nadi calla. Han budh ok folke sinu offer ok tiund gora i laghum them moyses skrefs. thet buz ok først i laghum nauum til gud lima tro taka. crist budh hulda, kirkiu byggia ok hva lata sin in sailum

j ½, Cod. I, 37. ij, ij 2½, Cod. I, Q, 37.

q hus compremd skanore Cod. 37. fol. 206.

CORPUS IURIS SUEO-GOTORUM ANTIQUI.

Volumen V.

Samling
Af
Sweriges Gamla Lagar,

PÅ
KONGL. MAJ:TS NÅDIGSTE BEFALLNING
UTGIFVEN AF

D. C. J. Schlyter.

Femte Bandet. WESTMANNALAGEN.

LUND, 1841, i Berlingska *Boktryckeriet.*

CODEX IURIS VESTMANNICI,

CUM NOTIS CRITICIS, VARIIS LECTIONIBUS, GLOSSARIO
ET INDICE NOMINUM PROPRIORUM.

Westmanna-Lagen,

UTGIFVEN

AF

D:r C. J. Schlyter.

LUND, 1841, i Berlingska Boktryckeriet.

PRAEFATIO.

I. De codicibus Iuris Vestmannici manuscriptis.

1. Codex membranaceus Bibliothecae Regiae Stockholmiensis, sign. B 54. Hic codex, tergino tegumento compactus, habet, praeter unum folium in initio voluminis insertum, quo non usus est scriba, 53 folia 8 pollices Suec. alta et 6 poll. lata, quorum quidem ultimum maiori ex parte abscissum est; hac tamen mutilatione, ex iis quae in fine codicis recentiori manu sunt addita, nihil periit; inter foll. 45 et 46 vero folium prorsus exsectum est, qua re mutilatus est ipse textus codicis iuris [1]. Ultimo folio verso legitur nomen *Iohan Stiernhöök;* folio in initio libri inserto adnotatum est: *"Dalelagen.* (rec. man. mutatum in *Dalslagen,* eademque manu additum: *förährat till Kongelig Archivum och) "Jnlefuererat af Höffrådh Stiernhöök in Augusto 1669";* ac infra: *"detta exemplar haf:r Hadorphius ved sin edition brukat."* Stiernhöök Stockholmiae adquisiverat hunc codicem [2], qui, cuius antea fuisset, non constat; ex praefatione a Stiernhöök conscripta tamen adparet illustrem quendam virum olim in manibus suis habuisse hunc codicem, vel forte alium huic similem. Iam ex adnotatione supra commemorata adparet olim credi-

FÖRETAL.

I. Om handskrifterna af Vestmannalagen.

1. En Kongl. Bibliotheket i Stockholm tillhörig pergamentscodex, sign. B 54. Denne i skinnband bundne codex innehåller, utom ett i början inhäftadt, af skrifvaren obegagnadt blad, 53 blad af 8 Svenska tums höjd och 6 tums bredd; det sista bladet är dock till större delen bortskuret, utan att likväl något af de tillägg, som i slutet af denna handskrift af senare hand blifvit gjorda, derigenom gått förloradt; men emellan foll. 45 och 46 är ett blad alldeles bortskuret, hvarigenom sjelfva lagbokens text blifvit stympad [1]. På baksidan af sista bladet läses namnet Iohan Stiernhöök; *och på det i början inhäftade rena bladet är antecknadt:* "Dalelagen." *(af en nyare hand ändradt till* Dalslagen, *äfvensom samma hand tillagt:* förährat till Kongelig Archivum och) "Jnlefuererat af Höffrådh Stiernhöök in Augusto 1669"; *och nedanför:* "detta exemplar haf:r Hadorphius ved sin edition brukat." *Stjernhöök hade öfverkommit denna handskrift i Stockholm [2]; hvem som förut varit dess egare är obekant; dock synes af det företal Stjernhöök författat, att "en förnämlig man" hade tillförene haft i sina händer denna handskrift, eller möjligtvis en annan af samma slag. Redan af nämnda* tum esse hoc volumen continere codicem iuris regionis Dalecarlia (*Dalarne*) dictae; at contra ego maneo in sententia, quam iam pridem professus sum [3]), cuiusque rationes in sequentibus exponam, fictum hunc iuris Dalecarlici codicem non aliud esse quam antiquiorem codicem iuris Vestmannici, quod contra in recentiorem formam redactum continent ceteri omnes manuscripti codices adhuc exstantes. Ipse iuris codex, quem exhibet prior pars huius editionis, cum titulo: iuris Vestmannici codex antiquior, occupat, in manuscripto codice, folia 45; post haec locum habuit folium iam deperditum; sequens fol. 46 de codice iuris tantum ultima verba continet. Calci codicis iuris rec. manus versus finem saeculi XV addidit constitutionem Calmariensem de anno 1474, una cum minoribus quibusdam adnotationibus de mulcta Regi soli pendenda &c. Medio saeculo XIV exaratus esse videtur ipse iuris codex; scripturae specimina exhibet Tab. I. Lineae hic, ut mos fuit in antiquioribus codicibus manuscriptis, atramento ad regulam ductae sunt; illarum vero linearum interdum, ut in pri-

---

[1] Cfr. not. 32. pag. 66.

[2] Hadorph, praef. ad codicem sub nomine Iuris Dalecarlici editum.

[1] *Jfr. not. 32. sid. 66.*

[2] *Hadorph, företalet till Dalelagen.*

antekning finner man att ifrågavarande handskrift blifvit ansedd innehålla en lagbok för Dalarne; hvaremot jag bibehåller den öfvertygelse som jag längt för detta tillkännagifvit [3]), och för hvilken jag i det följande skall framställa grunderna, att denna förmenta Dalelag ej är annat än en äldre bearbetning af Vestmannalagen, hvaraf deremot alla de öfriga i behåll varande handskrifterna innehålla en nyare redaktion. Sjelfva lagboken, hvilken jag meddelat i första afdelningen af denna edition, under titel: den äldre codex af Vestmannalagen, uptager i handskriften 45 blad, hvarefter följt det numera förlorade bladet, och det nästföljande fol. 46 innehåller af lagboken endast de sista orden. Efter lagbokens slut äro af en senare hand från slutet af 15:de århundradet tillagda den så kallade Calmare Recess af år 1474, jämte några smärre anteckningar om Konungens ensak m. m. Sjelfva lagboken synes vara skrifven i medlet af 14:de århundradet; prof af stilen visar Tab. I. Linier äro här, såsom vanligt i äldre handskrifter, updragna med bläck; men af dessa linier finnes på flera ställen,

---

3) In publicis praelectionibus de historia iuris Suecani iam a. 1835 in Academia Upsaliensi habitis, et in libro meo *Juridiska afhandlingar, 1 häft.*, Upsalis a. 1836 edito, pag. 53, 81, 82 &c. J. J. Nordström, qui in opere suo: *Bidrag till den Svenska Samhälls-författningens historia*, Helsingf. 1839-40, diligenter usus est dicto libro, quem tamen ne uno quidem loco citare ei placuit, etiam dicit codicem supra commemoratum "in toto" iuris Vestmannici codicem antiquiorem esse videri (I. pag. VIII); ad quam rem probandam nullae tamen rationes adferuntur.

3) *I mina redan år 1835 vid Upsala Universitet hållna offentliga föreläsningar öfver Sveriges laghistoria, äfvensom i det 1836 i Upsala tryckta första häftet af mina* Juridiska afhandlingar, *sid. 53, 81, 82 &c. J. J. Nordström, som i sina* Bidrag till den Svenska Samhälls-författningens historia, *Helsingf. 1839–40, flitigt begagnat nämnda afhandlingar, dem han dock ej funnit för godt att på något enda ställe citera, antager äfven att ifrågavarande lag "i det hela" torde vara en äldre codex af Vestmannalagen (I. sid. VIII); men några grunder för denna åsigt anföras icke.*

ma pagina, vix adparet vestigium. Codex iuris incipit a libro de iure ecclesiastico, littera initiali grandiori rubra et caerulea, non vero rubrica ornato; ceteri libri habent litteras initiales caeruleas vel rubras, ac quoque rubricas, quas rec. man. atramento male renovavit [4]). Singuli libri non sunt divisi in capita; occurrunt tamen quibusdam locis in textu sectiones in nova linea incipientes ac ornatae litteris initialibus grandioribus caeruleis vel rubris, quibus, sicut in initio librorum, adnexa sunt ornamenta caerulea vel rubra secundum marginem folii [5]); nonnullis locis, ubi fortuito locus patuit rubricae, talis adposita est [6]). Minores textus sectiones saepe denotantur signo ¶ rubro, quo punctum ad periodum proxime antecedentem pertinens haud raro tegitur; litterae maiusculae notantur rubra lineola. Littera *þ* hic frequens est; rarissime tantum eius loco occurrit *th* vel *t;* ð haud rarum est; uno tantum loco (KrB. 10.) runa ᛘ loco signi abbreviationis denotat vocem *maþer;* *n* loco litt. *r* haud raro occurrit in fine vocabulorum. Littera *n* interdum notatur lineola, signo abbreviationis simili, cui vero nulla inest potestas [7]). Verba *kunungir, kunungs,*

såsom på första sidan, numera knappt något spår. Lagboken börjar med en KristnuBalk, som är prydd med en större röd och blå begynnelsebokstaf, men saknar rubrik; de öfriga Balkarne hafva blå eller röda begynnelsebokstäfver, och äfven rubriker, hvilka senare blifvit af nyare hand illa uppdragna med svart bläck [4]*). Balkarne äro ej indelade i Flockar; dock förekomma på flera ställen inuti texten afdelningar, som börjas på ny rad med större blåa eller röda begynnelsebokstäfver, med hvilka, likasom vid Balkarnes början, sammanhänga blåa och röda prydnader längsefter marginalen* [5]*); på några ställen, der tillfälligtvis rum varit ledigt för en rubrik, finnes äfven en sådan* [6]*). Smärre afdelningar i texten utmärkas ofta med ett rödt* ¶*, som ej sällan betäcker den till näst föregående perioden hörande punkten; stora bokstäfver äro prydda med ett rödt streck. Bokstafven* þ *brukas här; endast högst sällan förekommer i dess ställe* th *eller* t; ð *är här icke sällsynt; endast på ett ställe (KrB. 10.) finnes runan* ᛘ *använd såsom förkortningstecken för ordet* maþer; n *i stället för* r *förekommer ej sällan i slutet af ord. Bokstafven* n *är stundom märkt med ett streck, som liknar ett förkortningstecken, men är utan betydelse* [7]*). Orden* kunungir, kunungs, conbir *fin-*

---

[4]) Cfr. not. 1. pag. 11; not. 1. p. 16. &c.

[5]) Vide pag. 8, 10, 20, 23, 39, 42, 43, 44, 50.

[6]) Vide pag. 39, 42, 43, 44. — Fol. 34 (ad GB. 11.) locus patet rubricae, quae tamen heic non adposita est; de rubrica *ærfþa balkir* hoc loco forte cogitatum est.

[7]) Vide ex. c. *sten',* Tab. I.

[4]) Jfr. not. 1. sid. 11; not. 1. s. 16. &c.

[5]) Se sid. 8, 10, 20, 23, 39, 42, 43, 44, 50.

[6]) Se sid. 39, 42, 43, 44. — Fol. 34 (vid GB. 11.) hade rum varit för rubrik, utan att dock någon sådan här blifvit tillsatt; tillafventyrs har rubriken ærfþa balkir *på detta ställe varit tillämnad.*

[7]) Se t. ex. sten', *Tab. I.*

combir haud raro abbreviata sunt [8]; praeterea abbreviationes non saepe occurrunt. In fine quaternionum custodes, quos dicunt, positi sunt. Ordinem verborum esse mutandum nonnullis locis adpositis signis est indicatum [9]. Litterae vel vocabula errato scripta saepe notantur subiectis punctis [10], interdum ita notata, simul lineola inducta sunt [11]; interdum litterae errato scriptae deletae [12] vel in alias mutatae sunt [13]. Uno loco vocabulum errato esse scriptum additis verbis indicatur [14]. Litterae vel verba omissa saepe supra lineam sunt addita [15], nonnumquam vero infra lineam vel in margine [16]. Multis locis in margine leguntur breves adnotationes diversis manibus saeculo XVII, ex parte Latine scriptae, quae respiciunt ea quae textus continet, ex. c. *"de decimatione"*, *"påske offer"* &c. Respectu habito orthographiae huius codicis, cuius scriptor non satis diligenter curavit regulas grammaticales [17], haec observari merentur:

nas här ej sällan förkortade [8]*; för öfrigt förekomma förkortningar ej ofta. I slutet af hvart lägg finnas så kallade custoder. Ordens ordning är på några ställen rättad genom tillsatta tecken* [9]*. Misskrifna bokstäfver eller ord äro ofta underprickade* [10]*, stundom både underprickade och öfverstrukna* [11]*; stundom äro misskrifna bokstäfver utplånade* [12] *eller ändrade* [13]*. På ett ställe är ett misskrifvet ord rättadt genom ett tillägg* [14]*. Uteglömda ord eller bokstäfver äro ofta tillsatta öfver raden* [15]*, någon gång under raden eller i brädden* [16]*. I brädden finnas på många ställen af olika händer i 17:de århundradet skrifna korta anmärkningar, till en del på Latin, hvilka hafva afseende på textens innehåll, t. ex.* "de decimatione", "påske offer" *&c. Angående orthographien i denna handskrift, der språket i grammatikaliskt afseende ej är synnerligen väl vårdadt* [17]*, anmärkes:*

---

8) Vide Tab. I.

9) Vide not. 10. pag. 18; not. 23. p. 23; not. 11. p. 61.

10) Vide not. 3. pag. 3; not. 21. p. 9; not. 17. p. 14; not. 3. p. 16. &c.

11) Vide not. 16. pag. 6; not. 54. p. 40; not. 13. p. 30.

12) Vide not. 18. pag. 7; not. 3. p. 12; not. 6. p. 16. &c.

13) Vide not. 5. pag. 12; not. 9. p. 13; not. 8. p. 17. &c.

14) *"biltughir ellæ brutlikin"*, Eþs. 6: 1; quo indicatur loco v. *biltughir* legendum esse *brutlikin*. Cfr. not. 16. pag. 14.

15) Vide not. 5. pag. 4; not. 12. p. 5; not. 14. p. 6. &c.

16) Vide not. 10. pag. 5; not. 22. p. 52.

17) Exempli caussa adferantur ea quae occurrunt in ipso principio: *meþ sinæ naþa* pro: *meþ sinum naþum,* et: *moþir oc alguzhælgun* (nom.) pro *moþor oc aldra*

8) Se Tab. I.

9) Se not. 10. sid. 18; not. 23. s. 23; not. 11. s. 61.

10) Se not. 3. sid. 3; not. 21. s. 9; not. 17. s. 14; not. 3. s. 16. &c.

11) Se not. 16. sid. 6; not. 54. s. 40; not. 13. s. 50.

12) Se not. 18. sid. 7; not. 3. s. 12; not. 6. s. 16. &c.

13) Se not. 5. sid. 12; not. 9. s. 13; not. 8. s. 17. &c.

14) "biltughir ellæ brutlikin", *Eþs. 6: 1; hvarmed meningen är att i stället för* biltughir *skall läsas* brutlikin. *Jfr. not. 16. sid. 14.*

15) Se not. 5. sid. 4; not. 12. s. 5; not. 14. s. 6. &c.

16) Se not. 10. sid. 5; not. 22. s. 52.

17) Såsom exempel härpå må anföras hvad som förekommer genast i början: meþ sinæ naþa *i stället för* meþ sinum naþum; *äfvensom* moþir oc alguzhælgun *(nom.) i*

a occurrit pro *æ*, et contra; ex. c. a *förekommer för* æ, *och tvärtom; t. ex.*
awarkar, frænzsama spiæl, wagh, wart; dænskir, mælsæghunde, þræng.

o vel *u* pro *a:* o *eller* u *för* a:
holdi, suman, husuby manz.

o pro *ö*, et contra: o *för* ö, *och tvärtom:*
kops, moþærni; öföris, örkar, öskyldum, döma, höggir &c.

y pro *i:* y *för* i:
boyn, byuþir, luty, nyw, tyw &c.

y pro *iu*, et *iw* pro *y:* y *för* iu, *och* iw *för* y:
byþas, skytir, spiwrs.

w pro *u:* w *för* u:
w, wm, wp, hws, nyw, siw, tyw &c.

ö pro *y:* ö *för* y:
börþær mæn, föllis.

w vel *u* pro *gu:* w *eller* u *för* gu:
fiuwr, leukuna.

d vel *ð* pro *t:* d *eller* ð *för* t:
edzörd, huld, salð, sanð, ætihð.

th pro *t* vel *tt:* th *för* t *eller* tt:
annathigia, boeth, bolagth, edsörth, fæboth, giældith, laath, math, mith, owicth, ræthlica, sith, örthug &c.

---

guz hælgunna (gen.); porro: *strængir* (nom.) pro *stræng* (acc.), KrB. 5: pr.; *söþir* pro *söþ*, BB. 50; *guzziuiu* (i. e. *guzziuiur*, acc. pl.) pro *guzziuium*, KrB. 6: 1; *i sin* (pro *sinum*) *ytirsta tima*, MB. 11; *annat* (pro *andru*) *sinnæ*, GB. 15; *vföda* pro *vföd*, GB. 2; *wt castaþir* pro *wt castat*, MB. 3: 2; *marght* pro *margh*, BB. 46: pr.; *a þe* pro *aghu þe*, BB. 21: 1. &c. Huc pertinent formae verborum regulis contrariae, ex. c. *soknaris* pro *soknara* (gen.), Þj. 15; *domarin* (acc.), *domarins*, pro *domaran*, *domarans*, ÞgB. 2: 1; 3: pr. &c.

stället för moþor oc aldra guz hælgunna *(gen.); likaså* strængir *(nom.) i st. f.* stræng *(acc.), KrB. 5: pr.;* söþir *i st. f.* söþ, *BB. 50;* guzziuiu *(d. ä.* guzziuiur, *acc. pl.) i st. f.* guzziuium, *KrB. 6: 1;* i sin *(i st. f.* sinum*)* ytirsta tima, *MB. 11;* annat *(i st. f.* andru*)* sinnæ, *GB. 15;* vföda, *i st. f.* vföd, *GB. 2;* wt castaþir *i st. f.* wt castat, *MB. 3: 2;* marght *i st. f.* margh, *BB. 46: pr.;* a þe *i st. f.* aghu þe, *BB. 21: 1. o. s. v. Hit höra oriktiga grammatikaliska former, t. ex.* soknaris *i st. f.* soknara *(gen.), Þj. 15;* domarin *(acc.),* domarins, *i st. f.* domaran, domarans, *ÞgB. 2: 1; 3: pr. &c.*

ir in fine vocabulorum plerumque occurrit pro *er:*

ir *förekommer vanligen i slutet af ord i stället för* er:

biscopir, combir, dræpir, fridir, markir, niþir, riþir, sandir, wiþir &c.

r in fine vocabulorum omittitur:

r *utelemnas i slutet af ord:*

atti, guzzinin, kunu, manaþa, vpbyrþi, þingariþi.

Litterae saepe duplicantur:

Bokstäfver fördubblas ofta:

aa, aaflat, aal (pro *all*), *aax, faal* (pro *fall*), *naat, een, heem, aff, grüss, liius, siit, laghbockina, allna, skiællum, barnni, sokuninni, thynnia, ægnnir, oop, hoor, sookn, tooc, cöpp, drapp, nærr, fryss, ossuællom, iættir* (pro *ætir*), *lætt, nætt, brunn* (pro *brunn*), *bööt, föört, hööt* &c.

Litterae omittuntur:

Bokstäfver utelemnas:

lære(f)z, ma(l)sæghande, siæ(l)fskut, bi(r)gher, fy(r)sta, kasnawa(r)gir, sæ(t)s.

Duo vel tria verba in unum contrahuntur:

Twå eller tre ord sammandragas till ett:

allimæn, ensmanz, ezin (pro *et sin*), *ezinni, fearsins, frælsman, halsic* (pro *hals sic*), *alguzhælgun.*

Iam allatis iis, quae de hoc manuscripto codice, litt. A a me insignito, memoranda esse mihi visa sunt, rationes quoque sunt exponendae, cur equidem statuerim hoc volumen continere antiquiorem iuris Vestmannici codicem, cum e contrario antea creditum sit idem volumen continere iuris Dalecarlici codicem, recentior vero auctor [18]) contenderit illud minime esse codicem iuris provinciae cuiusquam, sed tantum privati cuiusdam continere adnotationes. Rationes, quae ad firmandas diversas istas opiniones allatae fuerunt, primum breviter exponam, deinde quid ipse hac de re sentio explicaturus.

Sedan jag nu beskrifvit denna handskrift, hvilken jag utmärkt med bokstafven A, bör jag ej underlåta att uppgifva skälen dertill, att jag ansett densamma innehålla en äldre bearbetning af Vestmannalagen, då den deremot förut blifvit hållen för att vara en lagbok för Dalarne, och en nyare författare åter [18]) *påstått att den föregifna Dalelagen alldeles icke är en lagbok för något visst landskap, utan endast en samling af enskilda anteckningar. Jag vill först i korthet framställa de skäl, som för dessa olika meningar blifvit anförda, och derefter redogöra för min egen åsigt af denna sak.*

---

18) G. E. Sundström, in commentatione Academica, Praeside Celeb. Professore J. E. Boëthio, Upsalis 1827 edita: *Lex Dalekarlica antiqua sub examen revocata,* pag. 6, 13.

18) G. E. Sundström, i en under Herr Professor J. E. Boëthii præsidium i Upsala 1827 utgifven Akademisk afhandling: Lex Dalekarlica antiqua sub examen revocata, *sid. 6, 13.*

Codicem, de quo sermo est, olim, ut supra dictum est, possedit Stiernhöök, qui eum anno 1669 Archivo Regio tradidit. Cum, ut videtur, mox cogitatum sit de hoc codice typis vulgando, Stiernhöök composuit praefationem ostensuram quaenam lex hoc volumine contineretur; qua de re neque titulo quodam nec alia ratione aliquid palam indicaret manuscriptus codex. Facta collatione id manifestum visum est Stiernhöök, hunc codicem nullum esse ex iis, qui iam typis essent vulgati (et inter quos etiam erat ius Vestmannicum). In alias itaque regiones oculos coniiciens, maxime cogitavit de codicibus iuris Smalandiae, Oelandiae, Nericiae et Vermelandiae, in nullo vero horum adquiescere potuit; ad ius Vermelandiae tantum aliqua probabilitas adesse ei visa est, ratione habita non solum ordinis iudiciorum in codice saepe memorato constituti, sed etiam eorum, quae ibi occurrunt de Danis et Anglis, quibus cum Vestrogotia maxime et Vermelandia commercium fuisse visum est. Quod ad Dalecarliam attinet, quae eidem ac Vestmannia legifero subiecta erat, credere non potuit Stiernhöök illam proprium habuisse codicem iuris, donec ei ante oculos venisset scriptum illustris cuiusdam viri, haud ita nuper compositum, ubi inserta erant fragmenta quaedam iuris Dalecarlici, quae iam in initio libri *Bygninga Balker* dicti codicis manuscripti deprehenderat Stiernhöök. Postquam id, quod antea credi non potuerat, Dalecarliam nempe proprium habuisse iuris codicem, mira quadam vi probabile reddiderat indicium vel coniectura istius illustris viri, nuda citatione expressa, iam diversae

Enligt hvad förut är omnämndt, har Stjernhöök egt den ifrågavarande handskriften, hvilken han år 1669 öfverlemnat till Kongl. Archivet. Då fråga sannolikt genast upstod om tryckning af denna lagbok, författade Stjernhöök dertill ett företal, deruti det skulle visas hvad detta var för en lag, hvarom sjelfva handskriften icke genom någon öfverskrift eller på annat sätt lemnade bestämd uplysning. I afseende på denna fråga fann Stjernhöök det, vid anställd jämförelse, vara klart, att detta icke kunde vara någon af de landskapslagar, som redan voro af trycket utgifna (och bland hvilka äfven var Vestmannalagen). Han måste derför vända sina tankar åt andra håll, och satte dervid sitt ögonmärke mest på Smålands, Ölands, Nerikes och Vermlands lagböcker; men i afseende på ingendera funnos några nöjaktiga skäl; endast hvad Vermlandslagen beträffade var någon liknelse, i anseende till dels de instantier som i den ifrågavarande handskriften förekomma, dels hvad som der talas om Danskar och Engelsmän, hvilka "synas mest hafva haft sina commercia på Vestergötland och Vermland." Hvad angick Dalarne, så enär de med Vestmanland lydde under en lagman, hade man ej kunnat tro att den landsändan skulle hafva någon särdeles lag, intill dess Stjernhöök hade fått se "en förnämlig mans skrift", der för någon rund tid sedan hade blifvit utskrifna några fragmenter af Dalelagen, hvilka igenfunnits i början af BygningaBalken uti ifrågavarande handskrift. Då den "förnämlige mannens" endast genom en citation uttryckta omdöme eller gissning sålunda visat en förunderlig kraft att adparuerunt rationes probantes dictum librum re vera continere ius Dalecarlicum; quod scilicet multa ibi occurrunt vocabula, quae isti tantum regioni nostro tempore sunt familiaria, ac inter illa vox *skafskogher*, quam corticem arborum, quae farinae commiscetur, denotare autumavit Stiernhöök; quod porro ex libro de iure ecclesiastico (6: 1.) adparet pagos procul ab aedibus sacris sitos fuisse; ac praesertim id, quod in libro *Gipninga Balker* (11: pr.) dicitur, usque nempe a prima occupatione regionis *Dala* valuisse ea, quae illo loco sanciuntur. Adferuntur quidem rationes nonnullae dubitandi, quarum eam tantum hoc loco repetam, quod in hoc codice commemorantur hundreda *(hundari)* vel haeradae, quamvis in Dalecarlia nullae exsistunt haeradae; cui dubitationi Stiernhöök obiicit illam regionem non in haeradas quidem, attamen in hundreda vel paroecias esse divisam; hundredum (i. e. centuriam) enim olim constitisse centum viris fundos habentibus, tantos quoque complexas esse paroecias Dalecarlicas, in Uplandia contra ceterisque provinciis singulas paroecias primitus triginta tantum viros proprios fundos habentes continuisse. — Hadorph, qui hunc codicem typis vulgavit, ex loco libri *Gipninga Balker* nuper citato satis constare censuit illum ius Dalecarlicum continere; necesse tantum ei visum est probare nomen *Dala* isto loco significare Dalecarliam *(Dalarne)*, non vero Daliam *(Dalsland)*. Rationes hae praecipue sunt: Dalecarliam in omnibus veteribus scriptis appellari *Dala*, at Daliam non ita; Dalecarliam esse vastam regionem, quam proprias habuisse leges verisimile est, sicut proprium habuit sigillum; Daliam vero prisco tempore

göra det troligt, som man förut ej hade kunnat tro, eller att Dalarne skulle hafva haft en särdeles lag, så inställde sig nu flera skäl till bestyrkande af den mening, att den ifrågavarande lagboken verkligen var en Dalelag; såsom att der förekomma många ord, som endast i Dalarne numera äro brukliga; att der talas om skafskog, hvarmed skulle menas bark, som blandas med mjöl till föda; att det finnes af KristnuBalken (6: 1.) att byarne varit belägna långt ifrån kyrkan; och i synnerhet det som i GipningaBalken (11: pr.) förmäles derom, att vissa der förekommande stadganden hade gällt alltsedan Dala bygdes. Häremot anföras några betänkligheter, bland hvilka jag endast vill uprepa den, att i denna förmenta Dalelag talas om hundare eller härad, fastän i Dalarne inga härad finnas; hvaremot Stjernhöök invänder att Dalarne icke äro skiftade i härad, men väl uti hundare eller soknar; ty ett hundare bestod fordom af hundrade "besatte" bönder, och så många hafva soknarne i Dalarne innehållit, då deremot i Upland och de andra landskapen en socken ursprungligen ej haft mera än tretio bönder. — Hadorph, som i tryck utgifvit denna lagbok, har, på grund af det nyss anförda stället i GipningaBalken, ansett det vara afgjordt att den är en Dalelag; han har endast funnit nödigt att särskildt bevisa att namnet Dala *på anförda ställe betecknar Dalarne, och ej Dalsland. Grunderna äro förnämligast dessa: att Dalarne i alla gamla skrifter benämnas* Dala, *men icke så Dal; att Dalarne äro en stor och vid landsort, som sannolikt haft sin egen lag, såsom de haft ett eget sigill;*

numquam fuisse discretam regionem, sed partem Vestrogotiae ad legiferatum Vestrogoticum pertinentem, quam ob caussam in iure communi Christophoriano BygnB. 23 dicitur Dalia in Vestrogotia; hunc codicem iuri Vestmannico valde esse similem; hic commemorari *husabyman* ut praesidem provinciae vel praefectum, Huseby vero, ubi habitavit ille praefectus, situm esse in Dalecarlia, olimque fuisse sedem legiferi vel praedium regium. — Postquam, ex his rationibus, dictus codex typis vulgatus est cum titulo iuris Dalecarlici, de re non amplius disceptatum est, donec, in commentatione Academica supra commemorata, dubitationes contra fictitium codicem iuris Dalecarlici in medium proferrentur. Auctor istius commentationis ita disserit: Dalecarlia et Vestmannia in haec usque tempora communes habuerunt legiferos, quamobrem leges quoque iis fuisse communes, verisimile est (pag. 6, 8.). Hic igitur codex non potuit esse lex Dalecarliae propria, nec isti regioni fuit accommodatus, cum nihil contineat de fodina Falunensi, de opere carbonario aliisque rebus, de quibus in codice iuris Dalecarlici aliquid esse definitum fas esset credere (pag. 4, 5.); at contra anseres ibi commemorantur (KrB. 3: 1; BB. 39: 6.), qui nostro quoque tempore in meridialibus tantum Dalecarliae partibus, Vestmanniae finitimis, apud locupletiores quosdam rusticos passim inveniuntur (pag. 10, 11.). Nonnulla quidem vocabula in hoc codice occurrentia adhuc in Dalecarlia audire licet; haec vero aliis etiam locis olim vulgaria fuisse, verisimile est; pariter ac nomen Husby, quod in Dalecarlia invenit Hadorph, in mul-

hvaremot Dal aldrig varit en särdeles landsort för sig sjelf i forntiden, utan en del af Vestergötland, och till dess lagsaga hörande, hvarför det ock i Christoffers Landslag BygnB. 23 kallas Dal i Vestergötland; att denna lagbok har mycken likhet med Vestmannalagen; att här talas om husabyman *såsom en landsfogde eller höfding, men Huseby, der denne fogde bott, är beläget i Dalarne, och har fordom varit såsom en lagmans- eller kungsgård. — Sedan, på dessa grunder, ifrågavarande lagbok blifvit tryckt med titlen Dalelag, har saken icke varit ansedd såsom tvist underkastad, till dess, uti förutnämnda akademiska afhandling, tvifvelsmål blefvo ytrade emot den föregifna Dalelagen. Författaren af anförda afhandling anmärker att Dalarne och Vestmanland ända till vår tid haft gemensam lagman, och derför ock sannolikt samma lag; att således Vestmannalagen har gällt för hela denna lagsaga (sid. 6, 8.). Den föregifna Dalelagen har alltså icke kunnat vara en lagbok för Dalarne, för hvilken landsort den icke heller finnes vara passande, enär der icke förekommer något om Falu grufva, om kolning m. fl. ämnen, om hvilka man skulle vänta att finna stadganden i en Dalelag (sid. 4, 5.); deremot omtalas der gäss (KrB. 3: 1; BB. 39: 6.), som ännu på vår tid icke finnas utan hos förmögnare bönder i den södra, till Vestmanland gränsande delen af Dalarne (sid. 10, 11.). Några der förekommande ord äro väl ännu brukliga i Dalarne, men i äldre tider hafva dessa ord troligen varit brukliga äfven i andra landskap, likasom namnet Husby, hvilket Hadorph* tis aliis provinciis occurrit (pag. 12.). Si vetus iuris sanctio de successionibus hic commemorata (GB. 11: pr.) in illa usque tempora perdurasset, cum leges Christophorianae promulgatae sunt, memoria tam singularis usus non cito exstingui potuisset; at in codice legum nuper dictarum manuscripto, quem nunc possidet vir perillustris, H. Iärta, Dalecarliae antehac Gubernator, saeculo vero XVI possederunt iudices quidam Dalecarliae, inter alias adnotationes leguntur quaedam de iure hereditario, ex antiquioribus, ut dicitur, legum codicibus hausta; neque vero hic ullum exstat vestigium singularis illius ordinis successionis, qui sancitur in codice de quo nunc sermo est, nec ullo loco de lege quadam Dalecarliae peculiari mentio fit (pag. 9, 10.). Si praeterea codici Vestmannico conferatur dictus codex, facile adparet illum esse distinctum et plenum, hunc vero confusum et imperfectum esse, ac nonnulla continere, quae publica auctoritate valere non potuerint, ex. c. quae de mulctarum quarundam quantitate et divisione hic sanciuntur (pag. 7, 8.). Hoc igitur opus nihil, ut videtur, aliud continet, quam privati cuiusdam adnotationes, publica auctoritate destitutas; praeviam forsan commentationem, qua dein substructa fuit lex Vestmannica, immixtis variis, quae partim ex ceteris legibus, Uplandica imprimis, excerpsisset compilator, partim ex proprio arbitrio depromsisset (pag. 6, 7.). Attamen ea quoque proponitur opinio, hunc codicem forsan addicendum esse Nericiae, quae antiquitus integram nomarchiam constituit, ac proprias leges habuisse dicitur (pag. 13.).

Etsi auctor nuperrime commemoratus, me iudice, a vero haud procul

igenfunnit i Dalarne, också finnes i många andra landskap (sid. 12.). Om den här omnämnda gamla lagen om arf (GB. 11: pr.) hade gällt ända till dess K. Christoffers Landslag stadfästades, så hade minnet af ett sådant eget förhållande ej kunnat med ens utplånas; men uti en Herr Landshöfdingen m. m. H. Järta tillhörig handskrift af nämnda Landslag, hvilken i 16:de århundradet tillhört några domare i Dalarne, finnas, bland andra anteckningar, ett stycke om arf, "utdraget af de gamle lagböcker"; men hvarken finnes der något spår af den i den föregifna Dalelagen stadgade arfsordning, ej heller talas der någorstädes om någon Dalelag (sid. 9, 10.). Om man för öfrigt jämför den förmenta Dalelagen med Vestmannalagen, så finner man att den senare är tydlig och fullständig, den förra deremot är oredig och ofullständig, och innehåller dessutom stadganden, som ej kunnat hafva gällande kraft, såsom i afseende på vissa böters belopp och fördelning (sid. 7, 8.). Detta arbete innehåller derför troligen icke annat än någon enskild mans anteckningar, utan offentlig auktoritet — möjligtvis en förberedande upsats, hvilken sedermera blifvit lagd till grund för Vestmannalagen, och hvari åtskilligt blifvit inblandadt, som författaren dels hämtat ur andra lagar, i synnerhet Uplandslagen, dels efter eget godtycke tillsatt (sid. 6, 7.). Dock ytras äfven den tanke, att denna lagbok möjligen kunde hafva tillhört Nerike, som af ålder utgjort en särskild lagsaga, och äfven skall hafva haft sin egen lagbok (sid. 13.).

Ehuru sistanförde författare, enligt mitt omdöme, kommit sanningen tem-

abest, id tamen quod statuit, codicem hactenus iuris Dalecarlici nomine insignitum, non fuisse iuris codicem, sed privati tantum hominis adnotationes publica auctoritate destitutas continere, nititur falsa omnino opinione de origine codicum iuris provinciarum. Si, sicut hodie, eo quoque tempore, quo valuerunt isti codices, rei ita fuisset comparatum, ut scriptum iuridicum in legis formam redactum, nisi a potestate legislatoria confirmatione rite esset munitum, non accipere potuisset nomen codicis iuris, sed tantum rogatae legis vel theoreticae commentationis; si, inquam, ita fuisset, quaerendum sane esset utrum hoc opus re vera fuerit codex iuris an privati tantum hominis adnotationes, idemque etiam quaerendum esset de plerisque ceterorum codicum iuris provinciarum, de quibus non magis quam de eo, de quo nunc sermo est, constat an rite fuerint confirmati. At longe aliter isto tempore res se habuit. Legiferi erat ad iuris disciplinam evolvendam conferre, idque non tantum legibus specialibus casibus adplicandis, verum etiam legibus continua serie recitandis coram populo in conventibus iudicialibus congregato; hunc vero in finem necesse fuit leges in scripturam redigere factis adnotationibus, quae primitus breves et mancae, procedente tempore magis magisque evaderent ordinatae plenaeque [19]). Quod nonnulli iuris codices, ex specialibus caussis, muniti sunt regia confirmatione, inde non sequitur talem confirmationem in universum es-

ligen nära, så grundar sig dock hans påstående att den hittills så kallade Dalelagen icke skulle hafva varit någon lagbok, utan endast en enskild mans anteckningar utan offentlig auktoritet, på en alldeles oriktig föreställning om landskapslagarnes upkomst. Om förhållandet på den tid då dessa lagar gällde, hade varit sådant som nu, att en juridisk skrift, författad i form af lag, om den ej erhållit formlig stadfästelse af vederbörlig lagstiftande myndighet, ej hade kunnat få namn af lagbok, utan endast af ett lagförslag eller en theoretisk afhandling, så måste visserligen fråga upstå derom, huruvida förevarande arbete verkligen varit en lagbok, eller endast en enskild mans anteckningar; och denna fråga måste äfven sträcka sig till de flesta öfriga landskapslagarne, om hvilka man lika litet som om den nu ifrågavarande, har sig bekant att de blifvit formligen stadfästade. Men förhållandet var helt annorlunda på den tiden. Det var lagmannen som det tillhörde att utbilda rättssystemet ej blott genom lagarnes tillämpning på särskilda förekommande fall, utan ock genom deras förkunnande i ett sammanhang för det på tingen församlade folket; och för detta behof blef det nödvändigt att bringa lagarne i skrift genom anteckningar, som, i början korta och ofullständiga, med tiden blefvo alltmera ordnade och fullständiga [19]). Att några lagböcker, af särskilda anledningar, erhöllo kunglig stadfästelse, bevisar icke att en sådan skulle i allmänhet hafva

---

19) Cfr. librum meum *om Sveriges äldsta indelning i landskap och landskapslagarnes upkomst*, Ups. 1835, pag. 59 et seqq.

19) Jfr. min afhandling om Sveriges äldsta indelning i landskap och landskapslagarnes upkomst, *Ups. 1835, sid. 59 o. f.*

se necessariam existimatum fuisse, quod veritati non esse consentaneum etiam comprobat codex iuris communis Magnaeanus, qui etsi, quantum constat, non confirmatus, tamen per omne regnum aboluit leges provinciales. Certe itaque tantum abest ut probari possit opus, de quo nunc agitur, quodque non minus quam ceteri codices iuris provinciales habet externam legis formam, publica confirmatione fuisse munitum, ut potius contraria sententia verisimilior sit; idem vero omnino valet de plerisque ceterorum codicum iuris provincialium. Hunc codicem et mancum esse et aliis mendis laborare, facile concedatur; absurdum vero esset contendere omnes ceteros codices, de quibus, an re vera leges fuerint, non est dubitatum, plenos esse vitiisque immunes; nec minus absurdum esset statuere necesse esse ut omnia eiusmodi opera, si nomen codicis iuris iis tribuatur, pari omnino arte sint composita — quod ne cogitari quidem potest. Quod denique attinet ad quantitatem et partitionem mulctarum quarundam in hoc codice statutarum, sufficiat observare haec nihil omnino probare. Tuti igitur statuere possumus huic operi nomen codicis iuris esse tribuendum, idque eodem iure eodemque sensu ac ceteris codicibus iuris provinciarum. Quaeritur itaque cuinam provinciae adscribendus sit hic codex. Eum continuisse ius Nericiae, ex eo quidem coniici posset, quod ab altera parte multa hic conveniunt cum codice Vestmannico, ab altera vero quaedam ex iure Sudermannico hausta sunt; at ita non esse, ex eo evidens est, quod Dalecarliae hic expresse fit mentio; ac mani-

varit ansedd som oumbärlig, hvilket visserligen icke var förhållandet; såsom ännu K. Magnus Erikssons Landslag bevisar, hvilken, så vidt bekant är, ej erhöll studfästelse, men likväl snart öfver hela riket undanträngde landskapslagarne. Det är således visserligen både möjligt och troligt att ifrågavarande arbete, hvilket, lika mycket som de öfriga landskapslagarne, har den ytre formen af en lag, ej erhållit formlig stadfästelse; men alldeles samma förhållande är med de flesta öfriga landskapslagarne. Att denna lagbok både är ofullständig och har andra brister, må gärna medgifvas; men att påstå att alla de öfriga lagböckerna, hvilkas egenskap af lagar icke är ifrågasatt, äro fullständiga och felfria, vore en orimlighet; likasom det vore orimligt att påstå att alla dylika arbeten, om de skola såsom verkliga lagböcker erkännas, måste vara författade med en alldeles lika grad af skicklighet — något som i sig sjelft är alldeles otänkbart. Beträffande ändtligen de här förekommande särskilda stadganden om vissa böters belopp och fördelning, så torde det vara nog att härom anmärka att detta bevisar jämnt ingen ting. Vi kunna således tryggt låta ifrågavarande arbete gälla som en lagbok, med lika rätt och i samma mening som de öfriga landskapslagarne. Fråga blir då hvilket landskap denna lag har tillhört. Att den skulle hafva varit Nerikes lagbok, dertill kunde väl det antagas såsom skäl, att å ena sidan mycket här öfverensstämmer med Vestmannalagen, men å andra sidan också åtskilligt är hämtadt ur Södermannalagen; men deremot bevisas motsatsen tydligen deraf, att Dalarne här uttryck-

festum quoque est ea quae, testantibus litteris Regis Magni Erici filii ad inhabitatores Nericiae, die beati Iohannis ante portam Latinam (6 Maii) a. 1330 datis, in codice iuris Nericiae statuerentur de hospitiis[20]) (eadem sine dubio quae ex edicto R. Magni de a. 1285, statuto scilicet Alsnoënsi, in alios quoque codices iuris provinciarum, inter quos codicem Vestmanniae recentiorem, KöpB. 12, sunt translata), in codice de quo nunc agitur desiderari. Hunc codicem Dalecarliae proprium fuisse, credi quidem posset ea ex ratione, quod de ordine successionis GipnB. 11: pr. statuto dicitur eum valuisse *æ siþan dala bygdhus*, i. e. inde a tempore quo primum habitaretur Dalecarlia; attamen, etiamsi hac re evidens est Dalecarliam pertinuisse ad illam provinciam, in cuius usum compositus est hic codex, inde non sequitur illam provinciam sola Dalecarlia constitisse, quod omnino refellitur aliis cognitis rebus; sicut perversum esset inde, quod in fragmento codicis iuris provinciae Tiohärad adhuc exstante nominantur quattuor loca in territorio Upvidinge sita, concludere istum codicem ad hoc tantum territorium, non vero ad totam pro-

ligen nämnas; äfvensom det är uppenbart att de i Konung Magnus Erikssons Bref till Nerikes inbyggare, dat. die beati Iohannis ante portam Latinam *(d. 6 Maj) 1330, omnämnda stadganden om gästning, hvilka finnos i Nerikes lagbok*[20]*) (utan tvifvel samma stadganden, som ur K. Magni förordning af 1285, eller den så kallade Alsnö stadga, blifvit införda i flera af de öfriga Landskapslagarne, och äfven i den yngre Vestmannalagen, KöpB. 12.), icke finnas i den nu ifrågavarande. Att denna lagbok skulle hafva tillhört Dalarne särskildt, dertill kunde väl någon anledning hämtas deraf, att det i GipnB. 11: pr. säges att den der stadgade arfsordning gällt* æ siþan dala bygdhus; *men, ehuru deraf är tydligt att Dalarne hört till det område, för hvilket denna lagbok blifvit författad, så kan deraf icke anses bevist att detta område utgjorts af Dalarne ensamt, då ett sådant antagande bestämdt vederlägges af andra kända förhållanden; likasom det vore högst oriktigt att af den omständighet, att i den del af Tiohärads lagbok som ännu finnes i behåll, nämnas fyra ställen som äro belägna i Upvidinge härad, draga den slutsats, att lagboken gällt för detta härad ensamt,*

---

20) "Statuimus ... et ordinamus ... modumque et formam hospitalitatis contentos in libro vestro legali per magnificum principem dominum Magnum quondam Regem Swethie auum nostrum karissimum condito, quem eciam specialiter quantum ad hunc articulum, approbamus, et auctoritate presencium confirmamus, erga omnes in omnibus inuiolabiliter obseruare." Cfr. Suhm, *Hist. af Danmark*, XII. pag. 382, et meum librum *Jurid. afhandl. 1 häft.* pag. 48, 49.

20) "Statuimus ... et ordinamus ... modumque et formam hospitalitatis contentos in libro vestro legali per magnificum principem dominum Magnum quondam Regem Swethie auum nostrum karissimum condito, quem eciam specialiter quantum ad hunc articulum, approbamus, et auctoritate presencium confirmamus, erga omnes in omnibus inuiolabiliter obseruare." *Jfr. Suhm,* Hist. af Danmark, *XII. sid. 382. Mina* Jurid. afhandl. *1 häft. sid. 48, 49.*

vinciam pertinuisse [21]. Iam Stiernhöök, ut antea observatum est, incredibile visum erat Dalecarliam, quae eidem ac Vestmannia legifero subiecta esset, proprias habuisse leges, quamvis illustris quidam vir, qui hoc forsan non secum reputaverat, hunc codicem sub nomine iuris Dalecarlici citando, potuit inducere Stiernhöök in sententiam, quam falsam esse iam antea intelligere potuerat. Hadorph quoque, probaturus nomen *Dala* l. c. denotare Dalecarliam non vero Daliam, observat Daliam in Vestrogotia prisco tempore numquam fuisse discretam regionem, sed partem Vestrogotiae ad legiferatum Vestrogotiae pertinentem, pariter ac Vaerendia in Smalandia constat quibusdam territoriis ad legiferatum Tiohärad pertinentibus; rem vero ita se habuisse satis constare ex codice Christophoriano BygnB. 23, ubi Dalia in Vestrogotia commemoratur; at eum, mirifice occaecatum, fugit Dalecarliam prisco tempore non fuisse discretam regionem sed partem Vestmanniae ad legiferatum Vestmannicum pertinentem; quod non minus evidenter constat ex eodem loco codicis Christophoriani, ubi commemoratur Dalecarlia in Vestmannia. Hoc ipsum, quod Dalecarlia fuit pars Vestmanniae, non vero discreta provincia [22],

och ej för hela lagsagan [21]. Redan Stjernhöök hade, såsom förut är anmärkt, insett otroligheten deraf att Dalarne, som "med Vestmanland sorterade under en lagman", "skulle hafva någon särdeles lag", ehuru "en förnämlig man", som tilläfventyrs icke betänkt detta förhållande, endast dermed att han citerat denna lagbok under namn af Dalelagen, förmådde att föra Stjernhöök på en mening, hvars oriktighet han redan hade kunnat inse. Äfven Hadorph, då han skall bevisa att med dala *på anf. st. menas Dalarne och ej Dalsland, anmärker att "Dal i Vestergötland hafver aldrig varit en särdeles landsort för sig sjelf i förtiden, utan en del af Vestergötland och under dess lagsaga beläget, såsom Värend i Småland, beståendes af några härader under Tio härads lagsaga, hvilket tydligen bevisas af BygnB. LL. 23. Cap., hvaräst* Dal i Vestergötland *nämnes"; men genom en besynnerlig förblindelse besinnar han icke att Dalarne icke heller hafva varit en särdeles landsort för sig sjelf i förtiden, utan en del af Vestmanland, och under dess lagsaga belägna, såsom lika tydligt bevisas af samma ställe i LL., der* Dala i Vestmannaland *nämnas. Just denna omständighet, att Dalarne voro en del af Vestmanland, och ej utgjorde en särskild lagsaga [22],* aeque evidenter probat Dalecarliam non habuisse proprias leges, ac ex pari ratione, ut ipse recte observavit Hadorph, concludere licet Daliam non potuisse habere proprias leges. Alio itaque argumento non opus est, quo probetur codicem, de quo agitur, non potuisse ad Dalecarliam solam pertinere; ex variis autem, quae continet hic codex, eadem res evidens est. Quaedam huc pertinentia, ac partim iam a Stiernhöök allata, supra sunt commemorata, ex quibus tantum id unum, quod maximi est momenti, nunc repetere liceat, quod nempe multis locis mentio fit de hundredis *(hundari)*, quae in Dalecarlia numquam exstiterunt. Ad hanc difficultatem removendam affert quidem Stiernhöök Dalecarliam non esse divisam in territoria *härad* dicta, attamen hundreda vel paroecias continere; hac vero re satis patet quam afflicta esset caussa quam defendendam susceperat Stiernhöök, cui non potuit esse incognitum, quod in provinciis Suethicis appellaretur *hundari*, idem omnino esse quod in Goticis provinciis insigniretur nomine *hæraþ*, quod nomen recentiore tempore in istis quoque provinciis, ubicumque exstitit haec terrae divisio, locum prioris denominationis occupavit. Observandum quoque est non uno tantum loco heic occurrere nomina *land* (ex. c. *vart land*, nostra provincia), *land ok laghsagha, land ok laghskila, lands næmpd*[23]), quae terram in qua valuit hic iuris codex respicere manifestum est; at Dalecarlia non potuit habere nomen provinciae *(land)*, cum pars tantum esset provinciae, scilicet Vestmanniae. Quod heic

---

[21] Cfr. librum meum *Jurid. afhandl. 1 häft.* pag. 15.

[22] Saeculo XVIII Vestmannia et Dalecarlia quidem alternis vicibus divisae fuerunt in duos pluresve legiferatus, ac iterum coniunctae (vide Hülphers, *Dagbok öfver en resa i Stora Kopparbergs höfdingedöme*, pag. 481.); hoc vero ad rem, de qua nunc agitur, nihil attinere, manifestum est.

[21] *Jfr. mina* Jurid. afhandl. *1 häft. sid. 15.*

[22] *I sistförflutna århundradet hafva Vestmanland och Dalarne flera gånger varit än delade i två eller flera lagsagor, än åter sammanslagna (se Hülphers,* Dagbok öfver en resa i Stora Kopparbergs höfdingedöme, *sid. 481.); men detta har naturligtvis intet inflytande på närvarande fråga.*

är ett lika afgörande bevis att Dalarne ej hade särskild lag, som alldeles enahanda förhållande bevisar, såsom Hadorph sjelf riktigt anmärkt, att Dalsland ej kunde hafva särskild lag. Således behöfdes ej annat bevis att ifrågavarande lagbok ej kunnat vara en särskild lag för Dalarne; men härtill komma flera af lagbokens innehåll hämtade skäl. Åtskilliga sådana till en del redan af Stjernhöök anförda betänkligheter hafva redan blifvit omnämnda, af hvilka jag nu endast vill uprepa den mest betydande, att här på många ställen talas om hundare, *hvilka i Dalarne aldrig funnits. Denna betänklighet söker Stjernhöök väl undanrödja med det föregifvande, att Dalarne icke äro skiftade i härad, men väl uti hundare eller soknar; men denna undflykt visar tillräckligen huru sjuk den sak var, som Stjernhöök hade åtagit sig att försvara, enär han ej kunde vara okunnig derom, att hvad som i Svea landskapen hette hundare, var alldeles det samma som i de Götiska landskapen kallades härad, hvilken benämning på en senare tid i Svea landskapen, så vidt denna indelning sträckte sig, utträngde den förra. Äfven må anmärkas att här på flera ställen förekomma benämningarne* land *(t. ex.* vart land*)*, land ok laghsagha, land ok laghskila, lands næmpd[23]*), hvilka tydligen betekna det område för hvilket lagboken gällde; men Dalarne kunde ej få namn af* land, *emedan de endast utgjorde en del af ett land, nemligen Vestmanland. Att Dalarne här nämnas, bevisar således väl att denna lagbok till-*

---

[23]) Vide Glossarium.

[23]) Se Glossarium.

mentio fit Dalecarliae, id quidem probat hunc codicem pertinuisse ad provinciam, ubi sita erat Dalecarlia; neutiquam vero illum huic tantum parti illius provinciae fuisse proprium. Nec magis ad hoc probandum valent cetera argumenta, quae in hunc finem allata fuerunt. Non valet id, quod nonnulla vocabula hic occurrentia adhuc Dalecarliae incolis sunt familiaria; multa enim vocabula quae occurrunt non tantum in hoc, sed etiam in ceteris iuris antiqui codicibus, deprehenduntur iam in hac, iam in alia provincia; ac praeterea notum est omnibus Dalecarliam, magis quam aliam quamcumque Sueciae partem, priscam servasse linguam. Non valet vocabulum *skafskogher,* quod non in Dalecarlia sola etiamnunc in usu est, quamvis aliud significat quam quod Stiernhöök coniiciendo statuit. Nec id quod KrB. 6: 1. dicitur de longo itinere ad aedem sacram; talia enim intervalla hodieque exsistunt multis aliis locis quam in Dalecarlia; ac etsi ita non esset, id quod citato loco dicitur, saepe posset accidere, cum Dalecarlia etiam pertinuerit ad provinciam, in qua valuit hic codex. Nec denique id quod dicitur de viro *husabyman* appellato, cum v. *husaby* in hac compositione non sit nomen proprium, ac praeterea nomen *Husby,* ut in citata commentatione Academica recte est observatum, inveniatur non tantum in Dalecarlia, verum multis quoque locis in ceteris huius regni provinciis. Cum iam satis evidenter, ni fallor, demonstraverim codicem, de quo sermo est, non Dalecarliae soli fuisse proprium, simul probavi eum certe valuisse in Dalecarlia, at ea ratione ut pertinuerit ad provinciam, cuius pars fuit Dalecarlia, nempe Vestmanniam. Hoc non tantum sequi-

hört det land, hvaräst Dalarne voro belägna, men alldeles icke att den tillhört endast denna del af lagsagan. Lika litet bevisas detta af de öfriga omständigheter, hvilka blifvit anförda såsom bevis. Icke deraf, att ett och annat här förekommande ord ännu brukas i Dalarne; ty samma förhållande är med många ord som finnas ej blott i denna, utan ock i de andra landskapslagarne, att man igenfinner dem än i ett, än i ett annat landskap; och det är dessutom allmänt kändt att Dalarne, mera än någon annan ort i Sverige, bibehållit det gamla språket. Icke heller af ordet skafskogher, *hvilket icke endast i Dalarne ännu finnes i behåll, ehuru i en annan mening än Stjernhöök gissningsvis antagit. Icke heller af hvad i KrB. 6: 1. talas om den händelse att vägen till kyrkan är lång, enär ännu i dag förhållandet är sådant på många andra ställen än i Dalarne; och äfven om ej så vore, så skulle denna händelse ofta inträffa, då äfven Dalarne voro belägna inom det område för hvilket denna lagbok gällde. Slutligen icke heller af hvad här talas om* husabyman, *enär* husaby *i denna sammansättning icke är ett* nomen proprium, *och dessutom namnet* Husby, *såsom i anförda Disputation rätteligen är anmärkt, igenfinnes ej blott i Dalarne, utan ock på många ställen i rikets öfriga landskap. Då jag nu, såsom jag tror, tillräckligen tydligt ådagalagt att ifrågavarande lagbok ej varit en särskild lag för Dalarne, har jag tillika visat att den visserligen gällt för Dalarne i så måtto, att den tillhört det landskap, hvaraf Dalarne utgjorde en del, nemligen Vestmanland. Detta följer icke blott af det sätt, hvarpå Dalarne här* tur ex ea ratione, qua heic commemoratur Dalecarlia, sed manifestius quoque erit si hunc codicem conferas ei, qui hactenus sub nomine iuris Vestmannici cognitus fuit. Stiernhöök quidem id constare visum est, hunc codicem non esse unum ex iis iuris provincialis antiquis codicibus, qui in archivo regni adservarentur, iamque in publicam lucem editi essent; non vero intellexit hunc codicem, etiamsi non idem esset ac codex iuris Vestmannici antea typis vulgatus, tamen re vera pertinuisse ad eandem provinciam, nec aliud inter hos codices differre, quam quod alter antiquior, alter recentior esset; quod mirum non potest videri cui cognitum est adhuc exstare duos iuris Vestrogotici codices, alterum antiquiorem alterum vero recentiorem; ac pariter iuris urbici codicem antiquiorem et recentiorem, binosque iuris communis codices, antiquiorem et recentiorem; duos quoque exstitisse iuris Sudermannici codices, antiquiorem et recentiorem, quorum tamen ille periit[24]); et denique, ut unum tantum exterarum legum exemplum adferam, duos exstare iuris Selandici codices, qui ratione aetatis haud multum inter se differre possunt. Quod itaque statuo, codicem de quo nunc agitur, in Dalecarlia etiam valuisse, id non repugnat rei antea commemoratae, quod nempe hic codex quaedam continet, quae ad Dalecarliam non fuerunt accommodata; Dalecarlia enim pars tantum fuit provinciae, ad quam pertinuit hic codex; quamvis itaque ex. c. hundreda non exstiterunt in Dalecarlia, exstiterunt tamen

nämnas, utan det visar sig ännu mera uppenbart då denna lagbok jämföres med den, som hittills varit känd såsom Vestmannalag. Stjernhöök fann det väl vara klart att denna lagbok "ej var någon af de andre gamle provinciallagböcker som in archivo regni *funnos, och alla voro af trycket utgångna"; men han insåg icke att denna lagbok, ehuru den icke var den samma som den förut tryckta Vestmannalagen, dock i sjelfva verket tillhört samma landskap, och att skilnaden emellan dessa båda lagböcker endast var den, att den ena innehöll en äldre, den andra deremot en nyare bearbetning; ett förhållande, hvaröfver man icke kan förundra sig, då man har sig bekant att ännu finnas i behåll en äldre och en nyare Vestgötalag, en äldre och en nyare Stadslag, en äldre och en nyare Landslag; att likaledes en äldre och en nyare redaktion af Södermannalagen funnits, ehuru den förra ej är i behåll[24]); och ändtligen, för att endast nämna ett exempel af utländska lagar, att en äldre och en nyare Selandslag finnas, emellan hvilkas ålder ej kan vara betydlig skilnad. Att ifrågavarande lagbok sålunda antages hafva gällt äfven för Dalarne, står ej i strid med det förut anmärkta förhållandet, att den innehåller åtskilligt som ej passat för Dalarne, enär Dalarne endast utgjorde en del af det landskap, hvilket denna lag tillhörde; ty fastän t. ex. hundare ej funnos i Dalarne, så funnos de dock i den öfriga delen af lagsagan; likasom hundare, hvilka omta-*

---

24) Cfr. SML. præf. pag. L, LI.

24) Jfr. SML. föret. sid. L, LI.

in reliqua parte provinciae; sicut hundreda, quorum mentio in iure Uplandico fit, in Uplandia exstiterunt, quamvis non exstiterunt in parte Uplandiae *Ropin* dicta. — Iam vero quod attinet ad duos iuris Vestmannici codices, inter se comparatos, primo fere obtutu adparet illum, de quo nunc sermo est, antiquiorem esse. Antiquissimum, quod in Vestmannia valuit, iuris systema heic maxime invenimus purum ac sincerum; quamvis etiam in hoc codice multa, inter quae totus liber de violato Regis iureiurando, ex iure Uplandico, et nonnulla quoque ex iure Sudermannico sunt hausta 25). Quae ex iure Uplandico huc sunt translata, ea probant hunc iuris Vestmannici codicem non ante ultimos saeculi XIII annos esse compositum; ex eo autem modo, quo hic commemoratur R. Birgerus (ÞingB. 11.), adparet eum esse conscriptum post a. 1318, quo regno decesserat ille rex. At sine dubio haud multo post dictum annum compositus est; nec inde, quod nonnulla ex iure Sudermannico hic sunt inserta, concludi potest hunc iuris VM. codicem anno 1327 esse recentiorem, cum constet antiquiorem exstitisse iuris Sudermannici codicem, ex quo ista forte excerpta sunt 26); et contra, tan-

las i Uplandslagen, funnos i Upland, ehuru de ej funnos i den till Upland hörande Roden. — Hvad nu angår förhållandet emellan de båda Vestmannalagarne, så finner man nästan vid första ögonkastet att den nu ifrågavarande är den äldre. Också framställer den landskapets uråldriga rättssystem mest rent och oblandadt, ehuru äfven här mycket, såsom hela Edsöres-Balken, är hämtadt ur Uplandslagen, och jämväl åtskilligt ur Södermannalagen 25). Det som här blifvit infördt ur UplL., bevisar att denna lagbok ej kan vara författad förr än i slutet af 13:de århundradet; och det sätt hvarpå K. Birger här omtalas (ÞingB. 11.), visar att den är författad sedan denne Konung år 1318 hade uphört att regera. Men den är utan tvifvel författad kort efter nämnda år; och man kan ej deraf, att här finnes något som är lånadt från SML., sluta att ifrågavarande lagbok skulle vara yngre än 1327, enär det är bekant att en äldre SML. funnits, hvilken här kan hafva blifvit begagnad 26); hvar-

---

25) Cfr. notas in hac editione textui subiectas, quibus convenientes loci in aliis iuris codicibus indicantur.

26) In cit. diss. pag. 3 recte observatur codicem Dalecarlicum iure Uplandico esse recentiorem; iamque Stiernhöök observat eum esse compositum aliquanto post tempora R. Birgeri Magni filii. Attamen autumat Nordström (l. c.) illum codicem pertinere ad initium saeculi XIII; narrat vero quaedam Ducis Birgeri statuta ibi nominari, quae recentius inserta esse credit laudatus auctor. Quaedam eiusmodi statuta tamen neutiquam hic nominantur; at unum tantum statutum Regis Birgeri.

25) Jfr. de i denna edition nedanför texten tillagda hänvisningar.

26) I anf. disp. sid. 3 anmärkes rätteligen att den så kallade Dalelagen är yngre än Uplandslagen; och redan Stjernhöök anmärker att den är skrifven något efter K. Birger Magnussons tid. Likväl menar ännu Nordström (anf. st.) att denna lag "hör till början af 13:de seklet." "Dock", tillägger han, "nämnas några stadganden af Birger Jarl, hvilka sannolikt senare blifvit intagna." Några sådana stadganden finnas här alldeles icke, men väl ett stadgande af Konung Birger. Ännu i tum abest, ut ex antiquo successionis ordine hic servato (GipnB. 11:pr.) liceat concludere, quod evidenter falsum esset, hunc codicem ante annum 1262 esse conscriptum, ut potius ex hoc loco adpareat ordinem successionis a Duce Birgero dicto anno sancitum, non statim per totum regnum esse receptum; quae res mira videri non potest [27]). —

emot man icke af den här (GipnB. 11: pr.) bibehållna gamla arfsordning för draga den uppenbart oriktiga slutsats, att denna lagbok skulle vara författad före år 1262, då man fastmera här finner ett bevis derpå, att den af Birger Jarl nämnda år stadgade arfsordning ej genast vunnit insteg öfver hela riket; en sak hvaröfver man ej kan förundra sig [27]). —

In Vol II. operis Nordströmii, pag. 647, quoque dicitur "ius Dalecarlicum" aliquid continere de eo quod "Dux Birgerus" in re quadam effecit; et denique pag. 738 docetur "Regem Birgerum", teste "iure Dalecarlico" aliquid statuisse de iuramentis. Ut vero satis constat Regem Birgerum alium omnino fuisse hominem quam Ducem Birgerum, ita evidens quoque est id, quod in cod. iuris VM. antiquiore þgB. 11. dicitur de R. Birgero, respicere proxime antecedentia, non vero sequentia (cfr. rec. cod. þgB. 14:pr.), etsi partitio textus ab Hadorph hic, sicut multis aliis locis, inepte facta, in errorem inducere potuit lectores minus prudentes; quamobrem id quod dicitur unum alterumve Birgerum teste "iure Dalecarlico" aliquid statuisse de iuramentis, non nisi manifesto errore nititur.

[27]) Quod auctori citatae dissertationis "fidem prope omnem excedere" videri potuit ordinem successionis in hoc codice sancitum pristinam vim retinuisse "cum iam iura Upl., ceteraque secundum illa, ex parte tertia feminas in hereditatem admisissent," id non minus mirum mihi videtur, quam quod idem auctor credidit istum ordinem, si ita fuisset, "in illa usque tempora perdurasse, cum leges Christophorianae promulgatae sunt." Auctori quidem non in mentem venit codicem, quem Dalecarlicum vocarunt, re vera fuisse codicem iuris Vestmannici antiquiorem, cuius sanctiones exolescentes mox abrogavit recentior codex; omnibus vero notum est codicem iuris communis, integro fere saeculo Christophoriano antiquiorem exstitisse, qui, etsi non confirmatione munitus, cito

2:dra Band. sid. 617 af Nordströms arbete heter det att "Dalelagen" innehåller något om "Birger Jarls" tillgörande i ett visst ämne; och först sid. 738 erhålles den uplysning att, enligt "Dalelagen", "Konung Birger" förordnat något angående eder. Likasom det är en allmänt känd sak, att Konung Birger var en helt annan person än Birger Jarl, så är det tydligt att hvad i den äldre VML. þgB. 11. säges om K. Birger, har afseende på det näst föregående, och ej på det efterföljande (jfr. den yngre codex þgB. 14: pr.), ehuru Hadorphs här, likasom på många andra ställen, utan urskilning gjorda afdelning i texten gifvit mindre upmärksamme läsare anledning till misförstånd; och det är således alldeles ogrundadt att, enligt "Dalelagen", antingen den ene eller andre Birger stadgat något angående eder.

[27]) Huru författaren till anf. disputation kunnat anse det såsom alldeles otroligt, att den i den så kallade Dalelagen stadgade arfsordning skulle hafva fortfarit att gälla ännu sedan Uplands och andra landskaps lagar gjort syster samarfva med broder, det är lika svårt att förklara som det, huru han kunnat tro att, i sådant fall, nämnda arfsordning skulle hafva gällt ända till dess att Christoffers Landslag stadfästades. Författaren har väl icke kommit på den tanken, att den så kallade Dalelagen i sjelfva verket var en äldre Vestmannalag, hvars föråldrade stadganden snart blefvo undanträngda genom den yngre; men det är en allmänt känd sak, att en Landslag, nära hundrade år äldre än Christoffers, funnits, hvilken, ehuru ej stadfä-

Cum in hoc codice multa desiderarentur, multa vero mendis laborarent; cumque praeterea necessarium sine dubio videretur leges singularum provinciarum ad maiorem inter se convenientiam redigere, hae, ni fallor, fuerunt caussae cur, sine longa mora, novae curae impenderentur in ius Vestmannicum; qua re exstitit recentior illius iuris codex. Sicut statuendum est, quod iam est observatum, antiquiorem codicem — ideoque multo magis recentiorem 28) — post annum 1318 esse com-

Denna lagboks ofullständighet och andra brister synas, jämte den insedda nödvändigheten deraf, att bringa de särskilda landskapens lagar till närmare öfverensstämmelse sins emellan, hafva gifvit anledning dertill, att Vestmannalagen snart blifvit omarbetad, hvarigenom den yngre codex af denna lag upstått. Likasom den äldre codex, enligt hvad förut är anmärkt — och således ännu mera den yngre 28) — måste antagas vara författad efter år 1318, så kan det tagas för afgjordt

---

receptus est per totum regnum. Auctori forsan, convenienter eius opinioni de discrimine codicis iuris confirmati et privati operis, non minus certum visum est nihil potuisse obstare, quo minus lex rite sancita isto tempore statim per totum regnum valuerit, quam quod codex non confirmatus non habuerit legis vim, ideoque pro nullo sit habendus. Eiusmodi opinionibus si pondus adderetur, miram speciem indueret historia iuris nostratis antiquioris.

28) Nordström (l. c. I. pag. VIII) credit recentiorem iuris VM. codicem esse conscriptum in fine saeculi XIII, quoniam "manifestam habet similitudinem cum codice Uplandico, immo multis locis iisdem verbis utitur", ac praeterea "plura commemorantur statuta, quae debentur Regibus Magno Birgeri filio et Birgero Magni filio", quorum hunc ad annum 1318 regnasse constat. Recentiorem iuris VM. codicem "manifestam similitudinem habere cum codice Uplandico", immo "multis locis iisdem uti verbis" negari non potest, cum ex magna codicis Upl. parte verbum de verbo transscripserit codicis VM. auctor; qua vero ratione hinc concludi possit recentiorem iuris VM. codicem non esse recentiorem codice Upl., sed eiusdem esse aetatis, equidem capere non possum. Codex Christophorianus quoque multis locis utitur verbis codicum Uplandici vel Ostrogotici, inde vero nemo conclusit illum codicem eiusdem esse aetatis ac aliquem ex his. Multo tamen mirabilior est altera con-

stad, snart kom i bruk öfver hela riket. Tilläfventyrs har författaren, med sina begrepp om skilnaden emellan en stadfästad lagbok och ett privat arbete, ansett såsom lika afgjordt att en formligen stadgad lag skulle på den tiden utan motstånd blifvit genast gällande öfver hela riket, och att en icke stadfästad lag icke var någon lag, och derför kan lemnas utan afseende; en åsigt hvilken, om den vunne insteg, skulle gifva vår äldre laghistoria ett besynnerligt utseende.

28) Nordström (anf. st. I. sid. VIII) menar att den yngre VML. är sammanskrifven i slutet af 13:de seklet, emedan "den har en uppenbar likhet med Uplandslagen, så att den till och med på många ställen nyttjar samma ordalag", och dessutom "flera stadganden anföras, som bestämdt härleda sig från Magnus Ladulås och Birger Magnusson", hvilken senare, som bekant är, regerade till år 1318. Att den yngre VML. har en "uppenbar likhet" med UplL., och till och med "på många ställen nyttjar samma ordalag", är onekligt, enär en stor del af UplL. är af VML:s författare ordagrannt afskrifven; men huru häraf skulle kunna bevisas att den yngre VML. ej är yngre än UplL., utan samtidig dermed, är mig alldeles obegripligt. Äfven Christoffers Landslag nyttjar på många ställen samma ordalag som UplL. eller ÖGL., men häraf har ännu ingen dragit den slutsats, att Landslagen skulle vara samtidig med någon af dessa lagar. Ännu vidunderli-

positum, ita pro certo haberi potest recentiorem codicem ante annum 1347 esse conscriptum, cum verisimile non sit codicem aliquem provincialem esse compositum postquam iam compositus esset codex iuris in usum totius regni. Ab antiquiori codice ea praecipue in re differt recentior, quod huius conscribendi fundamentum fuit codex Uplandicus, quem magna ex parte totidem fere verbis transscripsit auctor. Quae servandae esse visae sunt antiquioris codicis sanctiones, eae huc translatae sunt; sicut in antiquiori codice, ita heic quoque ex iure Sudermannico quaedam sunt inserta; ac denique multa heic addita sunt, quae ex nullo dictorum fontium sunt hausta. Exempla, quibus firmarentur ea quae nunc dicta sunt, hoc loco adferre superfluum est, cum rem satis illustrent notae in hac editione textui subiectae, quibus unoquoque loco delegatur ad convenientes locos ceterorum iuris codicum. — Ad recentiorem iuris Vestmannici codicem pertinent manuscripti codices, ad quos ordine commemorandos iam progredior.

2. Codex membranaceus iuris Vestmanniae recentioris, pertinens ad Regiam Bibliothecam Stockholmiensem, sign. B 57. Hic codex tegmine membranaceo compactus habet 135 folia $6\frac{3}{8}$ poll. alta et $4\frac{1}{2}$ poll. lata; unum folium in fine codicis abscissum est, qua re maxima ex parte periit ultimum caput libri de iudiciis [29]). In superiori margine primi folii nomen suum scripsit

att den yngre är författad före år 1347, enär det icke är troligt att någon landskapslag blifvit författad efter det att en allmän landslag för hela riket hade blifvit utarbetad. Den yngre codex skiljer sig från den äldre hufvudsakligen derigenom, att vid utarbetandet af den förra Uplandslagen blifvit lagd till grund, och så flitigt begagnad, att den till en betydlig del har blifvit nästan ordagrannt afskrifven. Hvad som af den äldre codex funnits böra bibehållas, har här blifvit intaget; likasom i den äldre codex, har äfven här Södermannalagen på åtskilliga ställen blifvit begagnad; hvarförutan stadganden här blifvit tillagda, som ej finnas i någon af dessa källor. Att här anföra exempel till bestyrkande af hvad nu är sagdt, är öfverflödigt, enär förhållandet vid hvarje särskildt ställe är anmärkt i de i denna edition nedanför texten tillagda hänvisningar. — Till Vestmannalagens yngre codex höra de handskrifter, som nu i ordningen följer att omtala.

2. En pergamentscodex af den yngre Vestmannalagen, tillhörig Kongl. Biblioteket i Stockholm, sign. B 57. Denna i pergamentsband inbundna handskrift har 135 blad af $6\frac{3}{8}$ tums höjd och $4\frac{1}{2}$ tums bredd; ett blad i slutet är bortskuret, hvarigenom största delen af sista Flocken i Þingmala-Balken gått förlorad [29]). I öfre kanten af första bladet har Hogen-

---

clusio, quae docet codicem VM., quoniam continet statuta Regis, cuius regnandi tempus maiori ex parte incidit in saeculum XIV, ideo saeculo XIII esse conscriptum.

29) Cfr. not. 12. pag. 239.

gare är dock den slutsatsen, att emedan VML. innehåller stadganden af en Konung, hvars regeringstid till större delen infaller i 14:de århundradet, så måste denna lagbok vara författad i det 13:de.

29) Jfr. not. 12. sid. 239.

Hogenskilldtt Bielcke; alia vero manu saeculo XVI scriptum est *"Wæsmanná laghen"*. In interiori parte antici tegumenti nomen recentioris cuiusdam huius libri domini scriptum fuit, at deletum est; infra vero legitur: *"Factus est R. Arch. Antiq. die 7. maij Anno 1722."* Hic itaque codex accessit Archivo Antiquitatum longe postquam ius Vestmannicum typis vulgasset Åkerman; quamobrem mirum non est Åkerman non cognovisse hunc codicem, nec eo uti potuisse. Scriptus esse videtur ante medium saeculum XIV; scripturae specimina exhibet Tab. II. Folia quinque priora continent praefationem et indices capitum omnium librorum; foll. 6 et 7, quae praetermiserat scriba, continent capp. 19, 22 et 21 libri codicis Uplandici de iure ecclesiastico, rec. manu scripta [30]. Fol. 8 incipit textus iuris Vestmannici. Singuli libri ornantur rubricis ac litteris initialibus grandioribus caeruleis et rubris. Aliis quoque nonnullis locis in textu rubricae sunt scriptae [31]; in fine librorum quorundam verba aliqua minio sunt exarata [32]. Initium capitum designatur litteris numeralibus in margine scriptis, ac plerumque etiam rubricis, quae tamen haud raro desiderantur. Saepe, non vero ubique, litteris initialibus rubris vel caeruleis ornantur capita; aliis quoque locis in textu nonnumquam occurrunt tales litterae; praeterea litterae maiusculae ple-

skilldtt Bielcke *anteknat sig såsom egare, och af en annan hand af 16:de århundradet är skrifvet* "Wæsmanna laghen." *Innantill på främre permen är en senare egares namn anteknadt, men utplånadt; och nedanför läses:* "Factus est R. Arch. Antiq. die 7. maij Anno 1722." *Denna handskrift har således kommit till Antiqvitets-Archivet långt efter det att Vestmannalagen hade af Åkerman blifvit af trycket utgifven; och häraf kan det lätt förklaras att Åkerman ej känt, och således icke heller kunnat begagna densamma. Den synes vara skrifven i förra hälften af 14:de århundradet; prof af stilen lemnar Tab. II. De fem första bladen innehålla företalet och förtekningar på Flockarne i alla Balkarne; foll. 6 och 7, hvilka af skrifvaren blifvit förbigångna, innehålla Fl. 19, 22 och 21 af Uplandslagens Kyrk-Balk, skrifna af senare hand* [30]*. Fol. 8 börjas Vestmannalagens text. Balkarne äro försedde med rubriker, samt större blå och röda begynnelsebokstäfver. Äfven på några andra ställen i texten finnas rubriker* [31]*; vid slutet af några Balkar äro flera ord skrifna med rödt bläck* [32]*. Flockarnes början utmärkes med Romerska siffror i kanten, och merendels med rubriker; men dessa senare saknas på många ställen. Ofta, men ej alltid, äro Flockarne prydde med röda eller blå begynnelsebokstäfver, och sådana finnas äfven på några andra ställen i texten; för* rumque notantur rubra lineola. Tituli librorum, minio exarati, in summo foliorum margine leguntur. Custodes, quos vocant, iam uno iam pluribus verbis constantes, leguntur in fine fasciculorum partim duodecim partim decem folia, i. e. sex vel quinque membranas, unam intra alteram positas, continentium. Littera *þ* ubique occurrit, nec eius loco *th;* at *ð* rarum est. Interdum occurrit *ʀ* pro *r* [33]. Non tantum *i* in hoc, sicut in aliis antiquis codicibus, interdum notatur virgula, quae tamen saepe desideratur; sed ceterae quoque litterae vocales non raro ornantur similibus virgulis, quibus nulla inest vis [33]. Litterae *ll* et *n* saepe, praesertim in fine vocabulorum, notantur lineola transversa [33]. Interpuncti genus minus vulgare, signo interrogationis haud dissimile, quibusdam locis occurrit [33]; ad quod typis exprimendum, signum (;) quod semicolon vocamus, maxime mihi visum est idoneum. Puncta multis locis, ubi superflua visa sunt, delevit manus sine dubio rec. Litterae quoque interdum, rec. ut videtur manu, deletae sunt [34]; litteras vel vocabula errato scripta saepe ipse delevit scriba [35], vel subiectis punctis notavit [36]; verba errato scripta interdum lineola rubra vel nigra sunt inducta [37]. Litteras vel verba omissa

---

[30] Cfr. not. 16. pag. 81; UplL. præf. pag. XIV.

[31] Vide not. 7. pag. 112; not. 19. p. 154; not. 19. p. 205.

[32] Vide not. 8. pag. 171; not. 72. p. 185.

[30] *Jfr. not. 16. sid. 81; UplL. föret. sid. XIV.*

[31] *Se not. 7. sid. 112; not. 19. s. 154; not. 19. s. 205.*

[32] *Se not. 8. sid. 171; not. 72. s. 185.*

öfrigt äro stora bokstäfver vanligen märkta med ett rödt streck. Balkarnes titlar äro skrifna med röda bokstäfver öfverst på sidorna. Så kallade custoder, bestående af ett eller flera ord, finnas i slutet af läggen, hvilka innehålla dels 12, dels 10 blad, d. ä. 6 eller 5 inom hvarandra lagda pergamentsstycken. Bokstafven þ *brukas här öfverallt, och ej i dess ställe* th; *men* ð *förekommer sällan. På några ställen förekommer* ʀ *i stället för* r [33]. *Icke blott* i *är här, såsom vanligen i gamla handskrifter, stundom märkt med ett streck, hvilket likväl ofta saknas; utan äfven de öfriga vokalerna äro icke sällan prydda med dylika streck, hvilka ej hafva någon betydelse* [33]. *Bokstäfverna* ll *och* n *äro ofta, i synnerhet i slutet af ord, märkta med ett tvärstreck* [33]. *Ett mindre vanligt skiljetecken förekommer här på några ställen, ej olikt frågetecken* [33]*; jag har ansett mest lämpligt att i tryck utmärka det med semicolon. Punkter äro, utan tvifvel af senare hand, på många ställen utplånade, der de synts vara öfverflödiga. Äfven bokstäfver äro stundom, sannolikt af senare hand, utplånade* [34]*; ofta äro misskrifna bokstäfver eller ord af skrifvaren sjelf utplånade* [35]*, eller märkta med undersatta punkter* [36]*; stundom äro misskrifna ord öfverstrukna med ett rödt eller svart streck* [37]. *Uteglömda bokstäfver eller* saepe supra, nonnumquam infra lineam addidit scriba [38]; saepe in margine addidit verba [39]; litterae omissae interdum minio sunt additae [40]. Ordinem verborum mutandum esse nonnullis locis signo " est indicatum [41]. Interdum vocabula subiectis punctis notavit rec. manus; nec raro verba quaedam in margine addidit rec. manus; litteras vero in extrema folii ora scriptas abscidit bibliopegus [42]. Adnotationes quaedam libro de iure ecclesiastico rec. manu adiectae evidenter respiciunt manuscriptum illum codicem, quem littera E insignivi [43]. Omissis iis, quae ad errata grammatica et menda scripturae referri possunt [44], respectu habito orthographiae huius codicis sequentia observentur: *a* haud raro occurrit pro *æ* vel *e*, ex. c.

---

[33] Cfr. Tab. II.

[34] Vide not. 72. pag. 127; not. 11. p. 128.

[35] Vide not. 95. pag. 75; not. 25. p. 76; not. 27. p. 77; not. 51. p. 78; not. 44. p. 83. &c.

[36] Vide not. 16. pag. 86; not. 32. p. 91; not. 10. p. 94; not. 19. p. 98. &c.

[37] Vide not. 68. pag. 136; not. 12. p. 144; not. 12. p. 158.

[33] *Jfr. Tab. II.*

[34] *Se not. 72. sid. 127; not. 11. s. 128.*

[35] *Se not. 95. sid. 75; not. 25. s. 76; not. 27. s. 77; not. 51. s. 78; not. 44. s. 83. &c.*

[36] *Se not. 16. sid. 86; not. 32. s. 91; not. 10. s. 94; not. 19. s. 98. &c.*

[37] *Se not. 68. sid. 136; not. 12. s. 144; not. 12. s. 158.*

ord har skrifvaren ofta tillsatt öfver raden, någon gång under densamma [38]; ofta har han tillagt ord i brädden [39]; stundom äro uteglömda bokstäfver tillsatta med rödt bläck [40]. Ordens ordning är några gånger rättad medelst teknet " [41]. På flera ställen äro ord af senare hand märkta med undersatta punkter; ej sällan finnas ord i brädden tillagda af senare hand; de sålunda i yttersta kanten skrifna bokstäfver hafva af bokbindaren blifvit bortskurna [42]. Några vid Kristno-Balken af senare hand tillagda anteckningar hafva tydligen afseende på den handskrift, som af mig blifvit utmärkt med bokstafven E [43]. Utom hvad som kan anses som språkeller skriffel [44], må i afseende på orthographien i denna handskrift anmärkas: a *förekommer ej sällan för* æ *eller* e, *t. ex.*

attartan, balkar, böndar, prastær, wal &c.

e saepe pro *æ* vel *a:* — e *ofta för* æ *eller* a:

annare, gælde, haldes, hunderis, kerir, kirkiunne, manne, wæghe &c.

æ pro *a:* — æ *för* a:

æfflinga iorþ, ængs, fællnir, mænnom &c.

---

38) Vide not. 51. pag. 72; not. 31. p. 77; not. 67. p. 92; not. 57. p. 111; not. 15. p. 182. &c.

39) Vide not. 49. pag. 104; not. 5. p. 112. &c.

40) Vide not. 35. pag. 114; not. 65. p. 141; not. 16. p. 215.

41) Vide not. 8. pag. 81; not. 40. p. 87.

42) Vide not. 65. pag. 88; not. 3. p. 90; not. 4. p. 94; nott. 29, 42. p. 95. &c.

43) Vide nott. 39, 42. pag. 91; not. 4. p. 94.

44) Huc pertinent *cono* pro *cona* (KrB. 20 : 1.), *acomana* pro *acomona* (ManhB. 24 : 2.), *ær* pro *æro* pluries &c. Ad idiotismos referri possunt: *.XIIII. dagh* (pro *dagha*, ManhB. 21: pr.), *þrea manadagh* (þgB. 12 : 3.), *þre stæmnodagh* (þgB. 17 : pr.).

38) Se not. 51. sid. 72; not. 31. s. 77; not. 67. s. 92; not. 57. s. 111; not. 15. s. 182. &c.

39) Se not. 49. sid. 104; not. 5. s. 112. &c.

40) Se not. 35. sid. 114; not. 65. s. 141; not. 16. s. 215.

41) Se not. 8. sid. 81; not. 40. s. 87.

42) Se not. 65. sid. 88; not. 3. s. 90; not. 4. s. 94; nott. 29, 42. s. 95. &c.

43) Se nott. 39, 42. sid. 91; not. 4. s. 94.

44) Hit kan räknas cono *för* cona *(KrB. 20: 1.),* acomana *för* acomona *(ManhB. 24: 2.),* ær *för* æro *på flera ställen &c. Såsom egenheter i språket kan anses:* .XIIII. dagh *(för* dagha, *ManhB. 21: pr.),* þrea manadagh *(þgB. 12: 3.),* þre stæmnodagh *(þgB. 17: pr.).*

æ pro *e:* — æ *för* e:

bræf, bæþæs, bænbrutin, landæ, mannæ, wæt &c.

e pro *i*, praesertim in terminatione vocabulorum: — e *för* i, *i synnerhet i ordens ändelser:*

bloþ wecneng, degheo, dræpet, guzziffwea, þylect &c.; *almænne, baþe, biscope, eþzöre, fiærþe, fylle, fynder, fyrste, iorþer, soknine, æffte, æmne* &c.

ie, iæ pro *e, æ:* — ie, iæ *för* e, æ:

bien, iær, liggier, þrie.

o saepe pro *a* vel *æ:* — o *ofta för* a *eller* æ:

ollo, boþe, enzoman, fiorþe, giolscapær, hionolag, iomskila, orcor, sialo gifft, soman &c.

o pro *u*, praesertim in terminatione vocabulorum: — o *för* u, *i synnerhet i ordens ändelser:*

om, omboþ, ondan, onde, brot, follan, fonnen, horo, husfro, hustro, som &c. *balkinom, cristno, fatōcom, kirkio, laghom, nyo, saclöso, sculo, spakom* &c.

o pro *ö*, et contra: — o *för* ö, *och tvärtom:*

dozdrap, forþo, noþoghan &c.; *böt, föte, þö* &c.

ö pro *e* vel *æ:* — ö *för* e *eller* æ:

fröls, fröstmark, föþærne.

uu pro *w:* — uu *för* w:

ryuua, suua, yuuer.

c vel *k* pro *g*, et contra: — c *eller* k *för* g, *och tvärtom:*

hocgær, lect, wæk; fisglecom, wigna.

t pro *d* vel *þ*, et contra: — t *för* d *eller* þ, *och tvärtom:*

botscap, lyctat, oletdær, trættan, utdær &c.; *gild, oquald, sagþ, salld.*

æ vel *a* ante *r* in fine vocabulorum saepe omittitur: — æ *eller* a *framför* r *i slutet af ord utelemnas ofta:*

akr, combr, eþr, haffr, næffr, ræffr, staffr, sömdr, wærnr &c.

Litterae duplicantur: — *Bokstäfver fördubblas:*

sanccar, warddær, æffter, sakkinne, allict, almmenning, conann, fyrrra (ÆB. 16: 2.), *ossnællom, bilttogha, friþþer* &c.

Litterae omittuntur:

Bokstäfver utelemnas:

ak(r)a, hal(f)pæning, to(l)ff &c.

Vocalibus similibus in duobus vocabulis concurrentibus, altera nonnumquam omittitur:

Då lika vokaler i två ord sammanstöta, uteslutes stundom endera:

söki(a) annan (þgB. ind. 14.), *ær(o) oc* (þgB. 18: pr.).

Litterae transponuntur, praesertim *wr:*

Bokstäfver omflyttas, i synnerhet wr:

*almæninlict, in*rw*ac,* rw*angt,* rw*aom,* rw*æca, suinde* &c.

Duo vel tria vocabula in unum contrahuntur:

Två eller tre ord sammandragas till ett:

annarsmanz, faþorsdaghom, frælsmanzbot, fullskæl, gifzmanz, hwarsom, karsbo, tolffmanna, þæsmanz &c.

Hunc codicem, quem in textu secutus sum, littera B insignivi.

Denna handskrift, hvilken jag lagt till grund för texten, har jag betecknat med bokstafven B.

3. Codex membranaceus iuris Vestmanniae recentioris, pertinens ad Regiam Bibliothecam Stockholmiensem, sign. B 56. Hic codex tegmine tergino cum fibulis munitus, habet 177 folia membranacea 5½ poll. alta et 4 poll. lata, praeter unum folium membranaceum a scriptura purum in fine libri, et quaedam folia chartacea scripturae vacua in initio et fine. Scriptura, cuius specimen exhibet Tab. I, indicat hunc codicem, quem in sua editione secutus est Åkerman, eiusdem esse aetatis ac codicem nuperrime commemoratum. In principio legitur praefatio, postea sequuntur liber de iure ecclesiastico ceterique libri iuris VM., cuius calci ultimis duobus foliis manu paullo rec. addita sunt capita quaedam ad ius Vestrogoticum pertinentia [45]. Liber de iure ecclesiastico ornatur littera initiali grandiori caerulea rubraque; ceteri libri habent litteras initiales

3. En pergamentscodex af den yngre Vestmannalagen, tillhörig Kongl. Bibliotheket i Stockholm, sign. B 56. Denna i skinnband med spännen inbundna handskrift har 177 pergamentsblad af 5½ tums höjd och 4 tums bredd, utom ett obegagnadt pergamentsblad i slutet, och några rena pappersblad i början och slutet. Stilen, hvaraf Tab. I lemnar prof, visar att denna handskrift, hvilken Åkerman i sin edition följt, är samtidig med den näst förut beskrifna. I början finnes företalet; derefter följa Kristno-Balken och de öfriga Balkarne af VML., efter hvars slut på de två sista bladen följa, af en något yngre hand tillagda, några till Vestgötalagen hörande stycken [45]. Kristno-Balken har en större blå och röd begynnelsebokstaf; de öfriga Balkarne hafva röda begynnelsebokstäf-

---

[45] Vide VGL. præf. pag. XXXII.

[45] *Se VGL. föret. sid. XXXII.*

rubras. Capita ex parte habent litteras initiales rubras; ceterae autem litterae initiales, pariter ac litterae maiusculae in textu occurrentes, rubris tantum lineolis sunt notatae. Libri, quorum tituli in summo foliorum margine minio sunt scripti, habent rubricam, deinde indicem capitum, et denique iterum rubricam [46]). Ultimae lineae libri *Manhælghis Balker* et postea sequentium minio sunt exaratae [47]). Excepto libro de iure ecclesiastico, ceteri libri in hoc codice divisi sunt in maiorem numerum capitum, quam ceteri duo manuscripti codices iuris VM. recentioris; initium capitum plerumque indicatur litteris numeralibus in margine scriptis; hae tamen multis locis sunt omissae; quaedam capita habent rubricas. Littera *þ* hic ubique occurrit. Mendis hic codex magis quam codex B antea commemoratus laborat. Respectu habito orthographiae haec observentur:

ver. Flockarnes begynnelsebokstäfver äro till en del röda; de öfriga äro endast märkta med röda streck, likasom stora bokstäfver inuti texten. Balkarne, hvilkas titlar äro skrifna med rödt bläck öfverst på sidorna, äro prydde med rubrik, derefter följer förtekning på Flockarne, och sedan ännu en rubrik [46]). De sista raderna af Manhælghis- och de derefter följande Balkarne äro skrifna med rödt bläck [47]). Balkarne, med undantag af Kristno-Balken, äro här indelade i ett större antal Flockar, än i de öfriga tvänne handskrifterna af VML:s yngre codex; Flockarnes början utmärkes i allmänhet med Romerska siffror i brädden, hvilka dock på många ställen äro uteglömda; en del af dem äro försedde med rubriker. Bokstafven þ *brukas här öfverallt. Denna handskrift är mera felaktig än den förut nämnde codex B. I afseende på orthographien må anmärkas:*

a occurrit pro *æ*, ex. c. — a *förekommer i stället för* æ, *t. ex.*

acke, ai, an, ar, fa, sitar &c.

o pro *ö*, et contra: — o *för* ö, *och tvärtom:*

bote, dor, forþin, goþning, horir &c.; *illö, vröm.*

ö pro *e:* — ö *för* e:

cöpöno, saclösör.

y pro *i*, et contra: — y *för* i, *och tvärtom:*

duly, lymi, syn &c.; *lict, sint, þilicum* &c.

i inseritur: — i *inskjutes:*

liggier, sialda, þreia, þrie.

ch pro *k:* — ch *för* k:

---

[46]) Cfr. not. 17. pag. 69; not. 1. p. 82; not. 1. p. 112. &c.

[47]) Cfr. not. 8. pag. 171; not. 72. p. 185. &c.

[46]) Jfr. not. 17. sid. 69; not. 1. s. 82; not. 1. s. 112. &c.

[47]) Jfr. not. 8. sid. 171; not. 72. s. 185. &c.

chöp, lichæ, læchis bot, ræcchir, schaþa, uichna &c.

Litterae transponuntur:

Bokstäfver omflyttas:

brot, *byrg*ils, *gyrt*, *nitya fæ*, *wa*nt.

Hunc codicem appellavi C.

Denna handskrift har jag kallat C.

4. Codex membranaceus iuris Vestmanniae recentioris, pertinens ad Regiam Bibliothecam Stockholmiensem, sign. B 55. Hic codex tegumento tergino compactus habet 160 folia 6½ poll. alta et 5 poll. lata, quibus usus est scriba; inter foll. 1 et 2 unum folium periit, cuius loco duo folia membranacea scripturae vacua sunt inserta. Duo quoque folia membranacea in initio codicis sunt inserta, quorum prius tantum hanc continet adnotationem:

4. En Kongl. Bibliotheket i Stockholm tillhörig pergamentscodex af den yngre Vestmannalagen, sign. B 55. Denna i skinnband inbundna handskrift har 160 af skrifvaren begagnade blad af 6½ tums höjd och 5 tums bredd; emellan foll. 1 och 2 har ett blad gått förloradt, i hvars ställe två rena pergamentsblad äro insatta, äfvensom två dylika finnas i början af boken, hvilka ej innehålla annat än denna anteckning på det första af dem:

> *"Thenne Book hafwer Secreteraren. h^r. Anders Strömskiöld förähret till Collegium Antiquitatum Anno 1673. 24 Januarij Testatur*
>
> *Johan Hadorphius."*

In interiori parte antici tegumenti possessor quidam huius codicis a. 1626 nomen suum scripsit, quod postea deletum est, ac infra eadem manu scriptum est: "*Weszmanne Lagen.*" Hunc codicem cognitum fuisse Akerman, adparet ex eius editione, ad cuius calcem additae sunt variae lectiones, quae omnes huic codici debentur. Primum folium quo usus est scriba continet praefationem una cum initio indicis capitum libri de iure ecclesiastico; continuatio huius indicis, et initium capitis I KrB. scripta fuerunt in folio iam deperdito, cuius loco duo folia scripturae vacua sunt inserta [48]; foll. 2 et seqq. continuationem dicti libri continent, ceterosque libros, una cum indicibus capitum, suo quoque libro antepositis. Cal-

På inre sidan af främre permen har en egare är 1626 anteknat sitt namn, hvilket sedermera blifvit utplånadt; och nedanföre läses, af samma hand skrifvet, "Weszmanne Lagen." *Att Akerman känt denna handskrift synes af hans edition, i slutet hvaraf varianter äro anmärkta, hvilka samtliga äro här hämtade. Det första af skrifvaren begagnade bladet innehåller företalet och början af förtekningen på Flockarne i Kristno-Balken; fortsättning af denna förtekning, jämte början af Fl. 1 KrB. har varit skrifven på det förutnämnda bortskurna bladet, i hvars ställe tvänne rena blad blifvit insatta* [48]*; foll. 2 o. f. innehålla fortsättningen af KrB. jämte de öfriga Balkarne, med de vid hvar Balks början skrifna förtekningarne på Floc-*

---

[48] Cfr. not. 19. pag. 70; nott. 1, 12. p. 82.

[48] Jfr. not. 19. sid. 70; nott. 1, 12. s. 82.

ci codicis fol. 160 rec. manu saeculi XV additae sunt adnotationes historicae Latine scriptae, et ita incipientes: "*Anno dominj M° ccc xvij capti fuerunt dominj duces ericus et valdemarus*"; quarum adnotationum apographum saeculo XVII inceptum non vero ad finem perductum, legitur in folio chartaceo in fine voluminis inserto. Ipse codex iuris VM. saeculo XIV ad finem vergente scriptus esse videtur: scripturae specimen exhibet Tab. II. Divisio librorum in capita hic eadem est quam habet codex B, cum quo hic codex in ceteris quoque magis quam cum cod. C convenit. In initio praefationis et singulorum librorum locus relictus est litterae initiali grandiori, quae tamen ubique desideratur [49]. Libri ex parte habent duplicem rubricam, alteram indici capitum antepositam, in principio ipsius textus alteram; tituli librorum, minio scripti, in summo foliorum margine leguntur. Quaedam capita habent rubricas, et incipiunt in nova linea, littera initiali grandiori, rubra vel caerulea, ornata; saepe vero capita litteris tantum numeralibus in margine scriptis sunt designata. Ultimae lineae libri *Jorþa Balker* minio sunt scriptae [50]. Littera *þ* ubique occurrit. Respectu habito orthographiae observentur sequentia:

karne. Efter lagbokens slut fol. 160 följa af senare hand i 15:de århundradet tillagda historiska anteckningar på Latin, som börjas sålunda: "Anno dominj M° ccc xvij capti fuerunt dominj duces ericus et valdemarus"; *och af hvilka ett i slutet af boken inhäftadt pappersblad innehåller en i 17:de århundradet begynd men ej fullbordad afskrift. Sjelfva VML. synes vara skrifven i senare hälften af 14:de århundradet; prof af stilen lemnar Tab. II. Indelningen i Flockar är här den samma som i cod. B, med hvilken denna handskrift äfven i öfrigt mera öfverensstämmer än med cod. C. Vid början af företalet äfvensom af de särskilda Balkarne är rum lemnadt för en större begynnelsebokstaf, hvilken dock ingenstädes är tillsatt* [49]. *Balkarne hafva till en del dubbla rubriker, en före förteckningen på Flockarne, och en näst före textens början; Balkarnes titlar, med rödt bläck skrifna, läsas öfverst på sidorna. En del Flockar äro försedde med rubriker, och börjas på ny rad, med större röda eller blå begynnelsebokstäfver; men på många ställen äro Flockarne endast utmärkte genom Romerska siffror i brädden. De sista raderna i Jorda-Balken äro skrifna med rödt bläck* [50]. *Bokstafven* þ *brukas öfverallt. I afseende på orthographien anmärkes:*

a saepe occurrit pro *æ*, ex. c.

a *förekommer ofta i stället för* æ, *t. ex.*

fallæs, hate, klaþe, nat, sware (cfr. not. 70. pag. 136.), *wagh* &c.

æ pro *a:*

æ *för* a:

æff hogh, atækin, æum, hwæt, wærþær &c.

---

[49] Cfr. not. 2. pag. 69.

[50] Cfr. not. 72. pag. 185.

49) Jfr. not. 2. sid. 69.

50) Jfr. not. 72. sid. 185.

o saepe pro *ö:*

o ofta för ö:

bote, doa, fora, fotær, gor, hoke, lost, note, ror, þon &c.

ö pro *o:*

ö *för* o:

hön, saclösö, þö, öwormaghe.

u pro *y:*

u *för* y:

bruz, fund, nukla, þru, þu &c.

i inseritur:

i *inskjutes:*

fiuratigie, kiuru, kiwro, kiöra, lefsiughæl.

g pro *k* vel *h:*

g *för* k *eller* h:

bag waþa, göþer, gowoz manne.

Litterae transponuntur:

Bokstäfver omflyttas:

bort, miclasmæsso, miswærþe, rwæca.

t et *þ* in duobus vocabulis concurrentibus, prior littera nonnumquam omittitur:

Då t *och* þ *i två ord sammanstöta, uteslutes stundom det förra:*

hwilic(t) þera (KrB. 13: 2.), *a(t) þe* (BB. 22: 1.).

Appellavi hunc codicem D.

Jag har kallat denna handskrift D.

5. Codex membranaceus iuris communis R. Magni Erici filii, pertinens ad Bibliothecam Academiae Upsaliensis, sign. N:o 10. Hic codex versus finem saeculi XIV scriptus, habet 217 folia 8½ poll. alta et 6½ poll. lata; tegumento tergino rubro munitus fuit, at tergus, quo inductae fuerunt tabulae ligneae, magna ex parte detritum est. Nomen *nicles dyækn*, quod in inferiori margine foll. 32 et 110 eadem manu qua ipse codex scriptum est, sine dubio ipsius scribae fuit. In inferiori parte antici tegumenti adnotatum est *Pedher Larssonn J Holom* anno (15)75 et *Anders Erichson i wålestad* a. 1583 accepisse munus vicarii iudicis provincialis; priorem vero ex his possedisse hunc codicem patet ex eius adnotatione in postico tegumento,

5. En pergamentscodex af K. Magnus Erikssons Landslag, tillhörig Upsala Akademi-Bibliothek, sign. N:r 10. Denne i slutet af 14:de århundradet skrifne codex har 217 blad af 8½ tums höjd och 6½ tums bredd; den har varit bunden i rödt skinnband; men skinnet, hvarmed träpermarne varit öfverdragna, är till en stor del bortnött. Namnet nicles dyækn, *som i nedra kanten af foll. 32 och 110 finnes skrifvet af samma hand som lagboken, är utan tvifvel skrifvarens eget. På inre sidan af främre permen är antecknadt att* Pedher Larssonn J Holom *år (15)75, och* Anders Erichson i wålestad *år 1583 bekom underlagmansdömet; och att den förre egt denna handskrift, finnes af hans anteckning på bakre permen, der han säger sig hafva lå-*

ubi narrat se a. (15)79 refecisse hunc codicem; qua re sine dubio indicatur codicem illo anno novo tegumento esse ornatum. Postea fuit inter libros Ioh. Thomae Burei. Foll. 1-22 continent librum iuris VM. de iure ecclesiastico, et foll. 23-215 ius commune, quod tamen in fine est mutilatum, absciso scilicet folio, quod etiam continuit partem iuris aulici rec. manu in fine saeculi XV hic additi, cuius continuatio legitur in ultimis duobus foliis. Liber de iure ecclesiastico habet rubricam, eiusque titulus, pariter ac tituli librorum iuris communis, minio scriptus est in summo foliorum margine. Index capitum libri de iure ecclesiastico desideratur; at talis forsan scriptus fuit in folio, quod in initio voluminis locum habuit, iam vero abscissum est. Divisio in capita multum abhorret ab ea, quam habent codices antea commemorati. Capita incipiunt in nova linea, littera initiali grandiori rubraque ornata, non vero designantur litteris numeralibus; quaedam habent rubricas, cetera autem talibus carent. Littera *þ* ubique occurrit; duplex *aa* semper quasi in unam litteram contrahitur. Hunc codicem E appellavi.

6. Recentior iuris Uplandici codex manuscriptus, ex Bibliotheca Academiae Upsaliensis, sign. N:o 53, qui commemoratur in praefatione ad ius Upl. pagg. VIII-X, cuiusque mentio etiam in praefatione ad ius Sudermannicum pagg. XII, XIII est facta, continet calci librorum KgB., ÆB., ManhB. et JB. additas adnotationes ex iure VM., in quibus, testibus tam varietate lectionum quam capitibus in margine citatis, codicem C secutus est scriba; nonnullis locis quaedam sunt

tit förbättra denna lagbok år (15)79; hvarmed utan tvifvel menas att boken då erhöll nytt band. Sedermera har den tillhört Joh. Thomae Bureus. Foll. 1-22 innehålla VML:s Kristno-Balk, och foll. 23-215 Landslagen, hvaraf dock slutet saknas, derigenom att ett blad blifvit bortskuret, hvilket äfven innehållit början af en af senare hand i slutet af 15:de århundradet tillagd Gårdsrätt, hvaraf fortsättningen läses på de två sista bladen. Kristno-Balken har rubrik, och dess titel är, likasom Balkarnes i Landslagen, skrifven med rödt bläck öfverst på sidorna. Förtekning på Flockarne i Kristno-Balken saknas; men en sådan har möjligtvis funnits på ett numera bortskuret blad i början af boken. Indelningen i Flockar är här mycket olik den i de förutnämnda handskrifterna; Flockarne börjas på ny rad, med en större röd begynnelsebokstaf, men äro ej utmärkte med ordningsnummer; en del äro försedde med rubriker, men de öfrige sakna sådana. Bokstafven þ *brukas öfverallt; det dubbla* aa *är alltid sammandraget. Denna handskrift är af mig kallad E.*

6. Den Upsala Akademi-Bibliothek tillhöriga yngre handskrift af Uplandslagen, sign. N:r 53, hvilken är beskrifven i företalet till samma lag sidd. VIII-X, och äfven omnämnd i företalet till Södermannalagen sidd. XII, XIII, innehåller vid slutet af KgB., ÆB., ManhB. och JB. anteckningar ur VML., hvarvid, såsom både läsarterna och de i brädden citerade Flockarne utvisa, cod. C blifvit begagnad; på några ställen finnas addita [51]). Ubi caussam inveni, cur has adnotationes in notis citarem, eas littera F insignivi.

Praeter codices iuris VM. manuscriptos iam commemoratos, alios nonnullos recentiore tempore exstitisse iam vero deperditos esse, nulla adest caussa cur credamus. Unicus codex, qui nomen iuris Dalecarlici accepit, quemque cognovit Hadorph, etiamnunc exsistit; idem valet de codice, quem in editione iuris VM. secutus est Åkerman; omnesque varietates lectionum quas adfert Åkerman, ex uno codice etiamnunc exsistente haustae sunt. Narrat quidem Lundius, in notis ad ius Uplandicum una cum Loccenii versione Latina editum, pag. 165, ex praefatione Regis Magni Erici filii, quam in codice membranaceo invenerat Lundius, constare ius quoque VM. ab illo Rege esse editum; ac circa titulum, quo usus est idem Rex, citat "prologum legum Sudermannicarum, et Vestmannicarum etiam in aliquibus manu exaratis codicibus" (pag. 142.); et denique in diss. *de iustitia et iure Sueonum*, Ups. 1703, pag. 55, mentione facta codicum iuris Sudermannici, Scanici et Dalecarlici ab Åkerman et Hadorph editorum, perhibet "meliores exstare codices manu exaratos" omnium istarum legum [52]); haec vero Lundii commenta non esse curanda, vix opus est observare [53]).

tillägg [51]). Då jag funnit skäl att i noterna anföra dessa anteckningar, har jag utmärkt dem med bokstafven F.

Att utom de nu omtalade handskrifter af VML., flera skulle hafva i senare tider funnits, som numera gått förlorade, dertill är ingen anledning. Den enda handskrift af den så kallade Dalelagen, som varit Hadorph bekant, finnes ännu i behåll; likaså den i Åkermans edition af VML. följda handskrift; och de af Åkerman anförda varianter äro alla hämtade ur en äfvenledes ännu i behåll varande handskrift. Väl berättar Lundius, i noterna till den jämte Loccenii Latinska öfversättning utgifna Uplandslagen, sid. 165, att Konung Magnus Erikssons företal, hvilket Lundius funnit i en pergamentshandskrift, skall utvisa att äfven VML. blifvit af denne Konung utgifven; och i afseende på den titel samme Konung brukat, åberopar han (sid. 142.) företalet till SML. och VML. i några handskrifter; äfvensom han i sin disp. de iustitia et iure Sueonum, *Ups. 1703, sid. 55, sedan han omnämnt Åkermans och Hadorphs editioner af Södermanna-, Skåne- och den så kallade Dalelagen, föregifver att bättre handskrifter finnas af alla dessa tre lagarne [52]); men att dessa Lundii upgifter icke förtjena ringaste upmärksamhet, torde numera knappt behöfva anmärkas [53]).*

---

51) Vide not. 81. pag. 115; not. 57. p. 136; not. 76. p. 164.

52) Cfr. SML. præf. pag. VI. not. 13.

53) Cfr. VGL. præf. pag. XLI-XLV; ÖGL. præf. p. XV, XVI; UplL. præf. p. LVIII-LX.

51) Se not. 81. sid. 115; not. 57. s. 136; not. 76. s. 164.

52) Jfr. SML. föret. sid. VI. not. 13.

53) Jfr. VGL. föret. sid. XLI-XLV; ÖGL. föret. s. XV, XVI; UplL. föret. s. LVIII-LX.

II. De prioribus iuris Vestmannici editionibus.

II. Om Vestmannalagens äldre editioner.

1. Dahle Laghen, Then i forna Tijder hafwer brukat warit Öfwer Alla Dalarna och them som in om Dala Råmärken bodde. Nylig igenfunnin vthi ett gammalt MS.^{to} Sampt nu Medh Summarier och Concordantier Uplagd Med Hans Kongl. May.^{tz} egen bekostnat. Stockholm, Hoos Johan Georg Eberdt Åhr 1676. In fol.

Antiquus ille manuscriptus codex, qui in hoc titulo commemoratur, idem est, de quo in antecedentibus mentionem feci, quemque littera A insignivi. Ostendi etiam id, quod iuris Dalecarlici nomen accepit, non aliud esse quam antiquiorem iuris Vestmannici codicem. Editor erat Iohannes Hadorph, Secretarius Archivi Antiquitatum, cuius nomen in titulo quidem non adparet, at subscriptum est epistolae, qua hoc opus Regi Carolo XI dedicatur, quaeque legitur eodem folio verso. Praeter ipsum codicem iuris, qui occupat 36 paginas notis numeralibus Arabicis signatas, hoc volumine continetur praefatio editoris in tribus foliis, aliaque praefatio, teste Hadorph, a Stiernhöök conscripta, quae, grandioribus typis expressa, quoque tria occupat folia; ac denique in duobus foliis calci additis, index antiquorum vocabulorum in hoc codice occurrentium, secundum ordinem alphabeticum digestus, aliaque explicatio quorundam obscurorum locorum, et index mendorum typographicorum. Praefatio Hadorphii continet observationes de antiquis patriae nostrae iuris codicibus, ac praesertim de codice Dalecarliae attributo; in hac praefatione quoque insertae sunt praefatio Stiernhöökii nuper commemorata, et litterae Regis Magni Erici filii, quibus confirmatur

Den i denna titel åberopade gamla handskrift är den samma som jag i det föregående har beskrifvit, och betecknat med bokstafven A. Jag har äfven visat att hvad som fått namn af Dalelag, ej är annat än en äldre bearbetning af Vestmannalagen. Utgifvaren var Sekreteraren vid Antiqvitets-Arkifvet Johan Hadorph, hvars namn väl ej finnes på titelbladet, men är underteknadt en på andra sidan af samma blad tryckt dedication till Konung Carl XI. Utom sjelfva lagboken, som uptager 36 med Arabiska siffror numererade sidor, finnes här ett företal af utgifvaren på tre blad, ett annat, enligt Hadorphs upgift, af Stjernhöök författadt, med gröfre stil tryckt företal, äfven på tre blad, samt i slutet på två blad en alphabetisk "Förtekning vppå någre gamble Ord i Dale Lagen, med theras Vttydning", en särskild "Förklaring vppå några mörka Meningar", och en förtekning på tryckfel. Hadorphs företal innehåller anmärkningar angående de särskilda gamla lagarne, och i synnerhet angående den förmenta Dalelagen; i detta företal är äfven Stjernhööks nyssnämnda företal infördt; äfvensom här är intagen K. Magnus Erikssons codex iuris Sudermannici[54]). Stiernhöökii praefatio continet argumentationem, qua nixus ille statuit hunc codicem Dalecarliae esse tribuendum; argumenta quae hunc in finem tam ab illo quam ab Hadorph allata sunt, supra (pagg. VII-IX, XIII-XVI) attuli et confutavi. Ipsi iuris codici inscriptus est titulus *Dale Laghen,* quem ignorat manuscriptus codex; titulum quoque *Kyrkio Balkir* addidit editor. Ex titulo *Arfda Balkir* hic (ad GB. 11.) addito, exstitit novus liber, cuius nomen in manuscripto codice non legitur. Ut minores sectiones, in quas dividitur textus, ab Hadorph factae sunt, ita indices harum sectionum, vel, ut in titulo appellantur, summaria, singulis libris praefixa, ab ipso sunt composita. Quae in titulo quoque commemorantur "concordantiae", eae consistunt notis in margine additis, quibus indicantur convenientes loci ceterorum antiquorum iuris codicum. Praeter quod orthographiam manuscripti codicis non exacte servavit Hadorph, multa hic deprehenduntur menda typographica, quorum quidem aliqua sunt observata in indice erratorum calci adiecto; ex iis vero, quae ibi emendationis nomine adferuntur, quaedam non tantum manuscripto codici repugnant, verum etiam per se prava sunt, ex. c. *saat* (MB. 21.) mutatum in *sant; skyria* (BB. 1.) in *byria; af* (BB. 5: pr.) in *at* &c. Menda quaedam scripturae in manuscripto codice occurrentia, hic quidem in ipso textu emendantur, non tamen indicata facta emendatione, ex. c. *g(r)undwal* (KrB. 1.), *bon(de)* (KrB. 4: 1.) &c.; tales vero emendationes interdum praeter

Stadfästelse på Södermannalagen[54]). *Stjernhööks företal innehåller den bevisning, på grund hvaraf den ifrågavarande lagboken ansågs hafva tillhört Dalarne; de skäl som till bestyrkande häraf blifvit så väl af honom som af Hadorph framställda, har jag förut (sid. VII-IX, XIII-XVI) anfört och vederlagt. Sjelfva lagboken är försedd med titlen* Dale Laghen, *hvilken naturligtvis icke finnes i handskriften; äfven titlen* Kyrkio Balkir *är af utgifvaren tillsatt. Genom den här (vid GB. 11.) tillsatta titlen* Arfda Balkir *har en Balk tillkommit, som ej finnes i handskriften. Som de smärre afdelningarne af texten äro af Hadorph gjorda, så äro ock de derpå syftande förteckningar eller, såsom de på titelbladet kallas, summarier, vid Balkarnes början, af honom författade. De på titelbladet jämväl omnämnda concordantier bestå i hänvisningar till de andra gamla lagarne, antecknade i brädden. Utom det att handskriftens orthographi icke är af Hadorph noga inkttagen, finnes här en mängd egentliga tryckfel, af hvilka väl en del äro anmärkta i de vid slutet tillagda rättelserna; men flera af dessa förmenta rättelser äro icke allenast stridande mot handskriften, utan ock i sig sjelfva oriktiga, t. ex.* saat *(MB. 21.) ändradt till* sant; skyria *(BB. 1.) till* byria; af *(BB. 5: pr.) till* at *&c. Några i handskriften förekommande skriffel äro här i sjelfva texten rättade, naturligtvis utan att förhållandet är tillkännagifvet, t. ex.* g(r)undwal *(KrB. 1.),* bon(de) *(KrB. 4: 1.) &c.; men flera af dessa rättel-*

---

[54] Cfr. SML. præf. pag. XLVI, XLVII.

[54] Jfr. SML. föret. sid. XLVI, XLVII.

necessitatem sunt factae, ex. c. cum *þær ær sanð*, KrB. 12, mutatur in *thät är sant; giora, gior, giors* saepe mutantur in *giöra, giör, giörs* &c.; emendatio vero in manuscripto codice ab ipso scriba facta, qua *Slar* mutatum est in *Skær* (BB. 22: 1.) hic non est observata. Interdum singula verba omittuntur, ex. c. *næmð*, KrB. 4: 2; *markum*, MB. 3: 6. &c.; verba: *fall hans fyritighi markir. taki een lut kunungir annan biscopir. þriþia hwndarit*, MB. 1: pr., praetermittuntur. Additur vero *Här byrias* in principio libri *Manhælghis Balker* et sequentium librorum. Multa male legit editor, ex. c. *tw* pro *tiv, til* pro *tu*, KrB. 3: 4; *slik* pro *slit*, KrB. 4: pr.; *Sokninnin* pro *soknninni*, ibid. §. 2; *Guzzuua* pro *guzziuia*, KrB. 9: pr.; *barnin* pro *barnni*, ibid. §. 2. &c.; ita saepe pro *ð* lectum est *der* vel *dir*, ex. c. *breder, widir*, pro *breð, wið*, BB. 19: 1; ita pro *n*, ubi haec littera in manuscripto codice lineola notatur, interdum lectum est *ne*, ex. c. *inne*, Eþs. 2: 2; *wine*, Eþs. 4: 1; *bönine*, Eþs. 6: pr. &c. Interpungendi ratio heic, ut adsolet, a manuscripto codice discedit, et hac quoque in re interdum erratum est; sic pro *æki flerum corn giwa een tyw* (i. e. *æn tiu*), KrB. 8, legitur: *äki flere, korn giwa een tyw*, et in indice verborum explicandorum calci adiecto observatur verba *een tyw* significare unam tonnam. Istae glossae praeterea multa continent quae vera sunt, etsi difficilioribus locis haud multum luminis adferunt.

Inter versiones Latinas a **Loccenio** conscriptas, quarum mentio facta est in praefatione ad ius Ostrogoticum pag.

ser äro onödiga, såsom då þær ær sanð, *KrB. 12, är ändradt till* thät är sant; giora, gior, giors, *på många ställen till* giöra, giör, giörs *&c.; deremot är den i handskriften förekommande egenhändiga rättelsen af* Slar *till* Skær *(BB. 22: 1.) här ej iakttagen. På flera ställen äro enskilda ord förbigångna, såsom* næmð, *KrB. 4: 2;* markum, *MB. 3: 6. &c.; orden:* fall hans fyritighi markir. taki een lut kunungir annan biscopir. þriþia hwndarit, *MB. 1: pr., äro utelemnade. Deremot tilägges:* Här byrias, *vid början af Manhælghis och de följande Balkarne. Många fel hafva upkommit genom oriktig läsning i handskriften, t. ex.* tw *för* tiv, til *för* tu, *KrB. 3: 4;* slik *för* slit, *KrB. 4: pr.;* Sokninnin *för* soknninni, *ibid. §. 2;* Guzzuua *för* guzziuia, *KrB. 9: pr.* barnin *för* barnni, *ibid. §. 2. &c.; så har på flera ställen* ð *blifvit läst som* der *eller* dir, *t. ex.* breder, widir, *för* breð, wið, *BB. 19: 1; så har bokstafven* n, *då den i handskriften är märkt med ett litet streck, stundom blifvit läst som* ne, *t. ex.* inne, *Eþs. 2: 2;* wine, *Eþs. 4: 1;* bönine, *Eþs. 6: pr. &c. Interpunktionen afviker här, såsom vanligt, från handskriften, och äfven häruti röjer sig stundom missförstånd, såsom då i stället för:* æki flerum corn giwa een tyw *(d. ä.* æn tiu*), KrB. 8, här läses:* äki flere, korn giwa een tyw, *och i den i slutet tillagda ordförklaringen anmärkes att orden* een tyw *betyda en tunna. Ordförklaringarne innehålla för öfrigt mycket som är riktigt, ehuru de, i afseende på svårare ställen, ej äro synnerligen upplysande.*

Bland de af **Loccenius** *utarbetade Latinska öfversättningar, hvilka äro omtalade i företalet till Östgötalagen*

XXII, quoque leguntur "Dalicae leges," secundum editionem **Hadorphii** Latine redditae.

sid. XXII, finnas äfven "Dalicae leges", *öfversatta efter* ***Hadorphs*** *edition.*

2. *Wästmanna Laghbook, Efter Den Stormechtigste, Höghborne Furstes och Herres, Herr Carl then Ellofftes Sweriges, Göthes och Wändes Konungs ....Befalning Vthaff ett gamalt MS*^{to} *som finz in Archivo Regni, medh flijt affskrifwin, och medh the andra Lagharne jämfört Af Claudio Åkerman. Cum Gratia & Privilegio S. R. M. Sveciæ. Tryckt i Stockholm, hoos Ignatium Meurer, Kongl. Booktr. medh egen bekostnadt, och fins hoos honom til kiöps Åhr 1666.* In fol.

Iuris Vestmannici codex recentior ille est, quem sub hoc titulo edidit **Åkerman**. Collectionis ab eo editae generalem titulum exhibet praefatio ad ius Ostrogoticum pag. XX [55]). Ius Vestmannicum occupat 52 folia notis numeralibus Arabicis signata, praeter duo folia, quorum alterum titulum, alterum praefationem editoris continet. Codex manuscriptus, quem secutus est editor, ille est, quem littera C insignivi; quae in illo codice ex iure Vestrogotico calci sunt addita, hic quoque leguntur; collatus etiam est codex D, ex quo haustae sunt varietates in ultimis tribus paginis huius editionis enumeratae; editori autem non cognitum fuisse cod. B, verisimile est. Collatio cum ceteris iuris codicibus in titulo commemorata, adparet ex locis parallelis in margine adnotatis, qui tamen, paucis exceptis, tantum pertinent ad ius Uplandicum et

Det är Vestmannalagens yngre codex, som under denna titel blifvit af ***Åkerman*** *utgifven. Den till den af honom utgifna samling hörande allmänna titel är anförd i företalet till Östgötalagen sid. XX* [55]*). Vestmannalagen uptager 52 med Arabiska siffror numererade blad, utom titelbladet och ett blad innehållande utgifvarens företal. Till grund för texten har blifvit lagd den handskrift som jag utmärkt med bokstafven C, och ur hvilken äfven de till Vestgötalagen hörande tilläggen i slutet här blifvit aftryckta; utgifvaren har äfven jämfört cod. D, ur hvilken de på de 3 sista sidorna i denna edition anförda "Åthskilnadher i Wästmannalaghen" äro hämtade; men cod. B har han sannolikt ej känt. Den på titelbladet omtalade jämförelsen med de andra lagarne röjer sig uti de i brädden antecknade parallelställen, hvilka dock, med få undantag, endast äro hämtade*

---

55) Cfr. SML. præf. pag. XLIII. — **Åkerman** fuisse I. U. Doctorem equidem retuli, veteribus narrationibus nixus, de quarum veritate neque caussam inquirendi habui, nec occasionem. De re dubitat W. G. **Lagus**, in programmate de promotione I. U. Doctorum, in Academia Helsingforsensi a. 1840 celebrata, pag. 30.

55) *Jfr. SML. föret. sid. XLIII. — Att* ***Åkerman*** *varit J. U. Doctor har jag antagit efter äldre uppgifter, hvilkas riktighet jag hvarken haft anledning eller tillfälle att undersöka. Förhållandet drages i tvifvelsmål af W. G.* ***Lagus****, i programmet till 1840 års J. U. Doctors Promotion vid Helsingfors Universitet, sid. 30.*

codicem iuris communis Christophorianum. In principio textus codicis iuris adpositus est titulus *WästmannaLaghen*, quem non habet manuscriptus codex; in indicibus capitum litterae numerales Romanae in notas Arabicas mutatae sunt; in principio cuiusque capitis adpositum est vocabulum *Flokker;* omnia capita rubricas acceperunt. Duae illae rubricae, quas codex manuscriptus habet in principio textus libri de iure ecclesiastico [56]), inverso ordine hic leguntur. Praeterea ut codici iuris Sudermannici ab eodem editore publicato, ita omnino huic quoque operi est comparatum. Orthographia manuscripti codicis non exacte servata est; praesertim *e* vel *a* saepe ponuntur pro *æ*, *ä* pro *a*, *ö* pro *o*, *k* pro *ch*, duplices litterae pro simplicibus, et contra; *h* iam additur, iam omittitur &c. Maioris quoque momenti menda hic sunt frequentissima. Ita vocabula saepenumero sunt commutata; ex. c. *thet* legitur pro *oc*, *hans* pro *þæs*, *twetolftum* pro *þretolftum*, *Thräl* pro *þæt*, *Thingo widh* pro *þingariþ*, *äller* pro *oc æi*, *aff grannum* pro *fore grannum sinum*, *wil äi* pro *comber æi till þings at*, *witzordhe* pro *nempne* &c. Saepe adduntur verba; saepius vero unum plurave vocabula omittuntur, ex. c. rubrica: *Hær byrias conongs balkær* [57]); verba: *stemno dagh husfrune. maþaþa*, ÆB. 10: 1; *.C. marcum warþ*er *silfsmiþ*er i *smiþio sinne. gild*er meþ, MB. 11: 2; *e þær til ören ær fuld*er, JB. 15: pr.; *opit breff til at föra conongs*, KpB. 13: 3; *ær æi bar oc atakin*, BB. 14: pr.; *lot hans vskiptan. þa böte .III.*

ur Uplandslagen och Christoffers Landslag. I början af lagbokens text är här tillsatt öfverskriften WästmannaLaghen, *hvilken ej finnes i handskriften; vid förtekningarne på Flockarne äro de Romerska siffrorna ändrade till Arabiska; vid början af hvar Flock är tillsatt ordet* Flokker; *alla Flockar äro försedde med rubriker. De båda rubriker som i handskriften finnas vid början af Kristno-Balkens text* [56]*), äro här omflyttade i motsatt ordning. För öfrigt är detta arbete af alldeles samma beskaffenhet som samme utgifvares edition af Södermannalagen. Handskriftens orthographi är ej noggrannt iakttagen; i synnerhet finnes ofta* e *eller* a *för* æ, ä *för* a, ö *för* o, k *för* ch, *dubbla bokstäfver för enkla, och tvärtom;* h *är än tillagdt, än utelemnadt &c. Äfven betydligare fel träffas här i stor mängd. Så finnas här ganska ofta ord alldeles utbytta, t. ex.* thet *i stället för* oc, hans *för* þæs, twetolftum *för* þretolftum, Thräl *för* þæt, Thingo widh *för* þingariþ, äller *för* oc æi, aff grannum *för* fore grannum sinum, wil äi *för* comb*er* æi till þings at, witzordhe *för* nempne *&c. På många ställen äro ord tillagda; på ännu flera ställen äro ett eller flera ord utelemnade, t. ex. rubriken:* Hær byrias conongs balkær [57]*); orden:* stemno dagh husfrune. maþaþa, *ÆB. 10: 1;* .C. marcum warþ*er* silfsmiþ*er* i smiþio sinne. gild*er* m*eþ*, *MB. 11: 2;* e þær til ören ær fuld*er*, *JB. 15: pr.;* opit breff til at föra conongs, *KpB. 13: 3;* ær æi bar oc atakin, *BB. 14: pr.;* lot hans vskiptan. þa böte .III.

---

56) Vide not. 1. pag. 82.
57) Cfr. not. 1. pag. 112.

56) Se not. 1. sid. 82.
57) Jfr. not. 1. sid. 112.

marker. far han oc siþan, BB. 16: 2; *Dela saman twe stena oc en sten. giffs twe stena wighzorþ* (sic), BB. 18: pr.; *oc hawa baþir ett bols merke,* BB. 26: 1. &c. Verba: *Ligger owigt adra, ok thrim markom,* KrB. 11: 1, quae sine dubio errato fuerant omissa, in margine sunt adposita. Multa verba ab editore male lecta sunt, qua re exstiterunt menda, ex. c. *huu ok heller* pro *hun oc hell,* KrB. 5: pr. *Sialamässomun* pro *siala mæsso* (ubi nempe ornamentum, quale ad complendam lineam adhiberi soluit[58], litteris *mun* perperam expressum est), KrB. 7: rubr. &c. Notae abbreviationum saepe perperam sunt lectae, ex. c. *Kirkio wäriande* pro *kirkio wæriand*er, *Präste* pro *præst*er, *allerhanda* pro *ald*r*ahanda* &c.; sic multis locis lectum est *marker* pro *marcum, marka* vel *mark, thre marker* pro *III, marcum,* ac nonnumquam *thrim* (pro *III*) *marker; XL* mutatum est iam in *fiughurtighi,* iam in *fiorthighi,* iam in *fyratyo,* iam in *fyratighi; IIII*^{or} (i. e. quattuor) mutatum est in *fior,* ubi legendum est *fiughur* aut *fiura,* at contra in *fiora* ubi legendum est *fiurum; oræ* vel *oras* (i. e. *öra,* nom. v. acc.; cfr. not. 1. pag. 153.) ubique mutatum est in *örum* &c. Saepe neglectae sunt notae abbreviationum, ex. c. *Präst, gild, siuk* &c. pro *præst*er &c. Menda quaedam scripturae in manuscripto codice occurrentia hic correcta sunt, ex. c. *byaggia, guziwialalagh* &c.; alia contra intacta manserunt, ex. c. *amo*[59]; multis locis mutationes praeter omnem necessitatem factae sunt; ex. c. *göra* pro *giora, thre* pro *þrie, nokor* pro *nokar, hwilka* pro *hwilica, thingsgäl-*

marker. far han oc siþan, *BB. 16: 2;* Dela saman twe stena oc en sten. giffs twe stena wighzorþ *(sic), BB. 18: pr.;* oc hawa baþir ett bols merke, *BB. 26: 1. &c. Orden:* Ligger owigt adra, ok thrim markom, *KrB. 11: 1, hvilka utan tvifvel hade blifvit uteglömda, äro tillagda i brädden. Många fel hafva upkommit genom oriktig läsning i handskriften, t. ex.* huu ok heller *för* hun oc hell, *KrB. 5: pr.;* Sialamässomun *för* siala mæsso *(då en till fyllnad i raden anbragt vanlig prydnad*[58] *blifvit läst som* mun*), KrB. 7: rubr. &c. Ofta hafva förkortningstecknen blifvit orätt lästa, t. ex.* Kirkio wäriande *för* kirkio wæriand*er,* Präste *för* præst*er,* allerhanda *för* ald*r*ahanda *&c.; så har på många ställen blifvit läst* marker *i stället för* marcum, marka *eller* mark, *och* thre marker *i stället för* III. marcum, *likasom någon gång* thrim *(i stället för* III*)* marker; XL *har blifvit förvandladt än till* fiughurtighi, *än till* fiorthighi, *än till* fyratyo, *än till* fyratighi; IIII^{or} *(d. ä.* quattuor) *har blifvit gjordt till* fior *i stället för* fiughur *eller* fiura, *och deremot till* fiora *i stället för* fiurum; or*æ eller* ora*s (d. ä.* öra, *nom. eller acc.; jfr. not. 1. sid. 153.) görs beständigt till* örum *&c. Ofta äro förkortningstecken förbisedda, t. ex.* Präst, gild, siuk *&c. för* præst*er &c. En del af de i handskriften förekommande skriffel äro här rättade, t. ex.* byaggia, guziwialalagh *&c.; andra qvarstå deremot, såsom* amo[59]*; och på många ställen finnas ganska onödiga förbättringar, såsom* göra *för* giora, thre *för* þrie, nokor *för* nokar, hwilka *för* hwilica, things-

---

[58] Vide SML. Tab. I et II.

[59] Vide not. 89. pag. 74.

[58] Se SML. Tab. I och II.

[59] Se not. 89. sid. 74.

dum pro *þiæns gældum* &c. Ordo verborum haud raro mutatus est, ex. c. *tolf män thät* pro *þæt .XII. mæn; han widh* pro *wiþ han* &c. — Varietates calci adiectas ex cod. D esse haustas supra observatum est. Nonnullas quidem harum varietatum quoque habet cod. B; at inde non sequitur hunc codicem editori fuisse cognitum; nec quae in citationibus ex cod. D deprehenduntur vitia, manifestae incuriae tribuenda, probant tales citationes alium quendam codicem respicere.

Etiam codex iuris VM. ab Åkerman editus, a Loccenio Latine versus exstat in collectione supra commemorata. Heic, sicut in versione iuris Sudermannici a Loccenio conscripta[60]), praetermissus est liber de iure ecclesiastico, cuius loco tantum adnotatum est illum librum "convenire cum titulo de iure ecclesiastico Latine verso, et adiecto LL.^{us}. Sueticis civitatum."

III. De hac iuris Vestmannici editione.

Cum duo exstent iuris VM. codices, alter antiquior alter vero recentior, hos duos codices exhibui in duabus huius editionis partibus. Prior igitur pars continet Iuris Vestmannici codicem antiquiorem, qui hactenus cognitus fuit sub falso nomine iuris Dalecarlici; ex unico manuscripto codice qui exstat, sc. cod. A (B 54 in Regia Bibliotheca Stockholmiensi). Rubricam *Kristnu balker*, quae hic desideratur, ex recentiori codice mutuatus sum.

gäldum *för* þiæns gældum *&c. Ej sällan är ordens ordning ändrad, såsom* tolf män thät *för* þæt .XII. mæn; han widh *för* wiþ han *&c. — Angående de i slutet tillagda "åthskilnadher" är förut anmärkt att dessa äro hämtade ur cod. D. Några af dessa olikheter finnas väl äfven i cod. B, men häraf följer ej att utgifvaren känt denna handskrift, likasom de genom uppenbar vårdslöshet tillkomna oriktigheter i citationerna ur cod. D icke bevisa att dessa skulle vara hämtade ur någon annan handskrift.*

Äfven den af Åkerman utgifna VML. är af Loccenius på Latin öfversatt i den förut omnämnda samlingen. Här, likasom i Loccenii öfversättning af Södermannalagen[60]), är Kristno-Balken förbigången; i dess ställe läses endast den anmärkning, att denna Balk öfverensstämmer med den på Latin öfversatta Kyrk-Balk, som är bifogad Sveriges Stadslag.

III. Om närvarande edition af Vestmannalagen.

Emedan af VML. finnas i behåll tvänne bearbetningar, en äldre och en nyare, så äro dessa bearbetningar tryckta i två särskilda afdelningar af denna edition. Förra afdelningen innehåller derför den äldre codex af Vestmannalagen, den samme som hittills varit känd under det oriktiga namnet Dalelagen; efter den enda kända handskrift som finnes, eller cod. A (B 54 på Kongl. Bibliotheket i Stockholm). Rubriken Kristnu balker, *hvilken här saknas, är lånad från den*

---

60) Cfr. SML. præf. pag. XLVI.

60) *Jfr. SML. föret. sid. XLVI.*

Cum singuli libri heic, sicut in iuris Vestrogotici codice antiquiore, non sunt divisi in capita et paragraphos, talis divisio a me est facta, ut mihi idoneum visum est, qua in re neque curavi divisionem antea ab Hadorph inepte factam, nec normam praebuerunt signa ¶ in manuscripto codice occurrentia, quae interdum in mediam periodum sunt intrusa (ut KrB. 3: 6; 6: 1.). Divisionem in capita hic, sicut in codice iuris Vestrogotici antiquiore, notis numeralibus Arabicis, non vero litteris numeralibus Romanis designavi, ut ea res indicio esset illam divisionem in manuscripto codice non exsistere. Quo facilior esset comparatio huius codicis cum recentiore, hic, sicut in iure VG., locos recentioris codicis convenientes propriis notis textui subiectis indicavi, in quibus signum aequalitatis (=) denotat locos, qui similia fere continent; verbum *cfr. (confer)* indicat locos minus convenientes; ubi vero tales notae parenthesi includuntur, loci designantur, qui de eadem quidem re agunt, non vero similia continent. Quoniam loci quidam huius codicis ex iure Uplandico aut Sudermannico excerpti sunt, eiusmodi locos quoque in notis indicavi. — Posterior pars continet Iuris Vestmannici codicem recentiorem. Heic secutus sum cod. B (B 57 in Regia Bibliotheca Stockholmiensi), qui in fine quidem mutilus est, at mendis minus scatet quam cod. C; huc accedit quod, collato iure Uplandico, mox adparet codicem B continere primigeniam divisionem in capita, quam etiam servat cod. D, at contra ulteriorem

yngre codex. Emedan denna handskrift, likasom Vestgötalagens äldre codex, ej har någon indelning i Flockar och paragrapher, så har jag gjort en sådan indelning som synts mig lämplig, hvarvid hvarken afseende kunnat göras på den förut af Hadorph utan urskilning gjorda indelning, icke heller de i handskriften förekommande tecknen ¶, hvilka stundom äro insatta midt uti en period (såsom KrB. 3: 6; 6: 1.), kunnat tjena till ledning. Indelningen i Flockar har jag här, likasom i VGL:s äldre codex, utmärkt med Arabiska och ej med Romerska siffror, för att erinra derom, att denna indelning ej finnes i handskriften. För att lätta jämförelsen med den yngre codex har jag här, likasom i VGL., näst under texten på hvar sida tillsatt hänvisningar till motsvarande ställen i den yngre codex; hvarvid likhetstecken (=) utmärker sådana ställen som hufvudsakligen äro af lika innehåll; deremot hänvisar cfr. (confer) *till ställen der mindre likhet finnes; och der en sådan hänrisning är satt i parenthes, så utmärkas dermed ställen som handla om samma ämne, utan någon likhet i innehållet. Som åtskilliga ställen i denne codex tydligen äro hämtade ur Uplands- eller Södermannalagarne, så hafva äfven sådana ställen blifvit genom dylika hänvisningar anmärkta. — Senare afdelningen innehåller den yngre codex af Vestmannalagen. Till grund för texten har jag här lagt cod. B (B 57 på Kongl. Bibliotheket i Stockholm), hvilken väl är defekt i slutet, men är mindre felaktig än cod. C; hvartill kommer att det genom jämförelse med Uplandslagen genast visar sig att cod. B innehåller den ursprungliga, äfven i cod. D bibehållna indelningen i Flockar, hvar-*

capitum dissectionem, quam exhibet cod. C, esse immutationem posterius factam. Ea tantum, quae in fine codicis B desunt, ex cod. C supplevi[61]). Capita, ubi necessarium visum est, in paragraphos divisi. Varietates, quas continent codd. C et D, ac in libro de iure ecclesiastico quoque E, exceptis manifestis quibusdam scripturae mendis, in notis sunt observatae; ex adnotationibus, quas littera F insignivi, paucis tantum locis varietates attuli. In cod. B indices capitum omnium librorum in initio voluminis scripti sunt, quamobrem ibi adnotavi varietates ex illis indicibus quales eos, solito more, fronti singulorum librorum antepositos habent codd. C et D[62]). Cum hic codex magna ex parte transscriptus sit ex iure Uplandico, multa vero ex antiquiore iuris VM. codice sint hausta, quaedam denique ex iure Sudermannico excerpta sint, heic quoque textui notas subnexui, quibus indicantur loci convenientes non solum antiquioris codicis, sed etiam iuris Uplandici et Sudermannici; ubi vero hae notae ad antiquiorem codicem delegant, signum aequalitatis indicat locos maxime convenientes; *cfr. (confer)* autem locos ex quibus, etsi praeterea minus similibus, tamen aliquid transiit in recentiorem codicem, nisi parenthesi inclusa sit nota, qua re indicatur locum antiquioris codicis parallelum quidem esse, nihil vero inde esse excerptum[63]).

emot Flockarnes sönderstyckning i cod. C tydligen är en senare gjord förändring. Endast hvad som fattas i slutet af cod. B, är fyldt ur C[61]). Flockarne har jag, der så funnits nödigt, indelat i §§. De olikheter som finnas i codd. C och D, äfvensom, hvad Kristno-Balken beträffar, i E, hafva, med undantag af några uppenbara skriffel, blifvit i noterna anmärkta; ur de anteckningar, som jag utmärkt med bokstafven F, har jag endast på några få ställen funnit anledning att anmärka olikheter. I cod. B hafva förteckningarne på Flockarne i alla Balkarne fått sin plats i början af boken, hvarför jag der anmärkt olikheterna i dessa förteckningar, sådana de i codd. C och D finnas, såsom vanligt, införda vid början af de särskilda Balkarne[62]). Emedan en stor del af denne codex är afskrifven ur Uplandslagen, mycket åter hämtadt ur VML:s äldre codex, och åtskilliga ställen äro lånta från Södermannalagen, så har jag äfven här närmast under texten tillsatt hänvisningar till motsvarande ställen i den äldre codex, äfvensom i Uplands- och Södermannalagarne; hvarvid, i afseende på hänvisningarne till den äldre codex är att märka att likhetsteknet är satt vid de mera öfverensstämmande ställen; cfr. (confer) *åter vid sådana, der öfverensstämmelsen är mindre, men likväl något är hämtadt ur den äldre codex, då hänvisningen ej är satt i parenthes, hvarigenom endast tillkännagifves att stället i den äldre codex är motsvarande, utan att likväl något är der hämtadt[63]).*

---

[61] Cfr. not. 12. pag. 239.

[62] Cfr. not. 26. pag. 71.

[63] Ita ex. c. notae ad KgB. 1-5, quibus ad

[61] Jfr. not. 12. sid. 239.

[62] Jfr. not. 26. sid. 71.

[63] Så äro t. ex. hänvisningarne till den

Quod ad glossarium attinet, haec observentur. Cum ius VM., praesertim in recentiore codice, multa contineat quae ex iure Uplandico transscripta sunt, superfluum omnino mihi visum est in glossario iterum citare ac explicare tales locos ex iure Upl. transscriptos, qui in glossario codici Upl. adnexo iam sunt explicati. Notae eiusmodi locis textui subnexae, quae delegant ad ius Upl., itaque etiam delegant ad glossarium iuris Upl. respectu habito omnium vocabulorum ex iure Upl. transscriptorum, quae explicatione indigent. Attamen vocabula nonnulla rariora, talibus locis occurrentia, heic quoque locum obtinuerunt, ex. c. *afkænno þing, brigþ, gærsala* &c. Praeterea de hoc glossario eadem valent, quae in praefationibus ad codices iuris Uplandici et Sudermannici dicta sunt.

Quoniam manuscriptus codex iuris Vestmanniae recentioris quem ego secutus sum (B), excepto libro de iure ecclesiastico, habet divisionem in capita longe diversam ab illa, quam habet codex ab Åkerman editus (C), etsi divisio codicis C facile percipitur non tantum ex varietatibus ad indices capitum adnotatis (pagg. 71–81.), sed etiam ex notis textui adiectis, quae indicant locos, ubi cod. C, a cod. B discedens, incipit nova capita [64]), ta-

I afseende på glossarium anmärkes att då en stor del af VML., i synnerhet dess yngre codex, är afskrifven ur Uplandslagen, så har jag ansett alldeles onödigt att i glossarium nu åter uptaga och förklara de på sådana ur UplL. afskrifna ställen förekommande ord, hvilka redan blifvit i UplL:s glossarium uptagna och förklarade. De vid sådana ställen nedanför texten tillsatta hänvisningar till UplL. kunna derför ock anses som hänvisningar till UplL:s glossarium i afseende på alla de ur UplL. hämtade ord, som tarfva förklaring. Endast några på dylika ställen förekommande sällsyntare ord äro äfven här uptagna, såsom afkænno þing, brigþ, gærsala *&c. För öfrigt åberopas hvad angående glossarium blifvit anfördt i företalen till Uplands- och Södermannalagarne.*

Emedan den af mig följda handskrift af VML:s yngre codex (B), med undantag af Kristno-Balken, har en helt annan indelning i Flockar än den af Åkerman följda handskrift (C), har jag, ehuru indelningen i sistnämnde codex lätteligen inhämtas dels af de vid förteckningarne på Flockarne (sidd. 71–81.) anmärkta olikheter, dels af de vid texten fogade noter, der det blifvit tillkännagifvet hvar cod. C börjar nytt capitel på andra ställen än texten [64]), dock, på det

---

antiquiorem codicem delegatur, parenthesi inclusae sunt, quoniam illa capita ex iure Upl. transscripta, etsi cum antiquiore codice convenientia, nihil tamen continent, quod ex hoc transscriptum sit, sicut e contrario ex. c. KgB. 6: 1. factum est.

[64]) Ex. c. not. 7. pag. 112; nott. 70, 78, 82. p. 115.

äldre codex vid KgB. 1–5 ställda i parenthes, emedan dessa ur UplL. afskrifna Flockar, ehuru öfverensstämmande med den äldre codex, dock ej innehålla något som är taget ur denne, såsom förhållandet deremot är t. ex. med KgB. 6:1.

[64]) T. ex. not. 7. sid. 112; nott. 70, 78, 82. s. 115.

men, quo promtius inveniantur in hac editione loci iuris VM. in antiquioribus scriptis citati, subtexui tabulam; quae indicat locos huius editionis capitibus codicis C respondentes; qua in re observanda est perturbatio, quae in dicto codice, respectu habito litterarum numeralium, quibus designantur capita libri *Jorþa balker*, inde exstitit, quod unum caput errato est praetermissum [65]).

Lundae d. XVII Novembris
MDCCCXLI.

att de i äldre skrifter citerade ställen i VML. må kunna så mycket lättare igenfinnas i denna edition, bifogat en Tabell, som utvisar de mot hvar Flock i cod. C svarande ställen i denna edition; hvarvid är att märka den oreda, som i nämnda handskrift vid numereringen af Flockarne i Jorda-Balken upstått i anledning deraf, att en Flock blifvit af mistag förbigången [65]*).*

Lund d. 17 November 1841.

---

65) Vide not. 100. pag. 176; not. 2. p. 177.

65) Se not. 100. sid. 176; not. 2. s. 177.

EXPLICATIO LITTERARUM, QUIBUS CODICES MANUSCRIPTI ETC. SIGNIFICANTUR.

A. Codex Bibliothecae Regiae Stockholmiensis, B 34. (vide supra pag. I.)

B. Cod. Bibl. Reg. Stockholm. B 37. (vide pag. XXI.)

C. Cod. Bibl. Reg. Stockholm. B 36. (vide pag. XXVI.)

D. Cod. Bibl. Reg. Stockholm. B 33. (vide pag. XXVIII.)

E. Cod. Bibl. Acad. Upsal. N:o 10. (vide pag. XXX.)

F. Cod. Bibl. Acad. Upsal. N:o 53. (vide pag. XXXI.)

Had. Hadorph, Iuris Vestmanniae antiquioris editio sub nomine *Dahle Laghen* (vide pag. XXXIII.).

Locc. Loccenius, Iuris Vestmanniae antiquioris et recentioris versiones Latinae (vide pag. XXXV, XXXIX.).

CONSPECTUS OPERIS.

I. Iuris Vestmannici codex antiquior . . . . pag. 1.
Kristnu balker (KrB.). . . . . 3.
Kunungs ezöre (Eþs.). . . . . 11.
Manhælghis balkir (MB.) . . . . 16.
Bygninga balkir (BB.) . . . . 26.
Gipninga balkir (GB.). . . . . 47.
Wm þiufnadh (Þj.) . . . . 53.
Þingh balkir (ÞgB.) . . . . 59.

II. Iuris Vestmannici codex recentior . . . . 67.
Praefatio (Præf.). 69.
Indices capitum (KrB. &c. ind.) . . . . —
Kristno balkær (KrB.). . . . . 82.
Konongs balkær (KgB.) . . . . 112.
Ærfda balkær (ÆB.) . . . . 118.
Manhælghis balkær (MB.) . . . . 137.
Jorþa balkær (JB.) . . . . 172.
Köpmala balkær (KpB.) . . . . 185.
Bygninga balkær (BB.) . . . . 195.
Þingmala balkær (ÞgB.). . . . . 226.

Glossarium . . . . 241.

Index nominum propriorum . . . . 352.

Tabula, quae indicat locos huius editionis, capitibus codicis C respondentes . . . . 353.

Addenda et emendanda . . . . 357.

I.

IURIS VESTMANNICI

CODEX ANTIQUIOR.

DEN ÄLDRE CODEX

AF

WESTMANNA-LAGEN.

(*Kristnu balker.*)[1]

1.

SJgnaþe guð meþ sinæ naþa warþi meþ ws allum saman. Oc sancto mario bön wars hærra moþir. oc alguzhælgun. oc þe hælghu kirkiu. ¶ Böndir förþu stuk oc sten. oc gundwal[2]) growu oc kirkio giorþu. Nu ær kirkia war gior. oc till wigslæ boyn. þa giorþu þeer tolf næmpdæ men til biscops. at beþas[3]) præst æfti þy sum ræt ær. Aghin böndir wald at wælia præst slikan þær þe wilia innan sæx manaþa. Siþan vti æru sæx manaþa. hawi þa biscopir wald at fa þem præst slikan þær han wil. 1

2.

¶ Nu ær præstir takin. þa scal hanum hws fa. ena stuwu. ena laþu. eet biscops hærbærghi. eet stekara hws. eet hæst hws. eet fæ hws. eet wista hws.

3.

Nu scal presti til föþu læggia þæt scal byria niþan warþa a akri. oc lycta owan warþa. at hwar sum niþir combir hwar tyundi tinghir. þær scal han een rök[4]) af hawa. Siþan skal taka þem twa luty þær æftir æru. oc skipta sundir J þry. een lut kirkiune. annan biscopi. þriþia fatökum mannum. §. 1. ¶ Bondi skal tiunda præsti sinum hwarn tiunda kalf ælla pæning fori han. hwart tiunda lamb ællæ pænning fori þæt. hwaria tiunda gaas ælla half pænning firi. hwan tiunda kiþling ælla half pænning fori. han skal tiunda kalf

---

(1, cfr. II. KrB. 4.)
(2, cfr. II. KrB. 2: 1.)

3: pr., cfr. II. KrB. 6: pr.
§. 1 = II. KrB. 6: 5.

---

1) Liber de iure ecclesiastico caret rubrica.

2) Lege *grundwal.*

3) Vox *beþas* bis est scripta, at posteriori loco puncta huic voci subiecit scriba.

4) Forte legendum est *lut* vel *þriþiung.*

oc kiþling nyu nata gamblan. oc griiss .XIIII. nata gamblan.[5] lamb oc gaas
vm mikialsmæsso dagh. §. 2. Böndir skulu kirkiu gewa tolf thynnia sæð. oc
fiuwr las oc tyughu æng. §. 3. Bondin scal ræta tiund giora. aff ærtum. af
humblagarð. af lini hwan sæxtanda fitiæ swa oc af hampu. hwan tiunda fisk
aff hwarium fisklekum. §. 4. hwar bonde scal giora tiv pænninga præsti si-
num. fori iamlanga offir. oc hwart hion offre en pænning a pascha dagh sum
guzlikama takir. oc hwar leghodrængir oc leukuna fiora pænninga at tidha
cöp. oc allir þe sum giærninga men æru. þe skulu giora een öre pænninga
at tiþa cöp. oc boðsæta gior örthug. æn þön æru tu saman §. 5. ❡ Wighis
man meþ kunu sinni. gæwi þrea alnar gwt læriipt. gangir kona J kirkiu æp-
2 tir bonda ælla barn sith. giwi haluan öre[6] pænninga. ællær fiorar markir
liius. §. 6. Oc scal husfru a. altare bæra leff oc leef sufl. ❡ Wm kirkiu-
mæsso dagh. oc vm hælguna mæssu dagh oc vm iula dagh. oc vm kyndil
mæsso dagh. oc vm pascha dagh.

4.

Præstir kan buð fa. man at scripta ella barn at kristna. ella liik wighia. aff þæmma þrim skal han förlst man at scripta. oc hanum reþscap fa. fori þy at guþfaþir oc gudmoþir maghu barn döpa J. þrangun.[7] oc giwin namn slit þe wilia. þæn döþe ma længst biþa. Dör man scriptælös præstir buð fangit oc ær vtan forfall. böti þrea markir. ❡ Dör barn v cristit. præstir buð fangit böti þrea markir. §. 1. ❡ Wardir bonde sivkir faar buð præste hawir æi præstir hæst þa skal han taka stol aa halsic[8] oc gangi til bondans. ❡ Nu wil æi præstir ganga oc bon[9] dör scriptalös hæti wiþir præ-

---

3: 2 = II. KrB. 2: pr.
(§. 3, cfr. II. KrB. 6: 4.)
§. 4 = II. KrB. 6: 6.
§. 5, cfr. II. KrB. 8: 1.
§. 6 = II. KrB. 9.
4: pr. = II. KrB. 11: pr.; SML. KkB. 9: pr.

---

[5] Litt. *l* omissam supra lineam addidit scriba.

[6] V. *öre* in fine folii infra lineam est scripta.

[7] Lege *þrangum.*

[8] Pro *hals sic.*

[9] Lege *bonde.*

stir þrim markum. wardir prestir a wæghi vte staddir aghi witu meþ twem mannum sialwir han þriþi. wari swa þræll .i. witnum sum frælsman. §. 2. Liggir owicth lik[10]) vm naat hæti wiþir þrim markir.[11]) Liggir owict andra naat oc þria markir. Liggir þriþiu oc þria markir. aff þæsse sac. takir þriþiung biscopir oc þriþiung malsæghande. þriþiung sookn oc kirkia. þa före böndir liik owict til kirkiu. oc sætin i. kirkiugarð. sæghir presti til. Jorþa lik þætta. iorþar iac æi sæghir han för een iak hawir pænninga mina i. handum. ¶ Laath þa wp kirkiu dyrin. latir iac æi wp sæghir han. þa scal till biscops fara næmð aff soknninni. þa scal han læta fara præst sin iorþa liik þæt.

5.

Böndir sculu kluccara fa. han scal fyꝛstum J. kirkiu wara oc senstum w fara. han scal wactæ nökkla oc liwss. Böndir sculu strængir til klocku fa. kluckare skal ringia gen baþe quickum oc döþum. §. 1. klockarenum skal föþo fa. hwar bonde leef oc leefsufl oc trö korns. §. 2. Liggir liik owickt j. sokninni fa buþ præste. han can æi hema wara. Sighi þa til klockarenum[12]) wari þær mæþ bondin saclös. §. 3. ¶ Firi bondans sial oc husfru. givi presti nyw allna lærift. firi bondans barn fiora alna lærez.[13]) æn þæt ær at ængo komit. §. 4. Nu scal klockare font wacta. han scal æi længir 3
öppin standa æn fontir wighis oc barn döpiz. standir han længir oppin. can folk handum J. gripa giældi kluckare þrea markir. Gripir man innan þæssa mællum giælde þrea markir. §. 5. ¶ Brindir kirkia aff wangömu. kluckare böte .XL. markir. §. 6. ¶ Warþir klucka lös i. bandum. þa skal kluckare

---

4: 2, cfr. II. KrB. 11: 1.
5: 1 = II. KrB. 5: 5.
§. 4 = II. KrB. 18.
(§. 5, cfr. II. KrB. 5: 1.)
§. 6 = II. KrB. 5: 4.

---

10) V. *lik* omissam infra lineam addidit scriba.

11) Lege *markum.*

12) Litt. *l* omissam supra lineam add. scriba.

13) Pro *lærefz* v. *lærefts.*

bondum till sæghia wm een synnodagh. annan oc þriþia. wilia æi böndir vmboa. faldir klucka oc bristir hawin soknna mæn skaþa þæn þeer fangit hawa. Faldir þæssum klucka aa kluckaræ oc dör wnde hænne. bötin attir þan man meþ markum þrættan. taki þæt wp þan sum sandir ærwingi ær at. Sæghir æi kluckare bondum til. at klucka war lös .i. bandum. faldir klucka niþir oc bristir böti attir klucku markum siw. ¶ Faldir klucka þön þær standir pund ælla pundi mera. böti attir meþ markum þrættan. faldir mæsta klucka niþir standir þry pund ella þrim14) pundum mera. böti attir mæþ fyrum markum oc tiughu þætta ær eensokn15) soknna manna. Sæghir kluckare æi bondum till at klucka ær lös i. bandum. oc dör wndi þere klucku liggi vgildir. Faldir klucku klappir niþir oc slar kluckara i. hæl liggi vgildir. Löpir till annar nokor vtan kluckara buð oc ringir. bristir þa klucka. giældi han klucku attir sum ringde. faldir oc klucka niþir aa han liggi wgildir.

6.

¶ Nu ær barn fööt bæstum hællum. hawir baþi horn oc haar. dragher anda till oc fran. þæt barn skal döpilsi fa ær swen barn taki twa men oc ena kunu. þön sculu kunna. pater noster. oc credo. ær mö barn taki twa kunu oc en man. §. 1. Langt ær til kirkiu fara guzziuiu sculu barn waeta ¶ Sæghia swa guzziuiu. wi ærum æi för mæþ þæssu barnni ywi scoghin. þy at æfni ær æi i. barnninu. þa scal þæt barn döpa J. watni. J nampn faþurs oc sons. oc þæs hælgha anda. Nw hawir barn döpilsi fangit. þa16) skal þæt barn standa baþi arf oc wrf. Dör þæt barn þa skal þæt barn quart læggia. taki een aff guzziuiu oc standi til præstins. taki kluckare stænkil oc
4 wight watn bæri till barns oc stænke a þæt. þa skal þæt till kirkiu föræ oc

(6: 1, cfr. II. KrB. 10: 1.)

---

14) V. *þrim* omissam supra lineam add. scriba.

15) Lege *eensak*.

16) *þ* una cum parte litterae *æ* hic additum, lineola induxit subiectisque punctis notavit scriba.

præstir skal þæt iorþa. glöma guzziuia þy. taka barn oc föra till kirkiu owict. föra ywir bolstað hætiu wiþ markum þrim. Föra ywir annan oc þrea markir. föra ywir þriþia oc þrea markir. föra ywir lanð alt giældi æcki þy mera. gangir boot i. þræskipti. takir en lut kunungir. annan biscopir. þriþia bolstazmæn. Combir biscops lænsmaþir oc sighir swa liik ær owict. næi sighia þön. þær[17]) kluckare till witna wara oc gozziuia. fa æi þön þe witne bötin þrea markir. oc gangi bot j. þræskipti. §. 2. Nw kærir biscops lænsmaþir till bondans. at han förþe liik owict till kirkiu. wæri[18]) sik meþ præstins witnum oc twem grannum ælla nagrannum sinum hawir twa aff þæmma wari saclös. oc gangi ængin eþir þær mera æptir.

7.

¶ Nw cuma hion till kirkiu beþas wigilsi oc hionalagh bindæ. þa scal præstir þrea synnodagha i. sanghus durum standa spyrias fyri. æn nokor forfal ær þær i. at þe matin æi laghlika saman wæra.

8.

Biscopir scal vm lanð riþa oc kirkiu wighia. byriar at minstu kirkiu. han scal hawa at wiksla fæ. þær tolf öra eenni borð stallare oc stekare sæx öræ. biscopir scal þrætighi hæsta hawa. æki fler*um* corn giwa een tyw. Riþir till merę kirkiu. þær scal han hawa þrea markir at wikslæ fæ. stallare oc stekare sæx öræ. oc twænni borð. æi oc flere hæsta hawa æn för. ¶ Riþir till mæstu kirkiu. þær skal han hawa sæx markir at wikslæ fæ oc þrænni borð stallare oc stekare sæx öra oc æki flere hæsta æn fyr

---

7, cfr. II. KrB. 20: 1. *8 = II. KrB. 3.*

---

[17]) Addo *skulu.*

[18]) Scriptum est *wærin*, at litteram *n* ipse delevit scriba.

9.

Mangt hawir warith oc opta ær ilz dömi. swn kan hæfda moþur sina. ælla faþur doctir sina. böti fori niw markir hwart þera gangi J þræskipti. taki en lut kunungir. annan biscopir. þriþia allimæn. ¶ Hæfdær broþir systir sina. ælla systirdoctir sina. böte hwart þera sæx markir gangi bot sum fyr. hæfdær sin þræ mænning. bötin niw markir baþin. skiptis bot[19] fyr. Hæfdar fiurmænningin sin. ælla guzziuia sina böte þrea markir hwart þera. skiptis bot sum fyr. ær æi sandir at. wæri sik meþ tolf manna eþe oc wari saclös. §. 1. Witis manni vm twa kunu. han a baþa þöm wæria ella fælla. ¶ Witis manni vm twa skyldar kunur oc fylgias aal wm een swar. stande een lagh fori þem. witis enne kunu vm twa skyldar mæn. warin lagh þe samu. skilias at þön vm swar sin. hawi wæriandi þa witu. §. 2. ¶ Nw sighir biscops lænsman skyldari wara æn þön wiþir ganga. standi a eþe oc witnum þera twæggia manna sum manninum æru skyldasti innan þriþiw byrd. oc þera twæggia sum kununni æru skyldaste innan þriþiw byrð. Kænnis manni guzziuia lagh. oc sighir æi guzziuia lagh wara. wæri sic meþ guzziuium sinum sum a barnni[20] hioldu. ¶ Æru þön fran fallin. wæri sic meþ tolf manna eþ oc twæggia manna witnum. §. 3. ¶ Wardir man takin J. horsængh meþ kunu. oc meþ fullum skiællum. oc takir agrepp af baþum þem wari san at sak sinni. oc böti þrea markir hwart þera Warþir takit aff aðru. oc æi af baþum. hawi wizorð oc wæri sic meþ twem witnum oc tolf manna eþ. oc dömis af þöm þrea markir. sum þön tooc oskiællika. Bot fori horsæng gangi J þræskipti. taki en lut kunungir annan biscopir. þriþia allimen. §. 4. ¶ Warþir man inni takin meþ annars manz kunu J. sæng hans. Warþir han i. hæl slaghin ella baþe þön. synis þær bloþir a blöiu. ella a

---

9: pr, 1, 2 = II. KrB. 24: 12. *(§. 4, cfr. II. ÆB. 6: 2.)*
§. 2, cfr. II. KrB. 24: 14.

---

[19] Adde *sum*.

[20] Had. male legit *barnin*.

sængæ stuk liggi wgildir. oc wil han æi dræpa. han lösi sic meþ fyritighi markum. oc gangi i. þræskipti bot þön. §. 5. kænnir bonde hustru sinne. ella hustru bonda sinum hoor fori ölstuw. ella fori soknnamannum. fylghi witni biscops lænsmanne. aghi þa wald at kæra till þes mans ella kunu þær þæt nampn ær giuith. æ til þæs han hawir lagh ella pænninga. ¶ Faar han æi witni meþ sik. aghi þa æi wald at quælia han vm þæt. §. 6. ¶ Gangir[21]) man eþ fori hoor. ella frænzsama spiæl. takir siþan samu kunu oc löpir burt meþ. hawi forlöpit wizorþum sinum. eþrin gange attir. kænnis manni 6 ælla kunu hoor ella frænzæmispiæl. gangir lagh fori. föþis barn siþan oc han ær faþir at sum lagh hawir gangit at þy tali at barn war aaflat. fyr æn eþir war gangin. þæn eþir gangi till fastu oc fæboth. Sighir oc swa tal til. at þæt barn war aflat siþan eþir war gangin. þæn eþir stande oc böte hoor. ella frænzæmis spiæl.

10.

¶ Nw kan *maþer* hawa þyþalaġh meþ nokoru fæ wari meþ hwat fæ þæt hælst ma. hæfdar þæt sum kunu. warþir bar oc atakin. quickan scal þan man J. iord græwa. oc þæt fæ næṣta hanum. sum han syndaþe meþ. Jnni þær script sina. þæt skal malsæghande giora sum fæt atti. ær han æi sandir at. wæri sic meþ[22]) witnum oc tolf manna eþe. gitir ęþin gangit. wari saclös. faldir han at eþe. böti tolf markir. gangi J. þræskipti. taki een lut kunungir annan biscopir þriþia alli mæn. oc niw markir fori banz mal. oc biscopir raþe script hans.

9: 6 = II. KrB. 24: 11. *(10, cfr. II. KrB. 23.)*

---

[21]) *Gangar* scriptum est, at puncta posteriori *a* subiecit, et *i* supra lineam addidit scriba.

[22]) Adde *twem.*

11.

g Warþir kuna takin meþ truldom. meþ horn oc haar quict oc döt þæt ma wel truldom heta. þæt ær fyritighi marka sak. ær æi san oc atakin meþ. wæri sic meþ þrim witnum oc þrætolftum eþe. gitir æi gangit eþin. fallen ær þæssum kuna at fyritighi markum. gangi bot i. þræskipti. taki een lut kunungir annan biscopir. þriþia alle mæn oc niw markir fori hanz mal oc biscopir raþe script hennar. hawir æi böta. wari stens mattit[23]) oc stranda.

12.

witis kunu belgmorð. far hon swa til orþa. þær ær sanð[24]) iæk födde barn. þæt war dööt. oc æi quict. þær skal hon hawa witni meþ. hun skal hawa twa kunur þær till witna sialf hun þriþi. far hon andra leþ til orþa. sæghir at hun aldri atti barn. þa skal hun wæria sic meþ twem witnum oc tolf manna eþe. far þænna eþ gangit wari saclös. far æi hæte wiþir tolf markir. gangi J. þræskipti taki een lut kunungir annan biscop*ir* þriþia alli men

13.

Þa sum sool gangir vndi wid vm löghardagh. þa ær inni synnudags hælg. oc vti sum sool gangir vndi wid. hwar sum wæckir bloð. ælla bærgs[25]) böti þrea markir gangi J. þræskipti sum fyr ælla wæri sic meþ laghum §. 1.
7 witiz manni at han fastaþi æi ella förmde æi. þa han skuldi fasta ella förma böti þrea markir. takir lönscript aff præstinum för en han fa sak fori þæt oc witna swa prestir meþ hanum wari saclös. Takir bonden ber fram kötmatd fyri hion sin þær han skuldi bæra fram fastomat. þa ær bortu lön-

---

12, cfr. II. KrB. 25. *(§§. 1, 2, cfr. II. KrB. 12: 1.)*
13:pr. = II. KrB. 26:pr.

---

[23]) *maþir* sine dubio legendum est. Cfr. I. þjB. 2 : pr ; II. ManhB. 26: 11.

[24]) Pro *sant.*

[25]) Litt. *g* omissam supra lineam addidit scriba

script æn flere wita. saclös æru hion hans. böti han þrea markir. J þræskipti sum fyr. ella wæri sic meþ laghum. §. 2. Nw can prestir glömzskir wara. byuþir æi hælghadagha ella fastu dagha. prestir sighir buþit hawa. böndir næi sighia. taki prestir þem tolf þa at kirkiu waru han ræthlica þæt böd. witna þer æi swa meþ hanum. böti þa prestir þrea markir.

14.

Qwæll prestir bondan wm offir ella tiund. þa han förþi sina tiund. wæri sic[26]) twem mannum af soknninni. sialwir han þriþi.

15.

Wm þe sakir þær biscope oc kirkiu höra till. þa bondin ær laghwnhin. þa skal manas til meþ p*ro*fastins breff vm en synnudagh. oc vm annan. oc vm þriþia. þær skal næmpna by oc bonda. wil han ræth giora innan þrea synnudagha wari saclös. wil æi. þa combir han J. forbuþ. ær J. forbuþi naat oc iamlanga. þa skal han J. ban lyusa. Sitir siþan j. banni ywir naat oc iamlanga gangi siþan wndi swærd kunungs wardir man sandir at böte þrea markir. Er æi sandir at wæri sic meþ tolf manna eþ oc wari saclös

([1]hær byrias kunungs ezöre

1.

Þæssum maal æra kunungs ezöre. ([2]þön han taka scal. oc aldra högh-

14 = II. KrB. 6: 7.
(15, cfr. II. KrB. 12: 2; 24: 9.)

1 = II. KgB. 1; UplL. KgB. 4.

---

26) Adde *meþ*.

1) Haec verba a scriba minio exarata, atramento male renovavit rec. manus.

2) Lego: *þa han taka* v. *takas* &c. Cfr. UplL. KgB. 4: pr.

sta herranna. J swearike. þæt ær þæt fyrsta. hwar sum hæmpnas a annan oc annar giorþe giærningina. þa[3]) skal þæt hundaris næmð wita hwat hældir han hæmpnaþis a annan oc annar giorþi gærningina. ella annar skilnaþir com þera mællum. §. 1. þæt ær annat hwar sum hæmpnas a grið oc giora sæt.

2.

GRiþir man hem at andrum oc gior hanum hem sokn. hwat sum þæt ær een ælla flere. oc williandis hanum skaþa giora. ella nokorum J. hans garþi. þæt fyrsta þe J gard coma. sarghæ. sla til bloz dræpa ælla basta oc 8 binda. þa hawa þe kunungs ezöre brutit. oc ær þær hwar howzman fori sic. þeer læggias alli biltughe oc þera bo til skiptis. §. 1. Nw can swa wara at þeer riþa J gard oc ængin skaþa giort gita. vtan bryta hws hans. dylin meþ eþe tolf manna. oc twæggia manna witne. ella bötin sæx markir. þy at þær ær hööt meþ litlu bööt. §. 2. Nw can þæn falla sum fangh byuþir. ([4]þær ær þem heem sokn giorð. warþir slaghin sarghaþir ella dræpin innan gard oc grinda stulpa liggi vgildir. warþir dræpin innan J. garzliþi. falla fōtir inn oc howd wt wari vgildir. þy at howd skal æptir fotum resa.[5]) fallæ fötir wt oc howd inn. wari gildir. vtan[6]) till seen at han J garþi fangit hafþi þæt han döþ af löt. §. 3. Nw can þæn som æi ær bondans hion. sökia bondans gard fore owinum sinum J þrangum. þa agha hans arua æn han dræpin wardir ella saar gior bo skipta oc bötir taka. þan biþir J frid sum iorþina atti. §. 4. Giors heem sokn a landboa ella a hion hans. þa a han J. frid biþia. giors a annan oc æi a hion hans aghe þa ([7]þæn iordæghande. §. 5. Nw hittas men satir J garþi. oc skilias osatir. æn þö at giærð comi þera mællum. þa ær þæt æi heemsokn. vtan han gangir af þem garþi oc J annan far sic wapin ella fylghi gangir attir oc gior til hans fulla giærð. þa ær

---

2 = II. KgB. 2; UplL. KgB. 5.

---

[3] *þ* hic additum, ipse delevit scriba.

[4] Lege: *þæt ær þæn heem sokn giorþe.*

[5] *reþa* primum fuit scriptum.

[6] Adde *witni.*

[7] Lege: *iordæghande i frid biþia.* Cfr. II. KgB. 2: 4; UplL. KgB. 5: 4.

þæt heemsokn. §. 6. ¶ Nw riþir8) maþir at garþi fori sinum owinum. skytir til hans ella kastar. far han skaþa J garþinum standir. þæt ær heemsokn.

3.

Takir man kunu meþ wald. synis asyn annathigia a henni ella a hanum. þön han giorþe hænni. ella hon hanum ella ær þæt9) swa nær by ella wægh at höra ma oop oc akallan. Warþir þæt laghlica skuþat.10) þa a þæt hundaris næmð wita. hwat þær ær sand11) vm. Takir man kunu meþ wald oc wardir takin ella fangin a samu giærning oc witna han tolf men þær till. þa a han wndir swærð dömas. §. 1. Takir man kunu meþ walð. oc dræpir kunan han J. þy. oc witna swa tolf mæn liggi wgildir.

4.

9 Sitir man a kirkiu wægh. ella aa þings wægh. firi andrum dræpir. sarghar ella blod wita slar. han hawir brutit kunungs ezöre. Combir æi drap ella sar. ella blodwiti þera mellum. þa ær höt meþ ængo böt. Skil þem a kirkiu wægh ella a þings wægh æi af langri awnd. wtan aff braþum gerningum. þæt ær æi kunungs edzöre. §. 1. ¶ Fara men fran kirkiu ella þingi. far till sin win ella pænings öll. ella annan stad oc æi ginstan heem. sæs12) fori þem forsæti oc faar skaþa. þær ær æi kirkiu friþir oc æi þings fridir brutin.

5.

¶ Takir man oc leþir annan til stuks. hoggir aff hændir ella fötir. þæt

---

3 = II. KgB. 3: pr, 1; UplL. KgB. 6: pr, 1.

4 = II. KgB. 4; UplL. KgB. 7.

5 = II. KgB. 5; UplL. KgB. 8.

---

8) Lege *rinder*. Cfr. II. KgB. 2: 3; UplL. KgB. 5: 3.

9) Loco litt. *þ* primum scriptum est *s*.

10) *skærskutat* legendum videtur. Cfr. II. KgB. 3: pr; UplL. KgB. 6: pr.

11) Pro *sant*.

12) Pro *sæz* v. *sæts*.

ær kunungs ezöre. wtan þæt kumi J wapna skipti. §. 1. Gior kuna ella owrmaghi þylika gerninga böti meþ lagha botum. æi ma kuna ella owrmaghi frid flya.

6.

❡ Hwar sum brutir[13] a moot þæssum malum. han hawir firi giort allu þy sum han aa owan iorþina. swa mangir sum þe æru oc lanz wist. oc biltughir læggias wm alt rikit oc aldri J frið coma. fyr æn han biþir fori hanum sum ([14]bönin atti. aghu flere bön æn een. hawi þan witu J frið wil biþia. ([15]skiptis swa bot þön sum attu. §. 1. ❡ Nw ma ængin annars firi giora. æi faþur suns æi sun faþurs. æi broþir broþirs. ella ængin annars firi giora. skipti allæ luti. fyrstu burt af þöm sum saclösir æru oc taki hwar sin lwt sum han aa J. bonu. siþan hans luttir sum ([16]biltughir ellæ[17]) brutlikin ær skipti J. þry een lut takir malsæghande annan kunungir. þriþia alle men. §. 2. þæghar han biþir firi hanum sum han hawir brutit till ella hans arwa. þa aa kunungir hanum frið giwa. oc han lösi sic J. frið kunungs meþ fyritighi markum. §. 3. þa þæsse næmð skal næmpnas. þa skulu þeer baþe wiþir wara. oc ia wiþir sæghiæ. ær til manz laghlica þingat oc till þings stæmpt oc wil æi coma. Raþi þær domarin næmd at næmpna oc næmð at fælla. wm all ezöris brut. skal nænð[18] næmpnas af sama þriþiunginum sum malit ær J. giort. hwilikin þeer tolf fælla han ær fældir sum fyr ær saght wtan kunungir wili þær wm sanninð[19] skuþa.

---

6 = H. KgB. 6: pr, 1; UplL. KgB. 9: pr, 1.

---

[13] Pro *brytir.*

[14] Pro *bönina atti.*

[15] Legendum videtur: *skiptin swa bot þön sum bön attu.*

[16] *biltughir* errato esse scriptum pro *brutlikin*, indicatur additis verbis: *ellæ brutlikin.* Cfr. UplL. praef. pag. IX.

[17] *bur* additum est, at puncta his litteris subiecit scriba.

[18] Lego *næmð.*

[19] Superfluam lineam hic addidit scriba, ut h. v. legi posset *sannunð* v. *sannimð.*

7.

¶ Koma mæn satir saman J. kirkiugarþe oc combir þær drap ella hog þera mellum. wari þær friþir. boot fyritighi markir. taki halft kunungin oc halft biscopir. gærningin æptir lanz laghum. §. 1. ¶ Kunnu mæn hittas satir oc skilias osatir. þær ær æi ezörit brutit. hwilikin andrum gior a como J. kirkiu inni *meþ* wrez hænde. han hawir brutit kunungs ezöre

8.

Hwar sum þen man hysir ella hemar sum biltughir ær laghþir oc sorin ena naat. vari saclös. hysir andra. oc þriþiu. böti kunungi þrea markir. hysir haldir ella föþir længir böti .XL. markir ella wæri sic meþ þrætolftum eþe. Hwar sum biltughan man hysir ella hemar innan þan dagh hanum ær laghþir. til þæs han ryma skal wari saclös.

9.

Gior man forsæti andrum J husa[20]) skyli. garþaskyli. grindaskyle. scoghaskiuli. warþir þæn dræpin sum til combir. liggi J. twæböte. warþir þæn dræpin sum firi sitir liggi J. en böte. sæghir annar at forsæti ær oc annar æi. wæri sic meþ þrætolftum eþe oc wari æki forsæti wtan drapp innan comi. §. 1. þrea markir takir biscop*ir* aff hwariu drapi. a hwat daghi þæt combir till. þær ökis lagha boot meþ þrim markum þöm takir biscopir.

7: 1 = II. KgB. 6: 2; UplL. KgB. 9: 2.
8 = II. KgB. 6: 3; UplL. KgB. 9: 3.
9: pr. = II. ManhB. 10: pr.; UplL. ManhB. 11: pr.
§. 1, cfr. II. KrB. 24: 2.

---

20) *husum* primum fuit scriptum.

(*[1]manhælghis kalkir[2]*)

1.

UM manhælghir manna ær swa wm mælt. Dræpir faþur sun sin. ella sun faþur sin þæt æru tyughu markir at manhælg hans. þa þræskiptas. taki een lut kunungir. annan biscopir þriþia hundarit.3) fall hans fyritighi markir. taki een lut kunungir annan biscopir.4) þriþia hwndarit. §. 1. Dræpir broþir broþur manhælg hans fæmtan markir fall hans fyritighi *markir.* skiptis bot sum fyr. §. 2. Dræpas þræmænningia ella fiurmæningia. þær ær manhælg þera þrea markir. fall þeræ5) .XL. markir gangi bot sum fyr. §. 3. Dræpas brylungar 11 manhælg þera sex markir. fall þera .XL. markir gangi bot sum fyr. §. 4. Dræpir moþur dottir sina. ella dottir moþur sina. manhælg henna tyughu markir. fall hænna fyritighi markir. wari swa boot mællum systra sum brödra. wari a quinna halwm sum manna. §. 5. Dræpir sun6) moþur sina manhælg hænna tyughu markir. fall henna .LXXX. markir. skiptis bot sum fyr. Dræpir moþur sun sin manhælg hans tyughu markir. fall hans .XL. markir. gangi bot sum fyr. §. 6. Dræpir broþir systir sina manhælg henna fæmtan markir. fall henna .LXXX. markir gangi bot sum fyr. Dræpir systir broþir sin manhælg hans fæmtan markir. fall hans .XL. markir gangi bot sum fyr. §. 7. Dræpir bonde hustru sina manhælg henna niw markir fall henna attighi markir gangi bot sum fyr. Dræpir hustru bonda sin manhælg hans niw markir. fall hans .LXXX. markir. skipti bot sum fyr. §. 8. Dræpas maghar sina mællum. liggin J. þings giældum.

2.

Slar sun faþur sin. þæt ær tolf marka sac. taki een lut kunungir an-

---

1) De hac rubrica idem valet, quod not. 1. pag. 11 dictum est.

2) Lege *balkir.*

3) *Dræpir broþir broþur. manhælg hans fæmtan markir* hic additum est, at subiectis punctis indicavit scriba haec verba non esse legenda.

4) *malsæghande* sino dubio legendum est. Cfr. cap. 2: pr; 3: pr.

5) *þeræ* scriptum est, at, punctis primo *æ* subiectis, *e* supra lineam addidit scriba.

6) *sum* vel *suni* scriptum est, at scalpro emendatum.

nan biscopir þriþia alle mæn oc þrea markir acoma hans. taki ena kunungir andra malsæghande þriþiu hundarit. §. 1. Slar faþur sun sin frangiptan. þæt ær sex marka sac. acoma hans þrea markir. gangi bot sum fyr. Slar moþir dottir sina frangipta. þæt ær sæx marka sac oc þrea markir acoma henna gangi bot sum fyr. §. 2. Slar broþur broþir þæt ær sæx marka sac oc þrea markir acoma hans gangi bot sum fyr. §. 3. Slar þræmænningir ella fiurmænningir. þæt ær þriggia marka sac oc þrea markir acoma hans J. þræskipti sum fyr.

3.

¶ Warþir man dræpin vtan ezöris brut. liggi J. fyritighi markum. þa
gangin J. þræskipti taki een lut kunungir annan malsæghandi þriþia alli men
§. 1. ¶ Warþir bondin dræpin J. siælfsins hwsi inni vtan ezöris brut liggi J
LXXX. markum gangi J. þræskipti. taki een lut kunungir. annan malsæghande.
þriþia alli mæn. Warþir dræpin J. garþi wti hittis æi biti ælla bæni. liggi J.
sporgeldum. §. 2. Warþir man dræpin oc lik föört i mosa ælla kiær ella i 12
watn wt castaþir. liggi han i. mordgiældum morð hans .XL. markir. manhælg
hans .XL. markir. þa ganga J þræskipti taki en lut kunungir annan malsæghande
þriþia alli men. §. 3. Liggir liik a wighwalli wm naat swa at draparin
lysir æi. böti mark vm naat. fyri dylsbot. mark vm andra. oc þær til at
wti æru tolf. giældi mark fori hwaria naat. þær ær tolf markir at dylsbot. þa
gangi J. þræskipti. taki een lut kunung. annan malsæghandi. þriþia alli men.
§. 4. Warþir kuna dræpin liggi J LXXX. markum gangi J þræskipti sum.7)
Warþir kuna myrð wari morð henna J .XL. markum drap henna J LXXX.
markum gangi boot sum fyr. §. 5. Warþir kroklokarl8) dræpin swa gamal
at han ær æi för till þings liggi J. twæböte. gangi bot sum fyr. §. 6. War-

---

(3 : 1, cfr. II. ManhB. 11: 1.) *§§. 5, 6, cfr. II. ManhB. 11: pr.*

---

7) Adde *fyr*.

8) Loco prioris *r* primum scriptum est *l*.

þir grættingir dræpin þæt ær waggu barn. ær þæt swenbarn. liggi J .XL. markum oc sun vfödir J .XL. markum. ær þæt möbarn liggi J .LXXX. markum sun vfödir J .XL. markum þæssi boot gangi J. þræskipti. taki een lut kunungir annan malsæghandi. þriþia alli men.

4.

¶ Warþir giestir[9]) dræpin at bondans. bonde a bana finna ella giældum wppi halda. §. 1. ¶ ([10]Warþir giæstir dræpin vtan garð oc winskeð innan ta oc tomta ra þa agha byamen bana finna ella giældum wppe halda. Warþir han dræpin a bolstaþi ella a skoghum. þa aghu bolstaz men bana finna ella giældum wppi halda. §. 2. Dræpas giæstir at bondans ænskir ælla dænskir. warþir han fangin þæt wærkir wighiandi ær. læse saman þæn döþa oc þan[11]) quicka dömis þan döþe[12]) iorþa oc þan quicka till lagha þinga.

5.

Warþir man dræpin aa bolstaþi manna. bolstaþa men sculu bana finna innan naat oc iamlanga. hitta þe han þa. sculu þe han husabymanne J. hændir fa oc warin saclösir. slæppir han hanum böti fyritighi markir. þæt ær kunungs een sak. Hitta æi innan naat oc iamlanga. bötin bolstaþa men tolf markir. þæssa boot takir kunungir wp þæt hetir dulgha drap. §. 1. ¶ Hittis man
13 döþir a bolstaþi manna. synis ængun handwærk aa hanum. witi prestir ([13]þa han liik wighir oc þe men wiþir waro warin bolstaþa men saclösir.

(4: pr., cfr. II. ManhB. 9: pr.) *(5, cfr. II. ManhB. 8: pr.)*

---

9) *prestir* primum scriptum est; ab ipso scriba emendatum.

10) Verba: *Warþir — wppe halda* hic omissa, infra post verba: *Warþir han dræpin — döþa oc þan quicka* sunt addita; iustum vero ordinem adpositis signis indicavit scriba.

11) Vocem *þan* omissam supra lineam addidit scriba.

12) Addendum videtur *til*.

13) Pro *þa han* forte legendum est *þæn*.

6.

Dræpa flere men een man bötin allir ena boot oc fastin allir. oc wari han hwusman sum han til næmpnir. æi ma flere wtan þrea till bana orð næmpna. ær nokur J. fylghi ella fara nöti. meþ þem sum drapu. oc ær æi sama wiliande. wæri sic meþ twem witnum oc tolf manna eþe. Hwar sum till raþbana næmpnis. ær sandir at. böti tolf markir. ær æi sandir at wæri sic meþ laghum.

7.

þæt ær forlækis wærk. takir man læggir niþir wiþir iorð skær wr sum galti. glatar þær vbornum. ær man vgiptir. böti vbornan sun meþ .XL. markum. dottir vföda meþ .LXXX. markum. saaʀ hans meþ .XL. markum.

8.

¶ Warþir man barþir ella hoggin far formæli sin. oc næmpni skaþa man sin firi scripta faþur sinum. oc þem mannum þær boa næst aghi þær ærwinge wizorð.

9.

¶ Wm drap14) ær æi sandir at. oc atakin15) wæri sic meþ þrim witnum oc þrætolftum eþe. þær skal rætir malsæghande firi wara.

10.

Hwar sum dræpir man. höfþi sialwir een swa windir. at halwa boot bro-

---

7 = II. ManhB. 25: 3.

8 = II. ManhB. 24: 6; SML. ManhB. 10: 2.

---

14) Forte legendum est *draparin*.

15) Litt. *kin* in fine paginae infra lineam sunt additae.

þir hans æn han ær til. skiptir wiþir han. höfþi meþ ætinni. þeer allir bötin halwa boot. þe bröþir sum saman æru. bötin alli saman hwat een brytir. Wtan brutit ær J. wrbotar mali ella J. giolsæmi.

11.

howð saar oc hwlsaar þem skal wærkiænde warþa. þær til vti ær naat oc iamlange. Wtan þe hawin siælwir sæt takit. dör aff þem sarum. liti swa arwin at sum hin takit hawir. Sar all annur. warþi æki længir æn attir ær helt oc hwdh iwi wæxin. gangir wiþ J. sin ytirsta tima fyri sinum scripta faþur oc flerum mannum. þæt han dör aff andri soot oc æi aff þem sarum wari saclös fori drapinu.

12.

Warþir man hoggin fullum sarum. aa almænnings torghi. þæt ær .XL. marka sak. Warþir blar ella bloþughir. böti æpti lanz laghum

13.

14 Um benlösning J. sarum. lösir man ben J. höfþi. þær ær þriggia marka sak. lösir annar16) oc þrea markir. lösir þriþia oc þrea markir. lösir flere been. æki boot þy högri acoma hans oc þrea markir. War þæt giort i friþi. þæt ær þrim markum dyrra. þæssum bot gaar i. þræskipti. taki een lut kunungir annan malsæghande. þriþia allimen. lösir æi ben w. far æki mera een þrea markir J. þræskipti sum fyr.

---

11 = II. ManhB. 22: pr.; SML. ManhB. 4: pr.

12 = II. ManhB. 22: 1.

13, cfr. II. ManhB. 23: 5.

---

16) Lege *annat*.

14.

Slar man. blan man æru asynir a þem manni. þæt ær þriggia marka sac J. þræskipti sum fyr. æn þæt i. friþinum giörs þæt ær þrim markum dyrra J. þræskipti sum fyr.

15.

Sarghan[17]) man wm hælghan dagh. þær aa J. biscopir þrea markir. gangi J. þræskipti sum fyr.

16.

Combir kunungs soknari oc giwir till mæli. för æn siæluasæt ær gior. standir æki siælwasæt. dela þeer wm ena[18]) siælwasæt ær giör ella æi. Gitir bondin eþ sin gangit meþ twem mannum. standi sialuasæt. gitir æi. stande æki gangi þæn eþ þa soknarin wil.

17.

Witiz manni afhog. Hoggir aff fingir af manni þæt ær þre markir at sarum. þa ganga J. þræskipti. oc þrea markir at læstis bot. taki þæt wp þan sum skaþan löt. tolf öra at lækis bot. taki siælwir lækis bot oc læstis bot. sarabötir gangin J. þræskipti. Hoggir flere fingir af. böti þrea markir fori hwart þera. þomal fingir ær eet iom dyrt at botum sum all annur. Hoggir þæt af tiw markir at sarum gangi J. þræskipti sum fyr. þrea markir at lytis bot tolf öra at lækis bot. taki þæt mælsæghande.[19]) §. 1. Hoggir hand af manni. þæt ær tyughu markir at sarum. þa ganga J. þræskipti. taki een lut

---

14, cfr. II. ManhB. 23: 5.
15, cfr. II. KrB. 24: 2.
17, cfr. II. ManhB. 23.

---

17) Lege *Sarghar.*
18) Lege *en* v. *æn.*
19) Pro *malsæghande.*

kunungir annan malsæghande. þriþia alli mæn. tolf öra at lækis bot. þrea markir at læstis bot. Hoggir af hanð swa at hon hængir wiþir. tiw markir at sarum. hængir þær halwa boot gangi boot J. þræskipti sum fyr. §. 2. Hoggir foot af manni tyughu markir at sarum tolf öra at lækis bot. þrea markir at læstis bot. skipta boot sum fyr. hoggir af swa at hængir wiþir. hængir þær halua boot. §. 3. Hoggir öra af manni. þrea markir at sarum. tolf öra at lækis bot. tolf öra at lytis bot. hyl þær hattir halua boot.20) §. 4. Hoggir næsar af manni. þrea markir at sarum. tolf öra at lækis bot. þrea markir at lytis boot. §. 5. Stingir wt ögha a manni. þæt ær niw marka sak tolf öra at lækis boot. þrea markir at læstis boot. skipti boot sum fyr.

18.

Kuma men at öldum saman. hittas satir oc skilias osatir. Combir þræta ella bardaghi þera mellum. þæt ær þriggia marka sak. kuna ær þær æ halwu dyrri J. allum saramalum oc acomum.

19.

Læggir man meþ kniwi oc morð wapn. þæt ær tolf marka sac. þæssum sac þræskiptis. taki en lut kunungir annan biscopir. þriþia hundarit. þrea markir acoma hans. taki ena mark kunungir. andra malsæghande. þriþiu alle men. wari swa arwa skut sum knifslagh.

20.

warþir acoma J by gior oc J. asyn manna. taki æ lysninga witni aff þem mannum asaghu. Warþir gior a gatu ella a genlötum. taki þa fyrsta21) by han til combir. han skal lysa at rykandi22) sari oc rinnande bloþe första

---

20, cfr. II. ManhB. 21: pr.

---

20) Loco prioris *o* primum scriptum est *a*.

21) Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.

22) Lege *ryþanda* v. *riuþanda*.

dagh han far acomo. ella annan þær æptir. oc næmpne þæn sum giorþi. hawi ([23]þa æ syn witni[24]) oc wæriande ænga. lysir þæn dagh æi. ella annan þær æptir. lysir gamblu sare. oc æi mæþan nytt ær. hawi þa wæriande witu oc ænga þæn þær lysti. Bærin lysninga witni af acomu a manni. oc æi af bloþe af[25] klæþum hans. gripir til lysningæ witnæ oc orkar æi böte firi þrea markir J. þræskipti. kærir wm bardagha oc gripir æi til lysning oc wær hin sik. warin baþir saklösir.[26] §. 1. Nw sighir[27] þæn sum saar hawir fangit. kunungs lænsman talar til þæs þæt giorþi. han swarar ængu. Hawir lænsman witni af skiælikum mannum þæt þe saghu acomu hans. hawi þa lænsman wizorð. at fa annatthiggia aff þem acomu giorþi lagh ella pænninga. falz þa þan at. gangi boot J. twæskipte.[28] taki halft kunungir. oc halft hundarit. §. 2. Hwar saar sin wil gilda. han skal hawa til lysninga[29] witni sum saghat 16
ær till þings meþ sik J. fyrsta þingi. wari[30] gild tala hans hawir æi hana[31] standi wærnær iorð[32] fori bondaunm

21.

Uarþir man a wita. þæt scal lysa firi grannum oc soknnamannum. oc frændir hans agha han J. hæftum hawa. Combir þan man .w. hæftum dræpir man ella by brænnir. liggi by J. waþa giælde siw markum. taki þæt þeer[33] wp sum sin hawir latit. ær æi boot þy mere. þo at baþe brindir by oc bondi. saar þe sum han gior. æru J. sex örum. swa skulu hans ærwingia baþi taka oc giælda fori han. æru æi lysninga witni till sum saat[34] ær. wari

---

21 = II. ManhB. 2: 1; UplL. ManhB. 2: 1.

---

[23] *æ þa* scriptum est, at ordinem verborum mutandum esse adpositis signis indicavit scriba.

[24] Lege *witu*.

[25] Lege *a*.

[26] Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.

[27] *þighir* sine dubio legendum est.

[28] *twæböte skipte* scriptum est, at litteris *böte* puncta subiecit scriba.

[29] Litt. *ga* in fine folii infra lineam sunt scriptae.

[30] *gild* additum est; supra lineam scriptum est *l*; denique h. v. lineola est inducta.

[31] Lege *þæt* v. *þem*.

[32] *wærnær orð* legendum videtur.

[33] Forte legendum est *þæn*.

[34] Lege *saghat*.

þa gærningar hans. J wilia wærkum. baþi þæt han giorþi. oc swa þæt hanum giors.

22.

❡ Warþir man dræpin meþ waþa ella saar gior. wil þæt ærwingi swæria ella han sum skaþa hawir fangit meþ þem sum giærningina giorþi. wari waþa boot. fylli waþa eþ firi drapp meþ twem witnum oc tolf manna eþi. oc siw markir at botum. fori saar twer meþ hwarium. þær ær boot æki mere æn sex öra. see þan eþir fori grannum[35]) gangin fyr æn næstu lagha þing koma. wtan at swa see at æi ær edsörth. þa sculu þe til kirkiu coma meþ twem mannum sum wæria sculu. oc byþas þer til. þæt þeer wilia þen eþ ganga. þæt fyrsta ezört warþir. Jnnan þe siw nættir. aghi ængin wizorð tala þær aa. fyr æn a lagha þingum. wari waþa boot. ella pantir firi lagha þing.[36]) oc eþir gangin. ær æi swa giort. liggia þa J wilia wærkum. wtan æru þön faal innan sum saghat æru.

23.

❡ Kastar man ywir hws. ella skyutir. fa skaþa af man ella kuna. witi ([37]wækiændi þæn waþa meþ twem witnum oc tolf manna eþi. sæghi hwsabymanni till oc biscops manni. æn han asaaki. böti waþa boot. æn þo at döþum se dræpin. far þær fæ skaþa af. giældi skaþa halwan oc eþ ængin. Castar man fram firi sic ella skyutir þæn han meþ öghum seer. þo[38]) eens waþi at baþi wilia swæria.

23, cfr. SML. ManhB. 7: pr.

---

[35]) Litt. *mum* in fine paginae infra lineam sunt scriptae.

[36]) *þings*, ut videtur, scriptum est, at ultimam litteram ipse delevit scriba.

[37]) Sine dubio legendum est: *værkiandi þæt til waþa*. Cfr. SML. ManhB. 7: pr.

[38]) *þy* legendum videtur.

24.

hawir man bruun J. garþi han skal bylia oc wm hylia. fallir man J han oc far af bana. han bötiz meþ waþa botum markum siw. ær æi huld[39]) ælla 17 wm boeth. oc dör þær man J. liggi J fullum lagha botum.

25.

Dræpir owrmaghi man. minna æn fæmtan ara. hwaria lund han dræpir han. wari waþa bot siw markir. Nw sæghir annar æi owrmagha wara. þæt sculu tolf men wita.

26.

¶ all aafal liggin J siw markum. oc all owanfal J. wböti. Hawir man forn hws i. garþi. wil æi wm ryeta ella wm boa. faldir a man oc far af bana. gildir ær han meþ siw markum. taki þen wp sandir ærwingi ær. samu lagh æru wm wiþakast æn han faldir a man. oc far af bana. §. 1. Wil man ræta sten ella stuk faldir a man. oc far af bana. gildir ær han meþ siw markum. giælde þen þær giængis bidir. ¶ Wpdragha skipa. oc wt skiuta skipa. warþir man firi lunnum ella lynnar börði. dör af giælde meþ waþa giældum markum siw. §. 2. ¶ Hogga twe træ saman J. scoghi. warþi hwarghin andrum. Combir man gangande till oc faldir træ a han. liggi J. waþa botum. §. 3. ær man J. skaal. wil dyur skyuta oc war[40]) fori man. liggi i waþa botum. æn baþe wilia waþa af giora.

24, cfr. II. ManhB. 6: 1; UplL. ManhB. 6: 1.
25 = II. ManhB. 2: pr.; UplL. ManhB. 2: pr.
26: pr., cfr. II. ManhB. 6: pr, 1.
§. 1 = II. ManhB. 6: 2; UplL. ManhB. 6: 2.
(§. 2, cfr. II. ManhB. 6: 4.)
§. 3 = II. ManhB. 7: pr.; UplL. ManhB. 7: pr.

---

39) Pro *hult*.

40) *warþir* legendum videtur.

27.

hawi lænsman ængun wizorð wm sara mall. wtan[41] sandir malsæghande ær fori. ær oc malsæghande fyri oc ængin acoma wæri meþ laghum

---

([1]*bygninga balkir.*

1.

Byggi karl J. by atti bolstad iorþa. a ræþ karll at sælia. oc saldi fiorþung i. by meþ fastum oc fullum skiællum. æn skiærpi[2] sko at foti. sath wiþir karl oc nötti. æn ræþ karl at sællia. oc saldi fiorþung i. by meþ fastum oc fullum skiællum. þa toku þeer at dela sælu man[3] oc köpuman. gafs þa salu manni lighri raþa. æn skiærpti sko at foti. sath wiþir karl oc nötti. ræþ a saldi fiorþung þriþia meþ fastum oc fullum skiælum. þa toku þer at dela saluman oc köpuman. gafs þa köpumanni wald oc wizord lighri raþa. æn skiærpti sko at foti. sath wiþir karl oc nötti. oc saldi han fiorþung þæn længst war attir meþ fastum oc fullum skiællum. þa grep karl til af næfninga. næmpdi aff burtompt i. by wtan brut oc tomtamal. nu sæl oc han þæt. æn næmpdi karl
18 aff fiska dræt[4] till scoghs. kroka fiski a watn. ko a reek oc soar. þa sæl oc han þæt. þa war þæn karl alsæla. þa skyria[5] byrþamen oc sighia. þu hawir illa giort. hawir salð[6] byrð wara. þa skyutir karl til þings. þæt han hawir laghbuþit þa iorð. witi þæt meþ twem witnum oc tolf manna eþ. hawi þæn cöpp sum cöpti. karl hawi pænninga sina. falz at witnum. dömis þa iorð i.

1 = II. JB. 1.

---

[41] Inter h. v. et sequentem *n* scriptum est at deletum.

[1] De hac rubrica idem valet, quod not. 1. pag. 11. dictum est.

[2] Lege *skiærpti.*

[3] V. *man* omissam supra lineam add. scriba.

[4] Lege *kælka dræt*. Cfr. II. JB. 1.

[5] *spyria* legendum videtur. Cfr. II. JB. 1.

[6] Pro *salt.*

byrð attir. oc hin af þrim markum sum salde. taki ena kunungir andra malsæghande þriþiu alli men.

2.

❡ Byuþir byrþar man fult til byrð sinni. innan nat oc iamlanga. gangi iorð J. byrð attir. byuþir han æi swa. hawi þæn þær cöópt hafþi.

3.

köpir man iord ella skiptir. næmpni fastar sina annat tiggia at kirkiu ella a þingi. oc soknnamen sex hwar þera. Dela siþan wm þeer þæt köpti witi þæt tolf fasta wm cöpp þera oc wari swa gildir fasta arwi sum fasti. Sæmbir7) at. hawi þan wizord fleri faar. wari þæt alt eet köp oc skipti.

4.

Hawir man iorð J. hæftum sinum. oc gripir til cöps oc fasta. oc orkar æi fastanar. misti iorþina oc a þrea markir. wm aar. wm annat oc þrea markir fori þriþia æn han hawir swa længe hawat iorþina. gangi boot J þræskipti taki en lut kunungir annan malsæghande þriþia hundarit. Gripir oc swa til ordþa. þæssa iord atti faþur min klasalöst oc klanda. wari8) þæt meþ forhæfþis eþe. Dela twe wm forhæfþi. hawi þæn wizorð i. handum hawir.

5.

Binda twer cöpp a en man. byrþaman oc wbyrþaman. þa dömis eghur byrþamanni. oc wbyrþamanni wærd attir. oc þan af þrim markum sum saldi. J. þræskipti. §. 1. Binda twer skipti ella cöpp a een. baþi byrdaman.9) ælla

---

(2, cfr. II. JB. 6.)
5: pr. = II. JB. 3: 2.
§. 1, cfr. II. JB. 4; UplL. JB. 6: pr.

---

7) Adde *æi*.
8) Pro *wæri*.
9) Pro *byrdamæn*.

baþi vbyrdamen. þa giæfs þæssum10) wizorð sum fyrra cöpti oc11) skipti.
þæn kræwi attir wærd sith sum sænnæ cöpti. oc aff þrim markum salumanni
firi giærsalu sina gangi bot J. þræskipti sum fyrra. stande þæt a tolf manna
19 witnum. hwar þera förra köpti ella skipti

6.

Skipta men eghnum þæt skal a fastum standa huru þera skipt ær giort. kræwir wm aar fult geen fullu sum fasta sæghia. kræwir wm annat. oc far han þæt. warin12) saclösir baþir. Warþir æi war iuir tw aar. hawi æi længir wizorð at quælia. Nw kærir han at han hawir æi fult. þa coma þera fastar oc swæria sum þera skipti ær. þa sighir han. Jak hawir minna æn i sorin mik. wæþia þa wndi sanna syn. sæghia synamen at han hawir alt13) fult fangit. gangi þa hwar til sins oc af þrim markum wm aar. oc þrea markir wm annat. oc þrea markir fori waþa kastit14) gangi boot J. þræskipti sum fyrra. §. 1. Nw can man baþi giora cöpp oc skippti. ær skipt mera oc cöp minna. standi þæt giort ær. ær cöpit mera. oc skiptit minna. gangi iorð attir i. byrþina.

7.

¶ Aaf owrmagha ma æi iorð köpa vtan hanum liggir hungir a halsi. ella fæ giæld. þa sculu fæþærnis frændir raþa fæþærni. oc möþærnis frændir möþærni. §. 1. Skiptir faþir owrmaghans möþærni ella moþir owrmaghans fæþærni meþ fæþærnis frænda raþi. þa skiptin þe til bætra oc æi til wærra. ær æi swa skipt. þa hawi han wald till sins attir ganga. þa han ær cumin til sin moghanda aldir.

6: 1 = II. JB. 3: pr.; UplL. JB. 8: pr.

7: 1 = II. JB. 7; UplL. JB. 8: 1.

---

10) *þæs fastum* legendum videtur.

11) Inter h. v. et sequentem *c* additum est, at subiectis punctis indicatum est hanc litteram non esse legendam.

12) *warim* scriptum est, at scalpro emendatum.

13) *æi* sine dubio legendum est.

14) Pro *waþa kastit* v. *wæþia kastit*.

8.

Hwar sum köpir lut fal af andrum i akrum ælla i. ængium. witi þæt meþ fastum sinum þæn sum cöpti. Dör þen witi faþur[15]) oc sun fæþærni klandes þæt. wæri þæt meþ forhæfþis eþi. Nw sighir hin sum quæl. þu hawir wt fört ra. mera æn atti. wæþi wndi tolf manna syn. §. 1. Hawir man lut fal i. ængium þæt sum baþe ær stakat oc stenat. oc liggir till hwarte warþir ella garþir. æ mæþan bonden byrghir sinu. byrghi oc han lut falli sinu. Warþi æki længir garþum æn hawir burghit sinu. warþi ængia garþum wt till ylians mæssu.

9.

Gripir man til[16]) oc fasta. oc hawir hæfþat iorþina. oc orkar æi fastum. giui wt iorþina oc böti þrea markir fori aaʀ. oc þrea fori annat. oc þrea fori þriþia. gangi J. þræskipti sum fyrra. æn han hawir swa længi[17]) iorþina hæfþat. §. 1. hawi ængin wizorð at binda cöp a ([18]annars manz wppa iord sum han hawir raþit fyrra. §. 2. Hwar sum sæl æghu sina ella giældir twem. hæti wið markum þrim J þræskipti.

10.

gior man wp giærþir innan wærn flera manna. þæt aa han hawa wm þry aar. oc af at taka at saclösy.[19]) oc siþan till skiptis bæra. hawir længir inni oc beþas grannani þæt oc fa æi. fyr æn aa þingi cræwi. bæri þą til skiptis oc böti þrea markir. taki ena mark kunungir. andra malsæghande. þri-

---

8:1 = II. BygnB. 10.
9:1, cfr. II. JB. 11: pr.
10, cfr. II. BygnB. 21; UplL. ViþB. 21.

---

[15] *fang* addendum videtur. Cfr. UplL. ÆB. 11: 2.

[16] Adde *köps*. Cfr. cap. 4.

[17] Litt. *gi* in fine folii infra lineam sunt scriptae.

[18] Lege *annan man*.

[19] Lege *saclösu*.

þiu alli men. §. 1. Gior man wp giærþis[20]) vtan wærn. ær awisning til. fawi[21]) fori fult fæþærni oc alð oþill. oc han ryþir geen ruþu oc brötir geen brytu. skipta þa bætra oc sæmbra.

11.

¶ Skipta twe bröþir twem bolstaþum. nu ær annar bætri. oc annar wærri. þær skal gödning till læggia sum krankarin ær. þær till iamt ær. sæmbir þem wm. hawin till fasta oc full skiæl. wil siþan quællia. hawi ængun wizord till.

12.

köpas vskyldir mæn saman ella skipta eghnum ær oklutrat. oc wklandat J. þera daghum. kombir annar æptir þem. wil siþan quællia oc klanda hawi ængun[22]) wizorð till.

13.

Hwar sum skiptir æghu wndir sik heem fyr æn mal ær wti. giwi ([23]afrad karli. swa mykit af afraþi[24]) sum vnöt ær. skiptir æi heem wndir sik. hawi afradskarl eghu þær til maal ær wti. §. 1. Hwar sum annan rænir bool oc bygning ellar giptir wndan iorð þa han hawir hawat. hæti wiþ markum þrim. taki ena mark kunungir. andra malsæghande. þriþiu alli men. §. 2. Hwar sum hawir bool oc bygning annars manz. göþi swa hans iord sum sina. hwar sum æi gior swa. hæti wiþ markum þrim. taki ena kunungir. andra malsæghande þriþiu alli men.

13: 1, cfr. II. JB. 15: 2. *§. 2 = II. JB. 15: 13.*

---

[20] Lege *wp giærþir.*

[21] Lege *hawi.* Litt. *f* rec. man. mutata est in *h.*

[22] *ængim* v. *ængnn* scriptum est, at scalpro emendatum.

[23] Legendum videtur *afrads karli.*

[24] Forte legendum est *gift.*

14.

¶ Sætir man æghu at wæþium. sæti niþir meþ fastum. þæt kalla wæþia fasta. læggin wndi stæmpnudagh wm naat oc iamlanga. taki attir a stæmpnodaghi meþ samu fastum. lösir æi han attir aa stæmpnodaghi. oc æi börþær mæn. Wari þeer þa oþilfasta sum fyrra waru wæþfastar. þem þær fastani fylghia þem dömum wi ægnnir

15.

Læggiæ mæn bolagh saman. standir wm naat oc iæmlanga. wil een ryua 21
oc annar wil halda. hawi þan wizorð sum halda wil. Combir J döþir þera mellum skiptin æpti fullu bolaghi. dela þeer wm. annar sæghir wara bolaght. oc annaʀ æi. hawi þæn wizord þær wita wil bolagth.

16.

¶ Sætiæ twer J. tak pænninga sina. wari saclös taksmaþir. þær til malsæghande kræwir wt pænninga sina. þa kuma þe til þings oc dela. hawi þan pænninga sum dömis.

17.

Læggir man fæ in. læggi in mæþ witnum. oc taki wt attir meþ witnum. wæþsæt fæ. ella inlagth fæ. brindir ælla stiæls ella waldtaks. fylghias bæggia at. þæt ær vgilt. fylghias æi bæggia. dömis þa hanum sith attir. wil han mera in witna. hawi hin wizord at wæria sik. oc gangi tw witni oc tolf manna eþ.

18.

Borghar25) man pænninga fori annan. giældi þæt han sum borghaþi ella

14, cfr. II. JB. 10: pr.
15 = II. JB. 16: 1.
17, cfr. II. KöpB. 8; UplL. JB. 17.
(18, cfr. II. KöpB. 11.)

---

25) *Borghan* primum scriptum est.

næi fori. Borghar han manni till swar oc combir hanum til þings. þær ma han aff borghan sægghias. ¶ Kombir æi til þings. böti sak han sum borghaþi. oc hwat man borghar a þingum. þæt star a þings witnum

19.

¶ Ær by laghskiptir. sliker hawir[26] sum hawir.[26] sliker fiorþungir sum fiorþungir. sliker attungir sum attungir. Hwar sum hawir fiorþung i. by. raþe enum sköt ra. hwar sum hawir twa fiorþunga i. by. raþe halwm by. hwar sum minna hawir liti at lagha læghi. aghi ængun wizord at bryta by wp. vtan han aghi fiorþung i. by. §. 1. Nw liggi fyra skutra niþri. þa liggir by .i. lagha læghi. hawin byamen tæ swa marg sum þem sæmbir sialwm wm. þæn sum boor norþan wart .i. by. han raþe skötrane synnanwart J by. þæn sum synnan wart a .i. by. han raþe skötrane norþan wart .i. by. þæn sum boor wæstæn wart i. by. han raþe skötrane östan wart i. by. þan sum boor östan wart i. by han raþe skötrane wæstæn wart i by ¶ Læggin tæ wtan skötraʀ sex alna breð oc swa almanna wægh allan oc hawi ængin wizorð at kæra þær a. wtan þan by sum aka skal æptir anlaþi sinu. hwar sum æi ha-
22 wir swa böti þrea markir i þræskipti sum fyrra. hwaʀ sum liggir wið land oc wiþir wægh. han skal hawa rena gödning þriggia fæta. §. 2. Dela þer wm by. swa langt þær þu rymir noor. swa langt rymir iac syþir. swa langt þu rymir östir swa langt rymir iac wæstir aghi þan wizorð þær ryma wil. Læggi by soldraghin oc þær sum by ær laghskiptir. warin böndir alle saclösir. þær till þæt nokor þera giwir andrum sak. §. 3. þykir bondanum þrangt J by. rymi burt a sialf sins tæktir. fae sialwir sik farwægh. baþi til waz oc wiþar. oc hawi wald oc wizorð sum quar sittir a gamblum[27] farwæghi. baþe nærr oc fiærre. §. 4. Hwar sum aghir hws a annars manz tompt. sæghi wp wm aar. wp wm annat. wp wm þriþia. wil æi þa han af ryma. hawi

---

19: 2, cfr. II. BygnB. 1: 2. *§. 4, cfr. II. BygnB. 2: 5.*

---

26) Lego *halwir*.

27) Loco litt. *g* primum scriptum est *b*.

þæn hws sum tompt aa. §. 5. Sætir hws a annars manz tompt oc farwægh aldra manna. sæti niþir meþ markum þrim. oc taki wp meþ markum þrim J. þræskipti. taki een lut kunungir. annan malsæghande þriþia allimen. wari samu lagh vm gard æn han sætir han aa tæ sum wiþir by liggir.[28]) §. 6. Hwar sum gior lighris willu andrum. læggir burt af staðʼ æghur manz oc i. annan[29]) stad hæti wiþir markum þrim. skipti sum förra.

20.

Hwar sum riuir ra ær sandir at böti þrea markir. riuir annat[30]) oc þrea markir riuir þriþia oc þrea markir. gangi boot sum fyr. æki boot þy mere at han flere riuir. §. 1. Hwar sum læggir ta a annan böti þrea markir i. þræskipti sum fyrra. ær æi bar oc atakin. wæri sik meþ twem witnum oc tolf manna eþ.

21.

Liggir wæghir of nala manni. fari til þings oc spyris firi. han skal hawa doma firi sic. læggia wægh af þem staðʼ han fyrra la. hwar sum æi gior swa. riwir gambla wæghi. oc gambla grindastaþir. hawir æi doma firi sik sakir ær han at þrim markum i. þræskipti. §. 1. Hawi ee þæn wizord ryma wil wæghi oc broa. warþi hwar garþum oc grindum oc browm. wm bolstad sin ella[31]) almanna wæghum oc kirkiu wæghum oc þings wæghum skulu alli men 23 warþa oc broa. æn andrum wæghum a[32]) þe æi warþa ella broa. Dela þeer wm. annar sæghir wara kirkiu wægh annar æi. standi a tolf syna mannum.

19:5, cfr. II. BygnB. 2:2.
§. 6 = II. JB. 15:8.
20: pr., cfr. II. BygnB. 18:1.
21 = II. BygnB. 1:pr.

---

28) Loco litt. *li* primum scriptum est *k*.
29) Loco prioris *a* primum scriptum est *b*.
30) *annan* legendum videtur.
31) *ella* forte delendum est.
32) Lego *aghu*.

22.

Awarkar man manni i. akrum ella slar a ængium. witi attir gildi sins oc boot ængun at. kræwir oc fa æi ræt. fari til þings oc söki wt siit[33] oc a þrea markir þa þræskiptas sum fyrra. haldir wm aar oc wm annat oc wm þriþia. böti þrea markir fori hwart[34] aaʀ taki een lut kunungir. anna[35] malsæghænde þriþia alli men. §. 1. Fa mis sla annars æng. ræpsi wp oc hwælmi súm han kan bæst oc wari saclös. Skær[36] ginum deld. skær ginum andra ([37]hæmpte wp ax. röki saman a þriþiu. aki swa in kornni sinu saclöst. hwar sum æi gior sua. böti þrea markir i. þræskipti. holdi wiþ*ir* han grinð þær til hon fryss. swa at hon gangir hwarti wp ella attir. §. 2. Læggir wad ella for a manni. læggir a delð. læggir a andra. læggir a þriþiu. sæghir swa siþan.[38] iac for wildir vm[39] andra. iak for wildir wm þriþiu. giælde þæt attir a akrum þæt a akrum war. witi þæt meþ akralaghum sinum. standi þær wti attir saat korn. hö æn a ængium war. witi oc þæt attir guldit mæþ ængialaghum sinum. far æi þera witni böti þrea markir. far ywir þrea deldir oc fællir tolf manna syn han wari fallin at þrim markum i. þræskipti sum fyrra. wæria þe han wari saclös.

23.

Hoggir döþwiþ i. scoghi annars manz. takin meþ lasse hæti wiþ öre. takin meþ andru oc öre. ær takin meþ þrim meræ. böti æi mera æn öre. ær ængu atakin. wæri sic meþ laghum. wari slik samu lagh wm skaf scogh oc wm næwir æn han löpir oluuis a skoghum manna oc vm bast löpning.

---

33) Loco litt. *si* primum scriptum est *þ*.

34) Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.

35) Lege *annan*.

36) *Slar* primum scriptum est, at *a* in *æ* mutato, *k* supra lineam addidit scriba.

37) Legendum videtur: *oc þriþiu. hæmpte wp ax. röki saman. aki* &c. Cfr. §. 2.

38) Addendum videtur: *iac for wildir vm deld.*

39) V. *vm* omissam supra lineam add. scriba.

24.

¶ Hwar sum hawir homblagarð a tompt annars manz. gæwi þem fult firi sum tompt aa swa sum mæn mæta þera mellum. ella föri oc siælw*ir* af siit. Jær homblagarþir vtan tæ oc tompta ra. hawir han awisning sum farith oc fikt hawir nöti siælwir ærwoþi siith. hawir ænga awisning. skiptin allir 24
bolstad men swa. hwar sum han a til. Liggir homblagarþir innan ta oc tompta ra. taki hwar wp sum han a i. by oc i. bolstaþi.

25.

Hawi ængin wizorð tæppa watn swa at hin hawir skaþa af sum bo firi. hawi oc ængin wald at tæppa watn. swa at skaþar ængium ella akrum.

26.

hawi ængin wizord at giora forfiski adrum. hawi J wpgagns40) watnum niþri mærdræ ella næt. vm naat. wm andra. wm þriþiu. taki wp nætt sin ella mærdra. gangi siþan fiskir til leeks þiit sum han lystir.

27.

Far man oluuis a quærna manz. hawir æi luf ella leghu fori sik. hæti wiþ sex öra. brytir hws. æru sannar asynir a þy husi. hæti wiþ markum þrim. i þræskipti. ær æi sandir oc atakin. standi wizord fori hanum.

28.

Roor skipi manz. ær burtu wm naat. oc wm andra. gior bonda farlatan

---

24 = II. BygnB. 13: 1.
25, cfr. II. BygnB. 22: 1.
28, cfr. II. ManhB. 26: 16.

---

40) Loco posterioris *g* primum scriptum est *n*.

sum skip atti. hæti wiþ sex öra. faar æi sex öra. fari til þings oc söki wt sex öra oc a þrea41) i. þræskipti. ær æi bar oc atakin. standi wizord fori hanum. hwar sum læstir skip firi manni. þæt ær þriggia marka sak.

29.

❡ Riþir man hæsti manz at owilia hans sum æghir ella skyuti. böti þrea öra firi þæt han a stighir. oc þrea öra firi þæt han af stighir. wari een fæ bondans. sighir han þæt at han fik þet meþ leghu. hawi þær till twæggia manna witni oc wari saclös.

30.

Köpir man hæst wm liwsan dagh wppinbarlika. firi allum mannum. hawi til twa witniz men. combir rættir æghande. oc klanda þan hæst. swæri sik orþiuua oc leti siælwir. æpti wærþi sinu.

31.

Köpir man ko af manni. han a kalfwi warþa. ær spini læstir a ko faldir af öri af wærþi. ær læstir annar. falle af twe öra. æru læstir þrir42) haldi þy at ęnist köp siith at þeer siælwir wilia. §. 1. ❡ Köpir galnööt af manni ella wtampt hors. þy a han æi længir warþa. æn þær koma æftru fötir. sum fyrra waru fræmbru.

32.

Gior man köp wiþir bondans husfru. wtan bondans witu. mera æn til öris köp. þæt ær þriggia marka sak i. þræskipti.

---

29 = II. ManhB. 26: 16.

32 = II. KöpB. 5.

---

41) Addo *markir.*

42) *þrin* primum scriptum est.

33.

hwar sum köpir gangans fæ ella hwat þæt ær. han angrar sum salt hawir. oc takir attir wtan hans wilia sum cöpt hawir. giældi þrea markir firi cöp ruff oc firi giæld ruff. §. 1. Skipta men hæstum ella skyutum. þær ær fræst mark firi. nættir þrear. wil attir skipta innan nættir þrear. hawa hwar þæt fyrra atti. æru þrea nættir wti. hawi þæt hwar sum fangit hawir. Combir þæn attir wil skipta innan nættir þrear oc hin ær burtu. taki witni af grannum hans at han wildi attir skipta innan nættir þrear.

34.

Takir man hæst at lane ella skyut. ella vxa. ella hwat sum þæt ær. þa skal laan leandi heem föra. þæt ma æi .i. eldi brinna oc æi i. watnni sivnka. þy at hanð skal hændi sælia. ella men firi43) swæria. §. 1. Leghir man hæst ella skyut. oc döa þön af ængi hans wangömu. swa sum han skal sinum eþe æpti warþa. æn þeer dela wm. hawi þær æghande baþi suman wærd oc leghu. Dela þeer suman annar sighir lanat annar leght. hawi þæn wald oc witu þær leght hawir.

35.

Skipta men hæstum ella skyutum. ella hwat sum þæt ær. Klandes þæt. þa skal þæt i. tak sætiæs. hwar sum annan rænir taks oc leznar. hæti wiþ markum þrim i. þræskipti. §. 1. Klandes hæstir firi manni. vxi ella ko ella skyut ella hwat sum þæt ær. næmpnir han fanga man sin innan land oc laghsaghu. e mæþan han hitti skola sin. þa leþi af handum sik. þær til han44)

33: 1 = II. KöpB. 6.
34 = II. KöpB. 9.
35: pr., cfr. I. Þj. 13.
§. 1 = II. ManhB. 28: pr.

---

43) *fleri* scriptum est, at, punctis litteris *fle* subiectis, *fi* supra lineam addidit scriba.

44) *st* additum est, at puncta his litteris subiecit scriba.

combir til þæs manz þær stingir handum wiþir. þa skal han hawa fyrst natar tak. annat. þrigia[45] nata tak. þriþia siw nætir tak. innan land oc lagh skilu. næmpnir han fanga man sin. wtan land oc lagh saghu. han skal hawa manaþa tak. oc leti[46] æki længir æn til landamæris. combir þær niþir[47] wari saclös. combir æi böti siælwir. §. 2. Klandas nokot firi manni. æn þæt ær ganganz föter. gripir han til heem föþu ella ær annat nokot oc sighir hin i handum hawir. þætta lætt iak giora. iak hawir þætta at baþi nytt oc fornt. wæri þæt meþ twem witnum oc tolf manna eþi oc wari siælwir taks man sin. §. 3. Gripir til kops[48] annat tiggia a torghi. ella firi garþi sinum[49] at þæt
26 ær hans eghit oc taki attir siith. hin wæri sik meþ twem witnum oc tolf manna eþi oc leti siælwir æpti wærþi sinu.

36.

Hittir man hæst ella skyut ella annat fælaþi a gangu. þa skal han lagh lysa þy. combir ængin þæt aa. innan naat oc iamlanga. þa læti mæta þæt. oc hawi sialwir. combir siþan þæn þæt a. hawi quært af wærþi swa mykit sum han hafþi cost firi þy. oc standi þæt a granna witnum. föþis þær oc nokot af. hawi þæt quært þæn þæt hitti oc lysti.

37.

Hittir man fynd a almanna wæghum. han a lagh lysa hænni. combir þæn þæt a. giwi hanum þriþiung sum hitti. combir þæn gensta æptir sum a. oc hin hawir æi lyst. taki attir lösna lösu. §. 1. Hittir man watn fynd. aghi

---

(35: 2, cfr. II. ManhB. 27.)
37: pr. = II. ManhB. 33.

§. 1 = II. ManhB. 35: pr.

---

[45] *þriþia* primum scriptum esse videtur.

[46] Pro *leþi*. Cfr. II. ManhB. 28: pr.

[47] Lege *wiþir*.

[48] Pro *köps*.

[49] Quaedam hic sine dubio sunt omissa; forte addendum est: *wet æi fangaman sin. þa swæri hin meþ twæggia manna witnum*. Cfr. II. KöpB. 2: 1.

halua fynd hwar þera. §. 2. Hittir man fynd bya millum. oc ær æi almanna wæghir. taki attir þæn .a. at lösna lösu

38. *broar synir*

Broar synar oc garþar synar skulu wm botulfs mæssu wæra. soknnamen skulu syn at næmpna tolf men oc fleræ syn at næmpna. æn sokn ær wiþir. þæn gard ella broar sum þe swæria ogildar. böti firi sex öra. taki halft kunungir oc halft syna men wil æi böta fyr æn[50]) þæt kæris a þingi. böti þa þrea markir. taki halft kunungir oc halft hundarit oc synamen. oc raþin bolstaz men garþa syn. §. 1. Dör hæstir i. bro. ær þæt gangare. böti firi þrea markir. ær þæt rinnare. böti fori tolf öra. firi skyut ena mark. Brytir annat fæ sik i. bro oc dör af fylli attir quict firi dööt. Brytir sik hæstir ella hors ella hwat fæ þæt ær hælzt. oc dör æi af. fulli attir sum mætanz men mæta skaþan. §. 2. Far nokor skaþa i. bro. lysi i. fyrsta by þær han til combir. giælde þe skaþa hans sum bro a[51]) gilda. swa dyrt sum synamen mæta. oc þrea markir firi brona .i. þræskipti sum fyrra. ær ængun asyn a hæste hans ella klæþum wari saclös

39.

Takir man in fæ manz .i. akrum ella .i. ængium han skal in taka. oc æi
dræpa. kalli a granna lati spiæl mæta. nu æru spiæl mætin. wil ræt firi giora.
swa sum mætanz men matu wari saclös. wil æi fari til þings. oc söki wt 27
ætiwbot sina oc a þrea markir .i. þræskipti. alt þæt mæn böta at osöctu. allar ætiubötir a. hwarti .i. karl ella kunungir. takir man wt fæ w. hwsum manz. oc hawir[52]) æi mætanz men mætit. brytir hws. æru sannar a synir a

---

38:1 = II. BygnB. 23:5. *39:pr. = II. BygnB. 5:2; 6:7.*

---

[50] V. *æn* omissam supra lineam add. scriba. [52] Lege *hawa*.

[51] Lege *aghu*.

þy. þæt ær þriggia marka sak gangi .i. þræskipti sum fyrra. §. 1. Sæghir swa þæn sum fæ a. mit fæ com þy .i. giærþi. þy at garþa hawa længi niþri lighat. böti spiælla bot. þen sum garþin a. Sæghia syna men swa. at þæn garþir ær nybrutin niþir. giælde þa halft spiæl sum garþin a. oc halft þæn fælaþi aa. Læti þaghar fæ wt sum spiæl bötir æru mætnar. §. 2. Sæghir man. iac wilde in wræka fæ þu hælti[53]) w. handum mik. næi swarar hin. menti iak þik aldri intækior. standi þæn oc wæri sik meþ laghum. gitir æi wart sik böti þrea markir .i. þræskipti sum fyrra. §. 3. Combir owanat i. akra. ella i. ængia. oc ær garþir gildir. giældi þæn skaþan fæ a. §. 4. Löpir hæstir ella skyut .i. akrum ella .i. ængium oc far skaþa af garþum. wari wgilt. æltir man þæt w. akrum ella v. ængium oc far skaþa af. ær sandir at böti attir tolf öra firi hæst oc mark firi skyut. ær æi bar oc atakin. wari saclös. §. 5. Kænnir man aræk oc ær æi sandir at. wæri sik meþ twem witnum oc tolf manna eþi. takir alt suman hirþingia oc hiord .i. ængium ella akrum. þæt ær þriggia marka sak .i. þræskipti. gior flere aræk æn eet æki boot þy höghri. Sætir bondin wanwita til hirþingia böti sak þe ær aa moghande aldir. böti hirþingi siælwir. §. 6. Watu garþa skal man gilda giora. simbir þær fæ innan. böti þan spiæl sum fæ a. Giærþi gasagarð knæs höghan. coma þa gæs innan. taki oc læti spiæl mæta. kuma twer bolstaþi saman wm giærdning. giærþi half giærþis hwar þera. warþi watu[54]) garþum sum andrum wari hwat þæt ma mere by ella minne. ([55]wil man wæþia bort garð af sik.

40.

28 Dela men wm garþa.[56]) þær[57]) syna men till næmpna[58]) gangi heem

---

§§. 2-5, cfr. II. ByggnB. 6:7, 4-6.

---

[53]) Pro *ælti*.

[54]) *gag* additum est, at lineola inductum, punctis simul subiectis.

[55]) Verba: *wil — sik* ad sequentem periodum pertinere, et post verba *Dela — garþa* inserenda esse videntur.

[56]) Cfr. not. 55. praecedentem.

[57]) Adde *a* v. *skal*.

[58]) Litt. *na* in fine folii infra lineam sunt scriptae.

til tomptini þy at hon ær teghs moþir. aghi swa akra æptir oc garð. sum han hawir tomptina. þæn sum a gard combir. þær skaþi gik in ginum han böti þrea markir .i. þræskipti sum fyrra. Syna men skulu þæt wita hwarn sum þe fælla. wari fallin at þrim markum .i. þræskipti sum.[59] hwan þe wæriæ wari warþir. §. 1. Standir garþir mællum akærs oc rydning. warþin þe mæþul garð sum andra æghu. wreta garþir fallir saclös niþir. §. 2. Köpir man eghur .i. annars akri ella ængi. hawi swa mykit af græfning sum han a J. akri ella ængi. Swa bratt sum man bær wt sæþa span sin. tæppi þaghar lut sin. wil æi tæppa. taki af ardir bild hans ella ardir. §. 3. ❡ Nw aghu allir farlið warþa. swa þan minna hawir .i. by sum þan mera hawir. Nw kan fal a farlið coma. þæt skaþa þæn sum senstum ginum aker. Gita þa byamen þæn wiþir bundit böti han spiæl attir. gita æi. bötin allir spiæl attir. §. 4. þrof[60] man aka ginum annars aker ella ængi. taki niþir gard oc boe swa wel sum fyrra war wari saclös. Hoggir garð annars manz. ær sandir oc atakin. böti firi þrea markir .i. þræskipti. §. 5. ❡ Riþir man wægha willir oc riuir gard niþir. ræti wp attir. oc wari saclös boor æi wp æftir sik ær sandir at böti þrea öra ær æi sandir at. *com*bir til þings. wæri sik *meþ* twem witnum oc tolf manna eþi. gitir æi wart sik. böti þrea markir J. þræskipti.

41.

❡ Nw kan man eghu til angs sætia at þrangalösu mali. siþan allir hawa sinu burghit[61] wari þæt ogilt. Sæghir annar þræng walda. annar æi. wari oc þæt a soknnamanna[62] witnum.

40: 1 = SML. BygnB. 13: 2.
§. 3 = SML. BygnB. 8: 1. Cfr. II. BygnB. 8: 2.
41 = II. BygnB. 9: pr. Cfr. SML. BygnB. 7: pr.

---

[59] Adde *fyrra*.

[60] Pro *þorf*.

[61] Adde: *kan siþan spiæld wiþ sæþ hans koma.* Cfr. II. BygnB. 9: pr.

[62] Litt. *m* habet quattuor lineolas, quarum tamen primae punctum subiecit scriba.

42.

hwar sum hawir bolstað þæn. watn fal ær wppa. græwi grwuu wt ginum bolstað sin oc a annan. oc biþi han græwa wt ywir bolstað sin oc wil æi græwa. fari til kirkiu. oc kære til þem bolstads mæn. wm synnodagh. wm annan. wm þriþia. þæt þe græwin ginum sin bolstað wil æi hæti wiþ þrim örum. wil æi þæt böta. fari til þings oc kæri æptir. oc böti þrea markir. taki
29 ena mark kunungir. andra malsæghande. þriþiu alli men.

43.

At oskiptum scoghe maghu allir æghanda fara oc fikia at saklösu. ær scoghir skiptir. þa skal hwar wita sin lut. warþir takin .i. annars lut. hawir hwartiggia luf ella leghu firi sik. böti þrea markir .i. þræskipti. Gripir han til lufwitna oc orkar han þem wari saclös. örkar63) æi böti þrea markir .i. þræskipti. warin baþir saclösir. wm agrepin. æn nokor sæghir. þæt war raan §. 1. han hawi wald oc wizord at skipta scoghi sum mera a J. Wil een skipta annar wil æi fari till þings oc taki doma til at skipta þem sama scoghi. oc far siþan innan oc fikir. hæti wiþ markum þrim .i. þræskipti. æru samu lagh wm fiski watn. æn han far oluwis wppa sio.

44. (64*vm skögning*

Hwar sum wil sköghia. byri wm wintirnætir oc sköghi alt wt til sumar natæ. sköghir þes a millum. hæti wið markum þrim .i. þræskipti sum fyr. ¶ Gangir man at wægh hælghan dagh til kirkiu. ella byamillum. höggir æi træ ella gior æi flatur. skiutir ekorna wari65) saclös. §. 1. Gildra66) men

---

42, cfr. II. BygnB. 4: 2.

44: 1 = II. ManhB. 5: pr.; UplL. ManhB. 5: pr.

---

63) Pro *orkar.*

64) De hac rubrica idem valet, quod not. 1. pag. 11. est dictum.

65) Litt. *ri* in fine folii infra lineam sunt scriptae.

66) Forte legendum est *Giora.* Cfr. II. ManhB. 5: pr; UplL. ManhB. 5: pr.

siæfskut67) .i. scoghi. han skas68) lysa firi grannum oc soknna mannum. gangir aa man oc far af bana. ær laghlika lyst. liggi wgildir ær .æi laghlika lyst. liggir þæn .i. waþa giældum markum siw. taki þæn wp þær sin lætt. giælde þæt69) man firi glömsku sina. Gangir man a spyut .i. skiptum scoghi. warþi þær ængin andrum. Byggir man læmu gildri J. hæghnæ skoghum hema. combir þær bondans fæ wndir. giwi quict firi döt. §. 2. Sætir man snæru .i. scoghi firi katrina mæssu. fastna þær bondans hundir .i. giældi attir hwnð firi. ella swa70) pænninga sum mætanz men mæta. fastna J. æpti katrina mæssu liggi wgildir.

45. (71*vm brænnur*

Brænnir man scogh meþ wilia wærki. hæti wið markum þrim. Brænnir annan oc þrim markum. Brænnir þriþia oc þrim markum brinna fleri af sama eldi. boot æki þy höghri. ær æi sandir at. wæri sik meþ twem witnum oc tolf manna eþi. falz at eþi böti niw markir. allum bolstadz mannum. §. 1. Rindir eldir af manz hanð wærkum. wiþari æn han wil. oc brænnir wp ængialaþur. giori wp til fæstibanð oc wari saclös. wil æi wp giora andra fyrra æn til þings combir. hæti wiþ markum þrim .i. præskipti. oc alt at eno göri wp sum fyrra ær mælt. Brinna wp garþa. giærþi wp halfgiærþis oc wari saclös. wil æi fyrra æn till þings combir. böti firi þrea markir .i. þræskipti. oc alt at enu giærþi wp sum fyrra ær mælt. ❡ Brindir wp foot quærn giori wp til wægbanda oc fulli attir annan sten. oc wari saclös. wil æi fyrra æn til þings combir. böti þrea markir .i. þræskipti sum fyrra. oc giori alt at enu sum fyr ær mælt. Far leghudrængir bondans til quærna. oc brindir wp quærn af wangömo72) hans. böti han oc æki bondin. þæt sum hær ær mælt wm bræn-

(45:pr., cfr. II. BygnB. 24:2.)

---

67) Lege *siælfskut*.

68) Lege *skal*.

69) Loco litt. *þæ* primum scriptum est *m*.

70) Forte addendum est *manga*.

71) De hac rubrica idem valet, quod not. 1. pag. 11. dictum est.

72) Loco litt. *o* primum, ut videtur, scriptum est *u*.

nur. þæt ær wm þe men. þer[73]) hawa witni til af grannum oc nagrannum.
þæt þe eldi fylgþu oc holpu hwat þe gatu. hawir æi swa giort. fulli atti allan
skaþa bondanum. oc boot sum fyrra æn til þings combir. Nw kan manni
witas þæt þænna eldi lösum slæpti oc ær æi sandir at. wæri sik meþ twem
witnum oc tolf manna eþi. §. 2. Nw kan af þem eldi. aff skogha brænur.[74])
ella rompnaswiþium gangir by brinna. fylghir þa han oc beþis hiælp. at brinnandi
brandi oc rywkande röki. oc bywþir waþa boot oc waþa eþ. þæt ær
tw witni oc tolf manna eþir. orkar þy. böti rætum malsæghanda siw markir.
orkar æi böti .XL. markir. taki lwt kunungir annan malsæghande. þriþia alli
men. Brinna flere bya æki boot þy höghri. Witis manni þæt han eldi lösum
slæpti. sum by bran aff. oc ær æi sandir at. wæri sic meþ þrim witnum
oc þrætolftum eþi. gitir æi gangit böti .XL. markir .i. þræskipti sum fyr.
§. 3. Brinna sællaboþir wp sum æi liggir fiwra spanna sæð til. wari samu
lagh sum wm ængia laþur. §. 4. Combir wp eldir .i. bondans hwsum. brindir
wp baþi hans oc annars. þæt ær skaþi þera oc boot ængun þö at folk brinni.
31 Bær garþa mællan elð oc brindir þær af annars oc hans fylghi þær waþe
sum saghat ær. ella böti .XL. markir .i. þræskipti. taki een lut kunungir annan
malsæghande. þriþia alli men. ¶ Brænnir wp meþ wilia wærkum ær
sandir oc atakin. han hetir kasnawagir[75]) lösi hals sin meþ .XL. markum .i.
þræskipti sum fyrra. §. 5. ¶ Brindir wp stowa ella hærberghi manz giwi
hanum hwar bonde innan þriþiungh twa pænninga til brandstuþa. Brindir wp
anlaþi hans giwi hanum hwar bonde fyura pænningæ.

46. *wm waþa*

Marght[76]) æru ilz öki. oc wardir hani manz[77]) bani la bildir a wægh.

(45: 2, cfr. II. BygnB. 24: 2.)
(§. 4, cfr. II. BygnB. 24: 1.)

§. 5 = II. BygnB. 25: pr.

---

73) *þær* scriptum est, at, punctis litt. *æ* subiectis, *e* supra lineam addidit scriba.

74) *skogha brænnu* legendum videtur.

75) Pro *kasnawargir*.

76) Lege *Margh*.

77) Loco litt. *m* primum scriptum est *b*.

flögh wp hani oc a bild niþir bildir oc .i. quid kalli. döþ hafþi þæn karl af. þa dömis fram bani[78]) oc a þrea markir. §. 1. Dræpir vxi man. fram vxi oc a þrea markir. Dræpir galtir man ella bukkir. ella hæstir ella annat fælaþi. fram bani oc a þrea markir. Dræpir hundir man. fram bani oc a þrea markir. §. 2. Witis manni at han hæti[79]) hundum sinum man .i. hæll. wæri sic meþ twem witnum oc tolf manna eþi. orkar æi eþinum oc falz at. böti attir mannin meþ markum siw. far æi þætta giæld fari til þings oc söki wt giældith oc a þrea markir .i. þræskipti sum fyr.

47.

Dræpir hæstir hæst. hawi halwan skaþa hwar þera. Bitir hæstir annan til öföris.[80]) fölli hanum sila fylning þær til hans warþir fört. Dræpir skiut hæst liggi wgildir. Dræpir vxi ko hawi halwan skaþa hwar þera. Dræpir ko vxa liggi wgildir.

48.

Hwar sum dræpir hæst ella annat fælaþi giældi attir æptir þy sum mætanz men mæta þæt. far æi giældith. fari til þings oc söki wt þæt oc a þrea markir .i. þræskipti. §. 1. Hwar sum fyrmir fælaþi manz. stækkir ella stywir. ær sandir oc atakin hæti wið markum þrim .i. þræskipti ær æi sandir at standi wizorð firi hanum. §. 2. Skiutir man vxa. ella ko. ella hæst. ella skiut. ella annat fælaþi millan lars oc bogh.[81]) hæti wiþ markum þrim .i. þræskipti. 32
æ hwar sum man ær æi sandir oc atakin. wæri sik meþ lanz laghum.

46: 1 = II. ManhB. 1: pr.
§. 2, cfr. II. ManhB. 1: 2.
47, cfr. II. BygnB. 27.
48: pr., cfr. II. BygnB. 28: 3.
§. 1 = II. BygnB. 28: 2.
§. 2 = II. BygnB. 28: pr.

---

78) Loco litt. *b* primum scriptum est *h*.

79) *beti* sine dubio legendum est. Cfr. II. ManhB. 1: 2.

80) Pro *oföris*.

81) Loco litt. *b* primum, ut videtur, scriptum est *þ*.

49.

Bitir hundir fælaþi manz giældi quict firi döth. bitir hundir hion. ær ypith baþi a ny oc niþum. böti firi sex öra. wil æi böta fari til þings oc söki[82]) wt sex öra oc a þrea markir. i. þræskipti. ær þy minna giwi wt hundin ella böti sex öra. §. 1. Dræpir man hund manz ær sandir at böti swa sum mæzmen mæta. ær æi sandir at. wæri sik meþ sex manna eþe. wil æi ræt giora. fari til þings oc tali til hans. Dræpir þæn hund þær söþir bitir ella fwlk. liggir wgildir.

50.

æltir man söþir .w. wærnum. castar aat. takir wær æn han willi. dör þæt giælde quikt gen döþu. gangir æi wiþ. wæri sik meþ laghum.

51.

Twa skulu leghustæmnur wm arith wara. een fran paschum oc till wintirnata. adrun[83]) fran wintirnatum oc till pascha. takir leghu man. ella leghukuna. fæsti pænning af bondanum. oc wil æi wara meþ hanum hæti wið þrim örum. ¶ Gangir siþan aa math[84]) oc mala. oc gior leghu ruff. hæti wið þrim markum i. þræskipti. wil leghudrængir wæria sik. at han aldri tok fæstipænning. wæri sik meþ sex manna eþi. §. 1. Wil bondin leghia löskan man. oc han wil æi ([85]leghu wara. hæti wiþ tolf öra. Leghukuna sex öra. hwilikin bondi han hyse siþan. hæti wiþ tolf öra. hwilikin bondi hysir leghukunu. oc ær föör taka leghu hæti wiþ sex öra. §. 2. wil leghudrængir bort

---

49, cfr. II. BygnB. 28: 1.
50, cfr. II. BygnB. 6: pr.
51, cfr. II. BygnB. 11.

---

[82]) *s* additum est, at puncta huic litt. subiecit scriba.

[83]) *annur* legendum videtur.

[84]) H. v. in fine paginae infra lineam est addita.

[85]) Lego: *leghu man wara,* vel *leghu taka.*

fran leghu sinni. för æn stæmpnodaghir ær wti. hæti wiþ þrim markum .i. þræskipti. wrækir bondin oc fyrra han borth hæti oc wiþir bondin þrim markum

---

([1]*gipninga balkir*

1.

Riþir man til garz biþia sik kunu. bondin sitir wiδ swar af doctur sinna halwm. han læggir fæstninga stæmpnu. þa fæstiz hon meþ frænda raþe. siþan kan þem hughir wændas gifs æ þem wald oc wizord sum halda wil. ([2]skal þa hwat þæt ær hælđir man ella kuna. binde þe fæstning meþ twem witnum innan þriþiu byrð[3]) hwars þera oc tolf manna eþi.

2.

❡ Nw ær bryllöp bruggit man reþir brudfærd sinæ. þæt ær förste. brud- 33
gumi. annur brud. þriþi brudsæta. ([4]fiærþ reþumam. fæmte sætte oc siwnde brudkalla. þæssum æru hælgh hion. hwar þem misfyrmir i. þæssum wægh i. sarum ælla bardaghum ella i. drapi. wari boot halfw höghri. þe sum gen kunu riþa. skulu hænne heem warþa. firi allum misfallum. þær til hon a blöio oc bolstir combir. þa ær brud .i. bondans sins wardnaþi. Dræps kuna .i. hælghum sætum. bötis attir meþ .LXXX. markum. sun vfödir .i. XL. markum. dottir vföda[5]) meþ .LXXX. markum. þæssi boot þræskiptis. taki een lut kunungir annan malsæghande. þriþia allimen.

2, cfr. II. ÆB. 2: 1.

---

[1] De hac rubrica idem valet, quod not. 1. pag. 11. dictum est.

[2] Verba *skal þa* delenda sunt.

[3] Loco litt. *y* primum scriptum est *r*.

[4] Lege *fiærþi reþuman*.

[5] Lege *vföd*.

3.

faþur ær gipta man æn han ær til. ær æi þæt. þa ær broþir. æru æi þe til. ær þa til moþir. sum æi ær a andra giptu gangin. wari hon gipta man. ær hon a giptu gangin *meþ* barnum sinum. oc meþ faþursfrænda raþi. wari hömta man. æru æi þe til. wari þa þæn skyldastir ær. hwat þæt ær hældir a fæþærni ella möþærþi6) §. 1. ¶ Nw hawir bondin döttir fleri oc ængin sun. hwilikin þera takir man sik. vtan faþurs wilia. hawi firi giort þy hon skuldi ærwa æpte faþur ella moþur. takir in hona attir till sin. oc lysir þæt firi sokn þæt hon skal wara arf giæng æpti þöm. §. 2. Nw giptir faþur dottur sina wtlænskum manni ella annar giptamæn7) wtan frænda raþ. warþi þær giptamaþir wærkum hans e. mæþan gipta manz goz oc þera bæggia windir. wtan þe hawin takit ættæbot af þem fyrra. Kombir wtlænskir man takir bondans dottir sik til husfrw meþ godwilia hans. alt þæt han hittir wærka þa skal bonde swara firi han. combir geen hans wilia swari siælwir wærkum sinum.

4.

Kombir þræl .i. lagha gipning. oc ængin weet at han ær þræll. þæn combir þær a. takir sin attir. fa æcki mera af fæ meþ hanum. æn han flytti þær .i. garð. kæri nokor til barn hans. far æki af þöm. þy at æ ganga barn .i. bætre halwu. Sæghir þræll at han hafþi mera þær .i. garð. gangi bondi firi meþ twem witnum oc tolf manna eþi. §. 1. ¶ Kombir þræll .i. land wart .i.
34 lagha giptu. quæl ængin han .i. hans lifdaghum. hawi siþan ængin wizorð at quælia barn hans.

5.

Hwas8) sum giptir dottur. ella systir sina ella annan wardnat han skal

3:1, cfr. II. ÆB. 1:2.

---

6) Lege *möþærni.*
7) Pro *giptaman.*
8) Lege *Hwar.*

giwa .i. mætnum markum. oc e hwilikum fallum þön hemfölghie wt skal takas. takis wt meþ samu mætum. þær skulu frændir oc granna oc nagranna skiællia men wara.

6.

Giæfwir man hustru sinni morghungiæf giwi til þriggia marka. Dela sina9) wm. annar sighir wara giwit annar æi. standi a þera witnum. þær wiþir waru oc brydlöp drucku.

7.

Latir kuna lighra sik. þæt ær þriggia marka sak. latir lighra sik annan tima. þæt ær tolf öra sak. latir lighra sik þriþia tima. þæt ær een mark. latir gilia öftærin fa æcki þa mera.

8.

Witir kuna manni barn. dyl man þæt baþi lighris oc barns. standi firi meþ næi oc tolf manna eþi. at han war aldri faþir at þy barnni. Sighir han swa. iak dyl æi þæt. at iak hawir meþ þik warit. þöghin ær þætta barn mith. þa skal kuna han binda wiþir meþ twem witnum oc tolf manna eþi. orkan10) hon eþin gangit. hetir þan þa barna faþur hænnar. wari slik lagh wm ænkio sum wm mö. Hawi aldri walð ella wizord at wita barn .i. gipta sængh

9.

aþulkunu barn aghu giwa frillu broþir þrea markir. frillu systir tolf öra.

6, cfr. II. ÆB. 4.
7, cfr. II. ÆB. 17:pr.
8 = II. ÆB. 18:pr; 7:2.
9, cfr. II. ÆB. 18:3.

---

9) Lege *siþan*.

10) Lege *orkar*.

æn aþalkunu barn aghu til tolf marka .i. lösörum. aghu þe þæs minna. fælli af halft. aghu siþan aþulkunu barn æi mera æn til sex marka. giwin æki mera æn þe wilia. Hawir wt giwith. witi þær arfwin lict meþ.

10.

Dör kuna af barnne þön .i. löska læghi liggir. böti giæl maþir þrea markir. næsta frænda henna. þæt ær en fæ hans ængin eþ æpti

11.

Iær til sun taki arf oc orf. ær æi sun til. ær till suna barn11) taki arf oc orf. ær æi suna barn til. ær til doctur taki arf oc orf. ær æi doctur till ær til dottur barn taki arf oc orf. ær til broþir taki arf oc orf. ær æi broþir til. ær til broþurs barn taki arf oc orf. ær æi til broþurs barn ær til systir taki arf oc orf. ær þa æi fystir12) til (13ær systirbarn til taki arf oc orf. Wm dottur skal14) man swa wndirstanda at hun ær skynia kuna oc15) ærfda kona. þæssum lagh hawa standit æ siþan dala bygdhus. §. 1. Nw ær broþir æi af sama kulli. ella broþurs barn. æi systir ella systir barn. ær þa sundirkulla broþir til taki arf oc orf.16) ær æi þæt til. ær til sundirkulla systir taki arf oc orf. ær æi þæt til. ær til sundirkulla systirbarn taki arf oc orf. ær æi þæt þa eldar afgum brandum. ær til faþir taki arf oc orf. ær æi faþir til. ær til moþir taki arf oc orf. ær æi moþir til. ær til faþurs faþir taki arf oc orf ær æi faþurs faþir til. ær til faþur moþir taki arf oc orf ær æi faþur moþir til. ær moþur faþir til taki arf oc orf. ær æi moþir faþir til. ær til moþur

---

10, cfr. II. ManhB. 7:4. *11:pr, 1, cfr. II. ÆB. 11,12:pr.*

---

11) *a* additum est, at puncta huic litt. subiecit scriba.

12) Lege *systir.*

13) Verba *ær systirbarn til* bis sunt scripta, at priori loco lineola inducta et atramento oblita; litt. *barn* puncta simul subiecta sunt.

14) Loco litt. *l* antea scriptum fuit *n.*

15) *æi* addendum videtur.

16) Adde: *ær æi þæt til. ær til sundirkulla broþurs barn taki arf oc orf.*

moþir taki arf oc orf. ær til faþurs broþir taki arf oc orf. ær til moþur broþir taki arf oc orf. ær æi þæt til. ær til faþurs systir taki arf oc orf. ær til moþur systir taki arf oc orf. liwer eet af þæssum fiorum taki baþi af fæþerni oc möþærni. taki þæt hwar aff fæþærni sum af fæþærne kom. oc þæt af möþærne sum af möþærne kom. ær annat wp ætihð.17) skipti þy18) sum æpti ær. æru all fiughur döþ. þa gangir halft af fæþærne. oc halft af möþærne. æru þa till brullungar ella systlungar. þe æghu arf oc orf taka. ær19) æi þe til. þa a þan taka sum niþum ær næstir oc kuni kunnæstir. ær siþan sundirkulla .i. andrum þrea möiar ella swa manga þa hælst æru. fa æki mera æn en broþurs lwt. §. 2. Siþan wti ær sænga slæt oc hion döa barnlös. gangir þa hwar til sins oc takir wt swa mykit sum han in flytti .i. garþin. §. 3. ¶ Combir faþir ella moþir at bak arwi. þæn þær sin læt. taki rætan aþalbogh fai swa mangh hundrat sum.20) taki æ mark firi hwat hundrat. Wardir minna æn hundrat. taki æfti þy sum annar akir ber til. §. 4. Takir man wingæwar oc döa barnlös. hawi ænga witu attir taka wingæwar. ænga oc hin kræwia mera æn takit ær. §. 5. æru hion comin suman meþ lagh oc lanz ræth. þöm kunnu pænninga ökias döa barn lös. döʀ mannin taki kunan af sænghar cöpi þriþiungin. mannin twa lutina. hafþi fyrra æghur suman. gangi 36
hwar till sins.

12.

Dör bondin. oc barn ær ængti æpti. þa combir þæn arf kræwir. hustru swarar oc sighir. iak ær21) barni oc byrd bonda mins. þa skal goz synas oc .i. iampnaþa hændir sætiæs oc raþi hustrun föþu sinni. þa læggias henne stæmpnodaghar wm niw manaþa. æn æi föþis barnnit fyrra. föþis oc barnit

---

11:5 = II. ÆB. 8:3. *12 = II. ÆB. 10:1; UplL. ÆB. 10:1.*

---

17) Pro *wp ætit.*
18) *þæt* legendum videtur.
19) Lege *æru.*
20) Adde *ma.*
21) Adde *meþ.*

a tiunda manaþi oc far cristin dom. þa ærfwir þæt barn arf. fōþis þær æpti þa ma æi barn þæt arf taka. fulli þa hustru attir þæt hon hawir firi giort af þy goz.

13.

þær man ærwir faþur sin ella annan man. taki yngsti broþir næst solu. oc ælzsti fiærmast solu. æru fleri tomtir oc æi bygdæ. gildin swa ena sum andra.

14.

¶ Far bondin oc hustru oc barn meþ sic[22]) a skipp wt oc drunkna all saman þær ærwir ængin annan. gangi þær fæþærni til fæþærnis oc moþærni til möþærnis. þön samu lagh æru wm þöm sum sywnka alli. ella brænna .i. eldi.

15.

¶ Kræwir man arf. kræwi firi soknninni ezin[23]) annat sinnæ. þriþia sinne. far æi. fari til þings oc kræwi. giwi þa wt arf. oc a þrea markir. hawir ræt buþith firi sokn giwi þæt arf wt oc wari saclös. wil siþan æi wt giwa. kræwi a adþru. kræwi a þriþiu lagh þingi. oc far æi giwi wt arf oc a .XL. markir. taki en[24]) kunungir. annan malsæghande. þriþia alli men. kræwir lösöra oc sighir han sik hawa wt giwit. witi þær lyct æptir. kræwir iorð. þa ma han æi wita lyct. wtan han skal wisæ iord sum wt ær giwin. æi ma man binda köpp a arfwan. wtan han raþi iorþine fyrra.

16.

¶ Hawi ængin wizorð at giwa eghur sinar wndan rætum ærwingia mera

---

14, cfr. II. ÆB. 13:pr. *15, cfr. II. ÆB. 12:2.*

---

22) V. *sic* omissam in marg. add. scriba.

23) Pro *et sin*.

24) Adde *lut*.

æn till þriggia marka. giwir han mera hawi ærwingi wald þæt attir kalla. wtan han giwir kirkium oc klostrum. §. 1. wardir man swa gawal[25]) ella wbyrghir. þæt han gitir æi hulpit sik. biwþi firi sokn ezinni.[26]) oc andru sinni. oc þriþiu sinni. þem skyldæstir ær. wil æi han ella andri skyldi men wiþ taka oc hanum wppi halda. taki þa lagha döma[27]) till oc giwi öskyldum[28]) manni sina eghur sum hanum wppi haldir oc allu syrghir Jær þæn hanum skyldæstir 37
ær wtan sokn. fari sialwir æn han för ær ella annar aff hans halwm þiit. þa sum lagha[29]) þing æru. oc biwþe hanum þæt gooz meþ þings witnum. wil æi wiδ taka. giwi hwem han wil.

17.

Dör man wtlænskær af andru kunungs riki. ær æi ærwingi æptir. þa skal arf standa til nat oc iamlanga. Combir rætir ærwingi meþ breff oc skiæl firi þæt. taki wp arf. Combir æi taki kunungir. þæt hetir danar arf.

([1]wm þinfnadh

1.

Stiæl man minna en öri. þæt ær snattan hawi bondin wald at sökia en sökia wil. giwa wm giwa wil. þær a hwarti karl ella kunungir .i. þæt ær sex öra sak. §. 1. Stiæl till öris. þæt ær þriggia marka sak. ær æi sandir at wæri sik meþ twem witnum oc tolf manna eþi. §. 2. Stiæl sumar tenungh.

(16:1, cfr. II. JB. 17.)
17, cfr. II. ManhB. 8:1.

1:pr, 1, cfr. II. ManhB. 26:1, 2.
§. 2 = II. ManhB. 26:12.

---

25) Lege *gamal.*
26) Pro *et* (rectius *enn) sinni.*
27) Pro *doma.*
28) Pro *oskyldum.*
29) Loco litt. *l* primum scriptum est *h.*
1) De hac rubrica idem valet, quod not. 1. pag. 11. dictum est.

þæt ær þriggia öra sak. stiæl annan. oc þrea öra. stiæl þriþia oc þrea öra. stiæl þrim mera. af sama bonda. böti firi þrea markir. ær æi sandir at. þa ær þæn man til[2]) kumin. Stiæl[3]) buk ens wintra. ella galt. ella vxa. ella ko. ella hæst ella skiut. þæt ær .XL. marka sak .i. þræskipti. taki en lwt kunungir annan malsæghande. þriþia alli men. ær æi sandir at. wæri sik m*eþ* þrim witnum oc þrætolſtum eþi. §. 3. ¶ Stiæl til half mark ella half mark mera þæt ær .XL. marka sak. ær æi bar oc atakin. standi firi meþ þrim witnum oc þrætolſtum eþi. þæn böti þrea markir sum lysir þiupti oc gitær æi fulkumnat.

2.

Akrum ær garþir at wagh[4]) oc himil at þækiu. Stiæl man korn a akrum wti. ær bar oc atakin. slar bændil wm hals. annatiggia lösi sik m*eþ* .XL. markum ella wari stenz mattir[5]) oc stranda. ær æi sandir at wæri sik m*eþ* þrim witnum oc þrætolſtum eþi. §. 1. ¶ Nappar aax af akrum ær sandir at hæti wiþ þrim markum .i. þræskipti. ær æi sandir at. wæri sik m*eþ* twem witnum oc tolf manna eþi. §. 2. Stiæl rowʀ ella ærtir ella bönur. warþir takin meþ bunni byrþi. hæti wiþ markum þrim .i. þræskipti.

3.

Far man æpti þiufwi sinum. gitir æi ælſt ella farit han. gitir æi fyr han
38 fangit. æn han warþir fran slaghin föri þa till þings swa döþan sum quickan
meþ bundni byrþi. þa skal dombir a han ganga. liggi þæn i. ogildum akri
oc a wærkum sinum.

(1:3, cfr. II. ManhB. 26:3.)
2 = II. ManhB. 26:11.
3, cfr. II. ManhB. 26:17.

---

2) Adde *wizorþa*.
3) Loco litt. *æ* primum scriptum est *l*.
4) Pro *wægh* v. *wægg*.
5) Pro *maþir*. Cfr. not. 23. pag. 10.

4.

¶ Mötas baþe a enu þingi. þiufnaþir oc saramal. warþa samu men sum kæra. hawi þiufnaþir witu æn sandir agrepir fylghir. æn þæn saar fangit hawir. gitir sik æi meþ laghum wart. gitir han wart sik. gildi saar sin æptir laghum. oc þiufnaþir þa attir gangi.

5.

Takir man þiuf sin. han skal hanum fram warþa a þing oc a ring. oc sannan agrep meþ. oc .i. hændir kunungs lænsmanne ella hwsabymanne. hawi þær til witna tolf men. at han fik hanum þiuf oc sannan agrep meþ. wari bondin saclös. warþi æki hanum længir. slæppir hanum fyrra. hæti wiþ .XL. markum. þæt ær kunungs ensak. §. 1. warþir þiufwir (6han takin. hawi ængun wizord næmpna annan til þiufs.

6.

Stiæl man hawin frændir hans wald at lösa han æn þe lösa wilia. æn masæghande7) han lata wil. Wilia þer æi lösa han. hængin wp han. hafwir oc þiufwir pænninga nokora æptir. skiptin arwa hans. æi ma han8) baþi liif lata oc pænninga mista.

7.

Combir J by bondans alli se til fara oc ængin fran fara. þa beþas þe ranzaka at owæþiæþu9) hwar ma at owæþiaþu. wilia þeer æi at owæþiaþu. þa skal han wæþ fram kasta til þrea markir. þe sum ranzaka skulu gangin

4, cfr. II. ManhB. 26: 18.
5:pr. = II. ManhB. 26:5.

7, cfr. II. ManhB. 30:pr, 1.

---

6) Pro *hand takin.*

7) Lege *malsæghande.*

8) V. *han* omissam supra lineam add. scriba.

9) Addendum videtur *ranzaki.*

in capolösir. lösgiorþir. kan hittas i læstum hwsum þiufwir ella þiufnaþir. böti bondin þrea markir .J. þræskipti taki ena mark kunungir. andra malsæghande. þriþiu alli men. Firi allum þöm husum þær windögha ær wp a ella knapir firi durum. þa standi firi oc wæri sik meþ twem witnum oc tolf manna eþi.

8.

Dela suman bonde oc lænsmaþir. sighir lænsmaþir at mera war stulit. oc bondin sighir minna wara stulit. þa hawi bondin wald oc wizord at wita hwru mykit stulit war.

9.

Hawir man stiupbarn þe owrmagha æru oc stiæl han. hawi firi stulit sinu goz. oc[10]) stivpbarna gooz. æru þön til lagha aldirs kumin. þa böta þön meþ
39 stivpfæþrinum .i. þæssum brutum. æn þön nöta all suman oc .i. ængum andrum.

10.

Hwar sum annars manz þiuf takir. sum fult þiufti hawir stulit. han skal hawa þrea markir. taki halft af malsæghandæ ræt oc halft af hundaris ræt. Wardir han hænghdir. giui þö þöm half mark sum þiuf tok.

11.

Wardir stulit nokot i. by. þa maghu byamen lata ganga granzla eð. taki book at kirkiu. oc lægia dagh þæt hwar skal fa een man þær firi han swær. hwar sum æi gitir gangit þan fyrsta dagh. þa skal han annan dagh twa men fa ([11]sum þöm wæria han. Far æi þæn dagh. at þriþia dagh skal han þrea

---

8, cfr. II. MankB. 26:5.

10, cfr. II. MankB. 26:8.

---

10) Adde *æi.*

11) Lege: *þöm sum wæria han.*

men fa sum han wæria. far æi þöm þrea. böti skil fall þrea markir .i. þræskipti. oc hawi æn wizorð at wæria sik a lagha þingum firi þiupti.

12.

Wardir stulit skiæpt wapn ella skurit clæþi. æn þo at þæt ær æi öris wart.12) þæt ær þriggia marka sak .i. þræskipti.

13.

Klandes nokot firi manni. þæt skal .i. tak sætiæ oc skiælika wt leta. hwar sum annan rænir taks oc læznar. hæti wiþ markum þrim oc fram till taks oc læzna þæt sum sunt ær. nekar þæn oc sighir æi sik sunt hawa. standi a þera witnum wiþir waru.

14.

Jær man wæghfarande. hawir þröttan hæst. *com*bir til sætra laþu manna takir swa mykit af hö sum hæstir hans iættir þær wari saclös. Brytir laþu at oþrængdo mali. bær wt fang ella fangi mera. klyfwiar ella akir bort meþ bondans hö. warþir takin meþ. sakir ær þæn at þrim markum .i. þræskipti.

15.

Hwilikis manz swen takir hö ella korn ella annat nokot gen bondans wilia. hawi till witni twa sina granna at swa war giort. þa skal han kæra þæt firi hans husbonda. han skal þæt attir giældæ. ella affsighis sweninum. ær han driuari ella þiænisto lös. haldi bondin wp han wndi skiæl soknaris ella husuby manz

---

13, cfr. I. BygnB. 35:pr.; II. ManhB. 30:9.

---

12) Pro *wært.*

16.

Gangir[13]) man byamillum ella landa millum warþir ræntir af þingum sinum. lysi fori fysta[14]) moti þær han mötir. ella .i. fyrsta by. þær han til combir. taki þær witni til. wari ran swa höght sum þe wilia witna. han fyrst firi liusti. liusir raan oc næmpnir ængti. standi þa lagh firi þöm han witi. falz at laghum. böti raan at[15]) tolf örum. oc wari þæt en fæ bondans. oc þrea markir at asokninni .i. þræskipti. §. 1. Riþir man landa millum. wardir ræntir saþuls sins. oc annara kostæ. lysi .i. fyrsta by þær han til combir. taki þær witni. witi fæ sith til þriggia marka[16]) at asokninni. Aker man landa millum. wardir ræntir af sliþa oc þingum sinum. lysi .i. fyrsta by þær han til combir ella fyrsta moti. witi fæ sith till sex marka oc þre markir at asokninni. §. 2. Hwar sum rænir liik a gatu wti. witi oc raan til sex marka. oc þre markir at asokninni. §. 3. Lysi man rani han skal hawa witni af fyrsta by. hawi*r* æi þæssa. hawi hin wizord þær æi atti fyrra. wæri sik meþ twem witnum oc tolf manna eþi. Hwar sum lysir rani oc ær æi.[17]) wæri sik m*eþ* laghum oc böti þæn þrea markir J þræskipti sum liusti oc næmpdi. §. 4. Hwar sum far heem at andrum meþ hær oc hæmpning ræni baþi höwat[18]) oc klöwat. oc hwat sum bær. giwi swa attir gilde bo bondans. sum han rænti. skil þem wm. giwi swa mykit attir sum sanna oc witna þær han rane firi liusti oc .XL. markir böti huvzmanni[19]) .i. þræskipti. taki en lut kunungir annan malsæghande. þriþia hundarit. oc þrea markir hwar .i. flukki ær oc farunöti. þætta skal sökia meþ þrim witnum. ær æi sandir at. wæri sik meþ þrim witnum oc þrætolftum eþi.

16: pr, 1 - 3, cfr. II. ManhB. 25; 5 - 8. *§. 4 = II. ManhB. 25: 10.*

---

13) Litt. initialem *G* a miniatore omissam add. man. ut videtur rec.

14) Pro *fyrsta*.

15) *oc* primum scriptum esse videtur.

16) Adde: *oc þre markir*. Cfr. infra et §. 2.

17) Adde: *sandir at*.

18) Litt. *wat* in fine paginae infra lineam sunt scriptae.

19) Lege *huvzmannin*.

17.

Hani oc twa hönur þær ær bondans waghli. hwar han stiæl hæti wiþ þrim markum. §. 1. Stiæl hiwl böti örthug. stiæl annat oc örthug. stiæl wagn allan. böti þrea markir .i. þræskipti. taki ena kunungir andra malsæghande þriþiu[20]) alli men. §. 2. ¶ Stiæl harwu oc förir ywir deld. böti þrea öra. förir ywir andra oc þrea öra. förir ywir þriþiu böti þrea markir .i. þræskipti. förir ywir bolstad allan böti æki þy höghra

---

([1]þingh balkir

1.

Þingariþi skulu þrea wara oc .i. rætum oc gamblum þings staþum. oc rætum þings daghum. æru comni domara. sökiændi oc swarandi oc tolf men þær 41 meþ. þæt ær lagha þing. ær þy minna. þa ær þæt þinga nöti firi þing lama sak[2]) at þrim markum. taki halft *kunungir* oc halft hundarit. §. 1. Millan þingariþi þa maghu æi husaby[3]) men þing suman kalla. vtan kunungs budskapir combir .i. land. ella þiufwær warþa taknir. ella man wardir inni takin me*þ* annars hustru. þa skal bud kaflæ wp skiæra. hwar han wskiælika niþir fælli. böti þrea markir. taki halft *kunungir* oc halft hundarit. gitir afræth sik wari saclös. æi aghu ænkiur ella owrmagha budkafla bæra. Hwilikin hwsaby man þing haldir. wtan firi þæssum mal sum fyrra ær mælt. böti þrea markir taki halft *kunungir* oc halft alli men.

17:pr. = II. ManhB. 30: 7.
1:pr, cfr. II. þgB. 6.
§. 1 = II. þgB. 5.

---

[20] Posterius *þ* lapsu calami est deformatum.

[1] De hac rubrica idem valet, quod not. 1. pag. 11. dictum est.

[2] Lege *sakt*.

[3] Litt. *s* omissam supra lineam add. scriba.

2.

Nw ær domari a þingi wil æi döma .i. lagh þingum manna mellum. standi þæt a þings witnum. böti þrea markir. taki ena mark *kunungir*. andra bondin. þriþiu alli men. oc wari bondin at swaralöso. mæþæn han æi dom far. vtan þæt se wanda mal. oc sætir þæt wp. §. 1. hwar æi star domarins dom böti þrea markir .i. þræskipti. E hwar bondi gaar æſtir domarins domi wari saclös. æn þo at æi se lagh þæt[4]) skildi ¶ Sighir bondin annat dömpt wara æn domarin skildi. standi a tolf mannum þöm þa a þingi waru.

3.

¶ Wæþia bondin wiþ domarin. ella wiþ lænsman. wæþin till þrigia marka wndi lagh bokina. §. 1. Domari skal næmpd næmpnæ *meþ* bæggia ia quæþi sum wiþir delas. hawi han wnnith sum fleri fylghia. þe næmpd ma[5]) attir bryta. sum baþi quædþa ia wiþir. æru þeer .i. syn næmpdir. þa skulu þer .i. andru lagh þingi þæt mal slita ella þrea markir böta. hwar æi biuþir sik til eþa. taki halſt *kunungir* oc halſt alli men. §. 2. ¶ Nw *com*bir syn til þings oc annat tiggia fællæ. han[6]) hawir han wizord at wæþia moti þere næmpd til sex marka. vndi andra soknæ næmpd. för æn forith[7]) ær. þa þæn þer wilia fælla. hawi æn wizord at wæþia til tolf marka wndi alt lanz næmpd. wil æn wæþia þæn sum lanz næmpd wil fællæ. wæþi wndi kunung til .XL. marka. þæt ær hans en sak. læta han þa syn næmpna slika han wil af landi waru. fælli niþir minna wæþ. þa höghrum wæþias.

4.

42 ¶ Nw ær þingh saman komit. þa ma kunungs lænsmandir ella biscops

---

2:pr, cfr. II. þgB. 8.

---

4) *han* addendum videtur.

5) *æi* addendum videtur.

6) Lege *þa*.

7) Lege *sorith*.

lænsman æki mera en ena sak hwar þera bondanum giwa .i. enni þingariþ. vtan malsæghandi kiæri a han. swari hwar til mæli sinu fyrra æn fleri vpbyrþi gïöras.

5.

Læns man ella malsæghandi. talar til bondans. han dylkas oc swarar æi .i. ([8]sinu þingi. oc æi .i. annan þriþiung. þa .i. andru laghþingi þær næst. dömis wt swaralösa af hanum .i. þræskipti. taki ena mark kunungir andra biscopir. þriþiu alli men. þa skal æn han swara sak sinni sum swaralösa dömis wt firi. swarar æi a þy þingi .a. þriþiu þingi dömis wt af hanum þre markir firi þæt han stoþ æi dömarins[9]) doom. oc[10]) wæþiaþi han gen domarinum. þön boot gangir .i. þræskipti. taki en lut *kunungir* annan domarin þriþia alli men. þa skal bondin swara sak sinni oc ænda hona annat tiggia meþ pænningum ella lagha festu. ella dömis þa han fallin at þeri sak þær hanum gafs. þa næmpnis þing heem til bondans tolf men meþ husaby manni ella nokorum lænsmanz swen. han skal forgangu man wara. þe tolf skulu mæta af bondans gooz en þriþiung. ko firi mark. fiora allna læriiz oc tiughu firi mark oc bild kippi firi mark. ær æi þæt til. þa mætin annan ganganz fot. þær næst inwiþi bondans. þær næst mæz iorþin. oc swa mykit af husum sum tomptini. §. 1. Ganga mæz men heem til bondans æpti lagha domi. oc hin firi ær gior giærning til þera. ([11]þeer liggia .i. twæ böti. slar han nokon af þöm. oc warþir sin slaghin ella huggin wari vgilt. ¶ Wardir han dræpin liggi .i. en böti. Hwar mera takir en mæz men[12]) mæta giui attir þæt han takit hawir. æftir mætanz manna witnum. oc a þrea markir .i. þræskipti. Wrækir han mætanz

---

(5:pr., cfr. II. þgB. 17:pr.) *§. 1, cfr. II. þgB. 17:4.*

---

8) Legendum videtur: *enu þingi. oc æi i andru oc þriþia. þa* &c.

9) Pro *domarans.*

10) Adde *æi.*

11) *liggia þeer* scriptum est, at ordinem verborum mutandum esse adpositis signis indicavit scriba.

12) *mæz mem* scriptum est, at scalpro emendatum.

mæn fran garþi. me*þ* wigh oc wærn. þa ökir han sak sinni meþ þrim markum.
wrækir andra hæti wiþ .XL. markir. wrækir þriþiu. hawi kunungs lænsman
oc hwsaby man. oc domara wald þæn at fanga oc .i. kunungs hæpto at
föra. aghin þæssa .XL. markir. þe þær botena atto. §. 2. ❡ Sighir bondin
43 þæt at æi ær lagha dombir a han förþir. þa hawir hin wizord wæþia þing
fran garþi sinum. æn han hawir wæþiat a fyrsta þingi þær dombir a han gik
wm mall þæt sama. gen sinum domara wndi laghbockina. §. 3. ❡ Takin mætanz
men halft af hundaris[13]) ræth. hwar oc næmpnis til mæz. oc *com*bir æi
böti þrea markir. §. 4. Ængin ma næmpnas .i. næmd. þæn æi ær þa a þingi.
oc æi ma næmpna man .i. andræ. fyr æn annur ær slitin. §. 5. þe iord vndi
kunung mætin warþir ella malsæghanda. hana skal þan æghandi[14]) war attir
lösa .i. næstu lagh þingi þær æpti. ella byrþa mæn hans firi lagha mark. spanna
sæþi[15]) oc lassa ængh firi mark. lösa æi þeer. þa ær sivþir oþals maþir.[16])
hawi æ þen wizord at lösa iorþina. sum þöm skyldastir ær. lösin fæþ*er*nis iord
fæþ*er*nis frændir oc möþærni möþærnis frændir. §. 6. ❡ Winz æi þærs[17])
gooz til böta sum brutlikin wardir. falli .i. allum lutum slikt af mark sum
mark. Hawir bondin tiund ella afrad inni me*þ* sik. þæt skal vtan mæt wara.
❡ Aghu fleri .i. ([18]by inlax fæ me*þ* witnum saman kumit ella bolax fæ alt
skiptis þæt vndan mæti.

6.

Brytir han ængti hawir. wtan þat se drapp. þa ma lænsman han taka oc beþas firi han borghan .i. fyrsta by .i. andrum. oc .i. þriþia. far æi. þa ma han .i. iarn oc hæptu sætia.

5: 5, cfr. II. þgB. 17: pr.

§. 6 = II. þgB. 17: 3; UplL. þgB. 8: 3.

---

[13] Loco litt. *s* primum scriptum est *t*.

[14] *ræghandi* scriptum est, at *r* deletum.

[15] Littera quaedam hic addita at deleta est.

[16] Loco litt. *t* primum scriptum est *s*.

[17] Lege *þæs*.

[18] Lege: *bo. ella ær inlax fæ* &c. Cfr. II. þgB. 17: 3; UplL. þgB. 8: 3.

7.

Kræwir man giæld19) sith. ee hwat þæt ær een mark ella mark minna wil hin lösa wari saclös. wil hwartiggia meþ pænningum ella laghum ræth giöra. taki dom till oc næmi ræth namis. æi ma hæst ella skiut næma firi minna æn öris giæld. Hwar adru kost gioʀ hæti wiþ þrim markum .i. þræskipti. ær mera æn mark. gangi swa þæt sum fleri mal. §. 1. æi ma man næma saclös. vtan doom oc æi næmi annat. æn af þæmma fæm. þæt ær eet hæstir. annat skiut. þriþia vxi. fiærþa sili oc fæmta repp. §. 2. Hwar æi giöʀ kunungs wtgiærþir. þær ma næma til. ængin ma næma saclöst .i. warfrid ella .i. anfridi. Hwar æi giör wighra manna skin. mæþan laghþingin æru .i. sama þriþiunge. giui wt skinnit oc a þrea öra. firi leþungx skin böti firi þrea markir. firi bælskin þrea markir. æi oc þy mera at fleri standin attir *meþ* sama manni.

8.

¶ Combir man til þings oc spiwrs firi vm nokot maal. hwat þæt ær20) 44
hældir. þæn kræwia skal. ella wt giua. hwat þær ær lagh wm þæt maal. görin sum domarin sighir lagh wara oc aghi ængin sak att.

9.

Standir man a þingi oc tala talu sina. han ma ræta sik .i. sinu mali. mæþan han standir quær a þingi. gangir han af þingi oc *com*bir attir þæn dagh ella annan. oc skiptir þa talu. þær ær twæ tala böti firi þrea markir .i. twæskipti. taki halft *kunungir* oc halft hundarit. Dyl han þæt standi þæt a þings witnum. takin þrea men .i. allum þings witnum. af hwari bro fiæl. wari þæn fæl-

---

9, cfr. II. þgB. 10.

---

19) Litt. *l* omissam supra lineam add. scriba. 20) Scriba in eo fuit, ut pro *æ* scriberet *h*.

dir þe fælla. þeri talu skal man fram halda sum han byriaþi at. at[21] annattiggia til fulz ella falz.

10.

kallar man annan liwgha ywir þwart þing böti þrea markir .i. þræskipti standi oc a þings witnum.

11.

¶ Sætir man andrum talu sina .i. hændir. sæti a þingi. wari þæt gilt han gior. wari siælwir malsæghandi firi wædningh oc næmpning oc see siælwir til lagha sinna. wari þy ens gilt. at swa ær giort. talar vbuðnæ talu. böti firi þre markir. taki halft *kunungir* oc halft alli men. Wæþiar annar æn rættir malsæghandi hæti wiþ þrim markum. taki halft *kunungir* oc halft hundarith. hwar sum annars malsæghanda ræt takir. oc warþir þær at for wnnin *meþ* tolf mannum. giui kunungenum þæt han toki[22] oc böti .XL. markir kununge. þæssum lagh gaf bigher[23] *kunungir.*

12.

fori all mall sum minna ær innan æn .XL. marka sak. þær skulu tw witni firi wara oc tolf manna eþir. ær .XL. marka sak. þa skulu þry witni firi wara oc æpti þrætolftir eþir. alli eþa skulu gangne wara firi iamlanga þing.

13.

¶ Hwar sum eþ fæsti han skal eþa taka til hawa. þa bondin wil lagh sin föra þingariþum mellan. sæghi til meþ skiælum husaby manni. oc andrum

11 = II. þgB. 11, 14:pr.

---

[21] V. *at* errato sine dubio iterum est scripta.

[22] Lege *tok*.

[23] Pro *birgher*.

þem[24] eþ[25] aghu. hwilikin dagh han wil eþ ganga. wari swa þær gilt ensmanz witni sum twægia. Far bondin wildir. oc sighir þæn dagh til eþa sum annatiggia ær hælaght ella fastu daghir liti at samu till sæghn oc gangi þæn dagh eþ sin sum þær næst ær edzörd[26] æpti. eþa taki skal wiþ eþ wara ella annar[27] firi han æn han lagha forfal hawir. Oc æi ællis. þæt ær fyrsta æn siwkir liggir. ella döþir firi durum. ær eldir hofþi höghri. ær a foot fearsins. ella .i. pilagrims færd farin fyr æn han till mæle faar. *com*bir til þings oc sighir þæssum forfal wari saclös bondin. oc hawi þing kiænun. firi hanum skal eþa taki edzord sighia. Dela þer siþan wm ezord þæt skal a eþa taka standa ella þem han till wisa æn han san forfal hawir oc lagha. ær hwarþing þera til. þa æru þön lagh fallin. §. 1. ¶ Sighir man lænsmanni til eþa a þingi. þa ma han a sama dagh lagh sin ganga. fylla æ twe witnis men tolf manna eþ.

14.

kan eþir attir ganz warþa. þe dömas alli til fastu oc fæ böta böti hwar þera þre markir. taki ena k*unungir*. andra biscopir. þriþiu alli men. Dela siþan wm. þæn sum howz man næmpnir til eþa. standir a dulum. stande þæt a eþa taka. oc a þem twem sum han me*þ* sik leþir til kiæla.[28] sum eþ gangir. böti howz man firi swa mangæ sum þre[29] wæriæ. wari slikir giuin eþir sum gangin. en elli[30] giui sum .i. eþi aghu.

15.

J allum wærnar eþum skal swa[31] howz man eþ höfþa oc eez men skulu swa alli saman swæriæ at þe wita æi sannarin æn han soor. §. 1. J. k*unungs* næmpdær eþum ær hwar howz man firi sik oc þe skulu allir swæriæ.

---

24) Loco litt. *e* primum scriptum est *r*.
25) V. *eþ* omissam supra lineam add. scriba.
26) Pro *edzört*.
27) *annan* primum scriptum est.
28) Lege *skiæla*.
29) Lege *þe*, vel *þe þre*.
30) Lege *alli*.
31) H. v. delenda esse videtur.

J. andrum eþum sum særlæstum swær hwar. þa ma malsæghande firi lata þem eþ sum han wil. oc lata þæn swæria sum han wil.

16.

Hawi ængin wizord at kæra til bondans. þær malsæghandi a fori wara. wtan han see frammi firi hanum. vtan wm sara mall. æn lænsmandir hawir þær witni til at þe waru gior.

17.

hwar sum fæmtan ara gammal ær. han ær þingildir. §. 1. Eþar witni oc eþa fylli taki men innan þriþiungz ee hwar han far. §. 2. 𝔤 Scriptaman þa han ær .i. kirkiu leddir. þa ær han karinu millæn eð gildir. §. 3. æi maghu twe bröþir .i. enum eþe wara. æi ma broþur broþiri witni bæra. æi ma man witnis man taka af siælfsins husi þem sum vm disk oc duuk æru meþ hanum. §. 4. 𝔤 Jnlænzskær man wari witnis gildir swa fatöker sum riker.

18.

Wardir eþir attirgans oc hafwir æi witnis man * * *32)

19.

46 * * *33) kunungin andra malsæghande þriþiu hundarith. AMEN

17:1, cfr. II. ÞgB. 18:3. *(§. 4, cfr. II. ÞgB. 18:3.)*

---

32) Folio abscisso sequentia perierunt, paucis illis verbis exceptis, quae in initio fol. 46. leguntur.

33) Cfr. not. 32. praecedentem.

II.

IURIS VESTMANNICI

CODEX RECENTIOR.

DEN YNGRE CODEX

AF

WESTMANNA-LAGEN.

(*Praefatio.*)1)

1 Lagh2) æra sætt oc skipaþ almænne til styrsl3) baþe ricom oc fatökom. oc skiæl mællum ræt oc oræt. Lagh sculo gömæs oc haldes4) fatöcom til wærnr5) Spakom til friþar. æn ospacom til næfst oc ogna. Lagh skulo wara6) rætwisum oc snællom til sömdr. æn wrangom oc ossnællom til rætningr. Warin7) alle rætwise þa þorpte æi lagh wiþ. Land skulo m*æþ* laghum byggiaz oc æi m*æþ* walds wærcum. þy at þa stande8) land wæl þa laghum fylghis.

Bok9) þæssi skiptis i attæ laghabalkæ. þæn fyrste ær kirkio balkær ær10) man skal siæl sinæ gömæ m*æþ*. Annar balkær ær om kunung oc kunux11) eþzöre. oc skipwistr hans oc om roþaræt. þriþi balk*ær*12) om giftæmal oc om ærfþir. Fiærþe balk*ær*13) om drap. sar. ran. þyufnæþ oc fynder. Fæmpte14) om iorþer. Sætte om lösörækӧp oc gæstningh. Siunde15) bygningabalk*ær*. Attunde oc siþarste16) ær om þinghmal. (17I fyrstæ balkinom tælies flock*ær* .XXVI.

I Vm kirkio bygning.
II Vm kirkio bol oc hus.
III Vm kirkio wigning
IIII Vm kirkio præst.

Præf. = UplL. Præf.; ViþB. prol.

---

1) B. C. D. habent hanc praefationem.

2) D. Littera initialis grandior, cui locum vacuum reliquit scriba, hic, sicut in principio singulorum librorum huius codicis, desideratur.

3) C. *styrl.* D. *styrk* primum scriptum fuisse videtur, at *k* in *li* mutatum est.

4) C. D. *haldas.*

5) Pro *wærnær.* C. *wærnir.*

6) D. *wæra,* et sic in sequentibus passim.

7) C. *warning.* Male.

8) C. *standa.*

9) C. *Balk.* Male.

10) C. *þær.*

11) C. D. *conongs.*

12) C. D. add. *ær.*

13) D. add. *ær.*

14) C. add. *balkær.*

15) D. C. sic. B. *Suinde.*

16) C. add. *balkær.*

17) C. rubris litteris: *þætta ær þan fyrste balkær oc tælias i hanum flockar .XXVI.* E, qui habet hunc librum de iure ecclesiastico, caret tamen indice capitum.

V Vm klockara oc klockur.
VI Vm tiund oc kirkio scruþ.
VII Vm sialomæssur.[18])
VIII Vm hiona wighning oc inlezn.
([19]IX Vm offær.
X Vm barna kristning.
XI Vm sivksmanz rezscap.
XII Vm mæssu fall. oc forbuþ.
XIII Vm sialo gifft[20]) oc testament.
XIIII Vm iorþa wæþsætning kirkio.
XV Vm þan[21]) som pr*æ*sti iorþ giwær.
XVI Vm þan som iorþas utan soknar.
XVII Vm þan aff kirkio ær sættir[22]) æll*ær* biltoga.
XVIII Vm font.
XIX Vm frænzamis spiæld oc guzziuia spiæld.[23])
XX Vm fæstning oc lysning fyri[24]) hiona wigning.
XXI Vm hormal.
2 XXII. Vm banzmal oc kirkio skærning.
XXIII. Vm hæfþan fæar.
XXIIII. Vm hælghodagha[25]) brot oc scripta brot
XXV. Vm bælgmorþ.
XXVI. Vm bloþ wækningh.

---

18) C. *sialamessur.*

19) D. Folium unicum, quod continuationem indicis libri de iure ecclesiastico una cum initio primi capitis eiusdem libri, usque ad verba *(scu)lo daxwærcke till lata* &c., continuit, abscissum est. Indices vero capitum ceterorum librorum ille codex, haud minus ac C, suo quemque libro praepositos habet. Cfr. not. 26. pag. 71.

20) C. *siala gifft.*

21) C. *þæn*, et sic in sequentibus passim.

22) C. *satter.*

23) C. om. *spiæld.*

24) C. *fore.*

25) C. *helgha dagha.*

([26]*Hær byrias kunungs balkær. oc tælies*[27]) *i hanum flockar*[28]) *siugh.*[29])

I. ([30]Vm orætæ hæmdir.[31])
II. Vm hemsoknir.
III. Vm quinna friþ.
IIII Vm kirkio friþ oc þingh friþ.
V. ([32]Vm hamblan.
VI. ([32]Vm eþzöris böt*er*[33])
VII. Vm kunungs leþung oc ([34]utgierþ*er*.

([35]*Hær byrias ærfþæ balkær. oc tælies*[36]) *i hanum flockær*[37]) *tiughu.*[38])

I. ([39]Huru man skal laghlika kunu fæstæ
II. Vm brullöps[40]) gerþir.[41])
III Vm giftemal.[42])
IIII Vm morghængiæf.[43])

---

26) C. D. hoc loco om. indices librorum in textu sequentes; fronti vero singulorum librorum antepositos habent indices, ex quibus varietates heic adnotavi. Cfr. not. 19. pag. 70.

27) C. *tælias.*

28) B. Loco litt. *k* primum scriptum est *h.*

29) D. *siu. oc þil* (sic) *ær þæt fyrsta;* re vera autem hunc librum in octo capita dividit; cfr. not. 31. infra. C. *.XII. þænne ær þen fyrstæ.*

30) C. loco huius tituli habet duos:
I. Hwar som hæmpnis a annan. oc annan giorþe gærningena.
.II. Hwar som hæmnis a gruþ oc giöra set.

31) D. add. titulum: *.II. vm agrud oc giora sæt.*

32) C. *Hær sighs om* &c.

33) C. add. quattuor titulos:
VIII. Huru þera luttær skiptis fyrst aff bono burt som saclös æro.
IX. Huru þæn biltughi scal friþ fa.
X. Vm biltox manz nempd.
XI. Vm þes sac som biltughan husar.

34) C. *skipwister. oc sakir þera manna som þær quarræ* meþ *sittia.*

35) C. D. habent indicem libri de hereditatibus in initio dicti libri. Cfr. not. 26. supra.

36) C. *tælias.*

37) D. sic. B. add. *fæm oc.* Cfr. not. 38. sequentem.

38) C. *sæx oc femthighi;* re vera autem in LV tantum capita hunc librum dividit.

39) C. loco huius tituli quinque habet:
.I Vm giftningamal oc festninga fæ.
.II Vm þæn festninga fæ bær op a festnaþa fæ.
.III En mö taker man mot faþors vilia oc moþors.
IIII Vm þæn sum festningh wil æi halda.
V En cona ær æi sialf a festninga stæfno.

40) C. *bruþlöps.* D. *bryllöps.*

41) C. add. tres titulos:
VII En fæstecona syns i þrem bruþlöps timom a iamlanga enom.
VIII Vm friþ bruþ oc bruþmanna.
IX Vm brot þera manna som þöm misfyrme.

42) C. *giftar mal.*

43) C. D. *morghon giæff.*

V. Huru cona forw*ærkær* morghungiaf[43]) sinni[44])

VI. Huru[45]) man warþ*ær* i horsæng dræpin[46])

VII. Æn[47]) faþir æll*ær* moþ*er* giva[48]) eno barni mera æn and*ro*.

VIII. Vm ([49]þe giftur ær barna goz ær fori.[50])

IX. Vm hem fylghiur.[51])

X. Vm skiptæ[52]) þær hion skilias barnlös.[53])

XI. Vm bryst arff.[54])

XII. Vm niþiar arff.[55])

XIII. Vm offsinnis arff.[56])

XIIII. Vm þræls[57]) arff.

XV. Vm rantaknæ kunu barns arff.

XVI. Vm biltogha manz arff.

XVII. Vm lighris bötir.[58])

XVIII. Huru barn scal faþur[59]) wita.[60])

---

44) C. add. titulum: *XIII En annars manz cona gangær i aþra gifftra cono sæng.*

45) C. *Vm.*

46) C. add. duos titulos:
XV En bonde wraker husfru sina bort.
XVI En cona latir leghra sic.

47) C. *Vm.*

48) C. *giwer.*

49) C. *giftur þær barna goz* &c.

50) C. add. quattuor titulos:
XIX Huru faþor lösa oc moþor lösa barna goz scal gömas.
XX Huru husfru raþe fore barna fæþerne þær til hon gifftis.
XXI Vm sængar cöp.
XXII Vm gæf mellum bonda oc husfru.

51) B. Litt. *i* omissam supra lineam add. scriba. C. *hem fylghur.*

52) C. *skipt.*

53) C. add. *at*, et porro duos titulos:
XXV Vm mæn dela vm bruplöps cost.
XXVI Vm ærfþ oc bröþra skipt.

54) C. add. titulum: *XXVIII Vm bak arff.*

55) D. *uiþiar arf;* male. C. add. quinque titulos:
XXX Huru faþer æller moþer scal wt giua i eghnum husum oc lösörum. æn þe barn sitt ærwa.
XXXI Huru mæn scolo arf gulditt wita.
XXXII Huru broþer sun ærwer meþ faþors broþir alter i æt sina. oc æi fram.
XXXIII Vm fæþernis frender sighia at þæt barn war æi liwandis föt.
XXXIIII Vm moþer faþer æller moþer moþer combær at arwe. huru þe scolo skyldastum vtgiua i ægnum. oc hus oc inwiþer quarra halda.

56) C. add. tres titulos:
XXXVI Vm man dræper til arff.
XXXVII Vm man festir frillu.
XXXVIII Ex delis vm laghlica festu.

57) C. *þrela.*

58) C. add. titulum: *XLIII Huru cona scal barna faþer sin vita.*

59) C. add. *sin.*

60) C. add. quinque titulos:
XLV En cona witer manne barn oc ær æi sialwer til swara.
XLVI Huru frillu bærn ærwer faþer sin.
XLVII Huru frillu barn scal föþas.
XLVIII Frillu barn ligge i faþors oc moþors warnaþ.
XLIX Biscoper a raþa fastone æn barn forderwas.

XIX. Huru frillu barn ærwis.[61])

XX. Vm giæld æfftir döþan.[62])

([63]*Hær byrias manhælghis balkær oc tælies*[64]) *i hanum flockær*[65]) ([66]*fæm oc prætighi.*[67])

I. ([68]Vm drap ær fæ can giora.

II. Æn[69]) ow*or*maghi ([70]æll*ær* galin man dræp*ær* man[71])

III. Vm bakwaþa[72]) drap.

IIII. Vm ([73]drap aff hanlösum[74]) waþa.

V. Vm handw*ær*ka[75]) drap m*æþ* waþa. 3

VI. Vm ([76]affalz[77]) drap.

VII. Vm waþa böt*ær*[78]) som eþr fulghi.[79])

VIII. Vm dulgha drap oc danar arff.

IX. Vm wilia w*æ*rks drap oc gæstæ.[80])

X. Vm tvebötes drap.[81])

---

61) C. *scal ærwas;* add. tres titulos:
LI Huru frillu barn ærver moþer sina.
LII Huru frillu barn ærwer fram i æt sina oc æi atter.
LIII Vm nocot clandas þæt i ærfd ær comit.

62) C. add. titulum: *LV Huru man scal giald sitt cræuia. baþe minna oc mera.*

63) Cfr. not. 26. pag. 71.

64) C. *tælias.*

65) B. Loco litt. *k* primum scriptum est *h.*

66) C. *.C. oc .VI.*

67) D. sic. B. *fiurutighi.* Cfr. not. 66. praecedentem.

68) C. loco huius tituli duos habet:
I Vm fæ dræper man.
II Vm skaþa þær diur hemföt gör.

69) C. *Vm.*

70) C. om. *ællær galin man.* Cfr. not. 71 sequentem.

71) C. add. titulum: *IIII Vm drap oc aþra scaþa þær galin man gior.*

72) C. *vaþa.*

73) C. *hand lös waþa drap.*

74) D. *handlösum.*

75) C. *handa werca.*

76) C. *aldra handa scaþa i aff fallum. oc i a fallum.*

77) D. add. *oc a falz.*

78) C. *waþa botæ.*

79) C. D. *fylghir.* C. add. duos titulos:
X En faþer æller moþer dræper barn sit meþ waþa.
XI En cona i löskeleghe dör i barn sot.

80) C. add. sex titulos:
XIIII Vm drap þær döls.
XV Vm hald bana.
XVI Vm raþbana.
XVII En fæ dræparins winz till æi fuldra bota.
XVIII En man dræper oc vndan rymir.
XIX En twer hoggas oc annan warþer sar. oc annan dræpin.

81) C. add. *oc fyrst vm forsatur;* et porro quinque titulos:
XXI Vm man warþer dræpin fori borþ oc bryggiu sporþe i conongs leþung.

XI. Vm hundraþa gæld i drapum.[82])

XII. Vm ([83]innan sænga drap.

XIII. Vm ([84]þe mal baþe gang*ær* firi lif oc goz

XIIII. Vm drap mællum[85]) præst oc lecmanz.

XV. Huru man scal wita drap sæt oc böt[86])

XVI. Vm forgiærningar.

XVII. Vm þokka bötir.

XVIII. Æn[87]) owormaghi gior mannæ[88]) sar.

XIX. Vm waþa bötir i sarum.

XX. Vm sialua sæt.

XXI ([89]Warþ*ær* man barþ*ær*. hoggin æll*ær* bænbrutin[90])

XXII. Huru længi man skal sarum warþa.[91])

XXIII. ([92]Vm wilia wærk i sar*um* oc læstis bötær.

XXIIII ([93]Vm skenu oc huru man skal annan viþ sar binda

---

*XXII Vm cona dræp*er *man æll*er *man cono.*
*XXIII Vm hawande cona warþ*er *drepin.*
XXIIII Vm hepit barn dræps til arff.
XXV Vm cona gior hepit morþ.

82) C. add. titulum: *XXVII Vm man hitt*er *lik ærat oc vndat i weghum.*

83) C. *drap innan sængar.*

84) C. *man dræp*er *sin ræta herra.*

85) C. *millan.*

86) C. add. tres titulos:
*XXXII Vm draparen dör fyr æn lagh fylt warþ*er *til hans.*
*XXXIII Vm draparin warþ*er *laghnunnin til draps fyr æn han dör.*
*XXXIIII Vm billugh*er *man dræp*er *man oc annur hans brot.*

87) C. *Vm.*

88) C. D. *manne.*

89) C. loco huius tituli sex habet:
XL Huru acomor sculu mætas
XLI. Jnnan .XIIII. dagha sculu amo (sic) *acomor synas.*
XLII Huru manhelgh lysis oc synæs.
XLIII Vm fulsære.
XLIIII Vm brut bena.
XLV Vm cona sarghar cono.

90) D. *benbrutin.*

91) C. add. titulum: *XLVII Vm man warþ*er *hoggin fullum sarum. æll*er (lege *a) almenninghs torghe.*

92) C. loco huius tituli duos habet:
XLVIII Vm afhogh.
XLIX Vm afhog oc sar i friþum.

93) C. loco huius tituli duodecim habet:
L Vm skeno.
*LI Vm socning*ar.
LII Huru mykit gælcare scal taka aff þæs manz penningum sum annan hogger i köpstaþe.
LIII Huru friþ scal lysas oc standa þær cononger comber i land.
LIIII Vm man hempnir a gambla feghþ i conongs friþi.
*LV Vm man warþ*er *dræpin a almennings torghe a rætum torgh dagh.*
*LVI Vm man warþ*er *dræpin* (lege *hoggin) æll*er *barþ*er *fullum sarum oc far formal sin.*
LVII Vm man hemar þæn dræpit æller hoggit hawer.
LVIII Vm þræle witis frelsmanz drap.
*LIX Vm frelsman dræp*er *þrel æll*er *þræl frelsan man.*
LX Vm sar mellen þræls oc frels manz.

XXV. ([94]Vm morþ oc ran oc nam.

XXVI.[95]) ([96]Vm þiufnaþa oc huaru[97]) þiuf scal lagwinnas.

XXVII. Vm þiufnaþa clandan.[98])

XXVIII Vm lezn[99]) oc leznafall.

XXIX. Vm forfall i lezn.[100])

XXX. Vm ranzsakan i þiufnaþi.[1])

XXXI. Vm wiþærtaku[2]) þiufti oc bodræt.

XXXII. ([3]Æn cona stiel.

LXI Vm man hogger wapn ællar claþe manz.

94) C. loco huius tituli duodecim habet:
LXII Vm morþ oc ransmæn.
LXIII Vm þæn æi orcar fullum botum for sar æller drap.
LXIIII Vm þæn annan sneper.
LXV Vm brot þær brytas oc bötas vtan stocholm.
LXVI Vm hand ran
LXVII Vm slepa ran.
LXVIII Vm saþul ran (lege *LXVII Vm saþul ran. LXVIII Vm slepa ran.)*
LXIX Vm likran frels manz oc vfrels manz.
LXX Vm bosran.
LXXI Vm bosbrigh
LXXII Æi ma nema vtan til conongs vtgerþ.
LXXIII Vm þæn halder oc hæfter nam fore kirkio bygning oc snæke.

95) B. *XXVII* scriptum est, at ultimum *I* deletum. Loco sequentium numerorum *XXVII* &c. continuato errore scriptum est *XXVIII* &c.; at haec ab ipso scriba sunt emendata.

96) C. loco huius tituli undeviginti habet:
LXXIIII Vm þiufnaþa.
LXXV Vm mæn taka þiuf þær þing friþ (lege *þingariþir;* cfr. ManhB. 26: 5.) *in æro. oc huru honum scal fram warþa a þingh.*
LXXVI Vm man slepper þiuf sinum.
LXXVII Vm manne gifs sac fore band.
LXXVIII Vm hema hion stiala.
LXXIX Vm þæn annars þiuf taker.
LXXX Vm bolfaster man stial æller löser.
LXXXI Vm owormaghi stial.
LXXXII Vm þæn ax nappar æller corn stial aff acrum.
LXXXIII Vm þæn nyter taker. ærtir. bönor æller rowor.
LXXXIIII Vm þæn stial somar tenung buc æller galt.
LXXXV Vm þæn annars co molkar.
LXXXVI Vm bosspæld.
LXXXVII. Vm gildre oc næt manna.
LXXXVIII Vm þæn stel annars farcoste æller bryter skip.
LXXXIX Vm þæn som taker hæst æller batt manz vlowandis.
LXXXX En man gitter æi þiuf sin takit fyr æn han i hel slar.
XC (lege *XCI;* et sic in sequentibus pro *XCI* lege *XCII* &c.) *Vm mötas baþe a eno þing þiufnaþer oc saramal.*
XCI (lege *XCII) Vm lagha lösn i þiufnaþe.*

97) D. *huru.*

98) D. *cland.*

99) C. *lezni.*

100) C. *leznum.*

1) C. *þiufnath;* add. quinque titulos:
XCVI (lege *XCVII;* cfr. not. 96. supra) *Vm þæt clandas cöpt ær aff bondans cono.*
XCVII (lege *XCVIII) Vm þiuf þær gripin warþer i andre laghsagho.*
XCVIII (lege *XCIX) þæn a husum warþa sum nycla ber fore þiuft.*
XCIX (lege *C) Vm þæn annan rænir tax oc lethsnar.*
C (lege *CI) Vm þæn þiufwaþer ær.*

2) C. *wiþ tacu.*

3) C. *Vm cona stel.*

XXXIII. Vm wægha fyndir oc lysning*ær*.[4])

XXXIIII. Hittir[5]) man[6]) fæ manz æll*ær* hemohion.[7])

XXXV. Vm watn fyndir.[8])

([9]*Hær byrias* ([10]*iorþa balkær oc tælies*[11]) *i hanum flockær attartan.*[12])

I. ([13]Huru iorþ skal laghbiuþas.

II. Vm iorþa fasta.[14])

III. Vm iorþa skipti[15])

IIII. Twe[16]) binda fang a en.

V. Bondi[17]) sæl iorþ husfru sinnæ.[18])

VI. Huru man skal biuþa til byrþ.

VII Skipti[19]) man wiþ witwilling.[20])

VIII. ([21]Skipti man til köpstaþa.

IX. Hwar som fasta bita æi[22]) a rætum æghandæ.[23])

4 X. Vm iorþa wæþsætning.

XI. Vm attærköps fasta.

XII. ([24]Köp*ær* af witwillingi[25]) ell*ær* af galnom manni.

XIII. Huru iorþ sæls i þrangum.[26])

---

4) D. *lysningh.*
5) C. *Hitti.*
6) C. D. sic. B. *ma.*
7) C. *hema hion.*
8) C. *watna fynd*er.
9) Cfr. not. 26. pag. 71.
10) D. *flokkær i iorþa falk*er (sic) *attærtan. þætta ær fyrst.*
11) C. *tælias.*
12) C. *.XLIIII. þæn fyrste:* index vero capitum continet XLV titulos; etsi, uno capite omisso, textus illius codicis re vera XLIV tantum habet capita. Cfr. ea quae ad textum cap. 9 adnotantur.
13) C. loco huius tituli duos habet:
I Vm iorþa cöp oc skipt.
II Huru iorþ scal witas laghbuþæn wara.
14) C. add. tres titulos:
IIII Vm þæn annars lagha garþ quel.
V Huru þe nesto agho iorþ cöpa.
VI Vm afflinga iorþer.
15) C. add. duos titulos:
*VIII Vm twer binda cöp a man byrþ*ar *man oc vbyrþ*ar *man.*
IX Vm twer dela vm fæþernes iorþ.
16) C. *Vm twer.*
17) C. *Vm bondæn.*
18) C. add. titulum: *XII Vm iorþ clandas siþan salin ær doþær.*
19) C. *Skift*er.
20) D. *willingh.* C. add. *æll*er *owormagha.*
21) C. *Vm man skift*er *eghn till cöpstath.*
22) C. om. *æi.* Male.
23) C. *æghindæ.*
24) C. *Vm man cöp*er *iorþ aff witwillinge æll*er *owormagha.*
25) B. *witwillingiæ,* ni fallor, scriptum, at scalpro emendatum est.
26) C. add. tres titulos:
*XXI Vm þe selia iorþ flere sum ær i boscap saman æll*er *cöpa.*

XIIII. Vm træþis[27]) lön.

XV. Huru man scal iorþ landboum byggiæ.[28])

XVI ([29]Vm bolax fæ.

XVII. Huru faþ*ær*[30]) a barnum iorþ[31]) fori föþu biuþæ.[32])

XVIII. Æn[33]) man six af iorþa delu fyr æn hon lyctæþ ær.

([34]*Hær byrias köpmala balk*ær *oc tælies*[35]) ([36]*i hanum flockær* ([37]*fiurtan.*

I. Vm flærþæ köp i gulli æll*ær*[38]) silfri.

II. ([39]Vm flærþæ köp af köpmannum oc torgköp[40])

III. ([41]Kalla man annan ([42]þræl oc þiþborin

IIII Æn[43]) man sæl cristin[44]) mann.

V. Vm köp þe[45]) husfru ma giora.[46])

XXII Vm sialda (sic) *iorþ.*
XXIII Huru fastæ bita i boll bondans vm æi ær awisning till.

27) B. Loco litt. *t* antea scriptum fuit *þ*.

28) C. add. tredecim titulos:
XXVI Vm gift oc afraþs dagha.
*XXVII Vm lanboe sit*er *quar meþ afraþe.*
*XXVIII Vm iorþ giftis vndan aþrum oc þæn gift*er.
XXIX Huru landboa ma taca. oc aff iorþ wræca.
XXX Vm man wil æi wiþ afraþ taca.
*XXXI Vm lanboe lægg*er *att*er *half ortogh æll*er *minna oc sar æi. oc sæt*er *æi afraþ tacnm i hend*er.
*XXXII Vm fræst þær lanboe haw*er *till at flyttia hus sin.*
XXXIII Vm lighris willu
XXXIIII Vm by can i delo coma oc clandax iorþ fore landboum.
*XXXV Vm man grip*er *till fangamanz*
*XXXVI Vm landboe gior awærcan æll*er *garþa fall.*
*XXXVII Vm man wil æi sialw*er *fara eghn sina i by annars oc æi aþrum byggia*
XXXVIII Huru lanboe a bygninga iorþ göþa.

29) C. loco huius tituli tres habet:
XXXIX Huru man scal bolagh leggia.
XL. Huru bolax mæn sculu boo skipta.
XLI Vm mæn dela vm boskipt.

30) C. add. *æll*er *moþ*er. D. add. *oc moþ*er.

31) B. Litt. *þ* omissam supra lineam add. scriba.

32) C. add. duos titulos:
*XLIII Vm son æll*er *dott*er *wrak*er *faþ*er *æll*er *moþ*er.
XLIIII Vm man dör fyr æn vp ær nöt þæt han fore sic feste.

33) C. *Vm.*

34) Cfr. not. 26. pag. 71.

35) C. D. *tælias.*

36) B. Loco litt. *i h* primum scriptum est *m*, cuius litterae ultima lineola in *h* mutata est, media vero non deleta; ut adeo legi posset *nhanum.*

37) D. *finghurtan.* C. *.XVII. oc þænne ær þæn fyrste.*

38) D. *oc.*

39) C. loco huius tituli duos habet:
II Vm aldra handa flerþa cöp.
III Vm torgh cöp.

40) C. D. sic (cfr. not. 39. praecedentem). B. Litt. *p*, in extrema folii ora scripta, periit.

41) C. *Vm man callar annan* &c.

42) D. *þæl oc priþborin.* Male.

43) C. *Vm.*

44) C. *cristnan.*

45) C. *þar* (pro *þær*).

46) C. add. *oc hema hion oc annur hion oc barn bondans.*

VI. Vm hæsta[47]) skipti oc fröstmark.[48])

VII ([49]Vm hæsta köp oc annars fælæþi.

VIII. Vm inlax fæ.

IX. Vm leghu a ([50]hæst æll*ær* aþra costi.

X. Vm[51]) wæþsætning.[52])

XI. Vm borghan.

XII Vm giæstning. oc rættæræ.

XIII Vm giengiærþr[53]) i lænum ([54]oc skiutagiærþ

XIIII. Vm giæstning fatökra manna.

([55]*Hær byrias bygninga balkær oc tælies*[56]) *i hanum flockær* ([57]*atta oc tiughu.*[58])

I. Huru by scal til iamföris.[59])

II. ([60]Huru by scal tomtum lægiæs *oc* husum byggiæs

III. ([61]Huru man scal sa *oc* akra synd*ær*[62]) bryta

IIII. Vm diki.

V. Vm ([63]garþa oc garþafall.[64])

---

47) C. add. *cöp oc.*
48) C. D. *fræstmarc.*
49) C. loco huius tituli tres habet:
VIII Vm allær handa cöp fælaþa.
IX Vm cöp witne.
X Vm brygþ.
50) *C. hæste oc aþre coste.*
51) B. v. *Vm* bis scripta est, at priori loco deleta.
52) C. add. *i lösörum.*
53) C. D. *gengærþ.*
54) C. om. *oc skiutagiærþ.*
55) Cfr. not. 26. pag. 71.
56) C. D. *tælias.*
57) C. *.LXVI.*
58) D. add. *þætta ær fyrst.*
59) C. add. quattuor titulos:
II Vm almanna wægh till by hwars.
III Vm gatur þær ginum by læggias.
IIII Huru tompt a byrias æfter byar male.
V Huru þan a lighre raþa sum mæst i by agher.
60) C. loco huius tituli novem habet:
VI Huru tompt scal husum byggias.
VII Æn vrquæme ær i by þær tompter (lege *tomptum) scal byggias.*
VIII Vm göþning.
IX Vm farwægher hawer menföre aff bygning.
X Æi a tompt gatu menföre giöra.
XI Huru mau ma farwæghin taca (lege *farwægh intaca) æn han rymer mellum tomptir bondans*
XII Vm man bygger a swina walli.
XIII Huru længe hus ma a tompt standa æfter iamföre oc ræte solskipt.
XIIII Huru aker (adde *skal) æfter tomp* (lege *tompt) læggia oc ænde carle göþning oc röteghe.*
61) C. *Vm almanna wægh þær ginum giærþ liggir.*
62) D. *sundær.*
63) C. *garþa fall oc syna mæn til garþar.*
64) C. add. novem titulos:
XVIII Vm fæ comber ginum garþ wgildan.

VI. Vm inwrak.
VII. Vm scoghæ skipæn.
VIII. ([65]Vm byrgsel a[66]) æng *oc* ak*ær* farliþ *oc* torfskyrd*ær*.[67])
IX. Vm wærna ruff.
X. Vm urfiældær i by.
XI. Vm leghoruff ([68]oc leghostæmpnur.
XII. Vm awærkan granna wiþ granna.
XIII. ([69]Vm aw*ær*kan bolstaþ mællum *oc* hummblagarþa
XIIII. Vm[70]) scoghæ awærkæn.[71])
XV. Vm scögning oc vm[72]) gildri.
XVI. Vm aw*ær*kæn a fiskiwatn[73])
XVII. Vm ([74]byær anit oc bolstaþaskiæl.[75])
XVIII. Vm ([76]ra oc rör *oc* hvilikin bolstaþaskiæl sculu wæra
XIX. Vm hiorþlöt*ær* oc scoghæ byamællum.

XIX Huru ætio bötir sculu crævias oc sökias.
XX Vm lagha skilning þær bötas fore ættiur.
*XXI Vm man bryt*er *garþ niþ*er.
XXII Vm man brinnir (lege *brænnir)* meþ *waþa æll*er *wilia.*
*XXIII Vm man hogg*er *vp garþ annars oc hem förir.*
*XXIIII Vm man tak*er *stang aff garþ manz*
XXV Vm walburgha mæsso scal gærþ vm ængia wara.
*XXVI Vm man hæld*er *æll*er *tyuþrar i tægh annars.*

65) C. loco huius tituli quinque habet:
*XXIX Vm byrgsl a ak*er *oc æng.*
*XXX Vm man ak*er *ywi ak*er *vscornan.*
*XXXI Vm spæld þær ginum farliþ gang*er.
XXXII Vm torfskyrþær.
*XXXIII Vm annars manz sæþ þær comb*er *a att*er *laghu iorþ.*

66) C. sic (cfr. not. 65. praecedentem). B. D. om. *a*.

67) D. *torf skyrd.*

68) C. om. *oc leghostæmpnur.*

69) C. loco huius tituli duos habet:
XXXVIII Vm awærcan bolstaþa mellum.
XXXIX Vm mæn dela vm humbla garþa.

70) C. add. *aldra handa.*

71) C. add. duos titulos:
*XLI Vm man tak*er *annan i scoghe sinum.*
XLII Vm mæn wilia scoghi skipta oc somi vskipt hawa.

72) C. D. om. *vm*.

73) C. add. quinque titulos:
XLV Huru þæn a wizorþ aftægh (lege *aftæght) giorþe.*
XLVI Huru þöm skils lagh sum æi bar oc atakin (adde *æru).*.
XLVII Huru þöm giffs wizorþ sum skipt wil a læggia.
*XLVIII Vm svnd æll*er *ströma þ*ær *ligia innan æll*er *vtan bya bolstaþa.*
XLIX Vm þæn annars fiskitolum spillir.

74) C. *byaran oc bolstaþ delur.* Male.

75) C. add. tres titulos:
LI Allir hawa wald vndi conong wæþia.
LII Vm synir.
LIII Vm mæn wilia bolstaþ meþ *garþe skilia lata.*

76) C. *rar. rör oc rabrut.*

XX. Vm almænningiæ.

XXI. Vm nyær[77]) vpgiærþ*ær*.

XXII ([78]Vm mylnur oc watutæpur.[79]) *oc* lezond[80])

XXIII Vm broar *oc* ([81]scaþa i broum

XXIIII Vm waþæ eld.

XXV. Vm kaxnawargh.[82])

XXVI. Vm fear nyt[83]) annars olofvandis.[84])

XXVII. Vm scaþa þan fæ gior[85])

XXVIII Vm gorböt*ær*.[86])

([87]*Hær byrias þingmala balkær. oc tælies*[88]) *i hanum flockær*[89]) ([90]*fiura oc tiughu.*[91])

I. Huru domara[92]) sculu[93]) takas.

II. Vm þing hvar þæt wæra[94]) scal æll*ær* nar

III. Cumbær æi lænsman til þingx[95]) sea eþ

IIII. Cumbr þingxdagh*ær* a hælghandagh.

V. Vm buþcafla.

VI. Vm þinghlama.[96])

VII. Æn ([97]domara coma æi til þingx.

VIII Æn ([98]domara wiliæ æi[99]) döma.[100])

---

77) C. *ny.*
78) C. hunc titulum in duos dividit:
*LVIII Vm mölnor oc watn tæp*er.
LIX Vm lepsvnd oc bata lep.
79) D. *watn tappur.*
80) Pro *lepsond* v. *lepsund.* Cfr. not. 78. supra.
81) C. *broa scapa.*
82) C. *casna warph.*
83) C. *fear nöt.*
84) C. add. titulum: ***LXIIII Vm man lægger merke a merke annars manz.***
85) C. add. *fæ.*
86) C. *gorböning*ar (lege *gorbötningar).*
87) Cfr. not. 26. pag. 71.
88) C. *tælias.*
89) D. om. *flockær.*
90) C. *.XXXI. þæt fyrsti.*
91) D. add. *þætta ær forst.*
92) D. *domare.*
93) C. sic. B. D. *scal.* Cfr. not. 92. praecedentem.
94) C. *wara*, et sic in sequentibus ubique.
95) C. add. *at.*
96) D. *þinghmala.*
97) D. *domare com* (lege *comber).*
98) D. *domare will.*
99) C. add. *dom.*
100) C. D. sic. B. *döm.* C. add. duos titulos:
IX Huru nempd scal nempnas.
X Huru domare moghu sin dom vndi land oc laghmanne halda.

IX. Huru maþ*ær*[1]) giw*ær* manni sac.[2])

X. Vm twætalu.

XI. Huru man sætt*ær* sinæ talu aþrum i hænd*ær*[3])

XII. Huru lagh sculu. fæstæs oc ganges.[4])

XIII. Huru eþær ([5]standi æll*ær* att*ær*gangi.

XIIII. ([6]Huru man scal ([7]söki annan.

XV. Æn þæn bryt*ær* ængu haw*ær* wiþ hætæ.

XVI. Æn bolfast*ær* man bryt*ær*.

XVII. Huru man scal mæta fori andrum.

XVIII. Vm witnis mal.

XIX. Vm wæþning. oc doma.

XX. Huru cona ([8]ma sværiæ oc witni bæra

XXI. ([9]Giw*ær* bondi cono sinnæ[10]) sac um forg*ær*ning*ær*

XXII. ([11]Giuu*ær* nocor mö sac.

XXIII. ([12]Giw*ær* ængkiu[13]) sac.[14])

XXIIII. Vm friþir[15]) i soknum.[16])

---

1) C. *man.*

2) C. add. *oc vm döz manz sac.*

3) C. add. *oc þan sum talar vbuþne talu.*

4) C. D. *gangas.* C. add. duos titulos:
XV Vm lensman (lege *lansman) kærir till bymanz. æller byman till lanz man.*
XVI Æi ma eþir i aff kænnu þing gangas.

5) C. *stander æller attir ganger.*

6) C. loco huius tituli tres habet:
XVIII Hær six huru ræt skæl (lege *skal) vtt mæta malsæghande. carle oc cononge. oc huru þæn saki comber lict wiþir.*
XIX Hær sighs at ængin man scal malsæghanda ræt taca vtan ræter sacæghande.
XX Huru wæþias fran domara vndi laghman oc fra laghmanne vndi conong.

7) Pro *sökia annan.* D. sic.

8) B. *sværiæ ma* scriptum est, at iustum verborum ordinem adpositis signis indicavit scriba.

9) C. *Æn bonde giwer cono* &c.

10) C. D. *sinne.*

11) C. *Vm nocor giwer.*

12) C. *Vm nocor giwer* &c.

13) D. C. *ænkiu.*

14) C. add. titulum: *XXX Huru lænsmaþer biþer bondan giora vp sac oc sokn oc huru han nempner þing fore garþ hans.*

15) D. *friþ.*

16) B. Folia duo proxime sequentia continent capp. XIX, XXII et XXI KirkB. UplL. rec. man. scripta. Cfr. UplL. Præf. pag. XIV.

8 ([1]*kristno balkær*

([2]*Hær byrias wæstmanne*[3]) *laghbok.*[4])

I.

CRistno[5]) balkar[6]) ær först i laghom warom oc[7]) hælagh kirkia. Nu wilia cristnir mæn crist[8]) bud halda oc kirkio aff nyo byggia. þa scolo böndar[9]) til biscops fara. þe som þær i sokn æra.[10]) oc sokna præst sin mæþ sic hana oc aff biscope loff beþas. at þe kirkio byggia mogho.[11]) biscop*ær* a æmne þera scoþa. oc loff til giwa. þæþan scolo þe hem fara. oc stemnodagh fore læggia allom þem iorþæghanda æro. i sokninne. þe ([12]scolo daghs wærke til lata æffte bonda taal.[13]) oc aka æftir iorþa tal.[13]) §. 1. Nu can man þan iorþæghande ær i sokninne.[14]) fælla niþær kirkio bygning. þa mogho[11]) kirkio wæriand*ær* taka hans pant. fore ett daxwærke fiura[15]) penninga. oc sua fore annat. oc sua fore þriþia. oc þo[16]) daxwærkin full. þæt magho[17]) kirkio wæriand*ær* at[18]) saclöso giora.[19]) vtan dom. þryzkaz nokar[20]) oc fellir niþær daghwærke[21]) flere. æn þry.[22]) þa fylle attær daghwærkin[23]) oc *mæþ*

I = UplL. KirkB. 1:1,2.

---

1) B. Verba *kristno balkær* in summo margine sunt scripta. C. calci indicis capitum libri KrB. addit rubricam: *Hær byrias cristno balkar i westmanna lagh book, oc six fyrst vm kirkio byghningh;* sequenti vero folio, ubi incipit textus dicti libri, habet rubr. *Hær byrias wastmanna* (sic) *laghbookh in nomine domini amen.* E. habet rubr. *Hær byrias kirkio balker mæþ flokkom.* D. Folio abscisso, initium huius capitis desideratur, usque ad verba *(scu)lo daxwærcke till lata* &c. (cfr. not. 19. pag. 70, et not. 12. infra.)

2) E. om. *Hær — laghbok.*

3) C. *wastmanna.*

4) C. add. *in nomine domini amen.*

5) E. *Crister ær* &c.

6) C. *balkær.*

7) E. add. *sua.*

8) Pro *crists.*

9) C. *böndær.* E. *bönder.*

10) E. *æru.*

11) E. *magho.*

12) D. post lacunam (cfr. not. 1. supra) hic iterum incipit.

13) E. *tale.*

14) E. *sokn.*

15) C. D. *fyra.* E. *fira.*

16) D. *þö.*

17) C. D. *mogho.*

18) B. Litt. *t* lapsu calami est deformata; *c* primum scriptum esse videtur.

19) E. *göra*, et sic in sequentibus passim.

20) D. *nocor.*

21) C. E. *daxwærke.* D. *dax wæke* (sic).

22) D. *þri.*

23) C. D. E. *daxwærkin.*

þrie[24]) markær.[25]) þa[26]) III. *markær* scolo til kirkio bygning læggias. Vm alt þæt kirkio bygning. oc kirkio bool warþ*ær*. þryzkaz þar[27]) nokor wiþær. þa ma p*ræstær* guzlicama fore hanom op halda.[28]) þær til han[29]) hawær ræt giort. æn sua ær at sokna mæn þora han æigh[30]) at sökia.

II.

([31]Nu ær kirkia byriad mæþ grunduale. oc lyctat[32]) owan mæd huwæ.[33]) þa scal kirkia bol hawa þær præst*ær* scal a byggia. þæt scal wara tolf þynia sæþe. oc fiughor[34]) lassa æng oc tiughu. þe bol hawa e liþogh 9 warit af allom vt skyldom. §. 1. Nu agho bönd*ær* hus a kirkio bol föra. þæt æro siu lagha hus. Stowa. oc stecara hus. Laþa oc kornharbærghe.[35]) Vistahus.[36]) Söuinhus.[37]) oc fæ hus. Siþan[38]) þæsson[39]) hus æro væl boin. þa scal p*ræstær* at husom göma. at þe af uanryct[40]) æi fordæruins §. 2. Ængin p*ræstær* ma kirkiunne[41]) garþ af staþ föra oc i annan. utan sins biscops orlof. oc soknnina[42]) goþwilia. utan han föræ[43]) han a sin eghin[44]) cost. oc huarke a soknnamanna cost. æll*ær* kirkio §. 3. Alle p*ræ*stir oc kirkio landboa þe agho broar byggia. oc garþa gærþa. oc wæghe[45]) ryma.[46]) æll*ær* æfte lanz laghom böta

---

II: pr. = I. KrB. 3:2; UplL. KirkB. 2:pr.

§§. 1-3 = UplL. KirkB. 2:1-4. (§. 1, cfr. I. KrB. 2.)

---

[24] D. *þrea.* E. *þre.*

[25] D. Rec. man. in marg. add. *och.*

[26] D. *þæ.*

[27] C. E. *þær.*

[28] E. *oppihalda.*

[29] C. om. *han.*

[30] D. *æi.* E. *æy.*

[31] E. connectit hoc caput cum proxime antecedente.

[32] Pro *lyctaþ.* E. sic. C. *lyctath.*

[33] E. *hwfue.*

[34] D. *fivror.* Lege *fiughora* v. *fiura.*

[35] C. D. E. *kornhærbærghe.*

[36] D. *visthus.*

[37] E. *söfu hus.* C. *Sömpnhus.*

[38] D. om. *Siþan.*

[39] C. E. *pæssön.* D. *þasson.*

[40] D. *wautyct.* Male.

[41] C. E. *kirkiunna.*

[42] C. *soknamanna.*

[43] C. D. E. *före.*

[44] B. Loco v. *eghin* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.

[45] C. E. *wægha.*

[46] E. *ryma*, ab ipso scriba, ut videtur, in *rypia* mutatum.

III. Hær six om kirkio wighningh.

Nv þorwo böndær kirkio wighia lata. þa agho þe ([47]biscope buþ fa. biscop*ær* a þær coma. oc kirkio wighia. Biscop*ær* a[48]) oc þæm stæmnodagh fore læggia nær[49]) han coma will. cumbær han til minsto kirkio. þær[50]) scolo böndær hanom uppe halda enne borþ Stallara hans oc stecara giwa sæx öra. biscop*ær* scal þrætighi hæsta hawa. tio aff þæmma[51]) korn giva.[52]) þær scal han hava tolf öra. at wighslafæ[53]) Wighir han mere kirkio. þær scal han haua III. m*arkær* at wighslafæ[54]) stallare oc stecare sæx öra. twænne borþ. æi fleræ hæsta haua æn ([55]fyr ær saghat. Wighir[56]) mæsto kirkio þær scal han hawa sæx m*arkær* at wigslafæ. stallare oc stecare sæx öra. þrænne borþ. æcke[57]) oc[58]) flere hæsta hawa æn fyr.[59])

IIII.[60])

Nv ær kirkia wighþ þa cumbær præstær oc til hænna beþis. þæt mun ræt wara[61]) þæn at taca[62]) þem allom asæmbær. soknamæn agho mæþ hanom til biscops fara. biscop*ær* a scoþa connest hans oc wighsla bræf hans. Nu can æi sokn om præst sæmia. þa agho böndær þrea præste[63]) i wal læggia. Biscop*ær* scal en af taka. sæmbær æi sokn æn þa. hafwæn þe wizorþ ær biscope fylgia. Nu ær præst*ær* takin baþe mæþ biscops wilia[64]) oc swa

---

III = I. KrB. 8; UplL. KirkB. 4:pr. *IIII = UplL. KirkB. 5. (Cfr. I. KrB. 1.)*

---

47) E. *til biscops boþ sænda. biscoper* &c.
48) E. *agher;* et sic in sequentibus passim.
49) C. D. *naar.*
50) B. Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.
51) E. *þem.*
52) B. Loco v. *giva* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.
53) E. *vigxlo fæ.*
54) C. D. E. sic. B. *wighlafæ.*
55) E. *först ær sakt.*
56) C. E. add. *han.*
57) B. Litt. *c* omissam supra lineam add. scriba. D. E. *æi.*
58) E. om. *oc.*
59) E. add. *ær sakt.*
60) D. E. add. rubr. ***hær six vm*** (E. om. ***vm***) ***prest oc soknæ men.***
61) C. om. *wara.*
62) C. add. *sum.*
63) E. om. *præste.*
64) E. add. ***oc bonða.***

mæþ soknamanna.[65]) þa agho böndær kirkio sina oc hænna scruþ præste i hændær sætia. oc præst*ær* clocara.

.V. *Hær six om ([66]cloccara oc kloccor.*

Nv can kirkia stolin warþa. ær helt baþe hun oc hell. þy[67]) a kloccare swara. hittir[68]) þiuf innan nat oc iamlanga þæt ær fore sic. hittir æi;[69]) giælde sialfwær. Warþ*ær* kirkia bröten[70]) oc ([71]þa leþ stolin. warþe cloccare æi þy mera æn hwar annara soknamanna §. 1. Nu can op brinna[72]) kirkia af ([73]liuse ællæ ellde þem[74]) kloccare in bar.[75]) þa scolo soknamæn til kloccara[76]) tala. kloccare a waþa eþ fore sic XVIII.[77]) manna þiuþa. oc waþa bot .VII. m*arkær*[78]) oc hawa fæ i taka handom. fylghi sva þem waþa som allom[79]) brandwaþa. Brist*ær* at eþe. böte .XVIII. m*arkær*. þe[80]) ([81].XVIII. m*arkær* agho kirkio til bygning læggias. §. 2. Nv can maþ*ær*[82]) til kirkio coma oc cloccor beþas. þæt ær ræt þæn at taka. som baþe sæmbær præste oc sokn. sæmb*ær* þem æi a. þa takin soknamæn slikan som[83]) þer sialwir wilia. Nu can kirkia mista nokot af sin[84]) skruþ. fore kloccara wangömslo[85]) skyld.[86]) hwilica leþ þæt can hælzt wara. þæt a kloccare[87]) attær[88]) gælda. oc e hwat han orcar æi attær gælda. þa gældin[89]) sokna mæn som han til kloccara toco. §. 3. Nu siþan kloccor æro kloccara i hænd*ær* sættar.[90]) þa

---

V: 1-3 = UplL. KirkB. 6:2-5. *(§. 1, cfr. I. KrB. 5:5.)*

---

65) C. E. *soknamanna*.
66) E. *æn kirkia kan stulin waarþa*.
67) D. *þu*, et sic in sequentibus passim.
68) E. add. *han*.
69) E. add. *þa*.
70) C. *brutæn*. E. *bruttin*.
71) C. *þaleþ*.
72) E. *op brænna*.
73) E. om. *liuse ællæ*.
74) D. add. *ær*.
75) C. E. *inbær*.
76) E. *hans*.
77) E. *atter* (lege *attertan*).
78) B. D. E. *marka* quoque legi potest. C. *marcher*.
79) E. add. *aþrom*.
80) D. om. *þe*.
81) E. om. *.XVIII.* markær.
82) C. E. *man*, et sic in sequentibus passim.
83) E. om. *som*.
84) E. *sino* (lege *sinom*).
85) C. E. sic. B. D. *wangömsla*.
86) D. E. *skuld*.
87) E. *klokkaren*.
88) B. Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.
89) E. add. *þæt*.
90) C. *sattar*.

11 a han ringia lagha ringning. til ottosangs oc mæsso. oc gien like. kloccare ær oc skildoghær[91]) bæra bok oc stol[92]) i sokn mæþ præste. §. 4. Nu conno band a klocco lusna.[93]) þa a kloccare om en sonnodagh[94]) ([95]i kirkio durom standa. swa oc[96]) om annan oc þriþia. oc[97]) sokn til sighia. oc biþia kirkio wæriand*ær*[98]) raþ a klocco læggia. nu faldær[99]) clocca niþær siþan laghwarat[100]) ær. oc slar i hæl cloccara. han ær gild*ær* mæþ marcom þrættan taki þæt up ærwinge cloccarins.[1]) allan þan skaþa[2]) cloccare far af clocco. þæt ær allt i waþa gældom. þa böt*ær* nu æro[3]) opsagþar. þöm bötin kirkiowæriand*ær*. Nu brist*ær* clocca siþan laghwarat[100]) ær. uare gild[4]) at[5]) siugh[6]) m*a*rcom. bötin oc þæm kirkio wæriand*ær*. af sinom sialfs pænningom þa .VII. m*arkær* liggin til clocco köps. Brist*ær* klocca þön[7]) ær[8]) wæghær pund ællæ pundi mera.[9]) gild *mæþ* m*a*rcom .XIII. Brist*ær* clocca ær standær þry pund ællæ þrim pundum mera[10]) gild[11]) *mæþ* .IIII. m*arcom* oc .XX. þætta[12]) fæ ligge alt[13]) til clocco köps. Nu hafw*ær* æi cloccare bondom til saghat.[14]) oc slar[15]) clocca[16]) cloccara[17]) til hælia. æll*ær* far han sar af hænne. ware ogilt. Bristær oc clocca. böte cloccare bot[18]) som fyr ær sagþ. Nv ringær þan[19])

---

§. 4 = I. KrB. 5:6; UplL. KirkB. 6:6.

---

[91] C. D. E. *skyldoghær*.

[92] E. *stolum*.

[93] D. *lysna*. E. *losno* (sic).

[94] C. *sundagh*.

[95] E. om. *i — oc om*.

[96] C. om. *oc*.

[97] E. om. *oc*.

[98] D. *kirkio wærændær*, et sic in sequentibus.

[99] B. *fældær* scriptum est, at scalpro emendatum.

[100] D. *laghwart*. E. *laghwarat*, at supra lineam rec. forte man. add. *d*, ut legeretur *laghwardat*.

[1] E. *klokkarans*.

[2] B. Litt. *s* omissam supra lineam add. scriba. E. add. *ær*.

[3] B. Litt. *o* omissam supra lineam add. scriba. C. *ær*.

[4] D. *gilt*.

[5] E. *meþ*.

[6] D. E. *siu*. C. *siutigh*, ut videtur, scriptum fuit, at litt. *tigh* sunt deletae.

[7] E. om. *þön*.

[8] C. *þær*.

[9] E. add. *vare*.

[10] E. add. *vari*.

[11] D. *gilt*.

[12] B. Loco posterioris *t* primum scriptum est *þ*.

[13] E. om. *alt*.

[14] E. *til sakt*.

[15] E. add. *þa*.

[16] B. *clacca* scriptum est, at punctum priori *a* subiectum.

[17] C. *cloccaren*.

[18] E. om. *bot*.

[19] B. *þæn* scriptum est, at *æ* scalpro mutatum in *a*.

clocco[20]) æi biþ*ær* cloccare til. han ær sak*ær* at þrim örom ([21]Bryt*ær* han
oc clocco. böti att*ær* clocco swa goþa som hon[22]) fyrra[23]) war. Slar clocca
han til skaþa. æll*ær* i hæl. ligge ogild*ær*. ([24]Hwar[25]) skaþa far af clocco
klæppe.[26]) ware ogilt. Nu sigh*ær* cloccare æll*ær* hans arwe. laghwarat[27])
wara þæt[28]) clocca lös war. oc kirkio wærianda neta.[29]) þæt ligge[30]) a[31])
tolf ([32]soknamanna witnom. þöm baþe sighia ia wiþ. §. 5. Nu a cloccare[33])
halwan span corns oc leff oc lefsughæl[34]) af allom þæm præsti giora[35]) korn
oc q*ui*cca tiond æfte þem[36]) spanne i arose gangær. æll*ær* swa manga pæn- 12
ninga. som han[37]) gældær om iul. oc þa a han þæt sialfw*ær* soman[38]) hæm-
ta.[39]) þæn bonde ([40]æi vill cloccara ræt giora. fore hanom a[41]) rezskap*ær*
op haldæs. oc alle þe præste giwa öre. þe giuin cloccara twa pænninga at
paschom §. 6. Þorff bonde præst til sin. æll*ær* barn cristna lata. þa sighin
böndær cloccara til. oc cloccare[42]) præste.

VI. Hær six om tiond.

Nv scolo böndær tiond giora. præst*ær* scal wiþ taca. þe scolu wiþ*ær* by tal sitt byria a corn tiond sinne. oc lycta wiþ*ær* scogh. ([43]þer scolu af mærkia tionda skyl[44]) hwarn. Þön[45]) tiond scal i þry skiptas. præst*ær* scal þri-

---

§. 5 = I. KrB. 5:1; UplL. KirkB. 6:7.   VI:pr, cfr. I. KrB. 3:pr.
§. 6 = UplL. KirkB. 6:8.

---

[20]) E. add. *sum.*
[21]) D. *brister oc clocca. böte* &c.
[22]) D. *han.*
[23]) D. *fyr.* E. *för.*
[24]) D. om. *Hwar — ogilt.*
[25]) E. add. *sum.*
[26]) E. *knæplne.*
[27]) D. *lagwart.*
[28]) E. *aat.*
[29]) C. D. E. *neka.*
[30]) E. *stande.*
[31]) C. *i.*
[32]) E. *mannom aff sokn þær baþe* &c.
[33]) E. add. *haffwa.*
[34]) E. *leffs sughl.*
[35]) D. *gior.*
[36]) D. om. *þem.*
[37]) D. *hon.* Male.
[38]) C. E. *samman.*
[39]) C. E. *hænta.*
[40]) B. *vill cloccara æi* scriptum est; at instum verborum ordinem adpositis signis indicavit scriba.
[41]) C. add *pascha daghæ.*
[42]) E. *klokkaren.*
[43]) E. *þær skal.*
[44]) C. *schyul.*
[45]) E. *þe.*

þia skyl hwarn af hawa. twa scal bonde in föra. oc i þry skipta. en lvt[46]) biscope. annan kirkio. þriþia fatökom mannom. þær som fyrra ær uant[47]) aka hem[48]) tiond præstins. þa[49]) akis oc nu. þær som fyrra ær vant bærias hema. bæris oc[50]) nu.[51]) æll*ær* ake[52]) om uintrin. ([53]þær fore halde bonden fyl. tiond quarra. §. 1. Nu can man sa oc minna æn hunþrad[54]) fa. far æi mera æn en[55]) skyl. twa æll*ær* flere. huro manga han far minna æn hundraþ. þa a bonde tionda hwarn tionda skiul.[56]) æll*ær* hwart tionda bundin. oc vare saclös fore malanom. §. 2. Nv leghir leghodræng*ær* sæ[57]) iorþ æll*ær* annar löskær maþ*ær*. oc sitær æi sialw*ær* a iorþ þere. þa a tiondas aff iorþinne þær hon liggær.[58]) han giore malan þær han bor. hwat han ær innan soknar æll*ær* æi. bor han a þere iorþ. þa giore tiond. oc ware saklös af malanom æn han hawær ([59]þær a[60]) disk oc duk. §. 3. Kirkia skal skryþa sik m*æþ* tiond sinne. til altara clæþa. mæsso clæþa. vax oc rökilse m*æþ* köpa. þorf hon bonaþ wiþær þa agho böndær han til föra. oc kirkia a sic sialf þær mæn til 13 leghia. oc cost halda. §. 4. Böndær agho tionda aff alle sæþ utgierþis oc ingærþis. aff lin. aff[61]) hamp.[62]) af[63]) ærtom. bönom. ([64]swa oc aff rugh oc hwete. swa som fyr hafw*ær* gamol siþvænia warit. oc af humbla garþom oc æi af kierrom. §. 5. Nu scal bonde quictiond giora. tionda kalf hwarn. tionda gris hwarn. tionda lamb hwart ær minna æn tio. giwe pænning fore[65]).

---

§§. 1-4 = UplL. KirkB. 7:1, 2, 4, 5. (§. 4, cfr. I. KrB. 3:3.) *§. 5 = I. KrB. 3:1; UplL. KirkB. 7:6.*

---

46) B. *lot* scriptum est, at *v* supra lineam add. scriba.
47) E. add. *aat.*
48) D. *þem.* Male.
49) E. *þær.*
50) C. add. *meþ prestins goþwilia.* Cfr. not. 51. sequentem.
51) D. E. add. *medh prestins goþwilia.* B. eadem habet rec. man. saec. XVI in superiori margine addita.
52) E. add. *hem.*
53) E. *firi ako haffue bonden* &c.
54) D. C. E. *hundraþ.*
55) D. om. *en.*
56) C. D. E. *skyl.*
57) D. *sæd;* male. E. *sik.*
58) E. add. *oc.*
59) C. *þæra disk* &c. Male.
60) B. Voc. *a* omissam supra lineam add. scriba.
61) E. om. *aff.*
62) E. add. *rofuom.* D. add. *af rowm.*
63) E. om. *af.*
64) E. om. *swa oc.*
65) B. *hwart*, ut videtur, additum fuit, at h. v. deleta est; man. paullo rec. in marg. add. *kalf hua(rn) swa firi la(mb) huart;* at litt. *rn* et *mb*, in extrema folii ora scriptae, perierunt. C. add. *kalf hwarn. swa fore lamb hwart.* D. add. *(lamb* rec. man.

(66Tionda gas hwaria. æll*ær* halpæning67) fore.68) tionda kidling hwarn ællæ halfpænning fore. Tionde69) kiþling .IX. nata gamlan oc .XIIII. nætær70) æftir71) pascha. Gas oc lamb om mikialsmæsso. Böndær scolo quictiond til kirkio föra oc saklösi fore eþom wara. Oc (72aghom wi tionda af allom fisglecom.73) §. 6. Nu sitær gærningis74) man75) i sokn þan æncte sar. han a at paschom præste giwa halwan öre. æn han enzoman76) iær.77) æro tu soman.78) gæwi79) öre fullan. æi oc þy mera at þe flere soman æro. legho drængær oc legho cona giwe80) hwart þera fiura pænninga. §. 7. Nu can bonde quar mæþ tiond sitia. oc þo widærgango81) a tiond giora. þa ma præstær op fore hanom halda guzlicama (82a pascha dagh. nu sægh*ær*83) præst*ær* sic ængin84) tiond af bonda fangit hawa. æll*ær* mine85) tiond fangit hawa86) æn han atte af hanom hawa. þa wæri sic bondin87) m*æþ* twæggia manna eþe oc sialfsins.88) (89oc ware þær m*æþ* saklös

VII. Hær six om90) siala mæsso91)

Dör bonde i sokninne æll*ær* husfru92) þa ma prast*ær*93) cræuia fore ær-

---

VI:6 = I. KrB. 3:4; UplL. KirkB. 7:7.
§. 7 = I. KrB. 14; UplL. KirkB. 7:8.
VII:pr, cfr. UplL. KirkB. 8:pr.

---

saec. XVI insertum) *hwart. kalf hwarn. oc swa fore hwart;* ultima verba *oc — hwart* lineola sunt inducta.
66) E. *kalff hwarn. swa firi lamb hwart. giffui halfpæning firi gaas. swa firi griis. swa firi kiþling. Tionde kipling uio* &c.
67) D. *halfpænninga.*
68) D. add. *giwa halwan pænning firi gas firi gris firi kipling.*
69) C. *Tionda.*
70) E. *naatom.*
71) E. v. *æffter* rubris litteris est scripta.
72) E. *agha bönder tionð göra aff* &c.
73) C. D. E. *fisklecom.*
74) C. E. *gærnings.* D. *gernigs.*
75) C. E. sic. B. *mæn.* D. *mæn* scalpro mutatum in *man.*
76) C. *enzamæn.* D. *enzaman.* E. *enzamen.*
77) C. D. E. *ær.*
78) C. D. E. *suman;* et sic C. D. in sequentibus passim; E. vero ubique.
79) C. *giua.* E. *giffui.*
80) C. *gina.*
81) C. *weþærgango.*
82) E. *aat paskom. Nv* &c.
83) C. D. E. *sighær,* et sic in sequentibus passim.
84) D. *æuga.*
85) C. D. E. *minne.*
86) E. om. *hawa.*
87) D. *bonde.*
88) D. E. *sialfs sins.*
89) E. om. *oc — saklös.*
90 E. add. *sialogifft oc.*
91) Pro *siala mæssor.* E. sic.
92) D. *husfrugh.*
93) C. D. E. *præster.*

woþe sitt .III.[94]) öra pænninga. nu can arwe þæs döþa æi pænninga hawa til sæte þa wæþ oc lægge fore stæmpnodagh om þriggia wigna[95]) fræst. lösir[96]) æi attær innan þan[97]) sama stæmnodagh. hawin[98]) wæþ[99]) forstandit sic. fore þæssa .III.[100]) öra ([1]ær p*ræ*st*ær* skyldoghær þrea sialamæssor sæ-
14 ghia. ena at liksutt færþ.[2]) aþra at siunda dagh. þriþio at[3]) iamlanga mote. Can þænne præst*ær* fra falla. æll*ær* oc[4]) ([5]annan wart bort fara. siunge þæn[6]) æfte cumb*ær*. Hwar som mera wil giwa for sina[7]) sial ([8]æn nu ær saghat.[9]) þa scal þæt hanom æcke menas. Dör bondans barn æll*ær* hema kono[10]) barn þa ([11]a præst*ær* krævia .XXX. pænninga oc[12]) skyldogh*ær* ena siala mæsso sighia fori þæt. ær barn til ærfwæs[13]) comit. þa a præst*ær* fore barn fulla sialogift[14]) hawa. §. 1. Nu can wægfarande man sivk*ær* i sokn liggia. þan bonde han at liggier. han scal[15]) cloccara buþ fa. oc cloccaren præste. præst*ær* a til hans[16]) coma oc scripta. ([17]oc olea. lik wighia[18]) oc iorþa oc af þæsmanz[19]) costom til þriggia[20]) öra taca. æn swa til ær. oc .III. sialamæssor[21]) ær præst*ær* hanom skyldogh*ær* fore þe pænninga. §. 2. Nu dör stafkarl i sokn. samo[22]) þianist ær præst*ær* hanom skyldogh*ær* som bonda. þo

---

§§. 1, 2 = UplL. KirkB. 8: 1, 2.

---

[94]) D. *fæm* ab ipso scriba, ut videtur, scriptum est; at loco h. v. antea, ni fallor, scriptum fuit *præ*. Cfr. nott. 100, 20. infra.
[95]) C. *uichna*. E. *vikna*.
[96]) E. add. *han*.
[97]) E. om. *þan*.
[98]) D. E. *hawi*. E. add. *þa*.
[99]) C. *waþ*.
[100]) D. *fæm*, loco cuius v. tamen aliud vocabulum antea fuit scriptum. Cfr. not. 94. supra, et not. 20. infra.
[1]) E. *agher præster þre* &c.
[2]) E. D. *liiksutfærþ*.
[3]) C. E. add. *þrætighi. Sæmin sin i mellen om mæsso at*. B. Man. paullo rec., quae subiectis punctis notavit verba *iamlanga mote* in textu sequentia, in marg. add. *þretighi; sæmin si(n i) mællom (om) mæsso a(t) jamlang(a) mote;* litterae quaedam in extrema folii ora scriptae perierunt.
[4]) E. om. *oc*.
[5]) C. D. *annanwart*.
[6]) E. add. *sum*.
[7]) B. Litt. *a* omissam supra lineam add. scriba.
[8]) E. *haffui þær sialffswallδ aa. Döör* &c.
[9]) D. add. *hawe þar sialfswald a*.
[10]) E. *hemo kono*.
[11]) D. *præster cræuia a .XXX.* &c.
[12]) E. add. *ær*.
[13]) C. E. *arfs*.
[14]) C. E. *sialagift*.
[15]) E. *aa*.
[16]) D. om. *hans*.
[17]) E. *han. olia. liik hans vighia* &c.
[18]) C. *wigha*.
[19]) E. *þæs manz*.
[20]) D. *fææm;* antea vero *þriggia* scriptum. Cfr. nott. 94, 100. supra.
[21]) E. add. *sighia*.
[22]) D. *sama*.

at han a æi mera til[23]) æn pik oc skræppo Bondin som lik liggær at. han a grannom til sighia. æro æi granna til. þa æro nagranna. þe agho lik[24]) til iorþa[25]) fylghia. oc wiþ wara þa þæt iorþas. hwar som buþ far.[26]) oc will æi coma. böte þrea öra. þöm takin þe[27]) lik til iorþa[28]) forþo.[29]) æll*ær* wære sic m*æþ* twæggia manna eþe at han æi boþ[30]) fic. æll*ær* han forfall hafþe.

VIII. ([31]*Hær six om hiona wigning*

Nv ([32]conno hion til kirkio coma[33]) bæþæs wigsl oc hiona lagh binda. þa a præst*ær*[34]) halfvan öre kræuia[35]) fore lius hwart[36]) oc offre[37]) swa mykit þön wilia.[38]) ([39]þa a præst*ær* þem wighia vtan alt forfall.[40]) §. 1. Scal cona æftir barn i kirkio leþas. giwe præste halwan öre fore lius. oc offre hwat[41]) hon will.[42]) ([43]kumbær kona m*æþ* lagha inleþning sinne. oc wil æi præst*ær* hana inleþa. oc mistir hon m*æþ* þy ([44]siænga læghe sius. þa dyle præst*ær* m*æþ* twem præstom sialfw*ær* han þriþie[45]) at han hænne æi inleþning sunde. æll*ær* böte þria m*arkær*. twa biscope oc ena bondanom

---

VIII: pr., cfr. UplL. KirkB. 9: pr.

§. 1 = UplL. KirkB. 9: 1. (Cfr. I. KrB. 3:5.)

---

23) E. om. *til.*

24) E. *like.*

25) D. *iorþ.*

26) D. *fa.*

27) E. om. *þe.*

28) D. *iorþ.*

29) C. D. *förþo.* E. *forþan;* male.

30) C. D. E. *buþ.*

31) E. om. *Hær six.*

32) B. *como* scriptum est, at punctum primae lineolae litt. *m* subiectum, et nota abbreviati *n* addita. C. *comma hion til kirkio oc bæþas* &c.

33) C. E. add. *oc.*

34) E. add. *firi lyus.*

35) C. *cræwa.*

36) E. add. *sum swa haffs.*

37) E. *offreu.*

38) C. add. *Nu vil man oc cuna samman wighas.*

39) E. om. *þa — forfall.* B. Supra vv. *þa* et *forfall* manus. paullo rec. scripsit: *vacat;* quod codicem E hanc periodum omittentem respicere videtur. Cfr. not. 42. infra, et not. 4. pag. 94.

40) D. hic inserit ea, quae textus in cap. 20. §. 1. habet: *Nu wil man oc kona soman wighias — æu hiounlaghit domis fast oc fullt.* Cfr. ea quae ad dictum cap. notantur.

41) C. *þæt.*

42) B. Man. paullo rec. in marg. add. *Nv will man ok kuna swmanwigh(i)as. Jnfra (eo)dem .XX.;* quae codicem E, ni fallor, respiciunt. Cfr. not. 43. sequentem, et not. 39. supra.

43) E. om. ea, quae in hoc cap. sequuntur; inserit vero ea, quae textus in cap. 20. §. 1. habet: *Nv vil man oc kona saman vighias — æn hionalagh dömes fast oc fullt.* Cfr. ea, quae ad dictum cap. notantur.

44) D. *siængalagha sin.*

45) D. *þriþi.*

IX. Hær six om offær.

Nv haw*ær* præst*ær* tiond oc ([46]tillæghor fangit. þa scal præst*ær*[47]) vacta tiþa sinna. oc wita hwat han ær bonda skyldogh*ær*. han a alldra tiþa wacta. han ær skyldogh*ær* sæx dagha högtiþ oppe halda fore sokn hans.[48]) þæt ær ett Juladagh.[49]) annar[50]) paschadagh*ær*. þriþi pighizdaghær.[51]) fiorþe[52]) alldra hælghona dagh*ær*. fæmte kyndilmæsso[53]) daghær. sætte[54]) kirkmæssa.[55]) þæsse sæx dagha æro hans rætir offærdagha. bonde oc husfru.[56]) offre hwart þera swenskan pænning. Om paschadagh offre hvart barn swenscan pænning som wars hærra licoma[57]) takær. Fæm[58]) dagha aff þæmma a husfru a altare læggia leff oc lefsughil. Oc[59]) alldra hælghona dagh giorin böndær matscut. Nu sitær bonde æll*ær* husfru hema fra[60]) kirkio. om rættan offærdagh. þa offrin[61]) þan dagh[62]) þær ær næst. oc ware[63]) saclös. nu þryzkaz þe oc wilia æi offra. gældin þa twa pænninga fore en

X. Hær six om[64]) barna cristningh.

Nv can bonde barn wilia cristna lata. præst*ær* ær borto. oc æi m*æþ* lofve aff sokn farin oc æi hafw*ær* han lagha forfall. oc mist*ær* þy barn cristno. þa böte præst*ær* .III. m*arkær*. §. 1. Nu can barnit[65]) siukt föt[66]) wara. oc æi til kirkio coma. oc þe æi[67]) præste na conno[68]) þa agho[69]) mæn þæt[70])

IX = I. KrB. 3:6; UplL. KirkB. 10. *(§. 1, cfr. I. KrB. 6: 1.)*
X = UplL. KirkB. 11.

---

[46] E. *til eghor fangin.*
[47] E. *han.*
[48] E. *sinne.*
[49] D. *iuladagh*er.
[50] E. add. *ær.*
[51] C. *pinginzdagh*er. E. *pingizdagha dagher.*
[52] C. E. *fiarþæ.*
[53] D. *kundilmæsso.* E. *kyndilsmösso.*
[54] E. *Siætte.*
[55] C. *kirkmæsso.* D. *kirkmæsso dagh*er. E. *kirkmösso dagh*er.
[56] D. *husfrug*, et sic infra.
[57] E. *likama.*
[58] D. *Fivm* (sic).
[59] E. add. *vm.*
[60] E. *fraan.*
[61] C. add. *vm.*
[62] E. om. *dagh.*
[63] C. E. *warin.*
[64] E. om. *om.*
[65] E. *barn.*
[66] D. om. *föt.*
[67] B. v. *æi* omissam supra lineam add. scriba.
[68] B. Prius *o* subiecto puncto est notatum,

barn döpa i watne oc i[71]) ængo andro. æro æi mæn til. þa scolo conor[72]) þæt barn döpa. oc sighia swa. Jac[73]) döpir þic.[74]) i namn faþors. oc sons. oc þæs hælgha[75]) anda. Dör þæt barn swa ær döpt. þa ma þæt i kirkio garþ læggias. lifnar þæt ([76]barn swa ær döpt.[77]) oc can quict til kirkio coma. þa agh*ær*[78]) præst*ær* barne cristno[79]) til fylla[80]) som fyr war fat.[81]) can 16 þæt barn[82]) up wæxa[83]) oc iawas[84]) om hwat þæt hafw*ær* cristno fangit æll*ær* æi. i enom iamlanga þær æftir þæt[85]) föt war. þa a biscop*ær* þær æftir ranzaca[86]) oc leta. oc þær m*æþ* giora som han rætæst hittir. §. 2. Nu byggir karl oc kærling i þorpe enzamin soman. oc cona hans barn föþir. can þæt barn siukt föt warþa.[87]) fyr æn þæt heþit dör döpi[88]) þæt faþir[89]) æll*ær* moþir. þy at þe[90]) haffdo ængom androm til sighia. þær ryfs æi hionalagh fore guzziuialagh.[91]) §. 3. Nu boa flere i by.[92]) gangær bonde til granna[93]) oc beþis guzziwe.[94]) Dör þy[95]) barn heþit.[96]) böte granne III. m*ar*k*ær* æll*ær* dyle m*æþ* eþe sæx manna. at han æi guzziuialagh sunde.[97]) þær takr biscop*ær* halft. oc halft arwe barns.[98]) Far barn cristindom. þa agh*ær* ængin sac fore guzziuilagh[99]) oppe halda

---

et *v* in margine adpositum; incertum vero est an hoc ab ipso scriba sit factum.

69) E. *mogho.*

70) D. om. *þæt.*

71) E. om. *i.*

72) D. *quinna.*

73) D. E. *Jæc.*

74) D. *þit.* Male.

75) B. Loco litt. *g* primum scriptum est *l.* D. *hælagha.*

76) E. om. *barn — döpt.*

77) D. *dop.* Male.

78) E. *aa.*

79) B. Litt. *n* omissam supra lineam add. scriba.

80) D. *fulla.*

81) E. *sakt.* Male.

82) B. Litt. *n* omissam supra lineam add. scriba.

83) C. E. *raxa.*

84) D. *iæwas.*

85) D. *þar.*

86) B. Secundum *a* omissum supra lineam add. scriba. D. *ranzætta.*

87) C. *wara.*

88) D. *döpir.*

89) D. om. *faþir.*

90) E. *þön.*

91) D. *guzziuilag.*

92) E. add. *oc.*

93) E. add. *sins.*

94) Adde: *oc granne syn guzziuialagh.* Cfr. UplL. KirkB. 11:3.

95) E. *þy* rec. man. mutatum in *þet.*

96) E. add. *þa.*

97) D. *synde.* E. *sonde.*

98) E. *barsins.*

99) C. D. E. *guziwialagh.*

XI. ([100]*Hær six om siuksmanz*[1]) *rezscap.*

Nu can bonde siuk*ær* liggia. oc præste buþ fa. pr*æ*st*ær* lat*ær* annat moþare.[2]) dör þan man. oc far æi rezscap[3]) sin. böte præst*ær* III. m*arkær*. taki halft biscop*ær*. oc halft arfwe þæs döþa.[4]) Nu far pr*æ*stær allt sændær buþ. man at scripta. æll*ær* barn[5]) cristna.[6]) lik wighia. fyrst scal han man scripta oc hanom rezscap fa fore þy at guþfaþir oc guþmoþir magho[7]) barn döpa i þrangom. giuin namn slict[8]) þe wilia. þan döþe ma længst[9]) biþa. Nu latær præst*ær* moþare barn æn bonda.[10]) dör þa[11]) bonde osc*r*iptaþ*ær* böte præst*ær* III. m*arkær*.[12]) §. 1. Nu far præst*ær* buþ lik at wighia. liggær[13]) ena nat owight.[14]) hæti[15]) wiþ þrim marcom. liggær owight aþra. oc þrim m*ar*-*com*. ligg*ær* þriþio nat owight. ([16]hæte oc wiþ þrim[17]) m*arcom*. æll*ær* wite lagha forfall sin. ([18]All lik a præst*ær* wighia þe fulla sialogift[19]) gifwa. vtan
17 barn siu arom yngri. þæt æi gifwer fulla sialogift.[19]) Standær öpin[20]) grift[21]) om nat. böte pr*æ*st*ær* III. m*arkær*. swa[22]) ([23]om andra. swa[24]) om þriþio.

XI:pr. = I. KrB. 4:pr.; UplL. KirkB. 12:pr.; SML. KirkB. 9:pr.

§. 1, cfr. I. KrB. 4:2; UplL. KirkB. 12:1.

---

[100] E. om. *Hær six.*

[1] D. *siukmanz.* E. *syuks manz.*

[2] C. *moghare.*

[3] B. Loco litt. *p* antea *m*, ut videtur, fuit scriptum.

[4] D. E. add. *wærder præst*er *wti a wæghi staddær. aghi vitu meþ twaym.* (sic; E. *twem mannom. oc) sialwe*r *han þriþi* (E. add. *oc) wæri swa þrell ær* (E. *þær) i wituom sum frælz man.* Cfr. I. KrB. 4:1. B. Rec. man. in marg. add. *(i)nfra (w)arþ*er *prest*er *(ut)i a wæghi (st)adder. et cetera;* quae sine dubio respiciunt ea, quae cod. E. hoc loco inserit. Cfr. nott. 39, 42. pag. 91.

[5] D. E. add. *at.*

[6] D. add. *æll*er.

[7] C. E. *mogho.*

[8] D. add. *ær.*

[9] D. *læng*er.

[10] B. *boudea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.

[11] E. om. *þa.*

[12] C. D. E. add. *taki oc* (D. om. *oc) halft biscopær. oc halft arwi.* B. eadem habet manu paullo rec. in margine addita.

[13] E. add. *þæt.*

[14] D. *uwight* scalpro mutatum in *wight.*

[15] E. D. add. *præstær.*

[16] E. *oc þrim* &c.

[17] B. Loco litt. *þ* primum scriptum est *k.*

[18] D. om. *All — gifwer fulla sialogift;* haec vero calci capitis addit; cfr. not. 52 pag. 95. E. haec habet post periodum: *Stander — halfft arffue* in textu proxime sequentem.

[19] C. *sialagift.*

[20] D. E. *opin.*

[21] C. *graaf.*

[22] D. E. add. *oc.*

[23] E. *firi aþra. oc swa firi þriþio.*

[24] D. add. *oc.*

taki oc halft biscup*ær*.[25]) oc halft arfwe. Förrir[26]) ([27]bondin fyr utt[28]) ([29]æn lik haw*ær* swa længe inne standit. þa ær bonde[30]) sakr att[31]) þrim m*arcom* æn han flytt*ær* lik[32]) owight[33]) yuuer ([34]bolstaþ en. flytær yuir annan hæti wiþ þrim m*arcom*. ([35]flyt*ær* yw*ær* þriþia oc þrim marcom. taka[36]) en lot biscopær annan þe iorþ atto som ([37]lik yw*ær* förþis þriþia lot[38]) conong*ær*. will han a dulom fore standa. wæri sic m*æþ* tolf mannom aff sokninne oc twem witnom. ware þær witnes mæn præst*ær* oc[39]) cloccare. Siþan lik haw*ær* swa længe inne ligat[40]) þa scal næmd til biscops fara. oc biscop*ær* lati sin præst þitt fara. oc iorþa lik þæt §. 2. Nv gifwær[41]) bonde[42]) præste sac fore wardnaþ[43]) sin at han æi rezscap fic.[44]) ([45]aghe þ*ær* præst*ær* walld wita forfall sin m*æþ* tvem præstom. sialfw*ær* han þriþie.[46]) þæt ær[47]) fyrste.[48]) at han æi buþ fic. annat. at honom[49]) biscop*ær* stæmt hafþe. þriþia at han i sotasæng la. fiorþa.[50]) at han mæsso saghe.[51]) þa han buþ fic. bristær at eþe. böte III. m*arkær*.[52])

---

§. 2 = UplL. KirkB. 12:2.

---

25) C. D. E. sic. B. *bissupær.*

26) B. Loco ultimi *r* primum scriptum est *n*. C. E. *Förir*. D. *Forir.*

27) E. *bonde liik æt för æn þæt ær vikt. oc för æn þæt haffuer þre nætter inne standett.*

28) D. add. *lik. æn þæt ær wight fyr æn þet hawer .III. nætær inne standith.*

29) D. Verba *æn — inne standit* lineola induxit man., ut videtur, rec. C. *lik. æn þæt ar wight.* (*owight* scriptum est at *o* deletum) *fyr æn þæt hawir .III. nætær inne standit.* B. Man. paullo rec. subiectis punctis notavit v. *æn* et postea sequentia: *hawær swa længe*, in marg. addens: *æn þæt ær owikt fy(r) æn þet ha(wer) þrea nætr.*

30) C. D. *bondin.*

31) E. om. *att.*

32) C. D. E. sic. B. *likt.*

33) D. om. *owight.*

34) D. *bolstadh. æn flyter* &c.

35) C. om. *flytær — marcom.*

36) C. E. *taki*. D. *takær.*

37) C. *han lik iuær förþæ.*

38) E. om. *lot.*

39) D. om. *oc.*

40) E. *standit.*

41) B. Litt. *f* omissam supra lineam add. scriba.

42) C. *arwe*. B. Man. paullo rec. subiectis punctis notavit v. *bonde*, in marg. addens *arwe.*

43) D. E. *varnaþ.*

44) D. E. add. *þa sigger han at han forfull hafdhi.*

45) C. *aghær*. E. *þa skal han vita* &c.

46) D. E. *þriþi.*

47) B. Verba *þæt ær* errato bis sunt scripta, in fine prioris et initio sequentis paginae. D. add. *þæt.*

48) C. *fyrsta*. E. *fösta* (sic). D. E. add. *forfall.*

49) D. C. E. *hanum*, et sic C. D. in sequentibus.

50) E. *fiarþa.*

51) C. E. *saghþe.*

52) D. add. *taki halft biscoper oc halft arwe þæs döþa.* ¶ *All lik a præster wighia. þe fulla sialagift giwa. wtan barn*

XII. Hær six om mæsso fall. ([53]*oc forbuþ.*

Gior præst*ær* mæsso fall om sonnodagh æll*ær* a þem[54]) dagh som fore ær forhælgh[55]) böte .III. *markær* biscope. vtan han wite[56]) lagha forfall sin. §. 1. Nu aghær bonde om sonnodagh ([57]til kirkio coma. oc præst*ær* a hælgho dagha biuþa oc fasto dagha. Glömir præst*ær*. oc brytær bonde. þa ær præstær sakær.[58]) oc æi bonde. Biuþær præst*ær*. oc glömir bonde oc bryt*ær*. þa ær bonde sakær at þrim marcom.[59]) ([60]Swa oc præst*ær* æn han sic glömir. Fore alla sakir þær[61]) præste witas. ([62]þa a præst*ær* fore sin forman callas. oc þær ([63]a han annatigge[64]) wærias æll*ær* fællas. wærs han. ware 18 saclös. falz han. böte æfte lanzlaghom. §. 2. Nu ma æi biscop*ær* æll*ær* præst*ær* man i forbuþ sætia. vtan fore þæssom[65]) mal. þæt[66]) ær fore script.[67]) oc tiond. oc kirkio tillæghor[68]) oc præstæ. oc all andilic mal. oc æi fore fæ gield. hwilikin præst*ær* som sætær bondan[69]) utan kirkio orætlica. oc utan biscops orloff. böte .III. *markær*. Nu warþær man i forbuþ sæt*ær*.[70]) fore ræta sac. Sitær ([71]i forbuþ yw*ær* nat oc iamlanga. þa ma biscop*ær* han i ban[72]) sætia. wil han æi sic ræta oc naþir sökia innan nat oc iamlanga. þa scal cononge til sighias.[73]) oc conong*ær*[74]) a ywir han m*æþ* swærþe[75]) ræta. oc

---

XII = UplL. KirkB. 13.
(§. 1, cfr. I. KrB. 13:1, 2.)
(§. 2, cfr. I. KrB. 15.)

---

siu arum yngri. þæt æi giwer fulla sialagift. Cfr. not. 18. pag. 94. E. add. *take halff biscoper. oc halff arffue þæs döþa.*

53) E. om. *oc forbuþ.*

54) B. Ultima lineola litt. *m* est deleta, ut legeretur *þen.*

55) E. *forhælgþ.*

56) C. *wæt.*

57) E. *kirkio sökia. oc* &c.

58) E. add. *at þrim markom.*

59) C. D. E. add. *þem taki biscoper.* B. eadem habet man. paullo rec. in marg. addita.

60) E. om. *Swa — glömir.*

61) E. *ær.*

62) E. *skal han firi sin* &c.

63) E. om. *a han.*

64) E. *annattiggia.* C. *annatiggia.* D. *annatiggie.*

65) B. Ultima lineola litt. *m* est deleta, ut legeretur *þæsson.* C. D. *þesson.* E. *þæsse.*

66) B. Litt. *t* omissam supra lineam addidit scriba.

67) E. *skriffta brut.*

68) C. *tilloghor.* E. *til eghor.*

69) D. E. *bonda.*

70) C. *satær.*

71) E. *han i forbuþi.*

72) B. *bunþsæ* scriptum est, at litt. *þsa* deletae sunt.

73) E. *til sighia.*

74) E. *han.*

75) E. add. *laata.*

utan kirkio garþ76) döma. þo scolo rætir arwar goz hans ærwa.77) oc liggi sialfw*ær*78) fore brot sin.

XIII. Hær six om sialogift79) (80oc testament.

Nv will man eghn81) sina til kirkio æll*ær* clostær82) giwa. han a wald
hwat han wil hælldær præste giwa til fōþo. æll*ær* kirkio til skruz Nu sigh*ær*
pr*æ*stær æll*ær* kirkio wærianda83) mera giwit wara. oc þæt necas. lifwær
þan som gaff. þa a han wizord84) wita huro mykit han gaff. nu can þan döþær85)
wæra86) som gaff.87) oc arfwar hans næi gen sighia. þa scal kirkia
m*æþ* fastom wæria. þöm þær wiþær waro.88) oc swa mange fastar agho wiþ
(89gæff wara som wiþ cöp. hwaria gæff æffte þy hon ær til. Giffwær man
eghn90) fore sial sina kirkiom æll*ær* clostrom.91) ær wiþær rætær ærwinge.92)
oc ær han til wiz comin. sighia baþe ia wiþ. æro til fastar oc full skial. stande93)
þæt94) fast oc fult. e huro mykit han gifw*ær*. Nu sigh*ær* ærwinge95)
næi gen. æll*ær* ær æi wiþær.96) æll*ær* ær owormaghe. æll*ær*97) wituillingær.
þa ma æi mera giwa æn hwan98) tionda pænning.99) han a aff gamble byrþ 19
sinne. hwat han a minna æll*ær* mera. þæt ær lagha gæff Alla æfflinga100)

XIII = UplL. KirkB. 14:pr., 1 - 3.

---

76) D. *kirkio.*
77) B. Litt. *r* omissam supra lineam addidit scriba.
78) E. add. *wgilder.*
79) C. *siala gift.*
80) E. om. *oc testament.*
81) B. *æghn* scriptum est, at *æ* scalpro mutatum in *e*. C. *eghu.*
82) E. *klosters.* D. *köstær* (lege *klöstær).*
83) D. *kirkio wærænda.* E. *kirkiowærianđer.*
84) E. add. *aat.*
85) B. Litt. *r* omissam supra lineam addidit scriba.
86) C. D. E. *wara.*
87) D. v. *gaf* omissam in marg. add. man. rec.
88) C. D. E. sic. B. *wara;* sed *o* supra lineam add. man. forte rec.
89) B. Ultimum *f* scalpro mutatum est in *t*. C. *wara wiþ gæff. som* &c.
90) E. add. *sina.*
91) D. *clöstrum.*
92) C. *arwinga.* E. *arffvingi.*
93) E. add. *þa.*
94) D. E. add. *giort ær.*
95) C. *arwinge*, et sic in sequentibus passim.
96) E. *nær.*
97) D. add. *ær.*
98) E. *hwarn.* D. *hwærn.*
99) E. add. *sum.*
100) C. D. E. *afflinga.*

iorþ ma man giwa fore sial sina. Giwær man sic ([1]til clostærs æll*ær* spitala. þa aghi æi wald ([2]mera giwa æn ærwingin wil. vtan swa som fyr ær sact. Nu gifwær man mera[3]) æn lagha gæff. clandar þæt nocor innan nat oc iamlanga. gange att*ær* alt þæt yuir ær lagha gifwina.[4]) kan ærwinge fangin wara. æll*ær* uttlændis. æll*ær* owormaghe.[5]) þa stande goþit[6]) i taka handom. þær til ærwinge hem combær. æll*ær* han[7]) v[8]) hæfftum combær æll*ær* owormage til rætan alldær combær.[9]) hawe siþan ærwinge walld. hwat han wil gefwina hallda. æll*ær* vtt giwa innan nat oc iamlanga.[10]) clandar ængin innan nat oc iamlanga.[10]) æftær þem skælom nu ær saght[11]) þa hallde kirkia þæt fast oc fult som[12]) hon fangit haffw*ær*. Gifw*ær* man nocor*om*[13]) androm goz. frændom æll*ær* swenom. stande þy ([14]ens at[15]) ærwinge will. Gifw*ær* man gæff m*æþ* ræz ærwingia wilia. þæn þa ær ræt*ær* ærwinge. þa han giffw*ær* ([16]giffwina. hawe ængin wald framaleþ. þa gæff[17]) att*ær* bryta. æn þæt ær giort m*æþ* fastom oc fullom skiælom. §. 1. Nu gifw*ær* man i lösörom kirkio æll*ær* præste. þær scolo twer bolfaste mæn wiþ*ær* wara. ([18]þæ scolo twer bolfaste mæn vara. þæt scolo witna.[19]) æn þæt clandas can. oc æi ma cloccare þær[20]) om witne bæra. §. 2. Nu delas[21]) wiþær præst*ær* oc kirkia. p*ræ*st*ær* sighær sic til föþo giwit wara. oc kirkia sic til skruz. liffw*ær* þæn som gaff hawe þan[22]) wald at hemola. hwem[23]) han hælldær wil. ær æi þan[24]) til som gaff vitin þa þæt tolfmæn[25]) aff soknninne hwilict[26]) þera þæt m*æþ*

---

1) E. *i kloster.*
2) E. *aat giffua meera æn ærwingi* &c.
3) D. v. *meræ* omissam in marg. add. man. rec.
4) D. *gæfiuna* (lege *gæfuina).* E. *giæffuena.*
5) E. add. *æller vitlinger* (lege *vitvillinger).*
6) C. *gozet.* D. *gozþit* scriptum, at *þ* deletum. E. *goz þet.*
7) D. *hem.* Male.
8) E. *vr.*
9) E. om. *combær.*
10) E. *aar.*
11) D. *sæc* scriptum est, at *æ* scalpro mutatum in *a*, et *t* rec. ut videtur manu additum, ut legeretur *sact.*
12) E. om. *som.*
13) D. E. *nokrum.*
14) C. *at ens ærwinge* &c. D. v. *ens* omissam supra lineam add. rec. man.
15) D. *æn hans.*
16) E. *giæffvena. haffui þa ængin walð framleþis* &c.
17) D. *giff.*
18) C. D. *þe.* E. *sum þet skulu vitta æn* &c.
19) B. *witnea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.
20) C. *hær.*
21) E. *delis.*
22) B. *han* primum est scriptum. C. E. om. *þan.* D. *han.*
23) D. *þom.*
24) C. *han.*
25) D. C. E. *tolf mæn;* et sic in sequentibus ubique.

ræto[27]) a. oc raþe halwe næmd præst*ær* oc[28]) kirkia. §. 3. Allt þæt kirkio 20 giwit warþ*ær*. hwat þæt ær iorþ æll*ær* ([29]löse öra. swa oc[30]) affraþ hænnar ([31]þe som hon[32]) aff iorþom sinom far. ([33]hwat hænne giffwit warþær. æll*ær* hon m*æþ* tiond sinne köpir. swa oc alla tiond sina. þær[34]) a kirkia sic m*æþ* skryþa.[35]) oc þær[34]) ma æncte annat af gioras utan kirkio samo[36]) til þarwa.

XIIII.

([37]Nu warþær kirkio iorþ wæþsæt.[38]) gitær bonde iorþ sina att*ær* löst. ([39]æll*ær* frændær hans innan stæmnodagh att*ær* löst. ([40]ware iorþ þera.[41]) Gitær æi innan stæmnodagh att*ær* löst. ware ([42]þe wæþsætning i bonda laghom.

XV.

([43]Giw*ær* bonde præste iorþ[44]) hwat þæt ær i sot.[45]) æll*ær* vtan sot.[46]) þa aghær þæt prestær æfte præst.[46]) hwar æfftir annan. vtan þæt swa giwit ware.[47]) at þan p*ræ*stær þæt giwit ([48]war. matte aff þy gyora hvat han willde. ær honom iorþ giwin. þa scolo þæt fasta[49]) wita. ær þæt i lösörom. þa scolo þæt witne wita. som fyr ær saght.[50])

XIIII = UplL. KirkB. 14:4.

26) D. *hwilic.*
27) C. *ræta.*
28) C. D. E. add. *halwe.*
29) C. *lös öra.* D. E. *lösöra.*
30) C. om. *oc.*
31) E. *þön hon* &c.
32) D. om. *hon.*
33) E. *oc alla tionð sina. æller hwat hon meþ hænne köper. þær aa* &c.
34) B. Litt. *r* omissam supra lineam addidit scriba.
35) B. Loco litt. *r* antea scriptum fuit *y*. D. *skuþa;* male.
36) D. om. *samo.*
37) E. connectit hoc caput cum antecedente.
38) C. *wæþsat.*

XV = UplL. KirkB. 14:5.

39) E. om. *ællær — attær löst.*
40) D. om. *ware — attær löst.*
41) E. *hans.*
42) E. *þa væþsætning þön i* &c.
43) E. connectit hoc caput cum antecedente. Cfr. not. 37. supra.
44) C. D. add. *æller lös öra.* E. add. *æller lösa öra.* B. Man. paullo rec. in marg. add. *ælla (lö)sa ör(a).*
45) D. *sokn.* Male.
46) C. add. *oc.*
47) C. E. *ær.*
48) E. *varþer moghi göra aff hwat han vil.*
49) E. *fastar.*
50) C. *saghat.*

XVI.

(51Nu dör bonde. oc takær sic læghærstaþ52) utan sokna. þa agh*ær* *præ*st*ær* aff honom allan53) fulldnaþ54) hawa. swa som han þær laghe. swa aghær oc præst*ær* hanom alla fulla sialamæssor55) sighia som han þær laghe.

XVII.

(56Nu combær þan man til kirkio.57) aff kirkio ær sættær.58) þa mæssa
six. combær han fyrra. æn offrat ær. þa ma præst*ær* or59) klæþom fara. æn
han wil æi æll*ær* aff kirkio ganga. oc mæssofall böte hwarte böndær æll*ær*
præstær. böte þan böt60) mæssofall gior. Nv (61can þan man siþan coma
þighiande mæssa byriaþ ær. þa ma æi præst*ær* att*ær* wænda oc böndær ma-
gho62) saclöso63) mæsso fram höra. Nu can lænsmaþ*ær*64) sokn sac giwa
at (65þer mæsso hafþo66) mæþ þem af kirkio sætt*ær*67) war. wæri þa sokn
sic68) m*æþ* tolff mannom. æll*ær* böte III. m*arkær*. Nu can biltogha69) maþ*ær*
til kirkio coma. æi ma han noþoghan70) aff kirkio æll*ær* aff71) kirkio garþe
21 ut dragha. þa ma præstær72) saclöso73) mæsso sighia. oc soknamæn74) sak-
löso75) a76) höra.

XVI = UplL. KirkB. 14:6.

XVII = UplL. KirkB. 14:7.

---

51) E. connectit hoc caput cum antecedente. Cfr. nott. 37, 43. pag. 99.
52) C. *læghorstaþ*. D. *læghostad*.
53) E. om. *allan*.
54) C. D. E. *fulnaþ*.
55) D. *sialomæssor*.
56) E. connectit hoc caput cum antecedente. Cfr. nott. 37, 43. pag. 99, et not. 51. supra.
57) E. add. *sum*
58) C. E. *sattir*
59) D. *w*. E. *aff*.
60) C. D. E. *bot*; E. add. *sum*.
61) E. *komber þæn man siþan þighianda-mæssa* &c.
62) E. *mogho*. D. add. *at*.
63) C. *saclösæ*. E. *saklöse*.
64) E. *lænsman*.
65) D. *þar mæssor* (scalpro mutatum in *mæsso) hafþiz*.
66) C. *hafwo*.
67) D. *satter*.
68) D. om. *sic*.
69) E. *byltugher*.
70) C. E. *nöþoghan*.
71) E. om. *aff*.
72) C. add. *at*.
73) E. *saklöst*.
74) D. *soknnamanum*. Male.
75) E. *saklöse*.
76) E. om. *a*.

XVIII.

(77Nu scal78) cloccare font uacta. han scal æi længær ypin79) standa længær80) æn fontær wighis. oc barn döpis. Standær han længh*ær* öpin.81) can folk handom i gripa. gælde cloccare .III. öra. Gripær annar man82) innan83) þan som84) moghande ær. böte oc .III. öra. æll*ær* dyle m*æþ* twem mannom85) sialfw*ær* han þriþæ86) Gior owormaghe swa. ware saclöst. þy at han æi bæt*ær* conne.87)

XIX. (88*Iuir þe mal nu sighias. þær scal biscop*ær *ranzaka*89) *oc yuir döma*90)

Om hionalagh. frænzsömis spiæll.91) Guzziuiaspiæld.92) Sipskafs spiæld93) þær a ængin socnare oc ængin annar a tala. vtan biscop*ær*. æll*ær* þan biscops dom hafw*ær* handa mællom. Varþ*ær* maþ*ær* sandær fore þy male. bötes þa94) biscope .III. m*arkær*. oc raþe biscop*ær* hwat þæt hionalagh scal standa.95) æll*ær* æi.

XX.

(96Nv fæstir man sic cono. oc bryz þe fæst97) op. m*æþ* kirkio dome.

XVIII = I. KrB. 5: 4; UplL. KirkB. 14: 10.

XIX = UplL. KirkB. 15: pr.

XX = UplL. KirkB. 15: 1, 2.

---

77) E. connectit hoc caput cum antecedente. Cfr. nott. 37, 43, 51, 56. pag. 99, 100.

78) E. *aa.*

79) E. *opin.*

80) D. E. om. *længær.*

81) D. *yppin.* E. *opin.*

82) E. om. *man.*

83) C. om. *innan.* E. *i.* C. E. add. *æn;* male.

84) E. om. *som.*

85) D. E. add. *oc.*

86) D. *þriþie.* E. *þriþi.*

87) E. add. *Jvir all þe mal nu sighias. skal biskoper ranzaka. oc döma.*

88) E. habet rubr. *Hær six vm gudzifia spiæld siffskaps spiæld. i hionalaghe.*

89) B. *ranzake* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum et *a* supra lineam additum.

90) D. add. *Hær six vm hionalagh sum guziua speld ær medh.*

91) E. *frænzemis spiælδ.*

92) D. *guziua spiæll.*

93) C. *Sipskaps spial.* E. *siffskaps spiæld.*

94) D. om. *þa.*

95) D. v. *standa* omissam supra lineam add. man. ut videtur rec.

96) E. connectit hoc caput cum antecedente.

97) E. *fæstning.*

þær böte hwart þera .III. m*arkær*. Swa oc æn hion þön[98]) laghlica æro
soman comin. skilia sic at. utan kirkio dom. böte hwart þera III. m*arkær* æn
baþæn walda skilnaþ.[99]) waldær annat þera þæt.[100]) böte .VI. m*arkær*. oc
þæt se saclöst til hionalagh beþis Sighær ma*þær* sic cono fæst hawa. oc hon
necar. combær þær kirkionna formanz bræff til. oc forbiu*þær* þöm annat band
at[1]) binda. fyr æn hint[2]) ær löst ([3]m*æþ* kirkionna dome. Gior hon siþþæn
annat band fyr æn hint ær löst böte hon .III. m*arkær*. oc swa þan sambandit
giorde. m*æþ* hænne witande. ællær dyle m*æþ* tolff manna eþ.[4]) at han æi wiste
þæt[5]) hon[6]) fæst war. §. 1. ([7]Nv will man oc cona[8]) soman wighias. þe
agho sokna præste[9]) sinom til sighia.[10]) Præst*ær* a þæt[11]) þrea sonnodagha
22 lysa i kirkio dorom. at þe hion fæst æro m*æþ* lanzlaghom. oc þe wilia m*æþ*
kirkio ræt soman wighias. Combær nocor innan þan stæmnodagh. þan forfall
wet i[12]) þy male. m*æþ* ([13]frænzæme. æll*ær* guþziuiælagh.[14]) æll*ær* oc hon.
æll*ær* han. androm fæst waro. æll*ær* oc æn nocor wet andra handa þing.
þær[15]) hiona lagh ma hindra. þa ma æi præst*ær* þem[16]) wighia. fyr æn þæt
mal ær utt rönt. Coma ængon[17]) forfall innan þan stæmnodagh nu ær saghd*ær*.
þa ma præst*ær* þöm soman wighia. oc hawe ængin walld op a þæt mal
siþan tala. þan þæt[18]) hörþe at præst*ær* laghlica lyste.[19]) Qvæl han þæt[20])
hionalagh[21]) siþan þæt ær laghlica lyst. æll*ær* siþan hion soman wigþ æro.

(§. 1, cfr. I. KrB. 7.)

---

98) E. add. *sum.*
99) D. *skialnadh.*
100) E. om. *þæt.*
1) E. om. *at.*
2) E. *þet.*
3) E. om. *mæþ — löst.*
4) D. E. *eþe.*
5) C. *at.*
6) E. add. *förra.*
7) D. E. hoc loco om., sed cap. 8 huius libri inserunt ea, quae in hoc cap. sequuntur; varietates vero ibi occurrentes hic adnotantur. Cfr. nott. 40, 43. pag. 91.
8) C. D. E. sic. B. *cono.*
9) E. *præste* (om. *sokna).*
10) C. *til sighias.*
11) E. add. *vm.*
12) E. *aa.*
13) E. *frænzömis spialde. guziffialaghe spillt vara. æller oc aat han æller hon. androm fæst æro.*
14) D. *guziualagh.*
15) D. om. *þær.*
16) C. add. *soman.*
17) D. *ægin* (lege *ængin).*
18) D. *þöm.*
19) D. *lyse.*
20) C. *þen.*
21) D. *mal.*

bõte III. m*arkær*. take twa biscop*ær* oc ena malsæghande. æn hionalaghit[22]) dõmis fast.[23])

XXI. ([24]*Nu six om hormal.*

Hwar[25]) som gior enfallt hor. m*æþ* oskylde cono. böten baþæn III. m*arkær*. ([26]swa bötis oc fore twefallt hor. Combær baþe soman hordombær. ([27]frænzsæme. guzziuiaspæld.[28]) oc sifscapspial.[29]) þær bötes hwart om sic Ængin man ma androm sac fore hor[30]) gifwa. vtan husfru[31]) æll*ær* bonde gifwin sac sin i mællom vtan þe warþin inne takin. æll*ær* oc[32]) full witne[33]) som synt oc set hafwa tilgango oc frangango.[34]) þær ma biscops man[35]) fa annatigge[36]) lagh æll*ær* pænninga Gitær þan man lagh fore sic[37]) gangit som horit witis. þa warin ([38]þe baþe saclös. warþær[39]) man bar oc atakin m*æþ* slicom[40]) witnom. som ([41]sighias scal i gifftar malom. þa böte horbotena hwart[42]) þera m*æþ* tolf[43]) örom. ([44]þæt take biscop*ær* op.

XXII.

([45]E hwaria handa banzmal[46]) þæt ær. oc ær fore rætær malsæghande

---

XXI = UplL. KirkB. 15:3.

XXII = UplL. KirkB. 15:5 - 7.

---

22) E. *hionalagh.*

23) D. E. add. *oc fult.*

24) D. *hær.* E. om. *Nu six.*

25) D. Duabus lineis initium huius cap. continentibus, antea scriptum fuit initium partis capitis proxime antecedentis in illo cod. hoc loco omissae (cfr. not. 7. pag. 102).

26) D. om. *swa — hor.*

27) E. *oc frænzömis spiæld. oc guziffia spiæld þær bötes* &c.

28) C. *guzsiuiaspial.* D. *guziuaspiæl.*

29) D. sic. B. *siffscapæld.* C. *sifscaspial.* Cfr. not. 27. supra.

30) D. *hordom.*

31) D. *husfrun.*

32) D. om. *oc.*

33) E. add. *til.*

34) D. E. *fragango.*

35) E. *lænsman.*

36) E. *annattigia.* C. *annatiggia.* D. *annatiggie.*

37) E. om. *sic.*

38) E. *baþin saklös.*

39) D. *wæþar* (lege *wærþar).*

40) E. om. *slicom.*

41) E. *six i* &c.

42) D. *hwær.*

43) C. D. E. sic. B. *toff.*

44) E. *vari þet biscops ensak. Æ* &c.

45) E. connectit hoc cap. cum proxime antecedente.

46) C. *mal aff andilicum sacum.* E. *andelikt maal.* B. Man. paullo rec. subiectis punctis notavit v. *banzmal*, in marg. addens: *af andilicum malum.*

þa scal biscop*ær* þæt leta. æffte sannasta witnom. þöm[47]) han can fa. oc æffte
þy döma. han sannast hittir. Nu æro[48]) witne til[49]) þa dömis fore þan[50])
23 sakin giffs[51]) eþær æfft*ær* lanzlaghom. Gitær han eþen gangit.[52]) friþe[53])
han oc hans goz. falz at eþe böte biscope ([54]III. m*arkær*. oc brut sin æffter
lanzlaghom.[55]) §. 1. ([56]Haffwer man hionolag[57]) i kirkio. æll*ær* i kirkio gar-
þe. æll*ær* löscalæghe. oc hafw*ær* biscops lænsman þær[58]) witne til. þa wære
sic þan[59]) sakin giffs fore lænsmanne.[60]) m*æþ* sæx mannom. fore biscope. æl-
l*ær* proaste[61]) m*æþ* tolf mannom Git*ær* han eþen gangit. warin baþin[62]) sac-
lös. falldær[63]) at eþe. bötin baþe[64]) III. m*arkær*. §. 2. Biscop*ær* a ranzaka
hwarsom[65]) kirkia æll*ær* kirkio garþær ær oskær. hwarsom[65]) þem ([66]oskær
gior. han ær sakær at þrim marcom. oc halde oppe[67]) cost[68]) fore biscope.
þa han kirkio skære.[69]) æll*ær* kirkio garþ

XXIII.

Nu haffw*ær* man þyþelagh m*æþ* fæ nocoro.[70]) oc hæfþar[71]) þæt som cono. warþær bar oc atakin. han ma binda oc til þings föra. þæt scal malsæghande giora ær[72]) fæt ([73]a. iær[74]) han sandær at gærþ sinne. þa aghær han lifwandes i iorþ græwas. oc swa fæ þæt han þe synd m*æþ* giorþe. þæt

---

XXIII = UplL. KirkB. 15:8. (Cfr. I. KrB. 10.)

---

47) D. *som.*
48) Adde *æi.* Cfr. UplL. KirkB. 15:5.
49) B. v. *til* omissam in marg. add. scriba.
50) D. *han.*
51) E. *giff oc.* Male.
52) E. add. *i.*
53) D. E. add. *ær.*
54) E. *nio mæker* (sic) *firi banz mall. oc brut* &c. B. Man. paullo rec. in marg. add. *fore banzm(al) niv* marker.
55) C. add. *fore banzmal .IX.* marker.
56) E. hic incipit novum caput.
57) C. D. E. *hionalagh.*
58) E. om. *þær.*
59) E. add. *sum.*
60) E. *hanom.*
61) D. E. *prouaste.*
62) D. *baþe.* E. om. h. v.
63) E. *falz.*
64) E. om. *baþe.*
65) C. E. *hwar som,* et sic C. E. in sequentibus ubique, D. vero passim.
66) E. *vskærir böte þre marker oc* &c.
67) D. *vp.*
68) E. *kosten.*
69) E. *skærir.*
70) E. *nokro.*
71) C. *hæfwer.*
72) E. om. *ær;* rec. man. supra lineam add *som.*
73) E. om. *a — som fæt.*
74) C. D. *ær.*

aghær þan giora som fæt atte. will honom malsæghande liff vnna. þa böte þan[75] sæx m*arkær*[76] gærningina[77] giorþe. til þræskiptis. take en lot biscop*ær*. annan malsæghande. þriþia conongær. Nu giwær man sac androm fore þylica[78] gærning. þa scal han wæria sic m*æþ* tolff manna eþe. Gitær han eþen gangit. ware saklös. falz at eþe. böte[79] sæx m*arkær* som fyr ær saght.[80] oc biscop*ær* raþe scrifft hans.

XXIIII. ([81]*Hær six om hælghodagha brot. oc scriptabrot*

Nv gifwær biscops lænsmaþær[82] sac[83] fore hælgodaghabrot bonda. ællær sighær han giort hawa adðal wærcnaþ[84] a hælghom dagh. äll*ær* oc[85] 24
han haw*ær* brotit[86] sættan fasto dagh oc[87] skipaþan. þa ma han þæt dylia m*æþ* sæx mannom fore lænsmanne oc[88] tolff mannom fore biscope. æll*ær* proaste.[89] gitær han eþ[90] gangit. ware saclös. falz at eþe. böte .III. m*arkær*. §. 1. Nu sigh*ær* biscops lænsmaþær[91] scriptaþan man wara[92] i kirkio gangin. þan ute atte standa. æll*ær*[93] at kiot i skrifft. æll*ær*[94] samwario[95] haft m*æþ* banzatom[96] manne. þa wære sic m*æþ* sæx mannom. æll*ær* böte III. m*arkær*. §. 2. Nu bæriaz mæn om hælghan dagh til blama. æll*ær* fullsære. þa tak*ær* biscop*ær*[97] .III. m*arkær*. Git*ær* han wart sic fore malsæghandanom.

XXIIII: pr, 1 = UplL. KirkB. 16: pr, 1. §. 2 = UplL. KirkB. 17: pr, 1, 2. (Cfr. I. ManhB. 15; Eps. 9: 1.)

---

[75] E. *han.*
[76] E. add. *sum.*
[77] B. Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.
[78] E. *þolika.*
[79] C. E. sic. D. *bote.* B. *böt.*
[80] C. *saghat.*
[81] E. om. *Hær six.*
[82] B. Loco litt. *þ* primum scriptum est *k.* E. *lænsman.*
[83] C. om. *sac.*
[84] E. *aþal værknaþ.*
[85] E. add. *aat.*
[86] D. add. *op.*
[87] D. *i.* Male.
[88] E. add. *meþ.*
[89] C. sic. E. *prowaste.* D. *preste.* B. *præste;* man. paullo rec. in marg. add. *proasti.*
[90] E. *eþin.*
[91] C. E. *lænsman.*
[92] D. om. *wara.*
[93] E. add. *oc aat han.*
[94] E. add. *oc.*
[95] D. *samwærio.* E. *samværo.*
[96] D. *banzættum.*
[97] E. *biscopin.*

þa[98]) ware warddær fore biscope. falz[99]) fore malsæghanda þa böte som fyr war[100]) saght biscope. Bæria twer þrir. æll*æ*r flere mæn. en[1]) man om ([2]hælghan dagh. þær bötis æi utan enonga bot fore. hwat þæt ær[3]) þriggia marca sac æll*æ*r sæx.[4]) Hwar[5]) som dræp*æ*r man om syknandagh.[6]) böte biscope .III. m*arkær*. Dræpa twe æll*æ*r flere en man om sycnandagh.[7]) þa[8]) bötin allir III. m*arkær* biscope. Dræp*æ*r man annan om hælghandagh.[9]) böte biscope .VI. m*arkær*. Dræpa flere[10]) en man om hælghandagh. bötin allir .VI. m*arkær*. §. 3. ([11]Nv kærer[12]) biscops lænsman til bondans om þrea sonnodagh.[13]) þær[14]) scal han lata mællan[15]) swa lanct som han[16]) will. swarar bondin hanom innan þæssa[17]) þrea sonnodagh.[18]) oc fæster lagh socnaranom.[19]) æll*æ*r præste sinom. æn egh[20]) ær socnare til. m*æþ* sokninne[21]) witne.[22]) fylle swa bonde eþ æfte. þa eþdagh*æ*r lægs hanom. oc ware saclös. swarar han oc fæst*æ*r egh[20]) lagh innan[23]) þrea sonnodagh.[24]) þa ware swar hans ogilld.[25]) oc böte þrea m*arkær* til þre skiptis.[26]) will æi siþan soknaran.[27]) wiþ fæstonne taca æll*æ*r nocor aff hans wæghna. ware bonden saklös. þær til at[28]) nocor taker wiþ fæstone Take sæx manne[29]) eþ innan sokna oc tolffmanna ([30]eþ innan hundæres. §. 4. Ægh ma offwormaghe i eþe wara. oc[31]) ([32]oscriptaþær man som oletdær[33]) ær i kirkio. oc egh ma en man twa

---

§. 4, cfr. UplL. KirkB. 19: 2, 3.

---

98) E. om. *þa*.
99) C. add. *han*.
100) D. E. *ær*.
1) B. *æn* scriptum est, at *æ* scalpro mutatum in *e*.
2) C. *hælaghan dagh*. D. *helghodagh*.
3) E. add. *hælder*.
4) D. *æi*. Male.
5) B. Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.
6) C. *siuknan dagh*. D. *söknan dagh*.
7) D. *soknandagh*.
8) E. om. *þa*.
9) B. *hælghindagh* scriptum est, at punctum litt. *i* subiectum, et *a* supra lineam additum.
10) E. add. *mæn*.
11) E. hic incipit novum caput.
12) E. *talar*.
13) C. D. E. *sonnodagha*. Cfr. nott. 18, 24. infra.
14) D. *þa*.
15) C. *mellom*.
16) D. om. *han*.
17) D. om. *þæssa*. E. *þe*.
18) C. D. E. *sonnodagha*.
19) E. *soknara*.
20) C. D. *æi*. E. *æy*.
21) E. *sokninna*. C. *sokinnna* (sic).
22) E. add. *oc*.
23) E. add. *þe*.
24) C. D. E. *sonnodagha*.
25) C. *ogilt*.
26) B. Supra litt. *e* rec. forte man. scriptum est *æ*.
27) C. *soknaren*. E. *soknarin*.
28) C. om. *at*.
29) C. D. E. *manna*.
30) E. *vtan hæratz*. *Æy* &c.
31) D. E. add. *æi*.

eþa swæria om en dagh. oc egh þræl i eþe wara. þæssa alla scal v eþe rwaca[34]) för æn swærs. Rwæker[35]) æi förra bort æn eþer ær soren.[36]) hafwe siþan ænga[37]) wito[38]) til at quælia þa[39]) laghagærþ. hwar hofwoz man som fore eþe ær. gællde[40]) þrea *markær*. Aller aþrer saclöser om[41]) fægælld. §. 5. Ganga twer mæn lagh. warþa baþer ett mal. æro baþer iomskila.[42]) þæt scolo tolffmæn aff hundære[43]) wita. hwar þera sannare hafw*ær*[44]) raþe halfwe næmd hwar þera. conno æi baþer iomskila[45]) wara. ware þan warþær[46]) lagha eþ hafwær[47]) ganget. ([48]oc þan olagha eþ hafw*ær* ganget. gange att*ær* til fasto oc fæbota. §. 6. Kan[49]) eþer gangas fore ran æll*ær* þiuffte.[50]) can siþan hanom i' hændær leþas. æll*ær* i husom hittas gange þan eþær til fasto oc fæbota. §. 7. Swær[51]) man eþ. oc gæfw*ær*[52]) siþan pænninga fore sama mal. hafwe[53]) sialfw*ær* eþ sin rowet. gange þan eþ*ær* til fasto oc fæbota. æll*ær* swære *mæþ* eþe tolfmanna. at han alldre fore þæt mal pænninga böte.[54]) §. 8. Siþan lyctar witne. oc giffiar witne. oc asöres eþar aller.[55]) *mæþ* rwango[56]) gangas. oc att*ær* gangs warþa. þem scal biscop*ær* til fasto oc fæbota cræuia. §. 9. ([57]Aller þer fallner æro at[58]) þemma eþom. þa scal þæm þrea sonnodagha ([59]lagh kræffwia. Aghe siþan biscop*ær* wald forboþa[60]) þem. Combær a þem forbuþa bræff. sit*ær* sonno-

§§. 5-8 = SML. KirkB. 16:3, 1, 2, 4. (§. 9, cfr. I. KrB. 15.)

---

32) E. *skrifftar man*, rec. man. mutatum in *skrifftaþer maþer*.
33) C. *oledær*. E. *vleððer*.
34) Pro *wraca*. C. sic. D. *wræca*. E. *wreka*.
35) Pro *Wræker*. D. E. sic. C. *Rwarker*. E. add. *han*.
36) E. *gangin*.
37) D. *æn*, rec. man. mutatum in *ænga*.
38) B. *witao* scriptum, at punctum litt. *a* subiectum.
39) E. *þe*.
40) E. *böte*.
41) E. *firi*.
42) E. *iamskila*.
43) E. *hæraþe*.
44) E. add. *oc*.
45) E. *iamskila*.
46) E. add. *sum*.
47) E. add. *a*.
48) C. om. *oc — ganget*.
49) E. *þan;* hic incipit novum caput.
50) E. add. *oc*.
51) E. hic incipit novum caput.
52) C. D. E. *gifner*.
53) E. add. *þa*.
54) D. *bötte*.
55) E. add. *sum*.
56) Pro *wrango*. D. E. sic.
57) E. *Æller vm þe falnir* &c. Male.
58) D. *af*.
59) E. *laghkræffia*.
60) E. *aat forbuþa*.

dagh en. oc[61]) annan. oc þriþia. saker ær þan man at þrim marcom. fore
26 olyþno sina. Jær[62]) han þö[63]) osandær. at sac þere. aghe þo wizorþ sic m*æþ* laghom wæria. §. 10. ([64]Haffwær man scrifft taket. oc bryt*ær* siþan scrift sina. iær[65]) sandær fore.[66]) böte þrea m*arkær*. ær æi sandær at. wære[67]) m*æþ* eþe tolffmanna. §. 11. Gangær man eþ fore hor. æll*ær* frænzæmes[68]) spiæld. taker siþan samo[69]) cono. oc löp*ær* bort m*æþ*. hafwe fore lopet[70]) wizorþom[71]) sinom. oc eþ*ær* hans gange[72]) aler §. 12. ([73]Manct haffw*ær* waret. oc opt ær illz döme. Son can hæfþa moþor sina. æll*ær* faþer dottor[74]) sina. broþer systor[75]) oc allt þæt. þaleþ[76]) bryz. innan þriþio[77]) byrþ. böte hwart þera biscope[78]) .III. m*arkær*. oc han raþe scrifft þera. æro egh san fore[79]) sac wære sic m*æþ* næi oc[80]) tolffmanna eþe. wites manne frænzsæmes[81]) spiæld vtan þriþio[77]) byrþ. æro san at sac sinne böte[82]) hwart þera biscope tolff öra. æro æi san at sac sinne.[83]) wære[84]) sic m*æþ* næi oc tolffmanna eþe. fylghias baþe[85]) om en swar. stande en lagh fore baþe þem. skilias þön at. hafwo þa wæriande wito.[86]) Nu sigh*ær* biscops man[87]) skyldare wara æn þön[88]) wiþ*ær* ganga.[89]) stande a eþe oc witnom þera twæggia som mannenom æro skylld*er* innan þriþio byrþ. ([90]oc þera twæggia[91])

---

§. 11 = I. KrB. 9:6.

§. 12 = I. KrB. 9:pr, 1, 2.

---

61) E. om. *oc.*
62) C. D. E. *Ær.*
63) E. *þo.*
64) E. hic incipit novum caput.
65) C. D. E. *ær.*
66) E. *aat þy.*
67) C. E. add. *sic.*
68) C. *frænzimæs.* E. *frænzömis.*
69) C. *sama.*
70) C. *forlopit.* D. *forlopec* (sic). E. *forlöpit.*
71) E. *vitorþum.*
72) C. om. *gange.*
73) E. hic incipit novum caput.
74) B. Prius *t* omissum supra lineam add. scriba.
75) E. add. *sina.*
76) D. *þa led.* C. *þe leþ.*
77) D. Pro *þriþio* primum scriptum est *kirkio.*
78) D. om. *biscope.*
79) E. add. *þe.*
80) D. add. *meþ.*
81) E. *frænzömis.*
82) E. *bötin.*
83) E. om. *sinne.*
84) D. *wærin.*
85) E. *baoþin.*
86) B. *witto* primum scriptum est.
87) E. *lænsman.*
88) E. *þe.*
89) B. *gangast*, ni fallor, scriptum fuit, at litt. *st* deletae sunt.
90) E. Verbis *oc — byrþ* omissis, scriba supra lineam add. *oc swa aa qwinnunna wæghna.*
91) C. add. *som.*

cononne æro skyld*er* innan þriþio byrþ. (92Hæffþar præll moþor sina. böte
fiorþong93) aff (94fræls manzbot.95) swa oc allt þæt han hittær96) bryta innan
þriþio byrþ. ær æi sander at. wære bonden han m*æþ* sæx manna eþe.
hitt*ær*97) bryta utan þriþio98) byrþ. böte .III. öra. æll*ær* wære bonden han
m*æþ* þriggia manna eþe. §. 13. (99Vvites löscom manne hor. (100ær sandær
at. böte1) hwart þera biscope tolff öra. æll*ær* wære2) m*æþ* eþe sæx manna
frælsom oc fiuþætighom.3) oc innan hundæres.4) (99Vvites præle hor. böte
fiurþong5) aff frælsmanz6) bot. ællær wære bonden han. m*æþ* eþ7) þriggia
manna. §. 14. (8Nv can man hæfþa guþmoþor sina. æll*ær* guþdottor.9) æll*ær* 27
guþzeff10) sina. þön tu ær swa bryta. böte11) biscope .III. m*arkær*.12) han
raþe scrifft þera Nu can13) kænnas guzziffwea14) hæfþ oc ær æi. wære
sic15) m*æþ* tolff manna eþe. Nu can hæfþ i coma. oc kænnes16) guziffwea17)
lagh. oc ær æi. wære oc18) m*æþ* tolffmanna eþe.

.*XXV.* (19*Hær six om bælghmorþ.*

Vvites20) cono bælgmorþ. æro til wittne. oc full21) skiæl. annatigge22) synes a spinom hænnar. æll*ær* oc ær quinna witne þær til. at hon war haff-

---

(§. 14, cfr. I. KrB. 9:2.)

XXV, cfr. I. KrB. 12.

---

92) E. incipit novum caput.
93) C. E. *fiarþongh.*
94) E. *frælsmans bott.*
95) C. D. *manz bot.*
96) C. *can hitta.*
97) E. add. *han.*
98) E. om. *þriþio.* Male.
99) C. *Witis.* D. *wites.* E. *Uitis;* hic incipit novum caput.
100) E. om. *ær sandær at.*
1) E. add. *baaþin.*
2) E. add. *sik.*
3) D. *froþærtioghum.* E. *fioþertioghom.* Lege *friþætighom.*
4) E. *hæraþis.*
5) C. *fiorþongh.* E. *fiarþung.*
6) C. *frels manz.*
7) C. E. *eþe.*
8) E. hic incipit novum caput.
9) E. add. *sina.*
10) D. E. *guþziff.*
11) E. *bötin.* C. *botin.*
12) C. E. add. *oc.*
13) E. add. *manne.*
14) C. *guziffwia.* E. *guþziffia.*
15) E. add. *þa.*
16) D. *kænnas.*
17) C. E. *guziffwia.*
18) E. om. *oc.*
19) E. om. *Hær six.*
20) D. E. *Uites.*
21) E. om. *full.*
22) C. *annatiggia.* E. *annattiggia aat.*

wande. hæte23) wiþ marcom sæx. Gange i þre skiffte. (24twa m*arkær* conunge.25) twa biscope. oc twa allom.26) witis27) hænne. oc ær æi san at wære sic m*æþ* twem witnom oc tolffmanna eþe. þæsson28) lagh scolo gangas. oc æi giffwas.29)

XXVI. Hær six (30æn man wæcker bloþ om hælghandagh.

Þa som sol ær onde31) wiþ om lögha daghen.32) þa ær inne sonnodaghs hælgh.33) oc ute som sol gangær onde34) wiþ om sonnodaghen.35) hwarsom bloþ wæckir om sonnodaghen.36) æll*ær* oc a þem daghom ær37) genfasto æro igen. þær a biscop*ær*38) III. mark*ær*. æll*ær* wære sic m*æþ* sæx mannom. wäecker39) om aþra hælgha dagha.40) þær a han ænkte41) i. wæck*ær* bloþ om iuladagh. böte biscope42) III. m*arkær*. wæck*ær* om (43fiorþa dagh. böte III. m*arkær*. wæck*ær* om attonda dagh. böte III. m*arkær*. wæckær44) þrætanda dagh böte III. m*arkær*. wæck*ær* om pascha dagh böte III. m*arkær*. wæck*ær* om fiorþa45) dagh. böte III. m*arkær*. wæck*ær* om (46pighizdagha dagh böte III. m*arkær*. wæck*ær* om fiorþa47) dagh böte III. m*arkær*. wæck*ær* bloþ om kirkmæsso dagh. böte III. m*arkær*. wæck*ær*48) bloþ þær som

---

XXVI: pr. = I. KrB. 13: pr.

---

23) E. add. *þa.*
24) D. *Take twa marker konungær. twa biscoper.* &c.
25) E. add. *oc.*
26) E. *hæraþe.* C. D. add. *mannom.*
27) E. add. *þet.*
28) C. *þessön.* E. *þæssin.*
29) C. *giftas.*
30) D. *vm blod wæcningh a hælghum dagh.* E. *vm sunnodagx hælghþ. oc bloþwæknyng A hælghom daghom.*
31) D. E. *vnde.*
32) C. *lioghordaghen.* D. *loghadaghen.* E. *löghodaghin.*
33) E. *hælghþ.*
34) C. D. E. *vnde.*
35) D. *sonnodagh.*
36) C. *sonnodagh.*
37) C. *þær.* E. *sum.*
38) E. add. *i.*
39) E. add. *bloþ.*
40) E. *hællyhodagha.* C. add. *swa som enstöþings dagha.* D. add. *blodh swa sum ezstodhmis* (sic) *dagha.* E. add. *swa sum eenstöþingx dagha æru.* B. Man. paullo rec. in marg. add. *(sw)a som enste(þi)ngs dagha.*
41) E. C. D. sic. B. *ænke.*
42) C. D. E. sic. B. *bissope.*
43) C. D. sic. E. *fiarþa dagh.* B. pro *fiorþa dagh* habet *fiorþagh.*
44) D. C. E. add. *vm.*
45) E. *fiaarþa.*
46) C. *pingizdagha daghæ.* D. *pikinzdagha dagh.* E. *pingizdaghadagh.*
47) E. *fiaarþa.* C. *þriþia.*
48) E. add. *man.*

kirkia wighis. þæt[49]) ær fiuratighe[50]) marca sac. take halft cononger. oc halft
biscop*ær*. wæck*ær* bloþ om ([51]öffro mario mæsso i arose. æll*ær* om skærþorsdagh.[52]) 28
þæt ær oc fiuratighe[50]) marca sac. take halft cononger. oc halft
biscop*ær*. ([53]Nu talar[54]) lænsman til bondans om bloþ wecneng.[55]) sægher
at han giorþe þæt om hælghan dagh. bonden necar. ([56]þæt scolo tolff mæn
aff sokn wita. ær æi meræ[57]) man wal i sokn æn tolff mæn þa scolo sæx
mæn[58]) wita. ([59]hwat þær ær sant om. næmnen[60]) þa[61]) næmd[62]) baþe sæghia
ia wiþ. §. 1. ¶ ([63]Alle þe sic gita wart fore rætom[64]) malsæghanda.
þe ([65]seen aller warþer fore allom þem þær a tala oc þær[66]) atten bot
at.[67]) æn han fiolles. §. 2. ¶ ([68]Alla biscops saker scolo i[69]) kirkio þinge
gangas. hwat hæld*ær* bonden wær sic. æll*ær* fællær sic. Oc lycter[70]) allar
scolo gangas a ([71]hundæres þingom. ([72]Nv ær taldær kirkio balkær. kristær
oc kirkia ware war hialp. AmeN.

---

§. 1 = UplL. KirkB. 17:5.

---

49) D. *þar.*
50) E. *firitighi.*
51) E. *öffraa Mario mösso.*
52) E. *skær daagh.*
53) E. habet verba: *Nv — sighia. iaa wiþer* post ea, quae in textu infra leguntur: *Alle þe sik — gaangas aa hærat:þingi.* Cfr. not. 71. infra.
54) E. add. *biscops.*
55) D. E. *blodh wæcningh.*
56) E. *þa skulu þet tolff* &c.
57) B. v. *meræ* omissam supra lineam add. scriba.
58) D. E. add. *þæt.*
59) E. om. *hwat — om.*
60) C. *nemna.* E. *næffne.*
61) D. E. add. *mæn i.*
62) E. add. *sum.*
63) D. hic incipit novum caput.
64) E. om. *rætom.*
65) E. *sön waarþer* &c.
66) C. om. *þær.*
67) E. *aa.*
68) D. hic incipit novum caput.
69) E. *aa.*
70) C. *lyctar.*
71) E. *hærat:þingi.* Postea, novum caput incipiens, habet ea, quae supra sunt omissa: *Nv taalar — sighia. iaa wiþer.* Cfr. not. 53. supra.
72) E. om. *Nv — AmeN.*

([1]*Hær byrias konongs balkær*

I.

Þæssom[2] mal æro conongs ezöre þa han taka scal. oc aldra höghsto hærrana i[3] swearike ([4]*þætta ær þæt fyrsta.* Hwarsom hæmnis a annan. oc annar giorðe gærningina þa scal þæt hundæris næmd wita hvat[5] hælld*ær* han hæmdes a annan oc annar giorþe gærðina.[6] æll*ær* annar skilnaðær com þera mællom. §. 1. ([7]*þætta ær annat.* Hwa[8] som hæmnis a gruþ oc giora sæt suua[9] oc hwasom[10] hæmnes a gior lagh oc gangin. æll*ær* a lagha til mæle. þæt a oc hundæris næmd wita. hwat þæt sant[11] war. æll*ær* æi.

II. þæta ær þæt þriþia. om hemsoknir

Riðær man hem at androm oc gior hanom hemsokn. hwat som þe æro en
æll*ær* flere. oc[12] þæs wiliandis hanom skaþa giora. æll*ær* nocor*om*[13] i hans
29 garþe. þæt fyrsta þe i garþ coma. sargha sla til bloz æll*ær* dræpa. æll*ær* basta. ællær binda. þæn saclös ær. þa hawa þer allir konongs ezöre brotit.[14]
oc ær þær hwar hofwoz man fore sic. þer[15] læggias allir biltoghir. oc þera
bo til skiptis. Nv can swa wara at þe riþa i garþ. oc ængin skaþa gita
giort. vtan bryta hus hans. dyle *mæþ* eþe tolff manna æll*ær* böte .III. m*arkær*.

I = UplL. KgB. 4. (Cfr. I. Eps. 1.) *II = UplL. KgB. 5. (Cfr. I. Eps. 2.)*

---

1) C. D. hoc loco habent rubr. et indicem capitum libri Konongs B., ex quibus varietates antea sunt adnotatae. Vide nott. 26-34. pag. 71. C. postea habet breviorem illam rubricam, quae heic in textu legitur; D. vero eam omittit.

2) C. *Thæsse.* Cfr. not. 4. infra.

3) D. *oc.* Male.

4) B. C. D. Verba: *þætta — fyrsta* minio sunt exarata. C. D. hoc loco in marg. adponunt litteram numeralem *I*, initium primi capitis designantem.

5) B. v. *hvat* omissam in marg. add. scriba.

6) C. *gærningena.*

7) B. Verba: *þætta ær annat* minio sunt exarata. C. D. hac rubrica designant initium cap. II.

8) C. D. *Hwar.*

9) C. D. *swa.*

10) C. D. *hvar som.*

11) Lege *sæt.* Cfr. UplL. KgB. 4:1.

12) C. om. *oc.*

13) D. *nokrum.*

14) B. Punctum litt. *i* subiectum est, et *e* supra lineam additum.

15) C. D. *þær.*

þy at þær16) ær höt m*æþ* litlo böt. Nu can þan falla som fangit binþ*ær*. þæt ær þæn hemsokn gior. warþær han slaghin. sarghaþ*ær* æll*ær* dræpen. innan garþ oc grindastolpa. ligge17) ogilldær. §. 1. Nu can þan18) som æi ær bondans hion. sökia bondans garð. fore owinom19) sinom i þrangom. þa agho hans arwar. æn han dræpin warþær. æll*ær* sar. bo (20skiffta. oc bötær taca oc hin biðin21) i friþ som iorðina atte. §. 2. Nu hittas mæn satir i garþe. oc skilias osater. æn þo at gærþ come þera mællom. þa ær æi hemsokn.22) vtan han gange aff þem garþe. oc i annan.23) far sic wapn. æll*ær* fylghe. gangær att*ær* oc gior til hans fulla gærþ. þa ær þæt hemsokn §. 3. Rinðær man at garþe fore owinom sinom. skiut*ær* til hans æll*ær* castar. far þan24) skaþa i garþenom ær staddær. þæt ær hemsokn. §. 4. Giors hemsokn landboa. swa at ezöret bryz a hanom sialwom. annatiggia m*æþ* sarom. æll*ær*25) drapom. þa a han baþe bo skipta. oc i friþ biþia. Bryz ezsöret26) a annan æn a lanboan sialfwan þa aghe þan boskipt.27) ezsöret ær brotet a. oc þan28) biþe i friþ iorþina a.

*III. Nu*29) *six om quinna friþ.*

Takær man cono m*æþ* walld. syniz asyn. annatygge30) a hænne æll*ær* a hanom. þe han giorþe hænne. æll*ær* hon hanom. æll*ær* ær þæt swa nær by. æll*ær* wægh. at höra ma op oc acallan. warþær31) þæt laghlica skærscotat.32)

III = UplL. KgB. 6. *(III:pr, 1, cfr. I. Eps. 3.)*

---

16) C. *þæt.*
17) D. *liggin* scriptum est, at *n* deletum.
18) B. *þanm*, ut videtur, scriptum fuit, at *m* deletum est.
19) C. *winum*,
20) C. *taka oc bötir skipta. oc* &c. Male.
21) D. *biþin* scriptum est, at *n* deletum. C. *biþi han.*
22) D. add. *giort.*
23) C. add. *oc.*
24) C. *han.*
25) D. add. *meþ.*
26) C. *ezöre.*
27) C. D. *bo skipta.*
28) C. om. *þan.*
29) C. D. *Hær.*
30) C. *annatiggia.* D. *annatiggie.*
31) D. *war þær.*
32) D. *skærscotit.*

30 þa a þæt[33]) hundæris næmd wita hwat þær ær sant om. Takær man cono m*æþ* wald. oc warþær þær m*æþ* takin æll*ær*[34]) fangin. a færske[35]) gærning. ([36]oc witne[37]) han tolff mæn þær til. þa a han vnde swærd dömas. §. 1. Takar man cono m*æþ* wald.[38]) dræp*ær* cona[39]) han i þy.[40]) oc witna swa tolf mæn. ligge o gildær. §. 2. Takær man cono m*æþ*[41]) wald. rymir aff lande m*æþ* hænne. warþ*ær* han laghlica wonnen til ([42]þere walzgærning. þa a han aldre friþ fa. fyr æn cononna gifftar man biþær fore hanom.

IIII. Hær six om kirkio friþ oc þinghfriþ.[43])

Sitær man a kirkio wægh. æll*ær* a þinghswægh fore androm. dræpær. sarghar. æll*ær* til bloþwite[44]) slar. han hafwær brotit cononghs ezöre. Combær æi drap. æll*ær* sar. æll*ær* bloþwite þera mællom. þa ær hött m*æþ* ængo böt. Skil þöm a i kirkiowægh. æll*ær* þingswægh.[45]) æigh[46]) af langre[47]) awond. vtan[48]) braþom gærningom. þæt[49]) ær æig cononghs ezöre. §. 1. ([50]Fara mæn fra kirkio æll*ær*[51]) þinge. fara[52]) til sin win. æll*ær* pænnungs öls.[53]) æll*ær* annan staþ. oc æi gensta hem. sæz fore þem[54]) forsæte. oc fa skaþa. þær[55]) ær æi kirkio friþ*ær* oc æi þinghfriþ*ær*[56]) broten.

V. Hær six om hamblan

Takær man annan. leþær til stoc. hoggær aff hændær. æll*ær* fötær. þær

---

IIII = UplL. KgB. 7. (Cfr. I. Eþs. 4.)

V = UplL. KgB. 8. (Cfr. I. Eþs. 5.)

---

33) C. om. *þæt.*
34) D. *oc.*
35) B. Litt. *s* omissam supra lineam minio add. scriba.
36) D. om. *oc — til.*
37) Pro *witna.*
38) C. add. *oc.*
39) B. *cono* primum scriptum est.
40) D. *by.* Male.
41) C. om. *mæþ.*
42) C. *þera walzgærninga.*
43) D. *þinghs frid.*
44) D. *blodwitne.*
45) C. *þingwægh.*
46) C. D. *æi;* et sic in sequentibus.
47) C. *lange.*
48) C. D. add. *aff.*
49) C. *þær.*
50) C. *Far man fran* &c.
51) D. add. *af.*
52) C. *far.* D. *fra;* male.
53) C. D. *pæñnings öls.*
54) C. *han.*
55) C. *þæt.*
56) C. D. *þings friþer.*

ær conongs ezöre. vtan þæt come til i wapna skipte. §. 1. Gior cona æll*æ*r owormaghe þylica gærningar.[57] bötin m*æþ* lagha botom. æigh ma cona. æll*æ*r ow*or*maghe friþ flya.

VI. Hær six om ezöris bötær.

Þæssæ mal wi hafwom nu op talt.[58] þe æra[59] conongs ezöre oc aldra höghsto[60] hærranna i swearike. hwasom[61] þær brytær a mot. han hafw*æ*r fore giort[62] allo þy som han a[63] owan[64] a[65] iorþinne. Swa mange som 31
þe[66] æro. oc swa[67] lanzwist. oc biltoghær[68] læggias om alt rikit. oc aldre i friþ coma. fyr æn þan[69] biþær fore hanom. som han bröt til. ([70]Nv ma ængin annars foregiora.[71] æigh faþer sons.[72] æigh son faþors. æigh broþir broþors. æll*æ*r ængin annars fore giora.[73] Skifftis alldra þera lutær först bort aff[74] saklösir æro. oc take hwar sin lot. som han a i bono. Siþan hans lot*æ*r som brotlikær[75] ær. skiftis[76] i þry. æn[77] lot takær malsæghande. annan conongh*æ*r. þriþia alle mæn. ([78]Þæghar þan[79] biþær fore hanom. som han hafw*æ*r brotit til. æll*æ*r þæs arfwe.[80] þa a conongær hanom friþ giwa. oc han löse sic i friþ wiþ conong. m*æþ* fioratighe marcom.[81] §. 1. ([82]þa þæsse næmd scal næmnas. þa scolo þe baþer wiþær wara. oc ia wiþ*æ*r si-

---

VI: pr. = UplL. KgB. 9: pr. (Cfr. I. Eps. 6: pr, 1, 2.)

§. 1 = I. Eps. 6:3; UplL. KgB. 9: 1.

---

57) C. *gærningh.*
58) D. *vptald.*
59) C. *æro.*
60) C. *höghsta.*
61) D. *hwarsum.* C. *hwar sum.*
62) C. *forgiort.*
63) C. *agher.*
64) D. om. *owan.*
65) D. *i*, rec. man. mut. in *a.*
66) C. om. *þe.*
67) D. om. *swa.*
68) B. *byltoghær* scriptum est, at litt. *y* subiecto puncto notata, *i* supra lineam add. scriba.
69) C. om. *þan.*
70) C. incipit cap. VIII.
71) C. *forgiore.*
72) C. add. *oc.*
73) C. *forgiora.*
74) C. add. *sum.*
75) C. *brytliker.*
76) C. D. sic *(skiptis).* B. *skiffis.*
77) D. *en.*
78) C. incipit cap. IX.
79) B. *han* primum scriptum est. C. *han.*
80) C. *arwa.*
81) F. add. *och thet ær altid Konungz een Saak.*
82) C. inc. cap. X.

ghia. þæn til kærir. oc þan sakin gifs. oc þe i þa næmd[83]) næmnas som þe baþer ia wiþær sæghia. ([84]hwilikin som þe tolf wæria *mæþ* sinom eþe. han ær warþ*ær*. hwilikin[85]) þe fælla. han ær fælldær. ([86]som fyr ær saght. Til hwilikis[87]) manz laghþingat ær. oc wil æi til þings coma. næmd at raþa. þa ([88]hafwin þö nænfda mæn[89]) wald[90]) at fælla han. æll*ær* skæra. Alla næmdir scolo domara nænfna.[91]) §. 2. E hwar mæn hittas satir. oc skilias osatir. þær ær æi[92]) ezöre brotit. §. 3. ([93]hwa som þan man husar oc hemar biltogha[94]) ær laghþ*ær*[95]) oc sorin. ena nat. böte .III. m*arkær*. æll*ær* wære[96]) *mæþ* eþe[97]) tolf manna. at han æi wisse.[98]) at han biltogha[99]) war[100]) laghþær. æll*ær* ([1]oc[2]) han aldre husaþe han. Husar han flere nættær. þa böte
32 fioratighe m*arkær*. æll*ær* wære sic[3]) *mæþ* þrætolſtom[4]) eþe. Hwa[5]) biltogha[6]) mann[7]) husar. æll*ær* hemar innan þan dagh. hanom ær lagþ*ær*[8]) til þæs han ryma scal.[9]) ware saclös.

VII. Hær six om conongs leþong. oc hans skipwistær.

Nv biuþær conong*ær* liþ oc leþong vtt. þa scal næmna hamn oc styriman.[10]) Om[11]) alla conunx utgærþir. þa scal[12]) buþ fiughærtan[13]) nattom fyr

---

VI:2, 3 = UplL. KgB. 9:2,3. (Cfr. I. Eþs. 7:1; S.)

VII:pr, 1 = UplL. KgB. 10:pr, 1.

---

83) D. om. *næmd.*
84) C. *hwilkin þe* &c.
85) C. *hwilkin.*
86) C. om. *som — saght.*
87) D. *hwilikins.*
88) C. *haui þo nempd wald* &c.
89) D. *næmda mæn.*
90) C. D. sic. B. add. *hat.*
91) D. C. *næmpna.*
92) B. v. *æi* omissam supra lineam add. scriba.
93) C. *Hwar;* hoc loco incipit cap. XI, quamvis litt. numerales in marg. sunt omissae. Cfr. not. 33. pag. 71.
94) C. *sum biltoghir.*
95) D. *laggh*er.
96) C. add. *sic.*
97) D. om. *eþe.*
98) C. *wiste.*
99) C. *biltoghir.*
100) D. *warþ.*
1) C. om. *oc han.*
2) D. *at* supra lineam add. rec. man.
3) D. om. *sic.*
4) D. *twætolſtum.*
5) C. *Hwar.* D. *Hwær sum.*
6) D. C. *biltoghan.*
7) B. *manna* scriptum est, sed posterius *a* deletum.
8) B. In marg. ipse forte scriba add. *þæt ær manaþ*ær; quibus porro add. rec. man. *af þem dag(h) han ær fæl(der).* D. add. *þet er manader af þem dagh han ær fælldr.*
9) C. add. *þæt ær manaþ*er.
10) C. *styrman.*

coma. §. 1. Þæt iær[14]) lagha leþongær.[15]) tu skip af hundære hwario. will conong*ær* sialw*ær*. utt rikis fara æll*ær* hær sin utt sænda. raþe sialw*ær*. huro længe han will vte wara. oc æffti þy warþær han leþong vtt biuþa. ær han will sialfw*ær*[16]) vte wara. Þætta buþ ær i fyrsto skipwist Sitær han quar.[17]) oc will æi sialfw*ær* utt fara. oc æi hær sin ([18]utt rikis sænda. þa ær[19]) lagha leþong*ær*. atta pund oc atta spæn i hamno hwarre.[20]) at fyrsto skipwist. J andre skipwist þa agho vara fæm pund oc fæm spæn i hamno. Twa skipwist*ær* scolo m*æþ* pænningom ut gioras .XL. m*arkær* i hwart skip. þætta hetir leþongs lame. §. 2. Fore allom conongs uttgærþom scal[21]) fiughærtan[22]) nata daghær vara lystær[23]) fore. oc conongs wisthus scal öpit standa þrea dagha fore intækiom. Combær æi mata innan þæssa þrea dagha Standær att*ær* pund mato. þa gioris utt pund. oc a .III. öra swa oc fore annat. oc þriþia. æn att*ær* standær. Sitia qwarrir om halfwa hamno. hætin wiþ tolf örom. Sitia quarrir om alla hamno. dömis þa utt hamna.[24]) oc a þrea m*arkær*. Sit*ær* quar fiorþong*ær*[25]) aff skiplæghe. hæte wiþ X. m*arcom*. Sit*ær* quart halft skiplæghe ([26].XX. Sit*ær* quart alt skiplæghe. hæte wiþ .XL. m*arcom*. §. 3. Fore allom skipwistom scal hwar styre maþ*ær*[27]) uara fore sino skiplæghe. 33 æll*ær* hans fullt ombuþ. Nv combær æi styriman. oc æi hans ombuþ. hætte wiþ tolff örom. taki þöm op tækio maþ*ær* conongs. §. 4. Nu conno conongs uttgærþir[28]) æi i[29]) rætom stæmnodagh coma. þa ær[30]) forfall fore.

§. 4 = UplL. KyB. 10:10.

---

[11] B. Loco litt. *O* primum scriptum est *o*.
[12] C. D. sic. B. *sca*.
[13] C. *fiurtan*.
[14] C. D. *ær*.
[15] C. *leþongh*.
[16] D. om. *sialfw*ær.
[17] D. *quær*, et sic in sequentibus.
[18] C. *vtt sænda*.
[19] D. add. *þæt*.
[20] D. *hwærio*.
[21] B. v. *scal* omissam supra lineam add. scriba.
[22] B. Litt. *tan* omissas supra lineam ipse, ut videtur, add. scriba. C. *fiurtan*.
[23] D. *lyst*.
[24] B. *hanna* scriptum est, sed punctum priori *n* subiectum, et nota abbreviati *m* supra lineam addita.
[25] C. *fiarþong*er.
[26] C. D. *hæte viþ .XX. m*arcom. *Sitir* &c.
[27] C. *styreman*.
[28] D. *vgærþir*. Male.
[29] C. *a*.
[30] D. add. *þær*.

ett ær þæt. at þe æi buþ31) fingo. annat ær þæt. at þe sent buþ31) fingo. þriþia ær þæt. at þe illt wæþær fingo. swa at hon32) spiltis. æn þe hana vt fördin. þæt scal styriman *mæþ* fiorþongs mannom. fylla33) *mæþ* eþe sinom. §. 5. ([34]Ættar gælld scal vtt gioras .XIIII. nattom æffter michials mæsso. ([35]æi agho36) bönder vtanlanz spanna mala æll*ær* skipwist37) föra. §. 6. Nu scal conong*ær* hawa fioghor nöt. aff hundare38) hwario. markar39) nöt. æll*ær* m*ar*c39) pænninga. hvar fiorþong*ær* sitt nöt. Sæx böndær om40) ett far. hwar bonde om40) ett höns. hwar bonde fiughor41) fang hö. æll*ær* fiura pænninga. Nu can æi nöt coma i conongs wisthus. hætin wiþ þrim örom. þe att*ær* sitia. Combær æi far æll*ær* höns. æll*ær* hö. þa scal tækio maþ*ær* conongs. nöþa oc næmia42) til. far han fullt i conongs wisthus. lati attær nam. oc sacöre ængen *mæþ*. E hwarsom43) att*ær* staþonne waldær. gællde han sac ören.

([1]*Hær byrias ærfda balk*ær

Erffda balkær byrias2) at gifftar malom. þy at e combær en aff twem. maþær aff manne. hwar aff androm. ængin tu coma swa soman. at æi mono skilias3) om siþir. en liþær4) fra. oc annar æfftir lifwær. aff siangar alstre byrias all5) arff.

VII:6 = UplL. KgB. 10:3,9.

Prol. = UplL. ÆB. Prol.

31) C. om. *buþ*.

32) Lege *försl.* Cfr. UplL. KgB. 10:10.

33) C. sic; add. *oc*. B. *fyll.* D. *fylle.*

34) D. habet verba: *Ei magho böndær — föra* ante ea quae textus hoc loco habet: *Att*ær *gæld — michialsmæsso.*

35) Cfr. not. 34. praecedentem.

36) D. *magho.*

37) D. *skipwista.*

38) C. D. sic. B. *hundærio.*

39) C. *marca.*

40) C. om. *om.*

41) C. *.IIII^{or}.* (i. e. *quattuor),* et sic in sequentibus passim.

42) C. *næma.* D. *næmna* scriptum est, at duae priores lineolae litt. *m* deletae sunt, ut legeretur *næma*.

43) C. *hwar.*

1) C. D. hoc loco habent rubr. et indicem capp. huius libri, ex quibus supra adnotatae sunt varietates. Vide nott. 35 - 62. pag. 71 - 73. C. postea habet eandem rubr. quae heic in textu legitur; D. autem hanc omittit.

2) D. v. *byrias* omissam supra lineam add. rec. man.

3) D. add. *at.*

4) C. *lytær.*

5) C. *alt.*

I. Hær six om giftningamal[6])

MAþær scal cono biþia oc æi *mæþ* walde taca. han scal faþor hænnar oc
næsto frændær hitta. oc þera goþwilia leta. Nu can hanom wal[7]) swaras þa 34
a faþer walld fæstnaþa fæ[8]) taca. ær æi faþer til. þa ær moþir. ær æi moþir
til. þa ær broþ*er* til. ær æi broþ*er*.[9]) þa ær systir til. æn hon gift ær. æi ma
mö. mö gifta. swa gang*ær* fæstnaþa fæ som arff gang*ær*. take e þan fæstnaþa
fæ. som skyldastær ær. hwa[10]) som giftir mö. vtan ræz giftar manz lof.
böte .XL. *markær*. æll*ær* wite lof aff rætom gifftar manne. *mæþ* tolff manna
eþe. §. 1. Nu ær fæstninga fæ[11]) takit. þa scal han fæsta *mæþ* .IIII. mannom.
þa[12]) scolo þær[13]) fastar at wara. twe aff[14]) cononne halfwom. oc twe aff
manzins halfwom. þa æro fæstninga fæ baþe laghlica boren. oc wiþ takin.
([15]Hwar som fæstnaþa fæ bær op a fæstnaþa fæ. böte .III. *markær*. æll*ær*
swære *mæþ* tolf mannom. at han æi wiste. at fæstnaþa fæ war fyr[16]) borit
Nu can mö sialff wiþ*ær* fæstnaþa fæ taca. þa böte[17]) þan botena som fæstning[18])
bar for utan þera wilia þær næstir waro. §. 2. ([19]Hwilikin mö man
takær. mot faþors wilia. æll*ær* moþor æn þe lifwa. hwat hon takær han til
aþalmanz. æll*ær* löscalæghæ. þa ware misconna cona. faþors oc moþor. oc
ænxe annar*s* frænda. æll*ær* giftarmanz. wil faþær æll*ær* moþær. henne forlata
sac sina. þa take hon fullan ærfda lot. Nu delis þær om hwat hænne[20]) war
forlatet. æll*ær* æi. þa scolo þæt tolf mǣn wita. §. 3. ([21]Nu can þem manne
hughr wændas. æll*ær* cono. wilia þa æi fæstning hallda. þa late hon attær

---

I = UplL. ÆB. 1.

(§. 2, cfr. I. GB. 3:1.)

---

6) C. add. *oc fæstninga fæ.*
7) Pro *wæl.* C. D. sic.
8) D. *fæstnaþ fæ.*
9) C. D. add. *till.*
10) C. *Hwar.*
11) D. *fæstinga fæ.*
12) D. *þe.*
13) C. *þer.*
14) C. *a.*
15) C. *Hwa;* hic incipit cap. II.
16) C. add. *op.*
17) B. Litt. *te* omissae supra lineam sunt additae.
18) C. *festninga.* Legendum videtur *fæstninga fæ.* Cfr. UplL. ÆB. 1:1.
19) C. *Hwilkin;* hic inc. cap. III.
20) D. om. *hænne.*
21) C. inc. cap. IV.

fæstnaþa fæ. oc fyrningar[22]) allar. oc m*æþ* .III. m*arkær* oc tolff manna eþ. swa at hon wet hwarte last æll*ær*[23]) livte[24]) a han. æll*ær* a æt hans. mere[25]) nu æn þa. han[26]) baþe baþ oc fæste. vare slic samo lagh oc[27]) um[28]) man. æn han wil æi fæstning[29]) hallda. þa hawe þan[30]) man fore fört[31]) förningom oc fæstnaþa fæ. oc m*æþ* .III. m*arcom*. §. 4. ([32]Fæstir maþær cono. ær wiþær faþer æll*ær* frændær. þe[33]) næsto. ær æi cona[34]) sialff a fæstninga stæmno.[35]) æll*ær* oc[36]) æi til wiz comen. æll*ær* alldærs[37]) aghe wald m*æþ* frændom sinom. nee[38]) sighia. oc þan man fæst hafþe androm. böte .III. m*arkær*[39]) biscope. Nu ær cona sialf a fæstninga stæmno. skilis[40]) þy enost[41]) þera fæstning at biscop*ær* will. han a scoþa þöm[42]) forfall som þera mællom æro.

II. Hær six om bruþlöps gærþir.

Nv raþær man til bruþlöps. i bruþlöps tima. þa sanccar han bruþsæto oc bruþmannom sinom .VI. sænder gen cono ([43]þere. som hans ær fæste cona. nu syns hanom[44]) fæsticona hans. þa ær sakær[45]) giftar man at þrim marcom. Nu raþ*ær* han til bruþlöp annat. sændir mot þere cono bruþtugho oc bruþmænn sina. syns oc hanom fæsticona hans nu som fyr. ware sak*ær* giptar man at þrim marcom. Nu sændir æn þan man þriþia sinne bruþtugho oc bruþmæn sina. syns oc hanom fæsticona hans. nu som fyr. ware oc nu

---

II:pr. = UplL. ÆB. 2:pr.

---

22) C. *förningar*. D. *forninghar*.
23) B. v. *æll*ær omissam in marg. add. scriba.
24) C. *lyte*.
25) C. *mera*.
26) D. om. *han*.
27) C. om. *oc*.
28) C. D. sic. B. om. *um*.
29) D. *fæstingh*.
30) B. Loco litt. *þ* primum scriptum est *h*.
31) C. *for fört*.
32) C. inc. cap. V.
33) D. om. *þe*.
34) B. *conoa* scriptum est, sed punctum posteriori *o* subiectum.
35) D. *fæstningh stæmpno*.
36) C. *ær*.
37) B. *alldært*, ut videtur, scriptum fuit, at ultima littera deleta est, et *s* supra lineam additum.
38) C. D. *nei*.
39) D. om. markær.
40) C. *skils*.
41) D. *enæst*.
42) C. *þön*.
43) C. *sum ær* &c.
44) D. om. *hanom*.
45) C. om. *sakær*.

sakær giftar maþ*ær*46) þrim marcom. take þætta fæ bondin fore cost sin.
(47Ænkia raþe sialff gifto sinne. Nu ær fæsticona hans sund48) i þrim bruþlöps
timom i iamlanga enom. sancke þa frænda floc sin.49) oc take þa fæste
cono sina. oc hete þön cona laghtaken oc æigh rantakin. hwar hona rænir aff
hanom siþan. hæte wiþ .XL. m*arcom*. §. 1. (50Nu can allt wæl fara. bruþmæn
gen bruþ coma. oc brusæta.51) þe scolo52) friþe þit coma. oc swa þær
wara.53) oc54) þæþan fara. misfyrmis þem nocot a55) þem wægh56) þa a57) 36
faþer oc frændær. þær æftær sökia. Nu dör bruþ a wægh58) ute. attær lik
til byar. oc m*æþ* fylgd*ær*59) hænnar. Dör bruþgume a wægh vte. att*ær* lik
til byar. oc m*æþ* fylgd*ær* hans. Nu combær bruþ hem til bonda sins. þa ær
hon i wardnaþ60) bonda sins comin. Bryz nokot j manhælgþ61) þera. ware
j twe böte. (62Bruþmæn scolo bruþ warþa63) hem til hans som hana scal.
oc64) j siæng65) hans. hænne can j þere66) gömo misfyrmas. bötes þær67)
att*ær* boren oc oboren. kona sialff m*æþ* attatighi marcom. osca barn68) tu.
sun oc dotter. warþær þær67) dotter j .LXXX. marcom. sun j .XL. marcom
Nu skifftis þön bot.69) taker þan halft bruþ ær skyldaster.70) halft conongær.
oc hundære.

---

§. 1 = I. GB. 2; UplL. ÆB. 2:1; SML. GB. 3:1.

---

46) C. D. *giftar man at.*
47) C. inc. cap. VII.
48) D. add. *hanum.*
49) C. *sinum.*
50) C. inc. cap. VIII.
51) D. *brudsæta.* C. *buþsæta.*
52) C. D. add. *i.*
53) D. *fara.*
54) C. add. *swa.*
55) C. *i.*
56) D. add. *þet ær e halfwo höghra baþi i sarum oc botum drapum.* B. Man. paullo rec. in inferiori marg. add. *þæt ær e halfwo höghra baþi i sarum oc i drapum.*
57) C. *scal.*
58) C. *weghe.*
59) C. meþ *fylghir.*
60) C. *warnaþ.*
61) C. *manhælgh.* D. *manshælgþ.*
62) C. inc. cap. IX, quamvis litterae numerales in marg. desiderantur. Cfr. not. 41. pag. 71.
63) B. *waraþa* scriptum est, at punctum secundo *a* subiectum.
64) C. D. sic. B. *o.*
65) C. D. *sæng.*
66) C. *þera.*
67) D. *þæt.* Male.
68) D. *öska barn.*
69) D. *böter.*
70) C. add. *oc.*

III. Hær six om giftar mal.

Nv beþas þe giftar orþ som mannenom æro skyldaster. æsta liuþ oc beþas giftar mal. aff skyldom mannum op a cono halfwo.71) þa a þan gifftar malom raþa som skyldaster ær. æll*ær* hans sant omboþ. han a cono manne gifſta til heþers oc (72husfro. oc til siang halffre. til lasa oc nycla. oc til lagha þriþiongs. (73oc til allz þæs han a j lösör*um*. oc han afla fa. vtan gull oc hema hion. oc til74) allan þæn ræt. ær75) wæstmanna lagh æro.

IIII. Hær six om morghon gæff.

Hindradaghs om morghon. þa a bonde76) hustro77) sina heþra oc hænne78) morghon gieff79) gifwa. Gifw*ær* han i eghnom.80) gifwe *mæþ* fastom oc fullom skælom. swa mykit han will. oc han hafw*ær* æmne til. Giwær han j lösör*um*. witen þæt mungaz mæn. ær81) bruþlöp drucco horo myket han gaff.

V. Hær six horo cona forwærcar morghon gæf sinne

Nv can cona hor giora. warþ*ær* laghlica til wonnen. þa hafw*ær* hon for-
37 giort morghen gæff82) sinne. oc allo þy hon war gifft til. Combær giolsca-
p*ær* mællom gifzmanz. oc ogiffte cono. wænes þæt til þera. oc æro æi san
fore þeræ83) sak. wære sic *mæþ* næi oc tolff manna eþe. falz han at eþe.
böte III. m*arkær*.

III = UplL. ÆB. 3:pr.
IIII = UplL. ÆB. 4. Cfr. I. GB. 6.

V = UplL. ÆB. 5.

---

71) C. *halvm*.
72) D. *husfru*. C. om. *husfro. oc.*
73) Lege: *i allu þy han* &c. Cfr. UplL. ÆB. 3 : pr.
74) C. om. *til*.
75) C. *þær*.
76) C. *bondin*.
77) C. *husfru*. D. *hustrugh*.
78) D. om. *hænne*.
79) C. *hindærdaghs gæff*.
80) B. Loco litt. *e* antea, ut videtur, scriptum fuit *æ*.
81) C. *þær*.
82) C. D. *morghon gæff*.
83) C. D. *þere*.

VI. Hær six horo man warþær i horsæng dræpen.

Ganger annars manz cona a bolster oc bleo j annare cono sæng. warþær þær bar oc ataken. warþær styfft aff hænne. nasar.84) æll*ær* öron. æll*ær* skyrþ85) a clæþom hænnar. ware þæt ogillt. þæt scolo tolff mæn wita. hwat þær ær sant om þæt mal. wæria þe hana. ware warþ. fælla þe hana ware fallen til fiuratighe marca. hete siþan horstacca cona þön. warþær siþan kænt hænne. oc hon86) ær87) æi takin *mæþ*. stande fore *mæþ* eþe tolffmanna. oc ware warþ fore sac þere. oc oqwæþins orþe §. 1. Taker cona aþra i sæng *mæþ* bonda sinom. oc *mæþ* þem samo witnom. oc slar88) hona þær i hæl. oc fælla hona tolff mæn. ligge ogild. §. 2. (89Nu can man annan taka90) *mæþ* cono sinne. oc slar han þær j hæl. æll*ær* baþen þön.91) þa scal han þöm soman fiætra döþ. oc quic. æll*ær* baþen döþ. þæt scolo oc tolf mæn wita. hwat þær ær sant om. fællas þön ær92) dræpen æro. liggin ogild. (93fællas þan som drap. fælles til morþgællda §. 3. (94Vræk*ær* bonde bort husfru sina laghtacna. oc tak*ær* i staþ andra. oc i sæng *mæþ* sic læggær. þa ræner han95) husfru96) lasa97) oc nycla. þær ær bot fiuratighe marca. þe98) þreskiptis.99) §. 4. (100Latær cona lægra1) sic. æro flere systcane2) æn ett. ware naþa cona systcana3) sinna. oc æi skifftes cona. ær hon enda barn bondans. take op arff æffte faþor oc moþor.

VI: pr, 1-3 = UplL. ÆB. 6. *(§. 2, cfr. I. KrB. 9:4.)*

---

84) C. *næsar*. D. *nasar* rec. man. mut. in *næsar*.
85) D. *skrud*. Male.
86) C. om. *hon*.
87) B. v. *ær* omissam supra lineam add. scriba.
88) C. *sla*.
89) C. inc. cap. XIV.
90) B. *takea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.
91) C. *þöm*. D. *þon*.
92) C. *þær*.
93) B. Litt. *las* omissas in marg. add. scriba. D. *fællæs*. C. *fælles han som* &c.
94) C. inc. cap. XV.
95) C. add. *aff*.
96) D. add. *sina*.
97) C. *las*.
98) C. *til*.
99) B. Posterius *i* fere deletum est, et *a* supra lineam additum.
100) C. inc. cap. XVI.
1) D. *læghia*.
2) C. *siscane*.
3) C. *siscana*.

VII.[4]

38 Gæfwer[5]) faþer æll*ær* moþer eno barne mera æn andro. hafwe[6]) mæþan þön lifwa. oc æcke læng*ær*. siþan scal þæt til skift[7]) bæra. m*æþ* þera manna witnom þær hos waro þær faþ*er* æll*ær* moþ*er* utt gaff. oc tolff manna eþe. oc siþan sin lot op bæra. hwart æfftær þy. þæt ær byrþom til boret. §. 1. Fæstir man cono. oc wighis m*æþ* hænne. ware þæghar full giftning þera. swa som þön[8]) i sæng haffþen waret. §. 2. Hafwe alldroængen wizorþ at wita barn i giffta sæng.

VIII. Hær six om þe gifftor ær[9]) *barna goz ær fore.*

Nv gifftes cona j karsbo.[10]) þa gifftes[11]) til lagha þriþiongs Gifftes karl i cono bo. giftes til twæggia lota hænnar. §. 1. Nv gangær hon a gifto andra. oc barns hænnær fæþ*ær*ne ær m*æþ* hænne inne. þa scal för barnanna fæþærne ondan skiptes.[12]) mæþ frændom oc skyldom mannom. hafwen wald fæþærnes frændær. æll*ær* möþærnes frænd*ær* barnanna goz wita ondan skift. innan nat oc iamlanga. Gang*ær* utt nat oc iamlange. take slict gifta som gifta siþan. æn þe[13]) moghanda æro Æro barnen ofwormagha. oc æi[14]) til wiz oc[15]) aldærs comen. oc skiftes æi ondan goz oc pænninga þera. som fyr ær sagt hafwen þö[16]) wald til sins att*ær* ganga vtan þe þigin[17]) oc þolin nat oc iamlanga siþan þe moghanda æro. Taken först barn twa lotena aff lösörom. oc siþan giftes mannen til twæggia lota i þriþiong hennar. æro oc

VII:2 = I. GB. 8. in fine. *VIII:pr, 1, 2 = UplL. ÆB. 7:pr, 1, 3.*

---

[4]) C. habet rubr. *Hær sighs æn faþer æller moþer giwa eno barne mera æn andro.*

[5]) C. D. *Giwer.*

[6]) D. *hawem* scriptum, at *m* scalpro mutatum in *n.*

[7]) C. *skiptis.*

[8]) C. om. *þön.*

[9]) C. *þær.*

[10]) D. *karlsbo.* C. *karls boo.*

[11]) D. add. *hon.*

[12]) C. D. *skiptas.*

[13]) D. om. *þe.*

[14]) C. om. *æi.* D. *æ.*

[15]) C. *æller.*

[16]) C. *þa.*

[17]) C. sic. B. D. *þingin.*

þrear giftor. waren lagh samo. Giftes cona i karls bo. þa scal oc ondan skiptas[18]) þera goz som fyr[19]) ær sact. oc gifftis alldre cona i barnanna möþærne. fyr æn þæt ær ondan skift. Skiftis þæt vndan fyr. wilia þön bolagh læggia þa hafwin barnen wald. æll*ær* þera frændær bolagh læggia m*æþ* faþor þera[20]) æll*ær* moþor m*æþ* bolaghs fastom. þe scolo tolf wara. §. 2. ([21]Nu 39
can baþe[22]) faþer oc moþer döþ wara. raþen þa fore barna goz. frændær þe næsto[23]) aff fæþærne oc annar aff möþærne þan næste.[24]) m*æþ* skyldæsto witnom. Kunno þe[25]) millom[26]) sin dela. þa giffs þem wizorþ. barna goz at raþa. som bæt*ær* can. oc bæt*ær* will. e til þæs barn til wiz coma. Nv lif*wær* annatigia faþer æll*ær* moþer. raþe þæt þera fore barne. oc barna goz. som læng*ær* lifw*ær*. oc en aff andre halwonne. som skyldæstær ær. þe scolo raþa e til ([27]þæs. barn til wiz combær. ([28]Dör bonde fra husfru sinne. ær barn æffte. raþe husfru fore barne. oc fæþærne.[29]) þær til hon gifftis att*ær*. Siþan hon ær gangin a giffto andra. raþen þa fæþærnes frændær þe næsto. fore barne. oc barna goz. oc e hwar barna goz hafwær handa mællom. hwat þæt ær faþer æll*ær* moþer æll*ær* frændær. þan[30]) a hwart ar. ræta reþning[31]) aff þy giora. fore næstom frændom. §. 3. ([32]Allt þæt þön köpa soman.[33]) sængar köp ær þæt. aghe husfrug[34]) þriþiong. oc bonden twa lote. aff sængar köpeno. §. 4. ([35]Gifw*ær* ([36]husfru bonda sinom nokot mæþan þe[37]) saman[38]) boa æll*ær* bonde[39]) husfru. stande mæþan þe[37]) soman lifwa. oc æi længær. vtan þera arfwa wilin. þær wiþ ia sæghia.

---

§. 3 = 1. GB. 11:5; UplL. ÆB. 9:1.

---

18) D. *giftas.* Male.
19) D. om. *fyr.*
20) C. om. *þera.*
21) C. inc. cap. XIX.
22) D. om. *baþe.*
23) Adde *annar.* Cfr. UplL. ÆB. 7:3.
24) D. *næsto.*
25) D. *þön.*
26) C. *mellom.*. D. *mællum.*
27) C. *han comber till wiz.*
28) C. inc. cap. XX.
29) D. *möþærnne.* Male.
30) C. *han.* D. *þa.*
31) C. *recningh.*
32) C. inc. cap. XXI.
33) D. add. *mæþan hiona lagh ær.*
34) C. *husfru.*
35) C. inc. cap. XXII.
36) B. Loco verborum *husfru bonda* antea, ut videtur, scriptum fuit *husbonda.*
37) C. *þön.*
38) C. D. *soman.*
39) C. *bondin.*

IX. Hær six om hemfylgior.

Nv can bonde sun sin giffta. æll*ær* dottor. mælir m*æþ* fylgd*ær*[40]) faþer oc moþær. han can þem fra sic snöþ ([41]at skiuta. wil æncte giwet hawa. aghe þæt þera wizord. stæmno mæn fylghia. þer[42]) þa wiþær waro. þön soman[43]) fæstoz. Æro ængon[44]) witne m*æþ* af stæmno mannom. aghe þa[45]) giwande wizord. oc æi þiggiande. §. 1. Nv giftir man son sin. æll*ær* dottor. oc gifw*ær* m*æþ* fylgd baþe a fæþærne. oc möþærne. dör siþan faþer æll*ær* moþær. kræwia systkene[46]) siþan. æffte lot sinom. bære þa att*ær* gifftina[47]) til skiptinæ.[48]) m*æþ* sornom eþe. oc take þær hwart[49]) þera. lot sin. systir oc broþer. æffte byrþ sinne. Can son æll*ær* dottir. skifta bort lot sin. æll*ær* andro cost af hænda. þa scal siþan gifft til skipt ganga.[50]) þa stande þæt i lot þæs som fangit hawær. oc[51]) forgiort ær innan i gifftinne. oc take follan skiptis lot. Ær mere gifftin æn skiptin. oc han[52]) hafw*ær* forhægþat gifftinne. þa gællde att*ær* aff sino. swa mykit i skiftar lotin[53]) bristær. §. 2. Nu can cona mannæ[54]) giftas. þem[55]) m*æþ* sic hafw*ær* bröþær[56]) flere. wilia þa þer föþærne[57]) sit skipta. þa scal hon fylghio[58]) sina frælsa hawa. swa mycla som hon war in i þera bo comin. þer skifftin fæþærne sino.[59]) ([60]fylghio hænnar sighia minne hon sighær mere. ware þæt a witnom stæmno manna þera som wiþær waro.[61]) baþe þa[62]) þæt utt gafs oc þæt i[63]) þera garþ förþes

---

IX: pr. = SML. GB. 5:pr.
§. 1 = UplL. ÆB. 8:1.
§. 2 = SML. GB. 5:3.

---

40) C. meþ *fylgþ*.
41) C. *rtt sænda. wil* &c.
42) C. D. *þær*.
43) C. om. *soman*.
44) C. *æi*.
45) C. om. *þa*.
46) C. *syskene*.
47) C. *gifwina*.
48) D. *skiptine*.
49) C. *hwar*.
50) D. add. meþ *sornon* (lege *sornom*) *eþe*.
51) Lege *ær*. Cfr. UplL. ÆB. 8:1.
52) D. om. *han*.
53) D. *skiptar lot*.
54) C. D. *manne*.
55) C. add. *þær*.
56) B. Ultimam litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.
57) C. D. *fæþerne*.
58) C. *fylghþ*.
59) C. add. *oc*.
60) Legendum videtur: *sighia þer fylghio hæmar minne wara hon* &c. Cfr. SML. GB. 5:3.
61) B. Loco litt. *o* antea scriptum fuit *u*.
62) C. *þær*.
63) B. *i* omissum infra lineam add. scriba.

far æi þön witne. þa scolo þer *mæþ* tweggia manna[64]) witne. oc tolf manna ([65]eþ. wita at fullt ær utt giwit.

X. Hær six om skipte þær hion skilias barnlös

Nv conno hion barnlös atskilias. Dör man fyr. æn cona. take hwart[66]) þera sæng æffter annat.[67]) *mæþ* allo þy[68]) til hörer. bolster oc ([69]linlac. hofþadyno. oc aclæþe. lifwer cona æffte bonda sin. aghe kirkio[70]) clæþe sin. þe bæzto hælldær æn þe wærsto. þæt a wara stæniza. kiurtil oc mantol. hofþoduker.[71]) æcke oc þy mera. at mera til æræ.[72]) Lifw*ær* bonde æfte cono sina. aghe fyrst hæst þan bæzt*ær* ær. oc saþol. oc wapn fræls æn swa til ær oc kirkio clæþe sin. æcke oc þy mera. at mera til se[73]) æn nu ær[74]) sact. 41

§. 1. Dör bonde oc ær egh barn æfte. oc þan combær til garz arff wil skifta. oc allo raþa. Sitær hustro[75]) wiþ swar. oc sigher þæt sant ær Jac[76]) war *mæþ* bonda minom. skæmbær æn iac[77]) scolde. oc wit wildom baþen wænt*ær* iac þæt. at iac ær æi at mero[78]) comen. æn at rætre[79]) skifft. þæghar[80]) iac hafw*ær* lot min aff rætre[79]) skift. hus oc inwiþor. oc köp ockor bæggia. þa wil iac sæghia þic[81]) til lasa oc nycla. Dör bonde. ær barn æncte æffter. comber þan til garz arfwe will skifta. oc allo[82]) raþa. swara þa husfro[83]) fore siter. oc sighær. iac ær *mæþ* barne oc byrþe[84]) bonda mins. þa a þæt goz seas oc synas. oc i iamnaþa[85]) hændær sætias. oc þo raþe hustro[83]) föþo

---

X = UplL. ÆB. 10, 11:2. *(§. 1, cfr. I. GB. 12.)*

---

64) B. v. *manna* omissam supra lineam add. scriba.
65) C. *eþe wita alt fult þær vtt giwit.*
66) B. Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.
67) C. *annan.*
68) C. add. *þær.*
69) C. *blear. höfþa dyno.* &c.
70) C. D. sic. B. *kirþio.*
71) C. *hofþaduker.*
72) B. Ultima litt. *æ* deleta est. C. D. *ær.*
73) C. *ær.*
74) C. *se.*
75) C. *husfru.* D. *husfrug.*
76) D. *Jæc.*
77) D. *iæc*, et sic in sequentibus passim.
78) D. *mera.*
79) C. D. *ræte.*
80) C. D. *þayhar..*
81) C. *þær.*
82) C. D. sic. B. *ollo.*
83) C. D. *husfru*, et sic in sequentibus.
84) C. *byrþ.*
85) D. *iamuad.*

sinne. oc ([86]ligge þa stæmno daghær fore husfronne. manaþa stæmna þæt æro manaþa tio. föþes þæt barn oc i hem comb*ær* innan tio manaþa. æfter þæt bonden[87]) ær döþ*ær*. oc far döpilse. take þæt barn arff oc orff. ær oc þy sænna. þa ma æi þæt barn arfwe skifta. oc fylle siþan hustro hwat[88]) hon hafw*ær* fore giort[89]) af þy goz. Nu sigh*ær* hon[90]) *mæþ* barne haffwa warit. oc þæt forecoms.[91]) þa a hon þæt wita *mæþ* tweggia qwinna witnom. oc tolff manna eþe. vare swa ofrelse[92]) cono witne gilld.[93]) som frelse. §. 2. ([94]Nv dela mæn om bruþlöps[95]) cost. annar sigher wara mere atgangen. oc annar minne. þa fylle atter swa myken cost. som han wiþ kænnes. oc eþ tolf manna *mæþ*. at ([96]costren war æi mere. §. 3. ([97]Nv dör bonde. liffw*ær* barn æffte. combær ærfwinge til þings. oc liuþ beþis oc sighær. Jac hafw*ær* faþor
42 min ærft oc wil iac lot min wita. skæra oc skiffta[98]) fæþrine mino raþa. þa swarar[99]) broþer hans. wit attom faþor gömen oc goþan. þan baþe conde afla oc göma. þæt ær oc occat[100]) raþ. at wit[1]) baþir[2]) aflin oc baþer[3]) gömen. þy at soman ær bryþra[4]) bo bæz.[5]) Næi sæghær hin. iac wil skæra oc skifta oc lot min wita. oc fæþrine mino raþa Gifs þa hanom wizorþ til rætre[6]) lagha skipt. agho þer æi i flerom byom æn enom. þa take ynxta systkene[7]) næst solo.[8]) oc siþan e swa[9]) hwart.[10]) som þæt ær gamalt til. oc hælzta[11]) fiærst[12]) Nv agho þer i flerom byom. þa scolo fæþærnes frændær oc möþærnes skifta hwariom sin lot. som þe iamnast conno.

---

[86] C. *læyge þa stemno dagh husfrune. maþaþa* (sic) *stemno. þæt ær* &c.

[87] B. Loco ultimi *n* primum scriptum est *r*.

[88] B. Loco v. *hwat* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.

[89] C. D. *forgiort.*

[90] C. D. add. *sic.*

[91] C. *for coms.*

[92] B. Loco litt. *s* primum scriptum est *r*.

[93] C. *gildt.*

[94] C. inc. cap. XXV.

[95] D. *bryllöps.*

[96] C. *costen war æi mera.*

[97] B. Loco litt. *Nv* antea scriptum fuit *Nv dör;* v. *dör* enim bis fuit scripta. C. inc. cap. XXVI.

[98] C. add. *oc.*

[99] D. *swaras* scriptum est, at ultima litt. *s* deleta.

[100] C. *ocart.* D. *occart.*

[1] C. *wi.*

[2] B. *baþin* scriptum est, at scalpro emendatum. C. D. *baþin.*

[3] C. om. *baþer.*

[4] C. D. *bröþra.*

[5] C. D. *bæst.*

[6] C. *rætra.* D. *ræte.*

[7] C. *syskene.*

[8] D. *solænne.*

[9] C. om. *swa.*

[10] D. *hwar.*

[11] B. Litt. *h* deleta est. C. D. *ælzsta.*

[12] D. *færmæst.*

XI. *Hær six om bryst arff.*

Er sun til. take arf oc orf. ær æi sun til. ær til dotter. take arf oc orf.
ær baþe sun oc dottir til.[13]) þa takær syster þriþiong wiþ broþor sin. Nu
ær æi sun æll*ær* dottir til. ær suna barn til. take arf oc orf. ær æi sunabarn.[14])
ær til dottur barn. takin arf oc orff. Ær æi dottorbarn. ær til broþer.
take arf oc orff. ær æi broþer til. ær til syster take arff oc orff. ær æi
syster til. ær til broþors barn. take[15]) arff oc orff. ær æi broþors barn. ær
til systor barn. taken[16]) arff oc orff. Lifwa barn æffter broþor. þa taka slict
broþors barn som broþer. oc slict systor barn som syster. Ær sundær colla.
i adrom colle ær broþer. adrom ær syst*er*. take syster op en broþors lot. þy
at hær[17]) stander mö i manz stad ([18]i faþors ærffd[19]) sinne. oc moþor. oc
længær æi. Combær sondær colla syst*er* at broþors arfwe. æll*ær* systor.
ærfwe swa iord som lösöra. §. 1. ([20]Nv ær æi broþors barn til.[21]) oc æi
systor barn. þa elldar affgom brandom. ær til faþer. take arff oc orff. ær æi 43
faþer. ær til moþer take arff oc orff. ær æi moþer. ær til faþors faþer take
arff oc orff. ær æi faþors faþer. ær til faþors moþer take arff oc orff. ær æi
faþor moþor.[22]) ær til moþ*or* faþer[23]) take arff oc orff. ær æi moþor faþer.[23])
ær til moþ*or* moþer take arff oc[24]) orff. ær æi moþ*or* moþ*er* til. ær
til faþor broþ*er* take arff oc orff. ær æi faþor broþ*er*. ær til moþor broþ*er*
take arff oc orff. ær æi moþor broþ*er*. ær til faþor syster take arff oc orff.
ær æi faþor syst*er*.[25]) ær til moþor syst*er* take arff oc orff.

XI, cfr. I. GB. 11:pr, 1.

---

13) C. om. *til*.
14) C. add. *till*.
15) D. *takin*.
16) C. *taki*.
17) C. *þær*. D. *þar*.
18) Verba: *i — længær æi*, ni fallor, non pertinent ad periodum proxime antecedentem, sed verbis: *slict systor barn som syster* sunt connectenda.
19) C. *ærfo*. Male.
20) C. inc. cap. XXVIII.
21) D. om. *til*.
22) C. *faþers moþ*er. D. *faþors moþor*.
23) C. *moþers faþ*er.
24) C. om. *oc*.
25) C. *faþers syst*er.

XII.[26])

Lifw*ær* ett aff þæmma fiurom[27]) take baþe a fæþærne oc[28]) möþærne. Æro all[29]) fiughor döþ. þa gangær arff halfft a[30]) fæþrine. oc halft a möþrine. þa niþias mæn til. takær þan niþiar arff som niþom[31]) ær næstær oc kyni connastær. Takær wiþ maþær a faþor fæþærne. annar taker wiþ a faþor möþærne Nv ær maþ*ær* a moþor fæþærne. annar ær a moþor möþærne. hær[32]) takær æi halfwa fore halfwo. æi ([33]fiorþongær fore fiorþonge. wisar fiorþong*ær* vtt a attong halft ([34]aff. Takær attong*ær* wisar utt a halfwan attong. halfft[35]) af hwar ær ([36]þæþan wisas utt a attonga. oc a halfwa attonga. take þa hvar m*æþ* byrþ sinne. ([37]hafw*ær* hwar frælsmaþ*ær* i sino kyne. fiora fiorþonga.[38]) oc atta attonga. Ær fran fallin fiorþongs[39]) maþ*ær*. take wiþær þan som[40]) skyldast*ær* ær. §. 1. ([41]Combær faþær æll*ær* moþær at barns arfve. æro barn aff sama[42]) colle. gæwæ[43]) vtt halft aff æghnom. hus oc alla lösöra hafwe faþer æll*ær* moþær quart. æro æi barn aff sama[42]) colle. gæfwe[44]) utt þriþiongen[45]) aff eghnom. halft aff fæþrine. oc halft aff 44 möþrine. hafwe[46]) quarra allar inwiþor. oc gæwe[47]) utt i om eghnom. þær aff taks baþe gifter oc afraþ. æro æi om eghner til. gæwe utt i bolbynom.[48]) Gæwe oc utt aff gulle. oc aff hema hionom æn til ær. §. 2. ([49]Kræfwær man

---

XII: pr, cfr. I. GB. 11:1.

§. 2, cfr. I. GB. 15.

---

26) C. habet rubr. *Hær sighs vm niþiar arff.*

27) D. *fiugrum.*

28) C. add. *a.*

29) D. *allt.* Male.

30) D. v. *a* omissam in marg. add. rec. man.

31) D. *niþium.*

32) C. *þær.*

33) C. *fiarþong*er *fore fiarþionge. wisar fiarþiong* &c.

34) Lege: *aff takær attongær. Wisar — halfft af. Hwar* &c.

35) B. Litt. *t* omissam supra lineam addidit scriba.

36) D. *þa þan wisar vt* &c. Male.

37) C. *Hwar frels maþ*er *haw*er *i* &c.

38) C. *fiarþonga.*

39) C. *fiarþongs.*

40) C. om. *som.*

41) C. inc. cap. XXX.

42) C. *soma.*

43) C. *giwi.* D. *gæwa.*

44) C. *giwi.* D. *gifwa.*

45) C. *þriþongen.*

46) D. *hawa.*

47) C. *giwe.* D. *gaue.* Et sic infra.

48) C. *bol byum.*

49) C. inc. cap. XXXI, quamvis litterae numerales in marg. desiderantur. Cfr. not. 55. pag. 72.

arff aff androm. annar sighær gulldet wara. oc annar necar. wite gulldet m*æþ* tvem[50]) witnom oc tolfmanna eþe. halldær inne arff m*æþ* sic. om þrea þings dagha. æfftær þæt hin hafwær laghlica crafft.[51]) þa böte XL. m*arkær*. Ær arff æi mera wært æn til þriggia marca. ([52]æll*ær* oc minna. þa böte þrea m*arkær*. æn han off hallder þæt.[53]) §. 3. ([54]E mæþan qvart ær i sængaslæt innan þriþio byrþ. fylghir broþor son. faþors bröþær.[55]) e mæþan han ærfwer att*ær* i æt sina. Ærfwer fram i æt. þa takær faþors broþ*er*. oc broþor son mister. §. 4. ([56]Nv sighia fæþærnes frændær. at þæt barn war æi liwandes. þa þæt föt war. þa sigh*ær* þæn wiþ swar sitær. at[57]) barn war quict föt. oc þæt barn þagh[58]) miolk oc[59]) moþor[60]) spina. syntes a horn oc har. ware þæt a[61]) qwenna[62]) eþe þær inne waro m*æþ* hænne. þa þæt barn war föt. ware eþær gilldær. swa[63]) ofrælse cono[64]) som frælse. §. 5. ([65]Combær moþor faþer. æll*ær* moþor moþer at arfwe. gifwe utt þem som[66]) skyldæst*er* æro þriþiongen aff eghnom. hus oc allar inwiþ*ær*[67]) hallde quart.

XIII. Hær six om offsinnes arff.

Sæz allt i bat man oc cona. oc barn m*æþ* þem. wet ængen hwar[68]) fyrst dör. æll*ær* senast. Gangar þær ([69]föþærne til föþærnes. ([70]oc möþærne til möþærnes. Sætias all[71]) i slæþa. bonde oc husfru[72]) oc barn. aka all i wac

---

XII:4 = UplL. ÆB. 11:1.
XIII = UplL. ÆB. 17, 18.
(XIII:pr., cfr. I. GB. 14.)

---

50) C. om. *trem.*
51) D. *cræft.*
52) C. om. *ællær oc minna.*
53) B. v. *þæt* bis est scripta.
54) C. inc. cap. XXXII.
55) C. *broþer.* D. *broþr.*
56) C. inc. cap. XXXIII.
57) D. add. *þæt.*
58) B. Loco v. *þagh* antea, ni fallor, *þa* fuit scriptum.
59) C. D. *aff.*
60) B. Loco posterioris *o* antea, ut videtur, scriptum fuit *a*.
61) C. *i.*
62) C. D. *quinna.*
63) C. Verba quaedam hic addita at deleta sunt.
64) C. *cona.* Male.
65) C. inc. cap. XXXIIII.
66) C. om. *som.*
67) D. *inwiþor.*
68) D. *hwart.*
69) C. D. *fæþerne till fæþernes.*
70) C. om. *oc — möþærnes.*
71) C. D. *alt.*
72) C. D. sic. B. *huffru.*

ena. wæt[73]) ængin hwar længst liffv*ær*. æll*ær* fyrst dör. Gangær oc þær fæþærne til fæþ*ær*nes. ([74]oc möþ*ær*ne til möþ*ær*nes. þæt callar[75]) offsinnes arff.
45 Brindær allt inne. bonde. barn oc cona. æro[76]) samo lagh. Combær hær a[77])
land. dræp*ær* oc brænner. wari lagh samo. Swa oc æn mæn i striþ döa
§. 1. ([78]Hwa som þan dræp*ær*. han ærwa atte. han ær skildær wiþ arff. oc bote[79]) .LXXX. m*arkær*. vtan þæt se m*æþ* waþa til comet. tolff mæn scolo þæt wita. hwat han hælld*ær* til arff drap. æll*ær* ægh. §. 2. Afllar[80]) barn i löscalæghe. oc takær man siþan þa cono til laghgiffta husfru. þa takær þæt barn arff oc orff. som annat aþalcono barn. æn þo at ([81]cona æll*ær* maþær hafw*ær* þæs i mællom i andra giffto ganget. Fæster man cono siukær æll*ær* helbrygþo[82]) m*æþ* fastom oc[83]) skiælom. þa han fyr fore frillo haffðe.[84]) oc barn m*æþ* hafft. þa han hona hafw*ær* swa[85]) fæst. som nu ær sact. þa ware barn aþalcono barn. e hwat bonden lifw*ær* æll*ær* dör. ([86]Aflas barn i fæstom. take ([87]þæt barn arff. Delis þær om oc sighær hona æi laghlica fæsta[88]) wara. þa fylle hon fæstning fore biscope. twe af manna halfwom oc twe a[89]) quinna halfwom. þe agho sweria. at þe þa[90]) wiþ waro.[91]) þa han hona laghlica fæste.

XIIII. *Hær six om þræla arff*

Nv takær fræls maþær. ofrælsa cono. m*æþ* laghom oc[92]) lanzræt oc m*æþ* æghanda wilia. afla þön barn soman. þæt barn ([93]a frælst wara. oc swa co-

XIIII = UplL. ÆB. 19.

---

[73]) C. *wet.* D. *wett.*
[74]) D. om. *oc — offsinnes arff.*
[75]) C. *calles.*
[76]) C. *ware.*
[77]) B. *a* omissum supra lineam add. scriba. C. *i.*
[78]) C. inc. cap. XXXVI.
[79]) C. *böte.*
[80]) C. D. add. *man.* B. Man. paullo rec. in marg. add. *man.* C. hic incipit cap. XXXVII.
[81]) C. *mander æller cona.*
[82]) C. *helbrighþa.* D. *helbrygho.*
[83]) C. add. *fullum.*
[84]) C. *hafwe.*
[85]) D. om. *swa.*
[86]) C. inc. cap. XXXVIII.
[87]) D. *arf oc orf.* ¶ *Delis* &c.
[88]) C. *fest.*
[89]) C. D. *aff.*
[90]) C. om. *þa.*
[91]) C. sic. B. D. *wara.*
[92]) B. Loco v. *oc* aliae quaedam litterae antea fuerunt scriptae.
[93]) C. *ær frelst. oc* &c.

nan. oc allt þæt aff hænne föþes siþan. Takær ofræls maþ*ær* frælsa cono. m*æþ* lagh oc lanzræt. gangær awogh vtt v[94]) ætt sinne. fa þön barn soman. þær gange barn a bætre halwo

XV. Hær six om rantakne cono barns arff.

Nv warþær cona walltaken.[95]) oc warþær[96]) i þy sinne hawande m*æþ* barne. oc warþær man ([97]laghwonnen til m*æþ* tolf mannom. þa take þæt barn arff oc orff. e hwar þy can arff til falla.

XVI. Hær six om biltogha[98]) manz arff. 46

Nv warþær man bilttogha lagþær.[99]) rymer af lande. oc husfru hans m*æþ* hanom. afla barn mæþan þön biltogha æro. þæt barn a æi arff taka. Nu can þæt barn aflas inlændes oc föþæs[100]) utlændes. þæt barn ma æi arff skipta. Nu can man barn affla[1]) mæn[2]) han biltogha ær utlændes. oc föþes[3]) inlændes. take þæt barn arff oc orff. §. 1. Nu warþær man biltogha oc rymer land. oc husfru hans sitær quar æfte hanom. combær han att*ær.* oc afflar[4]) barn m*æþ* hænne. fyr æn han[5]) friþ[6]) fa.[7]) æi ma þæt barn arff taka.[8]) þæt barn hetir rishöfþe. §. 2. Nu can biltogha manne falla arff til handa æll*ær* bötær. hwat arffwe[9]) þæt hælzt ær. ware han skilder wiþ arff. oc þe[10]) ærfwen som næster æro. can þan[11]) friþ fa. oc falldær hanom siþæn arff til þa ma han arff taka. oc æncte aff þy fyrrra[12]) til fioll. þa han biltogha war.

XV = UplL. ÆB. 20.

---

94) C. *aff.*
95) C. *wald takin.*
96) D. *war þær.*
97) C. *laghlica till wonnen* meþ &c.
98) C. *biltoghs.*
99) D. *lagher.*
100) D. *föþes.*
1) B. *alffla* scriptum est, at punctum priori *l* subiectum.
2) D. *mæþan.*
3) C. *föþæs.*

XVI = UplL. ÆB. 21.

4) C. add. *han.*
5) C. om. *han.*
6) C. D. sic. B. *frþ.*
7) C. *far.*
8) B. *takea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.
9) C. *arff.*
10) C. om. *þe.*
11) C. D. *han.*
12) D. *fyrra.* C. *fyr.*

XVII. Hær six om lighris böter.

([13]Vari læghre bot ofrælsmanz oc ([14]ofrælscono all soman i .VI. örom. Nv latær fræls mö lighra[15]) sic a möar aldre. halffæmte m*arc* bot at. Latær lighra[15]) sic annan tima oc annan man. at m*arkær* þrear. Lat*ær* lighra sic þriþia tima. þriþia man. tolf öra bot at. Lat*ær* lighra sic optare. fae[16]) þa bot ænga. Nv lat*ær* ænkja lighra sic bot .III. m*arkær*.[17]) lat*ær* lighra sic annan tima at tolff öra. lat*ær* lighra sic þriþia tima. þær ær bot ængon[18]) at.[19]) aff þæsso lighre ær bot ængin[20]) mere. æn[21]) nu ær sacþ.[22]) kræwar[23]) þæssa böt.[24]) oc far æi. þa scal hon[25]) til þings fara. oc sökia utt lighris böt.[26]) oc a .III. m*arkær*. ([27]þa þræskiptas. §. 1. Tak*ær* moþer lighriz bot oc hon[28]) föþe barn fram om þry ar. §. 2. Nu ma æi ligrizbot[29]) bötas vtan barn witne bære. oc han warþær laghlica ([30]til wonnen. æll*ær* oc han
47 sialfw*ær* wiþ gange.

XVIII. Hær six huro cona scal barna faþor sin wita.

Nv witir lösk cona. löscom manne barn. han dyl oc sighær næi fore. Jac hafw*ær* mæþ þic[31]) waret. oc[32]) þo ær þæt æcke barn mit. þa hafw*ær* cona wizorþ at binda han[33]) wiþ m*æþ* witnom twem oc eþe tolff manna. orcar hon eþ. vari han barnafaþer hænnar. Nv dyl han baþe lighris oc barns. dyle m*æþ* eþe tolff manna. oc barn gange aff lande þæghar[34]) þæt ær fæmtan ara.

XVII = UplL. ÆB. 22.
(XVII: pr., cfr. I. GB. 7.)

XVIII: pr. = I. GB. 8.

---

13) C. *Kæri;* male. D. *Latær vfrals kona læghia sic wari bot aller. wari læghre bot* &c.
14) C. *vfrælsa cona. alt soman* &c.
15) D. *lighia.*
16) C. *far.*
17) C. add. *at.*
18) C. *ængin.*
19) D. om. *at.*
20) C. add. *at.*
21) C. *þa* additum at deletum est.
22) C. D. *sact.*
23) C. *kræwer.* D. *Cræwær.*
24) C. D. *bot.*
25) C. sic. B. D. *han.*
26) C. D. *lighris bot.*
27) C. *till præschiptis.*
28) D. om. *hon.*
29) C. *lighris bötir.*
30) C. *wonnen till. oc aller han* &c.
31) D. *þit.* Male.
32) C. om. *oc.*
33) C. om. *han.*
34) D. *þaghar.*

§. 1. ([35]Nv can cona döa i barn sot. þa cræfw*ær* barn æfte fæþær[36]) sinom. faþer necar. binde wiþ han m*æþ* witnom twem. oc eþe tolf manna. §. 2. ([37]Vitir cona manne barn oc ær æi sialfw*ær* til swara. waren saclöser arfwar hans. þær til han combær sialfw*ær* til swara. §. 3. ([38]Latær fræls cona lighra[39]) sic m*æþ* frælsom manne ær æi hordombær i. æi frænzæmes spæld.[40]) þæt barn far aff faþors arf[41]) III. ([42]m*ark**ær* swen barn. oc mö barn tolf öra. e hwat aþalcono barn ær til. æll*ær* æi. §. 4. ([43]Nv scal frællo barn[44]) föþa faþer æll*ær* moþer. þæt æmne hafwær bætre siþan þæt ær aff spina want. oc þær til föþe moþer barn[45]) fram. ([46]Nu git*ær* hwarte þera barn halldet. þa þigge þæt barn sic föþo. oc liggi þo bæggia þera ([47]wardnaþar a. e þær til siv[48]) ar æro[49]) ute. fore allom waþa. §. 5. ([50]Nu leghis barne fostærmoþer. oc þæt barn fordærwas af wanröct. þa raþe biscop*ær* hwar[51]) fasta scal þæt barn atter. oc fostær moþer. böte waþabot.

XIX. Hær six huro frillo barn ærfwez

Nv can[52]) frillo barne pænninga waxa. oc falldær þæt fra. oc æro pænninga æfter. ærfwe moþer. nu ær æi moþer til. oc æi samsyskane.[53]) op a 48
möþærnet. take arff halft systcanen[54]) a fæþærne. oc æi ytarmer.[55]) oc halft þe skyldasto a möþærnet. ([56]Ær til frillo barn. oc æi aþalcono barn. þa scal

---

XVIII: 3, cfr. I. GB. 9.

§§. 4, 5 = UplL. ÆB. 23: 2, 3.

---

35) C. inc. cap. XLIIII.
36) C. D. *fuþer.*
37) C. inc. cap. XLV, quamvis litterae numerales in marg. desiderantur. Cfr. not. 60. pag. 72.
38) C. inc. cap. XLVI.
39) D. *lighria.*
40) C. *frenzsemes spial.* D. *frænzames spiæll.*
41) C. *arwe.*
42) D. *öra en þet ær swen barn;* v. *öra* lineola induxit et *marker* supra lineam add. rec. man.
43) C. inc. cap. XLVII.
44) C. *frello barn;* litt. *e* scalprum est adhibitum, ut in *i* mutaretur.
45) C. om. *barn.*
46) C. inc. cap. XLVIII.
47) C. *warnaþer þær a.*
48) D. *siug.*
49) C. *ær.*
50) C. inc. cap. XLIX.
51) C. *hwat.*
52) Lege *cunno.*
53) C. *samsyschene.* Addendum videtur: *oc æi syskane.*
54) D. *syskanen.* C. *syskenet.*
55) D. *ytær mer.* C. *ytermera.*
56) C. inc. cap. LI.

frillo barn ærfwa möþærne sitt. oc æi fæþærne[57]) ([58]Combær frillo barn i lagha giffto. ærfwe fram i ætt sina. oc æcke[59]) att*ær*. §. 1. ([60]Nv can nocot þæt clandas som i ærffd ær comit. clandas þæt fore enom. þa clandis[61]) oc fore allom hwat hælldær þe scolo þæt hallda æll*ær* oc utgifwa. oc wæren arfwane þæt m*æþ* lanz laghom. æll*ær* oc utgifwen. §. 2. Ær man twægiftær. æll*ær* þrægiftær. hafwær ænginne cono sinne vttgiwit. litin allar at eñom þriþionge.

XX. Hær six om giælld æffter döþan.

Dör man. æro gæld æffter. þa gællde gælld ([62]aff bo hans oskipto. oc arfwar skipten þæt att*ær* ær. Ær æi goz mera til. æn gælldet[63]) ær. þa gælldes gælld aff þy sama.[64]) winz æi goz til. þa ær want pænninga þær taka þær ænge til æro. oc arfwar waren saclöser. oc ængen hafwe walld nocoro arfwe[65]) at skiffta. för æn gælld gullden æro. þe han gællda atte. winz æi goz til fulldra gællda. þa falle[66]) af allom gælldom. slict af m*a*rc. som aff m*a*rc. §. 1. ([67]Kræfwer man gælld annan ær þæt minna æn öre. kræfwe fore sokn sinne. þrea sonnodagha. sigh*ær* han næi gen. dyle m*æþ*[68]) ([69]en eþe sinom. oc swære[70]) gensta. oc ware saklös. will hwarte. æi gællda. oc æi[71]) dylia. ware saker at þrim örom. far æi þæssa þrea öra. laghþinge til hans. will han æi æn þa gællda. söke utt m*æþ* sæx mannom oc twem witnom þrea öra. oc a
49 þrea m*arkær* til þræskiptes Kræfw*ær* man giald annan. ær þæt öre. oc minna æn half m*arc*. laghþinge til hans. om þry þingh. nv wil æi han ræt giora til

---

XIX:1 = UplL. ÆB. 24:2.

XX:pr. = UplL: ÆB. 25:pr.

---

[57] C. *sit* additum at deletum est. F. add. *Ey må frillo barnų i arff gå, der ey går fader eller moder, vthann i Brystarff.*

[58] C. inc. cap. LII.

[59] C. *æi.*

[60] C. inc. cap. LIII.

[61] C. *clandas.*

[62] C. *hans aff boo vskipto.*

[63] D. *giæld at.*

[64] C. *soma.*

[65] C. om. *arfwe.*

[66] C. *felle.*

[67] C. inc. cap. LV.

[68] B. v. *mæþ* bis est scripta, at posteriori loco rubra lineola inducta.

[69] C. *eþe (om. en).* D. *en eþ sino.*

[70] D. *sware* (sc. *a,* ut saepe alias, pro *æ* scripto).

[71] B. v. *æi* omissam in marg. add. scriba.

kæres. söke þa vtt gælld. m*æþ* sæx mannom. oc twem witnom fore. ([72]oc a þrea m*arkær* til þræskiptes. will han wita gulldet. witi[73]) gulldet m*æþ* sæx mannom oc twem witnom. Kræfwær han halff m*a*rca gælld. æll*ær* m*a*rc. æll*ær* m*a*rc mera. lagþinge oc[74]) til hans. oc söke[75]) gælld sitt m*æþ* witnom twem. oc eþe tolf manna. will[76]) han wita gulldet. wite oc[77]) m*æþ* witnom twem. oc eþe tolf manna. wizorþ scal man[78]) fore gæld hafwa. ett[79]) lokit wita. annat utt at læggia swa möket[80]) han will. þriþia otaket wara. fore þætta ytarsta[81]) wizorþ scolo æi witne fore ganga. Nv ær taldær ærfda balkær. Swa late guþ os skipta arff ([82]wi þianen himirike. þæt ær war þarff. AmeN.

([1]*Hær byrias manhælghis balkær*

I.

DRæpær ([2]fæ man. oxe. galltær. buckær. hæstær. æll*ær* hwat fæ þæt hælzt ær. þa dömis fram bani oc m*æþ* þrea m*arkær*. þæt scal[3]) ærfwinge þæs döþa op taka. §. 1. ([4]Föþir man diur hema. æll*ær* fughla. can þæt skaþa giora. warþe swa fore þy. som fore aþro fæ sino i allom sakom. §. 2. Riþær man

---

1: pr. = I. BygnB. 46: 1.
§. 1 = UplL. ManhB. 1: 1.
§. 2, cfr. I. BygnB. 46: 2.

---

72) C. *a oc .III.* &c.
73) B. *wita* scriptum est, at scalpro emendatum.
74) D. om. *oc.*
75) C. add. *vtt.*
76) D. add. *æi.* Male.
77) C. om. *oc.*
78) D. om. *man.*
79) C. sic. B. D. *oc.*
80) D. *myket.*
81) D. *vtærsta.*
82) C. *at wi þianum* &c.

1) C. D. hoc loco habent rubr. et ind. capp. huius libri, ex quibus varietates supra sunt adnotatae (cfr. nott. 63 - 8. pag. 73 - 76.); postea sequitur eadem rubr., quam textus heic habet.

2) C. *man fæ.*

3) B. Loco v. *scal* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.

4) C. inc. cap. II.

mæþ höke oc hunde. nv cunno þe. man gripa. swa at han dör af. Nv kærir þan til hans. sin hafw*ær* mist. oc sighær. þu bete man i hæl *mæþ* höke oc hunde þinom. næi sigh*ær* han. þæt ær æi sant. þa scal han wæria sic *mæþ* twem witnom oc attærtan manna eþe. orkar han eþ ganga. dömis fram höker oc hunder oc *mæþ* m*a*rk*ær* þrea. falz han[5]) at eþe. böte attær þan döþa *mæþ*[6]) m*a*rcom .XIII. take þæt op. sin hafw*ær* latit. far æi þæssa bot. fare til þings. oc söke utt .XIII. m*arkær*. oc æn a þrear. þæssa þrear þræskiptas. take ena conong*ær* aþra[7]) malsæghande. þriþio[8]) hundære.

II. Hær six om owormagha.[9]) *æll*ær *galin maþær dræp*ær *man.*

Dræpær owormaghe man.[10]) minna ær æn fæmtan ara. hwaria[11]) lund han dræp*ær* han. ware þæt waþa böt[12]) ([13].VII. m*arkær*. Dyl[14]) han drapit. binde þa wiþ han *mæþ* twem witnom oc tolf manna eþe. orkar æi witnom oc eþe. take þa þan[15]) wizorþ. som æi atte fyrra. wære sic *mæþ* twem witnom oc tolfmanna eþe. orkar siþan[16]) hwarghin þera. æi wiþbinda. oc æi hin sökia.[17]) warin[18]) baþir saclösir. Nv sighær annar owormagha wara. oc annar æi. witin þæt tolf mæn. hwat hælld*ær* han war owormaghe. æll*ær* æi. §. 1. ([19]Warþær man afwita. þæt scolo næsto frændær hans[20]) lysa. þe scolo lysa fore grannom oc soknnamannom. oc frændær hafwen han i hæftom. can þæn man or[21]) hæftom coma.[22]) dræp*ær* man. æll*ær* brænnir by. ligge þar[23])

II: pr. = UplL. ManhB. 2: pr. (Cfr. I. ManhB. 25.)

§. 1 = UplL. ManhB. 2: 1. Cfr. I. ManhB. 21.

---

[5]) C. om. *han.*
[6]) C. Litterae quaedam (forte *III)* hic additae at deletae sunt.
[7]) B. *akra* antea scriptum fuisse videtur.
[8]) D. *þria.* Male.
[9]) C. *owormaghi.* D. *owormaghe.*
[10]) D. add. *han.*
[11]) B. Litt. *i* omissam supra lineam add. scriba.
[12]) C. D. *waþa bot.*
[13]) C. *i .VII. marcum.*
[14]) D. *Nu dyll.*
[15]) C. *han,*
[16]) C. *þæn.*
[17]) Lege *wæria.* Cfr. cap. 21: pr; 25: 5; ÞgB. 9: pr.
[18]) C. *warþin.*
[19]) C. incipit cap. IIII.
[20]) C. om. *hans.*
[21]) D. *vr.* C. *vr,* ut videtur, scriptum fuit, at *r* deletum est.
[22]) D. add. *oc.*
[23]) C. *þær.*

byen i waþagælldom .VII. marcom. æi ær þær[24] botin mere. þo at baþe brinne[25] byr oc bonde. Kan þan man dræpa. æll*ær* sargha. alt i waþa botom. sar i sæx örom. Dozdrap[26] i siu marcom. swa scal hans ærfwinge. baþe taka oc gælde[27] fore han. ær æi lysninga witne til. som nu ær sact. þa ware[28] g*æ*rning hans i wilia wærke.[29] baþe þæt han gior. swa oc þæt hanom giors.

III. Hær six om waþa drap.

Nv hoggær man at manne. warþær annar fore. far af bana. æll*ær* hocg*ær*[30] man twa mæn sændær i hogge eno. annan att*ær*. oc annan fram. ware þæt i waþa wærcom att*ær* giors. oc þæt i wilia w*ær*com som[31] fram giors. 51
i sarom.

IIII. Hær six om[32] drap i hand lösom waþa.

Nv warþær man dræpin i bakwaþa. æll*ær* i handlösom waþa. þa[33] ær waþe baþe sæghia waþa wara. Nu skiut*ær* man spiute. æll*ær* castar[34] stene yuuer hus. oc æi ser hwar niþær combær. æll*ær* combær fyr niþær æn skaþin giors. stionk*ær* aff stene. æll*ær* stocke. æll*ær* af nocoro andro. þæt ær alt handlös waþe. i þæmma twem waþom. þa ma waþe fyllas vtan malsæghanda[35] þac.

V. Hær six om handawærca drap mæþ waþa

Gior man sialf scot i scoghe. stræng æll*ær* stappo. æll*ær* grawar. han

---

III = UplL. MankB. 3.
IIII = UplL. MankB. 4.
V = UplL. MankB. 5.
(V: pr., cfr. I. BygnB. 44: 1.)

---

24) C. om. *þær*.
25) C. *brinder*.
26) C. D. *Döz drap*.
27) C. *gialda*.
28) C. *warþer*.
29) C. *werke meþ wilia*.
30) C. D. *hoggær*.
31) C. om. *som*.
32) C. D. sic *(vm)*. B. om. *om*.
33) D. *þæt*.
34) C. *casta*.
35) D. *malsægha*.

scal lysa fore grannom. oc sokna mannom. far nocor siþan scaþa aff. swa at dör aff. ligge i waþa gældom siv marcom. Lysir han æi. oc æro[36]) æi twæggia manna witne til. ligge þa i þrættan marcom. hawi þæt fore glömsco sina §. 1. alle waþa eþa agho gangaz i lagþinghom. Hawe oc ængin lænsman wald at quælia þan ([37]waþa eþ gifwin ær. æll*ær* laghlica gangin.[38]) han a æi bot i æn eþrin fiolliz. hawe malsæghandæ wald giwa op eþen.[39]) æn han will. oc sea æn han will.

VI Hær six om ([40]aff falz drap.

Cliwær man i træ. m*æþ* bön skipara. falldær niþær oc far aff bana. ligge i .XIII. marcom. Kliw*ær* man i træ. fore kætis[41]) skyld. falldær niþær. oc far aff bana. ligge ogilldær. Nu sighær arwen han m*æþ* bön opcliwin wara oc hin necar som baþ. dyli m*æþ* eþe .XVIII. manna. falz at eþe. böte .XIII.[42]) m*arkær*. som fyr ær sact. Nu faldær þan man niþær. oc far þan man scaþa som niþre standar.[43]) ware þæt ogilt. a fall þe æro böt. oc aff fall æi. vtan 52 aff[44]) sæghl træ. eno. §. 1. Nu falldær hus[45]) a man far af bana.[46]) gilldær m*æþ* waþa gældom. marcom siv.[47]) Ligg*ær* wiþa castær i garþe. falldær a man. oc far aff bana. han ær gildær m*æþ* waþa gældom. m*arcom* siv. Ær brundær i garþe han a ombylia oc omhylia.[48]) þær til knæhöct ær. falldær man i.[49]) oc far aff bana. gilldær[50]) m*æþ* waþa gældom. marcom siv.[51]) gællde þan tomt a som brundær ær a græwin.[52]) ær æi ombylt æll*ær* omhylt.[53])

VI: pr. = UplL. ManhB. 6: pr. (Cfr. I. ManhB. 26: pr.)

§. 1 = UplL. ManhB. 6: 1. Cfr. I. ManhB. 24. (26: pr.)

---

[36]) B. Litt. quaedam hic addita at deleta est.

[37]) B. Verba *waþa eþ — gangin* subiectis punctis sunt notata. C. *eþ sum giwin* &c.

[38]) D. add. *ær þær*.

[39]) C. *eþ*.

[40]) C. D. *affalz oc a falz drap*.

[41]) C. *skætis*.

[42]) D. *.xviii.* scriptum est, at *v* deletum.

[43]) C. D. *stander*.

[44]) C. om. *aff*.

[45]) B. Loco v. *hus* antea *man*, ut videtur, fuit scriptum.

[46]) C. add. *han ær*.

[47]) D. *siug* scriptum est, at *g* deletum. Cfr. not. 51. infra.

[48]) C. *hylia*.

[49]) C. add. *han*.

[50]) D. *ligger*.

[51]) D. *siug* scriptum est, at *g* deletum. Cfr. not. 47. supra.

[52]) C. *grawin*.

[53]) C. *hylt vm*.

ware i trættan54) marcom. Agho flere brun saman.55) gælde þan fællir. oc æi þan byggir. §. 2. Wil man ræta sten æll*ær* stuþ. falldær a man. oc56) far af bana. gilldær *mæþ* waþa gælldom marcom siv. gællde þan gængis57) biþr.58) Opdræt skipa oc utskut skipa. warþær man fore lunnom59) æll*ær* borþom. far af bana. gilldær m*æþ* waþa gælldom marcom siv. §. 3. til þæssa waþa w*ær*ca. scal bot böta. oc ængin eþ*ær*60) fylghia. §. 4. Takær bonde annars þræl lane. ganga61) baþe i scogh saman.62) hogga baþe træ saman. far þræl bana af. gælde bonden þræl att*ær* m*æþ* marcom siv. fa baþir bana aff. liggin baþir ogilldir. Hogga twer træ ett. æll*ær* stene wælta. fa baþir bana aff. liggin baþir ogilldir. far annar bana af. giællde þa annar annan att*ær* m*æþ* marcom siv.

VII. Hær six om waþa bötær som eþær fylghir.

Sitær man i sate63) (64will diur skiuta. warþær65) man fore. ligge han i waþa botom. m*arcom* .VII. §. 1. i þæssom malom66) nu ær sact. þa a han67) biuþa waþa eþ. oc waþa bot. han a fæsta eþ .XVIII. manna. oc tu witne fore. oc bot VII. m*arkær*. han scal68) biuþa a grawar backa oc hundæris þingom. hwar som swa biuþær.69) friþi han oc hans goz. §. 2. (70Dræp*ær* faþir 53 æll*ær* moþir barn sitt m*æþ* waþa. liwa þön hion baþin. kærir annat71) þera til (72þæs ær dræpit hafw*ær* þa fylle waþa eþ oc waþa bot. oc qvæli

---

VI: 2 = UplL. ManhB. 6: 2. (Cfr. I. ManhB. 26: 1.)

§. 3 = UplL. ManhB. 6: 3.

§. 4 = UplL. ManhB. 6: 4. (Cfr. I. ManhB. 26: 2.)

VII = UplL. ManhB. 7.

(VII: pr., cfr. I. ManhB. 26: 3.)

---

54) D. *þrættan.* C. *.XIII.*
55) C. *soman.*
56) D. om. *oc.*
57) C. *gængit.*
58) B. *biþær*, ut videtur, antea fuit scriptum.
59) C. *lunnum.* Malo.
60) C. D. sic. B. *eþ.*
61) C. *gange.*
62) C. *soman.*
63) C. D. *sæte.*
64) B. *willdiur* legi potest.
65) B. Ultimam litt. *r* omissam supra lineam minio add. scriba.
66) C. om. *malom.*
67) C. om. *han.*
68) D. *a.*
69) C. add. *i.*
70) C. inc. cap. X; litteram numeralem omissam add. rec. man.
71) C. *annan.*
72) C. *þærs þær dræpit* &c.

þæt ængin höghra. hwarte til lagha æll*ær*[73]) bota. §. 3. e hwar som[74]) man scal tilbuþe fylghia i waþanom. falldær at tilbuþe. þa combær waþi i wilia wærk. §. 4. ([75]Dör cona i barnsot. þe i löscalæghi ligg*ær*. VII. m*arkær* at waþa bot.

VIII. Hær six om dulgha drap[76]) *oc danar arff.*

Varþær man wæghin[77]) oc slaghin i gatom. oc hiorþlötom. i öknom[78]) æll*ær* almænningiom.[79]) kirkio mællom æll*ær* köpung*a*.[80]) hittiz æi bani. þa bötin bolstaz mæn .XIII. m*arkær* fore han. combær ræt*ær* ærwinge innan nat oc iamlanga m*æþ* bref oc fullskæl. take op .XIII. m*arkær* aff þem ær[81]) bolstaþ agho. Combær siþan. ær[82]) ute[83]) ær nat oc iamlange. þa take conong*ær* op .XIII. m*arkær*. oc malsæghande gange fra. böti swa mykit þan örtogh a i by. som þan halfmarcland. Warþir han dræpin a almænninge. þa a hundære bana finna æll*ær* gældom[84]) op halda. swa som fyr ær saght. Hittis bani. oc a[85]) þinge wiþ*ær* gang*ær*. þa a[86]) ærwinge af bana sac at sökia. oc böt*ær* at kræuia. Hwar som æi synis a like handaw*ær*c. ([87]þær a ængin bot fore drap kræuia. oc e hwar som man wet draparan m*æþ* sanno. þær wari hundære æll*ær* bolstazmæn[88]) saclösir. §. 1. Dör maþ*ær* utlænzkær. combær ærwinge hans innan[89]) nat oc iamlanga m*æþ* breff oc fullskæl. han a arff taka. ([90]oc bötær kræwia[91]) æn dræpin war. cumbær han æi innan nat

(VII:4, cfr. I. GB. 10.)
VIII = UplL. MankB. 8.

(VIII:pr., cfr. I. MankB. 5.)
(§. 1, cfr. I. GB. 17.)

---

73) C. add. *til.*
74) C. om. *som.*
75) C. inc. cap. XI.
76) C. *dylgha drap.*
77) C. D. sic. B. *wighin.*
78) C. *öþknum.*
79) C. *almenningum.* D. *almanninghum.*
80) D. add. *ær æller köpstaþaþa* (sic); v. *ær* vero subiecta lineola est notata.
81) C. om. *ær.*
82) C. om. *ær.* D. Haec v. subiecta lineola est notata.
83) D. *vt.*
84) C. *gældm* v. *gældin.*
85) D. om. *a.*
86) B. *a* omissum supra lineam add. scriba.
87) D. om. *þær — kræuia.*
88) C. *bolstaþ*er.
89) B. Loco ultimi *n* antea scriptum fuit *m.*
90) C. om. *oc — hans taca.*
91) B. Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.

oc iamlanga. þa a conong*ær* arff hans taca. Syns conungs manne þæt goz sea oc syna. siþan æi ([92]can arwe coma som nu ær sact. böti, .XL. m*arkær* æn þæt ær[93]) þrim m*a*rcom mera. böte swa fore conungs[94]) arff som karls. 54
þan som arwet hafw*ær* handa mællom. förir þæt oc undan. böte oc .XL. m*arkær*. oc före goþit[95]). att*ær* vndir iamnaþa hændær. m*æþ* sornom eþe[96]) tolfmanna. Dör inföddær man. cumbr æi arwe hans innan þriggia ara fræst. skiptis þa arff hans til[97]) clostra oc kirkna fore sial hans

IX. Hær six om wilia wærks drap ([98]*oc gæste.*

Nu dræpas gæstir at bonda. dræp*ær* gæst*ær* gæst. warþ*ær* bane fonnen. han a botom ([99]oppe hallda. þan a æffte bana leta sin hafwær mist. oc bondin ware saclös §. 1. Nu mötas twe mæn. dræp*ær* hwarannan.[100]) ligge þær man gen manne fore ærwingiom[1]) bæggia þera. oc ærwingiar[2]) böten cononge hwar þera .XIII. m*arkær* oc atta örtoghar. oc swa hundærino. §. 2. Nu dræp*ær* man annan. combær han[3]) til þings. oc wiþ drap kænnis. þa a malsæghande wald. hwat han will hældær hæmna[4]) æll*ær* wiþ botom taka. §. 3. ([5]Nu warþær man dræpin. oc dyls þæt drap þa a þan wald sin hawær latit[6]) næmna slican ([7]til bana ær a[8]) wighwalle war som han will. necar han[9]) þæt can witas. þa a þan wald sin hafw*ær* latit.[10]) binda han wiþ*ær* m*æþ* þrim witnom. oc þræ tolftom eþe. orkar han wiþbinda. böte lagha bot .XL. m*arkær*. orkar han æi þan wiþbinda. þa wæri hin[11]) sic m*æþ* witnom þrim oc

---

IX:pr, 1-3 = UplL. ManhB. 9:pr, 1-3. (IX:pr., cfr. I. ManhB. 4:pr.)

---

[92] C. *arwa coma sum ær* &c.

[93] D. om. *ær.*

[94] C. *conogs* scriptum est, at litt. *gs* deletae sunt.

[95] C. *gozit.*

[96] D. *oc* additum at deletum est.

[97] C. om. *til.*

[98] C. om. *oc gæste.*

[99] B. Loco v. *oppe hallda* antea scriptum fuit *ophallda.*

[100] C. D. *hwar annan.*

[1] C. *arwingenum.*

[2] D. *ærfwingær.*

[3] C. om. *han.*

[4] C. *hempnas.*

[5] C. inc. cap. XIIII.

[6] C. *latin.*

[7] C. *han wil til bana. þær a wigh walle war. necar* &c.

[8] D. om. *a.*

[9] D. *þan.*

[10] C. *mist.*

[11] D. *sin,* at h. v. lineola est inducta.

þrætolftom eþe. wærs han fore drapino. ware saclös. oc æi ma ærwinge flerom þæt drap wita. hittis æi drapare. þa gællde som[12]) fyr ær saght hundære æll*ær* bolstaþ*ær*. §. 4. ([13]Aghe oc[14]) ærwinge wald at næmpna[15]) 55 slican til haldbana som han wil. ær[16]) a wighwallo war. Dyl han. þa scal ærwinge han wiþbinda. m*æþ* twem oc tolf. oc böti sæx m*arkær*. orkar æi wiþbinda. gange þa þan undan som[17]) sakin[18]) gifs m*æþ* twem oc tolf. oc uare saclös. oc hin[19]) böti .III. m*arkær* som æi orkaþe viþ binda §. 5. ([20]Vitir manne[21]) raþbænd. stande wizord fore hanom. næi oc tolfmanna eþ*ær*. orkar han æi eþ ganga. böte .III. m*arkær*. §. 6. ([22]Nu vil man uiþ botom taka æfter sin dræpnan. draparin wil oc gærna gællda. winz[23]) æi fæ til fulldra .XL. m*ar*ca. þa briste allom þem. þær[24]) bot atte fore taca. swa mykit fore hvariom som botin ær til. ([25]Hwarsom man dræp*ær* oc rymir vndan. oc ærwinge uill wiþ*ær* botom taka. sökis þa bo hans m*æþ* domom oc skælom. §. 7. ([26]Nu hoggas twer mæn.[27]) annar warþ*ær* sar. oc annar dræpin. þær ær drap gild.[28]) oc sar ogilt.

X. *Hær six om ([29]tweböt i drap.*

Gior man forsæte fore androm. i ([30]husa skiule. ([31]garþa skiule. skogha skiule. öia skiule. æll*ær* utt næsa. cumb*ær* þær man a gangande. ([32]riþande.

IX: 1, cfr. UplL. ManhB. 9: 4.
§§. 6, 7 = UplL. ManhB. 10: 1, 2.

X: pr. = UplL. ManhB. 11: pr. Cfr. I. Eps. 9: pr.

---

12) B. v. *som* bis scripta, priori loco rubra lineola est inducta.

13) C. inc. cap. XV.

14) C. *e*, cuius loco alia quaedam litt. antea fuit scripta.

15) B. *næmpnea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.

16) C. *þær*.

17) C. D. om. *som*.

18) B. *sackin* scriptum est, at punctum litt. *c* subiectum.

19) C. om. *hin*.

20) C. inc. cap. XVI.

21) C. *man*.

22) C. inc. cap. XVII.

23) F. *fins*.

24) C. om. *þær*.

25) C. inc. cap. XVIII.

26) C. inc. cap. XIX.

27) C. *man*.

28) Pro *gilt*. C. D. sic.

29) D. *twæ böter*. C. *tweböti drap*.

30) D. *husa skyle. garþa skyle. grinda skyle. skogha skyle. öia skyle.* &c.

31) C. om. *garþa skiule*.

32) C. om. *riþande — roande*.

acande. æll*ær* roande. falldær þan fore ær ligge han i sporgældom. falldær þæn til combær. liggi i tweböte. Nv sigh*ær* annar forsæte giort wara. annar necar. wære sic þan som[33]) sakin gifs. *mæþ* þretolftom eþe. Hoggas twer i forsætom. warþær þan sar[34]) tilcumbær. ligge i twe böte. hin i enböte ær[35]) fore sit*ær*. æll*ær* wæri *mæþ* eþe tolf manna. at han aldre[36]) giorþe hanom forsæte. §. 1. ([37]Konung*ær* biuþ*ær* leþong utt. skip liggær i læghi lypting tialdaþær ([38]oc skioldaþ*ær*[39]) a stampne. warþ*ær* þær man dræpin fore borþe oc bryggio sporþe ligge i twe böte[40]) §. 2. ([41]Nu dræp*ær* cona man. ligge han i sporgældom drap*ær*[42]) man cono. ligge hon i tweböte. ([43]Nu 56 sighs þön cona *mæþ* barne wara som dræpin var. hawe[44]) þa barns ærwinge þan[45]) næsto[46]) wizorþ at vita þæt *mæþ* twem quinna witnom. oc tolfmanna eþe. at hon *mæþ* barne war. þa höghis bot hænnar *mæþ* .IX. m*arcom*. §. 3. ([47]Nu can heþit barn dræpas til arffs. þær warþ*ær* æi bot höghre æn .XL. m*arkær*. oc miste arffwet. þy at ængen ma annan til arfs[48]) dræpa. ([49]Gior man æll*ær* cona heþet mord. þær[50]) ær .IX. m*arca* sac.[51]) taki þrea conung*ær*. oc þrear biscop*ær*. oc þrear hundære. æro æi san[52]) fore. wæri *mæþ* twem witnom oc tolf manna eþe.

XI. Hær six om hundraþa gælld i drapom.

Varþær uaggo barn dræpit[53]) *mæþ* harms hænde þæt þriggia ara ær.

X:1-3 = UplL. ManhB. 11:3, 6, 7. *XI:pr., cfr. I. ManhB. 3:6, 5.*

---

33) C. om. *som.*
34) C. om. *sar.* Male.
35) C. *þær.*
36) D. om. *aldre.*
37) C. inc. cap. XXI.
38) C. om. *oc skioldaþ*ær.
39) Lege *skioldær.* Cfr. UplL. ManhB. 11:3.
40) B. Spatium unius fere pollicis hic scripturae vacuum reliquit scriba.
41) C. inc. cap. XXII.
42) C. *Dræp*er.
43) C. inc. cap. XXIII.
44) C. *hawin.*
45) C. *þe.*
46) Lege *næste.*
47) C. inc. cap. XXIIII.
48) D. om. *arfs.* Male.
49) C. inc. cap. XXV.
50) C. *þæt.*
51) C. add. *at.*
52) B. *sand* scriptum est, at *d* deletum.
53) C. *dræpin.*

æll*ær* minna. þæt ær gilt m*æþ* hundraþ[54]) marcom. warþær dræpit þæt som siv ara ær. oc mera ær[55]) æn þriggia ara. þæt ær gilt m*æþ* attatigi marcom. warþ*ær* dræpit þæt XV. ara ær oc mera ær æn siv ara ligge i þiængs[56]) gældom. þæt ær XL. m*arkær*. Warþær dræpin krökio karl gildær m*æþ* .C. m*arcom*. §. 1. Warþær man[57]) hemdræpin[58]) i stowo sialfsins.[59]) gilld*ær* m*æþ* .C. m*arcom*. warþ*ær* dræpin i garþe. æll*ær* oc swa nær garþe. at han[60]) aske oc[61]) odde taker til. ligge i .LXXX. m*arcom*. liggær þy færmer. ligge i sporgældom þænna friþ agho hawa bonde oc husfro oc barn þera. oc alle þe þær agho bo saman.[62]) Gæst hion oc legho hion liggin i þings gældom §. 2. Warþær bolsmiþær dræpin i smiþio sinne.[63]) gilld*ær* m*æþ* .C. m*arcom*. Warþær dræpin[64]) silfsmiþær i smiþio sinne ([65]ligge i attatighi m*a*rcom. §. 3.
57 ([66]Nu riþær man at wægh. hitt*ær* lik. ærrat oc vndat. han a att*ær* wænda. oc lysa i by þem[67]) þær næst ær. ær oran fore hanom. lyse j by androm. ær oc þær oran. lyse i by þriþia. stande swa i þem by[68]) som i fyrsta oc sighi. iac hafw*ær* fynd hitt. ligg*ær* ([69]lik a wighwalle ærrat oc vndat. oc wet ængen manz bana. swara[70]) þe som fore æro hwar ær licare manz bana æn þu; Næi sigh*ær* han. iac ær æi manz banæ syniz[71]) bloþ ([72]i spiut fale. vndir öxa ölom. syniz spiæld a clæþom. æll*ær* utdær[73]) wiþ vnd. han ær licare[74]) manz bana. Dyl han gerning þa. þa agho tolf mæn annatigia wæria han æll*ær* fælla. wæria þe han. wari saclös. fælla þe han. böte .C. m*arkær*.

---

§. 1, cfr. UplL. ManhB. 12:1. (Cfr. 1. §. 3 = UplL. ManhB. 12:6. ManhB. 3:1.)

---

54) C. *hundraþa*.
55) C. om. *ær*.
56) C. *þiæns*. D. *þings*.
57) C. D. sic. B. *mam*.
58) C. *dræpin hema*.
59) C. *sialfs sins*.
60) C. add. *meþ*.
61) C. om. *oc*.
62) C. *soman*.
63) C. D. sic. B. *sime*.
64) C. om. *dræpin*.
65) C. *gilder meþ .LXXX. marcum*.
66) C. inc. cap. XXVII.
67) C. *sum*.
68) C. om. *by*.
69) B. Loco verborum: *lik a* antea, ut videtur, scriptum fuit *a wig*.
70) D. add. *þa*.
71) D. *Synir*.
72) C. *a spiut falle*.
73) C. *vdder*. D. *vndær;* male.
74) C. *licast*.

XII. Hær six om drap innan sængar.

Nv far bonde dræpa husfro sina. willde raþa hænne. oc æi dræpa hona. þæt agho tolf mæn75) uita. hwat hælld*ær* þæt war giort m*æþ* wilia w*ær*k. at hon bana fic. æll*ær* han wilde raþa hænne oc æi76) dræpa hona. Swæria þe sva at han æi drap hona m*æþ* wilia. ware þa (77sakær at lagha botom. Fælla þe han. gange þa bonde78) til stægls fore giærþ sina. oc þo agho þe han fyrra79) til þings föra. oc dom til taca. fyr æn þæt gioris.80) oc ligge ogild*ær* fore allom mannom. wilia frændær hanom liff vnna.81) þa scal han82) utlændis inna script sina. oc inlændis bot böta. þæt ær83) .C. m*arkær*. gange baþe i. carl oc conung*ær*. §. 1. Dræp*ær* husfro bonda sin vare lagh samo. witin oc þæt tolff mæn. hwat þæt war giort m*æþ* wilia æll*ær* æi. fællis hon at wilia wærk. dömis þa hon m*æþ* stenom tyrwas. §. 2. Nv drap hwarte þera annat. oc ær þo annat þera dræpit. oc banin can fangin warþa. Gang*ær* banin84) wiþ g*ær*ningine. oc husfro æll*ær* bondæn wiþ raþino. warin ba- 58
þin85) fegh. maþrin unde (86stæghæl. oc conann vnde gryt. Nu gang*ær* mannin wiþ oc cona87) dyl. oc fælla hona tolf mæn. þa gældin baþin88) liwit fore.

*XIII.*89)

Hwilikin man sin rættan90) hærra dræp*ær*. hwat þæt ær fatöcare hærra.91) æll*ær* ricare.92) warþær han fangin wiþ samo gærning. þa scal han til

---

XII = UplL. ManhB. 13:pr, 1, 2. *XIII = UplL. ManhB. 15:1.*

---

75) C. om. *mæn*.
76) C. om. *æi*. Male.
77) C. *han saclös at* &c.; male. D. *sac i laghabotum*.
78) C. *bondin*.
79) B. Loco v. *fyrra* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum. C. *fyr*.
80) C. *giors*.
81) D. *giwa*.
82) C. om. *han*.
83) D. om. *ær*.
84) C. *bani*.
85) C. *baþe*.
86) C. *stæghl conan vnde gyrt*.
87) C. *conan*.
88) C. *baþe*.
89) C. D. habent rubr. *hær sighs vm þe mall baþe ganger fore liff oc goz*.
90) C. *ræta*.
91) C. om. *hærra*.
92) B. Litt. *i* omissam supra lineam addidit scriba.

þings föras. oc vnde stæghæl[93]) dömas. oc iorþ oc goz hans þræskiptis. taca[94]) en lot conung*ær*.[95]) annan malsæghande þriþia hundære. Nv can bonda leghodræng*ær*. æll*ær* brytia. æll*ær* þera leghocona. æll*ær* þræll þera æll*ær* ambat.[96]) bondan æll*ær* brytian. æll*ær* þera husfror. æll*ær* þera barn[97]) dræpa. take þa þylican ræt op. som nu ær[98]) taldær. Nu can manne æll*ær* cono witaz. at þe hafwa hærra sin dræpit.[99]) þan dyl som sakin gifs. þær agho tolf mæn wæria han ([100]æll*ær* fælla. wæria þe han. vare saclös. fælla þe han. taki þylican dom ([1]nu ær up taldær.

XIIII Hær six om drap millom[2]) præst oc lecmanz.

Dræp*ær* præst*ær* bonda æll*ær* ([3]annar clærk*ær*. þa take biscop*ær* conungs rætin. Dræp*ær* bonde præst æll*ær* annan[4]) clærc. þa take conung*ær* conungs rætin af bondanom þem sama.

XV[5])

Nu can bonde warþa dræpin. oc arfwe hans ær æi inlændis. kærir þær
nocor æftir. oc wærs þæt fore hanom. can þan att*ær* coma som rætt*ær* ærfwinge ær. oc ær[6]) fyrra wart. kærir ærfwinge siþan æftir. vare swa wart[7])
fore hanom oc allom androm som fore þem fyrra æfte[8]) kærþe. §. 1. ([9]Dræp*ær*
59 man annan. oc dör þan fyrra som drapit giorþe. æn ([10]laghfylt warþe a
han. þa stande þrætolfter. eþær fore arfwanom[11]) hans. brist*ær* at eþe sakær

XIIII = UplL. ManhB. 16:pr.

XV = UplL. ManhB. 16:1-3.

---

[93] C. *stæghl.*
[94] C. *taki.*
[95] C. add. *oc.*
[96] C. *ambot.*
[97] D. v. *barn* errato bis est scripta, ut legi posset *barn barn.*
[98] D. add. *vp.*
[99] D. *dræpin.*
[100] C. om. *ællær fælla. wæria þe han.*
[1] D. *vp nu ær taldær.*
[2] D. *mællum.* C. *mellin.*
[3] C. sic. B. D. *annan clærc.*
[4] C. *annar.* Male.
[5] C. habet rubr. *hær sighs huru man scal wita drap sæt oc bött.* D. rubr. *huru man* &c. ut C.
[6] D. om. *ær.*
[7] C. om. *wart.*
[8] C. om. *æfte.*
[9] C. inc. cap. XXXII.
[10] C. *fylt warþer lagh a han.*
[11] C. *arwingenum.*

at sporgældom. oc æi fore morþgældom. æn þo at til morþgælda brutit vare. ([12]Nu warþær þan man laghwonnin til drapsins fyr æn han dör. þa agho ærfwingia ærfwa swa lett som liuft. oc gældis af þy goz som draparin atte. oc vare siþan saclös. alt þæt bötas scal fore faþorsins[13]) g*ær*ningar. þær[14]) han hafw*ær* brotit. æll*ær* oc[15]) fore moþor brot. þær hon bröt. i sinom daghom þa gældins e brotin. af þæs lot som bröt. æro æi pænninga til. þa ær þær want bötær cræwia[16]) æncte ær[17]) til. §. 2. ([18]Nv can biltogha man[19]) dræpa man. mæn han biltogha[20]) ær. æll*ær* annor[21]) brot bryta. böte æftir laghabotom. siþan han i friþ comb*ær*:

XVI Hær six om forgærningar.

Bær cona forg*ær*ningar manne. warþær bar oc atakin. þa scal hona taca oc i[22]) fiætur sætia. oc swa til þings föra. oc þe samo forg*ær*ningar[23]) mæþ hænne. þæt scolo tolf mæn wita hwat hælld*ær* hon hafw*ær* þöm forg*ær*ningar giort. æll*ær* æi. ([24]æll*ær* hwat hon ær bar oc atakin æll*ær* æi. wæria þe hona. ware saclös. fælla þe hona. fælz[25]) til .XL. m*arca*. þe ([26]bot þræskiptis. takær en lut conung*ær*. annan malsæghande. þriþia hundærit. Hafw*ær* nocor döþ af lutit. oc ([27]kæris siþan. witin oc þæt[28]) tolfmæn. skæra þe hona. ware saklös. fælz[29]) hon. þa a hon i bale brinna. oc ([30]ærfwinge hænne taca goz æfte hona. ([31]wilia malsæghanda hænne lif giwa. þa bötis m*æþ* .C. m*arcom*. Æn þo at hon wæris fore forg*ær*ningom. þa vare bonden saclös fore fiæturin. 60
§. 1. E hwar mæn warþa sannir fore morþe. gældin lif sitt fore. e horo

---

XVI = UplL. ManhB. 19:pr, 3.

---

12) C. inc. cap. XXXIII.
13) C. *faþor sins.*
14) D. *þæ.*
15) D. v. *oc* omissam in marg. add. scriba.
16) C. add. *sum.*
17) D. om. *ær.*
18) C. inc. cap. XXXIIII.
19) D. *maþ*er.
20) D. *biltogh*er.
21) C. *annar.* Male.
22) C. om. *i.*
23) D. *gærningar.*
24) C. om. *ællær* — *ællær æi.*
25) C. *felliz.* D. *falz.*
26) C. *præskiptas. tak*er &c.
27) C. *kærir nocor þæt siþan.*
28) C. om. *þæt.*
29) C. D. *falz.*
30) C. *arwingia takin* &c.
31) C. *wil malsæghande.*

mange þe hælzt[32] æro. oc warþa ([33]laghlica til witnaþe. oc þe agho fyr laghlica dömaz

*XVII. Hær six om þocka böt*ær.

Varþær conungs man dræpin. þær æro .XL. m*arkær* þocka bot.[34] oc ængin annar hærra aghær þocca bot cræwia. vtan conung*ær* en.[35]

XVIII. Hær six æn owormaghe gior ([36]*manne sar.*

Nv slar ow*or*maghe man til bloz. vari bot[37] m*æþ* þrim örom. oc fullsære[38] m*æþ*[39] sæx örom. e hwat hælld*ær* þæt ær i friþi. æll*ær* friþa mællom. æll*ær* hwat þæt ær m*æþ* waþa æll*ær* wilia Nu cræw*ær* han sæx öra oc far æi. fari þa[40] til þings. oc söke utt sæx öra. oc a ([41].III. m*arkær*. öra bot takær malsæghande. oc .III. m*arkær* þræskiptæs.

*XIX Hær six om waþa böt*ær *i sarom.*

Nv can vitande man annan til bloz sla. m*æþ* waþa oc æi m*æþ* wilia. þo at fullsære warþe. þa scolo þe til þings[42] fara. witna baþir ett. at þæt war waþe. oc æi wili.[43] bæra[44] þes twer witne. oc tolfmanna eþer. böte .VI. öra. Git*ær* æi þænna[45] eþ gangit. böte æfter wilia g*ær*ning. Þæt callar[46] waþa wara. baþe sighia ia wiþ.

XVII, cfr. UplL. ManhB. 20.

XVIII = UplL. ManhB. 22.

---

[32] B. Litt. *t* omissam supra lineam addidit scriba.
[33] C. *þe laghlica witnaþi till.*
[34] C. *þocca bötir.*
[35] C. om. *en.*
[36] C. *man saran.*
[37] Pro *böt.* Cfr. UplL. ManhB. 22.
[38] C. *fulsare.*
[39] D. *i.*
[40] C. om. *þa.*
[41] C. *þriþia* mark.
[42] D. v. *þings* omissam in marg. add. man. ut videtur rec.
[43] C. sic. B. D. *wilia.*
[44] C. *bær.*
[45] C. om. *þænna.*
[46] C. *calla.*

XX. Hær six[47]) om sialwa sæt.

Dela mæn om qwældit. æro satir om morghonin. combr i þera mællom pustær[48]) oc[49]) blame. fara til þings. oc sanna baþir ett. twe mæn m*æþ* hwariom þera. þæt ær sæx manna eþer. orka þe waþa eþ. bötin waþa bot .VI. öra Æcke[50]) ma conongs lænsman. þæt læng*ær* quælia. Fore sialwa sæt. oc nama tæct. giwom utt fore hwart ar. ena skipwist. aþra for lægþo ræt.[51])

XXI[52])

Warþæ[53]) man barþær. æll*ær* hoggin. þa scal læns maþ*ær*.[54]) æll*ær* oc 61 annar af[55]) hans wæghna. æll*ær* domare næmpna[56]) til tolf mæn. lata mæta acommur hans. til hwars[57]) þe wilia witna. æll*ær* oc .VII. af þæmma tolf. gilt ær þæt ær[58]) þe giora. witna þe til skeno. vare skena. witna þe[59]) til fulsæris. ware swa. hawe þa lænsmaþ*ær* wald at cræwia sarþolan sak oc sokn op giora. Dyl han. oc will æi syna mæn[60]) lata sea acomor sinar. hawe siþan ængon wizorþ[61]) til at sökia. oc æi lænsmaþ*ær* wald hawa þæt at quælia. ([62]Janan .XIIII. dagh[63]) scal han lata sea acommor sinar. latær æi sea innan .XIIII. nat*ær*.[64]) hawe ænga vitu siþan til at lata syna. þæssi tolf æll*ær* siu aff þem. scolo a hundæris þinge sighia til hwars þe mato acommur hans. fyr æn sökis. hwar som fyr sökir æn þe sighia. wari þön söcning ogilld. ([65]Ly-

---

XXI: pr., cfr. I. ManhB. 20.

---

[47] D. C. sic. B. om. *six*.

[48] D. sic. B. C. *pust*.

[49] C. *æll*er.

[50] C. *Æi*.

[51] C. D. *lægho ræt*.

[52] C. habet rubr. *hær sighs vm man warþ*er *barþ*er. *hoggin. æll*er *benbrotin*.

[53] C. D. *Uarþ*er.

[54] C. *lensman*.

[55] C. D. *a*.

[56] B. *næmpnea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.

[57] D. *hwæs*.

[58] C. *þær*.

[59] C. om. *þe*.

[60] D. *synaman*.

[61] C. Litterae quaedam hic additae at deletae sunt.

[62] C. hoc loco inc. cap. XLI (cfr. not. 89. pag. 74.); litt. numerales vero in margine desiderantur, quo exstitit error in designandis capitibus tribus proxime sequentibus.

[63] D. *dagha*. C. *daghs* scriptum, at *s* deletum.

[64] D. C. *nætær*.

[65] C. inc. cap. XLII. *(XLI* in marg. scriptum est; cfr. not. 62. supra.)

sir maþær man hælgþ.[66]) oc ær ængon asyn. wæri sic þan sakin gifs. m*æþ*
twem witnom. oc tolf manna eþ.[67]) oc warin baþir saclösir.[68]) Git*ær* æi
wart sic. söke hin m*æþ* twem oc tolf. oc böte .III. m*arkær*. orcar hwarghin
þera siþan. æi sökia.[69]) oc æi hin wiþær binda. bötin baþir .III. m*arkær*.
§. 1. ([70]Hogg*ær* man fullom sarom annan. synis yuir þwært þing. comb*ær*
wiþ baþi lin oc lækir. þær æro .XX. m*arkær* at sarom. tolf öra at lækis bot.
Hoggær han flerom sarom han. þa ær æcke[71]) flere sar gild ([72]til sökning
æn ett. Dyl han at han[73]) aldri hiog han. þa haffr[74]). sarþole wizorþ at
sökia a han. m*æþ* twem witnom. oc tolfmanna eþ.[75]) oc böte bot som fyr ær
62 saght Nv orkar han æi sökia i lagha þingom. ([76]gange vndan m*æþ* twem oc
tolf. ([77]oc þan som lyste. oc æi gat fullat böte .III. m*arkær*. §. 2. ([78]Bryt*ær*
armlæg a manne æll*ær* annat ben. swa at ute æro brut baþe. þær æro .XX.
m*arkær* at sarom[79]) tolf öra at lækis bot. III. m*arkær* at liutis bot. þo at
flerom sarom hogge han æcke bot þy höghre. §. 3. ([80]Sarghar cona cono.
ligge i þylicom giælldom som maþ*ær* sarghaþe man.[81])

XXII.[82])

Howþ sar oc hulsar. þem scal w*ær*cande varþa e til þæs. ute ær nat oc iamlange. vtan han sialfw*ær* hafw*ær*[83]) viþ sæt[84]) takit. Dör af þem sarom. vare þær bot byriaþ. aghi æi ærwinge ([85]wald a han hæmna. vtan

---

XXII:pr. = I. ManhB. 11; SML. ManhB. 4:pr.

---

[66]) C. D. *manhelgh.*

[67]) C. *eþe.*

[68]) B. *salclösir* scriptum est, at puncto priori *l* subiectum.

[69]) Lege *wæria*. Cfr. not. 17. pag. 138.

[70]) C. inc. cap. XLIII. *(XLII* in marg. scriptum est; cfr. not. 62. pag. 151.)

[71]) C. *æi.*

[72]) C. om. *til sökning.*

[73]) C. om. *han.*

[74]) C. D. *hawer.*

[75]) C. *eþe.*

[76]) D. *þa gange hin vndan* &c.

[77]) D. sic. B. C. *som lyste. oc æi gat fullat oc böte* &c.

[78]) C. inc. cap. XLIIII. *(XLIII* in marg. scriptum est; cfr. not. 62. pag. 151.)

[79]) C. add. *oc.*

[80]) C. inc. cap. XLV.

[81]) D. *manne.*

[82]) C. habet rubr. *hær sighs huru længi man scal sarum warþa.*

[83]) D. om. *hafwær.*

[84]) C. *sar.* Male.

[85]) C. *i þæmma wald. vtan* &c. Male.

arwa bot cræuia. þa æftir stand*ær*. Sar all[86]) annor warþe æi læng*ær*. æn att*ær* ær helt oc huþ yuir wæxin.[87]) §. 1. ([88]Varþær man hoggin fullom sarom a almænninghs torghe. þæt ær XL. m*arca* sac. warþær blar[89]) æll*ær* bloþogh*ær*. böte hema æftir lanzlaghom.

XXIII Hær six om affhog.

Hoggær maþær af androm litla fingær. þær æro tiugho m*arkær* at sarom.[90]) tolf öra at lækis bot. half þriþe[91]) örtogh at læstes bot. Hoggær af þæt fing*ær* næst ær litla fingær. þær[92]) ær tiugho m*arkær* at sarom.[90]) tolf öra at lækis bot. halffæmte örtogh at[93]) liutes bot. Hogg*ær* af langa[94]) fing*ær*. þær ær tiugho m*arkær* at sarom. tolf öra at lækis bot. sæx öra at læstes bot. Hogg*ær* af fing*ær*. þæt næst[95]) ær langafingre. tiugho m*arkær* at sarom. tolf öra at lækis bot. nio öra at læstes bot. Hogg*ær* af þomalfing*ær*.[96]) tiugho m*arkær* at sarom. tolf öra at lækis bot. tolf öra oc[97]) at læstes bot. §. 1. Hoggær hand af. þær æro[98]) tiugho m*arkær* at sarom. tolf öra at lækis bot. þrea m*arkær* at læstes bot. Hoggær af baþar hændær bot 63 æcke þy höghre. Hogg*ær* af hand[99]) at hon hængær wiþ. XX.[100]) m*arkær* at sarom. tolf öra at lækis bot. tolf öra oc at liutes bot. hængær þær halff bot. §. 2. Hoggær af öra. af manne. XX.[100]) m*arkær* at sarom. tolf öra at lækis bot. ([1]tolf öra oc at læstes bot. hyl þær hattær[2]) halfwa bot. §. 3. Hoggær af næsar af manne. XX. m*arkær* at sarom. tolf öra at lækis bot. III.

XXII: 1 = I. ManhB. 12.

XXIII, cfr. I. ManhB. 17.

---

86) D. *æll*er scalpro mutatum in *all*.
87) C. D. *waxin*.
88) C. inc. cap. XLVII.
89) C. *bla*.
90) C. add. *oc*.
91) D. *þriþia*.
92) D. *þæt*.
93) C. om. *at*.
94) C. *længsta*.
95) D. *næsta*.
96) C. *þumolfing*er.
97) B. v. *oc* omissam supra lineam add. scriba. C. om. h. v.
98) C. *ær*.
99) B. *domine* in marg. antiqua manu scriptum est, at deletum.
100) C. .X.
1) C. *oc tolf oræ* (i. e. *öra) at* &c.
2) D. *at*er. Male.

m*arkær* at læstes bot. §. 4. Hoggær ögha utt a manne. æll*ær* stingær utt. XX. m*arkær* at sarom. tolf öra at lækis bot. III. m*arkær* at læstes bot. Hoggær æll*ær* stingær baþen[3]) utt. bot æcke þy höghre. §. 5. Hoggær foot af manne XX. m*arkær* at sarom. tolf öra at lækis bot. III. m*arkær* at læstes bot. Hoggær af baþa. bot æcke[4]) þy höghre ([5]Warþær giort i friþe aff hog. æll*ær* sar. þa[6]) ær e þrim m*a*rcom höghra.[7])

XXIIII. Hær six om[8]) skeno.

Varþæ[9]) man næmdær til skeno. ([10]þing lægs hanom. combr þan som næmde. söke a han m*æþ* twem oc tolf. Combær æi þan ær[11]) næmde. oc þan stander ær[12]) næmd*ær* ær. biuþ*ær* fullt fore sic. þa lægs hanom annat þing. ([13]oc combr þa þan næmd*ær* ær. biuþ*ær* fult fore sic. þa lægs hanom þriþia þing. þa combr oc þan næmd*ær* ær biuþær fullt fore sic. Nu mæþan þænne[14]) hafwær halldet lagha þingom. takir[15]) han[16]) þa wizord op. som ængon atte förra.[17]) Gang*ær* þa undan m*æþ* witnom twem oc eþe tolf manna. fare hem oc ware saclös.[18]) þan böte III. m*arkær* som lyste þy. han gat æi fullat. §. 1. ([19]*Hær six om sokner.*[20]) Sökær man annan i enböte. söke m*æþ* witnom twem oc eþe tolf manna. Söker i tveböte. söke m*æþ*
64 witnom þrim oc atærtan manna eþe. Söker i þræböte. söke m*æþ* witnom þrim oc þrætolftom eþe §. 2. Combær man af andri[21]) laghsagho oc gifw*ær* sac nocor*om* hær.[22]) om blama[23]) om benbrot. om allar acomor. söke sic

---

XXIII:5, cfr. I. MankB. 13, 14.

---

3) D. om. *baþen*.
4) C. *æi*.
5) C. inc. cap. XLIX.
6) C. *þær*.
7) C. *höghre*.
8) B. Loco v. *om* antea scriptum fuit *sk*.
9) C. D. *Varþer*.
10) D. *þinghlægs*.
11) C. D. *sum*.
12) C. *sum*.
13) D. om. *oc — þriþia þing*.
14) C. *hænne*. Male.
15) D. *taki*.
16) C. *þæn*. D. *þan*.
17) D. *fyrra*. C. *fyr*.
18) D. add. *oc*.
19) B. Verba: *Hær — sokner* minio sunt exarata. D. om. haec verba. C. inc. cap. LI, cui haec rubr. inscripta est.
20) C. *sökner*.
21) B. *andru* primum scriptum est.
22) C. *þær*.
23) F. *blånadt*.

æfte þy. ær lagh æro i þy lande. ær[24]) han fic[25]) acomona.[26]) §. 3. ([27]Warþær man hoggin a almænnings torghe æll*ær* annar staz[28]) i köpstaþinom.[29]) þa scal æi gælcare mera af pænningom hans taca æn til þriggia marca. Combær þan sic ondan gærningena giorþe. oc combr bort[30]) af köpstaþenom. böte brot[31]) sin hema. oc dömes æcke þa gælcaranom af pænningom hans. §. 4. Hoggas mæn æll*ær* dræpas oc wita æi at conungær ær i lande æi böter han þær fore[32]) .XL. m*arkær*. vtan conungs bref come fore han. æll*ær* conungs þing warþe[33]) callat. ([34]Combær conunger i land. þa scal siunatom[35]) fyr lysas. oc ([36]friþ*ær* standa. oc siunatom[37]) æfter. Ær conungs raþ almænnilict.[38]) saman til han[39]) callat. þa scal friþær standa .XIIII. næt*ær* fore. oc .XIIII. næt*ær* æft*ær*. Hwarsom hogg*ær*. æll*ær* dræp*ær* i þæssom friþ.[40]) af bræþe.[41]) böti .XL. m*arkær*. ([42]Hwasom hæmpnir a annan fore gambla fegþ i þæssom friþ[43]) nu ær saghaþær þa scal goz hans sköflas. oc han sialfw*ær* biltogh*ær*[44]) wara. §. 5. ([45]Warþ*ær* man a torghi dræpen[46]) a[47]) rætom torgdagh. ligge i attatighe m*ar*com. §. 6. ([48]Warþ*ær* man barþ*ær* æll*ær* hoggen fullom sarom. far formæle sin. oc næmpner scaþa man sin. fore grannom oc nagrannom oc scriffta faþær sinom. aghe þær[49]) ærfwinge wizorþ sökia sic æfter præst[50]) witnom. m*æþ* þrim witnom oc prætolfftom eþe. orcar æi witne.[51]) hawe þa wærcande[52]) wizorþ. §. 7. ([53]Halldær man þan man he-

§. 6 = I. ManhB. 8; SML. ManhB. 10: 2.

---

24) C. *þær*.
25) D. *sic*. Male.
26) C. sic. B. D. *acomana*.
27) C. inc. cap. LII.
28) C. *annan staz*.
29) B. Loco litt. *i* antea-scriptum fuit *a*.
30) C. *brot*.
31) C. *brut*. D. *bort*.
32) D. om. *fore*.
33) D. *ware*.
34) C. inc. cap. LIII.
35) D. sic. C. *siu natum*. B. *sinatom*.
36) C. *friþ stande*.
37) C. *siu nætir*.
38) D. C. sic. B. *almæninlict*.
39) C. D. *hans*.
40) C. *friþi*.
41) B. *vreþe* primum scriptum est, at litt. *v* in *b* mutavit, ac, puncto priori *e* subiecto, *æ* supra lineam add. scriba.
42) C. inc. cap. LIIII, quamvis litt. numerales in marg. sunt omissae. Cfr. not. 93. pag. 74.
43) C. *friþi*.
44) C. *biltogha*.
45) B. Verba *Warþær — torghi* omissa in marg. add. scriba. C. hic inc. cap. LV.
46) B. Loco litt. *d* antea scriptum fuit *D*.
47) B. *a* omissum supra lineam add. scriba.
48) C. inc. cap. LVI.
49) C. om. *þær*.
50) Pro *præsts*. D. *præsta*.
51) B. Man. forte rec. supra lineam add. *oc eþi*.

ma *mæþ* sic. dræpet æll*ær* hoggit haw*ær*. combær atalan a han. biuþe utt han fore grannom oc nagrannom. ware saclös. halldar[54] han inne oc þol atalan ærwingians. æll*ær* oc[55] þæs. som skaþa hafw*ær* fanget. halde þan fullom botom oppe. man haw*ær* haldet §. 8. ([56]Wites þræle om drap frælsmanz.[57] ær æi sandær at. wæri bonden han *mæþ* tolfmanna eþ.[58] git*ær* æi eþen[59] gangit. böte fiorþong[60] af frælsmanzbot[61] ([62]Dræp*ær* frælsman[63] þræl. bot hans half fiorþe[64] marc. bær þan[65] nycla bondans. oc raþ*ær* allom lasom. warþær i garþe dræpin hema. ligge þan[66] i marcom siv. Dræp*ær* þræl frælsan man. gifwe utt þrælin. oc a markær siv. ([67]ware arfwingians wald. at giora af hanom, hwat han wil. Combær þræl sic ondan oc löp*ær*[68] bort. böte att*ær* þan frælsa *mæþ* marcom þrættan. far æi þæssa .XIII. m*arkær*. þa scal han til þing*s* fara. oc sökia utt .XIII. m*arkær*. oc mæþ .III. m*arkær* til þræskiftes. ([69]Warþ*ær* þræl barþær æll*ær* sar gior. hawe bot sina alla saman i sæx örom. sara mal.[70] lækes bot. oc[71] læstes bot. Þræl oc ambat waren baþæn om[72] en lagh. Sarghar þræl frælsan man. böte fiorþong[73] af frælsmanz[74] bot. §. 9. ([75]Hoggær man wakn[76] æll*ær* claþe manz. þæt ær þriggia m*a*rca sac. æll*ær* wære[77] *mæþ* eþe[78] tolf manna.

XXV.[79]

Nu liggær man a[80] scoghe æll*ær* skipe. æll*ær* oc annar stad. lær sic til

XXV: pr, 1 = UplL. MankB. 31.

---

[52] Lege *wæriande*. Cfr. SML. ManhB. 10 : 2.
[53] C. inc. cap. LVII.
[54] C. D. *hald*er.
[55] C. om. *oc*.
[56] C. inc. cap. LVIII.
[57] C. *fræls manz*.
[58] C. D. *eþe*.
[59] C. *eþ*.
[60] C. *fiarþong*.
[61] D. *frælsmanz bot*. C. *fræls manz bot*.
[62] C. inc. cap. LIX.
[63] C. *fræls man*.
[64] C. *fiarþe*.
[65] D. *han*.
[66] C. *han*.
[67] C. *hawe arwinge hans wald* &c.
[68] C. add. *vndan*.
[69] C. inc. cap. LX.
[70] C. *sarmal*.
[71] C. D. sic. B. om. *oc*.
[72] C. *wiþ*.
[73] C. *fiarþong*.
[74] D. sic. B. *frælsanz*. C. *fræls man*.
[75] C. inc. cap. LXI.
[76] D. *wapn*.
[77] C. D. add. *sic*.
[78] D. om. *eþe*.
[79] C. D. habent rubr. *hær sighs vm morþ. oc ran oc nam.*
[80] D. *i*.

myrþa oc ræna. ([81]oc myrþer oc ræner. warþ*ær* gripin i þöm`gærningom þa
scal han til ([82]þings föra.[83]) þær scolo tolf mæn næmnas. som han scolo
wæria æll*ær* fælla. wærs han. vare saclös. oc böte þan[84]) .XL. m*ark*ær saclösan
qualde. bastaþe oc i band förþe. fælles han ran æll*ær* morþ wites. þa
scal morþare a stæghl. oc ransman vnde swærþ. §. 1. ([85]Dræp*ær* man annan.
æll*ær* hogg*ær* af hand æll*ær* Lime andra. orcor[86]) æi botom. æll*ær* wil 66
æi böta. æll*ær* oc[87]) borghan fore sic fa. til fulldra bota. gællde þa liff gen
liffwe. lim gen lime. siþan laghfylt ær a han. Gælde oc ængen þan liff fore
liff.[88]) æll*ær* lim gen lime. som botom orcor.[89]) æll*ær* borghan til fuldra bota.
§. 2. Æi ma döþom sac gifwa. vtan quicom se sac gifwen. æll*ær* oc sac hans
se lius oc barlic mannom. fore þy at e scolo dul fore döþom standa[90])
§. 3. ([91]Læggær man annan[92]) at iorþ niþær. oc sneper[93]) han. skær v som
gallte. Combær han æll*ær* hans omboþ. kærer þæt a þinge. þa bötes þær att*ær*
son oföddær fore .XL. m*arcom*. dotter fore .LXXX. m*arcom*.[94]) sar hans
m*æþ* .XX. m*arcom*. §. 4. ([95]Hwat som bryz utan stocholm. ær þæt hog æll*ær*
drap. æll*ær* þyffte.[96]) læggær han[97]) þæt aff. oc ([98]sæter wiþ styre man.
oc stamboa.[99]) oc asæta alla. ware ([100]sæt oc oquald[1]) þan tiþ han hem
comb*ær*. sæter han æi wiþ þem. þa böte hema. þær han ([2]bos fore. æft*ær*
lanzlaghom.[3]) Ær þa inne conungs rætær. oc fyr æi. §. 5. ([4]*Hær six om*

---

§. 3 = I. ManhB. 7.
§. 4, cfr. UplL. KgB. 11: 1.
§§. 5-8, cfr. I. Þj. 16: pr, 1-3.

---

[81] C. om. *oc — ræner.*
[82] C. *föras þings.*
[83] D. *föras.* Cfr. not. 82. praecedentem.
[84] C. *han.*
[85] C. inc. cap. LXIII.
[86] C. D. *orcur.*
[87] C. om. *oc.*
[88] D. *liue.*
[89] B. Punctum posteriori *o* subiectum est, et *a* supra lineam additum. C. D. *orcar.*
[90] B. *standea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.
[91] C. inc. cap. LXIIII.
[92] B. Ultimum *n* omissum supra lineam add. scriba.
[93] B. *snöper* scriptum fuit, at *ö* in *e* mutavit scriba. C. *skneper.*
[94] C. D. sic. B. *marca.*
[95] D. *þæt.* C. inc. cap. LXV.
[96] D. *þiufte.*
[97] C. *man.*
[98] D. *sætis wid styrman.*
[99] D. *stampuboa.* C. *stambo.*
[100] C. *þæt vqualt* &c.
[1] Pro *oqualt.* Cfr. not. 100. praecedentem.
[2] F. *boor, efter* &c.
[3] C. *lanz lagh.*
[4] B. D. Verba *Hær — hand ran* minio sunt scripta. C. hic inc. cap. LXVI, hac rubr. ornatum.

hand ran Ræner man af androm minna æn öra. hafwe wizord at[5]) wæria sic mæþ næi oc tolf manna eþ.[6]) at han aldre rænte han. Gitær han æi wart sic. söke utt ran a þinge. m*æþ* twem witnom oc tolfmanna eþe. oc[7]) .III. m*arkær* at asökninne.[8]) Gitær siþan hwarghin þera. æi þænne[9]) wart sic. oc æi ([10]hin sot sic. waren baþer saclöser Ræner af androm öre æll*ær* öre mera. hafwe wizord at sökia op a han. swa mykit som ranet war. oc ække höghra sökia æn til tolf öra. at höghsto.[11]) söke m*æþ* witnom twem oc eþe tolf manna. Dömes utt ran.[12]) oc III. m*arkær* at asökninne.[13]) þæt het*ær*
67 handran. at[14]) man gangær bya mællom æll*ær* cöpstaþa. warþ*ær* rænt*ær*. lyse fore fyrsta mote. ([15]ær han möt*ær*. oc i fyrsta by. ær[16]) han til comb*ær*. take þ*ær* witne til. wite fæ sit til tolf öra. swa som fyr ær sact. oc .III. m*arkær* at asökninne.[17]) §. 6. ([18]Riþær man landa mællom. æll*ær* cöpstaþa. warþær rænt*ær* saþols oc andra þinga sinna. lyse oc som fyr ær sact. fore fyrsta mote. æll*ær* i fyrsta by. han til comb*ær* wite þær[19]) fæ sitt til þriggia marca oc .III. m*arkær* at asokninne.[20]) þæt het*ær* saþolran. ([21]Akær man landa mællom. æll*ær* köpstaþa. æll*ær* bya[22]) mællom. warþær rænt*ær* sliþa. oc andra þinga sinna. lyse oc fore fyrsta mote. oc i fyrsta by han til comb*ær*. take þær[23]) witne. wite fæ sitt til .VI. m*arkær*. oc .III. m*arkær* at asokninne.[24]) þæt heter sliþa ran. §. 7. ([25]Hwar som lik ran giorer.[26]) ræner lik a gato ute. wite ran[27]) til .VI. m*arkær*. oc .III. m*arkær* at asokninne.[28]) §. 8. hwarsom lyser[29]) rane. oc git*ær* æi sot. gange þan ondan ær[30]) næmder

---

5) D. om. *at*.
6) C. D. *eþe*.
7) C. add. *a*.
8) D. *sökninne*. C. *socninne*.
9) C. *henne*. Male.
10) C. *þænne sokt* &c.
11) C. D. *hösto*.
12) B. *oc ran* additum at lineola inductum est.
13) C. D. *söcninne*.
14) C. *ær*.
15) C. *þær han möte*.
16) C. *þær*.
17) C. *asocninne*. D. *sokninne*.
18) C. inc. cap. LXVII.
19) C. *þæt*.
20) C. *socninne*. D. *sökninne*.
21) C. inc. cap. LXVIII, quamvis litterae numerales in marg. desiderantur. Cfr. not. 94. pag. 75.
22) C. D. sic. B. *boa*.
23) C. add. *till*.
24) D. *sökninne*.
25) C. inc. cap. LXIX.
26) C. *gior*.
27) C. add. *sit*.
28) D. *sokninne*.
29) C. *lyse*.
30) C. *sum*.

ær m*æþ* tolf manna eþe. oc þan böte III. m*arkær*. som lyste. ran. oc æi gat fullat. §. 9. Dör manz fostre. hafr[31]) baþe bo oc boscap. gior baþe reþ oc roþ. hwar som goz þæt ræner fore halzmanninom. boþe[32]) lik oc linda. hæte wiþ .XL. m*arcom*. Coma til frænd*ær*. göþa þan oc goþan[33]) giora. wære þær m*æþ* .XL. m*arkær*[34]) ([35]git*ær* æi wart oc goþan giort. böte XL. m*arkær*. §. 10. ([36]Hwar som aþrom gior bos ran. riþ*ær* hem at manne. m*æþ* hær oc hælmning[37]) takær fore hanom baþe höwat[38]) oc clöwat. þan som þætta wit*ær* aþrom. þa scal han sökia op a han m*æþ* þrim witnom oc þrætolftom eþe. git*ær* han sott. gælde först .XXIIII. m*arkær* fore attær gillde howoz man[39]) þem som bö[40]) miste. oc XL. m*arkær* til þræskiftes. oc hwar 68 annar þær war i flocke oc faronöte. böte[41]) .III. m*arkær*. Nu git*ær* han æi söt[42]) i laghþingom. gange vndan[43]) m*æþ* eþe þrætolftom. §. 11. ([44]Hwar som ræner hæst v stalle. æll*ær* nöt af[45]) base. hafw*ær* i liuse[46]) oc æi i löne. þæt ær .VI. m*arca* bot a.[47]) þæt[48]) hetir bos brigþ. will æi böta þem. söke þa utt a þinge þæt sama. §. 12. ([49]Hwar som næmer[50]) annan. vtan til conongs uttgærþar.[51]) oc kirkio bygning. oc skipa bygning. hæte wiþ .III. m*arcom*. æi ma oc næma til conungs uttgærþ*ær*[52]) utan han hafwe fore sic dom oc full skæl. næmer utan dom ([53]oc skæl. hæte wiþ .III. m*arcom*. ([54]Halldær oc hæfter olyþno man lagha nam fore kirkio bygning æll*ær* snækio hæte wiþ ör*um* þrim

§. 10 = I. Þj. 16:4.

---

31) C. D. *hawer*.

32) B. *baþe* primum scriptum fuisse videtur. C. D. *baþe*.

33) C. *goþa han*. Male.

34) B. v. *mar*kær omissam supra lineam add. scriba.

35) C. om. *git*ær — *mar*kær.

36) C. inc. cap. LXX.

37) C. *hemningh*. D. *hælmiung*.

38) Pro *howat*. C. sic.

39) C. *howoz manne*. D. *govoz manne*. Male.

40) Pro *bo*. C. D. sic.

41) B. Litt. *e* omissam supra lineam addidit scriba.

42) C. D. *sot*.

43) C. om. *vndan*.

44) C. *Hwa;* hic inc. cap. LXXI.

45) C. *v*.

46) C. *lyse*.

47) C. D. *at*.

48) C. *hæst*. Male.

49) C. inc. cap. LXXII.

50) C. *rænir*. D. *næmner*. Male.

51) D. *vtgærþær*. C. *vtgærþe*r.

52) D. C. *vtgærþ*.

53) C. *æller full skæl*.

54) C. inc. cap. LXXIII.

*XXVI. Hær six om þiufnaþa.*55)

Stiæl56) man örtogh æll*ær* minna57) æn örtogh. böte III. öra. æll*ær* miste huþena.58) §. 1. Stæl minna æn öre oc mera æn örtogh. böte .VI. öra ensac bondans. hafw*ær* æi pænninga.59) miste öra sitt.60) warþ*ær* æi gripin m*æþ*. wære m*æþ* eþe þriggia manna. Nu can han stiæla61) mællan þingariþa. calle þa soman gr*a*nna oc nagranna. æll*ær* hamno mæn sina. gange op a han62) twæggia manna witne. oc gioræ hanom þiufs ræt. æfte þy som fyr ær sact.63) oc hafwe lænsman ængon64) wizorþ at quælia bondan65) þær om. §. 2. Stæl man öre æll*ær* mera æn öre. oc minna æn half marc. þæt ær þriggia marca sac. þan þiuf scal til þings föra. oc binda wiþ han m*æþ* witnom twem oc eþe tolfmanna. æn þivfren dyl. oc öres agrep66) m*æþ*. hafw*ær* han67) 69 æi pænninga böta. hafwe68) lænsman oc bonde wald hwat þe wilia hælld*ær* taca byrgsl hans æll*ær* oc69) huþ oc öron. Gange in70) fore marc om ar.71) swa om annat. oc þriþia. J þæmma þiufnaþom. ware samo lagh om cono som om man æn hon hitter stæla. §. 3. Stæl man (72til half marc. æll*ær* mera. hafwe half marc at agrepinom. oc böte XL. *markær*. Stæl (73han mællan þingariþa. þa scal bonde sænda boþ lænsmanne. lænsman scal boþcafla op skæra. oc þinge soman calla leþe74) þær bonde fram tu75) witne at han ær sandær þiuftw*ær* hans. take þær dom oc skæl til. siþan ma han þan þiuff a galgha æll*ær*76) gren lata oc þær op hængia. siþan scal bonde i fyrsto þin-

---

(§§. 1, 2, cfr. I. Þj. 1: pr, 1.)

(§. 3, cfr. I. Þj. 1: 3.)

---

55) B. Loco litt. *f* antea scriptum fuit *þ*. C. D. *þiufnaþ*.
56) C. D. *Stæl*.
57) C. add. *min*.
58) D. *huþ sina*.
59) C. add. *till*.
60) D. *sic*. Male.
61) C. D. *stæla*.
62) C. add. *meþ*.
63) D. *sac*. Male.
64) C. om. *ængon*. Male.
65) C. om. *bondan*.
66) D. *agrip*.
67) C. om. *han*.
68) D. add. *þa*.
69) C. D. om. *oc*.
70) C. *i*. Male.
71) D. *ær*.
72) D. om. *til*. C. om. *til — hafwe*.
73) C. D. *man mellum* &c.
74) D. *baþe*. Male.
75) C. *twe* scriptum est, at *e* deletum.
76) C. *a*.

gariþ þær combær næst æffter. ganga tolf manna eþ. at han war sand*ær* þiufw*ær* hans. §. 4. Stæl til öres. tacar[77]) mera at agrepinom æn til öres stande þæt i botom fore þiufwenom Stæl til half m*a*rc. taker mera at agrepinom æn halfm*a*rc. stande oc þæt i[78]) botom fore þiufvenom. §. 5. ([79]Taker man þiuff. þa þingariþer[80]) inne æro. han[81]) scal hanom fram warþa.[82]) a þing oc a ring. oc ī hændær conungs lænsmanne. ([83]hafwe þær til ([84]witna. tolf mæn aff hundære sino. at han fic hanom þiuff. oc sannan[85]) agrep m*æþ*. oc pænninga þiufsins. ware[86]) bonden saclös. warþe æi hanom længær. Nu sæghær lænsman. at han toc flere pænninga m*æþ* þiufwenom. wære sic m*æþ* næi oc tolfmanna eþe. ([87]Slæpper bonde fyr þiufwe sinom æn han combær a þing oc a ring. slæpper ([88]þem ær bunden war m*æþ* ærmabandom.[89]) hæte wiþ þrim m*a*rcom. æll*æ*r wære[90]) m*æþ* ([91]eþe tolfmanna. þæt han hanom[92]) aldre slæpte.[93]) Wit*æ*r hanom at han slæpte[93]) þem þiuffwe. ær[94]) stoccaþær war. æll*æ*r bastaþær oc bundin. hæte wiþ .XL. m*arcom*. æll*æ*r wære[95]) m*æþ* eþe þrætolftom. §. 6. ([96]Gifs manne sac fore band. þa dyl han. þæt scolo tolf mæn wita. wæria þe han. ware[97]) warþær. fælla þe han. ware fallen at XL. m*arcom*. fore þæt at[98]) han saclösan bant fiætraþe. æll*æ*r inne læste. Combær ængen þan som kærer. ware saclös. §. 7. ([99]Stæl þræl æll*æ*r hema cona bondans til öres. öres agrep*æ*r m*æþ*. böte III. m*arkær*. æll*æ*r

§. 5 = I. Þj. 5:pr.; 8.

§. 6 = UplL. ManhB. 41:pr.

---

77) C. D. *taker*.
78) C. D. sic. B. om. *i*.
79) C. inc. cap. LXXV.
80) C. *þingariþar*.
81) C. *þa*.
82) C. om. *warþa*. Cfr. not. 83. sequentem.
83) C. *andwarþas. oc tolf mannum aff hundare sino. oc hawe þær til witne. at han* &c.
84) D. *witne. oc tolf* &c.
85) C. *saman*. Male.
86) C. add. *þær* meþ. D. add. *her meþ*.
87) C. inc. cap. LXXVI.
88) C. *þæn þær bunden* &c.
89) C. *armabandum*.
90) C. add. *sic*.
91) D. om. *eþe*. C. *tolf mannum þæt* &c.
92) C. om. *hanom*.
93) D. *slæppe*.
94) C. *sum*.
95) C. add. *sic*.
96) C. inc. cap. LXXVII.
97) C. *warþe*.
98) C. om. *at*.
99) C. inc. cap. LXXVIII.

wære bonden þræl sin m*æþ* tolf manna eþe. þænna[100]) eþ scal bonden ganga. oc æi þrællen. Allar þrælsins gærningar ællærs.[1]) ganga æckæ utan i fiorþong[2]) aff frælsmanz bot. §. 8. ([3]Taker man þiuff annarsmanz[4]) han scal halff marc hafwa fore han.[5]) §. 9. ([6]Far man æffte þiuffwe sinom. taker allt soman þiuf[7]) oc þiufnad. ær þan man bolfast*ær* böte þær han bos fore. ær han löska. fare hem i þan gard han ær i. ær þæt halfm*ar*ca þiufnaþer. þæt ær .XL. m*arca* sac. hafw*ær* bonde[8]) nykel at hærbærghe hans. oc þiufren böter[9]) sac sina. þan ær[10]) lasom ([11]warþaþe. böte III. m*arkær*. þæt hetir[12]) þiufwala bot. §. 10. ([13]Stæl owormaghi follan þiufnaþ æll*ær* minna. þa ware þæt fiorþong*ær*[14]) aff moghande manz bot. hwat þæt ær mera þiufte æll*ær* minna. æi ma owormaghe liff æll*ær* limi[15]) fore styld æll*ær* drap[16]) lata. §. 11. ([17]Nappar ax aff akrom. warþer bar oc atakin. böte III. m*arkær*. æll*ær* wære m*æþ* eþe tolfmanna. Akrom ær garþær at[18]) wæk.[19]) oc himen
71 at þæckio. Stæl corn a[20]) akrom ute. warþær þær gripin wiþ. ([21]slai bændel om hals före swa til þings. löse sic m*æþ* .XL. m*arcom*. æll*ær* ware stens mater[22]) oc strand*ær*[23]) ([24]Takær man nyttær i friþcallaþom scoghe. mera æn til þomalfingers[25]) i hanzka sin.[26]) warþar[27]) gripin m*æþ* böte III. m*ar*-

(§. 8, cfr. 1. þj. 10.)
§. 10 = UplL. ManhB. 42.

§. 11 = 1. þj. 2.

---

[100]) D. *þæmma*.

[1]) C. om. *ællærs*. D. *ællærs* scriptum at deletum est.

[2]) C. *fiarþon* (sic).

[3]) C. inc. cap. LXXIX.

[4]) C. D. *annars mans*.

[5]) C. D. *hanum*.

[6]) C. hoc loco inc. cap. LXXX (cfr. not. 96. pag. 75.); litterae autem numerales in marg. omissae sunt; quo exstitit error in designandis capitibus tribus proximo sequentibus.

[7]) C. D. sic. B. *þiuþ*.

[8]) C. *bonden*.

[9]) C. *böte*.

[10]) C. *sum*.

[11]) C. *warþa. þe böte* &c. Male.

[12]) C. D. sic. B. om. *hetir;* man. paullo rec. in marg. add. *ær*.

[13]) C. inc. cap. LXXXI (in marg. scriptum est *LXXX;* cfr. not. 6. supra).

[14]) C. *fiærþong*er.

[15]) C. D. *lim*.

[16]) C. *örat*. F. *orätt*. Male.

[17]) C. inc. cap. LXXXII (in marg. scriptum est *LXXXI;* cfr. not. 6. supra).

[18]) B. v. *at* bis scripta est, at priori loco deleta.

[19]) Pro *wæg* v. *wægg*. C. *wægh*. D. *waþ;* male.

[20]) C. D. *aff*.

[21]) C. *slaghbædel vm* &c. Male.

[22]) Pro *maþer*. Cfr. not. 23. pag. 10.

[23]) C. *steandær*. Male.

[24]) C. inc. cap. LXXXIII (in marg. scriptum est *LXXXII;* cfr. not. 6. supra).

[25]) C. *þumolfingærs*.

kær. takær æi mera. ware saklös. Ganger man ginom ærta akra æll*ær* böno
æll*ær* romna. lin æll*ær* löka. taker æi bundna byrþe. ware saclös. bindær byr-
þe æll*ær* cliniar.[28]) taks þær wiþ. böte .III. m*arkær*. warþ*ær* æi takin m*æþ*.
wære m*æþ* eþe tolff manna. §. 12. ([29]Stæl somartenong. böte III. öra. stæl
annan. oc .III. öra. stæl þriþia. oc .III. öra. stæl fiorþa.[30]) böte III. m*arkær*.
æll*ær* wære m*æþ* eþe tolf manna. Stæl buk twæggia wintra böte .XL. m*ar*-
kær. Stæl galt þriggia wintra. böte .XL. m*arkær*. §. 13. ([31]Molcar ko manz.
taker allt soman bytto oc hand. böte fore .III. m*arkær*. ængo atakin wære
m*æþ* eþe tolfmanna. §. 14. ([32]Vites manne bospænd[33]) lockat hion hans þæt
ær þriggia m*a*rca sac. ængo ataken. wære m*æþ* eþe tolfmanna. §. 15. ([34]Allt
þæt man læggær sitt handawærke[35]) op a. ær þæt gilldror i scoghe. æll*ær*
næt a sio. warþær þæt stolet. þæt ær þriggia m*arca* sac. §. 16. ([36]Stæl bat
manz. æll*ær* farcoster[37]) hans. þæt ær oc þriggia m*arca* sac. warþ*ær* æi ta-
ken[38]) m*æþ*. wære m*æþ* eþe tolfmanna Brytær skip manz. þæt ær[39]) þrig-
gia m*a*rca sac. ([40]Taker man bat manz olofandes.[41]) æll*ær* hæst manz. þæt
ær þre[42]) öra at han stigher a. oc þre[43]) öra at[44]) han stigh*er* aff. æn[45])
han warþer bar oc atakin a samo[46]) bya marc. æll*ær* dyli m*æþ* eþe sæx[47])
manna. förir sic æll*ær* riþer længra. oc ær atakin heti þiufw*ær* fore. æll*ær* 72
wæri[48]) m*æþ* eþe tolf manna. §. 17. ([49]Far man æffte þiufwe sinom.[50]) will
hanzama han. oc git*ær* æi. fyr æn han slar i hæl han. Nu gifwa ærfwin-

---

§. 12 = I. Þj. 1:2.
§. 16, cfr. I. BygnB. 28, 29.
§. 17 = UplL. ManhB. 46. (Cfr. I. Þj. 3.)

---

26) B. *sinom* scriptum est, at litt. *om* ab ipso scriba deletae sunt.
27) C. *warþir*. D. *wærþær*.
28) C. *clyuiar*. D. *cluuar*.
29) C. inc. cap. LXXXIIII.
30) C. *fiarþa*.
31) C. inc. cap. LXXXV.
32) C. inc. cap. LXXXVI.
33) C. *bo spiall*. D. *bospæll*.
34) C. inc. cap. LXXXVII.
35) C. *handa wærc*.
36) C. inc. cap. LXXXVIII.
37) Lege *farcost*.
38) D. *atakin*.
39) C. add. *oc*.
40) C. inc. cap. LXXXIX.
41) C. D. *vlowandis*.
42) C. *þrigia*. Male. D. *.III.*
43) C. D. *.III.* Cfr. not. 42. praecedentem.
44) D. om. *at*.
45) D. *ær*. Male.
46) D. *sama*.
47) D. *tolf*.
48) C. add. *sic*.
49) C. inc. cap. XC.
50) C. add. *oc*.

gar[51]) hans sac æffte döþan. oc dræpnan. nu ær þan[52]) til som swarar. oc wiþ drap kænnes. þa sigh*ær* ([53]han sic runþiuff hafwa dræpit. oc sigh*ær* at han conde æi[54]) sin þiuff fa. utan han[55]) drape han. þa necar han æfte sinom kiærer. sigh*ær* utan sac dræpnan wara. þa scolo tolf mæn han annatigge[56]) wæria æll*ær* fælla. wæria þe han ær[57]) saken gifs. wære saclös. fælla þe han. fælles til sporgælda. §. 18. ([58]Nu can mötas baþe a eno[59]) þinge. þiufnaþer oc sara mal. warþa samo mæn som kæra. hafwer han hafft[60]) oc haldet þan.[61]) swa saran som osaran. m*æþ* sannom agrep. swære[62]) þan oc söke æfter[63]) laghom. giore swa þiuff af hanom. oc sar hans ogild. Hæfter han æi oc halder. oc swær oc söker. þa ware þan[64]) oþiufwa.[65]) oc gillde sar sin. oc acomor æfter laghom. §. 19. ([66]Nu combær þan[67]) æfte som stolit ær af. beþes baþe þiuf oc þiufte. þa a þan fiorþong.[68]) som þiufwen toc. af allo þy som han tok af þiufwenom. hwat þæt ær mera æll*ær* minna. oc han take sin þiuff attær. oc allt þæt mera ær æn ([69]laghalösn. fiorþongen af þiufteno. þæt ær laghalösn.[70]) §. 20. Nu sigh*ær* man sic nocot af þiufwe hafwe[71]) taket. oc þiufw*ær* ær borto. combær han[72]) æfte som a. take sitt at*tær* utan lösn. oc swære[73]) til sins fyr m*æþ* twem mannom. oc take swa sitt att*ær*. oc hin giore sic orþiufwa[74]) m*æþ* lysninga witnom som handamællom[75]) hafw*ær*[76])

---

§. 18, cfr. I. Þj. 4.

§§. 19, 20 = UplL. ManhB. 51: pr, 1.

---

51) D. *ærwingiar.* C. *arwingiar.*
52) C. D. *han.*
53) C. om. *han sic.*
54) C. add. *fyrra.*
55) D. om. *han.*
56) C. *annatigia.*
57) C. om. *ær.*
58) C. inc. cap. XCI.
59) C. om. *eno.*
60) Pro *hæft.* C. sic.
61) D. *han.*
62) D. *sware.* Cfr. not. 70. pag. 136, et not. 73. infra.
63) C. D. sic. B. *æffer.*
64) C. *han.*
65) C. *vþiufwa.* D. *vþiufna.*
66) C. inc. cap. XCII.
67) C. *han.*
68) C. *fiarþong.*
69) C. *lagha lösn. fiarþong* &c.
70) C. *lagha lösn.*
71) C. *hawa.* D. om. h. v.
72) C. *þæn.*
73) D. *sware.* Cfr. not. 62. supra.
74) C. *vþiufwa.* D. *orþiufna.*
75) C. D. *handa mellum.*
76) F. add. *Tages thet vthann bondans hus, tå gelde then Boot som staall.*

XXVII. Hær six om þiufnaþa clandan.

Nv clandar man sitt. i hwat staþ þæt ær hælzt. hwat þæt ([77]ær hæll- 73
d*ær*[78]) döt æll*ær* quict. þa hafw*ær* þan[79]) wizorþ som handamællom[75]) hafw*ær*. han a wald til hemföþo æn quict ær. til hemgærþ æn döt ær. til lans. til legho. til lysning. til wæþsætning. til skiftes. æll*ær* cöps. Nu grip*ær* man til hemföþo. æll*ær* hemgærþ. hwar þæt clandas[80]) hælzt. ær þæt örtogh oc[81]) örtogh minna. wære[82]) m*æþ* ens sins eþ.[83]) ær þæt mera æn örtogh. oc minna æn öre. wære m*æþ* twem witnom. oc ens sins eþ.[84]) ær þæt öræ æll*ær* half marc ([85]æll*ær* marc. wære m*æþ* twem witnom oc tolf manna eþe. Grip*ær* han til lysninga witna. gange tu witne oc tolf manna eþ.[86]) swære sic orþiufwa. oc ware saclös.

XXVIII. Hær six om lezn oc lezna fall.

Nv cland*ær* man sitt. æll*ær* handzsamar. hwat þinge som[87]) þæt hælzt ær. quict æll*ær* döt. grip*ær* han[88]) til lezna. oc will leþa sic af handom. m*æþ* köp æll*ær* skipte[89]) þa scal þæt i tac sætias. Siþan scal han lezn[90]) fylghia. næmner han fanga man sin. innan land oc laghsagho. e mæþan han hitte scula[91]) sin fore sic. þa leþe sic af handom þær til nocor af þem stinger handom wiþ. han scal hafwa[92]) först natar tac. annat þrigia[93]) natar tac.[94]) þriþia[95]) siv natar tac. æn han næmner fanga man sin innan land oc lagh-

---

XXVII = UplL. ManhB. 43: pr. (Cfr. I. ByggnB. 35: 2.)

XXVIII: pr. = I. ByggnB. 35: 1; UplL. ManhB. 44: pr.

---

77) D. om. *ær hælld*ær.
78) C. om. *hælld*ær.
79) D. *han*.
80) C. *clandar*.
81) C. D. *æller*.
82) D. *wær*.
83) C. *eþe*.
84) C. D. *eþe*.
85) C. om. *ællær marc*.
86) D. *eþe*.
87) D. om. *som*.
88) C. *þæn*.
89) B. Loco litt. *k* antea scriptum fuit *p*.
90) C. *lezna*.
91) C. *sculu*.
92) C. om. *hafwa*.
93) B. Rec., ut videtur, man. supra lineam add. *g*, ut legeretur *þriggia*.
94) C. om. *tac*.
95) D. *þriggia*. Male.

sagho. Næmner han fangaman sin utan land oc laghsagho. þa scal han hafwa manaþa tac. oc leþe til landa mæres. Combær þær wiþær[96]) uare saclös. comb*ær* æi. ware þan þiufw*ær* som ataken ær. §. 1. Leþes nocot til
74 ofrælsmanz. þa wære bonden han. æll*ær* böte fore han. swa som fore frælsan man. æll*ær* gifwe malsæghanda utt þrælin fore gærþ sina §. 2. Grip*ær* man til hemolmanz. þa scal han framcoma. oc i hemold standa. combr han fram. oc i hemold standær. þa warþe baþe liufwo[97]) oc leþo

XXIX.

Nu can hemolz man forfall fa. þæt ær ett. æn[98]) han ligger i sot æll*ær* sarom. annat. æn han ær i rikisins þiænasto.[99]) æll*ær* han ær i sins hærra syslo. þriþia. æn han ær i ([100]fiæte fear sins. fiorþa[1]) ær þæt. at han hafw*ær* döþan wardnaþ[2]) fore dorom sinom. æll*ær* oc ellder[3]) höghre æn haffwa þorff. fæmta þæt han uttlændes sighler. þa a þæt i quarstaþo standa. þær til han ær comen aff forfallom sinom. oc wite þa m*æþ* twem mannom[4]) forfall sin.

XXX. Hær six om ranzakan i þiufnaþe.

Nv will man ranzaka æfte goz sino þiufstolno. þa scal han i garþ ganga. m*æþ* sæx mannom trygom oc bolfastom.[5]) oc sialfw*ær* han siunde. attonde ware lænsman. æll*ær* domare. æn þe[6]) til æro. þe scolo ranzakan beþas. þe mogho[7]) at owæþiaþo ranzaca. æn þöm swa baþom asæmbær. hittis i hans læstom husom. leþe sic aff handom. hittis i hans olæstom husom. standen[8])

XXVIII:1 = UplL. ManhB. 44:1.
§. 2 = UplL. ManhB. 45:pr.
XXIX = UplL. ManhB. 45:1.

XXX:pr, 1 - 6 = UplL. ManhB. 47.
(XXX:pr, 1, cfr. I. þj. 7.)

---

96) C. sic. B. D. *niþær.*
97) C. *lywo.*
98) C. *at.*
99) C. *þianesto.* D. *þænasto.*
100) D. *fæte fiar sins.*
1) C. *fiarþa.*
2) C. *warnaþ.*
3) C. *eld.*
4) C. om. *mannom.*
5) B. Verba *oc bolfastom* bis sunt scripta.
6) C. om. *þe.*
7) C. *magho.*
8) C. D. *stande.*

lagh fore hanom. som fore aþrom wænslo malom. §. 1. Nu will han æi at owæþiaþo ranzsaca lata. þa weþie[9]) þrim marcom. oc tac til taca.[10]) þa scal han[11]) op læsa. oc hin ([12]scal lat[13]) sitt næmna. oc mærke þæs sighia þa scolo þrir[14]) mæn inganga. þe scolo losgyrþe[15]) oc öweraxlaþe[16]) inganga. oc förra letas. at þe æi bonda abyrþ bæren. hittes i husom hans ulæstom.[17]) þa stande fore hanom wizord. hittes i hans læstom husom. ær windogha[18]) a 75 wæg. öpit[19]) owan ell*ær* niþan. sva at þylect[20]) þing matte inganga.[21]) þe æfte leta. þa stande fore bondanom wizord. hittes i hans læstom husom oc ær æi öpet som fyr ær sact. þa aghær æi bonde wizord. böte þa oc þiufw*ær* hete. hittis hwarte i læstom husom. æll*ær* olæstom. take þa bonde wæþfæ sitt. oc ware saclös. §. 2. Nu wil han[22]) æi wæþia æll*ær*[23]) oplæsa. þa slaen[24]) þe dör op. som til æro comner. hittes þa[25]) þæt i hans læstom husom. hafwe þa ængon wizorþ. vtan böte. oc þiufw*ær* hete. hittis æi i hans læstom husom. æll*ær* olæstom. þa böten þe[26]) III. m*arkær* fore þæt. at þe hans hus bruto. Standær han[27]) gen *mæþ* wigh oc wærn. þa ware þæt i enböte som fore ær. oc þæt i twæböte[28]) tilcombær. baþe i drapom oc[29]) sarom. §. 3. Nu will man ranzaca i garþ annars. æfte goz sino þiufstolno. oc ær æi bonden hema. ær þo husfru hans hema. hafwe swa wald þa[30]) ranzaca. som bonde hema ware. Can þan bónde ogifter wara. oc hafw*ær* fore sic brytia. æll*ær* degheo.[31]) broþor æll*ær* barn. ware lagh samo. §. 4. ([32]Clandas nocot þæt af bondans cono köpt ær. þa giore þan sic orþiufwa cöpt hafw*ær*. *mæþ* cöp-

---

9) D. *wæþi.*

10) C. D. sic. B. *tac* scriptum, at *a* rec., ut videtur, man. additum.

11) C. om. *han.*

12) D. om. *scal.* C. om. *scal lat sitt.*

13) B. *lata* scriptum est, at posterius *a* deletum.

14) C. *þær.* Male.

15) Pro *lösgyrþe.* C. sic. D. *lösyorþe.*

16) C. *owaraxlaþe.* D. *owerlaxne;* male.

17) C. D. sic. B. *læstom; v* in marg. additum est, at deletum.

18) Pro *windögha.*

19) C. *opit.*

20) C. *þylict.* D. *þulict* scriptum, at *u* in *y* mutatum.

21) C. D. add. *sum.*

22) D. om. *han.*

23) C. *oc æi.*

24) B. Loco v. *slaen* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.

25) C. om. *þa.*

26) C. om. *þe.*

27) C. om. *han.*

28) D. add. *sum.*

29) D. add. *i.*

30) C. *at.*

31) C. *deghio.*

32) C. inc. cap. XCVII.

witnom. oc hafwe forcöpt pænningom sinom. Allt þæt han[33]) köp*ær* af hænne. mera æn öres cöp. late attær. oc m*æþ* .III. m*arkær*. §. 5. ([34]Nu stæl man oc i andre laghsagho gripen ær. oc kænnis sialfw*ær* wiþ gærning sina orcar malsæghande han þær laghlica til winna. som han far han. þa take þær þiufw*ær* ræt op. orcar han æi. þa före[35]) han þitt. han gærningina[36]) giorþe. 76 oc[37]) þær a han laghwinnas op a ræt sin. §. 6. Sitær hussætes folk i garþinom. æll*ær* þæt hus hafw*ær* lect.[38]) þa warþe þæt husom oc allo þy þær i combr. þan husnykil hafw*ær*. ([39]E hwarsom hus a. þa warþe þan[40]) husom fore þyffte[41]) som nykil bær. Allt þæt onde[42]) las comb*ær* bondans. æll*ær* i hans garþ comb*ær* þe agho baþe þiuftena böta bonden oc husfru.[43]) oc swa mang som til witande allder æro comen. oc m*æþ* þöm nöta. þæt stolit[44]) ær. oc þe[45]) i boskiptinne agho. Tacs þæt utan bondans garþ.[46]) þa gællde þan bot som stal. §. 7. Twa hönor oc en hane. þæt ær waghle bondans. stæl han bort. böte .III. m*arkær*. §. 8. Alldær þiufnaþær bötes æfte þy ([47]som þæt wirþes. §. 9. ([48]Hwarsom annan[49]) ræner taks oc leznar. hæte wiþ marcom þrim. oc hin aghi samo wizorþ han atte fyrra. þylic[50]) wizord[51]) han grip*ær* först til. hallde þem fram. Dela þe om. at han grip*ær* twænne wizord þæt scal standa a tacsmanne oc twem wiþ*ær*waro mannom at minsto. §. 10. ([52]Nu gifw*ær* lænsman bonda sac sæghær. þu æst ([53]þiufwaþer. næi sigh*ær* han. þæt ær ænkte[54]) stolet af mic. ware þær m*æþ* bonde[55]) orþlös

---

§. 7 = I. Þj. 17:pr.

§. 9, cfr. I. Þj. 13.

---

33) B. v. *han* omissam in marg. add. scriba.
34) C. inc. cap. XCVIII.
35) D. *fare.*
36) D. *gærninga.*
37) C. om. *oc.*
38) Pro *legt.*
39) C. hoc loco incipit cap. XCIX, quamvis litt. numerales in marg. desiderantur. Cfr. not. 1. pag. 75.
40) B. Loco litt. *þ* primum scriptum est *h.*
41) C. D. *þiufte.*
42) C. D. *vnde.*
43) C. *husfrun.*
44) B. Punctum litt. *i* subiectum est et *e* supra lineam additum, ut legeretur *stolet.*
45) C. om. *þe.*
46) C. om. *garþ.*
47) D. om. *som.* C. *þær han wirþis.*
48) C. inc. cap. C.
49) C. *annar.* Male.
50) D. *þylict.*
51) C. add. *sum.*
52) C. inc. cap. CI.
53) D. *þiufwær.* Male. B. Antea scriptum fuit: *þiufwær. næi sighær.*
54) D. sic. B. *ænke.* C. *æcke.*
55) C. D. *bonden.*

oc eþlös oc eþ ængen[56] æfter. Nu gangær bonde[57] wiþ. at stolet war aff hanom oc wet æi scaþa man sin. hafwe fræst m*arc*[58] fore sic. nat oc iamlanga oc lete æfte þiufwe sinom. hafwe æn siþan ute ær nat oc iamlange. þry lagha þing at næmna þiuff sin. æll*ær* gange[59] eþ tolfmanna. at han wet æi þiuff sin. Gior ænete at. i þæmma[60] þrim[61] laghaþingom.[62] böte .III. m*arkær*.

XXXI. *Hær six om wiþærtako þiuffte oc bodræt.*

Nv giffs manne sac fore wiþ*ær*tako þyffte[63] som annar stal[64]) oc taks 77
þö[65] i hans husom. oc læggær ænkte[66] dul[67] a. oc gangær wiþ. at þæt ær þær inne. stande þa tolf manna eþer fore bondanom.[68] at han æi wiste at þæt stolit war. wærs han at eþe ware warþ*ær*. falz at. böte .III. m*arkær*. dyl han. böte þa. oc þiufw*ær* hete. æn þæt m*æþ* ranzakan vtt taks. oc stande e wæþneng fore allom ranzakom. æn han will æi oplæsa. §. 1. Nu kænner man bodræt manne. wære sic[69] m*æþ* eþe tolfmanna. æll*ær* böte .III. m*arkær*.

XXXII.[70]

Vites cono om þiuffte. þa[71] take[72] cona þylican ræt som mand*ær*. þær til a liff ganger. Ganger dombær a liff hænnar. þa scal hona i iorþ græwa. æi ma cono stæghla. æll*ær* hængia.

XXXI = UplL. ManhB. 48.

XXXII = UplL. ManhB. 49:2.

[56] D. *ængon.*
[57] C. *bonden.*
[58] D. *fræst*, om. *marc.*
[59] D. *ganga.*
[60] C. *þemna.*
[61] D. om. *þrim.*
[62] C. D. *lagh þingum.*
[63] C. D. *wiþertaco þiufte.*
[64] C. *stæl.*
[65] C. *þo.*
[66] C. sic. B. *ænke.* D. *ænoge.*
[67] D. *dyl.*
[68] D. *hanum.*
[69] C. om. *sic.*
[70] C. habet rubr. *hær sighs æn cona stæl.*
[71] D. om. *þa.*
[72] B. Loco litt. *ke* aliae quaedam litt. antea fuerunt scriptae. C. *tak*er.

XXXIII. Hær six om wægha fynder oc lysningar.

Fynder agho næst þiufnaþe standa. þy at (73þiufwar hitta gerna. Hwarsom (74fynd hitter a wægh ute. hwat fynd75) þæt hælz76) ær. han a lysa a wægh ute fore wægfarandom77) mannom. þem hanom fylghia æll*ær* möta. Æro æi þe78) til. þa lyse i by þem næsta.79) lyse fore hundæres þinge. oc fore sokn sinne. fare swa lanct80) m*æþ* fynd som lysneng81) ær fore. oc a han lysa fore folklanz þinge fynd þe han hitt hafw*ær*. §. 1. Comb*ær* þan mist hafw*ær*. för æn lyst ær. sigh*ær* til mærke oc iartigne.82) þa swære til sins83) m*æþ* twem mannom. oc sialfwer han þriþi. oc take sitt att*ær*. vtan lösn §. 2. Nu can þan man lysninga witne hafwa. som hitt hafw*ær*. þa swære hin til sins som tappat hafw*ær*. m*æþ* twem witnom.84) oc sialfw*ær* han þriþi. oc take85) sitt att*ær*. oc þan aghe þriþiong aff find86) som hitte. æfte þy 78 som mæzmæn87) sighia. e hwat fynd þæt hælzt ær. wærre æll*ær* bætre. Grip*ær* man til88) lysninga witna. oc falz at þem. þa böte. oc þiufw*ær* hete. hwaria bot æfter sinom brotom.

*XXXIIII.*89)

Nu hitt*ær* man fæ manz. hæst taman. æll*ær* skiut90) tamt æll*ær* oxa taman. æll*ær* co. far æll*ær* giet. þæt som nytia fæ ær. þær91) a han til sins

---

XXXIII = UplL. ManhB. 52. (Cfr. I. BygnB. 37:pr.)

XXXIIII = UplL. ManhB. 53:1, 2.

---

73) C. *þiufwer hittir.*
74) C. *fynder hitte.*
75) D. *fund.*
76) C. *hælzt.* D. *halzt.*
77) C. *weghfaranda.*
78) D. om. *þe.*
79) C. *næsto.*
80) D. *langt.*
81) C. D. *lysning.*
82) D. C. *iærtigne.*
83) D. *hins.* Male.
84) D. *mannum.*
85) D. *taka.*
86) C. D. *fynd.*
87) C. D. sic. B. *mæzman*
88) D. om. *til.* Male.
89) C. habet rubr. *hær sighs æn man hitter fæ manz æller hemokion.* D. rubr. *Nu hittir man fæ manz æller hemo hion.*
90) B. Litt. *i* omissam supra lineam addidit scriba.
91) C. *þæt.*

swæria m*æþ* twem mannom sialfw*ær* han þriþi. oc take[92]) siþan sitt att*ær* utan lösn. oc giore sic orþiufwa m*æþ* lysninga witnom. som hitte. Hwar som yrkir m*æþ* nocoro fæ. þær[93]) bonden a. þy han hitt hafw*ær*. böte III. m*arkær*. hwat han saþlar æll*ær* silar. æn þæt ær æi[94]) laghlica lyst förra.[95]) §. 1. Nu hitt*ær* man hema hion.[96]) hitt*ær* inlændes. gifwe twa öra at lösn. hitt*ær* utlændes. gifwe halfmarc.

XXXV.[97])

Hitter man watnfynd. ware hwat fynd þæt hælzt ær. hafwe halfwa fynd. §. 1. E hwat man hitt*ær* dött æll*ær* quict. oc hafw*ær* han fynd lyst fyrra þa fae æghandanom. swa gott att*ær* som þæt þa war han þæt hitte. æll*ær* dyle m*æþ* eþe. hwart æfte sino lata.[98]) þæt han þæt.[99]) æi þy miste at han galt hans at. falder at eþe. þa gælde hanom swa gott att*ær* som han kræfw*ær*. §. 2. Alla staþþe[100]) þær man fynd hitt*ær*. þær scal han[1]) giora sic orþiufwa. förſt m*æþ* lysninga[2]) witnom. oc siþan swære þan[3]) til sins som mist hafw*ær*. m*æþ* twem mannom. oc sialfw*ær* han þriþi. oc taka[4]) swa sit att*ær*. §. 3. Alle[5]) þe goz hiælpa vndan elld. æll*ær* u[6]) sio. æll*ær* oc fore hær. ware man swa myklo bætre. oc taka[7]) swa myket af þy goz. som æghanden will hanom vnna. ([8]*Nu ær*[9]) *tald*[10]) *manhælghes mal. guþ göme os*[11]) *baþe liff oc sial. AmeN.*

XXXV: pr. = I. BygnB. 37: 1. *§§. 1-3 = UplL. ManhB. 54: 1-3.*

---

[92]) D. *taca.*

[93]) C. *sum.*

[94]) C. om. *æi.*

[95]) C. *fore.*

[96]) C. *hemo hion.*

[97]) C. habet rubr. *hær sighs vm vatn fynder.* D. rubr. *vm watnfyndir.*

[98]) C. om. *late.*

[99]) D. om. *þæt.*

[100]) C. *Alla staþe.* D. *Allastaz.*

[1]) C. *man.*

[2]) B. *lysminga* scriptum est, at punctum primae lineolae litt. *m* subiectum.

[3]) C. om. *þan.*

[4]) C. *taki.*

[5]) C. D. sic. B. *Alla.*

[6]) D. om. *u.*

[7]) C. *taki.*

[8]) B. C. Verba *Nu — AmeN* minio sunt exarata; D. vero eadem habet atramento scripta.

[9]) Lege *æru.*

[10]) D. *taldær.*

[11]) D. om. *os.*

79 ([1]*Hær byrias iorþa balkær.*[2]) *oc six fyrst om iorþa köp oc*[3]) *skifte*[4])

I.

Karl atte by allan. atte mæn matte. þa ræþ han a sælo oc sællde[5]) fiordþong[6]) i by. *mæþ* fastom oc fullom skælom. þa skærffte[7]) sco at fote. sat wiþ carl oc nötte. Æn reþ[8]) karl a sælo[9]) oc ([10]sællde fiorþong annan i by. *mæþ* fastom oc fullom skælom. Þa toko þer at[11]) dela. sælu man.[12]) oc köpu man. Gafs[13]) þær karle ([14]wald oc wizord at[15]) lighre raþa. Æn skærffte[16]) sco at föte.[17]) sat wiþ carl oc nötte. ræþ a oc ([18]sællde fiorþong þriþia *mæþ* fastom oc fullom skælom. Þa toko þer at dela. þa ([19]casta þe om coll köpe Giffs þa cöpa manne wald at lighre raþa. Æn skærffte[16]) carle sco at föte[20]) oc ([18]sællde fiorþong þan længst war att*ær*. *mæþ* fastom oc fullom skælom. Þa grep karl til afnæmninga. næmde af burtomt[21]) i by. vtan brot oc tomta mal. kælca dræt til scogs. croca fiske a watn. koa a rek oc soar. ([22]Nv sæl oc han þæt *mæþ* witnom oc skælom. Nu ær carl[23]) ([24]all sæla. þa spyria byrþa mæn at byrþ þera ær sald þa skiut*ær* carl til þinghs. at þön æghn[25]) war laghboþen. Nv dela þe om laghboþet.[26]) hwat laghboþet war æll*ær* æi. þa scolo þæt[27]) tolf mæn wita oc swæria hwat þe iorþ

I = I. BygnB. 1; UplL. JB. 1:1.

---

1) C. D. hoc loco habent rubr. et ind. capp. huius libri, ex quibus varietates supra sunt adnotatae (cfr. nott. 9-33. pag. 76, 77.); postea sequitur rubr. quae hic in textu legitur.
2) D. add. *wænstmanna* (sic).
3) D. *i.* Male.
4) C. *skipt.*
5) D. *salde.*
6) C. *fiarþong.*
7) C. *skærpte.*
8) C. D. *ræþ.*
9) C. *salo.*
10) C. *annan fiarþong salde i by.*
11) C. om. *at.* D. *till.*
12) C. *salu man.*
13) C. D. *Gifs.*
14) D. om. *wald oc.*
15) C. D. sic. B. *a.*
16) C. *skerpte.*
17) C. *fote.*
18) C. *salde fiarþong.*
19) C. sic. B. D. *castaþe* (pro *casta þe*).
20) C. D. *fote.*
21) D. *bor tompt.* C. *brot tomt.*
22) C. inc. cap. II.
23) D. *kall.*
24) C. *aller sæla.* D. *æller sæla.*
25) C. *ægha.* D. *ængh.*
26) C. *laghbuþ þet.*
27) B. Litt. *t* omissam supra lineam addidit scriba.

war lagboþen. æll*ær* æi. Witna þe at þe iorþ war laghboþen. þa dömes hanom cöp sit fast oc fullt. wilia þe swa swæria. at iorþ war æi laghboþen. æll*ær*[28]) hört þæt at byrþarmanne[29]) war boþet i laghþingom wærþ fore byrþ sina.[30]) oc æro pænningar i taca handom. þa dömes iorþ i byrþ att*ær*.

II.[31])

Köpir man minna æn half örtogh. wite þæt m*æþ* witnom twem oc eþi[32]) 80 tolf manna. Köp*ær* man halfwa örtogh binde cöp sitt m*æþ* þrim witnom oc attærtan manna eþe.[33]) Köp*ær* man örtogh land. take til fiura gardfasta. oc atta þingfasta. oc m*æþ* þem scal han wæria[34]) æn iorþen quæls. oc gange trætolftom[35]) eþ. Nu sigher þan æftir iorþinne kærer. at þær war aldre fasta ræter agangen. þæt scal standa a tolf mannom a þinge.[36]) witna þe at þön laghagærþ war laglica gangin. dömes þæt fast oc fullt som giort ær. oc hwarsom siþan qvæl. hætte wiþ marcom þrim. ([37]Hwar som annars laghagærþ quæl. han scal quælia ([38]i sama þinge som lagh gærþ[39]) gangs. hawe ænga[40]) wito oc ænga[40]) röst siþan at quælia. §. 1. Dela mæn om iorþ oc byrþ. sighær. þætta ær byrþa lutær min. oc æi þin. Ær annar manne nærmer.[41]) annar[42]) manne færmer. þa dömis hanom iorþ at cöpa. som manne ær nærmer.[41]) ([43]Dela mæn om iorþ ([44]oc byrþ: æro baþer byrþar mæn[45]) þa ware þæn næst cöpe[46]) som næst*ær* ær[47]) ærfwe.[48]) æn[49]) ærfwa scol-

---

II: 1-3 = UplL. JB. 2:pr, 3, 4.

---

[28]) Adde: *at þe æi hawa.*
[29]) D. C. *byrþamanne.*
[30]) C. *sinne.*
[31]) C. habet rubr. *hær sighs vm iorþa fasta.*
[32]) B. v. *eþi* omissam in marg. add. man. ut videtur paullo rec. D. *eþ.* C. om. h. v.
[33]) D. sic. B. C. om. *eþe.*
[34]) D. *swæria.*
[35]) D. C. *prætolftom.* Lege *prætolftan.*
[36]) C. add. *waro.*
[37]) C. inc. cap. IIII.
[38]) D. *a samo.*
[39]) C. *lagha gærþ.*
[40]) C. *ængo.*
[41]) C. D. *næmer.*
[42]) C. add. *ær.*
[43]) C. inc. cap. V.
[44]) C. om. *oc byrþ.*
[45]) C. D. *byrþa mæn.*
[46]) C. *cöpa.*
[47]) B. v. *ær* omissam in marg. add. scriba.
[48]) C. D. *arwe.*
[49]) C. *vm.*

de. æn han biuþær til i laghþingom.[50] biuþær han æi i laghþingom.[50] oc
witna[51] swa tolf mæn. þa hafwe þan iorþ som köpir. Dela mæn[52] om iorþ
oc byrþ. æro[53] baþær iom nær.[54] þa scolo baþer iorþ cöpa. oc baþer æfle
wærþe leta. §. 2. Sæl man fæþærne sitt æll*ær* skiptir. i enom staþ oc cöp*ær*
i adrom. þæt ær fæþærnis iorþ. oc æi æflinga iorþ.[55] §. 3. ([56]All æflinga
iorþ[55]) hon[57] a æi byrþar mannom biuþas. þan iorþ[58] hafwer aflat. han
81 hafwe wald aff hænne giora hwat han will. gifwa æll*ær* sælia. oc sæle hvem
han wil. som han git*ær* dyrast. vtan iorþ se m*æþ* arf til comin. æll*ær* man
hafw*ær* byrþcöpt. af byrþarmanne. hon a atter biuþas rætom byrþarmannom.[59] ware samo lagh om ([60]skifte. som om cöp.

III.[61]

Skipta mæn æghnom ær fullt gen fullo. oc lict gen lico. þæt a standa fast oc fullt. oc e hwar man skifftir iorþ. þa ware þæt byrþ hans. ær[62] han i skiffte far. Nv gior man baþe cöp oc skiffte. ær skiffte mera. oc cöp minna. þær giffs skifftis fastom wald oc wizord. ær cöp mera. oc skifte minna. þa dömis iorþ i byrþ som köpt[63] ær. oc skiffte stande. Ær baþe iamt skifte oc cöp. stande þæt giort ær. §. 1. Skiffta[64] mæn eghnom hafw*ær* til fasta oc fullskiel.[65] stande skiffte þera. warþe hwar aþrom fore brigþ.[66] Comb*ær* brigþ[67] i. gange hwar til sins[68] att*ær*. oc þan dömes af þrim

III: pr. = UplL. JB. 8: pr. (Cfr. I. BygnB. 6: 1.)

---

50) D. *layhaþingum.*
51) B. *witnea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.
52) C. D. sic. B. *man.*
53) D. sic. B. *ær.* C. *oc.*
54) D. *iomnær.* C. *iönner.*
55) C. D. *aflinga iorþ.*
56) C. D. *Alla.* C. inc. cap. VI.
57) D. *þön.*
58) B. *iorþat* scriptum est, at litt. *at* sunt deletae.
59) D. *byrþamannum.*
60) C. *cöp sum vm skipte.*
61) C. habet rubr. *Har sighs vm iorþa skipte.*
62) C. *þær.*
63) D. *cöp.*
64) B. *Skifftea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.
65) C. D. *full skæl.*
66) B. Loco litt. *i* antea scriptum fuit *y.* C. *brygþ.*
67) C. *brygþ.*
68) D. sic. C. *sitt.* B. *sin.*

m*ar*com ([69]som ohemolt skiffte æll*ær* salde. Skifft a standa swa mællan[70])
oskyldra som[71]) skyldra. §. 2. ([72]Binda twer köp a man. byrþarman oc obyr-
þarman.[73]) oc ær æi iorþ laghlica opbuþen. þa dömis iorþ i byrþ. oc obyr-
þarmanne wærþ atter. oc þan aff þrim m*arcom* æi[74]) hafþe iorþ laghlica op-
boþet. §. 3. ([75]Dela twer om fæþ*ær*nes iorþ. sighær hwar sitt fæþærne wa-
ra. þa scolo þæt tolff mæn wita. næmne sæx mæn hwar þera. hvem ær[76])
þæsse tolf sanna. þem dömes eghnen. oc e þem ær[77]) flere fylghia. þa dö-
mis eghnen Domara scolo þem[78]) næmna[79]) ([80]raþe halfwe syn hwar þera.
hwilikin[81]) syna man[82]) quar om sit*ær*. wil hwarte væria æll*ær* fælla i la- 82
gha þingom. hætte wiþ m*ar*com þrim.

IIII.[83])

Binda twer fang a en. hwat þæt ær cöp æll*ær* skiffte. þa giffs þem[84]) fastom wizord ær[85]) fyrra köpte. þan cræwe wærþ sitt att*ær*. som[86]) sænna cöpte. oc .III. m*arkær* fore gærsalo. witen þæt oc tolf mæn. hwilikin fyrra cöpte.

V.[87])

E hwar[88]) bonde skiptir æll*ær* sæl iorþ bort husfro sinnar. oc æro bar-
nom saman bunden. þær agho fastar bitas[89]) baþe a bonda oc husfro §. 1.

III: 2 = I. BygnB. 5: pr.
IIII=UplL. JB. 6: pr. (Cfr. I. BygnB. 5:1.)
V = UplL. JB. 7: 1, 2.

---

69) C. *vhemult salde. Skift* &c.
70) D. *mællum.*
71) C. add. *mellan.*
72) C. inc. cap. VIII.
73) B. Posterius *r* omissum supra lineam add. scriba.
74) D. *ær.* Male.
75) C. inc. cap. IX.
76) C. *þær.*
77) C. om. *ær.*
78) D. add. *næmd.*
79) B. Loco prioris *n* scriptum est *m*, at scalpro emendatum.
80) D. *baþe hafve syn* &c. Male.
81) C. *hulikin.*
82) C. *syna mæn.* D. *syna næmd.*
83) C. habet rubr. *hær sighs vm twe binda fang a en.*
84) Lege *þæs.* Cfr. UplL. JB. 6: pr.
85) C. *þær.*
86) D. om. *som.*
87) C. habet rubr. *hær sighs vm bonde sæl iorþ husfru sinne.*
88) C. add. *sum.*
89) *bindas* v. *bita* legendum videtur. Cfr. UplL. JB. 7: 1.

([90]Nu cöpir man iorþ af androm. dör þan siþan som salde.[91]) klandas þe iorþ af ærfwingiom[92]) þæs som salde þa bitin fasta a þæn som salde. ware hwat han ma döþær æll*ær* qwiker.

VI.[93])

Ær man innan hundæres. biuþe til byrþ sinne innan þry lagha þing þöm[94]) næsto. Ær han utan hundæris innan laghsagho æll*ær* utan. biuþe til byrþ sinne innan halft ar. Ær han uttrikis. biuþe til innan nat oc iamlanga. æll*ær* hafwe þan som köpte.

VII.[95])

Nu skifter man wiþ witwilling. æll*ær* owormagha. þa magho þer æncte skifte giora. vtan næsto frænda raþ. æll*ær* moþor[96]) æll*ær* faþors Skifter faþer owormagha möþærne. æll*ær* moþer owormagha föþærne.[97]) æll*ær* andre frænd*ær* skifta barna goz. þa skifte til ([98]bætra oc æi til wærra. oc æn þylldær þa ware þy at enost laghstandet. at han quæþr ia wiþ. þa han warþær moghande. oc þan böte[99]) æncte fore som skiffte giorþe

VIII.

([100]Nu skifter man eghn[1]) til cöpstaþa taker garþ i köpstaþe fore iorþ a

---

(VI, cfr. I. BygnB. 2.)
VII = UplL. JB. 8:1. (Cfr. I. BygnB. 7:1.)

VIII = UplL. JB. 8:2.

---

90) C. inc. cap. XII.
91) D. *sælde.*
92) C. *arwingum.*
93) C. habet rubr. *hær sighs huru man scal biuþa till byrþ.*
94) C. *þön.*
95) C. habet rubr. *hær sighs huru man scal skipta wiþ witwilling.*
96) D. C. *moþors.*
97) C. D. *fæþerne.*
98) B. Loco verborum *bætra — wærra* antea, ni fallor, scriptum fuit *wærra oc æi til bætra.*
99) B. Litt. *te* omissae supra lineam sunt additae.
100) C. habet rubr. *hær sighs vm man skipte til cöpstaþa;* om. vero textum capitis.
1) D. *eghu.*

lande. æll*æ*r oc han takær tomt i köpstaþe taker fullt i köpstaþe at m*a*rca tale som iorþen gældær. þa dömes þæt fast oc fullt. gior baþe cöp oc skiffte gangin þön cöp oc skiffte som all annor. 83

IX.[2]

Alla staþe bita fasta a rætom æghanda. utan hær. at man bind*æ*r fasta a owormaghe.[3] æll*æ*r a witwilling Æi ma a[4] fanga fasta binda. oc æi a[4] biltoghan man siþan han biltogha soren ær.

X. *Hær six om iorþa wæþsætning*[5]

Sætær man iorþ fore corn æll*æ*r pænninga æll*æ*r andra wærþöra. hwat hælldær han takær þæt til sæþ æll*æ*r föþo. æll*æ*r til hwars han þæt taker. þa scal[6] hafwæ stæmnodagh som þem sæmbær om. ([7]þön eghn scal utt sætias m*æþ* fastom. þæt callar wæþiafastar.[8] lösir æi a stæmnodaghe[9] att*æ*r. æi han oc æi frændær hans. þa aghe þan[10] iorþ som hon[11] wæþsæt[12] war. ware þæt þa[13] oþals fastar. som fyrra[14] waro wæþia fastar. §. 1. Alla[15] þa[16] iorþer som utt sættias. þa agho a þinge. æll*æ*r oc at kirkio fore sokn vtt sætias. oc þær att*æ*r lösas m*æþ* samo fastom som hon utt sættes.[17]

IX = UplL. JB. 8:3.
X:pr. = UplL. JB. 9:pr. Cfr. I. BygnB. 14.
§. 1 = UplL. JB. 9:1.

---

2) C. Omisso capite proxime praecedente, hoc cap. errato notatum est numero *XV* (pro *XVI);* idemque error in sequentibus est continuatus, ut scriptum sit *XVI* pro *XVII* &c. Cfr. not. 100. pag. 176, et not. 12. p. 76.

3) C. D. *owermagha.*

4) B. *a* omissum supra lineam addidit man. forte rec.

5) B. Litt. *i* omissam supra lineam add. scriba.

6) D. add. *han.*

7) C. *þöm æyku scal* &c. Male.

8) D. C. sic. B. *wiþiafastar.*

9) D. *stæmpnodagh.*

10) C. *han.*

11) D. om. *hon.*

12) C. *wæþsat.*

13) D. om. *þa.*

14) C. *fyr.*

15) B. Inter h. v. et sequentem littera quaedam (forte *r*) scripta at deleta est.

16) D. *þe.*

17) C. *vtsattes.*

XI.[18])

Sæl man iorþ. oc will wita attærcöpt.[19]) giffs cöpa fastom wald oc wizord. oc æi att*ær* cöps fastom. §. I. E hwar twe dela om ([20]iorþ ena. þa aghe þan sæþ som iorþ winþd*ær*.[21]) æn hon saen ær.

.XII.[22])

Köper man iorþ af witwillinge. æll*ær* af galnom manne æll*ær*[23]) owor-
magha þan som minna ær æn fæmtan ar.[24]) ængen þæn ma iorþ sælia. vtan
næsta[25]) frænda wilia. Nu þorf witwilling*ær* æll*ær* ow*or*maghe föþo wiþ.
þa scolo næsto frændær til þings fara. oc þær til doma taca. annatiggia cöpa
æll*ær* androm sælia. þa scal þan som cöp*ær* taca fasta af rætom æghanda.
oc af[26]) næstom frændom þera. klutras þæt ([27]siþan oc clandas. binde þa fa-
84 sta a rætan æghanda. oc a næsto frænd*ær* hans. Fore witwilling oc ow*or*-
magha agho frænd*ær* baþe swara[28]) oc sökia.

XIII.[29])

Nu can man löpa bort fra cono sinne. æll*ær* cona fra manne sinom. ællær man far i pilagrims færd þa þorfwo barn föþo wiþ. oc þan som hema sitær. þa hafwe þan wald[30]) at sælia hwat[31]) wil hælld*ær* i ([32]lösom ör*om* æll*ær* i eghnom. stande swa þæt fast oc fullt som conan gior. som[33]) bonde

---

XI: pr., cfr. I. BygnB. 9: 1.
§. 1 = UplL. JB. 9:5.

XII = UplL. JB. 4:5.
XIII: pr. = UplL. JB. 4:6.

---

18) C. habet rubr. *hær sighs vm atter cöps fasta.*

19) B. Loco litt. *at* antea, ut videtur, scriptum fuit *cö.*

20) D. *iorþena. þa* &c.

21) D. C. *windær.*

22) C. habet rubr. *hær sighs vm man cöper aff vitvillinge æller aff galnum mannum iorþ.*

23) C. add. *aff.*

24) C. D. *ara.*

25) C. *næsto.*

26) C. om. *af.*

27) C. *oc clandas siþan. binde* &c.

28) C. *swæria.*

29) C. habet rubr. *hær sighs huru iorþ sæls i þrangum.*

30) B. Litt. *d* omissam supra lineam add. man. forte rec.

31) C. D. add. *han.*

32) C. D. *lösörum.*

33) Adde *þæt.*

giorþe i þæsso male. oc gangen twe lote a bondans[34]) lot.[35]) oc þriþiongær a hustronar.[36]) E mæþan hionalaghet ær. þa halld*ær* sængar cöpit saman ([37]hwat þe hælld*ær* lyta sælia æll*ær* cöpa §. 1. ([38]Nv conno flere i boscape soman wara. oc sælia sina iorþ fore þranga skyld. gange slict a man som a man. fylle þæn att*ær* iorþ. at saclöso i laghaþingom.[39]) þæghar[40]) þan kærer. som mera ær salld[41]) fore æn[42]) til hans[43]) lota bar.[44]) ([45]Dela siþan om. annar sigh*ær* sic[46]) iom myket[47]) hafwa salld[41]) som annar. stande þæt[48]) a tolf mannom. som baþe qwæþa ia wiþ. Nu fælla þe han. som[49]) mera salld[41]) hafw*ær*. þa scal han hanom fylla[50]) att*ær* i þrim laghþingom. ([51]gior æi ræt[52]) i þrim laghaþingom.[53]) þa dömes utt þæt han cræfw*ær*. oc a .III. m*ark**ær*. ([54]þa gangen til þræskiptes. Köpa þe iorþ som flere æro saman i boskape. take swa hwar af köpeno. som han a i boskifftinne.[55]) §. 2. ([56]Sæl man iorþ. hafw*ær* han i flerom acrom i by sinom. aghe wald oc wito at wisa hanom a þan akær. han bor æi a. ær æi awisning til. þa bita fastar i bol bonda.[57]) oc a rætom æghanda. Hafwæ han æncte dul fore som rætt*ær* æghande ær. hwar til awisning[58]) grip*ær* þa fylle[59]) hanom iorþ æfte þy han hafw*ær* wærþ[60]) taket.

---

§. 2 = UplL. JB. 4:7.

---

34) B. *bondens* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum, et *a* supra lineam additum.

35) C. om. *lot*.

36) C. *husfrunar*. D. *husfronar*.

37) C. *e hwat lyta helder sælia* &c.

38) C. inc. cap. XXI, omissis tamen in marg. litteris numeralibus. Cfr. not. 26. pag. 76, et not. 2. p. 177.

39) C. *laghþingum*.

40) D. *þaghar*.

41) Pro *salt*. C. sic.

42) B. *ær* primum scriptum est.

43) D. om. *hans*.

44) C. *bær*.

45) C. hoc loco, ut videtur, inc. cap. XXII, litteris tamen numeralibus in marg. omissis. Cfr. not. 26. pag. 77.

46) C. *sit*. Male.

47) D. *iammyket*.

48) B. Litt. *t* omissa supra lineam est addita.

49) C. om. *som*.

50) D. *fulla*.

51) D. om. *gior — laghaþingom*.

52) B. add. *i ræt*, at haec lineola sunt inducta.

53) C. *laghþingum*.

54) C. om. *þa gangen*.

55) B. *boskifftne* primum scriptum fuit.

56) C. inc. cap. XXIII (in marg. scriptum est *XXII*; cfr. not. 2. pag. 177.).

57) C. *bondans*.

58) C. *afwisning*.

59) D. *fulle*.

60) B. Litt. *r* omissam infra lineam add. man. forte rec.

*.XIIII*61)

85 Köper man bol undan aþrom. æll*ær* skifter. will æghande sialfw*ær* a byggia. þa scal han62) hanom löna træþes lön.63) Jær64) half træt.65) þa66) gifwe halff lön. ær twætræt. þa giwe örtogh aff örtogh

XV. Hær six huro man scal landboom iorþ byggia.

Atta aar ær gifftar stæmna. oc a nionda scal gifft giwa. (67Gifft scal gifwas swa som baþom asæmbær68) iorþæghanda69) oc lanboa. oc70) swa affraþ vtt a rætom affrazdagh. Affrazdaghar æro71) þrir en om quindilmæsso.72) annar om fastogang. þriþe73) om miþfasto. Gifwær affraþ fore affrazdagha ware saclös. gifwær æi afraþ op a ytarsta afrazdagh. gælde örtogh af örtogh at witeno. e þær til ören ær fulld*ær*. (74Sitær han qwar om öre75) allan. æll*ær* öre mera. þa böte .III. öra. fore hwart aret. oc ware þæt bondans ensac. hafwe oc æghande wald. at sökia lanboa. baþe til afraþa oc (76a wita. will man wita afraþ gullden.77) wite m*æþ* twæggia manna witnom. oc tolf (78manna eþe. §. 1. Gifter man iorþ oc dör þan iorþ hafwær gifftat79) innan giftarstæmno. þa stande gift hans fore arfwom hans. þær til gifftarstæmna vte ær. §. 2. (80Hwar som iorþ giftir81) vndan aþrom. hæte wiþ m*a*rcom

---

XIIII = UplL. JB. 5:pr.
XV:pr. = UplL. JB. 10, 11:pr.
§. 1 = UplL. JB. 13:pr.
§. 2 = UplL. JB. 13:2. (Cfr. I. BygnB. 13:1.)

---

61) C. habet rubr. *hær sighs vm træþis lön.*
62) C. om. *han.*
63) B. Loco litt. *t* antea scriptum fuit *þ*.
64) C. D. *ær.*
65) C. *halft træt.* D. *halft þæt;* male.
66) C. om. *þa.*
67) C. inc. cap. XXVI, omissis tamen in marg. litteris numeralibus. Cfr. not. 28. pag. 77.
68) C. *sæmber a.*
69) B. *iorþænghanda* scriptum est, at punctum priori *n* subiectum.
70) D. om. *oc.*
71) D. *ær.*
72) D. *quindilsmæsso.*
73) C. *þriþie.* D. *þrili.*
74) C. inc. cap. XXVII (in marg. scriptum est *XXVI;* cfr. not. 2. pag. 177.).
75) C. *ören.*
76) C. *awita.*
77) C. *guldet.*
78) C. *mannum. Gifter* &c.
79) D. *gift.*
80) C. inc. cap. XXVIII (in marg. scriptum est *XXVII;* cfr. not. 2. pag. 177.).
81) C. *giftar.*

þrim som vnder gifft gaff. oc þan82) taki iorþ att*ær* förra hafþe giftat79) §. 3. (83Combær landboe a iorþ annars manz. m*æþ* bild oc biogskæppo. binde gifft m*æþ* witnom twem oc eþe tolfmanna. þa ma han æi aff iorþ rwæca84) fyr85) æn bolagsstæmna ute ær. vtan ellder æll*ær*86) ofþse87) þrænge æghanda til. þa ma æi æghande vte wiþ garþ boa. þa scal halfft æghande aff husom hafwa oc af iorþ. oc halfft landboe. Þa som ute ær bolaghstæmna.88) þa 86
ma89) iorþ æghande attær iorþ taca. oc sialfwær sa. will oc þem landboa attær giffta æll*ær* androm. hafwe sialfs wald a §. 4. Takær han iorþ m*æþ* giftom. af þere iorþ scal han oppe hallda affraþom til bolaghstæmno.90) æll*ær* annan aboa fore sic fa. æfte iorþæghanda wilia §. 5. (91Hafwær man minna æn örtogh i annars manz akre. m*æþ* þere iorþ ma man æi annarsmanz92) akær fyrna. þan som hona hafwer. gifwe (93aff gifft94) oc affraþ. will æi æghande wiþ taca. sæte þa gifft oc affraþ tacom i hændær. oc sae95) at96) saclöso97) (98Hafwær half örtogh æll*ær* minna. hafwe oc æcke wald attær læggia. vtan sae95) oc gifwe fullt af æghanda. lægger att*ær*. oc sar æi. oc sætær æi gifft oc affraþ tacom i hænder. hæte wiþ þrim ör*um*. far æi þæssa þrea öra. söke utt a þinge III. öra oc a m*a*rk*ær* þrear. §. 6. (99Nv will man sialfw*ær* a eghn100) sinne byggia. þa ute ær bolaghstæmna.1) Gifwe landboa træþes lön. hafw*ær* han hus. þa flyte2) af þem innan þriggia ara fræst. wil æi þa af flytia.3) hafwe iorþæghande wald at casta op husom hans

---

§. 6, cfr. UplL. JB. 13:3, 4.

---

82) D. om. *þan.*
83) C. inc. cap. XXIX (in marg. scriptum est *XXVIII;* cfr. not. 2. pag. 177.).
84) Pro *wræca.* C. D. sic.
85) D. *fyrra.*
86) D. om. *ællær.*
87) C. *oppse.* D. *ospse.*
88) D. *bolax stæmna.* C. *bolax stempna.*
89) C. *a.*
90) D. C. *bolax stæmpno.*
91) C. inc. cap. XXX (in marg. scriptum est *XXIX;* cfr. not. 2. pag. 177.).
92) D. *annars manz.* C. *annars,* om. *manz.*
93) D. *afgift.*
94) B. Loco litt. *i* antea scriptum fuit *r.*
95) D. *sac.* Male.
96) B. Loco v. *at* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.
97) B. *ware,* ut videtur, in marg. additum est, at h. v. deleta est.
98) C. inc. cap. XXXI (in marg. scriptum est *XXX;* cfr. not. 2. pag. 177.).
99) C. inc. cap. XXXII (in marg. scriptum est *XXXI;* cfr. not. 2. pag. 177.).
100) C. *æghu.*
1) D. C. *bolax stæmpna.*
2) D. *flytte.*
3) C. D. *flyttia.*

at saclöso. §. 7. Hafw*ær* man byrþar lot i eghnom. en hafw*ær* mera. annar
hafwær minna. hafwe e hwarsom fanget hafw*ær*. §. 8. ([4]Hwarsom gior lighris
willo aþrom. læggær bort af stad eghn manz. af þy lighre hon fyrra[5])
lag. hæte wiþ m*a*rcom þrim. §. 9. ([6]Nu can by i delo coma. þær landboe[7])
i bygg*ær*. þær scal iorþæghanda til sighia. iorþ æghande a þær baþe swara
oc sökia Klandas iorþ fore landboanom. þa skal iorþæghande annatigia wæria
87 æll*ær* vttgæfwa.[8]) §. 10. ([9]E hwar man grip*ær* til fangamanz. þa scal hemolzman
fram coma i laghþingom. æll*ær* lagha forfalz witne[10]) hans. oc siþan
stande malet i quarstaþo. til þæs swarande combær. §. 11. ([11]Nu can
landboe awærcan æll*ær* garþa fall giora. æll*ær* oc annat i lagh manna bryta
warþe þær[12]) sialfw*ær* brotom sinom. §. 12. ([13]Hafw*ær* man enghn[14]) i by
annars. will æi sialfw*ær* fara. æll*ær* androm byggia. þa scolo bymæn til þings
fara. oc a þinge æghanda til sighia hwat hælld*ær* han til ær[15]) æll*ær* æi. will
han þa hwarte sialfw*ær* gærþa æll*ær* androm byggia. þa take til dom a samo
þinge. oc slae ængena. oc gærþe garþana Combær garþa fall siþan a
þa gællde þan garþa fall[16]) som æng[17]) slar. §. 13. ([18]Hwar som hafw*ær*
bol oc bygning annars manz. göþe swa[19]) hans iorþ som sialfs sins. Hwarsom
æi gior swa. hæte wiþ[20]) m*a*rcom þrim.

---

§. 8 = I. BygnB. 19: 6.
§§. 9 - 12 = UplL. JB. 15: 2 - 5.
§. 13 = I. BygnB. 13: 2.

---

4) C. inc. cap. XXXIII (in marg. scriptum est *XXXII;* cfr. not. 2. pag. 177.).

5) C. add. *i.*

6) C. inc. cap. XXXIV (in marg. scriptum est *XXXIII;* cfr. not. 2. pag. 177.).

7) D. *lanbon.*

8) D. C. *vtgiua.*

9) C. inc. cap. XXXV (in marg. scriptum fuit *XXXIIII;* ultimum vero *I,* in extrema folii ora scriptum, abscissum est; cfr. not. 2. pag. 177.).

10) C. *forfalz witne* scriptum est, at litt. *z* deleta.

11) C. inc. cap. XXXVI (in marg. scriptum est *XXXV;* cfr. not. 2. pag. 177.).

12) C. om. *þær.*

13) C. inc. cap. XXXVII (in marg. scriptum est *XXXVI;* cfr. not. 2. pag. 177.).

14) C. D. *eghn.*

15) B. v. *ær* omissa infra lineam est addita.

16) B. Loco medii *a* alia quaedam litt. antea fuit scripta.

17) C. *engena.* D. *ægnh.*

18) C. inc. cap. XXXVIII (in marg. scriptum est *XXXVII;* cfr. not. 2. pag. 177.).

19) C. add. *annars.*

20) D. om. *wiþ.*

XVI Hær six huru (21*man scal bolagh læggia.*

Læggia mæn bolagh soman. þe scolo til kirkio fara. oc af sokn tolf mæn
næmna. þæsse tolf scolo þæt wita huru þæt soman com. Ökes þæt. ökes
fore baþom.22) Krænkes þæt krænkes23) fore baþom.22) þe tolf scolo oc
þæt wita hwat bolagh war laghat til halfs æll*ær* til þriþiongs. §. 1. Nu will
annar ryuua.24) oc annar will hallda. hafwe þan wizord ær25) hallda26) wil
m*æþ* twem witnom oc tolf manna eþe. til ute ær nat oc iamlange. Combær
siþan döþær þera mællom. skiffte æffte þy þe soman lagþo. §. 2. (27Nu wilia
þe bo skifta. nu kænner sic annar mera.28) annar sighær minna. stande a þem
tolf som29) þa wiþ waro. þa som þæt soman lagþes. oc æffte þy þe witna.
þa aghær þæt skiftas. haldær annar fore androm. oc wil æi utt gifwa. haldær
i þrim laghþingom. gifwe þa utt.30) oc m*æþ* .III. m*arkær*.31) §. 3. (32Dela 88
mæn om boskifpt.33) annar wil skiffta oc annar æi. fare til þings. kræwe a
þinge. aþro. oc þriþia will þa uttgæfwa.34) ware saklös. will æi; oc haldær
siþan. gifwe35) utt boskift oc a m*arkær* .III.

*XVII. Hær six huru faþer*36) *a barnom iorþ fore föþo biuþa.*

Nv can manne æll*ær* cono alldær æll*ær* sot hænda. þa agho barn hans han föþa. oc oppe halda til döþra dagha37) hwat þe agho mera æll*ær* minna. oc hafwær þan iorþ minne38) æn han gitær sic sialfwan haldet oc fött

---

XVI:pr. = UplL. JB. 16:pr.
§. 1 = I. BygnB. 15.
§. 2 = UplL. JB. 16: 1.
XVII = UplL. JB. 21. (Cfr. I. GB. 16: 1.)

---

21) C. *mæn*. Lege *mæn sculu* &c.
22) D. *baþon.*
23) D. *krankes.*
24) C. *rywa.* D. *ryua.*
25) C. om. *ær.*
26) C. Vocabulum quoddam hic additum at deletum est.
27) C. inc. cap. XL (in marg. scriptum est *XXXIX*; cfr. not. 2. pag. 177.).
28) C. add. *oc.*
29) C. om. *som.*
30) D. add. *þæt.*
31) D. *mark*er. C. *marc.*
32) C. inc. cap. XLI (in marg. scriptum est *XL*; cfr. not. 2. pag. 177.).
33) D. *boskipt.* C. *bolskipt.*
34) D. C. *vtgiua.*
35) D. add. *þa.*
36) D. add. *æll*e*r* *moþ*er.
37) D. *döþa dagha.*
38) D. *minnæ.*

aff. þa will han þem iorþ lata. som han föþer til döþra dagha. hafw*ær* han
barn æfter sic ett æll*ær* tu æll*ær* flere. þa a han iorþ sina barnom i39) þinge
biuþa. wilia barn wiþ taca. þa agho þe han föþa. ar fore örtoghland hwart.
Ællzta barn a han först föþa. oc ophalda.40) oc siþan hwart æfte þy þæt ær
gamalt til. hwart barn a faþor oc moþor oppe hallda. þær til swa mykit ær
opnöt som (41þæt atte æfter han taca æll*ær* ærwa æn han döþær ware. syster
systor lot. oc broþer broþor lot. wil æi ett barn wiþ taca. oc ær swa
þingwitne til. oc föþer annat systkene42) han siþan. þa take þæt först fult
fore43) sin cost. æn þo at æi44) se mera til. Ær mera til. þa take hwart
sin lot fullan op æfte han45) döþan. Samo46) lagh æro om frændær. æn æi
æro barn til som nu ær sagþ.47) Þan a næstær wara han at föþa. som arfwe
ær næst*ær*. æn han döþær ware. Nu sighær annar. Jac böþ48) swa min
cost til. som þu þin. stande þa þæt a49) tolf þingwitnes mannom. raþe halfre50)
næmd hwar þera. (51Waren ærfwingiar skyldogh*ær* at föþa faþor
89 æll*ær* moþor. æn þöm fatöct hændir. æll*ær* allder. e hwat han pænninga hafwer
til. æll*ær* æi. æn þe orca. Hwilikin son æll*ær* dotter faþor rwæker52) æll*ær*
moþor. böte .III. m*arkær* om ar hwart. þem aghe53) ræter54) malsæghande.
(55Nu can han56) för57) döa æn op nöt ær þæt han fore sic fæste. þa a
þan58) cost hiolt swa myket af takca som han costat hafwer. oc hint gange
til skiptes (59ær öwe löpse ær. aff þy han atte wilia æi (60skylder mæn wiþ
taca oc föþa. taken61) þa wiþ (62oskylder mæn oc föþen. æfte þy þöm sæmbær a.

---

39) D. *a.*

40) C. *vppe halda.*

41) C. *han atte ærwa æfter han æn* &c.

42) C. *syskene.*

43) C. om. *fore.*

44) C. om. *æi.* Male.

45) B. Loco litt. *h* primum scriptum est *þ.* D. *þan.*

46) C. *Sama.*

47) Pro *sagt.* C. *sact.*

48) B. Litt. *þ* omissa supra lineam est addita.

49) C. *i.*

50) C. D. *halwe.*

51) C. inc. cap. XLIII (in marg. scriptum est *XLII;* cfr. not. 2. pag. 177.).

52) Pro *wræker.* D. sic. C. *wrak*er.

53) B. Loco litt. *e* alia quaedam litt. antea fuit scripta.

54) C. *ræte.*

55) C. inc. cap. XLIV (in marg. scriptum est *XLIII;* cfr. not. 2. pag. 177.).

56) D. *þan.*

57) C. *fyrra.*

58) B. Loco litt. *þ* antea scriptum fuit *h.*

59) C. *þær yue löpse* &c.

60) B. Litt. *l* omissam supra lineam addidit scriba. C. *skyldar mæn.*

61) C. *take.*

62) C. *wskyldar mæn.*

XVIII. Nu[63]) tæls æn man six aff iorþa delo fyr æn hon lyctad ær.

Nv dela bya twe om iorþ ena. þa sighær sic en granne aff þe delo. þan iorþæghande ær i þem by. þæt a han a þinge giora. förra[64]) en[65]) wæþias til. Tappar ([66]han bya delo. þa ware þan saclös sic hafw*æ*r aff saght. windær þan[67]) ([68]bya delo. þa ware þan[67]) ([69]ute luctær baþe aff bot oc iorþ. sic sialfwær afflaghþe.[70]) wæþiar han först. þa ma han æi[71]) aff sighias. ([72]*Nu ær taldær iorþa balkær.* Jorþ mon ængen scorta. alle fa þe iorþ. aff iorþ æru[73]) comner. Guþ late os swa til iorþ at þra. at wi mattom alle himirike fa. AmEN.

([1]*Hær byrias köpmala balkær.*

I.

KÖpir maþær gull æll*æ*r silffr aff androm hvat þæt ær[2]) giort æll*æ*r ogiort. aff þem æi ær gullsmiþær æll*æ*r silfsmiþær. þa scal han hafwa þær wiþær tweggia manna witni bolfasta. Cumbr þan ær[3]) cöpt[4]) hafw*æ*r. oc sigh*æ*r.

XVIII = UplL. JB. 22, 23. fin.

I = UplL. KöpB. 1.

---

[63] C. *hær.*

[64] C. *fyr.*

[65] C. D. *æn.*

[66] Legendum videtur: *þæn by delo.* Cfr. UplL. JB. 22.

[67] C. *han.*

[68] Legendum videtur *by delo.* Cfr. UplL. l. c.

[69] D. *vtelycter.*

[70] D. *aflaþe.* Legendum videtur *affsaghþe.* Cfr. UplL. l. c.

[71] B. v. *æi* omissa in marg. est addita.

[72] B. Verba *Nu — iorþa balkær* minio sunt scripta. C. D. non solum haec, sed etiam sequentia: *Jorþ — amen* rubris litteris exarata habent.

[73] C. sic. B. D. *ær.*

[1] C. D. hoc loco habent rubr. et ind. capp. huius libri, ex quibus varietates supra sunt adnotatae (cfr. nott. 34-54. pag. 77, 78.); postea habent rubr. *Hær byrias cöpmala balker oc sighs* (D. add. *fyrst*) *vm flærþa cöp i gulli æller* (D. *oc*) *silfre.*

[2] C. om. *ær.*

[3] C. *þær.*

[4] D. *cöp.*

þu hafw*ær* mic flærþ sald.[5] Gangær þan wiþ som salldi.[6] þa giui hanom wærþ sitt att*ær* som cöpt hafwær. oc dyli m*æþ* eþe tolf manna. at han æi wisti. ([7]at þær war fals i þy köpi. faldær han at eþi. böti .III. m*arkær* fori þæt at[8] han fals saldi. Nu dyl han at han aldri saldi. dyli m*æþ* eþi tolf manna. falz at eþi. böti .III. m*arkær* fori[9] oc att*ær* wærþit.[10] §. 1. Nu sæl gull smiþær æll*ær* silfsmid*ær* bonda þæt fals ær. annatiggia i gullg*ær*ning æll*ær* i[11] silfgærning. æll*ær* oc i hwat gærning þæt hælzt ær. þa scal þæt til stæþia leþa. warþær þæt skiært.[12] þa hawi þan gull oc silff ær[13] cöpti. oc hin hawi wærþ[14] som saldi. oc wari saclös. Nu warþær þæt æi skiært. þa giui att*ær* wærþ. oc .III. m*arkær* m*æþ*. oc han[15] hawi flærþ sina som saldi.[16] Dyl han oc wil æi wiþær taca. viti þa in til hans m*æþ* twem mannom[17] som cöpt hafw*ær*. oc sialwær han þriþi. oc hin comi ængo duli[18] wiþ. §. 2. Nu wil man gull æll*ær* silffr[19] giora lata. þæt scal han smiþi[20] fa m*æþ* tweggia manna witnom. þæt scal han skært utt fa oc skært att*ær* taca. Nu sigh*ær* annar þe gærning vara skæra.[21] annar oskæra. þa næmne twa mæn hwar þera þe ([22]sculo þæt sea oc skuþa. hwat þæt ær skært. æll*ær*[23] æi. witna þe þæt skært wara. þa vari smiþ*ær* saclös oc taki op legho sina. þa æn þe fælla han. þa böte þiuft[24] æffti latino oc heti þiuffr[25] æffti.

II.[26]

Köpir man wax. æll*ær* salt. ær þæt bleco blandat. æll*ær* sand blandat.

II = UplL. KöpB. 2:pr, 2.

---

[5] Pro *salt*. C. sic. D. *sælt*.
[6] D. *sælde*.
[7] C. *þar fals* &c.
[8] C. om. *at*.
[9] C. om. *fori*.
[10] D. sic. C. *warþit*. B. *wæiþit*.
[11] D. om. *i*.
[12] B. Litt. *i* omissam supra lineam addidit scriba.
[13] C. *sum*.
[14] C. D. sic. B. *wæiþ*.
[15] D. om. *han*.
[16] C. *selde*.
[17] C. *witnum*.
[18] C. D. *dyli*.
[19] D. *silfwer*. C. *silf*.
[20] D. *silfsmiþi*.
[21] D. add. *oc*.
[22] C. om. *sculo þæt*.
[23] C. om. *ællær*.
[24] D. *þiufte*.
[25] D. *þiufwer*. C. *þiuf*.
[26] C. habet rubr. *hær sighs vm flærþe aff cöpmannum oc torghcöp*; ver-

æll*ær* rökilsi. köp*ær* man smör af androm. ær smör utan oc flærþ innan. köp*ær* man flut æll*ær* talgh. oc e[27]) hwar man sigh*ær* flærþ vara salda[28]) æll*ær* cöpta. þa næmni hwar þera twa mæn[29]) þæt scolo vita hwat þæt[30]) war flærd. æll*ær* æi. vita þe han saclösan som flærþ viliz. vari saclös. fælla þe han. þa böte .III. m*arkær* fori flærþina. Swa oc ([31]alla staþi ær flærþ hittis i 91
cöpom. taki flærþ att*ær* som saldi. oc þan att*ær* wærþ[32]) sitt som cöpti. §. 1. ([33]Nu gior man köp a torghi hwat han[34]) hæld*ær* cöp*ær* dött æll*ær* quict nu clandaz þæt cöp.[35]) vet ængin fangaman sin þan som clandat ær fori. þa swæri hin in[36]) til sins m*æþ* tweggia manna witnom. oc hin bindi torghköp sitt m*æþ* cöpwitnom bolfastom. oc giore sic orþiufva. oc siþan[37]) taki hin sitt att*ær*[38]) clandat hafw*ær*. oc leti[39]) æfti værþi sino[40]) som cöpt hafr.[41]) ær þæt cöpstaz maþ*ær* som torgh köp bindær. bindi m*æþ* twem byamannom sinom bolfastom. oc sæx manna eþ.[42]) Ær þæt lanzmaþ*ær*. bindi m*æþ* lanzmanni enom. oc androm bymanne[43]) baþom bolfastom.

III.[44])

Hwarsom annan qvæl. callar þræl oc þiþborin uara. han scal væria sic. far han .IIII. fiorþunga[45]) oc þrætolftan[46]) eþ æftir vari fröls[47]) oc fullkyniaþær.[48]) hafr han oc þrea fiorþunga.[45]) oc brist*ær* honom ([49]fiorþi. bæra þær þre fötær en til gatu. far æi þrea; gangi þit[50]) att*ær* som hetin[51]) ær.

---

ba *oc torghcöp* vero delenda sunt; cfr. not. 33. infra.

27) C. om. *e*.

28) D. *sælda*.

29) C. add. *sum*.

30) D. *þær*.

31) C. *alla staþ þær flerþ* &c.

32) B. *næiþ* scriptum est, at litt. *i* forte rec. man. mutata in *r*.

33) C. inc. cap. III.

34) C. om. *han*.

35) C. add. *ær*.

36) C. om. *in*.

37) D. om. *siþan*.

38) C. add. *sum*.

39) C. D. add. *þæn*.

40) C. om. *sino*.

41) C. D. *hawer*, et sic in sequentibus.

42) D. *eþe*.

43) C. D. *byamanne*.

44) C. habet rubr. *hær sighs vm man callar annar* (lege *annan*) *þrel oc þiþborin*.

45) C. *fiarþonga*.

46) C. *prætolftum*.

47) Pro *fræls*. D. C. sic.

48) D. *fullkuniaþer* vel *fullkumaþer*.

49) C. *fiarþi bære* &c.

50) D. add. *þa*.

51) C. *hetim*.

IIII.[52])

Hwar som frælsan man sæl oc i siuþ lægg*ær*. hæti viþ .XL. m*arcom*. æll*ær* væri[53]) m*æþ* eþi tolf manna. þæt han aldre saldi.[54]) orcar han eþi. vari saclös. orcar æi. söki op a han m*æþ* twem oc tolf. oc hin böti XL. m*arkær*.

V.[55])

Gior[56]) cöp viþ bondans husfru. utan bondans vitu mera æn til öris. hæti wiþ marcom þrim. gior köp viþ bondans hema hion. mera æn til örtogh. böti .III. m*arkær*. æll*ær* væri m*æþ* eþi tolf[57]) manna. oc æncti hion æll*ær* barn bondans ma nocat[58]) köp[59]) giora vtan þön fyr æro sagþ. hwa som mera[60]) köp gior uiþ þem æll*ær* skiptir han böti .III. m*arkær*. utan þæt köp
92 se giort a torghi. e scolu torghköp gild vara.

VI. ([61]*Hær six om hæsta cöp oc skipti. oc fræstmarc.*

Skiptir man hæstom æll*ær* skiutom innan hundæris næt*ær* þrear þæt ær fræstm*a*rc fori. ([62]hittir æi a last fori fræstm*a*rc. hawi swa hwar som fangit haffr. Hundara[63]) millom[64]) .V. næt*ær*. fulklanda[65]) mællom fiughurtan næt*ær*. hittir[66]) a last innan fræstm*a*rc. hafwi þæt hwar som fyrra atti. cumbr þan att*ær* will skipta. oc hin ær æi hema. taki witni aff grannom hans. at han vildi[67]) att*ær* skipta innan næt*ær* .III.

IIII, cfr. UplL. KöpB. 3:pr.
V = I. BygnB. 32; UplL. KöpB. 4.
VI = I. BygnB. 33:1; UplL. KöpB. 5:pr.

---

52) C. habet rubr. *hær sighs æn man sæll cristin man.*

53) C. add. *sic.*

54) C. D. add. *han.*

55) C. habet rubr. *hær sighs vm cöp þe husfru ma giora.*

56) C. add. *man.*

57) D. om. *tolf.*

58) C. D. *nocot.*

59) C. *cöpt.* Male.

60) D. om. *mera.*

61) C. om. rubricam.

62) Verba: *hittir — fangit haffr* hoc loco inepte intrusa, infra post verba *fiughurtan næt*ær addenda fuissent. Cfr. UplL. KöpB. 5:pr. not. 39.

63) C. D. sic. B. add. *m.*

64) C. *mellum.* D. *i mællum.*

65) C. *folklanda.*

66) D. add. *æi.* Male.

67) D. *will.*

*VII.*68)

Köpir man ko. æll*ær* oxa. hæst.69) skiut. æll*ær* hwaria handa fæ70) þæt hælzt ær. þær ær ængin fræstm*a*rc fori. coma þær æftro föt*ær*. som fyrra stoþo fræmbri71) þa ær cöp þera gild.72) hawi73) þær hwar som fangit haffr. warþi þan som sæl obrict oc oclandat. oc standi cöp þæt fast oc fult.74) §. 1. (75 e hwat cöpör*um*76) man köpir hælzt af manne þa scolo þær cöpwitni at vara twe77) mæn bolfastir. ær þæt minna æn öris cöp vari a twem witnom. oc sialfs78) hans eþe. ær79) öris cöp æll*ær* mera vari oc a80) twem witnom. oc sæx manna eþe. vari samo lagh æn man cöpir a landi hema fori garþi sinom vtan at þær ær höghri eþrin. Ær þæt öris cöp æll*ær* mera. hawi til81) tu witni oc tolf manna eþ. ær minna æn öris köp. vari sva som fyr ær saght. §. 2. (82 Hwar som brighþ sæl æll*ær* skiptir. brighþ83) giw*ær* æll*ær* gældær. han a obrigþo varþa. Hwarsom androm sæt*ær* brigþ i hændær. böti III. m*arkær*. Brighþ callar þæt ohemolt ær.

VIII. Hær six om inlax fæ.

Lægg*ær* man pænninga84) intil annars. æll*ær* andra coste. þa læggi in m*æþ* tweggia manna witnom. oc taki oc at*ær* ut85) m*æþ* samæ witnom. æro 93
æi swa witni til. oc þan sigh*ær* som inlagþi. at þær war mera inlaghat. æn han utt gaff. havi þa þan86) wizord at vita vtgivit. m*æþ* eþe tolf manna.

VII: pr., cfr. UplL. KöpB. 5: 2.
§. 1, cfr. UplL. KöpB. 5: 3.
§. 2 = UplL. KöpB. 5: 5.
VIII, cfr. I. BygnB. 17; UplL. JB. 17.

---

68) C. habet rubr. *hær sighs vm hæsta cöp oc annars fælaþi.*
69) C. add. *æller.*
70) D. om. *fæ.*
71) D. *fræmbro.*
72) Pro *gilt.* C. sic.
73) C. *hawer.*
74) B. Rec. man. add. ¶.
75) C. inc. cap. IX.
76) D. *cöp* *örum* scriptum est, at *örum* deletum.
77) C. *twa.*
78) C. D. sic. B. *sialfr;* loco litt. *sial* aliae quaedam litt. antea fuerunt scriptae.
79) D. add. *þæt.*
80) D. om. *a.*
81) C. *wiþ.*
82) C. *Hwa;* hic inc. cap. X.
83) D. *brigh.*
84) C. D. sic. B. *pænning.*
85) C. D. om. *ut.*
86) C. *han.*

Stiels þæt fæ. æll*ær* brind*ær*. æll*ær* valltax.[87] fylghis bæggia þera saman. þa vari þæt ogilt. fylghis æi bæggia at þa fai hanom sitt att*ær*.

IX.[88]

Nu leghir man hæst af manne. ællær skiut. oxa æll*ær* hwat þing þæt hælzt ær. þa a han þæt ospilt att*ær* fa. spillis þæt þa standi fori m*æþ* eþi tolf manna. at þæt aldri spilltis aff hans værcom oc fai hanom legho i hændær. Dör þan hæst*ær* æll*ær* þæt[89] skiut. ær[90] legho var salt.[91] hawi æghande þær alt saman. wærþ oc legho. Nv fa þe at dela. annar sigh*ær* legho salt.[92] annar lanat. þa hafw*ær* þæn wizord ær[93] lect[94] haffr. m*æþ* witnom twem oc eþi tolf manna. orcar æi witnom oc eþi böti att*ær* hæst æl*lær* skiut. æfti þy þæt wirþis. ær þær oc witni til at þæt war lænt.[95] þa scal[96] lan leande[97] hem bæra.

X. Hær six om wætsætningh.[98]

Sætær[99] man wæþ manne. hwat þæt ær minna lösöri æll*ær* mera. þa giori þæt m*æþ* tweggia manna witnom bolfastom. nu cunno þön wæþ[100] brinna. fyr æn stæmnodagh*ær* ær uti. brind*ær* bæggia þera. hawin baþin[1] scaþa. Nv can þæt stiælas[2] æll*ær* valdtakas. þa scal han til kirkio fara. oc lyse æfti fore socnamannom. baþe æfti sino. oc æfti þy wæþsæt[3] war.[4] ær æi bæggia þera stulit. gifwi wæþ[5] sin æghandanom att*ær*. Nv ær stæmpno-

---

IX = I. BygnB. 34; UplL. KöpB. 6.

X = UplL. KöpB. 7.

---

[87] C. D. *wald tax.*

[88] C. habet rubr. *hær sighs vm legho a hæst æller a aþro* (lege *aþra*) *coste.*

[89] D. om. *þæt.*

[90] C. *þær.*

[91] D. *salder.*

[92] D. *legho sald.* C. add. *wara.*

[93] C. om. *ær.*

[94] B. Loco v. *lect* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.

[95] C. *lant.*

[96] D. add. *han.*

[97] C. *leþande.*

[98] Pro *wæþsætningh.* C. sic.

[99] C. *Mæter.* Male.

[100] B. Loco v. *wæþ* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.

[1] D. *baþe.*

[2] D. *stælas.*

[3] C. *wæþsat.*

[4] D. *ær.*

[5] C. *waþ.* D. *wærþ;* male.

dagh*ær* þera uti. fori wæþiom. oc lösis æi att*ær*. þa scal han væþ att*ær* biuþa.
a þingi eno. andro. oc þriþia.[6]) wil han þa att*ær* lösa wæþ[7]) sitt. þa[8]) 94
havi þær vald til. vill han æi. þa scolo wæþ mætas. æro wæþ bætre æn gældit. þa givi æghanda til swa mykit som þæt ær mera wært ær wæþ minna wært. æn gældit ær. þa fylli þan til som gælda sculdi

XI. *Hær six om borghan.*

Borghar man pænninga fori annan. þa gældi þæt sama utt han borghat hafr. æll*ær* dyli *mæþ* eþe tolf manna. at han aldri borghaþi. fald*ær* han at eþi. þa gældi utt þæt han[9]) borghat haffr. hvat þæt ær mera æll*ær* minna. Nu can þem askilia. sigh*ær* annar mera borghat wara. annar minna. gældi þa þæn utt *mæþ* eþi tolf manna. at han æi mera borghaþi. æn nu ær fram laghat.[10]) §. 1. Nu sighr annar. þu haffr ([11]man borghat. annar sighr pænninga. þa fai þan man fram som[12]) borghat haffr. oc vari saclös. cumbr æi mannin fram. þa gældi þan gæld æll*ær* oc[13]) manzins sac. som borghat haffr. æll*ær* væri *mæþ* eþi tolf manna. ær a þinghi borghat uiti þæt tolf mæn hwat borghat war æll*ær* æi. ær æi a þingi borghat. standi þa a wizorþom sinom.

XII. *Hær six om gæstning oc rætara*

þæssi lagh gaff os conung magnus. nærwarandi flestom þem bæzto i hans raþ[14]) varo. oc mangom androm goþom mannom. at ængin wægfarandi man[15]) taki *mæþ* wald. æll*ær* gæsti a nocon man. oc ængin ær wægfarandæ manni[16]) skyldoghær cost oppi halda. vtan fori fulla pænninga vtan han sial-

---

XI = UplL. KöpB. 8. (Cfr. I. BygnB. 18.) XII = UplL. KöpB. 9.

---

[6]) D. *þriþio.*

[7]) D. *wærþ*, at puncta litt. *r* subiecta sunt.

[8]) C. om. *þa.*

[9]) B. Loco v. *han* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.

[10]) C. *fram lact.*

[11]) Legendum videtur: *pænninga borghat. annar sighr man.* Cfr. UplL. KöpB. 8: 1. not. 24.

[12]) B. Loco v. *som* antea scriptum fuit *fram.*

[13]) C. om. *oc.*

[14]) C. *raþe.* D. om. h. v.; supra lineam rec. man. add. *rike.*

[15]) C. om. *man.*

[16]) C. om. *manni.*

w*ær* wili. Wægfarandi mæn scolo rætara hitta. Rætare scal þem visa hwar þe scolo cost sin taka. fori fulla pænninga. oc sialw*ær* m*æþ*17) fylghia. Will han hwarti sælia æll*ær* giwa. som han war til ræt*ær*. þa böti .III. m*arkær*. taki ena konung*ær*. aþra malsæghandi. þriþio rætaræ. oc gæstrin fylghi rætaranom att*ær*.18) oc han scal hanom cost fa. fori fulla pænninga will oc æi19) rætari hanom sælia. æll*ær* rætlica ræta. þa böti sæx20) marcr. aff þem tak*ær* konung*ær* þriþiong. oc annan malsæghandi.21) þriþia hundærit. §. 1. Nu can nocor skilnaþær22) varþa23) þera millom24) (25bondans oc gæstins. (26som han war til ræt*ær*. æll*ær* rætarins oc gæstins. (27þa scal þæt næmd vita aff fiorþonge28) þæs hundaris.29) þe han lysti fori. at han rezcap æi fic. hwat þær ær sant om þæt mal oc liggi slik brut fori som fyr ær saght opp a hwem30) þe tolf næmna. §. 2. Nu cumbr gæst*ær* til rætara.31) þa a han ræta twa mæn oc twa hæsta til bonda hvars. oc han scal ræta han fram a sina leþ. oc æi att*ær*. æi ma langt mællan rætara vara. þa a32) bondi sælia gæsti corn oc hö. oc cost þan han uiþ þorff. æfti þy som gang*ær* oc gælldr i þöm cöpstaþi. þær næst ær. Will oc nocor lata sic þær til. at sitia a wægh. fori wæghfarandi33) mannom oc sælia þem þa þe wiþ þorwo. þa sælin þæt som þe viþ coma. §. 3. Oc gaf þan goþe conung magnus swa i rætt varn.34) at hwilikin sic will þær til lata. bondom ofriþ giora. æll*ær* goz þera þem m*æþ* wald af taca. at böndær magho han fanga. vtan slag oc bardagha. oc sva fore conung föra. oc þo m*æþ* þöm35) skælom at gior han ræt. oc bötir brut sin. þæt æro36) .XL. m*arkær*. innan sæx vikor. Gior han æi ræt i sæx vicom. þa scal þem til sæghia conungs syslo haffr handa mællom. han a m*æþ*

---

17) C. *han*.
18) C. om. *attær*.
19) B. v. *æi* omissam supra lineam add. man. forte rec.
20) C. *VII* scriptum est, at posterius *I* deletum.
21) C. add. *oc*.
22) C. *skælnæþer*.
23) D. *wæra*.
24) D. C. *mællum*.
25) Lege: *gæstins oc bondans. som* &c.
26) C. om. *som — gæstins*.
27) D. *þæt scal næmd* &c.
28) C. *fiarþonge*.
29) B. v. *hundaris* omissam ipse, ut videtur, scriba in marg. addidit.
30) D. *þem*.
31) D. *rætara* rec. man. mutatum in *rætaræn*.
32) C. om. *a*.
33) C. *wæghfaranda*. D. *wæghfarandom*.
34) C. *wærn*.
35) B. v. *þöm* omissam in marg. add. scriba.
36) C. *ær*.

bondom þan man fori conung föra. þan ær oc sakr[37]) at þrim m*a*rcom som 96
botscap[38]) ſic. oc æi wildi til[39]) coma. þa þan man fanga scoldi som valzgærning til bondans giorþi. varþær þan man æi fangin a færski gærning oc varþær þo takin. vær hundæris næmd han. þa vari þan sakær at tolf marcom som saklösan tok. ([40]oc þa þræskiptas.[41]) Nu cumbr han vndan. þa scal fori læggia dagh. sæx vicor combr han[42]) attær innan .VI. vicor. oc gior ræt fori sic. wari saclös. nu combr han æi innan sæx vikor att*ær*. þa a næmdin fælla han. oc siþan scal[43]) land ryma. Nu can þæt nokor hærramanz swen vara som þe gærning giorþi. oc haldr hans[44]) hærra han XV. dagha quarran æftir þæt conungs breff ær comit. þa ær han sakær at XL. m*a*rcom. Dyl hærran. oc sigh*ær* sic hwarti han hawa husat. æll*ær* hemat. siþan han[45]) giorþi þa[46]) gærning. dyli m*æþ* ([47]en*s* sin*s* eþi. hwilikin man haldær annan æfti þylica gærning iuir fæmtan nættær. som fyr ær sact hwat hælld*ær* conungs breff ær æfti comit æll*ær* æi. þa böte .XL. m*arkær*. ællær væri sic m*æþ* þrætolftom eþi. §. 4. Nv wil bondi[48]) hwarti giwa æll*ær* sælia wægfarandi manne. þa ma gæstær m*æþ* tweggia manna witnom pænninga i taka hænd*ær* sætiæ. swa manga som þæt ær wært. þær[49]) han sic til föþo takær. oc taki siþan þarwir sinar §. 5. Konungs garþa oc biscups[50]) garþa riddara garþa. oc þera manna garþa m*æþ* örs þiæna þær ma æi rætas op a. §. 6. Nu can witaz manne walz gærning. þo at han æi þær war. þa scal[51]) þæt[52]) swæria
m*æþ* tolf mannom som þæt vistu hwar han war þa. oc giori sic þær m*æþ* 97
saclösan. æll*ær* böti som fyr ær sact

---

37) C. *sökir.* Malo.
38) Pro *boþscap.* C. *buþscap.*
39) C. om. *til.*
40) C. *til præskiptis.*
41) B. Litt. *r* omissam supra lineam addidit scriba.
42) D. om. *han.*
43) C. D. add. *han.*
44) C. *pæn.*
45) D. om. *han.*
46) C. *þe.*
47) B. Signa abbreviati *s* verbis *en sin* adposita forte add. rec. man.
48) C. *bonden.*
49) C. om. *þær.*
50) C. D. sic. B. *bissups.*
51) C. add. *han.*
52) D. *han* add. man. ut videtur rec

XIII. Hær six om gengærþir ([53]i lænom. oc skiuta giærþ.

Nv ma ængin hæra[54]) gengierþ biuþa a læn sitt. oc ængin læhsman. hwarti a böndær æll*ær* a[55]) landboa. wil hærra æll*ær* lænsman þing m*æþ* bondom hawa. þa haldi sialfr cost sin.[56]) §. 1. Nu ma ængin lænsman[57]) a bonda cost riþa. þa han scal þing haua. utan nocor bonde wili honom biuþa. §. 2. Ængin hærra æll*ær* lænsman ma sina hæsta i hundæri lata rinna. swa at böndær scolo þöm föþa. utan ([58]han hawi fori giort hæstana. oc þem taka[59]) conung*ær*. §. 3. Ængin ma oc skiut taka. utan þæs goþvilia þæt a. vtan han hawi conungs öpit[60]) breff til at föra hans[61]) cost landa mællom at þy sinne. æll*ær* þæt se hanom lænt æll*ær* legho salt.[62]) haw*ær* han[63]) æi bondans loff æll*ær* goþwilia. þa ma bondi[64]) þan[65]) taka. oc þiufs ræt giora. oc[66]) m*æþ* þylicom witnom viþ binda som annan þiuff. §. 4. Combr nokor aff[67]) conungs wægna m*æþ* skiuta breffve. fari til rætarans. han fari m*æþ* hanom til pr*æ*st oc lati breff læsa. rætari a han ræta op a þan som ælztær ær at. fællir þan oc vill æi skiut giora. hæti wiþ þrim m*a*rcom. oc ræti til þæs som þær ær[68]) næst ælztær at.

XIIII. Hær six om gæstning fatöcra manna.

Nv can vanfört folk. æll*ær* fatöct föras byamællom. æll*ær* bonda mællom þa ær hwar bondi skyldogh*ær* þy ena nat[69]) oppi halda. slikæn tima dags þæt coma can. þa ma þæt ængin samo[70]) nat fran sic[71]) wræca.[72]) Can þæt

---

XIII: pr, 1-3 = UplL. KöpB. 10. *XIIII = UplL. KöpB. 11.*

---

53) D. om. *i lænom.*

54) D. C. *hærra.*

55) C. om. *a.*

56) D. add. *vtan nocor bonde wili hanum biuþa.*

57) Forte legendum est *laghman.* Cfr. UplL. KöpB. 10: 1; SML. KöpB. 13: pr.

58) C. *hawer fiorgiort* (sic) &c.

59) C. *take.*

60) C. *opit.*

61) C. *conongs.*

62) D. *legho sælt.*

63) C. om. *han.*

64) C. *bonden.*

65) D. *han.*

66) C. om. *oc.*

67) C. *a.*

68) D. om. *ær.*

69) C. add. *gestning.*

70) D. *sama.*

71) D. add. *vt.*

72) C. *wraca.*

hion[71]) wræcas.[73]) oc liutær af döþ. ællær annan scaþa. þa ([74]scolo þæt tolf mæn vita. af sama fiorþungi.[75]) oc raþi halwe næmpd hwar þera. kærandi 98 oc swarandi. wæria þe han[76]) sakin giffs. vari saclös. fælla þe han þa fællis til vaþa bota. i hwat scaþa þæt hælzt can warþa. ([77]Guþ ma þöm æi glöma. þær gærna vilia fatöca husa oc hema. Kristær war gæstær[78]) mannom[79]) i iorþricæ. han giwe os fore gæstning himirike. AmeN.

([1]*Hær byrias bygninga balkær*[2])

I.

UJlia böndær by af nyo byggia. ællær liggær han i hambri. oc i[3]) forni skipt þa scal hwar sina træþo sa. oc siþan gangi ny skipt a. far nokor gambla[4]) skipt. siþan ny ær a comin. bötis þa awærcan. hwart[5]) æftir sinom bruttom. þa cumbr ([6]fiorþungær fiorþungi til skiptis. oc halwær by halvom. þa ær by til iamföris comin. þær[7]) læggias om fiori[8]) tompta ra. oc fiori[9]) farwægs ra. þa ær þæn by tæbyndin.[10]) þan wæghær a vara nio alna breþr. ([11]En skils almanna wæghær til by hwars oc annar fra. þy at eno fleri. at bymæn sialui vilia. hawi swa þan by farwægh fori minna liggær. som hin fori mera liggær. æi magho alli en þrængia. ([12]Nv vilia böndær gatu ginom by

I: pr. = I. BygnB. 21; UplL. ViþB. 1: pr.

---

73) C. *wracas.*
74) C. *scul tolf* &c.
75) C. *fiarþonge.*
76) C. add. *sum.*
77) C. Verba: *Guþ — ameN* rubris litteris sunt exarata.
78) D. add. *meþ.*
79) C. *manna.*
1) C. D. hoc loco habent rubr. et ind. capp. huius libri, ex quibus varietates supra sunt adnotatae (cfr. nott. 55-86. pag. 78-80.). Postea iterum habent rubr.
2) C. add. *oc six fyrst huru by scal til iamföris.*
3) C. om. *i.*
4) C. sic. B. D. *gamblo.*
5) D. *hwær.*
6) C. *fiarþonger fiarþongi.*
7) D. *þa.*
8) C. *fyuri.* D. *fyre.*
9) C. *fyuri.* D. om. h. v.
10) C. D. *tæbundin.*
11) C. inc. cap. II.
12) C. inc. cap. III.

læggia. þæt magho þe[13]) saclöso[14]) giora. æn þem sialuom sva a sæmbær. hwarsom almanna wægh att*ær* tæppir. vtan han have annan iomgoþan fori. oc þo scal han[15]) fyrra til þings fara. ([16]taka dom til at læggia wægh af þem staþ ær[17]) han fyrra la. Han scal læggia han a sialf sins[18]) bolstaþi. iom renan. iom genan. som han fyrra la. hvar ær[19]) æi gior swa. ryfw*ær* gambla
99 wægh*ær* oc gambla grinda staþir. haffr æi doma fori sic. sak*ær* ær han at þrim m*a*rcom. Varþi hwar wæghom oc broom. garþom[20]) oc grindom. e mæþan hans bolstaþær ræckir. §. 1. ([21]Tomt a byrias æftir byar male.[22]) æftir pænnings land. ([23]oc örtogh land. öris land oc marca land. þær a hwar sin lot optaka som han i by agh*ær*. oc raþi hwar sinom lut.[24]) hvat han aghær mera æll*ær* minna. ængin ma aþrom sitt fortaca. vtan han wiþ hæti lagha botom. §. 2. ([25]ængin ma oc by til iamföris dela. þan minna a æn fiorþung[26]) i by þan a[27]) lighri raþa som mest i by agh*ær* hawi ængin wald. at rywa þan by i rætri[28]) solskipt ligg*ær*. vtan aldra[29]) iorþæghanda wilia. varin allir saclösir þe i by boa. þær til ær[30]) nokor þera. gifw*ær* aþrom sac.

II. Hær six hæro by tomtom scal læggias. oc husom byggias.

Nv vilia böndær hus a tomptir sinar sætia. byggir[31]) han swa nær aþrom

---

I: 1 = UplL. VipB. 1: 1.
§. 2 = UplL. VipB. 1: 2. Cfr. I. BygnB. 19: 2.
II = UplL. VipB. 2.

---

[13]) C. add. *at.*
[14]) D. *saklose.*
[15]) C. om. *han.*
[16]) C. *oc dom til taca at læggia þæn wægh* &c.
[17]) C. *þær.*
[18]) D. *sialfsins.*
[19]) D. om. *ær.* C. *sum.*
[20]) C. *gærþum.*
[21]) C. hic inc. cap. IIII, quamvis litterae numerales in marg. sunt omissae. Cfr. not. 59. pag. 78.
[22]) D. *bya male.*
[23]) C. om. *oc — marca land.*
[24]) B. v. *lut* omissam supra lineam add. man. forte rec.
[25]) C. hic, ut videtur, inc. cap. V; litt. numeralis vero est omissa. Cfr. not. 59. pag. 78.
[26]) C. *fiarþong.*
[27]) D. add. *i.*
[28]) D. *ræte.*
[29]) D. *andra.*
[30]) C. om. *ær.*
[31]) B. Loco litt. *r* alia quaedam litt. antea fuit scripta.

at han haffr æi stuþa rom oc stulpa a tomt sialff sins.32) þa taki op oc ry-
mæ. oc böti fori .III. *markær*. til þræskiptis. hafw*ær*33) han bygninga vitne.
æll*ær* loff vitne.34) standi þæt fori hanom. orkar han hwarti. taki op oc ry-
mi oc böti .III. *markær*. som fyr ær sact. §. 1. (35Nv can bærgh i tompt
liggia. nyt*ær* þæt bryta æll*ær* brænna.36) husa æll*ær* hæfþa. þa ær halft i
male. oc halft u male. Nyt*ær* æi bryta æll*ær* brænna37) husa æll*ær* hæfþa.
þa ær alt v malo. Ær bæckær i tompt. nyt*ær* bylia æll*ær* om hylia. þa ær
halft38) i mali. oc halft39) v mali. nyt*ær* hwarti. þa ær alt v mali. (40Nv
scal göþning aff by læggia þa han ær til lagha læghi41) comin. oc til rætri42)
solskipt. þa scolo þe göþning skipta som menföri i tompt hafva. þe göþning
(43a han viþ þæs tomt læggia som menföri haffr i tomt. §. 2. (44husar man 100
alt soman tomt oc farwægh. swa at farwægh*ær* haffr menföri af þe bygning.
þa scal45) syn af þingi næmnas. þe syn a halua hwar raþa. swarandi oc kæ-
randi. vær syn þan46) til kæris. se han varþ*ær*. fællir hon han. taki op oc
rymi. oc böti sæx mark*ær*. §. 3. (47Tomt a til gato rinna. oc æi gato men-
föri giora (48Ligg*ær* wæghr ginom by. þa can en bonde agha49) tomt bæggia
wægna gatu. Nu git*ær* han æi tomt sina byght utan han hona saman come.
þa ma han intaka farwægh. oc tomt annan50) wægh til farwægs51) uttgiwa
swa at iamt52) ær gen lico. oc byggi siþan þan wæghin gato han sialwær
wil. §. 4. (53Hvar som byggir a swina walli. byggi sva mykit hanom bær

---

(§. 2, cfr. I. ByggnB. 19:5.)

---

32) C. *sialfsins*. D. *sialsins*.
33) D. om. *hafwær*.
34) B. *lofs vitne* forte legi posset.
35) C. inç. cap. VII.
36) C. *brinna*.
37) C. D. *brinna*.
38) C. *half*.
39) D. sic. C. *halwer*. B. *halt* scriptum est, at errato, etsi, ut videtur, ab ipso scriba, mutatum in *halfr*.
40) C. inc. cap. VIII.
41) D. *læghis*.
42) C. *ræte*.
43) C. *agho þe wiþ* &c.
44) C. *Nu sar;* male; hic inc. cap. IX.
45) C. D. sic. B. *sca*.
46) D. *han*.
47) C. inc. cap. X.
48) C. inc. cap. XI.
49) B. Loco ultimae litt. *a* alia quaedam litt. antea fuit scripta.
50) C. *innan*. Male.
51) C. *farwægh*.
52) C. *iomt*.
53) C. inc. cap. XII.

til i bya bruti[54]) hafw*ær* han mera bygt. taki op. oc ryme. oc böti .III. mar*kær*. §. 5. ([55]Nv standær by i iamföri. oc rætri solskipt. han a standa om þri[56]) aar fori allom þem hvs agho a tompt annarsmanz.[57]) som han hafw*ær* fangit i þem iamförslom. git*ær* han husin afført innan þry ar. vari saclös. förir æi af. oc hafw*ær* æi[58]) loff. æll*ær* legho fori sic. casti þa op husom hans vt a swina wall. oc bot ængon[59]) at §. 6. ([60]Nv ær by til iamföris comin oc til rætri[61]) solskipt. þa ær tomt akærs moþir. þa scal akær æfti tomt læggia.[62]) oc ænda karli göþning giwa. fiæt fra[63]) fugla ren. tu fran gango ren.[64]) oc þry fran almanna wægh som ligg*ær* millom[65]) kirkio oc cöpungs[66]) Akær a ængi til sighia. ængtegh*ær* scoghteghi. scogteghr rörteghi. rörtegh*ær* a watn[67]) vtt. watn[67]) a warpom skipta. þær som æi gita stena lighat. swa at sea ma. skili þær stang[68]) rörtegha[69]) sund*æ*n.

101 *III. Hær six huro man scal sa. oc akær*[70]) *sundærbryta.*

Nv scolo þe akr æftir tomt bryta oc delda ra nyþær[71]) sætia. þa can almanna wæghn ginom gærþi[72]) liggia.[73]) ligg*ær* akr siþolang*ær* m*æþ* wægh fram. þa a wægh*ær* vara .IX. alna breþ*ær*. oc þriggia fæta[74]) hwarn wægh[75]) viþ almannawægh liggia[76]) vtan bya mal. Siþan brytis akær[77]) æftir tomt. ligg*ær* akr fram m*æþ* garþe. æll*ær* dikæ. þa scal tu fiæt[78]) til göþning liggia

---

(II: 5, cfr. I. BygnB. 19: 4.)

III = UplL. ViþB. 3.

---

54) C. *bya male.*
55) C. inc. cap. XIII.
56) C. D. *þry.*
57) D. C. *annars manz.*
58) C. *aff* additum at deletum est.
59) C. *ængin.*
60) D. *Ny;* male. C. inc. cap. XIIII.
61) C. *rætra.*
62) C. D. sic. B. *liggia.*
63) C. D. *fran.*
64) B. Loco litt. *go* aliae quaedam litt. antea fuerunt scriptae.
65) D. C. *mællum.*
66) D. *cöpstað.*
67) C. *want.*
68) C. *ra.*
69) C. sic. B. *rötegha.* D. *rötegh.*
70) C. sic. B. D. *aka.*
71) C. *niþer.*
72) C. *gærþæ.* D. *garþ.*
73) C. D. sic. B. *læggia.*
74) C. *fiata.*
75) D. *wægn.*
76) C. *ligge.* D. *læggia.*
77) C. om. *akær.*
78) C. *fiat.* D. *fæt.*

IIII.[79])

Liggær diki mællan garþa oc akrs oc ligg*ær* akr op m*æþ* diki. þa a diki utan byamal vara. diki a IIII. fiæta[80]) bret vara. oc twæggia fiæta[80]) göþning a til dica liggia. §. 1. Nu þorua[81]) mæn diki wiþær akra mællom. gangi þa halft dike. a akr hwars þera. þær a ængin göþning fori giwa. Ligg*ær* akr at ændilango. oc aþri liggia[82]) þwærs a dike. have halft diki hwar þera Nv can deld en æll*ær* twa mötas. oc baþa vtt at[83]) dike rinna. þær a[84]) hwar fori sinom akri[85]) græva. Nu lægg*ær*[86]) en granne balk attær fori akri sinom. böti fori III. öra. ([87]lægg*ær* at*ær* annan. oc III. öra. swa oc fori[88]) þriþia. ([89]lægg*ær* att*ær* om gærþi[90]) alt. böti III. m*ark*æ*r*. Öra böt*ær*. agho grannar skipta. Oc III. m*ark*æ*r* agho þræskiptas. §. 2. Nv læggær man diki ginom[91]) garþe[92]) sitt æll*ær* ængia möta annars bya akra. æll*ær* ængia. æll*ær* hiorþwald*ær*. æll*ær* ([93]annor bya land. wilia þe æi watni bort löpa þær bolstaþ agho. þa gældin þem scaþa att*ær*. som scaþa liutær. æftir IIII. mæzmanna[94]) orþom. hwat þæt waro akra æll*ær* ængia. oc böti III. m*ark*æ*r* til þræskiptis.

V. Hær six om garþa fall.

Nv far bondi i gærþe m*æþ* sæþa spanne sinom. þa scolo alle granna fyr swintæpt hawa. æn sæþis spand*ær* utt bæris. nu fælla sumir oc wilia æi suin- 102

IIII = UplL. ViþB. 4, 5: 1.
(§. 2, cfr. I. BygnB. 42.)

V: pr. = UplL. ViþB. 6: 1.

---

79) C. habet rubr. *hær sighs vm diki.*

80) C. *fiala*. D. *fæta*.

81) C. D. *porwo*.

82) C. om. *liggia*.

83) C. *a*.

84) C. om. *a*.

85) B. Litt. *r* omissam supra lineam addidit scriba.

86) B. *ligg*ær scriptum est, at punctum litt. *i* subiectum, et *æ* supra lineam additum.

87) D. sic. B. C. om. *lægg*ær — *öra*. Cfr. not. 88. sequentem.

88) C. add. *annan. oc.*

89) C. *gior swa vm* &c.

90) C. sic. B. *gærærþi*. D. *garþer*.

91) C. *gönum*.

92) Pro *gærþe*. C. sic. D. *giarþe*; litt. *i* supra lineam est addita.

93) C. *annar bya langd*. Male.

94) B. *mænzmanna* scriptum est, at punctum primo *n* subiectum.

tæppa. þa scal værnalagh acallas. oc þær til[95]) syn hawa. Liggær siþan liþ niþri böti fore .III. öra. taki þe bot værnalagh sialft. þæghar[96]) harvat ær innan þeri[97]) wærn. þa scolo[98]) garþar wighir oc vælförir wara. §. 1. Nu conno garþar niþri liggia. þa scolo granna soman coma. wæþias[99]) oppa[100]) garþa fori grannom. þa magho þri mæn i syn ganga. fællis þan til þriggia öra. som garþ a ær[1]) scaþi gic ginom wæþias[2]) opp a garþa fori sokn. þa scolo sæx mæn i syn næmpnas. hvarn þe fælla. vari han fallin at sæx ör*um*. þan garþ a. takin bot halfva syna mæn. oc halfva þe ær[3]) gen wæþiaþo. fa æi þæssa bot. þa scolo þe til þings fara.[4]) sökia vtt sæx öra. oc a .III. *markær*. Nv can a þinge op a garþa wæþias. ([5]þa scolo þön wæþ gild wara m*æþ* þrim marcom. þa scolo domari[6]) næmpna tolf mæn af þinge i syn fara. sighia swa þe tolf.[7]) som i syn waro næmdir. wi saghom ([8]howa wægh oc clöwa til garz oc ([9]fra. standi a witnom þera. ([10]hwarn ær þe wilia fælla. wari fallin at þrim m*a*rcom. taki ena conung*ær*. aþra ([11]ær moti wæþiaþo. þriþio hundærit[12]) Far æcki mera i enom wæþiom hær. æn þre m*a*rc.[13]) Swa brat som syna mæn hawa synt oc set. þa callins þe[14]) bort. oc talins þe wiþ. gangin swa att*ær* til þera. ær[15]) saman dela. sighin þæt gensta hvarn þe wilia fælla. oc draghin þæt æcki læng*ær*. swærin swa æftir i fyrsto þingariþom.[16]) vari swa om aþra synir som om þæssa. §. 2. ([17]Combær fæ gi-
103 nom garþ ogildan. gior scaþa a hö æll*ær* corn. þa scal þan[18]) som garþ[19])

---

§. 2 = I. BygnB. 39: pr.; UplL. VipB. 6:1.

---

95) C. om. *til.*
96) C. D. *þaghar.*
97) C. *þera.*
98) C. add. *þera.*
99) D. *wæghias.* Male.
100) C. D. *vp a.*
1) C. *þær.*
2) D. *wæþia.*
3) C. D. om. *ær.*
4) C. add. *oc.*
5) C. *þön wæþ sculu gild* &c.
6) D. *domara.*
7) D. add. *mæn.*
8) B. Loco litt. *o* alia quaedam litt. antea fuit scripta. C. *howat wægh oc clöwat.*
9) D. *fran. stande þa a* &c.
10) C. *þæn þe fella.* &c.
11) C. *þæn mote veþiaþe.*
12) D. *hundare.*
13) D. *marker.*
14) C. om. *þe.*
15) C. *þær.*
16) C. *þinghriþum.*
17) C. inc. cap. XVIII cum rubr. *hær sighi vm ætio bötær.*
18) B. *þæn* scriptum est, at, puncto litt. *æ* subiecto, *a* supra lineam add. scriba.
19) C. *garþa.*

a. giwa corn moti corne. oc hö gen hö. æftir mætanz manna orþom. ([20]Alla ætio böt*ær*: ær[21]) man gældær[22]) at osotto.[23]) þær aghr hwarti karl æll*ær* conung*ær* i. far han æi ællærs[24]) ræt. þa scal han[25]) til þings fara m*æþ* mætanzmannom.[26]) tala til a þingi. a aþro. oc þriþia.[27]) wil han[28]) þa ræt giora. vari saclös. wil æig; söki þa utt a þriþia þinge[29]) ætio bot. æfti þy ær[30]) þe mato. m*æþ* tvem oc tolf. oc hin böti .III. m*arkær*. combr þa i carl oc conung*ær*. oc æi fyr. §. 3. ([31]Nu combr fæ i akra. þa can man. þan scaþa æi mæta. æll*ær* virþa. þa gælde att*ær* m*æþ* lagha skillinge[32]) .IIII. pænninga fore ett[33]) nöt. oc swa fore annat. oc þriþia. ([34]IIII. pænninga fori ett svin.[35]) swa fore annat. oc þriþia. ([36]oc swa fore far. oc get. oc twa pænninga fore gas ena oc[37]) swa fore andra. oc ([38]þriþio. þæssi[39]) bot nu ær sagd ma æi höghre vara þo at fæ se flera.[40]) vtan scaþi[41]) ma mætas. þa gældis att*ær* som fyr ær sact. oc siþan se bondin saclös. §. 4. ([42]Bryt*ær* man garþ niþær. warþær bar oc atakin. böti III. m*arkær*. ær æi bar oc atakin. wæri sic m*æþ* næi oc tolf manna eþi. ([43]Bræunir manz garþ m*æþ* waþa. sæx öra bot at. oc gærþi op[44]) garþ. swa goþan[45]) han fyrra war. giter gangit vaþa eþ. böti vaþa bot. git*ær* æi vaþa eþ gangit.[46]) böti .III. m*arkær*. Brænnir[47]) m*æþ* vilia værke. böti III. m*arkær*. æll*ær* væri m*æþ* eþi tolf manna. ([48]Nv

---

§§. 3-6 = UplL. ViþB. 6:1-4.

---

20) C. *Allar;* hic inc. cap. XIX.
21) C. *þær.*
22) C. add. *vtt.*
23) C. D. *vsöcto.*
24) C. *ælla.*
25) C. om. *han.*
26) C. add. *oc.*
27) D. *þriþio.*
28) D. add. *æi*, at h. v. lineola est inducta subiectisque punctis notata.
29) B. Loco litt. *e* antea scriptum fuit *o.*
30) C. om. *ær.*
31) C. inc. cap. XX.
32) C. *skilning.*
33) D. om. *ett.*
34) D. *oc swa fore swin* &c.
35) C. add. *oc.*
36) C. *swa oc fore* &c.
37) D. om. *oc.*
38) D. *þriþia. IIII. pænninga fore et nöt. oc swa fore annat. oc þriþia. þæsse* &c.
39) C. *þæssa.*
40) C. *flere.*
41) D. sic. C. *scaþa.* B. *scaþ.*
42) C. inc. cap. XXI, cum rubr. *hær sighs vm garþa friþir.*
43) C. inc. cap. XXII.
44) C. *vm.*
45) C. add. *sum.*
46) C. add. *þa.*
47) C. *Brinner.*
48) C. inc. cap. XXIII.

hogg*ær* man garþ op annars oc förir hem til sin. warþær bar oc atakin þa taki af hanom öxe hans. ællær clæþi. oc böti .III. m*arkær*. nu fa þe at dela. 104 þan sighær stolit vara ællær rænt af sic. som mist haw*ær*. þa gifs þem wizord ær[49]) aftæct giorþe. ([50]Nu takær man stang af manz garþe. varþr bar ([51]oc atakin. öre bot at. oc swa fore andra. oc þriþio. ([52]æi ær þe bot meri. ær æi sand*ær* at. væri sic m*æþ* þriggia manna eþe. §. 5. ([53]Siv nattom[54]) æftir walborgha mæsso scal gært[55]) om ængiar uara. æll*ær* bötins garþa fall som fyr ær sagt. samo lagh æro at ængiom som akrom. æn garþa fall conno i coma §. 6. ([56]Nv hældar man hæst i annars tegh æll*ær* tioþrar. varþær bar oc atakin. skæri op torvo m*æþ* tioþær staca. oc hin böti .III. öra.

VI. Hær six om inrwac.[57])

Nv can fæ intakas v akrom æll*ær* ængiom. ([58]þa ma hæste æll*ær* skiute inriþa. oc æi spilla. æll*ær*[59]) sprængia. oxa æll*ær* co scal inrwæca.[60]) oc æi illa hallna. æll*ær* dræpa. æll*ær* oc v skipaþom scoghe. scal man fæ[61]) inrvæca[62]) oc æi illa halna.[63]) hwat fæ þæt hælzt ær. nu can han fæ[64]) sla wær æn hans wili[65]) wari at. oc liutær döþ aff. gældi þær quict gen döþo. swa got som hint war. æfti twæggia mæzmanna orþom. §. 1. Nu hawær man fæ inrwakit.[66]) oc þan combr æffte som a. oc biuþær ræt fore ([67]fæ sit. hin wil æi vtgiua[68]) som handa mællom hafr. þa taki þan m*æþ*[69]) sic som ut kræw*ær* twa bolfasta mæn. oc sæti bondanom skiæla wæþ m*æþ* witnom fore fæ

VI = UplL. ViþB. 7. *(VI:pr., cfr. I. BygnB. 50.)*

---

49) C. *þær.*
50) C. inc. cap. XXIIII.
51) C. *atakin oc. öre* &c.
52) C. *ær æi bot* &c.
53) C. inc. cap. XXV.
54) D. *nætær.*
55) C. *garþ.*
56) C. inc. cap. XXVI.
57) Pro *inwrac.* D. C. sic.
58) Verba: *þa — dræpa* hic inepte sunt intrusa. Cfr. UplL. ViþB. 7: pr. not. 88.
59) C. *oc æi.*
60) Pro *inwræca.* D. sic. C. *inwraca.*
61) C. *far.*
62) Pro *invræca.* D. sic. C. *inwraca.*
63) C. add. *e.*
64) D. add. *illa.*
65) C. om. *wili.*
66) Pro *inwrakit.* C. sic. D. *inwrækit.*
67) D. *sic. hin* &c.
68) D. *vt wilia;* supra v. *wilia* rec. man. scriptum est *luta.*
69) D. om. mæþ.

sitt. wil han æi æn þa viþtaca. þa sæti aþrom manne. m*æþ* þera samo twæggia manna70) witnom. som han þær m*æþ* sic hafw*ær*. wil han æi þæt fæ utt fa. oc haldær inne om ena nat. fylle han ofhalz vitne. oc hin (71þa böti III. m*arkær*. can nokot af þy fæ döa þa gældi att*ær*72) quict gen döþo. swa got 105
som73) hint war fyrra æftir mæz manna orþom. oc m*æþ* .III. m*arkær*. §. 2. Nv ær fæ intakit. oc hin vil æi æfftir coma som fæt a. þa a þan liusa74) fori grannom oc bygþa mannom75) som fæ haw*ær* intakit. will æi76) æghandin hæld*ær* þa coma æn fyrra. þa læggi77) hans warnaþ a. Nu fa þe at dela. þu toct mit fæ in. oc lagþi lön a. þa viti han m*æþ* twem mannom som intok. at han toc þæt i akrom æll*ær* i78) ængiom. æll*ær* i skipaþom scoghe. oc þæt ær laghlica lyst fore grannom. ær æi swa lyst. þa gældi att*ær* fæ. æn þæt nocon scaþa haw*ær* fangit. oc III. m*arkær* fore þæt. at þæt79) war orætlica intakit. §. 3. nu sigh*ær* annar vara a biorþwalle intakit. oc annar sigh*ær* i akrom æll*ær* ængiom. æll*ær* i80) skipaþom scoghi. viti þæt m*æþ* twem mannom som viþær varo. oc asagho at han þæt innan wærn toc. orcar æi witnom. andvarþi att*ær* fæt. sva got som þæt war. oc m*æþ* .III. m*arkær*. §. 4. Aghær man otamt fæ. þæt som garþ bryt*ær*. æll*ær* yuir flöghir. oc far man scaþa af þy fæ. annatygge81) i akær æll*ær* i82) æng sinne. þa gældi scaþa þan ær83) fæ a. æftir mæz manna orþom §. 5. Nv hæng*ær* fæt dött a garþe. hittiz þan v wilde rwæca.84) gællde att*ær* fæt85) m*æþ*86) lagh gældom.87) hittiz æi þan sva haw*ær* wrækit. þa liggi fæ88) ogilt. vænis þætta89) til nocors. oc gang*ær* æi viþ. væri90) sic m*æþ* næi oc tolf manna eþe. at han aldri þæt ælte.

(§§. 4 - 7, cfr. I. BygnB. 39: 3 - 5, pr, 2.)

---

70) C. om. *manna.*
71) C. D. *böte þa.*
72) C. om. *attær.*
73) B. Loco litt. *s* antea scriptum fuit *h.*
74) C. *lysa.*
75) C. *bya mannum.*
76) D. om. *æi.* Male.
77) C. *liggi.*
78) C. om. *i.*
79) C. *þær.*
80) C. om. *i.*
81) D. *annatigye.* C. *annatigia.*
82) C. om. *i.*
83) C. *sum.*
84) Pro *wræca.* D. sic. C. *wraca.*
85) C. *fæ.*
86) D. om. mæþ.
87) C. D. *lagha gældum.*
88) D. *fæt.* C. add. *þæt.*
89) D. add. *mal.*
90) B. Litt. *i* omissam supra lineam addidit scriba.

§. 6. Takr man alt soman hiorþ oc hirþingia[91]) i akre sinom. æll*ær* i[92]) ængiom m*æþ* tweggia manna vitnom böti .III. m*arkær* þan ([93]ær fæ a. §. 7. hwarsom oc rænir. æll*ær* stæl inwrak[94]) af manne. fyr æn þæt ær laghlica 106 att*ær* löst. þa böti .III. m*arkær*. æn þær æro til twæggia manna vitne. æll*ær* væri[95]) m*æþ* eþe tolf manna at han aldri menti honom inwrac.

VII. Hær six om scogha skipan.

Nv wil man skipa swin a scogh sin. þem scal skipa æfte örom oc örtoghom swa hwarsom han ær æghande[96]) til Nu löpa swin scogha mællom. lösi att*ær* m*æþ* lagha skillingi[97]) þrim sinnom. löpa þön þyclare.[98]) þa scolo aldin carla acallas. oc mæta swin. takin swa mykit af wærþe. som þe attin fore legho hava. þæt som yvirlöps ær. fai rætom æghanda att*ær*. þe som scogh agha. scolo aldine warþa[99]) ut om en manaþ.[100]) gita æi swa varþat. takin ([1]æcki vtan halfva legho. æi gita þer fori frosti varþat. §. 1. Aldin carlar[2]) scolo halda om garþe.[3]) oc gömo om scogh sin. vtan þe viþ cöpstaþ boa. þe magho æi garþ om sætia.

VIII. Hær six om byrgsl[4]) a akr oc æng. oc om torff skyrþir.

Nv wilia böndær akrom sinom byrghia. þa conno hans hion siuk varþa. æll*ær* bort löpa. þa scal hwar w*ær*nalaghe hanom ett[5]) dagxw*ær*ke hialpa. oc siþan ær lagholpit. þæt dagsw*ær*ke scal han hava fyr æn nocor w*ær*nalaghi i wærn akær. §. 1. Nv can man þorva corn sitt inaka. þa scal han

---

VII: pr., cfr. UplL. ViþB. 8.

VIII: pr, 1 = UplL. ViþB. 9: pr, 1.

---

91) C. *hirþinga.*
92) C. om. *i.*
93) C. *sum fæt a.*
94) D. *inwræc.*
95) C. add. *sic.*
96) C. add. *ær.*
97) B. Ultima litt. *i* deleta est.
98) C. *þiclare.*
99) C. D. sic. B. *war.*
100) B. Loco litt. *þ* alia quaedam litt. antea fuit scripta.
1) C. om. *æcki vtan.*
2) D. *Aldins carlar.*
3) C. *gærþe.*
4) C. *byrgils.*
5) D. *oc.*

vndan skæra af annarsmanz[6]) akre. oc i bundin binda. oc ax vndan hæmta.[7]) oc siþan at saclöso yvir aka. Swa scal oc i ængiom baþi sla oc vndan ræfsa. oc ake siþan at saclöso yuir. ([8]Gior han æi[9]) swa. akr yvir akr oskurin. all*ær* ax olæsin. æll*ær*[10]) yvir deld ena böti III. m*arkær*. ([11]akr yvir aþra. böti III. m*arkær*. akr yuir þriþio. böti III. m*arkær*. æi varþær þe bot höghri. samo lagh æro om æng. æn[12]) han akr yuir æng oslaghna. oc akær 107
yuir þrea deldir böti IX. m*arkær*. som fyr ær saght. §. 2. ([13]Farliþ agho alli mæn[14]) i by[15]) boa. gangær spiæld ginom þæt. kænnis enom oc gangær æi wiþ. væri m*æþ* eþe tolf manna. git*ær* han eþ gangit. vari saclös. oc bötin allir granna spiæld att*ær*. git*ær* han[16]) æi; böti spiæld all[17]) enzomin[18]) §. 3. ([19]*Hær six om torfskyrd*er. ([20]Engin ma torff skæra i annars theghi.[21]) alt þæt by mal ær acomit liggær þæt vtan bymal. þa skæri hwar som han[22]) will at saclöso. Aghr man i twem byom. æll*ær* fler*om* æi ma torff skæra[23]) i enom bolstaþe. oc aka utt i annan. vtan skipt se. ær skipt. ake af sino. oc æi af annars. renar oc diki aghi hwar æfti ægho sinne. i bymale[24]) sino. §. 4. ([25]Haw*ær* man att*ær*lægho iorþ i by. oc combr corn a att*ær*lægho. af annarsmanz[26]) sæþ. þa skæri æi mera æn han a i ræto byamale.[27]) oc halde þær ænga wærn om. þæt a annarsmanz[26]) iorþ cumbr af hans sæþ som saþe. Skær[28]) han oc afförir. þa böti lagha böt*ær*.

§. 2, cfr. I. BygnB. 40:3. *§§. 3, 4 = UplL. ViþB. 9:2, 3.*

---

[6] C. D. *annars manz*.
[7] C. *henta*.
[8] C. inc. cap. XXX.
[9] D. om. *æi*. Male.
[10] B. Puncta v. *ællær* subiecta sunt, vocabulo quodam (*aker* ni fallor), rec. ut videtur manu, in marg. addito, de quo, folio resecto, ultimae tantum litt. *er* restant. Legendum videtur *aker*. Cfr. SML. BygnB. 5:2.
[11] C. om. *akr — þriþio. böti III.* markær.
[12] C. *vm*.
[13] C. inc. cap. XXXI.
[14] *varþa* addendum videtur; cfr. I. BygnB. 40:3. C. add. *sum*.
[15] B. *bya* scriptum est, at *a* deletum.
[16] C. om. *han*.
[17] C. *aller*.
[18] C. D. *enzamin*.
[19] B. Verba: *Hær — torfskyrd*er minio sunt scripta. C. D. om. haec verba.
[20] C. inc. cap. XXXII.
[21] D. C. *teghi*.
[22] C. om. *han*.
[23] C. om. *skæra*.
[24] C. *byamale*.
[25] C. inc. cap. XXXIII.
[26] C. D. *annars manz*.
[27] D. *bymale*.
[28] C. *Slar*.

IX. Hær six om wærna ruff

Allir scolo wærn hallda yuir æng til mikialsmæsso. yvir akær til þæs. at
grind[29]) frys swa. at hon gang*ær*[30]) hwarte op æll*ær* att*ær*. æn þrang vallda
æll*ær* miswæþri.[31]) Nu can man vara illa viliaþ*ær*. lat*ær* ([32]sæþ sina til
ængs[33]) standa. at þrangalöso[34]) male. can siþan spiæld uiþ sæþ hans coma.
vari ogilt. nu sigh*ær* han þrang vallda. oc þön æi wallda. vari þæt a witnom
sokna manna. raþe halfve næmd hvar þera. allir þe[35]) hallda lagha w*ær*nir.
varin allir saclösir. hwarsom fyrra ryw*ær*. hæti viþ m*a*rcom þrim. §. 1. Hvar-
108 som w*ær*nalagha binda sic til. at byrghia hö. æll*ær* corne annarsmanz.[36]) corn
i dys sætia. oc hö i stac. oc garþ om sætia. þa hawe æghande æncte vald at
lata þa[37]) læng*ær* vte standa[38]) þem til scaþa burghiz[39]) hava.

X.[40])

Nv ligg*ær* urfiælldær[41]) i by. hwat þæt ær i akrom æll*ær* i ængiom. han scal vara .XXX. famna a hvaria slind. han scal vara baþi stavaþær oc stenaþær. þær ligg*ær* til hwarte warþær[42]) æll*ær* garþær. mæþan böndær bærgha[43]) sino. bærghi oc han urfiældi[44]) sinom. varþin æcki honom læng*ær* æn þe hawa sino burghit. Klandas þænne urfiæld*ær* fori manne. ([45]væri han *mæþ* twem witnom oc tolf manna eþe. Ær urfiælldær meri æn .XXX. famna

---

IX: pr. = I. BygnB. 41; UplL. ViþB. 10: pr.; SML. BygnB. 7: pr.

§. 1 = UplL. ViþB. 10: 2.

X = I. BygnB. 8: 1.

---

29) B. *grynd* scriptum est, at, puncto litt. *y* subiecto, *i* supra lineam add. scriba.

30) D. *gar.*

31) D. *miswærþe.*

32) C. *æng sina sæþ til* &c. Male.

33) Pro *angs.* D. *ængs* scriptum est, at *æ* scalpro mutatum in *a*.

34) D. *þranglöso.*

35) C. D. add. *sum.*

36) C. D. *annars manz.*

37) Lege *þæt.* Cfr. UplL. ViþB. 10: 2.

38) B. Loco ultimae litt. *a* antea scriptum fuit *e*.

39) D. *byrghiz.*

40) C. habet rubr. *hær sighs vm vrfældar i by.*

41) C. *vrfæld*er.

42) C. *wærþ*er.

43) D. *bærghia.*

44) C. *vrfældi;* et sic in sequentibus *vrfælder* &c.

45) B. *værhan* antea scriptum fuisse videtur.

a hwaria slind. ([46]oc ær æi garþ*ær* ællær varþʀ til. þa gangi att*ær*[47]) i byskipt þæt mera ær. hafr han garþ oc varþ til urfiælz. vari sva mykin som ma hawe fore fasta fæþrene oc allda oþal.[48]) Klandar nocor þænna urfiæld. væri m*æþ* þrim witnom oc .XVIII. manna eþe.

XI Hær six om legho ruff.

Leghir bonde man æll*ær* cono. ganga a mat oc mala m*æþ* bonda. giora þön legho ruff fore stæmnodagh. hætin viþ tolf örom. ([49]æltir oc bonde þöm bort fori stæmnodagh. hæti oc viþ slict sama. Takr legho maþ*ær* æll*ær* legho cona fæsti pænning. oc hald*ær* om ena nat. oc bær siþan att*ær* hæti viþ þrim örom. rwækr[50]) oc bonde þem bort. hæti oc[51]) viþ þrim örom. §. 1. Nu conno legho hion siuk varþa. ællær daghsw*ær*ke niþær fælla.[52]) briste swa mykit i legho som i dagsw*ær*com[53]) brist*ær* §. 2. Legho stæmnor agho twa vara om arit.[54]) fran pighizdaghom.[55]) oc til martensmæsso. fran[56]) martensmæsso oc att*ær* til pighizdagha.[57]) §. 3. Nu biuz manne legha æll*ær* cono. 109
oc þe vilia æi viþ taca. þa gældi þan tolf öra þem hysir. æn swa ær witne til. at þe vilia æi viþ legho taka. oc ær legha buþin þem.

*XII. Hær six om am*ær*can granna[58]) viþ granna*

Skær man a annan i deld enne ælld*ær*[59]) slar æng i deld enne. þær ([60]ær att*ær* gilde corn gen corne. hö gen hö oc ængin eþr m*æþ*. Aw*ær*kar

---

XI: pr. = I. BygnB. 51: pr, 2; UplL. ViþB. 11: pr.

§§. 1, 2 = UplL. ViþB. 11: 1, 2.

§. 3 = I. BygnB. 51: 1; UplL. ViþB. 11: 3.

XII: pr., cfr. UplL. ViþB. 12: pr.; SML. BygnB. 3.

---

46) D. om. *oc — til.*
47) C. om. *attær.*
48) C. *allda opol.*
49) C. *later oc bonden* &c.
50) Pro *wrækær*. D. sic. C. *wraker*.
51) C. om. *oc.*
52) D. *læggia.*
53) C. *daxwærkin.* D. *daxwærkiom.*
54) C. *ar ett.*
55) C. *pingiz daghum.*
56) B. Loco v. *fran* antea *oc attær*, ut videtur, fuit scriptum.
57) C. *pingizdagh.*
58) C. om. *granna.*
59) C. D. *æller.*
60) C. *atter gælde corn* &c.

han i deld annare.[61]) þær ær oc att*ær*gilde oc bot ængon m*æþ*. Aw*ær*car han[62]) i þriþio deld. þær ær[63]) oc att*ær*gillde. oc bot ængon oc eþr ængin m*æþ*. Aw*ær*car han[64]) i fiorþo deld. þær ær att*ær*gillde. oc bot m*æþ* III. m*arkær*. Aw*ær*car i fæmto deld att*ær*gilldi oc m*æþ* .III. m*arkær*. Aw*ær*car i sætto. att*ær*gilldi oc m*æþ* .III. m*arkær*. æi warþ*ær* þön bot höghri. æn þo at aw*ær*can se flere. Vari þætta a[65]) syna manna eþe. ær[66]) þær varo til næmdir.[67]) vare samo lagh om ængiar som om akrar §. 1. Æria mæn forar. æll*ær* vaþa vaþ i ængiom. ær ræt[68]) i rwaom[69]) oc rwanct[70]) i miþio. ligg*ær*[71]) e vaþ a sama manne. gællde att*ær* þæt han takit haw*ær*. m*æþ* mætanzmanna[72]) eþe oc vari saclös. ær wæghanda vaþ. vaþit a ýmsa. varin baþir saclösir.

XIII. Hær six om awærcan bolstaþa mællom.

Nv gior en granne ([73]op gærþ a annars bolstad. æll*ær* twer æll*ær* fleri æll*ær* oc[74]) allir grannar i bynom æro annatigia a akær æll*ær* æng. æll*ær* oc romna ruþur.[75]) þa scal wæþia þrim m*ar*com fori ena aw*ær*can om ett ar. vit*ær* han om ar fleri. dyli m*æþ* tolff mannom. æll*ær* böti III. m*arkær*. vit*ær* manne aw*ær*can om tu ar. æll*ær* þry. dyli m*æþ* næi. oc tolf manna eþe. Falz han[76]) at eþe. böti .VI.[77]) m*arkær*. Git*ær* eþ giort oc gangit. þa böti þe aw*ær*can. som han war bar oc atakin oc fori þöm[78]) vari han saclös. som han eþin giorþe. Fallr han at eþe. þa combær æi þrim aw*ær*cum[79]) höghra

---

XII: 1 = SML. BygnB. 4.

XIII: pr. = UplL. ViþB. 13: pr.

---

61) C. *andre.*
62) D. om. *han.*
63) D. om. *ær.*
64) C. *man.*
65) C. *i.*
66) C. *sum.*
67) B. *næindir* legi posset.
68) C. *rær.* D. *þæt.* Male.
69) Pro *wraom.* C. *wrawm.* D. *rwa vm.*
70) Pro *wranct.* C. sic.
71) D. *ligge.*
72) C. *melz manna.* D. *mæz manna.*
73) C. *vpgærþ.* D. *vp garþ.*
74) C. om. *oc.*
75) C. *romna ryþiur.*
76) C. om. *han.*
77) D. *.III.*
78) C. *þön.*
79) C. sic. B. *a wæghiom.* D. *awæghiom.*

([80]en til .IX. m*arkær*. baþe *mæþ* waþiom[81]) oc vitnom.[82]) §. 1. ([83]Dela mæn om ([84]hombla garþa. oc ær hombla garþær vtan tæ oc tomta ra. haffr han awisning som farit oc fict[85]) haw*ær*. nyte sialwær ærwoþe[86]) sitt. haffr ænga awisning. skiptin[87]) æffte þy. som hwar a j by. ligg*ær* humbla garþ*ær* innan tæ oc tompta ra. taki hwar æffte þy han a[88]) j. by oc bolstaþ.

XIIII. Hær six om scogha awærcan.

Hogg*ær* man döviþa las j scoghi annars manz. varþær bar oc atakin. böti örtoghar .IX. swa fori annat. oc swa fori þriþia. Hogg*ær* fiorþa[89]) las böti .III. m*arkær*. æn han warþ*ær* bar oc atakin. ær æi bar oc atakin. vari[90]) sic *mæþ* næi oc tolf manna eþe. §. 1. Hogg*ær* man timbær j annars scoghe. hogg*ær* las ett.[91]) böti .III. öra. swa fore annat. oc fore[92]) þriþia. hoggær fiorþa.[93]) böti III. m*arkær*. §. 2. Nu löpir man næffr[94]) j scoghe annars manz.[95]) takr manzbyrþe ena. böti III.[96]) öra. swa fore andra. oc swa fore þriþio. takr fiorþo.[97]) böti .III. m*arkær*. Akr han til æll*ær* *mæþ* hæsti leþir bort. æll*ær* ror til. böti III. m*arkær*. §. 3. Nu hogg*ær* man löfstak j scoghe æll*ær* slar höstac. æll*ær* löp*ær* næfra bunca oc lat*ær* quart j scoghe standa hawi forgiort ærfvoþi sino. oc ængon bot at. förir han bort. oc warþ*ær* bar oc atakin. böti .III. m*arkær*. combr a gato oc skriþanda *mæþ*. stande fore *mæþ* tolf manna eþe. falz at eþe böti .III. m*arkær*. §. 4. Nu hogg*ær* man

---

XIII: 1 = I. BygnB. 24.

XIIII = UplL. ViþB. 14: pr, 1 - 5, 9, 8, 10 - 12, 6, 7, 13.

---

80) D. *æn*. C. *til æn .IX* &c.
81) C. D. *wæþium*.
82) *witinu* legendum videtur.
83) C. inc. cap. XXXIX.
84) D. om. *hombla garþa. oc ær*.
85) C. D. sic. B. *flict*.
86) C. *erwoþ*.
87) D. *skipin*.
88) D. om. *a*.
89) C. *fiarþa*.
90) Pro *væri*. C. D. sic.
91) D. *oc*. Male.
92) D. om. *fore*.
93) C. *fiarþa*.
94) C. *næfwer*. D. *nawer*.
95) C. add. *scoghe*.
96) C. om. *III*.
97) Lege *fiorþa*. C. *fiarþo*.

111 manzbyrþe m*æþ* ra hasl j scoghe annarsmanz[98]) öri bot at. swa fori andra
oc þriþio Hogg*ær*[99]) las æll*ær* baz farm. sæx öra bot at. swa fore annan oc
þriþia. alla öra bot take malsæghande sialw*ær*. hogg*ær* fiorþa[100]) las af ra
hasl.[1]) böti[2]) III. m*arkær*.[3]) §. 5. Hogg*ær* man ek. axols dighra[4]) j scoghi
annars manz. öri bot at. sva fori andra oc þriþio. Hogg*ær* las. æll*ær*[5]) baz-
farm. III. m*arkær* bot at.[6]) swa fori annan. oc[7]) þriþia. æi warþ*ær* oc þe
bot mere. §. 6. Nu[8]) hogg*ær* man ek oc[9]) aldo. varþ*ær* bar oc atakin. böti
fori .III. m*arkær*. swa fori andra oc þriþio. ær æi bar oc atakin. væri m*æþ*
eþe tolf manna. Haffr han[10]) loff æll*ær*, lægho fore sic. standi þæt fore ha-
nom. Hogg*ær* eki scogh swa. at han stander a stubba tæl af aþrom. tæl
þær til tio[11]) æro. oc tio[11]) fleri. ær bar oc atakin. söke m*æþ* þrim witnom
oc þrætolftom eþe. oc hin böti .XL. m*arkær*[12]) til þræskiptis. orkar hin æi
sökia. þa gange vndan m*æþ* witnom þrim oc .XVIII. manna eþe §. 7. Nv
löp*ær* man ek manz j scoghe. warþær bar oc atakin. böti .III. m*arkær*. swa
fore andra oc þriþio. han ma þan man binda oc huþstruca.[13]) æn han æi
botom orcar. oc þo scal han a þinge laghlica viþ bindas. fori barclöpo æll*ær*
scoghabrænno.[14]) þær stande hwarte fore loff æll*ær* legha. hwat þæt hæll-
der barcas æll*ær* brænniz.[15]) vari alt om en lagh. §. 8. Nu ma ængin æ-
ghande ek hogga ra. hvarte fleri æll*ær* fære. vtan alldra æghanda loff. som
i þem by agho. æll*ær*[16]) han hæte viþ laghabotom som fyr ær sact. stand*ær*
ek innan akrmale[17]) manz. þa ma at saclöso hona op hogga. §. 9. Hoggær
112 man apald j scoghe annars manz ær minna æn bæro træ. böti .III. öra. swa
fori andra oc þriþio. hogg*ær* fiorþo.[18]) ([19]böti fulla .III. m*arkær*. Nu hog-

---

[98] D. C. *annars manz.*

[99] C. add. *man.*

[100] C. *fiarþa.*

[1] B. *la* primum scriptum fuit.

[2] D. sic. B. C. om. *böti.* Cfr. not. 3. sequentem.

[3] C. add. *bot at.*

[4] D. *axols dighran.*

[5] C. *oc.*

[6] C. add. *oc.*

[7] C. add. *fore.*

[8] C. om. *Nu.*

[9] C. *æller.*

[10] D. om. *han.*

[11] C. *nio.*

[12] B. v. *markær* omissa supra lineam est addita.

[13] C. *hustryca.*

[14] C. *scoghbrænnor.*

[15] C. *brinniz.*

[16] C. *vtan.*

[17] C. *akra male.*

[18] C. *fiarþo.*

[19] C. om. *böti — fiarþo.*

g*ær* man apald þæt bæro træ ær. sex öra bot at. swa fori andra oc þriþio. Hogg*ær* fiarþo.[20] böti .III. m*arkær*. §. 10. ([21]Nu takr man annan j scoghe sinom. han ma taka aff honom öxe.[22] æll*ær* claþe hans. oc come ængo duli[23] viþ. som bar oc atakin var. vtan han have loff æll*ær* lægho fore sic. Fyllir han loff æll*ær* legho fore sic. þa take att*ær* claþe sin. oc varin baþir saclösir Dela þer baþir. sighr han sic vara ræntan. æll*ær* oc j sialfsins scoghe takin vara. æll*ær* annarstaþ.[24] hwar þæt ær.[25] þa standi þæt a þæs wizorþþom. aftæctina giorþe. æn han witne hafr tweggia manna. ær[26] þær varo. oc a sagho. vil han binda lofwitne a han. binde m*æþ* witnom tvem oc eþe tolf manna §. 11. ([27]Nv vilia mæn scoghe skipta. oc somi æghanda vilia oskipt haua. þa giffs þæm vald oc vizorþ[28] som[29] skipta vill. oc bymal[30] will a bæra.

XV. Hær six om sköghning oc om[31] gilldri.

Nv ma ængin j annars scogh ganga m*æþ* gildri. vtan æfte biorn. oc ræff. oc wargh. þem[32] ma hwar saclöst dræpa. §. 1. Hwilikin bonde æi hafw*ær* fioghora[33] famna wargha nat. hæti viþ þrim ör*um*. vari en fæ þera sialfra.[34] Warþe hwar swa wargha garþom som w*ær*na garþom. §. 2. Gior man gildre j scoghe annars.[35] warþær bar oc atakin. böte .III. öra. æll*ær* wære m*æþ* eþe tolf manna. falz at eþe böte som[36] fyr ær sact. §. 3. Nv ma ængin ganga j scogh annars manz. æll*ær* sialfsins æfter ycornom. fore wint*ær* nat. gang*ær* han fyr.[37] oc warþ*ær* bar oc atakin af grannom ([38]æll*ær*

XV: pr. = UplL. ViþB. 15: pr.

§§. 2, 3 = UplL. ViþB. 15: pr, 1.

---

20) D. *fiorþo.*
21) C. inc. cap. XLI.
22) C. add. *hans.*
23) D. *dyli.*
24) C. add. *e.*
25) D. add. *hælz.*
26) C. *sum.*
27) C. inc. cap. XLII.
28) C. D. sic. B. *vizorþ*ær.
29) C. om. *som.*
30) D. *bya mal.*
31) C. om. *om.*
32) C. *þe.*
33) C. *fiora.*
34) D. om. *sialfra.*
35) C. add. *manz.*
36) D. om. *som.*
37) C. *fore.*
38) C. om. *æll*ær *nagrannom.*

113 nagrannom takr alt saman man oc gildre böte III. öra. take þæt op ([39]ær scogh agho. dræp*ær* oc æftir ware frug dagh[40]) j fasto böti slict sama. Nv vil han æi bötæ fare þa til þings oc söke wt .III. öra oc a .III. m*arkær*. warþ*ær* han[41]) æi bar oc atakin. væri sic[42]) m*æþ* eþe tolf manna.

XVI. Hær six om awærcan a[43]) fiske watn.

Gior man wærka a bolstaþ annars manz. þa hawe fore giort[44]) arwoþe sino oc böti .III. m*arkær*. Nu lægg*ær* man miærþa[45]) j annarsmanz[46]) w*ær*ka. ællær sænkir miærþra[47]) niþr j annars manz[48]) watn. lægg*ær* næt ell*ær* far m*æþ* eldde oc liustro. vtan fisklec.[49]) æll*ær* m*æþ* hwaria handa fiskning þe fara. þa[50]) böte .III. öra. far man m*æþ*[51]) fiskitolom j annars manz fiske watn i fisklecom. þa böti III. m*arkær*. m*æþ* hwaria handa fiskning þæt hælzt ær. §. 1. Draghær man not j annars-manz fiske watnom. hwat þæt ær j fisklecom æll*ær* vtan. þa take þan notena som fiskewatn a. oc þan böte .III. m*arkær* olovandis for i annars fiske watn. orcar han lofve[52]) æll*ær* legho. varin baþir saclösir. orcar æi. böti som fyr ær sact. Hafve þyld*ær* æi wald at binda loff a þan sama vtan en tima. Dyl han at han æi[53]) takin var a hans goz. som æfte kerir. þa fylle þan[54]) witne[55]) til hans som aftectena giorþe. m*æþ* twem witnom oc tolf manna eþe. oc siþan böte hin .III. m*arkær*.[56]) ([57]Dela þer. oc sighr han þe aftæct[58]) af sic wara ræanta.[59]) æll*ær* stolna. þan som latit haw*ær*. þa have þan wizord aftæct giorþe. vi-

---

XVI = UplL. ViþB. 16.

---

39) C. *þe sum scogh* &c.
40) C. *wara fru dagh*. D. *ware fru dagh*.
41) C. om. *han*.
42) C. om. *sic*.
43) C. D. *i*.
44) C. *forgiort*.
45) C. D. *mærþa*.
46) C. D. *annars manz*.
47) D. *mærþa*. C. om. h. v.
48) C. om. *manz*.
49) D. *fiskalec*.
50) D. om. *þa*.
51) D. om. mæþ.
52) C. *loff*.
53) C. om. *æi*.
54) D. *han*.
55) C. add. *in*.
56) C. *oras* (pro *öra*).
57) C. inc. cap. XLV; sed adposito signo (÷) indicavit scriba h. v. errato esse scriptam.
58) C. *afftecte*.
59) B. *ræntan* scriptum est, at ultima litt. deleta.

ta[60]) mæþ twem[61]) mannom.[62]) hwat þæt war takit rætlica æll*ær* æi. nu orcar
han æi þöm witnom. þa vari saclös þan aftæct war af gior. oc hin böte
ransbot ([63]orætlica af androm toc. oc þylic ransbot ær æcke[64]) mere æn 114
.III. m*arkær*. ([65]Forir alla þa sakir som man warþ*ær* æi bar oc atakin. þöm
skils allom lagh fori sic. hwar æftir sinom brutom §. 2. ([66]Nu dela twe om
fiski watn. sighʀ annar sic mere[67]) lot hawa[68]) i watne oc annar[69]) minna
aff fiscom. þa sigh*ær* þan som[70]) skipt[71]) wil a læggia. Nu vill iac lutt min
vita aff hwassom oc wærcom.[72]) þa gifs þem wizorþ skipta will. han scal
beþas skipt fore grannom sinom. oc fore[73]) soknamannom. syn han hanom
ræta skipt. oc far siþan lot hans oskiptan. þa böte .III. m*arkær*. far han oc
siþan skipt ær olovandis. þa böte hwart[74]) æfte sinne aw*ær*kan. §. 3. ([75]Nu
liggia sund æll*ær* ströma innan ([76]æll*ær* vtan bya bolstaþa.[77]) þær agho allir
wærca byggia som iorþæghandar æro. æn þe wilia. oc þo bygge[78]) hwar
æfte þy som[79]) han a j ([80]bymaleno oc j tomptinne. §. 4. ([81]Hwar som
spillir[82]) not fore androm manne. hogger swa sunder. at hon ær[83]) ængo nyt.
þa böte att*ær* scaþan oc m*æþ* .III. m*arkær*. Spillir man nætiom. æll*ær* mærþrom.
æll*ær* hwaria handa fiskitolom þæt hælzt æro. þa böte III. öra. oc
scaþan m*æþ*.

---

60) C. *witi.*
61) D. add. *witnum.*
62) C. *witnum.*
63) C. om. *orætlica — ransbot.*
64) C. *æi.*
65) C. *Fore;* hoc loco inc. cap. XLVI, quamvis litt. numerales in marg. sunt omissae. Cfr. not. 73. pag. 79.
66) C. inc. cap. XLVII, omissis tamen in marg. litt. numeralibus. Cfr. not. 73. pag. 79.
67) C. *mera.*
68) B. Loco posterioris *a* alia quaedam litt. antea fuit scripta.
69) Lege *hawær* v. *hawa.* Cfr. UplL. ViþB. 16:2.
70) C. om. *som.*
71) D. om. *skipt.*
72) D. *mærcom.* Male.
73) C. om. *fore.*
74) D. *hwæt.*
75) C. inc. cap. XLVIII; litt. vero numerales in marg. sunt omissae. Cfr. not. 73. pag. 79.
76) Verba: *ællær vtan* delenda esse videntur. Cfr. UplL. ViþB. 16:3.
77) C. sic. B. D. *bolfasta.*
78) D. *byggia.*
79) C. om. *som.*
80) C. *byamaleno oc tomptine.*
81) C. inc. cap. XLIX, quamvis litt. numerales in marg. sunt omissae. Cfr. not. 73. pag. 79.
82) B. Loco litt. *p* antea scriptum fuit *k.*
83) B. v. *ær* omissa supra lineam est addita.

*XVII. Hær six om by anit.*84) *oc bolstaþa skiæll.*85)

Allæ86) bya agho87) vara *mæþ* ra oc rör om lagþir. ligg*ær* ra oc rör bya mællom ware þæt varit hafr. ær æi ra oc rör til. oc æro gambli88) garþar til oc fornir bya mællom. (89giffs oc þem wald oc wizorþ. ligg*ær* a bya mællom. þa ma oc þær wara bolstaþa skiæl. æn æi ær ra oc rör til. Nv liggia byar twer. siþolanger uiþ sund æll*ær* sio. þa hawe halwan sio hwar 115 by. Ligg*ær* flut humlbær90) i sunde hawe þan flut holm91) han gitær fæst viþ land sitt. oc halde fore ærwoþe sitt. §. 1. Nu dela mæn om ra oc rör. sigh*ær* annar92) sic hawa kroc ra oc annar ræta93) ra. þær scal syn til94) næmnas. raþe halwe syn hwar þera kiærænde oc swarande. Giffs kroc raom wald oc wizorþ. æffte syna manna witnom. löpær swa (95staffr som ræffr. §. 2. Dela soman96) bygþir byar twer om ra oc rör. aghi hvarghin wald vndi annan ganga. æi j tompta ra. oc æi j97) farwæghs ra. letin æftir raom androm. Dela soman bygþær byr. oc öþis byr. hafr öþis by98) ra oc rör. giffs öþis by wald oc wizorþ. ær æi ra oc rör til.99) liggi til þæs by han fyrra la. §. 3. Dela soman byar twer om bolstaþa skiæl. þe100) agho baþir til hvndæris þings coma. kiærande1) oc swarande. oc wæþia baþe þrim marcom. vndi hvndæris syn. raþe halfve syn hwar þera. sæx mæn næmne hwar þera. þe tolf agho leta hwar þera sannare haw*ær*. Siþan þe hawa þæt2) synt oc set. þa agho þe a hunderis3) þinge witna hwat sant ær4) om þæt

---

XVII: pr, 1-3 = UplL. ViþB. 17: pr, 1, 2, 4.

---

84) C. *bya anit.* D. *byæranit.*
85) D. sic. B. C. om. *skiæll.* Cfr. ind. capp. pag. 79.
86) C. *Alle.*
87) C. D. sic. B. *agh.*
88) C. Litterae quaedam (*wa,* ut videtur) additae sunt, at deletae.
89) C. D. om. *giffs — mællom.*
90) B. *flut humbær* scriptum est, at litt. *l* omissam in marg. add. scriba, adposito signo indicans eam inter litt. *mb* esse inserendam. D. *fluthomlber.* C. *fluthulmar.*
91) C. *flothulm.*
92) C. om. *annar.*
93) C. *ræt.*
94) C. *a.*
95) C. *ræffr sum staffr.*
96) C. om. *soman.*
97) C. D. om. *j.*
98) D. *öþis byr.*
99) C. om. *til.*
100) C. D. *þa.*
1) B. Loco litt. *kiær* antea, ni fallor, *swa* fuit scriptum.
2) C. om. *þæt.*
3) C. D. *hundaris.*

mal. Nu wilia þe höghra wæþia. þæs hawa þe wald at wæþia undir folk-
lanz syn. þa a wæþning[5] vara atta mark*ær* Nv ær folklanz[6] syn[7] aco-
min. þa scal þæt gilt vara som hon gior. þa scolo syna mæn þæt[8] æfftir j
næsto þrim lagha þingom annatigge[9] wæþ gillda æll*ær* fælla. æll*ær* böte
hwar þera .III. m*arkær*. Vare gillt ær mere delin af syna mænnom[10] gior.
Nv sighær lænsmaþr at þe hawa æi til buþiz j lagha þingom. þe sighia hawa
til buþiz. stande þæt a tolf mannom. fore hwem ær[11] hunderis[12] syn fællir.
vare fallin at þrim marcom. Fore folklanz syn vare fallin at atta m*arcom*. 116
oc æi höghra. Hwarion[13] synin hælldær fællir fore þem. varin fællnir[14]
fore hænne. oc æi fore[15] baþom. þola þer eþen fore hundæris syn. þa ha-
win æcke wald at wæþia undir folklanz syn. Hwar som næmpnis i syn.[16]
oc ær æi sialwær at kirkio æll*ær* a þinge. vare þan man saclös. ([17]Hafwin
alle wald onde[18] conung wæþia. Hwa[19] som wæþiar a mot folklanz syn
onde[18] conung oc tappar wæþ[20] sin. hæti viþ .XL. m*arcom*. §. 4. ([21]All
þön mal syn scal til næmpnas. þær scal rætær malsæghande fore wara. Far[22]
syna man[23] oc ær æi[24] malsæghande fore. böte .III. m*arkær*. Hwar som
oc[25] j syn far oc ær æi næmder böte III. m*arkær*. Ware ængon syn[26]
gilld. utan þön wæþ ganga fore. þiæla synir[27] allar som hawas æfter win-
t*ær* nat. til stawa æll*ær* stena. varin allar ogilldar. §. 5. ([28]Nv uilia mæn

---

§. 4 = SML. BygnB. 22: 2.

§. 5 = UplL. VipB. 17: 5.

---

4) C. om. *ær*.
5) C. *wæghþning*.
6) C. add. *nemd*.
7) B. Loco litt. *n* antea *a*, ut videtur, fuit scriptum.
8) D. *þær*.
9) C. *annatiggia*.
10) B. Loco ultimi *n* antea scriptum fuit *gi*. C. D. *syna mannum*.
11) C. *þær*.
12) D. *hundæris*. C. *hundaris*.
13) D. *Hwærium*. Male.
14) C. *falnir*.
15) B. Inter v. *fore* et sequentem *b* scriptum at deletum est.
16) B. Litt. *n* omissam supra lineam minio add. scriba.
17) C. inc. cap. LI.
18) C. D. *ende*.
19) D. *hwar*.
20) D. *mæþ*.
21) C. inc. cap. LII.
22) C. *fara*.
23) C. D. *syna mæn*.
24) C. add. *rætir*.
25) C. om. *oc*.
26) C. om. *syn*.
27) C. *þiala synir*.
28) C. inc. cap. LIII.

bolstaþe m*æþ* gærþe[29]) skilia. þær soman coma gærþe tu. saen æll*ær* osaen.
æll*ær* oc annat ær[30]) osait. þær a hwar by halwom garþe warþa. Nu coma
soman akrar oc ængiar annars byar þær a hwar by halwom garþe warþa.
Coma[31]) soman ængiar twæggia bya. þa haldi halwan garþ hwar by. Nv
mötir hiorþ waldær akrom æll*ær* ængiom annars byar. hallde þa þen gar-
þom oppe som akra æll*ær* ængiar a. oc þan site saclös hiorþwall a. Mötir
scoghær akrom æll*ær* ængiom annars by. vare lagh samo Mötas hiorþwalla
twe. hwar af sinom by. þo at annar se minne hiorþwaldær æn annar. þa ma
clöff om clöff ganga. oc hwarghin fore androm intaka. vtan annar bolstaþ*ær*
117 vili sialw*ær* om sic gærþa. Mötas[32]) bya twer. hafw*ær* annar hiorþlöt oc
annar ænga. þa leghe þan fore sinne hiorþ swa som han til combær. oc þem
asæmbær. þan ænga aghær[33]) sialw*ær* hiorþ löt. Nv gærþir bolstaþr gard a
annan. æll*ær* oc man gærþir garþ a annan. oc witnar swa syn. þön þe baþi
næmt hawa. take op garþ oc böte .III. m*arkær*.

XVIII. Hær six om ra oc rör oc rabrut.

Rör ær þæt som fæm stena æro. fiure vtan oc en j miþio. fiure æll*ær* þre stena magho rör heta. æi magho fære[34]) stena bolstaz skel heta. Dela soman twe stenæ oc en sten. giffs twestene[35]) wizord. Dela soman twe stene[36]) oc þræstene.[37]) giffs þræstene[38]) wizorþ. fiure stena hawa wizorþ fore þrim. oc fæm fore fiurom. fæm stena scolo j hwariom tompta ra liggia. J farwæghs ra magho þre stena liggia. swa[39]) oc i urfialz[40]) ra. J akra skiptom oc teghskiptom. þær ma twa stena ra calla. Staka oc sten oc[41]) bien[42])

XVIII: pr. = UplL. ViþB. 18: pr.

---

29) Pro *garþe.* C. sic; add. *at.* D. *gærþe* scriptum, at *æ* scalpro mutatum in *a.*

30) C. om. *ær.*

31) D. *Comber.*

32) D. *Möta.*

33) C. *a.*

34) D. om. *fære.* C. *flere.* Male.

35) C. *twestena.*

36) C. D. *stena.*

37) C. D. *þre stena.*

38) C. *þre stene.* D. *þrem stenum.*

39) C. om. *swa.*

40) C. *vrfalz.*

41) C. add. *sten.*

42) C. D. *ben.*

m*æþ*. ma ra calla. ([43]Staka oc sten ma ra calla. ([44]Ben oc sten ma ra calla. ([45]En sten giffs ængon[46]) wizord. Nv can æi ra æll*ær* rör til wara. ællær garþær.[47]) vari þa bolstaþa skiæl j miþiom som æll*ær* sundom. §. 1. Gior man ra oc rör a bolstaþ annars. æll*ær* ryfw*ær* þön rör rætlica agho liggia. varþr bar oc atakin böti .III. m*arkær* fore ett. oc[48]) swa fore annat. oc swa fore þriþia. æll*ær* være m*æþ* eþe tolf manna. oc læggins þær rör[49]) att*ær* nyþær[50]) som fyr lagho. m*æþ* domom oc skælom. §. 2. Nv ma ængin bolstaz ra op taka. æll*ær* niþær sætia vtan ([51]allir iorþ æghanda þær viþr sein som j by agho. oc domær se a þinge giwin til. Læghs tompta ra niþær. 118 þær scolo allir[52]) æghanda wiþ vara. æi þorff þær til a þinge dom taka.

XIX. Hær six om hiorþlötir oc scogha bya mællom.

Ligg*ær* löt bya mællom. æro rör oc ra til. vare þæt varit hafw*ær*. æro æi rör æll*ær* ra til. hawe halwa löt hwar by. Ligg*ær* döffwiþa scoghær bya mællom. æro rör oc ra til. vari þæt varit hafw*ær*. æro æi rör oc ra til. hawe halwan scogh hwar byr. Ligg*ær* wærn callaþ*ær* scóghr bya mællom. æro rör oc ra til. vari þæt[53]) varit haw*ær*. æro æi rör oc æi[54]) ra til. þa a han skiptas til öra oc[55]) örtogha.

XX. Hær six om almænningia[56])

Ligg*ær* almænning*ær* bya mællom æll*ær* bolstaþa.[57]) æro rör oc ra til.

XVIII: 1, cfr. I. BygnB. 20: pr.
§. 2 = UplL. ViþB. 18: 2.

XIX = UplL. ViþB. 19.
XX = UplL. ViþB. 20: pr, 3.

---

43) D. om. *Staka oc sten ma ra calla.*
44) C. om. *Ben — calla.*
45) D. *Enum stene.*
46) C. D. sic. B. *ængom.*
47) C. *garþir.* D. *garþar.*
48) C. om. *oc.*
49) C. sic. D. *ror.* B. *rö.*
50) C. D. *niþir.*
51) C. *alle malsæghande.* Male.
52) D. om. *allir.*
53) D. *þær.*
54) C. D. om. *æi.*
55) C. D. sic. B. om. *oc.*
56) D. sic. C. *almænninga.* B. *almængia.*
57) D. *bostaþa.*

vari þæt varit hafw*ær*. æro æi rör oc ra til. þa take hwar by halfwan almenning Liggia oc om en almenning flere bya oc æro[58]) til bya skiæl mællom. take slict by som by. hwat han ligg*ær* fore mera æll*ær* minna. Ligg*ær* almænningær hundara mællom. æro æi rör oc æi[59]) ra til. hawe halwan almænning hwar. §. 1. Æncte hundære æll*ær* bolstaþr ma annars almænning fara æll*ær* fikia. hwarte j scoghom æll*ær* watnom. vtan han hæte viþær lagha botom. æll*ær* hafw*ær* loff æll*ær* legho fore sic. Hwar[60]) som almænning far oc fikir. varþe han broom[61]) oppe. Ligg*ær* almænning*ær*[62]) orudder ællær obroaþær. þa aghr alt hvndæri ryþia oc broa. æll*ær* böta[63]) lagha bötær hwart[64]) æffter sinom brutom. Hvar som almænning vill fara. han scal a hundæris þinge lof til taca.

XXI. Hær six om nyar opgærþir.[65])

Gior man opgærþir til akærs. vtan w*æ*rnar. han a þæt sa oc af taka om
119 þry ar. oc siþan til skiptis bæra. æn æi ær awisning til. ([66]Jær awisning til. hawe fore[67]) fasta[68]) fæþrine oc allda oþal. þær til han ryþær gen ruddo oc brötir gen brötto. þa skiptin baþir illo oc baþir[69]) goþo. Æro samo lagh om ængiar. æn han ryþr vtan wærnar. hawe æcke[70]) wald at giora op ([71]innan wærnar mera æn han bær til i ræto bya male.

XXII. Hær six om mylnor[72]) *oc watn tæppor.*[73])

Nv can mylnostaþr[74]) bolstaþa mællom liggia. hawi[75]) halwan mylnostaþ

XXI = UplL. ViþB. 21: 1. Cfr. I. BygnB. 10. *XXII = UplL. ViþB. 22.*

---

58) Adde *æi*. Cfr. UplL. ViþB. 20: pr.
59) D. om. *æi*.
60) C. *hwa*.
61) D. *brotum*. Male.
62) C. sic. D. *almanningær*. B. *almængær*.
63) C. *böte*.
64) C. *hwar*.
65) D. sic (*vpgærþir*). C. *vpgærþær*. B. *opgæiþir*.
66) D. *ær*. C. om. *Jær — til*.
67) D. om. *fore*.
68) D. add. *oc*, at huic v. puncta sunt subiecta.
69) C. om. *baþir*.
70) C. *æi*.
71) C. om. *innan wærnar*.
72) C. *mölnor*.
73) B. *watne tæppor* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.
74) C. *mölno slaþir*.

hwar bolstaþær swa lanct som hans byaland ræckir Nv ligg*ær*[76]) mylnostaþr
innan by oc bolstaþ.[77]) þa scal bryta til öra oc örtogha. take swa
hwar sin lot þær af. som han aghær j tomt oc i akrom oc ængiom. Nv
conno mylnostaþr mællom bolstaþa[78]) liggia twer æll*ær* þrir. þa ma þæm til
marclanda[79]) bryta. þa hafw*ær* hwar wald sin mölnostaþ[80]) at byggia. æll*ær*
niþ*ær*[81]) fælla. §. 1. Nu ma ængin mylnostaþ androm til scaþa byggia. æi
owan swa at han ([82]watn tæppir swa at þæt gange op a akær æll*ær* æng.
oc æi[83]) swa niþan fore. at þæt qvafr[84]) fore hanom som owan bygg*ær*.
Nu fa þer at dela. sigh*ær* annar swa bygþt wara at spilt ær akær oc æng
fore hanom. þa scal þær til syn næmnas tolf mæn. raþæ hwar þera halfre[85])
syn. Swæria þer tolf swa. at[86]) þe bygning gior ængin scaþa. þa ma hans
bygning[87]) saclöso standa. Svær synin swa.[88]) at þe bygning gior scaþa
annatyge[89]) a akær æll*ær* æng. þa scal þe bygning op casta. oc han böte
III. m*arkær* som[90]) hana[91]) bygþe. Nv stæmmiz[92]) þe qværn vtan ær
bygþ.[93]) sva at hon gitær æi gangit owan ær til. oc witnar swa syn. take
op oc ryme oc böte .III. m*arkær*. Samo lagh æro om wærka som om mylno 120
damma. Ængin ma androm til scaþa byggia. oc ængin androm sitt fortaca.
vtan han hæte wiþr slico samo botom som nu[94]) ær sact. §. 2. Kan folk lyta
döþ af watn qwærn æll*ær* wæþr qværn. ligge j waþa gældom .VII. m*arcom*.
Falldær j fæ oc dör. ligge ogilt. §. 3. ([95]Ligg*ær* sund bya mællom.[96]) hun-

---

(§. 1, cfr. I. BygnB. 25.)

---

[75] B. Loco litt. *wi* aliae quaedam litt. antea fuerunt scriptae.

[76] D. om. *liggær*.

[77] D. *bostad*.

[78] D. *bostaþa*.

[79] D. C. *markland*.

[80] C. D. *mylno staþ*.

[81] C. om. *niþær*.

[82] D. *watntæppir*.

[83] C. om. *æi*.

[84] D. *quæfr*. C. *qwæwer*.

[85] C. D. *halwe*.

[86] D. *a*.

[87] C. add. *at*.

[88] C. iterum habet verba: *at þe bygning gior ængin scaþa. þa ma hans bygning at saclöso standa. Swær synin swa.*

[89] C. D. *annatiggia*.

[90] C. om. *som*.

[91] C. *hona*.

[92] C. add. *wt*.

[93] D. *bygh*.

[94] C. *fyr*.

[95] C. inc. cap. LIX.

[96] D. add. *æller*.

dæra. æll*ær* folklanda leþsund[97]) a vara tolf alna bret alldra manna leþ. Bata leþ sæx alnar. som æi ær almanna leþ. Hwar som mera tæpp*ær* böti .III. mark*ær*.

XXIII. Hær[98]) six om broar oc scaþa j bro.[99])

([100]þorwo bymæn sialw*er* broar[1]) wiþ. andra æn þe som almmanna wægh höra til. þa vill en byggia. annar fælla. þa gifs þem wald oc wizord ær[2]) byggia vil. oc þan[3]) böti .III. öra som bro niþr fællir. oc byggi siþan. Allir agho þe bro byggia. som bro uiþ þorwa. oc hinir sein saclösir. æi þorwa bro uiþr Nu liggær bro bya mællom æll*ær* bolstaþa. ([4]æll*ær* almanna wæghær ær all oför.[5]) hon ær gild m*æþ* sæx örom taki[6]) halft cunung*ær*. oc halft syna mæn. Ær bro skipt. gælldi þan som fællir.[7]) oc þan vari saclös sin lot byggir. Wæþias op[8]) a bro. vinnen æll*ær* tappin ([9]þrim marcom. ([10]þa þræskiptas. §. 1. Broa synir æro .XIIII. nattom æfter þighiz dagha[11]) oc .XIIII. natom æfter mikialmæsso.[12]) þa scal læns maþr syn hawa til broa. aghi wald ænga flere hawa. vtan at malsæghande se[13]) fore. som scaþa haw*ær* fangit j þere[14]) bro. §. 2. Swær syn bro niþr þær som æi haw*ær* bro[15]) fyrra[16]) varit. þa scolo æghander .XIIII.[17]) nata dagh hawa. bro þa
121 samo[18]) byggia. hawa þe æi þa hona bygþt. hætin viþ[19]) sæx ör*um*. §. 3. Fiurar[20]) æro broar j landæ varo hwarion þera ær gilld m*æþ* .XL. m*arcom*.

XXIII: pr. = UplL. ViþB. 23: pr.

---

[97] D. *leþisund*.
[98] C. D. sic. B. *Hæx*.
[99] C. D. *brovm*.
[100] C. *þorwa byamæn*.
[1] B. Loco litt. *o* antea scriptum fuit *a*.
[2] C. D. *sum*.
[3] D. *þa*.
[4] Legendum videtur: *a* v. *viþ almanna wægh;* nisi quaedam hic omissa sint. Cfr. UplL. ViþB. 23: pr.
[5] C. *vförl*.
[6] C. *tak*er.
[7] C. *fælle*.
[8] C. om. *op*.
[9] D. *.III. mark*er.
[10] C. om. *þa þræskiptas*.
[11] C. *þingizdagha*.
[12] C. *mikialsmæsso*. D. *miclasmæsso*.
[13] D. om. *se*.
[14] C. om. *þere*.
[15] D. om. *bro*.
[16] C. *fyr*.
[17] C. D. sic. B. *.XIIII.* ut videtur scriptum fuit, at haec extrita sunt.
[18] C. *sama*.
[19] D. om. *viþ*.
[20] D. *fyrar*.

þæt ær en.21) oppogha bro. annor hærwaz bro. þriþia22) arosa bro. fiorþe23) sægho24) bro. ær fiorþong*ær*25) ogilder j bro. hætin wiþ .X. m*arcom*. ær ogild half. XX. m*arkær*.26) ær all ogilld. XL. m*arkær*. J þæmma27) aom a þriþiongin28) löpa lös j watne. §. 4. Nu can bro bort ganga29) m*æþ* ofsinnis30) watn. æll*ær* eld. oc ær þy oför. e hwar31) hon ligg*ær* hælzt. bolstaþa mællom. æll*ær* hundare.32) æll*ær* folklanda. þær33) agho þer færio. æll*ær* flota halda. þær til broen ær bygþ.34) Nv ligg*ær* bro þe ofsinne35) ma æi at coma. hon a j allom timom gild vara. §. 5. Nv can folk i bro scaþa liutæ. oc dör þær aff. liggi j vaþa gældom .VII. m*arcom*. Nu can ben æll*ær* armbær brysta.36) liggi alt j vaþa gældom. Nu bryt*ær* hæst*ær* sic j bro. liut*ær* döþ af. ligge rinnari j tolf ör*um*. gangare j þrim marcom. sciut j marc. örs j .VI. m*arcom*. oxe j. m*arc*. ko j half marc. quighande j þrim örom. svin. far. get. buckær (37huart fore halwan öre. hwar somartenong*ær* fore sæx pænningæ. Nu can þætta fæ scaþa fa oc þo æi döþ af liuta. vari þær fiorþong*ær*38) aff þem laghgældom nu ær op sagþ.39)

XXIIII. Hær six om waþa eld.

Nv conno drængir40) i laþo þrysca. oc warþær eldr höghre æn hawa þorf. þan þe hawa inborit.41) brindr op baþe corn oc laþa. þa a þan wa-

---

XXIII:4 = UplL. ViþB. 23: 1.
§. 5 = I. BygnB. 38: 1; UplL. ViþB. 23: 6.

XXIIII = UplL. ViþB. 24: pr, 1, 2, 4.

---

21) D. sic. B. C. *ett.*
22) C. *þriþi.*
23) C. *fiarþe.*
24) D. *sagho.*
25) C. *fiarþong*er.
26) C. *mannum.* Male.
27) C. *hæmma.* D. *þæmna.*
28) C. *þriþiong*er.
29) D. om. *ganga.*
30) D. *oſſinnis* scriptum, at posterius *ſ* scalpro mutatum in *s.*
31) C. add. *þær.*
32) C. *hundara mellum.*
33) D. *þa.*
34) D. *bygh.*
35) D. *oſſinne.*
36) C. D. *brista.*
37) B. Verba *huart fore* omissa in marg. add. man. forte paullo rec.
38) C. *fiarþong*er. D. *förþong*er.
39) D. *vpsagh.*
40) C. *drængiar.*
41) D. *nyborit.* Male.

þa eþ biuþa tolf manna. oc waþa bot .VII.[42]) m*arkær*. Bristær at eþe. böti
.XL. m*arkær*. Ær bonde æll*ær* bondans son þa i laþo inne þa ær þæt ogildt
baþe j eþom oc botom. Samo lagh æro om stovo eld oc stecara hus. §. 1.
122 Bær man eld husa mællom. æll*ær* garþa. þær a hwar handa w*ær*com sinom
warþa warþr þan eldr höghre æn hawa þorf. brænnir op hus ett. sæx ora[43])
waþa bot. oc tolf manna eþ.[44]) brist*ær* at eþe. böte .III. m*arkær*. Brindær[45])
garþʀ alldær æll*ær* flere garþa. æll*ær* oc[46]) aldær byr. siv m*arkær*
vaþa bot oc tolf manna eþr. Faldær han at eþe böti .XL. m*arkær*. æi warþr
oc[46]) bot þy mere. at baþe brinne[47]) barn oc bonde. §. 2. Bær man eld til
scoghs. wil brænna ryzl æll*ær* ruþo.[48]) far þan eldr wiþare æn hawa[49])
þorff. han[50]) scal at grannom calla. gitær han hulpit. vari saclös. gitær æi
hulpit. han[50]) scal fylghia[51]) brinnanda brande. oc riukanda[52]) röke. biuþa
vaþa bot. hawa fæ *j* taka handom. Git*ær* han vaþa eþ gangit. böte vaþa
bot. Fore byascoghen.[53]) som döfwiþær[54]) ær. sæx öra vaþa bot. swa fore
annan. oc þriþia. vare ensac byamanna.[55]) ([56]æi warþær oc þön bot mere.
þo at eldr uiþare omfare. Gitær æi waþa eþ gangit. þa gangær bot höghre.
böte fore en scogh .III. m*arkær*. oc swa fore annan. oc swa fore[57]) þriþia.
æi[58]) warþr oc þe bot mere.[59]) Jær[60]) æi bar oc atakin. væri[61]) sic m*æþ*
eþe tolf manna. Bʀindær[62]) eke scoghr. þær ær[63]) vaþa bot .VII. m*arkær*.
Falz at waþa[64]) eþe. böte XL. m*arkær*. Allt þæt af enongom elde gang*ær*.

(§. 1, cfr. I. BygnB. 45:4.) *(§. 2, cfr. I. BygnB. 45: pr, 2.)*

---

[42] B. *.viij.* scriptum est, at ultimum *j* deletum.
[43] C. D. *ōra.*
[44] D. *eþer.*
[45] C. *Brænder.*
[46] D. om. *oc.*
[47] D. *brinder.*
[48] D. *ryþo.*
[49] D. *han.*
[50] C. *þa.*
[51] B. Loco litt. *fyl* aliae quaedam litt. antea fuerunt scriptae.
[52] C. *rykanda.*
[53] Lege *byascogh en.*
[54] C. *döwiþer.*
[55] D. *bymanna.*
[56] C. *ær oc ær* (lege *æi*) *þe bot höghre. þo* &c.
[57] D. om. *fore*, loco h. v. vero iterum habet *swa.*
[58] C. *æcke.*
[59] C. *höghre.*
[60] C. D. *ær.*
[61] B. Litt. *r* omissam supra lineam addidit scriba.
[62] C. *Brænder.*
[63] B. *æi*, ut videtur, primum fuit scriptum.
[64] C. om. *waþa.*

þær ær enonga bot at. §. 3. Gifr man wænslo sac. at han haw*ær* brænt fore hanom. warþr æi bar oc æi[65] atakin. wæri sic m*æþ* eþe tolf manna.

XXV. Hær six om kasnawargh.

Gang*ær* man m*æþ* brande æll*ær* eldföre. oc vill brænna annarsmanz[66] quærna hus taks han m*æþ* blasande[67] munne oc brinnanda brande. þa binde han oc til þinghs före. binde þær viþ han m*æþ* witnom twem oc eþe tolf 123 manna. bygge op att*ær* þa quærn. swa goþa som hon fyrra war. oc sæx m*a*rkr m*æþ*[68] at botine. Brænnir fot quærn böti .III. m*arkær*. Brænnir andra. oc .III. m*arkær*. Brænnir þriþio oc .III. m*arkær*. ær æi ([69]sandr at. wæri m*æþ* eþe tolf manna. Brænnir op sætra laþo ena. böte .III.[70] m*arkær*.[71] swa fore andra. oc þriþio. brinna[72] flere af samo[73] eld. æcke[74] bot þy höghre. ær æi bar oc atakin. wæri m*æþ* eþe tolf manna. ([75]Brindær anlaþe bondans. þa scal hwar bonde giwa honom til hialp innan hundæris. halwan span corns. æll*ær* .IIII. pænninga Brindær[76] stova. æll*ær* hærbyrghe.[77] giwe twa pænninga. §. 1. Nv bær man elld. vill brænna baþe by oc bonda. brænnir op hvs ett. æll*ær* flere. æll*ær* oc garþ allan. æll*ær*[78] by. warþær takin m*æþ* blasande[79] munne. oc brinnande[80] brande. þa ma han binda oc til þinghs föra. Siþan agho tolf swæria hwat sannast ær om þæt mall. wæria þe han fore þy male þa böte han .XL. m*arkær* som saclösan bant oc bastaþe. fælla þe han. þa böte alt þæt han a. til þræskiptis[81] take en lot conun-

---

XXV: pr. = I. BygnB. 45: 5; UplL. ViþB. 25: pr.
§. 1 = UplL. ViþB. 25: 1.

---

65) C. D. om. *æi*.
66) C. D. *annars manz*.
67) C. D. *blasanda*.
68) C. om. *mæþ*.
69) C. *fore sandær. wæri* &c.
70) C. *öra* additum at deletum est.
71) C. add. *oc*.
72) D. *brænna*.
73) C. *sama*.
74) C. *æi*.
75) B. *Brænnir*, ni fallor, antea scriptum fuit. D. *Brænnir anlaþo*.
76) B. Hoc quoque loco *Brænnir*, ni fallor, antea fuit scriptum. D. *Brænnir*.
77) C. D. *hærbærghe*.
78) C. add. *oc*.
79) C. *blasanda*.
80) C. *brinnanda*.
81) D. om. *præskiptis*.

gær. annan malsæghande. þriþia hundærit. oc e bondanom fyrst att*ær* gillde fore lat sitt.[82]) oc witi sialw*ær* lat sitt. huru mykit þæt ær. winz æi mera at. þa a e bondin fullt fore sitt fyrst hawa. oc þan scal j bale brinna brænt haw*ær* fore bondanum. ær oc ængin scaþæ[83]) gior. þa ær höt *mæþ* ængo böt

XXVI. Hær six om fear nyt annars olowandis.

Molcar cona far æll*ær* get manz. warþr bar oc atakin böte .III. öra.
124 Molcar ko manz warþr alt takit soman hand oc kæralde böte .III. m*arkær*. ær æi bar oc atakin. væri m*æþ* tolf manna eþe §. 1. ([84]Leggær man mærke ([85]a mærkæ annars. hwat þinghe þæt hælzt ær. döþo æll*ær* quicco böti þan .III. m*arkær*. æll*ær* dyli m*æþ* eþe tolf manna. ær þæt halfs öre[86]) wært[87]) æll*ær* minna. þriggia öra bot at. Dela twer om ett mærke. oc hawa baþir ett bolsmærke. þa a þan væria handa mællom haw*ær*. Dela æn twe om ett mærke. hawa baþe lik[88]) mærke oc annar haw*ær* bolsmærke. giffs þa þem wald oc wizorþ sitt at wæria som bolsmærke haw*ær*

XXVII. Hær six om scaþa þan[89]) fæ gior fæ.

Sarghar fæ annat fæ. hwat fæ þæt hælzt ær. swa at þæt liut*ær* æi[90]) döþ af. þæt haw*ær* ogilt varit. vtan þæssæ[91]) mal Bitær hæst*ær* hæst. skiut skiut. ([92]æll*ær* skiut hæst. Stangær oxe hæst. æll*ær* skiut. æll*ær* hæst*ær* slar oxa. oc spillir annars öknaþa[93]) fæ. oc liut*ær* æi döþ af. oc þo swa at þæt ær æi fört þola saþol æll*ær* sila. þa scal han[94]) honom fa sila fyllning. þær

---

XXVI = UplL. ViþB. 26, 27.

XXVII: pr. = UplL. ViþB. 28: pr. (Cfr. I. BygnB. 47.)

---

82) C. *sin.*
83) C. D. *scaþe.*
84) C. inc. cap. LXIIII.
85) B. Verba *a mærkæ* omissa in marg. add. man., ut videtur, paullo rec.
86) C. add. *cöp æller.*
87) C. *wærþ.*
88) D. *likt.*
89) C. *þær.*
90) C. om. *æi.* Male.
91) C. D. *þæsse.*
92) C. om. *ællær skiut hæst.*
93) D. *ökwaþa.* Lege *örknaþa.*
94) C. om. *han.*

til hans warþr fört. §. 1. Dræpær co oxa. ligge ogildr.[95] Dræp*ær* oxe co liggi i halwom gældom. Dræp*ær* sciut hæst liggi ogilldr. Dræp*ær* hæst*ær* skiut[96] liggi j halwom gælldom. væri[97] enfæ[98] þæs sitt haw*ær* latit. Nu can wærra fæ dræpa ([99]þæt bætra ær. þæt ær ogilt Dræp*ær* þæt bætra ær. æll*ær* oc ([100]allict oc silict ær. swa som hæst*ær* hæst.[1]) skiut skiut. oxe oxa. ko ko. þær som baþe fæ æro ([2]allic oc silic. þa liggær hæst*ær* fore .VI. öra. þan rinnare ær. oc gangare tolf ör*um*.[3] skiut j[4] half m*a*rc. oxe[5] half m*a*rc. ko oc quighande[5] þrim ör*um*.[6] far oc svin oc getær hwart fore halwan öre.

XXVIII Hær six om gorbötningar.

Skiut*ær* galt manz. æll*ær* buk. æll*ær* hæst æll*ær* hwat fæ þæt hælzt ær. 125 skiut*ær* mællom lars oc boghs. takær alt soman han[7] oc wand. böte fore .III.. m*arkær*. ær æi sandr at. væri sic m*æþ* eþe[8] tolf manna. §. 1. Bitær hundær fæ manz. slar j hæl þan hund. liggi ogilldr. böte sæx öra þan hundin a. far han æi þæssa sæx öra. fari til þinghs oc söke utt .VI. öra oc a .III. m*arkær* til þræskiptis. §. 2. Hwar som stackir[9] æll*ær* styuir annars manz fælæþe.[10] hæte wiþ þrim m*a*rcom. æll*ær* wæri sic m*æþ* eþe tolf manna. §. 3. Nv slar man annars fæ m*æþ* harms hænde til döz. þa gældi att*ær* fæ swa gott som þæt liwandis war. Dræpær man katt manz æll*ær* stæl bort. böte öre. Dræp*ær* man hund æll*ær* stæl. böte sæx öra. §. 4. Ængin ma annars[11] fæ taka.

XXVII: 1, cfr. I. BygnB. 47; UplL. VipB. 28: 1.

XXVIII: pr, 1, 2 = I. BygnB. 48: 2; 49, 48: 1.

§. 3 = UplL. VipB. 29: 1.

§. 4 = UplL. VipB. 29: 2. (Cfr. I. BygnB. 48: pr.)

---

[95] B. Litt. *o* omissam add. man. ut videtur paullo rec.

[96] B. Loco v. *skiut* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.

[97] C. *ware.*

[98] D. *æn fa.*

[99] C. *bætra fæ. þat ær* &c.

[100] C. *alict oc slict ær.*

[1] D. add. *æller.*

[2] C. *alic oc slic.*

[3] D. *öra.*

[4] C. om. *j.*

[5] D. add. *i.*

[6] C. add. *oc.*

[7] Pro *hand.* C. D. sic.

[8] C. om. *eþe.*

[9] D. C. *stækkir.*

[10] C. D. *fælaþe.*

[11] D. add. *manz.*

æll*ær* til nokore nyt hawa. æi ancoste hans. hwarte quica æll*ær* döþa. vtan han hawe loff æll*ær* legho fore sic. æll*ær* oc han take þiufs ræt fore samo sac.[12]) Nu lyctar hær bygninga balkær. swa at hwar liti at þy han rætlica a. hwar scal at sinom lot oc laghom byggia.[13]) ([14]Nu ær talt huro hwar scal wiþ annan byggia.

([1]*Hær byrias þingmala balkær*[2]) *mæþ wæstmannom.*[3])

I.

Nv scolo domarar takas þa scal ([4]læns man a þinge opstanda. oc tolff mæn næmna af hundære. þe tolf agho twa mæn til domara næmna. conung*ær* a þem dom j hændær sætia. þe domarar agho þing sökia a hwariom þingsdagh.

II.[5])

En scal þingstaþr wara j hwario hundæri. hwarn siunda dagh ma læns-
126 man þing hawa a rætom þingstaþ. þy at enost flerom sinnom at conungs boþ
can coma æll*ær* conungs breff. Hawe alldre þing gillt til socning[6]) j wiconne
vtan ett. Villir lænsman[7]) þing fore bondanom. þa scal bonde[8]) sökia rætan
([9]þinghstaþ opp a rætum þingsdagh.

I = UplL. þgB. 1:pr.

II = UplL. þgB. 1:pr.

---

12) B. v. *sac* omissam supra lineam add. man. forte rec.

13) Lege *hyggia.* Cfr. UplL. ViþB. 29: 2.

14) C. Verba: *Nu — byggia* rubris litteris sunt exarata.

1) C. D. hoc loco habent rubr. et ind. capp. huius libri, ex quibus varietates supra sunt adnotatae (cfr. nott. 87 - 15. pag. 80, 81.). Postea iterum habent rubr.

2) C. D. sic (*balker*). B. *balkæ.*

3) C. add. *oc six fyrst huru domara sculu tacas.*

4) C. *lænsmaþer vp standa.*

5) C. habet rubr. *Vm þing hwar þæt wara scal. æller nar.*

6) C. D. *söcning.*

7) C. *lensmaþir*, et sic in sequentibus.

8) C. *bonden.*

9) C. sic. B. D. *þingsdagh opp a rætan þinghstaþ.*

III.[10]

Nu can æi lænsman coma til þings. næmne þa bonde tolf mæn III. af hwærre[11]) brofiol. lati sea eþ sin oc witne sin. biþe þær til daghr ær orþinga. fari siþan[12]) hem oc være[13]) saclös. swa som han hafþe[14]) eþ gangit.

IIII.[15]

Combær þingsdaghr oppa[16]) hælghan dagh. æll*ær* opp a fastodag lyse lænsman a fyrra þingsdaghe slican dagh han wil þing hafwa. lysir æi. þa sitin[17]) bönder saclösir hema. þær til annar þingsdaghr combær.

V.[18]

Fore þæmma[19]) malom ma lænsman boþcafla op skæra Mot conungs brewe. æll*ær* conungs boþ. warþr stolit i bygþinne. warþa[20]) drap gior. æl*lær* man inne takin *mæþ* annars cono. ([21]þa ma boþcafla op skæra. sin a hwarn fiarþong.[22]) þan boþcafle agher fram ganga oc æi att*ær*. æi scal ænkia boþcafla bæra. vtan hon hawe son ælldre æn fæmtan ara. oc æi þorpa karl som i scoghom bor. hamno mæn agho honom boþ fa. slic[23]) þe hawa af conunge fangit. Combr boþcafle östan j by. gange utt wæstan Combr sunnan. gange utt[24]) norþan v by. Alle agho boþcafla bæra böndær oc lanboa.[25]) oc alle þe æi þiæna frælst. Nu fa þe at dela. annar sighær. iac bar

---

V = I. þgB. 1:1; UplL. þgB. 1:1.

---

[10] C. habet rubr. *hær sighs æn lensmaþer comber æi till þings at eþ sea.*

[11] C. D. *hwarre.*

[12] C. om. *siþan.*

[13] C. *ware.*

[14] C. *hawe.*

[15] C. habet rubr. *hær sighs æn þings dagher comber vp a hælghan dagh.*

[16] C. D. *vp a.*

[17] C. D. sic. B. *sitir.*

[18] C. habet rubr. *hær sighs vm buþcafla.*

[19] C. *þænne.*

[20] B. Loco litt. *þa* antea scriptum fuit *þær.* C. *æller.*

[21] D. *þæssum malum ma* &c.

[22] D. *fiorþongh.*

[23] D. *slict.*

[24] C. om. *utt.*

[25] C. D. *landboa.*

boþcafla i garþ þin. næi sighn han. þa a þan wizorþ ær[26]) necar at wæria
127 sic *mæþ* næi oc tolf manna eþe. oc þan böte .III. *markær* som han fælde. Skær siþan lænsman boþcafla op om annur[27]) mal. æn þæssom[28]) som fyr æro sagþ.[29]) gange swa langt som ma þær ær bot ængon at.

VI.[30])

Þing ær þær som tolf mæn æro. vtan domarar oc lænsman. æi ær þinglame vtan þry þing fællins. siv nættær þinga mællom. swæria swa tolf mæn a þinge. at þinglame ær gior. þær ær bot .XL. *markær*. take þem op conungær

VII.[31])

Nv ær þing soman comit. a rætom þinghstaþ. þær scolo domarar vara. ær hwarghin þera þær. bötin baþir[32]) III. *markær*. æll*ær* vitin forfall sin. hwar þera *mæþ* twem mannom. Combr en[33]) domare. warin baþer saclösir. Nu combær æi forfallz witne þera. bötin .III. *markær*. som fyr ær saght. take halft conung*ær*. oc halft hundære. Nu sighær bonde domare[34]) æi a þinge wæret[35]) hawa. domare sighr sic hawa warit. witin þæt tolf mæn þe þa a þinge waro.

VIII.[36])

Nv ær domare a þinge. oc wil æi döma. þa skiuz þæt op a tolf mæn. þe a þinge waro.[37]) fælla þe domaran. ware fallin at þrim marcom. Skiptis

---

VI, cfr. I. ÞgB. 1: pr.
VII = UplL. ÞgB. 2: 1.
VIII = UplL. ÞgB. 2: 1. (Cfr. I. ÞgB. 2: pr.)

---

26) C. *sum.*
27) B. *annr* antea scriptum fuisse videtur.
28) C. *þæsson.*
29) D. *sagh.*
30) C. habet rubr. *hær sighs vm þinglama.*
31) C. habet rubr. *hær sighs æn domara coma æi till þings.*
32) D. *baþin.*
33) D. *æi.* Male.
34) C. D. *domara.*
35) C. *warit.*
36) C. habet rubr. *hær sighs æn domare wil æi döma.*
37) C. add. *þa.*

þön bot som fyr ær sact. raþe halfwe næmd hwar þera som wiþ delas. will annar næmna oc annar æi. þa ær þan fallin æi will næmna. æro annan wægh flere. þa ær þan warþr som flere fylghia. þe næmd ma æi att*æ*r brytas. (38E hwar som39) næmd scal næmnas. þa næmnis40) þe mæn ær41) baþe sighia ia wiþ som wiþ delas. (42Sæghær domare at han can æi þær om döma ræt lanzlagh þa scal han hallda dom sin vnde land oc laghman. ware þær m*æþ* domare saclös. at malet standær til quarstaðo43)

IX. Hær six huro man gifwær manne sac. 128

Nv combær man til þings oc giw*æ*r androm sac. lyser44) male þy han hafwær handa mællom. take doma45) til. næmna46) j samo þinge. hallde wiþ han tu lagha þing þær æftær hafw*æ*r han næmt sic til wizorþá. söke a þriþia þinge. æfte næmne sino Gitær han æi sott47) sic. take þa48) þan wizord æi atte fyrra. oc wæri sic. oc þan böte .III. m*arkær* ær49) wizorþ fællde. Gitær siþan hwarghin þera æi hin sott47) sic. oc æi þænne wart sic. böten baþer .III. m*arkær*. §. 1. (50Gifs manne sac vare hwat sac þæt51) hælzt ær.52) dör bonde fyr æn þæt combær til lagha. ællær (53lagha bota. æro þingwitne til tolff manna. at þæt mal war kiært j faþors daghom. hafwe ærwinge wald at wæria sic m*æþ* samo54) wizorþom som faþær hafþe fore

IX: 1 = UplL. þgB. 3: 1.

---

38) C. inc. cap. IX.
39) C. om. *som.*
40) C. *nempne.*
41) C. *sum.*
42) C. inc. cap. X.
43) C. *quærstaþum.*
44) C. *lyse.*
45) B. Loco litt. *a* antea *til,* ut videtur, fuit scriptum. C. *dom.*
46) C. *nempne.*
47) D. *söt.*
48) C. om. *þa.*
49) C. *sum.*
50) C. habet rubr. *hær sighs vm döz manz sac,* et in marg. litt. numerales *XI;* quae vero hic in textu sequuntur, ea secundum ind. capp. pertinent ad idem caput (in illo codice XI) ac proxime antecedentia (cfr. not. 2. pag. 81.). Rec. man. atramento mutavit litt. numerales *XI* in *XII,* et litt. num. sequenti capiti inscriptas *XII* in *XIII* (cfr. not. 60. pag. 230.); ad quem errorem id sine dubio contulit, quod litt. num. cap. XIII a scriba fuerant omissae (cfr. not. 66. pag. 230.).
51) B. v. *þæt* omissa supra lineam est addita.
52) C. *ma.*
53) C. D. *laghabota.*
54) C. *sama.*

hanom kæris þæt æi j faþorsdaghom55) oc ær56) æi malit oppinbart. (57standi þa dul fore döz sac. oc bæra swa tolf mæn witne. oc agho þa arwe wald gripa til (58þilic wizorþ han sialfw*ær* wil.

X. *Hær six om twæ talo.*59)

(60Tala mæn61) talo sina a þinge. combær att*ær* i aþro þinge talar aþra.62) þæt ær twæ tala. Nu kænnis manne twætala. wæria han tolf mæn wæræ63) saclös. fællæ þe han. böte .III. m*arkær* til þræskiptis. Siþan scal han m*æþ* samo talo64) som han a fyrsta þinge hafþe. wæria sic æll*ær* fælla. hwat þæt ær hælldær til talande æll*ær* swarande. ware65) lagh samo.

XI.

(66Hwar som sætær67) aþrom manne.68) talo sina i hændær. sæte a þin-
ge. ware swa gillt þæt som han gior swa som sialfw*ær* giorþe. vare sialf-
129 w*ær* bonde malsæghande fore næmning oc söcning.69) hwar som talar obuþ-
na talo. böte .III. m*arkær*.

XII.

Fæstas70) lagh lænsmanne æll*ær* bonda. oc giwa þe71) op þön lagh

---

X = I. þgB. 9; UplL. þgB. 4:2.
XI = I. þgB. 11.
XII: pr. = UplL. þgB. 5:4.

---

55) C. D. *faþors daghum.*
56) B. v. *ær* omissam supra lineam addidit scriba.
57) Legendum videtur: *oc bæra — witne. standi — sac. oc agho* &c.
58) B. *þilica* scriptum est, at *a* deletum. D. *þylica.* C. *þylica wizorþa.*
59) D. *twæ talur.*
60) C. Litt. numerales *XII* in marg. scriptas rec. man. atramento mutavit in *XIII;* cfr. not. 50. pag. 229.
61) C. D. *man.*
62) C. add. *talo.*
63) D. *wære.* C. *ware.*
64) B. Loco litt. *o* antea scriptum fuit *æ.*
65) C. *warin.*
66) C. secundum ind. capp. hic inc. cap. XIII, quamvis litt. numerales in marg. sunt omissae. Cfr. not. 50. pag. 229.
67) B. Litt. *r* omissam supra lineam addidit scriba.
68) C. om. *manne.*
69) *væþning,* ni fallor, legendum est. Cfr. I. þgB. 11.
70) C. *Festis.*
71) C. om. *þe.*

quæls[72]) þæn eþær siþan viti han[73]) gifnan *mæþ* tolf mannom þe à þinge varo. Slict se giwin eþær som gangin. §. 1. æi ma[74]) swæria æll*ær* þing hawa mællom pascha oc pighinz dagha.[75]) §. 2. Ær man færþa boin bort at sighla. oc gifs honom sac. ær þan man bolfast*ær* þa scal han[76]) eþ fæsta. oc sighle at saclöso. Combær han att*ær*. hafwe þry lagha þing fore sic. oc gange eþ sin. combær æi han att*ær*. gangin arwar hans þæn eþ. Nv can man æi vara bolfast*ær* oc fæstir eþ. fae borghana man[77]) fore sic. oc sighle at saclöso. gange eþ þan tiþ han att*ær* combær æll*ær* borghana man[77]) hans i þrim lagha þingom. Combær æi han attær som eþ fæste. þa gange borghana man eþ. æll*ær* böte bot þa samo hin attæ bötæ. Nu far han æi bargana man.[78]) þa scolo pænningar hans i tak sætias swa mangir som sakin ær högh til. oc siþan ma han qwala lös sighla. oc böti æll*ær* lagh gangi j laghaþingom siþan han hem combær. §. 3. ([79]Kærer lanzmaþær[80]) til byamanz. fare til raþstovo. oc kære til[81]) þrea ([82]manadagh. lite at þylicom laghom som j bynom gangær.[83]) all[84]) widðær band.[85]) vite intil hans *mæþ* twem witnom oc sæx manna eþe. ær han til wizorþa comen. wære sic swa fore lanzmanninom som fore bymannenom[86]) Kærer byman[87]) op[88]) a lanz man lite at þylicom laghom som a landeno gang*ær*.[83]) §. 4. hwar som eþ gitær gangit j rætom laghaþingom friðe[89]) han oc hans goz.[90]) fallz at eþe falle at fæbotom. hwart æffter sinom brutom. ([91]A rætom þingsdagh oc a rætom 130
þingstaþ þa agho eþa gangas. oc æi j[92]) affkiænno þinge.

---

§. 4 = UplL. þgB. 5:6.

---

72) D. *quæl.*
73) C. *þan.*
74) B. v. *ma* omissam in marg. add. rec. ut videtur man.
75) B. Ultimum *a* omissum supra lineam est additum. C. *pingizdagha.* D. *pighizdagha.*
76) C. om. *han.*
77) C. *borghanz man.*
78) C. D. *borghana man.* D. add. *fore sic.*
79) C. inc. cap. XV.
80) C. D. *læusmaþir.* Male.
81) C. add. *hans.*
82) C. *manadagha oc lite* &c.
83) Lege *ganga.*
84) C. *æller.* Male.
85) C. D. *windær band.* Male.
86) C. D. *byamannenum.*
87) C. D. *byaman.*
88) C. om. *op.*
89) C. D. *fripi.*
90) B. v. *goz* omissa supra lineam est addita.
91) C. inc. cap. XVI.
92) D. om. *j.*

XIII.

Nu hafw*ær* domare rwangt[93]) dömt. oc skil laghman þæt att*ær*. oc skil a þæt mal ræt lanzlagh. þa scal þan eþr standa som sorin ær þær til malet ær utt rönt. windær þæn siþan fyr hafw*ær* soret.[94]) þa stande eþr hans fastr oc fulldr. tappar han þe delo. þa gangær att*ær* eþær hans baþe ([95]vnde bot oc skrift. oc domare af þrim marcom.

XIIII Hær six huro man scal sökia annann.

Nv ma ængen lænsman[96]) bonda sökia. vtan han[97]) hafwe rætan malsæghande[98]) fore sic. þa a han honom först sin ræt vtt[99]) mæta oc siþan baþe carle oc conunge. Nu sighær malsæghande sic æncte[100]) ræt hafwa fangit. kænnis wiþ baþe carl oc conung*ær*. þær combr han lyct[1]) wiþr som sac ær gifwæn E hwar som twe lote kænnas wiþ taket. oc enom otakit. þær combr han lyct fore. Hafw*ær* en lot*ær* takit oc twe otakit. þær combær æi lyct wiþr. ([2]Þæsse lagh gaff byrghir conung*ær*. at ængin man scal malsæghanda ræt taka vtan rætær saca æghandi.[3]) Hwa han takær oc warþr wiþ bundin m*æþ* tolf mannom. gifwe conunginom þæt han tok. oc a .XL. m*arkær*. hwat han ær hældær bondi æll*ær* þianosto man.[4]) lænsman. riddare ællær swen.[5]) Nv sighr bonde sic soctan[6]) vara vtan malsæghanda. nu gar[7]) mals-

---

XIII = UplL. ÞgB. 5: 7.

XIIII: pr. = I. ÞgB. 11; UplL. ÞgB. 7: pr.

---

[93] Pro *wrangt*. C. D. sic.
[94] D. *sworet*.
[95] C. *bot oc vnde skript*.
[96] B. Loco litt. *ma* antea scriptum fuit *im*.
[97] C. om. *han*.
[98] C. D. *malsæghanda*.
[99] D. *vp*.
[100] C. *ængin*.
[1] B. Loco v. *lyct* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.
[2] C. hic inc. cap. XIX, quamvis litt. numerales in marg. sunt omissae. Cfr. not. 6. pag. 81.
[3] C. *sac æghande*.
[4] C. *þianesto man*. D. *þiænæsto man*.
[5] C. D. add. *Hwa* (D. *Hwær*) *sum nempdir ganger æller fram dömer. vtan a rætum þingstaþ oc rætum þings dagh*. (D. *þingh dagh*) *oc ær æi conongs lænsmaþer ær* (D. om. *ær*) *þær wiþir þa hæti wiþ .XL.* markum. *þöm a conongs lensmaþer vp taca a* (D. *af*) *conongs weghna*.
[6] D. *söctan*.
[7] C. *ganger*.

æghande vndan lænsmanz. þæt agho tolf wita hwat malsæghande ware[8]) fore þy male æll*æ*r æi. Söker man sokn. ær þær fore rætær malsæghande. 131 gang*æ*r han[9]) att*æ*r. þa böte domare .III. m*arkæ*r. æn han hafþi æi honom ræt lagh dömt. oc late hwar fæ att*æ*r som han[10]) taket hafw*æ*r. §. 1. Hwar som lænsman æll*æ*r þiænæsto man bryt*æ*r j lagh[11]) bonda. söke swa han som bonde bonda. ([12]Nu can þan man æi wilia bonda ræt giora j lagh þinghom[13]) æffte domarans dome. fare þa[14]) vnde land oc laghman. will æi æffte laghmanz skilo ræt giora. þa wæþie wiþ laghman sinom sæx m*arcom*. winne æll*æ*r tappe VI. m*arcom*.[15]) æll*æ*r söke æfte laghmanz skilo. Wæþiar han wiþ laghman þa agho næmda mæn þæt[16]) slita hwar þera sannari hafw*æ*r. wil han æi þa at næmda manna[17]) skilom lita. wæþi sic vnde conung m*æþ* .XL. m*arcom*. som sact ær föræ.[18])

XV.[19])

Nv ([20]brytær þan wiþ bonda æncte hafw*æ*r wiþ hæta. tale bonde til[21]) hans a þinge andro oc þriþia. combr han til þings oc biuþr ræt fore sic. stande wizorþ fore hanom. Combr han æi a fiorþa[22]) þinge. þa ær þæn[23]) fallin sic fællir sialfw*æ*r. hwaria bot æffl*æ*r brutom sinom. Ær han æi[24]) bolfast*æ*r. þa lagþinge þær som gærningin var gior. Siþan han ær swa fældær þa gange han in til bondans. ar[25]) fore marc hwaria som han sackær[26])

XIIII: 1 = UplL. þgB. 7: 1.

XV = UplL. þgB. 7: 3.

---

8) C. *war*. D. *wære*.
9) Lege *hon*. Cfr. UplL. þgB. 7: pr.
10) D. om. *han*.
11) *wiþ* addendum videtur. Cfr. UplL. þgB. 7: 1.
12) C. inc. cap. XX.
13) C. *lagha·þingum*.
14) C. om. *þa*.
15) C. *marcom* (ultima tantum littera abbreviata). Cfr. II. BygnB. 23: pr.
16) D. om. *þæt*.
17) D. C. sic. B. *næmda mannom*.
18) C. *fyr*. D. *fyrra*.
19) C. habet rubr. *æn þan bryter ængo hawer till*.
20) C. *can þæn bryta wiþ bonda ængu hawer* &c.
21) D. om. *til*.
22) C. *fiarþa*.
23) C. *han*.
24) C. D. om. *æi*. Male. Cfr. UplL. þgB. 7: 3. et not. 26.
25) C. *ær*. D. *ær* scalpro mutatum in *ar*.
26) D. *saker*. C. *sökir*; male.

ær at. e förstonne. oc siþan til conungs. oc ware saclös fore hvndareno. Can han löpa bort mæþan han ær inne m*æþ* bondanom þa wære[27]) saker at þrim marcom. swa opt han gior þæt. oc ware þy læng*ær* ett ar m*æþ* bondanom. Löpær þan man bort brotlikær ær. þa can bonden han wilia att*ær* taka oc
132 combr a coma a þan man. þa ware þæt alt[28]) ogilt.[29]) vtan j drapom. Döz drap ligge j .XX. m*arcom* til þræskiptis oc take sin skaþa man hwar han can fa han ([30]at saclöso. wil æi bondæn han taka. þa take længsman han. vare bonden saclös fore conungs manne. E mæþan han ær inne m*æþ* bondanom. e hwat honom giors æll*ær* han fa giora. ware alt j frælsmanz[31]) botom.

XVI[32])

Nv can bolfastær man j lagh bryta oc will sialfw*ær* vndan flya. ware hwat sac þæt hælzt ær. will sialfw*ær* ræt giora vare saclös. will han æi. þa laghbinde han rætær malsæghande wiþ sac sina. oc söke til fulldra bruta m*æþ* domare[33]) sinom oc hundæri sino. take hwar þær sin lot op som[34]) j sakkinne[35]) a.

XVII. Hær six kuro man scal mæta fore androm.

Nv warþr man laghfælldær fore brot sin. længsman wil han sökia m*æþ* þinge. þa scal þing[36]) til bya calla oc domara[37]) döme mæzmæn[38]) j garþ hans. þæt æro tolf mæn. hwarte længsman æll*ær* domarar[39]) scolo j garþ ganga. oc ængo mæte raþa. hwilikin þera j garþ gang*ær*. böte .III. m*arkær*.

XVI = UplL. þgB. 7: 6.

XVII: pr. = UplL. þgB. 8: pr. (Cfr. I. þgB. 5: pr, 5.)

---

[27]) C. *ware.*
[28]) C. D. om. *alt.*
[29]) B. v. *ogilt* omissam supra lineam add. man. ut videtur rec.
[30]) C. om. *at — længsman han.*
[31]) C. D. *fræls manz.*
[32]) C. habet rubr. *hær sighs vm bolfaster man bryter.*
[33]) C. *domara.*
[34]) C. D. add. *han.*
[35]) D. C. *sakinne.*
[36]) C. D. sic. B. om. *þing.*
[37]) C. D. *domare.*
[38]) D. C. sic. B. *mænzmæn.*
[39]) D. *domarer.* C. *domare.*

þa scolo mæzmæn[40]) mæta ([41]lösa öra. oc ganganz fæ. vinz æi þæt til. þa
scal mæta corn oc hö. vinz æi þæt til. ([42]þa scal hus han*s* mæta. vinz æi
þæt til. þa scal mæta omæghner[43]) hans örtogh land hwart[44]) fore twa *markær*.
Æro æi omæghner[43]) til. þa bitær mæt i bol bonda. þær læggias fore
þre stæmnodagh.[45]) oc þrea wicor mællom[46]) hwars stæmnodaghs. löser
bonde æll*ær*. frændær hans att*ær* innan þrea stæmnodagha örtogh land[47])
hwart fore twa m*arkær*. som fyr mætet war. ware þera. löser æi han oc æi
frændær hans. aghe þan iorþ som hon mæten war. §. 1. E sva þycla ([48]som 133
bonde sökes. swa þycla skiptis hustrona[49]) lotær fran. baþe j iorþ oc ([50]lösom
ör*om*. bötez alldre fore þe[51]) brot mera aff cononne goz. Wærcar husfro
oc fællez bonde[52]) hænnar at laghom æll*ær* warþær[53]) hon m*æþ* witnom
bunden. bötez aff hænna goz. §. 2. Nu sighær bonde sic offsottan[54]) wara.
hafwen þær mæzmæn[55]) wald[56]) vita m*æþ* eþe sinom. at þe æi mera mætit
hawa æn brotin waro til. hwar þæt att*ær* takær. ær[57]) laghlica mætit ær.
æll*ær* laghlica guldit ær[58]) böte .III. m*arkær*. oc hete þe bot gælda ruff.
§. 3. Haffw*ær*[59]) bonde tiond æll*ær* affraþ inne m*æþ* sic. þæt scal vtan mæt
vara. agho flere bo soman. æll*ær* ær[60]) inlax fæ. æll*ær* ær[60]) bolax fæ m*æþ*
witnom soman comit. alt ([61]tax þæt vndan mæte. §. 4. Rweker[62]) bonde
bort þing fra[63]) garþe m*æþ* wigh oc wærn. hæte wiþ m*ar*com .III. fore þry-

---

§§. 1, 2 = UplL. þgB. 8: 1, 2.
§. 3 = UplL. þgB. 8: 3. (Cfr. I. þgB. 5: 6.)
§. 4 = I. þgB. 5: 1.

---

40) D. C. sic. B. *mænzmæn.*
41) C. *lös öra.* D. *lösöra.*
42) B. Verba: *þa — til* omissa in marg. add. scriba. D. om. haec.
43) D. *vmæghnar.*
44) C. om. *hwart.*
45) C. *stempuo dagha.*
46) C. *mellan.*
47) C. om. *land.*
48) C. *bonden sökis* &c.
49) C. *husfruna.*
50) D. *lösörum.* C. *lösorum.*
51) C. om. *þe.*
52) C. *bonden.*
53) D. om. *warþær.*
54) D. *ofsöttan.* C. *ofsattan;* male.
55) C. sic *(mez mæn).* D. *mæzmæm.* B. *mæz.*
56) C. add. *at.*
57) C. *sum.*
58) C. om. *ær.*
59) D. *Hwær.* Male.
60) C. om. *ær.*
61) C. *scal þæt tacas vndan* &c.
62) Pro *Wreker.* C. *Wraker.* D. *Wærker.*
63) C. D. *fran.*

tin. §. 5. E hwar man scal[64]) sökias fore brot sin.[65]) hwat þæt æro minne brot æll*ær* mere. þa agho mæzmæn j garþ ganga. oc mæta hwariom swa mykit som han j sac a. oc malsæghandans[66]) lot quarran lata vara. þær til han wil sin lott hafwa.

XVIII Hær six om witnes mall.

Hwar som witne bær a þinge. combr æi eþr æfte. böte hwar witnes man .III. m*arkær*. ena conunge. aþra biscopi. þriþia[67]) hundære. Combr en witne oc æi annor þa ([68]ær oc witne ogilld. böte oc .III. m*arkær*. §. 1. Hwar som tolf mæn scolo wita annan fallen[69]) oc annan warþan. giora þe æi þæt i laghþingom böten III. m*arkær*. þe seen saclöser tilbiuþas. Nv sighær læns-
134 man næmd giora wara. stande op a tolf mannom a þinge. witna þe tolf swa at þe som i syn waro giorþo æncte at. i lagha þingom. böte hwar þera .III. m*arkær*. §. 2. Nv kænnes man wiþ[70]) brot sin. han[71]) fæsta[72]) bot j hundares þinge. j alla þrea þriþionga. will swa gællda som fæst ær. ware saclös. æll*ær* sökes æft*ær* lanzlaghom. fæster han glaþlica[73]) vtan delo. ware þæghar af gæfwet[74]) halft[75]) af hvndæris rætenom. ware hwat[76]) ma höghre sac æll*ær* læghre. vtan j þiufnaþe. þær gifs æncte af vtan þe wilia. §. 3. Þan ma witne bæra som a til þriggia marca cost. oc æi þan minna a. Witne scal man innan hundæres taca frælsa mæn oc friþwita. oc eþ take[77]) hwar han can fa. §. 4. Nu brytas att*ær* witne. æll*ær* eþa. oc þe[78]) wilia æi wiþganga witne baro. æll*ær* eþ soro. þa scolo þem op ræta oc wiþ binda

XVII: 5 = UplL. þgB. 8: 6. *(§. 3, cfr. I. þgB. 17: 4, 1.)*
XVIII: 1, 2 = UplL. þgB. 9: 1, 2.

---

64) C. D. sic. B. om. *scal.*
65) C. om. *sin.*
66) C. *malsæghanda.* D. *malsæghandas.*
67) C. *þriþio.*
68) Pro *æro oc.* Cfr. not. 7. pag. 81.
69) D. *fællen.*
70) C. add. *sac sina oc.*
71) Adde *a* vel *scal.* Cfr. not. 72. sequentem.
72) C. add. *scal.*
73) C. *laghlica.*
74) C. D. *affgiwit.*
75) C. *half.*
76) C. add. *þæt.*
77) C. D. *taca.*
78) C. om. *þe.*

tolf sannindæ mæn ær[79]) þa waro a þinge ([80]ær þön witni borin varo æl*lær* eþer[81]) gangin.

XIX.[82])

Wæþþia twe a þinge. sæte ([83]wæþ tacom i hændær. före swa fore land oc laghman. hwar som halldær[84]) op a laghmanz skilo. hæte wiþ m*a*rcom sæx Conung*ær* a sannind scoþa. han ma att*ær* bryta alla scroksocner oc alla opsokner. oc laghmandr[85]) a lagh skilia. oc ængin a osakær böta. oc ængin tyswer samo sac. Hwar[86]) som misfyrmer laghmanne. oc han stander oc skill ræt lanzlagh. hæte wiþ .XL. m*arcom.* Nv skill laghman þæt gillt ær[87]) domare dömde. böte þa þan þrea m*arkær* a domarans[88]) wæþning delir. oc þe eþar æro allr[89]) ogilldir som doma löst oc skiælalöst[90]) gioras. Nu a ængen wald at ofylto bonda sökia. vtan han sic sialfw*ær* fælle. will bonde wæþia þing fra[91]) garþe sinom. ware þæt wizorþ hans. 135

XX. ([92]*Hær six huro cona ma swæria oc witne bæra.*

I þæmma malom ma cona swæria oc witne bæra. þæt ær ett æn hon ær þa inne barn föþes. hwat þæt[93]) hælldr födes döt æll*ær* quict. annat æn hon[94]) wites om barna morþ.

XIX, cfr. UplL. þgB. 10.

XX = UplL. þgB. 11: pr.

---

79) C. *sum.*
80) C. *þær þe witne* &c.
81) B. *eþr* primum fuit scriptum.
82) C. habet rubr. *hær six vm wæþning oc doma.*
83) D. *wæþtacom.*
84) B. *hælldær* scriptum est, at prius *æ* scalpro mutatum in *a*.
85) B. Loco litt. *d* alia quaedam litt. antea fuit scripta. C. D. *laghmaþer.*
86) C. *Hwa.*
87) C. *sum.*
88) C. *domara.*
89) C. D. *allir.*
90) C. *skiællöst.* D. *skiælöst.*
91) C. D. *fran.*
92) C. om. *Hær six.*
93) D. om. *þæt.*
94) D. *hænne.*

XXI.[95]

Gifw*ær* bonde cono sinne sac. oc sighr. þu hafw*ær* forgiort mic. Dör bonde aff samo sot. þa kærer ærwinge hans þæt sama som bonde förra[96] kærþe. Dyle þa hon[97] m*æþ* þrim witnom oc þrætolftom eþe. fallz hon at eþe. vare þæt som annor morþ. Gitt*ær* æi[98] hon eþ gangit. take arfwe wizorþ op. oc söke m*æþ* þrim witnom oc þrætolftom eþe. Aghe ængen wald at gifwa hustronne þylica sac vtan bonde æll*ær* sandær arfwe

XXII.[99]

Giffs mö sac. wære hona[100] faþær æll*ær* frændær e hwat sac hænne hælzt gifs.

XXIII.[1]

Gifs ænkio sac. wære sialf[2] sic fore allom sacom. vare bonde hustro sinne wæriande. e hwat sac hænne can witas. §. 1. ([3]Talar lænsman til bondans a þinge eno[4] andro. oc þriþia. biþþær han giora op sak oc sokn. bondin swarar æcke. þa a lænsman stæmna[5] hem þing[6] fore garþ hans. Will æn þa bonde swara. ware wizorþ hans. wil han æi; þa scolo tolf mæn næmnas j garþ hans. mæta fore honom til enne[7] m*a*rc pænninga. take halft conung*ær*. oc halft hundære.[8]) oc malit attær til lagha þinga.

XXI = UplL. þgB. 11: pr.
XXII = UplL. þgB. 11: pr.
XXIII: pr. = UplL. þgB. 11: pr.

---

95) C. habet rubr. *æn bonde giwer cono sac vm forgærningær.*

96) B. Loco prioris *r* alia quaedam litt. antea scripta fuisse videtur. C. *fyr.*

97) B. Loco litt. *h* antea *þ* fuit scriptum.

98) B. v. *æi* bis est scripta, posteriori vero loco subiecta lineola notata.

99) C. habet rubr. *æn nocor giwer mö sac.*

100) B. Loco litt. *h* alia quaedam litt. antea fuit scripta.

1) C. habet rubr. *vm nocor giwer ænkio sac.*

2) B. Loco litt. *a* primum scriptum est *l.*

3) C. inc. cap. XXX cum rubr. *huru lensmaþer biþer bondan giora vp sac oc sokn oc þing till garz.*

4) C. add. *oc.*

5) D. *stæmma.*

6) C. om. *þing.*

7) C. *enna.*

8) C. *hundarit.*

XXIIII ([9]*Hær six om friþþer*[10]) *j soknom*

Alle scolo friþ hafwa. An friþær gangær in om olafsmæsso[11]) affton oc ær ute a mikialsmæsso dagh at sola sætre. Ivla friþær gang*ær* ([12]in vm 176 iula afton. oc vt siu natum æft*er* þrætanda dagh war friþ*er* gang*er* in a pascha aftne. oc stand*er* till pingizdagh.[13]) hwar sum sökir annan i friþi. hæte wiþ .III. m*arkum*. §. 1. Þa[14]) cononger biuþ*er* leþong vtt. þa agho alle[15]) friþ hawa sum[16]) leþong fara. oc ængin ma þöm sökia æll*er* sac giwa. fyr æn þe hem coma. Hwilikin domare vp a þöm dömer nocora sökning hæte wiþ ([17].III. m*arkum*. ([18]*Þætta ær vm hem socn*[19]) *saghat. Guþ givi allum sin friþ sum*[20]) meþ *friþi wildo hit coma.* hær *vara oc hæþan fara. Friþe ware conong*er. *land. oc laghmaþ*er. *oc alle þe laghsagho lyt.*[21]) *friþ*er *sę lyct at laghum. oc lagha fallum. ware guþ meþ os allum. AmeN.*[22])

XXIIII = UplL. þgB. 14.

[9] C. om. rubricam.

[10] D. *friþ*.

[11] D. *olaffmæsso*.

[12] B. Ultimo folio deperdito sequentia desunt. In his igitur secutus sum cod. C, collato D.

[13] D. *pighizdagha*.

[14] D. add. *sum*.

[15] D. add. *þe*.

[16] D. add. *i*.

[17] D. *marker þrer*.

[18] C. Sequentia minio sunt exarata.

[19] Lege *soknir* v. *friþi*. Cfr. UplL. þgB. 14: 2.

[20] D. *ær*.

[21] D. add. *haua*.

[22] D. add. *Amen. Finito libro sit laus et gloria χρisto. AmeN.* Et denique rubris litteris: *Explicit liber.*

GLOSSARIUM

et

INDEX NOMINUM PROPRIORUM.

Corp. Jur. Sv. G.-Ant. Vol. V. 31

GLOSSARIUM.

A.

A, præp. 1) c. abl. på: in, ἐπί. *qvar sitia a gamblum farvæghi*, I. B. 19: 3. *læggia vaþ æller for a manni, vaþ ligger a manni*, vide *For, Vaþ. up a* v. *uppa*, vide *Up*. 2) c. abl. i: in, ἐν. *a ny ok niþum*, I. B. 49: pr. 3) c. acc. på: in, ἐπί. *læggia ta a annan*, I. B. 20: 1.. 4) c. acc. i: in, ἐν. *fara a qværna mans*, I. B. 27. 5) c. acc. till: ad. *raþa a sælu*, II. J. 1. 6) c. acc. emot: contra. *giora hemsokn a man*, I. Eþs. 2: 4. *atalan komber a man*, II. M. 24: 7. 7) c. acc. vid: iuxta. *þværs a dike*, II. B. 4: 1. 8) c. acc. angående, om: de. *legha a hæst*, II. Kp. 9. not. 88. 9) adverbialiter, derutöfver: insuper. *ok a þrea marker* v. *öra*, I. B. 4, 22: pr; 39: pr; 46, 48: pr; 49: pr; G. 15; Þg. 5: 1; 7: 2; II. Kg. 7: 2; M. 18. &c. *ok æn a þrear* (sc. *marker*), II. M. 1: 2. *

A, f. å: amnis. II. B. 23: 3. *4

Aboi, m. åbo (förekommer om landbo): incola praedii (occurrit de colono). II. J. 15: 4.

Adru kost, adv. annorlunda: aliter, alio modo. I. Þg. 7: pr. *3 *(andru kost)*

Af, præp. c. abl. 1) af: ab, de. *af fæþerni, möþerni*, I. G. 11: 1; II. Æ. 12: 1. *af sokn* v. *þinge tolf mæn næmna* (cfr. SML.), II. J. 16: pr; B. 5: 1. 2) från: a, de. *stolet af mik*, II. M. 30: 10. *væþia bort garþ af sik*, I. B. 39: 6. *dömis af þöm þrea marker*, I. Kr. 9: 3. *hin* &c. *(dömis) af þrim markum*, d. ä. böte: mulctator. I. B. 1, 5: pr; 6: pr; II. J. 3: 1, 2; Þg. 13; quibus locis addendum est I. B. 5: 1, si pro *salumanni* legendum sit *salumannin*. *varþa rænter af þingum sinum*, I. Þj. 16: pr, 1. *af doctur* &c. *halvum, af mans væghna*, vide *Halva, Væghna*. 3) adverbialiter, bort, undan: aliorsum, e medio. *fælli af halft*, I. G. 9. *

Afal, n. (vide UplL.))(*ovanfal*, I. M. 26: pr.)(*af fal*, II. M. ind. not. 76. *4

A fals drap, n. (vide UplL.) II. M. ind. not. 77; cap. 6. rubr. not. 40. *4

Af fal, n. (vide UplL.) II. M. ind. not. 76. *4

Af fals drap, n. dråp, som sker derigenom att en menniska faller ned, t. ex. från en mast: caedes, lapsu hominis ex. c. de malo navis facta. II. M. 6: rubr. coll. pr.

Af föra, v. a. bortföra: avehere. I. B. 24. *4

Af giva (af gæva), v. a. eftergifva, efterskänka: remittere, concedere. II. Þg. 18: 2.

Afhog, n. (vide ÖGL.) I. M. 17: pr; II. M. ind. not. 92; cap. 23: rubr.; §. 5. *4

Af hænda, v. a. afhända sig, förytra: alienare. II. Æ. 9: 1. *

Afkænno þing, n. (vide UplL.) *a rætom þingsdagh ok a rætom þingstaþ ok æi i a.*, II. Þg. 12: 4. *3

Af læggia, v. a. bilägga, göra slut på: componere, finem rei facere. II. M.

25: 4. Sed *aflaghþe* perperam sine dubio pro *afsaghþe*, II. J. 18. *4

Af mærkia, v. a. utmärka (till afskiljande): designare (separandum). II. Kr. 6; pr.

Af næma, v. a. undantaga för sin räkning, vid försäljning af jord: in venditione fundi sibi reservare. *a. burtomt* &c. I. B. 1; II. J. 1. Ih. (Gloss. v. *nama*) male vertit verba: *næmde af burtomt*, "cepit vel decerpsit de fundi area."

Afnæmning, af næfning, f. ett jordstycke eller en viss rättighet, som, vid försäljning af jord, undantages för säljarens räkning: agellus vel ius quoddam, quod in venditione fundi sibi reservat venditor. *gripa til -ga*, säga sig hafva gjort sådant undantag: dicere se aliquid sibi reservasse. I. B. 1; II. J. 1. *4

Afraþ, n. afrad: vectigal e praediis. I. B. 13: pr; II. J. 15: 4. *gift ok a.*, II. Æ. 12: 1; J. 15: 5. *4

Afradskarl, m. landbo: colonus. I. B. 13: pr., ubi quoque loco verborum *afrad karli* legendum videtur *afrads karli.*

Afreþa sik (sup. *afræth*), v. rec. reda ifrån sig, försvara sig: (actionem v. accusationem) a se avertere, se defendere. I. Þg. 1: 1.

Af ryma, v. a. flytta bort: removere. I. B. 19: 4.

Afsighias, v. dep. afsäga sig: se abdicare. I. Þj. 15; II. J. 18. *4 *(af sighia)*

Af taka, v. a. 1) borttaga: auferre. I. B. 40: 2. *a. manni goþs*, II. Kp. 12: 3. 2) taga gröda af jord: fruges e terra percipere. I. B. 10: pr; II. B. 21. *4

Agangen, vide *Ganga.*

Agreþer, m. kläder eller annat som man tager från den som blifvit gripen å bar gerning i vissa brott, såsom hor, skogsåverkan eller stöld: vestimenta aliaeve res iis ablatae, qui in quibusdam delictis, ut adulterio, illicita usurpatione alienae silvae vel furto deprehensi sunt. I. B. 43: pr. *taka a. af manni*, I. Kr. 9: 3. *sander a.*, I. Þj. 4, 5: pr; II. M. 26: 5, 18. *taka* v. *hava half mark* &c. *at -þinom*, II. M. 26: 3, 4. *öres a.*, sådana saker till en öres värde: tales res orae pretium habentes. Ibid. §§. 2, 7. Cfr. UplL. v. *aftækt.* *4 *(agriper)*

Agrud, f. kränkning af lofvad fred och säkerhet: promissae pacis et incolumitatis violatio. Ita explicari quidem posset h. v., II. Kg. ind. not. 31; at potius legendum videtur: *um þæn sum hæmnis a grud* &c. Cfr. UplL. v. *gruþ.*

Aka, 1) v. n. åka: curru vehi. I. B. 19: 1; 40: 3, 4; Þj. 14, 16: 1; II. M. 25: 6. 2) v. a. föra (på vagn), köra: (curru) vehere. II. Kr. 6: pr; B. 8: 3. Cfr. *In aka.* *

Aka, f. körsel: vectura. II. Kr. 6: pr. not. 53. *4

Akalla, v. a. tillkalla: advocare, arcessere. I. B. 39: pr; II. B. 7: pr. *3

Aker, m. åker: ager. *liggi i ogildum akri ok a værkum sinum* (i. q. *liggi ógilder a værkum sinum*, SML. Kg. 5: pr.; cfr. UplL.), I. Þj. 3. Cfr. *Böno-, Romna-, Ærta aker.* *

Akoma, f. åkomma: laesio corpori illata, vulnus. I. EÞs. 7: 1; M. 2, 13, 18, 19, 20: pr, 1; 27; II. M. 21: pr; 24: 2; 26: 18. *

Akralaghi, m. delegare i tegskifte på samma åker: qui partem habet eiusdem agri inter vicinos divisi. *maþ -ghum sinum*, I. B. 22: 2.

Alda oþal, ald oþil, n. gammal slägtjord: fundus avitus. *havi fori fult fæþerni* v. *fasta fæþrene ok a. o.*, allitt. I. B. 10: 1; II. B. 10. *3

Alder (g. n. *alt* pro *alz*, I. Þg. 3: 2. pl. n. *aal*, I. Kr. 9: 1.), pron. 1) all: omnis. *alli mæn* v. *allimæn*, vide *Ma-*

þer. alguzhælgun, vide *Hælgun*. *alt at enu*, dessutom: praeterea. I. B. 45: 1. *allir saman*, I. Kr. 1; M. 10. &c. *bot alla saman*, II. M. 24: 8. *alt sænder*, II. Kr. 11: pr. *alt suman kirþingia ok hiord, þiuf ok þiufnaþ, bytto ok hand*, I. B. 39: 5; II. M. 26: 9, 13. *alt ut til sumarnata*, d. ä. ända till: usque ad. I. B. 44: pr. *allu*, adverbialiter, alldeles, helt och hållet: omnino. I. G. 16: 1. 2) hel: totus. *land alt*, I. Kr. 6: 1. *

Alder, m. ålder: aetas. *komin til sin moghanda a.*, I. B. 7: 1. *vara a moghande a.*, I. B. 39: 5. *til vitande a. komin*, II. M. 30: 6. *til vits ok -rs komin*, II. Æ. 8: 1. *til lagha -rs komin*, I. Þj. 9. *4

Aldin, n. (vide VGL.) II. B. 7: pr. *

Aldin karl, m. (vide UplL.) II. B. 7. *3

Aldra handa (allar handa), adj. indecl. allahanda: omnis generis. II. M. ind. not. 76; Kp. ind. n. 39, 49; B. ind. n. 70. *4

Aldra hælghona dagher, m. (vide VGL.) II. Kr. 9. *3 *(alla hælghona dagher)*

Aldri, adv. aldrig: numquam. I. Kr. 12; Eþs. 6: pr. &c. Cfr. *Ængin*. *

Alin (pl. *alnar, allna*), f. aln: ulna. I. Kr. 3: 5; 5: 3; Þg. 5: pr. *4

Allimæn, vide *Maþer*.

Almanna, adj. indecl. allmän: communis. Vide *Vægher*. *4

Almænniliker, adj. allmän: universalis. II. M. 24: 4. *4

Almænnings torgh, n. allmänt torg (i stad): publicum forum (urbis). I. M. 12; II. M. 22: 1. *a a.*)(*annarstaþs i köpstaþinum*, II. M. 24: 3. *a a. a rætum torghdagh*, II. M. ind. not. 93.

Alsæla, adj. indecl. (a *sælia*) den som har sålt allt hvad han egde: qui omnia sua vendidit. I. B. 1; II. J. 1. Cfr. ÖGL. v. *alsala*.

Altare, m. altare: ara. *a a. bæra* v. *læggia* (cfr. VGL.), I. Kr. 3: 6; II. Kr. 9. *

A læggia, vide *Læggia*. *4

Ambat, f. trälinna: serva. II. M. 24: 8. *

Andi, m. 1) (vide SML. sub 1.) I. Kr. 6: pr. 2) (vide SML. sub 2.) *þæn hælghi a.*, I. Kr. 6: 1. *4 *(and)*

Andiliker, adj. andelig: spiritualis. *-kt mal, mal af -kum sakum*, II. Kr. 22: pr. not. 46. *4

Andra handa, adj. indecl. annat slags: alius generis. II. Kr. 20: 1. *3 *(annur handa)*

Andra leþ, adv. annorledes: aliter, alio modo. I. Kr. 12. *2 *(annurledz)*

Andvarþa, v. a. öfverlemna: tradere. II. M. 26: 5. not. 83. * *(anvarþa)*

Anfriþer, m. (vide ÖGL.) I. Þg. 7: 2. *4

Anger (g. *ængs* pro *angs*), m. (vide SML.) *eghu til angs sætia, lata sæþ sina til angs standa* (cfr. SML.), I. B. 41; II. B. 9: pr. *4

Angra, v. a. ångra: poenitere. I. B. 33: pr.

Anit, f. (vide UplL.) Vide *By anit*. *3 *(a nyt)*

Anlaþi, n. säd som skall införas eller är införd i lada: segetes horreo condendae v. conditae. *aka æptir a. sinu*, I. B. 19: 1. *a. brinder (up)*, I. B. 45: 5; II. B. 25: pr. Locc. vertit: "horreum", "granarium"; Ver.: "allt det som åkes och föres hem till byn, säd, hö, ved; vectura omnium rerum"; Ih. denique credit h. v. significare horreum, "quo domi conditur demessa Ceres."

Annan vart, adv. annorstädes bort: aliorsum. II. Kr. 7: pr.

Annar (f. *adrun*, forte lapsu calami pro *annur*, I. B. 51: pr.), pron. 1) annan: alius. *sva fore þy* (sc. *diuri*) *sum fore aþro fæ sino*, II. M. 1: 1. 2) endera: alteruter. I. Kr. 9: 3; G. 11: 1; II. B. 17: 5. 3) *annar — annar*, en, en annan: alter — alter. I. B. 15, 21: 1; 34: 1; 41; Þg. 5: 4; II. Æ. 11: pr. *3

Annar staþs, adv. annorstädes: alibi. II. M. 24: 3. * *(annarstaþ)*

Annat tiggia (annatthiggia, annatigge &c.*),* 1) pron. ettdera (af två): alterutrum. *a. fælle,* fäller endera (af parterna): alterutrum (litigantium). I. Þg. 3: 2. 2) conj. antingen: sive. I. M. 20: 1; B. 3, 35: 3; Þj. 2: pr; Þg. 5: pr; 9; II. Kr. 12: 1. et not. 64. &c. *

Arder (acc. *arder*), m. årder, plog: aratrum. I. B. 40: 2. *4 *(arþer)*

Ardir bilder (rectius *ardar bilder*), m. plogbill: vomer. I. B. 40: 2.

A rek, vide *Aræk.*

Arf (g. *ærfvæs* pro *arfs,* II. Kr. 7: pr.), n. 1) jord, fast egendom: bona immobilia (cfr. VGL.). *standa* v. *taka a. ok orf,* vide *Orf.* 2) död persons qvarlåtenskap: bona defuncti relicta. *fa af faþors arf þrea marker,* II. Æ. 18: 3. *koma at broþors* v. *barns arve,* II. Æ. 11: pr; 12: 1. 3) arf: hereditas. *ærva a.,* I. G. 12. *sva fore konungs a. sum karls,* så väl för det arf som tillfaller konungen, som för det som tillfaller enskild person: tam ob hereditatem quae regi, quam ob eam quae privato cuidam cedit. II. M. 8: 1. Cfr. *Bak-, Danar-, Niþiar arf.* *

Arf gænger, adj. (vide ÖGL.) I. G. 3: 1. *2

Armlægger, m. armpipa: os brachii. II. M. 21: 2. *2

Arva bot, f. (vide SML.) II. M. 22: pr. *4

Arva skut, n. (ab *arf,* sagitta, vide SML.) skott med pil: ictus sagittae. I. M. 19.

Arve, m. arfvinge: heres. I. B. 3; G. 9, 15; Þj. 6; II. Kr. 7: pr; 11: 1. &c. *

Aræk, a rek, n. (Isl. *rek,* propulsio, *reka,* pellere) boskaps drifvande i bet: actus pecudum ad pastum. *koa a. ok soar,* rättighet till bete för ko och so: ius pascendi vaccam et suem. I. B. 1; II. J. 1. *kænna* (sc. *manni*) *a.,* d. ä. att han drifvit sin boskap i bet på annans åker eller äng: „alterum accusare, quod pecora ipsius in arvum suum immiserit", ut haec verba recte explicat Ih. (Gloss. v. *kænna*). I. B. 39: 5.

Asaka, v. a. (Isl. item) åtala: actionem instituere. I. M. 23.

Asea, v. a. påse, åskåda: videre, inspicere. I. M. 20: pr. *4

Asker, m. spjut (eller egentligen spjutsskaft): hasta (vel proprie manubrium hastae). *at han aske ok odde* (pro *askar odde) taker til* (cfr. UplL.), II. M. 11: 1. *4

Asokn (asökn), f. lagsökning: exactio iudicialis. *þrea marker at -ninni,* d. ä. för det att han ej utan lagsökning gjort rätt för sig: ob contumaciam, qua alterum ad instituendam actionem coëgit (cfr. ÖGL. v. *sokn 2*). I. Þj. 16: pr, 1, 2; II. M. 25: 5 – 7.

Asyn, f. 1) åsyn: contuitus. I. M. 20: pr. 2) synligt tecken eller märke (efter begånget våld eller liden skada, å menniskor eller ting): evidens signum v. vestigium (illatae vis v. facti damni, in hominibus v. rebus adparens). I. M. 14; B. 38: 2; II. M. 21: pr. *sannar -nir,* I. B. 27, 39: pr. *4

Asæti, m. i. q. *hasæti* (vide UplL.) II. M. 25: 4. *4 *(hasæti)*

Asöres eþer, m. (vide SML.) II. Kr. 24: 8. *4

At, præp: c. dat. 1) åt, till: ad (locum &c.) *fara hem at andrum,* I. Þj. 16: 4. *kastar at* (sc. *söþi*), I. B. 50. *sko skærþer (karli) at foti,* I. B. 1; II. J. 1. *koma at arvi, at ængu komin,* vide *Koma.* 2) åt, för: ad, pro. *nykel at hærbærghe,* II. M. 26: 9. *faþir at (barni),* I. Kr. 9: 6; G. 8. *æn sva vinder at,* I. M. 10. *gior* v. *þe giorþo ænkte at,* II. M. 30: 10; Þg. 18: 1. *vær* *æn hans vili vari at,* II. B. 6: pr. *tiughu marker at manhælg hans,* I. M. 1: pr. *þre marker* &c. *at sarum,* I. M. 17: pr, 1 – 4; II. M. 21: 1, 2; 23. *þrea marker at asokninni,* vide *Asokn.* 3) på, i: in. *at vægh,* I. B. 44: pr. *at iorþ niþer,* II. M. 25: 3. *at kirkiu,* I. Kr. 13: 2; B. 3; Þj. 11; II. B. 17: 3. *at öldum,* I. M. 18. *at bondans* (sc. *husi;* cfr. VGL., UplL. et SML.), I. M. 4: pr, 2. *at þriþia dagh,* I. Þj. 11. *at solasætre,* II. Þg. 24: pr. *at þy sinne,* II. Kp. 13: 3. *at fyrsto skipvist,* II. Kg. 7: 1. *aghi ængin sak at,* I. Þg. 8. *bot ængun at,* I. B. 22: pr. 4) (vide ÖGL. sub 6.) *at rykande* (lege *ryþanda*) *sari, þrangalösu* v. *oþrængdu mali, oskiptum skoghi, brinnanda brandi,* I. M. 20: pr; B. 41, 43: pr; 45: 2; Þj. 14; II. B. 9: pr. *at lösnalösu, osöktu, ovæþiaþu, svaralösu, ændilangu,* I. B. 37: 2; 39: pr; Þj. 7; Þg. 2: pr; II. B. 4: 1; 5: 2. Cfr. *Saklös.* 5) med: cum. *byria at minstu kirkiu,* I. Kr. 8. *tala ... sum han byriaþi at,* I. Þg. 9. *at þy tali* &c., vide *Tal.* *böti ran at tolf örum,* I. Þj. 16: pr. *at ovilia mans,* I. B. 29. 6) till, som, i egenskap af: ad, ut, loco v. nomine rei. *akrum ær garþer at væg ok himil at þækiu,* I. Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. *at tiþaköp, vigslufæ, dylsbot, læstis bot, lækis bot, lintes bot, agrepinum, lösn,* I. Kr. 3: 4; 8; M. 3: 3; 17; II. Kr. 3; M. 21: 1, 2; 23, 26: 3, 4; 34: 1. *at botum,* I. M. 22. *at höghsto, minsto,* II. M. 25: 5; 30: 9. 7) till, i afseende på: habita ratione (rei). *iomdyrt at botum,* I. M. 17: pr. *þæn sum ælster ær at,* vide *Ælster.* Cfr. *Sander.* 8) att (framför infinitiver): nota infinitivi (cfr. UplL.). *at beþas præst,* för att &c.: ut petant &c. I. Kr. 1. 9) (vide UplL. sub 12.) *skal ... at skripta,* I. Kr. 4: pr. *skulu syn at næmpna,* I. B. 38: pr. *kan ... at skiuta,* II. Æ. 9: pr. *

Atakin, adj. (vide UplL.) II. M. 26: 16. et not. 38; 28: pr. *ængu a.,* I. B. 23; II. M. 26: 13, 14. Cfr. *Bar, Sander.* *4

Atalan, f. åtal: actio, accusatio. II. M. 24: 7. *1

Atskilias, v. dep. åtskiljas: separari. II. Æ. 10: pr.

Attatighi, num. åttatio: octoginta. II. Æ. 2: 1; M. 11: pr, 2. Scribitur *attighi,* I. M. 1: 7. *4

Atter (atti, I. B. 45: 1.*),* adv. 1) tillbaka: retro.)(*fram,* II. Þg. 5.)(*up,* I. B. 22: 1. *ærva a. i æt sina,* d. ä. taga bröstarf efter sina föräldrar och förfäder: capere hereditatem a parentibus aliisve cognatis in linea adscendenti relictam,)(*ærva fram i æt (sina),* II. Æ. 12: 3; 19: pr. *a. skipta,* I. B. 33: 1. Cfr. *Fulla, Fylla.* 2) åter, å nyo: denuo, iterum. II. J. 15: 3. 3) qvar: residuus. *vara a.,* I. B. 1; II. J. 1. *a. sitia,* II. Kg. 7: 6. * *(ater)*

Atter bryta, v. a. bryta, uphäfva: rescindere. *a. næmpd, skroksokner,* I. Þg. 3: 1; II. Þg. 19. *vitne, eþar brytas atter,* II. Þg. 18: 4. *4

Atter fa, v. a. återgifva, återlemna: reddere. II. B. 7: pr. *4

Atter ganga, v. n. 1) återgå: redire. *til sins a.,* d. ä. återtaga: recipere. II. Æ. 8: 1; J. 3: 1. *gangi atter i byskipt,* II. B. 10. 2) återgå, förklaras ogild: irritum fieri. *eþer ganger atter,* I. Kr. 9: 6; II. Kr. 24: 5, 11. *þiufnaþer gangi atter,* i. e. actio furti repellitur (quod alio loco exprimitur verbis: *þa vare þæn oþiuva,* II. M. 26: 18.), I. Þj. 4. *

Attergangs (attirgans), adj. indecl. återgångs (ed): (iuramentum) irritum. *eþer, lyktarvitne* &c. *varþer a.,* I. Þg. 14, 18; II. Kr. 24: 8. *4

Atter gildi, n. (vide UplL.) II. M. 25: 10. *a. sins,* I. B. 22: pr. *givi a. bo* (gen.) *bondans,* I. Þj. 16: 4. *4

Atter gælda, v. a. betala, ersätta: solvere, rependere. I. B. 22: 2; 44: 2; 48: pr; Þj. 15. *

Atter kalla, v. a. (vide SML. sub 2.) I. G. 16: pr. *4

Atterköpa, v. a. återköpa (en såld jordegendom): redimere (fundum venditum). II. J. 11: pr. *3

Atter köps fastar, m. pl. gode män *(fastar)* som voro tillstädes vid återköp angående jord: testes rogati, qui aderant cum fundus venditus redimeretur. II. J. 11: pr. *4

Atter læggia, v. a. (vide UplL. sub 1.) II. J. 15: 5. *3

Atterlægha, f. (vide SML.) II. B. 8: 4. *4

Atter lösa, v. a. (vide UplL. sub 2.) I. B. 14; Þg. 5: 5; II. Kr. 7: pr; J. 10: pr. *4

Atter standa, v. n. återstå: restare. I. Þg. 7: 2; II. Kg. 7: 2. Cfr. *Æftir standa.* *4 *(ater sta)*

Atter staþa, f. återstod, rest: residuum. II. Kg. 7: 6.

Attondi, num. åttonde: octavus. *a. dagher* (sc. *iula*), nyårsdagen: dies circumcisionis (cfr. VGL.). II. Kr. 26: pr. *

Attunger, m. 1) en åttondedels by: octava pars pagi.)(*fiorþunger* et *halver byr,* I. B. 19: pr. 2) adscendent i tredje led: cognatus in tertio gradu lineae adscendentis.)(*fiorþonger* et *halva,* II. Æ. 12: pr. *halver a.,* adscendent i fjerde led: cognatus in quarto gradu lineae adscendentis. Ibid. *

Avisning, f. (vide UplL.) *haver han a.,* kan han gifva anvisning på något annat (till humlegård) tjenligt ställe: si alium locum (lupulo colendo) idoneum monstrare possit. I. B. 24; II. B. 13: 1. *4

Avugher (dat. m. *afgum*), adj. afvig, bakvänd: inversus, retrorsus. Vide *Brander.* *4

Aværka (avarka), v. a. (vide SML.) *a. manni i akrum*)(*sla a ængium,* I. B. 22: pr. *

Aværkan (dat. pl. *-kum;* cfr. UplL.), f. (vide ÖGL. sub 1.) II. B. 13: pr. *4

Ax, n. ax: spica. I. B. 22: 1; Þj. 2: 1; II. M. 26: 11. *4

Axl, f. axel: humerus. Vide *Överaxlaþer.* *2

Aþalbogher, m. så kallas en viss del (en procent) af arfvet, hvilken, då fader eller moder efter den andra makans död tog bakarf, tillföll den dödes närmaste slägting på andra sidan; så att om t. ex. fadren ärfde 100 marker, en mark tillföll närmaste möderneslägtingen; ita appellatur certa portio (centesima pars) hereditatis, quae, cum pater vel mater altero coniugum iam mortuo hereditatem acciperet, cessit proximo cognato a parte parentis iam mortui; ut, ex. c. si pater hereditate acciperet C marcas, una marca cederet proximo cognato materno. *ræter a.,* I. G. 11: 3. Rationem denominationis in modum aliquatenus probabilem explicare non possum. Locc. versio hoc loco nullum sensum praebet; in Lex. Iur. vertit: "principalis pars."

Aþalkunu barn (aþulkunu barn), n. (vide VGL.) I. G. 9; II. Æ. 18: 3.)(*frillobarn,* II. Æ. 19: pr. *

B.

Bak arf, n. (vide VGL.) I. G. 11: 3; II. Æ. ind. not. 54. *

Ban, n. (vide VGL.) *man i b. liusa, sitia i banni,* I. Kr. 15. *

Bana ord, n. dräpande, dråp: perpetratio homicidii, caedes (cfr. VGL.). *næmpna man til b.,* I. M. 6. *1

Band, n. band: vinculum. I. Kr. 5: 6. *man basta ok i b. föra* (i. q. *binda*), allitt. II. M. 25: pr. Cfr. *Fæsti-, Ærmaband.* *

Bani, m. 1) bane: nex. *fa bana*, I. M. 26: pr; B. 44: 1. 2) (vide UplL. sub 2) I. M. 4: pr, 1; 5: pr; B. 46: pr, 1; II. M. 1: pr. Cfr. *Hald-*, *Mans-*, *Raþbani*. *

Bansater (banzater), adj. (vide UplL.) II. Kr. 24: 1. *4

Banzmal, n. (vide UplL.) I. Kr. 10, 11; II. Kr. 22: pr. et nott. 54, 55. *

Bar, adj. (vide UplL.) *b. ok atakin* (cfr. UplL.), I. Kr. 10; B. 20: 1; 28, 39: 4; Þj. 1: 3; 2: pr; II. Kr. 21. &c. *4

Bardaghi, m. 1) (vide VGL.) I. M. 20: pr.)(*sar*, I. G. 2. 2) slagsmål: pugna, dimicatio. *præta æller b.*, I. M. 18. *

Barklöpa, f. afbarkande: decorticatio. II. B. 14: 7. *3 *(barka löpa)*

Barliker, adj. uppenbar: manifestus. *b. mannum*, II. M. 25: 2.

Barn, n. 1) barn: infans. Vide *Mö-*, *Sven-*, *Vãggu barn*. 2) barn, son eller dotter: filius v. filia, liberi. *döa af barne* (cfr. VGL.), I. G. 10. *vita manni b.*, *dylia barns*, I. G. 8; II. Æ. 18: pr. Cfr. *Aþalkunu-*, *Broþurs-*, *Dottur-*, *Frillu-*, *Oska-*, *Stiup-*, *Suna-*, *Systor barn*; *Hema konq.* *

Barnafaþer, m. (vide UplL.) *vita b. sin*, de matre infantis, II. Æ. 18: rubr. *hetir þæn* v. *vari han b. hænnar*, I. G. 8; II. Æ. 18: pr. *4

Barn sot, f. (vide UplL.) *döa i b.*, II. Æ. 18: 1. *3

Barþer, vide *Bæria*.

Bas, ? (Isl. m.) bås: praesaepe bovis. II. M. 25: 11.

Basta, v. a. (vide VGL.) *-aþer ok bundin*, allitt.,)(*bundin mæþ ærmabandum*, vide *Ærmaband*. *man b. ok i band föra*, allitt. II. M. 25: pr. *4

Bast löpning, f. basts afskalande: corticis delibratio. I. B. 23.

Bater, m. båt: cymba. II. M. 26: 16. *

Batsfarmber, m. båtlast: onus cymbae. II. B. 14: 5. *4

Benbrot, n. benbrott: fractio ossis. II. M. 24: 2. Cfr. *Brut*. *4

Benbrutin (bænbrutin), adj. som fått ben brutet: cui os fractum est. II. M. ind. 21; cap. 21: pr. not. 52. *3

Benlösning, f. (vide UplL.) I. M. 13. *3

Beta, v. a. jaga: venari. *b. man i hæl mæþ höke ok hunde*, II. M. 1: 2. *2

Beþas, v. dep. begära: petere. *b. præst*, *vigilsi* &c. I. Kr. 1, 7; B. 10: pr. &c. *b. hionalagh binda*, *ransaka*, I. Kr. 7; Þj. 7. *

Bilder, m. plogbill: vomer. I. B. 46: pr. *koma mæþ bild ok biogskæppo*, allitt., d. ä. för att plöja och så: paratus ad arandum serendumque. II. J. 15: 3. Cfr. *Ardir bilder*. *4

Bild kippi, m. (a *bilder* et *kippa*) dragare, oxe som drager plogen: iumentum, bos qui vomerem i. e. aratrum trahit. I. Þg. 5: pr.

Biltogher, adj. (vide VGL.) II. M. 24: 4; sed perperam I. Eþs. 6: 1. *

Binda (part. pass. dat. f. *bundni* v. *bunni*), v. a. 1) binda: ligare. *basta ok b.*, allitt. II. M. 26: 5. *b. byrþi*, *bundin byrþi*, vide *Byrþi*. *bundin mæþ ærmabandum*, II. M. 26: 5. Cfr. *Saman binda*. 2) stadfästa, bekräfta: confirmare. *b. hionalagh*, I. Kr. 7; II. Kr. 8: pr. 3) förbinda, förpligta: obligare, obstringere. *b. sik til at byrghia* &c. II. B. 9: 1. 4) öfverbevisa: convincere. *man viþ sar b.*, II. M. ind. 24. *mæþ vitnum bundin*, II. Þg. 17: 1. *b. man viþer mæþ tvem vitnum ok tolf manna eþe*, I. G. 8; II. Æ. 18: pr; M. 26: 2. *b. man viþer mæþ þrim vitnum ok prætolftum eþe*, II. M. 9: 3. Cfr. *Viþer binda*. 5) bevisa: probare. *b. köp*, *skipti*, *lof a man*, I. B. 5, 9: 1; G. 15; II. J. 3: 2; B. 16: 1. *b. (torghköp) mæþ tvem*

byamannum sinum bolfastum ok sæx manna eþe, b. mæþ landsmanni enum ok andrum bymanne, II. Kp. 2: 1. *b. fæstning, gift, lofvitne mæþ tvem vitnum ok tolf manna eþe,* I. G. 1; II. J. 13: 3; B. 14: 10. *b. köp mæþ þrim vitnum ok attertan manna eþe,* II. J. 2: pr. *

Biogskæppa, f. kornskäppa, ett kärl hvari kornet bärs vid såning: qualus satorius (proprie ad sationem hordei usitatus). Vide *Bilder*. Cfr. ÖGL. v. *sæþis, skæppa*.

Biskoper, m. biskop: episcopus. I. Kr. 1. &c. Cfr. *Ensak, Lænsmaþer, Maþer*. *

Biskops hærbærghi, n. gästrum för biskopen: cubiculum hospitale episcopo recipiendo destinatum. I. Kr. 2. *3 *(biskuper)*

Biskops sak, f. (vide UplL. sub 1.) II. Kr. 26: 2. *3

Bita, v. a. bita: mordere. I. B. 47, 49; II. B. 28: 1. *fastar bitin a þæn sum salde,* vide *Fasti*. Cum vero dicitur *fastar bitas,* II. J. 5: pr., pro *bitas* sive *bita* sive *bindas* legendum videtur. *4

Biti, m. bjelke: trabs. Cognita quidem est haec significatio h. v. (cfr. ÖGL.); an vero ita explicari possit ubi dicitur: *hittis æi b. æller bæni,* allitt. I. M. 3: 1, fateor me ignorare; sensus vero horum verborum, ut mihi videtur, hic est: si non adpareat hominem in domo sua esse occisum, ac inde in aream extractum esse corpus; quod si ita sit, forte pro *biti* legendum est *bloþ*, ut conferri possint verba: *ma se blod ok bænd hinnugh sum dræpit var,* VGL. I. Mandr. 14: 2; II. Dr. 30. Had. verba *biti älla bäin* (ut ille male legit pro *bæni*) vertit: ”stycke af kroppen eller ben”; Locc.: ”nec ulla caro aut os funeris reperiatur”; Ih. denique (Gloss. v. *bita*): ”ita ut nec dens nec os inveniatur, i. e. si nihil eius inveniatur.” *2

Biuþa (*byþas* pro *biuþas*, I. M. 22.), v. a. 1) erbjuda: offerre. *b. vaþabot ok vaþaeþ*, I. B. 45: 2. *b. ræt,* I. G. 15. *b. (fult) til byrd sinni,* I. B. 2; II. J. 6. *b. fult fore sik,* II. M. 24: pr. *biuþi* (sc. *eghur sinar*) *þem skyldaster ær,* I. G. 16: 1. *b. sik til eþa,* I. Þg. 3: 1. *biuþas*, dep. erbjuda sig: se offerre. I. M. 22. Cfr. *Lagh-, Op-, Til-, Ut biuþa*. 2) befalla, påbjuda: iubere, indicere. I. Kr. 13: 2. Cfr. *Ubudin*. *

Biþa, v. n. bida: exspectare. I. Kr. 4: pr; II. Kr. 11: pr; Þg. 3. *4

Biþia (impf. *baþ*), v. a. 1) bedja: rogare, precari. I. B. 42. *b. i friþ,* I. Eþs. 6: pr. 2) begära: petere, expetere. *b. sik kunu,* I. G. 1. *b. ok fæsta,* II. Æ. 1: 3. *

Blami, m. (Isl. itèm) blånad: livor. II. Kr. 24: 2; M. 20, 24: 2. *1

Blar, adj. blå: lividus. *b. æller bloþugher,* I. M. 12; II. M. 22: 1. *sla man blan,* I. M. 14. *4

Blear, vide *Blöia*.

Bloþ, n. blod: sanguis. I. M. 20: pr. *vækkia b.,* I. Kr. 13: pr; II. Kr. 26: pr. *at rinnande -þe,* I. M. 20: pr. *sla man til bloþs ... þo at fullsære varþe,* tillfoga (större eller mindre) sår: vulnus (gravius vel levius) infligere. II. M. 19. *

Bloþer, m. i. q. *bloþ*. *synis þær b. a blöiu,* I. Kr. 9: 4.

Bloþugher, adj. blodig: cruentus. Vide *Blar*. *4

Bloþvite, n. blodvite: levius vulnus. *sla til b.*)(*sargha,* II. Kg. 4: pr. *

Bloþ vækning, f. blodsutgjutelse: effusio sanguinis. II. Kr. 26: pr.

Blöia (*blear* pro *bleor* v. *bleo*), f. lakan: lodix. *bolster ok b.,* II. Æ. 10: pr. not. 69. *koma a b. ok bolster,* I. G. 2. Cfr. *Bloþer*. *3 *(blea)*

Bo (*bö*; gen. *bo* pro *bos*), n. 1) (vide

UplL.) II. Æ. 9: 2. *bo ok boskaper,* allitt. II. M. 25: 9, ubi v. *bo* videtur proprie respicere bona immobilia, *boskaper* vero mobilia. 2) lös egendom: bona mobilia. I. Þj. 16: 4; II. M. 25: 10. *

Boa, bo, 1) v. n. bo: habitare. I. M. 8; B. 19: 1; 25; II. J. 15: 3; B. 1: 2; 8: 2. *saman b.,* de coniugibus. II. Æ. 8: 4. *boas* (dep.) *fore,* i. q. *boa.* II. M. 25: 4; 26: 9. 2) v. a. inreda, tillreda, reparera: instruere, adornare, reparare. *til vigsla boin,* de aede sacra recens exstructa, I. Kr. 1. *taki niþer garþ ok boe* &c., d. ä. uprätte åter den nedtagna gärdsgården: saepem iterum exstruito. I. B. 40: 4. Cfr. *Um-, Up boa; Færþa boin.* *

Bodsæti (pl. *-ta* pro *-tar*), m. (a *boþ*) inhyses man (eller qvinna): tugurii incola (cfr. ÖGL. v. *hussætu maþer*). I. Kr. 3: 4.

Bogher, m. bog, frambog: armus anticus.)(*lar,* I. B. 48: 2; II. B. 28: pr. Quae significatio huic v. in compositione, *aþalbogher* sit tribuenda, ignoro; vocabula *bogher, bogha böter* in iure Hels. occurrentia, ad hanc rem illustrandam aliquid conferre, equidem non video. *3

Bok, f. bok: liber. *taki b. at kirkiu,* nemligen Biblen eller någon annan andelig bok, som vid edens afläggande skulle vidröras: ex aede sacra adferunto Biblia aliumve sacrum codicem in iurando tangendum (cfr. ÖGL. h. v.). I. Þj. 11. Cfr. *Laghbok.* *

Bol, n. gård, landtgods: praedium. *hava b. ok bygning annars mans,* allitt., d. ä. såsom landtbo: alieno praedio conducto uti. I. B. 13: 2; II. J. 15: 13. *ræna annan b. ok bygning* (cfr. *Ræna*), I. B. 13: 1. *

Bolagh, n. bolag: societas bonorum. *b. saman læggia,* I. B. 15. *skipta æptir fullu -ghi,* d. ä. efter hvars och ens andel i bolaget: dividere secundum normam societatis v. pro rata portione. Ibid. *4

Bolaghs man, m. bolagsman: socius bonorum. II. J. ind. not. 29. *3

Bolaghsstæmna, f. 1) giftostämma, arrendetid: tempus in quod conducitur fundus. *b. ær ute,* II. J. 15: 3, 6. 2) den dag då arrendet uphör: dies finiendae locationi conductioni determinatus. *til b.,* ibid. §. 4. Cfr. SML. h. v., et ÖGL. v. *bolagh.* *4

Bolby, m. (vide ÖGL.))(*om eghnir,* II. Æ. 12: 1. *4

Bolfaster, adj. (vide UplL.) II. M. 26: 9; Þg. 12: 2. *4

Bolsmiþer, m. smed som bor på landet: faber ferrarius ruri habitans.)(*silfsmiþer,* II. M. 11: 2. Cfr. UplL. M. 12: 5. Ver. vertit: "faber proprium fundum possidens."

Bolstaþa mæn, vide *Bolstaþsmæn.*

Bolstaþa skæl (*bolstaþs skæl,* II. B. 18: pr.), n. 1) gränsskilnad emellan byar: confinium pagorum. II. B. 17: pr, 3. 2) råmärke emellan byar: lapis terminalis inter pagos. II. B. ind. 18; cap. 17: rubr. *4

Bolstaþer, m. gård eller by; i synnerhet den dertill hörande jord: praedium vel pagus; praesertim agri &c. ad praedium vel pagum pertinentes. I. Kr. 6: 1; B. 39: 6; 42; Þj. 17: 2; II. Kr. 11: 1; M. 8: pr; 9: 3; B. 8: 3. *b. sin, annars* &c. I. B. 21: 1; 42; II. B. 1: pr; 18: 1. *b. manna,* I. M. 5. *b. iorþa,* I. B. 1. *skipta -þum,* I. B. 11. *a -þi*)(*a skoghum* et *innan ta ok tomta ra,* I. M. 4: 1. *by ok b.,* allitt. I. B. 24; II. B. 13: 1. *bolstaþ* (pro *-þa*) *mællum,* II. B. ind. 13. *

Bolstaþsmæn (bolstaþa mæn, bolstad men), m. pl. byemän, invånare i en by: incolae pagi. I. Kr. 6: 1; M. 4: 1; 5; B. 24, 38: pr; 42, 45: pr; II. M. 8: pr. *4

Bolstaþs ra, comm. (vide UplL.) II. B. 18: 2. *3 *(bolstaþa ra)*

Bolæggia, v. n. göra bolag: societatem bonorum instituere. *vara* v. *vita bolaght*, I. B. 15.

Bonde, m. 1) bonde, jordegare: vir proprium fundum habens. I. Kr. 1. &c.)(*gæster*, I. M. 4: pr, 2.)(*þianosto man*, *lænsman* &c. II. Þg. 14: pr. Cfr. *Husbonde.* 2) (gift) man: maritus. I. Kr. 9: 5; B. 32. &c. *ganga i kirkiu æptir bonda* (cfr. ÖGL.), I. Kr. 3: 5. *

Boren, adj. född: natus. II. Æ. 2: 1. Cfr. *U-*, *Þiþborin.* *4 *(burin)*

Borgha, v. a. gå i borgen (för): fideiubere. *b.*, absolute, I. B. 18. *b. pænninga fori annan*, *b. manni til svar*, ibid. *

Borghan, f. borgen: fideiussio. I. B. 18; Þg. 6. *

Borghana man, *borghans man*, m. borgensman, löftesman: fideiussor. II. Þg. 12: 2. *4

Bortu, vide *Burtu.*

Borþ, n. bord: mensa. *enni*, *trænni*, *þrænni b.*, d. ä. måltider: prandia. I. Kr. 8; II. Kr. 3. *

Bos brigþ (*bosbrigh*, II. M. ind. not. 94.), f. våldsamt borttagande af en annans häst eller nötkreatur ur stallet: alieni equi vel bovis ereptio e stabulo. II. M. 25: 11. Prior h. v. pars *bo* in hac compositione forte habet significationem pecoris (cfr. VGL. et ÖGL.).

Boskaper, m. 1) (vide ÖGL.) Vide *Bo 1.* 2) i. q. *bolagh. vara i b. soman*, II. J. 13: 1. *4

Boskipt, f. 1) boskifte, egendoms delning: bonorum divisio. II. J. 16: 3. *ægha i -tinne*, ega del i boet, om det skulle delas: participem esse bonorum, si dividenda essent. II. M. 30: 6. *sum han a i -tinne*, efter den andel han har i egendomen, då den skall delas: pro rata parte, quae in divisione bonorum ei competit. II. J. 13: 1. *give ut b.*, d. ä. den andres andel i boet: portionem bonorum ad alterum pertinentem. II. J. 16: 3. 2) (vide VGL. v. *boskipti* sub 3.) *ægha b.*, II. Kg. 2: 4.

Bo spiall, *bosspæld*, n. i. q. *bospænd.* II. M. ind. not. 96; cap. 26: 14. n. 33.

Bospænd, f. (vide ÖGL.) II. M. 26: 14, ubi verba: *vites manni b.* illustrantur additis verbis: *lokkat hion hans.* *2

Bos ran, n. (vide VGL.) II. M. 25: 10. *2

Bostaþer, m. i. q. *bolstaþer.* II. B. 22: pr. not. 78. *by æller* v. *ok b.*, II. B. 20: pr. not. 57; 22: pr. n. 77.

Bot (g. pl. *böta*, I. Þg. 5: 6.), f. 1) ersättning: reparatio, compensatio. Vide *Spiælla-*, *Ætiubot.* 2) bot, böter: mulcta. *lagha b.*, I. Eþs. 9: 1. *fullar böter*, II. M. 24: 7. *fullar lagha böter*, I. M. 24. Cfr. *Arva-*, *Dyls-*, *Friþer-*, *Fæ-*, *Gor-*, *Lagha-*, *Lytis-*, *Læghre-*, *Lækis-*, *Læstis-*, *Sara-*, *Vaþa-*, *Þiuvala-*, *Ætta-*, *Öra bot* v. *bötir*; *En-*, *Tvæ-*, *U-*, *Þræböti.* *

Botulfs mæssa, f. (vide VGL.) I. B. 38: pr. *2

Boþ, f. bod: sella, casa. Vide *Sælaboþ.* *3

Brander, m. 1) brand, brinnande: incendium. *at brinnande -di ok riukande röki*, allitt. I. B. 45: 2. 2) eldbrand: titio. *þa eldar afgum brandum*, proverb., då uptänder man eld med afviga bränder; säges liknelsevis om arf som, emot naturens vanliga ordning, går från barn till föräldrar och förfäder: inversis titionibus ignis accenditur; allegorice dicitur de hereditate quae, contra consuetum naturae ordinem, a liberis relinquitur parentibus avisque. Had. et Ih. credunt sensum huius proverbii esse: inversos titiones accendere. I. G. 11: 1; II. Æ. 11: 1. *4

Brandstuþ, f. (vide ÖGL.) I. B. 45: 5. *2

Brat, adv. hastigt, snart: repente, cito. *sva b.,* I. B. 40: 2; II. B. 5: 1. *2

Bref, n. 1) bref: epistola. II. Kp. 13: 4. *konungs b.,* II. M. 24: 4; Þg. 2. *profastins b.,* I. Kr. 15. Cfr. *Forbuþa-, Skiuta bref.* 2) skriftligt betyg: litterae testificationes continentes. *mæþ b. ok (full) skæl,* I. G. 17; II. M. 8. *

Brigþ, f. (Isl. *brigd,* egentligen förändring: proprie mutatio) 1) rubbning; särskildt uphäfvande af ett köp, då den sålda saken, vid anstäldt klander, ej kan hemulas: rescissio; speciatim rescissio factae emtionis venditionis, cum evictio rei venditae, mota lite, averti nequit. *b. komber i,* II. J. 3: 1. *varþa aþrum fore b.,* praestare evictionem. Ibid. Cfr. *Obrighþer.* 2) (vide UplL.) II. Kp. 7: 2. 3) våldförande, våldsamt borttagande: violatio, ereptio (cfr. locutiones: *brigd vináttu,* violatio amicitiae, *Niála S.* cap. 43; *gera audrom brigdrerpi,* iactum verriculi alii praeripere, M. L. GulaþL. Landsl. 50; Anglo-Sax. *bregdan,* diripere). Vide *Bos brigþ.* *3

Brista, v. n. 1) brista, gå sönder: frangi. I. Kr. 5: 6. 2) brista, fattas: deficere, deesse. *þa -te allum* &c. II. M. 9: 6. *

Broa, v. a. (vide SML.))(*varþa væghum,* I. B. 21: 1. *

Broar syn, broa syn, f. (vide ÖGL.). I. B. 38: pr; II. B. 23: 1. *2

Broa skaþi, m. skada, åstadkommen genom bristfällig bro: damnum, cuius caussa fuit pons ruinosus. II. B. ind. not. 81.

Bro fiæl, brofiol, f. (egentligen förstugubro, bro utanför gårdsporten eller dörren: proprie tabulatum v. ponticulus ante portam; vide ÖGL.) gård, hus: domus. I. Þg. 9; II. Þg. 3; quibus tamen locis h. v. potius pagum significare videri posset. *2 *(broa fiol)*

Broþir (nom. *broþur,* dat. *broþiri,* acc. *broþir*), m. broder: frater. I. M. 2: 2; Þg. 17: 3. &c. Cfr. *Sundirkulla; Faþurs-, Frillu broþir.* *

Broþurs barn, n. brorbarn: fratris liberi. I. G. 11: pr, 1; II. Æ. 11. *3 *(broþor barn)*

Broþurs luter, m. brorslott: portio (hereditatis inter fratres et sorores dividendae) fratri cedens. I. G. 11: 1.

Brud, f. (vide ÖGL.) I. G. 2. *

Brudfærd, f. (vide ÖGL.) I. G. 2. *2 *(bruþfærþ)*

Brudgumi, m. brudgumme: sponsus. I. G. 2. *4

Brudkallar (a *karl* v. *kall*), m. pl. män som åtföljde bruden till brudgummens hem: viri, qui sponsam ad domum sponsi comitabantur. I. G. 2. Cfr. VGL. v. *bruþmæn.*

Brudsæta, f. i. q. *bruþframma* (vide UplL.) I. G. 2; II. Æ. 2. Pronuba, secundum Ih., ita dicitur, "quia eius locus ad mensam sponsae est proximus."

Bruþtugha, f. i. q. *brudsæta.* II. Æ. 2: pr. Posterior h. v. pars Germanicae forsan originis est. Cfr. GotlL. v. *bryttugha,* et Visby StL. v. *brytteghe.*

Brut, n. 1) brytande: fractio. *b. bena,* fractio ossium. II. M. ind. not. 89. *at ute æro b. baþe,* d. ä. bägge styckena af det afbrutna benet: ut exstent utrinque fragmina. II. M. 21: 2. Cfr. *Benbrot.* 2) öfverträdande: violatio. Vide *Eþsöris-, Skriftabrut.* 3) delning: divisio. *b. ok tomtamal,* I. B. 1; II. J. 1. *

Brutlikin, adj. (vide UplL.) I. Eþs. 6: 1; Þg. 5: 6. *4 *(brutliker)*

Bryggia, v. a. brygga: coquere (cerevisiam). *bryllöp ær bruggit,* convivium nuptiale (cerevisiam coquendo) paratum est. I. G. 2.

Bryllöp, brydlöp, bruþlöp, n. (vide

SML.) II. Æ. 2: pr. *bryggia, drikkia b.*, I. G. 2, 6; II. Æ. 4. * *(brudlöp)*

Brylungi, *brullungi*, comm. brylling: patruelis. I. M. 1: 3; G. 11: 1. * *(bröllungi)*

Bryta (part. pass. *bröten*, II. Kr. 5: pr.), v. a. 1) bryta, sönderbryta &c.: frangere, perfringere &c. *b. armlæg a manni*, II. M. 21: 2. *fæ bryter sik* (cfr. UplL.), I. B. 38: 1. *b. by up*, i. q. *ryva by* (vide UplL. v. *ryva 1*), I. B. 19: pr. Cfr. *Ben-, Nybrutin.* 2) upbryta: effringere. *b. hus, laþu, kirkiu, skip*, I. B. 27, 39: pr; Þj. 14; II. Kr. 5: pr; M. 26: 16. 3) bryta, öfverträda, ej iakttaga: violare, non servare. *b. skrift sina*, II. Kr. 24: 10. cfr. *Skrifta brut.* 4) förbryta sig, begå brott: peccare, delinquere. I. M. 10; Þg. 6; II. Kr. 24: 12, 14; M. 25: 4. *b. i manhælgþ mans*, II. Æ. 2: 1. 5) uphäfva: rescindere. Vide *Atterbryta.* *

Bryta, *brötta*, f. i. q. *ruþa* (vide UplL.). *ryþia gen ruþu (v. ruddu) ok bröta gen b.* (cfr. UplL. v. *ryþia*), I. B. 10: 1; II. B. 21.

Brænna, 1) v. a. bränna: cremare. *b. skogh*, I. B. 45: pr. 2) v. n. brinna, upbrinna: flagrare, comburi. *b. i eldi*, I. G. 14. *

¹*Brænna*, f. brand: incendium. I. B. 45: 1. Cfr. *Skogha brænna.* *3

Bræþe, f. (Isl. *brædi*; a *braþer*, praeceps) häftighet, vrede: animi fervor, ira. *hogga* &c. *af b.*)(*hæmpna fore gambla fegþ* (cfr. *af braþum gærningum*, I. Eþs. 4: pr; II. Kg. 4: pr.), II. M. 24: 4. Cfr. UplL. v. *bræþa vitni.*

Bröta, v. a. (vide UplL.) Vide *Bryta* f. *3

Brötta, vide *Bryta* f.

Bröþra skipt, f. delning (af arf) emellan bröder: divisio (hereditatis) inter fratres. II. Æ. ind. not. 53.

Bud, *boþ*, n. 1) bud: nuntius. *fa b.* *(sc. af manni)*, *fa manni b.*, I. Kr. 4: pr, 1; 5: 2. *sænda b. manni*, II. M. 26: 3. 2) ombud: mandatarius. Vide *Ombuþ.* 3) begäran: rogatus. I. Kr. 5: 6. 4) tillbud, erbjudande: oblatio. Vide *Laghbuþ.* * *(buþ)*

Budkafli, *boþkafli*, m. (vide VGL.) *b. upskæra, bæra*, I. Þg. 1: 1; II. M. 26: 3. * *(buþkafle)*

Budskaper (botskaper), m. (vide SML.) II. Kp. 12: 3. *kunungs b.*, I. Þg. 1: 1. *4 *(buþskaper)*

Bukker, m. bock: hircus. I. B. 46: 1; Þj. 1: 2; II. M. 1: pr; 26: 12; B. 28: pr. *4

Bur, ? (Isl. n.) byggning, hus: aedificium, domus. Vide *Burtomt.*

Burt, *bort*, adv. bort: aliorsum. *b. skipta*, I. Eþs. 6: 1. *læggia b. af stad* &c. I. B. 19: 6; II. J. 15: 8. * *(bort)*

Burtompt, f. tomt att sätta ett hus på: solum ubi exstruatur domuncula. I. B. 1; II. J. 1.

Burtu, *bortu*, adv. borta: alibi, procul. *vara b.*, abesse. I. B. 28, 33: 1. *þa ær b. lönskript*, vide *Lönskript.* *4 *(borto)*

By, vide *Byr.*

Bya dela, f. tvist emellan byar: lis inter pagos. II. J. 18.

Bya mal, n. (vide UplL. sub 1.) *sva mykit hanum bær til i -le*, II. B. 2: 4. not. 54. *mera æn han bær til i ræto -le*, II. B. 21. *4

Byaman, *byman*, m. 1) pl. (vide UplL. sub 1.) I. M. 4: 1; B. 19: 1; 40: 3; Þj. 11; II. J. 15: 12; B. 6: 2. not. 75; 24: 2. 2) (vide UplL. sub 2.))(*landsmaþer*, II. Kp. 2: 1; Þg. 12: 3. *mæþ tvem -num sinum*, d. ä. invånare af samma stad: cum duobus eiusdem urbis incolis. II. Kp. 2: 1. *4

Bya mark, f. bys jord: solum ad pagum pertinens. *a samo b.*, inom samma bys område: in eiusdem pagi territorio. II. M. 26: 16. *2

By anit, f. (vide UplL.) II. B. 17: rubr. *3 *(byar a nyt)*

Byaskogher, m. (vide VGL.) II. B. 24: 2. *4

Bya skæl, n. i. q. *bolstaþa skæl 2.* II. B. 20: pr. *4

Byggia, v. a. 1) inrätta, tillreda: struere, parare. *b. læmugildri,* I. B. 44: 1. 2) bebygga: aedificiis instruere. *b. tomt,* I. G. 13. 3) bebo: habitare (locum). *siþan dala bygdus,* I. G. 11: pr. 4) v. n. bo: habitare (in loco). I. B. 1; II. J. 15: 6. *

Bygning, f. 1) byggning, reparation: aedificatio, reparatio. Vide *Kirkiu-, Skipa bygning.* 2) landtbruk: cultura terrae. *bol ok b.,* vide *Bol. bygninga balker,* I. B. rubr.; II. B. rubr.; cap. 28: 4. *

Bygþ, f. (vide UplL.) II. Þg. 5. * *(bygd)*

Bylia, v. a. (vide UplL.) Vide *Ombylia.* *3

. ***Byman,*** vide *Byaman.*

Byr, by, m. 1) by: pagus. I. B. 1; Þj. 7; II. M. 2: 1; B. 19. &c. *halver b.*)(*fiorþunger* et *attunger,* I. B. 19: pr. *viþer by*)(*viþer skogh,* II. Kr. 6: pr. *i by*)(*a gatu æller a genlötum,* I. M. 20: pr. *karl atte by allan,* II. J. 1. *b. ok bolstaþer,* vide *Bolstaþer. bya millum* v. *mællum,* I. B. 37: 3; II. M. 25: 5, 6. *byamillum,* I. B. 44: pr; Þj. 16: pr. *næmpna by ok bonda,* vide *Næmpna. taki fyrsta by* &c., d. ä. tage till vitnen byns invånare: incolas pagi antestator. I. M. 20: pr. Cfr. *Bolby.* 2) stad: urbs. *lagh sum i bynum ganga*)(*a landeno,* II. Þg. 12: 3. *

Byrghia, bærgha (sup. *burghit*), v. a. c. dat. (vide UplL. sub 2.) *b. sinu* (cfr. UplL.), I. B. 8: 1; 41; II. B. 10. *

Byrgsl, f. ? arbete (egentligen med inbärgning): opera rustica (proprie in collectione frugum foenique). *taka b. mans,* taga honom i arbete (till aftjenande af böter): ⸢mulctae nomine accipere operam furis⸣, ut recte hunc locum explicat Ih. (Gloss. v. *berga*). II. M: 26: 2. *3

Byria, v. a. börja: incipere. I. Kr. 3: pr; 8; Eþs. rubr.; B. 44: pr; Þg. 9; II. Kr. 6: pr. *vare þær bot -aþ* (cfr. SML.), II. M. 22: pr. *

Byrþ, f. 1) bärande: portatio. Vide *Upbyrþ.* 2) börda: onus. *iak ær (mæþ) barni ok b. bonda mins* (cfr. UplL. v. *byrþi*), I. G. 12; II. Æ. 10: 1. not. 84. 3) slägtskap: cognatio. *æptir b. sinne,* secundum cognationis rationem (cfr. SML. Addenda pag. 337). II. Æ. 9: 1. *hvar mæþ b. sinne,* quisque suae cognationis iure. II. Æ. 12: pr. *hvart æptir þy þæt ær -þum* (i. e. cognationis iure) *til boret,* II. Æ. 7: pr. 4) slägtled: gradus cognationis. *innan þriþiu b. (hvars þera),* I. Kr. 9: 2; G. 1; II. Kr. 24: 12; Æ. 12: 3. *utan þriþiu b.,* II. Kr. 24: 12. 5) slägt: cognati. *iorþ dömis* v. *gangi i byrþ* v. *byrþina atter* (cfr. UplL. et SML.), I. B. 1, 2, 6: 1. *þa dömis iorþ i b.,* d. ä. tilldömes den af köparne, som är bördeman: fundus emtori venditori cognato adiudicator. II. J. 3: 2. 6) (vide UplL. sub 5.) *þu havir salt b. vara, b. þera ær sald,* I. B. 1; II. J. 1. *biuþa (fult) til b. sinni,* bjuda bördelösen för den sålda jorden: offerre pecuniam ad redimendum fundum hereditarium a cognato venditum. I. B. 2; II. J. 6. *4 *(byrd)*

Byrþar loter, m. jord, hvaraf man genom börd blifvit egare: fundus, quem iure cognationis aliquis redemit. Ita explicanda videtur h. v., ubi dicitur: *haver man -lot i eghnum,* i. e. si quis tali modo partem praedii cuiusdam adquisivit, II. J. 15: 7; etsi id quod hoc loco statuitur errato quodam in caput de locatione conductione fundorum irrepsisse videtur. Locc. vertit citata verba: "si qui partem suam iure consanguinitatis in alicuius possessione habeant." *4

Byrþarman, byrþaman, börþar man, m. slägtinge: cognatus. I. B. 1, 2, 14; Þg. 5: 5; II. J. 1.)(*ubyrþaman*, I. B. 5; II. J. 3: 2. *4

Byrþi, f. börda: onus. *binda b., bundin b.*, I. Þj. 2: 2; 3; II. M. 26: 11. Cfr. *Lynnar bördi.* *

Byskipt, f. (vide UplL.) *gangi atter i b.*, II. B. 10. *3

Bytta, f. bytta: situla. *taker alt soman b. ok hand*, d. ä. om den, som mjölkar en annans ko, blir tagen på bar gerning tillika med mjölkbyttan: si is, qui alienam vaccam mulget, in ipso facinore captus fuerit, una cum mulctra." II. M. 26: 13.

Bælger, m. bälg, buk: venter. *1 Inde

Bælgmord, n. fosters fördrifvande: procuratio abortus. I. Kr. 12; II. Kr. 25.

Bælskin, n. skinn, ovisst af hvad slag, hvilket erlades såsom utskyld: pellis, incertum cuius generis, quae tributi nomine pendebatur.)(*leþungs skin* et *vighra manna skin*, I. Þg. 7: 2. Locc., priorem h. v. partem a *bælger* derivans, vertit: "pellis ex qua sacculus aut follis aut pera viatoria facienda sit"; Ver. autem, certe non felicior, vertit: "corium bovinum", a *büla*, mugire.

Bændil, m.? (a *band;* Anglo-Sax. *byndel*, fascia) band, rep (hvarmed något bindes): funis, vinculum. *sla b. um hals* (sc. *þiuvi*), I. Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. Locc. et Ih. (Gloss. v. *büdel*) vertunt: "numella." Isl. *bendill*, villus, cirrus, huc non videtur pertinere.

Bæni,? (forte pl. a *bæn*) i. q. *bænd* (vide VGL.). Vide *Biti*.

Bæra (ber pro *bær)*, v. a. 1) bära: portare, ferre. *a altare b.*, I. Kr. 3: 6. *b. nykla bondans*, II. M. 24: 8. *fram b.*, I. Kr. 13: 1. *til skift b.*, II. Æ. 7: pr. *þre föter bæra en til gatu*, d. ä. han går ut ifrån den som vill tillegna sig honom såsom träl; likasom t. ex. en hund kan gå på tre ben då det fjerde är skadadt: deficiente uno quadrante tamen tribus quasi pedibus exit ex domo, i. e. liber est a potestate eius, qui controversiam status ei infert; sicut ex. c. canis, uno pede laeso, ceteris tamen tribus currit. II. Kp. 3. Cfr. *Op-, Ut bæra.* 2) framföra: proferre. *vitni b.* ( )(*eþ sværia*), II. Þg. 18: 3, 4. cfr. *Vitni.* *tver bæra vitni ok* (sc. *gangs*) *tolf manna eþer* (verba: *tver bæra* tantum pertinent ad v. *vitni*, non vero respiciunt sequentia), II. M. 19. *b. lysninga vitni*, I. M. 20: pr. 3) frambringa, bära (frukt): producere, ferre (fructus). *æptir þy sum annar aker bær til*, d. ä. i förhållande till storleken: sicut ager fruges fert, sc. pro ratione magnitudinis (cfr. *Aþalbogher*). Locc. vertit: "quantum fructuum alter ager proportionaliter ferre potest." I. G. 11: 3. Incertum mihi videtur an huc pertineat locus: *ok hvat sum bær*, I. Þj. 16: 4, qui a Locc. vertitur: "et res frugiferas"; at haec verba forte corrupta sunt; in rec. codice praetermittuntur. II. M. 25: 10. 4) tillkomma: pertinere. *mera æn til hans lota bar*, II. J. 13: 1. *mera æn han* (acc.) *bær til i ræto byamale*, II. B. 21. Cfr. *Til bæra.* *

Bærgha, vide *Byrghia.*

Bæria, v. a. 1) slå: verberare. *barþer)(hoggin (fullum sarum)*, I. M. 8; II. M. 21: pr; 24: 6. *barþer)(sar gior*, II. M. 24: 8. *bærias*, dep. i. q. *bæria.*)(*vækkia bloþ*, I. Kr. 13: pr. 2) tröska: triturare, flagellare fruges. II. Kr. 6: pr. *

Bætri, adj. bättre: melior.)(*sæmbri*, I. B. 10: 1.)(*værri*, I. B. 11. *bæster*, superl. I. Kr. 6: pr. Cfr. *Halva.* *

Bön, f. 1) förbön: preces (pro alio). *sancto mario b.*, I. Kr. 1. 2) särskildt, förbön för en som begått brott: speciatim deprecatio pro alio, qui delictum commisit. *ægha bönina* (cfr. ÖGL.), I. Eþs. 6: pr. *

Böna, f. böna: faba. I. Þj. 2: 2. *4

Böno aker, m. böneland: fabale. *ærta aker æller böno* (sc. *aker*), II. M. 26: 11. *3

Böta, v. a. 1) ersätta: rependere. *böti spiæl*, I. B. 39: 6. *böti spiælla bot*, ibid. §. 1. *böti atter klukku* v. *spiæl*, I. Kr. 5: 6; B. 40: 3; II. B. 8: 2. *böti atter tolf öra firi hæst* &c. I. B. 39: 4. 2) försona sitt brott genom böter, böta: delictum mulcta expiare, mulctam solvere. *b. hor, sak*, I. Kr. 9: 6; B. 18. *böti atter man* &c. *(mæþ prættan* &c. *markum)*, I. Kr. 5: 6; B. 46: 2; G. 2; II. M. 1: 2. *bötis atter son ofödder fore fiuratighi markum*, II. M. 25: 3. *

D.

Dagher, m. 1) dag: dies. *um liusan dagh*, I. B. 30. *d. ær orþinga*, II. Þg. 3. Cfr. *Attondi; Aldra hælghona-, Enstöþings dagher* &c. 2) bestämd, förelagd dag eller tid: dies praefinitus, spatium concessum. *læggia dagh*, I. Þj. 11. *fiughærtan nata d.*, II. Kg. 7: 2; B. 23: 2. Cfr. *Eþ-, Stæmpnudagher*. 3) pl. lifsdagar, lifstid: tempus vivendi. I. B. 12. Cfr. *Lifdaghar*. *

Daghværke, n. dagsverke: opera diurna. II. Kr. 1: 1. * *(dags værke)*

Danar arf, n. (vide VGL. et UplL.) I. G. 17. *

Del, m. del: pars. *mere delin*, II. B. 17: 3.

Dela, v. n. tvista: litigare. I. M. 16; B. 1, 4. &c. *d. suman*, I. B. 34: 1; Þj. 8; II. B. 5: 1; 18: pr. *dela siþan (*sc. *þær) um, dela þer (*sc. *þær) um, æn þer dela (*sc. *þær) um*, I. B. 3, 15, 34: 1. &c. — ***Delas***, dep. tvista inbördes: inter se litigare. *d. viþer*, I. Þg. 3: 1. *

Dela, f. tvist: lis. II. Þg. 18: 2. Cfr. *Bya dela*. *

Deld, f. (vide UplL.) I. B. 22: 1, 2; Þj. 17: 2; II. B. 8: 1. *4

Disker, m. bord: mensa. *vara um disk ok duk mæþ andrum*, allitt., d. ä. äta vid samma bord: eadem mensa uti. I. Þg. 17: 3. *3

Domari, m. (vide UplL. sub 2.) I. Eþs. 6: 3; Þg. 1: pr; 2, 3: pr, 1; 5: pr, 1; 8; II. Kg. 6: 1; M. 21: pr; B. 5: 1; Þg. 6. *

Domber, m. dom: iudicium, sententia. I. Þg. 2: pr; 7: 1. *domarans d.*, I. Þg. 2: 1; 5: pr. *lagha d. ær a man förþer*, I. Þg. 5: 2. *æptir lagha domi*, ibid. §. 1. *d. ganger a man*, I. Þj. 3; Þg. 5: 2. *dom til taka*, I. Þg. 7: pr; II. B. 1: pr. *d. ok (full) skæl*, vide *Skæl*. *

Domì *(döma* pro *doma)*, m. i. q. *domber*. I. B. 21: pr; II. B. 1: pr. *doma (til) taka*, I. B. 43: 1; G. 16: 1; II. J. 12; Þg. 9: pr. *4

Dottir, f. dotter: filia. Scribitur *doctur*, I. G. 11: pr. gen. *doctur*, I. G. 1. acc. *doctir*, I. Kr. 9: pr. pl. acc. *döttir*, I. G. 3: 1. Cfr. *Guþdottir, Systirdoctir*. *3

Dotturbarn, n. (vide VGL.) I. G. 11: pr; II. Æ. 11: pr. *3

Dragha, v. a. 1) draga: trahere. *d. anda til ok fran*, I. Kr. 6: pr. Cfr. *Updragha*. 2) draga ut (på tiden), fördröja: extrahere, differre. II. B. 5: 1. *

Drap, n. dråp: caedes, homicidium.)(*mord*, I. M. 3: 4. *d. innan sængar*, i. q. *innan sænga drap*, II. M. 12: rubr. Cfr. *Afals-, Af fals-, Dulgha-, Handaværka-, Innan sænga-, Vaþa drap*. *

Drapari, m. dråpare: homicida. I. M. 3: 3. *

Drikkia (impf. pl. 3 pers. *drukko*), v. a. dricka: bibere. *d. brydlöp*, I. G. 6; II. Æ. 4. *1

Drivari, m. lösdrifvare: erro, homo vagabundus. *d. æller þiænistolös*, I. Þj. 15.

Drunkna, v. n. drunkna: in aqua casu perire. I. G. 14. *2 *(drukna)*

Drænger, m. (vide ÖGL.) Vide *Leghudrænger*. *

Dræpa, v. a. dräpa: occidere. *döþum dræpin*, I. M. 23. *d. til arfs*, II. M. 10: 3. *dræpas* (dep.) *mæn*, *þræmænningiar*, *gæstir* &c., d. ä. om den ene dräper den andre: si alter alterum occidat. I. M. 1: 2, 3, 8; 4: 2; II. M. 24: 4. *

Dræt, f.? (vide UplL.) Vide *Fiska-*, *Kælka dræt*. *4

Duker, m. duk: mappa. Vide *Disker*. *4

Dul, n. 1) nekande: infitiatio. *a dulum (fore) standa*, i. q. *dylia 1*. I. Þg. 14; II. Kr. 11: 1. 2) nekande med edgång inför domstolen: infitiatio in iudicio iuramento negatorio firmata. *e skulu d. fore döþum standa*, II. M. 25: 2. *standi dul fore döþs sak*; II. Þg. 9: 1. *4

Dulgha drap, n. (vide UplL. sub 1.) I. M. 5: pr. *4

Dylia, v. a. 1) neka, förneka: negare, infitiari. I. G. 8; Þg. 9; II. M. 9: 4; 21: pr; 26: 2. *d. ok sighia næi fore*, II. Æ. 18: pr. *d. baþi lighris ok barns*, I. G. 8; II. Æ. 18: pr. 2) (vide UplL. sub 2.) II. Æ. 20: 1. *d. mæþ eneþe sinum*, ibid. *d. mæþ eþe sæx manna*, II. Kr. 10: 3; M. 26: 16. *d. mæþ sæx mannum fore lænsmanne ok tolf mannum fore biskope*, II. Kr. 24: pr. *d. mæþ tolf manna eþe*, II. Kr. 20: pr; Kg. 2: pr; Æ. 18: pr; Kp. 1: pr; 11: pr; B. 26: 1. *d. mæþ tolf mannum*, II. B. 13: pr. *d. mæþ næi ok tolf manna eþe*, ibid. *d. mæþ eþe tolf manna ok tvæggia manna vitne*, I. Eþs. 2: 1. *d. mæþ þrim vitnum ok þrætolftum eþe*, II. Þg. 21. *

Dylkas, v. dep. tredskas: contumaciter agere. I. Þg. 5: pr. Ita quoque Ihad., ac sine dubio recte, explicat h. v.; Locc. vero eam, ut videtur, confundens cum v. *dylia*, vertit: dissimulare.

Dylsbot, f. böter för nekande eller döljande; så kallas böter som erlades af dråpare som ej genast tillkännagaf dråpet: mulcta infitiationis v. occultationis; ita appellabatur mulcta, quam pendebat interfector, qui commissam caedem non statim publicavit. I. M. 3: 3.

Dyr, adj. dyr: carus, qui care constat. *kuna ær halvu dyrri*, d. ä. för qvinna bötes dubbelt: duplex pro femina esto mulcta. I. M. 18. *þrim markum dyrra*, d. ä. så mycket högre bot: mulcta tribus marcis aucta. I. M. 13, 14. Cfr. *Iomdyr*. *4

Dyr, n. pl. dörr: ianua. I. Þj. 7. *döþer (ligger) firi durum*, I. Þg. 13: pr. Cfr. *Kirkiu-*, *Sanghus dyr*. *

Dyrt, adv. dyrt: care, magno pretio. *gælde skaþa sva dyrt* &c. I. B. 38: 2. *4

Dænsker, adj. Dansk: Danus. I. M. 4: 2. *3 *(dansker)*

Döma, v. a. 1) döma: iudicare. *domari vil æi d. manna mællum*, I. Þg. 2: pr. *d. manni ræt lagh*, II. Þg. 14: pr. *d. sökning up a man*, II. Þg. 24: 1. *d. fram*, vide *Fram*. *d. mætsmæn i garþ mans*, II. Þg. 17: pr. *iorþ dömis i byrþ*, vide *Byrþ 5*. *dömis af þöm þrea marker, þæn dömis af þrim markum*, I. Kr. 9: 3; II. J. 3: 1. Cfr. *Ut döma*. 2) tilldöma: adiudicare. *ægha* v. *ægn dömis manni*, I. B. 5: pr; 14; II. J. 3: 3. *dömis hanum sit atter*, I. B. 17. *havi þæn pænninga sum dömis*, I. B. 16. *dömis ække gælkaranum* &c. II. M. 24: 3. *

Dömi, n. (vide VGL.) Vide *Ilz dömi.* *1

Döpilsi, f.? döpelse: baptismus. *fa d.*, I. Kr. 6: pr, 1; II. Æ. 10: 1.

Döþer, adj. död, liflös: mortuus, inanimus. I. Kr. 4: pr; M. 5: 1. &c. *d. (ligger) firi durum*, I. Þg. 13: pr. *döþs (mans) sak*, II. Þg. ind. not. 2; cap. 9: 1. Cfr. *Qvikker.* *

Döþer, m. död: mors. *lyta* v. *hava döþ*, I. Eþs. 2: 2; B. 46: pr. *komber (i) d. þera mællum*, si morte alterutrius separentur. I. B. 15; II. J. 16: 1. *döþum dræpin*, I. M. 23. *

Döþviþer (döfviþer), m. (vide UplL.) I. B. 23. *byaskogher sum d. ær*)(*eke skogher*, II. B. 24: 2. *4 *(döfviþer)*

E.

E, vide *Æ.*

Eghin, adj. egen: proprius. I. B. 35: 3. *

Eghn, *ægn*, f. (vide SML.) I. B. 6: pr; 12, 14; II. J. 1, 3: 1, 3; 15: 6–8.)(*lösörar* v. *lösir örar*, II. Kr. 13: pr. coll. §. 1; J. 13: pr.)(*hus ok lösörar* v. *inriþær*, II. Æ. 12: 1, 5. Cfr. *Om eghn.* *

Eki skogher, m. ekeskog: quercetum. II. B. 14: 6; 24: 2.

Ekorni, m. ekorn, ekorre: sciurus. I. B. 44: pr. *4 *(ikorni)*

Elda, v. a. elda, uptända eld: ignem facere. Vide *Brander 2.*

Elder, m. eld: ignis. I. B. 45: pr, 1, 2, 4. *e. æller ofse*, allitt. II. J. 15: 3. *brinna* v. *brænna i eldi*, I. B. 34: pr; G. 14. *eldi lösum slæppa*, I. B. 45: 1, 2. *e. rinder viþari æn han (sc. maþer) vil*, ibid. §. 1. *e. ær hofþi höghri*, I. Þg. 13: pr. *

Ella, vide *Ælla*, *Ællis.*

En, 1) num. en: unus. *en domare*, II. Þg. 7. *en skogh*, II. B. 24: 2. *ena bot*, I. M. 6. *enum skötra*, I. B. 19: pr. *enum þriþionge*, II. Æ. 19: 2. *kænnis enum (sc. manni)*, II. B. 8: 2. *en* (pl.) *lagh*, I. Kr. 9: 1; II. Kr. 24: 12. *i enum væþium*, II. B. 5: 1. *en vitni ok æi annur*, i. e. aliqui ex testibus non vero ceteri. II. Þg. 18: pr. *alt at enu*, vide *Alder 1.* 2) adj. ensam: solus. *konunger en*, II. M. 17. *ensmans*, I. Þg. 13: pr. *þomalfinger ær et iomdyrt* &c. I. M. 17: pr. 3) pron. samme: idem. *a en (man)*, I. B. 5. *i enum eþe*, I. Þg. 17: 3. *i enni þingariþ*, I. Þg. 4. *et mal*, II. Kr. 24: 5. *a enu þingi*, I. Þj. 4; II. M. 26: 18. *vitna* v. *sanna baþir et*, II. M. 19, 20. *vari þæt alt et*, de iis idem ius esto. I. B. 3. *varin baþin* v. *vari alt um en* (pl.) *lagh*, II. M. 24: 8; B. 14: 7. *en* (pl.) *svar*, I. Kr. 9: 1; II. Kr. 24: 12. *

Enböti, n. enkel bot: simplex mulcta. *liggi i e.*)(*tvæböti*, I. Eþs. 9: pr; Þg. 5: 1; II. M. 10: pr. *sökia annan i e.*)(*tvæböti* et *þræböti*, II. M. 24: 1. *4

Enda, adj. indecl. ende: unicus. *e. barn*, II. Æ. 6: 4.

En eþer, m. (vide VGL.) *dyle mæþ -þe sinum*, II. Æ. 20: 1. *1

Enfæ, n. i. q. *ensak. e. bondans* &c. I. B. 29; G. 10; Þj. 16: pr; II. B. 15: 1; 27: 1. *4

Enist, *enost*, adv. endast: solum. *þy at e. … at* &c. (cfr. ÖGL.), I. B. 31: pr; II. J. 7; Þg. 2. *4

Enni, num. en: unus. *e. bord*, I. Kr. 8; II. Kr. 3.

Enonga, adj. indecl. (attamen *-gom*, dat. m.) ende: solus. *e. bot*, *elder*, II. B. 24: 2. *4

Ens, adv. endast: solum. *þy e. … at* &c. I. M. 23 (ubi tamen pro *þy* scriptum est *þo*); Þg. 11. *4

Ensak, f. ensak: mulcta, quae uni tantum cedit. *kunungs e.*, I. M. 5: pr; Þj. 5: pr; Þg. 3: 2. *biskops e.*, II. Kr.

21. not. 44. *bondans e.,* II. M. 26: 1. *byamanna e.,* II. B. 24: 2. His locis sine dubio addendum est *e. soknamanna,* I. Kr. 5: 6, ubi tamen pro *e.* scriptum est *eensokn.* *

Ensoman, ensomin, adj. ensam: solus. II. Kr. 6: 6; B. 8: 3. * *(ensamin)*

Enstöþinger, m. (a *standa;* Isl. *einstædingr*) enstöding, en som är ensam: solitarius. Inde

Enstöþings dagher, m. ensam helgdag, som är utan förhelg: dies festus solitarius, cui non adnexa est vigilia (*helghidagher sum æi ær fasta eller forhelgd firi,* SML. Kk. 17: 1.).)(*sunnodagher æller þer daghar ær genfastor æro igen,* II. Kr. 26: pr. not. 40.

Ezin, ezinni, vide *Sin.*

Eþa fylli, f. edfyllnad; så kallas edgärdsmännen, eller de (t. ex. tolf) män som, utom vitnena, tillsammans gingo en ed: complementum iurisiurandi; ita appellantur viri (ex. c. duodecim) qui, praeter testes, una dabant iuramentum iudiciale.)(*eþar vitni,* I. Þg. 17: 1.

Eþar vitni, n. vitnen som svuro i föreden, åtföljde af ett visst antal edgärdsmän: testes, qui dabant iuramentum praevium, a certo virorum numero postea complendum.)(*eþa fylli,* I. Þg. 17: 1.

Eþa taki, m. (vide ÖGL.) I. Þg. 13: pr; 14. *4

Eþdagher, m. dag som föreläggés till edgång: dies ad iuramentum iudiciale dandum determinatus. II. Kr. 24: 3.

Eþer, m. ed: iuramentum. *e.*)(*vitni,* d. ä. den af (t. ex. tolf) edgärdsmän gångna ed i motsats mot den föregående vitneseden: iuramentum a certo virorum numero (ex. c. duodecim viris) datum, oppositum praevio testium iuriiurando (cfr. *Eþa fylli, Eþar vitni*). II. M. 2: pr; 24: 6. not. 51; Þg. 3, 18: pr, 4. *take eþ* ()(*vitni*) *hvar han kan fa,* d. ä. edgärdsmän: ad iuramentum dandum eligat sibi viros ubicumque potuerit. II. Þg. 18: 3. *eþ sværia*)(*vitni bæra,* ibid. §. 4. *lagha, olagha e.,* II. Kr. 24: 5. *i eþe vara,* ibid. §. 4. (sc. *gangi*) *ængin* (sc. *vaþa*) *eþ æptir,* I. G. 10. *mæþ sornum eþe,* II. Æ. 9: 1. not. 50. *vari a tvem vitnum ok sialfs hans eþe,* II. Kp. 7: 1. *væria sik mæþ tvæggia manna eþe ok sialfsins, væria mæþ þriggia manna eþe,* vide *Væria. sæx manna e.,* II. Kr. 24: 3; M. 20. cfr. *Dylia 2, Vita, Væria. vari a tvem vitnum ok sæx manna eþe,* II. Kp. 7: 1. *tolf manna e.,* II. Kr. 24: 3; Æ. 1: 3; 10: 2; M. 31: pr; Kp. 11: pr; B. 24: 1. cfr. *Dylia 2, Firi, Ganga, Sværia, Vita, Væria. mæþ sornum eþe tolf manna,* II. M. 8: 1. *næi ok tolf manna e.,* I. G. 8; II. M. 9: 5. cfr. *Dylia 2, Væria. tu* v. *tvæggia manna vitni ok tolf manna e.,* I. M. 22; B. 17, 45: 2; Þg. 12; II. Æ. 9: 2; J. 16: 1; Kp. 7: 1; 9; B. 16: 1. cfr. *Binda 4, 5, Dylia 2, Firi, Ganga, Sökia, Vita, Væria. bæra tver vitni ok* (sc. *gangs*) *tolf manna eþer* (cfr. *Bæra 2*), II. M. 19. *tve vitnismæn fylla tolf manna eþ,* I. Þg. 13: 1. *vita mæþ tvæggia* v. *tvem qvinna vitnum ok tolf manna eþe,* vide *Vita. mæþ .. vitnum ok tolf manna eþe,* II. Æ. 7: pr. *binda, sökia, væria mæþ þrim vitnum ok attertan manna eþe,* vide *Binda 5, Sökia, Væria. þrætolfter e.,* vide *Þrætolfter.* Cfr. *Asöres-, En-, Forhæfþis-, Granzla-, Vaþa-, Værnar eþer.* *

Eþ gilder, adj. i. q. *eþganger* (vide UplL.). I. Þg. 17: 2.

Eþlös, adj. oberättigad att gå eller fordra ed i en viss sak: cui non licet in caussa quadam iuramentum dare vel poscere. *orþlös ok e.,* allitt. II. M. 30: 10. *3

Eþs mæn, m. pl. edgärdsmän, de män

som, jämte hufvudmannen, tillsammans gå ed i ett rättegångsmål: viri qui, una cum persona principali, dant iuramentum iudiciale.)(*hovudsman*, I. Þg. 15: pr.

Eþsord, n. edgång; tilläfventyrs egentligen formuläret för eden: iusiurandum; proprie forsan concepta verba in quae iuratur. *sighia e.*, förestafva eden: verba iuranti praeire. I. Þg. 13: pr. *dela um e.*, tvista derom, huruvida eden är rätteligen gången: litigare de iuramento, an rite sit datum. Ibid.

Eþsöre, n. (vide VGL. sub 1.) *kunungs e.*, I. Eþs. rubr. *bryta kunungs e.*, I. Eþs. 7: 1. *

Eþsöris brut, n. (vide SML.) I. Eþs. 6: 3. *varþa dræpin utan e.*, d. ä. utan att genom dråpet edsöre är brutet: occidi, non tamen violato iuramento regio. I. M. 3: pr, 1. *4

Eþsört (edzörd), adj. n. (vide VGL.) I. M. 22; Þg. 13: pr. *3

F.

Fa, v. a. 1) få: accipere. *fa bud*, I. Kr. 4: pr. *fa ræt*, II. B. 5: 2. *far* (sc. *han*) *æi sæx öra, far æi gældit*, I. B. 28, 48: pr. *far æi þera* v. *þön vitni*, I. B. 22: 2; II. Æ. 9: 2. *e hvar han far*, I. Þg. 17: 1. *fa sak* v. *tilmæli*, I. Kr. 13: 1; Þg. 13: pr. *fa formæli sin*, I. M. 8; II. M. 24: 6. 2) fasttaga, fånga: capere, deprehendere. I. Þj. 3. *varþa fangin*, I. M. 4: 2. 3) gifva, lemna: dare, tradere. I. Kr. 1, 2, 4: pr; 5: 1; Þj. 5: pr; II. Kr. 11: pr; M. 26: 5. *fa manni bud*, I. Kr. 4: 1; 5: 2. *fa manni i hænder*, I. M. 5: pr. Cfr. *Atter-*, *Ut fa*. 4) skaffa: parare, in medium adferre &c. *fa sik farvægh*, I. B. 19: 3. *fa borghan* v. *borghana man fore sik*, II. M. 25: 1; Þg. 12: 2. *fa klokkara*, *stræng til klokku*, I. Kr. 5: pr. *annan aboa fore sik fa*, II. J. 15: 4. *fa en man þær firi han svær*, I. Þj. 11. 5) (vide VGL. sub 6.) *fa missla annars æng*, I. B. 22: 1. 6) (vide VGL. sub 7.) *fa eþ gangit*, I. Kr. 12. *

Faler, m. spjutjärn: spiculum, ferrum hastae. Vide *Spiut faler*. H. v. non significare perticam hastae, ut statuit Ih., quem in glossario ad ius Upl. secutus sum, luculente demonstrat Ol. H. S. cap. 137 (*Fornm. Sög.* IV. pag. 338.), ubi de hasta quadam dicitur: ”*var falrinn allr gullrekin, en skaptit var eigi hærra, enn taka mátti hendi til fals*”; et *Kristinrettr hinn gamli*, ed. Thorkelin, cap. 18: ”*spiót ... þat er sva væri scept, at madr mætti taka hendi til fals*” &c. *3

Fall (fal, faal), n. 1) fall: casus (quo res cadit). Vide *A-*, *Af-*, *For-*, *Mis-*, *Ovan-*, *Vatn fal*. 2) fall, händelse: casus, eventus. I. M. 22; G. 5. 3) död (genom dråp): mors, nex.)(*manhælg*, I. M. 1: pr, 1 - 7. 4) försummelse: neglectus. *kan f. a farliþ koma* (cfr. *Farliþ*), I. B. 40: 3. Cfr. *Leþsna-*, *Skil fall*. 5) fall, förlust af sin sak (i rättegång): clades, amissio caussae. *talu fram halda annattiggia til fulz æller falz* (cfr. *Fulder*), I. Þg. 9. *

Falla, v. n. 1) dö: mori. Vide *Fran falla*. 2) (vide UplL. sub 3.) *f. at eþi*, I. Kr. 10. *fallin at eþi*, II. Kr. 24: 9. 3) (vide UplL. sub 4.) *dömas fallin at sak*, I. Þg. 5: pr. *vari fallin at þrim* v. *furatighi markum* v. *sæx örum*, I. B. 22: 2; 46: pr; II. M. 26: 6; B. 5: 1; Þg. 8. *kuna ær fallin at fyritighi markum*, I. Kr. 11. *vari fallin til furatighi marka*, II. Æ. 6: pr. *vari fallin at þrim* v. *atta markum*, d. ä. han förlorar vadepenningarne: perdito pecuniam appellationis nomine depositam (cfr. *Viþer hæta*). II. B. 17: 3. *þa æru þön lagh fallin* (cfr. ÖGL.), I. Þg. 13: pr.

4) (vide UplL. sub 5.) *falli slikt af mark sum mark*, I. Þg. 5: 6. *falder af öri af værþi*, I. B. 31: pr. *

Famn, m. (vide ÖGL.) II. B. 15: 1. *4

Fang, n. (vide UplL. sub 3.) *f. (sc. hö) æller -gi mera*, I. Þj. 14. *

Fanga, v. a. (vide UplL.) I. Þg. 5: 1. *

Fanga man, m. (vide UplL.) *næmpna f. sin*, I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. *4

Fara, v. n. 1) fara, gå: proficisci, ire. *f. a skip ut*, I. G. 14. *til* v. *fran (by) f.*, I. Þj. 7. *farin i pilagrims færd*, I. Þg. 13: pr. *f.* (forte addendum *i*) *leþong*, II. Þg. 24: 1. *u (kirkiu) f.*, I. Kr. 5: pr. *vilder f.*, errare. I. B. 22: 2; Þg. 13: pr. *f. æptir þinvi sinum*, I. Þj. 3; II. M. 26: 9, 17. *f. hem at andrum mæþ hær ok hæmpning*, I. Þj. 16: 4. *i syn f.*, II. B. 5: 1; 17: 4. *far synantan (sc. i syn)*, II. B. 17: 4. *f. uppa sio*, nemligen för att fiska: piscari in alieno lacu. I. B. 43: 1. *f. ok fikia, far innan (sc. skoghi) ok fikir*, allitt. (cfr. UplL., quamvis v. *f.* his locis non videtur habere activam significationem), I. B. 24, 43; II. B. 13: 1. *far hon sva til orþa*, d. ä. säger eller svarar: si ita dicat v. respondeat. I. Kr. 12. Cfr. *Omfara, Væghfarande.* 2) aflöpa, lyckas: succedere. *alt kan væl f.*, II. Æ. 2: 1. 3) uphinna: adsequi. Ita h. v. explicari posse videtur ubi dicitur: *giter æi ælft æller farit han*, nisi v. *farit* corrupta sit; Locc. vertit: "si colonus non habeat vires apprehendendi eum aut insequendi." I. Þj. 3. *

Farkoster, m. farkost, fartyg: navigiolum.)(*bater*, II. M. 26: 16. *4

Farlater, adj. (a *later*, tardus; *lætia*, tardare, impedire; cfr. ÖGL. v. *lætia*) hindrad från att resa: is cuius iter tardatur v. impeditur. *giora man -tan* (cfr. SML. v. *strandsatter*), I. B. 28.

Farliþ, n. (vide UplL.) *varþa f.*, d. ä. tillse att den hålles stängd: curare ut illa apertura sit clausa. I. B. 40: 3; ita quoque legendum videtur II. B. 8: 2, ubi v. *varþa* desideratur. *kan fall a f. koma*, d. ä. försummelse att stänga: si negligentia cuiusdam fiat, ut illa apertura non praecludatur. I. B. 40: 3. *4

Farmber, m. (vide UplL.) Vide *Batsfarmber.* *4

Farunöti (fara nöti), n. (vide VGL.) Vide *Flokker, Fylghi.* *

Farvægher, m. farväg: via curribus apta. I. B. 19: 3. *f. aldra manna*, ibid. §. 5. *4

Fasta, f. 1) (vide VGL. sub 2.) Vide *Genfasta.* 2) (vide VGL. sub 3.) *vare frug dagher i f.*, II. B. 15: 3. Cfr. *Miþfasta.* 3) (vide SML. sub 4.) *raþa fastone*, II. Æ. ind. not. 60. *krævia eþ til f. ok fæbota* (cfr. SML.), II. Kr. 24: 8. *eþer gangi (atter) til f. ok fæbot* v. *fæbota*, I. Kr. 9: 6; II. Kr. 24: 5 – 7. *dömas til f. ok fæböta*, I. Þg. 14. *

Fasta, v. n. (vide ÖGL.) I. M. 6. Cfr. *Förma.* *

Fasta fæþrene, n. (vide UplL.) *have fore f. ok alda oþal*, II. B. 10. *3

Fastar, vide *Fasti.*

Fasta ræter, m. (vide SML.) *þær var aldre f. agangin*, denna bevisning har ej blifvit fullgjord: illa probatio non est peracta. II. J. 2: pr. *4

Faster, adj. 1) fast: firmus. Vide *Bolfaster.* 2) fast, gällande: firmus, ratus. *þæt dömis fast ok fullt*, II. J. 2: pr. *

Fasti (pl. *fastar* v. *fasta;* in sing. occurrit I. B. 3.), m. en af de gode män. som voro närvarande vid köp, skifte och förpantning af jord: firmator, unus ex testibus sollemniter rogatis, qui in contrahenda emtione venditione, permutatione vel pigneratione fundorum aderant. I. B. 6: pr. *næmpna fasta sina*, I. B. 3. *sæti niþer (sc. æghu at ræþium), taki atter mæþ fastum*, I. B. 14.

eghn ut sætia mæþ ſastum, II. J. 10: pr. *sælia mæþ ſastum ok ſullum skælum,* I. B. 1; II. J. 1. *gripa til köps ok ſasta, orkar man æi ſastanar* v. *ſastum,* I. B. 4, 9: pr. *hava til ſasta ok ſull skæl,* I. B. 11; II. J. 3: 1. *þæt skal a ſastum standa,* I. B. 6: pr. *viti þæt tolſ ſasta,* I. B. 3. *vita mæþ ſastum sinum,* I. B. 8: pr. *vari sva gilder ſasta* (gen. sing.) *arvi sum ſasti,* I. B. 3. *ſastar ſylghia manni,* I. B. 14. *ſastar bitin a þæn sum salde,* i. q. *ſastar bita a rættum æghanda* (vide UplL.), II. J. 5: 1. Cfr. *Atterköps-, Gard-, Iorþa-, Köpa-, Oþil-, Væþia-, Þingſastar.* *4

Fastna, v. n. fastna: inhaerescere, devinciri. I. B. 44: 2.

Fastudagher, m. (vide ÖGL.) I. Kr. 13: 2; Þg. 13: pr; II. Þg. 4. *

Fastomater, m. mat, som det i catholska kyrkan är tillåtet att äta på fastedagar: cibus, quo diebus ieiunii vesci permittit ecclesia catholica.)(*kötmater,* I. Kr. 13: 1.

Fatöker, adj. fattig: pauper. I. Kr. 3: pr; Þg. 17: 4; II. Kr. 6: pr. *

Faþir, m. fader: pater. Scribitur in nomin. *ſaþur,* I. Kr. 9: pr; Eþs. 6: 1; M. 1: pr; 2: 1; B. 4, 8: pr; G. 3: pr, 2. dat. *ſæþær,* II. Æ. 18: 1. Cfr. *Barna-, Faþurs-, Guþ-, Skripta-, Stiupſaþir.* *

Faþor lös, adj. faderlös: patre orbus. II. Æ. ind. not. 50. *3

Faþur moþir, ſaþors moþer (ſaþor moþor), f. farmor: avia paterna. I. G. 11: 1; II. Æ. 11: 1. *

Faþurs broþir, ſaþor broþer, m. farbroder: patruus. I. G. 11: 1; II. Æ. 11: 1; 12: 3. *

Faþurs ſaþir, m. farfar: avus paternus. I. G. 11: 1; II. Æ. 11: 1. *4

Faþursſrændir, m. pl. fädernesläktingar: cognati paterni. I. G. 3: pr.

Faþurs systir, ſaþor syster, f. faster: amita. I. G. 11: 1; II. Æ. 11: 1. *

Fegþ, f. (Isl. *ſæd,* Anglo-Sax. *ſæhð*) fiendskap, fejd: hostilitas. *hæmpna ſore gambla ſ.* (cfr. *aſ langre avund,* II. Kg. 4: pr.), II. M. 24: 4.

Fikia, v. a. (vide UplL.) Vide *Fara 1.* *3

Fingir (pl. *ſingir,* I. M. 17: pr.), n. finger: digitus. *langa, litla ſ.,* II. M. 23: pr. Cfr. *Þomalſingir.* *4

Finna, v. a. finna: invenire. *bana ſ.,* I. M. 4: pr, 1; 5: pr. *4

Fiol, vide *Fiæl.*

Fiorþi, num. fjerde: quartus. II. Kr. 9, 11: 2; Kp. 3. *ſ. dagher* (sc. *iula, pascha* et *pighizdagha*), II. Kr. 26: pr. Scribitur *ſiarþi,* ll. cc. in notis. * *(ſiarþi)*

Fiorþunger (*ſiarþonger* in notis passim), m. 1) fjerdedel: quadrans. II. Kr. 24: 12, 13; M. 24: 8; 26: 7, 10, 19. *ſ. i bro,* II. B. 23: 3. *ſ. i by,* I. B. 1, 19: pr; II. J. 1. *ſ. hundaris,* II. Kp. 12: 1. *ſ. aſ skiplæghe,* II. Kg. 7: 2. 2) (vide UplL. sub 3.))(*halver by* et *attunger,* I. B. 19: pr. 3) adscendent i andra led: cognatus in secundo gradu lineae adscendentis.)(*attunger* et *halva,* II. Æ. 12: pr. Eandem significationem forte habet h. v. II. Kp. 3; cui loco conferatur UplL. Kp. 3: 1, etsi sensus utrobique obscurus est. * *(ſiarþunger)*

Fiorþungs maþer, m. 1) pl. invånarne i fjerdedelen af ett skeppslag: incolae quadrantis regionis *skiplæghe* dictae. II. Kg. 7: 4. 2) i. q. *ſiorþunger 3. ær ſran ſallin ſ.,* om alla adscendenterna i andra led äro döde: si mortui sint omnes cognati in secundo gradu lineae adscendentis. II. Æ. 12: pr. *1 *(ſiærþungs mæn)*

Firi, ſyri, ſori, ſore, præp. c. dat. v. acc. 1) framför (ställe): pro, ante (locum). *ſ. garþi sinum,* I. B. 35: 3. *ſ. garþ mans,* II. Þg. 23: 1. *vara frammi ſ.*

manni, I. Þg. 16. *kasta fram f. sik*, I. M. 23. *boa f.*, I. B. 25. *boas f.*, in qua locutione v. *f.* otiosa esse videtur; vide *Boa 1.* *spyrias f.*, vide *Spyria.* 2) framför (i jämförelse): prae (in comparatione). *fiure stenar hava vitsorþ f. þrim*, II. B. 18: pr. 3) inför: coram. *f. soknamannum, skriptafaþur sinum, grannum, allum mannum, biskope*, I. Kr. 9: 5; M. 8, 11, 22; B. 30; II. Æ. 13: 2; M. 24: 6, 7; B. 5: 1. *f. hans husbonda*, I. Þj. 15. *f. land ok laghman*, II. Þg. 19. *þe han (rani) f. liusti*, I. Þj. 16: pr, 4. *f. sokn, ölstuvu*, vide *Sokn, Ölstuva.* *lysi f. fyrsta moti*, II. M. 25: 5, 6. 4) före (tid): ante (tempus). *f. katrina mæssu*, I. B. 44: 2. *f. iamlanga þing*, I. Þg. 12. *f. lagha þing*, i. q. *fyr æn næstu lagha þing koma*, ut in antecedentibus exprimitur. I. M. 22. 5) i stället för: pro, loco (alterius). *pænninger f. kalf*, I. Kr. 3: 1. *qvikt f. döt*, I. B. 38: 1. *annar f. han*, I. Þg. 13: pr. *annan aboa f. sik fa*, II. J. 15: 4. *gældi atter hund f.*, sc. loco mortui canis. I. B. 44: 2. *hava annan iomgoþan f.*, II. B. 1: pr. 6) såsom: pro, ut. *f. frillo*, II. Æ. 13: 2. *f. iamlanga offer, dylsbot, attergilde, legho, fasta fæþrene*, I. Kr. 3: 4; M. 3: 3; II. M. 25: 10; B. 7: pr; 10. 7) för, för … skull: ob, propter. *f. intækium*, II. Kg. 7: 2. 8) om, angående: de. *ganga eþ f. hor*, I. Kr. 9: 6. *fylla vaþa eþ f. drap*, I. M. 22. *lysning f. hiona vigning*, II. Kr. ind. 20. *bref komber f. man*, II. M. 24: 4. *skæl f. þæt*, I. G. 17. 9) i afseende på: respectu habito rei. *hovuds man f. eþe*, II. Kr. 24: 4. *malsæghande f. vædning* &c. I. Þg. 11. 10) för, till förmån, skada &c. för: pro, in commodum, detrimentum &c. alicuius. *hava luf æller leghu f. sik*, I. B. 27, 43: pr. *hava doma f. sik*, I. B. 21: pr; II. B. 1: pr. *standi (en) lagh f. þem, standi vitsord* v. *værnar ord f. manni*, vide *Standa, Vitsord.* *sværia f. man*, i. q. *væria man*, ut in sequentibus dicitur. I. Þj. 11. *læsta skip f. manni*, I. B. 28. *ræna goþs f. haldsmanni, taka f. manni baþi hovat ok klövat*, II. M. 25: 9, 10. *hær taker æi halva f. halvu* &c., vide *Halva.* 11) för: pro. *ko* &c. *f. mark*, I. Þg. 5: pr. *þæt ær f. sik*, det är en sak för sig: hic specialis est casus, de quo nunc non agitur. II. Kr. 5: pr. 12) adverbialiter, tillstädes, närvarande: praesto. *f. vara*, a) (vide UplL. sub a), I. Þg. 5: 1. b) vara till, finnas: exsistere. *malsæghande ær f.* v. *skal f. vara*, I. M. 9, 27; Þg. 16. *f. sitia*, i. q. *f. vara* a).)(*til koma*, I. Eþs. 9: pr; II. M. 10: pr. *f. standa*, vara tillstädes: adesse. *standi f. ok væri sik mæþ tvem vitnum ok tolf manna eþe*, I. Þj. 7. *standi f. mæþ (næi ok) tolf manna eþe*, I. G. 8; II. Æ. 6: pr; Kp. 9; B. 14: 3. *standi f. mæþ þrim vitnum ok þrætolftum eþe*, I. Þj. 1: 3. *f. ganga*, framgå: prodire. *gangi f. mæþ tvem vitnum ok tolf manna eþe*, I. G. 4: pr. 13) (vide ÖGL. sub 11.) Vide *Firi giora, -stiæla; Fore föra* &c. *

Firi giora, v. a. c. dat. (vide UplL. sub 1.) I. G. 3: 1. * *(forgöra)*

Firi lata, v. a. eftergifva: concedere, remittere. *f. manni eþ*, I. Þg. 15: 1. *4 *(forlata)*

Firi stiæla, v. a. c. dat. (vide ÖGL.) *f. sinu goþs*, I. Þj. 9. *3

Fiska dræt, f.? i. q. *nota dræt* (vide UplL.). Ita explicari quidem posset h. v., cuius tamen loco legendum esse *kælka dræt*, manifestum est. I. B. 1.

Fisker, m. fisk: piscis. I. Kr. 3: 3; B. 26. *4

Fiski, f. fiske: piscatio. Vide *For-, Kroka fiski.* *2

Fiskitol, n. fiskredskap: instrumentum piscatorium. II. B. 16: pr, 4. *4

Fiski vatn, n. fiskevatten: fluvius v. lacus piscosus. I. B. 43: 1. *4

Fiskleker, m. (vide UplL.) I. Kr. 3: 3. *4 *(fiskeleker)*

Fiti (acc. *fitia*), n. bundt (lin eller hampa): fasciculus (lini v. cannabi). I. Kr. 3: 3. Norrlandi fasciculum lini, qualis in agro colligatur, adhuc appellant *fitja;* Ostrogoti autem ac Vestrogoti, teste Ih. (in *Dial. Lex.* pag. 42.), nomine *fätte* denotant stamen lanae.

Fiuri, *fiori*, num. fyra: quattuor. f. *fyra,* I. B. 19: 1. acc. m. *fiora,* I. Kr. 3: 4. f. *fiorar* v. *fiora*, I. Kr. 3: 5; 5: 3. n. *fiuvur,* I. Kr. 3: 2. dat. *fyrum,* I. Kr. 5: 6. Sed pro *fiughor*, gen. sine dubio legendum est *fiughora* v. *fiura*, II. Kr. 2: pr. *

Fiurmænninger, comm. (a *fiarþi maþer;* cfr. SML. v. *maþer 1.*) slägtinge i fjerde led af sidolinien enligt canoniska ätträkningen, prov. fjärmänning: cognatus in quarto gradu lineae collateralis secundum computationem canonicam. I. Kr. 9: pr; M. 1: 2; 2: 3.

Fiuþætigher, adj. vocabulum corruptum, cuius loco legendum est *friþætigher;* i. q. *friþætta* (vide ÖGL.). *fræls ok f.*, allitt. II. Kr. 24: 13.

Fiæl, *fiol*, f. (vide ÖGL.) Vide ***Bro fiæl.*** *2 *(fiol)*

Fiærre, adv. et præp. c. dat. fjärran: procul. *nærr ok f.*, I. B. 19: 3. *færmer,* compar. fjärmare: remotius. II. M. 11: 1. *fiærmast*, superl. *f. solu*)(*næst solu* (cfr. ÖGL.), I. G. 13. * *(fiærran)*

Fiætra, v. a. fjätra: compede vincire. II. M. 26: 6. *4

Flata, f. (vide SML.) I. B. 44: pr. *4

Flokker, *flukker*, m. 1) flock, sällskap: coetus hominum, caterva. *vara i f. ok farunöti*, I. Þj. 16: 4; II. M. 25: 10. 2) capitel: caput, titulus. II. Kr. &c. ind. *

Flygha (impf. *flögh*), v. n. flyga: volare. I. B. 46: pr.

Flytia, v. a. 1) föra: ferre. I. G. 4: pr; II. Kr. 11: 1. *flyti af þem (sc. hus),* II. J. 15: 6. Cfr. *In flytia.* 2) bortföra, flytta: de loco in alium movere, migrare. II. J. ind. not. 28. *4

Folk, *fulk*, n. folk, menniskor: homines. I. Kr. 5: 4; B. 45: 4; 49: 1; II. Kr. 18. *

Folkland, fulkland, n. landskap: provincia. *-da mællum,* d. ä. emellan Vestmanland och ett annat landskap: inter provincias, i. e. inter Vestmanniam et aliam provinciam. II. Kp. 6; B. 23: 4. Quod nonnulli statuunt, Vestmanniam olim, haud secus ac Uplandiam, in plures regiones *folkland* dictas fuisse divisam (cfr. O. Grau, *Beskrifning öfver Wästmanland*, Wästerås, 1754, pag. 11, 12.), id nullo certo nititur fundamento. Cfr. ***Folklands syn, -þing.*** *4

Folklands syn, f. syn, förordnad på landstinget: inspectio, ad quam habendam viri nominabantur in iudicio provinciae communi. *væþia undir f.* v. *a mot f. undir konung*, II. B. 17: 3. *3

Folklands þing, n. landsting, lagmansting för hela landskapet (Vestmanland): conventus iudicialis provinciae (Vestmanniae). II. M. 33: pr. *3

Fonter, m. dopfunt: baptisterium. I. Kr. 5: 4; II. Kr. 18. *3

For, f. (vide ÖGL.) *æria forar*, II. B. 12: 1. *læggia vad æller f. a manni* (cfr. ÖGL. v. *vaþe*), I. B. 22: 2. *4

Forboþa, v. a. (vide UplL.) II. Kr. 24: 9. *4 *(forbuþa)*

Forbuþ, n. mindre bann: excommunicatio minor. *koma i f., vara i -þi,* I. Kr. 15. *

Forbuþa bref, n. biskopens bref, hvarigenom någon sättes i mindre bann: litterae episcopi, quibus communio sa-

erae coenae alicui interdicitur. II. Kr. 24: 9.

Fore, vide *Firi.*

Fore föra, v. a. c. dat. förlora genom att föra (skänker): ferendo (dona) perdere. II. Æ. 1: 3.

Fore ganga, vide *Ganga.*

Fore læggia, v. a. förelägga: praefinire. *stæmpnodagh f.*, II. Kr. 7: pr. *4 *(firi læggia)*

Forfall, n. förfall, hinder: impedimentum. I. Kr. 4: pr; 7; Þg. 13: pr; II. Kr. 8: pr. *lagha f.*, *san f. ok lagha*, I. Þg. 13: pr. *

Forfalls vitni, n. (vide UplL.) II. Þg. 7. *4

Forfiski, f. intrång i andras rättighet till fiske: violatio alieni iuris piscandi. *giora f. adrum*, I. B. 26. Locc. vertit citata verba: "intercipere alii piscationem"; Ver. autem: "instrumentis piscatoriis flumina obstruere, ne pisces verno tempore, cum coëunt, liberum in alienos fundos transitum habeant."

Forgangu man, m. (Isl. *forgaungumadr*) föregångare, anförare: antecessor, ductor. I. Þg. 5: pr.

Forgærning, f. (vide ÖGL.) II. Þg. ind. 21; cap. 21. not. 95. *4

Forhæfþi, n. fädernebesittning af jord: paterna fundi possessio. *dela tve um f.*, två påstå sig hafva ärft samma jord: duo dicunt se eundem fundum hereditate accepisse *(þæssa iord atti faþir min klasalöst ok klanda)*. I. B. 4.

Forhæfþis eþer, m. i. q. *fæþernes eþer* (vide SML.). *væria mæþ -eþi*, I. B. 4, 8: pr.

Forhægþa, v. a. c. dat. (vide ÖGL.) II. Æ. 9: 1. *3 *(forhæfþa)*

Forlækis værk, n. så kallas dens brott som med våld snöper en annan: ita appellatur facinus eius, qui alium vi castrat. I. M. 7. Incertum mihi videtur an prior h. v. pars deducenda sit a *lækia*, mederi, sanare (vide ÖGL.), ut sine dubio crediderunt Had., Locc. et Ver., qui vertunt: "insanabile damnum."

Forlöpa, *fore löpa*, v. a. c. dat. förlöpa, genom löpande förlora: currendo perdere. *f. vitsorþum sinum*, I. Kr. 9: 6; II. Kr. 24: 11.

Formæli, n. pl. (vide SML.) *fa f. sin* (cfr. SML.), I. M. 8; II. M. 24: 6. *4

Forn, adj. gammal: antiquus. *f. hus*, I. M. 26: pr. *iak havir þætta at* (sup. ab *ægha*) *baþi nytt ok fornt*, I. B. 35: 2. *

Forsata, f. i. q. *forsæti.* II. M. ind. not. 81.

Forstanda sik, v. rec. qvarstå så länge, att egaren förlorar sin rätt (om pant): tam diu manere, ut dominus ius suum amittat (de pignore). II. Kr. 7: pr. *4

Forsæti, n. försåt: insidiae. *giora andrum f.*, I. Eþs. 9: pr. *hoggas tver i -tum*, d. ä. då den ene suttit i försåt för den andre: si ictibus pugnent duo, quorum alter alteri insidias struxerat. II. M. 10: pr. Cfr. *Forsata.* *4 *(forsat)*

For utan, præp. c. acc. utan: sine. II. Æ. 1: 1. *4 *(utan)*

For vunnin, adj. förvunnen: convictus. *f. mæþ tolf mannum*, I. Þg. 11. *4

Forværka, v. a. c. dat. förverka: delictum committendo perdere. II. Æ. 5: rubr. *

Fostre, m. hemmafödd träl: verna. II. M. 25: 9. *3

Foter, m. 1) fot: pes. *æi længir æn þær koma æftru fötir sum fyrra varu fræmbru, koma þær æftru fötir sum fyrra stoþo fræmbri* (cfr. UplL.), I. B. 31: 1; II. Kp. 7: pr. Cfr. *Skærpa, Ganganz foter.* 2) fjät, spår: vestigium. *vara a f. fearsins* (cfr. UplL. v. *fiæt 1.*), I. Þg. 13: pr. *

Fot qværn, f. sqvaltqvarn, mindre qvarn der hjulet går horisontalt, och axlen står verticalt, likt en fot: minor molina, cuius rota versus horizonta circumagitur, axis vero sursum deorsum, pedis instar, positus est. I. B. 45: 1; II. B. 25: pr. Ih. de h v. haec affert: "alias *fotaviska,* dicitur eiusmodi molendinum, quod non nisi verno et auctumnali tempore circumagitur; cur autem a *fot* nomen habeat, ab aliis doceri voluero."

Fram, adv. fram: in medium, ad locum. *f. ganga*)(*atter,* II. Þg. 5. *f. firi sik,* I. M. 23. *næmpd f. döma,* II. Þg. 14: pr. not. 5. *bani* v. *höker ok hunder dömis f.,* nemligen att utgifvas till målsegaren: pecus quod hominem occidit, noxae dator. I. B. 46: pr; II. M. 1: pr, 2. *f. uxi, f. bani,* idem. I. B. 46: 1. *ærva f. i æt sina,* taga bak- eller sidoarf: hereditatem a cognatis in linea descendenti vel collaterali relictam capere;)(*ærva atter i æt sina,* II. Æ. 12: 3; 19: pr.; quorum locorum prior respicit hereditatem e linea collaterali, posterior vero e linea descendenti venientem. *

Fram halda, v. a. c. dat. v. acc. (vide UplL.) I. Þg. 9; II. M. 30: 9. *3

Fram kasta, v. a. framkasta: proiicere, proponere. *væþ f.,* I. Þj. 7.

Frammi, adv. framme: praesto. *f. firi manni,* I. Þg. 16. *

Fram varþa, v. a. c. dat. framlemna, framhafva: exhibere, producere. *manni f. a þing ok a ring,* I. Þj. 5: pr; II. M. 26: 5.

Fran falla, fra falla, v. n. falla ifrån, dö: decedere, mori. I. Kr. 9: 2; II. Kr. 7: pr; Æ. 12: pr; 19: pr. *4

Frangipter, adj. genom giftermål skild från föräldrarnes hus: inito coniugio egressus ex paterna domo. *f. sun* v. *dottir,* I. M. 2: 1.

Fran slaghin, adj. dräpen: occisus. I. Þj. 3.

Frillu barn, n. (vide UplL.))(*aþalkono barn,* II. Æ. 19: pr. *

Frillu broþir, m. oäkta broder: frater nothus. I. G. 9. *2

Frillu systir, f. oäkta syster: soror notha. I. G. 9.

Friþer, m. 1) (vide VGL. sub 2.) *biþia* (sc. *man*) *i friþ,* I. Eþs. 6: pr. *lösa sik i kunungs friþ,* ibid. §. 2. *friþ fa,* II. Kg. ind. not. 33. 2) (vide UplL. sub 3.) II. M. 24: 4. *i -þi,* I. M. 13, 14; II. M. 23: 5. *kunungs f.,* II. M. ind. not. 93. coll. cap. 24: 4. Cfr. *An-, Varfriþer.* *

Friþer bot (rectius *friþar bot*), f. fredsbot, böter för fredsbrott: mulcta violatae pacis. I. Eþs. 7: pr.

Friþkallaþer, adj. i. q. *værnkallaþer* (vide UplL.). *f. skogher,* II. M. 26: 11.

Friþviter, adj. fri: liber. *frælsir mæn ok -tir,* allitt. II. Þg. 18: 3. *4

Frost, n. frost: frigus, gelu. II. B. 7: pr.

Frysa (præs. *fryss*), v. n. frysa: congelari. I. B. 22: 1.

Fræls (*fröls,* II. Kp. 3.), adj. fri: liber. II. M. 24: 8. *f. mō, kona, man,* II. Æ. 17: pr; 18: 3; Kp. 4. *frælsmaþer* v. *frælsman,* I. Kr. 4: 1; II. Æ. 12: pr; M. 24: 8. *f. man* v. *kona*)(*ofræls,* II. M. ind. not. 94; Æ. 10: 1; 12: 4. *f. man*)(*þræl,* I. Kr. 4: 1; II. Kr. 11: pr. not. 4; M. 24: 8. *frælsmans bot* v. *fræls mansbot,* bot som erlägges af fri man: mulcta quam pendit liber homo. II. Kr. 24: 12, 13; M. 24: 8; 26: 7. *f. ok fiuþætigher* (lege *friþætigher*) v. *fullkyniaþer* v. *friþviter,* allitt. II. Kr. 24: 13; Kp. 3; Þg. 18: 3. *fylghio sina -su hava* (cfr. SML.), II. Æ. 9: 2. Cfr. *Ofræls.* *5

Fræmbri, adj. främre: anticus. *-ru fötir,* vide *Foter 1.* *3

Frændi, m. frände, slägting: cognatus. *mæþ -dum ok skyldum mannum* (cfr. SML.), II. Æ. 8: 1. Cfr. *Fæþerni, Faþursfrændir.* *

Frændsæmis spiæld (frænzsama spiæl, frænzæmes spæld), n. (vide SML.) I. Kr. 9: 6; II. Kr. 24: 11, 12; Æ. 18: 3. *4

Fræst, f. (vide VGL.) *þriggia vikna* v. *ara f.*, II. Kr. 7: pr; J. 15: 6. *hava f. (fore sik)*, II. J. ind. not. 28; M. 30: 10. n. 58. *3

Fræstmark (*fröstmark*, II. Kp. ind. 6.), f. vel n.? 1) frestetid, en tid af tre dagar, under hvilken det tilläts den som tillskiftat sig en häst, att försöka hästen och rygga skiftet: tempus probationis, spatium trium dierum quibus equum permutatione acceptum probare ac permutationem factam rescindere licuit ei, qui equum adquisiverat. I. B. 33: 1; II. Kp. 6, 7: pr. 2) en viss tid, inom hvilken en som blifvit bestulen, borde söka att skaffa rätt på tjufven: tempus praefinitum, inter quod is, qui res suas furto amiserat, furem investigare debuit. *havi f. fore sik nat ok iamlanga*, II. M. 30: 10. — Si prior h. v. pars sit *fræst*, tempus praefinitum, non vero a *fresta*, tentare, derivanda, *fræstmark* proprie significat tempus determinatum generatim. *4

Fulder, adj. 1) (vide UplL. sub 1.) Vide *Bolagh, Bot 2, Fæþerni, Ombuþ, Sar, Sialagift, Skæl.* — *Fult*, n. absolute (vide UplL.). *biuþa f. til byrd sinni*, I. B. 2. *biuþa f. fore sik*, II. M. 24: pr. *f. fa*, II. Kg. 7: 6. *f. ær utgivit*, II. Æ. 9: 2. *han havir æi f.* (sc. *fangit*), I. B. 6: pr. *givi þem f.* (sc. *þær*) *firi*, I. B. 24. *givi f.* (sc. *þær*) *af æghanda*, II. J. 15: 5. *f. gen fullu*, I. B. 6: pr. *talu fram halda annattiggia til fulz æller falz*, d. ä. till dess han antingen vinner eller förlorar sin sak: donec caussam sive obtineat sive amittat. I. Þg. 9. 2) fullkomligt gällande: ratus. *vare full giftning þera*, II. Æ. 7: 1. *faster ok f.*, vide *Faster.* *

Fulkumna, v. a. (vide VGL.) *lysa þiupti ok æi gita -nat*, d. ä. utföra sin talan, så att den anklagade blir sakfälld: accusationem non ita persequi posse, ut reus condemnetur. I. Þj. 1: 3. *1

Fulla, v. a. 1) fylla: explere. Vide *Til fulla.* 2) till fullo ersätta: plene rependere. *atter f.*, I. B. 38: 1; 45: 1. 3) (fullt) bevisa: (plene) probare. *lysa ok æi gita fullat, lysa þy han æi giter fullat*, II. M. 21: 1; 24: pr; 25: 8. *

Fullkyniaþer, adj. (a *kyn*, genus) friboren, af fri börd: ingenuus, ex ingenua familia. *fræls ok f.*, allitt. II. Kp. 3.

Fullskæl, vide *Skæl.*

Fullsære, n. fullsår: plenum vulnus. II. M. ind. not. 89; Kr. 24: 2; M. 19.)(*skena*, II. M. 21: pr. *

Fylghi, n. följe, sällskap: comitatus. *vara i f. æller faranöti mæþ manni*, allitt. I. M. 6. *4 *(fölghi)*

Fylghia, v. a. c. dat. 1) följa, efterfölja: sequi. *f. eldi ok hiælpa*, I. B. 45: 1. *-ghir þa han* (sc. *eldi*) *ok beþis hiælp*, ibid. §. 2. 2) medfölja: sequi, comitari. *agreper -ghir*, I. Þj. 4. *broþor son -ghir faþors broþer*, d. ä. är samarfva med honom: una cum patruo capit hereditatem. II. Æ. 12: 3. *fylghias*, dep. följas åt: una ire. *fylghias bæggia* (sc. *goþs*), *fylghias bæggia at* v. *saman*, d. ä. bortstjäles &c., på en gång: simul furto auferuntur &c. I. B. 17; II. Kp. 8. *fylghias all* v. *baþe um en svar*, d. ä. svara lika: in respondendo conveniunt. I. Kr. 9: 1; II. Kr. 24: 12. 3) hålla med: stare, facere cum aliquo. I. Þg. 3: 1; II. Kr. 4; Æ. 9: pr; J. 3: 3. *vitni fylghia lænsmanne*, I. Kr. 9: 5. 4) (vide UplL. sub 5.) *-ghi þær vaþe* (rectius *vaþa*), I. B. 45: 4. * *(fölghia)*

Fylghia, f. (vide VGL. v. *hemſylgd 1* et *2.*) II. Æ. 9: 2. Cfr. ***Fylghþ***, ***Hemſylgia.***

Fylghþ, f. i. q. *ſylghia.* II. Æ. 9: 2. not. 58. Cfr. ***Mæþ ſylgd.*** *3

Fylla (*ſölli* pro *ſylli*, I. B. 47.), v. a. 1) fylla: explere. *tve vitnismæn ſylla tolſ manna eþ*, d. ä. vitnena som förut särskildt svurit, skola sedan fylla antalet af de till tylftareden hörande tolf män: testes, qui antea separatim iurarunt, postea explento iuramentum duodenarium, i. e. sunto inter duodecim viros ad illud pertinentes (idem quod statuit ius VG. iubens testes *i eþe standa*, II. Forn. 37; Add. 2: pr. &c.; cfr. gloss. v. *eþer*). I. Þg. 13: 1. *ſ. manni silaſylning*, I. B. 47. Cfr. ***Eþa ſylli.*** 2) fullgöra: perficere, peragere. *ſ. (vaþa) eþ*, I. M. 22; II. Kr. 24: 3. *ſ. vitne til mans mæþ tvem vitnum ok tolſ manna eþe*, II. B. 16: 1. 3) (vide UplL. sub 3.) *ſylli atter qvikt ſiri döt, iorþ*, I. B. 38: 1; II. J. 13: 1. 4) (fullt) bevisa: (plene) probare. *ſ. vaþa*, II. M. 4. Cfr. ***Lagh ſylla.*** *4

Fyl tiond, f. tionde af föl: decimae equulorum. II. Kr. 6: pr.

Fynd, f. fynd: inventio, res inventa. I. B. 37: 1; II. M. 35: pr. *hitta ſ.*, I. B. 37: pr, 2. Cfr. ***Vatnſynd.*** *4

Fyr, ***ſör***, adv. förr, förut: antea. *sinnatum ſ.*, II. M. 24: 4. *æi ſlere æn ſ.*, *skiptis bot* &c. *sum ſ.* (sc. *ær saght*), I. Kr. 8, 9: pr. &c. *3

Fyritighi, num. fyratio: quadraginta. I. Kr. 9: 4; 11; Eþs. 6: 2. &c. * *(ſiuratighi)*

Fyrma, v. a. mishandla: violare, male tractare. *ſ. fælaþi stækkia æller styva*, I. B. 48: 1. Cfr. ***Misſyrma.***

Fyrna, v. a. i. q. *atter læggia.* II. J. 15: 5, ubi verba: *ma man æi annars mans aker ſ.* sine dubio idem significant, quod in sequentibus exprimitur verbis: *have ok ække vald atter læggia.* Sine dubio h. v. deducenda est a *ſorn* (cfr. VGL. v. *ſyrnas*), ut verba *aker ſ.* proprie significent: agrum in priscum (incultum) statum reponere; quem sensum quoque exprimit v. *atter læggia.* Locc. vertit: "usurpare"; Ih. vero: "praescriptione agere." *1 *(ſyrnas)*

Fyrra, ***ſörra***, adv. 1) förr: prius. I. B. 5: 1. 2) förut: antea. I. B. 9: 1; 14. &c. *gangi bot* v. *böti* ... *sum ſ.* (sc. *ær saght)*, I. B. 5: 1; 6: pr; 19: 1; 20: 1. *

Fyrst, adv. först: primum. I. B. 35: 1; Þj. 16: pr. *

Fyrster, adj. först: primus. *þæt fyrsta*, cum primum. I. M. 22. * *(ſyrre)*

Fyrstu, adv. först: primum. I. Eþs. 6: 1. *3

Fyrstum, adv. först: primum. I. Kr. 5: pr. *4

Fæ (gen. *ſæar; ſearsins* pro *ſear sins*, I. Þg. 13: pr.), n. 1) fä, fäkreatur: pecus. I. Kr. 10; M. 23; B. 38: 1. &c. *hæſþan ſæar*, II. Kr. ind. 23. Cfr. ***Foter 2; Gangans-, Örknaþa ſæ.*** 2) (vide UplL. sub 2.) I. B. 17; G. 4: pr; II. Kp. 8. *viti ſæ sit* &c., nemligen det som blifvit honom fråntaget: sc. res ei abreptas. I. Þj. 16: 1; II. M. 25: 5, 6. *þætta ſæ* (sc. tredecim v. viginti quattuor marcae) *ligge til klokko köps*, II. Kr. 5: 4. *taki þætta ſæ* (sc. tres marcas) *bondin*, II. Æ. 2: pr. Cfr. ***En-, Fæstnaþa-, Vigsla ſæ.*** *

Fæbot, f. böter: mulcta. Vide ***Fasta 3.*** *4

Fægæld, n. 1) gäld, skuld: debitum, aes alienum. I. B. 7: pr. 2) böter: mulcta. II. Kr. 24: 4. *4

Fæ hus, n. fähus: bovile.)(*hæst hus*, I. Kr. 2. *4

Fælaþi (gen. *ſælaþi* pro *-þis*), n. fä, fäkreatur: pecus. I. B. 36, 39: 1; 46: 1; 48, 49: pr; II. Kp. ind. 7; cap. 7: pr. not. 68; B. 28: 2. *4

Fælla (præs. ind. pass. *falz*), v. a. 1) (vide ÖGL. sub 1.) Vide *Niþer fælla*. 2) afdraga, minska: subtrahere, deminuere. *fælli af halft,* I. G. 9. 3) hindra: impedire. *þing fællas*, II. Þg. 6. 4) försumma (något som skall göras): negligere. *f.,* absolute,)(*byggia (bro),* II. B. 23: pr.)(*skiut giora*, II. Kp. 13: 4. *þæn sum han (*sc. *boþkafla) fælde*, II. Þg. 5. *f. vitsorþ,* II. Þg. 9: pr. Cfr. *Niþer fælla*. 5) (vide ÖGL. sub 4.) *næmdamæn f. æller skæra,* II. Kg. 6: 1. *tolf manna syn fællir man*, I. B. 22: 2. *syn fællir annat tiggia,* i. e. alterutrum litigantium. I. Þg. 3: 2. *syn fællir fore manni,* II. B. 17: 3. *næmd (raþi) at f.,* I. Eþs. 6: 3. *fællas til vaþabota* v. *þriggia öra,* II. Kp. 14; B. 5: 1. *hvat hælder bondin vær sik æller fællir sik,* d. ä. friar sig med ed eller blir sakfälld: sive reus iuramento se defendat vel, iuramento non dato, condemnetur. II. Kr. 26: 2. *baþa þöm (*sc. *kunur) væria æller f.,* nemligen med det samma som han värjer eller fäller sig sjelf: una cum se ipso, quoque ambas feminas iuramento defendere, vel contra, omisso iuramento, una cum illis, condemnari. I. Kr. 9: 1. *væþ gilda æller f.,* d. ä. godkänna eller ogilla den vädjandes påstående: petitionem eius qui adpellationem interposuit, adprobare vel reiicere. II. B. 17: 3. 6) *fællas,* (vide UplL. sub 4.) *f. at eþi,* I. B. 45: pr. *orkar æi eþinum ok falz at*, I. B. 46: 2. *f. at laghum*, I. Þj. 16: pr. *falz þæn at (*sc. *laghum),* I. M. 20: 1. *f. at vitnum,* d. ä. i edgången: deficere in iuramento. I. B. 1. *

Færd, f. färd, resa: iter. Vide ***Brud-***, ***Pilagrims færd***. * *(færþ)*

Færmer, adj. fjärmare: remotior. *manni f.,* sc. respectu cognationis. II. J. 2: 1. *3 *(fiærmer)*

Færmer, adv. vide ***Fiærre***.

Færþa boin, adj. färdig, resfärdig: itineri paratus. *f. bort at sighla*, II. Þg. 12: 2.

Fæsta, v. a. 1) fästa, trolofva sig med: despondere sibi. *f. (kunu),* II. Æ. 1: 3; 7: 1. 2) fästa, trolofva med en annan: despondere alii. *kuna fæstis,* I. G. 1. *soman fæstas,* II. Æ. 9: pr. 3) utfästa: (firmiter) promittere. *f. eþ*, I. Þg. 13: pr; II. Þg. 12: 2. *f. lagh soknaranum*, II. Kr. 24: 3. *

Fæsta, f. 1) fästning, trolofning: sponsalia. *laghlik f.,* II. Æ. ind. not. 56. 2) utfästelse, löfte (om ed): promissio (iuramenti). II. Kr. 24: 3. *lagha f.,* I. Þg. 5: pr. *

Fæstiband, n. (vide VGL.) I. B. 45: 1. *1

Fæsti pænninger, m. (vide UplL.) *taka f.,* I. B. 51: pr; II. B. 11: pr. *4

Fæstnaþa fæ, n. (vide UplL.) *sva ganger f. sum arf ganger*, rättigheten att taga fästningafä, och således att vara giftoman, går i samma ordning som arfsrätten: ius accipiendi haec dona, ideoque etiam desponsandi, eundem ordinem sequitur ac ius hereditarium. II. Æ. 1: pr. *bæra f. op a f.* (cfr. UplL. v. *fæstninga fæ*), ibid. § 1. *3

Fæstning, f. 1) fästning, trolofvande: desponsatio. II. Kr. ind. 20. *binda* v. *fylla f.,* I. G. 1; II. Æ. 13: 2. 2) trolofning: sponsalia. II. Kr. 20: pr. not. 97. *3

Fæstninga stæmpna, f. (vide ÖGL.) I. G. 1. *3

Fæt, n. fot (mått): pes (mensura). I. B. 19: 1; II. B. 3. Scribitur *fiæt*, II. B. 3. not. 74. * *(fiæt)*

Fæþerni (fæþrine, föþærne), n. 1) fäderne (slägt): paternum genus.)(*möþerni,* I. G. 3: pr; 11: 1; II. Æ. 12: pr, 1; 19: pr. *fæþernis frændir*, I. B. 7: 1; II. Æ. 12: 4.)(*möþernis frændir*, I. B.

7: pr; Þg. 5: 5. *faþor f.*, *moþor f.*)(*faþor* et *moþor möþerni*, II. Æ. 12: pr. 2) fädernearf: hereditas a patre relicta; a) i allmänhet: generatim. II. Æ. 9: 2. *gangi f. til -nis ok möþerni til möþernis* (cfr. UplL.), I. G. 14; II. Æ. 13: pr. *viti faþir (*adde *fang) ok sun f.* (cfr. UplL. v. *fang 2*), I. B. 8: pr. b) i synnerhet fädernejord: speciatim fundus paternus. II. J. 3: 3.)(*möþerni*, I. B. 7; II. J. 7. *fult f. ok ald oþil*, I. B. 10: 1. Cfr. ***Fasta*** *fæþrene.* *

Fæþernis iorþ, f. fädernejord: fundus paternus. II. J. 3: 3.)(*möþerni*, I. Þg. 5: 5. *3

För, adj. duglig, i stånd: vegetus, par. *f. taka leghu*, I. B. 51: 1. *han ær æi f.* (sc. *koma*) *til þings*, I. M. 3: 5. *vi ærum æi f. mæþ þæssu barni yvir skoghin*, I. Kr. 6: 1. *æn han f. ær* (sc. *fara*), I. G. 16: 1. *þær til hans* (sc. *fæ*) *varþer fört*, I. B. 47. Cfr. *Oför.* *

Föra (*forþo* pro *förþo*, II. Kr. 7: 2.), v. a. 1) föra: vehere, ducere. I. Kr. 1, 6: 1, 2; 14; M. 3: 2; Þj. 17: 2. *man basta ok i band f.*, vide *Band. f. sik* (sc. *a bati*), II. M. 26: 16. Cfr. *Af-, Fore-, Hem-, In-, Ut föra.* 2) framföra, göra: ferre, facere. *f. lagha dom a man*, I. Þg. 5: 2. *f. lagh*, iuramentum facere. I. Þg. 13: pr. *

Förma, v. n. i. q. *fasta*. *fasta æller f.*, allitt. I. Kr. 13: 1. Inter *fasta* et *f.* id discrimen statuit Ih., "ut in priori ieiunio etiam a lacticiniis abstinerent, in posteriori tantum a carnibus"; quam distinctionem firmare quidem videtur locus ex iure ecclesiastico Smalandiae ab Ih. citatus; refellunt vero alii loci, ubi ista duo vocabula synonyma esse videntur; nec cum illa distinctione convenit regula iuris Canonici: "par est, ut quibus diebus a carne animalium abstinemus, ab omnibus quoque, quae sementinam carnis trahunt originem, ieiunemus, a lacte videlicet, caseo et ovis." c. 6. Dist. 4. Cfr. VGL. II. K. 56; III. 24; IV. 21: 38. Aliud discrimen inter severius et levius ieiunium observat ecclesia Romano-Catholica. "*Nach dem Fasten-Gebote sollen sich die Gläubigen an den hiezu verordneten Tagen theils von der mehr als einmaligen frugalen Sättigung und von Fleisch-Speisen, theils nur von Fleisch-Speisen allein, ohne weitere Rücksicht auf die Zeit, wie auch auf die Quantität und Qualität des Essens, enthalten; erstere heissen Fasttage, letztere Abstinenztage.*" A. MÜLLER, *Lexikon des Kirchenrechts, 2:er B.* pag. 797. Nec tamen hoc discrimen verbis *fasta* et *förma* significari, contendere audeo.

G.

Galghi, m. galge: patibulum. Vide *Gren.* *3

Galnöt, n. (a *galder*, sterilis; cfr. ÖGL. v. *galdviþer*) gallko: vacca sterilis. I. B. 31: 1.

Galter, m. galt: verres. I. M. 7; B. 46: 1; Þj. 1: 3; II. B. 28: pr. &c. *4

Ganga (*gar* pro *ganger*, I. M. 13; Þg. 2: 1; II. Þg. 14: pr.), 1) v. n. gå: ire. *havir æi præster hæst þa ... -gi*, I. Kr. 4: 1. *g. a siælfskut* v. *spiut*, I. B. 44: 1. *-gi undi swærd kunungs*, I. Kr. 15. *elder -ger af skogha brænnu*, I. B. 45: 2. *g. æptir domarans domi*, I. Þg. 2: 1. *malsæghande -gi fra* (sc. *prættan markum*), d. ä. miste: amittito. II. M. 8: pr. *g. til sins*, vide *Sin. g. firi mæþ tvem vitnum ok tolf manna eþe*, I. G. 4: pr. *g. undan mæþ tolf manna eþe*, d. ä. värja sig: se defendere. II. M. 23: 8. *g. undan mæþ vitnum tvem ok eþe tolf manna*, II. M. 24: pr. *g. undan mæþ tvem ok tolf*, II. M. 9: 4; 21: 1.

g. undan mæþ vitnum þrim ok attertan manna eþe, II. B. 14: 6. *g. undan mæþ eþe prætolftum,* II. M. 25: 10. *g. in* (sc. *til mans,* cfr. UplL.), II. M. 26: 2. *skaþi -ger (in) ginum garþ, spiæld -ger ginum farliþ,* I. B. 40: pr; II. B. 5: 1; 8: 2. *domber -ger a man,* I. Þj. 3; Þg. 5: 2. *ængin eþer -gi þær æptir,* I. Kr. 6: 2. *vitne skolo æi fore g.,* II. Æ. 20: 1. *nat ok iamlange -ger ut,* i. e. finitur. II. Æ. 8: 1. *-ge slikt a man sum a man,* d. ä. afgår å hvarderas andel i egendomen: deducitor de cuiusque portione communium bonorum. II. J. 13: 1. *þræls gærningar g. i fiorþong af frælsmans bot,* II. M. 26: 7. Cfr. *Atter-, Viþer ganga; Forgangu man.* 2) v. a. (vide UplL. sub 3.) *g. lagh,* I. Kr. 9: 6; Þg. 13: 1; II. Kr. 24: 5; 25; Þg. 12: 2. *g. laghagærþ,* II. J. 2: pr. *g. eþ mæþ trem mannum,* I. M. 16. *g. op a man tvæggia manna vitne,* II. M. 26: 1. *g. tolf manna eþ,* II. M. 26: 3; 30: 10. *g. tu vitne ok tolf manna eþ,* I. B. 17; II. M. 27. *g. prætolftom* (lege *prætolftan*) *eþ,* II. J. 2: pr. *hvar sum æi giter* (sc. *eþ*) *gangit,* I. Þj. 11. *þær var aldre fasta ræter agangin,* II. J. 2: pr. *g. næmpdir,* II. Þg. 14: pr. not. 5. *biskops sakir skolo i kirkio þinge -gas,* d. ä. förehafvas, utföras: aguntor. II. Kr. 26: 2. *

Ganga, f. gång: itus. *kitta hæst* &c. *a g.* (cfr. ÖGL.), I. B. 36. *4

Gangans fæ, n. (lefvande) fäkreatur: (vivum) pecus. I. B. 33: pr. *3

Ganganz foter, m. i. q. *gangans fæ,* I. B. 35: 2; Þg. 5: pr.

Gangare, m. (vide SML.))(*rinnare,* I. B. 38: 1; II. B. 23: 5; 27: 1. *4

Ganger, m. gång: itus. Vide *Upganger.* *4

Gardfastar, m. pl. fastar vid jordaköp, hvilka nämndes hemma i gården der köpet slöts (och tilläfventyrs sedan vid kyrkan): firmatores emtionis venditionis de fundo contractae, qui nominabantur in domo ubi contrahebatur emtio venditio (et forte postea ad aedem sacram).)(*þingfastar,* II. J. 2: pr. coll. I. B. 3. Locc. vertit: "viri proprium praedium habentes."

Garþar syn, garþa syn, f. (vide ÖGL.) I. B. 38: pr. *3

Garþer, m. 1) gärdsgård: saepes. I. B. 8: 1; 19: 5; 21: 1; 38: pr; 45: 1. &c. *akrum ær g. at vægg,* I. Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. *hvarte varþer æller g.,* I. B. 8: 1; II. B. 10. *halda um -þe ok gömo um skogh,* allitt. II. B. 7: 1. Cfr. *Gasa-, Mæþul-, Vatu-, Værna-, Ængia garþer; Half-, In-, Utgærþis.* 2) inhägnad plats: locus circumsaeptus. Vide *Humbla-, Kirkiu-, Vargha garþer.* 3) (vide VGL. sub 3.) I. B. 45: 4; G. 1, 4: pr; 11: 2; Þg. 5: 1, 2; II. Æ. 9: 2; M. 26: 9; Þg. 5, 17: 4. *i -þi (uti)*)(*i husi inni* v. *i stovo,* I. M. 3: 1; II. M. 11: 1. *hava hus i garþi,* I. M. 26: pr. *ute viþ garþ,* II. J. 13: 3. *utan garþ ok vinsked,* I. M. 4: 1. *(hema) firi -þi sinum,* I. B. 35: 3; II. Kp. 7: 1. *stæmna hem þing fore garþ mans,* II. Þg. 23: 1. *

Garþsliþ, n. gårdsport: ostium areae. I. Eþs. 2: 2. *2

Gas (pl. *gæs*), f. gås: anser. I. Kr. 3: 1; B. 39: 6. *

Gasagarþer, m. gärdsgård i vatten till instängande af gäss: saepes anserum includendorum caussa in aqua exstructa. I. B. 39: 6.

Gata, f. väg: via. I. Þj. 16: 2; II. M. 25: 7. Cfr. *Bæra 1, Genlöt.* *

Gen, adj. (vide UplL.) Vide *Iom gen.* *3

Gen, præp. c. dat. (egentligen möte: proprie occursus; vide *Igen*) 1) till mötes: obviam. *ringia g. baþe qvikkum ok döþum,* I. Kr. 3: pr. *g. kunu riþa,*

I. G. 2. 2) emot: adversus. *væþia g. domara*, vide *Væþia*. *fult g. fullu, qvikt g. dōþu*, vide ***Fulder 1, Qvikker***. 3) (stridande) emot: contra. *g. hans vilia*, I. G. 3: 2; Þj. 15. *

Genfasta, f. fastedag, som föregår vissa högtider: dies ieiunii, festa quaedam praecedens. II. Kr. 26: pr. *3

Genlöt, f. (vide SML.) *a gatu æller a -tum*)(*i by*, I. M. 20: pr. *4

Gensta, vide *Ginstan*.

Gif, gæf, f. gåfva (det som gifves): donum. II. Æ. ind. not. 50; cap. 9: 1. not. 47. *lagha g.*, II. Kr. 13: pr. Cfr. *Hindærdaghs-, Vingæf*. *

Gift, f. 1) gåfva: donum. Vide *Sialagift*. 2) städja för arrenderad jord: arrha pro praedio conducto. *taka -ter* (pl.) *ok afraþ*, II. Æ. 12: 1. *giva af* (sc. *iorþ*) *g. ok afraþ*, II. J. 15: 5. 3) arrende af jord: locatio conductio fundi. *taka iorþ mæþ -tum*, II. J. 15: 4. *binda g. mæþ vitnum* &c., ibid. §. 3. * *(gipt)*

Giftar orþ, n. (vide SML.) *beþas g.*, II. Æ. 3. *4 *(giptar orþ)*

Giftar vitne, n. (vide SML.) II. Kr. 24: 8. *4 *(giptar vitni)*

Gifter, adj. gift: matrimonio iunctus. Vide *Tvæ-, U-, Þrægifter*. * *(gipter)*

Gilda, v. a. 1) göra gällande: ratum facere. *væþ g. æller fælla*, vide ***Fælla 5***. 2) sätta i stånd, vidmagthålla: sartum tectum tueri. *g. bro*, I. B. 38: 2. *-din sva ena (tomt) sum andra*, d. ä. förse dem med byggnader: areas aedificiis instruunto. I. G. 13. 3) göra gild, så att böter för en sak komma att erläggas: id efficere ut mulcta pro re quadam pendenda sit. *g. sar sin*, I. M. 20: 2; Þj. 4; II. M. 26: 18. *4

Gilder, adj. 1) gällande, giltig: valens, ratus. I. Þg. 11, 13: pr; II. Æ. 10: 1; 12: 4; M. 21: pr; Kp. 7: pr; B. 17: 4; Þg. 11. *vari gild tala hans*, I. M. 20: 2. *þön væþ skolo gild vara mæþ þrim markum*, II. B. 5: 1. *þing gilt til sökning*, II. Þg. 2. *vari sva g. fasta arvi sum fasti*, d. ä. hafve samma vitsord: haud minus valet testimonium heredis quam ipsius firmatoris. I. B. 3. Cfr. *Eþ-, Vitnis-, Þing gilder*. 2) i godt stånd (om gärdsgård): rite exstructus (de saepe). I. B. 39: 3. *vatu garþa -da giora*, ibid. §. 6. 3) för hvilken skall bötas: pro quo mulcta penditur. *vari g.*, de occiso, I. Eþs. 2: 2. *g. mæþ sin v. hundraþ markum*, I. M. 26: pr; II. M. 11: pr, 2. *g. mæþ markum þrættan*, de campana, II. Kr. 5: 4. *g. mæþ sæx örum v. fyritighi markum*, II. B. 23: pr, 3. *g. til sökning*, de vulnere, II. M. 21: 1.— Cfr. *Ugilder*. *

Gildra, v. a. (vide SML.) *g. sialfskut*, I. B. 44: 1, ubi tamen pro *g.* forte legendum est *giora*. *4

Gildra, f. giller: pedica, decipula. II. M. 26: 15.

Gildri, n. giller: pedica, decipula. Vide *Læmu gildri*. *4

Gilia, v. a. (Isl. item) förföra (qvinna) till otukt, lägra: illicere in stuprum, stuprare. I. G. 7.

Ginstan, gensta, adv. genast: illico. I. Eþs. 4: 1; B. 37: pr; II. Æ. 20: 1; B. 5: 1. * *(gensta)*

Ginum, ginom, præp. c. acc. genom: per. I. B. 22: 1; 40: 3, 4; 42; II. M. 26: 11. &c. Cfr. *Ganga 1*. *

Giolskaper, m. (vide UplL.) II. Æ. 5. *3 *(gælskaper)*

Giolsæmi, f. i. q. *giolskaper*. I. M. 10.

Giora (part. pass. *gior*), v. a. 1) göra: facere. *sar gior*, vide *Sar*. *æn baþe vilia vaþa (sc. þær) af g.*, d. ä. anse det vara gjordt med våda: si ambo, actor nempe ac reus, dicant damnum fortuito esse factum. I. M. 26: 3. *g. ra ok rör a bolstaþ annars*, II. B.

18: 1. *g. up*, a) göra, verkställa: facere, perficere. *g. up sak ok sokn*, II. Þg. 23: 1. b) (vide SML. v. *up göra.*) II. B. 21. Cfr. *Ræter; Firi-, Up-, Ut giora.* 2) gifva, erlägga: dare, pendere. *g. tiu pænninga præsti*, I. Kr. 3: 4. *g. skiut*, lemna häst: praebere equum. II. Kp. 13: 4. 3) sända: mittere. *g. næmpda mæn til biskops*, I. Kr. 1. * *(göra)*

Giorþer, adj. omgjordad: cinctus. Vide *Lösgiorþer.* *4 *(giurþer)*

Gipta, gifta, v. a. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *g. dottur (æller systur) sina*, I. G. 3: 2; 5. *kan kona manni -as*, II. Æ. 9: 2. 2) (vide ÖGL. sub 2.) *g. sun sin æller dottur*, II. Æ. 9: pr. Cfr. *Frangipter.* 3) arrendera: conducere (praedium). *g. undan (aþrum) iord* (cfr. SML.), I. B. 13: 1; II. J. 15: 2. 4) utarrendera: locare (praedium). II. J. 15: 3. *

Gipta, gifta, f. gifte, äktenskap: nuptiae, coniugium. *koma i lagha g.*, I. G. 4: 1; II. Æ. 19: pr. *a (andra) g. gangin*, I. G. 3: pr; II. Æ. 8: 2. *take slikt g. sum g.*, d. ä. egendomen delas lika emellan det senare giftet och barnen af förra giftet: bona dividuntor in aequales partes inter posteriores coniuges et liberos e priori matrimonio. II. Æ. 8: 1. *

Giptamaþer, giptaman, m. (vide VGL.) I. G. 3: pr, 2. * *(giptarmaþer)*

Gipta sæng, gifta sæng, f. äkta säng: torus genialis. *vita barn i g.*, föra bevisning emot en främmande mansperson derom, att han skulle vara fader till ett af en gift hustru födt barn: actionem instituere contra extraneum virum, ut probetur eum esse patrem infantis ab aliena uxore nati. Hunc esse sensum horum verborum, quae occurrunt I. G. 8; II. Æ. 7: 2, manifestum est ex iis, quae priori loco in antecedentibus dicuntur de actione de paternitate a vidua vel puella instituenda.

Giptning (gipning, giftning), f. i. q. *gipta.* II. Æ. 7: 1. *lagha g.*, I. G. 4: pr. *gipninga balker*, I. G. rubr. *4

Gita (impf. *gat*, pl. 3 pers. *gatu*), v. a. gitta, förmå: posse. *g. eþ gangit*, I. Kr. 10, 11. &c. *g. fullat*, II. M. 21: 1. *hvat þe gatu*, I. B. 45: 1. *

Giva (geva, gæva, I. Kr. 3: 2, 5; B. 5: 1; G. 6; II. Kr. 6: 6; 24: 7.), v. a. 1) gifva: dare. *givande*)(*þiggiande*, II Æ. 9: pr. *manni* &c. *gifs (vald ok) vitsord*, I. B. 1, 5: 1; G. 1; II. J. 11: pr; B. 17: 2; 18: pr. Cfr. *Sak, Til mæli, Utgiva.* 2) skänka: donare. *g. firi bondans v. sina sial*, I. Kr. 5: 3; II. Kr. 7: pr. 3) medgifva, eftergifva: concedere, remittere. *kunu lif g.*, II. M. 16: pr. *gafs salumanni lighri raþa*, I. B. 1. *g. um g. vil*)(*sökia*, d. ä. afstå från åtal: desistere ab actione instituenda. I. Þj. 1: pr. *givi … sva mykit af afraþi* &c. I. B. 13: pr. *g. op eþ*)(*sea*, II. M. 5: 1. *givin (vaþa) eþer*)(*gangin*, I. Þg. 14; II. M. 5: 1. *þæsson lagh skolo gangas ok æi givas*, II. Kr. 25. Cfr. *Af giva.* *

Glata, v. a. c. dat. (Isl. item) förderfva, förstöra: perdere, perimere. I. M. 7. *1

Glaþlika, adv. godvilligt: lubens, ultro. II. Þg. 18: 2. *4 *(gladlika)*

Glöma, v. a. c. dat. glömma: oblivisci. I. Kr. 6: 1. *3

Glömsker, adj. glömsk: immemor. I. Kr. 13: 2.

Godvili, m. samtycke: consensus. *maþ -lia mans*, I. G. 3: 2; II. Kr. 6: pr. not. 50, 51. * *(goþvili)*

Gorbötir, f. pl. böter för sår eller dråp å fäkreatur: mulcta pro pecore vulnerato vel occiso. II. B. ind. 28. Cfr. SML. v. *gorunda.*

Gorbötning, f. i. q. *gorbötir.* II. B. 28: rubr.

Goþer, adj. god: bonus. *gwt,* n. pro *got,* I. Kr. 3: 5. *gōþa* v. *væria man ok goþan giora,* II. M. 25: 9; cfr. *Göþa, Væria.* Cfr. *Iomgoþer.* *

Goþs, n. gods: bona (cfr. SML.). I. G. 16: 1; Þj. 9; Þg. 5: pr, 6; II. M. 8: 1; 25: 9. *g. ok pænningar,* i. e. *pænningar ok annat g.,* II. Æ. 8: 1. *g.* (i. e. bona mobilia) *hans skal sköflas,* II. M. 24: 4. *

Graf, f. graf: sepulcrum. II. Kr. 11: 1. not. 21. *4

Granni, m. granne: vicinus (cfr. ÖGL.). I. M. 22; B. 10: pr. &c. Cfr. *Nagranni.* *

Granzla eþer, m. ed som gås af alla grannarne i en by: iuramentum ab omnibus vicinis in pago dandum. I. Þj. 11. Ita quoque Had., Ver. et Ih. intellexerunt h. v.; Locc. vero perperam vertit: "iuramentum litis decisivum, re bene et diligenter cognita."

Gren, f. gren: ramus. *lata þiuf a galgha æller g.,* allitt. (cfr. UplL.) II. M. 26: 3. *3

Grid, f. frid och säkerhet: pax v. incolumitas (cfr. ÖGL. v. *gruþ*). *hæmpnas a g. ok giora sæt* (cfr. SML. v. *gruþ*), I. Eþs. 1: 1. Cfr. *Grud.* *1 *(griþ)*

Grift, f. grift, graf: sepulcrum. II. Kr. 11: 1. *4 *(gript)*

Grind, f. grind: porta clathrata. I. B. 21: 1; 22: 1; II. B. 1: pr. *

Grindastaþer, m. (vide SML.) *gamblir -þir,* I. B. 21: pr; II. B. 1: pr. *4

Gripa, v. a. 1) gripa, taga: capere. *handum i (font) g., griper man innan (sc. font),* I. Kr. 5: 4; II. Kr. 18. *g. til orþa,* d. ä. tala, säga: verba facere, dicere. I. B. 4. *g. til afnæmninga,* d. ä. göra undantag: aliquid sibi reservare. I. B. 1; II. J. 1. *g. vitsorþ,* i. q. *g. til vitsorþa* (vide infra sub 3), II. M. 30: 9. Cfr. *Agreper.* 2) gripa, fasttaga, fånga: capere, comprehendere. *kunnu þe (sc. höker ok hunder) man g.,* II. M. 1: 2. *stæl man ok gripin ær,* II. M. 30: 5. *varþa gripin mæþ* v. *viþ,* II. M. 26: 1, 11. 3) *g. til* (vide UplL.). *g. til vitsorþa* (cfr. UplL.), II. M. 30: 9. *g. til lysninga vitna* v. *lufvitna,* I. M. 20: pr; B. 43: pr. *g. til lysning, köps (ok fasta), hemföþu,* I. M. 20: pr; B. 4, 9: pr; 35: 2, 3. *

Grud, f. (vide UplL.) Vide *Agrud.* Cfr. *Grid.* * *(gruþ)*

Grundvalder, m. grundval: fundamentum. *græva -val,* I. Kr. 1, ubi lapsu calami scriptum est *gundval.* *3

Gruva, f. grop, dike: fossa, incile. I. B. 42.

Græfning, f. gräfning: fossio. I. B. 40: 2, ubi sine dubio incilium fossio respicitur.

Grættinger, m. (a *grata,* flere; prov. *grätt,* querulus; Isl. *grættr,* contristatus) litet barn (som ännu ligger i vagga): infans (in cunis vagiens). *g. þæt ær vaggu barn,* I. M. 3: 6.

Græva, v. a. 1) gräfva: fodere. *g. gruvu, bruu,* I. B. 42; II. M. 6: 1. *g. grundval,* I. Kr. 1. 2) nedgräfva: defodere. *qvikker* v. *livandes i iorþ -as,* I. Kr. 10; II. Kr. 23. *

Guþdottir, f. (vide VGL.) II. Kr. 24: 14. *1 *(guddottir)*

Guþfaþir, m. (vide VGL.) I. Kr. 4: pr; II. Kr. 11: pr. *4 *(gudfaþer)*

Guþmoþir, f. (vide VGL.) I. Kr. 4: pr; II. Kr. 11: pr; 24: 14. *4 *(gudmoþer)*

Guþsivi (guþzeff), comm. (vide VGL.) I. Kr. 6: 1; 9: pr; II. Kr. 24: 14. *væri sik mæþ -ium sinum sum a barni hioldu,* i. e. qui tenebant filium v. filiam eius in baptismo, ex quo cognatio spiritualis exorta esse dicitur. I. Kr. 9: 2. *1 *(gudsivi)*

Guþsivia (-viu pro *-viur),* f. qvinna, med hvilken man är i andlig skyldskap: cognata spiritualis. I. Kr. 6: 1, ubi sermo est de feminis infantem ad baptismum ferentibus.

Guþsivia hæfþ, f. i. q. *guþsivalagh spiæl* (vide UplL.). II. Kr. 24: 14.

Guþsivia lagh, n. pl. (vide VGL.) I. Kr. 9: 2; II. Kr. 24: 14. *3

Guþslikami, m. (vide UplL.) *taka g.*, I. Kr. 3: 4. *4

Gæf, vide *Gif*.

Gæld, n. 1) betalning, ersättning: solutio, compensatio. I. B. 48: pr. 2) skatt, pålaga: tributum. Vide *Ættar gæld*. 3) gäld, skuld: aes alienum, debitum. I. Þg. 7: pr; II. Æ. 20: 1. *öris g.*, I. Þg. 7: pr. 4) böter: mulcta. I. M. 4: pr, 1; B. 46: 2; II. M. 8: pr; 21: 3. *liggi i halvum -dum*, II. B. 27: 1. Cfr. *Fæ-, Mord-, Spor-, Vaþa-, Þings gæld*. *

Gælda (part. pass. *gulden*), v. a. 1) erlägga, betala, ersätta: pendere, solvere, rependere. I. B. 18; II. Kr. 5: pr; Æ. 12: 2; 20: 1. *g. skaþa* v. *spiæl*, I. M. 23; B. 38: 2; 39: 1, 3. *g. qvikt firi döt* v. *gen döþu*, I. B. 49: pr; 50. *g. æghu sina trem*, i. e. in solutum dare. I. B. 9: 2. Cfr. *Atter gælda*. 2) böta: mulctam solvere. I. Kr. 5: 4; M. 3: 3; B. 33: pr; 44: 1; II. Kr. 18, 24: 4; M. 25: 10; B. 5: 2; 23: pr. *g. sakören*, II. Kg. 7: 6. *g. mæþ vaþa gældum*, I. M. 26: 1. *

Gæld ruf, gælda ruf, n. 1) återtagande af hvad man till en annan sålt och aflemnat: delictum eius qui rem alii venditam traditamque invito emtore recipit. I. B. 33: pr. 2) böter för återtagande af hvad som är lagligen utmätt eller betaldt: mulcta quam pendit is, qui vi recipit rem post factam publicam aestimationem vel alias in solutum datam. II. Þg. 17: 2.

Gælkare, m. (Isl. *giald-kéri*) stadsfogde, upbördsman, hvilken det tillhörde att utsöka böter: vectigaliarius urbicus, exactor, ad cuius officium pertinuit mulctam redigere. II. M. 24: 3. coll. VGL. III. 79.

Gæl maþer, m. lägersman: stuprator. I. G. 10. Cfr. *Giolskaper*.

Gærdning, f. gärdande, gärdsgårds uprättande: saeptio. I. B. 39: 6.

Gærning, f. 1) görande: factio. Vide *Forgærning*. 2) (vide ÖGL. sub 2.) I. Eþs. 7: pr; II. M. 26: 7. *giora g. (til mans)*, I. Eþs. 4: pr; M. 22; Þg. 5: 1; II. Kg. 1: pr; M. 24: 3. Cfr. *Vilia gærning*. 3) handtverksarbete: opus fabrile. Vide *Gærninga man*. *

Gærninga man, m. handtverkare: opifex. I. Kr. 3: 4. *3 *(gærningis man)*

Gærsala, f. ogiltig försäljning: irrita venditio. I. B. 5: 1; II. J. 4. *3

Gærþ, f. 1) görande: factio. Vide *Laghagærþ*. 2) (vide ÖGL. sub 2.) I. Eþs. 2: 5; II. Kr. 23; Kg. 2: 2. 3) utskyld, gärd: tributum, vectigal. Vide *Utgærþ*. *

Gærþa, v. a. gärda, bygga gärdsgård: saepire. *g. gasagarþ*, I. B. 39: 6. *g. halfgærþis*, ibid. *g. up* (sc. *garþ*), I. B. 45: 1. *

Gærþi, n. gärde: ager v. pratum consaeptum. I. B. 39: 1. *

Gæster, m. gäst: hospes. I. M. 4. *

Gæstning, f. (vide UplL.) *folki g. uppi halda*, II. Kp. 14. not. 69. *4

Gödning, f. (vide ÖGL.) I. B. 14. Cfr. *Rena gödning*. *3 *(göþning)*

Göma, v. a. bevara, taga vara på: conservare. *g. barna goþs*, II. Æ. ind. not. 50. *

Göma, f. förvar: custodia. II. Æ. 2: 1. *halda om garþe ok g. om skogh*, allitt. II. B. 7: 1. Cfr. *Vangöma*. *

Göþa, v. a. 1) göra god: bonum facere. *g. man ok goþan giora*, allitt., d. ä. bevisa att han var fri: probare eum liberum hominem fuisse (cfr. UplL.). II.

M. 25: 9. 2) göda, gödsla: stercorare. *g. iord*, I. B. 13: 2; II. J. 15: 13. *3

H.

Halda (*holdi* pro *haldi*, I. B. 22: 1. impf. 3 pers. pl. *hioldu*, I. Kr. 9: 2.), v. a. c. dat. v. acc. 1) hålla: tenere. *h. a barni*, nemligen vid dopet: infantem in baptismo tenere. I. Kr. 9: 2. *h. dom sin undir land ok laghman*, d. ä. hänskjuta: deferre. II. Þg. 8. Cfr. *Fram halda*. 2) qvarhålla: retinere.)(*utgæva*, II. J. 16: 3. *man inni h.*, II. M. 24: 7. *h. inni arf mæþ sik*, II. Æ. 12: 2. *hæfta ok h. man*, allitt. II. M. 26: 18. *h. ok hæfta lagha nam*, II. M. 25: 12. *h. op a laghmans skilu*, tredskas att fullgöra lagmannens dom: reluctari sententiae legiferi, v. retinere id quod dandum est; aliter hic locus mihi non videtur posse explicari; Locc. vertit: "suspendere caussam in iudicis provincialis decisione." II. Þg. 19. Cfr. *Off-*, *Up halda*. 3) behålla: tenere, habere. *haldir um ar* &c., nemligen det som han har åverkat: tenet alienam terram quam illicite usurpavit. I. B. 22: pr. *h. fæstipænning*)(*bæra atter*, II. B. 11: pr. *h. (flutkolm) fore ærvoþe sit*, II. B. 17: pr. *h. fyltiond qvarra*, II. Kr. 6: pr. *hus ok inviþer haldi qvart*, II. Æ. 12: 5. 4) underhålla: sustinere, habere, alere. *h. grind*, I. B. 22: 1. *h. om garþe ok gömo om skogh*, II. B. 7: 1. *h. man hema mæþ sik*, II. M. 24: 7. *h. (man) æller föþa*, I. Eþs. 8. Cfr. *Uppi halda.* 5) hålla, förrätta: habere, celebrare. *h. þing*, I. Þg. 1: 1. 6) hålla, iakttaga: servare, observare. *h. bolagh*)(*ryva*, I. B. 15; II. J. 16: 1. *h. köp sit*, I. B. 31: pr. *þem sum (sc. fæstning) h. vil*, I. G. 1. *h. lagha þingum*, *h. viþ man tu lagha þing*, d. ä. der infinna sig: in conventibus iudicialibus se sistere. II. M. 24: pr; Þg. 9: pr. *

Haldbani, m. (vide VGL.) *næmpna man til h.*, II. M. 9: 4. *

Haldsmaþer, m. innehafvare, den som har något i sitt förvar: possessor, is qui rem adservat. *ræna goþs fore -månninum*, II. M. 25: 9. Ih. male vertit: "nutritius, qui vernae, *fostre* dicto, alimenta suppeditat."

Halfgærþis, adv. (a *halver* et *garþer 1*) till hälften af gärdsgården: dimidia ex parte saepis. *gærþi (up) h. (hvar þera)*, I. B. 39: 6; 45: 1. Cfr. VGL. v. *halfgærþi*, et ÖGL. v. *half girþi*.

Half mark, *halfmark*, f. half mark: dimidia marca. I. Þj. 1: 3; 10; II. M. 26: 2-4, 8; 31: 1. *-ka þiufnaþer*, II. M. 26: 9. *

Halfmarkland, n. (vide VGL. h. v. et UplL. v. *half mark 2.*) II. M. 8: pr. *1

Halfpænninger (halpæninger), m. en half (Svensk) penning, en sextondedels örtug: dimidium nummuli *pænninger* dicti; sedecima pars ortugae. I. Kr. 3: 1; II. Kr. 6: 5.

Hallna, v. a. (rectius, ut videtur, *handla*) handtera: tractare. *illa h.*, II. B. 6: pr. *3 *(handla)*

Hals, m. hals: collum. I. Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. *halsic* pro *hals sic*, I. Kr. 4: 1. *manni ligger hunger a -si*, allitt. I. B. 7: pr. *lösa h. sin*, d. ä. lifvet: vitam redimere. I. B. 45: 4. *4

Halva, f. 1) hälft, sida: dimidia pars, latus. *æ ganga barn i bætre -ru* (cfr. ÖGL. v. *alf*), I. G. 4: pr. *vari a qvinna -vum sum manna*, det samma gäller om qvinnor som begå dråp eller blifva dräpna, som om männer (i samma slägtled): de feminis occidentibus vel occisis idem valet quod de viris (in eodem cognationis gradu). I. M. 1: 4. *af doctur sinna -vum*, *af hans -vum*, på dottrens &c. vägnar, i hennes &c. ställe:

nomine v. loco filiae &c. I. G. 1, 16: 1. *op a kono -vu* v. *-vum,* II. Æ. 3. et not. 71. 2) adscendent i första led, fader å ena sidan och moder å den andra: cognatus in primo gradu lineae adscendentis; pater ab uno latere, ab altero mater. *hær taker æi h. fore -vu,* d. ä. den ene af föräldrarne förtager ej den andra dess arfsrätt: alter parens alteri non adimit hereditatem. II. Æ. 12: pr. *

Halver (havir, I. B. 19: pr.), adj. half: dimidius. *h. by,* I. B. 19: pr. *half þriþe* v. *halffæmte örtogh, half fiorþe mark,* II. M. 23: pr; 24: 8. *halft,* absolute, hälften: dimidium. I. Eþs. 7: pr; M. 20: 1; B. 38: pr. &c. *til halfs* (pro *halfts*), II. J. 16: pr. *halvu dyrri* v. *höghri,* I. M. 18; G. 2; II. Æ. 2: 1. not. 56. *

Hamar, m. (vide UplL. h. v. et SML. Addenda pag. 337.) *by ligger i hambri ok i forni skipt,* II. B. 1: pr. *3

Hamna, f. 1) (vide ÖGL.) II. Kg. 7: 1. 2) de utskylder som skulle erläggas af en hamna: tributa a regione *hamna* dicta pendenda. *sitia (sc. böndir) qvarrir um halva* v. *alla h., dömis ut h.,*)(*siter qvar fiorþonger af skiplæghe* v. *halft* v. *alt skiplæghe,* II. Kg. 7: 2. *4

Hamno mæn, m. pl. (vide UplL.) II. Þg. 5. *kalle soman h. sina,* d. ä. invånarne i samma hamna: eiusdem hamnae incolas. II. M. 26: 1. *4

Hampa, f. *hamp,*? hampa: cannabis. I. Kr. 3: 3; II. Kr. 6: 4. *4 *(hamp)*

Han, pron. han: ille. dat. *hanum,* I. Kr. 2; II. Kr. 11: 2. not. 49. &c. *honom,* II. Kr. 11: 2. &c. acc. *han,* I. Kr. 3: 1. &c. *

Hand (han, II. B. 28: pr. dat. *hændi),* f. hand: manus. *-dum i (font) gripa,* I. Kr. 5: 4. *hava i -dum,* I. Kr. 4: 2; B. 4, 35: 2. *hava -da mællum,* II. M. 8: 1; Þg. 9: pr. *fa manni i hændir,* I. M. 5: pr. *sætia andrum talu* &c. *i hændir,* I. Þg. 11; II. J. 15: 5; Þg. 11, 19. *fram varþa þiuve i hænder lænsmanne,* II. M. 26: 5. *leþa ran* v. *þiufti manni i hænder, leþa af -dum sik,* vide *Leþa. ælta (fæ) u -dum manni,* I. B. 39: 2. *taka alt soman bytto ok h., h. ok kæralde, h. ok vand,* II. M. 26: 13; B. 26: pr; 28: pr. *maþer stinger -dum viþer,* fastnar med händerna (vid den klandrade saken): manus alicuius inhaerent (rei litigiosae);)(*leþa af handum sik,* I. B. 35: 1; II. M. 28: pr.; quorum locorum prior a Locc. vertitur: "qui imposita rei alienatae manu illam recognoscat"; posterior vero: "donec aliquis ex illis admoveat vel iniiciat iure rei controversae manum." *h. skal hændi sælia,* manus (commodatarii) manui (commodantis) tradito v. reddito (rem commodatam); quae regula haud multum abhorret a paroemia iuris Lubecensis: *hand muss hand wahren,* cuius sensus hic est, rem commodatam a commodatario, non vero a tertio quodam possessore esse repetendam. I. B. 34: pr. Cfr. *Harms-, Vreþs hand; Af hænda.* *

Hand,? slag: genus. Vide *Aldra-, Andra-, Hvaria handa.* *4

Handa værk, vide *Handværk.*

Handaværka drap, n. (vide UplL.) II. M. 5: rubr. *3 *(handværka drap)*

Handaværke, n. i. q. *handværk 1. þæt man lægger sit h. op a,* II. M. 26: 15. *4 *(handværki)*

Handlös, adj. (vide ÖGL.) *h. vaþa drap,* II. M. ind. not. 73. *3

Handran, n. (vide VGL.) *þæt heter h. at man ganger bya mællum æller köpstaþa varþer ræнter,*)(*saþolran* et *sliþa ran,* II. M. 25: 5. coll. §. 6. *2

Handsama, v. a. (vide UplL.) II. M. 26: 17. *3

Handski, m. handske: chirotheca. II. M. 26: 11. *4

Hand takin (han takin), adj. fasttagen, gripen: captus, deprehensus. I. Þj. 5: 1.

Handværk (handa værk), n. 1) (vide UplL. sub 1.) *þæt man lægger sit h. op a*, II. M. 26: 15. not. 35. *ængun h. synis a manni* (sc. occiso; cfr. UplL.), I. M. 5: 1. *elder rinder af mans -kum* &c. I. B. 45: 1. 2) (vide UplL. sub 2.) Vide *Handaværka drap.* *3 *(handa værk)*

Hani, m. hane, topp: gallus gallinaceus. I. B. 46: pr; Þj. 17: pr; II. M. 30: 7.

Har, n. hår: crinis, capillus. Vide *Horn.* *3

Harms hand, f. (vide UplL.) *varþa dræpin mæþ harms hænde*, II. M. 11: pr. *3

Harva, f. harf: occa, pecten occatorius. I. Þj. 17: 2. *4

Hatter, m. hatt: pileum. *hyl þær h. halva (sc. lytis) bot*, hatten skyler örat, och derför är lytesboten, då detta är afhugget, hälften mindre än den annars skulle varit (nemligen tolf öre i stället för tre marker): pileum tegit aurem, quamobrem, hac abscissa, mulcta deformationis dimidio minor est quam alias (efficit nempe duodecim oras loco trium marcarum). I. M. 17: 3; II. M. 23: 2. *4

Hava (sup. *havat*, I. B. 4, 13: 1.), v. a. 1) hafva: habere. *h. bol ok bygning annars mans*, I. B. 13: 2. *h. (sc. iord) inni*, I. B. 10: pr. *havir æi böta*, I. Kr. 11. *skola h.*, d. ä. erhålla: accipere. I. Kr. 8. 2) hålla: habere, celebrare. *h. þing*, II. Þg. 12: 1. 3) v. aux. (vide ÖGL. sub 4.) *vil ænkte givit h.* (cfr. SML.), II. Æ. 9: pr. *

Havande, adj. hafvande: gravida. II. M. ind. not. 81; Kr. 25. *3

Hel, adj. hel, oskadd: integer, sartus tectus. II. Kr. 5: pr. *

Hela, v. a. hela, bota: mederi, sanare. *sar ær atter helt*, I. M. 11; II. M. 22: pr., ubi tamen v. *helt* quoque potest esse nomen adiectivum (cfr. SML. v. *hel 4*). *4

Hell,? vocabulum mihi incognitae significationis, quod occurrit in locutione: *ær helt baþe hun ok h.*, II. Kr. 5: pr. Locc. vertit verba *hun ok heller*, ut in veteri huius codicis editione legitur, "caput et calces, h. e. superius quoad tectum et fastigium, et inferius quoad fundamentum"; Ih. vero, statuens vocabulum *h.* idem esse quod hodiernum *häll* (Isl. *hella*), petra, lapidea tabula, quae vel focum tegit vel ante portas pro limine ponitur, citata verba sic explicat: "tecto incolumi sartoque manente, et limine non moto." Cfr. *Hun*, et GotlL. h. v.

Hem, adv. hem: domum. *kuma h. varþa*, vide *Varþa*. *ganga h. til tomptinni*, I. B. 45: pr. *hvar sum skipter æghu undir sik h.*, d. ä. för att sjelf bruka jorden (och ej utarrendera den): qui permutatione adquirit fundum, et ipse eum colit (non vero elocat). I. B. 13: pr. *

Hema, v. a. hysa, härbärgera: domo recipere. II. M. ind. not. 93. *4

Hema, adv. hemma: domi. *i hæghna skoghum h.*, I. B. 44: 1. *böte (brut sin) h. (æptir landslaghum)*, d. ä. på landet der han bor, och ej i staden: mulctam pendito ruri, ubi habitat, non vero in urbe. II. M. 22: 1; 24: 3; 25: 4. *

Hema hion, n. pl. (vide UplL.) II. M. ind. not. 96; Æ. 12: 1; Kp. 5. *3

Hema kona, f. trälinna: serva.)(*þræl*, II. M. 26: 7. *-no barn*, II. Kr. 7: pr.

Hemfylgia (hemfölghie), f. 1) (vide ÖGL. v. *fylghþ*.) I. G. 5. 2) (vide VGL. v. *hemfylgd 1* et 2.) II. Æ. 9: rubr.

Hemfödder, adj. (vide SML.) *-föt diur*, II. M. ind. not. 68. *4

Hem föra, v. a. hemföra: domum referre. I. B. 34: pr.

Hem föþa, f. (vide ÖGL.) *gripa til h.*, I. B. 35: 2. *4

Hemolman, m. (vide ÖGL.) II. M. 28: 2. *4 *(hemuls man)*

Hem sokn, f. hemgång: securitatis domesticae violatio. *giora h. a man*, I. Eþs. 2: 4. Sed *h.* perperam pro *soknir* vel *friþi*, II. Þg. 24: 1. *

Heta, 1) v. n. hafva namn, heta, kallas: nominari, appellari. *h. dulgha drap, danararf, leþongslame, þiuvala bot*, I. M. 5: pr; G. 17; II. Kg. 7: 1; M. 26: 9. *þæt ma væl truldom* (pro *truldomber*) *h.*, I. Kr. 11. *h. barna faþer, þiuver*, I. G. 8; II. M. 26: 16. 2) v. a. gifva namn, kalla: nominare, appellare. *gangi þit atter sum (sc. han) hetin ær*, d. ä. till den som påstått honom vara träl: redito in domum eius, qui nomen servi ei dedit, v. qui contendit eum servum esse. II. Kp. 3. *

Heþin, adj. odöpt (om barn): non baptizatus (de infante). II. M. 10: 3. *heþit mord* (cfr. ÖGL.), ibid. *

Himen, himil, m. himmel: coelum. I. Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. *4

Himirike, n. himmelrike: coelorum regnum. II. Æ. 20: 1. *4

Hin, pron. 1) den andre: ille, alter. I. B. 33: 1; 35: 3; 37: pr; 39: 2. &c.)(*þænne*, II. Þg. 9: pr. *sva sum h.* (sc. is qui occisus est) *takit havir*, I. M. 11. 2) den (som): is (qui). *h. sum*, I. B. 1, 8: pr; 25; II. M. 9: 4. *h. ær*, II. M. 10: pr. *h. þær*, I. Þj. 16: 3. *h. i handum havir, h. firi ær*, I. B. 35: 2; Þg. 5: 1. *

Hindærdaghs gæf, f. (vide ÖGL.) II. Æ. 4. not. 79. *3

Hion, n. 1) pl. (vide VGL. sub 1.) I. Kr. 7; G. 11: 5; II. Kr. 8: pr. *h. döa barnlös*, d. ä. man eller hustru: maritus vel uxor. I. G. 11: 2. 2) husfolk, tjenstfolk: servi aliique homines ad domum pertinentes. I. Kr. 3: 4; 13: 1; Eþs. 2: 3, 4; II. Kg. 2: 1; M. 26: 14. Cfr. *Hema hion.* 3) i allmänhet, person, menniska: generatim, homo. I. B. 49: pr. Cfr. *Hælgh hion.* *

Hionalagh, n. 1) hjonalag, äktenskap: coniugium. *binda h.*, I. Kr. 7; II. Kr. 8: pr. 2) samlag emellan makar: concubitus coniugum. *hava h. i kirkiu*,)(*löskalæghe*, II. Kr. 22: 1. *

Hiona vigning, f. vigsel: benedictio nuptialis. II. Kr. ind. 20. *4

Hiord, f. (vide ÖGL.) *taka alt suman hirþingia ok h.*, allitt. I. B. 39: 5; II. B. 6: 6. *4

Hirþingi, m. herde: pastor. I. B. 39: 5. Cfr. *Hiord.* *1

Hitta, v. a. 1) hitta, finna: invenire. *-tis man döþer*, I. M. 5: 1. *h. skola sin*, I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. *h. bana* v. *þiuf*, I. M. 5: pr; II. Kr. 5: pr. *i husum -tas* (cfr. SML.), I. Þj. 7; II. Kr. 24: 6. Cfr. *Biti, Fynd.* 2) råka, träffa: offendere, convenire. *hittas*, dep. råkas: convenire. *h. satir*, vide *Sater.* 3) råka (att göra något): fortuito aliquid facere. *alt þæt han -ter værka* v. *bryta*, I. G. 3: 2; II. Kr. 24: 12. *æn hon -ter stæla*, II. M. 26: 2. *

Hiælp, hialp, f. hjelp: auxilium. I. B. 45: 2; II. Kr. 26: 2; B. 25: pr. *3

Hiælpa (impf. pl. 3 pers. *holpu*), v. a. hjelpa: opem ferre. I. B. 45: 1. *han giter æi hulpit sik*, I. G. 16: 1. *

Hog, n. 1) huggning: caesio. Vide *Afhog.* 2) sårande: vulneratio. *drap æller h.*, I. Eþs. 7: pr; II. M. 25: 4. *

Hogga, hugga (höggir pro *hoggir*, I. B. 44: pr. impf. *hiog)*, v. a. 1) hugga ned, fälla (träd): caedere (arbores). I. B. 23, 44: pr. Cfr. *Op hogga.* 2) sönderhugga: ictibus conscindere. *h. vakn æller klæþe mans*, II. M. 24: 9. *h. garþ*,

I. B. 40: 4. 3) såra; i synnerhet göra fullsår: vulnerare; praesertim plenum vulnus infligere. II. M. 21: 1; 24: 3, 4, 7. *hoggin*)(*barþer*, I. M. 8; II. M. 21: pr.)(*slaghin*, I. Þg. 5: 1. *h. annan* v. *hoggin fullum sarum*, I. M. 12; II. M. 21: 1; 22: 1. *hoggin fullum sarum*)(*barþer*, II. M. 24: 6. *hoggas* (dep.) *tver*, d. ä. om den ene sårar den andre, eller båda såra hvarandra: si duo pugnent, ac alter vel uterque alterum vulneret. II. M. 10: pr. *hoggas mæn æller dræpas*, II. M. 24: 4. *

Hor, n. hor: adulterium. I. Kr. 9: 5, 6; II. Kr. 24: 11, 13. *

Hordomber, m. hordom: adulterium. II. Kr. 21. not. 30; Æ. 18: 3. *4

Horn, n. naglar: ungues. *barn havir baþi h. ok har*, allitt. I. Kr. 6: pr. *varþa takin mæþ truldom mæþ h. ok har* &c. I. Kr. 11. cfr. *Truldomber*. *3

Hors, n. 1) sto: equa.)(*hæster*, I. B. 38: 1. 2) häst eller sto: equus aut equa. *utamt h.*, I. B. 31: 1. *4

Horstakka, f. (vide UplL.) II. Æ. 6: pr. *4

Horsæng, f. (vide ÖGL.) *varþa takin i h. mæþ kunu, bot fori h.*, I. Kr. 9: 3. *3 *(horsiæng)*

Hos, præp. hos, vid: apud. *h. vara*, vara tillstädes: adesse. II. Æ. 7: pr.

Hova vægher, m. väg bestående af spår efter kreatur med hofvar: vestigia pecorum ungulis solidis praeditorum. II. B. 5: 1.

Hovud (dat. *höfþi* v. *hofþi*), n. hufvud: caput. I. Eþs. 2: 2; M. 13. Cfr. *Elder*. *

Hovud sar, n. (vide SML.) I. M. 11; II. M. 22: pr. *4

Hovudsman (huvzman), m. hufvudman: princeps; 1) i brott: in reatu. I. M. 6.)(*hvar i flukki ær ok farunöti*, I. Þj. 16: 4; II. M. 25: 10. 2) i edgång: in iureiurando. I. Þg. 14, 15: 1.)(*eþs mæn*, I. Þg. 15: pr. *h. sum fore eþe ær*, II. Kr. 24: 4. *

Hvar (n. *hvat* pro *hvart*, I. G. 11: 3.), pron. hvar: quisque. *h. tiundi, sæxtandi*, I. Kr. 3: pr, 1, 3. *h. annar (sc. sum) þær var* &c. II. M. 25: 10. *h. annara soknamanna*, hvar och en af de öfriga: quisque ceterorum. II. Kr. 5: pr. *hvarannan*, pro *h. annan*, uterque alterum. II. M. 9: 1. *

Hvar (hva, II. Kg. 1: 1.), pron. hvilken: quis. gen. n. *hvars*, II. M. 21: pr. acc. m. *hvarn, hvan*, I. B. 40: pr. *h. þera*, I. B. 5: 1. *hvarsom* pro *hvar som*, II. Kr. 22: 2; 26: pr. &c. *hvasom*, II. Kg. 1: 1; 6: pr; M. 24: 4. *

Hvar, adv. hvar: ubi. *h. sum niþer komber* &c. I. Kr. 3: pr. *hvarsom* pro *hvar som*, II. Kr. 22: 2. *æ h.*, I. B. 48: 2. *

Hvarghin, pron. ingendera: neuter, nullus. I. M. 26: 2. *h. þera*, II. M. 21: pr; 25: 5; Þg. 9: pr. n. *hvarte*, II. Æ. 20: 1. *

Hvaria handa, adj. indecl. ehvad slags: cuiuscumque generis. II. Kp. 7: pr. *3

Hvaria lund, adv. på hvad sätt som hälst: quocumque modo. II. M. 2: pr. *3

Hvarion, pron. 1) hvilken: quis. *h. synin (sc. hundaris* vel *folklands syn)*, hvilkendera som hälst: utracumque. II. B. 17: 3. 2) hvar: quisque. *h. þera*, II. B. 23: 3. — H. v., quae utroque loco hic citato posita est in nom. sing. feminini generis, forte referenda est ad pron. *hvar*. *3 *(hvariun)*

Hvarke, conj. hvarken: neque. *h. … æller*, II. Kr. 2: 2. * *(hvarte)*

Hvartiggia, conj. (a *hvarti tiggia* v. *tvæggia)* hvarken, (intetdera af två): neque, (neutrum). *h. … æller*, I. B. 43: pr; Þg. 7: pr.

Huaru, adv. huru: quomodo. II. M. ind. 26; nisi forte *huru* legendum sit.

Hvarþing, pron. ingendera: neuter. *h. þerà*, I. Þg. 13: pr., nisi *hvarghin* vel *hvarti* legendum sit.

Hugher, m. håg, sinne: animus. I. G. 1. *4

Hvilikin, pron. 1) hvilken: quis. I. Þg. 13: pr. 2) hvilken som hälst: quicumque. I. Eþs. 7: 1. gen. *-kis*, I. Þj. 15; II. Kg. 6: 1. *e -kum* (dat. pl.), I. G. 5. * *(hulikin)*

Hulsar, n. i. q. *hulsæri* (vide UplL.))(*hovudsar*, I. M. 11; II. M. 22: pr. *4

Humblagarþer, m. humlegård: agellus lupulo consitus. I. Kr. 3: 3; B. 24; II. Kr. 6: 4; B. 13: 1. *4

Hun, ? vocabulum mihi incognitae significationis, occurrens in formula *h. ok hell*, allitt. II. Kr. 5: pr. Isl. *hún*, m. significat "ansam variarum rerum, caput baculi", BH.; haec vero ad dictam formulam illustrandam nihil conferre videntur. In indice ad *Kormaks Saga*, Hafn. 1832, Isl. *húnn* dicitur significare columnam capitatam; qua ex re coniici posset v. *hun* l. c. denotare postem, *hell* autem limen lapideum portae subiectum; quod si ita esset, verba: *ær helt baþe hun ok hell* conferri possent verbis: *liggia sillir ær helt dyrni*, VGL. I. K. 6. Utcunque vero ista verba sint explicanda, manifestum est iis indicari illaesum aedis sacrae statum, casumque oppositum illi, de quo agunt verba l. c. sequentia: *varþer kirkia bröten* &c. Cfr. GotlL. h. v.

Hundari, n. härad: territorium (hundredum). I. M. 1: pr; 2: pr; 19; B. 4, 38: pr; Þj. 16: 4; Þg. 1, 9, 11, 19; II. Kr. 24: 5; Æ. 2: 1; M. 1: 2; 26: 5. *fiorþonger -ris*, II. Kp. 12: 1. *innan -ris*, II. Kr. 24: 3, 13; J. 6; Þg. 18: 3. *4

Hundaris ræter, m. häradets andel i böter: pars mulctae hundredo addicta. I. Þj. 10; Þg. 5: 3; II. Þg. 18: 2.

Hundaris þing, n. häradsting: conventus iudicialis hundredi. II. Kr. 26: 2; M. 21: pr. *4

Hunder (pl. *-dir)*, m. hund: canis. I. B. 44: 2; 46: 1, 2. &c. Cfr. *Höker*. *

Hundraþ (hundrat), num. hundrade (och tjugo): centum (et viginti). *sva mang h. (sc. marker)*, I. G. 11: 3. *-þa (sc. marka) gæld*, i. e. CXX (cfr. SML.), II. M. 11: rubr. *

Hunger, m. hunger: fames. Vide *Hals*.

Hus, n. hus: domus. I. Kr. 2. &c. Cfr. *Fæ-, Hæst-, Sang-, Stekara-, Sövin-, Vista hus*. *

Husa, v. a. hysa, härbärgera: domo recipere. II. Kg. 6: 3. Cfr. *Hysa*. *3

Husabyman (husuby man), m. konungens fogde, som troligen bott på en konungens gård *(husabyr)*, men haft en annan och lägre befattning än konungens länsman: praefectus regius, qui, ut videtur, habitavit in regio praedio *(husabyr)*, sed tamen alius fuit quam praefectus *kunungs lænsman* dictus eoque inferior. I. M. 5: pr; Þg. 1: 1; 13: pr.)(*biskops maþer*, I. M. 23. *kunungs lænsman æller h.*, I. Þj. 5: pr. *kunungs lænsman ok h. ok domara*, I. Þg. 5: 1. *soknari æller h.*, I. Þj. 15. *h. æller nokor lænsmans sven*, I. Þg. 5: pr.

Husbonde, m. husbonde: dominus)(*sven*, I. Þj. 15. *

Husfru, f. husmoder, (bondes) hustru: materfamilias, uxor. I. Kr. 3: 6; G. 3: 2. &c.)(*bonde*, I. Kr. 5: 3; 9: 5. &c. Scribitur *hustru*, I. Kr. 9: 5; M. 1: 7; G. 6, 12, 14. &c. *hustro*, II. Æ. 4, 10: 1; J. 13: pr; Þg. 17: 1; 21. *husfro*, II. Æ. 10: 1; M. 11: 1; 12; J. 5: pr; Þg. 17: 1. *husfrugh* v. *husfrug*, II. Kr. 7: pr. not. 92; 9. n. 56; Æ. 8: 3; 10: 1. not. 75. *

Huþ (hwdh), f. hud: cutis. I. M. 11; II. M. 22: pr. *mista huþina,* blifva hudstruken: flagellari. II. M. 26: pr. *taka h. ok öron (mans),* ibid. §. 2. *

Hvælma, v. a. hvålma, stacka (hö): in metas exstruere (foenum). I. B. 22: 1.

Hylia (part. pass. *hulder*), v. a. hölja, betäcka: tegere. I. M. 24; II. M. 6: 1. not. 48. Cfr. *Hatter.* *

Hysa, v. a. i. q. *husa.* I. B. 51: 1. *4

Hæft, f.? (vel *hæfti,* n.?) besittning: possessio. *hava iord i -tum sinum,* I. B. 4, nisi pro *hæftum* legendum sit *hæfþum.*

Hæfta (sup. *hæft*), v. a. fasthålla, qvarhålla: retinere. Vide *Halda 2.* *2

Hæfþ, f. 1) besittning: possessio. Vide *Forhæfþi.* 2) lägersmål: stuprum, concubitus. II. Kr. 24: 14. Cfr. *Guþsivia hæfþ.* *

Hæfþa, hæfda, v. a. 1) bruka (jord): colere, uti (fundo). *h. iorþ,* I. B. 9: pr. 2) häfda, lägra: stuprare. I. Kr. 9: pr; II. Kr. 24: 12, 14. *h. fæ sum kunu,* I. Kr. 10. *

Hæfþan, f. häfdande: stupratio. *h. fæar,* II. Kr. ind. 23.

Hæghna skogher, m. inhägnad skog: silva consaepta. I. B. 44: 1.

Hæl, n. död: mors. *sla man* v. *hund i hæl,* I. Kr. 5: 6; II. M. 26: 17; B. 28: 1. *i hæl slaghin,* I. Kr. 9: 4. *sla man til hælia,* II. Kr. 5: 4. *hæta* v. *beta hundum sinum* v. *mæþ höke ok hunde man i hæl,* I. B. 46: 2; II. M. 1: 2. *

Hælagher, adj. 1) helig: sanctus. *hælagh kirkia,* II. Kr. 1: pr. *þe hælghu kirkiu* (gen.), I. Kr. 1. 2) fredlyst: sacrosanctus, singulari securitate munitus. *i hælghum sætum,* d. ä. i brudsätet: in sede nuptiali; non vero "in puerperii cubiculo", ut perperam vertit Locc. I. G. 2. 3) helig)(söcken: festus. *hælaght,* n. absolute, I. Þg. 13: pr. * *(helagher)*

Hælg, f. 1) helg, högtid: festum. *synnudags h.,* I. Kr. 13: pr; II. Kr. 26: pr. 2) fred, säkerhet: pax, securitas. Vide *Manhælgh, Hælgh hion.* *

Hælgh hion, n. pl. personer som njuta särdeles frid och säkerhet: homines insigni securitate muniti. I. G. 2.

Hælghidagher (acc. *hælghan dagh,* pl. acc. *hælghadagha),* m. helgdag: dies festus. I. Kr. 13: 2; M. 15; B. 44: pr; II. Kr. 26: pr; Þg. 4. * *(helghi dagher)*

Hælgun, n. (vide SML.) *alguzhælgun* pro *al guþs h.,* I. Kr. 1. Cfr. *Aldra hælghona dagher.* *4 *(helghon)*

Hælguna mæssu dagher, m. (vide VGL.) I. Kr. 3: 6. *4 *(helghuna messu dagher)*

Hæll, n. (Isl. *heill)* förebud, tecken: omen. *barn ær föt bæstum hællum,* d. ä. lyckligt och helbregda: infans vegetus optimis ominibus natus est. I. Kr. 6: pr.

Hælmning, vide *Hæmpning.*

Hæmna, v. a. hämnas: ulcisci. *h. a man,* II. M. 22: pr; 24: 4. *

Hæmpning, f. (vel *-ger,* m.?) i. q. *hær. fara* v. *riþa hem at andrum mæþ hær ok h.,* allitt. I. Þj. 16: 4; II. M. 25: 10. Haec vox, quae posteriori loco scribitur *hælmning,* mihi est incognita; at voces *hær* et *h.* synonymas esse, verisimile est; non vero a *hæmna* deduci posse videtur h. v., ut crediderunt Locc. et Ih., qui vertunt: "ulciscendi animo", "vindictae sumendae animo"; citatis enim locis non esse sermonem de vindicta, manifestum est.

Hæmpta, v. a. hämta, taga: capere, colligere. *ax up h.,* I. B. 22: 1. Scribitur *henta,* II. B. 8: 1. not. 7. *3

Hængia, 1) v. a. uphänga (i galge): suspendere (in patibulo). I. Þj. 10. Cfr. *Up hængia.* 2) v. n. hänga: pendere, haerere. *-ger (hand* v. *foter) viþer ... -gir þær half bot,* då handen eller

foten hänger fast vid kroppen, hänga också halfva böterna qvar, d. ä. endast half bot erlägges: si corpori adhaereat manus vel pes, haeret quoque dimidia mulcta, i. e. dimidia tantum mulcta penditor. I. M. 17: 1, 2; II. M. 23: 1.

Hæpta, f. fängelse: carcer. *kunungs h.,* I. Þg. 5: 1. *man i iarn ok -tu sætia,* I. Þg. 6. *

Hær, adv. här: -heic.)(*annur laghsagha,* II. M. 24: 2. *far ækki mera … h.* &c., i. e. in hoc casu. II. B. 5: 1.

Hær, m. en mängd menniskor: multitudo hominum. *fara* v. *riþa hem at andrum mæþ h. ok hæmpning,* allitt. I. Þj. 16: 4; II. M. 25: 10. Cum delicto de quo his locis sermo est, conferantur ea, quae iuris Danici codices antiqui statuunt de delicto *hærværki* dicto, ad quod pertinuit societas quinque hominum (Ius Iut. I. 30; Ius Sel. ant. II. 32; Ius Sel. rec. II. 16.). *4

Hæraþ (gen. *hæraþs* v. *hæraþis*), n. i. q. *hundari.* II. Kr. 24: 3. not. 30; §. 5. n. 43; §. 13. n. 4; 25. n. 26. *3

Hæraþsþing, n. i. q. *hundaris þing.* II. Kr. 26: 2. not. 71. *2 *(hæræþs þing)*

Hærbærghi (hærbyrghe), n. gästrum: cubiculum hospitale. II. M. 26: 9.)(*stova,* I. B. 45: 5; II. B. 25: pr. Cfr. *Biskops hærbærghi.* *4

Hærra, m. herre: dominus. *maria vars h. moþir,* I. Kr. 1. *vars h. likomi,* II. Kr. 9. *

Hæsta köp, n. hästköp: emtio equorum. II. Kp. 7: pr. not. 68. *4

Hæster, m. 1) häst: equus v. equa. I. Kr. 4: 1; 8; B. 30, 38: 2; 46: 1; 48: pr; Þj. 14; II. M. 1: pr. &c. 2) häst: equus.)(*skiut,* vide *Skiut.*)(*hors,* I. B. 38: 1. *

Hæst hus, n. stall: equile. I. Kr. 2.

Hæta, v. a. (vide UplL.) Vide *Viþer hæta.* * *(hætta)*

Hæta, vocabulum sine dubio corruptum, cuius loco legendum est *beta,* q. vide. I. B. 46: 2. Locc., Ver. et Ih., h. v. confundentes cum hodierno vocabulo *hetsa* (Isl. *heita,* calefacere), vertunt: incitare; cum vero manifestum sit h. v. respicere v. *man,* non vero *hundum sinum,* satis patet illam explicationem falsam esse.

Höfþa, v. a. 1) börja: incipere. *h. eþ,* börja eden; säges här om hufvudmannen: initium facere iuramenti; hic dicitur de persona principali. I. Þg. 15: pr. 2) (vide ÖGL.) *h. halva bot, h.* (sc. *halva bot*) *mæþ ætinni,* I. M. 10. *4 *(hofda)*

Högher, adj. 1) hög: altus. *knæs h.,* I. B. 39: 6. *elder ær hofþi höghri,* I. Þg. 13: pr. Cfr. *Knæhögher.* 2) stor (till antal, värde &c.): magnus (numero, pretio &c.). *sum sakin ær högh til,* II. Þg. 12: 2. *vari ran sva höght sum þe vilia vitna,* I. Þj. 16: pr. *höghri bot, eþer, sak,* I. M. 13; B. 45: pr, 2; G. 2; II. Kp. 7: 1; B. 12: pr; Þg. 18: 2. *þæt ær halvo höghra, þa ær þrim markum höghra* (i. e. *höghri bot*), II. Æ. 2: 1. not. 56; M. 23: 5. *þa höghrum* (sc. *væþium*) *væþias,* I. Þg. 3: 2. *at höghsto,* II. M. 23: 5. *

Höghia, v. a. höja, öka: augere. II. M. 10: 2. *3

Höght, adv. högt, mycket: alte, magne, multum. *böti ækki þy höghra,* I. Þj. 17: 2. *höghra væþia,* II. B. 17: 3. *4

Höker, m. hök, falk: accipiter, falco. *h. ok hunder,* II. M. 1: 2. *1

Hömta man, m. vocabulum mihi incognitum, et forte corruptum. I. G. 3: pr. Had. h. v. sic explicat: "hämta man, giftoman som har samma rätt att hämta brud, som fader eller moder ogipte." Locc., qui forte credidit *gipta man* esse legendum, vertit: "desponsatrix et

curatrix"; in Lex. Iur. autem habet: "*hämta man*, som bör svara och söka för sina: tutor, defensor (vel tutrix) suorum, postquam ad secundas nuptias transiit."

Höna, f. höna: gallina. I. Þj. 17: pr; II. M. 30: 7.

Hövaþer, adj. (vide SML.) *baþi hövat* (sc. *fæ*) *ok klövat*, I. Þj. 16: 4; II. M. 25: 10. *4 *(hovaþer)*

I.

I, pron. I: vos. I. B. 6: pr. *4

I, præp. i: in. *ær æi hordomber* (sc. *þær*) *i*, si in stupro non insit adulterium. II. Æ. 18: 3. *þriþiongin i vatne*, triens aquae. II. B. 23: 3. coll. SML. B. 20: 5. *vari mord hænna i fyritighi markum*, I. M. 3: 4. Cfr. *Koma*. *

Ia, interj. ja: omnino, certe. *qvæþa* v. *sighia ia viþ*, I. Þg. 3: 1; II. Kr. 26: pr; Æ. 8: 4; M. 19; J. 7, 13: 1. *

Iak, pron. jag: ego. I. Kr. 4: 2; B. 6: pr; 19: 2. &c. Scribitur *iæk*, I. Kr. 12; II. Kr. 10: 1. not. 73; Æ. 10: 1. n. 76, 77. dat. *mik*, I. B. 6: pr; 39: 2. *

Iamföri, n. (vide UplL.) *huru by skal til -ris* (sc. *koma*), II. B. rubr. not. 2. *4

Iamlanga offer, n. årligt offer: stipis sacerdotibus debitae oblatio anniversaria. I. Kr. 3: 4.

Iamlanga þing, n. ting, som hålles efter ett års förlopp: conventus iudicialis post exitum annui temporis celebratus. I. Þg. 12.

Iamlange, m. år: annus. *nat ok i.*, II. Æ. 8: 1; M. 30: 10. *nat ok -ga*, ett års tid: per annum. I. Kr. 15; II. Æ. 8: 1. *um nat ok -ga*, I. B. 14, 15. *innan nat ok -ga*, I. M. 5: pr; B. 2, 36; II. Kr. 5: pr; Æ. 8: 1; M. 8; J. 6. *til nat ok -ga*, I. G. 17. *nat ok i. ær uti*, I. M. 11; II. M. 8: pr; 22: pr; 30: 10; J. 16: 1. *yvir nat ok -ga*, I. Kr. 15. *

Iamn (n. *iamt*), adj. lika: par, aequus. I. B. 11; II. J. 3: pr. Cfr. *Iom dyr*, *-gen* &c. *

Ia qvæþi, n. ytradt bifall: adsensus pronuntiatus. I. Þg. 3: 1. *4

Iarn, n. järn: ferrum. *man i i.* (i. e. ferrea vincula) *ok hæptu sætia*, I. Þg. 6. *2

Iartigne, n. kännetecken: indicium, character. II. M. 33: 1. *3 *(iartekn)*

Igen, præp. emot: versus. *þer daghar ær genfastor æro i.*, II. Kr. 26: pr. *1

Illa viliaþer, adj. illvillig, illasinnad: malevolus. II. B. 9: pr. *4

Ilz dömi, n. (ab *ilder*, malus, n. *ilt*, gen. *ilz*) i. q. *udöme* (vide VGL.). I. Kr. 9: pr; II. Kr. 24: 12.

Ilz öki, n. olyckshändelse: infortunium. I. B. 46: pr. Incertum mihi videtur an posterior pars h. v. derivanda sit ab *ökia*, augere, ut credidit Ih., qui vertit: "casus adversus, proprie id quod infortunium auget."

In, adv. in: intro.)(*ut*, I. Eþs. 2: 2. *sværia in til sins*, *vita in til mans*, vide *Sværia*, *Vita*. *

In aka, v. a. c. dat. (vide UplL.) *korni sinu i.*, I. B. 22: 1. *3

In flytia, v. a. införa: inferre. I. G. 11: 2.

Infödder, adj. (vide VGL.))(*utlændsker*, II. M. 8: 1. *4

In föra, v. a. införa: inferre, invehere. II. Kr. 6: pr. *4

Ingærþis, adv. (vide SML.))(*utgærþis*, II. Kr. 6: 4. *4

Inlæggia, v. a. inlägga: deponere. II. Kp. 8. *inlagt fæ*, I. B. 17. *4

Inlændes, adv. inom landskapet (Vestmanland): intra provinciam (Vestmanniam).)(*utlændes*, II. M. 34: 1. *4

Inlændsker, adj. inländsk: indigena (cfr. *Inlændes*). I. Þg. 17: 4. *4

Inna, v. a. vinna, emottaga: adsequi, accipere. *i. skript sina* (cfr. UplL.), I. Kr. 10. *

Innan, præp. c. gen. dat. v. acc. 1) i: in. *gripa i. (sc. font)*, I. Kr. 5: 4; II. Kr. 18. *fara i. (sc. skogh) ok fikia*, I. B. 43: 1. *fyritighi marka sak ær i. (mali)*, I. Þg. 12. *utan æru þön fal i.* &c., d. ä. inträffa: nisi ii casus exsistant. I. M. 22. *utan drap i. komi*, d. ä. tillkommer, sker: nisi accidat homicidium. I. Eþs. 9: pr. *i. sokna* v. *hundaris*, II. Kr. 24: 3, 13; J. 6; B. 25: pr; Þg. 18: 3. *i. þriþiung*, I. B. 45: 5. *i. (land ok) laghsaghu*, I. B. 35: 1; II. M. 28: pr; J. 6. 2) inom: intra. *i. værnar*, II. B. 21. *i. ta ok tomta ra*, vide *Ta*. *simber þær fæ i.*, I. B. 39: 6. *i. þriþiu byrþ*, vide *Byrþ 4*. *i. sæx manaþa*, *þrea synnudagha* v. *dagha*, *siu* v. *þrear nættir*, I. Kr. 1, 15; M. 22; B. 33: 1; II. Kr. 24: 3; Kg. 7: 2. *i. þry lagha þing*, II. J. 6. *i. nat ok iamlanga*, vide *Iamlange*. 3) innan, före: ante (tempus). *i. stæmnudagh*, II. Kr. 7: pr. 4) adverbialiter, förekommer *i.* någon gång framför præp. *i* utan särskild betydelse: h. v. nonnumquam otiosa anteponitur præp. *i. i. i garþsliþi*, I. Eþs. 2: 2. *i. i giftinne*, II. Æ. 9: 1. *

Innan sænga drap, n. dråp å maka: homicidium quo coniux occiditur. II. M. ind. 12. *3

Inni, adv. inne: intus. *i husi i.*, I. M. 3: 1. *i. hava*, vide *Hava 1*. *i. halda*, vide *Halda 2*. *man i. læsa*, vide *Læsa*. *synnudags hælg ær i.*, adest. I. Kr. 13: pr; II. Kr. 26: pr. *þingariþer æro i.*, II. M. 26: 5. *ær þa i. konungs ræter*, d. ä. då eger konungen rätt till böter: tunc penditur mulcta regi. II. M. 25: 4. *

Inni takin, adj. (vide ÖGL. sub 1.) I. Kr. 9: 4; Þg. 1: 1; II. Þg. 5. *4

In taka, v. a. (vide VGL. sub 1.) I. B. 39: pr. *

Intækia, f. 1) intagande af andras fäkreatur på sina egor: captura alieni pecoris quod aliquis in suo agro invenit. I. B. 39: 2. 2) emottagande af utskylder: acceptio vectigalium. II. Kg. 7: 2.

In vitna, v. a. bevisa med vitnen: testibus probare. *vil han mera i.* (rectius, ut videtur: *giter æi sva in vitnat*, SML. J. 16.), I. B. 17; i. q. *æro æi sva vitni til ok þæn sigher sum inlagþi at þær var mera inlaghat* &c. II. Kp. 8. *4

Inviþi (pl. *inviþur* v. *-þær*), f. husgeråd: supellex. I. Þg. 5: pr; II. Æ. 12: 1, 5. *3 *(inviþur)*

Invrak (*inrvak*, II. B. 6: rubr.), n. 1) i. q. *intækia 1*. II. B. 6: rubr., §. 7. 2) (vide UplL. h. v.) II. B. 6: 7. *3

In vræka, v. a. (vide UplL.) I. B. 39: 2. *3

Iom dyr, adj. jämndyr, lika dyr: aeque carus, qui eodem pretio constat. *þomalfinger ær et -rt at botum* &c., d. ä. lika böter erläggas derför: pro pollice par mulcta penditor &c. I. M. 17: pr.

Iom gen, adj. (vide ÖGL.) II. B. 1: pr. *2 *(æmgen)*

Iomgoþer, adj. (vide ÖGL.) II. B. 1: pr. *3 *(æmgoþer)*

Iom myket, adj. n. lika mycket: tantumdem. II. J. 13: 1. *2 *(iammykit)*

Iom nær, adj. lika när: aeque propinquus. *æro baþer i.*, sc. ratione cognationis. II. J. 2: 1. *4 *(iamnær)*

Iom ren, adj. lika väl röjd och jämnad (om väg; egentligen lika ren): aeque bene purgatus et aequatus (de via; proprie aeque purus). II. B. 1: pr.

Iomskila, adj. indecl. (vide SML.) II. Kr. 24: 5. *4 *(iamskiala)*

Iorþ, iord, f. 1) jord: terra. *dömis þæn döþe (*addendum videtur *til) -þa*, i. e. ad sepulturam; nisi forte v. *iorþa* sit verbum. I. M. 4: 2. *man i i. græva*, I. Kr. 10. 2) jord, fast egendom: fundus, bona immobilia. I. B. 1 - 4. &c. *bolstaþer -þa*, I. B. 1. Cfr. *Fæþernis-, Æflinga iorþ.* *

Iorþa, v. a. jorda, begrafva: humare, sepelire. I. Kr. 4: 2; 6: 1; II. Kr. ind. 16; cap. 7: 1, 2; 11: 1. Cfr. *Iorþ 1.* *

Iorþa fastar, m. pl. (vide UplL.) II. J. 2: pr. not. 31. *3

Iorþa köp, n. (vide SML.) *i. ok skifte*, II. J. rubr. *4

Iorþa væþsætning, f. (vide UplL.) II. Kr. ind. 14. *3

Iorþæghande, m. jordegare: dominus fundi. II. Kr. 1.)(*landboe*, II. J. 15: pr, 3, 4, 6, 9. *

Ivir, vide *Yvir.*

Iuladagher, m. juldag: dies nativitatis Christi. I. Kr. 3: 6; II. Kr. 26: pr. *4

Iættir, vide *Æta.*

K.

Kafli, m. kafle: cylindrus, bacillum. Vide *Budkafli.* *4

Kalla, v. a. 1) kalla, tillkalla: vocare. *k. a granna*, I. B. 39: pr. *þing varþer -lat*, II. M. 24: 4. *þa -lius þe bort*, d. ä. kalla hvarandra afsides: unus ceteros sevocato. II. B. 5: 1. Cfr. *A-, Atter-, Suman kalla; Friþkallaþer.* 2) säga: dicere. *k. (annan) præl vara*, II. Kp. 3. *þæt -lar vaþa vara*, II. M. 19. *k. annan lingha*, I. Þg. 10, nisi forte pro *lingha* ibi legendum sit *linghara*, mendacem; cfr. SML. M. 34. 3) kalla: appellare. *þæt -la* v. *-lar væþiafasta*, I. B. 14; II. J. 10: pr. *

Kalver, m. kalf: vitulus. I. Kr. 3: 1; B. 31: pr. *

Kapolös, adj. utan kappa, eller med nedfälld kapuschon: sine pallio, vel deiecto in humeros cucullo. I. Þj. 7. Cfr. VGL. v. *ivirlös*, et UplL. v. *ivin axlaþer.*

Karina (pl. gen. *-nu*), f. (Isl. item) (vide VGL. gloss. Lat. v. *carena.*) *-nu millan*, inter ieiunii tempora, v. iis temporibus quibus homo iste non ieiunat. I. Þg. 17: 2.

Karl (dat. *kalli*), m. 1) karl: vir. I. B. 1, 46: pr; II. J. 1. Cfr. *Afrads-, Aldin-, Kroklokarl; Brudkallar.* 2) enskild man: privatus vir. *sva fore konungs arf sum karls*, allitt. II. M. 8: 1. *k.* (d. ä. häradet: hundredum) *æller* v. *ok kununger*, I. B. 39: pr; Þj. 1: pr; II. B. 5: 2. *

Kasnavargher *(kasnávagir, kaxnavargher)*, m. mordbrännare: incendiarius. I. B. 45: 4; II. B. ind. 25; cap. 25: rubr. *

Kasta, v. a. kasta: iacere, coniicere. *k. yvir hus, k. fram firi sik*, I. M. 23. *k. at (söþi)*, I. B. 50. *k. op husum*, II. J. 15: 6. *þa k. þe om koll köpe*, emtionem subvertunt; cum sermo non sit de rescindenda venditione, haec verba id tantum respicere videntur, quod ius antea venditori competens *(vald at lighre raþa)*, iam, quasi conversis personis, ad emtorem transit. II. J. 1. Cfr. *Fram-, Op-, Ut kasta; Vaþa kast.* *

Kaster, m. (vide UplL.) Vide *Viþakaster.* *4

Katrina mæssa, f. Catharinas dag: festum Catharinae, d. XXV Novembris. I. B. 44: 2.

Kippa, v. a. draga: trahere. Vide *Bild kippi.* *2

Kirkia, f. 1) kyrka: aedes sacra. I. Kr. 1. &c. *minsta, mera, mæsta k.*, I. Kr. 8; II. Kr. 3. *ganga i k. æptir bonda æller barn sit*, I. Kr. 3: 5. *skriptaman þa han ær i kirkiu ledder*, I. Þg. 17: 2. 2) kyrka, församling: ecclesia. *hælagh* v. *þe hælgha k.*; I. Kr. 1; II. Kr. 1: pr.

krister ok k., II. Kr. 26: 2. *kirkiu balker*, II. Præf.; Kr. 26: 2. *

Kirkiu bygning, f. (vide VGL.) II. M. 25: 12. *4

Kirkiu dyr, n. pl. kyrkdörr: ostium aedis sacrae. I. Kr. 4: 2. *3

Kirkiugarþer, m. (vide VGL. sub 2.) I. Kr. 4: 2; Eþs. 7: pr. *

Kirkiumæssu dagher (kirkmæsso dagher), m. (vide VGL.) I. Kr. 3: 6; II. Kr. 9. not. 55; 26: pr. *4

Kirkiu skruþer, m. i. q. *skruþer* (vide ÖGL.). II. Kr. ind. 6. *4

Kirkiu skærning, f. rening af en orenad kyrka (eller kyrkogård): purificatio aedis sacrae (vel coemiterii) pollutae. II. Kr. ind. 22.

Kirkiu vægher, m. (vide VGL.) I. B. 21: 1. *

Kirkiu þing, n. i. q. *biskops þing* (vide SML.). II. Kr. 26: 2.

Kiþlinger, m. kidling: haedulus, capella. I. Kr. 3: 1; II. Kr. 6: 5. *3 *(kidlinger)*

Kland, n. i. q. *klandan* (vide UplL.). *þiufnaþa k.* (cfr. UplL. v. *klandan*), II. M. ind. not. 98. *

Klanda, v. a. (vide ÖGL.) *k. iorþ* &c. I. B. 8: pr; 30, 35: pr; II. J. 5: 1. *hæster* &c. *-as firi manni*, I. B. 35: 1, 2; Þj. 13; II. B. 10. *klutras þæt ok -as*, allitt. II. J. 12. *qvælia ok k.*, allitt. I. B. 12. Cfr. *Uklandaþer.* *

Klandalöst, adv. klanderlöst: nulla lite mota. *klasalöst ok klanda (sc. löst)*, allitt. I. B. 4.

Klapper, m. kläpp: pistillum campanae. Vide *Klukku klapper.* *4 *(klæpper)*

Klasalöst, adv. i. q. *klandalöst*, q. vide. Origo prioris partis h. v. incognita est. Isl. *klas*, cento, rudis sutura; *klasi*, iunctura, nexus, cento; *klasa*, centones consuere, BH., huc non videntur pertinere; potius conferendum videtur Isl. *klaklaust*, sine querela v. damno; quamobrem iam Ver. observavit pro *klasalöst* forte legendum esse *klakalöst*.

Klivia, vide *Klyvia.*

Kloster, n. kloster: coenobium. I. G. 16: pr. *

Klukka, *klokka*, f. klocka: campana. I. Kr. 5: pr, 6. * *(klokka)*

Klukkare, *klokkare*, m. klockare: aedituus. I. Kr. 5: pr, 1, 2, 4–6. * *(klokkare)*

Klukku klapper, m. kläpp: pistillus campanae. I. Kr. 5: 6. *4 *(klokko klæpper)*

Klutra, v. a. i. q. *klanda.* Vide *Klanda*, *Oklutraþer.* *4

Klyvia, *klivia*, v. a. (a *klyf*; vide VGL.) klöfja, föra börda på hästryggen: onus dorso equi impositum secum ferre. *binda byrþe* (i. e. onus ab homine portandum) *æller k.*, II. M. 26: 11. *k. æller aka bort mæþ hö*, I. Þj. 14.

Klæþi, n. 1) kläde, tyg: pannus. *skurit k.*, I. Þj. 12. 2) pl. kläder: vestimenta. I. M. 20: pr; B. 38: 2; II. Æ. 6: pr; M. 24: 9. *

Klöva vægher, m. väg, bestående af spår efter kreatur med klöfvar: vestigia pecorum ungulis bifidis praeditorum. *hova' vægher ok klöva (sc. vægher)*, II. B. 5: 1.

Klövaþer, adj. (vide SML.) Vide *Hövaþer.* *4

Knaper, m. knapp: globulus. *hus þær k. ær firi durum*, d. ä. vred eller annan dylik inrättning hvarmed dörren hålles tillstängd: aedicula cuius ianuae praefixus est pessulus ligneus, quo circumtorquendo clauditur vel aperitur ianua;)(*læst hus*, I. Þj. 7.

Knifslagh, n. knifstyng: ictus cultri. I. M. 19. *2

Kniver, m. knif: culter. I. M. 19. *4

Knæ, n. knä: genu. *knæs högher*, i. q. *knæhögher*, I. B. 39: 6. *2

Knæhögher, adj. af knäs höjd, så hög som till knäet: altitudine genu aequans. II. M. 6: 1. Cfr. *Knæ*.

Ko (gen. *ko* pro *koa* v. *koar*, I. B. 1.), f. ko: vacca. I. B. 31: pr; 35: 1. &c. *koa aræk*, vide *Aræk*. *3

Kolder, vide *Kulder*.

Kolder, m. (Isl. *kollr*, 1) cranium, caput, 2) apex, BH.) hufvudskål, hufvud (egentligen något rundt, hvaraf kulle, kullrig &c.): cranium, caput (proprie res rotunda). Vide *Om koll*.

Koma, ***kuma***, v. n. 1) komma: venire. *kion æru komin suman*, I. G. 11: 5. cfr. *Saman koma*. *k. at bakarvi* v. *(broþors* &c.*) arvi*, I. G. 11: 3; II. Æ. 11: pr; 12: 1, 5. *barn ær at ængo* (sc. *arvi) komit*, I. Kr. 5: 3. *hvar sum niþer komber hvar tiundi tiugher*, d. ä. inträffar vid räkningen: numerando incidit. I. Kr. 3: pr. *þæn sum a garþ komber*, den som befinnes hafva på sin lott den bristfälliga gärdsgården: is qui incidit in ruinosam saepem, i. e. ad quem illa pars saepis pertinet. I. B. 40: pr. *komber þa i karl ok konunger* (cfr. SML.), II. B. 5: 2. *ſal komber a farliþ*, I. B. 40: 3. Cfr. *Viþer koma*. 2) tillkomma, hända: accidere, fieri. *komber brigþ i*, II. J. 3: 1. *hæfþ kan i k.*, II. Kr. 24: 14. *drap komber innan*, I. Eþs. 9: pr. *drap, þræta* &c. *komber manna mællum*, I. Eþs. 7: pr; M. 18. *puster komber i þeru mællum*, II. M. 20. *döþer komber (i) þera mællum*, vide *Döþer*. Cfr. *Til koma*. 3) v. a. c. dat. (vide UplL. sub 3.) *k. manni til þings*, I. B. 18. *k. sik undan*, II. M. 24: 3, 8. *þa komber æi* (sc. *hin) þrim aværkum höghra æn til niu marker*, II. B. 13: pr. *komi ængo duli viþ*, II. Kp. 1: 1. *þær komber han lykt fore*, II. Þg. 14: pr. *

Korn, n. säd: seges, frumentum. I. Kr. 5: 1; B. 22: 1, 2; Þj. 2: pr; 15; II. M. 26: 11; B. 25: pr. *hæstum k. giva*, I. Kr. 8; II. Kr. 3. *

Korn tiond, f. (vide UplL.) II. Kr. 6: pr. *4

Koster, m. 1) kostnad: impensa. *han hafþi kost firi þy* (sc. *fælaþi)*, I. B. 36. 2) egendom: bona. II. Kp. 13: 3. *þriggia marka k.*, II. Þg. 18: 3. 3) pl. saker, egodelar: res, utensilia. I. Þj. 16: 1; II. Kp. 9. not. 88. Cfr. *Farkoster*. 4) sätt, vilkor: modus, conditio. Vide *Adru kost*. *

Kranker, adj. ond: malus. *krankarin*, compar. sämre: deterior. I. B. 11. *4

Kristin, adj. christen: christianus. Vide *U kristin*. *

Kristin domber, m. dop: baptismus. I. G. 12. *

Kristna, f. christendom: christiana religio. *kristno balker*, II. Kr. rubr.; 1: pr. *3

Kristna, v. a. döpa: baptizare. I. Kr. 4: pr; II. Kr. 11: pr. *

Kroka fiski, f. fiske med krok: piscatus hamatilis. I. B. 1; II. J. 1.

Kroklokarl, ***krökio karl***, m. en karl som går på kryckor, krympling: vir qui baculis uncinatis innixus ingreditur. I. M. 3: 5; II. M. 11: pr.

Krænkas, v. dep. försämras: deteriorem fieri. II. J. 16: pr. *3 *(krankas)*

Krævia, v. a. 1) begära, fordra: petere. II. Kr. 7: pr; 8: pr. *k. fult gen fullu*, I. B. 6: pr. *k.*)(*sökia*, II. B. ind. not. 64.)(*fara til þings ok sökia ut*, I. B. 22: pr; II. Æ. 17: pr; M. 18. *k. sarþola sak ok sokn op giora* (cfr. *Sokn*), II. M. 21: pr. 2) kräfva, fordra: exigere, appellare. I. G. 11: 4; Þg. 8; II. J. 13: 1. *k. arf (af andrum)*, I. G. 12, 15; II. Æ. 12: 2. *k. gæld sit*, I. Þg. 7: pr. *k. gæld annan*, II Æ. 20: 1. *k. arvabot*, II. M. 22: pr. *eþa til fasto ok fæbota k.*, II. Kr. 24: 8. *k. æptir fæþær sinum*, II. Æ. 18: 1. *k. firi sokn* ( )(*laghþinga* et *ut sökia*), I. G. 15; II. Æ. 20: 1. *fara til þings ok k.*, I. G. 15. *k. a þingi*, I. B. 10: pr; II. J. 16: 3. Cfr. *Lagh-, Ut krævia.* *

Krökio karl, vide *Kroklokarl.*

Kulder, kolder, m. (vide ÖGL.) I. G. 11: 1; II. Æ. 12: 1. Cfr. *Sundirkulla.* *

Kun, vide *Kyn.*

Kuna, f. 1) qvinna: femina. Vide *Naþa-, Skiftes-, Skynia-, Ærfda kona.* 2) hustru: uxor. Vide *Aþalkunu barn.* *

Kunder, adj. beslägtad: cognatus. *þæn sum niþum ær næster ok kyni kunnaster*, allitt. I. G. 11: 1; II. Æ. 12: pr. *3

Kunna, v. a. 1) veta: scire. *k. pater noster* &c. I. Kr. 6: pr. 2) (vide VGL. sub 3.) *præster kan bud fa, han kan æi hema vara* &c. I. Kr. 4: pr; 5: 2. &c. *

Kununger (kunung, I. M. 3: 3.), m. konung: rex. I. Kr. 6: 1; 9: pr. &c. *lösa sik i friþ -gs*, I. Eþs. 6: 2. Cfr. *Ensak, Friþer 2, Lænsmander, Sǫknari, Tækio maþer.* *

Kunungs næmpd, f. nämnd i edsöresmål: nemda in caussa de violatione regii iuramenti. *i -dar eþum ær hvar hovudsman firi sik*, d. ä. i eder angående edsöresmål: in iuramentis quae de eiusmodi caussis dantur. I. Þg. 15: 1. coll. Eþs. 2: pr. Obscurus tamen est ille locus, ubi de iuramentis a reis dandis sermo esse videtur, sed tales caussae ad nemdam deferebantur (cfr. I. Eþs. 6: 3.), quod etiam ipso nomine *kunungs næmd* indicatur.

Kunungs riki, n. konungarike: regnum. I. G. 17. *4

Kunungs ræter, m. (vide UplL.) II. M. 23: 4. *

Kyn (kun), n. slägt: cognatio. II. Æ. 12: pr. Cfr. *Kunder, Fullkyniaþer.* *

Kyndilmæssa, f. (vide VGL.) *-so dagher*, dies II Februarii. I. Kr. 3: 6; II. Kr. 9. Scribitur *qvindilmæssa*, II. J. 15: pr. *

Kælka dræt, f.? (vide UplL.) *k. til skogs*, II. J. 1. Cfr. *Fiska dræt.* *3

Kænna, v. a. tillvita, beskylla: obiicere, accusationem alicui intendere. *k. hustru sinni* v. *bonda sinum hor*, I. Kr. 9: 5. *-nis manni (æller kunu) guþsivialagh* v. *hor*, ibid. §§. 2, 6. *-nir man (*sc. *andrum) aræk*, I. B. 39: 5. *nu kan -nas (*sc. *manni ok kunu) guþsivia hæfþ*, II. Kr. 24: 14. *varþer siþan kænt hænne,*)(*varþer bar ok atakin*, II. Æ. 6: pr. *-nis enum*, nemligen att han ej stängt efter sig: si uni (ex vicinis in pago) obiiciatur quod aperturam saepis praecludere neglexerit. II. B. 8: 2. *

Kær, n. kärr: palus.)(*mosi*, I. M. 3: 2. *af humblagarþum* (sc. dantor decimae) *ok æi af kærrum*, d. ä. af pors som växer i kärr, och hvilket, likasom humle, fordom brukades till ölbrygd: de paludibus myricam ferentibus, qua, pariter ac lupulo, veteres cerevisiam coquentes usi sunt. II. Kr. 6: 4. cfr. SML. B. 26: 3. *4

Kæra, v. a. (vide VGL.) *k. a man*, I. Þg. 4. *k. op a man*, II. Þg. 12: 3. *k. til mans*, I. Kr. 6: 2; 9: 5; Þg. 16; II. Kr. 24: 3; M. 1: 2; Þg. 12: 3. *k. til man*, I. B. 42. *kæri nokor til barn hans*, d. ä. för att tillegna sig dem såsom trälar: si quis controversiam inferat liberis eius, ut eos in servitutem redigat. I. G. 4: pr. *k. þæt*, I. B. 38: pr; Þj. 15; II. M. 23: 3. *k. at han* &c. I. B. 6: pr. *k. þær a*, I. B. 19: 1. *k. æptir (iorþ)*, I. B. 42; II. J. 2: pr. *k. um* *bardagha*, I. M. 20: pr. *k.*, absolute, I. Þj. 4; II. M. 26: 18. Cfr. *Til kæra.* *

Kæralde, n. (Isl. *kéralld*) kärl: vas. II. B. 26: pr.

Köp, n. 1) köp: emtio. Vide *Hæsta-, Iorþa-, Sænghar-, Tiþa köp.* 2) värde: pretium. *öris k.*, I. B. 32; II. Kp. 7: 1. 3) den köpta saken: res emta. I. B. 1; II. J. 13: 1. *

Köpa, v. a. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *þer þæt köpti* (rectius *-tu*), ii qui emtionem venditionem (vel permutationem) fecerunt. I. B. 3. *köpas* (dep.) *saman*, göra köp med hvarannan: emtionem inter se facere. I. B. 12. 2) köpa: emere. Vide *Atterköpa.* *

Köpa fastar, m. pl. (vide UplL.))(*atterköps fastar*, II. J. 11: pr. *4 *(köp fastar)*

Köpman, m. köpman: mercator. II. Kp. 2: pr. not. 26. Cfr. *Köpuman.* *4

Köp ruf, n. (vide VGL.) I. B. 33: pr. *1

Köpstaþer, m. stad: urbs. II. M. 24: 3; 25: 5, 6; B. 7: 1. *4

Köpstaþs maþer, m. stadsbo: urbis incola. II. Kp. 2: 1. *4

Köpuman, köpa man, m. (a *köpa*) köpare: emtor.)(*sæluman*, I. B. 1; II. J. 1. Cfr. *Köpman.*

Kötmater (acc. *-matd* pro *-mat*), m. köttmat: cibaria carnea. Vide *Fastomater.*

L.

Lagh, n. pl. 1) lag: lex, ius. *væstmanna l.*, II. Æ. 3. *i laghum varum*, II. Kr. 1: pr. *l. sum i bynum ganga*, II. Þg. 12: 3. *giva l.*, II. Þg. 14: pr. *þæssum l. hava standit* &c. I. G. 11: pr. *æptir laghum*, I. Þj. 4; II. M. 26: 18. *mæþ l. ok lands ræt*, I. G. 11: 5. *væria (sik) mæþ laghum*, I. Kr. 13: pr, 1; M. 6, 27; B. 23, 39: 2; 50; Þj. 4, 16: 3; II. Kr. 24: 9. *hvat þær ær l. um þæt mal*, I. Þg. 8. *æn þo at æi se l.*, etiamsi non sit iuri consentaneum. I. Þg. 2: 1. *döma manni ræt l.*, II. Þg. 14: pr. Cfr. *Landslagh.* 2) ed: iuramentum. *l. fæsta, föra, ganga, fællas at laghum*, vide *Fæsta 3, Föra 2, Ganga 2, Fælla 6. l. æru fallin*, I. Þg. 13: pr. *sea til lagha sinna*, I. Þg. 11. *standi l. firi þem*, I. Þj. 16: pr. *standi en lagh fore (baþe) þem*, en ed gäller för dem båda: unum iuramentum pro iis v. ambabus feminis valet. I. Kr. 9: 1; II. Kr. 24: 12. *hava* v. *fa l. æller pænninga*, de actore, I. Kr. 9: 5; M. 20: 1. *mæþ pænningum æller laghum ræt göra*, de reo, I. Þg. 7: pr. Cfr. *Landslagh.* *

Lagha, adj. indecl. laga, laglig: legitimus. Vide *Alder, Bot 2, Domber, Eþer, Forfall, Fæsta 2, Gif, Gipta, Giptning, Mark, Nam, Þing, Olagha.* *

Laghabalker, m. lagbalk: liber v. sectio codicis iuris. II. Præf. *4

Laghabötir, f. pl. laga böter: legitima mulcta. *böte æptir -botum*, II. M. 15: 2. *3 *(laghböter)*

Laghagærþ, lagh gærþ, f. (a *lagh 2*) edgång: iurisiurandi iudicialis datio. *l. gangs, ær laghlika gangin*, II. J. 2: pr. *qvælia (annars) l.*, II. Kr. 24: 4; J. 2: pr.

Lagha skillinger, m. laga lösen eller ersättning för fäkreatur som gjort skada i annans åker, eller för svin som blifvit intaget i annans skog: legitima compensatio, qua redimitur pecus quod in alieno agro damnum fecit, vel sus in aliena silva captus. II. B. 5: 3; 7: pr. *4

Laghaþing, laghþing, n. 1) lagligt ting: legitimus conventus iudicialis. I. M. 4: 2. *þæt ær l.*, I. Þg. 1: pr. 2) ordinarie ting, som hölls på rätt tingsställe och bestämda tingsdagar: ordi-

narius conventus iudicialis, iusto loco statisque diebus celebratus (cfr. I. Þg. 1: pr; II. Þg. 2.). *þit sum l. æru*, I. G. 16: 1. *a -gum*, I. M. 22. *mæþan -gin æru*, I. Þg. 7: 2. *i næstu -gi*, I. Þg. 5: 5. *fyr æn næstu l. koma, firi l.*, I. M. 22. *innan þry l. þem næstu*, II. J. 6. *i næstu þrim -gum*, II. B. 17: 3. *hava þry l. (fore sik)*, II. M. 30: 10; Þg. 12: 2. *i þrim -gum*, II. M. 30: 10; J. 13: 1; 16: 2; Þg. 12: 2. *i andru -gi*, I. Þg. 3: 1; 5: pr. *a aþru ... a þriþiu -gi*, I. G. 15. *halde viþ han tu l. þær æptir*, II. Þg. 9: pr. *halda -gum*, observare conventus iudiciales, sc. tres illos, quorum mentio in antecedentibus fit, ubi dicitur: *þing lægs hanum ... lægs hanum annat þing ... þriþia þing.* II. M. 24: pr. *döma, sökia, væria æller fælla* &c. *i -gum*, i. q. *i þrim -gum*, I. Þg. 2: pr; II. M. 21: 1; 25: 10; J. 3: 3; 13: 1; B. 17: 3; Þg. 12: 2; 18: 1. *væria sik a (sc. þrim) -gum*, I. Þj. 11. *malit atter til -ga*, II. Þg. 23: 1. *4

Laghbiuþa, v. a. (vide ÖGL. sub 2.) I. B. 1. *-boþen*; part. pass. II. J. 1. *

Laghbok, f. lagbok: codex iuris. *væstmanna l.*, II. Kr. rubr. *vaþia (gen sinum domara) undir -kina*, I. Þg. 3: pr; 5: 2. *

Laghbuþ, laghboþ, n. lagligt erbjudande: legitima oblatio (cfr. *Laghbiuþa*). *dela þe um -þet* v. *l. þet*, i. e. *hvat laghboþet* (part. pass. a *laghbiuþa*) *var æller æi*, II. J. 1. et not. 26.

Lagh fylla, v. a. lagligen bevisa: legitime probare. *fyr æn -lt varþer til hans*, II. M. ind. not. 86. *3

Lagh krævia, v. a. lagligen kräfva: legitime appellare. *þa skal þem l.*, i. e. *til fasto ok fæbota krævia*, II. Kr. 24: 9. coll. §. 8. *4

Laghlika, adv. lagligen: legitime. I. Kr. 7; Eþs. 6: 3; B. 44: 1. &c. *

Laghliker, adj. laglig: legitimus. II. Æ. ind. not. 56. *4

Lagh lysa, v. a. c. dat. (vide ÖGL.) I. B. 36, 37: pr. *

Laghmaþer, *laghman (laghmandr)*, m. lagman: iudex provincialis, legifer. *l. skil, l. a lagh skilia, -mans skila*, II. Þg. 19. Cfr. *Land.* *

Laghsagha, f. (vide ÖGL. sub 2.) *af andri l.*, II. M. 24: 2. *innan l.*, II. J. 6. *innan* v. *utan land ok l.*, I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. *

Lagh skila, f. i. q. *laghsagha*. *innan land ok l.*, I. B. 35: 1. *3

Laghskipter, adj. lagligen delad: legitime divisus. I. B. 19: pr, 2. *2

Laghstandin, adj. lagligen beståndande eller gällande: firmus, ratus. II. J. 7. *4

Laghvinna, v. a. (vide UplL.) I. Kr. 15; II. M. ind. 26. *

Laghþing, vide *Laghaþing*.

Laghþinga, v. n. tilltala någon på (tre) lagting: convenire aliquem in (tribus) conventibus iudicialibus (*laghaþing*). *-ge til hans*, sc. *um þry þing*, ut uno loco additur. II. Æ. 26: 1. *til hvilikis mans -gat ær*, II. Kg. 6: 1. *4

Lamb, n. lamm: agnus. I. Kr. 3: 1. *4

Lan, n. 1) lån: commodatum. *taka hæst at lane*, I. B. 34: pr. 2) den lånta saken: res commodata. *l. skal leandi hem föra*, ibid. *

Lana (n. part. pass. *lanat*), v. a. låna (ut): commodare.)(*leghia*, I. B. 34: 1.)(*leghu sælia*, II. Kp. 9. * *(læna)*

Land, n. 1) land, jord: terra, solum. Vide *Marka-, Örtogh land.* 2) land, landskap: provincia. *l. ok laghsagha* v. *laghskila*, vide *Laghsagha*, *Laghskila*. *fore l. ok laghman*, allitt., coram legifero et provinciae incolis in iudicio praesentibus. II. Þg. 19. *halda dom sin undir l. ok laghman*, II. Þg. 8. *l. vart*, I. G. 4: 1; Þg. 3: 2. *yvir*

l. alt, per totam (hanc) provinciam. I. Kr. 6: 1. *alt* (pro *alz*) *lands næmpd*, I. Þg. 3: 2. *kununger ær i -de*, in hac provincia. II. M. 24: 4. *kunungs budskaper komber i l.*, I. Þg. 1: 1. *um l. riþa*, I. Kr. 8. *ganga af -de*, in exilium abire. II. Æ. 18: pr. *i þy -de*, II. M. 24: 2. *-da mællum*, I. Þj. 16: pr, 1; II. M. 25: 6; Kp. 13: 3. *viþ l. ok viþ vægh*, i. e. *viþ lands vægh* v. *almænna vægh*, iuxta publicam viam; proprie iuxta viam per provinciam ducentem (cfr. de tali constructione UplL. v. *asker*). I. B. 19: 1. Cfr. *Folkland; In-, Utlændes; Utanlands.* 3) landet, landsbygden: rus. *a -di*, II. Kp. 7: 1. *a -deno*)(*i bynum*, II. Þg. 12: 3. *

Landamæri, n. (vide ÖGL.) *leþa til -ris*, I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. *4

Landslagh, n. pl. 1) landskapets allmänna lag: commune provinciae ius. *æptir -ghum*, I. Eþs. 7: pr; M. 12; II. M. 22: 1; 25: 4. *döma* v. *skilia ræt l.*, II. Þg. 8, 19. 2) ed: iuramentum. *væri sik mæþ -ghum*, I. B. 48: 2. *

Landsmaþer, m. landtman, landtbo: ruricola.)(*köpstaþs maþer* v. *byaman*, II. Kp. 2: 1; Þg. 12: 3. *4

Lands ræter, m. i. q. *landslagh 1. mæþ lagh ok l.*, allitt. I. G. 11: 5. *3

Langêr, adj. lång: longus. Vide *Ændilanger.* *

Langt, adv. långt: longe. I. Kr. 6: 1; B. 19: 2; II. Kr. 24: 3; Þg. 5. *længra*, compar. II. M. 26: 16. *4

Lar, n. lår: femur. Vide *Bogher.*

Las, m. lås: sera. *lasum raþa* v. *varþa*, II. M. 24: 8; 26: 9. *

Lass, los, n. lass: vehes, plaustrum onustum. I. B. 23; II. B. 14: 5. *lassa* (gen. sing.) *æng*, I. Þg. 5: 5. *fiuvur las ok tinghu æng, fiughur lassa æng ok tinghu*, I. Kr. 3: 2; II. Kr. 2: pr. *

Laster, m. last, fel: vitium. *hon vet hvarte last æller liute a han*, allitt. II. Æ. 1: 3. *4

Lata (*læta*; impf. *læt* v. *lætt*), v. a. 1) lemna, sätta &c.: tradere, ponere &c. *þær skal han l. mællan sva langt* &c. II. Kr. 24: 3. *þiuf a galgha æller gren l.*, d. ä. hänga: suspendere. II. M. 26: 3. *lati atter nam, fæstnaþa fæ* &c. II. Kg. 7: 6; Æ. 1: 3; M. 30: 4; Þg. 14: pr. *læti fæ ut*, I. B. 39: 1. Cfr. *Up lata.* 2) släppa: dimittere. *æn malsæghande han* (sc. *þiuf*) *l. vil*, I. Þj. 6. Cfr. *Firi lata.* 3) mista: perdere. *l. lif*, I. Þj. 6. *þæn* (*sum* v. *þær*) *sin læt* v. *haver latit*, den hvars slägting blifvit dräpen eller dött: is cuius cognatus occisus vel mortuus est. I. M. 24; B. 44: 1; G. 11: 3; II. M. 1: 2. *þæn sit* (sc. *fæ*) *haver latit*, II. B. 27: 1. 4) v. aux. a) låta (ske), tillåta: sinere (ut fiat). *l. lighra sik*, I. G. 7; II. Æ. 6: 4; 18: 3. *l. synamæn sea*, II. M. 21: pr. b) låta (göra), föranstalta: curare (faciendum). *l. giora, mæta* &c. I. B. 35: 2; 36, 39: pr, 6; Þg. 3: 2; 15: 1; II. M. 21: pr; Kp. 13: 4. *l. præst sin fara*, I. Kr. 4: 2; II. Kr. 11: 1. *sva late guþ* &c. II. Æ. 20: 1. *

Laþa, f. lada: horreum. I. Kr. 2; Þj. 14. Cfr. *Sætra-, Ængialaþa.* *

Lea, v. a. låna (ut): commodare. *lan skal leandi* (rectius *-da*) *hem föra*, I. B. 34: pr. * *(læa)*

Lefsufl, lefsughel, n. (vide ÖGL.) Vide *Lever.* *4

Legha, f. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *taka l.*, I. B. 51: 1. *vil leghudrænger bort fran l. sinni*, ibid. §. 2. *fa hæst mæþ l.*, I. B. 29. *hava luf æller l. fori sik*, allitt. (cfr. UplL.), I. B. 27, 43: pr; II. B. 14: 6. 2) (vide ÖGL. sub 2.) I. B. 34: 1; II. Kp. 9; B. 7: pr. *

Leghia (sup. *lect* pro *leght*), v. a. 1) (vide ÖGL.) *l. man*, I. B. 51: 1. *l. hæst*, I. B. 34: 1. 2) lega ut: locare.

annar sigher lanat annar leght (sc. *vara*), I. B. 34: 1. *þæn haver vitsord ær leght haver*, II. Kp. 9. *

Leghudrænger, m. legodräng: servus mercenarius. I. Kr. 3: 4; B. 45: 1; 51: pr, 2; II. Kr. 6: 6. *

***Leghukuna** (leukuna)*, f. legoqvinna: ancilla mercenaria. I. Kr. 3: 4; B. 51: pr, 1; II. Kr. 6: 6; B. 11: pr. *4

Leghu maþer**, **leghu man, m. i. q. *leghudrænger*. I. B. 51: pr; II. B. 11: pr. *4

Leghu ruf, n. (vide UplL.) I. B. 51: pr. *4

Leghustæmna, f. (vide UplL.) I. B. 51: pr. *4

Leghu sælia, v. a. lega ut: locare. *þæt skint ær legho var salt*, pro: *legho salt var*, II. Kp. 9. *3

Leker, m. lek: ludus. *fisker ganger til leks*, I. B. 26. Cfr. *Fiskleker*. *4

Leta, v. a. leta, söka: quaerere. *l. æptir þiuvi sinum*, II. M. 30: 10. *leti æptir værþi sinu* (cfr. UplL.), I. B. 30, 35: 3. Cfr. *Ut leta*. *

Lever, m. brödkaka, lef: placenta panis. *l. ok lefsufl*, allitt. I. Kr. 3: 6; 5: 1; II. Kr. 5: 5; 9. *4

Leþ, f. sätt: modus. Vide *Andra-*, *Þaleþ*. *

Leþa (*leta*, I. B. 35: 1.), v. a. leda, föra: ducere, ferre. *leþe þær bonde fram tu vitne at han* &c. II. M. 26: 3. *þer tver* (sc. *mæn*) *sum han mæþ sik leþir til skæla* (cfr. *Skæl*), I. Þg. 14. *skriptaman þa han ær i kirkiu ledder* (cfr. UplL. v. *o ledder*), I. Þg. 17: 2. *ran æller þiufte leþis manni i hænder*, II. Kr. 24: 6. *l. af handum sik*, *l. til landamæris*, I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. *

***Leþsn** (læzn)*, f. (vide ÖGL.) *ræna annan taks ok -nar*, med våld återtaga en klandrad sak ifrån den, i hvars förvar den blifvit funnen, utan att medgifva honom rättigheten att sätta henne i taka händer och leda till sin fångesman: rem litigiosam vi recipere ab eo, in cuius possessione inventa est, quo facto ei denegatur ius deponendi rem apud sequestrem, et deducendi ad auctorem. I. B. 35: pr; Þj. 13; II. M. 30: 9. *fram til taks ok -nar þæt sum sunt ær*, den klandrade saken skall framgifvas af den som återtagit densamma, hvarefter hon skall sättas i taka händer och ledning till fångesmannen ske: rem litigiosam exhibeto is qui eam recepit, ut, re apud sequestrem deposita, fiat deductio ad auctorem. I. Þj. 13. *

Leþsna fall, n. (vide UplL. sub 1.) II. M. 28: rubr. *4

***Leþsund** (lezond)*, n. (vide UplL.) II. B. ind. 22; cap. 22: 3. *4

Leþunger, m. (vide UplL. sub 1.) *konungs l.*, II. M. ind. not. 81. *4

Leþungs lame, m. (vide UplL.) II. Kg. 7: 1. *3

Leþungs skin, n. skinn, hvilket troligen på vissa orter erlades såsom ledungslame: pellis, quae a quarundam regionum incolis, ut videtur, nomine tributi *leþungslame* dicti, pendebatur. I. Þg. 7: 2. cfr. HelsL. Kg. 7. Nomen regionis montosae *Skinnskatteberg* testatur partem Vestmanniae olim aliorum tributorum loco ferarum pelles pependisse. Ver. (Ind. v. *bælskinn*) vertit: „krigstågsskinn, är antingen till sjelfva folket, såsom en skinnpelsegärd, eller ock att tjälda öfver skeppen med: vestimenta pellicea quae belli tempore militibus tributi loco dabantur."

Lifdaghar, m. pl. lifsdagar, lifstid: vivendi tempus. I. G. 4: 1. *2

Liggia (impf. *la*, I. B. 21: pr. &c. *lag*, II. J. 15: 8. sup. *lighat*, I. B. 39: 1; II. Kr. 11: 1.), v. n. 1) ligga: iacere. *l. i löskalæghi*, I. G. 10. *hanum -ger hunger a halsi*, I. B. 7: pr. *garþer -ger ni-*

þri, I. B. 39: 1; II. B. 5: 1. *fyra skutra l. niþri*, d. ä. äro nedsatte: limites positi sunt. I. B. 19: 1. *by -ger i lagha læghi*, ibid. *vaþ ligger a sama manni*, II. B. 12: 1. *l. ugilder*, vide *Ugilder*. *-gi i ugildum akri ok a værkum sinum* (cfr. *Aker*), I. Þj. 3. *-gi i þings gældum, fyritighi markum, sporgældum, mordgældum, træböte* &c., de occiso, I. M. 1: 8; 3: pr, 1, 2, 4–6. &c. *afal -gin i sin markum*, I. M. 26: pr. *l. þa (sc. drap v. sar) i viliaværkum*, I. M. 22. 2) vara belägen: situm esse. *hvar sum -ger viþ land ok viþ vægh*, i. e. qui agrum ita situm habet. I. B. 19: 1. 3) *l. til*, tillhöra: pertinere. *-ger til hvarte varþer æller garþer*, I. B. 8: 1; II. B. 10. *fiura spanna sæd -ger til (sællaboþ)*, I. B. 45: 3. *

Lighia, vide *Lighra*.

Lighra, v. a. lägra: stuprare. *lata l. sik (mæþ manni)*, I. G. 7; II. Æ. 6: 4; 18: 3. Scribitur *lægra*, II. Æ. 6: 4. *læghia, lighia, lighria*, II. Æ. 6: 4. not. 1; 17: pr. n. 13, 15; 18: 3. n. 39. *4

Lighri, n. 1) lägersmål: concubitus, stuprum. I. G. 8; II. Æ. 18: pr. 2) läget af de grannarne i en by tillhöriga andelar af byns egor, och dessas fördelning emellan delegarne: situs portionum agrorum pagi ad vicinos pertinentium, agrorumque inter fundorum dominos distributio. *læggia bort af staþ eghn mans af þy l. hon fyrra lag*, II. J. 15: 8. *l. raþa*, I. B. 1; II. J. 1. *4

Lighris villa, f. förvirring i afseende på läget af de grannarne i en by tillhöriga andelar af byns egor: perturbatio situs portionum agrorum pagi ad vicinos pertinentium. *giora l. andrum*, förändra läget af en annans andel i byns egor: mutare situm alienae portionis agrorum pagi. I. B. 19: 6; II. J. 15: 8.

Likomi, m. lekamen, kropp: corpus. *vars hærra l.*, II. Kr. 9. Cfr. *Guþslikami*. *4 *(likami)*

Lik ran, n. (vide UplL.) II. M. 25: 7. *4

Likt, vide *Lykt*.

Limber, m. lem: membrum. II. M. 26: 10. *4

Lin, n. 1) lin: linum. I. Kr. 3: 3. *l. æller löka (sc. aker)*, II. M. 26: 11. 2) linne: linteum. *komber viþ baþi l. ok lækir*, allitt. II. M. 21: 1. *

Lindi, m. svepning: involucrum funeris. *ræna baþe lik ok linda*, allitt. II. M. 25: 9. *1

Lita, v. a. 1) *l. at*, nöjas med: contentum esse. I. M. 11; B. 19: pr; II. Æ. 19: 2; Þg. 12: 3; 14: 1. 2) *l. at*, rätta sig efter, följa: observare, sequi. *liti* (sc. alter) *at samu tilsæghn*, I. Þg. 13: pr. *

Litil, adj. liten: parvus. Vide *Finger*. *

Liva, v. n. lefva: vivere. I. G. 11: 1. *soman l.*, de coniugibus, II. Æ. 8: 4. *

Livandes, adj. lefvande: vivus. II. Æ. 12: 4. *

Lingha, v. n. ljuga: mentiri. Vide *Kalla 2*. *1

Lius, n. 1) ljus: lux. *i -se ok æi i löne*, allitt. (cfr. SML.), II. M. 25: 11. 2) ljus (att bränna): candela. I. Kr. 3: 5; 5: pr. &c. *4

Lius, adj. 1) ljus: lucidus, clarus. *um -san dagh*, I. B. 30. 2) klar, uppenbar: clarus, manifestus. *sak ær l. ok burlik mannum*, II. M. 25: 2. *3

Liusa, vide *Lysa*.

Liustra, f. (vide UplL.) *fara mæþ elde ok l.*, II. B. 16: pr. *4

Liute, n. (vide ÖGL.) Vide *Laster*. *4 *(lyti)*

Liþ, n. (vide UplL.) Vide *Far-, Garþsliþ*. *

Loka, v. a. betala: solvere. *vita (sc. gæld) lokit*, II. Æ. 20: 1. *2 *(luka)*

Lokka, v. a. locka: pellicere. *l. hion mans,* nemligen till hustjufnad: pellicere aliquem ex aliena familia ad furtum domesticum (cfr. ÖGL.). II. M. 26: 14. *2

Luf, lof, n. lof, tillåtelse: venia. II. Æ. 1: pr. Cfr. *Legha 1, Olofandes, Oluvis.* *4 (lof)

Lufvitni, n. (vide UplL.) *gripa til -na,* I. B. 43: pr. *4 (lofsvitni)

Lund, f. sätt: modus. Vide *Hvaria lund.* *

Luter, loter (gen. *lota,* II. J. 13: 1. acc. pl. *luty* pro *luti,* I. Kr. 3: pr.), m. 1) lika del, lott: pars aequalis. I. Kr. 3: pr; 6: 1. &c. *tver lutir,* två tredjedelar: bes. I. Kr. 3: pr. *falli i allum lutum,* d. ä. de delar, i hvilka böterna delas: subtrahitor de omnibus portionibus, in quas dividenda est mulcta. I. Þg. 5: 6. Cfr. *Tva luti.* 2) andel: portio rata ad aliquem pertinens. I. B. 40: 2; 43: pr; II. J. 13: 1; B. 23: pr. Cfr. *Broþurs luter.* 3) sak: res. Vide *Byrþar loter.* * (loter)

Lut fal, n. i. q. *urfiælder.* I. B. 8. coll. II. B. 10. Ratio denominationis non liquet; Isl. *hlutfall,* sortitio, non videtur huc pertinere. Had. vertit: "ägolott"; Ver. "teg"; Locc. "pars venalis."

Lykt (lict), f. 1) (a *luka,* pendere, solvere; vide VGL. et ÖGL.) betalning: solutio. *vita -l.,* bevisa att det som fordras är redan betaldt eller utgifvet: probare se iam pependisse id, de quo agitur. I. G. 9, 15. 2) idem, ut videtur, quod *lyktar vitni. ganga l.,* II. Kr. 26: 2. — Forsan tamen dicendum est v. *lykt* in utraque locutione *vita* et *ganga l.* significare iuramentum, quo finem liti imponit reus (ex. c. cum iurat se iam pependisse id de quo agitur); quod si ita sit, v. *lyktar vitni* a locutione *vita lykt* est derivanda, idemque iuramentum significat.

Lykta, v. a. lykta, sluta: finire. I. Kr. 3: pr; II. Kr. 6: pr. *4

Lyktar vitni, n. (vide SML.) II. Kr. 24: 8. Forsan tamen h. v. tam hoc loco, quam in iure SM., ita est explicanda, ut supra ad v. *lykt* dictum est. *4

Lynnar bördi, f. (a *lunnar* et *byrþi*) lunnarnes börda, d. ä. fartyget som på rullarne updrages eller utskjutes: onus cylindrorum, i. e. navis quae, subiectis cylindris, in aridum trahitur vel in aquam deducitur. *varþer man firi lunnum æller l.,* allitt. I. M. 26: 1. Quod aliis locis dicitur: *fore lunnum æller borþum,* II. M. 6: 2; cfr. UplL. M. 6: 2; SML. M. 20: 4; id eodem redit.

Lyptinger, m. (vide UplL.) Scribitur *lypting,* II. M. 10: 1. *3

Lysa (liusa), v. a. c. dat. v. acc. kungöra, tillkännagifva: publicare, indicare. I. M. 20: pr; B. 36, 37: pr; 38: 2; Þj. 16: 1; II. Kg. 7: 2; M. 21: 1; 24: pr, 4; Þg. 4. *l. sari, þiupti, rani, manhælgþ, mali,* I. M. 20: pr; Þj. 1: 3; 16: 3, 4; II. M. 21: pr; 25: 8; Þg. 9: pr. *l. ran,* I. Þj. 16: pr. *l. firi sokn* v. *moti,* I. G. 3: 1; Þj. 16: pr; II. M. 25: 5, 6. *þe han (rani) firi liusti,* I. Þj. 16: pr, 4. *draparin lysir æi,* sc. factam caedem. I. M. 3: 3. *l. man i ban,* I. Kr. 15. Cfr. *Lagh lysa.* *

Lysning, f. kungörande: promulgatio. II. M. 33: rubr. *l. firi hiona vigning,* II. Kr. ind. 20. *gripa til l.,* säga sig hafva kungjort (den erhållna åkomman): dicere se indicasse (acceptum vulnus). I. M. 20: pr. *4

Lysninga vitni, n. 1) (vide UplL.) *taka l., hava til l.,* I. M. 20: pr, 2. *gripa til -na,* säga sig hafva vitnen dertill, att man kungjort (den erhållna åkomman eller den hittade saken): dicere se habere testes de facta promulgatione (accepti vulneris vel rei inventae). I. M. 20: pr; II. M. 27. 2) vitnesbörd om kungörandet: testimonium de facta promulgatione. I. M. 20: pr. *4

Lysta, v. impers. lysta, behaga: libere, placere. *þit sum han* (acc.) *lystir*, I. B. 26. *4

Lyta (impf. *löt*), v. a. 1) få: accipere. *l. döþ*, I. Eþs. 2: 2; II. B. 22: 2. *l. skaþa*, I. M. 17: pr. 2) (vide UplL. sub 2.) *hvat þe hælder l. sælia æller köpa*, II. J. 13: pr. *4 *(liuta)*

Lytis bot, liutes bot, f. (vide ÖGL.) I. M. 17: 3, 4; II. M. 21: 2; 23: pr, 1. Cfr. *Læstis bot.* *4

Lyþna, f. lydnad: obedientia. Vide *Olyþna.* *4 *(lydna)*

Lægger, m. lägg, ben: os. Vide *Armlægger.* *2

Læggia (part. pass. *laghaþer*), v. a. 1) lägga: ponere, collocare. *barn qvart l.*, I. Kr. 6: 1. *l. ta a annan*, I. B. 20: 1. *l. vad æller for a manni*, I. B. 22: 2. *gödning til l.*, I. B. 11. *l. burt af staþ æghur* v. *eghn mans (ok i annan staþ)*, d. ä. förlägga någons andel i byns jord till ett annat ställe än der den förut legat: alicuius portionem agrorum pagi, e loco ubi antea sita fuit, in alium locum transferre. I. B. 19: 6; II. J. 15: 8. *þæt man -ger sit handaværke op a*, II. M. 26: 15. *skipt a l.*, II. B. 16: 2. *l. bolagh til halfs* &c. II. J. 16: pr. *þrea præste i val l.*, II. Kr. 4. *præsti til föþu l.*, d. ä. afskilja det som presten skall hafva: secernere id quod sacerdoti debetur. I. Kr. 3: pr. Cfr. *Af-, Atter-; Bo-, In-, Saman-, Ut læggia.* 2) bestämma, förelägga: statuere, constituere. *l. fæstninga stæmpnu, dagh*, I. G. 1; Þj. 11. *stæmpnudaghar læggias hænne, eþdagher lægs hanum*, I. G. 12; II. Kr. 24: 3. *þing, annat* v. *þriþia þing lægs manni*, II. M. 24: pr. Cfr. *Fore-, Undi læggia.* 3) sticka: pungendo vulnerare. *l. man mæþ knivi*, I. M. 19. Cfr. *Knifslagh.* *

Læghi, n. läge: situs. *by ligger i lagha l.* (cfr. ÖGL.), I. B. 19: 1. *liti at lagha l.*, d. ä. det läge hvarmed de öfrige grannarne i byn äro nöjde: adquiescat illi dispositioni pagi, qua contenti sunt ceteri vicini. Ibid. pr. *4

Læghia, vide *Lighra.*

Læghre, adj. compar. lägre, ringare: inferior, minor. *l. sak*, II. Þg. 18: 2. *3

Læghre bot, f. böter för lägersmål: mulcta stupri. II. Æ. 17: pr. *3 *(lighris bot)*

Lægþo ræter, lægho ræter, m. vocabulum, cuius significationem me ignorare fateor. II. M. 20. Locc. vertit: "sibi ipsis dispositum ius."

Lækir, m. läkare: medicus. Vide *Liu 2.* *

Lækis bot, f. böter till ersättning för läkarelön: mulcta qua rependatur merces medico danda. I. M. 17; II. M. 21: 1, 2; 23, 24: 8. *4

Læmu gildri, n. i. q. *stampa* (vide ÖGL.). I. B. 44: 1. Origo prioris partis h. v. quaerenda videtur in Isl. *hlemma*, tundere.

Længi, adv. länge: diu. I. B. 4, 9: pr; 39: 1. *længer*, compar. I. Kr. 5: 4; Eþs. 8; M. 11. &c. *længst*, superl. I. Kr. 4: pr; B. 1. &c. *

Lænsmander, lænsmaþer, lænsman, m. 1) (vide UplL. sub 1.) I. M. 20: 1; 27; Þj. 8; Þg. 3: pr; 5: pr; 6, 13: 1; 16; II. M. 21: pr; 26: 1 – 3; 30: 10; B. 17: 3; 23: 1; Þg. 3, 5, 6, 14: pr; 23: 1. *kunungs l.*, I. M. 20: 1; Þg. 4; II. M. 20, 26: 5; Þg. 14: pr. not. 5. *kunungs l.*)(*husabyman*, I. Þj. 5: pr; Þg. 5: 1. *-mans sven*)(*husabyman*, I. Þg. 5: pr. 2) (vide UplL. sub 2.) II. Kr. 22: 1; 24: pr; 26: pr. *biskops l.*, I. Kr. 6: 1, 2; 9: 2, 5; Þg. 4; II. Kr. 21. not. 35; 24: 3, 12. not. 87; 26: pr. n. 54. *

Læript, lærift (gen. *lærez, læriiz,* pro *lærifts*), n. lärft: pannus linteus. I. Kr. 3: 5; 5: 3; Þg. 5: pr. *2

Læsa, v. a. läsa: legere. *fari til præst ok lati bref l.,* II. Kp. 13: 4. *1

Læsa, v. a. plocka, samla: legere, colligere. Vide *Olæsin.* *4

Læsa, v. a. läsa, stänga med lås: obserare, sera munire v. claudere. *læst hus*)(*hus þær knaper ær firi durum,* I. Þj. 7. *man inne l.,* i. e. in carcere includere. II. M. 26: 6. *læse saman þæn döþa ok þæn qvikka,* I. M. 4: 2. Cfr. *Oplæsa.* *

Læsta, v. a. förderfva, stympa: confringere, mutilare. *l. skip firi manni,* I. B. 28. *1

Læster, adj. förderfvad, oduglig: laesus, vitio laborans. *ær spini l. a ko,* d. ä. sådan att den ej kan mjölkas: si uber vitio quodam laboret, ut mulgeri non possit. I. B. 31: pr. *1

Læstis bot, f. (vide UplL.) I. M. 17: pr, 1, 2, 5; II. M. 23, 24: 8. Cfr. *Lytis bot.* *3

Löghardagher, lögha dagher, m. (a *lögh,* lavatio; vide VGL.) lördag: dies Saturni. I. Kr. 13: pr; II. Kr. 26: pr. *2 *(löghurdagher)*

Löker, m. ört, växt, (lök): herba. Vide *Lin 1.* *4

Löne, n. (Isl. *leyni*) lönnrum, gömställe: latebra. Vide *Lius 1.*

Lönskript, f. hemligt kyrkstraff: privata poenitentia. *taka l. af præsti* (cfr. ÖGL. v. *skript 2*), I. Kr. 13: 1. *þa ær bortu l.,* d. ä. den befriar ej från böter: privata poenitentia quam subiit, non amplius liberat a mulcta (cfr. ÖGL. v. *kialpa*). Ibid. *4

Löpa, v. n. 1) löpa, springa: currere. I. B. 39: 4. *l. til,* I. Kr. 5: 6. *löpir burt mæþ (kunu),* I. Kr. 9: 6; II. Kr. 24: 11. Cfr. *Ræver, Forlöpa.* 2) rinna: fluere. II. B. 23: 3. *

Löpa, v. a. afbarka: decorticare. *l. næver,* I. B. 23. Cfr. *Barklöpa, Bast löpning.* *4

Lös, adj. 1) lös: solutus, liber. *klukka varþer l. i bandum,* I. Kr. 5: 6. *eldi lösum slæppa,* I. B. 45: 1, 2. *löpa l.,* de aqua, II. B. 23: 3. Cfr. *Öre.* 2) (vide ÖGL. sub 2.) Vide *Eþ-, Faþor lös* &c. *

Lösa, v. a. 1) lösa, lossa: solvere, dissolvere. *l. ben,* I. M. 13. Cfr. *Benlösning.* 2) lösa med penningar: pecunia redimere; a) lösa från straff: a supplicio redimere. *l. man,* I. Þj. 6. *l. sik mæþ fyritighi markum,* I. Kr. 9: 4; Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. *l. hals sin mæþ fyritighi markum,* I. B. 45: 4. *l. sik i friþ kunungs mæþ fyritighi markum,* I. Eþs. 6: 2. b) lösa pant eller utmätt gods: pignus privatim datum vel publica auctoritate captum redimere. I. Þg. 5: 5. Cfr. *Atter lösa.* 3) betala (skuld): solvere (debitum). *vil hin l. (sc. gæld),* I. Þg. 7: pr. *

Lösgiorþer, adj. (vide VGL. h. v. et ÖGL. Add. p. 402.) I. Þj. 7. *4

Löska læghi, n. lönskaläge: stuprum. *liggia i l.,* de femina, I. G. 10. *

Lösker (löska, II. M. 26: 9.*),* adj. 1) ledig, ogift: innuptus. *l. maþer, lösk kona,* II. Kr. 24: 13; Æ. 18: pr. 2) (vide ÖGL. sub 2.) *l. maþer,* I. B. 31: 1; II. Kr. 6: 2.)(*bolfaster,* II. M. 26: 9. *3 *(löska)*

Lösn, f. (vide UplL. sub b.) II. M. 34: 1. *

Lösna lös, adj. utan gifven lösen (hittelön): non dato praemio (inventionis). *at -su,* I. B. 37: 2. *-su,* adverbialiter, ibid. pr.

Lösörar, m. pl. lösören: res mobiles. I. G. 9.)(*iord,* I. G. 13.)(*eghn,* II. Æ. 4.)(*hus,* II. Æ. 12: 1. *

Löt**, vide **Lyta.

***Löt**,* f. betesmark: pascuum. Vide *Genlöt.* *

M.

Magha (præs. conj. *moghi,* II. Kr. 15. not. 48. impf. *matti*, pl. 3 pers. *matin;* in inf. non occurrit.), v. n. 1) kunna: posse. *atte mæn (*sc. *han) matte*, II. J. 1. *hvar ma,* ubicumque potest. I. þj. 7. *hvat fæ þæt hælst ma,* cuiuscumque generis pecus sit. I. Kr. 10. *vari hvat þæt* v. *han ma* &c., sive sit &c. I. B. 39: 6; II. J. 5: 1. *vari sva mykin sum (*sc. *han) ma*, quantuscunque sit. II. B. 10. *gange (*sc. *boþkafle) sva langt sum (*sc. *han) ma*, II. þg. 5. 2) (vide UplL. sub 2.) *þe matin æi saman væra*, I. Kr. 7. 3) (vide UplL. sub 3.) *þæn döþe ma længst biþa*, I. Kr. 4: pr; II. Kr. 11: pr. *þæt ma væl truldom heta*, I. Kr. 11. *

Magher, m. besvågrad person, (måg): affinis. I. M. 1: 8. *1

Mal, n. 1) tal: loquela, sermo. *ræta sik i sinu mali,* I. þg. 9. 2) (vide VGL. sub 2.) *andilikt m.*, *m. af andilikum sakum*, II. Kr. 22: pr. not. 46. *at þrangalösu* v. *oprængdu mali*, I. B. 41; þj. 14; II. B. 9: pr. Cfr. *Banz-*, *Vanda-*, *Urbotar mal.* 3) brott, hvarom åtal blifvit vid domstol anstäldt: delictum, de quo in iudicio agitur. I. Eþs. 6: 3. Cfr. *Saramal.* *

Mal, n. mått: mensura. Vide *Bya-*, *Tomtamal.* *4

Mal, n. bestämd tid: tempus determinatum. *fyr æn m. ær uti*, nemligen giftostämma: ante exitum temporis, in quod conductus est fundus. I. B. 13: pr. *2

Mali, m. 1) afgift: pensio. Vide *Spanna mali.* 2) lega, lön: merces. *ganger a mat ok m.*, om han redan gått i tjensten: si iam coeperit operas conductas facere (cfr. ÖGL.). I. B. 51: pr. *

Malsæghanda ræter, m. målsegande-rätt: ius actoris, i. e. mulcta ei debita. I. þj. 10; þg. 11; II. þg. 14: pr. *4

Malsæghande, m. målsegande: privatus actor. I. Kr. 10; M. 17: pr. &c. sed *m.* perperam pro *iorþ æghanda*, II. B. 18: 2. not. 51. *sander m.*, I. M. 27. *ræter m.*, I. M. 9; B. 45: 2; þg. 11; II. B. 17: 4.)(*kununger* et *hundarit*, I. M. 2: pr; B. 4. &c.)(*kununger* et *alli mæn*, I. M. 3: pr, 1, 2, 3, 6. &c.)(*biskoper* et *sokn ok kirkia*, I. Kr. 4: 2. *vari siælver (bonde) m. firi næmpning*, d. ä. detta skall göras af parten sjelf, och ej af fullmägtigen: haec facere debet persona principalis, non vero procurator. I. þg. 11; II. þg. 11. *

Mana, v. a. mana, upmana: admonere. *þa skal manas til*, I. Kr. 15. *4

Manadagher, m. måndag: dies lunae. II. þg. 12: 3. *2

Manaþer, m. månad: mensis. I. Kr. 1; II. Kg. 6: 3. nott. 8, 9. *-þa tak,* vide *Tak.* *

Manger, pron. mången: multus. I. Kr. 9: pr; II. Kr. 24: 12. *mang hundrat*, I. G. 11: 3. * *(mangi)*

Manhælgh, manhælgþ, f. (vide ÖGL.) *-ghir manna*, I. M. 1: pr. *bryts nokot i m. þera*, II. Æ. 2: 1. *lysa m.*, d. ä. kungöra att ens personliga fred och säkerhet blifvit kränkt: indicare securitatem suam esse violatam. II. M. 21: pr. *m. lysis ok synis*, II. M. ind. not. 89. *m. hans fyritighi marker;*)(*mord hans,* d. ä. dråpet för sig sjelft: ipsa caedes luitor mulcta quadraginta marcarum. I. M. 3: 2. *tiughu marker at m. hans*, *m. hans fæmtan* &c. *marker*,)(*fall hans*, d. ä. den särskilda fred, som i anseende till slägtskaps eller äktenskapsförhållandet blifvit kränkt: pe-

culiaris illa securitas quam violavit interfector cognationis vel coniugii vinculo cum interfecto iunctus. I. M. 1: pr, 1 – 7. *4

Manhælghi, n. i. q. *manhælgh. -ghis balker,* I. et II. M. rubr. *

Mans bani, m. (vide SML.) I. B. 46: pr. *4

Mantol, m. mantel: pallium. II. Æ. 10: pr. *2 *(mattul)*

Man val, n. (Isl. *mann-val,* numerus v. copia bonorum virorum; vide *Niáls S.* cap. 88, 114; *Gunnl. Ormst. S.* cap. 5; *Hungurvaka* cap. 10; a BH. vertitur: "vir eximius") antal af män som kunna väljas eller användas: numerus virorum qui possunt eligi v. habiles sunt. II. Kr. 26: pr.

Marghir, pron. pl. månge: multi. I. B. 19: 1; 46: pr. *3

Mario mæssa, f. (vide UplL.) *öfra m.* (cfr. UplL.), II. Kr. 26: pr. *3

Mark, f. mark, jord: solum, terra. Vide *Bya mark.* *2

Mark, f. 1) mark (vigt): marca librata. *fiorar marker lius,* I. Kr. 3: 5. 2) mark penningar: marca monetalis. *m. pænninga,* vide *Pænninger. falli slikt af m. sum m.,* I. Þg. 5: 6. *lagha m.,* det lagligen bestämda värdet af jord som gick i mät för böter: pretium fundorum deficientis mulctae loco capiendorum, iure definitum, sc. *spanna sæþi ok lassa æng firi mark,* I. Þg. 5: 5. *giva i mætum -kum,* d. ä. med värdering i penningar enligt lagligen bestämda priser: dare res pecunia aestimatas, secundum pretia iure determinata (sc. *ko firi mark* &c. I. Þg. 5: pr.). I. G. 5. Cfr. *Half mark.* *

Marka land, n. (vide UplL.) II. B. 1: 1. Cfr. *Halfmarkland.* *4 *(markland)*

Markar nöt, n. (vide ÖGL.) II. Kg. 7: 6. *2 *(marka nöt)*

Mata, f. mat: cibus. II. Kg. 7: 2. *4

Mater, m. mat: cibus. Vide *Mali, Maþer; Fasto-, Kötmater.* *

Matskut, n. (vide VGL.) II. Kr. 9. *3

Maþer, man (mander, II. M. 32.), m. 1) menniska: homo. *alli mæn,* a) alla: omnes. I. B. 21: 1; 30. *farvægher aldra manna,* I. B. 19: 5. b) (etiam *allimæn* v. *allimen)* alla som bo i häradet: omnes hundredi incolae. I. Kr. 9: pr, 3; 10 – 12; M. 2: pr; 3: pr, 1 – 3, 6; 13, 17: 1; 19; B. 1, 10: pr; 13: 1, 2; 19: 5; 22: pr; 42, 45: 2, 4; G. 2, 15; Þj. 1: 2; 7, 17: 1; Þg. 1: 1; 2: pr; 3: 1; 5: pr; 11, 14; II. Kr. 25. not. 26. *stens m. ok strandar,* I. Kr. 11; Þj. 2: pr; II. M. 26: 11; quibus tamen locis pro *maþer* scriptum est *mattit, mattir* v. *mater;* at *maþer* legendum esse, non dubium videtur si conferatur locutio iuris Norvegorum antiqui *torfs madr ok tioru madr* (vide VGL. v. *torf). um dottur skal man sun undirstanda* &c., ita intelligendum est &c. I. G. 11: pr. Cfr. *Almanna; Fiur-, Þræmænninger.* 2) man: vir.)(*kuna,* I. Kr. 6: pr; 9: 1, 2, 6. &c. Cfr. *Leghu maþer.* 3) tjenstman, tjenare: minister. *biskops m.,* I. M. 23; II. Kr. 24: 12. Cfr. *Lænsmander, Þianesto man.* *

Men, n. (vide ÖGL.) *m. sværia,* I. B. 34: pr. *2

Mena, v. a. (vide ÖGL.) *m. manni intækiur* v. *invrak,* I. B. 39: 2; II. B. 6: 7. *þæt skal hanum ække menas,* II. Kr. 7: pr. *4

Mera, adv. ytterligare, sedan: ulterius, postea. I. Kr. 6: 2. *4

Mere, adj. större: major. *m. bot, by, fylghia,* I. M. 22; B. 20: pr; 39: 6; II. Æ. 9: 2; B. 14: 5; 24: 2. *m. kirkia,*)(*minsta,* I. Kr. 8; II. Kr. 3. *m. delin,* II. B. 17: 3. *m. æn þrætighi famna,* II. B. 10. *mera,* n. absolute, mera: plus. *pundi, þrim pundum, þrim lassum,*

half mark, fangi, þrim markum, öre m., mera än &c.: plus quam &c. I. Kr. 5:6; B. 23; Þj. 1: 3; 14; II. Kr. 5: 4; M. 8: 1; 25: 5. *mæster,* superl. störst: maximus. *mæsta kirkia,* I. Kr. 8; II. Kr. 3. *mæsta klukka,* I. Kr. 5: 6. *

Meþ, vide *Mæþ.*

Mikialsmæssa (mikialmæssa), f. (vide VGL.) II. Kr. 6: 5; Kg. 7: 5; B. 9: pr; 23: 1. *-so dagher,* I. Kr. 3: 1. *

Minne (mine, II. Kr. 6: 7.), adj. mindre: minor. *m. by, fylghia,* I. B. 39: 6; II. Æ. 9: 2. *-na væþ,* I. Þg. 3: 2. *minna,* n. absolute, mindre: minus. I. B. 6: pr; 19: pr; 40: 3; G. 11: 3. &c. *mark m.,* mindre än en mark: minus quam marca. I. Þg. 7: pr. *aghu þe þæs m.,* sc. minus quam duodecim marcas. I. G. 9. *ær þy m.,* a) si minus grave sit vulnus. I. B. 49: pr. b) si minor adsit hominum numerus. I. Þg. 1: pr. *minster,* superl. minst: minimus. *-sta kirkia,* I. Kr. 8; II. Kr. 3. *at -sto,* åtminstone: minimum, saltem. II. M. 30: 9. *

Misfall, n. olägenhet, skada: molestia, calamitas. I. G. 2, ubi violentae adgressiones respiciuntur. *4

Misfyrma, v. a. c. dat. mishandla: violare, vim inferre. I. G. 2; II. Þg. 19. *4

Mis sla, v. a. af mistag slå (äng): errato caedere (pratum). I. B. 22: 1.

Mista, v. a. mista: perdere, amittere. *m. iorþ* &c. I. B. 4; Þj. 6; II. M. 25: 10. *m. arf,* II. M. 10: 3. *broþor son -ter (sc. arf),* II. Æ. 12: 3. *m. huþena,* II. M. 26: pr. *þæn sin haver mist* (cfr. SML.), II. M. 1: 2; 9: pr, 3. not. 10. *

Misvæþri, n. (vide SML.) II. B. 9: pr. *4 *(misvæþer)*

Miþfasta, f. (vide VGL.) II. J. 15: pr. *4

Miþia, f. midt: medium. *i -io* (cfr. UplL.), II. B. 12: 1. *4

Miærþi, miærþri, vide *Mærdri.*

Moghande, adj. (vide VGL.) *vara m.*)(*ovormaghi,* II. Æ. 8: 1. *komin til sin -da alder, vara a -da alder,* I. B. 7: 1; 39: 5. *

Molka, v. a. mjölka: mulgere. II. M. 26: 13. *4

Mord, n. mord: homicidium occultum. *m. hans* (sc. hominis interfecti))(*manhælg hans,* I. M. 3: 2, ubi hoc delictum ita describitur: *varþer man dræpin ok lik fört i mosa æller kær æller i vatn ut kastaþer* (rectius *ut kastat*); quibus collatis manifestum est v. *m.* proprie significare occisi corporis occultationem. *m. hænna* (sc. occisae feminae))(*drap hænna,* ibid. §. 4. *heþit m.,* vide *Heþin.* Cfr. *Bælgmord.* * *(morþ)*

Mordgæld, n. böter för mord: mulcta homicidii occulti. I. M. 3: 2. coll. §. 4. *4 *(morþgæld)*

Mord vapn, n. (vide SML.) I. M. 19, ubi verbis: *vari sva arva skut sum knifslagh* indicatur telum arcu emissum haud minus quam cultrum ad istius generis instrumenta esse referendum (cfr. SML. M. 26: 3.). *4 *(morþvapn)*

Morghon, m. morgon: tempus matutinum. II. M. 20. *3 *(morghin)*

Morghungæf, f. (vide UplL.) I. G. 6. *4 *(morghin gif)*

Mosi, m. mosse: muscus, terra uliginosa.)(*kær,* I. M. 3: 2. *1

Mot, n. möte: occursus. *lysi fore fyrsta -ti (þær han mötir),* d. ä. för de menniskor som han först möter: indicato rem hominibus ei primum obviam venientibus. I. Þj. 16: pr, 1; II. M. 25: 5, 6. — Inde *moti* (abiecta præp. *a* v. *i*), præp. emot: contra. I. Þg. 3: 2. *

Moþir, f. moder: mater. I. Kr. 1. &c. Scribitur in nomin. *moþur,* I. M. 1: 4, 5. *tompt ær teghs m.* (cfr. UplL.), I. B. 40: pr. Cfr. *Faþur-, Guþmoþir.* *

Moþor lös, adj. moderlös: matre orbus. II. Æ. ind. not. 50.

Mungats mæn, m. pl. (a *mungat,* vide VGL.) män som äro eller varit tillstädes vid ett gästabud; förekommer här om bröllopsgäster: viri in convivio quodam praesentes; hic occurrit de convivis nuptialibus. *m. ær bruþlöp drukko,* II. Æ. 4.

Mykil (mykin), adj. stor, mycken: magnus. II. Æ. 9: 2; B. 10. *mykit (möket,* II. Æ. 20: 1.*),* n. absolute, mycket: multum. *sva m.,* tantum. I. B. 13: pr; 36. &c. Cfr. *Iom myket.* *

Myrþa (part. pass. f. *myrd*), v. a. mörda: occulte interficere. I. M. 3: 4. coll. §. 2. * *(morþa)*

Mæla, v. a. 1) säga: dicere. *sum fyrra ær mælt,* I. B. 45: 1; Þg. 1: 1. Cfr. *Um mæla.* 2) lofva, utfästa: promittere, spondere. II. Æ. 9: pr. *4

Mæli, n. tal: sermo. Vide *For-, Til mæli.* *4

Mællum (millum, mellan, millan), præp. cum gen. acc. v. dat. emellan: inter. *m. lars ok bogh,* I. B. 48: 2. *bya m.* v. *byamillum,* vide *Byr 1. landa m.,* vide *Land 2. bolstaþ m.,* II. B. ind. 13. *m. þingariþi,* I. Þg. 1: 1. *þingariþum m.,* I. Þg. 13: pr. *karinu m.,* I. Þg. 17: 2. *þes a m.,* I. B. 44: pr. *þæssa* (pro *þæs a) m.,* I. Kr. 5: 4. *lata m.* (sc. *sunnodagha) sva langt* &c. II. Kr. 24: 3. *þera m.,* I. M. 18. &c. *sina m.,* I. M. 1: 8. *

Mæn, conj. medan: dum. *atte m.* (sc. *han) matte,* II. J. 1. Cfr. *Mæþan.* *

Mærdri (mærþi, miærþri, miærþi), m. (vide ÖGL.) I. B. 26; II. B. 16: pr. *4 *(miærþri)*

Mærkia, v. a. märka: signare. Vide *Af mærkia.* *4

Mæssa, f. 1) i. q. *sialomæssa.* II. Kr. 7: pr. not. 3. Cfr. *Sialomæssa.* 2) högtid: festum. Vide *Botulfs-, Katrina-, Kyndil-, Mario-, Mikials-, Olafs-, Valborgha-, Ylians mæssa; Hælguna-, Kirkiumæssu dagher.* *

Mæt, n. 1) värdering: aestimatio. *mæþ samu mætum,* secundum eandem aestimationem. I. G. 5. 2) (vide UplL.) *næmpnas til mæts,* d. ä. till förrättande af utmätning: nominari ad talem aestimationem faciendam. I. Þg. 5: 3. *3

Mæta (impf. pl. 3 pers. *mato*), v. a. 1) värdera: aestimare, taxare. I. B. 44: 2; 49: 1; II. B. 5: 2. *m. fælaþi, svin,* I. B. 36, 48: pr; II. B. 7: pr. *m. skaþa* v. *spiæl,* I. B. 38: 1, 2; 39: pr, 6. *m. spiælbötir,* I. B. 39: 1. *m. akomur mans,* II. M. 21: pr. *m. manna mællum,* I. B. 24. 2) (vide ÖGL. sub 2.) I. Þg. 5: pr, 1. *m. fore manni til enne mark,* II. Þg. 23: 1. *iord varþer mætin undir kunung æller malsæghanda,* I. Þg. 5: 5. *i mætnum markum,* vide *Mark.* * *(miæta)*

Mætansmæn, m. pl. 1) mätismän, värderingsmän: aestimatores. II. B. 5: 2. *m. mæta* v. *matu,* I. B. 38: 1; 39: pr; 44: 2; 48: pr; II. B. 5: 2. *æptir -manna orþum,* II. B. 5: 2. *mæþ -manna eþe,* II. B. 12: 1. 2) (vide UplL. v. *mætsmæn* sub 2.) I. Þg. 5: 1, 3. *æptir -manna vitnum,* ibid. §. 1. Cfr. *Mætsmæn.* *2 *(miætans mæn)*

Mætsmæn, m. pl. 1) i. q. *mætansmæn 1. m. mæta,* I. B. 49: 1. *mæþ -manna eþe,* II. B. 12: 1. not. 72. *æptir (tvæggia) -manna orþum,* II. B. 6: pr, 4. 2) i. q. *mætansmæn 2.* I. Þg. 5: 1. *4 *(miætsmæn)*

Mæþ, meþ, præp. c. dat. v. acc. 1) med: cum, per (cfr. ÖGL.). *m. sina naþa* (rectius: *sinum naþum),* I. Kr. 1. 2) jämte, tillika med: una cum. *sværia m. manni,* I. M. 22. *höfþa m. ætinni,* I. M. 10. *m. frændum,* i deras närvaro: praesentibus cognatis. II. Æ. 8: 1. *vitna m. manni,* vide *Vitna. gud varþi* *m. us,* I. Kr. 1. Cfr. *þær.* 3) hos: apud. *m. manni,* I. B. 51: pr; Þg. 7: 2. *inne m. sik* v. *hænne,* II. Æ. 12: 2, 4. *hema m. sik,* II. M. 24: 7. 4) jämlikt, enligt: convenienter, secundum. *m. laghum, m. lagh ok lands ræt,* vide *Lagh 1.* 5) adverbialiter, derjämte, tillika: praeterea, simul. *ok m. þrea marker,* II. M. 1: pr, 2; 24: 8. *

Mæþan, conj. 1) medan: dum. I. M. 20: pr; Þg. 2: pr; 7: 2. &c. *æ m.,* vide *Æ.* 2) då: cum. II. M. 24: pr. — Cfr. *Mæn.* *

Mæþ fylgd, f. i. q. *hemfylgia 2.* II. Æ. 9: pr. *3

Mæþul garþer, m. mellangärdsgård; så kallas gärdsgård emellan åker och nyodling: saepes media v. interiacens; ita appellatur saepes inter agrum et novale.)(*vreta garþer,* I. B. 40: 1.

Mö (pl. *möiar*), f. mö: virgo. I. G. 11: 1; II. Æ. 11: pr. *vari slik lagh um ænkiu sum um mö,* d. ä. mö som låtit lägra sig och fått barn: de virgine stuprata quae partum edidit. I. G. 8. *4

Möbarn, n. flickobarn: puellula, filia. I. Kr. 6: pr; M. 3: 6; II. Æ. 18: 3.

Möta, v. a. möta: obviam venire. *fyrsta mot þær han mötir,* I. Þj. 16: pr; II. M. 25: 5. *mötas,* dep. sibi invicem obviam venire. *mötas a enu þingi þiufnaþer ok saramal,* d. ä. om två personer komma till tinget, af hvilka den ene anklagar den andre för stöld, och denne tilltalar den förre för såramål: si ad conventum iudicialem veniant duo homines, quorum alter alterum furti accusat, ab ipso vero de vulneratione reconvenitur. I. Þj. 4; II. M. 26: 18. *

Möþerni, n. 1) möderne (slägt): maternum genus.)(*fæþerni,* vide *Fæþerni 1. möþernis frændir, faþor m., moþor m.,* vide *Fæþerni 1.* 2) mödernearf: hereditas a matre relicta; a) i allmänhet: generatim.)(*fæþerni,* vide *Fæþerni 2* a. b) i synnerhet mödernejord: speciatim fundus maternus.)(*fæþerni,* vide *Fæþerni 2* b.)(*fæþernis iord,* I. Þg. 5: 5. *

N.

Nagranni, m. (vide UplL.) *-nar*)(*grannar,* I. Kr. 6: 2; B. 45: 1; G. 5; II. M. 24: 6, 7; 26: 1. *4

Nam, n. (vide VGL.) II. M. ind. 25; Kg. 7: 6. *lagha n.,* II. M. 25: 12. Cfr. *Ræt namis.* *

Nama tækt, f. (olofligt) tagande af *nam,* sjelfpantning: pignoris *nam* dicti captura (illicita). II. M. 20.

Namn, n. namn: nomen. I. Kr. 4: pr; 6: 1. *maþer æller kuna þær þæt n. ær givit,* nemligen beskyllningen för hor: vir vel femina qui vel quae adulterii crimine est notatus v. notata. I. Kr. 9: 5. *4

Nappa, v. a. nappa, rycka: vellere. I. Þj. 2: 1; II. M. 26: 11. *3

Nar, adv. när: quando. II. Þg. ind. 2; Kr. 3. not. 49; Þg. 2. n. 5. *

Nat, f. 1) natt: nox. Vide *Sumar-, Vinternat.* 2) dygn: dies civilis, dies cum nocte. I. Kr. 3: 1; 4: 2; M. 3: 3; 22; B. 26, 28, 33: 1; II. Kg. 7: 5. &c. *finghærtan nata dagher,* vide *Dagher 2. nat ok iamlange,* vide *Iamlange. natar tak* &c., vide *Tak.* *

Naþa kona, f. i. q. *miskunna kona* (vide UplL.). *vare n. systkana sinna ok æi skiftes kona,* II. Æ. 6: 4.

Naþir, f. pl. nåd: gratia, misericordia. *gud mæþ sina naþa* (rectius: *sinum naþum*), I. Kr. 1. *4

Neka, v. a. neka: negare. I. Þj. 13; II. Kr. 5: 4. not. 29; 26: pr; Æ. 12: 2. &c. *faþer nekar,* sc. se esse patrem. II. Æ. 18: 1. *3

Neta, v. a. (Isl. *neita*) i. q. *neka.* II. Kr. 5: 4.

Niu (nyw), num. nio: novem. I. Kr. 3: 1; 5: 3; 9: pr. &c. *

Niþ, f. slägt: cognatio. *þæn sum niþum ær næster* &c., vide *Kunder.* *3

Niþ, n.? nedan: luna decrescens. *baþi a ny ok niþum* (cfr. VGL.), I. B. 49: pr. *4 *(niþa)*

Niþan varþa, adv. nedantill: infra.)(*ovan varþa,* I. Kr. 3: pr.

Niþer, adv. ned: deorsum. *n. falla,* I. Kr. 5: 6; B. 40: 1. *riva garþ n.,* I. B. 40: 5. *garþer ær nybrutin n.,* I. B. 39: 1. *n.* perperam pro *viþer,* I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. not. 96. *syn svær bro n.,* d. ä. att bro skall byggas: inspectores iurant pontem esse struendum (cfr. ÖGL.). II. B. 23: 2. Cfr. *Koma 1.* *

Niþer fælla, v. a. 1) fälla ned: deiicere. *fælli niþer minna væþ þa höghrum (sc. væþium) væþias,* d. ä. då högre vad erlägges, förfaller det mindre vad som förut blifvit erlagdt i samma sak i lägre instans: qui maioribus pignoribus (ex. c. duodecim marcarum) certant, ii removent ulteriorem efficaciam certaminis, quod minoribus datis pignoribus (sex marcarum) antea in eadem caussa erat institutum. I. Þg. 3: 2. 2) lägga ned, försumma: deponere, negligere. *budkafla n.*)(*bæra,* I. Þg. 1: 1. *4

Niþer sætia, v. a. 1) sätta: ponere. *sæti niþer (sc. hus),*)(*taki up,* I. B. 19: 5. 2) pantsätta: oppignerare. *sæti niþer*)(*taki atter,* I. B. 14. *4

Niþiar arf, n. (vide UplL.) II. Æ. 12: pr. *3 *(niþar arf)*

Niþias, v. dep. åberopa och bevisa slägtskap: cognationem allegare et probare. *þa n. mæn til (sc. arfs),* cognationem cum mortuo probando, capiunt hereditatem (cfr. *byrþa sik til,* UplL. v. *byrþa*). II. Æ. 12: pr.

Niþri, adv. nere: in imo. *hava mærdra i vatnum n.,* I. B. 26. *n. liggia,* vide *Liggia 1.* *4

Nor, adv. åt norr: versus septemtrionem. I. B. 19: 2.

Norþan vart, adv. nordvart, mot norra sidan: versus septemtrionalem partem. I. B. 19: 1.

Nut (pl. *nytter*), f. nöt: nux. II. M. 26: 11. *4

Ny, n. ny, nymåne: novilunium. Vide *Niþ.* *4

Nybrutin, adj. nyligen bruten: recens perfractus. *garþer ær n. niþer,* I. B. 39: 1.

Nykel (pl. *nyklar, nöklar*), m. nyckel: clavis. I. Kr. 5: pr; II. M. 26: 9. *bæra nykla boudans,* II. M. 24: 8. *

Nyr, adj. ny: novus, recens. *nytt sar,* I. M. 20: pr. *nytt ok fornt,* I. B. 35: 2. *4

Nytia, v. a. åtnjuta, hafva nytta af: frui, utilitatem ex re capere. *n. ærvoþe sit,* II. B. 13: 1. *4

Nyu, vide *Niu.*

Næi, interj. nej: neutiquam. *sighia n. fore* v. *gen,* II. Æ. 18: pr; 20: 1. *æller n. fori,* vel defendito se iuramento negatorio. I. B. 18. *væri sik mæþ n. ok tolf manna eþe,* II. Æ. 5. * *(nei)*

Næma (næmia), v. a. 1) (vide VGL. et ÖGL.) I. Þg. 7: 1, 2; II. M. 25: 12. *n. hæst* &c. I. Þg. 7: pr, 1. *n. annan,* II. M. 25: 12. *n. ræt namis,* I. Þg. 7: pr. *nöþa ok n. til,* allitt. II. Kg. 7: 6. 2) (vide SML. sub 2.) Vide *Af næma.* *

Næmd (næmpd), f. 1) (vide VGL.) *domarin raþi n. at næmpna* v. *skal n. næmpna,* I. Eþs. 6: 3; Þg. 3: 1; II. Kg. 6: 1. *næmnen þa n. baþe sæghia ia viþ,* II. Kr. 26: pr. *(tolf mæn af hundare) raþe halve n. hvar þera,* II. Kr. 24: 5; B. 9: pr. *raþa n.,* II. Kg. 6: 1. *næmpna man i n.,* I. Þg. 5: 4; II. Kr. 26: pr. not. 61. *-dir ganga æller*

fram döma, II. Þg. 14: pr. not. 5. *n. raþi at fælla,* I. Eþs. 6: 3. *væþia moti n.,* I. Þg. 3: 2. *alt* (pro *alz*) *lands n.,* ibid. *biltogs mans n.,* II. Kg. ind. not. 33. Saepe verbis *tolf mæn* notatur nemda; vide *Tolf.* Occurrunt tamen exempla nonnulla nemdae quattuor virorum, I. Kr. 9: 2; II. Kr. 24: 12, vel sex, II. Kr. 26: pr. Cfr. *Kunungs-, Sokna-, Syna næmpd.* 2) detta namn gifves äfven någon gång åt män, som nämnas till någon annan förrättning: hoc nomen nonnumquam datur viris ad aliam quandam rem gerendam nominatis. *þa skal til biskops fara n. (af sokninni),* I. Kr. 4: 3; II. Kr. 11: 1. Cfr. *Næmda man.* *

Næmda man (nænfda man), m. 1) en till en viss förrättning utnämnd man: vir ad rem quandam gerendam nominatus (cfr. *Næmd 2*). *giora tolf -mæn til biskops at beþas præst,* I. Kr. 1. *þa agho -mæn þæt slita, at -manna skilum lita,* i. e. viri ad illam controversiam diiudicandam nominati. II. Þg. 14: 1. cfr. librum meum *Juridiska afhandlingar, 1 häft.* Ups. 1836, pag. 213. not. ***. 2) (vide ÖGL.) *-mæn fælla æller skæra,* II. Kg. 6: 1. *

Næmne, n. nämnande, tillkännagifvande, utsaga: declaratio, enuntiatio. *æptir n. sino,* i. e. secundum id quod antea pronuntiavit de probatione a se adferenda (cfr. *Næmpna 1*). II. Þg. 9: pr. *

Næmpna, næmna (nænfna, II. Kg. 6: 1.), v. a. 1) nämna, namngifva: nominare. *n. by ok bonda,* allitt., nominare eum qui deliquit et domicilium eius. I. Kr. 15. *n. skaþaman* v. *fangaman* v. *þiuf sin,* I. M. 8; B. 35: 1; II. M. 24: 6; 28: pr; 30: 10. *n. fastar sina,* I. B. 3. *n. man til huvudsman, raþbana, haldbana, banaord,* I. M. 6; II. M. 9: 4. *n. annan til þiufs,* sc. alium quam eum, qui deprehensus est. I. Þj. 5: 1. *varþa næmder til skeno,* II. M. 24: pr. *n. þæn sum giorþi (sc. akomo),* I. M. 20: pr. *þæn ær næmder ær,* is qui accusatus est (de rapina). II. M. 25: 8. *n. man til eþa,* i. e. dicere eum iuramentum dedisse. I. Þg. 14. *þæn sum liusti (sc. rani) ok næmdi* (sc. eum qui commisit rapinam). I. Þj. 16: 3. *liusir ran ok -nir ængti,* i. e. non nominat eum qui rapinam commisit. Ibid. pr., quem locum Locc. vertit: "si rem raptam publicet, nec nominet quanta sit." *n. i samo þinge,* sc. offerre probationem a se adferendam, vel, ut infra exprimitur, *n. sik til vitsorþa.* II. Þg. 9: pr. 2) utnämna, förordna: designare, eligere. *n. (til) tolf mæn (af sokn* v. *þinge),* II. M. 21: pr; J. 16: pr; B. 5: 1; Þg. 3. *tolf mæn ... -ne sæx mæn hvar þera, domara skolo þem n.,* II. J. 3: 3. *n. man i næmd,* vide *Næmd. synamæn til n.,* I. B. 40: pr; II. B. 12: pr. *i syn -nas,* I. Þg. 3: 1; II. B. 5: 1; 17: 3. *hvar sum i syn far ok ær æi næmder (sc. i syn),* II. B. 17: 4. *-nas til mæts,* I. Þg. 5: 3. 3) förordna, utsätta: constituere. *n. næmd,* vide *Næmd. syn (til) n.,* I. B. 38: pr; Þg. 3: 2; II. B. 17: 4. *n. þing hem til bonda,* I. Þg. 5: pr. *n. þing fore garþ mans,* II. Þg. ind. not. 14. *

Næmpning, f. nämnande, utnämning: nominatio. *malsæghande firi n.* &c., d. ä. nämnande af nämnd: respectu habito nominationis nemdae. I. Þg. 11; II. Þg. 11.

Nær, adj. när: propinquus. *næster,* superl. *næstu laghaþing, i næstu laghþingi, innan þry laghaþing þöm næstu,* I. M. 22; Þg. 5: 5; II. J. 6. Cfr. *Kunder, lom nær.* *

Nær (nærr), adv. et præp. c. dat.

nära: prope. *n. ok fiærre,* I. B. 19: 3. *næst,* superl. *þær n.,* vide *Þær. n. solu* (cfr. ÖGL.), I. G. 13. *

Næsar, f. pl. (vide VGL.) I. M. 17: 4; II. M. 23: 3. *

Næsta, præp. c. dat. hos: apud. I. Kr. 10. *4

Næt, n. nät: rete. Vide *Vargha næt.* *4

Næver, n.? näfver: cortex betulae. I. B. 23. *4

Nöt, n. nöt, oxe eller ko: bos.)(*hæster,* II. M. 25: 11. Cfr. *Gal-, Markar nöt.* *

Nöta (impf. *nötti*), v. a. 1) bruka, förtära: uti, consumere. I. B. 1; Þj. 9; II. M. 30: 6; J. 1. Cfr. *Unötter.* 2) i. q. *nytia. n. ærvoþi sit,* I. B. 24. *

Nöþa, v. a. nödga: cogere. *n. ok næmia,* allitt. II. Kg. 7: 6. *4 *(nöda)*

O.

Obrigþer, adj. (vide UplL.) II. Kp. 7: pr, 2. *3

Odder (utder), m. udd: cuspis. *asker ok o.,* vide *Asker. synis ... o. viþ und* (cfr. UplL.), II. M. 11: 3. *3

Offer, n. (vide VGL.) I. Kr. 14. Cfr. *Iamlanga offer.* *

Off halda, v. a. olagligen qvarhålla (en annans egendom): illicite detinere (rem alienam). II. Æ. 12: 2. Cfr. UplL. v. *off hald.*

Offra, v. a. (vide VGL.) I. Kr. 3: 4. *

Of nala, præp. c. dat. (a *na,* in composs. prope; cfr. ÖGL. v. *navist,* et UplL. v. *nagranni;* Isl. *naliga,* fere, propemodum) alltför nära: nimis prope. I. B. 21: pr.

Ofræls, ufræls, adj. (vide UplL.) *o. man* v. *kona*)(*fræls,* II. M. ind. not. 94; Æ. 10: 1; 12: 4. *ofrælsman, ofrælskona,* II. Æ. 17: pr. *4

Ofse (ofpse), m. (Isl. *ofsi,* 1) nimietas, 2) aestus animi, violentia, BH.) olyckshändelse, tilläfventyrs egentligen sådan som sker genom öfversvämning af vatten: casus infortunatus; proprie forsan vis inundantis aquae. *elder æller o.,* allitt. (cfr. *offsinnis vatn æller elder,* UplL. V. 23: 1.), II. J. 15: 3. Locc. vertit: "procella"; Ih. vero (Gloss. v. *opse*) "vis hostilis."

Offsökia (part. pass. *offsotter*), v. a. (vide UplL.) *o. man,* II. Þg. 17: 2. *3

Oför, adj. (vide ÖGL.) II. B. 23: pr. *3

Oföri (öföri), n. oförmögenhet, odugligt eller obrukbart tillstånd: infirmitas, status inhabilis v. inutilis. *hæster biter annan til -ris,* I. B. 47, i. e. *sva at han ær æi för þola saþol æller sila,* II. B. 27: pr. *4

Ogilder, vide *Ugilder.*

Okemolt, adv. (vide ÖGL.) *o. skifta æller sælia,* II. J. 3: 1. *4

Ok, conj. 1) och: et. I. Kr. 1. &c. 2) ock, också: quoque. *ok skal husfru* &c. I. Kr. 3: 6. *ær ok* &c. I. M. 27. *(sc. böti) ok þrea marker, ok öre, ok þrea öra,* I. Kr. 4: 2; 6: 1; M. 13; B. 20: pr; 23; Þj. 1: 2. *(sc. hæti) ok (viþ) þrim markum,* I. B. 45: pr; II. Kr. 11: 1. *ok varder hani mans bani,* I. B. 46: pr. *æi ok,* nec. I. Kr. 8. *3

Okkar (n. *okkat*), pron. poss. dual. vår (bägges): noster (amborum). II. Æ. 10: 3. *3 *(okar)*

Oklutraþer, adj. i. q. *uklandaþer,* q. vide. *4

Olafsmæssa, f. (vide ÖGL.) *-so afton,* dies XXVIII Iulii. II. Þg. 24: pr. *4

Olagha, adj. indecl. olaglig: illegitimus, iuri contrarius. II. Kr. 24: 5. *4

Olofandes, adv. olofvandes: non data venia. II. M. 26: 16. Cfr. *Oluvis.* *

Oluvis, adv. i. q. *olofandes.* I. B. 23, 27, 43: 1.

Olyþna, f. olydnad: inobedientia, contumacia. II. Kr. 24: 9.

Olyþno man, m. en man som är olydig och tredskas: vir inobsequens v. contumax. II. M. 25: 12.

Olæsin, adj. ej upplockad eller samlad: non collectus. *ax o.,* II. B. 8: 1. *4

Ombuþ, omboþ, n. ombud: mandatarius. II. M. 25: 3. *fullt o.*, II. Kg. 7: 3. *sant o.*, II. Æ. 3. *4 *(umbud)*

Ombylia, v. a. i. q. *bylia. o. ok omhylia*, II. M. 6: 1.

Om eghn, f. (vide ÖGL.))(*bolby*, II. Æ. 12: 1. *4 *(omæghn)*

Omfara, v. n. fara omkring, sprida sig: circumvehi, evolare. II. B. 24: 2.

Om koll, adv. (a *kolder*) omkull: re subversa. *kasta o.*, subvertere; vide *Kasta.*

Ondan, Onde, Op, vide *Undan, Undir, Up.*

Opbiuþa, v. a. (vide UplL.) II. J. 3: 2. *4 *(upbiuþa)*

Op bæra, v. a. upbära, emottaga: accipere. II. Æ. 1: 1. not. 16; 7: pr. *4 *(upbæra)*

Op hogga, v. a. hugga bort: excidere. *ek o.*, II. B. 14: 8. *4 *(up hogga)*

Op kasta, v. a. c. dat. (vide UplL.) *husum o.*, II. B. 2: 5. *4 *(upkasta)*

Oplæsa, v. a. upläsa, öpna: reserare. II. M. 31: pr. *4 *(uplæsa)*

Oppinbar, adj. uppenbar: manifestus. II. Þg. 9: 1. *3

Opsokn, f. hvad som blifvit för mycket utsökt eller för strängt dömdt: quod supra modum v. iniuste exactum est vel iusto severius iudicatum. *konunger ma atter bryta alla skroksokner ok alla -ner*, II. Þg. 19. *1 *(ofsokn)*

Opt, opta, adv. ofta: saepe. I. Kr. 9: pr; II. Kr. 24: 12. *öftærin*, compar. I. G. 7. *

Op taka, vide *Up taka.*

Oqvalder, adj. oklandrad, om hvilken ej anställes rättegång eller åtal: de quo actio non instituitur. *vare sæt ok -lt*, II. M. 25: 4. *4

Oqvæþins orþ, n. oqvädinsord: convicium. *vare varþ fore o.*, i. e. libera esto a nomine *horstakka*. II. Æ. 6: pr. *

Orf, urf, n.? (vide UplL.) *standa* v. *taka (baþi) arf ok o.*, allitt. I. Kr. 6: 1; G. 11: pr, 1; II. Æ. 11. *4 *(urf)*

Orka (örka), v. a. c. dat. v. acc. orka, förmå: posse (facere). *o. fasta, fastum, eþi* &c. I. M. 20: pr; B. 4, 9: pr; 43: pr; 46: 2; II. M. 2: pr; Kp. 4, 9. *orkar þy*, sc. *tvem vitnum* &c. I. B. 45: 2. *o. eþ ganga, man viþbinda*, II. M. 1: 2; 9: 3. &c. *o. eþ gangit*, I. G. 8. *

Orþ, n. ord: verbum. *fara* v. *gripa til orþa*, I. Kr. 12; B. 4. Cfr. *Mætsmæn; Giptar-, Oqvæþins orþ.* *

Orþinga, adj. indecl. (vide ÖGL.) *biþe þær til dagher ær o.* (cfr. ÖGL.), II. Þg. 3. *2 *(urþinga)*

Orþiuva, adj. indecl. (vide VGL.) *sværia sik o.*, I. B. 30; II. M. 27. Cfr. *Oþiuva.* * *(urþiuva)*

Orþlös, adj. som icke har något att säga, icke har någon talan: qui nihil dicere v. petere potest, cui ius agendi non competit. Vide *Eþlös.*

Osaker, adj. oskyldig, ej förvunnen till brott: insons, non convictus. II. Þg. 19. *2

Osander, adj. ej förvunnen till brott: non convictus. *o. at sak,* II. Kr. 24: 9. *2

Osar, adj. ej sårad: non vulneratus. II. M. 26: 18.

Osater, adj. oense: discors, inimicus. Vide *Sater.* *

Oska barn, n. (vide SML.) *o. tu sun ok dotter*, II. Æ. 2: 1, ubi sermo est de nova nupta occisa. *4 *(uskabarn)*

Oskipter, adj. oskift, odelad: non divisus. I. B. 43: pr. *

Oskriptaþer, adj. (vide ÖGL.) II. Kr. 24: 4. *4

Oskurin, adj. (vide VGL. sub 2.) II. B. 8: 1. *4 *(oskorin)*

Oskylder, uskylder, adj. oskyld: non cognatus. I. B. 12; G. 16: 1; II. J. 3: 1; 17. Cfr. *Uskyldar mæn.* *

Oskælika, uskælika, adv. utan skäl, olagligt: temere, illegitime. I. Kr. 9: 3; Þg. 1: 1. *4

Oslaghin, adj. (vide VGL.) II. B. 8: 1. *

Osökter, osotter, adj. (vide VGL. sub 1.) *at -tu,* I. B. 39: pr; II. B. 5: 2. *4

Otaken, adj. ej emottagen: non acceptus. *-ket vara,* se non accepisse pecuniam de qua agitur. II. Æ. 20: 1. *3

Ovan, præp. c. acc. ofvan: supra. *allu þy sum han a o. iorþina*, I. Eþs. 6: pr. *

Ovanaþer, adj. som har ovana, okynnig (om fäkreatur som flöjer): male moratus (de pecore saepes transsiliente. *komber -nat* (sc. *fæ*) *i akra* &c. I. B. 39: 3.

Ovanfal, n. i. q. *af fal.*)(*afal,* I. M. 26: pr.

Ovan varþa, adv. ofvantill: superne.)(*niþan varþa*, I. Kr. 3: pr. *4

Ovigþer (n. *ovict*), adj. (vide ÖGL.) *-ct lik,* I. Kr. 4: 2; 5: 2; 6: 2. *föra barn* (sc. funus infantis) *til kirkiu -ct,* I. Kr. 6: 1. *

Ovili, m. motvilja: animus invitus v. repugnans. *at -lia mans*, alio invito. I. B. 29. *2

Ovormaghi (owrmaghi), m. (vide ÖGL.) I. B. 7: pr; Þj. 9; Þg. 1: 1.)(*moghande*, II. Æ. 8: 1. *

Ovæþiaþer, adj. (vide UplL.) *at -þu,* I. Þj. 7. *4

Oþal, n. (vide VGL.) Vide *Alda oþal.* *3

Oþals moþer, m. (ab *oþal,* vide VGL.) jordegare: dominus fundi. *þa ær siuþer o.,* d. ä. den som har penningar må köpa jorden: qui crumenam, i. e. pecuniam, habet, fundum emat. I. Þg. 5: 5.

Oþilfastar, oþals fastar, m. pl. i. q. *aþalköps fastar* (vide UplL.).)(*væþfastar* v. *væþiafastar*, I. B. 14; II. J. 10: pr. Cfr. ÖGL. v. *aþal fæst.* *1 *(oþolfaster)*

Oþiuva, adj. indecl. i. q. *orþiuva.* II. M. 26: 18.

Oþrængder, adj. oträngd, otvungen: incoactus. *at -do mali*, nulla urgente necessitate. I. Þj. 14.

P.

Panter, m. pant: pignus. *vari vaþa bot æller p.* &c., mulcta ultro penditor, vel eius loco pignus dator. I. M. 22. *4

Pascha afton, m. påskafton: vigilia paschae. II. Þg. 24: pr. *1

Pascha dagher, m. påskdag: dies paschae. I. Kr. 3: 4, 6; II. Kr. 26: pr. *-gha reþskaper*, vide *Reþskaper.* *

Paschar, m.? pl. påsk: festum paschae. I. B. 51: pr; II. Kr. 6: 5; Þg. 12: 1. *

Pighizdagher (pighinz- v. *pingizdagher;* in sing. II. Kr. 9; Þg. 24: pr.), m. pingstdag, pingst: dies v. festum pentecostes. II. Kr. 9; B. 23: 1; Þg. 12: 1; 24: pr. *-gha dagher*, II. Kr. 9. not. 51; 26: pr. * *(pingizdaghar)*

Pilagrims færd, f. pelegrimsfärd: peregrinatio sacra. I. Þg. 13: pr. *3

Profaster, proaster, m. kontraktsprost: praepositus territorialis. I. Kr. 15; II. Kr. 22: 1; 24: pr. *3

Præster (*præst* pro *præsts*, II. M. 24: 6.), m. 1) prest: sacerdos. *æptir præst* (sc. *sins skrifta faþurs*) *vitnum,* II. M. 24: 6. *biskoper skal lata fara præst sin*, I. Kr. 4: 2; II. Kr. 11: 1. 2) kyrkoherde: curatus. I. Kr. 1. &c. *

Pund, n. pund: pondo. *standa* v. *vægha p. æller -di mera* &c. I. Kr.

5: 6; II. Kr. 5: 4. *p. mato*, II. Kg. 7: 2. *4

Puster, m. (vide UplL.) II. M. 20. *4

Pænninger, m. 1) pl. (lös) egendom: bona (mobilia). *-gar ökias* v. *vaxa manni*, I. G. 11: 5; II. Æ. 19: pr. 2) pl. penningar: pecunia. I. Kr. 4: 2; B. 1, 16. &c. *mark -ga*, II. Kg. 7: 6; Þg. 23: 1. *öre -ga*, vide *Öre*. Cfr. *Lagh 2, Fæsti pænninger*. 3) (vide UplL. sub 3.) I. Kr. 3: 1; II. Kr. 6: 5. *svensker p.* (cfr. ÖGL. h. v. sub 2), II. Kr. 9. *tiu* &c. *-gar*, I. Kr. 3: 4; B. 45: 5; II. Kr. 6: 6; 7: pr; B. 25: pr. Cfr. *Halfpænninger*. *

Q.

Qvala lös, adj. (vide UplL.) II. Þg. 12: 2. *3

Qvar, qvær, adj. qvar: reses, quietus. *standa q. a þingi*)(*ganga af þingi*, I. Þg. 9. *barn -rt læggia*, I. Kr. 6: 1. *havi -rt* v. *-rra*, hafve, behålle: habeto, retineto. I. B. 36; II. Æ. 12: 1. *halda -rt* v. *-rra*, vide *Halda 3*. *e mæþan -rt ær*, så länge någon finnes eller lefver (efter den som ärfves): quamdiu aliquis superstes est. II. Æ. 12: 3. Cfr. *Sitia*. *

Qvarstada, f. (vide UplL.) *mal stander til* (forte legendum *i*) *-do* (cfr. UplL.), II. Þg. 8. *4 *(qværstada)*

Qvider, m. buk: venter. I. B. 46: pr. *2 *(kriþer)*

Qvikker, adj. lefvande: vivus. I. Kr. 10.)(*döþer*, I. Kr. 5: pr; 12; M. 4: 2; B. 38: 1; 44: 1; 49: pr; Þj. 3; II. M. 25: 2; J. 5: 1. *gælde qvikt gen döþu*, I. B. 50. *varþer kuna takin mæþ truldom ... qvikt ok döt*, i. e. bestiolae vivae inanimatis rebus commixtae. I. Kr. 11. *

Qviktiond, f. qvicktionde: decimae pecorum. II. Kr. 6: 5. *

Qvindilmæssa, vide ***Kyndilmæssa***.

Qvinna, qvenna, f. qvinna: femina. I. M. 1: 4; II. Kr. 25; Æ. 10: 1; 12: 4; M. 10: 2; quibus locis h. v. in gen. pl. occurrit; in recc. codd. vero scribitur *qvinna* in nom. pl., II. Kr. 10: 1. not. 72; *-nunna*, gen. sing. defin. II. Kr. 24: 12. n. 90. *4

Qvæld, n. (Isl. *qvölld*, n.) qväll, afton: vespera. II. M. 20.

Qvælia, v. a. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *q. man um offer* &c., I. Kr. 9: 5; 14; II. M. 26: 1. 2) (vide ÖGL. sub 2.) *q. iorþ*, II. J. 2: pr. *q. laghagærþ*, vide *Laghagærþ*. *q. præl*, I. G. 4: 1. *q. annan kalla præl ok piþborin vara*, II. Kp. 3. *q.*, absolute, I. B. 6: pr; 8: pr; 11; II. J. 2: pr. *q. ok klanda*, allitt. I. B. 12. *ække ma konungs lænsman þæt længer q., æi (sc. skal) lænsmaþer vald hava þæt at q.*, II. M. 20, 21: pr. Cfr. *Oqvalder*. *

Qværn, f. qvarn: molina. I. B. 27; 45: 1. Cfr. *Fot qværn*. *

Qvæþa, v. a. säga: dicere. *q. ia viþ*, I. Þg. 3: 1; II. J. 7, 13: 1. Cfr. *Ia qvæþi*. *

R.

Ra, comm. råmärke: limes. I. B. 8: pr; 20: pr. *ra ok rör*, II. B. 18: 1. Cfr. *Bolstaþs-, Sköt-, Tomta ra*. *4

Ran, n. 1) rån: rapina. I. B. 43: pr; Þj. 16: pr, 2 – 4; II. Kr. 24: 6; M. 25: 7, 8. Cfr. *Bos-, Hand-, Lik-, Saþol-, Sliþa ran*. 2) den rånade saken: res rapta. II. M. 25: 5. *

Ransaka, v. a. (vide VGL.) I. Þj. 7. *

Rar, adj. rå, fuktig: crudus, madidus. *ra ek*, d. ä. växande: quercus viva. II. B. 14: 8. *4

Raþ, n. 1) råd, tillstyrkande: consilium, suasio. *mæþ frænda raþe, utan frænda r.*, I. G. 1, 3: pr, 2. 2) råd, rådsförsamling: senatus. *konungs r.*, II. M. 24: 4. *

Raþa (impf. *ræþ*, sup. *raþit*), v. a. c. dat. 1) besluta sig till, företaga sig: consilium capere, adgredi (ad faciendum aliquid). *r. a sælo*, II. J. 1. *a ræþ karl at sælia*, I. B. 1. 2) råda öfver, disponera: praeesse, in sua potestate tenere. *bæra nykla ok r. lasum*, II. M. 24: 8. *raþi hustru föþu sinni*, I. G. 12; II. Æ. 10: 1. *fæþernis frændir skulu r.* (sc. *ovormagha*) *fæþerni*, I. B. 7: pr. *iord sum han havir raþit fyrra*, d. ä. egt: fundus qui antea eius fuit. I. B. 9: 1. *utan han raþi iorþine fyrra*, nisi fundum, quem vendidisse dicitur heres, antea possederit. I. G. 13. 3) råda, hafva rätt att besluta i en sak: ius rei decidendae habere. *r. lighri*, vide *Lighri 2.* *r. skötra* v. *halvum by*, ius habere decidendi de situ limitis in angulo pagi ponendi, vel de dispositione dimidii pagi. I. B. 19: pr, 1. *raþi domarin næmd at næmpna ok næmd* (sc. *raþi*) *at fælla*, I. Eþs. 6: 3. *r. næmd*, vide *Næmd 1.* *raþe halve syn hvar þera* (cfr. UplL.), II. J. 3: 3; B. 17: 3. *bolstaþsmæn raþin garþa syn*, d. ä. hålle synen: inspectionem habento. I. B. 38: pr. *r. skript mans*, vide *Skript.* *

Raþbani, m. (vide VGL.) I. M. 6.)(*haldbani*, II. M. ind. not. 80. *4

Raþbænd, f.? (vide VGL.) II. M. 9: 5. *1 *(rapsbænd)*

Raþstova, f. rådstufva: curia (urbis). II. Þg. 12: 3. *3

Ren, adj. ren: purus. Vide *lom ren.* *1 *(rener)*

Rena gödning, f. i. q. *rena göþsl* (vide SML.). I. B. 19: 1.

Rep (repp), n. rep: funis. I. Þg. 7: 1. *4

Resa, v. a. resa, upresa: erigere. *r. hovud æptir fotum*, I. Eþs. 2: 2. *4

Reþa, v. a. tillreda: parare. *r. brudfærd*, I. G. 2. — Cfr. *Afreþa sik.* *3

Reþe, n. (vide UplL. sub 1.) *giora baþe reþ* (pro *reþe*) *ok roþ*, allitt. (cfr. UplL.) II. M. 25: 9. *4

Reþning, f. reda, redogörelse: ratio (accepti et expensi). II. Æ. 8: 2, nisi *rækning* legendum sit; cfr. not. 31. ibid.

Reþskaper, m. (vide ÖGL.) *fa manni r.*, I. Kr. 4: pr; II. Kr. 11: pr. *paschadagha r.*, II. Kr. 3: 5. not. 41. *4

Reþuman, m. en man som hade att göra med tillredelserna till bröllopp, kock: vir cui negotium apparandi convivii nuptialis mandatum erat, coquus. I. G. 2.

Riddare, m. riddare: eques auratus.)(*sven*, II. Þg. 14: pr. *4

Ringer, m. ring; förekommer här om den krets som bildades af den på tinget församlade folkhopen: circulus; hic occurrit de circo, quem formavit turba hominum in iudicio congregata. Vide *Þing.*

Ringia, v. a. ringa: movere campanam. *r.*, absolute, I. Kr. 5: pr, 6. *4

Rinna, v. n. 1) spridas, utbreda sig (om eld): spargi, manare (de igne). I. B. 45: 1. 2) rinna: fluere. I. M. 20: pr. *

Rinnare, m. (vide SML.) Vide *Gangare.* *4

Rishöfþe, m. (vide VGL. et UplL.) II. Æ. 16: 1. *

Riþ, f. (Isl. *rid* v. *hrid*) tid: temporis spatium. Vide *Þingariþ.*

Riþa, v. n. et a. rida: equitare. I. Kr. 8; Eþs. 2: 6. &c. *r. hæsti æller skiuti*, I. B. 29. *

Roa, v. a. ro: remigare. *r. skipi*, I. B. 28. *4

Romna aker, m. (a *rova*, gen. pl. *rofna* v. *romna*) rofland: rapina. *ærta aker æller romna* (sc. *aker*), II. M. 26: 11. *3 *(rofna aker)*

Romna ruþa, f. i. q. *romna ryþia.* II. B. 13: pr.

Romna ryþia, f. (vide UplL.) II. B. 13: pr. not. 75. *3 *(rofna ryþia)*

Rompnasviþiur, f. pl. svedjande der man ämnar att så rofvor: ustio silvae ubi rapae serendae sunt. I. B. 45: 2.

Rova, f. rofva: rapa. I. Þj. 2: 2. *4

Roþer, m. rodd: remigatio. *giora baþe reþ ok roþ,* allitt. (cfr. UplL.) II. M. 25: 9. *3

Ruf, n. (vide ÖGL.) Vide *Gæld-, Köp-, Leghu ruf.* *4

Ruþa, f. (vide UplL.) *ryþia gen r.* (cfr. UplL. v. *ryþia*), I. B. 10: 1. Cfr. *Romna ruþa.* *4

Rydning, f. (vide SML. sub 2.))(*aker,* I. B. 40: 1. *4 *(ryþning)*

Ryka (rywka), v. n. ryka: fumare. I. M. 20: pr., ubi tamen *rykandi* perperam scriptum est pro *riuþanda* (cfr. UplL. v. *riuþa*). Cfr. *Brander 1.* *3

Rykta, v. a. (vide ÖGL.) Vide *Um rykta.* *2 *(röghta)*

Ryma, 1) v. a. a) göra rymlig: spatiosum reddere. *r. væghi ok broa,* I. B. 21: 1. b) flytta bort: removere. Vide *Af ryma.* 2) v. n. flytta: migrare. *r. nor, syþir* &c. I. B. 19: 2. *r. burt,* ibid. §. 3. Sed pro *rymer* legendum videtur *rinder* v. *ligger,* II. B. ind. not. 60. *4

Ryva (riva, sup. *rovet),* v. a. 1) rifva: scindere. *r. værn,* II. B. 9: pr. *r. garþ niþer,* I. B. 40: 5. *r. ra* v. *rör* (cfr. SML.), I. B. 20: pr; II. B. 18: 1. *r. vægh, grindastaþ,* I. B. 21: pr; II. B. 1: pr. 2) uphäfva: rescindere. *r. bolagh,* I. B. 15; II. J. 16: 1. *have sialver eþ sin rovet,* II. Kr. 24: 7. *

Ryþia, f. i. q. *ruþa.* Vide *Romna ryþia.*

Ræffr, vide *Ræver.*

Rækkia, v. n. (vide UplL.) II. B. 1: pr. *4

Ræna, v. a. 1) råna, med våld taga: rapere, vi capere. *r. af andrum öre* &c. II. M. 25: 5. *r. goþs fore manni,* ibid. §. 9. *r. hæst u stalle,* ibid. §. 11. *r. baþi hövat ok klövat,* I. Þj. 16: 4. 2) röfva (person): spoliare. *r. lik,* I. Þj. 16: 2; II. M. 25: 7. *varþa rænter saþuls sins* &c. I. Þj. 16: 1; II. M. 25: 6. *varþa rænter af þingum sinum* &c. I. Þj. 16: pr, 1. *r. annan taks ok leþsnar,* vide *Leþsn. r. annan bol ok bygning,* i. q. *gipta undan (andrum) iord,* ut idem mox infra exprimitur. I. B. 13: 1. coll. II. J. 15: 2. *

Ræpsa, v. a. räfsa: foenum pectine corradere. I. B. 22: 1. *4 *(ræfsa)*

Ræta, v. a. 1) uprätta, upresa: erigere. Vide *Up ræta.* 2) rätta: corrigere. *r. sik,* I. Þg. 9. 3) (vide VGL. sub 1.) *r. op a man, r. til mans,* II. Kp. 13: 4. * *(rætta)*

Rætari, m. (vide VGL.) II. Kp. 13: 4. *4 *(rættare)*

Ræter (ræth pro *ræt),* m. 1) rätt, lag: ius. Vide *Lands ræter.* 2) (vide ÖGL. sub 2.) *ræt biuþa,* I. G. 15. *ræt giora,* I. Kr. 15; B. 39: pr; 49: 1; Þg. 7: pr; II. J. 13: 1. *ræt fa,* I. B. 22: pr. Cfr. *Fasta-, Lægþo ræter.* 3) (vide UplL. sub 3.) Vide *Hundaris-, Kunungs-, Malsæghanda ræter.* 4) (vide UplL. sub 6.) *take þær þiuver ræt op,* II. M. 30: 5. *þiufs ræter,* II. M. 26: 1. * *(rætter)*

Ræter, adj. 1) rätt, rättvis: iustus. I. Kr. 1. 2) rätt, laglig, verklig: iustus, verus. *ær ræt i vraum ok vrangt i miþio,* II. B. 12: 1. *r. tiund, aþalbogher, ærvingi* &c. I. Kr. 3: 3; G. 11: 3; 16: pr. &c. * *(rætter)*

Rætlika, adv. (vide VGL.) I. Kr. 13: 2; II. B. 18: 1. *

Ræt namis, adv. rätteligen, lagligen: iuri convenienter. *næma r.,* I. Þg. 7: pr. Si posterior pars h. v. a *nam* deducenda sit (ut ex. c. *rætsöles* a *sol, halfgærþis* a *garþer*), Isl. *réttnæmr* ("iuri suo insistens", Ver. "mulctabilis,

seu qui de propria persona ius valet exsequi suum, contra quam pueri, vasalli, insani, uxores &c. sontes", Gudm. Andr. pag. 183. "culpabilis, sui iuris vindex", BH.) vix huc pertinet.

Ræver (ræffr), m. räf: vulpes. *löper sva staver sum r.,* d. ä. i krokar: limes, vulpis instar, cursum sinuat. II. B. 17: 1. Locc., Ver. et Ih. perperam credunt h. v. significare funem. *3

Röker, m. (vide ÖGL.) I. Kr. 3: pr., ubi tamen pro *rök* legendum videtur *lut* v. *þriþiung*. Cfr. *Tingher*. *4

Röker, m. rök: fumus. Vide *Brander 1*. *3

Rökia, v. a. (a *röker,* strues mergitum; Isl. *hreykia,* struere) lägga i hög: struere, in struem congerere. *r. saman (ax),* I. B. 22: 1.

Rör, n.? (vide UplL.) *ra ok r.* (cfr. UplL.), II. B. 18: 1. *4

Röst, f. (proprie vox) talan: ius agendi. II. J. 2: pr. *4

S.

Sa, v. a. så, beså: seminare. II. J. 15: 3, 5. Utrum vero huc an ad inf. *sætia* referenda sit v. *saat*, quae occurrit loco obscuro ac ni fallor corrupto, I. B. 22: 2, incertum mihi videtur. *

Sak, f. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *s. hans ær lius* &c., i. e. delictum. II. M. 25: 2. *sander at s. sinni,* I. Kr. 9: 3. *andilikar sakir,* II. Kr. 22: pr. not. 46. *höghre sak æller læghre,* II. Þg. 18: 2. *sum sakin ær högh til,* II. Þg. 12: 2. *aghi ængin* (forte legendum *ænga*) *s. at,* i. q. *vari saklös*. I. Þg. 8. *þöm* (acc.) *sökia æller* (dat.) *s. giva,* allitt. II. Þg. 24: 1. *giva andrum s.,* de civili caussa, I. B. 19: 2; II. B. 1: 2. *giva döþum s.,* II. M. 25: 2. *þæn sum sakin gifs,* II. M. 9: 4. *fa s. fori þæt,* I. Kr. 13: 1. *böta s.,* I. B. 18. *fyritighi* &c. *marka s.,* I. Kr. 11; M. 2, 12. &c. *s. ok sokn op giora,* vide *Sokn*. Cfr. *Biskops-, Vænslo sak; Asaka*. 2) böter: mulcta. I. Kr. 4: 2; M. 19; II. Kg. ind. not. 33, 34. *fyritighi marka s.,* I. Þg. 12. Cfr. *Ensak*. 3) skäl, orsak: caussa, ratio. *utan s.,* sine iusta caussa. II. M. 26: 17. *

Saka æghande, sakæghande, m. i. q. *malsæghande*. *ræter s.,* II. Þg. ind. not. 6; cap. 14: pr.

Saker, adj. 1) saker, brottslig: noxius. Vide *Osaker*. 2) skyldig till straff: poenae obnoxius. *s. at þrim markum,* I. B. 21: pr; Þj. 14; Þg. 1: pr. &c. *s.* (forte addendum *at*) *þrim markum,* II. Æ. 2: pr. *þæn saki,* i. q. *han sum sak ær given,* II. Þg. ind. not. 6. coll. cap. 14: pr. *

Saklös, adj. 1) (vide VGL. sub 2.) I. Kr. 5: 2; 6: 2; 9: pr; B. 40: 1; 45: 1; Þg. 7: 1; II. Þg. 4. &c. *s. um fægæld,* II. Kr. 24: 4. *s. um agrepin,* I. B. 43: pr. *at -su,* I. B. 10: pr; 43: pr. &c. *-so,* adverbialiter, II. Kr. 17; B. 1: pr; 22: 1. 2) (vide UplL. sub 3.) I. B. 16, 19: 2; II. B. 1: 2. *site s.*)(*halde garþum oppe,* II. B. 17: 5. *

Saklöst, adv. (vide VGL.) I. B. 22: 1; Þg. 7: 2. *

Sakæghande, vide *Saka æghande*.

Saköre, m. saköre, böter: pecunia mulctatitia. II. Kg. 7: 6. *4

Sala, f. försäljning: venditio. Vide *Gærsala*. *4

Sali, m. säljare: venditor. II. J. ind. not. 18. *4

Saluman, sælu man, m. säljare: venditor. I. B. 1, 5: 1; II. J. 1.

Saman (suman, I. B. 34: 1; 39: 5. &c. *soman,* II. Kr. 5: 5; 6: 6. &c.*),* adv. samman: una, coniunctim. *vara (i boskape) s., byggia s.,* I. Kr. 3: 4; 7; M. 10; II. Kr. 6: 6; 10: 2; J. 13: 1. *köpas s.,*

I. B. 12. *allir s., alt s. kirþingia ok hiord* &c., vide *Alder 1. baþi s. værd ok legha*, I. B. 34: 1. Cfr. *Boa 1, Dela, Liva, Læsa.* *

Saman binda, v. a. sammanbinda: connectere. *æro* (sc. coniuges) *barnum -bunden* (cfr. SML. v. *binda 1*), II. J. 5: pr. *4

Saman koma (soman koma), v. n. (vide UplL. sub 1.) *mæn koma (satir) saman*, I. Eþs. 7: pr; M. 18. *þing ær -mit*, I. Þg. 4. *hion æro -min*, II. Kr. 20: pr. *tver bolstaþi kuma saman*, I. B. 39: 6. Cfr. *Koma 1.* *4

Saman læggia, soman læggia, v. a. sammanlägga: coniungere. *(bolagh) s.*, societatem bonorum facere. I. B. 15; II. J. 16: 1, 2. *3

Sami, pron. samme: idem. *sama viliande*, I. M. 6. *sliker s., slikt sama*, vide *Sliker.* *

Samsyskane, n. (vide ÖGL.) II. Æ. 19: pr. *4

Samvaria, f. sammanvaro, umgänge: commercium, conversatio. *hava s. mæþ manni*, II. Kr. 24: 1, nisi pro *-rio* legendum sit *samvaro.*

Sander (n. *sand* pro *sant*, I. Kr. 12.), adj. 1) sann: verus. *vita* v. *slita hvar þera sannari haver*, II. Kr. 24: 5; Þg. 14: 1. *þe vita æi sannarin æn han sor*, I. Þg. 15: pr. Cfr. *Agreper, Asyn 2, Forfall, Malsæghande, Ombuþ, Ærvingi.* 2) genom vitnen öfvertygad om brott, eller gripen å bar gerning: criminis testibus convictus, vel in facinore deprehensus. *vari san at sak sinni*, i. e. convicti esse censentor. I. Kr. 9: 3. *ær han s. at gærþ sinne*, II. Kr. 23. *varþer man s. at*, I. Kr. 15. *ær s. at*, I. M. 6; B. 20: pr; 40: 5; 49: 1; Þj. 2: 1; II. Kr. 24: 12, 13. *ær s. fore*, II. Kr. 24: 10. *ær s. at*)(*ær æi bar ok atakin*, I. B. 39: 4. *ær æi s. at*)(*ær bar ok atakin*, I. Kr. 10; Þj. 2: pr; II. B. 5: 4. *ær æi s. at væri* &c. I. Kr. 9: pr; 10, 15; M. 6; B. 39: 5; 40: 5; 45: pr, 1, 2; 49: 1; Þj. 1: 1, 2; 2: pr, 1; 16: 4; II. Kr. 24: 10, 12; 25; M. 24: 8; B. 5: 4; 25: pr; 28: pr. *æro æi san fore (sak) væri* &c. II. Kr. 24: 12; Æ. 5; M. 10: 3. *ær æi s. at standi vitsord firi hanum*, I. B. 48: 1. *ær æi s. at þa ær þæn man til* (adde *vitsorþa*) *komin*, I. Þj. 1: 2. *ær s. ok atakin*, I. B. 40: 4; 45: 4; 48: 1. *ær æi s. ok atakin (mæþ) væri sik* &c. I. Kr. 11; M. 9; B. 48: 2. *ær æi s. ok atakin standi vitsord fori hanum*, I. B. 27. Cfr. *Osander.* *

Sanghus, n. chor (i en kyrka): locus cantorum in aede sacra, pars aedis sacrae altari proxima. Inde

Sanghus dyr, n. pl. chordörr: porta qua introitur in partem aedis sacrae altari proximam. I. Kr. 7.

Sanna, v. a. (vide UplL.) *s. ok vitna*, I. Þj. 16: 4. *s. baþir et*, II. M. 20. *hvem ær þæsse tolf sanna*, den hvars påstående de besanna, den som de hålla med: cui hi suffragantur. II. J. 3: 3. *4

Sannind, f. sanning: veritas. *s. skuþa*, I. Eþs. 6: 3; II. Þg. 19. *

Sanninda man, m. (vide VGL.) II. Þg. 18: 4. *

Sar, n. sår: vulnus. *þre marker* &c. *at sarum*, vide *At 2. hogga annan* v. *hoggin fullum sarum*, vide *Hogga 3.* Cfr. *Hovud-, Hulsar; Fullsære.* *

Sar, adj. sårad: vulneratus. *varþa s.*, II. M. 10: pr. *giora man saran*, II. M. 18: rubr. not. 36. *s. gior*, I. Eþs. 2: 3; M. 22; II. M. 24: 8. *sva saran sum osaran*, så väl sedan han blef sårad som förut: tam vulneratum quam antequam vulneraretur. II. M. 26: 18. Cfr. *Osar.* *

Sarabötir, f. pl. såraböter: mulcta vulnerationis. I. M. 17: pr. *

Saramal, n. sår, sårande, hvarom åtal vid domstol sker: vulnus, vulneratio, de qua in iudicio agitur. *s. . . . þe varu gior,* I. Þg. 16. *mötas þiufnaþer ok s.,* vide *Möta. i allum -lum ok akomum,* I. M. 18. *vitsord um s.,* I. M. 27. *s.*)(*læstes bot* &c., i. e. mulcta vulnerationis. II. M. 24: 8. *3

Sargha; v. a. såra: vulnerare. I. M. 15; II. M. 21: 3; 24: 8. *

Sarþole, m. (vide ÖGL.) II. M. 21: pr, 1. *2

Sat (dat. *sate* pro *satu*), f. försåt, bakhåll: insidiae. *sitia i s.,* II. M. 7: pr. *4

Sater, adj. (vide VGL.) II. M. 20. *mæn koma satir saman,* I. Eþs. 7: pr. *mæn hittas satir ok skilias osatir,* I. M. 18. Cfr. *Osater.* *

Saþul, m. sadel: ephippium. I. Þj. 16: 1; II. M. 25: 6. *4

Saþolran, n. rån af sadel eller andra saker som en ridande förer med sig: raptio ephippii aliarumve rerum quas secum fert homo equitans. II. M. 25: 6.

Sea (impf. pl. 1. pers. *saghom*), v. a. 1) se: videre. II. M. 21: pr; B. 5: 1. *lati sea eþ sin ok vitne sin,* visa dem som skola svärja såsom edgärdsmän eller vitnen: exhibeto eos qui iurabunt. II. Þg. 3. *s. eþ* (cfr. VGL.), II. M. 5: 1. *see siælver til lagha sinna,* ipse accipito iuramentum ab adversario suo dandum. I. Þg. 11. Cfr. *Asea.* 2) syna, besigtiga: inspectare. *syna ok s.,* allitt. II. B. 5: 1. *

Sent, adv. sent: sero. *senstum,* superl. I. Kr. 5: pr; B. 40: 3. *senast,* II. Æ. 13: pr. *4

Sial, f. själ: animus. Vide *Giva 2.* *

Sialagift, sialogift, f. 1) (vide UplL. sub 1.) *full s.,* II. Kr. 7: pr; 11: 1, 2. not. 52. 2) (vide UplL. sub 2.) II. Kr. 13: rubr. *4

Sialfsins, siælfsins, pron. indecl. pro *sialfs sins* (vide *Sialver*). I. M. 3: 1; Þg. 17: 3; II. Kr. 6: 7; M. 11: 1; B. 15: 3. *

Sialfsvald, n. rättighet att efter eget godtfinnande göra något: liberum arbitrium, ius agendi pro suo libitu. *havi (þær) s. a,* II. Kr. 7: pr. nott. 8, 9; J. 15: 3. *

Sialomæssa, f. (vide VGL.) II. Kr. ind. 7. * *(sialamessa)*

Sialvasæt, siælvasæt, f. enskild förlikning: privata compositio v. reconciliatio. I. M. 16; II. M. 20.

Sialver, pron. sjelf: ipse. *sialf hun þriþi,* I. Kr. 12. *sialfs hans,* hans egen: eius ipsius. II. Kp. 7: 1. *sialfs sins,* sin egen: suus ipsius. II. J. 15: 13. *sialf* (pro *sialfs*) *sins,* I. B. 19: 3; II. B. 1: pr; 2: pr. cfr. *Sialfsins.* * *(siælver)*

Sighia (*sægghia;* impf. *saghe* pro *saghþe,* II. Kr. 11: 2. part. pass. *saghaþer,* n. *saghat,* I. B. 45: 4; II. M. 24: 4.), v. a. säga: dicere. *s. (længsmanni) til eþa* (cfr. *til lagha s.;* UplL.), I. Þg. 13. *af borghan -ias,* i. q. *s. sik,* I. B. 18. Sed *sighir* perperam pro *þighir;* I. M. 20: 1. Cfr. *Afsighias, Til sighia, Up sæghia.* *

Sighla, v. n. segla: velificare, nave vehi. *bort s.,* II. Þg. 12: 2. *3

Signa, v. a. välsigna: benedicere (proprie utendo signo crucis). *-aþe gud,* I. Kr. 1.

Sila fylning, f. i. q. *sila fylli* (vide UplL.) *fylla* v. *fa manni s.,* I. B. 47; II. B. 27: pr. *4

Silfsmiþer, m. silfverarbetare: argentifex. II. M. 11: 2. *3

Sili, m. (vide UplL.) I. Þg. 7: 1. *4

Siliker, adj. likadan, slik: similis. *aliker ok s.,* II. B. 27: 1. *4 *(seliker)*

Sima, v. n. simma: natare. I. B. 39: 6.

Sin, n. gång: vicis. *at þy sinne,* den gången, då: tunc. II. Kp. 13: 3. *ezin* (pro *et sin*), *annat* (rectius *an-*

dru), þriþia sinne, I. G. 15. *ezinni* (pro *et sinni,* rectius *enu sinni), andru, þriþiu sinni,* I. G. 16: 1. *þriþia sinne,* II. Æ. 2: pr. *

Sin, pron. pers. rec. sig: sui. *til s.,* ad se. I. G. 3: 1. *sina* (pro *sin i) mællum,* I. M. 1: 8. dat. *sæ,* II. Kr. 6: 2. *sik,* I. G. 3: 1, 2. *

Sin, pron. poss. rec. sin: suus. *þæn sum sin (*sc. *frænda) havir latit,* I. M. 21. *söki ut sit, attergildi sins,* i. e. suam rem, suae rei. I. B. 22: pr. *ganga til sins,* rem suam recipere. I. B. 6: pr; G. 11: 2, 5. *

Sin, adv. vide *Siþan.*

Sior, m. sjö: lacus, mare. I. B. 43: 1; II. M. 26: 15. *4

Sitia, v. n. 1) sitta: sedere. *firi s.,* vide *Firi 12. viþ svar s.,* d. ä. svara: respondere. I. G. 1. *s. saklös,* vide *Saklös 2.* Cfr. *Forsata, -sæti.* 2) (vide ÖGL. sub 2.) *s. hema,* II. Þg. 4. *s. i banni,* I. Kr. 15. *sat viþer (*sc. *iorþ) ok nötti,* I. B. 1; II. J. 1. *qvar s.* (vide UplL. sub b.) *s. qvarrir om halva hamno,* II. Kg. 7: 2. *qvarra mæþ (*sc. *skipvistum) s.,* II. Kg. ind. not. 34. *hvilikin qvar (*sc. *þær) om siter,* II. J. 3: 3. *atter s.,* i. q. *qvar s.* II. Kg. 7: 6. 3) bo: habitare. *qvar s. a gamblum farvæghi,* I. B. 19: 3. *

Siugh, num. sju: septem. II. Kg. ind. rubr.; Kr. 5: 4; Æ. 18: 4. not. 48. *3 *(siu)*

Siunga, v. a. sjunga: canere. *-ge (*sc. *sialamæsso) þæn (*sc. *præster) æptir komber,* II. Kr. 7: pr. *3

Siunka, v. n. sjunka (i vatten): submergi (in aqua). I. G. 14. *þæt ma æi i eldi brinna ok æi i vatni s.,* d. ä. låntagaren kan ej fria sig från ersättningsskyldigheten med den invändningen, att den lånta saken omkommit i eld eller vatten: si commodatarius dicat rem commodatam incendio consumtam esse vel in aqua periisse, non ideo liberatur a rependendo pretio rei. I. B. 34: pr.

Siunæter, f. pl. sju dygn: septem dies. II. M. 24: 4. *4

Siuþer, m. penningpung: marsupium. *man sælia ok i siuþ læggia,* allitt. II. Kp. 4. *þa ær s. oþals maþer,* vide *Oþals maþer.* *3

Siþan *(sin,* I. Þg. 5: 1.), adv. 1) sedan: postea. I. Kr. 3: pr. &c. 2) vidare, ytterligare, åter: porro, vero. I. B. 51: pr; G. 9, 11: 1; 15; II. Kr. 24: 3, 8; Æ. 6: pr; M. 2: pr; 21: pr; 25: 5; J. 16: 1; Þg. 5, 9: pr. 3) conj. sedan: postquam. I. Kr. 1. &c. *

Skaf,? *(skap,* M. L. GulaþL. Landsl. 9. *skaff,* Chr. IV Norske L. Landsl. 8.) bark af asp och vissa andra trädslag, hvilken, såsom bruket ännu är i Sveriges nordliga landskap, afdrages och nytjas till föda åt den smärre boskapen, prov. skaf, skafvel: cortex populi tremulae et aliarum quarundam arborum, quo, ut etiamnunc mos est in borealibus Sueciae partibus, pascuntur minora pecora. Inde

Skaf skogher, m. skog, hvaraf *skaf* tages, prov. skafskog: silva arborum, quarum cortice pascuntur pecora (cfr. *Skaf).* I. B. 23. STJERNHÖÖK (in praef. ad edit. Had.), quem secutus est Ver., intelligit h. v. de arboribus quarum cortex famis temporibus pani immiscetur; Had. de arboribus frondiferis quibus detrahitur philyra vel cortex; Locc. denique de silva glandaria.

Skal, n., (vide ÖGL.) I. M. 26: 3. *4 *(skall)*

Skaþa, v. a. c. dat. v. acc. skada: damnum inferre. I. B. 25. *þæt -þa þæn* &c., d. ä. skadan blir hans, han skall ersätta den: damnum ille sentito v. rependito. I. B. 40: 3. *4

Skaþa maþer, m. (vide UplL.) *s. mans*, I. M. 8; II. M. 24: 6; 30: 10. *4

Skaþi, m. skada: damnum. I. Kr. 5: 6; M. 17: pr. &c. *garþer þær s. gik in ginum*, I. B. 40: pr. Cfr. *Broa skaþi.* *

Skena, f. (vide VGL.) II. M. 24: pr.)(*fulsæri*, II. M. 21: pr. *4

Skiftes kona, f. qvinna, som är berättigad att skifta arf med sina syskon: femina cui ius competit hereditatis una cum fratribus et sororibus capiendae.)(*naþakona systkana sinna*, II. Æ. 6: 4.

Skila, f. afgörande, förordnande: decretum, scitum (cfr. ÖGL.). *laghmans s.*, II. Þg. 19. *næmda manna s.*, vide *Næmda man 1.* Cfr. *Lagh skila.* *4

Skil fall, n. underlätenhet att fria sig genom den så kallade granslaeden: defectus in dando iuramento *granzla eþer* dicto, quo quisque vicinorum suspicionem furti a se avertere debet. I. Þj. 11. Ratio nominis ea videtur esse, quod isto iuramento discernitur an vicinorum aliquis commissi furti sit reus.

Skilia, v. a. 1) skilja: separare. *skilias*, dep.)(*hittas*, I. M. 18. *-as at (um svar sin)*, I. Kr. 9: 1; II. Kr. 24: 12. Cfr. *Atskilias.* 2) impers. c. acc. tvista, vara oense: litigare, dissentire. *skil þem um*, I. Þj. 16: 4. 3) döma: iudicare. *laghmander a lagh s., s. ræt landslagh*, II. Þg. 19. *æn þo at æi se lagh þæt (*adde *han) skildi*, I. Þg. 2: 1. *

Skillinger, m. (vide UplL.) Vide *Lagha skillinger.* *4

Skin, n. skinn: pellis. *vighra manna s.*, skinn, som i skatt erlades af alla vapenföra män: pelles, quae tributi nomine pendebantur ab omnibus armiferis viris *(af hvarium bugha,* HelsL. Kg. 7.). I. Þg. 7: 2. Cfr. *Bæl-, Leþungs skin.* *3

Skioldaþer, adj. försedd med sköld: scuto ornatus (cfr. UplL. v. *skiolder*). II. M. 10: 1, nisi, ut videtur, *skiolder* legendum sit.

Skip, n. skepp, fartyg: navis. I. B. 28; G. 14; II. M. 26: 16. *

Skipa bygning, f. byggning eller reparation af skepp (till bruk i krigstider): exstructio v. reparatio navium (bellicarum). II. M. 25: 12.

Skiplæghe, n. skeppslag; detta ord förekommer här endast i frågan om utskylderna till Konungen, hvarför det är sannolikt att det samma som annars kallades *hundare*, i Vestmanland i afseende på leding och utskylder benämndes *skiplæghe:* societas navalis; h. v. hic tantum occurrit ubi de publicis vectigalibus agitur; quamobrem verisimile est idem quod alias appellabatur *hundare*, in Vestmannia respectu habito expeditionis navalis et tributorum publicorum nomen *skiplæghe* accepisse. *styremaþer fore sino s.*, II. Kg. 7: 3. *fiorþonger af s., halft s., alt s.*, ibid. §. 2. Cfr. UplL. et SML. v. *skiplagh.*

Skipt, skift, f. (n. I. B. 6: pr., nisi pro *skipt* ibi legendum sit *skipti*) 1) skifte, byte: permutatio. I. B. 6; II. J. 3: 1. 2) skifte, delning: divisio. *s. alæggia*, II. B. 16: 2. *til s. bæra*, II. Æ. 7: pr. Cfr. *Bo-, Bröþra-, Byskipt.* *

Skipta, skifta (part. pass. *skipter*), v. a. c. dat. v. acc. 1) skifta, dela: dividere. *s. arf*, II. Æ. 16: pr; 20: 1. *s.*, absolute, I. Þj. 6; II. J. 16: 1, 3. *tre bröþir s. tvem bolstaþum*, i. e. in dividenda hereditate accipiunt duo praedia, quorum utrique fratri unum cedit. I. B. 11. *broþir ... -ter viþer han (sc. broþur)*,)(*bröþir sum saman æru*, I. M. 10. *-ter skogher, skipt bro*, I. B. 43: pr; 44: 1; II. B. 23: pr. *utan skipt se*, nisi divisum sit. II. B. 8: 3. Cfr. *Lagh-, Oskipter; Þræskipta.* 2) skifta, byta: permutando alienare v. adquirere. *s. iord, eghnum, hæstum,* I. B. 3, 6: pr; 12, 33: 1; 35: pr; II. J. 3: 1. *atter s.,* I. B. 33: 1. *s. æghu undir sik hem,* vide *Hem.* 3) omskifta, ändra: mutare. *s. talu,* I. Þg. 9. *

Skipti, n. 1) skifte, byte: permutatio. I. B. 3, 6. &c. 2) skifte, delning: divisio. Vide *Tvæ-, Þræskipti.* *

Skipvist, f. (vide UplL.) II. Kg. 7: 1, 3; M. 20.)(*spannamali,* II. Kg. 7: 5. *4

Skiut, n. 1) sto: equa.)(*hæster,* I. B. 29, 33: 1; 34, 35: pr, 1; 36, 38: 1; 39: 4; 47, 48: 2; Þj. 1: 2; Þg. 7: pr, 1; II. Kp. 6, 7: pr. 2) (vide VGL.) II. Kp. 13: 4. *

Skiuta (*skytir* pro *skiutir,* I. Eþs. 2: 6.), v. a. 1) skjuta, fösa: propellere, trudere. *þem* (sc. *sun æller dottor*) *fra sik snöþ s.,* II. Æ. 9: pr. Cfr. *Ut skiuta.* 2) skjuta (med spjut eller båge): telo v. arcu iaculari.)(*kasta,* I. M. 23. *s. ekorna, uxa, galt* &c. I. B. 44: pr; 48: 2; II. B. 28: pr. 3) hänskjuta: deferre. *s. til þings þæt* v. *at* &c. I. B. 1; II. J. 1. *s. op a tolf mæn,* II. Þg. 8. *

Skiuta bref, n. bref innehållande befallning om hästars anskaffande till skjutsning: litterae, quibus equos vectarios praestari iubetur. II. Kp. 13: 4. coll. §. 3.

Sko, m. sko: calceus. Vide *Skærpa.* *4 *(skor)*

Skogha brænna, f. skogseld: incendium silvae. I. B. 45: 2. *3

Skogher, m. skog: silva. I. Kr. 6: 1; M. 4: 1. &c. Cfr. *Bya-, Eki-, Hæghna skogher.* *

Skoli (skuli), m. (vide UplL.) *hitta s. sin,* I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. *3 *(skuli)*

Skript, skrift, f. kyrkestraff: poena ecclesiastica. *biskoper raþe s. hans* v. *hænnar* v. *þera,* I. Kr. 10, 11; II. Kr. 23, 24: 12, 14. *taka s.* (cfr. ÖGL.), II. Kr. 24: 10. *bryta s. sina,* ibid. *inna s. sina,* I. Kr. 10. Cfr. *Lönskript.* *

Skripta, v. a. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *s. man,* I. Kr. 4: pr; II. Kr. 11: pr. 2) (vide ÖGL. sub 2.) Vide *Oskriptaþer.* *

Skrifta brut, n. (vide UplL.) II. Kr. 12: 2. not. 67. *3

Skripta faþir, m. (vide SML.) I. M. 8, 11; II. M. 24: 6. *4

Skriptalös, adj. som ej aflagt bigt och undfått den heliga nattvarden: qui non confessus est peccata nec sacram coenam accepit. *döa s.,* I. Kr. 4: pr, 1.

Skriptaman, m. (vide UplL.) I. Þg. 17: 2. *3

Skroksokn, f. hvad som, på grund af falska berättelser och framställningar, blifvit orätt dömdt: quod per male narrata iniuste est iudicatum; vel, ut vertit Locc., "quod vitiose, perverse iudicatum, inquisitum, exactum aut exsecutioni mandatum est." Vide *Opsokn.* Cfr. VGL. vv. *skruk, skroksak, skrokvitni.*

Skruþer, m. (vide ÖGL.) Vide *Kirkiu skruþer.* *

Skuli, vide *Skoli.*

Skut, n. 1) skott: ictus teli. Vide *Arva skut.* 2) (vide VGL. sub 2.) Vide *Matskut.* * *(skot)*

Skuþa, skoþa, v. a. 1) skåda, bese: spectare. I. Eþs. 3: pr., ubi tamen pro *skuþat* legendum videtur *skærskutat.* 2) undersöka: inquirere. Vide *Sannind.* *

Skyl, m. (vide UplL.) II. Kr. 6: pr. *4

Skyld, f. (för ...) skull: (alicuius rei) caussa. *fore þranga s.,* II. J. 13: 1. *

Skyldar mæn, m. pl. skyldemän, slägtingar: cognati. II. J. 17. not. 60. Cfr. *Uskyldar mæn.* *3 *(skyldaman)*

Skylder, adj. skyld, beslägtad: cognatus. II. J. 3: 1. *-dir mæn, -dar kunur,* I. Kr. 9: 1; G. 16: 1; II. J. 17. cfr. *Frændi.* *-dari,* I. Kr. 9: 2; II. Kr. 24: 12.

-daster, I. Kr. 9: 2; G. 3: pr; 16: 1; II. Æ. 1: pr; 12: 5; 19: pr. Cfr. *Oskylder*, *Uskyldar mæn.* *

Skynia kuna, f. (a *skyn*, iudicium, arbitrium) en qvinna som i något afseende beror af andras godtfinnande: femina, cuius fortuna ab aliorum arbitrio pendet (cfr. UplL. v. *miskunna kona*). *dottir ær s. ok* (*æi* addendum videtur) *ærfda kuna*, filia (si adsint fratres eorumve filii) aliorum arbitrio obnoxia est, non vero gaudet iure hereditario. I. G. 11: pr. cfr. *Naþa kona.* Ita hic locus mihi videtur explicandus. Locc. autem, in *Lex. Iur.*, vertit v. *s.* "femina rerum curatrix"; in versione autem huius iuris codicis credit *s.* scriptum esse "mendose pro *kynia kona*, i. e. consanguinea femina." Ver. vertit: "hushållerska: mulier frugi"; Ih. denique: "femina ratione pollens."

Skyria, vocabulum, ni fallor, corruptum, cuius loco legendum videtur *spyria*. I. B. 1. cfr. II. J. 1.

Skyrþ, f. (vide SML. sub 2.) *s. a klæþum*, II. Æ. 6: pr. *4

Skæl (*kiæla* pro *skiæla*, I. Þg. 14.), n. pl. 1) gränsmärke, råmärke: limes. Vide *Bolstaþa-*, *Bya skæl.* 2) skäl, bevis: ratio, documentum. *mæþ -lum*, I. Þg. 13: pr. *mæþ vitnum ok -lum*, II. J. 1. *mæþ bref ok s.*, I. G. 17. *mæþ fullum -lum*, I. Kr. 9: 3. *vitne ok full s.*, II. Kr. 23. *mæþ bref ok fullskæl*, II. M. 8. *þe tve (sc. mæn) sum han mæþ sik leþir til -la*, d. ä. till bevis eller vitnen angående edgången: quos secum habet ut de dato iuramento testentur. I. Þg. 14. Cfr. *Iomskila.* 3) (vide UplL. sub 3.) *hava til fasta ok full s.* v. *fullskæl*, I. B. 11; II. J. 3: 1. *mæþ fastum ok fullum -lum*, I. B. 1; II. J. 1. *mæþ domum ok -lum*, II. B. 18: 1. *utan dom ok s.*, *dom ok s. til taka*, II. M. 25: 12; 26: 3. *hava fore sik dom ok full s.*, II. M. 25: 12. *haldi bondin up han undi s. soknaris* &c., d. ä. qvarhålle honom, på det att soknaren sedan må med honom vidare förfara: eum retineto traditoque exactori, qui videat quid porro cum eo sit faciendum. I. Þj. 13. *

Skælia maþer, m. skiljesman: arbiter. I. G. 5. *2 *(skila maþer)*

Skælika, adv. lagligen, rätteligen: legitime, recte. I. Þj. 13. Cfr. *Oskælika.* *3

Skæliker, adj. (vide VGL.) *-kir mæn*, I. M. 20: 1. *4

Skæppa, f. skäppa: modius. Vide *Biogskæppa.* *4

Skæpta, v. a. (vide ÖGL.) *skæpt vapn*, I. Þj. 12. *4

Skæra, v. a. skära: secare. *s. ur (manni) sum galti*, d. ä. snöpa: castrare. I. M. 7; II. M. 25: 3. *skurit klæþi*, I. Þj. 12. *s. ginum deld* &c., i. e. metendo agrum transgredi iustos fines,)(*mis sla annars æng*, I. B. 22: 1. Cfr. *Up skæra*, *Oskurin.* *

Skæra, v. a. 1) rena: purgare. Vide *Uskæra*, *Kirkiu skærning.* 2) förklara oskyldig: insontem pronuntiare.)(*fælla*, II. Kg. 6: 1. *4

Skær dagher, m. i. q. *skærþorsdagher.* II. Kr. 26: pr. not. 52. *2

Skærpa, v. a. klämma: premere, urere. *sko -pti (karli) at foti*, "calceus arescens pedem ussit", ut vertit Ih., qui statuit v. *s.* proprie habere significationem arescendi, et a *skarper*, aridus, esse derivandam. Metaphora usitatissima, qua calceus pedem premens designat urgentem angustiam v. acerbitatem, unicuique est cognita. I. B. 1; II. J. 1.

Skærþorsdagher, m. (vide VGL.) II. Kr. 26: pr. *4 *(skæra þorsdagher)*

Sköfla, v. a. (vide SML.) II. M. 24: 4. *4

Sköghia, v. a. (a *skogher*) jaga: venari. I. B. 44: pr.

Skögning, f. jagt: venatio. I. B. 44: rubr. *3

Skötra (skutra), comm. (a *sköt,* angulus; vide ÖGL.) i. q. *tomta ra.* I. B. 19: pr, 1.

Sla, v. a. 1) slå: ferire, percutere. *s. faþur sin* &c. I. M. 2. *s. man blan,* I. M. 14. *s. til bloþvite,* vide *Bloþvite. s. man i hæl* v. *til hælia,* vide *Hæl.* Cfr. *Fran slaghin.* 2) slå, sätta: ponere. *s. bændil um hals (*sc. *þiuvi),* I. Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. 3) slå äng: pratum caedere. *s. a ængium,* I. B. 22: pr. Cfr. *Mis sla, Oslaghin.* *

Sliker (n. *slit* pro *slikt,* I. Kr. 4: pr.), adj. 1) slik, sådan: talis. *-kan* &c. *þe vilia* v. *han vil,* hvilken: quemcumque. I. Kr. 1, 4: pr; Þg. 3: 2; II. Kr. 11: pr; M. 9: 4; Þg. 4. 2) likadan: similis. *slik lagh,* I. G. 8. *slik samu lagh,* I. B. 23; II. Æ. 1: 3. *s. halver (by) sum halver* &c. I. B. 19: pr. *vari s. givin eþer sum gangin* (cfr. UplL.), I. Þg. 14. *aliker ok s.,* II. B. 27: 1. nott. 100, 2. *Slikt,* n. absolute, lika mycket: tantumdem. II. Æ. 8: 1; 11: pr; J. 13: 1. *falli s. af mark sum mark,* I. Þg. 5: 6. *hæti viþ* v. *böti s. sama,* II. B. 11: pr; 15: 3. *

Slind, f. sida, prov. slind: latus. II. B. 10.

Slita, v. a. afgöra: decidere. *s. mal,* I. Þg. 3: 1. *þæt s. hvar* &c. II. Þg. 14: 1. *fyr æn annur (*sc. *næmd) ær slitin,* i. e. antequam prior nemda, caussam ad se delatam decidendo, officio suo perfuncta fuerit. I. Þg. 5: 4. *

Sliþa ran (sleþa ran), n. rån af släde eller andra saker som en åkande förer med sig: raptio trahae aliarumve rerum quas secum fert homo qui traha vehitur. II. M. ind. not. 94; cap. 25: 6.

Sliþi, m. släde: traha. I. Þj. 16: 1; II. M. 25: 6. *3 *(slæþi)*

Slæppa, v. a. c. dat. släppa: dimittere, liberare. *s. bana, þiuvi (sinum),* I. M. 5: pr; Þj. 5: pr; II. M. 26: 5. *eldi lösum s.,* I. B. 45: 1, 2. *

Smiþer, m. smed: faber (ferrarius &c.) Vide *Bolsmiþer.* *4

Smiþia, f. smedja: officina fabri (ferrarii &c.). II. M. 11: 2. *4

Snattan, f. snatteri: minus furtum. I. Þj. 1: pr. *2

Snepa, v. a. snöpa: castrare. II. M. 25: 3. *4 *(snöpa).*

Snækia, f. krigsskepp: navis bellica. *kirkio bygning æller -kio (*sc. *bygning),* II. M. 25: 12. *4

Snæra, f. snara: laqueus. I. B. 44: 2.

Snöþer, adj. fattig: pauper. II. Æ. 9: pr. *4

So, f. so, sugga: porca. Vide *Aræk.*

Sokn (sökn), f. 1) socken: paroecia. *s. ok kirkia,* I. Kr. 4: 2. *innan -na,* II. Kr. 24: 3. *lysa, krævia* &c. *(at kirkiu) firi s.* (cfr. VGL.), I. G. 3: 1; 15, 16: 1; II. Æ. 20: 1; M. 33: pr; J. 10: 1; B. 5: 1. *mæþ -ninna vitne,* d. ä. soknemännens: testibus paroeciae incolis. II. Kr. 24: 3. *s. ær viþer,* I. B. 38: pr. *af s. tolf mæn næmna,* II. J. 16: pr. 2) utsökning af böter: exactio mulctae. II. M. 24: 1. *krævia sarþola* v. *biþia bonda sak ok s. op giora,* d. ä. upmana honom att anställa åtal emot den som begått brott och derför bör böta: admonere aliquem de instituenda actione contra eum, a quo ob commissum delictum mulcta est pendenda. II. M. 21: pr; Þg. 23: 1. *þre marker at -ninne,* II. M. 25: 5–7. nott. 8, 13, 17, 20, 24, 28. Cfr. *A-, Op-, Skroksokn.* *

Soknamæn, m. pl. (vide VGL.) I. Kr. 5: 6; 9: 5; B. 3. &c. *

Sokna næmpd, f. (vide ÖGL.) I. Þg. 3: 2. *2

Soknari (gen. *-ris* pro *-ra,* I. Þj. 15.), m. (vide VGL.) I. M. 16; II. Kr.

24: 3.)(*husabyman,* I. Þj. 13. *kunungs s.,* I. M. 16. *3

Sol, f. sol: sol. I. Kr. 13: pr. *næst* v. *fiærmast solu,* vide *Fiærre.* *4

Sola sæter, n. (vide ÖGL.) II. Þg. 24: pr. *

Soldraghin, adj. anlagd i solskifte: dispositus ad regulam divisionis solaris dictae (*solskipt,* vide UplL.). *læggia by s.,* I. B. 19: 2.

Soman, vide *Saman.*

Sonnodagher, vide *Synnudagher.*

Sot, f. sjukdom: morbus. I. M. 11. Cfr. *Barn sot.* *

Spander, m. (vide ÖGL.) *spanna* (gen. sing.) *sæþi,* I. Þg. 5: 5; cui loco si conferantur I. Kr. 3: 2; II. Kr. 2: pr., adparet *s.* fuisse dimidiam tonnam *(þyn). fiura spanna sæd,* I. B. 45: 3. *halver s. korns,* II. B. 25: pr. Cfr. *Sæþa spander.* *4

Spanna mali, m. en utskyld i säd, hvars belopp här ej finnes upgifvet: tributum frumentarium, de quo, quale in Vestmannia fuerit, non constat. II. Kg. 7: 5. *3

Spini, m. spene: mamma, uber. I. B. 31: pr; II. Kr. 25. *3

Spiut, n. spjut: hasta. I. B. 44: 1, ubi sermo est de hasta ferarum occidendarum caussa in silva posita. *4

Spiut faler, m. spjutjärn: spiculum, ferrum hastae (cfr. *Faler*). II. M. 11: 3. *3 *(spiuts faler)*

Spiæl, spiæld, n. (vide ÖGL.) I. B. 39: pr, 1, 6; 40: 3; II. B. 8: 2; 9: pr. Cfr. *Bo. spiall, Frændsæmis spiæld.* *

Spiælla bot, spiæl bot, f. ersättning för skada som fäkreatur gjort i annans åker eller äng: compensatio damni in alieno agro vel prato a pecore facti. I. B. 39: 1.

Sporgæld, n. enkla dråpsböter: simplex homicidii mulcta. I. M. 3: 1; II. M. 11: 1; 26: 17.)(*tveböte,* II. M. 10: pr, 2. *4

Spyria (spiurs pro *spyrs),* v. a. 1) spörja, fråga: quaerere, interrogare. *-as* (dep.) *firi (um nokot mal),* fråga sig för: notitiam sibi quaerere circa rem aliquam faciendam. I. Kr. 7; B. 21: pr; Þg. 8. 2) spörja, få veta: comperire, resciscere. II. J. 1. Cfr. *Skyria.* *4

Stadder, adj. (vide ÖGL.) *varþer præster a væghi ute s.,* om presten varit på vägen till den sjuke (fastän han ej hunnit fram): si sacerdos aegrotum visitaturus in viam se dederit (attamen eum vivum non sit adsecutus). I. Kr. 4: 1; II. Kr. 11: pr. not. 4. *

Stakaþer, adj. försedd med råmärken: limitibus (proprie palis terminalibus) distinctus. *s. ok stenaþer,* allitt. (cfr. *staki ok sten,* UplL. v. *staki*), I. B. 8: 1.

Staki, m. stake: palus. Vide *Tioþer staki.* *4

Stallare, m. (vide ÖGL.) *s. ok stekare,* allitt. I. Kr. 8; II. Kr. 3. *4

Staller, m. stall: equile. II. M. 25: 11. *3

Stamboi, m. (vide UplL.) II. M. 25: 4. *3

Standa (præs. *star* pro *stander,* I. B. 18; Þg. 2: 1.), v. n. 1) stå: stare. *s. a stubba,* II. B. 14: 6. *þæn -der ær næmder ær,* d. ä. är tillstädes: adest. II. M. 24: pr. *s. öpin,* I. Kr. 5: 4; II. Kr. 11: 1; 18. *korn -der uti,* I. B. 22: 2. *firi s.,* vide *Firi 12. -di ok væri sik,* I. B. 39: 2. *a dulum (fore) s.,* vide *Dul.* Cfr. *Atter-, Undir-, Æftir standa; Forstanda sik.* 2) förblifva i samma skick: in eodem statu permanere. *arf skal s. til nat ok iumlanga,* I. G. 17. *mal -der til qvarstado,* vide *Qvarstada.* 3) gälla, vara beståndande: valere, ratum esse. *eþer, siælvasæt, skipti -di,* I. Kr. 9: 6; M. 16; II. J. 3: pr, 1.

bolagh -der um nat ok iamlanga, I. B. 15. Cfr. *Laghstandin.* 4) gälla, ega rum: valere, admitti. *-di (en) lagh fori þem*, I. Kr. 9: 1; Þj. 16: pr; II. Kr. 24: 12. *-di vitsord fori hanum*, vide *Vitsord*. *-di værnar ord fori bondanum*, I. M. 20: 2. *e skolo dul fore döþum s.*, II. M. 25: 2. *-di dul fore döþs sak*, II. Þg. 9: 1. *þa skal siunatum fyr ... friþer s.* &c. II. M. 24: 4. *lagh hava -dit* &c. I. G. 11: pr. 5) bero, ankomma på: pendere (ab aliqua re). *s. a eþe ok vitnum* &c., *a tolf manna vitnum, a þingsvitnum, a granna* &c. *vitnum*, I. Kr. 9: 2; B. 5: 1; 18, 36; G. 6; Þj. 13; Þg. 2: pr; 9, 10; II. Kr. 24: 12; B. 5: 1. *s. a fastum, tolf synamannum, eþataka, taksmanne*, I. B. 6: pr; 21: 1; Þg. 13: pr; 14; II. M. 30: 9. *s. (op) a tolf mannum*, I. Þg. 2: 1; II. J. 2: pr; 13: 1; 16: 2; B. 17: 3; Þg. 18: 1. 6) inberäknas: computatione referri (ad summam aliquam). *-de þæt i botum*, II. M. 26: 4. 7) gå, begifva sig: ire, se conferre. *s. til præstins*, I. Kr. 6: 1. 8) v. a. rätta sig efter, lyda: obsequi, obedire. *s. domarans dom*, I. Þg. 2: 1; 5: pr. 9) v. a. väga, prov. stå: pendere, pondere aequare. *s. pund* &c. I. Kr. 5: 6; II. Kr. 5: 4. 10) v. a. vara berättigad till (arf): iure (hereditario) frui. *s. arf ok urf*, I. Kr. 6: 1. *

Stavaþer, adj. (a *staver*) i. q. *stakaþer*. *s. ok stenaþer*, allitt. II. B. 10.

Staver (staffr), m. (egentligen staf, störr: proprie scipio, palus) råmärke: limes. *stavar æller stenar*, allitt. (cfr. UplL. v. *rör*), II. B. 17: 4. *löper sva s. sum ræver*, vide *Ræver*. *3

Staþer, m. ställe: locus. *læggia burt af stad æghur* v. *eghn mans (ok i annan stad)*, I. B. 19: 6; II. J. 15: 8. *læggia vægh af þem stad* &c. I. B. 21: pr; II. B. 1: pr. *hær stander mö i mans stad*, i. e. pari iure hereditario fruitur. II. Æ. 11: pr. Cfr. *Bol-, Bo-, Grinda-, Köp-, Þings staþer; Annar staþs.* *

Stekara hus, n. kök: culina. I. Kr. 2. *4

Stekari, m. kock: coquus. Vide *Stallari*. *4

Sten, m. sten: lapis. II. M. 6: 4. *föra stuk ok s.*, allitt., sc. ad exstruendam aedem sacram. I. Kr. 1. *ræta sten æller stuk*, I. M. 26: 1. *stens maþer ok strandar*, vide *Strand*. *stavar æller stenar*, vide *Staver*. *fulli atter annan s.*, d. ä. qvarnsten: lapidem molarem. I. B. 45: 1. Cfr. *Tve-, Þræstene.* *

Stenaþer, adj. (vide VGL.) Vide *Stakaþer, Stavaþer.* *1 *(stender)*

Stigha, v. n. stiga: gradi, scandere. *s. a* v. *af (hæsti* v. *bati)*, I. B. 29; II. M. 26: 16. *2

Stinga, v. a. stinga, sticka: pungere. *s. ut ögha a manni*, I. M. 17: 5; II. M. 23: 4. *maþer -ger handum viþer*, d. ä. sätter dit händerna och fastnar dervid: aliquis quasi iniectis manibus adhaeret rei litigiosae (cfr. Isl. *stinga nidr hendi*, manu tangere terram et in pedibus se sustinere, BH). I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. cfr. *Hand.* *3

Stiupbarn, n. (vide VGL.) I. Þj. 9. *4

Stiupfaþir, m. stjuffader: vitricus. I. Þj. 9. *2

Stiæla, v. a. stjäla: furari. I. Þj. I. &c. Scribitur *stæla*, II. M. 26: 2, 10–12, 16. &c. Cfr. *Firi stiæla.* *

Stokka, v. a. (vide VGL.) II. M. 26: 5. *

Stol, f. prestkappa: stola sacerdotalis. I. Kr. 4: 1. *3

Stolin, adj. bestulen: furto rebus suis orbatus. II. Kr. 5: pr. *3

Stova, stuva, f. (vide UplL.) I. Kr.

2; II. M. 11: 1.)(*hærbærghi,* I. B. 45: 5; II. B. 25: pr. Cfr. *Raþ-, Ölstuva.* *

Strand, f. strand: litus. *vari stens maþer ok -dar,* allitt., han skall föras till stranden och stenas: ad litus deducitor ibi lapidibus trucidandus. I. Kr. 11; Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. Veterem morem fuisse poenas capitis in litore exsequi, testatur M. L. GulaþL. Þj. 2, ubi statuitur furem esse deducendum *"af þingi i fiöru, enn umbodsmadr fái mann til at drepa hann."* Ih. vertit: "lapidibus obruendus, et postea in profluentem abiiciendus; Ver. autem, verba *sten ok strand,* ut videtur, intelligens de lapidoso litore, citatis verbis indicari statuit suspendii poenam, in litore exsequendam.

Strænger, m. sträng, rep: restis. I. Kr. 5: pr., ubi *-gir* pro *stræng* scriptum esse videtur. *3

Stubbi, m. (vide VGL. v. *stumber.*) II. B. 14: 6. *4

Stukker, m. stock: truncus. Vide *Sten, Sænga stukker.* * *(stokker)*

Stuva, vide *Stova.*

Stuþ, f. (vide ÖGL. sub 2.) Vide *Brandstuþ.* * *(stoþ)*

Styre maþer, styriman, m. (vide UplL. et SML.) II. Kg. 7: 4; M. 25: 4. *s. fore sino skiplæghe,* II. Kg. 7: 3. *4

Styva, v. a. afskära, stympa: amputare, mutilare. *varþer styft af hænne næsar* &c. II. Æ. 6: pr. *stækkia æller s.,* allitt. I. B. 48: 1; II. B. 28: 2. *4

Stækkia, v. a. (vide ÖGL.) Vide *Styva.* *2

Stæla, vide *Stiæla.*

Stæmpna, v. a. 1) (vide UplL. sub 1.) *s. hem þing fore garþ mans,* II. Þg. 23: 1. 2) (vide UplL. sub 2.) *til þings s.,* I. Eþs. 6: 3. *

Stæmpna, f. 1) sammankomst: conventus. Vide *Fæstninga stæmpna.* 2) bestämd tid: constitutum tempus. Vide *Leghustæmna.* *

Stæmpnudagher, m. (vide VGL.) *-gh undir* v. *fore læggia,* I. B. 14; II. Kr. 7: pr. *s. ær uti,* I. B. 51: 2. *a -ghi,* I. B. 14; II. J. 10: pr. *

Stæmno mæn, m. pl. (vide ÖGL.) II. Æ. 9: pr, 2. *4

Stæniza, f. (vide UplL. et SML.) II. Æ. 10: pr. *4

Stænkia, v. a. stänka: spargere (liquorem). I. Kr. 6: 1.

Stænkil, m. (Isl. *stöckull*) stänkborste: adspergillum. I. Kr. 6: 1.

Stæþi (gen. *-þia*), m. (Isl. *stedi*) städ: incus. II. Kp. 1: 1.

Sva, adv. 1) så: sic, ita. I. Kr. 6: 1. &c. *s. ok,* och äfven: et quoque. I. Kr. 3: 3. *s. döþan sum qvikkan, s. fatöker sum riker, s. saran sum osaran,* så väl: tam … quam. I. Þj. 3; Þg. 17: 4; II. M. 26: 18. *s. þræl sum frælsman,* I. Kr. 4: 1. *sva hans iord sum sina,* I. B. 13: 2. 2) sedan: postea. I. B. 22: 1. 3) så: tam. *s. gamal, længe, mykit* &c. I. M. 3: 5; B. 4, 9: pr; 13: pr. &c. 4) huru: quam. *s. langt … s. langt,* I. B. 19: 2. *

Svar, n. 1) svar: responsum. Vide *Sitia 1.* 2) pl. (vide VGL.) I. Kr. 9: 1; II. Kr. 24: 3, 12. *vara* v. *koma til -ra,* II. Æ. 18: 2. *borgha manni til s.,* I. B. 18. *

Svara, v. a. c. dat. (vide VGL.) *s. manni,* II. Kr. 24: 3. *s. værkum sinum,* I. G. 3: 2. *s. tilmæli sinu* v. *sak sinni,* I. Þg. 4, 5: pr. *þy a klokkare s.,* II. Kr. 5: pr. *s.,* absolute, I. M. 20: 1; Þg. 5: pr. *s. firi man,* I. G. 3: 2. *

Svaralös, adj. fri från ansvar: a reatu v. poena immunis. *vari at -so,* i. q. *vari saklös.* I. Þg. 2: pr.

Svaralösa, f. böter för tredska att svara inför rätta: mulcta ob contumaciam eius, qui, ab alio citatus, non contestatur litem. I. Þg. 5: pr.

Svarandi, m. (vide VGL.))(*sökiandi,* I. Þg. 1: pr. *4

Sven, m. 1) gosse: puer. Vide *Svenbarn.* 2) tjenare: minister.)(*husbonde,* I. Þj. 15.)(*riddare* &c. II. Þg. 14: pr. *længsmans s.,* I. Þg. 5: pr. *4

Svenbarn, n. gossebarn: puerulus, filius. I. Kr. 6: pr; M. 3: 6; II. Æ. 18: 3.

Svensker, adj. (vide VGL.) Vide *Pænninger 3.* *

Sufl, n. sofvel: obsonium. Vide *Lefsufl.* *4

Svina valder, m. svinavall: pascuum suarium. II. B. 2: 5. *4

Sviþiur, f. pl. (Isl. *svidiur*) svedjande: ustio silvae caeduae. Vide *Rompnasviþiur.*

Sum, 1) part. relat. som: qui, ubi &c. I. Kr. 1, 3: pr, 4. &c. *þa s.,* I. Kr. 13: pr. 2) omisso adv. *þa,* conj. då: quando, cum. I. Kr. 13: pr. *

Suman, vide *Saman.*

Suman kalla, soman kalla, v. a. sammankalla: convocare. I. Þg. 1: 1; II. M. 26: 1, 3. *4 *(saman kalla)*

Sumar nat, f. sommarnatt; så kallades natten till den 14:de April, då sommaren ansågs taga sin början: nox aestiva (prima); ita appellabatur nox diem XIV Aprilis antecedens, qua aestas incipere censebatur. *til -ta,* I. B. 44: pr. Cfr. *Vinternat.*

Sumartenunger, m. (vide ÖGL.) I. Þj. 1: 2; II. M. 26: 12. *3 *(sumar tenlunger)*

Sunabarn, n. sonbarn: nepos v. neptis ex filio. I. G. 11: pr; II. Æ. 11: pr. *3 *(sona barn)*

Sund, n. sund: fretum. Vide *Leþsund.* *4

Sunder, synder, adv. (vide VGL.) *s. bryta,* II. B. ind. 3. *skipta s. i þry,* I. Kr. 3: pr. *

Sundirkulla, adj. et m. (vide UplL.) I. G. 11: 1; II. Æ. 11: pr. *s. broþir, systir, systirbarn,* ibid. *

Sværd, n. svärd: gladius. *ganga undir s. kunungs,* I. Kr. 15. * *(sværþ)*

Sværia (impf. *sor,* I. Þg. 15: pr; pl. 2 pers. *sorin,* I. B. 6: pr; part. pass. *sorin;* sup. *soret,* II. Þg. 13.), v. a. svärja: iurare. *eþer ær sorin,* II. Kr. 24: 4; Þg. 13. *biltogha (laghþer ok) sorin,* II. Kg. 6: 3; J. 9. *syn svær bro niþer,* vide *Niþer.* *men s.,* I. B. 34: pr. *iak havir minna æn i sorin mik,* d. ä. med eder ed tilladen mig: quam vestro iuramento mihi addixistis. I. B. 6: pr. *s. sik orþiuva,* I. B. 30; II. M. 27. *mæþ sornum eþe,* II. Æ. 9: 1. not. 50. *s. til sins mæþ tvem vitnum ok sialver han þriþi,* II. M. 33: 2. *s. in til sins mæþ tvæggia manna vitnum,* II. Kp. 2: 1. *s. mæþ eþe tolf manna,* II. Kr. 24: 7. *s. mæþ tolf mannum,* II. Æ. 1: 1. *

Syn, f. 1) syn: visus. *havi þa æ s. vitni* (lege *vitu*), i. e. id quod testes viderunt habeto vim probandi; nisi pro *æ syn* legendum sit *a syn.* I. M. 20: pr. Cfr. *Asyn.* 2) (vide ÖGL. sub 2.) II. B. 5: 1; 17: 4. *tolf manna s.,* I. B. 8: pr; 22: 2. *ræþia undir sanna* v. *tolf manna s.,* I. B. 6: pr; 8: pr. *s. at næmpna tolf mæn,* I. B. 38: pr. *næmpna tolf mæn i s. fara,* II. B. 5: 1. *raþe halve s. hvar þera,* II. B. 17: 3. *tolf mæn … raþe halve s. hvar þera,* II. J. 3: 3. *s. (til) næmpna,* I. Þg. 3: 2; II. B. 17: 4. *i s. næmpnas,* I. Þg. 3: 1; II. B. 5: 1; 17: 3. *i s. fara,* II. B. 17: 4. *i s. vara,* II. Þg. 18: 1. *s. komber til þings,* I. Þg. 3: 2. *s. fællir man* v. *fore manni,* I. B. 22: 2; Þg. 3: 2; II. B. 17: 3. *s. vær man,* I. B. 22: 2. *s. svær bro niþer,* vide *Niþer.* *hava syn til broa,* II. B. 23: 1. Exempla occurrunt inspectionis a tribus v. sex viris habendae: *þa ma-*

gho þri mæn i s. ganga, þa skolo sæx mæn i s. næmpnas, II. B. 5: 1. Cfr. *Broar-, Folklands-, Garþar-, þiæla syn.* *4

Syna, v. a. 1) bese, åskåda: contueri. *synas*, synas, visa sig: videri, apparere. I. Kr. 9: 4; M. 5: 1; II. Kr. 25; M. 21: 1. 2) syna, besigtiga: inspectare. *lata s. (*sc. *akomur)*, II. M. 21: pr. *manhælgh lysis ok synis*, II. M. ind. not. 89. *s. ok sea*, allitt. II. B. 5: 1. *

Synaman, m. syneman: inspector, unus ex iis, qui ad rem quandam inspectandam nominantur. I. B. 6: pr; 38: pr; 39: 1; II. M. 21: pr; B. 5: 1; 23: pr. *standi a tolf -mannum*, I. B. 21: 1. *vari a -manna eþe*, II. B. 12: pr. *-mæn skulu þæt vita*, I. B. 40: pr. *-mæn til næmpna*, ibid. *s. far (*sc. *i syn)*, II. B. 17: 4. *s. vær, fællir*, I. B. 40: pr; II. J. 3: 3. *-mæn gilda væþ æller fælla*, II. B. 17: 3. *-mæn mæta*, I. B. 38: 2. *4

Syna næmd, f. nämnd, förordnad att hålla syn: nemda, ad rem inspectandam nominata. II. J. 3: 3. not. 82, ubi tamen *syna mæn* legendum esse videtur.

Synda, v. n. (vide VGL.) I. Kr. 10. *1

Synia (part. pass. f. *sund*, n. et sup. *sunt*), v. a. vägra: negare, denegare. I. Þj. 13; II. Æ. 2: pr. *

Synnanvart, adv. sydvart, mot södra sidan: versus meridialem partem. I. B. 19: 1.

Synnudagher, sonnodagher, m. söndag: dies solis. I. Kr. 5: 6; 7, 15; B. 42; II. Kr. 24: 3, 9; 26: pr; Æ. 20: 1. *-gs hælg*, vide *Hælg 1.* * *(sunnudagher)*

Syrghia, v. a. försörja, hafva omsorg om: providere, curam pro aliquo gerere. *manni uppi halda ok allu s.*, I. G. 16: 1.

Systir, f. syster: soror. Vide *Sundirkulla; Faþurs-, Frillu systir.* *

Systirdoctir, f. systerdotter: sororis filia. I. Kr. 9: pr. *1 *(systor dottir)*

Systkene, systkane, n. syskon: frater vel soror. II. Æ. 6: 4; 9: 1; 19: pr; J. 17. Cfr. *Samsyskane.* * *(syzkine)*

Systlungi, comm. sysling: matruelis. I. G. 11: 1. *4

Systor barn, systirbarn, n. systerbarn: sororis liberi. I. G. 11: pr, 1; II. Æ. 11. Cfr. *Sundirkulla.* *3

Syþir, adv. i söder: versus meridiem. I. B. 19: 2.

Sæ, vide pron. pers. *Sin.*

Sæd, sæþ, f. 1) utsäde: sementis. *tolf þynia* v. *fiura spanna s.* (cfr. SML. v. *sæþe*), I. Kr. 3: 2; B. 45: 3. 2) (vide SML. sub 2.) II. Kr. 6: 4; B. 9: pr. *

Sæla, f. försäljning: venditio. II. J. 1. *4 *(sala)*

Sælia (impf. *saldi, sælde*; sup. *sald* pro *salt*, I. B. 1.), v. a. 1) öfverlemna: tradere. *hand skal hændi s.*, vide *Hand.* Cfr. *Leghu sælia.* 2) sälja: vendere. *s. mæþ fastum ok fullum skælum*, I. B. 1; II. J. 1. Cfr. *Alsæla.* *

Sællaboþ, f. sädeslada: horreum quo conditur frumentum. *s. sum æi ligger fiura spanna sæd til*, I. B. 45: 3. An hoc nomen debeatur mori frumentum trituratum cribrandi (antiq. *sælla*, Isl. *sællda*), quem in borealibus Sueciae partibus hodieque servant rustici, dubium mihi videtur. Manifestum tamen est h. v. non denotare "tuguria, quae in silvis construuntur, in eorum usum, qui procul a villis pecora pastum ducta curant", ut ab Ih. (Gloss. v. *sal*), pariter ac Had., explicatur. Ver. vertit: "fäboder: mapalia"; Locc. vero: "taberna extra villam sita." Isl. *sæluhús*, diversorium in desertis exstructum, cum h. v. nihil commune habere videtur.

Sælu man, vide *Saluman.*

Sæmbri, adj. compar. sämre: peior, vilior. I. B. 10: 1. *2

Sæmia, 1) v. a. öfverenskomma: convenire. *sæmin sin i mellen*, II. Kr. 7: pr. not. 3. 2) v. impers. c. dat. åsämja: convenire (inter homines). *sæmber æi sokn*, II. Kr. 4. *sæmber* (adde *æi*) *at*, I. B. 3. *æptir þy þem sæmber a*, II. J. 17. *sæmber þem um, sum þem sæmber um*, I. B. 11, 19: 1; II. J. 10: pr. *

Sæng, siæng, f. säng: lectus. I. Kr. 9: 4; II. Æ. 2: 1. *drap innan -gar*, i. q. *innan sænga drap*. II. M. 12: rubr. Cfr. *Gipta-, Horsæng.* * *(siang)*

Sænghar köp, n. (vide UplL.) *taka þriþiungin* &c. *af -pi* (cfr. UplL. v. *bolköp*), I. G. 11: 5. *3 *(siænga köp)*

Sængaslæt, ? i. q. *siængar alder* (vide UplL.). *e mæþan qvart ær i s.*, II. Æ. 12: 3. *siþan uti ær s.*, I. G. 11: 2. In posteriori h. v. parte facile agnoscitur hodiernum *slägt*, genus, vel proprie generatio (Alem. *slahta*, generatio; cfr. WACHTER, *Gloss. Germ.* v. *schlacht*); absurdum vero est quod statuit Ver.: ”*slæt* dicitur a *slita*; dissipatur enim torus coniugalis, cum coniuges improles moriuntur.”

Sænga stukker, m. sängstock, sängbräde: sponda. I. Kr. 9: 4.

Særlæstum, adv. särskildt: separatim. *sværia s.*, I. Þg. 15: 1. Cfr. VGL. v. *sinslæstum*.

Sæt, f. förlikning: litis compositio. *(viþ) s. taka*, d. ä. böter i förlikning: accipere mulctam pro re componenda. I. M. 11; II. M. 22: pr. Cfr. *Sialvasæt*. *

Sæta, v. a. förlika: componere. *s. (drap* &c.*) viþ annan, vare sæt ok oqvalt*, II. M. 25: 4. * *(sætta)*

Sæti, n. säte: sedes, sella. Vide *Hælagher 2.* *4

Sætia (part. pass. *sætter, sæter*, II. Praef.; Kr. 12: 2.), v. a. 1) sätta: ponere. *s. snæru i skoghi*, I. B. 44: 2. *s. hus a tompt*, I. B. 19: 5. *s. eghu til angs*, I. B. 41. *s. andrum talu* &c. *i hænder*, vide *Hand*. *s. pænninga i tak*, vide *Tak*. Cfr. *Niþer-, Up sætia; Bansater.* 2) pantsätta: oppignerare. *s. æghu at væþium*, I. B. 14. *s. væþ*, II. Kr. 7: pr. Cfr. *Niþer-, Ut sætia; Væþsætning.* *

Sætra laþa, f. skogslada: foenile in prato silvestri situm. I. Þj. 14; II. B. 25: pr. Prior h. v. pars agnoscitur in Isl. *sætrur*, pascua v. aestiva pecuaria, BH.; et Vermelandi nostri, teste Ih. (in *Dial. Lex.*), nomine *säter* denotant aestiva, alias *fäbodar* dicta; Vestmanni vero et Uplandi *sätra* appellant recentius pratum.

Sætte, num. sjette: sextus. I. G. 2. *3

Sæxtande, num. sextonde: decimus sextus. I. Kr. 3: 3.

Sæþa sponder, m. i. q. *sæþis skæppa* (vide ÖGL.). I. B. 46: 2. *3

Sæþi, n. utsäde: sementis. *spanna* v. *tolf þynia s.* (cfr. SML.), I. Þg. 5: 5; II. Kr. 2: pr. *4

Sökia (sup. *sot, sott*), v. a. 1) gå till, besöka: adire. *s. kirkio, þingstaþ*, II. Kr. 12: 1. not. 57; Þg. 2. Cfr. *Hem sokn*. 2) lagsöka, tilltala: convenire, appellare. *s. annan i enböte* &c. II. M. 24: 1. *þöm s. æller sak giva*, allitt. II. Þg. 24: 1. Cfr. *Offsökia*. 3) anställa åtal, åtala, utsöka (med iakttagande af det i lag föreskrifna bevisningssätt): agere, exigere (observato modo probandi iure praescripto). *s.*, absolute, I. Þj. 1: pr; II. M. 21: pr; Þg. 9: pr. *s. op a man sva mykit* &c. II. M. 25: 5. *svære ok söke æptir laghum*, II. M. 26: 18. *s. sik* (cfr. SML.), II. M. 24: 2. *orkar hin æi s.*, d. ä. med tillvägabringande af laglig bevisning: si actionem instituens legitimam probationem non possit adferre. II. B. 14: 6. *giter han (æi) sot*, II. M. 25: 8, 10. *giter æi þænne vart sik ok æi hin sot sik*, II. M.

23: 5; Þg. 9: pr. *s. mæþ þrim vitnum,* I. Þj. 16: 4. *s. (gæld sit* v. *a man) mæþ vitnum tvem ok eþe tolf manna,* II. Æ. 20: 1; M. 21: 1; 24: 1; 25: 5. *s. (a man* v. *op a man) mæþ tvem ok tolf,* II. M. 21: pr; 24: pr; Kp. 4. *s. mæþ vitnum þrim ok atertan manna eþe,* II. M. 24: 1. *s. (sik* v. *op a man) mæþ vitnum þrim ok prætolftum eþe,* II. M. 24: 1, 6; 25: 10; B. 14: 6; Þg. 21. *til þings fara ok s. ut lighris bot* &c. II. Æ. 17: pr; M. 24: 8; B. 5: 1. *fari til þings ok söki ut sit, sæx öra, ætiubot sina, gældit* &c. I. B. 22: pr; 28, 39: pr; 46: 2; 48: pr; 49: pr; II. M. 1: 2; 18; B. 15: 3; 28: 1. *söki ut a þingi þrea öra* &c. II. M. 25: 11; J. 15: 5. *söki ut (gæld) mæþ sæx mannum ok tvem vitnum (fore),* II. Æ. 20: 1. *söki ut ran a þingi mæþ tvem vitnum ok tolf manna eþe,* II. M. 25: 5. *söki ut a þingi ætio bot mæþ tvem ok tolf,* II. B. 5: 2. *s.* perperam pro *væria,* II. M. 2: pr; 21: pr. Cfr. *Osökter.* *

Sökiandi, m. (part. a *sökia*) kärande: actor. I. Þg. 1: pr.

Sökning (sokning), f. lagsökning, åtal: actio. II. M. ind. not. 93; cap. 21: pr, 1; Þg. 2, 24: 1; sed perperam, ut videtur, pro *væþning,* II. Þg. 11. *4

Sövinhus, n. (vide UplL.) II. Kr. 2: 1. *4 *(symnhus)*

Söþer, m. (vide UplL.) I. B. 49: 1; 30; utroque loco *söþir* pro *söþ* scriptum esse videtur. *3

T.

Ta, tæ, n. 1) i allmänhet väg: generatim via. *læggia ta a annan,* I. B. 20: 1. 2) särskildt en väg som låg utom tomtarärna, och således inneslöt alla byns tomter: speciatim via extra limites arearum pagi sita, ideoque omnes areas circumcludens. I. B. 19: 1, 5. *innan ta ok tompta ra,* allitt., innanför den väg och de råmärken som innesluta alla bytomterna: intra viam et limites qui includunt areas pagi. I. M. 4: 1; B. 24; II. B. 13: 1. *utan ta ok tompta ra,* I. B. 24; II. B. 13: 1. *1

Tak, n. (vide ÖGL.) *sætia pænninga* &c. *i t.,* I. B. 16, 35: pr; Þj. 13; II. Þg. 12: 2. *natar, þrigia* v. *siu nata, manaþa t.* (cfr. ÖGL.), I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. *ræna annan taks ok leþsnar, fram til taks ok leþsnar,* vide *Leþsn.* *

Taka (præs. pass. *tax,* II. Þg. 17: 3.), v. a. 1) taga: capere. *takir bondin bær fram kötmat,* I. Kr. 13: 1. *taki,* sc. *gæssin,* I. B. 39: 6. *aske ok odde t. til (garþs),* d. ä. nå: attingere. II. M. 11: 1. *t. man sik,* I. G. 3: 1. *t. in dottur atter til sin,* ibid. *t. guþslikama,* I. Kr. 3: 4. *t. malsæghanda ræt,* II. Þg. 14: pr. *dom* v. *doma til t.,* vide *Domber, Domi.* *t. fore manni,* II. M. 25: 10. *hær taker æi halva fore halvu* &c., vide *Halva 2.* Cfr. *Af-, In-, Up-, Ut taka.* 2) emottaga: accipere. *t. hæst at lane,* I. B. 34: pr. *viþ sæt t.,* II. M. 22: pr. *taki þæn vitsord* &c. II. Þg. 9: pr. *taki þylikan. dom,* II. M. 13. Cfr. *Lönskript, Skript, Viþ, Otaken, Viþ taka.* 3) antaga, förordna: accipere, constituere. *t. præst,* I. Kr. 2. 4) gripa, fasttaga: capere, prehendere. *t. þiuf (sin* v. *annarsmans), t. þiuf ok þiufnaþ,* I. Þj. 5: pr; II. M. 26: 5, 8, 9. Cfr. *Hand-, Inni takin.* 5) träffa, råka på: deprehendere, invenire. I. Kr. 9: 3; B. 43: pr. *taks (man) þær viþ,* II. M. 26: 11. *(varþa) takin mæþ (truldom* &c.*),* I. Kr. 11; B. 23; Þj. 2: 2; 14; II. Æ. 6: pr; M. 26: 11, 16. Cfr. *Atakin.* 6) träffa, råka (om slag): ferire (de ictu). *takir vær æn han villi,* I. B. 30. 7) begynna: incipere. *t. at dela,* I. B. 1; II. J. 1. *

Taki, m. (vide UplL.) *sætia gift* &c.

takum i hænder, II. J. 15: 5; Þg. 19. Cfr. *Eþa taki.* *

Taksmaþer, taks man, m. i. q. *taki.* I. B. 16; II. M. 30: 9. *vari siælver t. sin,* d. ä. den klandrade saken behöfver i detta fall ej att nedsättas hos en take, som jämväl ansvarar för eden: non opus est, in hoc casu, ut res litigiosa deponatur apud sequestrem, qui simul spondeat de iuramento dando. I. B. 35: 2. cfr. ÖGL. Vins. 7: 2.

Tal, n. räkning: computatio. II. Kr. 6: pr. *sigher sva t. til,* om räkningen (af tiden) utvisar: si ex computatione (temporis) adpareat. I. Kr. 9: 6. *at þy tali at* &c., med den räkning, eller då tidräkningen utvisar att &c.: cum ea computatione, v. computatione temporis id monstrante. Ibid. *

Tala, v. a. 1) tala: loqui. *talas viþ,* inter se colloqui. II. B. 5: 1. 2) föra talan (vid domstol): iure agere. *t. til mans,* I. M. 20: 1; B. 49: 1; Þg. 5: pr; II. Kr. 24: 3. not. 12; 26: pr; Þg. 23: 1. *t. til,* II. B. 5: 2. *t. þær a,* I. M. 22. *t. talu sina,* I. Þg. 9; II. Þg. 10. *t. ubudna talu,* I. Þg. 11; II. Þg. 11. Cfr. *Atalan.* *

Tala, f. (vide VGL.) I. M. 20: 2. *tala talu,* vide verbum *Tala 2. sætia andrum t. sina i hænder,* I. Þg. 11; II. Þg. 11. Cfr. *Tvæ tala.* *4

Tamer, adj. tam: mansuetus, cicur. Vide *Utamer.* *4

Tappa, v. a. c. acc. v. dat. (vide UplL.) *t. væþ sin,* II. B. 17: 3. *vinna æller t. þrim* v. *'sæx markum,* II. B. 23: pr; Þg. 14: 1. *

Tegher, m. 1) (vide VGL.) *tompt ær teghs moþir,* vide *Moþir.* 2) (vide UplL.) Vide *Teghskipt.* *4

Teghskipt, f. i. q. *tegher 2.*)(*akra skipt,* II. B. 18: pr. *3 *(tegha skipt)*

Til, præp. c. gen. v. acc. 1) till: ad. *t. bolaghstæmno,* II. J. 15: 4. *þær t.,* vide *Þær. havi þær t. tvæggia manna vitni,* I. B. 29. *hava* (sc. *þær*) *t. lysninga vitni* v. *tva vitnis mæn,* I. M. 20: 2; B. 30. *vara t. svara,* II. Æ. 18: 2. *eþataka* (sc. *þær*) *t. hava,* I. Þg. 13: pr. *væþia til þriggia* &c. *marka,* I. Þg. 3: pr, 2. *væþ fram kasta til þrea marker,* I. Þj. 7. 2) ända till: usque ad. *t. þriggia* &c. *marka, öris, half mark, tolf öra, örtogh,* I. G. 6, 9, 16: pr; Þj. 1: 1, 3; II. Æ. 12: 2; M. 24: 3; 25: 5; 26: 4; Kp. 5. *t. þriggia marka kost,* II. Þg. 18: 3. 3) emot: contra. *giora gærning t. mans,* I. Þg. 5: 1. *þinga t. mans,* I. Eþs. 6: 3. Cfr. *Kæra.* 4) adverbialiter a) beteknar *til* att någon eller något finnes eller är tillstädes: notat hominem v. rem exsistere vel adesse. *t. vara,* exsistere, adesse. I. Eþs. 2: 2; G. 11: pr, 1. b) utmärker det ett visst förhållande: indicat certam proportionem. *sva hvar sum han a t.,* I. B. 24. *æptir þy sum annar aker bær t.,* I. G. 11: 3. *sum sakin ær högh t.,* II. Þg. 12: 2. 5) conj. till dess: donec. II. J. 16: 1. *

Til biuþa, v. a. tillbjuda: offerre. *til biuþas* (sup. *til buþiz*), dep. tillbjuda sig: se offerre. II. B. 17: 3. *4

Til bæra, v. a. tillkomma: pertinere (ad aliquem). *hvart æptir þy þæt ær byrþum til boret,* II. Æ. 7: pr. *4

Til fulla, v. a. i. q. *til fylla* (vide UplL.) II. Kr. 10: 1. not. 80. *4

Til höra, v. a. tillhöra: pertinere (ad aliquem v. aliquid). II. Æ. 10: pr. *4

Til koma, v. n. 1) tillkomma: advenire. I. M. 26: 2. 2) hända, ske: accidere, fieri. I. Eþs. 9: 1; II. Kg. 5: pr. 3) förmå, kunna göra: facere posse. *sva sum han -mber,* II. B. 17: 5, nisi forte *viþ komber* legendum sit. *4

Til kæra, v. a. i. q. *kæra (til mans).* II. Æ. 20: 1. *4

Tillæghor, f. pl. (vide UplL.))(*tiond,* II. Kr. 9, 12: 2. *4 *(tillaghur)*

Til mæli, n. tilltal (inför rätta): compellatio (iudicialis), actio. *gira t.,* I. M. 16. *fa t.,* I. Þg. 13: pr. *svara t. sinu,* I. Þg. 4. *

Til sighia, til sæghia (sup. *til saghat,* II. Kr. 5: 4.), v. a. c. dat. (vide ÖGL.) I. Kr. 5: 6; M. 23; Þg. 13: pr. *sigher sva tal til,* d. ä. utvisar: indicat. I. Kr. 9: 6. *

Til sæghn, f. tillsägelse: denuntiatio, significatio. I. Þg. 13: pr. *2

Til vinna, v. a. öfvertyga, öfverbevisa: convincere. *varþa laghlika til vonnen,* II. Æ. 15. not. 97. *3

Timi, m. tid: tempus. *i sin (*rectius *sinum) ytirsta tima,* på sitt yttersta: ultimo vitae tempore. I. M. 11. *en tima,* en gång: semel. II. B. 16: 1. *annan, þriþia tima,* I. G. 7. *

Tioþer staki, m. i. q. *tiuþer hæl* (vide ÖGL.) II. B. 5: 6. *4 *(þiuþerstaki)*

Tiu, num. tio: decem. I. Kr. 3: 4. &c. Scribitur *tyw,* I. Kr. 8, ubi ab Had. perperam explicatur: "tunna eller visst mått på spannmål." *

Tiugher, m. (egentligen ett antal af tio: proprie decas) skyl, trafve (innehållande tio kärfvar): strues mergitum frumenti (decem mergites continens). I. Kr. 3: pr., ubi pro *rök* in sequentibus legendum videtur *lut;* si enim *rök* recte scriptum esset, unus *t.* tres strues mergitum continuisset, quod non est verisimile. Cfr. II. Kr. 6: pr. Locc. vertit: "merges, viginti parvos fasciculos aut ligamenta continens." *3

Tiund, tiond, f. (m. II. Kr. 6: 7, nisi pro *ængin* legendum sit *ænga*) tionde: decimae. I. Kr. 14; II. Kr. 6: pr. *ræt t.,* I. Kr. 3: 3. Cfr. *Fyl-, Korn-, Qviktiond.* *

Tiunda, v. a. gifva tionde: decimas dare. I. Kr. 3: 1. *

Tiþa köp, n. (vide VGL.) I. Kr. 3: 4. *1

Tiþer, m. tid: tempus. II. M. 25: 4; Þg. 12: 2. *4 *(tidh)*

Tol, n. redskap: instrumentum. Vide *Fiskitol.* *4

Tolf, num. tolf: duodecim. *næmne bonde t. mæn,* sc. testes. II. Þg. 3. *havi þær til vitna t. mæn (af hundare sino),* I. Þj. 5: pr; II. M. 26: 5. *taki þem t. ... vitna þer æi sva mæþ hanum,* I. Kr. 13: 2. *t. manna eþer,* vide *Eþer. sökia mæþ tvem ok t.,* vide *Sökia 3. sværia* v. *væria sik mæþ t. mannum,* vide *Sværia, Væria. þing næmpnis hem til bondans t. mæn,* I. Þg. 5: pr. *t. mæn næmpnas i garþ mans mæta* &c. II. Þg. 23: 1. Ofta utmärkes med orden *tolf mæn* en nämnd: saepe verba *tolf mæn* denotant nemdam. *af sokn t. m. næmpna,* II. J. 16: pr. *næmpna til t. m. lata mæta* &c. II. M. 21: pr. *t. manna syn, syn næmpna t. mæn* &c. vide *Syn 2. þæt skolo t. m. (af hundare* v. *sokn) vita, vitin þæt t. m.,* II. Kr. 24: 5; 26: pr; Æ. 6: pr; M. 2: pr; J. 3: 3; 16: pr. *stande þæt (op) a t. mannum,* vide *Standa 5. standi þæt a t. manna vitnum,* I. B. 3: 1. *sværia sva t. m.,* II. Þg. 6. *t. m. vitna,* II. M. 21: pr; J. 2: pr; Þg. 18: 1. *varþa forvunnin* v. *viþ bundin mæþ t. mannum,* I. Þg. 11; II. Þg. 14: pr. *t. sanninda mæn skolo þem opræta ok viþbinda,* II. Þg. 18: 4. *4

Tompt, f. tomt: area. I. B. 19: 4, 5; 24, 40: pr; G. 13; Þg. 5: pr; II. M. 6: 1. Cfr. *Burtompt.* *

Tomtamal, n. delningen, efter en viss grund, af en bys tomter, jord m. m. emellan grannarne: arearum, agrorum et ceterorum quae ad pagum quendam pertinent, divisio inter vicinos, secundum certam normam facta (cfr. UplL. v. *byamal 2*). *utan brut ok t.,* I. B. 1; II. J. 1. Ratio nominis haec est, quod

dispositio arearum primaria fuit divisio, et ad illud protypum postea divisi sunt agri &c. Cfr. I. B. 40: pr, et UplL. vv. *solskipt, moþir.*

Tomta ra, comm. (vide UplL.) *innan* v. *utan ta ok t.,* allitt., vide *Ta 2.* *4

Torgh, n. torg: forum. I. B. 35: 3; II. M. 24: 5. Cfr. *Almænnings torgh.* *4

Torgdagher, m. torgdag: dies, quo merces suos ad urbem ferre solent rustici. *ræter t.,* II. M. 24: 5.

Torva, f. torfva: caespes. *skæri op t. mæþ tioþerstaka* (cfr. SML.), II. B. 5: 6. *

Truldomber, m. trolldom: ars magica. I. Kr. 11, ubi artis magicae indicia ita describuntur: *varþer kuna takin mæþ t. mæþ horn ok har qvikt ok döt þæt ma væl t. heta,* i. e. si apud feminam inveniantur artis magicae indicia, ungues et crines, ac bestiolae vivae inanimatis rebus commixtae; eiusmodi res magiae esse instrumenta iure censentur. *2

Trö, ? skeppa, en sjettedels tunna, prov. trö: modius, sexta pars tonnae. *t. korns,* I. Kr. 5: 1.

Tva luti, m. pl. två tredjedelar: bes.)(*þriþiunger,* I. G. 11: 5. *

Tver, num. två: duo. *forisar (*sc. *sværin) t. mæþ hvarium,* i. e. tam is qui vulnus accepit, quam qui illud inflixit, cum duobus viris iuranto laesionem casu esse factam. I. M. 22. *

Tvestene, n.? ett råmärke, bestående af två stenar: limes duobus lapidibus constans. II. B. 18: pr.

Tvæböti, tveböte, n. tveböte: duplex mulcta.)(*enböti,* vide *Enböti. liggi i t.,* I. M. 3: 5. Sed pro *tveböt i drap,* II. M. 10: rubr., legendum videtur *tvebötis drap,* ut II. M. ind. 10. et UplL. M. ind. 11. *4

Tvægifter, adj. (vide UplL.) II. Æ. 19: 2. *3

Tvænni, num. två: duo. I. Kr. 8; II. Kr. 3; M. 30: 9. *2

Tvæskipti, n. tveskifte: divisio in duas aequales partes. I. M. 20: 1; Þg. 9.

Tvætala, f. (vide SML.) I. Þg. 9; II. Þg. 10. *4

Tysver, adv. två gånger: bis. II. Þg. 19. *2

Tæ, vide *Ta.*

Tækio maþer, m. upbördsman: vectigaliarius. *t. konungs,* II. Kg. 7: 3, 6. *3

Tækt, f. (a *taka*) intaga: solum recens excultum ac consaeptum. I. B. 19: 3. Helsingi nomine *tägt* denotant pratulum recens consaeptum. Cfr. *Nama tækt.*

Tælia, v. a. 1) räkna: numerare. II. B. 14: 6. 2) förtälja, upläsa, säga: recitare, dicere. *nu ær talder kirkio* v. *ærfda balker,* II. Kr. 26: 2; Æ. 20: 1. *þylikan ræt som nu ær talder,* II. M. 13. *nu tæls æn* &c. II. J. 18: rubr. *

Tæppa, v. a. (vide ÖGL.) *t. vatn,* I. B. 25. *t. lut sin,* i. e. saepire. I. B. 40: 2. Cfr. *Vatutæpa.* *4

U. V.

U, vide *Ur.*

Vad, vide *Vaþ.*

Vaggu barn, n. vaggbarn: infans in cunabulis. I. M. 3: 6; II. M. 11: pr.

Vaghli, m. vagle, stång hvarpå hönsen sitta: pertica cui insident gallinae. *hani ok tva hönur þær* v. *þæt ær bondans v.,* gallinarium rustici continet gallum cum duabus gallinis. I. Þj. 17: pr; II. M. 30: 7.

Vagn, m. vagn: currus. I. Þj. 17: 1. *

Vakn, n. vapen: arma. II. M. 24: 9. Cfr. *Vapn.* *2

Vakta, v. a. förvara, taga vara på:

custodire, servare. *v. nökla, barn* &c. I. Kr. 5: pr, 4; 6: 1; II. Kr. 18. *3

Val, n. val: electio. *þrea præste i v. læggia,* II. Kr. 4. *4

Valborgha mæssa, f. (vide SML.) II. B. 5: 5. *4

Vald, n. rättighet (att göra något): ius (aliquid faciendi). *ægha* v. *hava v.,* I. Kr. 1, 9: 5; B. 25. &c. *v. ok vitsord* v. *vita,* vide *Vitsord, Vita.* Cfr. *Sialfsvald.* *

Valda, v. a. c. dat. (vide ÖGL.) *v. atterstaþonne,* II. Kg. 7: 6. *þrang -der,* I. B. 41; II. B. 9: pr. *

Valder, m. vall, mark: campus. Vide *Grund-, Svina-, Vighvalder.* *

Vanda mal, n. (a *vander,* difficilis) svårt, tvifvelaktigt mål: caussa difficilis, dubia. I. Þg. 2: pr.

Vander, m. spö, käpp: virga, baculum. *taker alt soman hand ok vand,* d. ä. spjut: si statim inveniatur hasta et manus, i. e. homo qui hastam iaculatus est. II. B. 28: pr. H. v. eandem esse ac Isl. *vöndr,* virga, manifestum est ex iure Iut. II. cap. 82: *"ræfsæ meth staf æller meth vand oc æi meth vapn";* cfr. ius Sel. rec. II. cap. 43. Quod vero, connectendis vocabulis similiter sonantibus *hand ok vand,* baculum, i. e. manubrium hastae, dicitur loco hastae, id eadem ratione fit, qua *asker,* fraxinus, vel manubrium hastae fraxineum, denotat hastam (cfr. UplL. v. *asker*).

Vaner, adj. van, vanlig: consuetus. II. Kr. 6: pr. Cfr. *Ovanaþer.* *3

Vangöma, f. vårdslöshet: incuria. I. Kr. 5: 5; B. 34: 1; 45: 1. *3

Vanviti, m. en menniska som ej har fullt bruk af sitt förstånd: homo qui non fruitur pleno rationis usu.)(*a moghande alder,* I. B. 39: 5.

Vapn (*vapin,* I. Eþs. 2: 5.), n. vapen: arma. II. M. ind. not. 93; cap. 24: 9. n. 76. *skæpt v.,* I. Þj. 12. Cfr. *Vakn, Mordvapn.* *

Var, adj. varse, upmärksam: attentus. *varþa v.* (cfr. UplL.), I. B. 6: pr. *4

Vara (*væra,* I. Kr. 7.), v. n. vara: esse. præs. *iær* pro *ær,* I. B. 24; G. 11: pr; 16: 1; Þj. 14; II. Kr. 6: 6; 23, 24: 9, 10; Kg. 7: 1; J. 14; B. 21, 24: 2. pl. *æra* pro *æru,* I. Eþs. 1: pr; II. Kr. 1: pr. præs. conj. *se,* I. M. 22. &c. *æræ,* II. Æ. 10: pr. pl. *seen,* I. Eþs. 2: 2. imperat. *se,* I. M. 22. &c. *vare,* II. Æ. 9: 2. &c. *v. mæþ kunu,* rem habere cum femina. I. G. 8; II. Æ. 18: pr. *vari þæt a stæmnomanna* &c. *vitnum,* II. Æ. 9: 2; B. 9: pr. *vari þætta a synamanna eþe,* II. B. 12: pr. *firi, innan, saman, til, viþ v.,* vide *Firi 12* &c. Cfr. *Samvaria.* *

Vara fru dagher (vare frug dagher), m. (vide VGL.) *v. i fasto,* vårfrudag i fastan, Marie bebådelsedag: festum adnuntiationis S. Mariae, die XXV Martii celebratum. II. B. 15: 3. *4

Vardnaþer, m. 1) (vide UplL. sub 1.) *vara i bondans sins -þi,* I. G. 2. 2) (vide UplL. sub 2.) *dottir* &c. *æller annar v.,* I. G. 5. * *(varþnaþer)*

Varfriþer, m. (vide ÖGL.) I. Þg. 7: 2. *4

Vargha garþer, m. (vide VGL.) II. B. 15: 1. *4

Vargha næt, n. (vide VGL.) II. B. 15: 1. *4

Vargher, m. (vide VGL. sub 1.) Vide *Kasnavargher.* *

Varþa, v. a. c. dat. v. acc. 1) vårda, sköta: custodire, curare. *v. lasum,* II. M. 26: 9. *v. garþum, grindum, væghum* &c. I. B. 8: 1; 21: 1; 39: 6; II. B. 1: pr; 15: 1. *v. mæþulgarþ, farliþ,* I. B. 40: 1, 3. *-þin ækki hanum (sc. urfiælli) længer,* sc. saepibus tuendis, II. B. 10. coll. I. B. 8: 1. *-þe broum oppe,* II. B. 20: 1, nisi pro *varþe* legendum sit *halde;* cfr. UplL. V. 20: 3. 2) ansvara för: praestare (periculum rei, damnum &c.). *v. hovudsarum* &c. I. M. 11; II. M. 22: pr. *v. værkum mans,* I. G. 3: 2. *-þe klokkare æi þy* &c. II. Kr. 5: pr. *v. aldine, v. fori frosti,* II. B. 7: pr. *v. aþrum fore brigþ,* II. J. 3: 1. *-þi hvarghin* v. *ængin andrum,* sc. si alter decidente arbore &c. occidatur. I. M. 26: 2; B. 44: 1. *han a kalvi v.,* i. e. venditor praestato vaccam parituram (non vero sterilem) esse. I. B. 31: pr. *þy* (sc. pecori) *a han æi længer v.* &c., sc. si antea indicaverit venditor vaccam esse sterilem &c. Ibid. §. 1. *v. bruþ hem til hans* &c. II. Æ. 2: 1. *þe skulu hænne hem v. firi allum misfallum,* I. G. 2. *-þi ækki hanum (sc. þiuve) længer,* I. Þj. 5: pr; II. M. 26: 5. 3) öfverlemna, gifva: dare, tradere. *sva sum han skal sinum eþe æptir v.,* de qua re iuramentum dato. I. B. 34: 1. Cfr. *And-, Fram varþa.* 4) angå, röra: attinere, spectare. *v. (sc. þiufnaþer ok saramal) samu mæn* &c. I. Þj. 4; II. M. 26: 18. Huc quodammodo referri posset: *varþa baþir et mal,* II. Kr. 24: 5, etsi potius legendum esset *varþar baþa et mal;* sed verisimilius mihi videtur pro *varþa* hoc loco legendum esse *væria;* cfr. SML. Kk. 16: 3. *

Varþa, v. n. 1) varda, blifva: esse, fieri. *v. siuker, ute stadder,* I. Kr. 4: 1. 2) vara: esse. *gud -þi mæþ us,* I. Kr. 1. *

Varþer, m. vård: custodia. *ligger* v. *ær til hvarte v. æller garþer,* si tale solum non sit saepe circummunitum; vocabula enim *v.* et *garþer* eandem rem his locis significant. I. B. 8: 1; II. B. 10. *4

Varþer, adj. (vide SML.) Vide *Niþan-, Ovanvarþa; Annan-, Norþan-, Synnan-, Væstan-, Östan vart.* *4

Vatn (gen. *vaz* pro *vats* v. *vatns*), n. 1) vatten: aqua. *vight v.,* vigvatten: aqua lustralis v. consecrata. I. Kr. 6: 1. 2) sjö eller ström: lacus v. flumen. I. M. 3: 2; B. 1, 25, 34: pr; II. J. 1; B. 23: 3. *farvægher til vats ok viþar,* I. B. 19: 3. Cfr. *Fiski vatn.* *

Vatn fal, n. vattenfall: cataracta. I. B. 42.

Vatnfynd, f. (vide UplL.) *hitta v.,* I. B. 37: 1; II. M. 35: pr. Scribitur *vatna fynd,* II. M. ind. not. 8. *4

Vatu garþer, m. gärdsgård i vatten (sjö eller ström): saepes in aqua exstructa. I. B. 39: 6.

Vatutæpa, f. i. q. *vatn tæppa* (vide UplL.). II. B. ind. 22.

Vaþ, vad, n. (vide SML.) *vaþa v. i ængium*)(*æria forar* (sc. *i akrum,* cfr. SML. B. 4.), II. B. 12: 1. *læggia v.* (sc. *i æng) æller for* (sc. *i akri) a manni* (cfr. SML.), I. B. 22: 2. *v. ligger a sama manni*)(*væghanda v. ær vaþit* (part. pass. a *vaþa*) *a ymsa,* II. B. 12: 1. *4

Vaþa, v. a. (vide SML.) *v. vaþ, vaþ ær vaþit,* vide *Vaþ.* *4

Vaþa bot, f. (vide VGL.). I. M. 22; II. M. 19: rubr. *liggia i (fullum) -tum,* I. M. 24, 26: 2, 3. *biuþa v.,* I. B. 45: 2. *böta v.,* I. M. 23; II. M. 20; B. 5: 4. *böta man mæþ -tum,* I. M. 24. *

Vaþa drap, n. (vide SML.) II. M. ind. not. 72; cap. 3: rubr. *handlös v.,* II. M. ind. not. 73. *4

Vaþa eþer, m. (vide VGL.) II. M. 20. *biuþa v. þæt ær tu vitni ok tolf manna eþer,* I. B. 45: 2. *biuþa v. tolf manna,* II. B. 24: pr. *fylla v. mæþ trem vitnum ok tolf manna eþe,* I. M. 22. *ganga v.,* II. B. 5: 4. *

Vaþa gæld, n. i. q. *vaþa bot.* *liggia i -dum,* II. B. 22: 2. *4

Vaþa kast (pro *væþa-* v. *væþia kast),*

n. (a *væþ* et *kasta*) i. q. *væþning 1.* I. B. 6: pr.

Vaþi, m. (vide ÖGL.) *fylghia vaþe* (pro *vaþa*), I. B. 45: 4. *

Uborin, oboren, adj. ofödd: nondum natus. I. M. 7; II. Æ. 2: 1. *4 *(oburin)*

Ubudin, obuþin, adj. ej befalld eller ombedd: iniussus, non mandatus. *tala -dna talu,* alienam caussam sibi non mandatam agere. I. Þg. 11; II. Þg. 11. *4 *(obuþin)*

Ubyrgher, adj. (a *biærghas,* laborare) oförmögen till arbete, svag: invalidus, debilis. *gamal æller u.,* I. G. 16: 1.

Ubyrþaman, obyrþarman, m. obeslägtad person: non cognatus.)(*byrþaman,* I. B. 5; II. J. 3: 2.

Uböti, n. frihet från böter: immunitas a mulcta. *ovanfal liggin i u.,* i. e. in istis casibus nulla penditor mulcta. I. M. 26: pr.

Uföder, ofödder, adj. ofödd: nondum natus. I. M. 3: 6; 7; G. 2; II. M. 25: 3. *4 *(ofödder)*

Ugilder, ogilder, adj. 1) ogild, ej gällande: irritus. II. Kr. 24: 3; M. 21: pr; B. 17: 4; Þg. 18: pr. 2) oduglig: non rite comparatus v. iustae qualitatis. I. B. 38: pr; II. B. 5: 2; 23: 3. 3) (vide SML. sub 3.) I. B. 39: 4; 41; Þg. 5: 1; II. M. 26: 18; B. 9: pr; 27: 1. 4) (vide UplL. et SML. sub 4.) *vari u.,* I. Eþs. 2: 2. *liggi u.,* I. Kr. 5: 6; 9: 4; B. 44: 1, 2; 47; II. B. 27: 1; 28: 1. *liggi i -dum akri,* vide *Aker.* * *(ogilder)*

Ugipter, adj. ogift: innuptus. I. M. 7. * *(ogipter)*

Vi, pron. vi: nos. I. Kr. 6: 1; B. 14. dat. *us,* I. Kr. 1. *

Viddær band, vide *Viþer band.*

Vigh, n. strid: pugna. *vræka mætansmæn* v. *þing fran garþi mæþ v. ok værn* (cfr. UplL.), I. Þg. 5: 1; II. Þg. 17: 4. *4

Vigher, adj. (vide UplL. sub 1.) *vighra manna skin,* vide *Skin.* *4

Vighia, v. a. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *v. kirkiu,* I. Kr. 8; II. Kr. 3, 26: pr. *v. font,* fontem v. aquam baptismalem consecrare, quod factum est quoties aliquis erat baptizandus. I. Kr. 5: 4; II. Kr. 18. cfr. VGL. I. Kk. 1; II. Kk. 1; can. 70, 71. D. 4. de consecr. in decr. Grat. Olavii *syntagma de baptismo,* cap. 6. §. 3. *vight vatn,* vide *Vatn 1.* 2) viga: nuptias conficientibus benedicere. *-as mæþ kunu (sinni),* I. Kr. 3: 5; II. Æ. 7: 1. 3) (vide ÖGL. sub 4.) *v. lik,* I. Kr. 4: pr; M. 5: 1; II. Kr. 11: pr, 1, 2. not. 52. coll. I. Kr. 6: 1. Cfr. *Ovigþer.* *

Vighiandi, m. (pro *væghandi*) dråpare: interfector. I. M. 4: 2. *1 *(væghandi)*

Vighvalder, m. (vide VGL.) I. M. 3: 3; II. M. 9: 3, 4. *

Vigilsi, f.? i. q. *vigsl 2.* I. Kr. 7. *4 *(vigsl)*

Vigning, f. vigsel: benedictio nuptialis. Vide *Hiona vigning.* *4

Vigsl, f. 1) invigning (af kyrka): consecratio (aedis sacrae). I. Kr. 1. 2) vigsel: benedictio nuptialis. II. Kr. 8: pr. *4

Vigsla fæ, n. betalning för invigning (af kyrka): pretium consecrationis (aedis sacrae). I. Kr. 8.

Vika (gen. pl. *vigna* pro *vikna*), f. vecka: septimana. II. Kr. 7: pr; Þg. 2. *

Vilder, adj. (vide ÖGL.) *fara v.,* errare. I. B. 22: 2; Þg. 13: pr. Cfr. *Vægha viller.* *

Vili, m. vilje: voluntas. *gen, for utan, æptir vilia mans,* I. Þj. 15; II. Æ. 1: 1; J. 15: 4. Cfr. *God-, Ovili; Illa viliaþer.* *

Vilia, v. a. vilja: velle. *ær æi sama -ande,* d. ä. är icke med vilja eller gerning delaktig i dråpet: non habet eandem voluntatem v. particeps est eiusdem consilii. I. M. 6. *

Vilia gærning, f. (vide SML.) II. M. 19. *4

Vilia værk, n. i. q. *vilia gærning. v. i sarum,* II. M. ind. 23. *mæþ -ki* v. *-kum,* upsåtligen: consulto. I. B. 45: pr, 4. *liggia þa (sc. drap* v. *sar) i -kum,* I. M. 22. *4

Villa, f. villa, förvirring: error, perturbatio. Vide *Lighris villa.* *3

Villa, v. a. villa: turbare. *v. þing fore bonda,* nemligen genom utsättande af orätt dag eller ställe: conventum iudicialem turbare (sc. iniustum diem vel locum condicendo). II. Þg. 2. *4

Villinger, m. i. q. *vitvillinger* (vide UplL.), nisi forte lapsu calami ita scriptum sit. II. J. ind. not. 20.

Vindögha, n. (vide ÖGL.) I. Þj. 7. *4

Vingæf, f. (vide ÖGL. sub 1.) *taker man -gævar ok döa (*pro *dör), barnlös,* si quis, talibus donis acceptis, postea moriatur &c. I. G. 11: 4. *2

Vinna, v. a. 1) vinna, segra: vincere. *v.,* absolute, I. Þg. 3: 1. Cfr. *Tappa.* 2) öfverbevisa: convincere. Vide *Lagh-, Til vinna; Forvunnin.* 3) finnas, vara till: exsistere, adesse. *æn sva vinder at,* om tillgång hos honom finnes: si facultatem habeat mulctae solvendae. I. M. 10. *e mæþan giptamans goþs* &c. *vinder,* I. G. 3: 2. *vinnas,* idem. I. Þg. 5: 6. *

Vinsked, f. vindsked, ett bräde som betäcker öfre kanten af en husgafvel och ändan af taket: tabula, qua munitur extrema ora tecti. *utan garþ ok v.,* utom hus och gård: extra aream et domum. I. M. 4: 1. Cum manifestum sit *utan v.* idem significare quod extra domum, inde concludere licet domus olim plerumque introitum habuisse sub istis tabulis, vel in illa aedificii parte quam *gafvel* appellamus. Ita quidem narrat WALLMAN: "byggnaderna i norden under forntiden voro långa och smala, med dörrar på gaflarne" (*Vitt. Hist. och Ant. Akad. handl.* Vol. XIV. pag. 152.); cum vero talem morem probaturus citet antiquum carmen *Rigsmal* dictum, eum, ut videtur, fefellerunt verba versionis Suecanae (Stockh. 1818.): "dörren stod på gafvel", quibus longe alio sensu redduntur Islandica: *hurþ var á gætti,* i. e. ianua aperta ad parietem reiecta erat. At locutio illa nostratibus familiaris: "dörren står på vid gafvel", ex aedificandi ratione supra commemorata originem ducere videtur.

Vinter (gen. *vintra*), m. 1) vinter: hiems. II. Kr. 6: pr. 2) år: annus. I. Þj. 1: 2; II. M. 26: 12. *3

Vinternat, f. (vide SML.) *um -nætir,* I. B. 44: pr. *til -nata, fran -natum,* I. B. 51: pr. *fore, æptir v.,* II. B. 15: 3; 17: 4. Ubi h. v., pariter ac *sumarnat,* in pl. occurrit, denotari videntur dies XIV Octobris vel Aprilis una cum proxime sequentibus. *4

Virþa, v. a. värdera: aestimare. II. M. 30: 8; Kp. 9. *4

Visa, v. a. 1) visa: monstrare. I. G. 15. *visar fiorþonger ut a attong* v. *halvan attong,* d. ä. om å ena sidan (fädernet eller mödernet) finnes en ascendent i andra led, och å den andra en i tredje eller fjerde led: si ab altero latere (paterno aut materno) exsistat cognatus in secundo gradu lineae adscendentis, ab altero vero cognatus in tertio v. quarto gradu eiusdem lineae. II. Æ. 12: pr. Cfr. *Avisning.* 2) sända: mittere. *þæn han (*sc. *þær) til visa,* den som han sänder till tinget i sitt ställe: is quem suo loco ad conventum iudicialem mittit. I. Þg. 13: pr. *

Vist, f. mat: cibus. Vide *Skipvist.* *4

Vista hus, visthus, n. (vide UplL.) I. Kr. 2. *konungs v.,* II. Kg. 7: 2, 6. *4

Vit, n. vett, förstånd: ratio, mens. *til vits ok alders komin* (cfr. ÖGL.), II. Æ. 8: 1. Cfr. *Vanviti.* *

Vita (præs. *vet,* impf. *visse,* II. Kg. 6: 3. *viste,* ibid. not. 98.), v. a. veta: scire. I. Kr. 13: 1; G. 4: pr; II. M. 24: 4. *v. sin lut,* I. B. 43: pr. *þe vita æi sannarin* &c. I. Þg. 15: pr. *vitande man*)(*ovormaghe,* II. M. 19. coll. 18. *til vitande alder komin,* vide *Alder.* *

Vita (præs. *væt,* II. Kr. 12: pr. not. 56.), v. a. 1) bevisa (med ed): probare (iuramento). *v. bolagt, lokit, atterköpt,* I. B. 15; II. Æ. 20: 1; J. 11: pr. *v. lykt,* vide *Lykt 1. v. barn i gipta sæng,* vide *Gipta sæng. v. barna faþur sin,* II. Æ. 18: rubr. *v. mæþ fastum sinum,* I. B. 8: pr. *v. (atterguldit) mæþ akralaghum* v. *ængialaghum sinum,* I. B. 22: 2. *v. attergildi sins,* i. q. *v. atterguldit,* I. B. 22: pr. coll. §. 2. *v. barna goþs undan skift,* probare bona liberorum hereditaria, divisione (ante secundas matris nuptias) facta, esse separata. II. Æ. 8: 1. *iorþ vitis laghbuþin vara,* II. J. ind. not. 13. *v. in til mans mæþ tvem mannum ok sialver han priþi,* II. Kp. 1: 1. *v. intil mans mæþ tvem vitnum ok sæx manna eþe,* II. Þg. 12: 3. *v. guldit mæþ sæx mannum ok tvem vitnum,* II. Æ. 20: 1. *v. lof* v. *utgivit mæþ tolf manna eþe,* II. Æ. 1: pr; Kp. 8. *v. (vaþa, guldit) mæþ tvem* v. *tvæggia manna vitnum ok tolf manna eþe,* I. M. 23; B. 1; II. Æ. 9: 2; 12: 2; 20: 1; J. 2: pr; 15: pr. *v. mæþ tvæggia* v. *tvem qvinna vitnum ok tolf manna eþe,* II. Æ. 10: 1; M. 10: 2. 2) intyga, utlåta sig öfver: adfirmare, edicere. *viti præster þa han lik vigher* (forte legendum *þæn l. v.*), I. M. 5: 1. *vitin þæt mungatsmæn,* II. Æ. 4. *synamæn skulu þæt v.,* I. B. 40: pr. *sæx mæn skolo v. hvat* &c. II. Kr. 26: pr. *þæt skolo tolf mæn v.,* vide *Tolf.* 3) svärja: iurare. *v. huru mykit stulit var,* I. Þj. 8. *v. fæ sit* v. *ran til þriggia* v. *sæx marka* &c. I. Þj. 16: 1, 2; II. M. 23: 5 – 7. 4) tillvita, beskylla: accusare. *vitis kunu bælgmord, vitis manni afkog, frændsæmis spiæld, hor* &c. I. Kr. 12; M. 17: pr; II. Kr. 24: 12, 13. &c. *vitis manni at* v. *þæt han* &c. I. Kr. 13: 1; B. 45: 1, 2; 46: 2; II. M. 26: 5. *þæn han viti (sc. ran),* I. Þj. 16: pr. *v. manni barn,* I. G. 8; II. Æ. 18: pr, 2. *vitis manni um tva kunur,* sc. de stupro cum iis commisso. I. Kr. 9: 1. *vitis þræle om drap, vitis kono om þiufte,* II. M. 24: 8; 32. *kona vitis om barnamorþ,* II. Þg. 20. *

Vita, f. 1) i. q. *vitsord 1. aghi v. mæþ tvem mannum sialver han þriþi,* I. Kr. 4: 1; II. Kr. 11: pr. not. 4. *havi væriandi v.,* I. Kr. 9: 1; M. 20: pr; II. Kr. 24: 12. *havi þæn vald ok v. þær leght havir,* i. e. habeto ius probandi se rem elocasse. I. B. 34: 1. 2) bevisningskraft: vis probandi. *havi þiufnaþer v.,* d. ä. anses som bevist: furtum probatum esse censetor. I. Þj. 4. *havi syn vitni* (lege *vitu*) *ok væriandi ænga (sc. vitu),* id quod testes viderunt habeto vim probandi, non vero ius iuramento se defendendi competit reo; heic igitur adparet duplex sensus v. *vita* (cuius loco *vitni* lapsu calami scriptum esse testatur sequens adiectivum *ænga* in feminino positum). I. M. 20: pr. 3) i. q. *vitsord 4. havi þæn v. i friþ vil biþia,* I. Eþs. 6: pr. 4) i. q. *vitsord 5. havi ænga v. atter taka* v. *til at qvælia* &c. I. G. 11: 4; II. Kr. 24: 4; M. 21: pr; J. 2: pr. *aghe vald ok v. at visa* &c. II. J. 13: 2. *3

Vita, f. vetskap: scientia. *utan v. mans,* I. B. 32; II. Kp. 5. *4

Vite, n. i. q. *aviti* (vide UplL.) *gælda ... at viteno*, II. J. 15: pr. *4

Vitna, v. a. i allmänhet edeligen bekräfta: generatim iuramento adfirmare. 1) bevisa med vitnen: testibus probare. Vide *In vitna.* 2) vitna: testari, testimonium dicere. *v. mæþ manni*, I. Kr. 13: 1, 2. *sanna ok v.*, I. Þj. 16: 4. *sva höght sum þe vilia v.*, I. Þj. 16: pr. 3) med ed bekräfta (om parter): iuramento adfirmare (de actore et reo). *v. baþir et*, II. M. 19. 4) intyga (om nämnd): adfirmare, pronuntiare (de nemda). *tolf mæn v.*, II. J. 2: pr; Þg. 18: 1. *til hvars þe* (sc. *tolf mæn*) *vilia v.*, *v. til skeno* &c. II. M. 21: pr. *

Vitni, n. 1) bevisning: probatio. *fællas at -num*, I. B. 1. *orkar æi v.* (nisi *ok eþe* addendum sit), II. M. 24: 6. Cfr. *Giftar-*, *Lyktar vitni.* 2) vitnesbörd, bevisning genom vitnen: testimonium, probatio per testes. *ens mans v.*, I. Þg. 13: pr. *tvæggia manna v.*, I. B. 29. *tvæggia manna* v. *qvinna v. ok tolf manna eþer*, vide *Eþer*. *ofrælse kono v.*, II. Æ. 10: 1. *hava* v. *taka v. af mannum* v. *grannum*, I. M. 20: 1; B. 33: 1; 45: 1; II. Kp. 6. *æro ængon v. af stæmnomannum*, II. Æ. 9: pr. *vare þæt a -num stæmnomanna*, ibid. §. 2. *standi þæt a granna* &c. *-num*, I. B. 36; G. 6; Þj. 13. *mæþ sokninna v.*, II. Kr. 24: 3. *mæþ þera manna -num*, II. Æ. 7: pr. *æptir mætansmanna -num*, I. Þg. 5: 1. *far* (sc. *han*) *æi þera v.*, I. B. 22: 2. *v. bæra*, I. Þg. 17: 3; II. Þg. 18: 3. *v. bæra*)(*eþ sværia* (cfr. *Eþer*), II. Þg. 18: 4. *hvar som v. bær ... komber æi eþer æptir* (cfr. *Eþer*), ibid. pr. 3) vitnes ed: iuramentum testis. *v. brytas atter æller eþar* (cfr. *Eþer*), II. Þg. 18: 4. *vari sva þræl i -num* &c. I. Kr. 4: 1; II. Kr. 11: pr. not. 4. 4) nämnds ytrande: sententia a nemda pronuntiata. *vari þæt a soknamanna -num (raþe halve næmd hvar þera)*, I. B. 41; II. B. 9: pr. *standi þæt a tolf manna -num*, I. B. 5: 1. *standi a eþe ok -num þera* &c. I. Kr. 9: 2; II. Kr. 24: 12. *standi a -num þera* (sc. *som i syn varo næmdir)*, II. B. 5: 1. 5) vitne: testis. *taka v.*)(*taka eþ* (cfr. *Eþer*), II. Þg. 18: 3. *lati sea eþ sin ok v. sin* (cfr. *Eþer*), II. Þg. 3. *v. skolo æi fore* (sc. *eþ*) *ganga*, II. Æ. 20: 1. *orkar æi* (sc. *tvem*) *-num ok* (sc. *tolf manna*) *eþe*, II. M. 2: pr; 24: 6. not. 51. *full v.*, II. Kr. 21. *v. ok full skæl*, II. Kr. 25. *v. hava* v. *(til) taka*, I. Þj. 16: pr, 1, 3; Þg. 16; II. M. 25: 5, 6. *v. fylghir lænsmanni*, I. Kr. 9: 5. *hava til v. tva granna*, I. Þj. 15. *hava til -na* (g. pl.) *tolf mæn*, I. Þj. 5: pr; II. M. 26: 5. *hun skal hava tva kunur til -na sialf hun þriþi*, i. e. ipsa iurato una cum duabus feminis testimonium ferentibus. I. Kr. 12. *til -na vara*, I. Kr. 6: 1. *tu v. ok sialfs hans* v. *sæx* v. *tolf manna eþer*, vide *Binda 4, 5, Eþer, Ganga 1, 2. þry v. ok attertan manna eþer*, vide *Eþer*. *þry v. ok þrætolfter eþer*, I. Þg. 12. Cfr. *Eþar-*, *Forfalls-*, *Luf-*, *Lysninga-*, *Þings vitni.* — Perperam scriptum est *v.* pro *vitu*, I. M. 20: pr., et pro *vitinu*, II. B. 13: pr. *

Vitnis gilder, adj. vitnesbär: cui licet testimonium dicere. I. Þg. 17: 4.

Vitnis man, m. vitne: testis. I. Þg. 17: 3; 18; II. Kr. 11: 1; Þg. 18: pr. *hava til tva -mæn*, I. B. 30. *tve -mæn fylla tolf manna eþ*, I. Þg. 13: 1. *

Vitsord, n. 1) (vide ÖGL. sub I.) *ægha* v. *hava v.*, I. M. 8; B. 15; II. Æ. 20: 1; M. 30: 9. *havi* v. *aghi (ængon) v. at binda, sökia (sik), vita*, I. B. 9: 1; II. Æ. 18: pr; M. 21: pr, 1; 24: 6; 25: 5; Kp. 8. *havi vald ok v. at vita* &c. I. Þj. 8. *hava v. mæþ vitnum* &c. II. Kp. 9. *havi* v. *aghi v. (at) væria sik*, I. B. 17; Þj. 11; II. Kr. 24: 9; M. 25: 5. *havi v. (ok)* *væri sik,* I. Kr. 9: 3; Þj. 16: 3. *havi væriande (værcande* scriptum est) *v.,* II. M. 24: 6. *standi v. fori hanum* (cfr. UplL.), I. B. 27, 28, 48: 1; II. M. 9: 5. *til -da komin,* II. Þg. 12: 3. *take v. (op),* II. M. 2: pr; 24: pr; Þg. 9: pr; 21. *aghe þæt þera* v. *girande v.* (cfr. SML.), II. Æ. 9: pr. 2) bevisningskraft: vis probandi. *gifs tvestene v.,* II. B. 18: pr. *gifs köpafastum vald ok v.,* II. J. 11: pr. 3) bevisning: probatio. *gripa til v.,* II. M. 30: 9. *næmna sik til -da* (cfr. *Næmpna 1*), II. Þg. 9: pr. *fore þætta v.,* i. e. cum de hac re iuramentum datur. II. Æ. 20: 1. *havi forlöpit -dum sinum,* i. e. irritum reddidit iuramentum iam datum, ut in sequentibus exprimitur: *eþrin gange atter,* I. Kr. 9: 6; II. Kr. 24: 11. 4) (vide ÖGL. sub 2.) *havi* v. *aghi þæn v. sum halda* v. *ryma vil,* I. B. 15, 19: 2; 21: 1; II. J. 16: 1. *gifs þem vald ok v. sum halda vil,* I. G. 1. *havi vald ok v. sum qvar siter,* I. B. 19: 3. 5) (vide ÖGL. sub 3.) *aghi* v. *havi ængin* v. *æi v. (at) tala, qvælia, bryta, kæra* &c. I. M. 22; B. 6: pr; 11, 12, 19: pr, 1; 25, 26; G. 4: 1; 16: pr; Þj. 5: 1; Þg. 16; II. M. 26: 1. *havi v. (at) væþia* v. *lösa,* I. Þg. 3: 2; 5: 2, 5. *havi vald ok v. at skipta,* I. B. 43: 1. *manni gifs vald ok v. (at) lighri raþa,* I. B. 1; II. J. 1. *havi aldri (vald æller) v. at vita* &c. I. G. 8; II. Æ. 7: 2. *vare v. hans* (sc. *at svara),* II. Þg. 23: 1. *havi lænsman ængun v. um saramal,* d. ä. rättighet att anställa åtal: ius agendi. I. M. 27. *havi v. at fa lagh æller pænninga,* I. M. 20: 1. *havi þæn v. i handum havir,* d. ä. rättighet att behålla jorden: ius habeto retinendi fundum. I. B. 4. *havi þæn v. fleri (sc. af fastum) far,* d. ä. han har vunnit: ille iudicio vincit. I. B. 3. *havin þe v. ær biskope fylgia,* i. e. illi vincunt. II. Kr. 4. *gifs öþis by vald ok v.,* d. ä. han erkännes såsom beståndande och orubbelig: talis pagus firmus ratusque habetor. II. B. 17: 2. *

Viþ, viþer, præp. c. acc. 1) vid: iuxta. *v. by,* I. B. 19: 5; II. Kr. 6: pr. *v. land ok v. vægh,* I. B. 19: 1. *ute v. garþ boa,* d. ä. utanför: extra. II. J. 15: 3. *hand* v. *foter hænger v.,* I. M. 17: 1, 2. *læggia niþer v. iord,* I. M. 7. *v. eþ vara,* I. Þg. 13: pr. *v. vara,* I. M. 5: 1; B. 38: pr; G. 6. &c. 2) med: cum. *giora köp v. annan,* I. B. 32; II. Kp. 5. *halda grind v. annan,* I. B. 22: 1. *delas v.,* vide *Dela.* Cfr. *Skipta 1, Sæta, Væþia.* 3) emot: contra. *v. fæsto taka,* II. Kr. 24: 3. cfr. *Viþ taka.* 4) (vide ÖGL. sub 4.) *taka friþiong v. broþur,* II. Æ. 11: pr. *

Viþakaster, m. (vide UplL.) I. M. 26: pr. *4 *(viþkaster)*

Viþari, adv. vidare: latius. Vide *Elder.* *4

Viþer, m. skog: silva. *farvægher til vats ok viþar,* allitt. I. B. 19: 3. *sol ganger* v. *ær undir viþ,* i. e. occidit (cfr. ÖGL. sub 2), I. Kr. 13: pr; II. Kr. 26: pr. Cfr. *Döþviþer.* *

Viþer band (viddær band), n. (vide UplL.) *all v. vite intil hans,* d. ä. i alla mål der käranden skall bevisa sin sak mot svaranden: in omnibus caussis ubi probatio ad reum convincendum ab actore est adferenda. II. Þg. 12: 3. *3

Viþer binda, viþbinda, v. a. öfverbevisa: convincere. *(man) v.,* I. B. 40: 3; II. M. 2: pr; 9: 3; 21: pr. *man v. mæþ vitnum tvem ok eþe tolf manna,* II. Æ. 18: 1; M. 2: pr; B. 25: pr. *man v. mæþ tvem ok tolf,* II. M. 9: 4. *-bundin mæþ tolf mannum* (sc. nemda), II. Þg. 14: pr. *tolf sanninda mæn skolo þem v.,* II. Þg. 18: 4. *4

Viþer ganga, viþ ganga, v. a. (vide

VGL.) *v.*, absolute, I. Kr. 9: 2; B. 50; II. Kr. 24: 12; M. 8: pr. &c. *v. þæt han* &c. I. M. 11. *

Viþer hæta, viþ hæta, v. a. c. dat. v. acc. (vide UplL.) *hæti viþer þrim markum* v. *örum* &c. I. Kr. 4: 1, 2; 6: 1; B. 27, 42; II. Kr. 11: 1. &c. *h. v. tolf marker, sæx öra* &c. I. Kr. 12; B. 27, 28, 51: 1; Þg. 5: 1. *hæti viþ fyritighi markum*, d. ä. vadesumman: perdito pecuniam appellationis nomine depositam. II. B. 17: 3. coll. Þg. 14: 1; cfr. *Falla 3*. *4

Viþer koma, viþ koma, v. n. tillstädeskomma: advenire. II. M. 28: pr. *komber viþ baþi lin ok lækir*, si adsint v. adhibeantur. II. M. 21: 1. *4

Viþer vara, v. n. Vide *Viþ 1*. *4

Viþervaro man, m. (vide UplL.) *þæt skal standa a taksmanne ok tvem -mannum*, II. M. 30: 9. *4

Viþ taka, v. a. emottaga: accipere. I. G. 16: 1; II. Kr. 6: pr; Æ. 12: pr; J. 15: 5; 17. Cfr. *Viþ 3*. * *(viþer taka)*

Uklandaþer, adj. (vide VGL.) *oklutrat ok -at*, allitt. I. B. 12. * *(o klandaþer)*

U kristin, adj. odöpt: non baptizatus. I. Kr. 4: pr.

Um, om, præp. c. acc. 1) omkring: circum. *um bolstaþ*, I. B. 21: 1. *vara um disk ok duk mæþ andrum*, vide *Disker*. *varin baþin* v. *vari alt om en lagh*, i. e. de iis idem ius esto. II. M. 24: 8; B. 14: 7. 2) omkring, öfver: per. *um land riþa*, per provinciam v. dioecesin. I. Kr. 8. 3) om, angående: de. *um tva kunur*, I. Kr. 9: 1. *um offer*, I. Kr. 14. 4) i afseende på: ratione (rei). *saklös om fægæld*, II. Kr. 24: 4. *sitia qvar om halva* v. *alla hamno*, II. Kg. 7: 2. *fylghias um en svar, skilias at um svar sin*, I. Kr. 9: 1. *böti mark um nat, ok a þrea marker* v. *af þrim markum um ar*, i. e. pro uno die v. anno. I. M. 3: 3; B. 4, 6: pr. 5) om, på, i (tid): in (tempore), per (tempus). *um mikialsmæsso dagh, kirkinmæsso dagh, synnodagh, vinternætir* &c., I. Kr. 3: 1, 6; 5: 6; 13: pr; M. 15; B. 38: pr; 41: pr. *um linsun dagh*, I. B. 30. *um synnodagh, um annan* &c., uno die solis &c. I. B. 42. *om þry þing*, in tribus &c. II. Æ. 20: 1. *um arit*, quovis anno. I. B. 51: pr. *sæghi up um ar up um annat* &c., i. e. uno anno &c. I. B. 19: 4. *krævir um ar, um annat*, i. e. primo v. secundo anno post factam permutationem. I. B. 6: pr. *haldir* v. *gange in um ar, um annat* &c., i. e. per annum. I. B. 22: pr; II. M. 26: 2. *um nat ok iamlanga*, idem. I. B. 14, 15. *um nat, um andra* &c., per unum diem &c. I. Kr. 4: 2; M. 3: 3; B. 26, 28. *

Um, conj. om: si. I. Þj. 1: pr. *

Umboa, v. a. 1) reparera: reparare. I. Kr. 5: 6; M. 26: pr. 2) i. q. *bylia*. *ær æi hult æller umboet*, I. M. 24. *3

Um mæla, v. a. (egentligen omtala: proprie mentionem rei facere) stadga: statuere. I. M. 1: pr.

Um rykta, v. a. ansa om, reparera: curare, reparare. *hus u.*, I. M. 26: pr.

Undan, ondan, 1) præp. c. dat. (v. gen.?) undan: a, seorsum a. *giva eghur u. rætum ærvingia* (cfr. ÖGL.), I. G. 16: pr. *ganga u. lænsmans* (nisi *lænsmanne* legendum sit), II. Þg. 14: pr. 2) adv. undan, bort: e medio, abhinc. *koma sik u.*, II. M. 24: 3, 8. *ganga u. mæþ tolf manna eþe* &c., vide *Ganga 1*. *

Undir, undi, onde, præp. c. dat. v. acc. under: sub. *dör u. hænne*, sc. campana decidente, I. Kr. 5: 6. *gangi u. swærd kunungs*, I. Kr. 15. *væþia u. syn* &c., vide *Væþia*. *skipta æghu u. sik hem*, vide *Hem*. Cfr. *Viþer*. *

Undi læggia, v. a. i. q. *undir taka* (vide VGL.). *u. stæmpnudagh,* I. B. 14.

Undirstanda, v. a. förstå: intelligere. I. G. 11: pr. *2

Unötter, adj. ej förtärd: non consumtus. *sva mykit af afraþi* (*gift* legendum videtur) *sum unöt ær* (i. q. *sva mykit oannat ær,* UplL. J. 13: 3.), nisi forte pro *unöt* legendum sit *oannat* vel *oint* (cfr. ÖGL. v. *oint*). I. B. 13: pr. *2 *(onötter)*

Up, op, adv. up: sursum. *grind ganger up,* I. B. 22: 1. *up a, op a, uppa, oppa,* i. q. *a. vatnfal ær uppa bolstaþi, fara uppa sio, hus þær vindögha ær up a,* I. B. 42, 43: 1; Þj. 7. *op a afraþsdagh* v. *þingsdagh, oppa hælghan dagh,* II. J. 15: pr; Þg. 2, 4. *bæra fæstnaþa fæ op a fæstnaþa fæ* (cfr. UplL. v. *fæstninga fæ*), II. Æ. 1: 1. *op a kono halvo,* II. Æ. 3. *samsyskane op a möþernet,* II. Æ. 19: pr. *döma sökning up a man,* d. ä. emot: contra. II. Þg. 24: 1. *halda op a laghmans skilo,* d. ä. sedan lagmannen dömt: post sententiam a legifero latam. II. Þg. 19. *binda köp uppa iord,* d. ä. angående: de. I. B. 9: 1. *væþia oppa garþa* v. *op a bro,* II. B. 5: 1; 23: pr. Cfr. *Ganga 2, Læggia 1, Skiuta 3.* *

Up boa, v. a. uprätta, sätta i stånd: reficere, exstruere. *bor æi up* (sc. *garþ*), I. B. 40: 5. *3

Upbyrþ, f. ett käromåls framförande inför rätta: actio v. accusatio in iudicio instituta v. prolata. I. Þg. 4.

Updragha, f. i. q. *updræt* (vide UplL.). *u. skipa,* I. M. 26: 1.

Upganger, m. upgång, upstigande: adscensus. Inde

Upgangs vatn (upgagns vatn), n. upstigande vatten (i sjö eller ström): adscendens aqua (maris vel fluminis). I. B. 26.

Up giora, op giora, v. a. 1) göra, verkställa: facere, perficere. *sak ok sokn u.,* II. M. 21: pr. 2) (vide UplL.) I. B. 45: 1. — Cfr. *Giora 1.* *4

Up halda, ophalda, v. a. c. acc. v. dat. 1) förhålla, undanhålla, qvarhålla: retinere. *guþslikama fore manni u.,* II. Kr. 1: 1. *haldi bondin up han undi skæl soknaris,* vide *Skæl 3.* 2) underhålla: sustinere, alere. *föþa ok u.,* II. J. 17. 3) skaffa: praebere. *gældum u.,* d. ä. böta: mulctam pendere. H. M. 8: pr. *4

Up hængia, op hængia, v. a. uphänga: suspendere. I. Þj. 6; II. M. 26: 3. *

Up lata, v. a. öpna: aperire. *kirkiu dyr u.,* I. Kr. 4: 2. *3

Uppa, vide *Up.*

Uppi halda, oppe halda, v. a. c. dat. v. acc. 1) underhålla: sustinere, alere. *manni u.,* I. G. 16: 1. *man föþa ok u.,* II. J. 17. not. 40. 2) skaffa, hålla: praebere, providere. *u. biskopi enne borþ, folki gæstning,* II. Kr. 3; Kp. 14. not. 69. *u. gældum, botum, afruþum,* erlägga böter eller afrad: mulctam v. vectigal pendere. I. M. 4: pr, 1; II. M. 24: 7; J. 15: 4. *

Uppinbarlika, adv. uppenbarligen: palam. I. B. 30. *4

Up ræta, op ræta, v. a. uprätta, upresa: erigere. *u. garþ*)(*niþer riva,* I. B. 40: 5. *tolf sanninda mæn skolo þem* (sc. *som vitne baro æller eþ soro*) *u. ok viþ binda,* d. ä. likasom upresa och fastbinda dem vid vitnesmålet eller eden: eos ad prolatum testimonium vel datum iuramentum quasi erigere et adligare; i. e. eos rescissi testimonii vel iuramenti adstrictos pronuntiare. Aliter v. *u.* hoc loco mihi non videtur posse explicari; an vero hinc illustretur significatio vocis *uprættar eþer* in iure OG. occurrentis, alii iudicent. II. Þg. 18: 4.

Up skæra, op skæra, v. a. 1) upskära: exsecare, effodere. *torvo u.,* II.

B. 5: 6. 2) tillskära: secando formare. Vide *Budkafli.* *

Up sæghia, v. a. (vide SML.) *sæghi up um ar,* nemligen om husens borttagande: de aedificiis amovendis. I. B. 19: 4. *4 *(up sighia)*

Up sætia, v. a. upskjuta: differre (in aliud tempus). I. þg. 2: pr. *2

Up taka, op taka, v. a. 1) uptaga, borttaga: tollere, auferre. *taki up næt* &c. I. B. 26. *taki up (sc. hus),* I. B. 19: 5. 2) upbära, emottaga: capere, accipere. *bot, arf* &c. *u.,* I. Kr. 5: 6; M. 5: pr; 17: pr; 21, 26: pr; B. 44: 1; G. 17; II. Kr. 5: 4; 21; Kg. 7: 3; Æ. 6: 4; 11: pr. *taki hvar up* &c., nemligen del i humlegården: portionem agelli lupulo consiti habeto. I. B. 24. *take vitsorþ op,* II. M. 24: pr; þg. 21. *take (þylikan) ræt op,* II. M. 13, 30: 5. *

Up æta, v. a. upäta: exedere, consumere. *ær annat -tit,* finnes ej mera någon (af de nämnda slägtingarne, farbroder &c.) å endera sidan (fädernet eller mödernet): si ab alterutro latere (sc. paterno vel materno) nullus (ex dictis cognatis, sc. patruus &c.) exsistat. I. G. 11: 1.

Ur, u, præp. ur: ex. *u (kirkiu) fara,* I. Kr. 5: pr. *lösir æi ben u (sc. sari),* I. M. 13. *skæra ur (sc. manni) sum galti,* vide *Skæra.* *

Vra (rva),? vrå, hörn: angulus. II. B. 12: 1, nisi pro *rvaom* ibi legendum sit *raom* (cfr. SML. B. 4.).

Vranger (rvanger), adj. 1) vrång, krokig, sned: pravus, obliquus. II. B. 12: 1. 2) orätt: iniustus. *mæþ -go,* iniuste. II. Kr. 24: 8. *

Urbotar mal, n. (vide VGL.) I. M. 10. *1 *(orbota mal)*

Vreta garþer, m. (vide SML.) I. B. 40: 1. *4

Vreþs hand, f. (vide ÖGL.) *giora andrum akomo mæþ -hænde,* I. Eþs. 7: 1. *4

Urf, vide *Orf.*

Urfiælder, m. (vide UplL.) II. B. 10. *4

Urqvæme, n.? (a *koma*) i. q. *menföre* (vide UplL.). II. B. ind. not. 60. Cfr. ÖGL. v. *okoma.*

Vræka (rvæka, rvaka), v. a. 1) drifva: agere. II. B. 6: 5. *bort v.,* I. B. 51: 2; II. Kr. 24: 4; þg. 17: 4. Cfr. *In vræka.* 2) bortdrifva: pellere, propellere. I. þg. 5: 1; II. J. 15: 3. *v. faþor æller moþor,* d. ä. vägra att underhålla dem: denegare eos alere. II. J. 17. *man u eþe v.,* II. Kr. 24: 4. *

Us, vide *Vi.*

Uskyldar mæn, m. pl. oskylda menniskor: homines non cognati. II. J. 17. not. 62.

Uskylder, vide *Oskylder.*

Uskælika, vide *Oskælika.*

Uskæra, v. a. oskära: polluere. II. Kr. 22: 2. not. 66. *3 *(oskæra)*

Ut, adv. 1) ut: foras. *falla fötir in ok hovud ut,* I. Eþs. 2: 2. *ok sva (sc. skal) afraþ ut (sc. givas),* II. J. 15: pr. 2) såsom *uti* beteknar slutet af en viss tid, så utmärker *ut* en saks fortfarande till en viss tids slut: sicut *uti* significat finem spatii cuiusdam, ita *ut* denotat continuationem rei usque ad finem certi spatii. *ut om en manaþ,* II. B. 7: pr. *ut til ylians mæssu, alt ut til sumarnata,* I. B. 8: 1; 44: pr. *

Utamer (n. *utampt*), adj. (vide UplL.) I. B. 31: 1. *3 *(otamer)*

Utan, præp. c. gen. v. acc. 1) utanför, utom: extra. *u. garþ ok vinsked, skötrar, tæ ok tomptara, land ok laghsaghu, sokn, stokholm,* I. M. 4: 1; B. 19: 1; 24, 35: 1; G. 16: 1; II. M. 25: 4. &c. *u. hundaris,* II. J. 6. *u. brut ok tomtamal,* I. B. 1; II. J. 1. *u. þriþio byrþ,* II. Kr. 24: 12. 2) utan: sine. I. Kr. 4: pr. &c. Cfr. *For utan.* *

Utan, conj. 1) om ej, utan: nisi. *u. (vitni) til seen, kununger vili, þe ha-*

vin, han raþi, malsæghandi kæri, þæt se drap, han se frammi, þe þigin &c. I. Eþs. 2: 2; 6: 3; M. 11; G. 3: 2; 15; Þg. 4, 6, 16; II. Æ. 8: 1. &c. *u. brutit ær,* I. M. 10. *u. æru þön fal,* I. M. 22. *u. at sva se, u. at malsæghandi se fore,* I. M. 22; II. B. 23: 1. *ækki u. halva legho,* II. B. 7: pr. *æi flere u. þrea,* I. M. 6. 2) utom, undantagande: excepto, praeter. *u. þæn by,* I. B. 19: 1. *u. um saramal, til konungs utgærþer, i þiufnaþe,* I. Þg. 16; II. M. 25: 12; Þg. 18: 2. *u. at þær ær* &c. II. Kp. 7: 1. *

Utanlands, adv. i. q. *utlændes.* II. Kg. 7: 5.

Ut biuþa, v. a. (vide SML. sub 1.) II. M. 24: 7. *4

Ut bæra, v. a. utbära: exportare. I. B. 40: 2. *3

Ut döma, v. a. (vide VGL.) I. Þg. 5: pr; II. Kg. 7: 2; J. 13: 1. *4

Ut fa, v. a. i. q. *utgiva.* II. B. 6: 1. *4

Ut föra, v. a. utföra: efferre, evehere. *u. ra,* d. ä. sätta råmärket utöfver rätta gränsen: limites ultra iustos fines ponere. I. B. 8: pr. *3

Ut giora, v. a. (vide VGL.) II. Kg. 7: 2. * *(utgöra)*

Utgiva (utgæva, II. Æ. 12: 1; J. 16: 3.), v. a. (vide ÖGL.) I. B. 9: pr; 49: pr; G. 9, 15; Þg. 7: 2; 8; II. Æ. 9: 2. &c. *haver ænginne kono sinne -vit* (i. q. *ær æi fyrr undan skipt,* UplL. Æ. 7: 2.), II. Æ. 19: 2. *4

Utgærþ, f. utskyld: tributum. *kunungs -þir,* I. Þg. 7: 2; II. Kg. 7: 2; M. 25: 12. *4

Utgærþis, adv. utom hägnad: extra saepimenta.)(*ingærþis,* II. Kr. 6: 4. *4

Uti, ute, adv. 1) ute: foris. *a* v. *i væghi, garþi, akrum, gatu u.,* I. Kr. 4: 1; M. 3: 1; Þj. 2: pr; 16: 2. *u. viþ garþ boa,* d. ä. utanför: extra. II. J. 15: 3. *sva at u. æro brut baþe,* d. ä. äro framme, synas: ut exstent. II. M. 21: 2. cfr. *Brut 1.* 2) ute, förliden: finitus. *synnudags hælg, nat ok iamlange* &c. *ær u.,* I. Kr. 13: pr; M. 11; B. 13: pr; 51: 2. &c. *sæx manaþa* v. *þrea nættir æru u.,* I. Kr. 1; B. 33: 1. *þær til at u. æru tolf* (sc. *nættir*), I. M. 3: 3. *sængaslæt ær u.,* I. G. 11: 2. *

Ut kasta, v. a. utkasta: eiicere. I. M. 3: 2.

Ut krævia, v. a. (vide UplL.) I. B. 16. *4

Ut leta, v. a. undersöka: inquirere. I. Þj. 13. *4

Ut læggia, v. a. lägga ut, erlägga, betala: expendere, solvere. II. Æ. 20: 1.

Utlændes, adv. utom landskapet (Vestmanland): extra provinciam (Vestmanniam). II. M. 34: 1. *4

Utlænsker, adj. (vide SML.) I. G. 3: 2; II. M. 8: 1. *man u. af andru kunungs riki,* I. G. 17. *

Utrikis, adv. utrikes: extra regnum (Succiae). II. J. 6. *3

Ut skiuta, f. utskjutande: eductio. *u. skipa* (cfr. UplL. v. *utskut*), I. M. 26: 1.

Ut sætia, v. a. pantsätta: pignori ponere. *eghn u.,* II. J. 10: pr. *4

Ut sökia, vide *Sökia 3.* *

Ut taka, v. a. uttaga, återtaga: recipere. I. B. 39: pr; G. 5, 11: 2. *

Uxi, m. oxe: taurus (castratus). I. B. 34: pr; 35: 1; 46: 1. &c. *

Vædning, vide *Væþning.*

Vægband, n. i. q. *fæstiband.* I. B. 45: 1.

Vægger, m. vägg: paries. Scribitur in acc. *vægh, vagh, væk,* I. B. 46: pr; Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. *3

Vægha, 1) v. n. gå i vågor, svinga eller kröka sig åt ömse sidor: undare, ultro citroque vibrare v. sinuari. *væghanda vaþ,* i. e. tale quod est *vaþit a ymsa,* ut eadem res aliis verbis exprimitur, II. B. 12: 1. 2) v. a. väga:

pendere, pondere aequare. *v. pund* &c. II. Kr. 5: 4. *3

Vægha viller, adj. vilsefarande, som råkat vilse på vägen: a via aberrans. *riþa v.*, I. B. 40: 5.

Vægher (acc. pl. *væghi,* I. B. 21.), m. väg: via. *almanna v.*, I. B. 19: 1; 21: 1; 37: pr, 2; II. B. 23: pr. *viþ land ok viþ vægh*, vide *Land 2.* Cfr. *Far-, Hora-, kirkiu-, Klöva-, þings vægher.* *

Vægh farande, adj. resande: iter faciens. I. Þj. 14. *

Væghna, pl. def. et indecl. (vide VGL. sub 2.) *af hans* v. *konungs v.*, II. Kr. 24: 3; M. 21: pr; Kp. 13: 4. *a qvinnunna* v. *konungs v.*, II. Kr. 24: 12. not. 90; Þg. 14: pr. n. 5. *4

Vækkia, v. a. utgjuta (genom att göra hål): effundere (aperturam faciendo). *v. blod,* I. Kr. 13: pr; II. Kr. 26: pr. Sed pro *vækiandi* sine dubio legendum est *værkiandi,* I. M. 23. Cfr. *Bloþ vækning.* *2

Væl (vel, val), adv. 1) väl: bene. I. B. 40: 4; II. Æ. 1: pr. 2) väl, med skäl: iure, merito. *þæt ma v. truldom keta,* I. Kr. 11.

Vælta, v. a. välta: volvere. II. M. 6: 4. *3

Væna, v. a. (vide ÖGL.) *vænis þætta til nokors,* II. B. 6: 5. *4

Vænda, v. a. vända, ändra: vertere, mutare. *kan manni hugher -das,* I. G. 1. *4

Vænslo sak, f. (vide UplL.) *giva v.,* II. B. 24: 3. *4 *(vænsla sak)*

Vær, adv. värre: peius. I. B. 50. *4

Væria, v. a. (vide UplL. sub 1.) *v. sik,* I. M. 20: pr; Þj. 11. *v. (sik)*)(*fælla,* vide *Fælla 5.* *v. sik fore manni,* II. Þg. 12: 3. *vare varþ fore sak þere,* II. Æ. 6: pr. *væri þær mæþ fyritighi marker,* i. e. a mulcta se liberato. II. M. 25: 9. *v. (man) ok goþan giora,* i. e. libertatem eius defendere. ibid. *v. (sik) mæþ laghum,* vide *Lagh 1.* *væri sik mæþ landslaghum,* I. B. 48: 2. *havi vitsord at v. sik,* I. B. 17. *taki vitsord ok væri sik,* II. Þg. 9: pr. *havi væriandi vitu,* I. Kr. 9: 1; M. 20: pr; II. Kr. 24: 12. *havi … væriandi ænga (*sc. *vitu),* I. M. 20: pr. *havi væriande (værcande* scriptum est) *vitsorþ,* II. M. 24: 6. *væri þæt mæþ forhæfþis eþe,* I. B. 4, 8: pr. *v. mæþ ens sins eþ,* II. M. 27. *v. sik mæþ guþsivium sinum,* I. Kr. 9: 2. *til kirkiu koma mæþ tvem mannum sum v. skulu,* I. M. 22. *v. mæþ tvem vitnum ok ens sins eþ,* II. M. 27. *v. sik mæþ tvæggia manna eþe ok sialfsins,* II. Kr. 6: 7. *v. sik* (adde *mæþ*) *tvem mannum sialver han þriþi,* I. Kr. 14. *v. sik mæþ præstins vitnum ok tvem grannum,* I. Kr. 6: 2. *v. (sik* v. *præl) mæþ þriggia manna eþe,* II. Kr. 24: 12, 13; M. 26: 1; B. 5: 4. *v. (sik* v. *præl) mæþ sæx manna eþe,* I. B. 49: 1; 51: pr; II. Kr. 24: 12, 13. *v. sik mæþ sæx mannum,* II. Kr. 22: 1; 24: 1; 26: pr. *v. (sik* v. *præl) mæþ tolf manna eþe,* I. Kr. 9: pr; 15; II. Kr. 23, 24: 10, 14; Kg. 6: 3; M. 10: pr; 24: 8, 9; 26: 5, 7, 11 – 14, 16; 31: 1; Kp. 4, 5, 11: 1; B. 5: 4; 6: 7; 8: 2; 14: 6; 15: 2, 3; 18: 1; 24: 2, 3; 25: pr; 26: pr; 28: pr, 2. *v. sik mæþ tolf mannum,* II. Kr. 17, 22: 1. *v. sik mæþ næi ok tolf manna eþe,* II. Kr. 24: 12; Æ. 5; M. 25: 5; 26: 5; B. 5: 4; 6: 5; 14: pr; Þg. 5. *v. (sik) mæþ tvæggia manna* v. *tvem vitnum ok tolf manna eþe,* I. Kr. 9: 2, 3; 12; M. 6; B. 20: 1; 35: 2, 3; 39: 5; 40: 5; 45: pr, 1; 46: 2; Þj. 1: 1; 2: 1; 7, 16: 3; II. Kr. 25; M. 2: pr; 10: 3; 21: pr; 27. *v. sik mæþ* (adde *tvem) vitnum ok tolf manna eþe,* I. Kr. 10. *v. urfiæl mæþ tvem vitnum ok tolf manna eþe,* II. B. 10. *v. sik mæþ tolf mannum ok tvem vitnum,* II. Kr. 11: 1. *v. sik mæþ tvem vitnum ok attertan manna eþe,* II. M.

1: 2. *v. mæþ þrim vitnum ok attertan manna eþe,* II. B. 10. *v. (sik) mæþ prætolftum eþe,* I. Eþs. 9: pr; II. M. 10: pr; 26: 5. *v. sik mæþ þrim vitnum ok prætolftum eþe,* I. Kr. 11; M. 9; B. 45: 2; Þj. 1: 2; 2: pr; 16: 4; II. M. 9: 3. *

Værk, n. 1) verk, gerning: actio. II. Kp. 9. *v. mæþ vilia,* II. M. 2: 1. not. 29. *varþa -kum mans, svara -kum sinum,* I. G. 3: 2. *liggi i ogildum akri ok a -kum sinum,* I. Þj. 3. Cfr. *Forlækis-, Hand-, Vilia værk; Aværka, Handaværke.* 2) arbete: opus, labor. Vide *Daghværke.* *

Værka, værkia, v. a. begå brott: crimen committere. I. M. 4: 2; G. 3: 2. *-andi* (cfr. SML.), I. M. 11; II. M. 22: pr; at II. M. 24: 6. pro *værcande* legendum est *væriande.* Cfr. *Vækkia, Forværka.* *4

Værn, f. 1) värn, försvar: defensio. Vide *Vigh.* 2) hägnad, stängsel: saepimentum. *halda lagha -nir,* II. B. 9: pr. 3) gärde: ager consaeptus. I. B. 50. *

Værna garþer, m. gärdsgård: saepes.)(*vargha garþer,* II. B. 15: 1.

Værnalagh, n. (vide UplL.) II. B. 5: pr. *3

Værnar eþer, m. värjemålsed: iuramentum defensorium v. purgatorium. I. Þg. 15: pr.

Værnar iord, vocabulum, ni fallor, corruptum, cuius loco legendum videtur *værnar ord,* i. q. *vitsord at væria sik.* I. M. 20: 2.

Værri, adj. sämre: deterior, minoris pretii. I. B. 11. *

Værþ, n. 1) (vide ÖGL.) I. B. 5: pr; 31: pr; II. J. 3: 2. Cfr. *Leta.* 2) värde: pretium (quo res quaedam valet v. aestimatur). I. B. 34: 1; 36; II. Kp. 9; B. 7: pr. *

Værþer, adj. (vide ÖGL. sub 1.) II. Æ. 12: 2. *öris* v. *halfs öre v.,* I. Þj. 12; II. B. 26: 1. *

Væstan vart, adv. vestvart, mot vestra sidan: versus occidentalem partem. I. B. 19: 1.

Væstir, adv. i vester: versus occidentem. I. B. 19: 2.

Væstmæn, m. pl. (vide UplL.) *-manna laghbok, lagh,* II. Kr. rubr.; Æ. 3. *þingmala balker mæþ -mannum,* liber de conventibus iudicialibus cum Vestmannis habendis. II. Þg. rubr. *4 *(vestmæn)*

Væxa, vaxa, v. n. 1) växa: crescere. *huþ ær ivir væxin,* I. M. 11; II. M. 22: pr. 2) förökas: augeri. *pænningar v. manni,* II. Æ. 19: pr. *4

Væþ, n. pl. 1) pant: pignus. *sætia v.,* II. Kr. 7: pr. *sætia æghu at væþium,* I. B. 14. 2) (vide UplL. sub 2.) II. B. 5: 1; 13: pr. *v. ganga fore syn,* II. B. 17: 4. *v. fram kasta,* I. Þj. 7. 3) vädjande efter en fälld dom eller synemäns ytrande: pignora quibus post latam a iudice vel inspectoribus sententiam certatum est. *sætia v. takum i hændir,* II. Þg. 19. *fælli niþer minna v.* &c., vide *Niþer fælla.* *v. gilda æller fælla,* vide *Fælla 5.* *tappa v. sin,* II. B. 17: 3. *

Væþer, n. väder, väderlek: tempestas. Vide *Misvæþri.* *4

Væþia, v. a. 1) hålla vad: pignoribus certare. I. Þg. 11. *v. undi sanna* v. *tolf manna syn,* I. B. 6: pr; 8: pr. *v. þrim markum,* II. B. 13: pr. *förra æn -ias til,* II. J. 18. coll. B. 17: 3. (ita quoque sub primam, non vero sub secundam significationem referri oportet UplL. J. 22, coll. Viþ. 17: 4; cfr. SML. h. v. sub 1, ad J. 18: pr.) *v. bort garþ af sik,* I. B. 39: 6. *v. op a garþ* v. *bro,* II. B. 5: 1; 23: pr. *v. gen* v. *moti,* II. B. 5: 1. *v. þing fran garþi sinum,* I. Þg. 5: 2. coll. pr. Cfr. *Ovæþiaþer.* 2) vädja efter en fälld dom eller ett ytrande af en syn: post sententiam a iudice vel inspectoribus latam pignoribus certare (cfr. UplL. sub 2.). *tve v. a þinge*, II. Þg. 19. *v. gen domara*, I. Þg. 5: pr. *v. (gen sinum domara) undi laghbokina*, I. Þg. 3: pr; 5: 2. *v. viþ domara æller læsman, v. til þrigia marka*, I. Þg. 3: pr. *v. moti næmpd til sæx marka undi andra soknanæmpd, v. til tolf marka undi alt lands næmpd, v. undi kunung til fyritighi marka*, I. Þg. 3: 2. *höghra v., v. undir folklands syn, v. a mot folklands syn, v. undi konung*, II. B. 17: 3. *v. viþ laghman sinum sæx markum, v. sik undi konung meþ fyritighi markum*, II. Þg. 14: 1. *4

Væþiafastar**, **væþfastar, m. pl. (vide UplL.))(*oþilfastar*, I. B. 14; II. J. 10: pr. *4

Væþning**, **væðning, f. 1) (vide UplL. sub 1.) I. Þg. 11. 2) (vide UplL. sub 2.) II. Þg. 19. not. 82. *4

Væþsætning, f. pantsättning: pigneratio. Vide *lorþa væþsætning*. *4

Væþsætter, adj. pantsatt: oppigneratus. I. B. 17; II. J. 10: pr; Kp. 10. *3

Y.

Ylians mæssa, f. Ægidii messa: festum Aegidii, d. I Septembris. I. B. 8: 1. In diplomatibus Germanicis nomen istius diei scribitur *S. Gilgen-, Ilgen-, Ylgen-, Ylientag* &c.; vide Haltaus, *Jahrzeitbuch der Deutschen des Mittelalters*, p. 132.

Ymsir, adj. pl. ömse: diversi. *a ymsa*, å ömse sidor: ultro citroque. II. B. 12: 1.

Ypin, vide *Öpin*.

Ytarmer, adv. ytterligare, längre bort: ulterius. *systkanen ok æi y.*, d. ä. aflägsnare slägtingar: remotiores cognati. II. Æ. 19: pr. *4

Ytarster**, **ytirster, adj. ytterst, sist: extremus, ultimus. I. M. 11; II. J. 15: pr. *þætta -sta vitsorþ*, d. ä. sistnämnda: ultimo loco commemoratum. II. Æ. 20: 1. *1

***Yvir**, **ivir** (yvi)*, præp. c. acc. 1) öfver: super. *kasta y. hus*, I. M. 23. *y. skoghin, bolstaþ* &c. I. Kr. 6: 1. *y. þvært þing*, I. Þg. 10; II. M. 21: 1. 2) utöfver: trans, ultra. *y. nat ok iamlanga*, I. Kr. 15. 3) öfver, i: per. *y. tu ar*, i två års tid: per duos annos. I. B. 6: pr. * *(ivir)*

Yvirlöps**, **öve löpse, adj. indecl. (vide UplL.) II. J. 17; B. 7: pr. *3 *(ivir löps)*

Þ.

Þa, adv. 1) då: tunc. I. Kr. 1. &c. *lat þa up kirkiu dyrin*, I. Kr. 4: 2. *þa sum*, I. Kr. 13: pr. *æn þa*, vide *Æn*. 2) (vide VGL. sub 2.) *þa dömis eghnin*, II. J. 3: 3. *þit þa sum lagha þing æru*, I. G. 16: 1. 3) conj. då, när: cum. I. Kr. 13: 1. &c. *

Þagh, vide *Þiggia*.

Þaghar**, **þæghar, 1) adv. då: tunc. I. B. 39: 1; 40: 2; II. Æ. 7: 1; Þg. 18: 2. 2) conj. då, när: cum. I. Eþs. 6: 2; II. Kg. 6: pr; Æ. 10: 1; 18: pr; J. 13: 1. *

Þaleþ, adv. på det sättet, så: eo modo, ita. II. Kr. 5: pr; 24: 12.

Þarf, f. (vide UplL.) II. Æ. 20: 1. *4

Þiana, v. a. (vide UplL. sub 2.) *þ. himirike*, II. Æ. 20: 1. * *(þiæna)*

***Þianesto man** (þianosto man)*, m. (vide VGL.))(*bondi*, II. Þg. 14: pr. *4 *(þiænistu man)*

Þiggia (impf. *þagh*), v. a. (vide ÖGL.))(*giva*, II. Æ. 9: pr. *þ. miolk ok* (v. *af) moþor spina* (cfr. ÖGL.), II. Æ. 12: 4. *

Þigia, v. n. tiga: tacere. II. Æ. 8: 1. *1

Þikla, vide *Þykla.*

Þing, n. 1) ting, sak: res. I. Þj. 16: pr; II. M. 23: 6. 2) ting: conventus iudicialis. *lagha þ.*, vide *Laghaþing. til -gs stæmpna*, I. Eþs. 6: 3. *laghþinga til mans om þry þ.*, II. Æ. 20: 1. *þ., annat* v. *þriþia þ. læys manni*, II. M. 21: pr. *þiuvi fram varþa a þ. ok a ring, koma a þ. ok a ring*, inom tingskretsen, d. ä. den krets som bildades af det på tinget församlade folket: in circum iudicialem, quem finxerunt homines in iudicio congregati (cfr. de tali constructione UplL. v. *asker*), I. Þj. 5: pr; II. M. 26: 5. *yvir þvært þ.*, vide *Þvær. næmpna þ. fore garþ mans*, II. Þg. ind. not. 14. *stæmna hem þ. fore garþ mans*, II Þg. 23: 1. *konungs þ.*, ting som hålles af Konungen eller på hans vägnar: conventus iudicialis a Rege vel eius nomine habitus. II. M. 24: 4. *þing balker*, I. Þg. rubr. Cfr. *Afkænno-, Folklands-, Hundaris-, Hæraþs-, Iamlanga-, Kirkiu þing*; *Orþinga.* 3) (vide VGL. sub 2.) *þ. næmpnis hem til mans*, I. Þg. 5: pr. *væþia* v. *vræka þ. fran garþi (sinum)*, I. Þg. 5: 2; II. Þg. 17: 4. *

Þinga, v. n. i. q. *laghþinga. ær til mans laghlika -at ok til þings stæmt*, I. Eþs. 6: 3. *4

Þinga nöti, n. (vide ÖGL.) I. Þg. 1: pr. *2 *(þingunöti)*

Þingariþ (þinghriþ), f. tingstermin, tid för tings hållande: tempus celebrandorum conventuum iudicialium. *-þir skulu þrea vara*, I. Þg. 1: pr. *i fyrsto þ.* v. *-þum*, II. M. 26: 3; B. 5: 1. *i enni þ.*, I. Þg. 4. *-þir æro inne*, II. M. 26: 5. *mællan -þi* v. *-þum* v. *-þa*, I. Þg. 1: 1; 13: pr; II. M. 26: 1, 3.

Þingfastar, m. pl. fastar vid jordaköp, hvilka nämndes på tinget: firmatores emtionis venditionis de fundo contractae qui nominabantur in conventu iudiciali.)(*gardfastar*, II. J. 2: pr. coll. I. B. 3.

Þinggilder (þingilder), adj. som kan vid domstolen sjelf kära, svara och gå ed: qui ipse potest in iudicio agere, respondere et iuramentum dare. I. Þg. 17: pr.

Þing kænun, vocabulum sine dubio corruptum, cuius loco quid sit legendum, coniicere non possum. I. Þg. 13: pr. Had. vertit: "tingsvitne"; Locc. vero verba *havi þ.* ita reddit: "nihilominus iudicio fructur."

Þinglami, m. i. q. *þingfall* (vide UplL.). I. Þg. 1: pr; II. Þg. 6. Per metathesin scribitur *þingmali*, II. Þg. ind. not. 96. *3

Þingsdagher, m. (vide ÖGL.) II. Þg. 4. *ræter þ.*, I. Þg. 1: pr; II. Þg. 2, 14: pr. not. 5. *om þrea -gha*, II. Æ. 12: 2. *4

Þings gæld, þiængs gæld, n. i. q. *sporgæld. liggi i -dum*, I. M. 1: 8; II. M. 11: pr. (ubi additur: *þæt ær fyritighi marker*), 1. II. v. non est derivanda a *þing*, ut, eam male explicantes, crediderunt Had. ceterique interpretes, inter quos etiam Ih.; sed a *þiægn* v. *þægn*, liber homo (cfr. VGL.), ut adeo verti posset: mulcta (ordinaria) ob caedem liberi hominis. In antiquo iure Norvegico *þegngilldi* significat mulctam ob caedem subditi *(þegn)* regi debitam, quamobrem dicitur: *"þegngilldi oc fridbrot þat á konongr einn"*, M. L. GulaþL. Þingf. 4; *"þá scal konongr taka eigi meira þegngylldi enn átta aurtoga oc þrettan merkor"* (i. e. trientem quadraginta marcarum), Mannh. 2. cfr. cap. 12. ibid.; et in opere *Kongs-skugg-sió*, Sor. 1768, p. 253: *"þá tekur kongur fyrst XL. marka i þegngildi fyrir þá sem fyrir adra þegna sina."* In Danorum iure antiquo idem vocabulum scribitur *thæghængiald;* vide Ius Iut. II. 13, et codices veteris iuris urbium pas-

sim (ROSENVINGE *Saml. af gamle Danske Love,* V. p. 173, 188, 207, 410.).

Þings staþer, þingstaþer, m. (vide VGL.) *ræter (ok gamal) þ.,* I. Þg. 1: pr; II. Þg. 14: pr. not. 5. *4

Þings vitni, n. (vide UplL. sub I.) *biuþa ... mæþ -num,* talibus testibus praesentibus et audientibus. I. G. 16: 1. *þæt star* v. *standi a -num,* I. B. 18; Þg. 2: pr; 9, 10. *4

Þings vægher, m. (vide VGL.) I. B. 21: 1. *

Þit (þiit, þitt), adv. dit: illuc. I. B. 26; G. 16: 1; II. Kr. 11: 1; Kp. 3. *

Þiufnaþer, m. (vide ÖGL.) I. Þj. rubr.; cap. 4, 7; II. M. 26: 9, 18; 30: 8. *

Þiufvala bot, f. tjufgömmarebot, böter för härbärgerande af tjuf eller gömmande af tjufgods: mulcta occultationis furis v. rerum furtivarum. II. M. 26: 9. H. v. deduci potest ab *ala,* alere (vide VGL.), vel potius ab *hæla* (Anglo-Sax. et Alam. *helan,* Germ. *hehlen*), celare, *hol,* caverna, latebra, quoque occultatio; ut adeo *þ.* rectius scriberetur *þiufhola bot.* Cfr. HelsL. v. *þiufhol.*

Þiupti (þiufte, þyfte), n. 1) tjufnad, stöld: furtum. I. Þj. 1: 3; 11; II. Kr. 24: 6; M. 25: 4; 26: 10; 32. *fult þ.,* I. Þj. 10. 2) den stulna saken: res furto ablata. II. M. 26: 19. *3 *(þyfti)*

Þiuvaþer, adj. bestulen: rebus suis furto orbatus. II. M. 30: 10. *1

Þiuver, m. tjuf: fur. *sander þ. mans,* II. M. 26: 3. *giora þiuf af manni,* alium furti convincere. Ibid. §. 18. *þiufs ræter,* vide *Ræter 4.* Cfr. *Orþiuva.* *

Þiþborin, adj. (Isl. *þýborinn,* a *þýr, þir* v. *þý,* servus, serva) född i träldom: in servitute natus. *præl ok þ.,* allitt.,)(*fræls ok fullkyniaþer,* II. Kp. 3. Cfr. VGL. v. *þy barn.*

Þiæla syn, f. (vide SML.) II. B. 17: 4. *4 *(þiala syn)*

Þiængs gæld, vide *Þings gæld.*

Þiænisto lös, adj. tjenstlös: sine hero. *drivari æller þ.,* I. Þj. 15.

Þo (þö, I. Eþs. 2: 5; B. 45: 4; Þj. 10. &c.), adv. dock, likväl: tamen. *æn þo at,* om ock: etiamsi. I. M. 23; Þj. 12; Þg. 2: 1. *þo at,* idem. I. B. 45: 4; II. M. 21: 2. Sed pro *þo ens* legendum videtur *þy éns,* I. M. 23. *

Þola, v. a. tåla: pati. *þ. atalan,* II. M. 24: 7. *þ. þer eþin fore hundaris syn,* om de, innan de vädja, låta synemännen med ed bekräfta sitt ytrande: si patiantur sententiam inspectorum iuramento confirmari, antequam appellationem interponant. II. B. 17: 3. *þigia ok þ.,* allitt. II. Æ. 8: 1. Cfr. *Sarþole.* *

Þoliker, pron. sådan: talis. II. Kr. 23. not. 78. Cfr. *Þyliker.* *3

Þomalfingir, n. tumme: pollex. I. M. 17: pr; II. M. 23: pr; 26: 11. * *(þumulfinger)*

Þorsdagher, m. thorsdag: dies Iovis. Vide *Skærþorsdagher.* *

Þorva, v. a. behöfva, tarfva: egere, opus habere. *þrof* pro *þorf,* I. B. 40: 4. *

Þrang (þræng), n. pl. (vide VGL.) *þ. valda,* I. B. 41; II. B. 9: pr. *i -gum,* I. Kr. 4: pr; II. J. ind. 13; Kr. 11: pr; J. 13: pr. not. 29. *fore -ga skyld,* II. J. 13: 1. *

Þrangalös, adj. (vide SML.) *at -su mali,* i oträngdt mål: non urgente necessitate. I. B. 41; II. B. 9: pr. *4

Þranger, adj. trång: angustus. I. B. 19: 3.

Þriþiunger, m. 1) tredjedel: triens. I. Kr. 4: 2; B. 37: pr; G. 11: 5. &c. 2) tredjedelen af ett härad *(hundari):* triens territorii (hundredi). Trientes istos antiquiori tempore peculiaria habuisse indicia, indicare videntur I. Eþs. 6: 3;

Þg. 7: 2; at tempore recentioris codicis hoc iam mutatum esse videtur, nec ullo loco tales trientes commemorat hic codex, sed, ubi in antiquiori codice dicitur *innan -ng* v. *-ngs,* I. B. 45: 5; Þg. 17: 1, recentior codex habet *innan hundaris,* II. B. 25: pr; Þg. 18: 3; qua ex re itaque non potest concludi vocabula *þriþiunger* et *hundari* synonyma fuisse. H. v. quoque occurrit I. Þg. 5: pr., at ille locus sine dubio corruptus est; vide not. 8. ibid. *

Þryter, m. tredska: contumacia. II. Þg. 17: 4. *1

Þræböti, n. tredubbel bot: triplex mulcta. Vide *Enböti.* *4

Þrægifter, adj. för tredje gången gift: tertiis nuptiis uxori iunctus v. marito iuncta. II. Æ. 19: 2.

Þræl, m. träl: servus. I. Kr. 4: 1; G. 4; II. Kr. 11: pr. not. 4; 24: 4, 12, 13; M. 24: 8.)(*ambat,* II. M. 24: 8.)(*hemakona,* II. M. 26: 7. *þ. ok þiþborin,* allitt. II. Kp. 3. *

Þræmænninger, comm. (a *þriþi maþer;* cfr. SML. v. *maþer 1.*) slägting i tredje led af sidolinien enligt canoniska ätträkningen; prov. tremänning: cognatus in tertio gradu lineae collateralis secundum computationem canonicam. I. Kr. 9: pr; M. 1: 2; 2: 3.

Þrængia, v. a. (vide VGL.) II. J. 15: 3. Cfr. *Oþrængder.* *

Þrænni, num. tre: tres. I. Kr. 8; II. Kr. 3. *2

Þræskipta, v. a. (vide UplL.) I. M. 1: pr; 19. *4

Þræskipti, n. (vide UplL.) I. Kr. 6: 1; 9: pr, 3, 4. &c. *4

Þræstene, n.? (vide SML.) II. B. 18: pr. *4

Þræta, f. träta: rixa. I. M. 18.

Þrætandi, num. tretonde: decimus tertius. *þ. dagher* (cfr. UplL.), II. Kr. 26: pr. * *(þrættundi)*

Þrætighi, num. tretio: triginta. I. Kr. 8; II. M. ind. rubr.; Kr. 3. *at þ.* (i. q. *þrætiugh,* vide ÖGL.), II. Kr. 7: pr. not. 3. *

Þrætolfter, adj. (vide VGL.) *þ. eþer,* II. Kp. 3. *þry vitni ok þ. eþer,* I. Þg. 12. Cfr. *Binda 4, Dylia 2, Firi 12, Ganga, Sökia 3, Væria.* * *(þrætylpter)*

Þrötter, adj. trött: fessus. I. Þj. 14.

Þu, pron. du: tu. I. B. 1, 8: pr; 19: 2. &c. dat. *þær,* II. Æ. 10: 1. not. 81. *þik,* I. B. 39: 2; G. 8; II. Æ. 18: pr. *3

Þvær (þvar), adj. tvär: transversus. *yvir -rt þing* (cfr. SML.), I. Þg. 10; II. M. 21: 1. *4

Þværs, adv. tvärs, på tvären: transversim. *aþrir (sc. akrar) liggia þ. a dike,* d. ä. med änden af tegarne mot diket: extremitates singulorum segmentorum agri attingunt incile. II. B. 4: 1.

Þy, adv. (vide VGL.) I. B. 39: 1. *æki bot þy högri* v. *mere,* I. M. 13; B. 20: pr; 39: 5. &c. *þy at* (cfr. ÖGL.), I. Kr. 6: 1; Eþs. 2: 2. &c. *þy at enist at, þy ens at,* vide *Enist, Ens.* *

Þyfte, vide *Þiupti.*

Þykia, v. impers. tyckas: videri. *-kir bondanum þrangt (sc. vara),* I. B. 19: 3. *

Þykla, þikla, adv. ofta: saepe. compar. *-are,* II. B. 7: pr. *4 *(þikla)*

Þylder, adv. likväl: tamen. II. J. 7; B. 16: 1. H. v. contractam esse a *þy hælder,* eo potius v. magis, recte observat Ih., qui tamen mira conturbatione eam vertit: "eo secius." Locc. perperam vertit: "eiusmodi homo, quasi *þylik*", nec multo melius Ver. "saepius."

Þyliker (þiliker), pron. 1) dylik, sådan: talis. II. Þg. 9: 1; 12: 3. 2) likadan: similis. II. M. 21: 3; 32. Cfr. *Þoliker.* *

Þyn, m. tunna: orca (tonna). *tolf*

þynia sæd v. *sæþe*, I. Kr. 3: 2; II. Kr. 2: pr. *4

Þyþalagh, n. (vide UplL.) I. Kr. 10. *4 *(þyþulagh)*

Þæghar, vide *Þaghar*.

Þækia, *þækkia*, f. tak: tectum. I. Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. *3

Þæn (þan), pron. dem. den: is. dat. n. *þy*, I. Kr. 1, 4: pr; G. 3: 1; 11: 1; II. Kr. 5: pr; M. 25: 2. acc. f. *þa*, I. B. 13: 1; II. Kr. 26: pr; M. 11: 3. pl. nom. f. *þa*, II. J. 10: 1. acc. m. *þem*, I. Kr. 3: pr; 13: 2; B. 42. f. *þöm*, II. M. 16: pr. n. *þöm* (nisi *þön* legendum sit), II. Æ. 1: 4. — *þ.* pro pron. pers. *han*, I. B. 8: pr; 44: 1; G. 1; Þj. 3, 14; Þg. 5: 1; II. M. 26: 18. *þæt æru*, I. M. 1: pr. *æ til þæs*, donec. I. Kr. 9: 5; II. M. 22: pr. *þes a millum*, I. B. 44: pr. *þæssa* (pro *þæs a) mællum*, I. Kr. 5: 4. *þæs minna*, eo minus, i. e. minus quam duodecim marcae. I. G. 9. *þæs hava þe vald* (cfr. UplL.), II. B. 17: 3. *bæra þes tver vitne*, derom: de ea re. II. M. 19. *ængin þ.*, II. M. 26: 6; J. 12. *

Þænni, pron. denne: hic. f. *þæssum*, I. Kr. 5: 6; 11; M. 13, 19. dat. f. *þæsse*, I. Kr. 4: 2. pl. nom. n. *þæssum*, I. Eþs. 1: pr; G. 2, 11: pr. *þæssom*, II. Kg. 1: pr. *þæsson*, II. Kr. 2: 1; 25. dat. m. *þæmma*, I. Kr. 6: 2; II. Kr. 3, 9, 24: 9; M. 21: pr; 26: 2. f. *þæmma*, II. B. 23: 3. n. *þæmma*, I. Kr. 4: pr; Þg. 7: 1; II. Æ. 12: pr; M. 30: 10; Þg. 5. acc. n. *þæssum*, I. Þg. 1: 1; 11, 13: pr. *þæssom*, II. Kr. 12: 2; Þg. 5. *þæsson*, ibid. in notis. *

Þær, adv. der: ibi. *þ. at*, I. Þg. 11. *þ. mæþ*, derjämte: praeterea. I. Þg. 1: pr. *þ. næst*, I. M. 8; Þg. 5: pr; II. Kp. 13: 4. *þ. næst æptir*, I. Þg. 13: pr. *þ. til*, a) dittills: usque ad id tempus (adv.). *þ. til at*, donec. I. M. 3: 3; II. Kr. 24: 3. *þ. til þæt*, idem. I. B. 19: 2. *þ. til ær*, idem. II. B. 1: 2. b) till dess: donec (conj.). I. M. 11; B. 11, 13: pr; 16, 22: 1; 35: 1; 47; G. 2; II. Kr. 13: pr; Æ. 18: 2; M. 28: pr; B. 14: 6; Þg. 3, 4. *þ. viþer*, II. Kp. 1: pr. *þ. um*, I. Eþs. 6: 3. *þ. æptir*, a) derefter: postea. I. M. 20: pr; G. 12. &c. b) derom: de eo. I. Kr. 6: 2. — *þ.* interdum occurrit pro *þæt*; ut: *þær ær sant*, *þ. ær þriggia marka sak* &c. I. Kr. 12; M. 13; Þj. 17: pr; Þg. 9; II. M. 10: 3. *

Þær, part. rel. som: qui. I. Kr. 15; M. 20: pr; 26: 1; B. 14. &c. *þæn komber þ. a*, I. G. 4: pr. *þ. han rane firi liusti*, I. Þj. 16: 4. *þ. barna goþs ær fori*, II. Æ. ind. not. 49. *þ. man skal siæl sina göma mæþ*, II. Præf. not. 10. *þ. han til komber*, I. Þj. 16: pr. *slikan þ. þe vilia*, I. Kr. 1. *sva langt þ. þu rymir* &c. I. B. 19: 2. *

Þæt, pron. pers. n. (m. f. *han*, *hun*) det: illud. dat. n. *þy*, I. Kr. 6: 1; B. 31: 1; 36, 39: pr; 45: 2. pl. nom. f. *þa*, I. M. 1: pr; 3: pr, 2, 3; 17: pr, 1; B. 22: pr; G. 11: 1; II. Æ. 17: pr; J. 13: 1. acc. n. *þön* (nisi *þöm* legendum sit), I. Kr. 9: 3. *

Þæt, conj. att: quod, ut. *þ. han dör*, *þ. han havir*, *þ. þe grævin*, *þ. han slæpti* v. *misti*, I. M. 11; B. 1, 42, 45: 2; II. M. 35: 1. *þ.* (sc. *han*) ... *slæpti*, I. B. 45: 1. *lysir þæt firi sokn þ. hon* &c. I. G. 3: 1. *þær til þ. nokor* &c. I. B. 19: 2. *byþas þær til þ. þer vilia* &c. I. M. 22. *vitni af mannum þ. þe saghu* v. *fylgþu* &c. I. M. 20: 1; B. 45: 1. *sva gamal þ. han* &c. I. G. 16: 1. *lægia dagh þ. hvar skal* &c. I. Þj. 11. *3

Þæþan, adv. dädan, derifrån: illinc, inde. *hvar* (adv.) *ær þ. visas ut* &c., hvar som hälst det må vara, derifrån &c.: ubicumque sit, unde &c. II. Æ. 12: pr. * *(þeþan)*

Þō, vide *Þo*.

Þöghin, adv. (Isl. *þeigi*, a *þó eigi*) likväl icke: non tamen. I. G. 8. *2 *(þöghine)*

Æ.

Æ, e, adv. alltid: semper. I. M. 18, 20: pr; B. 21: 1; G. I. &c. *æ til þæs*, donec. I. Kr. 9: 5. *æ mæþan*, a) medan: dum. I. B. 8: 1. b) så länge (som): quamdiu. I. G. 3: 2; II. Æ. 12: 3; J. 13: pr; B. 1: pr. c) till dess att: donec. I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. *æ siþan*, allt sedan: inde ab eo tempore quo &c. I. G. 11: pr. *æ hvar* (adv.), I. Þg. 17: 1. *æ hvat* (conj.) … *æller*, I. Þg. 7: pr. *

Æfla, v. a. (ab *afl*, vis, robur, unde *afla*) bemägtiga sig: potiri. *ælft* pro *æflt*, sup. I. Þj. 3. *1

Æflinga iorþ, f. aflingejord: fundus adquisitus. II. Kr. 13: pr; J. 2: 2, 3. *4 *(aflinga iorþ)*

Æftir standa, v. n. (pro *aptir standa*; cfr. VGL. v. *apter 2.*) i. q. *atter standa*. II. M. 22: pr.

Æftri, adj. (vide UplL.) Vide *Foter 1*. *3 *(æptri)*

Ægha (præs. *a*, pl. 3. pers. *aghu* v. *agha*; impf. *atti*, pl. 3. pers. *attu*; sup. *at*), v. a. 1) ega: in dominio habere. *æ. bolstaþ* v. *by*, I. B. 1; II. J. 1. *iak havir þætta at*, I. B. 35: 2. *þæn komber þær a* (sc. *prælin*), I. G. 4: pr. *þæn* (sc. *sum*) *tomt a*, II. M. 6: 1. *þæn* (sc. *sum*) *a*, sc. rem inventam, I. B. 37: 2. *komber ængin* (sc. *sum*) *þæt a*, I. B. 36. *þær a i* (sc. *i bol*) *biskoper þrea marker*, I. M. 15. *(þær) a hvarti i karl æller kununger*, I. B. 39: pr; Þj. 1: pr. *alli sum i eþi aghu*, d. ä. ega del i eden, så att de ega del i böterna om eden fälles: ii, ad quos iuramentum ita pertinet, ut participes sint mulctae, si datum non fuerit iuramentum. I. Þg. 14. *æ. eþ*, I. Þg. 13: pr. 2) hafva: habere. *æ. barn*, I. Kr. 12. *æ. bön*, hafva rätt att göra förbön: habere ius faciendae deprecationis (cfr. *Bön 2*). I. Eþs. 6: pr. 3) (vide VGL. sub 4.) *aghin þæssa fyritighi marker þe* &c. I. Þg. 5: 1. 4) (vide ÖGL. sub 4.) *æ. giva*, I. G. 9. *mera æn* (sc. *þu*) *atti*, I. B. 8: pr. *

Ægha, egha, f. (vide UplL. sub 2.) I. B. 5: pr; 9: 2; 13: pr; 14, 19: 6; 40: 2; 41; G. 11: 5; 16; II. J. I. not. 25. *varþin mæþulgarþ sum andra æghu*, d. ä. likasom gärdsgård på andra egor: pariter ac saepem in aliis agris. I. B. 40: 1. *

Æghande, m. (part. ab *ægha*) egare: dominus rei. I. B. 34: 1; 43: pr; Þg. 5: 5; II. J. 15: 3, 5; Kp. 10; B. 6: 2; 18: 2; 23: 2. *ræter æ.*, I. B. 30; II. B. 7: pr. Cfr. *Iorþ-, Mals-, Saka æghande*. *

Ægn, vide *Eghn*.

Æigh, adv. ej: non. II. Kr. 1: 1; Kg. 4: pr; 6: pr. &c. Scribitur plerumque *æi*, I. Kr. 4: 1, 2. &c. *3 *(æi)*

Æki, ækki, adv. icke: non. I. Kr. 6: 1; 8; M. 11, 13, 16, 22. &c. * *(ekki)*

Ælla, ella, conj. eller: vel. I. Kr. 3: 1; 4: pr. &c. Scribitur *ællær, ellar*, I. Kr. 3: 5; B. 13: 1. &c. * *(æller)*

Æller, conj. om ej: nisi. *æ. han hæte eiþ* &c. II. B. 14: 8. *4 *(ællæs)*

Ællis (ællærs, æller, ella), adv. 1) eljest, annars: alias, alioquin. I. Þg. 13: pr; II. J. 6; B. 5: 2; Þg. 18: 2. 2) för öfrigt: praeterea. I. B. 21: 1 (ubi h. v. delenda videtur); II. M. 26: 7. * *(ællæs)*

Ælster, adj. superl. (vide ÖGL.) I. G. 13. *þæn som æ. ær at, þæn som þær ær næst æ. at* (cfr. SML. v. *ældri*), II. Kp. 13: 4. * *(ældri)*

Ælta (hælti pro *ælti)*, v. a. (vide VGL.) I. B. 39: 2, 4; 50; II. B. 6: 5. *bort æ.*, II. B. 11: pr. *4

Æmni (æfni), n. förmåga: facultas. *sva mykit han havir æ. til*, II. Æ. 4. *æ. ær æi i barninu*, d. ä. förmåga att lefva, lifskraft: facultas vivendi, vis vitalis. I. Kr. 6: 1. *4

Æn, conj. 1) om: si. I. Kr. 3: 4; 5: 3; 13: 1; M. 14; G. 9. &c. Scribitur *en*, I. Þj. 1: pr; II. Æ. ind. not. 56. *een*, I. M. 10. 2) om, huruvida: an. I. Kr. 7. Pro *æn* v. *en* perperam scriptum est *ena*, I. M. 16. *

Æn, conj. än: quam. I. Kr. 5: 4; 8, 9: 2. &c. Scribitur *en*, I. Kr. 13: 1; Þj. 1: pr. *een*, I. Kr. 4: 2; 8; M. 13. *3

Æn, conj. men: sed. I. B. 21: 1. *

Æn, adv. 1) ännu, hittills: adhuc. I. Þj. 11; Þg. 3: 2; 5: pr. *æn þa*, II. Æ. 20: 1; B. 6: 1; Þg. 23: 1. *æn þylder þa*, likväl äfven då: tamen quoque in eo casu. II. J. 7. 2) dessutom: praeterea. *ok æn a þrear (sc. marker)*, II. M. 1: 2. 3) ännu, ytterligare: praeterea, ulterius, porro. I. B. 1; II. Æ. 2: pr; M. 30: 10; J. 1. *

Ænda, v. a. ända, sluta: finire. I. Þg. 5: pr. *3

Ændilanger, adj. (vide VGL.) *at -go*, ändalångs (vid dike): secundum (incile). II. B. 4: 1. *2 *(ændlanger)*

Æng, f. äng: pratum. Vide *Lass*. Cfr. *Ængi*. *

Ængi, n. (Isl. *engi*) äng: pratum. I. B. 40: 2, 4; II. B. 2: 6.

Ængia garþer, m. gärdsgård omkring äng: saepes circa pratum. I. B. 8: 1.

Ængialaghi, m. delegare i samma äng: qui partem habet eiusdem prati inter vicinos divisi. *mæþ -ghum sinum*, I. B. 22: 2.

Ængialaþa, f. ängslada: foenile in prato situm. I. B. 45: 1, 3.

Ængin, pron. 1) adj. ingen: nullus. f. *ængun*, I. B. 22: pr; 38: 2; 45: 4. *ængon*, II. Æ. 17: pr; M. 21: pr; B. 2: 5; 12: pr; 14: 3; 17: 4; Þg. 5. dat. f. *ænginne*, II. Æ. 19: 2. acc. f. *ænga*, I. M. 20: pr. pl. nom. et acc. n. *ængun*, I. M. 5: 1; 27; B. 11, 12, 19: pr; Þj. 5: 1. *ængon*, II. Kr. 20: 1; Æ. 9: pr; M. 21: pr; 24: pr; 26: 1; 30: 2; B. 18: pr. 2) subst. ingen: nemo. I. B. 9: 1; 19: 1. &c. *æ. þæn*, vide *Þæn*. *have aldre æ. vitsorþ* (cfr. UplL.), II. Æ. 7: 2. n. *ængti*, intet: nihil. I. Þg. 6; II. Kr. 26: pr; M. 30: 10. &c. dat. *ængo*, I. Kr. 5: 3. Cfr. *Ængu*. *

Ængu, adv. (dat. n. ab *ængin*) icke: non. *han svarar æ.*, I. M. 20: 1. Cfr. *Atokin*.

Ænkia, f. enka: vidua. I. G. 8; Þg. 1: 1. *

Ænsker, adj. Engelsk: Anglus. I. M. 4: 2. *3 *(ensker)*

Æptir (æfti), præp. c. acc. v. dat. 1) efter (i tid): post (ratione temporis). *ganga i kirkiu æ. bonda æller barn*, I. Kr. 3: 5. *(þæn) sum æ. (sc. döþan) ær*, I. G. 11: 1. *dör bondin ok barn ær ængti æ.*, I. G. 12. *þær æ.*, vide *Þær*. 2) (vide VGL. sub 2.) *resa hovud æ. fotum*, I. Eþs. 2: 2. *kæra æ. (iorþ)*, vide *Kæra*. 3) enligt: secundum. *æ. þy sum ræt ær*, I. Kr. 1. *æ. þy ær lagh æro*, II. M. 24: 2. *æ. landslaghum*, vide *Landslagh 1*. *sökia æ. næmne sino*, II. Þg. 9: pr. *böte æ. laghobotum*, II. M. 15: 2. 4) adv. efteråt: postea. *sinnatum æ.*, II. M. 24: 4. *fylle eþ æ.*, II. Kr. 24: 3. *(sc. gangi) ængin eþ æ.*, I. G. 10. *æ. prætolfter eþer*, I. Þg. 12. 5) qvar, återstående: residuus. *tva luti þær æ. æru*, I. Kr. 3: pr. *

Ær, part. rel. som: qui, cum, ubi &c. *ær barna goþs ær fori*, II. Æ. ind. 8. *ær genfastur æro igen*, II. Kr. 26: pr. *nu (sc. þa) ær kirkia var gior* (cfr. VGL.), I. Kr. 1. *siþan ær*, II. M. 8: pr. *þær til ær*, II. B. 1: 2. *allastaþi ær*, II. Kp. 2: pr. *hvar* (adv.) *ær þæþan* (cfr. *Þæþan*), II. Æ. 12: pr. *æptir þy ær lagh æro*, II. M. 24: 2. *3

Ærfd, f. arf: successio ab intestato.

II. Æ. ind. not. 53. *i faþors æ. sinne ok moþor,* då hon ärfver sina föräldrar: cum hereditatem a parente relictam capit; nisi haec verba referenda sint ad ea, quae in antecedentibus dicuntur de iure repraesentationis liberis fratris et sororis competente; quod si ita sit, verba: *ær sunder kolla — i mans stad* inepte sunt intrusa in mediam periodum. II. Æ. 11: pr. *

Ærfda kona, f. i. q. *skiftes kona.* Vide *Skynia kuna.*

Æria, v. a. ärja, plöja: arare. *æ. forar,* II. B. 12: 1. *4

Ærmaband, n. (vide ÖGL.) II. M. 26: 5, ubi inter: *bundin mæþ -dum* et *bastaþer ok bundin* idem sine dubio differt, quod in iure OG. denotatur verbis *-dum binda* et *binda um arma* v. *armlæggia* (vide ÖGL. h. v.). *2

Ærta aker, m. (vide UplL.) II. M. 26: 11. *3

Ærtir, f. pl. ärter: pisa. I. Kr. 3: 3; Þj. 2: 2. *4

Ærva, v. a. (vide VGL.) *æ. faþur* &c. I. G. 13, 14. *æ. arf,* I. G. 12. *

Ærvingi, m. arfvinge: heres. I. M. 8, 22. &c. *sander æ.,* I. Kr. 5: 6; M. 26: pr. *ræter æ.,* I. G. 16: pr; 17. *

Ærvoþi, n. arbete: labor. I. B. 24; II. Kr. 7: pr; B. 13: 1; 17: pr. *

Æt, f. (vide VGL.) I. M. 10; II. Æ. 1: 3. *ærva atter* v. *fram i æt sina,* vide *Atter, Fram.* Cfr. *Fiuþætigher.* *

Æta, v. a. äta: edere. *iættir* pro *ætir,* I. Þj. 14. Cfr. *Up æta.* *3

Ætiubot, f. (ab *ættia*) i. q. *spiælla bot.* I. B. 39: pr; II. B. 5: 2.

Ættabot, f. (vide VGL.) I. G. 3: 2. *1

Ættar gæld, n. en utskyld, hvilken troligen här, likasom i Upland, erlades i penningar, men hvars belopp i Vestmanland är okändt: tributum quod hic, ut videtur, sicut in Uplandia, pecuniarium fuit, de quo vero, quantum in Vestmannia fuerit, non constat. II. Kg. 7: 5. *3

Ættia, f. (ab *æta*) i. q. *etzl* (vide SML.). II. B. ind. not. 64. Cfr. *Ætiubot.*

Ö.

Öfri, adj. (vide UplL.) Vide *Mario mæssa.* *3

Öftærin, vide *Opt.*

Ögha (dat. pl. *öghum*), n. öga: oculus. I. M. 23. Cfr. *Vindögha.* *

Ökia, v. a. öka: augere. I. G. 11: 5. *lagha bot ökis* v. *ö. sak sinni mæþ þrim markum,* I. Eþs. 9: 1; Þg. 5: 1. *

Öl (dat. pl. *öldum*), n. (vide VGL.) I. M. 18. *

Ölstuva, f. (vide VGL.) *fori ö.* (cfr. UplL. v. *öldrykker*), I. Kr. 9: 5. *1

Öpin (öppin, ypin, oppin), adj. öppen: apertus, patens. I. Kr. 5: 4; II. Kr. 11: 1; 18; Kg. 7: 2; M. 30: 1. *öpit bref,* II. Kp. 13: 3. *ær (sc. sar) ypit,* I. B. 49: pr. * *(uppin)*

Öra bot, f. (vide UplL.) II. M. 18. *4 *(öris böter)*

Öre (gen. *öris,* I. B. 32; Þj. 1: 1; 12; Þg. 7: pr; II. M. 26: 2, 4, 7; Kp. 5, 7: 1.), m. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *tolf örar* dimidium fuisse trium marcarum, patet ex I. M. 17: 3. coll. §. 2; II. M. 23: 2. coll. §§. 3, 4. *halver ö.,* II. Kr. 8. *ö. pænninga,* I. Kr. 3: 4; II. Kr. 7: pr. *halver ö. pænninga,* I. Kr. 3: 5. 2) pl. lös egendom: bona mobilia. *lösir örar,* II. Þg. 17: pr;)(*eghn,* II. J. 13: pr.)(*iorþ,* II. Kr. 13: 3; Þg. 17: 1. Cfr. *Lösörar, Saköre.* *

Örknaþa fæ, n. (vide UplL.) Scribitur lapsu calami *öknaþa fæ,* II. B. 27: pr. *4 *(yrknaþa fæ)*

Örs, n. häst som brukades till krigstjenst: equus militaris.)(*gangare* et *rinnare,* II. B. 23: 5. *4

Örtugh (örthug), f. 1) (vide ÖGL.)

I. Kr. 3: 4; Þj. 17: 1; II. M. 23: pr; 26: pr, 1; 27. 2) i. q. *örtogh land.* II. M. 8: pr; J. 15: 5. *half ö.,* II. J. 2: pr; 15: 5. *

Örtogh land, n. (vide UplL.) II. J. 2: pr; B. 1: 1; Þg. 17: pr. *4

Östan vart, adv. ostvart, mot östra sidan: versus orientalem partem. I. B. 19: 1.

Östir, adv. i öster: versus orientem. I. B. 19: 2.

Öve löpse, vide *Yvirlöps.*

Överaxlaþer, adj. (vide UplL.) II. M. 30: 1. *4 *(ivin axlaþer)*

INDEX NOMINUM PROPRIORUM.

Aros, i. q. *væstraaros* (vide SML.). II. Kr. 5: 5; 26: pr. *-sa bro*, en bro öfver Svartån i Vesterås: pons Arosiensis flumini impositus. II. B. 23: 3.

Byrghir (bigher), Konung Birger Magnusson: rex Sueciae. I. Þg. 11; II. Þg. 14: pr. *3

Dala, pl. Dalarne: Dalecarlia. I. G. 11: pr. *4 *(dalar)*

Hærvads bro, Herrevadsbro öfver Kolbäcksån, nära Kolbäcks kyrka i Snäfringe härad, vid stora landsvägen emellan Vesterås och Köping: pons in publica via inter urbes Vesterås et Köping. II. B. 23: 3.

Krister, Christus. II. Kr. 1: pr. not. 5; 26: 2. gen. *crist* pro *crists*, II. Kr. 1: pr. *4

Magnus, Konung Magnus Ladulås: Rex Magnus Birgeri filius. II. Kp. 12: pr, 3. *

Maria, (vide VGL.) I. Kr. 1. *4

Oppogha bro, (vide UplL.) II. B. 23: 3. *4 *(uphugha bro)*

Stokholmber, (vide UplL.) II. M. 23: 4. *3

Svearike, Sverige: Suecia. I. Eþs. 1: pr; II. Kg. 1: pr; 6: pr. *4

Sægho bro, troligen samma bro öfver Sagån *(sævu strömber)* på gränsen emellan Upland och Vestmanland, som i UplL. kallas *östensbro*: pons, ut videtur, in confinio Vestmanniae et Uplandiae. II. B. 23: 3.

TABULA,

quae indicat locos huius editionis, capitibus codicis C respondentes.

Cod. C. KrB.

1-26. — II. KrB. 1-26.

KgB.

1. — II. KgB. 1: pr.
2. — . . 1: 1.
3. — . . 2.
4. — . . 3.
5. — . . 4.
6. — . . 5.
7-9. — . . 6: pr.
10. — . . 6: 1, 2.
11. — . . 6: 3.
12. — . . 7.

ÆB.

Prol. — II. ÆB. Prol.
1. — . . 1: pr, 1.
2. — . . 1: 1.
3. — . . 1: 2.
4. — . . 1: 3.
5. — . . 1: 4.
6, 7. — . . 2: pr.
8, 9. — . . 2: 1.
10. — . . 3.
11. — . . 4.
12. — . . 5.
13. — . . 6: pr, 1.
14. — . . 6: 2.
15. — . . 6: 3.
16. — . . 6: 4.
17. — . . 7.
18. — . . 8: pr, 1.
19, 20. — . . 8: 2.
21. — . . 8: 3.
22. — . . 8: 4.
23. — . . 9.
24. — . . 10: pr, 1.
25. — . . 10: 2.

Cod. C. ÆB.

26. — II. ÆB. 10: 3.
27. — . . 11: pr.
28. — . . 11: 1.
29. — . . 12: pr.
30. — . . 12: 1.
31. — . . 12: 2.
32. — . . 12: 3.
33. — . . 12: 4.
34. — . . 12: 5.
35. — . . 13: pr.
36. — . . 13: 1.
37, 38. — . . 13: 2.
39. — . . 14.
40. — . . 15.
41. — . . 16.
42. — . . 17.
43. — . . 18: pr.
44. — . . 18: 1.
45. — . . 18: 2.
46. — . . 18: 3.
47, 48. — . . 18: 4.
49. — . . 18: 5.
50-52. — . . 19: pr.
53. — . . 19: 1, 2.
54. — . . 20: pr.
55. — . . 20: 1.

ManhB.

1. — II. ManhB. 1: pr.
2. — . . 1: 1, 2.
3. — . . 2: pr.
4. — . . 2: 1.
5. — . . 3.
6. — . . 4.
7. — . . 5.
8. — . . 6.
9. — . . 7: pr, 1.
10. — . . 7: 2, 3.

Cod. C. ManhB.			
11.	—	II. ManhB.	7: 4.
12.	—	. .	8.
13.	—	. .	9: pr, 1, 2.
14.	—	. .	9: 3.
15.	—	. .	9: 4.
16.	—	. .	9: 5.
17, 18.	—	. .	9: 6.
19.	—	. .	9: 7.
20.	—	. .	10: pr.
21.	—	. .	10: 1.
22, 23.	—	. .	10: 2.
24, 25.	—	. .	10: 3.
26.	—	. .	11: pr, 1, 2.
27.	—	. .	11: 3.
28.	—	. .	12.
29.	—	. .	13.
30.	—	. .	14.
31.	—	. .	15: pr.
32, 33.	—	. .	15: 1.
34.	—	. .	15: 2.
35.	—	. .	16.
36.	—	. .	17.
37.	—	. .	18.
38.	—	. .	19.
39.	—	. .	20.
40–42.	—	. .	21: pr.
43.	—	. .	21: 1.
44.	—	. .	21: 2.
45.	—	. .	21: 3.
46.	—	. .	22: pr.
47.	—	. .	22: 1.
48.	—	. .	23.
49.	—	. .	23: 5. in fine.
50.	—	. .	24: pr.
51.	—	. .	24: 1, 2.
52.	—	. .	24: 3, 4.
53, 54.	—	. .	24: 4.
55.	—	. .	24: 5.
56.	—	. .	24: 6.
57.	—	. .	24: 7.
58–60.	—	. .	24: 8.
61.	—	. .	24: 9.
62.	—	. .	25: pr.
63.	—	. .	25: 1, 2.
Cod. C. ManhB.			
64.	—	II. ManhB.	25: 3.
65.	—	. .	25: 4.
66.	—	. .	25: 5.
67, 68.	—	. .	25: 6.
69.	—	. .	25: 7–9.
70.	—	. .	25: 10.
71.	—	. .	25: 11.
72, 73.	—	. .	25: 12.
74.	—	. .	26: pr, 1–4.
75, 76.	—	. .	26: 5.
77.	—	. .	26: 6.
78.	—	. .	26: 7.
79.	—	. .	26: 8.
80.	—	. .	26: 9.
81.	—	. .	26: 10.
82, 83.	—	. .	26: 11.
84.	—	. .	26: 12.
85.	—	. .	26: 13.
86.	—	. .	26: 14.
87.	—	. .	26: 15.
88, 89.	—	. .	26: 16.
90.	—	. .	26: 17.
91.	—	. .	26: 18.
92.	—	. .	26: 19, 20.
93.	—	. .	27.
94.	—	. .	28.
95.	—	. .	29.
96.	—	. .	30: pr, 1–3.
97.	—	. .	30: 4.
98.	—	. .	30: 5, 6.
99.	—	. .	30: 6–8.
100.	—	. .	30: 9.
101.	—	. .	30: 10.
102.	—	. .	31.
103.	—	. .	32.
104.	—	. .	33.
105.	—	. .	34.
106.	—	. .	35.
JB.			
1, 2.	—	II. JB.	1.
3.	—	. .	2: pr.
4.	—	. .	2: pr, 1
5.	—	. .	2: 1, 2.

Cod. C. JB			
6.	—	II. JB.	2: 3.
7.	—	. .	3: pr, 1.
8.	—	. .	3: 2.
9.	—	. .	3: 3.
10.	—	. .	4.
11.	—	. .	5: pr.
12.	—	. .	5: 1.
13.	—	. .	6.
14.	—	. .	7.
15. (omissum)	—	. .	8.
16.	—	. .	9.
17.	—	. .	10.
18.	—	. .	11.
19.	—	. .	12.
20.	—	. .	13: pr.
21, 22.	—	. .	13: 1.
23.	—	. .	13: 2.
24.	—	. .	14.
25, 26.	—	. .	15: pr.
27.	—	. .	15: pr, 1.
28.	—	. .	15: 2.
29.	—	. .	15: 3, 4.
30, 31.	—	. .	15: 5.
32.	—	. .	15: 6, 7.
33.	—	. .	15: 8.
34.	—	. .	15: 9.
35.	—	. .	15: 10.
36.	—	. .	15: 11.
37.	—	. .	15: 12.
38.	—	. .	15: 13.
39.	—	. .	16: pr, 1.
40.	—	. .	16: 2.
41.	—	. .	16: 3.
42–44.	—	. .	17.
45.	—	. .	18.

KöpB.			
1.	—	II. KöpB.	1.
2.	—	. .	2: pr.
3.	—	. .	2: 1.
4.	—	. .	3.
5.	—	. .	4.
6.	—	. .	5.
7.	—	. .	6.

Cod. C. KöpB.			
8.	—	II. KöpB.	7: pr.
9.	—	. .	7: 1.
10.	—	. .	7: 2.
11.	—	. .	8.
12.	—	. .	9.
13.	—	. .	10.
14.	—	. .	11.
15.	—	. .	12.
16.	—	. .	13.
17.	—	. .	14.

BygnB.			
1–3.	—	II. BygnB.	1: pr.
4.	—	. .	1: 1.
5.	—	. .	1: 2.
6.	—	. .	2: pr.
7, 8.	—	. .	2: 1.
9.	—	. .	2: 2.
10, 11.	—	. .	2: 3.
12.	—	. .	2: 4.
13.	—	. .	2: 5.
14.	—	. .	2: 6.
15.	—	. .	3.
16.	—	. .	4.
17.	—	. .	5: pr, 1.
18, 19.	—	. .	5: 2.
20.	—	. .	5: 3.
21–24.	—	. .	5: 4.
25.	—	. .	5: 5.
26.	—	. .	5: 6.
27.	—	. .	6.
28.	—	. .	7.
29.	—	. .	8: pr, 1.
30.	—	. .	8: 1.
31.	—	. .	8: 2.
32.	—	. .	8: 3.
33.	—	. .	8: 4.
34.	—	. .	9.
35.	—	. .	10.
36.	—	. .	11.
37.	—	. .	12.
38.	—	. .	13: pr.
39.	—	. .	13: 1.
40.	—	. .	14: pr, 1–9.

Cod. C. BygnB.			
41.	—	II. BygnB.	14: 10.
42.	—	. .	14: 11.
43.	—	. .	15.
44.	—	. .	16: pr, 1.
45, 46.	—	. .	16: 1.
47.	—	. .	16: 2.
48.	—	. .	16: 3.
49.	—	. .	16: 4.
50.	—	. .	17: pr, 1-3.
51.	—	. .	17: 3. in fine.
52.	—	. .	17: 4.
53.	—	. .	17: 5.
54.	—	. .	18.
55.	—	. .	19.
56.	—	. .	20.
57.	—	. .	21.
58.	—	. .	22: pr, 1, 2.
59.	—	. .	22: 3.
60.	—	. .	23.
61.	—	. .	24.
62.	—	. .	25.
63.	—	. .	26: pr.
64.	—	. .	26: 1.
65.	—	. .	27.
66.	—	. .	28.

ÞgB.			
1.	—	II. ÞgB.	1.

Cod. C. ÞgB.			
2.	—	II. ÞgB.	2.
3.	—	. .	3.
4.	—	. .	4.
5.	—	. .	5.
6.	—	. .	6.
7.	—	. .	7.
8-10.	—	. .	8.
11.	—	. .	9.
12.	—	. .	10.
13.	—	. .	11.
14.	—	. .	12: pr, 1, 2.
15.	—	. .	12: 3, 4.
16.	—	. .	12: 4. in fine.
17.	—	. .	13.
18.	—	. .	14: pr.
19.	—	. .	14: pr, 1.
20.	—	. .	14: 1.
21.	—	. .	15.
22.	—	. .	16.
23.	—	. .	17.
24.	—	. .	18.
25.	—	. .	19.
26.	—	. .	20.
27.	—	. .	21.
28.	—	. .	22.
29.	—	. .	23: pr.
30.	—	. .	23: 1.
31.	—	. .	24.

ADDENDA ET EMENDANDA.

In hoc volumine.

Pag. 28. lin. 2. *ad v.* salumanni *adnota: salumannin* legendum videtur.

p. 58. l. 11. *ad v.* ella *adnota: fori* addendum videtur.

p. 77. l. 6. pro: *tælies* lege: *tælies*

p. 78. not. 60. l. 10. ad v. *rymer* adnòta: (legendum videtur *rinder* vel *ligger*)

p. 133. l. 2. *ad v.* lanzræt *adnota:* B. Man. paullo rec. in marg. add. *hon.*

p. 161. l. 12. *ad v.* marcom *adnota: narcom* quoque legi potest.

p. 283. v. *Hælagher.* Locutio: *i hælghum sætum* respicere videtur duo sedilia, quae in iure Hels. ÆB. 2. designantur verbis *i fæstum* et *i bruþa bænki.*

p. 324. v. *Sællaboþ.* Etsi explicatio h. v. ab Ih. ceterisque interpretibus data, non videtur posse defendi, conferendum tamen est Isl. *sel,* aestiva pecuaria.

p. 330. v. *Valda,* l. 2. pro: *-der,* lege: *-da,*

In vol. I.

Pag. 535. v. *þrang,* pro: f. lege: n. pl.; et sic quoque in ceteris glossariis, etsi Isl. *þraung* sit fem. generis.

In vol. II.

Pag. 383. v. *Uprættar eþer,* cfr. VML. v. *up ræta.*

In vol. III.

Pag. 315. v. *Faler,* m. cfr. VML., ubi h. v. melius explicatur.

p. 438. v. *Væpia,* l. 26. Locus hic citatus J. 22. sub primam significationem est referendus. Cfr. VML. h. v.

In vol. IV.

Pag. 194, 195, et praef. p. XXII, L, LI. Adnotationem de mutationibus iuris Sudermannici anno 1325 factis, quae, ex codice Parisiensi transscripta, legitur in Add. 12, etiam inveni in codice chartaceo in folio, ius commune Christophorianum versus finem saeculi XVI scriptum continente, ex bibliotheca Excellentissimi Comitis M. Brahe in Skokloster. Illa adnotatio, quae inter alias calci codicis iuris addita est, incipit verbis: *Item Årom effter Gwdz byrdh M° CCC° XX quinto* &c. Ex varietate lectionum heic occurrente, haec tantum afferantur: pro *kirkionne* (SML. pag. 195. lin. 8.) legitur *Biscope;* pro *skyl* (lin. 12.), *deell;* et pro *uanu* (lin. 18.), *nampn.*

Tab. I.

Cod. A. *(Bibl. Reg. Stockholm. B.54.)* fol. 1.

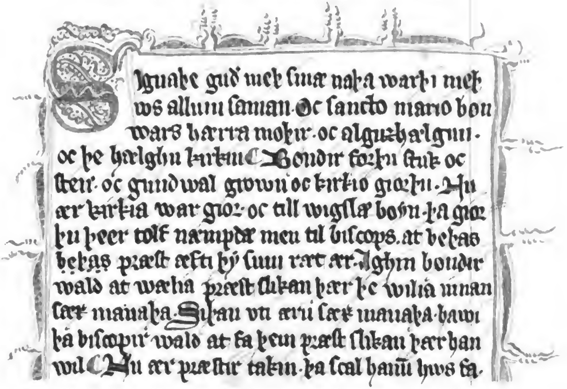

Signaþe guþ meþ ſinæ naþa warþi meþ
os allum ſaman. Oc ſancto mario hon
wars hærra moþir. oc alguþhælgum.
oc þe hælghu kirkiu. Bondir forþu ſtuk oc
ſten. oc grundwal growu oc kirkio gioru. Nu
ær kirkia war gior. oc till wighslæ boin. þa gioræ
þu þeer tolf næmpdær men til biſcops. at beþas
beþas præſt æfti þy ſum rat ær. Ighin bondir
wald at wæþa præſt ſlikan þær þe wilia innan
ſæx manaþa. Siþan vm ænu ſæx manaþa. hawi
þa biſcopir wald at fa þem præſt ſlikan þær han
wil. Nu ær præſtir takin. þa ſcal hanum hws fa.

·ᛘ· *maþer:* ꝯbir *combir:* ꝁ, ꝁ· *kunungir,-gs.* ſær, ſaar, aar *&c.*

Cod. C. *(Bibl. Reg. Stockholm. B.56.)* fol. 3.

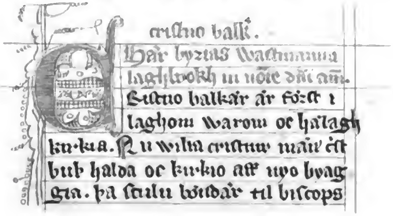

Cristno balk.
Hær byrias Wæstmanna
laghbok in nōīe dn̄i am̄.
Cristno balkær ær först i
laghom warom oc halagh
kirkia. Nu wilia cristnir mæn ꝯst
bruþ halda oc kirkio aff nyo byg
gia. þa ſkulu bondær til biſcops

Cod. B. *(Bibl. Reg. Stockholm B 57.)* fol. 8.

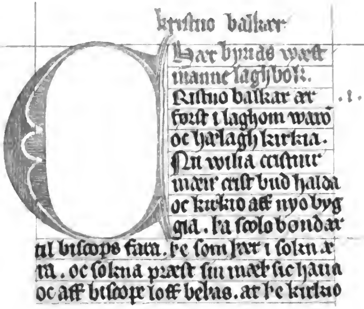

kristno balkar

Här byrias wæst
manne laghbok.
Kristno balkar ær
forſt i laghom warþ
oc þarlagh kirkia.
Nu wilia cristnir
mæn crist bud halda
oc kirkio aff nyo byg
gia. þa ſkolo bondær
til biſcops fara. þe ſom þær i ſokn ær
ra. oc ſokna præſt ſin mæþ ſic hawa
oc aff biſcope loff beþas. at þe kirkio

.1.

æ:, þu: *Kr B. 5 pr; M Bll. 3.* ꝫ *oc, BB. ind. 2 &c.* Riddara, mæghe *&c.*

wár, wét, dóm, hús, út, tæt, fót *&c.* cæær, ímne, forfall, alltar *&c.*

Cod. D. *(Bibl. Reg. Stockholm. B 55.)* fol. 2.

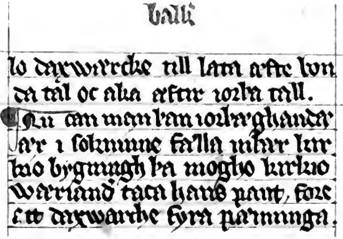

balk

lo daxwærcke till læta æfte lon
da tal oc æka æfter iorþa tall.
Nu æn men þæn iorþæghandær
ær i ſoknunne fælla inbær kir
kio byggningh þa mogho kirkio
wærianð taca hans part, fore
ſ tw daxwarthe fyra pæninga.